Tnu’u va’a tnu’u Jesucristo

Diuxi-tilantongo Mixtec New Testament

Contents

San Mateo 1
San Marcos 43
San Lucas 69
San Juan 112
Hechos 145
Romanos 187
1 Corintios 208
2 Corintios 227
Gálatas 239
Efesios 246
Filipenses 253
Colosenses 258
1 Tesalonicenses 263
2 Tesalonicenses 267
1 Timoteo 270
2 Timoteo 276
Tito 280
Filemón 283
Hebreos 284
Santiago 298
1 Pedro 303
2 Pedro 309
1 Juan 313
2 Juan 318
3 Juan 319
Judas 320
Apocalipsis 322

Tnu'u va'a tnu'u Jesucristo
New Testament in Mixtec, Diuxi-tilantongo (MX:xtd:Mixtec, Diuxi-tilantongo)

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2001, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Diuxi-tilantongo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Diuxi y Tilantongo [xtd], Mexico

Copyright Information

© 2001, Wycliffe Bible Translators, Inc.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/ 3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
The New Testament

in Mixtec, Diuxi-tilantongo
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

ISBN 978-1-5313-0714-1

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
601f9a87-70f6-56f7-8175-fc2dac9c9f9a

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Steu

Xixitna Jesús

1 Libru ya'a kakune'e xixitna Jesucristu.
Xixitna-ia n-kuu David. Xixitna David
n-kuu Abraham. 2 Abraham n-kuu taa Isaac.
Isaac n-kuu taa Jacob. Jacob n-kuu taa Judá
xi'in ñani-s. 3 Judá n-kuu taa Fares xi'in
Zara, te Tamar n-kuu dɨ'ɨ-s. Fares n-kuu taa
Esrom, te Esrom n-kuu taa Aram. 4 Aram
n-kuu taa Aminadab, te Aminadab n-kuu
taa Naasón, te Naasón n-kuu taa Salmón.
5 Salmón n-kuu taa Booz, te Rahab n-kuu dɨ'ɨ
Booz. Booz n-kuu taa Obed, te Rut n-kuu
dɨ'ɨ Obed. Obed n-kuu taa Isaí. 6 Isaí n-kuu
taa David. David n-kuu se kunxa'nu. Da'ya
yɨɨ David n-kuu Salomón.

N-kaa David xi'in ñadɨ'ɨ Urías, te n-kaku
Salomón. 7 Salomón n-kuu taa Roboam, te
Roboam n-kuu taa Abías, te Abías n-kuu taa
Asa. 8 Asa n-kuu taa Josafat, te Josafat n-kuu
taa Joram, te Joram n-kuu taa Uzías. 9 Uzías
n-kuu taa Jotam, te Jotam n-kuu taa Acaz, te
Acaz n-kuu taa Ezequías. 10 Ezequías n-kuu
taa Manasés, te Manasés n-kuu taa Amón,
te Amón n-kuu taa Josías. 11 Josías n-kuu taa
Jeconías xi'in ntaka ñani-s. Na n-xo tuu Je-
conías, daa xndeka juexa soldado Babilonia
dava ñayiu Israel jua'an ñuu-s xa nkotuu-i
ijan.

12 Nu n-ya'a xijan, te n-kaku da'ya Je-
conías. Salatiel n-xo nani-s. Salatiel
n-kuu taa Zorobabel. 13 Zorobabel n-kuu
taa Abiud, te Abiud n-kuu taa Eliaquim, te
Eliaquim n-kuu taa Azor. 14 Azor n-kuu taa
Sadoc, te Sadoc n-kuu taa Aquim, te Aquim
n-kuu taa Eliud. 15 Eliud n-kuu taa Eleazar,
te Eleazar n-kuu taa Matán, te Matán n-kuu
taa Jacob. 16 Jacob n-kuu taa José, se n-kuu
yɨɨ María. María n-kuu dɨ'ɨ Jesús, Ia kuu
Cristu.

17 Nde tiempo n-xo tuu Abraham xi'in nde
tiempo n-xo tuu David uxi koon generación
n-kuu. Nde na n-xo tuu David xi'in nde
kɨu xndeka juexa soldado Babilonia ñayiu
Israel jua'an Babilonia uxi koon ka gen-
eración n-kuu. Uxi koon ka generación
n-ya'a. Ijan dada n-kaku Cristu.

N-kaku Jesús

18 Du'a n-kuu xa n-kaku Jesucristu.
María, ñá n-kuu dɨ'ɨ Jesucristu, n-xia'an-ña
tnu'u-ña José xa tnunda'a-ña xi'in-s. Ta
jini tna'a ka-ña xi'in-s na n-kida Espíritu
Ianyuux xa ni'i da'ya-ña. 19 José, se va'a
kuu-s. Ñatu n-kuu ini-s xa datuu-s-ña
nuu ñayiu xa ni'i da'ya-ña. Xijan kuu xa
n-juini-s xa na'i ni dandoo-s-ña. 20 Du'a
n-xani ini-s xa kada-s, te ɨɨn xakuaa n-kachi
xene-s xa n-ja'an ɨɨn ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux nuu-s. Du'a n-ja'an-ia:

—José, se kuu da'ya dana David, maxku
yu'u-n xa tnunda'a-n xi'in María chi da'ya
ñu'u xiti-i, da'ya Espíritu Ianyuux kuu-ia.
21 Kajan-i se yɨɨ. Danani-n-ia Jesús. Du'a ku-
nani-ia chi dananita'u-ia ñayiu kundeka-ia.

22 Ntdaa xa'a ya'a xa na jɨn tna'a xa n-ja'an
Ianyuux nuu ɨɨn se n-ja'an nuu ñayiu xa
n-ja'an-ia. Du'a n-chidotnuni-s:

23 Kuna'a xa ju'un da'ya ɨɨn dichi ii, te kajan-i
ɨɨn se yɨɨ.
Dandee ña'a ñayiu Emanuel.
(Emanuel kuu: Tuu-ro xi'in Ianyuux.)

24 N-ndoto José. N-ndokoo-s. Ijan dada
n-kida-s na n-ta'u tniu ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux; n-tnunda'a-s xi'in María, 25 ko
ñatu n-kidakuechi-s xi'in-ña. Nde n-ya'a xa
n-kaku da'ya yɨɨ-ña; ijan dada n-xini tna'a-s
xi'in-ña. Nu n-kaku-ia, te n-danani ña'a
José Jesús.

2

N-ka kixee se ka xinitnuni xa kotoni'ni koio-s Jesús

1 N-kaku Jesús ñuu nani Belén, distrito
Judea, daa n-taxnuni se kuu Herodes. Nu
n-kaku-ia, n-ka kixi se ka xinitnuni xa
nde'a-s chudini Jerusalén. Xika n-ka kixi-s.
N-ka kee-s do nuu kane ngandii. 2 N-ka xijan
tnu'u-s nuu ñayiu Jerusalén:

—¿Ndexu n-kaku seluchi taxnuni nuu
ñayiu Israel? N-ka xini-da ɨɨn chudini n-kee
do nuu kane ngandii, te ndeka ña'a-tɨ vaxi.
Xaxe'e xijan n-ka kixee-da xa ndadaka'nu
koio-da-s —ka kuu-s, ka xia'an-s.

3 Nu n-teku se kunxa'nu nani Herodes
xi'in ñayiu Jerusalén xa n-ka ja'an se ijan,
te n-ka chi ini-s. 4 Xijan kuu xa n-nadataka
Herodes ntdaa dutu ka taxnuni xi'in se
ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés, te
n-xijan tnu'u-s nuu ndexu kaku Cristu. 5 Te
ka xia'an-s:

—Kaku-ia Belén, distrito Judea chi du'a
n-ja'an Ianyuux, te du'a n-chidotnuni se
n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux:

6 Ndo'o xa ka kuu-n ñayiu io ñuu Belén
distrito Judea,

nduu-n ñayiu ndandɨ'ɨ ka dada dava ka
ñayiu ñuu io distrito Judea,
chi ñuu mee-n kee ɨɨn se taxnuni.
Kuenda kɨu se ñunuu tkachi-s ku kuu-ia chi
junuu-ia ñayiu Israel.
7 Ijan dada na'i ni n-kana Herodes se ka
xinitnuni xa xnde'a-s chudini, te n-xijan
tnu'u-s nuu na kɨu na hora n-ka xo nde'a-s
chudini jan. 8 Te n-ta'u tniu-s xa na jɨ'ɨn
koio-s Belén. Xia'an-s:
—Jua'an koio-n, te juen tnu'u va'a koio-n
nuu jundu kuu seluchi jan, te nde io-s. Na
nani'i-n-sɨ, te nuni'no ni kachitnu'u ña'a-n
chi juini-da xa jɨn ndadaka'nu-da-s tuku.
9-10 Nu n-ya'a xa n-ka xo nini-s xa n-ja'an
se kunxa'nu jan, n-ka kee-s; ka xe'en-s.
N-ndodo nuu chudini n-ka xini-s do nuu
kane ngandii jua'an nuu-s. Xaxe'e xa n-ka
xo nde'a-s chudini ndeka ña'a ichi jua'an-s,
yo vichi n-ka kudɨ ini-s. Nde nuu kaa
niu n-nujuiin-tɨ. 11 N-ka kɨu-s ve'e nuu
n-nujuiin-tɨ, te n-ka xini-s niu jan xi'in
María, ñá kuu dɨ'ɨ-ia. N-ka xe juiin xiti-s
nuu-ia, te n-ka ndadaka'nu-s-ia, te n-ka
najaan-s xatnu kuechi ñu'u xa yo ya'u xa
juña'a nga-s-ia. N-ka xia'an nga-s oro xi'in
duxa estoraqui xi'in ɨnka nuu duxa yo ya'u.
12 Ijan dada n-ka kachi xene se ka xinitnuni
xa xnde'a-s chudini xa n-xian tnu'u ña'a
Ianyuux xa maxku nangondita-s xa nu'u
koio-s nuu Herodes. Te n-ka xino-s. Ɨnka
ichi juan nu'u koio-s xa juan nu'u-s ñuu-s.
13 Nu juan nu'u koio se ijan, te n-kachi
xene José xa ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux ja'an nuu-s. N-ja'an-ia:
—Ndokoo. Kandeka niu xi'in dɨ'ɨ-ia
jua'an Egipto. Ijan kutuu koio-n nde na
kachi tnu'u ña'a-r nde kɨu na ndixi-n ya'a
chi nduku Herodes niu xa ka'ni ña'a-s.
14 N-ndokoo-s. Ndeka-s niu xi'in dɨ'ɨ-ia
jua'an Egipto xa n-ka xino-s xakuaa ijan.
15 N-ka xo tuu-s ijan nde n-xi'í Herodes
xa na jɨn tna'a xa n-ja'an Ianyuux nuu se
n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. Du'a
n-chidotnuni-s: "N-ja'an-r nuu Da'ya Yɨɨ-r
xa ndee-ia Egipto."
16 N-tu ini Herodes xa n-ka danda'u ña'a
se ka xinitnuni jan, te yo n-kiti ini-s te
n-tunda'a-s soldado-s jua'an Belén xi'in
ntaka ñuu xndatuu nɨkaduku Belén xa ka'ni
koio-s seyɨjɨn xi'in nde sekuechi io uu kuia.
N-kida-s cuenta naxa daa yoo n-ya'a xa
n-kixe'e xa ndii chudini ndeka se ka xinit-
nuni jan vaxi, según n-ka ja'an mee se ijan.
17 Du'a n-xetna'a xa n-chidotnuni Jeremías,
se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu:
18 Teku ñayiu xa yo nde'e nda'i koio ñadɨ'ɨ
ñuu Rama.
Da'ya dana Raquel ku kuu koio-ña.
Yo nde'e nda'i koio-ña xaxe'e da'ya-ña.
Yo nde'e ku tnau ini-ña xaxe'e-s.
Ma ndiko anu-ña xaxe'e xa n-ka xi'í
da'ya-ña.

N-ka nangondita Jesús xi'in tadɨ'ɨ-ia Nazaret

19 N-xi'í Herodes, te dani tuu José Egipto.
Ijan n-kachi xene-s xa n-ja'an ɨɨn ángel, ia
xinokuechi nuu Ianyuux nuu-s. Xia'an-ia:
20 —Ndokoo. Kandeka ia luchi xi'in dɨ'ɨ-ia
juan nu'u Israel chi n-ka xi'í se n-ka xo
nduku ña'a xa ka'ni ña'a-s —kuu-ia, xi-
a'an-ia.
21 N-ndokoo José. Ndeka-s ia luchi
jan xi'in dɨ'ɨ-ia juan nu'u Israel. 22 Nu
n-teku José xa Arquelao n-nujuiin naa nuu
taa-s Herodes xa taxnuni-s nuu ñayiu dis-
trito Judea, te n-yu'u-s xa nu'u-s ijan.
N-kachi xene-s xa n-ja'an Ianyuux nuu-s
xa io kuu distrito Judea. Xijan kuu xa
n-ka xino-s. Juan nu'u-s distrito Galilea.
23 Te n-nukotuu-s Nazaret. Du'a n-xetna'a
xa n-chidotnuni se n-ja'an nuu ñayiu xa
n-ja'an Ianyuux xa ku kuu-ia se Nazaret.

3

N-dakua'a Sua Bautista ñayiu nuu ñayo io

1 Tiempu ijan n-xikonuu Sua Bautista dis-
trito Judea nuu ñayo io, te ñatu nga juun
dau. 2 N-ja'an-s nuu ñayiu n-ka xo taka ijan:
—Natu ini koio xa n-ka kida-n kuechi
chi vax kuyatni kɨu xa nde andɨu taxnuni
Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu.
3 Nani n-chidotnuni Isaías, se n-ja'an nuu
ñayiu xa n-ja'an Ianyuux daa n-ja'an Sua:
Xee kana ɨɨn se kutuu nuu ñayo io te ñatu
nga juun dau:
"Kada tu'a-n mee-n ɨɨn ɨɨn-n xa na kua'a
kueka koio-n Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-ro.
Kuenda kɨu ichi ka kuu-n.
Ndadandaa-n ichi jan",
kuu Sua, n-xo ja'an-s.
4 Ñɨɨ camello n-kuu da'ma-s, te n-xo duku
cinturón ñɨɨ dujun ka'a-s. N-xo xaxi-s
tɨka langosta xi'in ndudi ñuñu io yuku.
5 N-ka xo taka ñayiu io Jerusalén nuu n-xo
dakua'a-s-yɨ xa kunini koio-i tnu'u-s. Dɨuni

n-ka xo taka ñayiu io nitu'u distrito Judea
nuu-s xi'in ntdaa ñayiu io yatni yu'u de'va
Jordán nuu xika ndute. 6 Ñayiu n-ka natu
ini xa n-ka kida-i kuechi, n-dajuendute-s-yɨ
nuu ndute xika de'va Jordán. 7 Kue'e se
fariseu xi'in se saduceu n-ka xo xe'en nuu-s
xa dajuendute ña'a-s, te n-xo ja'an-s nuu-s:

—Da'ya Kui'na ka kuu-n. ¿Jundu n-kachi
tnu'u ña'a xa kaku koio-n nuu Ianyuux?
¿Ka kachi ini-n xa hora na kixi-ia ma kiti
ini-ia nuu-n a? ¿Jundu n-kachi tnu'u ña'a
xa ma ndadandaa-ia kuechi-n? 8 Nux xan-
daa xakuiti n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n
kuechi, kada koio xava'a. 9 Maxku ku juña'a
tna'a-n: "Ndandɨ'ɨ-ro chi da'ya dana Abra-
ham ka kuu-ro", chi ru'u ja'an xa kua'a
Ianyuux xa kada-ia xa yuú ya'a nduu da'ya
dana Abraham. 10 Ka kuu-n kuenda kɨu
yutnu ta'nde xa katuu kaa xe'e-tnu. Ntdaa
yutnu ñatu juun xavidi va'a, ta'nde-tnu, te
jɨ'ɨn-tnu nuu nu'u koko. 11 Ru'u dajuendute
ña'a nuu ndute, ko na xinokava tniu-r, te
kixi Ia kixi. Tuku kada-ia. Taxnuni ka-ia
dada ru'u. Ni ñatu natau xa junukuechi-r
nuu-ia, ni xa kane'e-r ndixa-ia chi se dakuu
nga kuu-r. Mee-ia kada xa ju'un ña'a Es-
píritu Ianyuux, te ndadandaa-ia kuechi-n.
12 Kuenda kɨu ɨɨn se ne'e pala-s xa dan-
dechi-s trɨu-s kuu-ia. Kuenda kɨu trɨu jan
xi'in paja kuu ñayiu. Se ijan, nataxtna'a-s
trɨu-s, te chi'i-s ɨɨn ve'e, te teñu'u-s paja
nuu nu'u ku koko nɨkava nɨkuita —n-xo kuu
Sua, n-xo xia'an-s.

N-xendute Jesús

13 Ijan dada n-kee Jesús distrito Galilea.
N-xee-ia yu'u ndute xika De'va Jordán xa
dajuendute ña'a Sua. 14 Ñatu n-juini Sua xa
dajuendute-s-ia. N-ja'an-s nuu-ia:

—¿Nakuenda xa daña ku dajuendute
ña'a, te mee-n io xa dajuendute ña'a-n?

15 Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—Kada na'i chi daa ñu ini Ianyuux xa
kada-ro ntdaa xa n-ta'u tniu-ia.

Ijan dada n-xejoon Sua 16 xa
n-dajuendute-s Jesús. N-nane-ia nuu
ndute, te n-najaan andɨu. N-xini Jesús
xa vax juun Espíritu Ianyuux nde andɨu.
N-xe juindodo-ia dɨkɨ-ia. Data n-nduu-ia.
17 N-ja'an Ianyuux nde andɨu:

—Ia ya'a kuu Da'ya Yɨɨ Mani-r. Vichi tna
ini-r xa kida-ia —kuu-ia.

4

N-juini Kui'na xa daja'an-i Jesús xa kada-ia kuechi

1 Ijan dada ndeka Espíritu Ianyuux Jesús
jua'an nuu ñayo io te ñatu nga juun dau.
Ijan n-kuu Kui'na xa daja'an ña'a-i xa
kada-ia kuechi. 2 Ña tuu nax n-xaxi-ia
uu diko nduu, uu diko niu. Ijan dada
n-kojon-ia. 3 Te n-xee Kui'na xa daja'an ña'a
ntuku-i xa kada-ia kuechi. N-ja'an-i nuu-ia:

—Nuxa ndaa xa Da'ya Yɨɨ Ianyuux kuu-n,
juña'a yuú ya'a na nduu-i tila.

4 N-ja'an Jesús nuu-i:

—Yodotnuni tnu'u Ianyuux xa: "Io xa
kaxi koio ñayiu na kua'a kundito koio-i, ko
ñadu diko ni xijan io xa kada-i, chi dɨuni io
xa kunini-i ntdanditu'u tnu'u Ianyuux."

5 Ijan dada ndeka Kui'na Jesús jua'an
Jerusalén xa jandodo ña'a-i nuu dujun ka
dɨkɨ veñu'u ñuu ii jan. 6 Xia'an-i nuu-ia:

—Nux ndaa xa Da'ya Yɨɨ Ianyuux kuu-n
jungava nde nuu ñu'u jan, chi yodotnuni
tnu'u Ianyuux: "Ta'u tniu Ianyuux nuu
ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia, xa junuu
ña'a-ia." Dɨuni yodotnuni tnu'u-ia xa:
"Junuu ña'a koio-ia xa na ña'a tnukue'e
xe'e-n nuu yuu" —kuu Kui'na, xia'an-i.

7 Te xia'an Jesús:

—Dɨuni yodotnuni xa: "Maxku kotot-
nuni-n Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro."

8 Dɨuni ndeka Kui'na Jesús jua'an ɨɨn dɨkɨ
yuku yo dujun. N-dande'a-i Jesús ntdaa
ñuu ñuñayiu nuu taxnuni ntdaa se ka tax-
nuni ntdaa ñuu ijan. N-dande'a ña'a-i kue'e
ñuu vili xndaxio ijan. Yo ya'u xa io ijan.
Xia'an-i nuu-ia:

9 —Ntdaa xa'a taxi-r nux njuiin xiti-n
nuu-r te nakuetu-n nuu-r.

10 Xia'an Jesús:

—Jua'an Satanás chi du'a yodotnuni
tnu'u Ianyuux: "Nuu Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-ro, njuiin xiti koio. Nakuetu koio
te kajan ta'u koio nuu-ia. Nuu mee ni-ia
junukuechi koio."

11 Ijan dada n-dandoo ña'a-i, te n-ka xee
ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux nuu
Jesús xa junukuechi-ia nuu-ia.

N-kixe'e Jesús xa dakua'a-ia ñayiu

12 N-teku Jesús xa yɨndi'u Sua vekaa.
Xaxe'e xijan juan nu'u-ia Nazaret, distrito
Galilea, 13 ko ña n-ndoo-ia Nazaret xa ku-
tuu-ia ijan. N-nangondita-ia Capernaum.
Capernaum katuu yatni yu'u mar yatni nuu

xndatuu ñuu nani Zabulón xi'in ñuu nani
Neftalí. [14] N-naxee-ia ijan xa na jɨn tna'a
tnu'u n-chidotnuni ɨɨn se n-ja'an nuu ñayiu
xa n-ja'an Ianyuux. Isaías n-xo nani-s. Du'a
n-chidotnuni-s:
[15] Kakune'e-da ñayiu io Zabulón xi'in ñayiu
io Neftalí.
Galilea kuu distrito-i.
Ijan xndaxio ñayiu ñatu kuu da'ya dana
Israel.
Ichi xiti distrito nuu io-i jua'an Mar Galilea.
Galilea katuu yu'u De'va Jordán nuu xika
ndute.
[16] Jini ñayiu Ia juña tnu'u ña'a jundu kuu
Ianyuux.
Kuenda kɨu nuu nee nuu kuú-i ka xikonuu-i,
xa ñatu ka kutnuni ini-i jundu kuu-ia,
kuu tnu'u n-chidotnuni Isaías.
[17] Tiempu ijan n-kixe'e Jesús xa
dakua'a-ia ñayiu. N-ja'an-ia nuu-i:
—Natu ini koio xa n-ka kida-n kuechi, chi
vax kuyatni kɨu taxnuni Ianyuux nuu ñayiu
ñuñayiu.

N-ja'an Jesús nuu koon seyɨɨ xa na nkui-
tandijun ña'a-s

[18] Nɨni xika-ia yu'u Mar Galilea, te
n-xini-ia se ndeka tna'a xi'in ñani-s. Ɨɨn-s
nani Simón. Dɨuni nani-s Spedru. Ndrixi
nani ɨnka-s. Ka dakeé-s ñunu-s nuu ndute
hora ijan, chi se ka tava chaka ka kuu-s. [19] Te
n-ja'an Jesús nuu-s:
—Nkuitandijun ña'a koio, te kada-r xa
dataka-n ñayiu ná dataka-n chaka xi'in
ñunu-n.
[20] Hora ijan ni n-ka dandoo-s ñunu-s,
te n-ka xe kuitandijun-s Jesús. [21] N-xini
ntuku-ia ɨnka se ndeka tna'a xi'in ñani-s,
te n-kana-ia-s. Ɨɨn-s nani Jacobo. Ɨnka-s
nani Sua. Ka kuu-s da'ya yɨɨ Zebedeo. Xñu-
tuu-s xi'in taa-s xiti barcu xa ka ndadava'a-s
ñunu-s. [22] Hora ijan ni n-ka dandoo-s taa-s
xi'in barcu-s, te n-ka xe kuitandijun-s-ia.

N-ndadava'a Jesús ñayiu ka ku'u

[23] Ijan dada n-xikonuu Jesús nitu'u dis-
trito Galilea. N-dakua'a-ia ñayiu Israel xiti
veñu'u kuechi ñuu xi'in ñuu. N-ja'an-ia
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. N-kakune'e-ia xa
taxnuni Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu. Tnu'u
va'a kuu. Dɨuni n-ndadava'a-ia ñayiu ka
tna'a ntdaa nuu kue'e. N-ndadava'a-ia nuu
ka xaxia'an du. [24] Nitu'u nación Siria n-ka
teku ñayiu xa n-kida-ia. N-ka xe ndeka
ñayiu ijan ñayiu ka tna'a tɨtnɨ nuu kue'e
xi'in ñayiu nda'u ka ya'a xaxe'e kue'e ka
tna'a-i. Xndeka-i ñayiu xñu'u ña'a xaloko
n-ka xe'en. N-ka xe ndeka-i ñayiu tna'a
kue'e xiyɨ'ɨ du. N-ka xe ndeka-i ñayiu n-xi'í
xe'e, te n-ndadava'a ña'a Jesús. [25] N-ka xe
kuitandijun ña'a ñayiu tɨtnɨ ñuu. Ka kuu-i
ñayiu Galilea, ñayiu Decápolis, ñayiu Judea,
ñayiu io yatni yu'u De'va Jordán xi'in ñayiu
Jerusalén du.

5

N-dakua'a Jesús ñayiu

[1] N-xini Jesús xa kue'e ñayiu xyuku
nuu-ia, te n-xe xee-ia ɨɨn yuku, te
n-nukoo-ia ijan. N-ka xetu'a ña'a se
dakua'a-ia. [2] N-kixe'e-ia xa dakua'a-ia-s
xi'in ñayiu xyuku ijan. Xia'an-ia:
[3] —Na ja'an-r xa ñayiu ka xani ini xa ma
dananita'u ña'a Ianyuux xaxe'e xa yo n-ka
kida-i kuechi, te n-ka natu ini-i xa n-ka
kida-i kuechi, naka ta'u-i chi kɨu tna'a-i nuu
ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i.
[4] ’Ñayiu ka nda'i xaxe'e xa yo ka kuko'yo
ini-i xa n-ka kida-i kuechi, naka ta'u-i chi
kunda'u ini ña'a Ianyuux, te ma kuko'yo ini
ka-i.
[5] ’Ñayiu ka xani ini xa ka kuu-i ñayiu
dakuu nga, te dɨuni ka xani ini-i xa ñatu
ndandɨ'ɨ-i, naka ta'u-i chi kendoo-i xi'in
ñu'u n-xia'an Ianyuux xa juña'a-ia.
[6] ’Ñayiu io anu xa kada koio-i xa juini
Ianyuux, naka ta'u-i chi kada-i ntdaa xijan,
te kudɨ ini-i.
[7] ’Ñayiu kunda'u ini ɨnka ñayiu, naka
ta'u-i chi kunda'u ini ña'a Ianyuux.
[8] ’Ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ndunini-i,
naka ta'u-i chi jini-i-ia.
[9] ’Ñayiu kida xa ka ndumani nuu tna'a
ɨnka ñayiu, naka ta'u-i chi ja'an Ianyuux xa
kuu-i da'ya-ia.
[10] ’Ñayiu kida xa juini Ianyuux te nda'u
ya'a-i xaxe'e-ia, naka ta'u-i chi jɨ'ɨn-i nuu
taxnuni-ia.
[11] ’Naka ta'u kuu koio-n hora kui'a na
ja'an ña'a ñayiu te kada u'u ña'a-i te
tekuechi neñuu ña'a-i. Ntdaa xijan kada
ña'a-i xaxe'e ru'u. [12] Io xa kuvete-n. Io xa
kudɨ ini koio-n chi yo kue'e xa io andɨu taxi
Ianyuux xaxe'e xa daa ya'a-n. Du'a n-ka
kida u'u ñayiu xana'a se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu na ta koo koio ka-n.

N-kakune'e Jesús ñɨɨ xi'in ngandii

[13] ’Ka kuu-n ná kuu ñɨɨ. Nux ñatuka ede
ñɨɨ, ma kuu xa nduu ede. Ña xiniñu'u

ka. Kate-ro te jueñi ni'no nga-ro. [14] Dɨuni
ka kuu-n ná kuu ngandii xa datnuni-ia
ñuñayiu. Ná kuu ɨɨn ñuu katuu nuu yuku
dujun ka kuu-n xa ñatu yɨva'a. [15] Ñayo
ñayiu natnuu candil te chindeyu-i maquila.
Ñatu daa kida-i chi jandodo-i candil jan ɨɨn
nuu dujun na kua'a na kuu kanda nitu'u
xiti ve'e-i. [16] Dani ndo'o ɨɨn ɨɨn-n, kada-n
xa va'a xa na kunde'a ñayiu ñuñayiu xa
ka kida-n xava'a na kua'a na ndadaka'nu-i
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu.

N-kakune'e Jesús ley n-chidotnuni Moisés

[17] ’Maxku kani ini koio-n xa tniu-r kuu
xa dita-r ley n-chidotnuni Moisés xi'in xa
n-ka chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Ma daa kada-r, chi kada-r xa
jɨn tna'a xa xyodotnuni. [18] Xandaa xakuiti
na ja'an-r xa nɨni na kavatuu ka ñuñayiu
xi'in andɨu ma dita Ianyuux ni ɨɨn tnu'u
n-chidotnuni Moisés. Ma dita-ia ni ɨɨn letra,
ni ɨɨn parti tnu'u-ia nde na jɨn tna'a ntdaa
xa n-chidotnuni-s. [19] Nux ma jandixa-n
idii ni xa ja'an ley Ianyuux, juini ɨɨn tnu'u
luchi kuu-i, ma jiniñu'u va'a-n nuu taxnuni
Ianyuux. Dɨuni ma jiniñu'u va'a-n nuu tax-
nuni Ianyuux nux ja'an-n nuu ɨnka ñayiu
xa maxku jandixa-i xijan. Nux jandixa
koio-n tnu'u n-chidotnuni-s te ja'an-n nuu
ñayiu xa na jandixa-i xa'a, nduu-n ñayiu
ndandɨ'ɨ andɨu nuu taxnuni Ianyuux. [20] Nux
ka kuxee ini-n nuu Ianyuux ná ka kuxee ini
se dakua'a ñayiu ley n-chidotnuni Moisés
xi'in se fariseu nuu-ia, ma yoo-n jɨ'ɨn andɨu
nuu taxnuni-ia.

N-ja'an Jesús xa maxku ka'ni-ro ndɨyɨ

[21] ’Ka xini-n nax n-ka ja'an se xana'a nuu
xixitna-n. N-ka xia'an-s: “Maxku ka'ni-n
ndɨyɨ.” Ndeda ɨɨn-n na ka'ni ndɨyɨ, ndadan-
daa Ianyuux kuechi-n. [22] Ko mee-r ja'an xa
nux diko ni na kiti ini-n nuu ñanitna'a-n,
ndadandaa Ianyuux kuechi-n. Nux kui'a na
ja'an-n ñayiu netna'a xi'in-n, ndadandaa
juxtixia Israel kuechi-n. Nux ja'an-n nuu-s:
“Ku ku'u-n”, jɨ'ɨn-n nuu nu'u koko. [23] Nux
jɨ'ɨn-n veñu'u te jɨn tu'a-n nuu altar xa
doko-n ɨɨn xa doko-n nuu IanyuUx te ijan
naja'an-n xa n-tuyɨka ɨɨn ñayiu n-ndatnu'u
xi'in-n xaxe'e tnu'u loko n-ja'an-n nuu-i,
[24] dandoo-n xa doko-n jan yatni altar te jɨn
ndatnu'u mani-n xi'in ñayiu ijan. Nde na
ndva'a anu-i, ijan dada jɨ'ɨn-n te doko-n
xa ne'e-n jua'an nuu altar Ianyuux. [25] Nux
kuu ɨɨn ñayiu jantna'a xi'in-n xa kandeka
ña'a-i jɨ'ɨn nuu juxtixia, hora ijan ndu-
mani-n xi'in-i na ña'a kandeka ña'a-i jɨ'ɨn
nuu-s, te jɨn ndeka ña'a-s nuu se xndee
ñayiu xyɨndi'u vekaa te chindi'u ña'a-s.
[26] Xandaa xakuiti ma kee-n nde na chiya'u-n
ntdanditu'u tvini kajan juxtixia jan.

N-kakune'e Jesús xa maxku kava ñayiu xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-i

[27] ’Ka xini-n xa n-ja'an xixitna-n: “Nux
io ñadɨ'ɨ-n maxku kava-n xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ.
Nux io yɨɨ-n, maxku kava-n xi'in ɨnka seyɨɨ.”
[28] Mee-r ja'an xa nux diko ni na kunde'a-n
ɨɨn ñadɨ'ɨ te kukajan ini-n-ña, xá n-kida-n
kuechi. [29] Nux ɨɨn nduchi nuu-n kida xa
xko kida-n kuechi, tava-n te dajane-n chi
va'a ka nux na kuita ɨɨn nduchi nuu-n
dada xa jɨ'ɨn ntdantu'u-n xi'in anu-n andea.
[30] Nux ɨɨn nda'a-n kida xa ka kida-n kuechi,
ka'nde-n te dajane-n chi va'a ka nux na
kuita ɨɨn nda'a-n dada xa jɨ'ɨn ntdantu'u-n
xi'in anu-n andea.
[31] ’Dɨuni n-ja'an xixitna-n: “Se juini xa
dandoo-s ñadɨ'ɨ-s, na kadakutu-s tutu yo-
dotnuni xa n-dandoo-s-ña.” [32] Mee-r ja'an
xa nux ña n-kida ɨɨn ñadɨ'ɨ io yɨɨ kuechi
xi'in ɨnka seyɨɨ, te dandoo ña'a yɨɨ-ña,
kuechi mee-s kuu xa kada-ña kuechi xi'in
ɨnka seyɨɨ. Dani se n-natnunda'a xi'in
ñadɨ'ɨ n-dandoo ña'a yɨɨ-ña, kada-s kuechi
xi'in-ña.

N-ja'an Jesús xa maxku kada-ro uxi dɨkɨ nda'a-ro

[33] ’Dɨuni ka xini-n xa se xana'a n-ja'an nuu
xixitna-n: “Nux kada-n uxi dɨkɨ nda'a-n
xa chinaa-n xa juña'a-n ɨɨn xa juña'a-n
Ianyuux, juña'a-n xijan xa na jɨn tna'a xa
n-ja'an-n.” [34] Mee-r ja'an xa maxku chinaa
koio-n. Maxku chinaa-n andɨu, chi andɨu
nukoo Ianyuux xa taxnuni-ia. [35] Maxku chi-
naa-n nuu ñu'u chi neñi ni'no xe'e Ianyuux
nuu ñu'u. Maxku chinaa-n Jerusalén, chi Ia
ndadaka'nu-ro taxnuni ñuu ijan. [36] Maxku
kada koio-n uxi dɨkɨ nda'a-n xa chinaa-n,
ni maxku chinaa-n dɨkɨ-n, chi ni idii idi
dɨkɨ-n, ma ndaku-n xa ndada kuixi-n a
ndada tnuu-n. [37] Ja'an ndaa-n. Ja'an-n na
io na jua'an. Nux na kadava'a vete-n tnu'u,
Kui'na daja'an ña'a.

Maxku dandenaa ɨɨn ñayiu xa n-kida ña'a ɨnka ñayiu

[38] ’Dɨuni ka xini-n tnu'u n-ja'an xixitna-n:
“Nux na tava ñayiu ɨɨn nduchi nuu-n, io

xa natava naa juxtixia nduchi nuu-i. Nux
na kine'e ñayiu nu'u-n, io xa kine'e jux-
tixia nu'u-i." 39 Ko ru'u ja'an xa maxku
kani-n ñayiu janña'a. Maxku daa kada-n.
Nux na kani ñayiu kuñu nuu-n lado kua'a,
ngone'e-n xa na kani-i ɨnka lado. 40 Nux
tekuechi ña'a ñayiu nuu juxtixia ɨɨn xa
tekuechi ña'a-i, te juini-i xa tnɨɨ-i du'nu-n,
juña'a-n te juña'a-n kotona-n tuku. 41 Nux
ka kidajuexa se taxnuni xa kane'e-n ɨɨn xa
vee jɨ'ɨn ɨɨn yodo kilómetro, uni kilómetro
kane'e xijan jɨ'ɨn. 42 Nux na kajan nuu ñayiu
xaxii-n juña'a nuu-n, te maxku dangondita
du'a nga-n-yɨ.
43 'Dɨuni ka xini-n xa xixitna-n n-ja'an:
"Juemani koio ñayiu io yatni xi'in-n te jini
u'u koio se xini u'u ña'a." 44 Mee-r ja'an
juemani koio ñayiu ka xini u'u ña'a, te
kajan ta'u koio xa na kutuu vii kutuu va'a
ñayiu ka kida u'u ña'a xi'in ñayiu kui'a ka
ja'an ña'a. 45 Daa kada koio, chi daa kida
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu. Kida-ia xa
ndii ngandii nuu io ñayiu loko, nuu io ñayiu
va'a. Dɨuni dajuun-ia dau nuu io ñayiu
loko, nuu io ñayiu va'a. 46 Nux mee ni
ñayiu ka xemani ña'a ka xemani-n, ma ni'i
koio-n ta'u-n. Ntdaa ñayiu du'a ka kida, nde
se ka xijan tvini nandajan gobierno du'a
ka kida. 47 Nux mee ni nuu ñani tna'a-n
xndaxio-n xañu'u, ñatu io va'a xa du'a ka
kida-n. Dava'a nga ñayiu daa ka kida, nde
ñayiu ña ka naja'an Ianyuux du'a ka kida.
48 Jandixa koio ntdaa tnu'u dijan n-ja'an-r, te
kada-n xa ndaa na kida Taa-ro Ianyuux, Ia
tuu andɨu.

6

Na juña'a nga ñayiu xa ka ndoñu'u ñayiu ka kunda'u

1 Chinuu nuu nax kada koio-n. Kada
koio xa va'a, ko ñadu xa kada-n xa va'a
xa na kunde'a ña'a ni ñayiu. Nux kada
koio-n xa va'a diko ni xa na kunde'a ñayiu,
ma dananita'u ña'a Taa-ro Ianyuux, Ia tuu
andɨu. 2 Xijan kuu xa hora na juña'a koio
nga-n xa juña'a-n ñayiu ka xijan nda'u,
maxku ja'an-n xa xijan kada-n nuu ɨnka
ñayiu. Xijan ka kida se ka kida nga xa ka
jandixa-s xa ta'u tniu Ianyuux. Du'a ka
kida-s xiti veñu'u kuechi xi'in ichi kuechi
ka xikonuu-s diko ni xa na najuen tnu'u
ña'a ñayiu. Xandaa xakuiti xa xá n-ka ni'i-s
ta'u-s, te ñatu na ta'u-s koo andɨu. 3 Hora
na juña'a koio nga-n ñayiu ka xijan nda'u
ɨɨn xa juña'a-n, na'i ni kada koio-n, ni ñayiu
kumani xi'in-n, maxku jini. 4 Na'i juña'a
koio-n xa juña'a nga-n. Xa na'i kada koio-n
kunde'a Ianyuux, juini ña kanda nde'a-n-ia,
te taxi-ia ta'u-n.

N-dakua'a Jesús se dakua'a-ia janda kajan ta'u koio-s nuu Ianyuux

5 'Na kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux,
maxku kada koio-n ná ka kida se ka kida
nga xa va'a-s. Ka kida nga-s xa va'a-s chi
ka tna ini-s xa ka xijan ta'u-s nuu Ianyuux
nɨni xnii-s xiti veñu'u kuechi. Dani ka
kida-s nuu nanitna'a ichi ka'nu xa kunde'a
ña'a ñayiu. Xandaa xakuiti xa n-ka ni'i-s
ta'u-s, te ña tuu na ta'u-s koo andɨu. 6 Na
kajan ta'u koio-n, ndɨu koio-n cuartu-n,
te nakadɨ-n ye'e xa na'i kajan ta'u koio-n
nuu Taa-ro Ianyuux. Nde'a ña'a-ia juini
ña kanda nde'a-n-ia, te taxi-ia ta'u-n. 7 Na
kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux, maxku ku
ja'an koio-n ɨɨn ni tnu'u tɨtnɨ vuelta ná ka
ja'an ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. Ka
xani ini-i xa xaxe'e xa na'a ka ja'an-i nini
Ianyuux xa ja'an-i. 8 Maxku kada koio-n ná
ka kida ñayiu ijan, chi xá ama na'a Taa-ro
Ianyuux xa ndoñu'u-n. 9 Du'a kajan ta'u
koio-n nuu-ia:

Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu, na ja'an
koio-da xa ii-n, te na koo koio-da
xañu'u nuu-n.
10 Na ja'an koio-da xa taxnuni-n nuu-da nt-
daa-da xa ka kuu-da ñayiu ñuñayiu.
Nani ka kida ia xtuu andɨu xa juini-n, dani
na kada ñayiu ñuñayiu.
11 Taxi-n xa kax xa ko'o koio-da vitna nani
kida-n ndɨkɨu ndɨñuu.
12 Xijan ta'u-da nuu-n xa nani ka taxkanu
ini-da ñayiu kida ña'a ɨɨn xa kida
ña'a-i, dani taxkanu ini ña'a-n hora
ka kida-da kuechi.
13 Kada-n xa maxku daja'an ña'a Kui'na
xa kada koio-da kuechi; kada-n xa
maxku kada koio ka-da xaloko.
Du'a kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux.
14 'Nux taxkanu ini koio-n ñayiu n-kida
ña'a ɨɨn xa n-kida ña'a-i, taxkanu ini ña'a
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu. 15 Nux ma
taxkanu ini-n xa n-kida ña'a ñayiu jan, dani
Taa-ro Ianyuux, ma taxkanu ini-ia kuechi
n-ka kida-n.

Janda io xa kada ñayiu hora na koo ndite-i

16 'Nux ɨɨn kɨu nyaka ma kaxi koio-n xax-
e'e xa xndaxio ndite-n, maxku kada koio-n
na ka kida se kida nga xa va'a-s chi xndaa
nuu-s xa kuko'yo ini-s. Ka dataka-s idi
dɨkɨ-s te kui'a xndaa nuu-s xa na kunde'a
ñayiu xa xne'e ii-s. Xandaa xakuiti xa xá
n-ka ni'i-s ta'u-s, te ña tuu na ta'u-s koo
andɨu. 17 Na koo ndite mee-n xa xne'e ii-n ɨɨn
kɨu nyaka, chi'i koio-n aciti dɨkɨ-n, tni'u-n
dɨkɨ-n, najini-n nuu-n 18 xa maxku jini ñayiu
xa xne'e ii-n. Kunde'a ña'a Taa-ro Ianyuux
juini ña kanda nde'a-n-ia, te dananita'u
ña'a-ia.

*And*ɨu kuu nuu na kuneva'a-ro ɨɨn xa
kuneva'a-ro
19 'Maxku kaya koio kue'e ndatniu-n
ñuñayiu, chi kɨu tkidi xaxii-ro ñuñayiu,
te nanedɨ'u dava ka xaxii-ro. Dɨuni ka
xanu ñadu'u ye'e te ka kɨu-s ve'e-ro juini
ndi'u va'a, te ka du'u-s. 20 Kada koio xa
juini Ianyuux te kue'e xaxii-n koo andɨu
nuu ñayo tkidi kɨu ndatniu-ro. Dɨuni ña
nanedɨ'u dava ka xaxii-ro. Dɨuni ña yoo na
ñadu'u xanu ye'e-ro xa du'u ña'a-s. 21 Nuu
io xaxii-n, ijan jun ini-n xa kutuu koio-n.
22 'Kuenda kɨu ɨɨn xa dakutnuni kuu
nduchi nuu-ro. Nux io va'a nduchi nuu-n,
kutnuni va'a ini-n xa nde'a-n, 23 Nux ka
jandixa-n ñayiu ja'an ɨɨn xa ña ndaa, tunee
tudu'a-n. Maxku jandixa-n ntdaa xa ka
ja'an ñayiu ñuu-n vaxi, chi ñadu ntdaa xa
ka ja'an-i ndaa.
24 'Ñayo ɨɨn se xinokuechi io uu xto'o
chi nux uu-s na koo jini u'u-s ɨɨn-s, te
juemani-s ɨnka-s; a kada-s ntdaa xa juini
ɨɨn-s, te jini u'u-s ɨnka-s. Mayo-n ndaku xa
junukuechi-n nuu Ianyuux nux mee ni xa
kadatniu-n xa koo xaxii-n, te ña tuu nax
kada-n xaxe'e Ianyuux.

Ndeka Ianyuux ñayiu kuu da'ya-ia
25 'Maxku kunduu ini-n nuu nax
kaxko'o-n, nax kundix kuda'u koio-n, chi
ndandɨ'ɨ ka mee-n dada xa kaxi xa ko'o-n.
Ndandɨ'ɨ ka-n dada da'ma-n. 26 Kunde'a
koio janda ka ya'a kɨt ka ndava. Ñayo-tɨ
dada'u trɨu ni ñayo-tɨ nataxtna'a trɨu.
Ñayo-tɨ chi'i trɨu ve'e-t. Juini ñayo-t chi'i
trɨu ve'e-tɨ, ko ka ni'i-tɨ xa ka xaxi-tɨ, chi
dakaxi Ianyuux-tɨ. Vichi ka yodo ya'u
ndo'o dada kɨt ijan. 27 Maxku yo kunduu
ini-n, chi ni mayo-n ndaku xa dakue'nu
ka-n mee-n, ni dava metro ma kue'nu ka-n.
28 Maxku kunduu ini koio-n nuu nax kundix
kuda'u-n. Kunde'a koio xa va'a xa'nu ita
liriu. Ñatu kidatniu-ta. Ñatu kava-ta yu'a.
29 Juini vili n-kaa da'ma n-xo xi'no Salomón,
ko vili ka kaa ita liriu dada da'ma n-xo
xi'no-s. 30 Ite xa'nu vitna tnee kayu xiti
xitnu. Ite ijan n-kida Ianyuux xa vili n-kaa.
Naka mee-n, ma ku kada-ia xa kundix
kuda'u-n. Naka ita'u ni ka kukanu ini-n-ia.
31 Maxku kundu ini koio-n. Maxku ja'an
koio-n: "¿Nax kaxko'o-ro? ¿Nax kundix
kuda'u-ro?", 32 chi ñayiu ña ka jandixa
Ianyuux, yo xyɨ ini-i xa ni'i-i ntdaa xijan.
Xá na'a Taa-ro Ianyuux xa ntdaa xijan ka
ndoñu'u-n. 33 Naa xa jun ini koio-n xijan,
ndukundee koio xa kɨu tna'a-n nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Dɨuni
ndukundee xa jandixa-n tnu'u-ia, te taxi-ia
ntdaa xa ka ndoñu'u-n xa xtuu-n ñuñayiu.
34 Maxku kɨ ini koio-n xa ya'a tnee ida, chi
tuku xa ya'a vitna te tuku xa ya'a tnee.
Nda'u ka ya'a-n, chi kue'e xa kuu ntdantu'u
kɨu, te nuu nda'u ka na ya'a-n ɨɨn kɨu ma
kundee ka ini-n —kuu-ia, xia'an-ia.

7

N-ja'an Jesús xa maxku yoo ku jan tnu'u tna'a
1 Ijan dada n-ja'an ka-ia:
—Maxku jan tnu'u-n ñayiu na kua'a
maxku ja'an-i xa ña io va'a xa kida mee-n
chi 2 nani jan tnu'u-n ñayiu, dani jan
tnu'u ña'a-i. Nani juña'a-n dani nataxi-i.
3 Kuenda kɨu yakua luchilii kaa ni'no nduchi
nuu ñayiu xnetna'a xi'in-n kuu kuechi luchi
ka kida-i. ¿Nax kuu xa ka chinuu-n xijan,
te ña ka chinuu-n kuechi na'nu ka kida
mee-n kuenda kɨu tndu'u ka'nu kaa ni'no
nduchi nuu-n? 4 ¿Nakuenda xa ka ja'an-n
nuu ñayiu xnetna'a xi'in-n: "Taxtuu nuu-n
na natava-r yakua luchi kaa ni'no", te ña
ka chinuu-n tndu'u kaa ni'no nduchi nuu
mee-n? 5 Ka kida nga-n xa va'a-n. Ki'na nuu
natava koio-n tndu'u kaa ni'no nuu mee-n
na kua'a kaxi kunde'a koio-n xa natava-n
yakua luchi kaa ni'no nuu ɨnka ñayiu.
6 'Maxku jɨ'ɨn-n nuu ñayiu ña io da'u
ni xañu'u nuu Ianyuux xa ja'an koio-n
tnu'u-ia nuu-i, chi ka kuu-i ná kuu ti ina a
na kuu kuchi te tnu'u-ia kuu ná kuu perla
yo ya'u. Kuchi, jueñi ni'no-tɨ perla jan, te ti
ina, ngokoo-tɨ te kada kuechi ña'a-tɨ.

Ñayiu na kajan Ianyuux xa ndoñu'u-i, ni'i-i

7 ’Ndoñu'u xa ku kajan koio-n te ni'i-n.
Nduku koio te ni'i-n. Nani kuu xa
dakande-n ye'e ñayiu xa najaan-i xa kɨu-n,
dani kuu xa kajan koio-n nuu Ianyuux xa
ndoñu'u-n, te taxi-ia 8 chi ñayiu xko xijan,
ka ni'i-i. Dani ka ni'i ñayiu xko nduku.
Ñayiu xko dakande ye'e, najaan ye'e xa
kɨu-i. 9 Ndo'o, se ka kuu taa, nux ka xijan
da'ya-n tila ma juña'a-n yuú chi juña'a-n
tila. 10 Nux xijan da'ya-n chaka ma juña'a-n
koo chi juña'a-n chaka. 11 Juini ka kuu-n
ñayiu yo kue'e kuechi ka kida, xnde'a-n
xa ka xia'an-n da'ya-n. Ndo'o ka xia'an-n
xa ndoñu'u da'ya-n, naka Taa-ro Ianyuux
ma tuu nga ku taxi-ia xa ka ndoñu'u-n nux
na kajan koio-n. 12 Xaxe'e xa ka juini-n xa
na kada ña'a ñayiu xava'a, kada koio-n-yɨ
xava'a chi xijan n-chidotnuni Moisés xi'in
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.

Ye'e tna'a xi'in ye'e ndɨka

13 ’Xa tnɨɨ koio-n ichi Ianyuux kuu ná kuu
xa tnɨɨ-ro ɨɨn ichi tna'a te kɨu-ro ɨɨn ye'e
tna'a. Xa jɨ'ɨn ñayiu nuu naa-i kuu ná kuu
xa tnɨɨ-i ɨɨn ichi ka'nu te kɨu-i ye'e ndɨka.
Kue'e ñayiu ka tnɨɨ ichi ijan. 14 Tna'a ye'e te
tna'a ichi jua'an nuu kutuu-ro xi'in Ianyuux
nɨkava nɨkuita. Xaku ni ñayiu ka tnɨɨ ichi
ijan.

Ka xini-ro nuu na yutnu kuu-tnu hora nde'a-ro nax juun-tnu

15 ’Chinuu va'a koio na ña'a jandixa koio-n
se ka kida nga xa ka ja'an-s xa n-ja'an
Ianyuux. Kuu-s ná kuu kɨt nde'e kuu lobo.
16 Xaxe'e xa ka kida-s kuechi, kutnuni ini
koio-n xa ja'an-s tnu'u vete. Ka kuu-s
ná kuu tnutitnu xi'in tnuyɨkɨ. Ña tuu na
tnutitnu juun uva, ña tuu na tnuyɨkɨ juun
higo. 17 Yutnu juun xavidi, ñatu juun-tnu ɨɨn
xa ña xiniñu'u. Tnunde'a vax te'yu, ñatuka
xiniñu'u nde'a juun-tnu. 18 Yutnu juun
xavidi; ñatu juun-tnu ɨɨn xa ña xiniñu'u.
Kuenda kɨu yutnu ijan ka kuu ñayiu va'a.
Tnunde'a vax te'yu, ñatuka xiniñu'u nde'a
juun-tnu. Kuenda kɨu yutnu ya'a ka kuu
ñayiu loko. 19 Yutnu ñatuka juun xavidi,
ta'nde-tnu, te keé-tnu nuu nu'u. 20 Ka xini-n
nuu na yutnu kuu-tnu hora xnde'a-n xavidi
juun-tnu.

21 ’Ña ntdaa ñayiu ka ja'an xa xto'o-i
kuu ña'a jɨ'ɨn andɨu nuu taxnuni Ianyuux,
chi diko ni ñayiu ka kida xa juini Taa-ro
Ianyuux, Ia tuu andɨu jɨ'ɨn ijan. 22 Kɨu na
ndadandaa-r kuechi ñayiu, te kachi dava
ñayiu nuu-r: “N-ka ja'an-da xa n-dakua'a
ña'a-n nuu ñayiu. N-ka kakune'e-da dɨu-n
xa n-ta'u tniu-da xa n-kee xaloko anu
ñayiu. Dɨuni n-ka kakune'e-da dɨu-n xa
n-ka kida-da kue'e milagru.” 23 Te juña'a-r
nuu-i: “Ña xini ña'a-r. Jua'an na'i koio chi
kue'e kuechi n-ka kida-n.”

Ve'e n-xe kavatuu nuu toto xi'in ve'e n-xe kavatuu nuu ñu'u kuchi

24 ’Xijan kuu xa ñayiu ka teku tnu'u-r
te kida-i xa ja'an-r, kuu-i ná kuu ɨɨn se
kaxi ini. Se ijan, n-kidava'a-s ve'e-s nuu
toto ndɨka yɨ'ɨ nuu ñu'u. 25 N-juun dau
te n-naneñu ndute xika de'va. Nde'e
n-tuxindee-te xeve'e-s. Dɨuni n-kane tachi
nde'e, ko ñatu n-tnanu ve'e-s chi va'a
n-kua'a nuu toto. 26 Ñayiu ka teku tnu'u-r
te ña jandixa-i xa ta'u tniu-r, ka kuu-i ná
kuu se lilu xa n-kidava'a-s ve'e-s nuu ñu'u
kuchi. 27 N-juun dau, te n-naneñu ndute
xika de'va. Nde'e n-kane tachi. Nde'e
n-tuxindee-te xeve'e-s, te ndondoo ve'e jan
junkoio —kuu Jesús, xia'an-ia.

28 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús xa'a, yo
n-ka yu'u anu ñayiu ijan xaxe'e tnu'u
n-ja'an-ia nuu-i chi ñatu n-ka xani ini-i xa
daa ja'an-ia. 29 N-ka kutnuni-i xa n-tunda'a
ña'a Ianyuux, te xaxe'e xijan va'a dakua'a
ña'a-ia. Ña n-dakua'a ña'a-ia ná ka dakua'a
ña'a se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés.

8

N-ndadava'a Jesús se te'yu ñɨɨ

1 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús ntdaa xa'a
nuu ñayiu, n-nuu-ia xe'e yuku jan, te kue'e
ka ñayiu n-ka xe kuitandijun ña'a. 2 Te n-xe
juiin xiti ɨɨn se tna'a kue'e te'yu ñɨɨ nuu-ia.
N-ja'an-s:

—Dito, ¿vatuka ndadava'a ña'a-n a? Nda-
dava'a ña'a-n chi n-kida Ianyuux xa nda-
dava'a-n ñayiu.

3 N-dakaa-ia nda'a-ia te n-tenee-ia
nda'a-ia-s te n-ja'an-ia nuu-s:

—Na ndva'a-n nudaa.

Danaa ndva'a-s. Ñatuka nax io ñɨɨ-s. 4 Ijan
xia'an-ia nuu-s:

—Maxku ña'a ja'an-n nuu ñayiu. Diko
ni juan dande'a dutu ñɨɨ-n xa na jini-s xa
n-ndva'a-n. Juña'a-n-sɨ ɨɨn xa na doko-s
nuu altar na io ley n-chidotnuni Moisés
chi n-ndva'a-n na kua'a na jini-s xa ru'u
n-ndadava'a ña'a —kuu Jesús, xia'an-ia.

ɨin centurión n-kukanu ini Jesús xa
ndadava'a-ia se xinokuechi nuu-s
5 Juan nu'u Jesús Capernaum. Nu
n-ndɨu-ia ñuu jan, te n-xetu'a ña'a ɨin
centurión. N-ja'an-s nuu Jesús:
6 —Dito, yo ku'u se xinokuechi nuu-da,
te kaa-s ve'e-da. N-xi'í xe'e-s te ña kuu xa
kaka-s. Yo nde'e tna u'u-s. Yo nda'u ya'a-s.
7 Te n-ja'an Jesús nuu-s:
—Juan xee-r te ndadava'a-r-sɨ.
8 Te n-xia'an centurión jan:
—Dito, ñatu natau xa xee-n ve'e-da chi
ndandɨ'ɨ-n. Diko ni ja'an-n xa na ndva'a se
xinokuechi nuu-da, te ndva'a-s. 9 Ɨnka seyɨɨ
taxnuni nuu-da, te dɨuni taxnuni-da tuku.
Taxnuni-da nuu se ka kuu soldado. Nux
na ja'an-da nuu ɨin-s xa na jɨ'ɨn-s ɨin nuu
na jɨ'ɨn-s, te xe'en-s. Nux na ja'an-da nuu
ɨnka-s xa na xee-s ve'e-da, xee-s. Te dɨuni
ta'u tniu-da nuu se xinokuechi nuu-da xa
na kada-s ɨin xa kada-s te kida-s —kuu-s,
xia'an-s nuu Jesús.
10 Nu n-teku Jesús xa n-ja'an se ijan,
n-yu'u anu-ia, te n-ja'an-ia nuu ñayiu xndi-
jun ña'a:
—Ja'an ndaa-r xa ña uun xini-r ɨin ñayiu
Israel kukanu ini ña'a na kukanu ini ña'a
se ya'a. 11 Kue'e ñayiu kee nde nuu kane
ngandii xi'in nde nuu keé ngandii xa nkoo
koio-i yu'u mexa xi'in Abraham, Isaac, Ja-
cob xa kaxi-i xi'in-s andɨu nuu taxnuni
Ianyuux. 12 Ñayiu Israel ka xani ini xa
yɨtna'a-i nuu ñayiu kutuu nuu taxnuni
Ianyuux, ñayiu ijan kandeka ña'a Ianyuux
jɨ'ɨn nuu nee. Nde'e nda'i-i te nde'e kiti ini-i
nuu Ianyuux —kuu-ia, xia'an-ia.
13 Te xia'an Jesús nuu centurión jan:
—Juan nu'u, te na ya'a na kukanu ini-n xa
ya'a.
Te ndva'a se xinokuechi nuu-s hora ijan.

Yo kue'e ñayiu n-ndadava'a Jesús

14 Ijan dada juan nu'u Jesús Capernaum.
N-kɨu-ia ve'e Spedru, te n-xini-ia xa kaa
didido-s xa ku'u-ña. Ñu'u ña'a ka'ni.
15 N-tnɨɨ-ia nda'a-ña, te n-ndiko ña'a ka'ni.
N-ndokoo-ña te n-xia'an-ña xa n-xaxi-ia.
16 Nɨni tuu Jesús ve'e ijan juan keé
ngandii, te xndeka ñayiu ñayiu xñu'u ña'a
xaloko n-ka xee. Diko ni n-ja'an Jesús xa
kee xaloko jan, te danaa n-ka kee-i anu-i.
Dɨuni n-ndadava'a-ia dava ka ñayiu ka ku'u.
17 Du'a n-ya'a xa n-xetna'a tnu'u Ianyuux
n-chidotnuni Isaías, se n-ja'an nuu ñayiu xa
n-ja'an Ianyuux. N-ja'an-s:
N-ndadava'a-ia ñayiu ka kuita.
N-dita-ia ntdaa kue'e ka tna'a ñayiu.
Kuenda kɨu ɨin xa yoo vee ndido-i n-dita-ia.

Se n-ka juini xa nkuitandijun-s Jesús

18 Yo kue'e ñayiu n-naduku nduu Jesús
ɨnka kɨu. Nu n-xini-ia-i, te n-ta'u tniu-ia xa
dakaka se dakua'a-ia barcu jɨ'ɨn ɨnka lado
yu'u mar.
19 Hora ijan n-xee ɨin se tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés, te n-ja'an-s:
—Maestru, nkuitandijun ña'a-da jɨ'ɨn
juini nde kuu nuu na jɨ'ɨn-n.
20 Te n-ja'an Jesús:
—Chikuii, io yau kava xyɨ'ɨ-tɨ. Dani chili-
daa, io taka-tɨ, ko ru'u, Ia kuu ñayiu, ña tuu
na ve'e-r. Ñavada nde ndetatu-r.
21 Te n-ja'an ɨnka ntuku se dakua'a
ña'a-ia:
—Dito, ¿vatuka xa ki'na ka nu'u-da
ve'e-da te na kuú taa-da, kuxi-da-s, te ijan
dada nkuitandijun ña'a-da u?
22 Te n-ja'an Jesús:
—Nkuitandijun ña'a na'i. Na kuxi tna'a
koio ñayiu ña ka xini jundu kuu Ianyuux.

N-nujani Jesús tachi nde'e kane nuu mar

23 Ijan dada n-keé-ia xi'in se dakua'a-ia
barcu. Nu n-kudava-ia xi'in-s nuu mar, te
n-kidi-ia. 24 Danaa n-kane ɨin tachi nde'e,
te nde'e n-xe kandava ndute. Kuu-té xa
kuxi-té barcu jan. 25 Te n-xe dandoto ña'a
dava se dakua'a-ia. Ka xia'an-s:
—Dito, dakaku ña'a-n chi vax nduxi-ro
nuu ndute.
26 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda ka yu'u-n? ¿Nakuenda ña
ka kukanu ini-n Ianyuux?
Ijan dada n-ndokoo-ia te n-kudeen-ia
nuu tachi xi'in nuu ndute xe kandava. Nanii
nga n-kuu. 27 Te n-ka yu'u-s, te ka xia'an
tna'a-s:
—¿Nde se kuu se ya'a xa taxnuni-s nuu
ntdantu'u xa io? Nde tachi xi'in ndute
jandixa ña'a.

N-kine'e Jesús xaloko xñu'u anu uu se Gadara

28 Ijan dada n-xee-ia xi'in-s ɨnka lado yu'u
mar jan nuu nani Gadara. Te n-ka xetu'a
ña'a uu se xñu'u xaloko anu-s. N-ka xo kɨu-s
yau kava nuu xyɨnduxi ndɨyɨ. Yo vichi unu
nde'e-s. Ñayo ñayiu n-ka xo kuyɨɨ xa ya'a-i
ijan. 29 Te n-ka kana-s:
—Da'ya Yɨɨ Ianyuux, ¿nax juun ña'a-n?
¿Nakuenda xa antecas xá n-kixee-n xa yo

nde'e kada u'u ña'a-n, te ta xee ka kɨu
n-xantuu Ianyuux xa kada u'u ña'a-n?
30 Kue'e kuchi xñu'u yatni ijan. 31 Ka
xia'an xaloko xñu'u se ijan nuu Jesús xa na
juejoon-ia xa keé koio-i anu kuchi jan. Ka
xia'an-i:
—Nux kine'e ña'a-n te tunda'a ña'a-n, na
keé koio-da anu kuchi xñu'u ijan.
32 Xia'an Jesús nuu-i:
—Jua'an koio.
N-ka kee xaloko jan anu nduu se ijan
te n-ka keé-i anu kuchi jan, te ñama n-ka
kendava-t ɨɨn nuu ndichi. N-ka kekava-tɨ
nuu mar, te n-ka xi'í-tɨ. 33 Nu n-ka xini se
xñunuu kuchi jan xa du'a n-ya'a, te n-ka
kendava-s. Ka nu'u-s ñuu-s xa najani koio-s
ntdaa xa n-ka ya'a se n-ka ñu'u ña'a xaloko
jan.
34 Ntdaa ñayiu ñuu ijan n-ka xee nuu
Jesús. Nu n-ka xini-i-ia, te n-ka xia'an-i
nuu-ia xa na jɨ'ɨn-ia ɨnka lado.

9

N-ndadava'a Jesús se n-xi'í nda'a n-xi'í xe'e

1 N-ndeé-ia barcu te n-nangondita-ia, te
n-nxee-ia Capernaum. 2 Te xndeka tɨtnɨ
seyɨɨ ɨɨn se kaa nuu xito n-xi'í xe'e n-xee
nuu-ia. N-xini-ia xa ka kukanu ini-s
Ianyuux, te n-ja'an-ia nuu se n-xi'í xe'e jan:
—Maxku kuko'yo ini-n chi n-taxkanu ini
Ianyuux kuechi n-kida-n.
3 Xaxe'e xa du'a n-ja'an-ia, n-ka ndatnu'u
se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés.
N-ka xani ini-s, "Dadavatna'a se ya'a xi'in
Ianyuux."
4 N-kutnuni ini-ia xa ka xani ini se ijan, te
n-ja'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda xa ka xani ini-n xaloko?
5 Ka xini-n xa ndva'a se ya'a nux na ja'an-r:
"Ndokoo. Kaka", ko ñatu jandixa-n xa
kua'a-r xa taxkanu ini-r kuechi n-kida-s.
6 Kuna'a koio xa ru'u xa kuu-r Ia kuu ñayiu,
taxkanu ini-r ñayiu n-ka kida kuechi —kuu
Jesús, xia'an-ia.
Ijan dada n-ja'an-ia nuu se n-xi'í xe'e:
—Ndokoo. Ndone'e xito-n, doo-n, te juan
nu'u ve'e-n.
7 Hora ijan ni n-ndokoo-s, te juan nu'u-s
ve'e-s.
8 Kue'e ñayiu xyuku ijan n-ka xini xi-
jan, te n-ka yu'u-i, te n-ka ndadaka'nu-i
Ianyuux xaxe'e xa n-kida-ia xa du'a kua'a
Jesús xa kada-ia.

N-ja'an Jesús xa na nkuitandijun daña, Steu-ia

9 Ijan dada n-xee Jesús nuu nukoo daña
Steu, se xijan tvini nandajan gobierno.
N-ja'an-ia:
—Ne'e, te nkuitandijun ña'a.
N-ndojuiin-da te n-xe kuitandijun-da-ia.
10 Jua'an-da xi'in-ia ve'e-da xi'in dava ka se
dakua'a-ia. Dɨuni n-ka xee kue'e se ka xijan
tvini nandajan gobierno xi'in dava ka ñayiu
yo kue'e kuechi ka kida xa kaxdini koio-s
ijan. Dani n-ka xee se fariseu.
11 Nu n-ka xini se fariseu se xtuu ijan, te
ka xia'an-s nuu se ka dakua'a ña'a Jesús:
—¿Nakuenda xaxi maestru-n xi'in se ka
xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka
ñayiu ka kida kue'e kuechi?
12 Nu n-teku Jesús xa n-ka ja'an-s,
n-ja'an-ia:
—Ñayiu io va'a, ña ndoñu'u-i setatna, ko
ñayiu ka ku'u ndoñu'u-i-sɨ. 13 Io xa kutnuni
ini koio-n nax kuu xa'a: "Juini-r xa kun-
da'u ini-n ñayiu, ñadu juini-r xa doko-n ɨɨn
xa jandodo-n nuu altar." Ñadu n-kixee-r
xa ja'an-r nuu ñayiu va'a xa nkuitandijun
ña'a-i, chi n-kixee-r xa ja'an-r nuu ñayiu ka
xini xa kue'e kuechi ka kida-i xa nkuitandi-
jun ña'a-i —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

N-kakune'e Jesús ñayiu xndaxio ndite

14 Nu n-xika kɨu, te n-ka xee se dakua'a
ña'a Sua Bautista. N-ka ja'an-s nuu Jesús:
—¿Nakuenda xa daña xi'in se fariseu,
xndaxio ndite-da xa xne'e ii-da, te se
dakua'a-n?, ¿nakuenda ñayo-s xndaxio
ndite hora xne'e ii-s?
15 Te n-ja'an Jesús tnu'u kandee nuu-s:
—Se dakua'a-r ka kuu ná kuu se xtuu
viko tnunda'a, te xnetna'a-s xi'in noviu.
Ñayo-s io ndite hora xtuu-s xi'in noviu,
ko xee kɨu tnɨɨ ñayiu noviu jan. Daa koo
ndite koio-s xaxe'e xa kuko'yo ini-s. 16 Ñayo
ñayiu dandee da'ma xee da'ma n-kutu'u,
chi nu nakate-ro nandɨyɨ da'ma xee jan, te
nadataka-i da'ma n-kutu'u jan, te ndata.
Kuenda kɨu tnu'u ja'an-r kuu da'ma xee jan.
17 Dɨuni ñayo ñayiu dakeé vinu xee bolsa ñɨɨ
n-kutu'u chi ndata vinu xee bolsa ñɨɨ jan,
te katu ntdantu'u vinu, te ma jiniñu'u ka
bolsa ñɨɨ jan. Ñayo daa kida, chi dakeé-ro
vinu xee bolsa xee, te ma datɨu-ro, ni vinu,
ni bolsa —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ndadava'a Jesús da'ya dɨ'ɨ Jairo xi'in ñá n-xe kaju'un da'ma-ia

18 Nɨni ja'an Jesús xijan, n-xee ɨɨn se kida veñu'u nuu-ia. N-xe juiin xiti-s. N-ja'an-s:

—Ku'u da'ya dɨ'ɨ-da. Vi'i nga ndetnɨɨ anu-i, ko nux kajan ndodo-n nda'a-n-yɨ, ndva'a-i.

19 N-ndojuiin Jesús, te n-xe kuitandi-jun-da xi'in-ia se ijan. 20 Nu ñayiu xndijun ña'a yɨtna'a ɨɨn ñadɨ'ɨ ku'u. N-kuu uxi uu kuia ndita ña'a nɨñɨ. N-xe nde'e-ña yata-ia, te n-xe ju'un-ña ndɨkɨ xe'e da'ma-ia. 21 N-ja'an mee n-ja'an ɨɨn-ña, "Diko ni na tnɨɨ-ro xe'e da'ma-ia te ndva'a-ro."

22 Te n-ngokoo Jesús xa kunde'a-ia ñá ijan. Te xia'an-ia:

—Maxku tnau ini ka-n, chi xaxe'e xa kukanu ini ña'a-n, xijan kuu xa n-ndva'a-n.

Hora ijan ni n-ndva'a ñá ijan.

23 Ijan dada n-xee Jesús ve'e se kida veñu'u, te n-kɨu-ia. N-teku-ia xa ka tɨu-s tnuyoo. N-teku-ia xa yo ka kuvaa ñayiu. 24 Te n-ja'an-ia:

—Ta kee koio chi ña n-xi'í dichi ya'a chi diko ni junee-i.

Te n-ka xakundee ña'a ñayiu xyuku ijan chi n-ka xini-i xa n-xi'í-i. 25 Nu n-kee ñayiu yata ve'e, te n-tnɨɨ Jesús nda'a-i te n-nadandoto-ia-i. 26 N-ndee Jesús ijan te ntdaa ñuu ijan n-daxandodo xa n-nadandoto-ia-i.

N-ndadava'a Jesús uu se n-kuaa xi'in se ñatu kuu ja'an

27 N-ndee Jesús ijan, te n-ka xe kuitandi-jun ña'a uu se kuaa. Ka kana-s. Ka xia'an-s:

—Kunda'u ini ña'a-n, Da'ya dana David.

28 Nu n-naxee Jesús ve'e-ia, te n-ka xetu'a ña'a nduu se kuaa jan, te n-ja'an-ia:

—¿Ka jandixa-n xa kua'a-r xa ndadava'a ña'a-r a?

Te n-ka ja'an-s:

—Joon, ka jandixa-da.

29 N-tenee-ia nda'a-ia nduchi nuu-s, te xia'an-ia nuu-s:

—Na kuu ná ka jandixa-n xa ya'a.

30 N-ka nukonde'a-s, te xia'an-ia nuu-s:

—Maxku nde ku ja'an koio-n.

31 Juini daa n-ja'an-ia, ko kue'e ka ñayiu ntaka ñuu xndaxio yatni xi'in ñuu ijan n-ka teku xa n-kida Jesús xa n-ka nukonde'a-s xaxe'e xa n-ka daxa ni'ni tnu'u-s.

32 Nɨni n-ka ndee-s, n-ka xee ka ñayiu nuu Jesús. Xndeka-i ɨɨn se ña kuu ja'an ñu'u xaloko anu-s. 33 N-kine'e Jesús xaloko jan anu-s. Nu n-ya'a xa kine'e-ia xaloko, te n-kixe'e-s xa ja'an-s. Te n-ka yu'u ñayiu xyuku ijan. Ka xia'an tna'a-i:

—Ña uun ka xini-ro xa n-xini-ro vitna.

34 Nu n-ka teku se fariseu te n-ka ja'an-s:

—Mee Kui'na taxnuni nuu dava ka xaloko kida xa kua'a se ya'a xa kine'e-s xaloko ñu'u anu ñayiu —ka kuu-s, n-ka ja'an-s.

Xaku ni se ka xinokuechi nuu Ianyuux io

35 N-ka xikonuu-da xi'in Jesús ntaka ñuu na'nu xi'in ñuu kuechi io ijan. N-dakua'a-ia ñayiu ntaka veñu'u kuechi Israel. N-ja'an-ia nax kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i. N-xo ndadava'a-ia ñayiu ka tna'a dava'a nga kue'e.

36 Nu n-xini Jesús ñayiu xyuku nuu-ia, n-kunda'u ini-ia-i, chi yo nda'u ka ya'a-i. Ka kuu-i ná ka kuu tkachi n-ka tnukue'e te n-ka xite ni'no-tɨ chi ñayo xto'o-tɨ ñunuu ña'a. 37 Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Yo kue'e ñayiu ta kukanu ini ka Ianyuux. Kuenda kɨu trɨu n-yichi ka kuu-i, te xaku ni ñayiu io xa nataxtna'a-i trɨu jan. 38 Xijan kuu xa kajan ta'u koio nuu Ianyuux xa na tunda'a ka-ia ñayiu xa nataxtna'a-i trɨu jan.

10

N-tunda'a Jesús uxi uu se dakua'a-ia xa nkada koio-s tniu Ianyuux

1 Nu n-xika kɨu, te n-nadataka ña'a Jesús uxi uu daña, se dakua'a ña'a-ia, te n-kida-ia xa n-kine'e-da xaloko ñu'u anu ñayiu. Dɨuni n-kida-ia xa ndadava'a koio-da ñayiu ka tna'a dava'a nga kue'e. 2 Du'a xnani nɨn uxi uu daña, se n-tunda'a ña'a Jesús: Se ki'na nuu nani Simón. Dɨuni nani-sɨ Spedru. Ɨnka-s kuu Ndrixi, ñani Simón. Ɨnka-s kuu Jacobo xi'in ñani-s Sua, se ka kuu da'ya yɨɨ Zebedeo. 3 Ɨnka-s nani Slipe ɨnka-s nani Stolo, ɨnka-s nani Tomaxi. Daña nani Steu. Se xijan tvini nandajan gobierno n-xo kuu-da. Ɨnka-s nani Jacobo, da'ya yɨɨ Alfeo. Ɨnka-s nani Tadeo. 4 Ɨnka-s nani Simón, se n-yɨtna'a nuu partido Cananista. Ɨnka-s nani Judas Iscariote, se n-kida xa tnɨɨ juxtixia Jesús. 5 N-ta'u tniu-ia nuu-da ntdaa-da nax kada koio-da, te n-tunda'a ña'a-ia. N-ja'an-ia:

—Maxku jɨ'ɨn koio-n nuu io ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel, ni maxku ku jɨ'ɨn koio-n

ñuu Samaria. 6 Naa xa jɨ'ɨn-n ijan dakua'a
koio-n ñayiu Israel ya. Ñayiu Israel ka kuu
ná ka kuu tkachi n-ka xita. 7 Ja'an koio-n
nuu ñayiu nuu jɨ'ɨn koio-n xa vax kuyatni
kɨu taxnuni Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu.
8 Ndadava'a koio-n ñayiu ka ku'u. Nadan-
doto koio-n ñayiu n-ka xi'í. Ndadava'a-n
ñayiu ka tna'a kue'e te'yu ñɨɨ. Kine'e koio-n
xaloko xñu'u anu dava ka ñayiu. Nda-
dava'a du'a nga-n ñayiu chi n-kida du'a nga
Ianyuux xa kua'a kada koio-n xijan. 9 Maxku
dakeé koio-n tvini kuu oro, ni tvini kuu
plata, ni tvini kuu cobre kanana xndandee
dujun ka'a-n. 10 Maxku kane'e koio-n jay-
ate-n. Maxku kane'e koio-n ɨnka da'ma
xi'in ɨnka tayu ndixa xa nadama-n. Maxku
kane'e-n karruti-n. Maxku kane'e-n ntdaa
xijan, chi ta'u ñayiu kidatniu kuu xa ni'i-i xa
kaxi xa ko'o-i. 11 Hora na xee-n ɨɨn ñuu ka'nu
a ɨɨn ñuu luchi, te nduku koio-n nuu ndexu
io ɨɨn ñayiu va'a. Ve'e ñayiu ijan, ndoo
koio-n; maxku dama-n ve'e ndoo koio-n.
12 Hora na kɨu-n ve'e jan, te ja'an-n: "Va'a
nga ta'u kuu koio-n." 13 Nux ta'u ñayiu kuu
xa kutuu vii kutuu va'a-i, daa kutuu-i. Nux
ña'a, mee ni-n kutuu vii kutuu va'a xaxe'e
tnu'u n-ka ja'an-n. 14 Nux io ɨɨn ve'e a ɨɨn
ñuu ñayo ñayiu n-ka xeka ña'a, ni ñayo-i
n-xo nini tnu'u-n, ndee koio-n. Nɨni ndee-n
ve'e a ñuu ijan kɨdɨ koio-n xe'e-n xa na kee
ñuyaka xa na kunde'a ñayiu ijan xa n-kida-i
kuechi. 15 Na ja'an ndaa-r xa nda'u ka ya'a
ñayiu ñuu ijan dada ñayiu n-xio Sodoma
xi'in Gomorra kɨu na ndadandaa Ianyuux
kuechi ñayiu ñuñayiu.

16 'Tunda'a ña'a-r xa jɨ'ɨn-n ñuu ijan na
jɨ'ɨn tkachi nuu io lobo, te cuedado koo
koio-n. Vivo koo koio-n ná vivo koo, te
dɨuni ku kuu-n ná kuu data xa ña tuu
nax kida-tɨ. 17 Jɨn ndeka ña'a ñayiu nuu
juxtixia ka kidandaa kuechi ñayiu Israel, te
janña'a-s chirrión ñɨɨ xiti veñu'u kuechi; xi-
jan kuu xa cuedado koo koio-n. 18 Jɨn ndeka
ña'a-s nuu se kuu gobernador romano xi'in
nuu se ka taxnuni ka. Ntdaa xijan kada ña'a
koio-s xaxe'e-r xi'in xaxe'e xa kakune'e
ña'a-n nuu-s xi'in nuu ñayiu ña ka kuu
ñayiu Israel. 19 Na kandeka ña'a-s jɨ'ɨn nuu
juxtixia, maxku kundu ini-n, chi hora ijan
kachitnu'u ña'a Ianyuux xa ja'an koio-n
nuu-s. 20 Ñadu ndo'o kani ini tnu'u ja'an-n
chi Espíritu Ianyuux kachitnu'u ña'a hora
ijan tnu'u ja'an koio-n nuu se ijan. 21 Se
io ñani, datuu-s ñani-s te ka'ni ña'a koio
juxtixia. Se ka kuu taa, datuu-s da'ya-s.
Ñayiu ka kuu da'ya, ndandita-i nuu tadɨ'ɨ-i,
te ka'ni ña'a koio-i. 22 Jini u'u ña'a ntdaa
ñayiu xaxe'e xa ka kukanu ini ña'a-n. Nux
dani na ku jandixa ña'a koio-n te ma kande
ini ña'a-n, kɨu na ndixi-r dananita'u ña'a-r.
23 Hora na kada u'u ña'a ñayiu ɨɨn ñuu, kunu
koio-n. Jɨ'ɨn-n ɨnka ntuku ñuu. Na ja'an
ndaa-r xa ma ndexio-n ntdaa ñuu Israel, te
ndixi-r.

24 'Ñayo ñayiu yɨ'ɨ xkuela tu'a ka dada
maestru-i. Dɨuni ñayo ñayiu xinokuechi
kunuu ka dada xto'o-i. 25 Se dakua'a
ña'a maestru-s, io-s xinotu'a na n-xinotu'a
maestru-s, te n-kuu; ma kutu'a ka-s dada
maestru-s. Dani se xinokuechi, io-s xee
ku kuu-s ná kuu xto'o-s, te n-kuu; ma ya'a
nduu ña'a-s. Kuu-r ná kuu se kuu taa nukee
nuve'e-s. Nux ka ja'an ñayiu xa taa jan kuu
Kui'na nani Beelzebú, naka familia-s ma ku
jan tnu'u ñayiu ijan.

26 'Maxku yu'u koio-n xa kada ña'a ñayiu,
chi xa na'i ka kida-i tuu na xee kɨu. Xee
kɨu jini koio ɨnka ñayiu nax n-ka kida-i.
27 Xa na'i ja'an-r xakuaa xiti ɨɨn cuartu, na
xee kɨu ja'an koio ndo'o nuu kanda, te teku
koio ñayiu. Xa n-ja'an ni'ni-r do'o-n, xee
kana koio-n dɨkɨ ve'e. 28 Maxku yu'u koio-n
nuu se ka'ni ña'a, chi ña tuu nax kada-s
anu-n. Yu'u koio nuu Ia danaa anu-n xi'in
ñɨɨ-n andea. 29 Xaku ni tvini ya'u kɨt ka
kuu gorrión. Juini ñatu ya'u-t, ko ñayo-t
jungava nux ña juini Ianyuux. 30 Daa ka kuu
mee-n, chinuu ña'a Ianyuux ntdaa-n. Nde
idi dɨkɨ-n, n-ka'u-ia. 31 Xijan kuu xa maxku
yu'u koio-n. Yodo ka ya'u-n ɨɨn ɨɨn-n dada
kue'e gorrión.

32 'Ñayiu ka ja'an jundu kuu-r nuu dava
ka ñayiu, dani ru'u, ja'an-r xa xini-r-yɨ nuu
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu. 33 Ñayiu na
ja'an xa ña ka xini ña'a-i nuu dava ka ñayiu,
dɨuni ja'an-r xa ña xini-r-yɨ nuu Taa-ro
Ianyuux, Ia tuu andɨu.

34 'Maxku kani ini koio-n xa n-kixee-r
xa kutuu vii kutuu va'a koio-n xi'in dava
ka ñayiu chi nukuita-i ka'ni ña'a-i xi'in
espada 35 xaxe'e xa tuku jandixa koio-n.
Xaxe'e xijan kada u'u ña'a ñayiu ñuu-n. Se
kuu da'ya, kada u'u-s taa-s xaxe'e xa tuku
jandixa taa-s. Ñá kuu da'ya, kada u'u-ña
dɨ'ɨ-ña xaxe'e xa tuku jandixa dɨ'ɨ-ña. Ñá
kuu xanu, kada u'u-ña dididо-ña xaxe'e xa

tuku jandixa-ña. [36] Jini u'u tna'a ñayiu ɨɨn
ni kee ɨɨn ni ve'e. [37] Nux kukajan ini ka
ñayiu taa-i a dɨ'ɨ-i dada ru'u, ñatu natau xa
kandeka tna'a-r xi'in-i. Dani nux kukajan
ini ka-i da'ya yɨɨ-i a da'ya dɨ'ɨ-i dada ru'u
ñatu natau xa kandeka tna'a-r xi'in-i. [38] Nux
ña io tu'a-n xa kuú koio-n kuenda kɨu se
doko curuxi-s xa nkuitakaa dika-s ná io tu'a
ru'u, ma kuu xa kandeka tna'a-ro. [39] Ñayiu
ña ka juini xa kuú-i xaxe'e-r, jɨ'ɨn anu-i
andea, ko ñayiu na kuú xaxe'e-r, kutuu-i
xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita andɨu.

[40] 'Nux na xe ini ña'a ñayiu ndo'o, dani xe
ini ña'a-i ru'u. Ñayiu xe ini ña'a ru'u, dɨuni
xe ini-i Ia n-tunda'a ña'a xa vaa-r. [41] Ñayiu
xe ini se ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
xaxe'e xa kuu-s se ja'an tnu'u-ia nuu-i, ni'i-i
ta'u-i ná ni'i se ijan ta'u-s. Dani ñayiu xe ini
se kida xava'a xaxe'e xa kuu-s seva'a, ni'i-i
ta'u-i ná ni'i se ijan ta'u-s. [42] Ñayiu na juña'a
nga xa juña'a nga-i ñayiu kunda'u kukee
xndijun ña'a ru'u xaxe'e xa kuu-i ñayiu
xndijun ña'a, xandaa xakuiti ni'i ñayiu ijan
ta'u-i juini idii yaxi ndute najuña'a-i-yɨ —
kuu Jesús, n-ja'an-ia.

11

N-tunda'a Sua Bautista se dakua'a-s nuu Jesús

[1] Nu n-ja'an Jesús ntdaa xijan nuu nɨn
uxi uu daña, se n-dakua'a ña'a-ia, te n-ka
kee-da xi'in-ia Capernaum. Jua'an koio-da
tɨtnɨ ñuu xa dakua'a-ia ñayiu.

[2] Tiempu ijan yɨndi'u Sua vekaa. Nu
n-teku-s xa kida Cristu kue'e milagru,
n-tunda'a-s se dakua'a-s nuu-ia [3] xa kajan
tnu'u koio-s-ia:

—¿Dɨu ndixi kuu se n-taxi Ianyuux
tnu'u-ia xa kixi-n a kundetu koio-da ɨnka-s
a? —kuu-s, ka xia'an-s.

[4] Te n-ja'an-ia:

—Juan nu'u koio te najani-n nuu Sua nax
n-ka teku-n, nax n-ka xini-n. [5] Juña'a-n-sɨ
xa ka nukonde'a ñayiu kuaa. Ka nakaka
ndaa ñayiu xika yakua. Ka ndva'a ñayiu
n-te'yu ñiɨ. Ka teku ñayiu n-ka kudo'o.
N-ka nandoto dava ñayiu n-xi'í. Dakua'a-r
ñayiu ta teku ka tnu'u Ianyuux, te ɨɨn xava'a
kuu tnu'u-ia. [6] Naka ta'u kuu koio-n nux ña
ka dangondita ña'a-n juini ñatu kida-r xa
xñu ini-n xa kada-r, te xndijun ña'a na'i-n
—kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

[7] Nu n-ka ndee se n-tunda'a ña'a Sua,
te n-kixe'e Jesús xa kakune'e-ia Sua.
N-ja'an-ia nuu-da xi'in nuu ñayiu xyuku
ijan:

—¿Nax n-ka xe nde'a-n nuu ñayo io te
ñatu nga juun dau? Ñatu n-ka xe nde'a-n
ɨɨn se kuu ná kuu tnu ite xa jua'an vaxi-tnu
hora kane tachi xa kava uu kava uni anu-s.
[8] Ñadu se ni'no da'ma va'a te vita n-ka
xe nde'a-n, chi se ndix nda'u ndix kee
n-ka xe nde'a-n. Se xni'no da'ma va'a te
vita, xndaxio-s ve'e se kunxa'nu. [9] Se n-xo
ja'an tnu'u Ianyuux nuu-n n-ka xe nde'a-n.
Ndandɨ'ɨ ka Sua dada dava ka se n-ka xo
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Xandaa
xakuiti ndandɨ'ɨ ka-s. [10] Sua kuu se kakune'e
ña'a tnu'u Ianyuux yodotnuni. Dɨuni yo-
dotnuni xa n-ja'an Ianyuux nuu-r:

Ki'na nuu tunda'a-r ɨɨn se tunda'a-r jɨ'ɨn.
Ijan dada tunda'a ña'a-r.
Kada-s xa koo tu'a ntdaa ñayiu xa xe ini
ña'a-i na jɨ'ɨn-n ñuñayiu.

[11] Ñayiu kutuu nuu taxnuni Ianyuux andɨu,
ndandɨ'ɨ ka-i dada Sua vitna, ko xandaa
xakuiti ndandɨ'ɨ ka Sua Bautista dada dava
ka ñayiu. [12] Nde kɨu n-kixee Sua Bautista
xi'in nde vitna ka kɨu tna'a ñayiu nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i, te ka
jantna'a-i xi'in ñayiu ka kɨu tna'a nuu-i.
Dava se nde'e, juexa taxnuni-s nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. [13] Xa
daa nga n-chidotnuni Moisés xi'in se n-ka
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa kixi Sua.
[14] Nux io anu-n xa jandixa koio-n xa ja'an-r,
jandixa koio xa Sua kuu na n-xo kuu Elías,
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux.
[15] Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r kunini va'a
koio xa na kutnuni ini-n. [16] Ndo'o xa ka
kuu-n ñayiu io vitna, ¿Jundu ka kuu-n na
kachi-r? Ka kuu-n na ka kuu dichi kuechi
xi'in sekuechi xtuu nuu ya'u te [17] n-ka ja'an
dava-s nuu dava ka-s: "N-ka tɨu-r tnuyoo,
ko ñayo-n n-ka xataxe'e. N-ka xita-r yaa
ko'yo ini ko ñayo-n n-ka nda'i." [18] Du'a
ja'an-r chi Sua, ña n-xo xaxi-s xa ka xaxi-ro.
Dɨuni ña n-xi'i-s vinu te n-ka ja'an ñayiu:
"Xaloko ñu'u anu-s." [19] Ndo'o, Ia kuu ñayiu,
dava'a nga xa xaxi-r, te ka ja'an-n xa kuu-r
se nde'e xaxi. Dɨuni xi'i-r vinu, te ka
ja'an-n xa kuu-r se nde'e xi'i. Ka ja'an-n
xa kumani-r xi'in se ka xijan tvini nandajan
gobierno xi'in dava ka ñayiu ka kida kue'e
kuechi. Ka xini-ro nuu ɨɨn xava'a a ɨɨn xa u'u
dakua'a ɨɨn maestru ñayiu hora xnde'a-ro

xa ka kida ñayiu dakua'a-s —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.

Ñuu nuu ñatu n-ka natu ini ñayiu xa n-ka kida-i kuechi

20 Ijan dada n-kixe'e-ia xa kanandee-ia
ñayiu io ñuu nuu n-kida-ia kue'e milagru
chi ña n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi.
Xia'an-ia:
21 —Nda'u ya'a mee-n, ñayiu Corazín.
Nda'u ya'a mee-n, ñayiu Betsaida. Nu
n-kida-r kue'e milagru ñuu Tiro xi'in Sidón
ná n-kida-r ñuu mee-n, xá n-kuna'a n-ka
natu ini ñayiu ñuu ijan xa n-ka kida-i
kuechi, te kui'no-i da'ma ndayu te kunukoo
koio-i nuu yaa n-kuu. 22 Nda'u ka ya'a
mee-n, ñayiu Corazín xi'in ndo'o, ñayiu
Betsaida dada ñayiu Tiro xi'in Sidón kɨu na
ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu.
23 Te mee-n, ñayiu Capernaum, ma jɨ'ɨn
koio-n andɨu chi keé koio-n andea chi nuu
n-kida-r kue'e milagru ñuu Sodoma na
n-kida-r ñuu mee-n, katuu na'ı Sodoma
nde vitna n-kuu. 24 Nda'u ka ya'a koio
mee-n, ñayiu Capernaum, kɨu na ndadan-
daa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu dada
ñayiu n-xio Sodoma —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

Ñatu nda'u ya'a ñayiu jandixa ley Jesús

25 Ijan dada n-kixe'e-ia xa ja'an-ia nuu
Taa-ro Ianyuux:
—Taa-ro Ianyuux, Ia taxnuni andɨu xi'in
ñuñayiu, ndadaka'nu ña'a-da, chi ñatu
n-datuu-n xa'a nuu ñayiu ka tu'a va'a tutu,
ñayiu io xaxtnuni xa kutnuni ini-i, ko
n-datuu-n ntdaa xa'a nuu ñayiu ña ka tu'a.
Ná kuu sekuechi ka kuu-i. 26 Du'a n-kida-n,
Taa-ro, chi du'a n-kuu anu-n —kuu Jesús,
xia'an-ia nuu Taa-ro Ianyuux.
27 Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da
xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:
—N-taxi Ianyuux xaxtnuni xa ntdaa xa
kuu xa xino xini-r. Ñayo ñayiu xini xa
kuu-r Da'ya Yɨɨ Ianyuux. Ñayo kutnuni ini
jundu kuu-r, nani Taa-ro Ianyuux. Mee ni
Taa-ro Ianyuux xini jundu kuu-r, te mee
ni-r xini jundu kuu Taa-ro Ianyuux. Dɨuni
jini dava ka ñayiu ñu ini-r xa juña tnu'u-r
jundu kuu-ia. Ña yoo ka ñayiu xini jundu
kuu-ia, idii mee-r. 28 Ka jandixa-n kue'e ley
ñayiu xana'a; xijan kuu ná kuu tniu ndee
ka kida-n xi'in ɨɨn xa vee xndido-n. Ta
ki tu'a koio xa kunini-n tnu'u-r te kada-r
xa ndetatu-n. 29 Junukuechi koio nuu-r, te
dakua'a ña'a-r te vivii ta'u tniu-r nuu-n.
Nux xijan na kada koio-n ma kɨ ini ka-n xa
ya'a-n te kutuu vii kutuu va'a-n. 30 Ma nda'u
ya'a-n xa junukuechi koio-n nuu-r.

12

Ta'u tniu Jesús nuu ñayiu nuu nax kada-i kɨu sabado

1 N-xee ntuku ɨnka kɨu sabado, te n-ka
ya'a-da xi'in-ia ɨɨn nuu ñu'u trɨu. Nɨni n-ka
ya'a-da n-ka tnundodo-da trɨu jan xaxe'e xa
ka kojon-da. N-ka kɨɨn-da te n-ka xaxi-da.
2 N-ka xini se fariseu, te n-ka ja'an-s nuu
Jesús:
—Kunde'a xa ka kida se dakua'a-n.
¿Nakuenda ka kida-s ɨɨn xa ña xejoon
Ianyuux xa kada-ro kɨu kuu sabado?
3 Te n-ja'an-ia:
—¿Nax kuu xa ña ka ka'u-n nuu yodot-
nuni xa n-kida David xi'in se xndeka tna'a
xi'in-s ɨɨn vuelta na ka kojon-s? 4 N-kɨu-s
veñu'u te n-ka xaxi-s tila n-ka doko dutu
nuu Ianyuux. Ñatu n-xo xejoon Ianyuux
xa kaxi ɨnka ñayiu tila ijan chi diko ni dutu
xejoon-ia xa kaxi-s, ko n-ka xaxi David xi'in
se xnetna'a xi'in-s. 5 N-chidotnuni Moisés
xa ñadu kuechi kuu xa ka kidatniu dutu
xiti veñu'u kɨu sabado. ¿Ñayo-n ka'u nuu
yodotnuni xijan u? 6 Ndandɨ'ɨ ka ru'u dada
veñu'u. 7 N-ja'an Ianyuux: “Io xa kunda'u
ini koio-n ñayiu nda'u ka ya'a, ñadu io
xa doko koio-n ɨɨn xa ka jandodo-n nuu
altar.” Nu n-ka kutnuni ini-n xa'a, ma
tekuechi koio-n ñayiu n-kuu. 8 Ru'u, Ia kuu
ñayiu, taxnuni-r nuu ñayiu, te ta'u tniu-r
nuu-i nax kada-i kɨu kuu sabado —kuu-ia,
xia'an-ia.
9 Ijan dada jua'an koio-da xi'in-ia veñu'u
luchi ñuu-da xi'in-ia. Ijan tuu ɨɨn se natɨyɨ
nda'a. 10 N-ka xitoyu'u se fariseu Jesús chi
n-ka kuu-s xa tekuechi neñuu-s-ia. Ka
xia'an-s:
—¿Io va'a xa ndadava'a-ro ñayiu ku'u kɨu
sabado a?
11 Te xia'an Jesús:
—Nux io ɨɨn tkachi-n te kɨu kuu sabado
n-kekava-tɨ ɨɨn yaú, ¿ma jɨn nutava-n-tɨ
juini kɨu ndetatu-ro kuu a? 12 Yodo ka ya'u
ñayiu dada tkachi. Xijan kuu xa xejoon
Ianyuux xa kida-r xava'a kɨu kuu sabado.
13 Ijan dada n-ja'an-ia nuu se natɨyɨ nda'a:
—Dakaa nda'a-n.

Te n-dakaa-s nda'a-s te n-ndva'a ná
n-xio. [14] Te n-ka kee se fariseu. N-ka kida
ɨnuu-s janda kada-s xa ka'ni koio-s Jesús.

N-ja'an Ianyuux xa xinokuechi Jesús nuu-ia

[15] Nu n-teku Jesús xijan, n-kee-ia ijan.
Ntdaa-da xi'in kue'e ka ñayiu n-ka nukui-
tandijun-ia. N-ndadava'a-ia ntdaa ñayiu
ku'u. [16] Te n-ja'an-ia xa maxku datuu
koio-da jundu kuu-ia. [17] Du'a n-xetna'a
tnu'u n-chidotnuni Isaías, se n-ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. N-ja'an Ianyuux:
[18] Na yoo Ia xinokuechi nuu-r ya'a.
N-kaxi dɨɨn-r-ia, te mani juini-r-ia.
Yo kudɨ ini-r xa kida-ia tniu-r.
Kada-r xa ju'un Espíritu-r anu-ia.
Ja'an-ia nuu ñayiu ñuñayiu xa ndadandaa-r
kuechi-i.
[19] Ma jantna'a tnu'u-ia xi'in ñayiu.
Dɨuni ma kana xee-ia na kana tatnu.
Dɨuni ma dakua'a-ia ñayiu ichi ka'nu xiti
ñuu nde na ndadandaa-ia kuechi-i.
[20] Tnu ite n-tna'nu kuu ná kuu ñayiu ka
kunda'u ka kukee, ma ka'nde-ia.
Yaa ñu'u candil vi'i nga koko kuu ná kuu
ñayiu ñatu ka kukanu ini ña'a va'a,
ma nda'va-ia.
Ma daa kada-ia xijan nde na ndadandaa-ia
kuechi-i. Ijan dada nduu-i ñayiu
va'a.
[21] Ntdaa ñayiu ñuñayiu kukanu ini xa
dananita'u ña'a-ia.
Du'a n-chidotnuni Isaías.

N-ka ja'an se fariseu xa Kui'na kida xa kine'e Jesús xaloko

[22] Ɨnka kɨu xndeka ñayiu ɨɨn se ñu'u xaloko
anu-s n-ka xee nuu Jesús. Kuaa-s n-kaku-s
te ña kuu ja'an-s. N-ndadava'a-ia-s. Danaa
n-kixe'e-s ja'an-s, te n-kukanda nuu-s.
[23] Kue'e ñayiu xyuku nuu-ia hora ijan. N-ka
xini-i xa'a te n-ka yu'u ntdaa-i, chi ñatu
n-ka xani ini-i xa daa kada-ia, te n-ka xia'an
tna'a-i:
—¿Ñadu se ya'a kuu da'ya dana David a?
[24] Dɨuni xyuku se fariseu ijan. N-ka teku-s
xa n-ka ja'an ñayiu xyuku ijan te n-ka xi-
a'an tna'a-s:
—Mee Kui'na nani Beelzebú taxnuni nuu
dava ka xaloko kida xa kua'a se ya'a xa
kine'e-s xaloko ñu'u anu ñayiu.
[25] N-kutnuni ini Jesús xa n-ka ja'an-s te
n-ja'an-ia:
—Nux ka jantna'a se ka taxnuni ɨɨn ñuu
xi'in ntna'a ka taxnuni-s, danaa tna'a-s.
Dani ñayiu xtuu ka'nu ɨɨn ve'e, nux ka
jantna'a-i ma kutuu ka'nu ka-i. [26] Nux
kine'e Satanás xaloko xñu'u anu ñayiu, te
ka jantna'a ntna'a mee-i, ma kuu ka xa
taxnuni-i. [27] Nux Beelzebú kida xa kine'e-r
xaloko, dɨuni Beelzebú kida xa kine'e se
dakua'a-n xaloko ñu'u anu ñayiu nuda. Se
dakua'a mee-n ka datuu ña'a. [28] Espíritu
Ianyuux kida xa kine'e-r xaloko. Xaxe'e xa
kida-ia xa kine'e-r-yɨ, xijan kuu xa ka xini-n
xa n-kixe'e xa taxnuni Ianyuux nuu-n, te io
xa jandixa koio-n-ia. [29] Ná kuu ɨɨn se ndaku
te nde'e-s kuu Beelzebú. Nde na duku ñayiu
se ijan, ijan dada ndaku-i xa kɨu-i ve'e-s xa
du'u-i xaxii-s.
[30] ’Ñayiu ña ka kuu ɨnuu xi'in-r ka kida xa
ma kunini dava ka ñayiu xa ja'an-r. Ñayiu
ña dataka ñayiu xa kunini-i xa ja'an-r,
kuenda kɨu xate ni'no-i-yɨ xa maxku teku-i
xa ja'an-r.
[31] ’Kachi tnu'u ña'a-r xa taxkanu ini
Ianyuux kuechi n-ka kida ñayiu. Juini kui'a
na ja'an ña'a-i ru'u, Ia kuu ñayiu, a mee
Taa-ro Ianyuux, taxkanu ini-ia-i, ko ma
taxkanu ini-ia ñayiu kui'a ja'an Espíritu-ia.
Dɨuni taxkanu ini-ia ñayiu n-ka kida ɨnka
ɨnka kuechi. [32] Juini kui'a na ja'an ña'a ñayiu
ru'u, Ia kuu ñayiu, taxkanu ini-ia-i, ko ma
taxkanu ini-ia ñayiu kui'a ja'an Espíritu-ia.
Ma taxkanu ini-ia-i ñuñayiu ya'a, ni ɨnka
vida.
[33] ’Yutnu juun xavidi, ñatu juun-tnu ɨɨn
xa ña xiniñu'u. Tnunde'a vax te'yu, ñatuka
xiniñu'u nde'a juun-tnu. Ka xini-n nuu
na yutnu kuu-tnu hora xnde'a-n xavidi
juun-tnu. Daa ka kuu ñayiu va'a xi'in
ñayiu loko. [34] Mee ni xaloko xadu'a ka
ja'an-n chi da'ya Kui'na ka kuu-n. Xa xñu'u
anu-n xijan ka ja'an-n. [35] Nux va'a-n, va'a
ka ja'an-n. Nux loko-n, kui'a ka ja'an-n.
[36] Kɨu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu,
kundaa kuechi-i xaxe'e xa n-ka jan nee n-ka
jan yichi-i. [37] Xaxe'e tnu'u ka ja'an ñayiu
kundaa kuechi-i, te ja'an Ianyuux nuu io
kuechi-i a ña tuu na kuechi-i io —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.

Ná n-ya'a Jonás ya'a Jesús

[38] N-ka teku se fariseu xi'in se ka tu'a va'a
ley n-chidotnuni Moisés xa n-ja'an Jesús, te
ka xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, kada ɨɨn milagru xa na kun-
de'a-r ntdaa-r te jandixa ña'a-r.
[39] Te xia'an Jesús:

—Ndo'o, ñayiu io vitna unu loko-n. Ka najuen tnu'u-n ɨɨn xa ka xani ini-n xa kuu-i Ianyuux. Ka ja'an-n xa kada-r ɨɨn milagru. Ma kuu xa jini-n xijan. Diko ni jini koio-n xa ya'a-r ná n-ya'a Jonás, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. 40 Uni nduu uni niu, n-kaa ni'no Jonás xiti chaka ka'nu te dɨuni uni nduu uni niu kava ru'u, Ia kuu ñayiu xiti ñu'u. 41 Te ñayiu Nínive datuu koio-i kuechi n-ka kida-n. Nandoto koio ndo'o, ñayiu io vitna xi'in ñayiu Nínive, te kuyuku-n xi'in-i kɨu na ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu, te datuu koio-i kuechi n-ka kida-n, chi ña n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi, ko mee-i n-ka natu ini xa n-ka kida-i kuechi ná n-ja'an Jonás tnu'u Ianyuux nuu-i. Vitna n-kixee ru'u, te ndandɨ'ɨ ka-r dada Jonás, te ñatu ka jandixa ña'a-n. 42 Dani ɨɨn ñadɨ'ɨ n-kunxa'nu n-xio do sur, nandoto-ña xi'in ñayiu io vitna, te taka koio-ña xi'in-i, te datuu-ña kuechi-i, chi ña xnini-i xa ja'an-r. Xika n-kixi ñá ijan xa kunini-ña tnu'u ndichi n-ja'an Salomón. Kuna'a koio xa n-kixee ru'u te ndandɨ'ɨ ka-r dada Salomón, te ñatu ka jandixa ña'a-n —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.

43 Ijan dada n-kɨu-da xi'in Jesús ɨɨn ve'e, te n-ja'an-ia:

—Hora kane ɨɨn xaloko anu ɨɨn ñayiu, te xikonuu-i nuu ñayo io. Nduku-i ɨɨn nuu ndetatu-i te ma ni'i-i nuu ndetatu-i. 44 Ijan dada kani ini-i: "Va'a ka nuu na ndeé-ro anu ñayiu n-kane-ro." Naxee-i te jini-i xa n-natɨ'u nuu n-nane-i te va'a n-xe kotna'a ndatniu. 45 Ijan dada nkueka-i uxa tna'a ka xaloko ka dada mee-i, te ndeé-i xi'in xaloko ijan te ju'un koio-i anu ñayiu ijan. Te nda'u ka ya'a ñayiu ijan hora ijan dada xaki'na. Daa ya'a ñayiu io vitna —kuu Jesús.

N-xee dɨ'ɨ Jesús xi'in ñani-ia nuu tuu-ia

46 Nɨni ja'an Jesús xijan, n-xee dɨ'ɨ-ia xi'in ñani-ia yata ve'e nuu tuu-ia. N-ka xo ndetu ña'a-ña, chi n-ka juini-ña xa ndatnu'u koio-ña xi'in-ia. 47 Te n-xian tnu'u ɨɨn se n-xian tnu'u Jesús:

—Ndetu ña'a dɨ'ɨ-n xi'in ñani-n yata ve'e xa ndatnu'u-n xi'in-ña.

48 Xia'an Jesús nuu-s:

—Na kachi tnu'u ña'a-r jundu ka kuu ñani-r xi'in dɨ'ɨ-r.

49 Te n-dane'e nda'a ña'a-ia ntdaa daña se dakua'a ña'a-ia te n-ja'an-ia:

—Mee-n, ɨɨn ɨɨn-n kuu dɨ'ɨ-r, kuu ñani-r, ku'a-r du. 50 Ntdaa-n xi'in ntdaa ñayiu kida xa juini Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu, ka kuu dɨ'ɨ-r, ñani-r, ku'a-r du.

13

Se xitu trɨu

1 Kɨu ni ijan n-ka kee-da xi'in Jesús ve'e tuu-ia. Jua'an koio-da xi'in-ia yu'u mar, te n-nukoo-ia ijan. 2 Kue'e ñayiu n-ka taka yu'u mar jan. Xaxe'e xijan n-keé-ia ɨɨn barcu, te n-nukoo-ia xiti barcu jan. 3 Kue'e xa n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da xa dakua'a ña'a-ia. N-ja'an-ia:

—N-xio ɨɨn se xitu trɨu. Juan dada'u-s trɨu-s. 4 Dava trɨu n-dada'u-s jan n-ndava ichi, te n-ka xee chilidaa te n-ka xaxi-tɨ. 5 Dava trɨu n-ndava nuu ñu'u yadi nuu kaa yuú. Yachi n-ka xite, chi kako'yo nuu ñu'u jan, 6 ko nu n-ndii, n-ka dii te n-ka yichi xaxe'e xa ña n-xika yo'o-i. 7 Dava trɨu n-ndava nuu yuku iñu. Ntdaa n-ka xite, ko ña n-xejoon yuku iñu jan xa kue'nu, te n-ka kuchachi. 8 Dava trɨu n-xe kava nuu ñu'u kojon jan n-xa'nu te n-kua'a. Ntna'a ɨɨn ɨɨn yoko trɨu ñu'u ɨɨn ɨɨn cientu nuni. Dava yoko trɨu jan n-kee uni diko uni diko nuni. Dava yoko trɨu jan n-kee oko uxi, oko uxi nuni. 9 Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r kunini va'a koio xa na kutnuni ini-n.

10 Te n-ka xetu'a ntdaa daña-ia. Ka xi-a'an-da:

—¿Nakuenda ja'an-n tnu'u ñayo ñayiu kutnuni ini?

11 Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:

—Kida Ianyuux xa kutnuni ini koio-n xa mee-ni-ia na'a, ko dava ka ñayiu ñatu juini-ia xa kutnuni ini-i. Xa kakune'e-r kuu xa tuu-ia andɨu te taxnuni-ia nuu-n. 12 Ñayiu ka kutnuni ini xa'a vitna, kutnuni va'a ka ini-i kɨu jɨ'ɨn-ro. Ñayiu ña ka kutnuni va'a ini vitna, ni ita'u ma kutnuni ini koio-i kɨu jɨ'ɨn-ro. 13 Xijan kuu xa ja'an-r tnu'u ña ka kutnuni ini-i nuu-i. Xijan kuu xa: Kunde'a-i, ko mayo-i ke ini. Kunini koio-i, ko mayo-i kutnuni ini. 14 Tnu'u ya'a n-chidotnuni Isaías. Du'a n-chidotnuni-s:

Juini dani na kunini koio-n, ko mayo-n kutnuni ini.
Juini dani na kunde'a koio-n, ko mayo-n ke ini.
15 Ma jandixa ñayiu tnu'u teku-i, chi unu xee ini-i.
Ñatu ke ini-i, ni ñatu kutnuni ini-i.
Kuenda kɨu n-xadɨ-i do'o-i xa maxku teku koio-i.

Kuenda kɨu n-xadɨ-i nuu-i xa maxku kunde'a-i.
Du'a kida-i, chi ñatu juini-i xa kutnuni ini-i.
Ni ñatu juini-i xa natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi xa na kua'a taxkanu ini-r-yɨ te dananita'u-r-yɨ.
Du'a n-chidotnuni-s.
16 'Naka ta'u kuu koio ndo'o chi xnde'a-n
xa kida-r te xnini-n xa ja'an-r te ka kutnuni
ini-n nax kuu xa ja'an-r. 17 Na ja'an ndaa-r
xa kue'e se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux xi'in dava ka ñayiu ka jandixa xa
n-ta'u tniu-ia n-ka juini xa jini koio-i xa
kida-r. N-ka juini-i xa jini-i xa xnde'a-n
vitna, ko ñayo-i n-xini. N-juini-i xa kunini
koio-i tnu'u xnini mee-n, ko ña n-kuu xa
kunini-i.
18 'Kunini koio na ja'an-r nax kuu cuentu
se xitu trɨu. 19 Ñayiu ka teku nax io xa
kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i, te ña ka kutnuni ini-i xa
n-ka teku-i, kuenda kɨu ichi nuu ndava trɨu
jan ka kuu-i. Xee Kui'na te daja'an ña'a-i
xa maxku kunini koio ka-i tnu'u jan. 20 Nuu
kaa yuú nuu n-ndava trɨu jan kuu ná kuu
ñayiu xnini tnu'u Ianyuux. Ka kudɨ ini-i te
yachi ka jandixa-i tnu'u jan. 21 Ña tuu na
yo'o trɨu n-xika nuu ñu'u jan. Xijan kuu ná
kuu ñayiu xaku ni kɨu jandixa tnu'u jan. Na
nda'u ya'a-i a kida ña'a dava ka ñayiu ɨɨn xa
kida ña'a-i xaxe'e xa ka jandixa-i xa ja'an-r,
te ka dandoo-i xa n-ka dakua'a-i xaxe'e xa
ka kujanuu-i. 22 Nuu ñu'u nuu n-ndava trɨu
me'ñu yuku iñu, ka kuu ñayiu ka teku xa
ja'an-r. N-kida yuku iñu xa n-kuchachi trɨu
jan, te ñatu n-kua'a. Ka chi ini ñayiu ijan
xa ma ni'i koio-i tvini xa kutuu va'a koio-i
ñuñayiu. Yɨ ini ka-i xijan dada Ianyuux, te
ña ka kida ka-i xa juini-ia. 23 Nuu ñu'u va'a
nuu n-da'u trɨu jan, xijan kuu ñayiu xnini
tnu'u Ianyuux, te ka kutnuni ini-i. Dava
yoko trɨu jan n-kee ɨɨn cientu ɨɨn cientu
nuni. Dava yoko trɨu jan n-kee uni diko, uni
diko nuni. Dava yoko jan n-kee oko uxi, oko
uxi nuni —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

Nuu ñu'u trɨu n-xa'nu cebadilla

24 Ijan dada n-ja'an ka-ia ɨnka tnu'u
kandee nuu ñayiu xyuku ijan. Xia'an-ia:
—Kuenda kɨu ɨɨn se xitu trɨu kuu Ianyuux
xa taxnuni-ia nuu ñayiu. N-dada'u-s trɨu
nuu ñu'u-s. 25 Nu n-kidi-s, n-ka xe kate
se ka xini u'u ña'a ndɨjɨn cebadilla nuu
n-dada'u-s trɨu jan, te n-ka ndee-s; ka
nu'u-s. 26 N-xite trɨu jan te n-ka xa'nu. Dɨuni
n-ka xa'nu cebadilla. N-ka xini se ka xi-
nokuechi nuu xto'o ñu'u jan xijan, 27 te n-ka
xe juña tnu'u-s xto'o-s. Ka xia'an-s: "Dito,
¿Nax kuu xa n-kane cebadilla nuu trɨu-n?,
te mee ni trɨu va'a n-dada'u-n", kuu-s, ka
xia'an-s. 28 Xia'an xto'o-s nuu-s: "Xijan
n-kida ɨɨn se xini u'u ña'a." Te ka xia'an se
xinokuechi jan nuu-s: "¿Nax kachi-n? ¿Jɨn
tnu'u koio-da cebadilla, te janyuku-da ɨɨn
nuu janyuku-da u?" 29 Te xia'an-s: "Ña'a,
maxku tnu'u koio-n na ña'a tnu'u koio-n
xi'in nde trɨu. 30 Daa na koo na'i nde kɨu na
ndone'e-ro. Kɨu ijan juña'a-r nuu se ka'nde
trɨu jan. Ki'na ka cebadilla ka'nde koio, te
janyuku koio-n xa dakeé koio-n nuu nu'u.
Ijan dada ka'nde koio-n trɨu jan te chi'i-n ɨɨn
yaka." Kuu xto'o ñu'u trɨu jan, n-xia'an-s
nuu se ka xinokuechi nuu-s.

N-kakune'e Jesús ndɨjɨn tnumaxtaxa xi'in levadura

31 Ijan dada n-ja'an-ia ɨnka xa n-ja'an-ia
nuu-da ntdaa-da xi'in nuu ñayiu xyuku
ijan:
—Ñayiu n-kɨu tna'a nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i nde andɨu kuu ná kuu ndɨjɨn
tnumaxtaxa. N-dakeé ɨɨn se n-dakeé idii
ni ndɨjɨn-tnu nuu ñu'u-s. 32 Yava ka ndɨjɨn
tnumaxtaxa dada ndɨjɨn ku'u, ko dujun ka
xa'nu-tnu dada ku'u te ka xajan chilidaa
taka-tɨ da'nda-tnu.
33 Ijan dada n-ja'an-ia ɨnka tnu'u kandee
nuu-da ntdaa-da:
—Ñayiu n-kɨu tna'a nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i, ka kuu ná kuu levadura.
N-tnɨɨ ɨɨn ñadɨ'ɨ levadura te n-daka ni'no-ña
xi'in oko uu litro yuchi trɨu. N-ndaa yuxa
jan nde n-xee na koo —kuu Jesús, n-ja'an-ia.
34 Diko ni tnu'u kandee n-xo ja'an-ia
nuu-da xi'in nuu ñayiu n-ka xo nataka
nuu-ia; ña n-xo ja'an ndaa-ia. 35 Xijan n-xo
ja'an-ia xa na jɨn tna'a xa n-chidotnuni ɨɨn
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux.
N-chidotnuni-s:
Tnu'u kandee ja'an-r na dakua'a-r ñayiu.
Juña tnu'u-r-yɨ ɨɨn xa mee ni Ianyuux na'a nde na n-xe kavatuu ñuñayiu.

N-ja'an Jesús xa ñayiu ka kida xaloko kuu ná kuu cebadilla

36 Ijan dada n-dandoo-ia ñayiu xyuku ijan
te n-xe juindodo nuu-ia xa juan nu'u-ia ve'e
n-xeen nuu-ia. Ijan dada xndijun uxi uu

daña, se dakua'a ña'a-ia jua'an ve'e-ia. Te
ka xia'an-da nuu-ia:
—¿Nakuenda n-kakune'e-n xa n-kane ce-
badilla nuu kaa trɨu?
37 Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—Se n-dada'u trɨu kuu ru'u, Ia kuu ñayiu,
38 te ñu'u trɨu kuu ñuñayiu. Trɨu ka kuu
ñayiu n-ka kɨu tna'a nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i. Cebadilla ka kuu ñayiu kida
xaloko juini Kui'na. 39 Se xini u'u ña'a te
n-xate-s cebadilla kuu Kui'na. Trɨu n-yichi
kuu ñayiu kuyuku kɨu na naa ñuñayiu. Se
ka'nde trɨu te taxtna'a-s kuu ángel, ia ka
xinokuechi nuu Ianyuux. 40 Xa keé cebadilla
nuu nu'u kuu xa ya'a na naa ñuñayiu.
41 Kɨu ijan tunda'a ru'u, Ia kuu ñayiu, ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, xa kine'e
dɨɨn-ia ñayiu ñatu ka jandixa tnu'u n-ja'an
Ianyuux nuu ñayiu va'a. Ñayiu ya'a n-ka
daja'an dava ka ñayiu xa maxku jandixa ka-i
Ianyuux. Ma kandeka tna'a ka-i xi'in ñayiu
n-ka kɨu tna'a nuu ñayiu taxnuni Ianyuux
nuu-i. 42 Dakeé-ia ñayiu jan andea. Ijan
nde'e nda'i koio-i te nde'e kiti ini-i nuu
Ianyuux. 43 Kɨu ijan ndii ñayiu n-ka jandixa
xa n-ja'an Ianyuux ná ndii ngandii. Xaxe'e
xa xnini-n xa ja'an-r kunini va'a koio xa na
kutnuni ini-n.

Ná kuu ɨɨn xa yo ya'u xi'in perla kuu nuu
taxnuni Ianyuux

44 'Kuenda kɨu ɨɨn xa yo ya'u yɨnduxi
nuu ñu'u xitu ɨɨn ñayiu kuu nuu taxnuni
Ianyuux. Hora na nani'i ɨɨn se nani'i xi-
jan, nachinduxi-s. Xaxe'e xa yo kuvete-s
xa n-nani'i-s xa'a, jɨn nudiko-s ntdantu'u
xaxii-s te jueen-s ñu'u ijan.
45 'Dɨuni kuenda kɨu ɨɨn perla yo ya'u kuu
nuu taxnuni Ianyuux. Se xko xeen perla
te nadiko-s, 46 na jini-s ɨɨn perla yo ya'u,
nadiko-s ntdantu'u xaxii-s te jueen-s perla
jan.

*Kuenda k*ɨu ñunu chaka kuu nuu tax-
nuni Ianyuux

47 'Kuenda kɨu ñunu tava-ro chaka kuu
nuu taxnuni Ianyuux. N-keé ñunu jan nuu
mar, te kue'e nuu chaka n-ka keé xiti-i.
48 Nu n-chitu ñunu jan, te n-ka ñu'u se
ka tava chaka ñunu jan yu'u mar, te n-ka
nukoo-s xa n-ka kine'e dɨɨn-s chaka va'a.
N-ka dakee-s chaka va'a xiti yɨka, te n-ka
dajane-s chaka ña ka xiniñu'u. 49 Du'a ya'a
ñayiu na naa ñuñayiu. Kixi ángel, ia ka
xinokuechi nuu Ianyuux te kaxi koio-ia
ñayiu ka jandixa xa ta'u tniu Ianyuux nuu
ñayiu loko. 50 Dakeé koio-ia ñayiu loko jan
andea. Ijan nde'e nda'i koio ñayiu jan, te
nde'e kiti ini-i nuu Ianyuux —kuu Jesús,
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.
51 Ijan dada n-xijan tnu'u ña'a Jesús nt-
daa-da:
—¿N-ka kutnuni ini-n xa n-ja'an-r a?
—Joon —kuu-da, ka xia'an-da nuu-ia.
52 Te n-ja'an-ia ɨnka ntuku tnu'u kandee:
—Nux ka ka'u se ka tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés ley Ianyuux kakune'e
xa taxnuni-ia nuu ñayiu, kuenda kɨu ɨɨn
xto'o ve'e ka kuu-s xa koto-s xa yo ya'u
neva'a-s, te kine'e-s xa ma juetniu ka-s.
Nani kine'e-s ndatniu na'a n-kuu io, dani
kine'e-s ndatniu xee —kuu-ia, n-ja'an-ia.

*Ñuu nuu ñatu ka najuen tnu'u ñayiu se ka
ja'an xa n-ja'an Ianyuux*

53 Nu n-ya'a xa n-ja'an-ia ntdaa tnu'u ijan
nuu ñayiu, te n-ndee-ia ijan. 54 N-naxee-ia
ñuu-ia, te n-xo dakua'a-ia ñayiu xiti veñu'u
ijan. N-ka yu'u anu ñayiu te n-ka xia'an
tna'a-i:
—Nava kua'a-s xa'a. ¿Jundu n-dakua'a
ña'a xa yo va'a tu'a-s? ¿Jundu n-tunda'a
ña'a xa taxnuni-s? 55 Da'ya carpinteru ni
kuu-s. Dɨ'ɨ-s kuu María te ñani-s kuu Ja-
cobo, José, Simón, Judas du. 56 Dɨuni ya'a
xtuu ku'a-s. ¿Ndexu n-kua'a-s ntdaa xa'a?
57 Ña n-ka xe ini-i-ia chi ñatu n-kida-ia xa
n-ka ñu ini-i xa kada-ia. Te xia'an-ia nuu-i:
—Dava'a nga ñuu ka najuen tnu'u ñayiu
se ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Idii
nga ñuteyu mee-s ña ka xe ini ña'a ñayiu.
Dɨuni ña xe ini ña'a ñayiu xtuu nukee nu-
ve'e-s.
58 Xaxe'e xa ña n-ka kukanu ini ña'a ñayiu
ñuu-ia jan, xijan kuu xa ña n-kida-ia kue'e
milagru.

14

*N-kendodo d*ɨk*ɨ* Sua Bautista

1 Tiempu ijan n-xite ndodo xa ja'an Jesús,
te n-teku Herodes, se taxnuni xa kida Jesús.
2 N-ja'an-s nuu se ka xinokuechi nuu-s:
—Dɨu-s kuu Sua Bautista. N-nandoto-s.
Xijan kuu xa kua'a-s kada-s milagru —kuu
Herodes, n-xia'an-s.
3-4 Du'a n-kuu xa n-xi'í Sua. N-tnɨɨ
Herodes-sɨ. N-duku ña'a-s te n-chindi'u
ña'a-s vekaa xaxe'e xa n-ja'an Sua nuu-s xa

ñatu n-jandixa-s ley Ianyuux. Daa n-ja'an
Sua nuu-s, chi tuu-s xi'in Herodías, ñá
kuu ñadɨ'ɨ ñani-s, se nani Slipe. 5 N-kuu
Herodes xa ka'ni-s Sua, ko n-yu'u-s xa
ndandita koio ñayiu distrito ijan, chi ka
xini-i xa Sua n-kuu se ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. 6 Kɨu n-naxee yoo kɨu n-kaku
Herodes, daa n-xataxe'e da'ya dɨ'ɨ Herodías
nuu se xtuu viko-s, te yo n-tna ini-s xa
xataxe'e-i. 7 Xijan kuu xa n-kida-s uxi dɨkɨ
nda'a-s xa n-chinaa-s xa dava'a nga xa ka-
jan-i juña'a-s. 8 Te n-ja'an dɨ'ɨ-i nuu-i xa
na kajan-i dɨkɨ Sua. Te daa xia'an-i nuu
Herodes:

—Na kava ndodo dɨkɨ Sua Bautista ɨɨn nuu
ko'o, te taxi-n —kuu-i, xia'an-i.

9-10 Yo n-tnau ini Herodes, te n-chi ini-s,
ko xaxe'e xa n-chinaa-s xi'in xaxe'e xa n-ka
teku se ka xaxde'ñu xi'in-s xa n-chinaa-s,
xijan kuu xa n-ta'u tniu-s nuu se ka xi-
nokuechi nuu-s xa na ka'nde-s dɨkɨ Sua, te
na juña'a koio-s dɨkɨ-s dichi ijan. 11 Ne'e
ɨɨn-s ko'o kandodo dɨkɨ Sua n-naxee, te
n-xia'an-s-yɨ, te ne'e-i ko'o kandodo dɨkɨ-s
jua'an nuu dɨ'ɨ-i. 12 Se n-dakua'a Sua n-ka xe
kine'e ña'a-s vekaa, te n-ka xe kuxi ña'a-s.
Ijan dada n-ka xe juña tnu'u-s Jesús xa daa
n-ya'a.

N-xia'an Jesús xa n-ka xaxi kue'e ñayiu

13 Nu n-teku Jesús xa n-xi'í Sua, te
n-ndeé-ia barcu. Mee ni-ia jua'an nuu
ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau. Nu
n-ka teku ñayiu xndaxio ñuu ijan xa
xá jua'an-ia, te n-ka xiko nduu-i yu'u
mar xa xndijun-i-ia jua'an, te daña, se
n-dakua'a ña'a-ia, xndijun-da-ia jua'an
koio xi'in ɨnka barcu. 14 Nu n-kane-ia
barcu, te n-xini-ia kue'e ñayiu xyuku ijan.
N-kunda'u ini-ia-i, te n-ndadava'a-ia ñayiu
ka ku'u. 15 Nu n-kundi'i ngandii, te n-ka
xetu'a ntdaa-da-ia. Ka xia'an-da:

—Ñayo ñayiu io ya'a ka diko xa jueen-ro
xa kaxi-ro te vax ñini. Tunda'a-n ñayiu ya
xa na jɨ'ɨn-i ñuu kuechi xndaxio yatni xa
njueen koio-i xa kaxdini-i.

16 N-ja'an-ia:

—Ña kidayɨka-i xa jɨ'ɨn koio-i xa njueen-i
xa kaxi-i. Juña'a koio xa na kaxi-i.

17 Te ka xia'an-da:

—Ñatu kue'e xa xne'e-da vaxi xa kaxi-ro.
O'on ni tila xi'in uu ni chaka.

18 Te n-ja'an-ia:

—Juan je'en koio.

19 N-ta'u tniu-ia xa na nkoo koio ñayiu
jan nuu ite. N-tnɨɨ-ia o'on tila jan xi'in
nduu chaka jan te n-nukonde'a-ia andɨu te
n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u dava-ia
tila jan te n-taxi-ia ntdaa daña, se dakua'a
ña'a-ia, xa dakexio-da nuu ñayiu xyuku
jan. 20 N-ka xaxi-da ntdaa-da xi'in ñayiu
jan xa nde n-ka chitu xiti-da xi'in-i. Te
n-ka nadataka-da pedazo n-ka kendoo te
n-ka dachitu-da uxi uu yɨka. 21 N-ka xaxi
naxa o'on mil seyɨɨ. Dɨuni n-ka xaxi ñadɨ'ɨ
xi'in da'ya-ña, ko ña n-ka ka'u-da-ña xi'in
da'ya-ña.

N-xika Jesús nuu mar

22 Ijan dada n-ja'an-ia nuu ntdaa mee-da
xa na ndeé koio-da barcu xa na nangondita
koio-da nɨni xia'an-ia nuu ñayiu xa nan-
gondita koio-i; nu'u-i ve'e-i. Te du'a n-ka
kida-da. 23 Nu n-ya'a n-ja'an-ia xa ndixi
koio ñayiu, te jua'an mee ni-ia yuku xa
kajan ta'u-ia nuu Ianyuux. Nu n-kunee dani
tuu na'i-ia ijan. 24 Xñutuu daña xiti barcu
xa ka ndixi-da. Nu n-ka kudava-da xi'in
barcu nuu mar, nde'e xe kandava barcu nuu
ndute, chi yo nde'e kane tachi. 25-26 Antecas
xa tuu, n-ka xini-da-ia xa xika-ia nuu mar,
te du'a juan xee-ia do nuu ka ndixi-da.
Yo n-ka yu'u-da. N-ka xia'an tna'a-da xa
anu kuu xa n-ka xini-da. Xaxe'e xa yo
n-ka yu'u-da xee n-ka kana-da. 27 Dana ini
n-ja'an-ia nuu-da:

—Maxku yu'u koio-n. Maxku chi ini
koio-n. Mee-r kuu Jesús.

28 Te xia'an Spedru nuu-ia:

—Maestru, nu ndaa xa mee-n kuu Jesús,
kada-n xa na kaka-da nuu ndute xa na
xetna'a ña'a-da.

29 Xia'an Jesús nuu-s:

—Ne'e.

N-nane Spedru barcu te n-xika-s nuu
mar te n-kuyatni-s nuu-ia. 30 N-xini Spedru
xa yo kane tachi te nde'e xe kandava ndute.
Nu n-xini-s xijan, te n-yu'u-s. N-kixe'e
nduxi-s nuu-te te xee n-kana-s:

—Maestru, dakaku ña'a-n.

31 Ñama n-dakaa Jesús nda'a-ia te
n-tnɨɨ-ia Spedru. Xia'an-ia nuu-s:

—Ñatu kukanu ini ña'a va'a-n.
¿Nakuenda n-xe tnɨɨ anu-n?

32 N-ndaa-s xi'in Jesús barcu. Dana ini
n-nujuiin tachi xa n-kane-i. 33 Nu n-ndeé-ia
barcu, n-ka xe juiin xiti-da nuu-ia xa n-ka
ndadaka'nu-da-ia. Ka xia'an-da:

—Xandaa xakuiti xa dɨu-n kuu Da'ya Yɨɨ
Ianyuux.
34 N-ka ya'a-da xi'in-ia xi'in barcu jan ɨnka
lado yu'u mar, te n-ka xee-da yatni nuu
nani Genesaret. 35 N-ka najini ñayiu ñuu
ijan Jesús, te n-ka xian tnu'u-i ñayiu dava
ka ñuu xndatuu yu'u mar katuu yatni ñuu-i
xa n-xee Jesús ijan. Nu n-ka teku ñayiu ijan
xijan, te xndeka-i ñayiu ka ku'u n-ka xee
nuu-ia. 36 Yo n-ka xijan ta'u-i nuu-ia xa na
juejoon-ia xa juini nga ndɨkɨ xe'e da'ma-ia
na tnɨɨ-i. N-xejoon-ia, te n-ka ndva'a-i
ntdaa-i.

15

Tnu'u loko ka ja'an ñayiu kida xa kuu-i ñayiu loko

1 Ijan dada n-ka xee se fariseu xi'in se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés nuu Jesús.
Se Jerusalén ka kuu-s. N-ka ja'an-s nuu-ia:
2 —¿Nakuenda ña ka jandixa se dakua'a-n
xa n-ka ta'u tniu xixitna-ro? Ña ka
jandixa-s xijan, chi ña ka nanda'a-s na ka
xaxi-s dita.
3 Xia'an Jesús nuu-s:
—Ka jandixa-n xa n-ta'u tniu xixitna-n,
te ka kuxee ini-n nuu Ianyuux. 4 N-ta'u
tniu Ianyuux: "Najuen tnu'u koio tadɨ'ɨ-n",
te "ñayiu na jan kui'a taa-i a dɨ'ɨ-i, na
ka'ni ña'a juxtixia." 5 Nux ja'an ɨɨn se
ja'an nuu tadɨ'ɨ-s: "Chindee ña'a-da n-kuu,
ko ntdaa xa io xa taxi-da n-doko-da nuu
Ianyuux", 6 te ka ja'an-n xa ñatu kidayɨka-i
xa chindee-s tadɨ'ɨ-s. Du'a kuu xa ña
ka chinuu-n ley Ianyuux xaxe'e xa ka
dakua'a-n ñayiu xa n-ta'u tniu xixitna-n.
7 Ka kida nga-n xa va'a-n. Xaxe'e xa daa
ka kida-n, vitna n-xetna'a xa n-ja'an Isaías.
8 Du'a n-chidotnuni-s xa n-ja'an Ianyuux:

Ñayiu Israel ka ja'an xa ka najuen tnu'u
ña'a-i, ko ka ja'an ni nga-i chi ñatu
daa kuu anu-i.
Ña ka xe ini ña'a-i.
9 Ñatu kee xa ka ndadaka'nu ña'a-i, chi ka
jandixa-i ley n-ka xani ini mee-i.

Du'a n-ja'an Isaías —kuu Jesús, n-ja'an-ia.
10 Ijan dada n-kana-ia ñayiu xyuku ijan, te
xia'an-ia nuu-i:
—Kunini koio xa ja'an-r na kua'a na kut-
nuni ini-n nax kuu xa ja'an-r. 11 Ñadu xa
keé xiti ñayiu kida xa kuu-i ñayiu loko, chi
tnu'u ka ja'an-i kida xa kuu-i ñayiu loko.
12 Ijan dada n-ka xe tu'a-da-ia, te ka xi-
a'an-da nuu-ia:
—¿N-tu ini-n xa n-ka tuyɨka se fariseu
xaxe'e tnu'u n-ja'an-n a?
13 Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—Kuenda kɨu ɨɨn xa xa'nu nuu ñu'u te
ñatu xiniñu'u kuu ntdantu'u xa ñatu n-ta'u
tniu Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu. Tnu'u-ro
xijan chi ña xiniñu'u. 14 Maxku chinuu-n xa
n-ka tuyɨka-s. Kuenda kɨu se kuaa ndeka
ɨnka se kuaa jua'an ɨɨn nuu jua'an-s ka
kuu-s. Nux ndeka ɨɨn se kuaa ɨnka se kuaa
jua'an ɨɨn nuu jua'an-s, nduu-s kekava —
kuu Jesús, n-ja'an-ia.
15 Te xia'an Spedru nuu-ia:
—Kachi tnu'u ña'a-n nax kuu ntdaa xa
dijan n-najani-n.
16 Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—¿Ta yoo ka-n kutnuni ini koio xa daa
nga dakua'a ña'a-r vaxi a? 17 ¿Ta keé ini koio
ka-n xa ntdaa xa xaxi-ro kojon-ro te keé-i
xiti-ro a? Ijan dada juun xiti-ro. 18 Ñadu
xa'a kida xa kuu ñayiu ñayiu loko, chi tnu'u
kee yu'u-i kida xa kuu-i ñayiu loko, chi xijan
ñu'u anu-i. 19 Xa ñu'u anu-i kida xa kui'a
ka ja'an-i xi'in xa ka xa'ni tna'a-i. Xijan
kida xa kidakuechi ɨɨn seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ ña
kuu ñadɨ'ɨ-s. Xijan kida xa ka du'u tna'a
ñayiu. Xijan kida xa ka ja'an ñayiu tnu'u
vete nuu juxtixia. Dɨuni xijan kida xa ka
jan kui'a tna'a ñayiu. 20 Xijan kida xa kuu-i
ñayiu loko, ko ñadu xa ña ka nanda'a ñayiu
na ka xaxi-i kida xa kuu-i ñayiu loko —kuu
Jesús, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

Ñá to'o n-kukanu ini Jesús

21 Ijan dada n-ka kee-da xi'in-ia ijan.
Jua'an koio-da xi'in-ia ɨɨn distrito ñatu yɨn-
da'a Israel nuu katuu ñuu nani Tiro xi'in
Sidón. 22 N-xe tu'a ɨɨn ñá distrito ijan Jesús.
Ñá Cananea kuu-ña:
—Dito —kuu-ña, n-kana-ña.
Te xia'an-ña:
—Te kuu da'ya dana David, kunda'u ini
ña'a-n. Xaloko ñu'u anu da'ya dɨ'ɨ-da. Yo
nde'e kida u'u ña'a-i.
23 Ni ɨɨn tnu'u, ña n-ja'an-ia nuu-ña. N-ka
xetu'a ntdaa daña-ia, te tɨtnɨ vuelta n-ka
ja'an-da nuu-ia:
—Ta'u tniu-n nuu ñá ya'a xa na nu'u-ña
ve'e-ña, chi ndijun ña'a-ña te kana-ña.
24 Ijan dada n-ja'an Jesús nuu-ña:

—N-tunda'a ña'a Ianyuux xa vaxi-r xa dakua'a-r mee ni ñayiu Israel. Ka kuu-i na ka kuu tkachi n-ka xita.
25 N-xe tu'a ka ñá ijan-ia te n-xe juiin xiti-ña nuu-ia. Xia'an-ña:
—Dito, ndadava'a-n da'ya-da.
26 N-ja'an Jesús tnu'u kandee nuu-ña:
—Ñatu io va'a xa tnɨɨ-ro tila dichi kuechi, te juña'a-ro ti ina.
27 Dɨuni n-ja'an-ña tnu'u kandee nuu-ia:
—Ndaa ja'an-n, Dito, ko na ka xaxi ñayiu tila, te ka xaxi ti ina pedazo tila jungoio ka'a mexa-i —kuu-ña, xia'an-ña.
28 Ijan dada xia'an Jesús nuu-ña:
—Xandaa xakuiti xa kukanu ini ña'a-n. Na ya'a na juini-n de.
Hora ijan ni n-ndva'a da'ya dɨ'ɨ-ña.

N-xia'an Jesús xa kaxi kue'e ñayiu

29 N-ka ndee-da xi'in-ia ijan, te n-ka xee ntuku-da xi'in-ia yu'u mar Galilea. Ijan dada n-ka xee-da xi'in-ia ɨɨn yuku, te n-nukoo-ia ijan. 30 Kue'e ñayiu xndeka ñayiu ka ku'u n-ka xee nuu-ia. Xndeka-i ñayiu ña kuu kaka, ñayiu kuaa, ñayiu n-ka ndakune'e, ñayiu ña kuu ja'an, xi'in dava ka ñayiu ka tna'a ɨnka kue'e n-ka xee. N-ka xa-jan tuu-i-yɨ nuu-ia te n-ndadava'a ña'a-ia. 31 N-ka xini ñayiu xa n-ja'an ñayiu ña n-kuu ja'an. N-ka xini-i xa n-ndva'a ñayiu n-ka ndakune'e. N-ka xini-i xa n-ka ndva'a ñayiu n-ka xika yakua xi'in xa n-ka nukon-de'a ñayiu n-kuaa. Te n-ka ndadaka'nu-i Ianyuux, chi ndeka-ia-i xaxe'e xa ka kuu-i ñayiu Israel. Nu n-ka xini-i ntdaa xa n-kuu, n-ka yu'u anu-i.
32 Ijan dada n-kana ña'a Jesús ntdaa daña, se dakua'a ña'a-ia. Te n-ja'an-ia:
—Nda'u ñayiu xyuku ya'a, chi n-kuu uni kɨu xtuu-ro xi'in-i, te ñatu nax kaxi koio-i. Xaxe'e xa ña tuu nax ka xaxi-i, ñatu kuu ini-r xa ta'u tniu-r nuu-i xa nangondita-i; nu'u-i ve'e-i na ña'a kuita-i ichi nu'u-i —kuu Jesús.
33 Te ka xia'an-da nuu-ia:
—¿Ndexu ni'i koio-da tila kaxi ntdaa ñayiu ya'a xa chitu xiti-i, chi ña yoo ñayiu io ya'a?
34 Te n-xijan tnu'u ña'a-ia:
—¿Nadaa tila xne'e-n u?
Te ka xia'an-da:
—Uxa xi'in xaku ni chaka.
35 Te n-ta'u tniu-ia nuu ñayiu xa na nkoo koio-i nuu ñu'u. 36 N-tnɨɨ-ia uxa tila xi'in chaka, te n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u-ia tila jan, te n-taxi-ia daña ɨɨn ɨɨn-da te n-ka dakee xio-da nuu ñayiu jan. 37 N-ka xaxi-da ntdaa-da xi'in-i xa nde n-ka chitu xiti-da xi'in-i. Te n-ka nadataka-da pedazo kuechi n-ka kendoo. N-ka dachitu-da uxa ndo'o na'nu. 38 N-ka xaxi koon mil seyɨɨ. Dɨuni n-ka xaxi ñadɨ'ɨ xi'in da'ya-ña, ko ña n-ka ka'u-da-ña xi'in da'ya-ña. 39 N-ja'an-ia nuu ñayiu xa xá io hora nu'u koio-i. N-ka n-ndeé-da xi'in-ia barcu, te jua'an koio-da xi'in-ia nuu nani Magdala.

16

N-ja'an se saduceu xi'in se fariseu nuu Jesús xa na kada-ia ɨɨn milagru

1 Ijan n-ka xee se fariseu xi'in se saduceu nuu Jesús. N-ka juini-s xa kunde'a-s nuu kua'a-ia kada-ia milagru a ña'a. 2 Te xi-a'an-ia nuu-s:
—Na juan keé ngandii, te ka ja'an-n: "Va'a ndii tnee chi n-ndukue'e xe'e andɨu."
3 Datne ne'e ka ja'an-n: "Juun dau nde'e te kane tachi vitna chi n-ndukue'e andɨu, te iin vikó." Ka kutnuni ini-n nax ya'a xaxe'e xa xnde'a-n andɨu, ko xa xnde'a-n seña Ianyuux ña ka kutnuni ini-n nax ya'a. 4 Ndo'o, ñayiu io vitna, ka juini-n xa kada-r milagru kunde'a-n. Ñayiu loko ka kuu-n, chi ka kida-n yɨka kuechi xi'in ñadɨ'ɨ ña n-tnunda'a xi'in-n. Xaxe'e xijan ma jini koio-n milagru ka juini-n xa kunde'a-n. Diko ni jini koio-n xa ya'a-r ná n-ya'a Jonás —kuu Jesús, xia'an-ia.
Ijan dada jua'an-ia ɨnka lado yu'u mar, te n-dandoo ña'a-ia.

Levadura se fariseu xi'in se saduceu

5 Ijan dada jua'an koio daña, se dakua'a ña'a-ia xi'in barcu te n-nanitna'a-da xi'in-ia ɨnka lado yu'u mar jan. Ijan n-ka naja'an-da xa ña n-ka ne'e koio-da tila. 6 Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—Chinuu koio janda kaa levadura se fariseu xi'in se saduceu, te koo koio-n cuedado.
7 Ka xia'an tna'a-da:
—Du'a ja'an-ia xaxe'e xa ña n-ka ne'e-ro tila.
8 Xaxe'e xa n-kutnuni ini-ia xa n-ka ndat-nu'u-da, te n-ja'an-ia:
—¿Nakuenda ka ndatnu'u-n xa ña tuu na tila xne'e-n? Naka ña ka kukanu ini ña'a-n.
9 ¿Ta kutnuni ka ini koio-n a? ¿Ñayo-n xna'a

na n-xio o'on ni tila na n-ka xaxi o'on mil
seyɨɨ a? ¿Nax kuu xa ña xna'a-n nadaa yɨka
n-ka dachitu-n pedazo tila n-kendoo n-ka
nadataka-n? 10 ¿Ña xna'a-n na n-xio uxa
ni tila te n-ka xaxi koon mil seyɨɨ a? ¿Ña
xna'a-n nadaa ndo'o na'nu n-ka dachitu-n
pedazo tila n-kendoo a? 11 ¿Nakuenda ña
ka kutnuni ini-n xa ñadu tila n-kakune'e-r
na n-ja'an-r xa chinuu koio-n janda kaa
levadura se fariseu xi'in se saduceu te koo
koio-n cuedado? —kuu-ia, n-ja'an-ia.
12 Ijan dada n-ka kutnuni ini-da xa tnu'u
kandee n-ja'an-ia. Ñatu n-ja'an-ia xa
chinuu koio-da janda kaa levadura kɨu tila,
chi xa na chinuu koio-da xa dakua'a se
fariseu xi'in se saduceu te maxku jandixa
koio-da xijan.

*N-ja'an Spedru nuu Jesús xa d*ɨu-ia kuu
Cristu
13 Ijan dada jua'an koio-da xi'in Jesús nuu
nani Cesarea Filipo. Nu n-ka xee-da ijan,
n-xijan tnu'u ña'a-ia ntdaa-da:
—Ru'u, Ia kuu ñayiu, ¿Jundu kuu-r ka
ja'an ñayiu?
14 Te ka xia'an-da:
—Dava ñayiu ka ja'an xa Sua Bautista
kuu-n, dava-i ka ja'an xa Elías kuu-n. Dava
tuku-i ka ja'an xa Jeremías a ɨnka se n-ja'an
nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux kuu-n.
15 Te n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—¿Te ndo'o, jundu kuu-r ka ja'an-n nuu
ñayiu?
16 Te xia'an Simón Pedro:
—Cristu, Da'ya Yɨɨ Ianyuux ndixa kuu-n.
17 Te xia'an-ia nuu-s:
—Ta'u kuu ndo'o, Simón, da'ya yɨɨ Jonás,
ñadu ñayiu n-kachi tnu'u ña'a xa'a, chi
Taa-ro Ianyuux, Ia tuu andɨu n-kachi tnu'u
ña'a. 18 Ru'u ja'an nuu-n: Dɨu-n kuu Spedru
te kuenda kɨu toto kuu-n, te kuenda kɨu
veñu'u kuu ñayiu ka kukanu ini ña'a ru'u, te
nuu toto jan kadava'a-r veñu'u-r. Kada-n xa
na kukue'e ka ñayiu kukanu ini ña'a. Juini
kuu Kui'na xa ma kukanu ini ña'a ñayiu,
ko kukanu ini ña'a na'i-i, te dananita'u-r-yɨ.
19 Kada-r xa ja'an-n nuu ñayiu nax io xa
kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu ka jandixa
xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Tnu'u ja'an-n
kuu ná kuu ndakaa. Ntdaa ñayiu ñatu ñu
ini Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i
andɨu, dɨuni ma dayaa-n-yɨ nuu Kui'na xa
jɨ'ɨn-i andɨu. Ntdaa ñayiu xá ñu ini Ianyuux
xa yaa-i nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i andɨu, dɨuni
dayaa-n-yɨ nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i andɨu —
kuu-ia, xia'an-ia.
20 Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da,
xa maxku ja'an koio-da nuu ñayiu xa dɨu-ia
kuu Cristu.

N-kakune'e Jesús xa kuú-ia
21 Daa n-kixe'e Jesús xa kachitnu'u ña'a-ia
ntdaa daña, se dakua'a ña'a-ia nuu nax ya'a.
N-ja'an-ia xa io xa jɨ'ɨn-ia Jerusalén, te io
xa kada u'u ña'a sexa'nu ka taxnuni nuu
ñayiu país-ro xi'in dutu ka taxnuni xi'in se
ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés. Dɨuni
n-ja'an-ia xa io xa ka'ni ña'a koio-s te nan-
doto-ia nuu uni kɨu. 22 Te ndeka dɨɨn Spedru
Jesús jua'an ɨɨn lado xa n-kanandee-s-ia xa
daa n-ja'an-ia, te dɨuni xia'an-s:
—Maxku ndi'a Ianyuux daa ya'a-n,
Maestru.
23 N-ngokoo-ia, te n-nukonde'a-ia Spedru
te xia'an-ia nuu-s:
—Xiko juiin, Satanás, chi dada'an-n xa
kada-r tniu Ianyuux. Xani ini-n ná xani ini
ñayiu; ñatu xani ini-n ná xani ini Ianyuux.
24 Ijan dada n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—Nux ndeda-n juini xa nkuitandijun
ña'a-n, kande ini koio xa ka kukajan ini-n,
te jun ini koio-n xa kuú-n ná ñu ini ɨɨn
se doko curuxi-s xa nkuitakaa dika-s. Ijan
dada nkuitandijun ña'a koio-n. 25 Ñayiu
ña ka juini xa kuú-i xaxe'e-r, dakuita-i
anu-i, ko ñayiu na kuu xaxe'e-r, kutuu-i
xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita andɨu. 26 Nux
ndeda-n, na kuneva'a ntdaa xa io ñuñayiu
dakuita-n anu-n, te ña tuu nax kine'e-n.
Juini na diko ɨɨn ñayiu ntdaa xa neva'a-i,
ma kendita tvini-i xa chiya'u-i xa maxku
kuita anu-i. 27 Ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu,
te ma kukuee-r. Ndixi-r xi'in ángel, ia ka
xinokuechi nuu Ianyuux. Ndii-r ná ndii
Taa-r Ianyuux. Kɨu ijan taxi-r ɨɨn ɨɨn-n ɨɨn
xa taxi-r segun nax n-ka kida-n. 28 Xandaa
xakuiti ma kuú dava ndo'o, se xtuu ya'a,
nde na jini-n xa na kixe'e ru'u, Ia kuu ñayiu,
xa taxnuni-r nuu-n.

17

*N-dama nuu Jesús, te n-koko da'ma
ni'no-ia*
1 Nu n-ya'a iñu kɨu, te ndeka dɨɨn Jesús
Spedrua, xi'in Jacobo xi'in Sua, ñani Jacobo
jua'an koio ɨɨn yuku dujun. 2 Te n-dama
ñɨɨ-ia. Te n-ndii nuu-ia ná ndii ngandii.
N-ndukuixi da'ma-ia, te koko ná koko ɨɨn

xa datnuni. [3] Dana ini n-ka xini-s Moisés
xi'in Elías xa ka ndantu'u-s xi'in Jesús. [4] Te
n-ja'an Spedru nuu-ia:
—Dito, naka va'a xa n-kixee-ro ya'a.
¿Vatuka xa kadava'a-da uni ve'e yutnu vixi
a? Ɨɨn ku kuu ve'e-n, ɨnka ku kuu ve'e
Moisés, te ɨnka ku kuu ve'e Elías.
[5] Nɨni ja'an-s te n-ndixi vikó nu'u nde nuu
ñu'u te n-ka da'u-s nuu vikó jan. Te n-ja'an
Ianyuux xiti vikó jan:
—Ia ya'a kuu Da'ya Yɨɨ mani-r. Yo kudɨ
ini-r xa kida-ia tniu-r. Kunini koio xa
ja'an-ia.
[6] Nu n-ka teku ndruni se ndeka-ia jua'an
tnu'u ijan, te n-ka xe juiin xiti-s, chi yo
nde'e n-ka yu'u-s. [7] N-xe tu'a Jesús nuu xnii
xiti-s. N-tnɨɨ ña'a-ia, te xia'an-ia nuu-s:
—Ndojuiin koio. Maxku yu'u-n.
[8] N-ka ndonenuu-s te ña n-ka xini ka-s
Moisés xi'in Elías. Mee nga Jesús n-ndoo
xi'in-s. [9] Nɨni vax nuu koio-s xi'in-ia yuku,
n-ja'an-ia nuu-s:
—Maxku ña'a ja'an koio-n nuu ñayiu xa
dijan n-ka xini-n. Nde na nandoto ru'u, Ia
kuu ñayiu, dada ja'an koio-n.
[10] Te n-ka xijan tnu'u-s-ia:
—Nux mee-n kuu Ia kuu ñayiu,
¿nakuenda ka ja'an se ka tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés xa io xa ki'na ka Elías
ndixi?
[11] Xia'an Jesús nuu-s:
—Ndaa xa se n-xo kuu ná n-xo kuu Elías,
ki'na ka-s n-kida xa natu ini ñayiu xa n-ka
kida-i kuechi. Dɨuni n-kida-s xa n-ka nduu-i
ñayiu va'a anu. [12] Xandaa xa xá n-ndixi-s,
ko ña n-ka xini ñayiu jundu n-kuu-s. N-ka
kida ña'a ñayiu dava'a nga xa n-ka juini-i
xa kada-i-sɨ. Vax kuyatni kɨu dani kada u'u
ña'a ñayiu ru'u, Ia kuu ñayiu —kuu Jesús,
xia'an-ia.
[13] Ijan dada n-ka kutnuni ini-s xa Sua
n-kakune'e-ia.

N-ndadava'a Jesús seluchi tna'a kue'e xiyɨ'ɨ

[14] N-naxee-ia xi'in-s nuu xyuku dava ka
daña xi'in ñayiu n-ka taka, te n-xe tu'a ña'a
ɨɨn se n-xe tu'a ña'a, te n-xe juiin xiti-s
nuu-ia. [15] N-ja'an-s:
—Dito, kunda'u ini-n da'ya yɨɨ-da chi
kue'e xiyɨ'ɨ tna'a-s. Yo nda'u kuu-s.
N-kukue'e vuelta ndua ni'no-s nuu nu'u,
nuu ndute du. [16] Ndeka-da-s n-kixi nuu
se dakua'a-n, ko ñayo-s n-ndaku xa nda-
dava'a-s-sɨ.
[17] Te n-ja'an Jesús nuu-da ɨɨn ɨɨn-da:
—Ndo'o, ñayiu io vitna, ñatu ka kukanu
ini ña'a va'a-n. Unu loko-n. ¿Nadaa ka kɨu
ndoñu'u xa kutuu-ro? ¿Kuiti nadaa ka kɨu
nadaa ka ñuu kundee ini-r?
Ijan dada xia'an-ia nuu se ndeka da'ya-s
n-xee:
—Juan kueka da'ya-n.
[18] Te n-kudeen Jesús nuu xaloko ñu'u
ña'a, te n-kee-i anu-s. Hora ijan ni n-ndva'a
seluchi ijan. [19] Ijan dada jua'an dɨɨn koio-da
xi'in-ia, te n-ka xijan tnu'u-da-ia:
—¿Nakuenda ña n-ka ndaku-da xa
kine'e-da xaloko jan?
[20-21] Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—Ña n-ka ndaku-n xaxe'e xa ña ka
kukanu ini-n Ianyuux. Nux xandaa xakuiti
ka kukanu ini-n-ia, juini ñatu ka kukanu
ini va'a-n-ia, nux juña'a-n nuu tnduu ya'a:
"Xiko juiin. Jua'an ɨnka lado." Te xiko juiin.
Nux xandaa xakuiti ka kukanu ini-n-ia,
ndaku-n xa kada-n dava'a nga milagru —
kuu-ia, n-ja'an-ia.
[22] Ijan dada n-ka ndixi-da xi'in-ia distrito
Galilea. Ijan n-ja'an ntuku-ia nuu-da nt-
daa-da:
—Xá kuyatni xa kada ɨɨn se kada xa tnɨɨ
ña'a juxtixia ru'u, Ia kuu ñayiu. [23] Ka'ni
ña'a-s, te kɨu kuu uni nandoto-r —kuu
Jesús.
Nu n-ka teku-da xa n-ja'an-ia, yo vichi
n-ka tnau ini-da.

N-xia'an Jesús tvini kuu xi'in veñu'u

[24] N-ka nangondita-da xi'in-ia Caper-
naum. Ijan xtuu se ka xijan tvini kuu xi'in
veñu'u. N-ka xijan tnu'u-s Spedru:
—¿Xia'an maestru-n tvini kuu xi'in
veñu'u-ro a?
[25] N-ja'an Spedru:
—Joon —kuu-s, xia'an-s.
Ijan dada n-kɨu Spedru xi'in Jesús ve'e-ia,
te ki'na ka-ia n-ja'an. N-xijan tnu'u-ia-s:
—Simón, ¿Nax xani ini-n? Se taxnuni
nuu ñayiu ñuñayiu, ¿jundu nuu ka xijan-s
tvini? ¿Ka xijan-s tvini nuu ñayiu ñuu-s a
ka xijan-s tvini nuu ñayiu ɨnka ñuu a?
[26] Xia'an Spedru:
—Ka xijan-s tvini nuu ñayiu ɨnka ñuu.
Xia'an Jesús nuu-s:
—Xaxe'e xijan ñatu ka xajan se ñuu-s
tvini. [27] Xa maxku tu u'u koio-s, jua'an
nuu mar, te dakeé-n yɨkɨ chaka nuu ndute
jan. Te chaka na tava-n ki'na nuu, ndata-n
yu'u-tɨ, te kine'e-n tvini yɨ'ɨ. Kane'e-n tvini

ijan jɨ'ɨn, te juña'a-n nuu-s xa kuenda-ro nduu-ro kuu.

18

Ndeda ñayiu ku kuu ñayiu ndandɨ'ɨ ka

1 Hora ijan n-ka xetu'a ntdaa-da-ia, te
n-ka xijan tnu'u-da-ia:
—¿Ndeda-da ku kuu se ndandɨ'ɨ ka nuu
taxnuni Ianyuux?
2 Te n-kana-ia ɨɨn seluchi, te n-xani-ia-s
me'ñu-da ntdaa-da. 3 Te n-ja'an-ia:
—Nux xandaa xakuiti ma ku kuu-n ná
ka kuu sekuechi xi'in dichi kuechi, ma kuu
xa kɨu tna'a-n nuu ñayiu taxnuni-ia nuu-i.
4 Xijan kuu xa ndeda-n ka kuu nuu dava
ka ñayiu ná ka kuu sekuechi nuu tadɨ'ɨ-s
xa ka xeyu'u ka xendetu-s, ku kuu-n ñayiu
ndandɨ'ɨ ka nuu taxnuni Ianyuux. 5 Ñayiu
na xe ini seluchi ya'a xaxe'e xa n-ta'u tniu-r
xa xe ini-i-sɨ kuenda kɨu xe ini ña'a-i mee-r.
6 'Ñayiu na kada xa kada ɨɨn seluchi
kukanu ini ña'a ya'a kuechi, va'a ka nuu
na kudukundee ɨɨn yodo molinu dujun-i, te
dakekava ña'a ɨnka ñayiu nuu kunu mar te
kuú-i dada xa daja'an-i-sɨ xa kada-i kuechi.
7 Naka nda'u ya'a ñayiu ka kida xa kida
ñayiu kukanu ini ña'a kuechi. Daa vaxi
xa daa kada-i ñayiu kukanu ini ña'a, te
naka nda'u ya'a ñayiu ijan. 8 Xijan kuu xa
nux xaxe'e nda'a-n a xaxe'e xe'e-n kida-n
kuechi, ka'nde-n te dajane-n, chi va'a ka
nux ma koo ka ɨɨn nda'a-n a ɨɨn xe'e-n te
kundito-n nɨkava nɨkuita nuu tuu Ianyuux
dada xa keé-n xi'in nduu nda'a-n nduu
xe'e-n nuu nu'u ku koko nɨkava nɨkuita.
9 Nux nduchi nuu-n kida xa kida-n kuechi
xaxe'e xa nde'a-n ɨɨn xa nde'a-n, tava koio
nduchi nuu-n te dajane-n, chi va'a ka xa
jɨ'ɨn-n nuu kundito-n nɨkava nɨkuita nuu
tuu Ianyuux xi'in idii ni nduchi nuu-n dada
xa keé-n xi'in nduu nduchi nuu-n nuu nu'u
koko.

Tkachi n-xita

10-11 'Cuedado koo koio-n xa maxku jini
u'u koio-n sekuechi ya'a chi ángel sekuechi
ya'a xtuu yatni nuu Taa-ro Ianyuux, te
chindee-ia-s. Xtuu-ia andɨu nuu xnde'a-ia
Ianyuux ntdantu'u kɨu. 12 Chinuu koio xa na
najani-r na kutnuni ini-n. Nux io ɨɨn se io
ɨɨn cientu tkachi te na kuita ɨɨn-tɨ yuku, te
dandoo-s koon diko xaun koon kɨt ndeka-s,
te jɨn nunduku-s kɨtɨ n-xita. 13 Yo kuvete-s
na nani'i-s-tɨ. Nde'e ka kudɨ ini-s xaxe'e idii
kɨt ijan dada xaxe'e koon diko xaun koon
kɨtɨ ña n-ka xita. 14 Daa kuu Taa-ro Ianyuux,
Ia tuu andɨu, ñatu kuu ini-ia xa keé ni ɨɨn
seluchi andea.

Nax io xa kada-ro ñayiu n-kida ña'a ɨɨn xa n-kida ña'a-i

15 'Nux kida ña'a ɨɨn ñayiu jandixa
Ianyuux ɨɨn xa n-kida ña'a-i kandeka
dɨɨn-n-yɨ jɨ'ɨn ɨnka lado, te juña'a-n nuu-i xa
n-kida-i kuechi. Nux na kunini-i xa ja'an-n,
ndumani-n xi'in-i. 16 Nux ma ke ini-i xa
ja'an-n, kandeka-n ɨɨn a uu ka ñayiu jɨ'ɨn
nuu-i te juña'a ntuku-n nuu-i xa n-kida
ña'a-i. Du'a yodotnuni tnu'u Ianyuux: "Na
ja'an-n nuu ñayiu n-kida ɨɨn kuechi xa
n-kida-i ɨɨn kuechi, kandeka-n uu a uni
ñayiu jɨ'ɨn nuu-i xa ku kuu-i testiu-n na
kua'a na jandixa ña'a-i." 17 Nux ma chinuu-i
tnu'u ja'an koio-n, dataka-n dava ka ñayiu
ka kukanu ini ña'a ru'u, te juña tnu'u-n-yɨ.
Nux dani ma jandixa-i xa ja'an ñayiu ijan,
na ku kuu na'i-i ná ka kuu ñayiu ña ka xini
ley Ianyuux. Dɨuni ku kuu na'i-i ñayiu
kida kuechi ná ka kuu se ka xijan tvini
nandajan gobierno. 18 Ntdaa ñayiu ñatu
ñu ini Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i
andɨu, ma dayaa koio-n-yɨ nuu Kui'na tuku
xa jɨ'ɨn-i andɨu. Ntdaa ñayiu xá ñu ini
Ianyuux xa yaa-i nuu Kui'na xa jɨ'ɨn-i andɨu,
dani ndo'o, dayaa koio-n-yɨ nuu Kui'na xa
jɨ'ɨn-i andɨu. 19 Naja'an ntuku-r nuu-n nux
na kada ɨnuu-n xa kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux, Ia tuu andɨu, xa kada-ia ɨɨn xa
juini koio-n, daa kada-ia juini uu ni-n na
kajan ta'u koio. 20 Juini uni ni-n a uu ni-n
xtuu ɨɨn nuu xtuu-n xaxe'e xa n-tunda'a
ña'a-r, kutuu-r nuu kutuu-n —kuu Jesús,
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

Se xinokuechi ñatu n-taxkanu ini ɨnka se n-xo tau tvini nuu-s

21 Ijan dada n-xe tu'a Spedru Jesús te
n-xijan tnu'u-s-ia:
—Maestru, ¿nadaa vuelta io xa taxkanu
ini-da ñayiu ka jandixa ña'a ndixi nux kida
ña'a-i ɨɨn xa kida ña'a-i? ¿Uxa vuelta
taxkanu ini-da-i a?
22 Xia'an Jesús nuu-s:
—Ña'a, ñadu uxa ni vuelta taxkanu
ini-n-yɨ chi kue'e cientu vuelta taxkanu
ini-n-yɨ.
23 'Kuenda kɨu ɨɨn se kunxa'nu kuu Ia
taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu. N-nukuita ɨɨn
se kunxa'nu kida-s cuenta xa jini-s nuu

nadaa n-kuu xtau se ka xinokuechi nuu-s.
24 N-kana-s-sɨ xa n-nandajan-s tvini xtau-s,
te n-xee ɨɨn-s. Kue'e millón tau-s nuu-s.
25 Ña tuu na xa najuña'a-s, te n-ta'u tniu
se kunxa'nu jan xa na kuya'u se tau tvini
jan xi'in ñadɨ'ɨ-s, da'ya-s, ntdaa xaxii-s xa
na nani'i se kunxa'nu jan tvini-s. 26 N-xe
juiin xiti se ijan nuu se n-xia'an nuu tvini,
te n-ja'an-s: "Kundetu kuee-n. Kunda'u
ini ña'a-n chi nataxi-da ntdantu'u tvini-n",
kuu-s, xia'an-s. 27 Xaxe'e xa n-kunda'u
ini ña'a se n-xia'an nuu tvini jan, ñatu
n-kidayɨka-s xa nandajan-s tvini-s, ni ɨɨn
centau ña n-naje'en-s, te n-dayaa-s se n-xo
tau jan. 28 Te juan nu'u se n-xo tau kue'e
millón jan, te n-nanitna'a-s xi'in ɨnka se
xinokuechi nuu se kunxa'nu jan. Dɨuni tau
se ijan nuu-s, ko xaku ni tau-s. N-tnɨɨ-s
dujun se ijan. N-nukuita-s dakue'ne-s-sɨ te
xia'an-s: "Nataxi xa tau-n nuu-r." 29 N-xe
juiin xiti se ijan nuu-s te n-ja'an-s: "Kun-
detu kuee-n. Kunda'u ini ña'a-n chi
nachiya'u-da tvini-n." 30 Ñatu n-juini-s
xa kundetu-s, te n-xe ndeka-s-sɨ vekaa.
N-ja'an-s nuu-s xa nde na nachiya'u-s nt-
daa tvini-s; ijan dada kee-s. 31 N-ka teku
dava ka se ka xinokuechi nuu se kunx-
a'nu jan xa n-kida se n-xo tau kue'e mil-
lón, te yo vichi n-ka tnau ini-s te n-ka
xe juña tnu'u-s se kunxa'nu jan ntdaa xa
n-kuu. 32 Ijan dada n-kana se kunxa'nu
jan se n-xo tau tvini nuu-s. Xia'an-s: "Se
loko kuu-n. Kui'a kaa kui'a xito-n. Ñatu
n-nandajan juexa-r xa n-xo tau-n nuu-r
chi n-xijan ta'u-n nuu-r xa na kunda'u ini
ña'a-r, te n-kunda'u ini ña'a-r. 33 ¿Nakuenda
ña n-kixdɨkɨ-n xa io xa kunda'u ini-n se
n-xo tau tvini nuu-n na n-kunda'u ini ña'a
ru'u?", kuu-s, xia'an-s. 34 N-kiti ini se
kunxa'nu, te ndeka-s-sɨ jua'an vekaa xa
chindi'u ña'a se xndee vekaa. Nde'e ka kida
u'u se ya'a se xyɨndi'u. Kɨndi'u-s nde na
nachiya'u-s ntdaa xa tau-s. 35 Du'a kada ña'a
Taa-ro Ianyuux nux ma taxkanu ini-n ñayiu
n-kida ña'a ɨɨn xa n-kida ña'a-i —kuu-ia,
n-ja'an-ia.

19

N-kakune'e Jesús ñayiu ka dandoo tna'a

1 Nu n-xinokava xa n-ja'an Jesús, te n-ka
kee-da xi'in-ia Galilea. N-ka kixi-da xi'in-ia
yatni yu'u ndute xika de'va Jordán distrito
Judea. 2 Kue'e ñayiu n-ka xe kuitandijun
ña'a, te n-ndadava'a-ia ñayiu ka ku'u. 3 Ijan
n-ka xee se fariseu xa kajan tnu'u-s-ia xa
kototnuni-s-ia. Ka xia'an-s:

—¿Io ley Ianyuux ja'an xa io va'a xa
dandoo ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s te kadakutu-s tutu
xa dandoo-s-ña xaxe'e xa n-kida-ña ɨɨn xa
ña n-tna ini-s a?

4 Te n-ja'an-ia:

—¿Nax kuu xa ña ka ka'u-n nuu yo-
dotnuni xa na n-kidava'a Ianyuux ñayiu,
n-kidava'a-ia seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ xa kutuu-s
nduu-s? 5 Dɨuni yodotnuni xa n-ja'an-ia:
"Xijan kuu xa dandoo solteru tadɨ'ɨ-s te
xe kotuu-s xi'in ñadɨ'ɨ-s. Kuenda kɨu idii
nga ñayiu n-ka nduu-s." 6 Ñatuka ka kuu-s
uu ñayiu chi n-ka nduu-s idii nga ñayiu.
Xaxe'e xa Ianyuux n-danitna'a ña'a, xijan
kuu xa maxku yoo kada xa dandoo tna'a
ñayiu n-ka tnunda'a —kuu Jesús, xia'an-ia.

7 Ijan dada n-ka xijan tnu'u ka-s-ia:

—Nuxa daa io, ¿nakuenda n-ta'u tniu
Moisés xa ɨɨn se dandoo ñadɨ'ɨ-s, na
kadakutu-s tutu yodotnuni xa dandoo-s-ña,
te ma kune'e kuenda ka-s-ña?

8 Xia'an-ia nuu-s:

—Xaxe'e xa unu loko-n, xijan kuu xa
n-xejoon Moisés xa dandoo koio-n ñadɨ'ɨ-n,
ko ñadu du'a n-kuu xa ki'na nuu. 9 Ru'u
ja'an xa nux ña n-kidakuechi dava'a nga
ñadɨ'ɨ io yɨɨ xi'in ɨnka seyɨɨ, te kadakutu
yɨɨ-ña tutu xa dandoo-s-ña te natnunda'a-s
xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ, kada-s kuechi —kuu Jesús.

10 Ijan dada ka xia'an daña, se dakua'a
ña'a-ia:

—Nux kuechi kuu xa dandoo ɨɨn seyɨɨ
ñadɨ'ɨ-s, va'a ka nux maxku koo ñadɨ'ɨ-s.

11 N-ja'an Jesús:

—Ñadu ntdaa ñayiu kutnuni ini tnu'u
ya'a, chi mee ni ñayiu chindee ña'a Ianyuux
kutnuni ini. 12 Kue'e se n-kakune'e io, te
ña ka kukajan ini-s ñadɨ'ɨ chi daa vaxi-s.
Dava-s n-ka ndada ne'e ña'a se n-ka ndada
ne'e ña'a xa maxku kukajan ini-s ñadɨ'ɨ.
Dava-s xndedi ini xa maxku kada-s yɨka
kuechi xaxe'e xa ja'an-s nuu ñayiu nax io
xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i nde andɨu, chi daa juini-s. Se
kutnuni ini tnu'u ya'a, na jandixa-s.

N-xijan ta'u Jesús nuu Ianyuux xaxe'e sekuechi xi'in dichi kuechi

13 Ijan dada xndeka ñayiu sekuechi xi'in
dichi kuechi n-ka xee nuu Jesús xa kajan
ndodo-ia nda'a-ia dɨkɨ-i, te kajan ta'u-ia
nuu Ianyuux xaxe'e-i. Daña, se n-dakua'a

ña'a-ia, n-ka kanandee-da ñayiu ijan xaxe'e
xa daa n-ka kida-i. [14] Te n-ja'an Jesús nuu-da
ntdaa-da:
—Daa na kandeka na'i ñayiu sekuechi
xi'in dichi kuechi kixi nuu-r te maxku
dada'an koio-n-yɨ, chi ñayiu n-ka kɨu
tna'a nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni
Ianyuux nuu-i kuu ná kuu dichi kuechi xi'in
sekuechi.
[15] N-xinokava xa n-xajan ndodo-ia
nda'a-ia dɨkɨ sekuechi xi'in dichi kuechi
jan. Ijan dada n-kee-ia. Jua'an-ia, te
xndijun-da-ia jua'an.

N-ndatnu'u Jesús xi'in ɨɨn se kuika

[16] Nu n-xee-ia ɨɨn nuu n-xee-ia te n-xee ɨɨn
se n-xee ijan. N-ja'an-s:
—Maestru, ¿nax io xa kada-da xa kun-
dito-da nɨkava nɨkuita? —kuu-s, xia'an-s.
[17] N-ja'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda xijan tnu'u ña'a-n ru'u nax
kuu xava'a? Ianyuux xini xijan chi mee dii
ni-ia va'a. Nux juini-n xa kutuu-n xi'in-ia
nɨkava nɨkuita, jandixa xa n-ta'u tniu-ia —
kuu-ia, xia'an-ia.
[18] Xia'an-s nuu-ia:
—¿Ndeda ley-ia u?
Xia'an Jesús:
—Maxku ka'ni-n ndɨyɨ. Maxku kava-n
xi'in ñadɨ'ɨ ñatu kuu ñadɨ'ɨ-n. Maxku
du'u-n. Maxku ja'an vete-n nuu juxtixia.
[19] Koo-n xañu'u nuu tadɨ'ɨ-n. Juemani ñayiu
ná xemani-n mee-n —kuu-ia, xia'an-ia.
[20] Xia'an se jan:
—Ntdaa xa'a jandixa-da vaxi. ¿Nax ka
ndoñu'u-da xa kada-da?
[21] Xia'an ntuku-ia:
—Nux juini-n xa maxku kundido kutau
ka-n kuechi n-kida-n, juan nu'u ve'e-n,
diko-n ntdaa xaxii-n, dakexio-n tvini ni'i-n
nuu ñayiu ka kunda'u te kada Ianyuux xa
kutu kuika-n andɨu. Ijan dada kixi-n te
nkuitandijun ña'a-n.
[22] Nu n-teku-s xijan, yo n-kuko'yo ini-s,
chi yo kue'e xaxii-s io te juan nu'u-s.
[23] Te n-ja'an Jesús nuu ntdaa daña se
dakua'a ña'a-ia:
—Xa xaxe'e xa nda'u ya'a ñayiu kuika
xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni Ianyuux
nuu-i, xaku ni-i ndaku xa kɨu tna'a-i. Xan-
daa xakuiti daa ya'a. [24] Na ja'an ntuku-r:
"Va yachi ka ya'a ɨɨn kɨtɨ kuu camello yau
yɨkɨ nakiku dada xa kɨu tna'a ɨɨn ñayiu kuika
nuu ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i" —kuu
Jesús, n-ja'an-ia.
[25] Nu n-ka teku daña, se dakua'a ña'a-ia
tnu'u ya'a, te n-ka yu'u anu-da xaxe'e xa
ñatu n-ka xani ini-da xa daa ja'an-ia. Ka
xia'an tna'a-da:
—Nux ñatu ka nanita'u ñayiu kuika, naka
ñayiu ka kunda'u ku nanita'u.
[26] N-nukonde'a ña'a Jesús te n-ja'an-ia:
—Ña yoo kua'a xa kada-i xijan, ko
Ianyuux na ɨɨn xa ma kua'a-ia xa kada-ia —
kuu-ia.
[27] Xia'an Spedru nuu-ia:
—Maestru, na'a-n xa ntdaa daña n-ka
dandoo xaxii-da, te n-ka xe kuitandijun
ña'a-da. Te, ¿nax ni'i koio-da u?
[28] N-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—Xandaa xakuiti xa kɨu na nukavatuu
ñuñayiu xee, kunukoo ru'u, Ia kuu ñayiu,
nuu silla nuu taxnuni-r xa nduka'nu-r. Te
dani ndo'o, se dakua'a-r kunukoo koio-n
nuu nɨn uxi uu silla xa taxnuni koio-n,
te ndadandaa koio-n kuechi da'ya dana
nɨn uxi uu xixitna-ro ka kuu da'ya yɨɨ Is-
rael. [29] Ñayiu n-dandoo ve'e-i, a n-dandoo-i
ñani-i a ku'a-i, a taa-i a dɨ'ɨ-i a da'ya-i, a
ñu'u-i xaxe'e ru'u, kue'e xa n-ka dandoo-i,
ko kue'e ka ni'i-i nuu Ianyuux. Ntdaa-i
nandoto te kutuu-i xi'in Ianyuux nɨkava
nɨkuita. [30] Kue'e ñayiu kunuu vitna, nduu-i
ñayiu dakuu nga. Ñayiu dakuu nga io vitna,
nduu-i ñayiu ndandɨ'ɨ na xee kɨu.

20

Ná kuu se kuu xto'o ɨɨn ñu'u kue'e kuu
Ianyuux xa taxnuni-ia

[1] 'Kuenda kɨu ɨɨn se kuu xto'o ñu'u
kue'e kuu Ianyuux xa taxnuni-ia nuu ñayiu
ñuñayiu. Se kuu xto'o ñu'u jan, ne'e datne
n-xe nduku-s se kadatniu koio nuu ñu'u tnu
uva-s. [2] N-ja'an-s xi'in-s xa chiya'u-s-sɨ ɨɨn
denario xa kadatniu-s ɨɨn kɨu te n-tunda'a
ña'a-s; jua'an-s nuu ñu'u tnu uva-s. [3] Kaa ɨɨn
datne n-kee ntuku-s. Jua'an-s nuu ya'u, te
n-xini-s kue'e se xnii ni. [4] N-ja'an-s nuu-s:
"Jua'an koio. Kadatniu-n nuu ñu'u tnu
uva-r, te taa-r ya'u-n." [5] Juan kadatniu se
xnii nuu ya'u jan nuu ñu'u-s. Kaa x-uu
n-xe'en ntuku-s nuu ya'u, te dani n-kida-s.
N-xe'en ntuku-s naxa kaa uni xañini. Te
dɨuni daa n-kida-s. [6] Naxa kaa o'on xañini
jua'an ntuku-s nuu ya'u, te n-xini-s se xnii
ni ijan, te xia'an-s nuu-s: "¿Nakuenda diko
ni xnii-n n-kuu nyaka? ¿Nakuenda ña ka

kidatniu-n?", kuu-s, xia'an-s. 7 N-ka ja'an
se ijan nuu-s: "Xaxe'e xa ñayo taxi tniu."
Xia'an-s nuu-s: "Jua'an koio nuu ñu'u tnu
uva-r te kadatniu koio-n", kuu-s, xia'an-s.
8 Nu n-ñini, n-ja'an xto'o ñu'u tnu uva jan
nuu se ñunuu se ka kidatniu nuu ñu'u tnu
uva-s: "Kana se n-ka kidatniu nuu-r te
chiya'u-si. Ki'na ka se danduu nga n-ka
kɨu, chiya'u. Ijan dada chiya'u-n se n-ka
kɨu kaa uni xañini. Ijan dada chiya'u-n se
n-ka kɨu kaa x-uu. Danduu nga chiya'u-n
se n-ka kɨu ki'na nuu." Kuu xto'o ñu'u tnu
uva jan, xia'an-s nuu se ijan. 9 Nu n-ka
xee se n-ka kɨu naxa kaa o'on xañini, ɨɨn
ɨɨn denario n-ka ni'i-s. Dani n-ka ni'i se
n-ka kɨu kaa uni xañini, se n-ka kɨu kaa
x-uu xi'in se n-ka kɨu kaa ɨɨn du. 10 Nu
n-ka xee se n-ka kɨu ki'na nuu, te n-ka
xani ini-s xa kue'e ka tvini ni'i-s, ko dɨuni
ɨɨn ɨɨn denario n-ka ni'i-s. 11 Nu n-tnɨɨ-s
tvini-s, n-ka jan kuechi-s nuu xto'o ñu'u
tnu uva jan. 12 Ka xia'an-s: "Se danduu nga
n-ka kɨu, idii ni hora n-ka kidatniu-s, te
unu n-chiya'u ña'a-n ntdaa-da xi'in-s. Yo
nde'e n-ka kidatniu-da. Yo nde'e i'ni te
n-ka kundee ini-da nyakanyaa", kuu-s, ka
xia'an-s. 13 Te xia'an xto'o ñu'u tnu uva jan
nuu ɨɨn-s: "Ña tuu nax u'u n-kida ña'a-r
ndo'o chi n-kida ɨnuu-ro xa chiya'u ña'a-r
ɨɨn denario. 14 Nakueka tvini-n te juan nu'u,
chi daa kuu ini-r xa chiya'u-r se danduu
nga n-ka kɨu nani n-taxi-r ndo'o. 15 ¿A ña
io va'a xa kada-r xi'in tvini-r ná kuu ini-r
a? ¿Kukuedi ini-n xaxe'e xa va'a-r a?",
kuu xto'o ñu'u tnu uva jan, xia'an-s. 16 Daa
ya'a ñayiu io vitna. Kue'e ñayiu kunuu
ka vitna, nduu-i ñayiu ña ndandɨ'ɨ. Ñayiu
ña ndandɨ'ɨ vitna, nduu-i ñayiu ndandɨ'ɨ te
kunuu ka-i —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-kakune'e ntuku Jesús xa kuú-ia

17 N-ka tnɨɨ-da xi'in Jesús ichi jua'an
Jerusalén. Kue'e ñayiu jua'an xi'in-da.
N-kine'e dɨɨn ña'a-ia uxi uu daña, se
dakua'a ña'a-ia, te n-ja'an-ia nuu-da:
18 —Kuna'a koio xa jɨ'ɨn-ro Jerusalén te
diko ña'a ɨɨn se nación-ro ru'u, Ia kuu ñayiu,
nuu dutu ka taxnuni ka xi'in nuu se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés. Tekuechi
neñuu ña'a-s, te ka'ni ña'a-s. 19 Diko ña'a-s
nuu se ñatu kuu se Israel. Kuekundee
ña'a se ijan, te janña'a-s chirrión ñɨɨ.
Katakaa dika ña'a-s nuu curuxi te kɨu
kuu uni nadandoto ña'a Ianyuux —kuu-ia,
n-ja'an-ia.

N-juini dɨ'ɨ Jacobo xi'in Sua xa
kunukoo-s ɨɨn ɨɨn-s diñi Jesús nuu
taxnuni-ia
20 N-xee dɨ'ɨ Jacobo xi'in Sua, se ka kuu
da'ya yɨɨ Zebedeo nuu xyuku-da, te n-xe
tu'a-ña-ia. N-xe juiin xiti-ña nuu-ia xa
ja'an-ña nuu-ia ɨɨn xa ja'an-ña. 21 N-ja'an-ia
nuu-ña:
—¿Nax juini anu-n?
Xia'an-ña nuu-ia:
—Juini-da xa na kunukoo ɨɨn da'ya yɨɨ-da
diñi kua'a-n te ɨnka-te diñi datni-n na tax-
nuni-n nuu ñayiu —kuu-ña, xia'an-ña.
22 Ijan dada xia'an Jesús nuu nduu se ka
kuu da'ya yɨɨ-ña:
—Ka xani ini lilu-n xa daa ka xani ini-n.
¿Nakuenda xa daa ka xani ini-n? ¿Kundee
ini-n nduu-n xa nda'u ya'a koio-n ná nda'u
ya'a ru'u a? —kuu-ia, xia'an-ia nuu-s.
Ka xia'an-s:
—Joon, vatuka.
23 Xia'an-ia nuu-s:
—Nda'u ya'a koio-n, ko ñadu ru'u kaxi se
kunukoo lado kua'a-r xi'in lado datni-r chi
Taa-ro Ianyuux xá n-kaxi se kunukoo diñi-r.
24 Nu n-ka teku uxi ka daña se dakua'a
ña'a-ia, xa'a te n-ka kiti ini-da nuu nduu se
kuu da'ya yɨɨ Zebedeo jan. 25 Te n-kana ña'a
Jesús ntdaa-da te n-ja'an-ia:
—Xna'a-n xa se ka taxnuni nuu ñayiu,
nde'e taxnuni-s. Dɨuni nde'e ka taxnuni
se ka taxnuni nuu-s. 26 Ñadu xijan kada
koio-n chi nux ndeda-n juini xa taxnuni-n,
io xa junukuechi-n nuu ñayiu. 27 Se juini xa
kunuu-s, na kadatniu du'a-s nuu dava ka-n.
28 Ná kuu ru'u, Ia kuu ñayiu, ñatu vaxi-r
xa junukuechi koio-n nuu-r, chi n-kixee-r
xa junukuechi-r nuu-n xi'in nuu dava ka
ñayiu. N-kixee-r xa kuú-r xaxe'e-n. Mudu
ya'a chiya'u-r kuechi n-ka kida-n, te dakaku
ña'a-r —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-ndadava'a Jesús uu se kuaa

29 Dani ka kixi-da xi'in-ia ichi vaxi
Jerusalén. N-ka kexio-da xi'in-ia ñuu
Jericó, te kue'e ka ñayiu n-ka xe kuitandijun
ña'a. 30 Yu'u ichi Jericó jan xtuu uu se kuaa.
N-ka teku-s xa ya'a Jesús ijan, te xee n-ka
kana-s:
—Maestru, se kuu da'ya dana David, kun-
da'u ini ña'a-n.
31 Te n-ka kudeen ñayiu jua'an koio
xi'in-da nuu nduu se kuaa jan. N-ka ja'an-i
xa maxku kana ka-s, ko xee ka n-ka kana-s:

—Maestru, se kuu da'ya dana David, kunda'u ini ña'a-n.
32 N-nujuiin Jesús te n-kana-ia-s, te
n-ja'an-ia nuu-s:
—¿Nax ka juini-n xa kada ña'a-r?
33 Te ka xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, kada-n xa na nukonde'a-da.
34 N-kunda'u ini-ia-s, te n-tenee-ia
nda'a-ia nduchi nuu-s. Danaa n-ka nukonde'a-s nduu-s, te n-ka xe kuitandijun-s-ia.

21

N-kɨu Jesús Jerusalén

1 N-ka kuyatni-da xi'in Jesús Jerusalén
xi'in ñuu nani Betfagé. Katuu ñuu jan
Xeyuku Tnu Olivo. Ijan n-tunda'a-ia uu
se dakua'a-ia jua'an ijan. 2 Xia'an-ia nuu-s
nduu-s:
—Jua'an koio ñuu nde'a ña'a ya'a. Na kɨu
koio-n ñuu ijan jini koio-n ɨɨn burra ndijun
io da'ya. Nandaxi koio-n-tɨ te kandeka-n-tɨ
kixi. 3 Nux jundu ja'an: "¿Nakuenda xa
daa ka kida-n?", te juña'a koio-n: "Ia
kuu Xto'o-ro, ndoñu'u kɨt ya'a, te natunda'a-ia-tɨ ndixi nunuu ka" —kuu Jesús, xi-
a'an-ia.
4 Du'a n-xetna'a xa n-ja'an Ianyuux nuu
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux.
N-chidotnuni-s:
5 Jua'an koio Sión, te juña'a-n nuu ñayiu
ijan:
"Kunde'a xa vaxi se taxnuni nuu-n.
Kuu-s ná kuu ñayiu kunda'u kukee chi da'ya
ɨɨn burra yodo-s vaxi."
6 Ijan dada jua'an-s nduu-s, te n-ka kida-s
ná n-ta'u tniu-ia. 7 Xndeka-s burra xi'in
da'ya-tɨ n-ka naxee nuu Jesús. N-ka xa-
jan-s da'ma-s yata-tɨ, te n-ka dakaa-s-ia-tɨ.
8 Kue'e ñayiu n-ka taka ijan. Dava-i n-ka xa-
jan da'ma-i ichi xa jɨn ndodo burru yodo-ia
jan; dava ka-i n-ka xa'nde da'nda yutnu te
n-ka xajan-i-tnu ichi jua'an-ia. 9 N-ka kana
ñayiu xndijun ña'a xi'in ñayiu xndodo nuu
nuu-ia:
Na ndadaka'nu-ro da'ya dana David.
Naka ta'u se n-tunda'a ña'a Ianyuux xa
vaxi-s.
Na ndadaka'nu-ro Ianyuux, Ia taxnuni nuu
ntdaa ñayiu.
10 Nu n-ka kɨu-da xi'in-ia Jerusalén kue'e
ka ñayiu n-ka taka xa kunde'a-i nax ya'a, te
nde'e ka kuvaa-i. Ka xijan tnu'u tna'a-i:
—¿Jundu kuu se ya'a?
11 Ka xia'an ñayiu xndijun ña'a:
—Se ya'a kuu Jesús. Se Nazaret kuu-s.
Se distrito Galilea kuu-s. Se kachi tnu'u
ña'a xa n-ja'an Ianyuux kuu-s —ka kuu-i, ka
xia'an-i.

N-xijun Jesús ñayiu ka najueen ka nadiko xyuku nukeñu'u Jerusalén

12 N-kɨu Jesús veñu'u Jerusalén, te
n-xijun-ia se ka najueen ka nadiko xtuu
nukeñu'u jan. N-ngone'e-ia mexa ka xetniu
se ka nadama tvini ñayiu ka xe'en ijan.
Dɨuni n-ngone'e-ia silla se ka diko data.
13 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Yodotnuni tnu'u Ianyuux: "Veñu'u
nuu io xa kajan ta'u ñayiu nuu-r kuu veñu'u
ya'a, te ve'e-r kuu." Dɨuni yodotnuni
tnu'u-ia: "Ka xetniu-n ve'e Ianyuux ná ka
xetniu ñadu'u yau kava." —Kuu-ia.
14 N-ka xee ñayiu kuaa xi'in ñayiu ka
xika yakua veñu'u jan, te n-ndadava'a-ia-i.
15 N-ka xini dutu ka kunxa'nu xi'in se ka
tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés xa n-kida
Jesús kue'e milagru. Dɨuni xa n-ka teku-s
xa ka kana sekuechi xiti veñu'u jan: "Na
ndadaka'nu-ro Ia kuu da'ya dana David."
Xijan kuu xa n-ka kiti ini-s. 16 Te n-ka ja'an-s
nuu Jesús:
—¿Ña teku-n xa ka kana sekuechi ya'a u?
Te n-ja'an Jesús:
—Joon, teku-r. ¿Ñayo-n n-ka ka'u nuu
yodotnuni xa: "Ndadaka'nu ña'a koio
sekuechi xi'in dichi kuechi xi'in da'ya ka
xadi a"?
17 Te n-dandoo-ia-s. Ijan dada n-ka
ndee-da xi'in-ia Jerusalén. Jua'an-da
xi'in-ia ñuu Betania, te n-ka ndoo-da
xi'in-ia ijan.

Tnu higo ñatu n-juun nde'a

18 Ne'e datne kɨu kuu uu n-ka ngondita
ntuku-da xi'in-ia Jerusalén te n-kojon-ia.
19 N-xini-ia ɨɨn tnu higo yu ichi te n-xe
tu'a-ia-tnu. Ni ɨɨn higo ñatu n-ni'i-ia
chi ñatu n-juun. Xijan kuu xa n-ja'an-ia
nuu-tnu:
—Ma uun ka juun higo-n.
Te danaa n-yichi-tnu. 20 Nu n-ka xini
daña, se dakua'a ña'a-ia xa n-ya'a, te n-ka
yu'u anu-da. Te ka xia'an-da:
—Naka yachi n-yichi-tnu.
21 Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—Xandaa xakuiti xa nux idii vuelta na
kukanu ini-n Ianyuux te ma jɨn tnɨɨ anu-n,
ñadu mee ni xa n-kida-r tnu higo kua'a-n xa
kada koio-n chi nux na juña'a koio-n tnduu

ya'a: “Xiko juiin. Juan keé nuu mar”, te daa
kuu. 22 Dava'a nga xa kajan-n nuu Ianyuux
taxi-ia nux idii vuelta n-ka kukanu ini-n-ia
—kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-ka xijan tnu'u se Israel Jesús nuu jundu n-tetutniu ña'a

23 N-kɨu-ia veñu'u Jerusalén te
n-dakua'a-ia ñayiu. Nɨni dakua'a-ia-i
n-ka xee dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka
taxnuni nuu ñayiu Israel. Te n-ka xijan
tnu'u-s-ia:

—¿Jundu n-tetutniu ña'a xa kada-n xa
kida-n? ¿Jundu n-taxtutniu ña'a xa kida-n
xa'a?

24 N-ja'an Jesús nuu-s:

—Dani ru'u, na kajan tnu'u ña'a-r ɨɨn xa
kajan tnu'u ña'a-r. Nux na ja'an-n nuu-r xa
kajan tnu'u ña'a-r te ja'an-r nuu-n jundu
n-tunda'a ña'a xa du'a kida-r. 25 ¿Jundu
n-tetutniu Sua xa n-dajuendute-s ñayiu?
¿N-tetutniu ña'a Ianyuux a n-tetutniu ña'a
ñayiu a? —kuu-ia, xia'an-ia nuu-s.

Te n-ka ndatnu'u-s. Ka xia'an tna'a-s:

—Nux na juña'a-ro “Ianyuux n-tetutniu
ña'a”, te kachi-s nuu-ro: “¿Nakuenda ña
n-ka jandixa-n-sɨ?” 26 Xa maxku ndandita
ñayiu xyuku ya'a nuu-ro maxku ja'an-ro
nuu-s xa ñayiu n-tetutniu Sua, chi ntdan-
tu'u ñayiu ka jandixa xa Sua n-kuu se
n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu —kuu-s, ka
xia'an tna'a-s.

27 Te ka xia'an-s nuu-ia:

—Ña ka xini-r.

Xia'an ntuku-ia:

—Dani ru'u ma ja'an-r jundu n-tetutniu
ña'a xa du'a kada-r.

N-kakune'e Jesús uu da'ya yɨɨ ɨɨn se n-xo
xitu uva

28 Te xia'an-ia ɨnka xa xia'an-ia nuu-s:

—N-xio ɨɨn se n-xio uu da'ya yɨɨ. N-ja'an-s
nuu ɨɨn-s: “Juan kadatniu ndo'o nuu ñu'u
tnu uva-r vitna.” 29 Te xia'an se ijan nuu
taa-s: “Ña'a, ma nkadatniu-da ijan.” Juini
daa n-ja'an-s, ko n-natu ini-s te n-xe ka-
datniu na'i-s. 30 Dani n-ja'an-s nuu ɨnka
da'ya yɨɨ-s. N-ja'an se ijan nuu taa-s: “Joon,
Tata, na jɨ'ɨn-da”, kuu-s, xia'an-s, ko ña
n-xe'en-s. 31 ¿Nax ka kachi-n? ¿Ndeda ɨɨn-s
n-kida xa n-juini taa-s? —kuu Jesús.

Ka xia'an-s:

—Se ki'na ka n-teku xa n-ja'an taa-s.

Xia'an Jesús nuu-s:

—Na ja'an ndaa-r xa kue'e ka se ka xi-
jan tvini nandajan gobierno xi'in ñadɨ'ɨ
ka diko mee-ña kɨu tna'a nuu ñayiu ka
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i dada
ndo'o. 32 N-ja'an Sua nuu-n nax io xa
jandixa-n xa maxku kundido kutau ka-n
kuechi n-ka kida-n. N-ka jandixa se ka
xijan tvini nandajan gobierno xi'in ñadɨ'ɨ
diko mee-ña xijan, ko mee-n ña'a. Juini
n-ka teku-n xijan, ña n-ka natu ini-n xa
n-ka kida-n kuechi ni ña n-ka jandixa-n xa
n-ja'an-s.

Se loko n-ka xo xitu ñu'u tnu uva ɨɨn se kuu
xto'o ñu'u

33 ’Kunini koio ɨnka ntuku tnu'u kandee
na ja'an-r. N-xio ɨɨn se n-dandee tnu uva
nuu ñu'u-s. N-xani-s yu'a xa n-chikurali-s
ñu'u tnu uva jan. N-kidava'a-s ɨɨn nuu
ki'ni-s ndudi uva jan. Dɨuni n-kidava'a-s
ɨɨn ve'e dujun. Te n-xia'an-s ñu'u-s se
kundee xi'in-s tnu uva jan. Ijan dada
jua'an-s ɨɨn nuu xika. 34 N-xee yoo xichi
uva, te n-tunda'a-s se ka xinokuechi nuu-s
xa na jɨn nuka'nde dava-s xi'in se xndee
xi'in-s tnu uva uva n-juun jan. 35 Nu n-ka
xee-s ijan, te n-ka tnɨɨ ña'a se xndee xi'in-s
tnu uva jan. N-ka jani-s dava-s. Dava-s
n-ka xa'ni ña'a-s. Dava-s n-ka jani-s yuú.
36 Ijan dada n-tunda'a se kuu xto'o ñu'u
jan kue'e ka ntuku se ka xinokuechi nuu-s
dada xaki'na nuu te dani n-ka kida ña'a se
xndee xi'in-s tnu uva jan. 37 Ndijun nga
n-tunda'a-s da'ya yɨɨ-s xa na jɨ'ɨn-s nuu se
ijan xa na ka'nde-s xi'in-s uva jan, te n-ja'an
mee n-ja'an ɨɨn-s: “Koo koio-s xañu'u nuu
da'ya yɨɨ-ro.” 38 Nu n-ka xini se xndee xi'in-s
tnu uva jan xa n-kuyatni da'ya yɨɨ-s ijan,
te ka xia'an tna'a-s: “Dɨu-s kendoo xi'in
ñu'u taa-s. Ne'e koio na ka'ni-ro-s na kua'a
na ndoo-ro xi'in ta'u-s.” 39 Te n-ka kine'e
ña'a-s yu'u ñu'u tnu uva jan, te n-ka xa'ni
ña'a-s. 40 Na nangondita xto'o ñu'u tnu uva
jan, ¿Nax kada-s se xndee xi'in-s tnu uva
jan? —kuu Jesús, xia'an-ia.

41 Te ka xia'an dutu ka taxnuni xi'in sex-
a'nu ka kunxa'nu n-ka xee ijan:

—Ka'ni-s se unu loko ijan. Ma kun-
da'u ini-s-sɨ. Juña'a ntuku-s ñu'u-s ɨnka
se kundee xi'in-s tnu uva jan. Se ijan na
ka'nde dava xi'in-s uva yoo tnɨɨ koio-s —
kuu-s, ka xia'an-s nuu Jesús.

42 Te xia'an-ia nuu-s:

—¿Ta ka'u koio ka-n tnu'u Ianyuux du'a
yodotnuni a?:
Ná kuu yuú ña xe ini se ka kidava'a ve'e
kuu-s.
Yuú ña n-ka xe ini se ijan n-ndunuu yɨtnɨɨ
nama ve'e.
N-kida Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, xa na
jini-ro xa ña uu n-xini-ro.
43 Xaxe'e xa du'a ya'a ma taxnuni koio ka-n
nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i, te kada-r xa ñayiu ña ka kuu ñayiu
Israel taxnuni nuu ñayiu kɨu tna'a nuu
ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i.
Ñayiu ijan kada xa ta'u tniu-r. 44 Ñayiu na
jungava ndodo nuu yuú ijan, kukuechi-i, te
nux junkava ndodo ña'a yuú jan, dandi'i
ña'a-i —kuu Jesús, xia'an-ia.
45 Nu n-ya'a n-ka xo nini dutu ka kunx-
a'nu xi'in se fariseu tnu'u ijan, te n-ka kut-
nuni ini-s xa dɨu-s n-kakune'e ña'a Jesús.
46 Te n-ka nduku ini-s xa tnɨɨ-s-ia te kan-
deka-s-ia jɨ'ɨn nuu juxtixia xa tekuechi
neñuu-s-ia, ko n-ka yu'u-s nuu ñayiu xyuku
ijan chi ka jandixa-i xa tnu'u Ianyuux
ja'an-ia.

22

Ná kuu ɨɨn se kunxa'nu kida viko tnun-
da'a kuu Ianyuux
1 Ijan dada n-kakune'e Jesús ɨnka ntuku
xa n-kakune'e-ia. Xia'an-ia nuu-s:
2 —Kuenda kɨu ɨɨn se kunxa'nu kida
viko xa tnunda'a da'ya-s kuu Ianyuux
xa taxnuni-ia nde andɨu. N-xio ɨɨn se
n-kunxa'nu n-kida viko xa n-tnunda'a
da'ya-s. 3 N-tunda'a se ijan se ka xinokuechi
nuu-s xa na jɨn juña tnu'u-s ñayiu n-ja'an-s
xa xá io hora jɨ'ɨn koio-i viko jan, ko ñayo-i
n-ka juini xa jɨ'ɨn koio-i viko-s. 4 Ijan dada
n-tunda'a ntuku-s dava ka se ka xinokuechi
nuu-s xa na juña'a koio ntuku-s ñayiu
ijan xa na jɨ'ɨn na'i koio-i viko tnunda'a
jan. Dɨuni xia'an-s xa na juña'a-s xa xá
io tu'a ntdanditu'u xa kaxde'ñu koio-i.
Dɨuni juña'a-s xa xá n-xa'ni-s nkutu na'nu
xi'in ncerru xndandee. 5 Te du'a n-ka xe
juña tnu'u se ka xinokuechi nuu-s ñayiu
ijan, ko ñayo-i n-ka chinuu ntuku. Nudɨɨn
n-ka kee-i, ka xe'en-i. ɨɨn-s jua'an nuu
ñu'u-s. ɨnka-s juan jueen xa nadiko-s.
6 Dava ñayiu n-ja'an se n-kunxa'nu jan,
n-ka tnɨɨ se ka xinokuechi nuu-s xa n-ka
kida u'u ña'a-i te n-ka xa'ni ña'a-i. 7 Yo
n-kiti ini se n-kunxa'nu jan, te n-tunda'a-s
soldado-s xa na nka'ni-s ñayiu n-ka xa'ni se
n-ka xinokuechi nuu-s. Dɨuni n-ka teñu'u-s
ñuu-i. 8 Ijan dada xia'an-s nuu dava ka se ka
xinokuechi nuu-s: "Xá io tu'a ndeyu viko
tnunda'a, ko xaxe'e xa ñatuka natau xa kixi
ñayiu n-ja'an-r viko-r ma yoo-i kixi. 9 Jua'an
koio nuu nujuntna'a ichi yu'u ñuu, te ja'an
koio-n dava'a nga ñayiu juntna'a xi'in-n xa
na kixi koio-i viko tnunda'a kida-r", kuu-s,
xia'an-s. 10 Te n-ka kee se ka xinokuechi
nuu-s; ka xe'en-s. Xndeka-s ntdaa ñayiu
n-ka ni'i-s n-ka xee, nuu ñayiu va'a, nuu
ñayiu loko, te n-chitu ve'e nuu kuu viko
tnunda'a. N-ka nukoo ñayiu nuu mexa xa
kaxi-i ndeyu. 11 N-xo nde'a se kunxa'nu
jan ñayiu xtuu nuu mexa-s, te n-chinuu-s
xa ɨɨn se nukoo yumexa-s, ñatu ni'no-s
da'ma ka xkui'no ñayiu hora ka xe'en-i
viko tnunda'a. 12 N-ja'an-s nuu-s: "¿Janda
n-kɨkɨu-n ya'a xa ña tuu na da'ma viko
tnunda'a ni'no-n?", kuu-s, xia'an-s. Te ña
tuu nax n-ja'an se ijan. 13 Ijan dada n-ja'an
se kunxa'nu jan nuu se ka xinokuechi
nuu-s: "Duku koio nduu nda'a nduu xe'e-s,
te jɨn dajane koio-n-sɨ nuu nee xa nee.
Ijan nde'e nda'i-s te nde'e kiti ini-s nuu
Ianyuux", kuu se kunxa'nu jan, n-ja'an-s.
14 Daa ka kuu ñayiu ka teku tnu'u Ianyuux.
Kue'e-i ka teku tnu'u-ia, ko xaku ni-i kaxí
ni'no-ia xa kutuu-i nuu tuu-ia —kuu Jesús,
xia'an-ia nuu-s.

N-ka xijan tnu'u ñayiu Jesús nux io va'a xa juña'a-i tvini nandajan César

15 Ijan dada n-ka ndee se fariseu xi'in
dutu ka taxnuni xa ka nu'u koio-s, te
n-ka kida ɨnuu-s janda kada koio-s xa daka
ni'no-s Jesús. 16 Ijan dada n-ka tunda'a-s se
ka dakua'a-s xi'in se partido Herodes nuu
Jesús. Ka xia'an se ijan:
—Maestru, ka xini-da xa ndaa ja'an-n
nuu ntdaa ñayiu te najanu ichi-n-yɨ ichi
Ianyuux, te ñatu kaxí-n ñayiu chi ɨnuu kuu
ini va'a-n nuu-i ntdaa-i. 17 ¿Nax xani ini-n?
¿Io va'a xa najuña'a-ro tvini nandajan César
a ña'a u? —kuu-s, ka xia'an-s nuu-ia.
18 N-kutnuni ini Jesús xa xaloko ka juini-s.
Xijan kuu xa xia'an-ia nuu-s:
—Ka kida nga-n xa va'a-n. ¿Nakuenda ka
xitotnuni ña'a-n? 19 Dande'a ña'a ɨɨn tvini
roma.
Te n-ka dande'a-s-ia tvini ijan.
20 Nu n-xini Jesús tvini jan te n-xijan
tnu'u-ia-s:

—¿Jundu nuu ndenee nuu tvini ya'a?
¿Jundu dɨu ndenee?
21 Ka xia'an-s:
—Nuu César. Dɨu César.
Xia'an-ia nuu-s:
—Ate, najuña'a koio César xa nandajan-s te juña'a koio-n Ianyuux xa io xa najuña'a-n-ia.
22 Nu n-ka teku-s xa'a n-ka yu'u-s chi ñatu n-ka xani ini-s xa daa ja'an-ia. Te n-ka dandoo-s-ia.

N-kakune'e Jesús xa nandoto ñayiu n-ka xi'í

23 Kɨu ijan ni n-ka xee se saduceu nuu Jesús. Ka ja'an se ya'a nuu ñayiu xa ñayo ndɨyɨ nandoto. N-ka ja'an-s nuu-ia:
24 —Maestru, n-chidotnuni Moisés: "Nux na kuú ɨɨn seyɨɨ te ña n-xio da'ya-s xi'in ñadɨ'ɨ-s, io xa natnunda'a ñani-s xi'in ñadɨ'ɨ-s xa na koo da'ya-ña xi'in ñani-s te kuenda kɨu da'ya se n-xi'í jan ku kuu da'ya ijan." 25 N-xio ɨɨn se n-xio uxa tna'a ñani-s. Sexa'nu n-tnunda'a xi'in ñadɨ'ɨ-s, te ñayo na da'ya-s n-xio xi'in-ña te n-xi'í-s. N-natnunda'a ñadɨ'ɨ-s xi'in ñani-s. 26 Daa ni n-ya'a ñani-s. Daa ni n-ya'a ɨnka ñani-s. Ntdaa-s n-ka tnunda'a xi'in ñá ijan, te n-ka xi'í-s. 27 Ijan dada ndijun nga mee-ña n-xi'í. 28 ¿Ndeda ɨɨn-s ñadɨ'ɨ ku kuu-ña na nandoto ñayiu n-ka xi'í?, chi ntdaa-s n-kuu yɨɨ-ña —ka kuu-s, n-ka xijan tnu'u-s Jesús.
29 Xia'an Jesús nuu-s:
—Ka ja'an lilu-n. Ña ka xini-n tnu'u Ianyuux xyodotnuni, ni ña ka xini-n nax kua'a Ianyuux xa kada-ia. 30 Na xee kɨu nandoto ñayiu n-ka xi'í io xa kutuu andɨu ma datnunda'a tna'a-i, ni ma kuú-i ɨnka vuelta chi kutuu koio-i ná xtuu ángel, ia ka xinokuechi nuu Taa-ro Ianyuux andɨu. 31 Tnu'u Ianyuux yodotnuni kakune'e xa ndaa xa nandoto ñayiu n-ka xi'í. ¿Ñatu n-ka ka'u-n xijan u? Du'a yodotnuni: 32 "Kuu-r Ianyuux Abraham, kuu-r Ianyuux Isaac, kuu-r Ianyuux Jacob." Ñatu ndeka-ia ndɨyɨ chi ndeka-ia ñayiu xndito —kuu-ia, xia'an-ia.
33 N-ka teku ñayiu xyuku ijan tnu'u-ia te n-ka yu'u anu-i xa daa n-ja'an-ia.

Ley ndandɨ'ɨ ka

34 N-xa'nu Jesús tnu'u se saduceu te ña n-ka ja'an ka-s. Nu n-ka teku se fariseu xijan, te n-ka nataka-s nuu Jesús. 35 Abogado kuu ɨɨn-s. Se kuu abogado jan n-xijan tnu'u-ia ɨɨn xa n-xijan tnu'u-s-ia xa kototnuni-s-ia. 36 Xia'an-s:
—Maestru, ¿ndeda ɨɨn ley Ianyuux ndandɨ'ɨ ka?
37 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Io xa juemani koio-n Ianyuux, Ia kuu Xto'o-n, xi'in nde yɨkɨ, nde tuchi-n. 38 Ley ya'a ndandɨ'ɨ ka. 39 Ɨnka ley ndandɨ'ɨ kuu xa'a: "Io xa juemani koio-n ñanitna'a-n ná ka xemani-n mee-n." 40 Nux na jandixa koio-n nduu ley Ianyuux ya'a, ndaku-n xa jandixa koio-n ntdantu'u ley n-chidotnuni Moisés xi'in ntdantu'u xa n-chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu —kuu Jesús.

¿Jundu da'ya kuu Cristu?

41 Ijan dada n-xijan tnu'u-ia dava ka se fariseu n-ka nataka nuu-ia:
42 —¿Jundu kuu Cristu ka xani ini-n? ¿Jundu da'ya dana kuu-ia?
Ka xia'an-s nuu Jesús:
—Da'ya dana David kuu-s.
43 Xia'an-ia nuu-s:
—N-ja'an David xa Xto'o-s kuu Cristu na n-keé ña'a Espíritu Ianyuux. ¿Ñatu ke ini koio-n nax n-kutnuni ini-s na daa n-ja'an-s a? Du'a n-chidotnuni-s:
44 N-ja'an Taa-ro Ianyuux nuu Ia kuu xto'o-ro:
"Nkoo diñi kua'a-r nɨni na xee kɨu kada-r xa taxnuni-n nuu se ka xini u'u ña'a."
45 Xaxe'e xa na n-xo tuu David n-ja'an-s xa xto'o-s kuu Cristu, ¿Janda kuu Cristu da'ya dana-s? —kuu Jesús, xia'an-ia.
46 Ni ɨɨn tnu'u ñayo ka-s n-ka ja'an nuu-ia. Ñayo ka-s n-kuyɨɨ xa kajan tnu'u-s-ia.

23

Yo kui'a ka xetniu se ka kuu fariseu xi'in se ka kuu saduceu

1 Ijan dada n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:
2 —Nani n-kuu Moisés maestru, dani ka kuu se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni-s xi'in se fariseu maestru. 3 Xijan kuu xa ntdaa xa ta'u tniu-s kada koio-n te jandixa koio-n-sɨ, ko maxku kada-n xa ka kida-s chi tuku ka ja'an-s xa kada-s te tuku ka kida-s. 4 Kuenda kɨu ɨɨn xa yo vee ndido ñayiu kuu xa ka ta'u tniu-s nuu-n. Ka duku-s xa yo vee jan, te ka ta'u tniu-s xa kuido koio-n, ko mee-s ñatu ka xido-s, ni xa kaju'un ɨɨn dɨkɨ nda'a-s xijan ña kuu. 5 Ka kida ndɨka-s tutu

yodotnuni tnu'u Ianyuux xndenee te'u-s.
Ka kida nani ka-s chate da'ma ka xkui'no-s
na xijan ta'u-s nuu Ianyuux. Xa na kun-
de'a ña'a ni ñayiu ka kida-s xijan. 6 Yo
ka tna ini-s xa kunukoo-s nuu silla ka xko
nukoo ñayiu ndandɨ'ɨ hora ka xaxde'ñu-s
ɨɨn nuu kuu viko. Yo nde'e ka tna ini-s
xa kunukoo yatni-s nuu ka xko nukoo se
ja'an ndodo nuu ñayiu xyuku xiti veñu'u
kuechi. 7 Yo ka tna ini-s xa koo ñayiu
xañu'u nuu-s nuu ya'u. Yo ka tna ini-s xa
ja'an ñayiu nuu-s: "Maestru." 8 Ko ndo'o,
maxku juejoon koio-n xa ja'an ñayiu nuu-n:
"Maestru", chi ñani-n kuu tna'a xi'in ñayiu
ka kukanu ini ña'a ru'u te idii ni maestru-n
io. 9 Maxku ja'an-n nuu ɨɨn ñayiu: "Ndixi
kuu Taa ñayiu ñuñayiu", chi idii ni Taa-ro
ntdaa-ro io. Andɨu tuu-ia. 10 Maxku jue-
joon koio-n xa ja'an ñayiu: "Kuu-n Maestru
ñayiu ñuñayiu", chi Maestru-i kuu ña'a
ru'u, Ia kuu Cristu. 11 Se na junukuechi
nuu koio-n ku kuu se ndandɨ'ɨ ka. 12 Ñayiu
najuen tnu'u mee-i, nduu-i ñayiu dakuu
nga te kujanuu-i. Ñayiu xko kida na kida
ñayiu dakuu nga, najuen tnu'u ña'a ñayiu —
kuu Jesús, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da xi'in
nuu ñayiu xyuku ijan.

13-14 Ijan dada xia'an-ia nuu se ka kunx-
a'nu:

—Nda'u ya'a koio ndo'o, se ka kuu
maestru xi'in se fariseu chi unu loko-n.
Ka kida nga-n xa va'a-n. Ka dada'an-n xa
maxku kɨu tna'a koio ñayiu nuu ñayiu ka
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Juini
juini-i xa kɨu tna'a koio-i nuu ñayiu ijan, ko
ka dada'an-n, te ni mee-n ña kɨu tna'a koio
nuu-i.

15 'Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a
ley n-chidotnuni Moisés xi'in mee-n, se
fariseu. Ka kida nga-n xa va'a-n. Ka
xe'en-n ñuu xndatuu ɨnka lado yu'u mar xa
dakua'a koio-n to'o xa na jandixa koio-i ná
ka jandixa mee-n. Nani ka xe'en-n do nuu
mar, dani ka xe'en-n do nuu ñu'u yichi xa
dakua'a-n ñayiu ijan. Ka kida-n xa kue'e ka
kuechi ka kida ñayiu ka dakua'a-n jan dada
mee-n.

16 'Nda'u ya'a koio mee-n chi ka kuu-n
na ka kuu se kuaa xndeka ñayiu jua'an ɨɨn
nuu jua'an-i. Ka ja'an-n: "Ñayiu chinaa
xaxe'e veñu'u, ña tuu na tnu'u vete kuu
nux ña xetna'a tnu'u-i, juini n-kida-i uxi
dɨkɨ nda'a-i, ko ñayiu chinaa xaxe'e oro
io veñu'u, nux ña xetna'a tnu'u-i, kida-i
kuechi chi vete-i", ka kuu-n. 17 Ka ja'an
lilu-n. Ná kuu ñayiu kuaa ka kuu-n.
Ndandɨ'ɨ ka veñu'u nuu n-nduu ii oro jan
dada oro io xiti veñu'u jan. 18 Dɨuni ka
ja'an-n: "Ñayiu chinaa xaxe'e altar veñu'u,
nux ña xetna'a tnu'u-i, ña tuu na kuechi
kuu, juini n-kida-i uxi dɨkɨ nda'a-i, ko nux
ka chinaa-i xaxe'e kɨtɨ ka doko-i nuu altar
te ña xetna'a tnu'u-i, kuechi kuu xijan",
ka kuu-n. 19 Ná kuu ñayiu kuaa ka kuu-n.
Ndandɨ'ɨ ka altar nuu n-nduu ii ntdaa xa
n-ka doko-n dada ɨɨn xa ka doko-n chi nuu
altar jan n-nduu ii xijan. 20 Ñayiu ka chinaa
altar, ñadu altar ni ka chinaa-i hora ka
kida-i uxi dɨkɨ nda'a-i chi dɨuni ka chinaa-i
ntdantu'u xa ka doko-i nuu altar. 21 Tuu
Ianyuux xiti veñu'u Jerusalén. Xijan kuu
xa na ka kida ñayiu uxi dɨkɨ nda'a-i xa ka
chinaa-i veñu'u, ka kakune'e-i Ianyuux chi
ka ja'an-i: "Nandi'a Ianyuux." 22 Ñayiu ka
chinaa xaxe'e andɨu, dɨuni chinaa-i silla
nukoo Ianyuux xa taxnuni-ia. Dɨuni ka
kakune'e ñayiu ijan Ianyuux chi ka ja'an-i:
"Nandi'a Ianyuux."

23 'Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a
ley n-chidotnuni Moisés xi'in se fariseu. Ka
kida nga-n xa va'a-n. Ntna'a uxi nu'ne
mino castila ka ni'i-n, ka najuña'a-n ɨɨn
Ianyuux. Dɨuni daa ka najuña'a-n anís
xi'in comino. Maxku nujani-n xa kada-n
xava'a ya'a. Juini ka kida-n xava'a ya'a, ko
ña ka jandixa-n ɨɨn xa ndandɨ'ɨ ka. Ñatu
daya'a-n juxtixia ñayiu ka kida kuechi, te ka
kidandaa-n kuechi ñayiu ña tuu nax kida.
Ñatu ka kunda'u ini-n dava ka ñayiu. Ñatu
ka kukanu ini-n Ianyuux. Maxku daa ka
kada-n; jandixa koio xa ta'u tniu-ia. 24 Ka
kuu-n ná kuu se kuaa xndeka ñayiu jua'an
ɨɨn nuu jua'an-s. Ka chinuu-n kuechi luchi
kuu ná kuu ɨɨn kɨtlavichi luchi ñu'u nuu
ndute kida ɨnka ñayiu. Ka dakeé ni'ni ñayiu
ndute ñu'u kɨtlavichi jan ɨɨn da'ma xa na
ña'a kojon-i-tɨ, ko ndo'o, ñatu dakeé ni'ni-n
ndute ñu'u kɨtɨ kuu camello xa na ña'a
kojon-n-tɨ.

25 'Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a
ley n-chidotnuni Moisés xi'in se fariseu. Ka
kida nga-n xa va'a-n. Kuenda kɨu taxa xi'in
ko'o ka kuu-n. Io ndoo yata xijan, ko kui'a
kaa xa ñu'u xiti-i. Ka du'u-n xaxii ñayiu,
te ka kida-n dava'a nga xa ka juini mee-n.
26 Mee-n, se fariseu, ná kuu se kuaa ka kuu-n.

Ki'na ka najini-n xiti ko'o jan xi'in xiti taxa
jan na kua'a daa na koo ndoo yata-i tuku.
27 'Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in se fariseu.
Ka kida nga-n xa va'a-n. Kuenda kɨu kava
nuu xyɨnduxi ndɨyɨ ka kuu-n. Naka'i ñayiu
kava jan te ndukuixi. Vili kaa yata-i, ko
kui'a kaa xiti-i chi ñu'u yɨkɨ ndɨyɨ. 28 Daa ka
kuu-n. Ka kida nga-n xa ka kida-n xava'a
xa na kunde'a ña'a ñayiu, ko mee ni xaloko
xñu'u anu-n. Ñatu ka jandixa-n Ianyuux.
29 'Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in dava ka
se fariseu chi ka kida nga-n xa va'a-n.
Ka kaan-n nuu xndaa se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Ka kidakutu-n capilla
nuu xndaa ñayiu va'a. 30 Te ka ja'an-n: "Nu
n-ka xio-ro tiempo n-ka xa'ni xixitna-ro se
n-ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux,
ma kuatu-ro xa n-ka kida-s." 31 Xndido
tau-n kuechi-n xi'in-s xaxe'e xa dɨuni ka
xa'ni mee-n se ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. 32 Vitna daxinokava koio-n xa n-ka
kixe'e-s xa kada-s. 33 Da'ya Kui'na ka kuu-n.
Ma kaku-n na ndadandaa Ianyuux kuechi-n
chi jɨ'ɨn koio-n andea. 34 N-kuu tɨtnɨ se
ja'an tnu'u Ianyuux nuu-n tunda'a-r vaxi.
Dɨuni tunda'a-r se yo unu kaxi ini xi'in
se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés.
Dava-s ka'ni koio-n. Dava-s katakaa dika-n.
Dava-s jani koio-n chirrión ñɨɨ xiti veñu'u
kuechi-n. Dava-s nkuijun koio-n ntaka ñuu
jɨ'ɨn koio-s. 35 Xaxe'e xa'a kundido kutau
koio-n xi'in xixitna-n ntdaa ñayiu va'a anu
n-ka xa'ni-s nde tiempo n-xo tuu Abel xi'in
nde tiempo n-xo tuu Zacarías, da'ya yɨɨ
Berequías. Zacarías jan n-ka xa'ni xixitna-n
me'ñu altar xi'in veñu'u. 36 Na ja'an ndaa-r
xa kundido kutau mee-n, ñayiu io vitna
ntdaa se ijan —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-s.
37 Ijan dada n-nukonde'a-ia ñuu
Jerusalén. Te n-ja'an-ia:
—Ndo'o xa kuu-n ñayiu Jerusalén, ka
xa'ni-n se ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
te ka jani-n se n-tunda'a ña'a Ianyuux yuú.
Naka kue'e vuelta n-juini-r xa kada-r ná
kida chuun xa nadataka-tɨ da'ya-t te chi'i
ña'a-t ka'a ndixi-t. Du'a n-juini-r xa kada-r,
ko ñayo-n n-juini. 38 Kuna'a koio xa mayo ka
ñayiu kutuu Jerusalén, 39 ni mayo ka-n jini
ña'a nde na xee kɨu ja'an-n: "Naka ta'u Ia
n-natunda'a ña'a Ianyuux xa juan ndixi-ia
ñuñayiu." —Kuu-ia, xia'an-ia.

24

N-ja'an Jesús xa ndondoo veñu'u Jerusalén junkoio

1 Ijan dada n-kee-ia veñu'u Jerusalén xa
jua'an-ia ɨɨn nuu jua'an-ia, te n-ka xet-
na'a-da-ia. N-ka dane'e nda'a-da xa na kun-
de'a-ia veñu'u xi'in tɨtnɨ ve'e xndenee tna'a
xi'in-i. 2 Te n-ja'an Jesús nuu-da ntdaa-da:
—Va'a n-kua'a ntdaa xa xnde'a-ro ya, ko
xandaa xakuiti ma kava ndodo tna'a ka ni
ɨɨn yuú n-kua'a veñu'u ya'a chi ntdanditu'u
junkoio.
3 Te jua'an koio-da xi'in-ia Yuku Tnu
Olivo. Daa ni kue'e ñayiu xndijun ña'a.
N-nukoo-ia ijan te n-ka xetu'a-da-ia.
N-ka xijan tnu'u-da-ia:
—Kachitnu'u ña'a-n na kɨu ya'a ntdaa
xijan. ¿Na seña taxi Taa-ro Ianyuux xa
na kutnuni ini koio-da xa vax kuyatni kɨu
ndixi-n ñuñayiu, te naa ñuñayiu?
4 N-ja'an Jesús:
—Koo koio-n cuedado xa maxku danda'u
ña'a se kixi. 5 Kue'e-s kixi te ja'an-s xa
n-tunda'a-r-sɨ. Ja'an-s: "Ru'u kuu Cristu."
Kue'e ñayiu danda'u koio-s. 6 Kɨu na teku
koio-n xa jantna'a ɨɨn ñuu xi'in ɨnka ñuu,
te dɨuni teku tnu'u-n xa jantna'a ɨɨn nación
xi'in ɨnka nación, maxku ña'a chi ini koio-n.
Maxku kundu ini-n. Ki'na ka io xa ya'a nt-
daa xijan, ijan dada naa ñuñayiu. 7 Ndandita
ɨɨn país nuu ɨnka país. Jantna'a koio sol-
dado ɨɨn se kunxa'nu xi'in soldado ɨnka
se kunxa'nu. Kixi tnama. Kue'e vuelta
tnaa dava ñuu xndatuu ñuñayiu. 8 Na ya'a
ntdaa xa'a, nda'u ya'a koio mee-n xi'in
dava ka ñayiu ñuñayiu. Ná ya'a ñá xajan
da'ya ya'a koio-n. 9 Kandeka ña'a ñayiu
jɨ'ɨn nuu juxtixia. Kada u'u ña'a-s te ka'ni
ña'a-s. Dɨuni jini u'u ña'a ñayiu xaxe'e xa
ka jandixa ña'a-n ru'u. 10 Tiempu ijan ma
kukanu ini ña'a ka dava-n. Datuu tna'a-n
nuu juxtixia te jini u'u tna'a-n. 11 Tiempu
ijan kue'e se vete kixi. Ja'an koio-s xa kuu-s
se ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ko
ña ndaa. Kue'e-n danda'u ña'a-s. 12 Xaxe'e
xa yo kuloko ka ñayiu daa, ma juemani
tna'a ka dava-i. 13 Nux dani na kukanu ini
ña'a-n xi'in nux ma kande ini-n xa kukanu
ini ña'a-n, dakaku ña'a-r. 14 Teku ñayiu
nitu'u ñuu tnu'u-r na kua'a na teku-i nax io
xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i. Tnu'u va'a kuu. Ki'na ka daa
ya'a te ijan dada naa ñuñayiu.

15 ’Jini koio-n xa kine'e ñayiu ñatu ii ndat-
niu ii io xiti veñu'u, te ma chinuu-i xa
ii xijan. Jɨn tna'a xa n-chidotnuni Daniel
se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux.
16 Ñayiu xtuu Judea kɨu ijan na kunu koio-i;
jɨ'ɨn-i yuku. 17 Ñayiu iin ndodo dɨkɨ ve'e-i
kɨu ijan, maxku ndɨu-i ve'e-i xa kine'e-i
xaxii-i. 18 Ñayiu kidatniu nuu ñu'u-i, maxku
nu'u-i ve'e-i xa kine'e-i doo-i. 19 Nda'u ya'a
koio ñadɨ'ɨ xñu'u da'ya xi'in ñadɨ'ɨ ka dakadi
yɨjɨn kɨu ijan. 20 Kajan ta'u koio nuu Ianyuux
xa maxku ya'a xijan tiempo vixi, ni kɨu
ka ndetatu-ro 21 chi nux kɨu ijan na ya'a
xa'a yo nda'u ka ya'a koio ñayiu. Nde na
n-xe kavatuu ñuñayiu xi'in nde vitna ñatu
uun ya'a xa'a. Na ya'a xijan, te ma uu
ka du'a kuu. 22 Nu ma ndadaluchi Ianyuux
kɨu ijan n-kuu, ni ɨɨn ma yoo kaku, ko
ndadaluchi-ia kɨu ijan xaxe'e ñayiu n-kaxi
dɨɨn-ia xa kaku koio-i. 23 Tiempu ijan ja'an
koio ñayiu: “Ya'a tuu Cristu.” Ja'an ɨnka
ntuku ñayiu: “Ijan tuu Cristu.” Maxku
jandixa koio-n-yɨ 24 chi kixi se ja'an xa kuu-s
Cristu xa danda'u-s ñayiu. Kixi se ja'an xa
se ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ka kuu-s.
Kada Kui'na xa kada se ijan kue'e milagru
te kue'e ñayiu danda'u koio-s nde ñayiu
n-kaxi dɨɨn Ianyuux ku kuu-s xa danda'u-s,
ko ma ndaku-s. 25 Kachitnu'u ña'a da'u ni-r
xa ya'a. Kuna'a koio xa n-ja'an-r nuu-n.
26 Nux ja'an ñayiu nuu-n kɨu ijan, “Kachit-
nu'u ña'a-r xa tuu-ia nuu ñayo ñayiu io
te ñatu nga juun dau”, maxku jɨ'ɨn koio-n
ijan. A nux na ja'an ɨnka ñayiu nuu-n, “Ɨɨn
xiti ve'e yɨva'a-ia”, maxku jandixa koio-n-yɨ
27 chi ma du'a kada-r. Ná kuu xa kee taxa
nde nuu kane ngandii te xeye'e nde nuu keé
ngandii, daa ku kuu na ndixi ru'u, Ia kuu
ñayiu. 28 Ná xko yuku ñau nuu katuu ɨɨn
kɨtɨ n-xi'í, daa kuyuku koio ñayiu nuu-r na
ndixi-r.

29 ’Na ya'a xa nda'u ya'a ñayiu ntdaa kɨu
ijan, te ijan dada kunee nuu ngandii. Ma
ndii ka yoo. Junkoio chudini xi'in ntdaa ka
xa io andɨu.

30 ’Ijan dada kada Ianyuux ɨɨn xa ña uun
xini ñayiu. Kue'e xa kada-ia andɨu xax-
e'e xa n-kuyatni kɨu ndixi mee-r, Ia kuu
ñayiu. Kunde'a-i xa ndixi-r nuu vikó, te
taxnuni-r nuu ntaka ñuu ñuñayiu. Yo nde'e
ndii-r. Nda'i ntdantu'u ñayiu ñuñayiu na
jini ña'a-i. 31 Tunda'a-r, ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu-r, xa tɨu koio-ia strompeta
xa nadataka-ia ntdaa ñayiu n-kaxi dɨɨn
Ianyuux. Nadataka-ia ntdantu'u ñayiu io
nde nuu keé ngandii xi'in nde nuu kane
ngandii xi'in nduu lado ka ñuñayiu.

32 ’Xna'a-n xa hora nandɨdɨ tnu higo
te ndukuii-tnu xa vax nduyatni yoo i'ni.
33 Nani ka xini-n xa vax nduyatni yoo i'ni,
dani jini koio-n xa vax kuyatni kɨu ndixi-r
na jini-n xa ya'a ntdaa xijan chi xijan kuu
seña xa daa ya'a. 34 Xandaa xakuiti ma kuú
ndɨ'ɨ ñayiu io vitna nde na ya'a ntdaa xijan.
35 Naa andɨu, naa ñuñayiu, ko xa n-ja'an-r
ma kuita.

36 ’Ñayo xini na kɨu ya'a xa'a, ni ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, ni mee-r, Ia
kuu Da'ya Yɨɨ-ia, ña xini. Mee ni Taa-ro
Ianyuux na'a na kɨu daa ya'a. 37 Nani n-ya'a
na n-xo tuu Noé ñuñayiu, dani ya'a kɨu na
ndixi mee-r, Ia kuu ñayiu. 38 Nani n-ya'a na
n-kuyatni kɨu n-ndindodo ndute ñuñayiu,
dani ya'a kɨu ijan. N-ka xo xaxi n-ka xo
xi'i ñayiu. N-ka xo tnunda'a-i, te n-ka xo
datnunda'a-i da'ya-i tiempo ijan. Ntdaa
xijan n-ka xo kida ñayiu tiempo n-keé Noé
xiti barcu. 39 Ña n-ka xani ini ñayiu jan xa
naa-i. Nde kɨu n-ndindodo ndute nitu'u
ñuñayiu dada n-ka kutnuni ini-i xa naa
koio-i, te n-ka naa-i ntdaa-i. Daa ya'a ñayiu
na ndixi mee-r, Ia kuu ñayiu. 40 Tiempu
na ndixi-r, daa kutuu ka'nu uu seyɨɨ nuu
ñu'u ka xitu-s. Ɨɨn-s kandeka ña'a Ianyuux
jɨ'ɨn andɨu. Ɨɨn-s dandoo-ia. 41 Uu ñadɨ'ɨ ku
ndiko ka'nu. Ɨɨn-ña kandeka ña'a Ianyuux
jɨ'ɨn andɨu; ɨnka-ña dandoo-ia. 42 Kuna'a
koio-n xa ndixi-r te kundetu ña'a-n chi ña
yoo-n xini na kɨu na hora ndixi ru'u, Ia kuu
Xto'o-n. 43 Vava'a kunini koio xa na ja'an-r
xa na kutnuni ini koio-n. Nu n-xini ɨɨn seyɨɨ
na hora xee ñadu'u ve'e-s n-kuu, kundito-s
te ma juejoon-s xa kɨu ñadu'u jan ve'e-s
xa du'u-s xaxii-s. 44 Xijan kuu xa kada tu'a
koio-n mee-n xa koo tu'a-n xa jɨ'ɨn-ro andɨu
na ndixi-r chi hora ña xñu ini-n xa ndixi-r,
ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu.

45 ’Kuenda kɨu ɨɨn se yo kaxi ini ka kuu-n.
N-xio ɨɨn se yo kaxi ini n-tetutniu ña'a
xto'o-s xa taxnuni-s nuu dava ka se ka
xinokuechi nuu-s. Va'a xinokuechi-s nuu-s.
Dɨu se ya'a dakexio xa kaxi dava ka se
ka xinokuechi jan na xee hora. 46 Naka
ta'u kuu se ijan hora na naxee xto'o-s chi
jini-s xa n-kida-s ntdaa xa n-ta'u tniu-s.

47 Tetutniu ña'a xto'o-s xa junuu-s ntdan-
tu'u xaxii-s. Xandaa xakuiti tetutniu ña'a-s.
48 Ko nuxa se xinokuechi nuu-s ya'a kuu
seloko te ja'an mee ja'an ɨɨn-s: "Na'a jɨ'ɨn
Xto'o-ro, te kukuee-s xa nxee-s." 49 Kixe'e-s
xa kani-s dava ka se ka xinokuechi xi'in
ñá ka xinokuechi nuu xto'o-s, te kixe'e-s
kaxi-s, ko'o-s xi'in se nde'e ka xi'i te xini-s.
50 Naxee xto'o se jan kɨu a hora ña ñu ini-s
xa naxee-s. 51 Nde'e kada u'u ña'a xto'o-s.
Ya'a-s na ya'a se ka kida nga xa va'a-s.
Yo nde'e nda'i-s te nde'e kiti ini-s nuu
Ianyuux.

25

Soltera n-ka xani ini va'a xi'in soltera ñatu n-ka xani ini va'a

1-2 'Ná n-ka ya'a uxi soltera ta jini ka seyɨɨ,
daa ya'a koio ñayiu taxnuni Ianyuux nuu-i
xa dava-i n-ka xani ini lilu te dava-i n-ka
xani ini va'a. Xne'e soltera jan candil-yɨ
jua'an nuu nanitna'a koio-i xi'in noviu.
3 O'on dichi n-ka xani ini lilu, xne'e-i can-
dil-yɨ jua'an, ko ña n-kane'e koio-i aciti
olivo jɨ'ɨn xa dandee-i candil-yɨ jan. 4 O'on
dichi n-ka xani ini va'a, xne'e-i aciti olivo
xi'in candil-yɨ jua'an. 5 N-kukuee noviu jan
xa xee-s nuu nanitna'a-s xi'in dichi ka kuu
soltera ya, te n-ka kuu nuu-i xa kidi te
n-ka kidi-i. 6 Nu n-kuu niu dava, dana ini
n-ka kana ñayiu: "Vaxi noviu. Na jɨn tna'a
koio-ro-i." 7 N-ka ndokoo soltera jan te n-ka
dita-i nuu xá n-kayu yu'a candili-i. Te n-ka
natnuu-i. 8 Dichi n-ka xani ini lilu, n-ka
ja'an-i nuu dichi n-ka xani ini va'a: "Taxi
koio xaku aciti olivo-un chi vax nda'va can-
dili-r ɨɨn ɨɨn-r." 9 Te n-ka ja'an dichi n-ka
xani ini va'a: "Ma taxi koio-r chi ma kendita
xa juetniu-ro ntdaa-ro. Va'a ka nuu jua'an
koio nuu kuya'u aciti olivo te jueen koio-un
xa juetniu koio-un", ka kuu dichi ijan, ka
xia'an-i. 10 Nɨni juan jueen koio dichi ijan
aciti n-xee noviu jan ijan. Ndeka-s soltera
n-ka kida tu'a aciti jan jua'an ve'e nuu io
viko-s. Te n-nakadɨ-s ye'e. 11 N-ka kukuee
soltera n-ka xani ini lilu xa jɨ'ɨn-i nuu kuu
viko. Nu n-ka xee-i ijan n-ka kana-i: "Dito,
Dito, najaan-n ye'e xa na xe kɨu koio-da."
12 Te xia'an-s nuu dichi ka kuu soltera jan:
"Ña xini ña'a-r," kuu-s, n-xia'an-s. 13 Xa
maxku du'a ya'a koio-n kada tu'a koio-n
mee-n chi ña ka xini-n na kɨu, na hora
ndixi-r.

N-kakune'e Jesús tvini kuu talento

14-15 'Dɨuni taxnuni Ianyuux ná taxnuni
ɨɨn se taxnuni. N-kana ɨɨn se taxnuni se
ka xinokuechi nuu-s, te n-xia'an-s tvini xa
dakanduu koio-s. Ɨɨn-s n-xia'an-s o'on tal-
ento. Ɨnka-s n-xia'an-s uu talento, te ɨnka-s
n-xia'an-s ɨɨn talento. N-xia'an-s según
janda kua'a koio-s dakanduu-s tvini. Ijan
dada xika jua'an-s. 16 Se n-ni'i o'on talento
jan, n-ni'i ka-s o'on talento xa n-dadɨkɨ-s
xi'in tvini ijan. 17 Dani n-kida se n-tnɨɨ uu
talento jan, te n-ni'i ka-s uu talento. 18 Se
n-ni'i ɨɨn talento ni, tuku n-kida-s. N-xate-s
ɨɨn yau nuu ñu'u-s te n-chinduxi-s tvini
xto'o-s. 19 Na'a n-xe'en xto'o-s ɨɨn ɨɨn-s. Ijan
dada n-naxee-s xa kada-s cuenta nuu nadaa
tvini n-ka ni'i koio-s. 20 Se n-tnɨɨ o'on tal-
ento jan, ne'e ka-s o'on talento naxee nuu
xto'o-s, te xia'an-s: "Dito, na o'on talento
n-dadɨkɨ-da ya'a. Te ya'a io o'on ka talento
n-ni'i-da." 21 Xia'an xto'o-s nuu-s: "Naka
va'a. Va'a n-xinokuechi-n chi va'a-n. Juini
xaku ni tvini n-yɨnda'a-n, ko xaxe'e xa va'a
n-dakanduu-n tvini-r, kue'e xa kɨnda'a-n.
Na kɨu-ro ve'e, te na kaxi na ko'o-ro, te
kada-ro xadɨ ini." 22 Ijan dada n-xee se n-tnɨɨ
uu talento jan, te xia'an-s: "Dito, na uu
talento n-dadɨkɨ-da ya'a, te ya'a io uu ka
talento n-ni'i-da." 23 Xia'an xto'o-s nuu-s:
"Naka va'a. Va'a n-xinokuechi-n. Juini
xaku ni tvini n-yɨnda'a-n, ko xaxe'e xa va'a
n-dakanduu-n tvini-r kue'e xa kɨnda'a-n.
Na kɨu-ro ve'e, te na kaxi na ko'o-ro, te
kada-ro xadɨ ini." 24 Se n-tnɨɨ ɨɨn ni tal-
ento, ne'e-s n-naxee, te xia'an-s: "Dito,
xini-da xa ma kachi ini-n. Nataxtna'a-n
xa ña n-dakeé-n. Dɨuni nakueka-n xa
ña n-dada'u-n. 25 N-chinduxi-da tvini-n
chi n-yu'u-da nuu-n. Na tvini-n ya'a",
kuu-s, xia'an-s. 26 Te n-ja'an se kuu xto'o-s
jan: "Lilu-n. Ña kua'a-n junukuechi-n,
te kudi-n. Ando xá na'a xa nataxtna'a-r
xa ña n-dakeé-r, te dɨuni nakueka-r xa ña
n-dada'u-r. 27 ¿Nakuenda ña n-xe chi'i-n
tvini-r bancu xa kɨu na nxee-r nakueka-r
tvini n-taxi-r xi'in da'ya-i?", kuu-s, xia'an-s
nuu se xinokuechi jan. 28 Te xia'an-s nuu
se xnii yatni: "Tnɨɨ koio tvini-s te juña'a se
n-xia'an-r o'on talento 29 chi ñayiu xneva'a
kue'e, kue'e ka ni'i-i. Ñayiu ita'u neva'a,
dita ñayiu ntdaa xa neva'a-i. 30 Se ya'a xa ña
n-kua'a-s junukuechi-s nuu-r, dajane-s nuu
nee xa nee nuu nde'e nda'i-s te nde'e kiti
ini-s", kuu se kuu xto'o jan, xia'an-s nuu se
ijan.

Ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu

31 'Na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu, te nde'e
ndii-r te kunukoo-r silla nuu taxnuni-r.
Ndixi-r xi'in ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux. 32 Nataka koio ntdantu'u ñayiu
nuu-r te kine'e dɨɨn-r ñayiu va'a nuu ñayiu
loko ná kida ɨɨn ñayiu xa kine'e dɨɨn-i tkachi
nuu nchiva. 33 Janyuku-r ñayiu kuu ná kuu
tkachi diñi kua'a-r te janyuku-r ñayiu kuu
ná kuu nchiva diñi datni-r. 34 Ijan dada
ja'an ru'u, Ia taxnuni nuu dava ka-n: "Ta
kinde'e koio chi n-kida Taa-ro Ianyuux xa
ta'u kuu koio-n. Nu n-kidava'a-ia ñuñayiu,
n-kida tu'a-ia nuu taxnuni koio-n. Xijan
kuu ta'u-n 35 chi n-ka taxi-n xa n-xaxi-r na
n-kojon-r. N-yichi-r ndute te n-ka taxi-n
xa n-xi'i-r. Ñayiu to'o n-kuu-r te n-ka
ja'an ña'a-n ve'e-n. 36 Ñatu da'ma-r n-xio
te n-ka taxi-n da'ma. N-ku'u-r te n-ka xo
ndeka ña'a-n. N-yɨndi'u-r vekaa, te n-ka
xitoni'ni ña'a-n." 37 Ijan dada ja'an ndo'o
xi'in dava ka ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-n ñayiu ñatu ka xndido xtau kuechi
n-ka kida-n: "Ña na'a-da xa n-kojon-n
te n-taxi-da xa n-xaxi-n. Ña na'a-da xa
n-yichi-n ndute te n-taxi-da xa n-xi'i-n.
38 Ña na'a-da xa seto'o n-kuu-n te n-ja'an
ña'a-da ve'e-da. Ña na'a-da xa ña n-xio
da'ma-n te n-taxi-da da'ma. 39 Ña na'a-da xa
n-ku'u-n. Dɨuni ña na'a-da xa n-yɨndi'u-n
vekaa te n-xe kotoni'ni ña'a-da." 40 Te kachi
ru'u, Ia taxnuni nuu-n ntdaa-n: "Xaxe'e
xa du'a n-ka kida-n xaxe'e ñayiu yo n-ka
kunda'u ndeka-r, kuenda kɨu mee-r n-ka
kida ña'a-n. Xa ndaa kuu xa ja'an-r ya."

41 'Ñayiu kunujuiin diñi datni-r, Ja'an-r
nuu-i: "Xikojuiin koio. N-ja'an Taa-r xa
jɨ'ɨn koio-n nuu nu'u koko nɨkava nɨkuita
nuu n-xani ini-ia xa ni'i Satanás xi'in ntdaa
ángel ndeka-i ta'u-i 42 chi n-kojon-r te ña
n-taxi-n xa kaxi-r. N-yichi-r ndute, te ña
n-ka taxi-n xa ko'o-r. 43 Seto'o n-kuu-r te
ña n-ja'an ña'a-n ve'e-n. Ñatu da'ma-r
n-xio, te ña n-taxi-n da'ma. N-ku'u-r
te n-yɨndi'u-r vekaa, ko ña n-xitoni'ni
ña'a-n." 44 Ijan dada ja'an koio-i nuu-r:
"Ña xna'a-da xa ña n-chindee ña'a-da
hora n-kojon-n a n-yichi-n ndute a seto'o
n-kuu-n a n-xio vichi-n a n-ku'u-n, ni ñatu
xna'a-da xa n-yɨndi'u-n vekaa, te ñatu n-xe
kotoni'ni ña'a-da." 45 Te ja'an-r nuu-i: "Xax-
e'e xa ña n-chindee-n ni ɨɨn ñayiu, ni ñayiu
ka kunda'u ka, kuenda kɨu ña n-ka chindee
ña'a-n." 46 Dava-n jɨ'ɨn nuu nda'u ya'a
koio-n nɨkava nɨkuita, ko dava-n, jɨ'ɨn nuu
kutuu koio-n xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita
chi ka jandixa-n xa ta'u tniu Ianyuux —kuu
Jesús, n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

26

N-ka ndatnu'u-s janda kada-s xa ka'ni koio-s Jesús

1 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús ntdantu'u
tnu'u ijan, te n-ja'an-ia nuu ntdaa daña, se
n-dakua'a ña'a-ia:
2 —Xa ka xini-n xa nuu uu kɨu kuu viko
Paxcua. Kɨu ijan kada ɨɨn se kada xa tnɨɨ
ña'a koio juxtixia ru'u, Ia kuu ñayiu, xa
nkuitakaa dika-r.
3 Tiempu ijan xyuku dutu ka kunxa'nu
xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel
nuke'e dutu taxnuni ka nani Caifás. 4 N-ka
kida ɨnuu-s nuu janda danda'u-s ñayiu
ñuu-s xa na kua'a tnɨɨ-s Jesús te ka'ni ña'a
koio-s. 5 Ko n-ka xia'an tna'a-s:
—Maxku du'a kada-ro kɨu kuu viko Pax-
cua na ña'a ndandita ñayiu nuu-ro.
6 N-xee Jesús ñuu nani Betania, te
jua'an-ia ve'e Simón. Ka dandee ñayiu
Simón: "Se Te'yu Ñɨɨ", chi n-xo te'yu ñɨɨ-s.
7 Ijan n-xee ɨɨn ñá ne'e ɨɨn vidriu alabastro
ñu'u perfume yo ya'u. Nɨni nukoo-ia yu'u
mexa xa xaxde'ñu-ia, n-xodo-ña perfume
jan dɨkɨ-ia. 8 Nu n-ka xini daña, se dakua'a
ña'a-ia, te n-ka kiti ini-da. N-ka xia'an
tna'a-da:
—¿Nakuenda tɨu perfume ya'a? 9 Nu
n-kuya'u, kue'e tvini ni'i-ro xa kuu xi'in
ñayiu ka kunda'u n-kuu.
10 N-teku Jesús xa n-ka ndatnu'u-da te
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:
—¿Nakuenda jan tnu'u-n ñá ya'a? Ɨɨn
xava'a n-kida ña'a-ña 11 chi mee-n ɨɨn ɨɨn-n,
dani kutuu-n xi'in ñayiu ka kunda'u, ko
mee-r, ma kutuu ka-ro. 12 Xa n-xodo ña'a-ña
perfume kuu xa xá n-kida tu'a-ña yɨkɨ
kuñu-r xa maxku tɨu yachi ni. 13 Xandaa
xakuiti xa dava'a nga ñuu nuu ja'an-n nuu
ñayiu nax kada koio-i xa nanita'u-i, ja'an
koio-n nax n-kida ña'a ñá ya'a xa na kuna'a
ña'a ñayiu mee-ña —kuu Jesús, n-ja'an-ia.

N-datuu Judas Jesús

14 N-xe'en Judas Iscariote, ɨɨn se n-xo kan-
deka tna'a xi'in-da nuu dutu ka taxnuni.
15 Xia'an-s:
—¿Nadaa tvini taxi-n te na kandeka-da-s
xee?

Te n-ka ja'an-s xa juña'a-s oko uxi mon-
eda kuu plata. 16 N-nduku ini Judas xa
kada-s xijan na ma yoo ñayiu kunde'a ña'a.

Ɨin nga vuelta n-xaxdini Jesús xi'in-da ntdaa-da

17 Kɨu ki'na nu viko ka xaxi ñayiu tila ña
n-kɨu levadura, daa n-ka xetu'a nɨ uxi uu-da
Jesús te n-ka xijan tnu'u-da-ia:

—¿Ndexu kuu ini-n xa kada tu'a koio-da
xa kaxdini-ro viko Paxcua? —kuu-da, ka
xia'an-da.

18 N-ja'an-ia:

—Jua'an ñuu katuu yatni. Ijan nitna'a-n
xi'in ɨin se nitna'a xi'in-n, te du'a juña'a-n
nuu-s: "Ja'an maestru-da: Ve'e-n juetniu-r
xa kaxdini-r xi'in se dakua'a-r viko Paxcua
chi vax kuyatni xa ya'a-r ɨin xa ya'a-r."

19 Jua'an koio-s xa kada-s na n-ta'u tniu
Jesús. N-ka kida tu'a-s xa kaxdini koio-s
xi'in-ia. 20 Nu n-ñini, te n-ka nukoo nɨn uxi
uu daña, se n-dakua'a ña'a-ia xi'in-ia nuu
mexa xa kaxdini koio-da. 21 Nɨni ka xax-
dini-da xi'in-ia n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Xandaa xakuiti kandeka ña'a ɨin-n jɨ'ɨn
nuu se loko.

22 Te yo nde'e n-ka kuko'yo ini-da, te n-ka
kixe'e-da ka xijan tnu'u-da-ia:

—Maestru, ¿Kuiti mee-da du'a kada ña'a
u?

23 N-ja'an-ia:

—Se na dakee ndita xi'in-r tila ɨin ni nuu
ko'o, se ijan kada xa tnɨɨ ña'a juxtixia. 24 Ya'a
mee-r, Ia kuu ñayiu, ná yodotnuni tnu'u
Ianyuux, te nda'u ya'a se kada xa tnɨɨ ña'a
juxtixia. Va'a ka nuu n-xi'í ni'no-s xiti dɨ'ɨ-s
n-kuu —kuu-ia.

25 Ijan dada xia'an Judas, se n-kida xa n-ka
tnɨɨ juxtixia Jesús:

—Maestru, ¿kuiti mee-da du'a kada ña'a
u?

Te xia'an-ia nuu-s:

—Joon.

26 Nɨni ka xaxdini daña, se dakua'a ña'a-ia
xi'in-ia, n-tnɨɨ-ia tila te n-xijan ta'u-ia nuu
Ianyuux. Ijan dada n-ta'u-ia tila jan, te
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Tnɨɨ koio tila-ia te kaxi koio. Tila ya'a
kuu ñɨɨ-r.

27 Ijan dada n-tnɨɨ-ia taxa ñu'u vinu uva
te n-ja'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux
te n-taxi-ia xa ko'o koio-da ntdaa-da te
n-ja'an-ia:

—Ko'o koio ntdaa-n. 28 Xa'a kuu nɨñɨ-r
katuu xaxe'e xa kada Ianyuux tratu xee
xi'in kue'e ñayiu taxkanu ini-ia xa n-ka
kida-i kuechi-i. 29 Xandaa xakuiti ma ko'o
ka-r ndudi uva nde na xee kɨu kixe'e Taa-ro
Ianyuux xa taxnuni-ia.

30 Nu n-ya'a xa n-ka xita-da xi'in-ia ɨin
salmo, jua'an koio-da xi'in-ia Yuku Tnu
Olivo.

N-ja'an Jesús xa ja'an Spedru xa ñatu xini-s-ia

31 Ijan n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da:

—Kujanuu koio-n xaxe'e xa ndeka
tna'a-ro te dandoo ña'a koio-n xakuaa
vitna. Du'a ya'a xa na jɨn tna'a tnu'u
Ianyuux yodotnuni. Du'a yodotnuni:

Kada-r xa kuú se ñunuu tkachi-r.
Te du'a du'a kute ni'no-tɨ.

32 Na nandoto-r te ki'na ka-r ku nu'u Galilea
—kuu-ia.

33 Xia'an Spedru nuu-ia:

—Juini ntdaa-s, na kujanuu xaxe'e xa
ndeka tna'a-ro xi'in-s te dandoo ña'a-s,
ko daña nuncas ma kujanuu-da xaxe'e xa
ndeka tna'a-ro, ni ma dandoo ña'a-da.

34 Xia'an Jesús nuu-s:

—Xandaa xakuiti xa xakuaa vitna uni
vuelta ja'an-n xa ña xini ña'a-n, ijan dada
kana ɨin li'i.

35 Xia'an Spedru nuu-ia:

—Juini na ka'ni ña'a-s xaxe'e xa ndeka
tna'a-ro, nuncas ma ja'an-da xa ña xini
ña'a-da —kuu-s, xia'an-s.

Dani ka xia'an-da ntdaa-da.

N-xijan ta'u Jesús Getsemaní

36 Ijan dada ndeka ña'a Jesús jua'an
nuu nani Getsemaní. Ijan n-ja'an-ia nuu
dava-da:

—Nkoo koio ya'a nɨni na jɨ'ɨn-r do ijan xa
nkajan ta'u-r nuu Ianyuux.

37 Ijan dada ndeka-ia Spedru, Sua, Jacobo
jua'an. Da'ya yɨɨ Zebedeo kuu Sua xi'in
Jacobo jan. Nu n-xee-ia ijan, yo vichi
n-kuko'yo ini-ia. 38 Te n-ja'an-ia nuu-s:

—Yo nde'e kuko'yo ini-r. Kuu anu-r xa
kuú-r. Ndoo koio ya'a te kunde'a va'a-n nax
na ya'a, te dani ru'u kunde'a va'a-r nax na
ya'a tuku.

39 Ijan dada jua'an ka-ia ita'u te n-xe
juiin xiti-ia te n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux.
N-ja'an-ia:

—Taa-ro Ianyuux, nux vatuka xa dakaku
ña'a-n nuu xa u'u ya'a, dakaku ña'a-n, ko
maxku kada-n xa juini mee-da. Kada-n xa
juini mee-n.

40 Ijan dada n-naxee-ia nde nuu xtuu
ndruni se ndeka tna'a xi'in-ia jua'an.
N-xini-ia xa ka kidi-s, te xia'an-ia nuu
Spedru:
—¿Ni ɨɨn nunuu ña n-kuu xa kunde'a
va'a-n nax ya'a u? —kuu-ia.
41 Ijan dada xia'an-ia nuu ndruni-s:
—Chinuu koio naxa ya'a te kajan ta'u
koio nuu Ianyuux xa maxku daja'an ña'a
Kui'na xa kada koio-n kuechi. Io anu-n xa
ma kada koio-n kuechi, ko xaxe'e xa ñayiu
ñuñayiu ka kuu-n ma kundedi ini-n, te kada
na'i-n kuechi —kuu-ia, xia'an-ia.
42 Vuelta kuu uu jua'an-ia te du'a n-xijan
ta'u-ia nuu Ianyuux:
—Taa-ro Ianyuux, nux ma kuu xa dakaku
ña'a-n nuu xa u'u ya'a, na ya'a na juini
mee-n.
43 Nu n-naxee ntuku Jesús nuu xtuu
ndruni se ndeka-ia jua'an, te n-xini-ia xa
ka kidi ntuku-s chi yo vichi n-ka kuu nuu-s
xa kidi. 44 Ɨnka ntuku vuelta n-dandoo-ia-s
te jua'an-ia xa kajan ta'u-ia nuu Ianyuux
vuelta kuu uni. Nani n-xijan ta'u-ia xa kuu
uu, dani n-xijan ta'u-ia xa kuu uni.
45 Ijan dada n-naxee-ia nuu n-ka ndoo
ndruni-s te xia'an-ia nuu-s:
—¿Ka kidi ntuku-n a? ¿Ka ndetatu na'i-n
a? Xa n-xee hora kada se kada xa tnɨɨ ña'a se
unu loko ru'u, Ia kuu ñayiu. 46 Ndokoo koio.
Na nu'u-ro chi vaxi-s —kuu-ia, n-ja'an-ia.

N-ka tnɨɨ-s Jesús

47 Nɨni ja'an-ia xijan, n-xee Judas, se n-xo
kandeka tna'a xi'in-da ntdaa-da. Kue'e se
ndeka-s n-xee ijan. Xne'e se ijan espada-s
xi'in karruti-s n-ka xee. Dutu ka taxnuni
xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel
n-ka tunda'a ña'a. 48 Xá daa n-ja'an Judas
janda kada-s xa kutnuni ini se xnetna'a
xi'in-s n-xee ijan jundu kuu Jesús. Du'a
n-ja'an-s nuu se ijan:
—Se na teyu'u-da, se ijan tnɨɨ koio-n.
49 N-xe tu'a-s Jesús, te xia'an-s nuu-ia:
—Va'a nga ta'u kuu-n, Maestru.
Te n-teyu'u-s-ia.
50 Xia'an Jesús nuu-s:
—Kada xa vax ki kada-n.
Ijan dada n-ka xetu'a se ijan Jesús te n-ka
tnɨɨ-s-ia. 51 N-tava ɨɨn se ndeka tna'a xi'in-da
espada-s, te n-xa'nde-s do'o se xinokuechi
nuu dutu taxnuni ka. 52 Xia'an Jesús nuu se
du'a n-kida:
—Dandee na'i espada-n chi ñayiu ka
xa'ni ñayiu espada dɨuni espada kuú koio-i.
53 ¿Xani ini-n xa ma kuu kajan ta'u-r nuu
Ianyuux xa chindee ña'a-ia u? Nux na
juña'a-r nuu Ianyuux xa tunda'a-ia ángel,
ia xinokuechi nuu-Ia, nunuvii ni tunda'a-ia
vi'i ka uni diko uxi uu mil-ia, 54 ko nux daa na
kada-r ma jɨn tna'a na yodotnuni tnu'u-ia —
kuu-ia.
55 Ijan dada n-ja'an-ia nuu se n-ka xee
ijan:
—¿Nakuenda xne'e-n espada-n xi'in kar-
ruti-n n-ka kixee xa tnɨɨ ña'a koio-n kuenda
kɨu ñadu'u kuu-r? Ndɨkɨu ndɨñuu n-xo
dakua'a-r ñayiu xiti veñu'u Jerusalén. N-xo
xo nukoo-r ijan te ñayo-n n-ka tnɨɨ ña'a, 56 ko
ntdaa xa'a io xa ya'a xa jɨn tna'a ntdaa xa
n-chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu —kuu-ia, xia'an-ia.
Hora ijan, ntdantu'u-da n-ka dandoo
Jesús, te n-ka xino-da.

Xndeka-s Jesús n-ka xe'en nuu se Israel ka taxnuni

57 N-ka tnɨɨ-s Jesús, te xndeka ña'a-s
jua'an ve'e Caifás, dutu taxnuni ka, nuu
xyuku se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni
Moisés xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
Israel. 58 Xika xika ni ndijun Spedru-ia
jua'an. N-xee-s nuke'e dutu jan, te
n-nukoo-s nuu xtuu ñayiu ka xinokuechi
nuu dutu jan dava nuke'e jan xa kunde'a-s
ntdaa xa ya'a Jesús. 59 N-ka nduku ini
dutu ka taxnuni xi'in juxtixia Israel na
tnu'u ja'an koio-s xa tekuechi neñuu-s-ia te
ka'ni-s-ia. 60 Juini kue'e ñayiu n-ka tekuechi
neñuu Jesús, ko ñatu n-kundee tnu'u-i. Ijan
dada n-ka xetu'a ka uu-s. 61 Ka xia'an-s:
—Du'a ja'an se ya'a: "Vatuka kanu-r
veñu'u Ianyuux Jerusalén te vatuka nadax-
ino-r nuu uni kɨu" —kuu-s, ka xia'an-s.
62 N-ndojuiin dutu taxnuni ka te n-xijan
tnu'u-s-ia:
—¿Ña tuu nax ja'an-n a? ¿Nax kida-n
xikonuu-n xa du'a ka tekuechi ña'a se ya'a?
63 Ni ɨɨn tnu'u ñatu n-ja'an-ia. Te xia'an
ntuku-s nuu-ia:
—Xaxe'e xa n-tetutniu ña'a Ianyuux
ndixa, ta'u tniu-r nuu-n xa ja'an ndaa-n
nuu mee-n kuu Cristu, Da'ya Yɨɨ Ianyuux a
ña'a.
64 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Joon, te na ja'an-r xa xee kɨu jini ña'a
koio-n mee-r, Ia kuu ñayiu, diñi kua'a Ia
taxnuni. Kunukoo-r ijan xa taxnuni-r nuu
ñayiu, te ndixi-r nuu viko.

65 N-ndata dutu taxnuni ka jan dijun-s
xaxe'e tnu'u n-ja'an Jesús. Xia'an-s:
—Jan kui'a-s Ianyuux. Ña ndoñu'u ka-ro
testiu chi n-ka teku-ro xa n-jan kui'a-s
Ianyuux. 66 ¿A nax ka kachi-n? —kuu dutu
jan, xia'an-s nuu se xyuku ijan.
Te ka xia'an se ijan nuu-s:
—Io kuechi-s. Na kuú-s.

N-ja'an Spedru xa ñatu xini-s Jesús

67 Ijan te n-ka tudɨɨ-s nuu-ia te n-ka
janña'a-s. Dava-s n-ka katuu nuu-ia. 68 Ka
xia'an-s:
—Ndo'o xa kuu-n Cristu, jinitnuni jundu
n-janña'a.
69 Nɨni nukoo Spedru nuke'e jan, n-xetu'a
ña'a ɨɨn soltera xino kuechi nuu dutu jan.
N-ja'an-i:
—Dani ndixi n-xo kunduu-n xi'in Jesús,
te Galilea.
70 Xia'an Spedru nuu-i xa ña'a, te n-ka
teku ntdaa ñayiu xyuku ijan. Xia'an
ntuku-s:
—Ña kutnuni. Ñatu xini-r-sɨ.
71 Ijan dada jua'an-s ye'e ndɨu-ro nuke'e
jan, te n-xini ña'a ɨnka soltera. N-ja'an-i
nuu ñayiu xnii ijan:
—Te ya'a kuu té n-xo kunduu xi'in Jesús,
té Nazaret.
72 Vuelta ya'a n-chinaa Spedru te xia'an-s:
—Ña xini tna'a-r xi'in-s.
73 Nana'a ni n-kuu, te n-ka xetu'a ña'a
ñayiu xnii ijan. Ka xia'an-i:
—Xandaa xakuiti ndeka tna'a-n xi'in-s
chi ná ja'an-n ja'an-s de —ka kuu-i, ka
xia'an-i.
74 Te n-nukuita ntuku-s chinaa-s te xi-
a'an-s xa na ya'a-s ɨɨn xa u'u nux vete-s.
—Ña xini-da-s —kuu-s, n-xia'an-s.
Hora ijan ni n-kana ɨɨn li'i, 75 te n-naja'an
Spedru tnu'u n-ja'an Jesús nuu-s: "Ki'na ka
ja'an-n uni vuelta xa ña xini ña'a-n, ijan
dada kana li'i."
N-kee dɨɨn-s te vichi n-tnau ini-s te nde'e
n-nda'i-s.

27

N-dakue'ne Judas mee-s

1 Nu n-tuu kɨu kuu uu, te n-ka kida ɨnuu
dutu ka taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel xa ka'ni koio-s Jesús. 2 N-ka
duku ña'a-s te xndeka ña'a-s jua'an nuu
se kuu gobernador romano nani Pilato.
3 Xaxe'e xa n-xini Judas, se n-kida xa n-ka
tnɨɨ juxtixia Jesús, xa xá n-ka ja'an-s xa
io kuechi Jesús te ka'ni koio-s-ia, xijan
kuu xa n-natu ini-s, te n-xe'en-s veñu'u xa
n-nangone'e-s oko uxi tvini kuu plata jan
nuu dutu ka taxnuni xi'in nuu sexa'nu ka
taxnuni nuu ñayiu Israel. 4 Xia'an-s:
—N-kida-da kuechi chi n-kida-da xa tnɨɨ
juxtixia ɨɨn se ña tuu na kuechi n-kida.
Ka xia'an-s:
—¿Nax kada koio-r u? Dian koto mee-n.
5 Te n-dajane Judas tvini jan xiti veñu'u
Jerusalén te n-kee-s. Jua'an-s, te n-xe
dakue'ne-s mee-s. 6 N-ka ndone'e dutu ka
taxnuni jan tvini jan, te n-ka xia'an tna'a-s:
—Ña va'a xa dakeé-ro tvini ya'a alcancía
veñu'u chi ya'u ndɨyɨ n-kuu.
7 N-ka kida ɨnuu-s xa jueen koio-s ñu'u
ɨɨn se kidava'a ko'o xi'in kɨdɨ ñu'u xa koo
ɨɨn nuu ku nkonduxi ñayiu to'o. 8 Xijan
kuu xa nde vitna, dandee ñayiu ñu'u ijan
Ñu'u Ndɨyɨ. 9 N-xetna'a tnu'u n-chidotnuni
Jeremías, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux. Du'a n-chidotnuni-s: "Oko
uxi moneda kuu plata kuu ya'u-s. Ya'u
n-xantuu se Israel kuu. 10 N-ka tnɨɨ-s tvini
n-ka ni'i-s xa n-ka diko-s-sɨ, te n-ka xe
jueen-s ñu'u ɨɨn se kidava'a ko'o xi'in kɨdɨ."
Dɨuni n-chidotnuni-s: "Du'a n-ta'u tniu
Ianyuux xa kada-da."

N-xee Jesús nuu Pilato

11 N-xee Jesús nuu se kuu gobernador jan,
te n-xijan tnu'u-s-ia:
—¿Mee-n kuu se taxnuni nuu ñayiu Is-
rael a?
Te n-ja'an Jesús:
—Joon.
12 N-ka tekuechi neñuu dutu ka taxnuni
xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Is-
rael-ia, te ni ɨɨn tnu'u ñatu n-ja'an-ia.
13 Xijan kuu xa n-xijan tnu'u ña'a Pilato:
—¿Ñatu chinuu-n xa ka ja'an-s xa io
kuechi-n a?
14 Xaxe'e xa ni ɨɨn xa ña tuu nax n-ja'an-ia
nuu-s, tuku n-kuu ini-s.
15 Ntna'a kuia n-xo dayaa gobernador jan
ɨɨn se yɨndi'u vekaa kɨu kuu viko Paxcua.
Dayaa-s dava'a nga se ka kaxí ni'no ña'a
ñayiu ka xko yuku viko jan. 16 Tiempu ijan
yɨndi'u ɨɨn se nani Jesús Barrabás. Ntdaa
ñayiu n-xo xini xa se loko kuu-s. 17 N-ka
nataka ñayiu nuu Pilato te xia'an-s:
—¿Ndeda ɨɨn-s ka juini-n xa dayaa-r,
Barrabás a Jesús, se ka ja'an-n xa kuu-s
Cristu a?

18 Du'a n-ja'an-s chi n-kutnuni ini-s xa
n-ka tekuechi neñuu-s-ia xaxe'e xa n-ka
kukuedi ini-s. 19 Nɨni nukoo Pilato jan nuu
xko nukoo-s xa ndadandaa-s kuechi ñayiu,
n-tunda'a ñadɨ'ɨ-s ɨɨn tutu nuu-s. Du'a
n-chidotnuni-ña:
—Maxku ña'a kada-n té dian chi
n-daxene ña'a-te na tuu datne vitna, te
nda'u n-ya'a-da, te té va'a kuu-te —kuu-ña,
xia'an-ña.
20 N-ka daja'an dutu ka taxnuni xi'in sex-
a'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel se xyuku
ijan xa ja'an koio-s nuu gobernador jan xa
dayaa-s Barrabás te na ka'ni-s Jesús. 21 Te
n-xijan tnu'u ntuku gobernador jan ñayiu:
—¿Ndeda-s ka juini-n xa dayaa-r?
Ka xia'an-i:
—Barrabás.
22 N-xijan tnu'u ka-s-yɨ:
—¿Te nax kada-r Jesús, se ka ja'an-n xa
kuu-s Cristu?
Ka xia'an-i ntdaa-i:
—Katakaa dika-n-sɨ.
23 Te xia'an-s:
—¿Nakuenda? ¿Na kuechi n-kida-s?
Xee ka n-ka kana-i. Ka xia'an ntuku-i:
—Katakaa dika-n-sɨ.
24 Xaxe'e xa ña n-kundee tnu'u Pilato xa
daxino ini-s ñayiu xi'in xa xee ka n-ka
kana-i xi'in xa n-ka ndunde'e-i, xijan kuu
xa n-nanda'a Pilato nuu-i. Xia'an ntuku-s
nuu-i:
—Ña tuu na kuechi-r xa ka'ni-n-sɨ. Kun-
dido kutau koio mee-n-sɨ.
Xaxe'e xijan n-nanda'a-s.
25 Te ka xia'an-i ntdaa-i:
—Kundido kutau-da ntdaa-da xi'in da'ya
dana-da-s.

N-ka xakundee se ka kuu soldado Jesús

26 Ijan dada n-dayaa Pilato Barrabás te
n-ta'u tniu-s nuu soldado-s xa na kani
koio-s-ia chirrión ñɨɨ, te katakaa dika ña'a
koio-s. 27 Xndeka soldado ka xinokuechi
nuu gobernador jan Jesús jua'an vetniu te
n-ka nadataka-s ntdaa soldado yɨnda'a-s
nuu nujuiin Jesús. 28 N-ka tava-s da'ma-ia
te n-ka dakandixi-s-ia ɨɨn capa tndee kue'e
xndixi se taxnuni. 29 N-ka kava ni'no-s
tnuyɨkɨ te n-ka kidava'a-s ɨɨn corona. N-ka
tnaa-s dɨkɨ-ia te n-ka xa'nu-s nda'a kua'a-ia
ɨɨn vara te n-ka xakundee-s-ia. Ka xia'an-s:
—Na najuetnu'u-ro se taxnuni nuu ñayiu
Israel.
30 N-ka tudɨɨ-s nuu-ia, te n-ka tnɨɨ-s
vara ne'e-ia, te n-ka jani-s dɨkɨ-ia. 31 Nu
n-ya'a xa n-ka xakundee-s-ia, te n-ka tava-s
capa ni'no-ia te n-ka dandukutu-s-ia da'ma
mee-ia. Ijan dada xndeka-s-ia jua'an xa
katakaa dika-s-ia. 32 Nu n-ka kee soldado
xi'in-ia xa nkatakaa dika-s-ia, te n-ka xe
juntna'a-s xi'in ɨɨn se nani Simón. Se
Cirene kuu-s. N-ka ta'u tniu soldado jan
xa kadoko-s curuxi Jesús. 33 N-ka xee-s
xi'in-ia nuu nani Gólgota. Gólgota kuu Yɨkɨ
Dɨkɨ Ndɨyɨ. 34 Te n-ka xia'an-s-ia vinu daka
kava kɨtɨ. N-xitotnuni-ia, ko ña n-juini-ia
xa ko'o-ia. 35 N-ka xatakaa dika-s-ia te
n-ka dadɨkɨ-s suerte-s da'ma-ia. 36 Te n-ka
nukoo-s ijan xa kundee-s-ia. 37 N-ka chi-
dotnuni-s nuu tutu nakuenda n-ka xatakaa
dika ña'a-s te n-ka tenee-s dɨkɨ curuxi-ia.
Du'a yodotnuni: "Se ya'a kuu Jesús. Tax-
nuni-s nuu ñayiu Israel."
38 Dɨuni n-ka xatakaa dika-s uu ñadu'u.
Ɨɨn-s diñi kua'a-ia, te ɨnka-s diñi datni-ia.
39 Dava ñayiu n-ka xee ijan, n-ka xetu'a-i
curuxi-ia, te n-ka jan kui'a-i-ia. Dɨuni n-ka
dakuiko-i dɨkɨ-i xaxe'e xa ka xini u'u-i-ia.
40 Te ka xia'an-i nuu-ia:
—Ndo'o n-ja'an xa kanu-n veñu'u
Jerusalén te nuu uni kɨu nadaxino-n.
Xaxe'e xa ɨɨn xa ña yoo ka kua'a kada-i
kua'a kada-n, dakaku mee-n vitna. Nux
kuu-n Da'ya Yɨɨ Ianyuux, tanuu nuu curuxi
de.
41 Dɨuni n-ka xakundee dutu ka taxnuni
xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni Moisés
xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel
Jesús. Ka xia'an tna'a-s:
42 —N-dakaku-s dava ñayiu, ko ña ndaku-s
xa dakaku-s mee-s. Nux kuu-s se tax-
nuni nuu roo, ñayiu Israel, na nuu-s
nuu curuxi vitnadii te kukanu ini-ro-s.
43 Na dakaku ña'a Ianyuux chi n-ja'an-s xa
kukanu ini-s-ia. Nuxa yo tna ini ña'a-ia,
na dakaku ña'a-ia vitnadi chi n-ja'an-s xa
kuu-s Da'ya Yɨɨ-ia —kuu-s, ka xia'an tna'a-s.
44 Dɨuni n-ka jan kui'a ña'a ñadu'u xtakaa
dika diñi-ia.

N-xi'í Jesús

45 Nitu'u ñuñayiu ñatuka ndii nde kaa
x-uu xi'in nde kaa uni xañini. 46 Te hora ijan
ni xee xa xee n-kana Jesús:
—Elí, Elí, ¿lema sabactani? —kuu-ia.
(Tnu'u ya'a kuu: Taa-ro Ianyuux, Taa-ro
Ianyuux, ¿nakuenda n-dandoo ña'a-n?)
47 N-ka teku dava se xnii yatni xe'e curuxi
xa n-ja'an-ia, te n-ka ja'an-s:
—Elías kana-s.

48 Hora ijan ni n-kendava ɨɨn se tna'a
nuu ñayiu xyuku ijan. N-xe je'en-s ɨɨn
esponja, te n-dakee ndita-s nuu vinagri, te
n-tendijun ndee-s dɨkɨ ɨɨn vara, te n-tenee
ndee-s esponja jan yu'u-ia xa tɨ'u-ia vinagri
jan. 49 Dava ka-s, n-ka ja'an:
—Daa na koo na'i-s. Na koto-ro nuu na
kixi Elías te dakaku-s-sɨ.
50 Xee xa xee n-kana Jesús ɨnka vuelta te
n-xi'í-ia.
51 Hora ijan n-ndata dava cortina ndita
dava xiti veñu'u Jerusalén. Nde dɨkɨ-i xi'in
nde xe'e-i n-ndexio xa n-ndata. N-tnaa, te
n-ka ta'u toto. 52 N-ka najaan yau kava nuu
xyɨnduxi ñayiu n-ka xi'í, te n-ka nandoto
kue'e ñayiu n-kida Ianyuux xa nduu-i ñayiu
ii. 53 N-ka kee-i yau kava na n-ya'a xa
n-nandoto Jesús, te n-ka ndɨu-i Jerusalén,
ñuu ii, xa na jini ñayiu ijan xa n-ka nan-
doto-i.
54 Nu n-ka xini centurión xi'in soldado
n-ka xo ndee xi'in-s Jesús xa n-tnaa, yo
vichi n-ka yu'u-s. Te ka xia'an tna'a-s:
—Xandaa xakuiti xa se ya'a kuu Da'ya Yɨɨ
Ianyuux.
55 Kue'e ñadɨ'ɨ n-ka xo nde'a xika xa n-ya'a
Jesús. Nde Galilea n-ka xe kuitandijun
ña'a-ña xa n-ka chindee ña'a-ña, te dani
xndijun ña'a-ña n-ka xee Jerusalén. 56 Nuu
ñá ya'a yɨtna'a María Magdalena. Yɨtna'a
María dɨ'ɨ Jacobo xi'in José. Yɨtna'a dɨ'ɨ
da'ya Zebedeo du.

N-xe konduxi Jesús

57 Nu n-kutuku nuu ñu'u, te n-xee ɨɨn se
kuika n-jandixa Jesús ijan. Se Arimatea
kuu-s. José nani-s. 58 Ijan dada n-xe nunda-
jan-s Jesús nuu Pilato. Te n-ta'u tniu Pilato
xa na najuña'a koio soldado-s-ia. 59 Ijan
dada n-xe june'e-s-ia te n-chiduku-s-ia ɨɨn
da'ma lino io ndoo. 60 Te n-xajan ni'ni-s-ia
ɨɨn xiti yau kava dijan n-ka kaan se ka
xinokuechi nuu-s xa kava ndɨyɨ. N-xadɨ-s
yau kava jan ɨɨn yuú tkute ka'nu n-datuu-s,
te juan nu'u-s. 61 Yatni nuu kaa ni'ni yɨkɨ
kuñu-ia n-ka xo nukoo María Magdalena
xi'in ɨnka María.

*N-ka xe kondee soldado nuu n-xe kon-
duxi-ia*

62 Kɨu kuu uu jua'an koio dutu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel xi'in se fariseu nuu Pilato.
Kɨu ka xko kida ñayiu Israel ntdanditu'u
tniu-i xa na ndetatu koio-i ɨnka kɨu kuu.
63 Ka xia'an-s nuu-s:
—Dito, ntdaa-da ka xini xa n-ja'an se
n-danda'u ñayiu jan: "Nuu uni kɨu nan-
doto-r", kuu-s, n-ja'an-s na n-xo ndito-s.
64 Xaxe'e xa daa n-ja'an-s ta'u tniu-n xa yo
va'a na nkondi'u yau kava nuu kaa-s. Va'a
na kundi'u uni kɨu na ña'a jɨ'ɨn koio se
n-dakua'a-s te du'u-s yɨkɨ kuñu-s te ja'an
koio-s nuu ñayiu xa n-nandoto-s. Nux
daa na kada koio-s, naka kue'e ka nayiu
danda'u-s dada xa ki'na —kuu-s, ka xia'an-s
nuu Pilato.
65 Te xia'an Pilato nuu-s:
—Kandeka koio soldado jua'an xa na
kundee-s yau kava jan, te va'a kadɨ koio
mee-n.
66 Te jua'an koio-s xi'in soldado Pilato
yau kava jan, te yo va'a n-ka xadɨ-s. N-ka
tenee-s sellu nuu yuú ndi'u nuu kaa-ia, te
n-ka taxndee-s soldado jan.

28

N-nandoto Jesús

1 Kɨu kixe'e semana ntanene ka jua'an
María Magdalena xi'in ɨnka María xa
koto koio-ña yau kava nuu n-kaa-ia.
2 Danaa nde'e n-tnaa. N-juun ɨɨn ángel,
ia xinokuechi nuu Ianyuux, nde andɨu.
N-xetu'a-ia yau kava jan te n-dita-ia yuú
tkute ndi'u yau kava jan, te n-nukoo-ia nuu
yuú jan. 3 Kaa-ia na kaa taxa hora kee. Kuixi
da'ma ni'no-ia na kuixi yu'a juun. 4 N-ka
yu'u soldado xndee yau kava jan. N-ka
nɨ'ɨ-s te n-ka kuyutnu-s na kuyutnu ndɨyɨ.
5 N-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
nuu ñá xnii ijan:
—Maxku yu'u koio-n. Xa na'a-r xa Jesús,
Ia n-xitakaa dika ka nanduku-n. 6 Ñayo
ka-ia. ¿Ñatu xna'a-n xa n-ja'an-ia xa nan-
doto-ia u? Juan nde'a nuu n-kaa ni'ni-ia.
7 Juan juña tnu'u koio se n-dakua'a-ia xa
n-nandoto-ia, te ñadu xa ku kukuee koio-n.
Ki'na ka-ia nu'u Galilea; ijan dada nu'u
koio-n ijan, te kunde'a-n-ia. Xa'a kuu
xa kachi tnu'u ña'a-r —kuu ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux, xia'an-ia.
8 Ñatu n-ka kukuee-ña xa n-ka ndee-ña
yau kava jan chi hora ijan ni n-ka ndee-ña.
N-ka yu'u-ña te dɨuni n-ka kudɨ ini-ña. N-ka
kendava-ña. Juan nu'u koio-ña xa kachi
tnu'u ña'a-ña ntdaa daña, se n-dakua'a ña'a
Jesús. 9 Nɨni juan nu'u koio-ña, n-ka nanit-
na'a-ña xi'in Jesús. Xia'an-ia nuu-ña:
—Va'a nga ta'u kuu-n.

N-ka xetu'a-ña-ia te n-ka xe juiin xiti-ña
nuu-ia. N-ka nundee-ña xe'e-ia te n-ka
nakuetu-ña nuu-ia. [10] Xia'an-ia nuu-ña:
—Maxku yu'u koio-n. Juan juña'a-n
ñayiu n-dakua'a-r xa na nu'u koio-i Galilea.
Te ijan nanitna'a-r xi'in-i.

N-ka najani soldado xa n-ya'a nuu n-xe konduxi Jesús

[11] Juan nu'u koio-ña te dɨuni juan nu'u
dava soldado n-ka xo ndee yau kava nuu
n-kaa yɨkɨ kuñu-ia Jerusalén xa juña tnu'u-s
dutu ka taxnuni ntdaa xa n-ya'a. [12] N-ka
kida ɨnuu dutu jan xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel xa juña'a koio-s kue'e tvini
soldado jan. [13] Ka xia'an-s nuu soldado jan:
—Ja'an koio-n nuu ñayiu xa nɨni ka kidi-n
n-ka xe'en se n-dakua'a ña'a Jesús xakuaa
ijan, te n-ka du'u-s yɨkɨ kuñu-s. [14] Te nux
na teku gobernador, juña'a koio-r nuu-s
xa maxku ña'a kada ña'a-s te jandixa-s xa
ja'an koio-r nuu-s —kuu-s, ka xia'an-s nuu
soldado jan.
[15] N-ka tnɨɨ-s tvini te n-ka kida-s na n-ka
ta'u tniu-s nuu-s. Te nitu'u nación Israel
n-ka teku ñayiu xijan. Nde vitna du'a ka
najani ñayiu.

N-tetutniu Jesús ñayiu dakua'a-ia

[16] Ijan dada juan nu'u nɨn uxi ɨɨn daña,
se n-dakua'a ña'a Jesús Galilea. Nu n-ka
naxee-da ijan, te jua'an koio-da ɨɨn yuku
nuu n-ta'u tniu-ia xa jɨ'ɨn koio-da. [17] Nu n-ka
xini-da Jesús ijan, te n-ka xe juiin xiti-da
nuu-ia. N-ka nakuetu-da nuu-ia, ko n-ka xe
tnɨɨ anu dava ñayiu chi n-ka xani ini-i xa
ña dɨu-ia. [18] N-xetu'a ña'a Jesús te n-ja'an-ia
nuu-da:
—N-kida Ianyuux xa taxnuni-r andɨu
xi'in ñuñayiu ná taxnuni mee-ia. [19] Jua'an
koio te kada-n xa na kukanu ini ña'a ñayiu
ntdantu'u ñuu ñuñayiu ru'u. Dajuendute
koio-n ñayiu kukanu ini koio Taa-ro
Ianyuux, Da'ya Yɨɨ-ia xi'in Espíritu-ia.
[20] Juña'a koio-n nuu-i xa na jandixa koio-i
ntdaa xa n-ta'u tniu-r. Jun ini koio-n xa
kunduu-ro ndɨkɨu ndɨñuu, te dani kunduu
na'i-ro nde kɨu na naa ñuñayiu —kuu-ia,
n-ja'an-ia nuu-da ntdaa-da.

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Smarku

N-xian tnu'u Sua Bautista tnu'u va'a nuu ñayiu

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Du'a kixe'e tnu'u va'a Jesucristu. Da'ya
Yɨɨ Ianyuux kuu-ia.
2 Xá n-kuu kue'e kuia n-xo tuu ɨɨn se nani
Isaías. N-xian tnu'u-s tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. N-chidotnuni-s nax n-ja'an Ianyuux
nuu Da'ya-ia:
Tunda'a-r ɨɨn seyɨɨ na juindodo nuu ka-s
nuu-n jɨ'ɨn.
Kada-s xa koo tu'a koio ñayiu hora na jɨ'ɨn
mee-n.
3 Kutuu-s ɨɨn yuku te kana xee-s ñayiu:
"Koo tu'a koio-n, chi vaxi Ia kuu Xto'o-n.
Kada koio ichi ndaa nuu-ia."
Du'a n-chidotnuni Isaías xá n-kuu kue'e
kuia. 4 Te du'a n-kuu. Yuku n-xee
se nani Sua Bautista. N-dajuendute-s
ñayiu. N-ka natu ini ñayiu kuechi-i te
n-dajuendute-s-yɨ. N-ja'an-s xa dajuen-
dute-s ñayiu natu ini kuechi-i te taxkanu
ini Ianyuux kuechi-i. 5 N-ka xee ntdaa ñayiu
lado Judea, ntdaa ñayiu ñuu nani Jerusalén.
N-ka na'ma-i kuechi-i nuu Ianyuux, te
n-dajuendute ña'a Sua nuu ndute de'va
nani Jordán.
6 N-xi'na Sua da'ma n-kua'a idi kɨtɨ nani
camello, te n-xo duku xiti-s cinturón ñɨɨ. Xa
n-xaxi-s kuu tɨka langosta xi'in ndudi ñuñu
yuku. 7 N-ja'an-s nuu ñayiu:
—Xaku nga kɨu te kixee ɨɨn se taxnuni
ka dada mee-r. Nde xa kuu-r muxu-s ma
kua'a-r. Ni xa nandaxi-r correa ndixa-s
ma kua'a-r. 8 Nuu ndute n-dajuendute ña'a
mee-r mee-n, ko xi'in Espíritu Ii dajuendute
ña'a mee-s mee-n.

N-dajuendute Sua Jesús

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

9 Kɨu ijan n-kee Jesús ñuu nani Nazaret
lado Galilea, te n-xee-ia de'va Jordán. Ijan
n-dajuendute Sua Jesús. 10 Na nane Jesús
nuu ndute, n-xini-ia xa nune andɨu, te vax
juun Espíritu Ii. Ná kaa data vax juun, da
n-kaa Espíritu Ii vax juun nuu Jesús. 11 Nde
andɨu n-ja'an ɨɨn tnu'u:
—Ndo'o kuu Da'ya Mani-r. Yo kuvete-r
xaxe'e-n.

N-juini Satanás xa kadajuexa-i Jesús xa kada-ia xa juini mee-i

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

12 Te nuni'no ni n-tunda'a Espíritu Ii Jesús
jua'an-ia nde nuu ñayo ñayiu io. 13 Nuu
ñayo ñayiu io n-xo tuu-ia uu diko kɨu. Te
n-kixee Satanás ijan. Kui'na kuu-i. N-juini-i
xa kadajuexa-i Jesús xa kada-ia xa juini
mee-i, ko ña n-kida Jesús ni ɨɨn. Ijan n-xo
tuu Jesús xi'in kɨtlavichi io yuku. Te n-ka
xee ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, xa
chindee ña'a-ia.

N-xian tnu'u Jesús tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu Galilea

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

14 Kɨu ijan n-ka chindi'u-s Sua Bautista
vekaa. Te n-xee Jesús Galilea. Ijan n-xian
tnu'u-ia tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu.
15 N-ja'an-ia:
—Vitna va'a tiempo xá n-kuyatni ña'a
Ianyuux mee-n. Kunde'a koio-n xa tax-
nuni-ia ñuñayiu. Natu ini koio kuechi-n te
jandixa koio tnu'u va'a.

N-ja'an Jesús koon se ka tava chaka, xa kunduu-s xi'in mee-ia

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

16 Ɨɨn kɨu n-xika Jesús yundute ka'nu.
Ndute jan nani Mar Galilea. N-xini-ia
Simón xi'in ñani-s Ndrixi. Ka dakeé-s ñunu
nuu ndute, chi se ka tava chaka ka kuu-s.
17 N-ja'an Jesús:
—Kunduu koio xi'in mee-r. Nani n-ka
dataka-n chaka, dani dataka-n ñayiu, xa
kunduu koio-i xi'in mee-r.
18 Nuni'no ni n-ka dandoo-s ñunu-s, te
jua'an koio-s xi'in-ia.
19 Ijan n-xini-ia Jacobo. Da'ya Zebe-
deo kuu-s. N-xini-ia Jacobo xi'in ñani-s
Sua. Xiti barcu-s nukoo-s, ka ndadava'a-s
ñunu-s. 20 N-ja'an-ia-s, te jua'an koio-s
xi'in-ia. Xiti barcu n-ka dandoo-s taa-s
Zebedeo xi'in se ka xinokuechi nuu-s.

N-kudeen Jesús nuu tachi u'u

(Lc. 4:31-37)

21 N-ka xee-s xi'in-ia ñuu nani Caper-
naum. Kɨu ndetatu ñayiu Israel, kɨu ijan,
n-kɨu Jesús veñu'u luchi. Ijan n-dakua'a-ia
ñayiu. 22 N-ka teku-i nax ja'an-ia, te n-ka
yu'u-i, chi xi'in xa taxnuni-ia dakua'a-ia-i.
Ñatu dakua'a-ia-i ná dakua'a ña'a se tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés. 23 Veñu'u
luchi ijan n-xee ɨɨn seyɨɨ ñu'u tachi u'u
anu-s. N-kana xee-s:

24 —Jesús, se ñuu Nazaret, ¿nax juini-n
ya'a? ¿Vaxi-n, vax ki danaa ña'a-n a? Xini
ña'a mee-r jundu kuu-n. Ia Ii Ianyuux
kuu-n.
25 N-kudeen Jesús nuu tachi u'u jan:
—¡Kadɨ yu'u-n! ¡Ta kee anu-s!
26 N-kida-i xa n-xiyɨ'ɨ ka-s. Nde'e n-kana
xee-i, te n-kee-i anu-s. 27 Te n-ka yu'u ntdaa
ñayiu xyuku ijan. N-ja'an ɨɨn-i nuu ɨnka-i:
—¿Nax kuu xa'a? Ɨɨn xa xee dakua'a
ña'a-s. ¡Ta'u tniu-s nuu tachi u'u, te jandixa
ña'a-i!
28 Te yachi n-ka datekutnu'u tna'a ñayiu
nitu'u lado Galilea ntdaa xa n-kida Jesús.

N-ndadava'a Jesús dididо Simón Spedru
(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

29 Na n-kee Jesús veñu'u luchi, jua'an-ia
ve'e Simón xi'in Ndrixi. N-ka kɨu-s, ntdaa-s
xi'in-ia. Simón xi'in Ndrixi xi'in Jacobo
xi'in Sua. 30 Te ku'u dididо Simón. Kaa-ña.
Ka'ni tna'a-ña. N-ka ja'an ñayiu nuu Jesús
xa ku'u-ña. 31 N-kɨu-ia nuu kaa-ña. N-tnɨɨ-ia
nda'a-ña te n-ndone'e ña'a-ia. Hora ijan ni
n-ndiko ña'a ka'ni, te mee-ña n-xia'an xa
kax koio-s.

N-ndadava'a Jesús kue'e ñayiu ku'u
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

32 Xañini ijan ni, na juan keé ngandii, te
xndeka ñayiu ñayiu ku'u jua'an nuu tuu
Jesús. Ntdaa ñayiu ku'u xi'in ntdaa ñayiu
ñu'u tachi u'u anu-i, xndeka-i-yɨ jua'an
nuu tuu Jesús. 33 Ntdaa ñayiu Capernaum
n-ka taka ve'e ijan. 34 N-ndadava'a-ia kue'e
ñayiu ku'u. Kue'e nuu kue'e ka ku'u
ñayiu. N-kine'e-ia kue'e tachi u'u anu-i. Ña
n-xejoon-ia xa ja'an tachi u'u, chi kutnuni
ini-i jundu kuu-ia.

N-dakua'a Jesús ñayiu Galilea
(Lc. 4:42-44)

35 Ne'e datne, na ta kukanda va'a ka,
te n-ndokoo Jesús. N-kee-ia ñuu jan, te
jua'an-ia nuu ñayo ñayiu io. Ijan n-xe'en-ia
n-xijan ta'u-ia. 36 Simón xi'in ɨnka se kun-
duu xi'in-s n-ka xe nunduku-s Jesús. 37 Na
n-ka nani'i-s-ia, n-ja'an-s:
—Ka nanduku ña'a ntdaa ñayiu mee-n.
38 N-xia'an-ia:
—Na jɨ'ɨn-ro. Jɨ'ɨn-ro ntdaa ñuu do ya'a,
na dakua'a-r ñayiu ijan tuku. Chi xaxe'e
xijan vaa-r.
39 Du'a n-kuu. N-dakua'a-ia ntdaa ñayiu
veñu'u kuechi nitu'u lado Galilea. Te
n-kine'e-ia tachi u'u anu ñayiu.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se te'yu ñɨɨ-s
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

40 Ɨɨn kɨu n-xee ɨɨn se te'yu ñɨɨ-s nuu tuu
Jesús. N-xijan-s xamani nuu-ia. N-xe juiin
xiti-s nuu-ia, te n-ja'an-s:
—Xini-da xa kua'a-n xa ndadava'a
ña'a-n. Nux juini-n, te du'a koo.
41 N-kundau ini Jesús mee-s. N-dakaa-ia
nda'a-ia, te n-tnɨɨ-ia-s ita'u. N-xia'an-ia:
—Joon, juini-r xa ndadava'a ña'a-r.
42 Na n-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te hora
ijan ni n-ndundoo ñɨɨ-s te n-ndva'a-s.
43 N-tunda'a-ia-s jua'an-s. N-ta'u tniu-ia
nuu-s:
44 —Maxku najani-n nuu ni ɨɨn ñayiu naxa
n-kuu xi'in mee-n. Jua'an nuu dutu. Dan-
de'a-n-sɨ ñɨɨ-n. Juña'a xa doko-n nuu dutu,
ná n-ta'u tniu Moisés, xaxe'e xa n-ndundoo
ñɨɨ-n vitna. Du'a kutnuni ini koio ñayiu xa
n-ndva'a-n.
45 Ko mee-s jua'an ntdaa lado ijan, juan
nujani-s naxa n-kuu. Xaxe'e xijan, n-kuu
xa ña n-kua'a Jesús xa kɨu-ia ñuu ijan.
N-ndoo-ia yuku nuu ñayo ñayiu io. Te
ntdaa ñuu xi'in ñuu ijan n-ka xee ñayiu nuu
tuu-ia.

2

N-ndadava'a Jesús ɨɨn seyɨɨ ku'u nda'a
ku'u xe'e
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

1 Uni koon ka kɨu, daa n-xiko Jesús
n-naxee-ia Capernaum, te n-ka datekut-
nu'u tna'a ñayiu xa tuu-ia ɨɨn ve'e ijan.
2 Nunuvii ni n-ka taka kue'e ñayiu ve'e ijan.
N-chitu-i ye'e. Ña n-kua'a ka ya'a-i xa kɨu-i
ve'e. Te n-ja'an-ia tnu'u va'a Ianyuux nuu-i.
3 Ijan n-ka xee seyɨɨ xndeka se ku'u nuu tuu
Jesús. Koon tna'a-s xndido se ku'u nda'a
ku'u xe'e. 4 Ña n-kua'a kandeka koio-s se
ku'u kɨu ye'e, chi xaxe'e xa chitu ñayiu ye'e.
Ijan n-ka dakaa-s se ku'u dɨkɨ ve'e. N-ka
xanu-s ita'u dɨkɨ ve'e nuu tuu Jesús. Nuu
nune jan n-ka june'e-s yuu ñu'u se ku'u. 5 Na
n-xini Jesús xa ka jandixa-s-ia, n-ja'an-ia
nuu se ku'u jan:
—Da'ya, xá n-taxkanu ini-r kuechi-n.
6 Ijan xtuu se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. N-ka xani ini-s:
7 "¿Nakuenda du'a ja'an-s? Kui'a ja'an-s
Ianyuux. Idini Ianyuux kua'a xa taxkanu
ini-ia kuechi-ro." 8 Ko na'a Jesús nax ka
xani ini-s, te n-xia'an-ia:

—¿Nakuenda du'a ka xani ini-n? [9] Ñatu
u'u xa ja'an-r nuu se ku'u ya xa taxkanu
ini-r kuechi-s. Te ñatu u'u xa ja'an-r xa
ndokoo-s te ndone'e-s yuu-s te kaka-s. [10] Ko
juini-r xa jini koio-n xa taxnuni Se kuu ñani
tna'a ñayiu nuu ñayiu ñuñayiu. Xijan kuu
xa dande'a ña'a-r xa kua'a-r xa taxkanu
ini-r kuechi ñayiu.

Te n-ja'an-ia nuu se ku'u:

[11] —Ja'an-r nuu mee-n. Ndokoo. Ndone'e
yuu-n. Te juan nu'u ve'e-n.

[12] Hora ijan ni n-ndokoo-s. Nuu ntdaa
ñayiu jan n-ndone'e-s yuu-s, te n-kee-s
ve'e, te juan nu'u-s ve'e-s. Te n-ka yu'u-i
ntdaa-i, te n-ka xia'an-i xa n-kuta'u-i nuu
Ianyuux. N-ka ja'an-i:

—¡Nuncas ña n-xini-ro xa n-kuu vitna!

N-ja'an Jesús se nani Leví xa kunduu-s xi'in-ia
(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

[13] Ɨnka vuelta n-xikonuu Jesús yundute
ka'nu. Ijan n-ka taka kue'e ñayiu nuu
tuu-ia, te n-dakua'a-ia-i. [14] Na n-ya'a-ia ijan,
n-xini-ia Leví, da'ya Alfeo. Nukoo-s ve'e
nuu keya'u tvini impuestu. N-ja'an Jesús
nuu Leví:

—Na kunduu-ro.

N-ndojuiin Leví, te jua'an-s xi'in-ia.

[15] Te n-ya'a xa n-xaxi Jesús dita ve'e Leví.
N-xaxi-ia xi'in kue'e seyɨɨ ka tnɨɨ tvini im-
puestu, xi'in kue'e ɨnka se ka kida xa u'u.
Se dakua'a Jesús xtuu ijan tuku. Chi kue'e-s
n-ka kunduu xi'in-ia. [16] Te n-ka xini se
tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in se
fariseu, xa n-xaxi Jesús xi'in se kida xa u'u
xi'in se tnɨɨ tvini impuestu. N-ka ja'an-s
nuu se dakua'a-ia:

—¿Nakuenda xaxi-s te xi'i-s xi'in se ka
tnɨɨ tvini impuestu xi'i-n se ka kida xa u'u?

[17] N-teku Jesús nax n-ka ja'an-s, te
n-ja'an-ia:

—Se io va'a, ñatu ndoñu'u-s doctor. Se
ka ku'u, ndoñu'u-s doctor. Ñatu vaxi-r xa
ja'an-r se xani ini xa ña tuu na kuechi-s.
Vaxi-r xa ja'an-r se na'a xa io kuechi-s, xa
kutuu koio-s xi'in mee-r.

¿Nakuenda ña ka xaxi-s?
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

[18] Se ka kunduu xi'in Sua Bautista, xi'in se
fariseu, ɨɨn kɨu ña ka xaxi-s. Ña ka xaxi-s
xaxe'e xa xne'e ii-s. Te n-ka xee ɨnka seyɨɨ
nuu tuu Jesús, te n-ka xijan tnu'u-s:

—¿Nax kuu xa ña ka xaxi se ka kunduu
xi'in Sua, te dani se ka kunduu xi'in se
fariseu, ko se ka kunduu xi'in mee-n, ka
xaxi-s?

[19] Te n-xia'an Jesús:

—Hora io viko tnunda'a, se n-ja'an noviu
ka xaxi-s, chi tuu noviu xi'in-s. Ka xaxi-s
xi'in noviu, hora tuu noviu. [20] Ko vax kuy-
atni kɨu xa kandeka ñayiu noviu jɨ'ɨn. Kɨu
ijan ma kaxi ka se ka kunduu xi'in noviu.

[21] 'Nuu da'ma tu'u ni ɨɨn mayo dandee
da'ma xee. Nux du'a kada-i, nandɨyɨ da'ma
xee, te ndata ka da'ma tu'u. [22] Te ni ɨɨn mayo
kua'a tnaa-i ndɨdɨ́ xee ñɨɨ tu'u. Nux du'a
kada-i, dandava ndɨdɨ́ xee ñɨɨ tu'u, te tɨu
ndɨdɨ́, te tɨu ñɨɨ. Io xa tnaa-ro ndɨdɨ́ xee ñɨɨ
xee.

N-ka tnundodo-s yoko trɨu kɨu ndetatu
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

[23] Ɨɨn kɨu ndetatu ñayiu Israel, n-ya'a Jesús
nuu kaa trɨu. Se ka kunduu xi'in-ia, n-ka
kixe'e-s xa tnundodo-s yoko trɨu xa kaxi-s.
[24] Te n-ka ja'an se fariseu:

—¡Kunde'a xa ka kida se dakua'a-n!
Tnu'u ta'u tniu Moisés ja'an xa ma kadat-
niu-ro kɨu ndetatu.

[25] Ko n-ja'an Jesús:

—¿Nuncas ña n-ka'u-n nax n-kida David,
na n-kunda'u-s te n-ka kojon-s xi'in se ka
kunduu xi'in-s a? [26] Kɨu ijan se nani Abitar
n-kuu dutu taxnuni ka nuu ñayiu Israel,
te n-kɨu David veñu'u Ianyuux, te n-xaxi-s
tila ii kandodo xiti veñu'u jan. Ja'an tnu'u
n-chidotnuni Moisés xa maxku du'a kada
ñayiu. Meni dutu ka xaxi tila ii. Ko n-xaxi
David tila ijan, te n-xia'an-s tila xa kax koio
se ka kunduu xi'in-s tuku.

[27] 'N-kidava'a Ianyuux kɨu ndetatu xaxe'e
ñayiu, xa ndetatu-i. Io xa kune'e ii-ro
kɨu ndetatu, ko dɨuni io xa kutnuni ini-n
xa ndandɨ'ɨ ka ñayiu dada kɨu ndetatu.
[28] Taxnuni Se kuu ñani tna'a ñayiu nuu
ntdaa xa io. Te dɨuni taxnuni-ia kɨu ndetatu
ñayiu.

3

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se n-yichi nda'a-s
(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

[1] Ɨnka vuelta n-kɨu Jesús ɨɨn veñu'u luchi.
Ijan nukoo ɨɨn se ku'u nda'a-s. N-yichi
nda'a-s, ñatuka xiniñu'u. [2] Se xyuku ijan,
n-ka xo nde'a va'a-s Jesús, nux na nda-
dava'a-ia se ku'u kɨu ndetatu. N-ka xo

xitoyu'u-s xa tekuechi-s-ia. [3] N-ja'an Jesús
nuu se n-yichi nda'a:
—Ndojuiin me'ñu ñayiu ya'a.
[4] N-xijan tnu'u-ia nuu seyɨɨ xyuku ijan:
—¿Nax ja'an tnu'u ta'u tniu? Kɨu nde-
tatu-ro, ¿kada-ro xava'a, a kada-ro xa u'u
a? ¿Kada-ro xa kutuu va'a ñayiu, a ka'ni-ro
ñayiu a?
Ko mee-s, ña n-ka ja'an-s ni ɨɨn. [5] Xi'in xa
kiti ini-ia n-xo nde'a-ia ntdaa se ijan. Yo
n-tnau ini-ia xaxe'e xa ñatu ka juini-s xa
kutnuni ini-s. N-ja'an-ia nuu se ku'u:
—Dakaa nda'a-n.
N-dakaa-s nda'a-s, te hora ijan ni
n-ndva'a-s. [6] Te n-ka kee se fariseu. Xi'in
se partido Herodes n-ka kida ɨɨn nuu-s xa
ka'ni-s-ia.

Kue'e xa kue'e ñayiu n-nataka yundute ka'nu

[7] Ɨnka vuelta jua'an Jesús xi'in se
dakua'a-ia nde yundute ka'nu. N-ka xe
kuitandijun ña'a kue'e ñayiu Galilea. Ñayiu
Judea du. [8] N-ka xe kuitandijun ña'a ñayiu
Jerusalén xi'in ñayiu Idumea. Ñayiu nde
ɨnka lado de'va Jordán xi'in ñayiu Tiro xi'in
ñayiu Sidón du. N-ka xee kue'e xa kue'e
ñayiu nuu tuu-ia, chi n-ka datekutnu'u
tna'a-i milagru n-kida-ia. [9] Xijan kuu xa
n-ja'an-ia nuu se dakua'a-ia xa na koo
tu'a barcu na keé-ia, xa maxku chita'i ña'a
ñayiu. [10] Chi n-ndadava'a-ia kue'e xa kue'e
ñayiu ijan. Ntdaa ñayiu ku'u ka tunda'a
tna'a-i xa kuyatni koio-i xa tnɨɨ-i-ia. [11] Te na
n-ka xini tachi u'u Jesús, te n-ka ndua-i nuu
mee-ia, te n-ka kana xee-i:
—Ndo'o kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
[12] Te nde'e n-kudeen-ia-i xa maxku ja'an
ka-i jundu kuu-ia.

N-kaxí Jesús uxi uu seyɨɨ xa kunduu-s
xi'in-ia
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

[13] Te n-xe xee Jesús yuku, te n-ja'an-ia
nuu se n-kaxí-ia xa kandijun ña'a-s. Te
n-ka xee-s nuu tuu-ia. [14] N-kaxí-ia uxi uu
tna'a-s xa kunduu-s xi'in-ia. Tunda'a-ia-s
xa jɨ'ɨn-s xa juña tnu'u-s tnu'u va'a nuu
ñayiu. [15] N-xia'an-ia xa taxnuni-ia nuu
mee-s, xa ndadava'a-s ñayiu ku'u, te kua'a-s
xa kine'e-s tachi u'u xñu'u anu ñayiu.
[16] N-kaxí-ia uxi uu seyɨɨ. Ɨɨn-s kuu Simón.
N-nadanani ña'a-ia Spedru. [17] Jacobo, da'ya
Zebedeo, xi'in ñani-s Sua. N-nadanani-ia-s
Boanerges, xaxe'e xa xee ka ja'an-s ná
kana dau tnu'u-s. [18] Ndrixi xi'in Slipe xi'in
Bartolomé. Dɨuni Steu xi'in Tomaxi, xi'in
Jacobo, da'ya Alfeo. Tadeo xi'in Simón, se
partido cananista. [19] Te Judas Iscariote, se
n-diko Jesús.

Kui'a ja'an ñayiu Espíritu Ii
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

[20] Ijan dada n-kɨu Jesús ɨɨn ve'e, te ɨnka
vuelta n-ka taka ñayiu nuu tuu-ia. Xax-
e'e xa kue'e ñayiu xyuku, ni xa kaxi-ia
dita ña n-kuu. [21] Na n-ka tekutnu'u ñayiu
kutna'a xi'in-ia xa du'a n-kuu, n-ka xee-i
xa kandeka ña'a-i nu'u. N-ka ja'an-i xa
n-nduloko-ia.
[22] Se Jerusalén, se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés, n-ka xee nuu tuu-ia,
te n-ja'an-s:
—Kidatniu Beelzebú anu-s. Xi'in xa tax-
nuni kui'na kine'e-s tachi u'u ñu'u anu
ñayiu.
[23] N-kana Jesús se ijan, te n-ja'an-ia ɨɨn
tnu'u xa dakua'a-ia-s:
—¿Nax xiniñu'u nux na kine'e Satanás
mee mee-i? [24] Ɨɨn se kunxa'nu ka, nux na
kada-s xa jantna'a ntna'a mee-s se ñuu-s,
te du'a danaa-s ñuu-s. [25] Ɨɨn ve'e, nux
n-jantna'a ñayiu ntna'a mee-i n-kuu, te ma
na'a kuyuku koio-i ve'e-i. [26] Te Satanás, nux
n-jantna'a-i ntna'a mee-i n-kuu, te jɨn ndɨ'ɨ
ntdaa xa taxnuni-i.
[27] 'Ni ɨɨn ñayiu ma kua'a kɨu-i ve'e se
ndaku ka. Ma kua'a-i xa tnɨɨ-i xaxii-s. Ditna
ka duku va'a-i se ndaku ka, te dada kua'a-i
tnɨɨ-i ntdaa xa io ve'e-s.
[28] 'Xandaa kuu xa ja'an-r. Taxkanu ini
Ianyuux ntdaa kuechi ñayiu ñuñayiu. Nt-
daa kuechi-i xi'in xa kui'a ja'an-i Ianyuux.
Dava'a nga xa kui'a ka ja'an-i-ia, te taxkanu
ini-ia-i. [29] Ko nux kui'a ka ja'an-i Espíritu Ii,
ma taxkanu ini Ianyuux mee-i. Nde kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ nuncas ma taxkanu ini-ia-i.
Tekuechi-ia-i nde kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
[30] Du'a n-ja'an-ia, xaxe'e xa n-ka ja'an-s
xa kidatniu kui'na anu-ia.

Dɨ'ɨ Jesús xi'in ñani-ia
(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

[31] Ijan n-xee dɨ'ɨ Jesús xi'in ñani-ia.
Nujuiin koio-s xi'in-ña yata ve'e, te
n-tunda'a-s tnu'u xa na kee-ia xa ndat-
nu'u-ia xi'in-s. [32] Xiti ve'e jan nukoo kue'e
ñayiu nduu lado diñi Jesús. N-ka ja'an-s:
—Dɨ'ɨ-n xi'in ñani-n xnii yata ve'e. Ka
nanduku ña'a-s.

33 N-xia'an-ia:

—¿Jundu kuu dɨ'ɨ-r xi'in ñani-r?

34 Nde'a-ia se xtuu ijan, se naduku nduu ña'a, n-ja'an-ia:

—Ñayiu ya'a kuu dɨ'ɨ-r xi'in ñani-r.
35 Dava'a nga ñayiu ka kida xa juini Ianyuux, mee-i kuu ñani-r, kuu-i ku'a-r, kuu-i dɨ'ɨ-r.

4

Ɨin se xajan trɨu

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Ɨnka vuelta n-kixe'e Jesús xa dakua'a-ia ñayiu yu'u ndute ka'nu. Yo kue'e ñayiu n-ka taka nuu tuu-ia. Xijan kuu xa n-keé-ia ɨin barcu nuu ndute. Ijan nukoo mee-ia, te xyuku ntdaa ñayiu nuu ñu'u yundute.
2 N-ja'an-ia ɨin tnu'u xa dakua'a-ia ñayiu ijan. N-xia'an-ia:

3 —Kunini koio-n. Ɨin se xajan trɨu, n-kee-s juan kate-s trɨu. 4 Na xate-s tata, te xaku tata n-xino ichi, te n-xee chilidaa, te n-nachii-tɨ tata. 5 Xaku ka tata n-xino nuu ñu'u yadi nuu kaa kue'e yuú. Yachi n-xite tata, chi ñu'u yadi kuu. 6 Ko hora n-ndii ngandii, te n-kayu ditu trɨu kuechi. Xaxe'e xa ña n-xika yo'o-i, te n-yichi-i. 7 Xaku ka tata n-xino nuu kaa iñu. Na n-xite trɨu, te n-xa'nu ka iñu dada trɨu. N-chida'u iñu trɨu, te ña n-kee nuni yoko trɨu. 8 Ko dava ka tata n-xino nuu ñu'u kojon, te va'a n-xite te n-xa'nu, te va'a n-kee nuni yoko trɨu. Dava yoko trɨu n-kee oko uxi nuni, dava yoko trɨu n-kee uni diko nuni, dava yoko trɨu n-kee ɨin cientu nuni.

9 'Xandaa kuu xa xndaxio do'o-n. Io xa kunini koio-n.

Se dakua'a Jesús, n-ka xijan tnu'u-s-ia nax juini kachi tnu'u-ia

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

10 Ndɨ'ɨ ñayiu juan nu'u. Menga Jesús, xi'in uxi uu se dakua'a-ia, xi'in ɨnka se ka kunduu xi'in-ia, n-ka ndoo. N-ka xijan tnu'u-s-ia nax juini kachi tnu'u n-xia'an-ia.
11 N-xia'an-ia:

—Kaxi ja'an Ianyuux nuu mee-n. Kida-ia xa kutnuni ini koio mee-n nanda taxnuni mee-ia ñuñayiu. Ko nuu ɨnka ñayiu meni tnu'u dakua'a ja'an-ia.

12 'Juini xnde'a-i xa xnde'a-i, ko ma kutnuni ini-i. Juini xnini-i xa xnini-i, ko ma taxkanu ini Ianyuux kuechi-i.

N-ja'an Jesús nax juini kachi "Ɨin se xajan trɨu"

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

13 'Nux ñatu kutnuni ini-n tnu'u ya'a, ¿nanda kutnuni ini-n dava ka tnu'u dakua'a? 14 Ná kuu se xajan trɨu, da kuu se xian tnu'u tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu.
15 Ná kuu tata n-xino ichi, da kuu dava ñayiu. Hora teku-i tnu'u Ianyuux, te xee Satanás, te dita-i tnu'u Ianyuux anu ñayiu jan. 16 Ná kuu tata n-xite nuu ñu'u yuú, da kuu ɨnka ñayiu. Teku-i tnu'u Ianyuux, te xeka va'a-i tnu'u, te kuvete-i. 17 Ko kuu-i ná kuu trɨu chachi ña n-xika yo'o. Nux kue'e vida ya'a-i, o nux jini u'u ña'a ñayiu xaxe'e xa jandixa-i tnu'u Ianyuux, te ma kundee ini-i xa jandixa ka-i Ianyuux. 18 Ná kuu tata n-xite nuu kaa iñu kuu ɨnka ñayiu. Teku-i tnu'u Ianyuux. 19 Ko juini-i xa kutuu va'a-i ñuñayiu. Juini-i xa ni'i-i tvini, te kukajan ini-i ntdaa xa io ñuñayiu. Du'a danda'u-i mee-i, te ma kane tnu'u Ianyuux anu-i. 20 Te ná kuu tata n-xite nuu ñu'u kojon, da kuu dava ñayiu. Teku-i tnu'u va'a Ianyuux, te xeka va'a-i. Juini-i xa kada-i ntdaa xa juini Ianyuux. Ná kuu yoko trɨu ne'e oko uxi nuni, a uni diko nuni, a ɨin cientu nuni ka kuu mee-i.

Ɨin candil koko

(Lc. 8:16-18)

21 'Kani ini koio candil koko. Ma chiva'a-ro candil koko xiti maquila. Ni ka'a xito-ro. Jandodo-ro candil nuu dujun, na kua'a xa kukanda va'a. 22 Ni ɨin xa yɨva'a ma kɨva'a, chi koo kanda. Ni ɨin xa na'i ma koo na'i, chi ketuu. 23 Xandaa kuu xa xndaxio do'o-n. Io xa kunini koio-n.

24 'Chinuu nax kunini-n. Nani chiku'a mee-n, dani nachiku'a ña'a Ianyuux. Te tax ka-ia. 25 Ɨin ñayiu, nux neva'a kue'e-i, te xia'an ka Ianyuux. Ɨin ñayiu ña tuu nax io, dita Ianyuux nde ita'u xa neva'a-i.

Xite tata te xa'nu

26 'Xa taxnuni Ianyuux kuu ná kuu xa xate ɨin seyɨɨ trɨu nuu ñu'u. 27 Kidi-s. Ndokoo-s. Nduu, xakuaa xite tata te xa'nu. Te ña xini-s nanda xite, nanda xa'nu. 28 Mee nuu ñu'u kee xa kaxi-ro. Ditna ka xite trɨu kuii. Ijan dada xino yoko trɨu. Ijan dada kee nuni. 29 Na n-yichi trɨu, xa'nde-s trɨu xa nakueka-s, chi xá n-xee kɨu ta'nde.

Ɨin ndɨjɨn maxtaxa

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 ’¿Ndeda ɨɨn xa io dadavatna'a-r xi'in xa
taxnuni Ianyuux? 31 Ná kuu ndɨjɨn maxtaxa,
da kuu xa taxnuni Ianyuux. Yava ka ndɨjɨn
maxtaxa dada dava ka xa xate-ro nuu ñu'u.
32 Na n-xite, nde'e ka xa'nu dada dava ka
ku'u. Nde'e kee nda'a maxtaxa, te xee
chilidaa andɨu xa ndetatu-tɨ ka'a maxtaxa.

Nakuenda ja'an Jesús tnu'u dakua'a
(Mt. 13:34-35)

33 Kue'e tnu'u dakua'a n-ja'an Jesús nuu
ñayiu, nde nuu n-xee xa kutnuni ini-i.
34 Tnu'u ya'a n-ja'an-ia nuu ñayiu, ko
hora n-ndoo menga-ia xi'in se dakua'a-ia,
n-dakua'a-ia mee-s nax juini ja'an tnu'u
jan.

N-kudeen Jesús nuu tachi nde'e
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Na vax kunee kɨu ijan, n-xia'an Jesús
nuu se dakua'a-ia:
—Na ya'a-ro nde ɨnka lado yundute
ka'nu.
36 N-ka dandoo-s kue'e ñayiu jan, te xn-
deka-s Jesús jua'an barcu. Dɨuni jua'an tɨtnɨ
ka barcu tuku. 37 Yo n-kane tachi nde'e.
N-tuxndee ndute barcu, te vax chitu-té xiti
barcu. 38 Xiti barcu, lado do nino, ijan kaa
Jesús, kidi-ia yɨ'ɨ almohada dɨkɨ-ia. N-ka
dandoto ña'a-s ka xia'an-s:
—¡Maestru! ¿Ña tuu nax vi'i-n xa vax
nduxi-ro nuu ndute a?
39 N-ndokoo-ia, te n-kudeen-ia nuu tachi.
Te n-ja'an-ia nuu ndute:
—Kadɨ yu'u-n. Na nini.
N-kuna'i tachi, te ntdaa n-kendoo va'a.
40 N-ja'an-ia nuu se dakua'a-ia:
—¿Nax kuu xa yo ka yu'u-n? ¿Ta jandixa
ka-n xa ñunuu ña'a-r a?
41 Yo nde'e n-ka yu'u-s. N-ka ja'an-s ɨɨn-s
nuu ɨnka-s:
—¿Na seyɨɨ kuu se ya'a, xa jandixa ña'a
tachi xi'in ndute?

5

Ɨɨn se ñuu Gadara
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Te n-ka xee-s nde ɨnka lado yundute
ka'nu, nuu katuu ñuu ñayiu Gadara. 2 Na
n-kane Jesús barcu, n-nanitna'a-ia xi'in ɨɨn
se ñu'u tachi u'u anu-s. 3 Se ya'a n-kee-s
kava nuu xyɨnduxi ndɨyɨ, chi ijan tuu-s.
Ni cadena ña kua'a ka xa tetnɨɨ ña'a ni
ɨɨn ñayiu. 4 Kue'e vuelta n-ka tetnɨɨ-s-sɨ
yo'o, ko xa'nde-s yo'o, te kue'e vuelta n-ka
tetnɨɨ-s-sɨ cadena, ko xa'nde-s cadena. Ni
ɨɨn-s ñayo ka ndaku nuu-s. 5 Kɨu xi'in kɨu,
nduu, xakuaa, n-xikonuu-s nua yuku. N-xo
kana xiin-s, te xi'in yuú n-xo datnukue'e-s
mee-s. 6 Nde ijan n-xini xika-s Jesús, te
n-kendava-s jua'an-s nuu tuu-ia, te n-xe
juiin xiti-s nuu-ia. 7 Nde'e n-kana xee-s:
—Jesús, Da'ya Yɨɨ Ianyuux taxnuni,
maxku ña'a kada ña'a-n. Na kada Ianyuux
xa maxku kada u'u ña'a-n.
8 Du'a n-ja'an tachi u'u, xaxe'e xa
n-ta'u tniu Jesús xa kee-i anu-s. 9 N-xijan
tnu'u-ia-i:
—¿Nax nani-n?
N-xia'an-i:
—Nani-da Ejército, chi kue'e-da io.
10 Kue'e n-xijan ta'u tachi u'u xa maxku
tunda'a-ia-i jɨ'ɨn-i. 11 Te yatni yuku ijan ka
xaxi kue'e xa kue'e kuchi. 12 N-ka xijan ta'u
tachi u'u:
—Tunda'a ña'a-n nuu yuku kuchi de, xa
na kɨu koio-da anu-tɨ.
13 N-xejoon Jesús. N-ka kee tachi u'u
anu se ijan, te n-ka kɨu-i anu kuchi. N-ka
kendava-tɨ. N-ka nuu-tɨ nuu ndichi. N-ka
keé-tɨ nuu ndute ka'nu. Ijan n-ka nduxi-tɨ.
Vaa naxa uu mil kuchi n-ka xi'í nuu ndute.
14 Se xñunuu kuchi, n-ka kendava-s juan
nu'u-s ñuu-s, ranchu-s, xa juña tnu'u-s nt-
daa xa n-kuu, te n-ka kee kue'e ñayiu ka
xe koto-i. 15 N-ka xee-i nuu tuu Jesús. N-ka
xini-i se n-ñu'u tachi u'u anu-s. Nukoo-s,
ni'no-s da'ma-s, te va'a xani ini-s. Se n-ñu'u
tachi u'u anu-s, se nani Ejército, mee-s
kuu-s. Te loko n-ka yu'u ñayiu jan. 16 Se n-ka
xini nax n-kuu se n-ñu'u tachi u'u anu-s,
n-ka najani-s nuu ñayiu jan ntdaa xa n-ka
xini-s. Te dɨuni n-ka najani-s xa n-ka ya'a
kuchi. 17 N-kixe'e ñayiu ijan xa kajan koio-i
nuu Jesús xa na kee-ia ñuu-i.
18 Na n-ndeé Jesús barcu, te n-xijan se
n-ñu'u tachi u'u anu-s xa jɨ'ɨn-s xi'in-ia.
19 Ko ña n-xejoon-ia. N-xia'an-ia:
—Juan nu'u ve'e-n nuu xtuu ñayiu kut-
na'a xi'in-n. Juña tnu'u nax n-kida Xto'o-n
xaxe'e-n. Juña tnu'u xa n-kundau ini
ña'a-ia.
20 Juan nu'u-s, te n-xian tnu'u-s ntdaa xa
n-kida Jesús xaxe'e-s. N-daxandodo tnu'u-s
nitu'u distrito Decápolis, te n-ka yu'u ntdaa
ñayiu ijan.

Da'ya dɨ'ɨ se nani Jairo
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 N-naxee Jesús xiti barcu ɨnka lado yun-
dute ka'nu nuu n-kee-ia. Ijan n-ka taka
kue'e xa kue'e ñayiu nde nuu tuu-ia. Nu-
juiin-ia yundute jan. 22 Ijan n-xee ɨɨn se yɨn-
da'a veñu'u luchi, se nani Jairo. Na n-xini-s
Jesús, n-xe juiin xiti-s nuu-ia. 23 Kue'e
n-xijan-s:

—Da'ya-da xá io-i xa kuú-i. Na jɨ'ɨn-ro
ve'e-da xa kajan ndodo-n nda'a-n mee-i, xa
ndva'a-i te kutuu va'a-i.

24 Jua'an Jesús xi'in-s. Kue'e xa kue'e
ñayiu xndijun ña'a, xa diko ka data'i-i-ia.
25 Nuu ñayiu ijan tna'a ɨɨn ñadɨ'ɨ. Xá n-kuu
uxi uu kuia xatu nɨñɨ-ña.

26 N-ka xito ña'a kue'e doctor, te kue'e
vida n-ya'a-ña. N-chiya'u-ña-s ntdaa
xaxii-ña, ko dani ña n-ndva'a-ña. Du'a
n-kuka'u ka-ña. 27 Xá n-tekutnu'u-ña
ntdaa xa n-kida Jesús. Ndijun-ña-ia, na'i
ni n-tnɨɨ-ña da'ma-ia. 28 Chi n-ja'an-ña:
"Nux na xee-ro xa tnɨɨ-ro da'ma ni-ia,
te ndva'a-ro." 29 Hora ijan ni n-nujuiin
xa xatu nɨñɨ-ña, te n-kutnuni ini-ña xa
n-ndva'a-ña. 30 Te hora ijan ni n-kutnuni
ini Jesús xa xi'in xa taxnuni-ia n-ndva'a
ɨɨn ñayiu. Me'ñu kue'e ñayiu ijan
n-konenuu-ia, te n-xijan tnu'u-ia:

—¿Jundu n-tnɨɨ da'ma-r?

31 N-ka ja'an se dakua'a-ia:

—Xini-n xa kue'e xa kue'e ñayiu data'i
ña'a, ¿te xijan tnu'u-n jundu n-tnɨɨ ña'a?

32 Ko dani n-xo nde'a Jesús nitu'u lado
xa jini-ia jundu n-tnɨɨ ña'a. 33 N-yu'u ñadɨ'ɨ
jan, te n-nɨ'ɨ-ña, chi n-kutnuni ini-ña nax
n-kuu. N-xee-ña n-nduandee-ña nuu-ia, te
n-na'ma-ña ntdaa xa n-ya'a-ña. 34 N-xia'an
Jesús:

—Da'ya, xaxe'e xa jandixa ña'a-n, te
n-ndva'a-n. Na kutuu va'a-n. Kue'e ya'a ma
ku'u ka-n.

35 Nɨni ja'an ka Jesús nuu ñadɨ'ɨ jan, te
n-ka xee se xinokuechi nuu se yɨnda'a
veñu'u luchi. N-ja'an-s:

—Xá n-xi'í da'ya dɨ'ɨ-n. Maxku datna'a
ka-n maestru.

36 N-teku Jesús nax n-ja'an-s, te n-ja'an-ia
nuu se yɨnda'a veñu'u luchi:

—Maxku yu'u-n. Diko ni jandixa ña'a-n.

37 Ña n-xejoon-ia xa kandijun ña'a ntdaa
ñayiu jan. Diko ni Spedru xi'in Jacobo xi'in
Sua ñani Jacobo. 38 N-ka xee-s ve'e se yɨn-
da'a veñu'u luchi, te n-teku Jesús xa kuvaa
xa kuvaa ñayiu n-ka taka ijan. Ka nda'i-i xa
ka nda'i-i, te ka kana xee-i. 39 N-kɨu Jesús
ve'e, te n-xia'an-ia:

—¿Nax kuu xa da ka kuvaa-n, te ka
nda'i-n? Ña n-xi'í dichi luchi, chi diko ni
kidi-i.

40 Ñayiu xyuku ijan n-ka xakundee-i, chi
xna'a mee-i xa n-xi'í dichi luchi. N-kine'e
Jesús ntdaa ñayiu xyuku xiti ve'e, te
ndeka-ia tadɨ'ɨ-i xi'in uni se dakua'a-ia,
n-kɨu-ia nde nuu kaa dichi luchi. 41 N-tnɨɨ-ia
nda'a-i, te n-ja'an-ia nuu-i:

—Talita, cumi. (Tnu'u hebreu juini kachi:
Dichi luchi, nuu mee-n ja'an-r. Ndokoo.)

42 Hora ijan ni n-ndokoo-i, n-ndojuiin-i,
te n-nakaka-i. Uxi uu kuia io-i. Te se n-ka
xo nde'a nax n-kuu, n-ka yu'u-s te n-ka
kuvete-s. 43 Ko n-ta'u tniu Jesús nuu-s xa
maxku juña tnu'u-s nuu ñayiu nax n-kuu.
Te n-ja'an-ia xa na juña'a koio-s xa kaxi
dichi luchi n-nandoto.

6

Juan nu'u Jesús ñuu nani Nazaret
(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

1 Ijan n-kee Jesús, te juan nu'u-ia ñuu
nuu n-xa'nu-ia. N-ka kunduu se dakua'a-ia
xi'in-ia. 2 Na n-xee kɨu ndetatu ñayiu Israel,
n-kixe'e-ia xa dakua'a-ia se xyɨ'ɨ veñu'u
luchi ijan. N-ka teku kue'e ñayiu tnu'u-ia,
te n-ka yu'u-i. N-ka xijan tnu'u tna'a-i:

—¿Ndexu n-dakua'a se ya'a ntdaa tnu'u
dakua'a ña'a-s? ¿Ndexu xá n-dakua'a-s xa
tu'a va'a-s? ¿Nax kuu xa xi'in nda'a mee-s
kida-s milagru ñayo ñayiu kua'a xa kada-i?
3 ¿Ñadu se ya'a kuu carpinteru, da'ya María
u? ¿Ñadu se ya'a kuu ñani Jacobo xi'in José
xi'in Judas xi'in Simón a? ¿Ñadu ya'a io-ro
xi'in ku'a-s a?

Te mee-s, ña n-ka chinuu-s xa ja'an Jesús,
ña n-ka chinuu-s xa kida-ia. 4 Ko n-xia'an
Jesús:

—Ntdaa ñayiu io xañu'u nuu se xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu-i. Ko ñayiu ñuu
mee-s xi'in se kutna'a xi'in-s xi'in ñayiu kee
ve'e mee-s, ña'a. Mee-i ña ka jandixa ña'a.

5 Ijan ña n-kua'a xa kada Jesús milagru.
Diko ni n-xajan ndodo-ia nda'a-ia uu uni
ñayiu ku'u xa ndadava'a-ia-i. 6 Te n-kutnuni
ini-ia xa ma jandixa ña'a-i, te n-tnau ini-ia
xa du'a kuu xaxe'e xa'a. Dada n-xikonuu-ia
ñuu xi'in ñuu n-dakua'a-ia ñayiu ijan.

N-tunda'a Jesús se dakua'a-ia xa juña tnu'u-s tnu'u va'a nuu ñayiu
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

7 N-kana Jesús n-uxi uu se dakua'a-ia, te
n-kixe'e-ia xa tunda'a-ia-s xa jɨ'ɨn-s. Ndɨ
uu ndɨ uu tna'a-s n-tunda'a-ia-s jua'an-s.
N-xia'an-ia xa taxnuni mee-ia xa kine'e-s
tachi u'u anu ñayiu. 8 N-ta'u tniu-ia-s xa ña
tuu nax kane'e-s jɨ'ɨn. Ni dita, ni ñunu, ni
tvini maxku juun duku xiti ñadio-s. Diko ni
ɨɨn vara yichi na kane'e-s. 9 N-ta'u tniu-ia xa
kɨ'ɨ-s ndixa-s, te kui'na-s idini du'nu-s jɨ'ɨn.
10 N-xia'an-ia:

—Dava'a nga ve'e kɨu-n, te ndoo-n ijan
xa nde kee-n ñuu jan. 11 Nux ña xeka va'a
ña'a ñayiu ɨɨn ñuu, ni ña juini-i xa kunini-i
tnu'u-n, te kee-n ñuu jan, te kɨdɨ-n ñuyaka
xe'e-n. Du'a dande'a-n ñayiu jan xa ña n-ka
xeka va'a-i tnu'u va'a Ianyuux. Xandaa kuu
xa ja'an-r. Kɨu ndadandaa Ianyuux ntdaa
xa io, kada u'u ka-ia ñayiu ñuu jan dada
ñayiu ñuu nani Sodoma xi'in ñayiu ñuu
nani Gomorra.

12 Jua'an koio-s xian tnu'u-s xa io xa na-
jani ini ñayiu kuechi-i. 13 N-ka kine'e-s tachi
u'u anu kue'e ñayiu. Ita'u aciti n-ka xajan-s
kue'e ñayiu ku'u, te du'a n-ka ndva'a-i.

Nanda n-xi'í Sua Bautista
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

14 Te se kunxa'nu ka nani Herodes,
n-tekutnu'u-s ntdaa xa kida Jesús. Chi ka
daxandodo tnu'u ñayiu ntdaa xa kida-ia.
Te n-ja'an Herodes:

—¿N-nandoto Sua Bautista xá n-kuu-s
ndɨyɨ a? Xijan kuu xa kida se ya'a milagru
ñayo ñayiu kua'a xa kada-i.

15 N-ka ja'an dava ñayiu:

—Elías kuu-s.

Dava-i n-ka ja'an:

—Se xian tnu'u tnu'u Ianyuux kuu-s.
Nani n-ka ja'an se n-ka xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu xá n-kuu kue'e kuia,
dani ja'an mee-s.

16 Ko na n-tekutnu'u Herodes xijan,
n-ja'an-s:

—¡Axa Sua Bautista kuu-s! ¡Se n-xa'nde-r
dɨkɨ-s, ko n-nandoto-s vitna!

17 Chi xaxe'e xa n-tnunda'a Herodes xi'in
Herodías, n-xo kudeen Sua nuu-s. Xijan
kuu xa n-tunda'a Herodes soldado, xa tnɨɨ-s
Sua te chindi'u ña'a-s vekaa. Cadena n-ka
duku-s-sɨ. Te Herodías kuu ñadɨ'ɨ Slipe, te
Slipe kuu ñani mee Herodes. 18 Kɨu ijan
n-ja'an Sua nuu Herodes:

—Xa n-tnunda'a-n xi'in ñadɨ'ɨ ñani-n,
kuu xa kida-n kuechi.

19 Xaxe'e xijan n-xini u'u Herodías Sua.
N-juini-ña xa ka'ni-ña-s, ko ña n-kua'a-ña.
20 Chi n-yu'u Herodes nuu Sua. Xini-s xa
se kida xava'a kuu Sua, se ii kuu-s. Te ña
n-xejoon Herodes xa kada u'u Herodías Sua.
Juini ña n-xo kutnuni ini Herodes ntdaa xa
n-ja'an Sua hora n-xo xo ndatnu'u-s xi'in-s,
ko n-xo tna ini-s xa kunini-s-sɨ. 21 Ko n-ni'i
Herodías xa juini-ña hora n-kida Herodes
viko xa n-daxino-s kuia xika-s. N-ja'an-s
juxtixia, xi'in soldado kunxa'nu, xi'in se
taxnuni nuu ñayiu distrito Galilea, xa kax-
dini-s xi'in-s ve'e-s. 22 Te ijan n-xe kɨu da'ya
dɨ'ɨ Herodías nuu n-ka xaxdini se ijan, te
n-xtaxe'e-i nuu-s, te yo n-tna ini Herodes
xi'in se ka xaxi xi'in-s tuku. N-ja'an se
kunxa'nu ka Herodes nuu-i:

—Kajan nuu-r dava'a nga xa juini-n, te
taa-r. 23 Na'a Ianyuux xa dava'a nga xa
kajan-n nuu-r te taa-r, juini nde dava ñuu
nuu taxnuni-r.

24 N-xe'en-i nuu dɨ'ɨ-i, te n-xijan tnu'u-i:

—¿Nax kajan-da nuu-te?

N-ja'an-ña:

—Kajan dɨkɨ Nxua Bautista.

25 Yachi jua'an-i nuu se kunxa'nu ka, te
n-xia'an-i:

—Juini-da xa vitnadii taa-n dɨkɨ Nxua
Bautista. Na kava ndodo nuu ko'o.

26 Yo n-kuko'yo ini se kunxa'nu ka, xaxe'e
xa n-chinaa-s Ianyuux, te ntdaa se ka xaxi
xi'in-s n-ka teku tnu'u-s, te ña n-juini-s xa
natu ini-s tnu'u-s. 27 Hora ijan ni n-tunda'a
se kunxa'nu ka Herodes ɨɨn soldado jua'an
vekaa. N-ta'u tniu Herodes xa kane'e-s dɨkɨ
Sua xee nuu xtuu-s. 28 N-xe'en-s vekaa, te
ijan n-xa'nde-s dɨkɨ Sua. N-xe ne'e-s dɨkɨ
Sua kandodo nuu ko'o, te n-xia'an-s dichi
n-xtaxe'e. Mee-i, n-najuña'a dɨkɨ Sua nuu
dɨ'ɨ-i.

29 Na n-ka tekutnu'u se dakua'a Sua
Bautista nax n-kuu, te n-ka xe'en-s, n-ka
xe ndane'e-s yɨkɨ kuñu Sua, te n-ka xe kuxi
ña'a-s.

N-kida Jesús xa n-xaxi o'on mil seyɨɨ
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

30 N-ka taka se n-tunda'a Jesús nuu tuu-ia.
N-ka najani-s ntdaa xa n-ka kida-s, ntdaa xa
n-ka dakua'a-s ñayiu. 31 N-ja'an Jesús:

—Na'i ni na jɨ'ɨn-ro nde nuu ñayo ñayiu io, te ndetatu koio-n ita'u.

Chi kue'e xa kue'e ñayiu ka ndee-i te ka ndɨu-i nuu tuu-ia xi'in-s. Xa ña n-kuu xa kax koio-s. 32 Xijan kuu xa menga-ia xi'in se dakua'a-ia, n-ka keé-ia xi'in-s barcu, te jua'an-ia xi'in-s nde nuu ñayo ñayiu io. 33 Ko n-ka xini ñayiu jan hora jua'an koio-s, te n-ka najini-i-ia. N-ka kendava ñayiu jan ntdaa ñuu ijan, te ki'na ka mee-i n-ka xee. 34 Na n-kane Jesús barcu, te n-xini-ia kue'e ñayiu xyuku ijan. N-kundau ini-ia-i, chi nani kuu tkachi ñayo se ñunuu-tɨ, dani ka kuu mee-i. N-kixe'e-ia xa dakua'a-ia-i. 35 Na n-ñini, n-ka kuyatni se dakua'a-ia nuu-ia, te n-ka xia'an-s:

—Ya'a ña tuu nax io, te yo n-ñini. 36 Tunda'a-n ñayiu ya'a, na jɨ'ɨn koio-i ranchu, ñuu xa jueen-i xa kax koio-i, chi ña tuu nax kax koio-i.

37 Ko n-xia'an-ia:

—Juña'a koio mee-n xa na kaxi-i.

N-ka xia'an-s:

—¿Njueen-ro tila xa kaxi-i a? ¡Io xa kada gastu-ro uu cientu denario, nux jueen-ro xa kax koio ntdaa ñayiu ya'a!

38 N-xijan tnu'u Jesús:

—¿Nada tila io? Juan koto koio-n.

Na n-ka xe koto-s, xia'an-s nuu-ia:

—Io o'on tila te uu chaka.

39 N-ta'u tniu Jesús xa na nkoo koio ñayiu nuu ite kuii. 40 Ɨɨn cientu, ɨɨn cientu-i te uu diko uxi, uu diko uxi-i n-ka nukoo ijan. 41 N-tnɨɨ Jesús o'on tila te uu chaka, te nukonde'a-ia andɨu, n-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u dava-ia tila, te n-xia'an-ia nuu se dakua'a-ia, xa na dakee xio-s nuu ñayiu jan. Dɨuni n-xia'an-ia uu chaka jan. 42 Te va'a n-ka xaxi ntdaa ñayiu jan. 43 Te n-ka naje'en se dakua'a-ia pedazu ndoo ka. N-ka dachitu-s uxi uu yɨka, pedazu tila xi'in chaka ndoo ka. 44 Te o'on mil seyɨɨ n-ka xaxi tila xi'in chaka kɨu ijan.

N-xika ndodo Jesús nuu ndute mar
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

45 Na n-ya'a xa'a, te n-xijan Jesús nuu se dakua'a-ia, xa na keé-s barcu jɨ'ɨn nde ɨnka lado yu'u ndute ka'nu. N-ja'an-ia xa dakaka-s barcu juindodo nuu-s nde ñuu nani Betsaida, nɨni tunda'a mee-ia ñayiu jan, xa nu'u koio-i ve'e-i. 46 Du'a n-kida-ia, te jua'an-ia yuku, xa kajan ta'u-ia. 47 Na n-kunee, nukoo barcu jan dava nuu ndute ka'nu, te ndoo menga Jesús yu'u ndute jan. 48 N-xini-ia xa yo n-ka xiau se dakaka barcu, chi kane tachi nde'e nuu-s. Vaa kaa uni kaa datne n-kuyatni-ia-s, xika ndodo-ia jua'an nuu ndute. N-juini-ia xa ya'a-ia ɨɨn xio nuu xtuu-s. 49 Ko n-ka xini-s-ia xika ndodo-ia nuu ndute, te n-ka xani ini-s xa anu kuu-ia, te n-ka kana xee-s. 50 Chi ntdaa-s n-xini-ia, te loko n-ka yu'u-s. Yachi n-ja'an-ia nuu-s:

—Koo ka'nu anu koio-n. Chi mee-r. Maxku yu'u koio ka-n.

51 N-keé-ia xi'in-s barcu, te n-nujuiin tachi. N-ka xani ini-s: "¿Nax n-kuu? ¿Nax koo?" Te yo n-ka yu'u-s. 52 Chi ña n-ka kutnuni ini-s nax n-kuu hora n-xia'an-ia tila n-ka xaxi kue'e ñayiu jan. Chi u'u n-ka jandixa-s.

N-ndadava'a Jesús ñayiu ku'u ñuu nani Genesaret
(Mt. 14:34-36)

53 N-ka dakaka-s barcu nde ɨnka lado ndute ka'nu. Ijan n-ka xee-s ñuu nani Genesaret, te n-ka tetnɨɨ-s barcu yu'u ndute. 54 Na n-ka kane-s barcu, te n-ka najini ñayiu Jesús. 55 Nitu'u ñuu ijan n-ka kendava ñayiu jua'an. N-ka kixe'e-i xa kandeka-i ñayiu ku'u jɨ'ɨn nuu n-tekutnu'u-i xa tuu Jesús. 56 Dava'a nga nuu n-xo xe'en-ia, ijan n-xo xe'en ñayiu. Na n-kɨu-ia ñuu kuechi, ñuu na'nu, ranchu, dava'a nga nuu n-xika-ia, n-ka xajan tuu-i ñayiu ku'u ichi ijan. N-ka xijan-i xamani nuu-ia, xa na tnɨɨ ñayiu ku'u juini ni yuda'ma-ia. Te ntdaa ñayiu ka ku'u n-ka tnɨɨ ita'u yuda'ma-ia, te n-ka ndva'a-i.

7

Xa kee anu ñayiu kida xa ña io ndoo ka anu-i
(Mt. 15:1-20)

1 Nuu tuu Jesús, n-ka xee se fariseu xi'in se tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés. N-ka kee-s Jerusalén xa jɨ'ɨn-s nuu tuu Jesús. 2 N-ka xini-s xa dava se dakua'a Jesús ka xaxi tila hora ñatu io ndoo nda'a-s. Ña n-ka nanda'a-s xa kune'e ii-s. Te xijan n-ka tekuechi ña'a se fariseu. 3 Chi se fariseu xi'in ntdaa ñayiu Israel, ña xaxi-s nux ña nanda'a-s xa kune'e ii-s. Ka kida-s ná io ná jua'an ntdaa xa n-xetniu taxa'nu tnetnu-s. 4 Hora xe'en-s nuya'u, te io xa kuchi ñɨɨ-s antecas xa kaxi-s. Te kue'e ka io ɨnka xa xetniu-s. Najini-s vasu-s, tndo'o-s, kɨdɨ kaa-s, yuu-s, xa ne'e ii-s. 5 N-ka xijan tnu'u se fariseu xi'in se tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés:

—¿Nakuenda ña ka jandixa se dakua'a-n tnu'u n-ta'u tniu taxa'nu tnetnu-ro? ¿Nakuenda xa ña io ndoo nda'a-s te ka xaxi-s?

6 N-ja'an Jesús:

—Va'a n-kakune'e ña'a Isaías mee-n. Na n-xian tnu'u-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, n-kakune'e-s se io ɨɨn xa ja'an-s ko ɨnka xa kida-s:

Ja'an ñayiu ya'a xa xemani ña'a-i mee-r,
ko ña ndaa, chi ñatu jandixa ña'a anu-i.
7 Ñatu xiniñu'u xa ndadaka'nu ña'a-i.
Meni xa ta'u tniu seyɨɨ dakua'a-i ñayiu.

8 N-ka dandoo-n tnu'u ta'u tniu Ianyuux, te kida-n xa xetniu seyɨɨ. Ka najini-n tndo'o-n, vasu-n, te ntdaa ɨnka xa ɨɨn nuu kuu, ko ñatu ka kida-n xa juini Ianyuux.

9 ’Ñatu ka chinuu-n xa ta'u tniu Ianyuux, xa kada na'i ka-n xa xetniu mee-n. 10 Chi n-ja'an Moisés: “Koo xañu'u nuu taa-n, nuu dɨ'ɨ-n.” N-ja'an-s: “ɨɨn ñayiu, nux kui'a ja'an-i taa-i, dɨ'ɨ-i, io xa ka'ni-n-yɨ.” 11 Ko ja'an mee-n xa ɨɨn seyɨɨ kua'a xa ndunde'e-s nuu taa-s, dɨ'ɨ-s, te ja'an-s: “Ma kua'a-da xa chindee ña'a-da, chi ntdaa xa neva'a-da Corbán kuu.” (Corbán juini kachi: “Xa'a kuu ɨɨn xa n-doko-da nuu Ianyuux.”) 12 Te ñatu ka xejoon-n xa kada-s ni ɨɨn xaxe'e taa-s, dɨ'ɨ-s. 13 Te ka ta'u tniu-n nuu ñayiu xa kada mee-i ná kida mee-n. Xá n-ka dandoo-n tnu'u ta'u tniu Ianyuux. Te kue'e ɨnka xa ɨɨn nuu xi'in xijan ka kida-n.

14 Ɨnka vuelta n-ja'an Jesús nuu ntdaa ñayiu ijan. N-xia'an-ia:

—Kunini koio-n ntdaa-n, te kutnuni ini koio-n. 15 Ni ɨɨn xa keé xiti ñayiu ma kada xa ñatu ne'e ii ñayiu jan. Xa kee anu ñayiu, kida xa ñatu ne'e ii-i. 16 Xandaa kuu xa io do'o-n. Io xa kunini-n.

17 N-dandoo-ia ñayiu, te n-kɨu-ia ve'e, te n-ka xijan tnu'u se dakua'a-ia nax juini kachi tnu'u jan. 18 N-xia'an-ia:

—¿Dani mee-n tuku, ñatu ka kutnuni ini-n a? ¿Ta kutnuni ka ini-n xa ɨɨn xa xaxi ɨɨn ñayiu ma kua'a xa kada xa ma kune'e ii-i a? 19 Ña kɨu xa xaxi-i nde anu-i. Diko ni xiti-i keé-i. Te dada ndexio ña'a-i.

Te du'a n-ja'an Jesús xa ntdaa xa io, kuu xa io ndoo xa kaxi-ro. 20 Te n-ja'an-ia:

—Xa kee anu ñayiu, kida xa ña io ndoo ka anu-i. 21 Nde anu-i vaxi xa xani ini-i xa u'u. Kidi-i xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i, o dandoo tna'a-i, o ka'ni-i ndɨyɨ. 22 Du'u-i, o kukajan ini-i xaxii ɨnka ñayiu, o xa u'u kida-i nuu ɨnka ñayiu. Danda'u-i ñayiu, o kida-i dava'a nga xa juini mee-i, o xini u'u-i ɨnka ñayiu. Jantnu'u-i ñayiu, o najuen tnu'u-i mee-i, o kuxee ini-i. 23 Ntdaa xa u'u kee nde anu ñayiu, te kida xa ña io ndoo ka anu-i.

Ɨɨn ñadɨ'ɨ n-jandixa Jesús
(Mt. 15:21-28)

24 Ijan n-kee Jesús jua'an-ia distrito Tiro, distrito Sidón. Ijan n-kɨu-ia ɨɨn ve'e. Ña n-juini-ia xa tekutnu'u ñayiu xa tuu-ia ijan, ko ña n-kua'a xa kɨva'a-ia. 25 Chi yachi n-tekutnu'u ɨɨn ñadɨ'ɨ xa tuu-ia ijan. Ñu'u tachi u'u anu da'ya dɨ'ɨ-ña. N-xee-ña nuu tuu Jesús, n-xe juiin xiti-ña nuu-ia. 26 Te ñadɨ'ɨ ja'an tnu'u griegu kuu-ña. Ñatu kuu-ña ñadɨ'ɨ ñuu Israel, ñadɨ'ɨ Sirofenicia kuu-ña. Te n-xijan-ña nuu Jesús xa kine'e-ia tachi u'u anu da'ya dɨ'ɨ-ña. 27 N-xia'an-ia:

—Ditna ka kada-r xa kax koio ñayiu ñuu Israel. Ñatu xiniñu'u, nux tnɨɨ-r xa ka xaxi ñayiu mee-r, xa dajane-r nuu ti-ina.

28 N-xia'an-ña:

—Joon, dito. Ko ti-ina nukoo ka'a mexa, xax koio-tɨ pedazu kuechi nungoio, hora ka xaxi dichi kuechi io ve'e.

29 N-xia'an-ia:

—Xaxe'e xa du'a n-ja'an-n, juan nu'u ve'e-n vitna. Xá n-kee tachi u'u anu da'ya dɨ'ɨ-n.

30 Te juan nu'u-ña ve'e-ña. Na n-naxee-ña, n-nani'i-ña da'ya-ña. Kaa-i nuu xito-i ndetatu-i, chi xá n-kee tachi u'u n-ñu'u anu-i.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se ña ja'an te do'o-s

31 N-kee Jesús distrito Tiro, te n-ya'a-ia ñuu nani Sidón. Ijan n-xikonuu-ia distrito Decápolis, xa xee-ia nde ndute ka'nu nani Mar Galilea. 32 Ijan xndeka ñayiu ɨɨn se ku'u nuu tuu-ia. Se do'o kuu-s, te dɨuni ñatu ja'an va'a-s. N-ka xijan-i-ia xa kajan ndodo-ia nda'a-ia se ku'u, xa ndadava'a-ia-s. 33 N-dandoo-ia ñayiu jan, te ndeka dɨɨn-ia se ku'u jua'an. Dɨkɨ nda'a-ia n-tnɨɨ-ia yau do'o-s, te xi'in dɨkɨ nda'a-ia n-xajan-ia dɨɨ-ia yaa-s. 34 Nukonde'a-ia andɨu, n-xenu ini-ia, te n-xia'an-ia:

—¡Efata! (Tnu'u juini kachi: ¡Na najaan do'o-s!)

35 Hora ijan ni n-ndva'a-s. N-teku-s te
n-ndva'a yaa-s, te kaxi n-naja'an-s. 36 Te
n-ta'u tniu Jesús xa maxku najani koio
ñayiu jan nax n-kuu. N-ta'u tniu-ia xa
maxku ja'an koio-i, ko kue'e ka n-ka ja'an-i.
37 N-ka yu'u-i te n-ka kuvete-i. N-ka xia'an
nuu tna'a-i:
—Va'a kida-ia ntdaa. Kida-ia xa nukonini
ñayiu do'o, te kida-ia xa naja'an ñayiu ñatu
ja'an.

8

N-kida Jesús xa n-xaxi koon mil ñayiu
(Mt. 15:32-39)

1 Kɨu ijan n-ka taka kue'e xa kue'e ñayiu
nuu tuu Jesús. Te ña tuu nax kax koio-i io.
N-kana Jesús se dakua'a-ia, te n-xia'an-ia:
2 —Kundau ini-r ñayiu ya'a. Xá n-kuu
uni kɨu xtuu-i xi'in-ro ya'a, te ña tuu nax
kax koio-i io. 3 Nux tunda'a-r-yɨ nu'u koio-i
ve'e-i, te ma kaxi-i, te kuita koio-i doko ichi,
chi dava-i yo xika vaxi-i.
4 N-ka ja'an se dakua'a-ia:
—¿Ndexu ni'i-ro tila xa kax koio-i?, chi
ñayo ñayiu io ya'a.
5 N-xijan tnu'u-ia:
—¿Nada tila io?
N-ka ja'an-s:
—Uxa.
6 N-ta'u tniu-ia xa na nkoo koio ñayiu
nuu ñu'u ijan. N-tnɨɨ-ia uxa tila jan, te
n-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux.
N-ta'u dava-ia tila, te n-xia'an-ia nuu se
dakua'a-ia, xa na dakee xio-s, xa kax koio
ñayiu. N-ka dakee xio-s tila nuu ntdaa
ñayiu jan. 7 Dɨuni n-xio uni koon chaka
kuechi. N-xia'an Jesús xa n-kuta'u-ia nuu
Ianyuux, te n-ja'an-ia xa na dakee xio-s
chaka tuku. 8 Te va'a n-ka xaxi ntdaa ñayiu
jan. Te n-ka naje'en se dakua'a-ia pedazu
ndoo ka. Uxa yɨka na'nu n-ka dachitu-s. 9 Te
naxa koon mil ñayiu n-ka xaxi kɨu ijan. Te
n-tunda'a Jesús ñayiu jan juan nu'u koio-i
ve'e-i. 10 Te n-keé mee-ia xi'in se dakua'a-ia
barcu, te n-ka xee-s distrito Dalmanuta.

Se fariseu, n-ka juini-s xa kada Jesús ɨɨn
milagru
(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

11 Te ijan n-ka xee se fariseu, te n-ka
kixe'e-s xa jantna'a tnu'u-s xi'in Jesús. N-ka
juini-s xa kada-ia ɨɨn milagru, ɨɨn seña vaxi
nde andɨu. Ka xitotnuni-s-ia. 12 N-xenu
ini-ia, te n-ja'an-ia:
—¿Nax kuu xa ka xijan ñayiu ya'a ɨɨn
milagru? Xandaa kuu xa ja'an-r. Nuu ñayiu
ya'a, ma dande'a-r-yɨ ni ɨɨn.
13 Te n-dandoo-ia se fariseu jan. Ɨnka
vuelta n-keé-ia barcu, te n-xee-ia nde ɨnka
lado yu'u ndute ka'nu jan.

Xa ka kida se fariseu
(Mt. 16:5-12)

14 Te n-ka ndunaa se dakua'a-ia xa
kane'e-s tila jɨ'ɨn. Idini tila ne'e-s xiti barcu
jan. 15 Te n-ta'u tniu Jesús:
—Koo koio cuedado. Ñatu xiniñu'u
levadura se fariseu, ni levadura se kunxa'nu
ka Herodes.
16 Te n-ka ja'an-s nuu ɨɨn-s nuu ɨnka-s:
—Du'a ja'an-ia xaxe'e xa ña tuu na tila
ne'e-ro.
17 Te n-teku Jesús nax n-ka ja'an-s, te
n-xia'an-ia:
—¿Nax kuu xa ka ndatnu'u-n xa ña tuu
na tila ne'e-n? ¿Ta kutnuni ka ini-n a?
¿Ñatu juini-n xa kutnuni ini-n? 18 ¿Io nduchi
nuu-n, ko ña xnde'a va'a-n a? ¿Io do'o-n, ko
ña xnini va'a-n a? ¿Ñatu xna'a-n nax n-kuu
a? 19 Na n-ta'u dava-r o'on tila, na n-ka xaxi
o'on mil seyɨɨ, te, ¿nada yɨka n-chitu pedazu
ndoo ka n-ka nakueka-n?
N-ka ja'an-s:
—Uxi uu.
20 —Te na n-ta'u dava-r uxa tila, na n-ka
xaxi koon mil ñayiu, te, ¿nada yɨka n-chitu
pedazu ndoo ka n-ka nakueka-n?
N-ka ja'an-s:
—Uxa.
21 N-xia'an-ia nuu-s:
—Te dani, ¿ta ña'a ka kutnuni ini-n a?

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se kuaa ñuu nani
Betsaida

22 Te ijan n-ka xee-s ñuu nani Betsaida.
Ijan xndeka ñayiu ɨɨn se kuaa nuu tuu Jesús.
N-ka xijan-i-ia xa tenee-ia nda'a-ia nduchi
nuu-s. 23 N-tnɨɨ-ia nda'a-s, te ndeka-ia-s
jua'an nde yuñuu. Ijan n-xajan-ia dɨɨ-ia
nduchi nuu-s, te n-tenee-ia nda'a-ia nuu-s.
N-xijan tnu'u-ia-s:
—¿Nukonde'a-n ita'u a?
24 Nde'a-s, te n-ja'an-s:
—Nde'a-da seyɨɨ. Ná xndaa yutnu xn-
daa-s, ko ka xikonuu-s.
25 Ɨnka vuelta n-tenee-ia nda'a-ia nduchi
nuu-s, te n-kida-ia xa nukonde'a-s.
N-ndva'a-s, te nukonde'a kaxi-s ntdaa, nde
xika.

26 N-tunda'a-ia-s xa nu'u-s ve'e-s. N-xia'an-ia:
—Maxku ndɨu-n ñuu katuu ya'a vitna. Maxku najani-n nuu ni ɨɨn ñayiu ya'a nax n-kuu.

N-ja'an Spedru xa Jesús kuu Ia n-tunda'a Ianyuux
(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Te n-kee Jesús xi'in se dakua'a-ia jua'an-ia ntdaa ñuu kuechi xndatuu yatni Cesarea Filipo. Ichi ijan n-xijan tnu'u-ia se dakua'a-ia:
—¿Ndese kuu-r ka ja'an ñayiu?
28 N-ka ja'an-s:
—Ka ja'an-i xa Sua Bautista kuu-n. Ka ja'an ɨnka ñayiu xa Elías kuu-n. Te ɨnka-i ka ja'an xa ɨɨn se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xá n-kuu kue'e kuia kuu-n.
29 N-xijan tnu'u-ia:
—Te mee-n, ¿ndese kuu-r ka ja'an mee-n?
N-xia'an Spedru:
—Ndixi kuu Cristu. Ia n-tunda'a Ianyuux kuu-n.
30 N-ta'u tniu-ia nuu-s xa maxku ja'an koio-s nuu ni ɨɨn ñayiu jundu kuu-ia.

N-xio xa kuú Jesús
(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Te n-kixe'e-ia xa dakua'a-ia-s xa Se kuu ñani tna'a ñayiu, io xa kue'e vida ya'a-s. N-ja'an-ia xa ma jandixa ña'a sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel. Ni dutu ka taxnuni, ni se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés, ma jandixa ña'a koio-s. N-ja'an-ia xa ka'ni ña'a koio-s, te nuu uni kɨu nandoto-ia. 32 Kaxi n-ja'an-ia. Xijan kuu xa n-kee dɨɨn Spedru xi'in-ia jua'an-s, te n-kixe'e-s xa kudeen-s nuu-ia, chi ña n-juini-s xa du'a koo. 33 Ko n-nkonenuu Jesús te n-nukonde'a-ia se dakua'a-ia, te n-kudeen-ia nuu Spedru. N-xia'an-ia:
—¡Xiko juiin, Satanás! Ñatu chinuu-n xa juini Ianyuux. Diko ni xa xani ini seyɨɨ xani ini mee-n vitna.
34 N-kana-ia kue'e ñayiu jan xi'in se dakua'a-ia, te n-xia'an-ia:
—Ɨɨn seyɨɨ, nux juini-s xa kunduu-s xi'in mee-r, ma kua'a kada-s xa juini mee-s. Kuu ná kuu xa doko-s curuxi nuu kuú-s. Io xa kande ini-s xa juini mee-s, xa kada-s ná kida mee-r. 35 Dava'a nga ñayiu juini xa kada-i xa juini mee-i, ma kutuu va'a-i. Ko nux kande ini-i xa juini mee-i, xa jandixa ña'a-i mee-r te juña tnu'u-i tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu, te kutuu va'a-i. 36 Chi, ¿nax va'a nux ni'i ɨɨn ñayiu ntdaa xa io ñuñayiu, ko du'a chiya'u-i ntdaa xa kuu-i xi'in nde anu-i dakuita-i? 37 Chi, ¿nax juña'a-i xa najueen-i anu-i? Ña tuu. 38 Ná kuu ñadɨ'ɨ dandoo yɨɨ-ña kuu ñayiu xtuu vitna. Meni xa u'u ka kida-i. Ɨɨn seyɨɨ, nux kujanuu-s xaxe'e mee-r xi'in tnu'u-r nuu ñayiu ya'a, te dani kujanuu mee-r xaxe'e mee-s, hora na ndixi-r xi'in xa taxnuni Taa-r. Se kuu ñani tna'a ñayiu kuu-r, te ndixi-r xi'in ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux.

9

1 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Dava ñayiu nujuiin ya'a, ma kuú-i nde jini-i xa taxnuni Ianyuux. Jini koio-i xa Ia kunxa'nu ka kuu-ia te taxnuni-ia ñuñayiu.

N-ka xo nde'a se dakua'a Jesús xadiñu-ia
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

2 Nuu iñu kɨu, ndeka Jesús Spedru xi'in Jacobo xi'in Sua jua'an. Ndruni ni-s ndeka ña'a-ia jua'an, nde dɨkɨ yuku dujun. Ijan nɨni xnde'a-s, te n-nadama Ianyuux Jesús. Danaa, diñu xa diñu nuu-ia, te diñu xa diñu ñɨɨ-ia. 3 Ná kaa yu'a yodo dɨkɨ tnduu kaa da'ma-ia. Kuixi xa kuixi, te diñu xa diñu. Ña tuu ni ɨɨn xa kɨyɨ ná kɨyɨ da'ma-ia hora ijan. 4 Danaa, n-nujuiin ndi Elías xi'in ndi Moisés ijan. Ndatnu'u-s xi'in Jesús. 5 N-ja'an Spedru nuu Jesús:
—Maestru, ¡naka va'a xa tuu-ro ya'a! Na kadava'a koio-da uni ve'e todo. Ɨɨn ve'e mee-n, ɨɨn ve'e Moisés, ɨɨn ve'e Elías.
6 Chi ña n-kutnuni ini Spedru nax n-ja'an-s, chi yo n-ka yu'u-s, ndruni-s. 7 Ijan nuu vikó, te n-chida'u ña'a vikó jan ntdaa-s. Xiti vikó jan n-ka teku-s tnu'u:
—Se ya'a kuu Da'ya mani-r. Kunini koio-n nax ja'an-s.
8 Hora ijan ni n-ka xo nde'a-s nitu'u lado ijan, ko ña n-ka xini ka-s ni Elías ni Moisés. Menga Jesús nujuiin xi'in-s ijan.
9 Nɨni ka nuu-s yuku, te n-ta'u tniu-ia xa maxku najani-s ni ɨɨn nuu ñayiu nax n-ka xini-s. Nde na ya'a xa nandoto Se kuu ñani tna'a ñayiu, dada najani koio-s ntdaa xa n-ka xini-s. 10 Xijan kuu xa ña n-ka ja'an-s ni ɨɨn. Diko ni n-xijan tnu'u tna'a-s nax juini kachi xa kuú-ia te nandoto-ia. 11 N-ka xijan tnu'u-s Jesús:

—¿Nakuenda ka ja'an se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés xa io xa ki'na ka Elías
ndixi?
12 N-xia'an-ia:
—Xandaa kuu xa ki'na ka ndixi Elías xa
ndadava'a-s ntdaa. Te ja'an tnu'u Ianyuux
xa kue'e vida ya'a Se kuu ñani tna'a ñayiu,
te ja'an ñayiu xa ña ndoñu'u ña'a-i. 13 Ko
ja'an-r nuu mee-n xa xá n-ndixi Elías. Te
n-ka kida ñayiu Elías ntdaa xa n-ka juini
mee-i. Nani yodotnuni tnu'u Ianyuux, dani
n-ka kida-i-sɨ.

N-ndadava'a Jesús ɨin seluchi
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

14 Juan nu'u Jesús xi'in ndruni se
dakua'a-ia, nde nuu xtuu dava ka se
dakua'a-ia. Ijan n-ka xini-s kue'e xa kue'e
ñayiu naduku nduu nuu-s. Se tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés, n-ka jantna'a
tnu'u-s xi'in se dakua'a Jesús. 15 Na n-ka
xini ñayiu jan Jesús, te n-ka yu'u-i. N-ka
kendava-i jua'an-i nuu-ia, te n-ka ja'an-i xa
vanga takuu-ia. 16 N-xijan tnu'u-ia-i:
—¿Nax ka jantna'a tnu'u-n xi'in-s?
17 Te ɨin se nujuiin me'ñu ñayiu jan
n-ja'an:
—Maestru, ndeka-da da'ya yɨi-da vaxi
nuu-n. Ñu'u ña'a tachi u'u, te ña ja'an-s.
18 Dava'a nga nuu tnɨi ña'a-i, te dajane ña'a-i
nuu ñu'u. Xido t-iñu yu'u-s, te xax ndodo
tna'a nu'u-s, te nde'e nduyutnu-s. Xá
n-xijan-da nuu se dakua'a-n xa kine'e-s-yɨ,
ko ña n-ka kua'a-s.
19 N-ja'an Jesús:
—Ñayiu ña jandixa ka kuu-n. ¿Nada ka
kɨu io xa kutuu-r xi'in-n? ¿Nada ka kɨu io
xa kundetu kuee-r xaxe'e-n?
N-xia'an-ia nuu taa seluchi jan:
—Taxi-s.
20 Te ndeka-s seluchi nuu-ia. Hora n-xini
tachi u'u Jesús, loko nde'e n-daxiyɨ'ɨ-i-sɨ.
N-ndua seluchi nuu ñu'u, te n-tuni'na-s, te
n-xido t-iñu yu'u-s. 21 N-xijan tnu'u Jesús
taa seluchi jan:
—¿Nada kuia n-kuu ku'u-s kue'e ya'a?
N-ja'an taa seluchi:
—Nde na luchi-s. 22 Kue'e vuelta n-dajane
ña'a-i nuu ñu'u koko a nuu ndute, xa ka'ni
ña'a-i. Ko nux kua'a-n, chindee ña'a-n
xaxe'e-s. Kundau ini ña'a-n, mee-da xi'in
mee-s.
23 N-xia'an Jesús:
—Nux kua'a-n xa jandixa-n. Nuu ñayiu
jandixa Ianyuux, kua'a-ia xa kada-ia ntdaa.
24 N-kana taa seluchi jan:
—¡Jandixa-da! Chindee ña'a-n xa na
jandixa ka-da.
25 N-xini Jesús xa ka taka kue'e xa kue'e
ka ñayiu ijan, te n-kudeen-ia nuu tachi u'u
jan. N-ja'an-ia:
—Tachi u'u do'o, tachi u'u ña ja'an, ta'u
tniu ña'a mee-r. ¡Ta kee seluchi de! Te
maxku ndɨu ka-n-sɨ.
26 N-kana xee tachi u'u jan, te n-kida-i xa
n-xiyɨ'ɨ ka seluchi, te n-kee-i. Katuu seluchi
ná katuu ndɨyɨ, te n-ka ja'an kue'e ñayiu
jan xa n-xi'í-s. 27 Ko n-tnɨi Jesús nda'a-s, te
n-ndone'e-ia-s. Ijan n-ndojuiin-s.
28 Ijan dada n-kɨu Jesús ve'e, te n-ka xijan
tnu'u se dakua'a-ia:
—¿Nakuenda ña n-ka kua'a-da xa
kine'e-da tachi u'u seluchi jan?
29 N-xia'an-ia:
—U'u kuu xa kine'e koio-n tachi u'u ya'a.
Io xa kajan ta'u-n, te ma kaxi-n xa kune'e
ii-n, dada ndaku-n.

Vuelta kuu uu n-ja'an Jesús xa io xa kuú-ia
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

30 Ijan n-kee-ia xi'in se dakua'a-ia, te
n-ya'a-ia xi'in-s distrito Galilea. Te ña
n-juini-ia xa jini ña'a ñayiu ijan. 31 Chi
n-dakua'a-ia se dakua'a-ia. N-xia'an-ia:
—Ɨin seyɨi, diko-s Se kuu ñani tna'a ñayiu
nuu se ka'ni-s. Ka'ni koio-s-sɨ, te nuu uni
kɨu nandoto-s.
32 Ko se dakua'a-ia, ña n-ka kutnuni ini-s
tnu'u-ia. Te n-ka yu'u-s xa kajan tnu'u-s-ia.

Se dakua'a Jesús, n-ka jantna'a tnu'u-s
ndeda ɨin-s kunxa'nu ka
(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 N-xee-ia xi'in-s ñuu nani Capernaum.
Na n-xo tuu-ia ve'e, n-xijan tnu'u-ia-s:
—¿Nax n-ka jantna'a tnu'u-n ichi?
34 Ko ña n-ka ja'an-s ni ɨin. Chi ichi n-ka
jantna'a tnu'u-s ndeda mee-s kunxa'nu ka.
35 N-nukoo Jesús ijan, te n-kana-ia n-uxi uu
se dakua'a-ia, te n-xia'an-ia-s:
—Ɨin ñayiu, nux juini-i xa kunxa'nu ka-i,
io xa ku kuu-i ná kuu ñayiu ndijun da'u ni
nga nuu ntdaa ñayiu. Io xa junukuechi-i
nuu ntdaa ñayiu.
36 N-tnɨi Jesús nda'a ɨin seluchi nujuiin
ijan. N-xantuu-ia-s me'ñu ntdaa-s, te
n-nundee-ia-s. N-ja'an-ia:
37 —Ɨin ñayiu, nux kueka va'a-i idini
seluchi, kuu ná kuu seluchi ya'a, xaxe'e
mee-r, dani kueka ña'a va'a-i mee-r tuku.

Te nux kueka va'a-i mee-r, dani kueka va'a-i
Ia n-tunda'a ña'a mee-r vaxi.

N-ja'an Jesús: "Ɨin seyɨɨ, nux ña xini u'u ña'a-s, dani chindee ña'a-s"
(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 N-xia'an Sua:
—Maestru, n-ka xini-da ɨɨn se kine'e tachi u'u ñu'u anu ñayiu. N-ja'an-s xa kine'e-s-yɨ xi'in xa taxnuni mee-n, ko ña kunduu-s xi'in-ro. N-ka ta'u tniu-da-s xa maxku du'a kada ka-s, chi ña kunduu-s xi'in-ro.
39 Ko n-ja'an Jesús:
—Maxku ja'an ka-n xa maxku kada-s. Chi ɨɨn seyɨɨ, nux kada-s milagru xi'in xa taxnuni mee-r, te dada ma kua'a-s xa yachi kui'a ja'an ña'a-s mee-r. 40 Chi ɨɨn seyɨɨ, nux ña xini u'u ña'a-s, dani chindee ña'a-s. 41 Dava'a nga ñayiu taxi ɨɨn yaxi ndute mee-n, xaxe'e mee-r, te chiya'u-r-yɨ. Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux taxi-i idini yaxi ndute na ko'o mee-n xaxe'e xa kunduu-n xi'in Cristu, nuncas ma kuita xa ni'i-i ta'u-i.

"Maxku kada koio ka-n xa u'u"
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

42 'Ɨin seluchi jandixa ña'a mee-r, nux kada ɨin ñayIu xa kada-s kuechi, te va'a ka xa n-ka dakeé seyɨɨ ñayiu jan nuu ndute ka'nu n-kuu. Va'a ka xaxe'e ñayiu jan nux ɨin yodo molinu, ɨin yodo yo vee, ñu'u dujun-i, te dakeé koio-s-yɨ nuu ndute ka'nu, te kuú-i n-kuu. 43 Nux na kada nda'a-n xa kada-n kuechi, ka'nde-n. Va'a ka xaxe'e-n xa idini nda'a-n koo, te kɨu-n nuu kutuu va'a-n kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, dada xa io nduu nda'a-n, te jɨ'ɨn-n andea nuu ñu'u koko nuncas ma nda'va. 44 Andea ma kuú tndaku ka xaxi kuñu ñayiu, te nuncas ma nda'va ñu'u. 45 Nux na kada xe'e-n xa kada-n kuechi, ka'nde-n. Va'a ka xaxe'e-n, xa idini xe'e-n koo, te kɨu-n nuu kutuu va'a-n kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, dada xa io nduu xe'e-n te dakeé ña'a-ia andea nuu ñu'u koko nuncas ma nda'va. 46 Andea ma kuú tndaku ka xaxi kuñu ñayiu, te nuncas ma nda'va ñu'u. 47 Nux na kada nduchi nuu-n xa kada-n kuechi, tava-n. Va'a ka xaxe'e-n, xa idini nduchi nuu-n koo, te kɨu-n nuu taxnuni Ianyuux, dada xa io nduu nduchi nuu-n te dakeé ña'a-ia andea. 48 Andea ma kuú tndaku ka xaxi kuñu ñayiu, te nuncas ma nda'va ñu'u.
49 'Chi'i-ro ñɨɨ ntdaa xa doko-ro nuu Ianyuux. Ná kuu ñɨɨ jan kuu xa kue'e vida ya'a-n ñuñayiu ya'a. Dɨuni ná kuu ñu'u koko, kuu xa kue'e vida ya'a koio-n ñuñayiu ya'a. 50 Ná kuu ñɨɨ kuu mee-n. Va'a xiniñu'u ñɨɨ. Ko nux ñatuka ede, ¿nax kada-n xa nduu ede ɨnka vuelta? Xijan kuu xa, io xa ku kuu koio mee-n ná kuu ñɨɨ va'a, ñɨɨ ede, nɨni xtuu-n ñuñayiu ya'a. Io xa kutuu mani-n ɨɨn-n xi'in ɨnka-n.

10

Maxku kada ni ɨɨn ñayiu xa dandoo tna'a ɨɨn seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ-s
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Ijan n-kee Jesús, te n-xee-ia distrito Judea nde ɨnka lado de'va Jordán. N-ka taka kue'e xa kue'e ñayiu ijan, te ɨnka vuelta n-kixe'e Jesús xa dakua'a-ia-i. 2 N-ka kuy-atni se fariseu, xa kototnuni-s-ia, te n-xijan tnu'u-s-ia:
—¿Vatuka xa dandoo ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s, a ña'a u?
3 N-xia'an-ia:
—¿Nax n-ta'u tniu Moisés?
4 N-ka xia'an-s:
—N-xejoon Moisés xa kadava'a ɨɨn seyɨɨ ɨɨn tutu xa dandoo-s ñadɨ'ɨ-s.
5 N-xia'an Jesús:
—Xaxe'e xa unu xee ini-n n-kidava'a Moisés tnu'u ta'u tniu ya'a. 6 Ko ki'na nuu, na n-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io, "n-kidava'a-ia seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ". 7 "Xijan kuu xa dandoo seyɨɨ taa-s, dɨ'ɨ-s, xa kutuu-s xi'in ñadɨ'ɨ n-tnunda'a xi'in-s. 8 Te mee-s xi'in ñadɨ'ɨ-s, nduu-s xi'in-ña, kuu idini ñayiu. Ñatuka kuu-s uu ñayiu, chi idini ñayiu n-nduu-s." 9 N-kida Ianyuux xa idini ñayiu ka kuu-s, te xijan kuu xa maxku kada ni ɨɨn ñayiu xa dandoo tna'a-s.
10 Ɨnka vuelta xiti ve'e, n-ka xijan tnu'u se dakua'a Jesús nax juini kachi tnu'u n-ja'an-ia.
11 N-xia'an-ia:
—Nux dandoo ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s, te nat-nunda'a-s xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ, kida-s kuechi nuu ñadɨ'ɨ ki'na nuu. 12 Te nux dandoo ɨɨn ñadɨ'ɨ yɨɨ-ña, te natnunda'a-ña xi'in ɨnka seyɨɨ, dɨuni kida-ña kuechi tuku.

N-ja'an Jesús: "Juejoon koio-n xa kix koio sekuechi, dichi kuechi nuu mee-r"
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 Te ijan xndeka ñayiu sekuechi xi'in dichi kuechi nuu Jesús, xa kajan ndodo-ia nda'a-ia dɨkɨ-s. Ko se dakua'a-ia n-ka kudeen nuu ñayiu jan. 14 Na n-xini Jesús

nax ka kida se dakua'a-ia, n-kiti ini-ia.
N-xia'an-ia:
—Juejoon xa na kix na'i sekuechi, dichi
kuechi nuu mee-r, maxku kudeen ka-n nuu
ñayiu de. Chi ná kuu sekuechi, dichi kuechi
ya'a, da kuu ñayiu kutuu va'a nuu taxnuni
Ianyuux. 15 Xandaa kuu xa ja'an-r. Io xa
ku kuu koio ñayiu ná kuu sekuechi, dichi
kuechi ya'a. Ndeda ɨɨn ñayiu ma juejoon xa
taxnuni Ianyuux anu-i, nuncas ma kua'a-i
xa kutuu va'a-i xi'in Ianyuux.
16 N-nundee-ia sekuechi xi'in dichi kuechi
jan, te n-xajan ndodo nda'a-ia dɨkɨ-s, te
n-xia'an-ia:
—Na kada Ianyuux xa kutuu va'a koio-n
ntdaa-n.

N-ndatnu'u Jesús xi'in ɨɨn se kuika
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Na n-kee Jesús xa jɨ'ɨn-ia, te xino ɨɨn
seyɨɨ vaxi ichi ijan. N-xe juiin xiti-s nuu
Jesús, te n-xijan tnu'u-s:
—Maestru va'a, ¿nax kada-da xa ni'i-da
xa kutuu-da xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ?
18 N-xia'an Jesús:
—¿Nakuenda ja'an-n xa va'a mee-r? Ni
ɨɨn ñayiu ña va'a. Idini Ianyuux va'a. 19 Va'a
xini-n tnu'u n-ta'u tniu Moisés: "Maxku
ka'ni-n ndɨyɨ. Maxku dandoo-n ñadɨ'ɨ-n
xa kidi-n xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ. Maxku du'u-n.
Maxku tekuechi-n ñayiu tnu'u ña ndaa.
Maxku danda'u-n ñayiu. Koo xañu'u nuu
taa-n, nuu dɨ'ɨ-n."
20 N-xia'an-s:
—Maestru, ntdaa xa'a kida-da nde na
luchi-da.
21 Nde'a Jesús se ijan, te n-xemani-ia-s, te
n-ja'an-ia:
—Idinga xa io xa kada-n. Jua'an, te
diko-n ntdaa xaxii-n, te juña'a-n nuu ñayiu
kunda'u. Te ni'i-n xa va'a ka andɨu. Ne'e, te
doko-n curuxi, ná doko ɨɨn seyɨɨ curuxi-s xa
kuitakaa-s, te kunduu-n xi'in mee-r.
22 Ko se ijan, na n-teku-s tnu'u Jesús, te
yo n-kuko'yo ini-s. Tnau ini-s jua'an-s, chi
kue'e xaxii-s io.
23 Nde'a Jesús nuu ntdaa se dakua'a-ia
xtuu ijan, te n-xia'an-ia:
—Naka u'u kua'a se kuika xa xee-s nuu
taxnuni Ianyuux.
24 Te n-ka yu'u se dakua'a-ia xaxe'e
tnu'u-ia. Ɨnka vuelta n-ja'an-ia:
—Da'ya-r, naka u'u kua'a ñayiu neva'a
kue'e xaxii-i, xa kɨu-i nde nuu taxnuni
Ianyuux. 25 Yo u'u xa ya'a kɨtɨ nani camello
yau yɨkɨ kiku, ko u'u ka xa kɨu ɨɨn se kuika
nde nuu taxnuni Ianyuux.
26 Loko n-ka yu'u se dakua'a-ia. N-ka xijan
tnu'u tna'a-s:
—Xijan kuu xa, ¿jundu kua'a xa dakaku-i
mee-i, xa ma jɨ'ɨn-i andea?
27 N-nukonde'a Jesús se ijan, te
n-xia'an-ia:
—Meni mee ñayiu, ña kua'a-i xa dakaku-i
mee-i, ko Ianyuux, joon, kua'a-ia xa
dakaku-ia-i. Chi ntdaa xa kua'a Ianyuux
xa kada-ia.
28 N-kixe'e Spedru xa ja'an-s nuu-ia:
—Mee-da, n-ka dandoo-da ntdaa, xa kun-
duu-da xi'in mee-n.
29 N-xia'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨɨn seyɨɨ, nux
n-dandoo-s ve'e-s a ñani-s a ku'a-s a dɨ'ɨ-s
a taa-s a ñadɨ'ɨ-s a da'ya-s a xaxii-s, xaxe'e
mee-r xi'in xaxe'e tnu'u Ianyuux, te kue'e
ka natnɨɨ-s. 30 Nde ɨɨn cientu ka ve'e, ñani-s,
ku'a-s, dɨ'ɨ-s, da'ya-s, xaxii-s natnɨɨ-s, juini
ka kida u'u ña'a ñayiu mee-s. Antecas
xa ndixi mee-r, natnɨɨ-s ntdaa xijan, te na
ndixi-r, kutuu va'a-s xi'in Ianyuux kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 31 Kue'e ñayiu xndodo nuu vitna,
ko kɨu ijan dɨu-i nukuitandijun koio. Te
ñayiu xndijun koio vitna, dɨu-i nujuindodo
nuu koio kɨu ijan.

Vuelta kuu uni n-ja'an Jesús xa io xa kuú-s
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Te ka xika Jesús xi'in se dakua'a-ia
jua'an ichi xe xee nde ñuu Jerusalén. Ndodo
nuu Jesús, te n-ka yu'u se dakua'a-ia. Xndi-
jun-s-ia, te n-ka yu'u-s. Ɨnka vuelta ndeka
dɨɨn-ia n-uxi uu se dakua'a-ia jua'an, te
n-kixe'e-ia xa ja'an-ia nuu-s nax ya'a-ia.
33 N-xia'an-ia:
—Vitna, jɨn xee-ro Jerusalén, te diko ɨɨn
seyɨɨ Se kuu ñani tna'a ñayiu, nuu dutu
ka taxnuni, xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. Ta'u tniu koio-s xa
kuú Se kuu ñani tna'a ñayiu, te kandeka
ña'a-s jɨ'ɨn nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel.
34 Kada koio ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel
xa januu, te tudɨɨ ña'a koio-i. Chirrión ñɨɨ
janña'a-i, te ka'ni ña'a-i. Ko nuu uni kɨu,
nandoto-s.

Jacobo xi'in Sua, n-xijan-s xamani Jesús
(Mt. 20:20-28)

35 Ijan dada, n-ka kuyatni Jacobo xi'in Sua
nuu Jesús. Da'ya yɨɨ Zebedeo ka kuu-s. Te
n-ka ja'an-s:

—Maestru, ka juini-da xa kada ña'a-n
dava'a nga xa kajan-da nuu-n.
36 N-xia'an-ia:
—¿Nax ka juini-n xa kada-r xaxe'e-n?
37 N-ka ja'an-s:
—Juejoon-n xa ɨɨn-da nkoo nda'a kua'a-n,
te ɨnka-da nkoo nda'a datni-n, hora na
taxnuni-n.
38 N-xia'an-ia:
—Ña ka kutnuni ini-n nax ka xijan-n.
¿Kua'a-n xa kue'e vida ya'a koio mee-n, ná
kue'e vida ya'a mee-r a? Xa kue'e vida ya'a
mee-r, kuu ná kuu xa ko'o-r ɨɨn taxa ñu'u ɨɨn
xa yo nde'e ua. Kuu ná kuu xa dajuendute
ña'a se diko ña'a. ¿Kua'a-n xa kundee ini
mee-n, nux du'a koo a?
39 N-ka xia'an-s:
—Joon, kua'a-da.
N-xia'an Jesús nuu-s:
—Xandaa kuu xa kue'e vida ya'a koio
mee-n, ná kue'e vida ya'a mee-r. Nani kada
ña'a koio-s mee-r, dani kada ña'a koio-s
mee-n. Kuu ná kuu xa kada koio-s xa ko'o-n
ɨɨn xa ua, te kuu ná kuu xa dajuendute ña'a
koio-s mee-n tuku. 40 Ko ma ja'an mee-r
jundu nkoo nda'a kua'a-r, te jundu nkoo
nda'a datni-r. Ntdaa xá io tu'a, te mee Taa-r
ja'an jundu nkoo ijan.
41 Na n-ka teku uxi ka-s nax n-ka xijan
Jacobo xi'in Sua nuu Jesús, te n-ka kixe'e-s
xa kiti ini-s nuu-s. 42 N-kana Jesús uxi ka se
ijan xa xee koio-s nuu-ia, te n-xia'an-ia:
—Xini-n nax ka kida se taxnuni nuu
ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. Io xa koo
koio ntdaa ñayiu xañu'u nuu-s. Ka kunuu-s
nuu ñayiu. Se kunxa'nu ka ñayiu ña ka
kuu ñayiu Israel, yo nde'e ka ta'u tniu-s
nuu ñayiu. 43 Ko mee-n, maxku du'a kada
koio-n. Ndeda ɨɨn-n juini xa kunxa'nu ka-n,
io xa junukuechi-n nuu ntdaa-n. 44 Ndeda
ɨɨn-n juini xa juindodo nuu-n nuu ntdaa-n,
io xa kadatniu du'a-n nuu dava ka-n. 45 Nde
Se kuu ñani tna'a ñayiu, ña n-kixee-s xa
junukuechi ñayiu nuu mee-s. Chi n-kixee-s
xa junukuechi mee-s nuu ñayiu. N-kixee-s
xa chiya'u-s kuechi ñayiu. Kuú mee-s, xa
maxku kuú koio ñayiu xi'in kuechi-i.

N-ndadava'a Jesús se kuaa nani Bartimeo
(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Ijan n-kee-ia, te n-xee-ia xi'in se
dakua'a-ia ñuu nani Jericó. Ijan n-ndee-ia
xi'in se dakua'a-ia, te kue'e xa kue'e
ñayiu. Ɨɨn xio ichi ijan nukoo ɨɨn seyɨɨ
nani Bartimeo. Da'ya yɨɨ Timoteo kuu-s.
Se kuaa kuu-s, te xijan nda'u-s ñayiu ka
ya'a ichi ijan. 47 Na n-teku-s xa ya'a Jesús, se
Nazaret, ichi ijan, n-kixe'e-s xa kana xee-s.
N-ja'an-s:
—¡Jesús, da'ya dana se kunxa'nu ka
David, kundau ini ña'a-n!
48 N-ka kudeen kue'e ñayiu jan nuu-s, xa
maxku kana ka-s, ko ni'i ka n-kana xee-s:
—¡Da'ya dana se kunxa'nu ka David, kun-
dau ini ña'a-n!
49 Nujuiin Jesús, n-xia'an-ia:
—Kana-s, na kixi-s.
N-ka kana-s se kuaa. N-ka ja'an-s:
—Koo ka'nu anu-n. Chi kana ña'a-ia
mee-n.
50 N-dajane-s doo-s, te tunga
n-ndojuiin-s, xa xee-s nuu Jesús. 51 N-ja'an
Jesús nuu-s:
—¿Nax juini-n xa kada-r xaxe'e-n?
N-xia'an se kuaa:
—Maestru, juini-da xa nukonde'a-da.
52 N-xia'an Jesús nuu-s:
—Juan nu'u ve'e-n. Xaxe'e xa jandixa
ña'a-n, n-ndva'a-n vitna.
Hora ijan ni n-nukonde'a-s, te n-xe kui-
tandijun-s Jesús jua'an ichi.

11

N-kɨu Jesús ñuu nani Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Te n-kuyatni Jesús, xi'in se dakua'a-ia,
ñuu Jerusalén. N-xee-ia xi'in-s ñuu nani
Betfagé xi'in ñuu nani Betania. Ñuu jan
katuu ndi'i xe'e Yuku Yutnu Olivo. Ijan
n-tunda'a Jesús uu se dakua'a-ia jua'an-s.
2 N-ja'an-ia:
—Jua'an koio ñuu katuu ichi jɨ'ɨn-ro.
Hora na kɨu-n ñuu ijan, te jini-n ɨɨn burru
luchi ndijun ijan. Ni ɨɨn ñayiu ta kodo
ka-tɨ. Ndaxi-n-tɨ, te kandeka-n-tɨ kixi. 3 Nux
xijan tnu'u ñayiu jan nakuenda ndaxi-n-tɨ,
te ja'an-n xa Xto'o-n ndoñu'u-tɨ te ma
kukuee-ia xa natunda'a-ia-tɨ.
4 Jua'an-s, te n-nani'i-s ɨɨn burru luchi
ndijun yatni ye'e ijan. Nujuiin-tɨ ichi yata
ve'e. N-ka nandaxi-s-tɨ.
5 Dava ñayiu xnii ijan, n-ka xijan tnu'u-i:
—¿Nakuenda ka ndaxi-n burru de? ¿Nax
ka kida-n?
6 N-ka ja'an-s nax n-ta'u tniu Jesús,
te n-ka xejoon-i xa kandeka-s-tɨ jɨ'ɨn.
7 Xndeka-s-tɨ jua'an nuu Jesús. N-ka xajan-s
doo-s yata-tɨ, te n-yodo-ia-tɨ. 8 Te kue'e

ñayiu, n-ka xajan-i doo-i ichi nuu n-xika-ia.
Dava-i n-xa'nde nda'a yutnu kuii, te n-ka
xajan-i-tnu nuu ichi. Du'a n-ka xio-i xañu'u
nuu Jesús.
9 Xee n-ka kana ñayiu xndodo nuu nuu
Jesús. Te dɨuni xee n-kana ñayiu xndijun
Jesús. N-ka ja'an-i:
—¡Hosanna! ¡Na kada Ianyuux xa kutuu
va'a se vaxi ya'a! ¡Xi'in xa taxnuni Ianyuux
vaxi-s! 10 ¡Na kada Ianyuux xa taxnuni se
vaxi ya'a, ná n-taxnuni taxa'nu tnetnu-ro
David! ¡Hosanna! ¡Na kuta'u-ro Ianyuux!
11 N-kɨu Jesús Jerusalén, te n-kɨu-ia
veñu'u. N-xini-ia ntdaa xa io ijan, te xá vax
kunee. Xijan kuu xa n-kee-ia, jua'an-ia xi'in
n-uxi uu se dakua'a-ia ñuu nani Betania.

N-ja'an u'u Jesús nuu yutnu higo
(Mt. 21:18-19)

12 Kɨu kuu uu n-ndee-ia xi'in se dakua'a-ia
Betania, te n-kojon-ia. 13 N-xini xika-ia
ɨɨn yutnu higo. Io nda'a kuii-tnu.
N-kuyatni-ia-tnu, xa ni'i-ia xavidi-tnu xa
kaxi-ia. Na n-xee-ia xe'e yutnu, ña n-ni'i-ia
ni ɨɨn xavidi-tnu. Meni nda'a-tnu io. Chi ta
juun ka nde'a-tnu. 14 N-ja'an-ia nuu yutnu
jan:
—Maxku juun ka ni ɨnka xavidi. Maxku
kaxi ka ni ɨɨn ñayiu xavidi-n nɨkava nɨkuita.
Te n-ka teku se dakua'a-ia nax n-ja'an-ia.

N-kine'e Jesús se ka xeen xi'in se ka diko
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

15 Na n-naxee-ia xi'in se dakua'a-ia
Jerusalén, n-kɨu-ia veñu'u ka'nu, te
n-kixe'e-ia xa kine'e-ia se ka xeen xi'in
se ka diko ijan. N-dajane-ia mexa se ka
dama tvini, xi'in silla se ka diko data. 16 Ña
n-xejoon-ia xa ni ɨnka ñayiu maxku kane'e
ndatniu-i ya'a veñu'u ka'nu. 17 N-kixe'e-ia
xa dakua'a-ia ñayiu ijan. N-xia'an-ia:
—¿Ñadu yodotnuni xa ve'e Ianyuux kuu
ve'e nuu kua'a ntdaa ñayiu xa kajan ta'u-i
nuu-ia u? Ko mee-n ka kida xa ve'e Ianyuux
kuu ná kuu yau ñadu'u.
18 N-ka tekutnu'u dutu ka taxnuni, xi'in
se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés,
nax n-ja'an Jesús, te n-ka nduku-s mudu xa
ka'ni-s-ia. Chi n-ka yu'u-s nuu-ia, xaxe'e xa
n-dakua'a-ia kue'e xa kue'e ñayiu, te n-ka
tna ini-i tnu'u-ia. 19 Na n-kunee, te n-kee
Jesús, xi'in se dakua'a-ia, ñuu Jerusalén.

Xá n-yichi yutnu higo
(Mt. 21:20-22)

20 Ne'e datne, n-ka naya'a ntuku-s nuu
nukoo yutnu higo jan, te n-ka xini-s xa nde
yo'o-tnu n-yichi. 21 N-naja'an Spedru tnu'u
Jesús, te n-xia'an-s-ia:
—¡Maestru, jira! N-kida u'u-n yutnu higo
ya, te n-yichi-tnu.
22 N-ja'an Jesús:
—Io xa jandixa koio-n Ianyuux. 23 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Nux ja'an ɨɨn ñayiu nuu
yuku ya'a, xa na dita Ianyuux yuku ya te na
dakeé-ia nuu ndute ka'nu, te du'a koo. Io
xa maxku ja'an-i xi'in anu-i, nux du'a koo a
ña'a. Io xa jandixa-i xa koo ná n-ja'an-i, te
du'a koo. 24 Xijan kuu xa, ja'an-r xa ntdaa xa
xijan ta'u-n, io xa jandixa-n xa xá n-tnɨɨ-n
xa xijan-n, te tnɨɨ-n. 25 Hora xijan ta'u-n,
io xa taxkanu ini-n ndeda ɨɨn ñayiu n-kida
xa u'u nuu mee-n. Te dada taxkanu ini
ña'a Taa-r, Ianyuux tuu andɨu, ntdaa kuechi
mee-n. 26 Ko nux ma taxkanu ini mee-n nuu
ñayiu, te ma taxkanu ini Taa-r, Ianyuux tuu
andɨu, kuechi mee-n tuku.

¿Jundu n-taxnuni xa n-kida Jesús ntdaa xa
n-kida-ia?
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Ɨnka vuelta n-naxee Jesús xi'in se
dakua'a-ia Jerusalén. Xikonuu-ia xiti
veñu'u ka'nu. Ijan n-ka xee dutu ka
taxnuni, xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés, xi'in sexa'nu ka
taxnuni nuu ñayiu Israel. 28 N-ka xijan
tnu'u-s-ia:
—¿Jundu n-taxnuni xa kida-n ntdaa xa
kida-n? ¿Jundu xi'in xa taxnuni kida-n
xa'a?
29 N-ja'an Jesús:
—Dani mee-r, kajan tnu'u ña'a-r ɨɨn
tnu'u. Nux na ja'an koio-n, te ja'an mee-r
jundu n-taxnuni xa du'a kida-r. 30 —N-xijan
tnu'u-ia-s— ¿Jundu n-tunda'a Sua Bautista?
¿Ianyuux a ñayiu a? Kachitnuña'a-n.
31 Se ijan n-ka kixe'e xa xijan tnu'u-s:
—Nux ja'an-ro xa n-tunda'a Ianyuux Sua,
te ja'an se ya'a: "Xijan kuu xa, ¿nax kuu xa
ña n-ka jandixa-n-sɨ?" 32 Ko nux ja'an-ro xa
n-tunda'a seyɨɨ Sua, te, ¿nax koo?
Chi n-ka yu'u-s nuu kue'e xa kue'e ñayiu
xyuku ijan, chi n-ka jandixa ntdaa ñayiu
xa xandaa kuu xa Sua n-kuu se xian tnu'u
tnu'u Ianyuux nuu-i. 33 Xijan kuu xa n-ka
xia'an-s nuu Jesús:
—Ña ka xini-r.
N-ja'an Jesús:

—Dani mee-r, ma ja'an-r jundu n-taxnuni xa kida-r xa'a.

12

N-ja'an Jesús xa se ka taxnuni nuu ñayiu Israel, n-ka kida-s xa u'u
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

1 Te ijan n-kixe'e Jesús xa ja'an-ia ɨɨn tnu'u, xa dakua'a-ia ñayiu ijan:

—Ɨɨn seyɨɨ n-dakeé kue'e yutnu uva. N-kidava'a-s yu'a yuú. N-chixaku-s yutnu uva. N-kidava'a-s ɨɨn pozo ka'nu, nuu ki'ni-s ndudi uva. Te n-kidava'a-s ɨɨn ve'e yuú, ɨɨn ve'e dujun, xa junuu-s yutnu uva ijan.

'N-xajan ndee-s ñu'u yutnu uva nuu uni koon seyɨɨ, xa kadatniu koio-s nuu ñu'u-s, te mee-s n-kee-s. Jua'an-s ɨɨn ñuu xika. 2 Na n-xee yoo xichi uva, n-tunda'a-s ɨɨn se xinokuechi nuu-s jua'an-s nuu se ka kidatniu nuu ñu'u-s, xa tnɨɨ-s uva xa kane'e-s nu'u nuu-s. 3 Ko se ka kidatniu nuu ñu'u-s, n-ka tnɨɨ-s se xinokuechi jan. N-ka janña'a-s, te n-ka nakuijun ña'a-s. Ni ɨɨn xavidi yutnu uva, ña n-tnɨɨ xto'o-tnu. 4 Ɨnka vuelta, n-tunda'a xto'o-tnu ɨnka se xinokuechi nuu-s nuu se ñunuu yutnu uva-s. N-ka janña'a-s, te n-ka ta'u-s dɨkɨ-s. Kui'a n-ka ja'an-s nuu-s. 5 Ɨnka ntuku se xinokuechi nuu-s, n-tunda'a ntuku-s. Se ijan, n-ka xa'ni-s. Te kue'e ɨnka-s. Dava-s n-ka janña'a-s, te dava-s n-ka xa'ni ña'a-s.

6 'Idinga seyɨɨ n-ndoo xi'in-s. Da'ya mani-s kuu-s. N-tunda'a-s da'ya-s, ndijun nga-s jua'an, nuu se ka kidatniu nuu ñu'u-s. N-ja'an-s: "Koo koio-s xañu'u nuu da'ya-r." 7 Ko se ka kidatniu nuu ñu'u-s, n-ka ja'an nuu tna'a mee-s: "Se ya'a vaxi xa tnɨɨ-s ntdaa xaxii xto'o-ro. ¡Na jɨ'ɨn-ro! Ka'ni-ro-s, te ndoo mee-ro xi'in ntdaa xaxii-s." 8 N-ka tnɨɨ ña'a-s, te n-ka xa'ni ña'a-s. N-ka dajane-s ndɨyɨ yata yu'a yuú yutnu uva.

9 Te n-xijan tnu'u Jesús:

—Xijan kuu xa, ¿nax kada xto'o ñu'u yutnu uva? Jɨ'ɨn-s, te danaa-s se ka kidatniu nuu ñu'u-s. Juña'a-s ñu'u yutnu uva nuu ɨnka ñayiu.

10 '¿Ña n-ka ka'u-n tnu'u Ianyuux a? Yodotnuni tnu'u Ianyuux:

N-ka kidava'a seyɨɨ ɨɨn ve'e.
Ɨɨn yuú n-ka dajane-s ɨɨn xio.
Ña n-ka kutnuni ini-s xa yuú jan
xá n-kaxí Ianyuux xa kuu yuú ki'na nuu.

11 Du'a n-kida Ianyuux,
te kuu ná kuu xa nde'a-ro ɨɨn xa vii ɨɨn xa va'a ka.

12 Te se n-ka teku nax n-ja'an Jesús, n-ka juini-s xa tnɨɨ-s-ia, ko n-ka yu'u-s nuu kue'e xa kue'e ñayiu xyuku ijan. Chi va'a n-ka kutnuni ini-s xa n-ja'an-ia tnu'u ya'a xaxe'e mee-s. N-ka dandoo-s-ia, te jua'an-s.

¿Vatuka xa chiya'u-ro tvini impuestu?
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

13 Ijan n-ka tunda'a-s dava se fariseu xi'in se partido Herodes nuu tuu Jesús, xa kunini-s tnu'u-ia, xa tekuechi-s-ia. 14 N-ka xee-s nuu nujuiin-ia, te n-ka ja'an-s:

—Maestru, ka xini-r xa se ndaa anu kuu-n, ña yu'u-n ni ɨɨn nuu ñayiu. Idini tnu'u ja'an-n nuu ntdaa ñayiu. Tnu'u ndaa dakua'a-n ñayiu ichi Ianyuux. ¿Vatuka xa chiya'u-ro tvini impuestu xijan se kuu emperador, se nani César, a ña'a u? ¿Juña'a-ro, a ña'a u?

15 Ko xini Jesús xa ɨɨn xa ja'an-s te ɨnka xa kida-s. N-ja'an-ia:

—¿Nax kuu xa xitotnuni ña'a-n? Kane'e ɨɨn tvini ne'e, na kunde'a-r.

16 Xne'e-s ɨɨn tvini n-xee nuu-ia. N-xia'an-ia:

—¿Jundu nuu ndenee nuu tvini ya'a? ¿Jundu dɨu yodotnuni nuu tvini ya'a?

N-ka ja'an-s:

—Se kuu emperador, se nani César.

17 N-ja'an Jesús:

—Najuña'a koio xa kuu xaxii César nuu César, te najuña'a koio xa kuu xaxii Ianyuux nuu Ianyuux.

Te n-ka yu'u-s-ia.

Xandaa xa nandoto koio ndɨyɨ
(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 Te n-ka xee se saduceu nuu nujuiin Jesús. Ka ja'an mee-s xa ma nandoto ndɨyɨ. N-ka xijan tnu'u-s-ia:

19 —Maestru, n-chidotnuni Moisés xa ɨɨn seyɨɨ, nux kuú-s te ndoo ñadɨ'ɨ-s te ñayo da'ya-s io xi'in-ña, io xa natnunda'a ñani-s xi'in viuda, xa koo da'ya-s xi'in-ña xaxe'e ndɨyɨ. 20 Uxa seyɨɨ n-xio. Se ki'na nuu n-tnunda'a xi'in ñadɨ'ɨ-s. N-xi'í-s, te ñayo da'ya-s xi'in-ña n-xio. 21 N-natnunda'a ñani-s xi'in-ña, te n-xi'í-s, te dɨuni ñayo da'ya-s xi'in-ña n-xio. Dani ñani kuu uni-s. 22 N-uxa-s n-ka tnunda'a xi'in ñadɨ'ɨ jan, te ni ɨɨn-s ña n-xio da'ya-s xi'in-ña. Te dada n-xi'í mee-ña tuku. 23 Xijan kuu xa kɨu na

nandoto ndɨyɨ, ¿ndeda-s ñadɨ'ɨ kuu-ña? Chi
n-tnunda'a-ña xi'in n-uxa-s.
24 N-xia'an Jesús:
—Ka danda'u-n mee-n. Ñatu ka kut-
nuni ini-n nax ja'an tnu'u Ianyuux. Dani
ñatu ka kutnuni ini-n nanda kuu xa tax-
nuni Ianyuux. 25 Na nandoto koio ñayiu,
ma tnunda'a seyɨɨ ni ñadɨ'ɨ. Nani xtuu
ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux tuu
andɨu, dani kutuu koio ñayiu nandoto. 26 Ko
xandaa xakuiti kuu xa nandoto koio ndɨyɨ.
¿Nuncas ña n-ka ka'u-n nax n-chidotnuni
Moisés a? N-ja'an Ianyuux nuu Moisés,
nuu nukoo ɨɨn yutnu koko te ña nda'va-tnu.
N-ja'an-ia: "Mee-r kuu Ianyuux jandixa
Abraham, kuu-r Ianyuux jandixa Isaac,
kuu-r Ianyuux jandixa Jacob." 27 Ianyuux,
ña kuu-ia Ianyuux ndɨyɨ. Chi kuu-ia
Ianyuux ñayiu ndito. Yo kue'e ka danda'u-n
mee-n.

Tnu'u ta'u tniu taxnuni ka
(Mt. 22:34-40)

28 Te nuu Jesús, kuyatni ɨɨn se tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés. N-teku-s xa ka
jantna'a tnu'u-s xi'in-ia, te n-kutnuni ini-s
xa va'a ja'an-ia. N-xijan tnu'u-s-ia:
—¿Ndeda tnu'u ta'u tniu taxnuni ka?
29 N-ja'an Jesús:
—Tnu'u ta'u tniu taxnuni ka kuu: "Ñayiu
Israel, kunini koio-n. Taa-ro Ianyuux, idini
Ianyuux kuu-ia. 30 Io xa juemani koio-n
Taa-ro Ianyuux. Xi'in nde yɨkɨ-n, nde
tuchi-n, nde xaxtnuni-n, nde anu-n, jue-
mani koio-n-ia." Xa'a kuu tnu'u ta'u tniu
taxnuni ka. 31 Te du'a ja'an tnu'u ta'u tniu
kuu uu: "Juemani koio-n ñayiu, nani xe-
mani-n mee-n." Ña tuu ɨnka tnu'u ta'u tniu
taxnuni ka.
32 N-xia'an se tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés:
—Io va'a ni, Maestru. Ndaa ja'an-n xa
idini Ianyuux kuu-ia te ñayo ɨnka Ianyuux
io. 33 Ndaa ja'an-n, xa xi'in nde yɨkɨ-ro,
nde tuchi-ro, nde xaxtnuni-ro, nde anu-ro,
io xa juemani-ro-ia, te io xa juemani-ro
ñayiu, nani xemani-ro mee-ro. Va'a ka xa
jandixa-ro tnu'u ya'a dada xa teñu'u-ro kɨtɨ
doko-ro nuu Ianyuux. Va'a ka xa jandixa-ro
tnu'u ya'a dada ntdaa xa doko-ro nuu-ia.
34 Na n-xini Jesús xa n-kutnuni ini-s
tnu'u-ia te va'a n-ja'an-s, te n-xia'an-ia:
—Vax kuyatni xa xee kɨu xa kɨu mee-n
nuu taxnuni Ianyuux.
Te n-ka yu'u ñayiu xyuku ijan. Ni ɨɨn se
ijan ña n-xijan tnu'u ka-ia.

¿Jundu da'ya kuu Cristu?
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

35 Ijan n-dakua'a Jesús ñayiu xyuku
veñu'u ka'nu. N-ja'an-ia:
—Se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, ¿nanda kuu xa ka ja'an-s xa Cristu,
Ia n-tunda'a Ianyuux, kuu da'ya dana se
kunxa'nu ka nani David? 36 N-kida Espíritu
Ii xa mee David n-ja'an:
N-ja'an Ianyuux nuu Xto'o-da:
"Nkoo ya'a, nda'a kua'a-r,
nde na kada-r xa taxnuni-n nuu
se ka xini u'u ña'a."
37 N-danani David se ijan Xto'o-s. ¿Nanda
kuu xa ɨɨn da'ya dana-s kuu Xto'o-s?
Te kue'e xa kue'e ñayiu xyuku ijan. N-ka
kuvete-i xa n-ka kuvete-i, hora n-ka teku-i
tnu'u Jesús.

N-ja'an Jesús: "Koo koio-n cuedado nuu se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés"
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

38 Na n-dakua'a Jesús ñayiu ijan,
n-ja'an-ia:
—Koo koio-n cuedado nuu se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés. Ka tna ini-s
xa kuikonuu-s jui'na-s da'ma nani, da'ma
ni'no maestru. Nuya'u ka juini-s xa ntdaa
ñayiu na ja'an xañu'u nuu-s. 39 Ka tna ini-s
xa ku nukoo-s silla nuu ka xko nukoo se
taxnuni veñu'u kuechi. Te hora kaxi-s dita
ɨɨn viko, ka tna ini-s xa ku nukoo-s nuu
va'a ka. 40 Ka tnɨɨ nga-s ve'e ñadɨ'ɨ ka kuu
viuda. Te hora ka xijan ta'u-s, te na'a ka
xijan ta'u-s, xa kani ini koio ñayiu xa yo
va'a xemani-s Ianyuux. Kue'e ka kada u'u
Ianyuux mee-s dada xa kada-ia ɨnka ñayiu.

Viuda kunda'u
(Lc. 21:1-4)

41 Xiti veñu'u jan nukoo Jesús yatni nuu
katuu xatnu nuu ka dakeé ñayiu tvini ka
doko-i nuu Ianyuux. Nde'a-ia kue'e ñayiu
ka ya'a ijan. Kue'e se kuika n-ka dakeé kue'e
tvini. 42 Ijan n-xee ɨɨn viuda yo kunda'u.
Mee-ña n-dakeé uu ni tvini kuechi ka. Yo
ita'u tvini kuu. 43 N-kana Jesús se dakua'a-ia,
te n-xia'an-ia:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Kue'e ka dakeé
viuda ya'a, viuda yo kunda'u, dada xa n-ka
dakeé ntdaa ñayiu kuika n-ka dakeé kue'e
tvini. 44 Mee-i, kue'e tvini xneva'a-i, te tvini
ndoo nga ka dakeé-i. Ko ñadɨ'ɨ ya'a, ñadɨ'ɨ

yo kunda'u, ñatuka nax neva'a-ña. Ntdaa xa n-xo neva'a-ña n-dakeé-ña.

13

N-ja'an Jesús xa ma ndoo ka ni ɨɨn yuú veñu'u Jerusalén
(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Na n-kee Jesús veñu'u Jerusalén, te n-ja'an ɨɨn se dakua'a-ia:

—Maestru, ¡kunde'a-n! ¡Naka na'nu yuú veñu'u ya'a! ¡Naka ka'nu veñu'u ya'a, te naka vili kaa!

2 N-ja'an Jesús:

—¿Nde'a-n veñu'u ka'nu, veñu'u vili kaa ya u? Ya'a ma ndoo ka ni ɨɨn yuú xa kava ndodo tna'a xi'in ɨnka yuú. Ntdaa jungoio.

Naxa koo antecas xa jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io
(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 Ijan dada, nukoo-ia dɨkɨ Yuku Yutnu Olivo, te nde'a ndaa-ia nde nuu katuu veñu'u Jerusalén. Na'i ni n-ka xijan tnu'u Spedru xi'in Jacobo xi'in Sua xi'in Ndrixi nuu-ia:

4 —Ja'an-n nakɨu koo tnu'u n-ja'an-n. Ja'an-n na seña koo, xa jɨn tna'a ná io ná jua'an tnu'u ya'a.

5 Te n-kixe'e Jesús xa juña tnu'u-ia nuu-s:

—Koo koio cuedado, xa maxku danda'u ña'a ni ɨɨn ñayiu. 6 Kixee kue'e se ja'an xa io xa jandixa koio-n mee-s. Ja'an koio-s xa Cristu kuu-s, te du'a koo xa danda'u-s kue'e ñayiu.

7 'Teku koio-n xa jantna'a ñayiu, te tekutnu'u koio-n xa jantna'a ka-i, ko maxku kɨ ini-n, te maxku yu'u-n. Io xa du'a ya'a, ko ta xinokava ka ntdaa xa io. 8 Jantna'a koio ñuu xi'in ñuu, se kunxa'nu ka xi'in se kunxa'nu ka. Koo xa kixi ñutnaa nde'e. Te kixi tnama, xa kojon koio ñayiu ñuu xi'in ñuu. Du'a kixe'e xa kue'e xa kue'e vida ya'a koio ñayiu ñuñayiu. Kuu ná kuu xa kixe'e kue'e ñadɨ'ɨ xa u'u kaku da'ya-ña.

9 'Ko mee-n, koo koio-n cuedado. Kandeka ña'a koio-s jɨ'ɨn nuu juxtixia, te xiti veñu'u kuechi janña'a koio-s. Xaxe'e mee-r ku nujuiin-n nuu se taxnuni xi'in se kunxa'nu ka. Hora ijan, ja'an ndaa-n nuu-s xaxe'e-r. 10 Du'a koo, chi antecas xa xinokava ntdaa xa io, te io xa juña tnu'u koio se jandixa ña'a mee-r tnu'u va'a Ianyuux nuu ntdaa ñayiu ñuñayiu. 11 Na kandeka ña'a-s jɨ'ɨn nuu juxtixia, maxku kɨ ini-n na tnu'u ja'an-n. Hora ijan ni, dava'a nga tnu'u taxi Ianyuux, te ja'an-n. Ñadu mee-n ja'an, chi ja'an Espíritu Ii. 12 Kandeka ɨɨn seyɨɨ ñani-s jɨ'ɨn nuu juxtixia, xa ka'ni ña'a koio-s. Dɨuni kandeka ɨɨn seyɨɨ da'ya mee-s jɨ'ɨn, xa ka'ni ña'a koio-s. Kuxee ini koio ñayiu nuu taa-i, nuu dɨ'ɨ-i. Kandeka koio ñayiu taa-i, dɨ'ɨ-i jɨ'ɨn nuu juxtixia, xa ka'ni ña'a koio-s. 13 Jini u'u ña'a koio ntdaa ñayiu mee-n, xaxe'e xa jandixa ña'a-n mee-r. Ko nux kundee ini-n, xa jandixa ña'a na'i-n mee-r, nde na xee xa kuú-n, te dakaku ña'a Ianyuux mee-n, xa ma kuú-n xi'in kuechi-n.

14 'Kunde'a koio-n ɨɨn xa yo kui'a kaa, ɨɨn xa ñatu ii, nujuiin xiti veñu'u Jerusalén. Hora ijan dandoo Ianyuux veñu'u ñayiu Israel, xa ma kutuu ka-ia xiti veñu'u ijan. Se n-xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, se nani Daniel, n-xo kakune'e-s xa du'a koo. Hora na kunde'a koio-n xa kui'a kaa nujuiin nuu maxku ku nujuiin, io xa kunu koio ñayiu xtuu Judea, jɨ'ɨn-i yuku. (Te ndeda-n ka ka'u tnu'u yodotnuni ya'a, io xa kutnuni ini-n tnu'u ya'a.) 15 Te se yodotuu dɨkɨ ve'e-s, maxku nuu-s xa ndɨu-s ve'e-s, xa tnɨɨ-s ni ɨɨn. 16 Se kidatniu nuu ñu'u-s, maxku jɨn nuje'en-s doo-s. 17 ¡Naka nda'u ñadɨ'ɨ ñu'u da'ya xi'in ñadɨ'ɨ dakadi da'ya kɨu ijan! 18 Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux, xa maxku juun dau nde'e hora na junu koio-n. 19 Chi kɨu ijan, kue'e xa kue'e vida ya'a koio ñayiu. Nde ki'na nuu, na n-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io, xi'in nde vitna, nuncas ña n-kuu xa ya'a ñayiu kue'e vida ná ya'a-i kɨu ijan. Ni ma kada ka Ianyuux ɨnka vuelta. 20 Nux ña n-xa'nde Xto'o-ro Ianyuux kɨu ijan n-kuu, te ma kaku ni ɨɨn ñayiu. Ko xaxe'e ñayiu mee-ia, ñayiu n-kaxí dɨɨn-ia, xaxe'e mee-i, xá n-xa'nde-ia kɨu ijan.

21 'Kɨu ijan, nux ja'an ɨɨn ñayiu: "Jira, ya'a tuu Cristu", a "Jira, ijan tuu-ia", te maxku jandixa koio-n xa ka ja'an-i. 22 Chi kix koio se danda'u ñayiu, se ja'an xa mee-s kuu Cristu, se ja'an xa xian tnu'u-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ko ña ndaa. Kada koio-s milagru xa danda'u-s ñayiu. Nux n-kua'a n-kuu, danda'u-s nde mee ñayiu n-kaxí dɨɨn Ianyuux, ko du'a ma kua'a-s xa kada-s. 23 Xijan kuu xa, koo koio-n cuedado. Xá n-ja'an-r nax koo, antecas xa xetna'a.

Ndixi Se kuu ñani tna'a ñayiu
(Mt. 24:29-35,42-44; Lc. 21:25-36)

24 'Kɨu ijan, na ya'a xa kue'e xa kue'e
vida ya'a koio ñayiu, ijan dada ma ndii ka
ngandii, ma ndii ka yoo. 25 Jungoio chudini
nde andɨu, te nɨ'ɨ ntdaa xa io andɨu. 26 Te
ijan kunde'a koio ntdaa ñayiu Se kuu ñani
tna'a ñayiu. Ndixi-ia xiti vikó. Kunde'a
koio ntdaa ñayiu xa Ia kunxa'nu ka kuu-ia,
kunde'a koio-i xa taxnuni mee-ia nuu nt-
daa ñayiu ñuñayiu. 27 Te ijan tunda'a-ia
ángel, ia ka xinokuechi nuu mee-ia. N-koon
lado ñuñayiu, dataka-ia ñayiu n-kaxí dɨɨn
Ianyuux. Nde dɨkɨ ñuñayiu xi'in nde xe'e
ñuñayiu, dataka-ia-i.
28 'Io xa dakua'a koio-n nax dakua'a ña'a
yutnu higo. Hora nandɨdɨ-tnu te xe nane
nda'a yute-tnu, xini-n xa vax nduyatni dau.
29 Mee-n tuku. Hora jini koio-n xa ya'a
nani n-ja'an-r, io xa kutnuni ini koio-n xa
xá n-xee kɨu xa jɨn tna'a ntdaa xa'a. Kuu
ná kuu xa xá nujuiin Se kuu ñani tna'a
ñayiu ye'e. 30 Xandaa xakuiti ja'an-r xa ma
kuú koio ñayiu ya'a, nde na ya'a ntdaa xa
n-ja'an-r. 31 Vax ndɨ'ɨ andɨu xi'in ñuñayiu,
ko nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ tnu'u mee-r.
32 'Ko nakɨu, nahora ya'a ntdaa xa'a, ña
xini ni ɨɨn ñayiu. Ni ángel, ia ka xinokuechi
nuu Ianyuux, ña ka xini-ia nakɨu koo. Ni
mee Da'ya Yɨɨ Ianyuux ña xini. Idini
Ianyuux, meni mee-ia na'a nakɨu ya'a ntdaa
xa'a.
33 'Xijan kuu xa, koo koio-n cuedado.
Kunde'a va'a-n, te kajan ta'u na'i-n. Chi
ña xini-n nakɨu ya'a xa'a. 34 Kuu ná kuu
xa jua'an xika ɨɨn seyɨɨ. Antecas xa kee-s
ve'e, n-tetutniu-s se ka xinokuechi nuu-s.
Nuu dɨɨn n-tetutniu-s ɨɨn ɨɨn-s natniu kada
koio-s. Se ndee ye'e, n-ta'u tniu-s xa va'a na
kunde'a-s. 35 Xijan kuu xa kunde'a va'a koio
mee-n. Chi ña xini-n nahora ndixi xto'o
ve'e. Xañini, a niu, a hora kana li'i, a ne'e
datne. 36 Koo koio-n cuedado, nada danaa
ndixi-ia, te nani'i ña'a-ia ka kidi-n. 37 Nani
ja'an-r nuu mee-n, dani ja'an-r nuu ntdaa
ñayiu. ¡Kundito koio-n!

14

N-ka juini-s xa ka'ni koio-s Jesús
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Te ijan, juini ka-i uu kɨu xa koo viko
Paxcua xi'in viko ka xaxi ñayiu tila ña yɨ'ɨ
levadura. Dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés, ka juini-s
xa tnɨɨ presu-s Jesús, xa ka'ni koio-s-ia. Ko
ña n-ka juini-s xa jini koio ñayiu nax kada-s.
2 N-ka ja'an-s:
—Maxku tnɨɨ-ro-s hora kuu viko, nada da
jantna'a-ro ñayiu.

Ɨɨn ñadɨ'ɨ ñuu nani Betania, xodo ndute vili xe'en dɨkɨ Jesús
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

3 Te n-xo tuu Jesús ñuu Betania, ve'e
Simón. Se ijan ka danani ñayiu se ñɨɨ
te'yu. Nukoo Jesús yumexa ve'e Simón, te
n-xetu'a ña'a ɨɨn ñadɨ'ɨ. Ne'e-ña ɨɨn frascu
luchi, frascu yuú, ñu'u ndute yo ya'u, ndute
vili xe'en nani nardo. N-ta'u-ña frascu yuú,
te n-xodo-ña ndute yo ya'u dɨkɨ Jesús. Du'a
n-xio-ña xañu'u nuu-ia. 4 Te dava se xnii
ijan n-ka kiti ini. N-ka ja'an-s ɨɨn-s nuu
ɨnka-s:
—¿Nax kuu xa n-datɨu-ña xa ya'u de?
5 Nux n-diko-ro ndute ya'a n-kuu, ni'i-ro uni
cientu denario xa chindee-ro ñayiu kun-
da'u.
Te yo n-ka kudeen-s nuu ñadɨ'ɨ jan.
6 Ko n-ja'an Jesús:
—Maxku kudeen ka-n nuu-ña.
¿Nakuenda datna'a ka-n-ña? Xava'a
n-kida-ña xaxe'e mee-r. 7 Ntdaa kɨu xtuu
ñayiu kunda'u xi'in-n. Dava'a nga kɨu
juini-n, kua'a-n xa kada-n xava'a nuu
mee-i. Ko mee-r, ma kutuu ka-r xi'in-n
ntdaa kɨu. 8 N-kida-ña xa n-kua'a-ña.
Antecas xa kuú-r, te n-kida tu'a-ña ñɨɨ-r
xa nkonduxi-r. 9 Xandaa kuu xa ja'an-r.
Dava'a nga ñuu ñuñayiu juña tnu'u koio
ñayiu tnu'u va'a Ianyuux, dɨuni ja'an koio-i
nax n-kida ñadɨ'ɨ ya'a tuku. Te naja'an koio
ñayiu nax n-kida-ña.

N-diko Judas Jesús
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

10 Te Judas Iscariote, ɨɨn se kuu uxi uu
tna'a se dakua'a Jesús, jua'an-s nuu dutu ka
taxnuni, juan diko-s Jesús nuu-s. 11 Na n-ka
teku dutu ka taxnuni nax n-ja'an Judas,
n-ka kudɨ ini-s, te n-ka xia'an-s tnu'u-s xa
juña'a-s tvini. Te n-nduku Judas mudu
kada-s xa juña'a-s-ia.

N-xaxdini Jesús xi'in se dakua'a-ia
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; I Co. 11:23-26)

12 Kɨu ki'na nuu viko ka xaxi ñayiu tila
ñatu yɨ'ɨ levadura, hora io xa ka'ni koio-s
tkolelu ka xaxi-s viko Paxcua, n-ka xijan
tnu'u se dakua'a Jesús nuu-ia:

—¿Ndexu juini-n xa jɨ'ɨn koio-da, xa kada tu'a-da ndeyu viko Paxcua, xa kaa-n?

13 N-tunda'a-ia uu se dakua'a-ia, te n-xia'an-ia:

—Jua'an Jerusalén. Ijan nanitna'a-n xi'in ɨin seyɨɨ ndido yoo ndute. Kandijun-n-sɨ jɨ'ɨn. 14 Dava'a nga ve'e ndɨu-s, ja'an-n nuu xto'o ve'e jan: "Ja'an Maestru: ¿Nde io cuartu nuu kutuu-r, cuartu nuu kaxdini-r xi'in se dakua'a-r ndeyu viko Paxcua?" 15 Mee-s dande'a ña'a ɨin cuartu dujun, cuartu ka'nu, io tu'a. Ijan kada tu'a-n xa kaxdini-ro.

16 N-ka kee uu se dakua'a-ia, te n-ka kɨu-s Jerusalén. Ijan n-ka xini-s xa io tu'a ntdaa, nani n-ja'an-ia, te n-ka kidava'a-s ndeyu viko Paxcua.

17 Ijan na n-kunee, n-xee mee Jesús xi'in uxi uu se dakua'a-ia. 18 Nɨni nukoo-ia xi'in-s, te ka xaxi-s xi'in-ia, n-ja'an Jesús:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨin mee-n diko ña'a mee-r. Ɨin se xax ka'nu xi'in-r vitna.

19 N-ka kixe'e-s xa ka tnau ini-s. Ɨin ɨin-s n-ka xijan tnu'u-ia:

—¿Ñadu daña kuu-s a?

20 N-xia'an-ia:

—Ɨin se kuu tna'a uxi uu-n, se dandoyo tila idini ko'o xi'in-r, kuu-s. 21 Chi Se kuu ñani tna'a ñayiu, nani n-ka chidotnuni-s xa ya'a-s, dani ya'a-s. ¡Ko naka nda'u se diko Se kuu ñani tna'a ñayiu! Va'a ka nux ña n-kaku seyɨɨ jan n-kuu.

22 Hora ka xaxi-s xi'in-ia, n-tnɨɨ-ia tila te n-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u dava-ia tila, te n-dakee xio-ia nuu-s ntdaa-s. N-ja'an-ia:

—Kax koio-n. Xa'a kuu yɨkɨ kuñu mee-r.

23 Te ijan, n-tnɨɨ-ia ɨin vasu ñu'u ndudi uva. N-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux, te n-xia'an-ia vasu ñu'u ndudi uva, xa ko'o koio-s ita'u ita'u, ntdaa-s. 24 N-ja'an-ia:

—Xa'a kuu nɨñɨ-r katu xaxe'e ñayiu. Xaxe'e nɨñɨ mee-r, ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu, xa kutuu va'a koio kue'e ñayiu xi'in mee-ia. 25 Xandaa kuu xa ja'an-r. Nuncas ma ko'o ka-r ndudi uva ya'a, nde kɨu ijan, na ko'o xee-r nuu taxnuni Ianyuux.

N-ja'an Jesús xa ja'an Spedru xa ña xini-s-ia
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

26 Na n-ka xita-s ɨin alabanza Ianyuux, n-ka kee-s ve'e ijan. Jua'an-s Yuku Yutnu Olivo. 27 N-xia'an Jesús:

—Dandoo ña'a koio-n, ntdaa-n, xakuaa vitna. Chi koo ná n-ka chidotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia: "Ka'ni-r se ñunuu tkachi, te kute ni'na koio tkachi." 28 Ko na ya'a xa nandoto-r, te juindodo nuu-r nuu-n nde Galilea.

29 N-ja'an Spedru nuu-ia:

—Juini ntdaa ñayiu na dandoo ña'a mee-n, ko mee-da, ña'a.

30 N-xia'an Jesús:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Xakuaa vitna, antecas xa kana li'i uu vuelta, te uni vuelta ja'an mee-n xa ña xini ña'a-n.

31 Ko kue'e ka n-ja'an Spedru:

—Juini na kuú-da xi'in-n, ko nuncas ma ja'an-da xa ña xini ña'a-da.

Te du'a n-ka ja'an-s, ntdaa-s.

N-xijan ta'u Jesús nuu nani Getsemaní
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

32 Te n-xee-ia xi'in-s nuu nani Getsemaní. Ijan n-xia'an-ia nuu-s:

—Nkoo koio mee-n ya'a, nɨni jɨ'ɨn mee-r xa kajan ta'u-r.

33 Ndeka-ia Spedru xi'in Jacobo xi'in Sua jua'an, te n-kixe'e-ia xa yo yu'u-ia te kuko'yo ini-ia. 34 N-xia'an-ia:

—Ka'ni ña'a xa kuko'yo ini. Ndoo-n ya'a, te kundito koio-n.

35 Jua'an ka-ia ita'u, te n-xe kava ndeyu-ia nuu ñu'u. N-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux, nux kua'a xa ma ya'a-ia ntdaa xa koo. 36 N-xijan ta'u-ia:

—Abba. (Juini kachi: "Taa mani-da.") Taa-da, kua'a mee-n xa kada-n ntdaa. Kada-n xa ma ya'a-da ntdaa xa koo, chi kuu ná kuu xa io xa ko'o-da ɨin xa yo ua. Ko maxku kada-n xa juini mee-da, kada ña'a-n xa juini mee-n.

37 Na n-naxee-ia nuu xtuu ndruni se dakua'a-ia, n-xini-ia xa ka kidi-s. N-ja'an-ia nuu Spedru:

—Simón, ¿kidi-n a? ¿Ña n-kua'a-n xa kundito-n xi'in-r idini hora u? 38 Kundito koio, te kajan ta'u koio, xa maxku kada kui'na xa kada koio-n kuechi. Io anu-n xa ma kada-n kuechi, ko ma kundee ini yɨkɨ kuñu-n.

39 Jua'an-ia ɨnka vuelta, te n-xijan ta'u-ia, ná n-xijan ta'u-ia vuelta ki'na nuu. 40 Na n-naxee-ia nuu xtuu ndruni se dakua'a-ia, vuelta kuu uu, n-xini-ia xa dani ka kidi-s.

Chi yo n-kuu nuu-s xa kidi. Te ña n-ka xini-s
nax ja'an-s nuu-ia. 41 Na n-naxee-ia vuelta
kuu uni, n-ja'an-ia:
—Kidi na'i koio vitna. Xá n-kuu. Xá n-xee
hora. Xá n-diko-s Se kuu ñani tna'a ñayiu
nuu se ka kida xa u'u. 42 Ndokoo koio. Na
ji'ɨn-ro. Vax kuyatni ña'a se n-diko ña'a.

N-ka tnɨɨ presu-s Jesús
(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

43 Danaa, nɨni ja'an-ia, te n-xee Judas,
ɨɨn se kuu uxi uu. N-ka xee kue'e ñayiu
xi'in-s. Xne'e-i machiti, carruti. Dutu
ka taxnuni, xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés, xi'in sexa'nu ka tax-
nuni nuu ñayiu Israel, n-ka tunda'a-s-yɨ.
44 N-xia'an se n-diko Jesús ɨɨn seña nuu
ñayiu jan. N-xia'an-s:
—Se teyu'u-r, se ijan, kuu-s. Tnɨɨ
koio-n-sɨ, te kandeka-n-sɨ ji'ɨn. Duku-n-sɨ.
45 Hora n-xee-s, n-kuyatni-s Jesús, te
n-xia'an-s:
—¡Maestru! ¡Maestru!
Te n-teyu'u-s-ia. 46 Se ijan n-ka tnɨɨ Jesús,
te xndeka ña'a presu-s jua'an.
47 Ko ɨɨn se nujuiin ijan, n-tava-s ma-
chiti-s, te n-xa'nde-s do'o ɨɨn se xinokuechi
nuu dutu taxnuni ka. 48 Te n-xijan tnu'u
Jesús nuu se n-ka xee:
—¿Kuu-r ñadu'u xa n-ka kixee-n xne'e-n
machiti, carruti, xa kandeka ña'a presu-n
jɨ'ɨn a? 49 Kɨu xi'in kɨu n-xo tuu-r xi'in-n.
N-xo dakua'a-r ñayiu veñu'u, ko ña n-ka
tnɨɨ ña'a-n. Du'a kuu xa jɨn tna'a xa ja'an
tnu'u Ianyuux.
50 Ijan se dakua'a-ia, ntdaa-s n-ka dan-
doo-ia, te n-ka xino-s. 51 Te ɨɨn se kuu
solteru ndijun-s Jesús. Ndixi-s da'ma kidi-s.
Te n-ka tnɨɨ ña'a se ijan. 52 Te n-dandoo-s
da'ma-s, te n-xino-s. Jua'an vichi-s.

N-xo nujuiin Jesús nuu juxtixia
(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Te se ijan, xndeka-s Jesús jua'an nuu
dutu taxnuni ka. Ijan n-ka nataka ntdaa
dutu ka taxnuni, xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel, xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés. 54 Xika ndijun Spedru
Jesús, nde nuke'e dutu taxnuni ka. Ijan
nukoo-s, xi'in se ka kuu policía ka ndvidi-s
yunu'u koko.
55 N-ka nduku dutu ka taxnuni xi'in ntdaa
juxtixia, seyɨɨ tekuechi koio Jesús, xa ka'ni
koio-s-ia. Ko ña n-ka ni'i-s ni ɨɨn kuechi-ia.
56 Chi kue'e-s n-ka tekuechi ña'a, ko meni
tnu'u vete n-ka ja'an-s. Ni ɨɨn tnu'u, ña
n-ka ja'an ɨɨn nuu-s. 57 Dava-s n-ka ndojuiin,
te n-ka tekuechi-s-ia. Ko ña ndaa xa n-ka
ja'an-s. N-ka ja'an-s:
58 —N-ka teku-da xa n-ja'an-s: "Kanu-r
veñu'u ya'a, veñu'u n-ka kidava'a seyɨɨ, te
nuu uni kɨu ndadava'a mee-r ɨnka xa ña
kidava'a nda'a seyɨɨ."
59 Ko ni xa'a ña n-ka ja'an ɨɨn nuu-s.
60 N-ndojuiin dutu taxnuni ka me'ñu-s
ntdaa-s, te n-xijan tnu'u-s Jesús:
—¿Ma ja'an-n ni ɨɨn tnu'u xa ka tekuechi
ña'a se ya'a u?
61 Ña n-ja'an-ia. Ni ɨɨn tnu'u ña n-ja'an-ia.
Ɨnka vuelta n-xijan tnu'u dutu taxnuni ka
nuu-ia:
—¿Ndo'o kuu Cristu, Da'ya Yɨɨ Ianyuux Ii
a?
62 N-ja'an Jesús:
—Kuu-r. Kunde'a koio-n Se kuu ñani
tna'a ñayiu ku nukoo nda'a kua'a Ia Tax-
nuni. Kunde'a koio-n-ia, hora ndixi-ia xiti
vikó andɨu.
63 Te n-ndata dutu taxnuni ka da'ma-s,
xa dande'a-s ñayiu xa jandixa mee-s xa
kui'a n-ja'an Jesús Ianyuux. N-ja'an-s nuu
juxtixia:
—Ña ndoñu'u ka-ro se kajan tnu'u-ro.
64 Xá n-ka teku mee-n xa n-ja'an-s xa ɨɨn nuu
kuu mee-s xi'in Ianyuux. ¿Nax ka kachi
koio-n?
Te ntdaa-s n-ka ja'an xa io xa ka'ni-s-ia.
65 Dava-s n-ka kixe'e xa tudɨɨ-s-ia. Te n-ka
duku-s nuu-ia. N-ka jani-s-ia. Yo u'u n-ka
kida-s-ia. Te n-ka ja'an-s:
—¡Jinitnuni jundu janña'a!
Te loko n-ka jani se ka kuu policía nuu-ia.

N-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús
(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

66 Te nukoo Spedru nuke'e ndi'i. Ijan
n-xee ɨɨn dichi xinokuechi nuu dutu tax-
nuni ka. 67 N-xini-i Spedru ndvidi-s yunu'u
koko. N-xo nde'a-i-sɨ. N-ja'an-i nuu-s:
—Mee-n tuku n-xo kunduu xi'in Jesús, té
Nazaret.
68 N-ja'an-s:
—Ña ndaa. Ña xini-r-sɨ. Ña kutnuni ini-r
nax ja'an-n.
Te n-kee-s nuke'e. Hora ijan ni, n-kana
li'i. 69 Ɨnka vuelta n-xo nde'a-i-sɨ. Te
n-kixe'e-i ja'an-i nuu se xnii ijan:
—Mee-te kuu ɨɨn tna'a mee-te.

70 Ɨnka vuelta n-ja'an Spedru xa ña xini-s
Jesús. Na'a ka n-kuu, te se xnii ijan n-ka
ja'an nuu Spedru:
—Xandaa kuu xa tna'a mee-n kuu-s. Chi
se Galilea kuu-n, chi ɨɨn nuu tnu'u ja'an-n
xi'in se Galilea.
71 N-kixe'e Spedru xa chinaa-s:
—¡Ña xini-r se ja'an-n!
72 Hora ijan ni, n-kana li'i vuelta kuu
uu. Te n-naja'an Spedru tnu'u n-ja'an Jesús
nuu-s: "Antecas xa kana li'i uu vuelta, te
uni vuelta ja'an mee-n xa ña xini ña'a-n."
Te xaxe'e xa n-naja'an-s xa'a, n-kixe'e-s xa
nda'i-s.

15

N-xo nujuiin Jesús nuu Pilato
(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Ne'e datne, n-ka kida ɨɨn nuu dutu
ka taxnuni, xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel, xi'in se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés, xi'in ntdaa
juxtixia ñayiu Israel. Duku Jesús xndeka
ña'a-s jua'an nuu gobernador nani Pilato.
2 N-xijan tnu'u Pilato Jesús:
—¿Ndo'o kuu se kunxa'nu ka nuu ñayiu
Israel a?
N-ja'an Jesús:
—Mee-n ja'an.
3 Te kue'e n-ka tekuechi dutu ka taxnuni
mee-ia. 4 Ɨnka vuelta n-xijan tnu'u Pilato
nuu-ia:
—¿Ma ja'an-n ni ɨɨn tnu'u a? Teku-n xa
kue'e xa kue'e ka tekuechi ña'a-s.
5 Ko ña n-ja'an Jesús ni ɨɨn tnu'u. Te ña
n-kua'a Pilato xa kutnuni ini-s xa du'a kuu.

"¡Katakaa-s nuu curuxi!"
(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

6 Te viko Paxcua dayaa gobernador ɨɨn
se yɨndi'u vekaa. Dava'a nga seyɨɨ ka juini
ñayiu. 7 Vekaa yɨndi'u ɨɨn se nani Barrabás.
N-ndunde'e-s xi'in se xnetna'a xi'in-s nuu
gobierno, te n-xa'ni-s ndɨyɨ. 8 N-ka xee
kue'e ñayiu nuu tuu Pilato, te n-ka xijan-i
xa kada Pilato nani kida-s. 9 Te n-ja'an
Pilato:
—¿Ka juini-n xa dayaa-r se kunxa'nu ka
nuu ñayiu Israel a?
10 Chi na'a-s xa dutu ka taxnuni xndeka
Jesús jua'an nuu-s, xaxe'e xa ka kukuedi
ini-s nuu-ia. 11 Ko n-ka kidajuexa dutu ka
taxnuni nuu ñayiu, xa kajan koio-i xa dayaa
Pilato Barrabás. 12 Ɨnka vuelta n-xijan tnu'u
Pilato ñayiu:
—¿Te nax kada-r se ka danani-n se kunx-
a'nu ka ñayiu Israel?
13 Ɨnka vuelta n-ka kana-i:
—¡Katakaa-s nuu curuxi!
14 N-xijan tnu'u Pilato:
—¿Na kuechi n-kida-s?
Ko kue'e ka n-ka kana xee-i:
—¡Katakaa-s nuu curuxi!
15 N-xani ini Pilato xa va'a ka xa kada-s xa
ka juini ñayiu. N-dayaa-s Barrabás. N-ta'u
tniu-s soldado xa chirrión ñɨɨ jani koio-s
Jesús, te n-xia'an-s-ia nuu-s, xa katakaa
ña'a koio-s.
16 Xndeka soldado Jesús jua'an nde nuke'e
vetniu nani pretorio. Ijan n-ka kana-s dava
ka soldado xyuku ijan. 17 N-ka dandukutu-s
Jesús da'ma tndee. N-ka kidava'a-s corona
tnuyɨkɨ, te n-ka dakeé-s dɨkɨ-ia. 18 N-ka
kixe'e-s xa kada kee-s viva-ia. N-ka kida
bula ña'a-s:
—¡Viva, se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel!
19 Vara n-ka jani-s dɨkɨ-ia, te n-ka
tudɨɨ-s-ia. N-ka xe juiin xiti-s nuu-ia, ná
kuu xa koo koio-s xañu'u nuu-ia. Ko ña
ndaa, chi ka kida bula-s-ia. 20 Na n-ya'a
xa loko n-ka xakundee-s-ia, n-ka tava-s
da'ma tndee, te xi'in da'ma mee-ia n-ka
nadandukutu ña'a-s. Ijan xndeka-s-ia
jua'an, xa katakaa-s-ia nuu curuxi.

N-ka xatakaa-s Jesús
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 N-ka kidajuexa-s ɨɨn seyɨɨ, xa kuido-s
curuxi Jesús. Nani-s Simón, se ñuu nani
Cirene kuu-s. Taa Alejandro xi'in Rufo
kuu-s. Juan ndixi-s ichi yuku.
22 Xndeka-s-ia jua'an nde nuu nani Gól-
gota. Gólgota juini kachi Nuu Yɨkɨ Dɨkɨ
Ndɨyɨ. 23 N-ka xia'an-s vinu daka xi'in yuku
nani mirra, xa ko'o-ia. Ko ña n-juini-ia.
24 N-ka xatakaa-s-ia. Te n-ka tava-sɨ suerte,
xa jini-s nuu ndeda-s ni'i da'ma-ia.
25 Kaa ɨɨn datne kuu hora n-ka
xatakaa-s-ia. 26 Nuu ɨɨn pedazu tabla, n-ka
chidotnuni-s xa n-ka tekuechi-s-ia: "Se
kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel." N-ka
tenee-s letreru jan dɨkɨ curuxi. 27 Dɨuni n-ka
xatakaa-s uu ñadu'u. Ɨɨn-s nuu curuxi diñi
kua'a-ia, te ɨnka-s nuu curuxi diñi datni-ia.
28 Du'a n-xetna'a tnu'u Ianyuux: "Nani n-ka
kida-s se ka kida kuechi, dani n-ka kida-s
Jesús."

29 Kui'a n-ka ja'an ñayiu ka ya'a ichi ijan.
Ka dakuiko dɨkɨ-i, xa ka xakundee-i-ia. Ka
xia'an-i:
—¡Aa! ¡Se kanu veñu'u, te ndadava'a-s
nuu uni kɨu! 30 ¡Dakaku mee-n! ¡Ta nuu nuu
curuxi!
31 Dutu ka taxnuni du. Xi'in se ka
tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés, n-ka
xakundee-s-ia. N-ka ja'an ɨɨn-s nuu ɨnka-s:
—N-dakaku-s ɨnka ñayiu, ko ña kua'a-s
xa dakaku-s mee-s. 32 Na nuu Cristu curuxi.
Se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel, na nuu-s
curuxi xa kunde'a-ro, te jandixa-ro-s.
Dɨuni uu se n-takaa xi'in-ia, kui'a n-ka
ja'an-s-ia tuku.

N-xi'í Jesús
(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

33 Kaa x-uu xi'in nde kaa uni kaa xañini,
n-kunee ñuñayiu. 34 Te kaa uni kaa xañini,
n-kana xee Jesús:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? (Juini
kachi: Taa-da Ianyuux, Taa-da Ianyuux,
¿nakuenda n-dandoo ña'a-n?)
35 N-ka teku dava se xnii ijan nax
n-ja'an-ia, te n-ka ja'an-s:
—Kunini koio-n, kana-s Elías.
36 Te xino ɨɨn-s, te vinagri n-dandoyo-s
ɨɨn xa ndatachi. N-tetnɨɨ-s dɨkɨ tnuyoo, te
n-xia'an-s-ia xa ko'o-ia. N-ja'an-s:
—Da na koo na'i-s. Na jini-ro nux kixi
Elías, xa nune'e ña'a-s nuu curuxi.
37 Ko n-kana xee Jesús, te n-xi'í-ia. 38 Hora
ijan ni, n-ndata dava da'ma ndi'u veñu'u
Jerusalén. Nde dɨkɨ xi'in nde xe'e da'ma,
n-ndata. 39 Te yatni curuxi, nujuiin daa ɨɨn
centurión. Se taxnuni nuu soldado romano
kuu-s. N-xo nde'a-s-ia, hora n-kana xee-ia
te n-xi'í-ia, te n-ja'an-s:
—Xandaa kuu xa se ya'a n-kuu Da'ya Yɨɨ
Ianyuux.
40 Ijan xnde'a xika ñadɨ'ɨ tuku. Nuu ñadɨ'ɨ
jan tna'a María, ñadɨ'ɨ ñuu nani Magdala,
xi'in ɨnka María kuu dɨ'ɨ Jacobo se luchi ka
xi'in José. Ñá nani Salomé du. 41 Na n-xo
tuu Jesús Galilea, n-ka kunduu ñadɨ'ɨ jan
xi'in-ia, te n-ka chindee-ña-ia. Kue'e ɨnka
ñadɨ'ɨ tuku. N-ka xee-ña xi'in-ia Jerusalén.

N-ka kuxi-s yɨkɨ kuñu ndi Jesús
(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

42 Te xañini, na vax kunee, ka kida tu'a
ñayiu xa xee kɨu ndetatu. 43 Te José, se
ñuu nani Arimatea, n-xee-s nuu tuu Pilato.
Juxtixia va'a kuu José. Ndetu-s xa taxnuni
Ianyuux nuu ñayiu. N-xajan-s anu-s, te
jua'an-s nuu Pilato, te n-xijan-s yɨkɨ kuñu
ndi Jesús. 44 Ña n-kua'a Pilato xa jandixa-s
xa yachi n-xi'í-ia. N-kana-s centurión, te
n-xijan tnu'u-s nahora n-xi'í Jesús. 45 Na
n-teku-s tnu'u centurión, te n-xejoon-s xa
kandeka José yɨkɨ kuñu ndi Jesús jua'an.
46 N-xeen José da'ma va'a, te n-nune'e-s
yɨkɨ kuñu ndi Jesús nuu curuxi. N-duku
ni'na-s-ia da'ma jan, te n-dakeé ña'a-s xiti
ɨɨn yau kava. Dada n-dakuiko tutuu-s ɨɨn
toto ka'nu, toto tkute, xa kundi'u yuyau.
47 Te nde'a María Magdalena xi'in María,
dɨ'ɨ José, ndexu n-xajan-s-ia.

16

N-nandoto Jesús nuu n-kuu-ia ndɨyɨ
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Na n-ya'a kɨu ndetatu, n-ka xeen ñadɨ'ɨ
yuku xe'en va'a, xa jɨ'ɨn-ña jɨn dakuchi-ña
ñɨɨ ndi Jesús. María Magdalena xi'in María,
dɨ'ɨ Jacobo, xi'in Salomé. 2 Kɨu ki'na nuu
semana, ne'e n-ka kee-ña xa xee-ña nuu kaa
yɨkɨ kuñu ndi Jesús. Na n-tuu, n-ka xee-ña
yau kava jan. 3 N-xijan tnu'u tna'a-ña:
—¿Jundu dita toto ndi'u yuyau?
4 Ko hora n-ka xo nde'a-ña, n-ka xini-ña
xa xá n-xiko juiin toto yuyau. Yo loko ka'nu
toto jan, yo vee. 5 Na n-ka kɨu-ña xiti yau
kava, n-ka xini-ña ɨɨn solteru nukoo ɨɨn lado
nda'a kua'a. Ni'na-s da'ma kuixi, da'ma
kani. Te n-ka yu'u-ña. 6 Ko n-ja'an-s:
—Maxku yu'u ka-n. Nanduku-n Jesús, se
ñuu Nazaret, se n-xitakaa nuu curuxi. Ko
xá n-nandoto-ia, ña yoo-ia ya'a. Kunde'a
koio-n nuu n-kaa-ia. 7 Juan nu'u-n. Juña
tnu'u koio-n se n-dakua'a-ia xi'in Spedru:
"Ditna ka mee-ia naxee Galilea. Ijan kun-
de'a koio-n-ia, nani n-ja'an-ia nuu-n."
8 Xino-ña n-ka kee-ña yau kava. Xnɨ'ɨ-ña,
te ka yu'u anu-ña. Ña n-ka ja'an ka-ña ni ɨɨn
tnu'u nuu ni ɨɨn ñayiu, chi n-ka yu'u anu-ña.

N-kixee Jesús nuu María Magdalena
(Jn. 20:11-18)

9 Ne'e datne, kɨu ki'na nuu semana,
n-nandoto Jesús. Ditna ka n-xee-ia nuu
María Magdalena. Te xá n-kuu kue'e kɨu,
n-kine'e-ia uxa tachi u'u anu-i. 10 Te mee-i
juan juña tnu'u nuu ñayiu n-ka xo kunduu
xi'in-ia. Ñayiu jan, kue'e n-ka xo tnau ini-i,
te n-ka xo nda'i-i. 11 Na n-ka teku-i xa
n-nandoto Jesús te n-xini María Magdalena
mee-ia, ña n-ka jandixa-i xa n-nandoto-ia.

N-kixee Jesús nuu uu se n-dakua'a-ia
(Lc. 24:13-35)

12 Na n-ñini ka, ka xika uu seyɨɨ ichi jua'an
yuku. N-xee Jesús nuu-s, ko tuku kaa-ia.
13 Juan nu'u-s, te n-ka xian tnu'u-s nuu dava
ka-s, ko dani ña n-ka jandixa-s mee-s.

"Juan juña tnu'u koio-n tnu'u va'a Ianyuux
nitu'u ñuñayiu"
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

14 N-ñini ka, n-ka nukoo uxi ɨɨn se
n-dakua'a-ia, xa kax koio-s, te n-xee Jesús
nuu-s. N-kudeen-ia nuu-s, xaxe'e xa
ña ka jandixa-s, te ña juini anu-s xa
jandixa-s. N-kudeen-ia nuu-s, xaxe'e xa
ña n-ka jandixa-s ñayiu n-ka xini-ia xa
n-nandoto-ia. 15 N-ja'an-ia nuu-s:
—Jua'an koio ntdaa ñuu ñuñayiu, juan
juña tnu'u koio tnu'u va'a Ianyuux nuu
ntdaa ñayiu. 16 Dava'a nga ñayiu jandixa
ña'a mee-r, te juendute-i, te dakaku ña'a
Ianyuux mee-i, xa ma jɨ'ɨn-i andea. Dava'a
nga ñayiu ma jandixa ña'a mee-r, ma
dakaku ña'a Ianyuux mee-i. 17 Nux jandixa
ña'a ñayiu mee-r, te kada-r xa kada koio-i
milagru, te kada-r xa kine'e koio-i tachi u'u
anu ñayiu. Ja'an koio-i tnu'u xee. 18 Nux tnɨɨ
koio-i koo, ko ña tuu nax kada ña'a-tɨ. Te
nux ko'o-i ɨɨn xa kuu venenu, ma kada dañu
ña'a. Kajan ndodo koio-i nda'a-i ñayiu ku'u,
te ndva'a ñayiu ku'u.

Juan nu'u Jesús nde andɨu
(Lc. 24:50-53)

19 Na n-ya'a xa n-ja'an-ia tnu'u ya'a,
n-nakueka Ianyuux Xto'o-ro Jesús juan
nu'u nde andɨu. Ijan nukoo-ia vitna,
nda'a kua'a Ianyuux. 20 Te n-ka xe'en se
n-dakua'a-ia nitu'u ñuñayiu. N-ka xian
tnu'u-s tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu. Te
n-chindee Xto'o-ro Jesús mee-s. N-kida-ia
xa n-ka kida-s milagru, te du'a n-ka jandixa
kue'e ñayiu tnu'u-s. Amén, du'a na koo.

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Sluka

Tnu'u yodotnuni ya'a kakune'e na io na jua'an tnu'u Ianyuux

1-2 Dito, Ta Teófilo, tnu'u dijan
kakune'e-da ya nakaxtna'a xi'in xa n-ka
chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Ñayiu n-ka xini xi'in nuu-i
xa n-ya'a n-ka najani-i nuu-da xijan, te
n-ka chidotnuni dava-i xa na ka'u koio-ro
xijan. N-ka kixe'e dava ka ñayiu xa
chidotnuni-i ntdanditu'u xijan, ko ñatu
n-ka daxinokava-i. Kue'e-i n-ka chidotnuni
xijan. 3 Dani daña, vii nene n-nduku
tnu'u-da, te n-xini-da nax n-kuu nax
n-xino, te xini-da xandaa. Xijan kuu xa
xini-da xa io va'a xa chidotnuni-da xa
n-kuu xa n-xino. 4 Kachitnu'u ña'a-da xa
na kuna'a-n xa xandaa kuu xa n-ka ja'an
ñayiu jan nuu-n tuku.

N-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, xa koo da'ya Zacarías xi'in Isabel

5 Na n-taxnuni Herodes distrito Judea,
n-xio ɨɨn dutu nani Zacarías. Da'ya dana
dutu Abías n-xo kuu-s. Isabel nani ñadɨ'ɨ-s.
Da'ya dana Aarón kuu-ña. 6 Va'a-s nduu-s
nuu Ianyuux. N-ka xo jandixa-s xa n-xo
ta'u tniu-ia. Ña n-ka kuxee ini-s nuu-ia.
Xijan kuu xa ña n-ja'an-ia xa io kuechi-s
nduu-s. 7 Ña n-xio da'ya Zacarías xi'in
Isabel chi ña n-kua'a xa koo da'ya-ña, te
n-ka yɨɨ-s nduu-s. 8 Ntna'a semana n-xo
nadama tna'a dutu ka xinokuechi veñu'u
Jerusalén xa n-ka xo kida-s tniu Ianyuux,
te n-xee semana kada Zacarías xi'in dava ka
dutu xnetna'a xi'in-s tniu-ia. 9 N-ka dadɨkɨ-s
suerte-s ná xne'e tnɨɨ-s vaxi nuu ndeda ɨɨn-s
na kakunuu xa kɨu-s veñu'u Jerusalén xa
jandodo-s kuu ñu'u duxa nuu altar Ianyuux
kɨu ijan, te n-kakunuu Zacarías. 10 Nɨni kayu
duxa ka xijan ta'u ñayiu xyuku nukeñu'u.
Kue'e-i xyuku. 11 Danaa n-xini-s ɨɨn ángel, ia
xinokuechi nuu Ianyuux, nujuiin lado kua'a
altar nuu kayu duxa jan. 12 Nu n-xini-s-ia,
yo n-yu'u-s, te kue'e xa n-xani ini-s. 13 Te
n-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
nuu-s:

—Maxku yu'u-n, Zacarías, chi chinuu
Ianyuux vaxi xa xko xijan ta'u-n nuu-ia.
Koo da'ya ñadɨ'ɨ-n vitna. Seyɨɨ kajan-ña.
Danani-n-sɨ Sua. 14 Xaxe'e xa kaku-s yo kudɨ
ini-n nduu-n, te kue'e ñayiu kudɨ ini tuku.
15 Se ndandɨ'ɨ ku kuu-s nuu Ianyuux, te ma
ko'o-s vinu. Ni ɨɨn nuu ndɨdí ma ko'o-s,
te ju'un ña'a Espíritu Ianyuux nde kɨu jun
tuu-s xiti dɨ'ɨ-s. 16 Kada-s xa kue'e da'ya
dana Israel dama mudu-i, te jandixa koio-i
Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, Ia ndeka ña'a.
17 Ki'na ka-s kixi dada Ia kuu Xto'o-ro. Ju'un
ña'a espíritu n-ñu'u Elías. Nani n-kua'a
Elías xa kada-s, dani kua'a-s xa kada-s.
Kada-s xa juemani se ka kuu taa da'ya-s.
Kada-s xa ñayiu ka kuxee ini, kixe'e-i xa
kani ini-i ná ka xani ini ñayiu va'a anu.
Kada-s xa kada tu'a ñayiu mee-i xa xe ini-i
Ia kuu Xto'o-ro —kuu ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux, xia'an-ia.

18 —¿Janda kada-da xa jini-da xa du'a
ya'a?, chi yo n-ka kuxa'nu-da xi'in ñadɨ'ɨ-da
—kuu Zacarías, xia'an-s.

19 —Ru'u kuu Gabriel, te xinokuechi-r nuu
Ianyuux. N-tunda'a ña'a-ia xa kachitnu'u
ña'a-r ɨɨn xava'a ya'a, 20 ko xaxe'e xa ña
n-jandixa-n xa n-ja'an-r, ma kuu ka xa
ja'an-n. Nde na kaku da'ya ñadɨ'ɨ-n, ijan
dada naja'an-n. Kɨu n-xantuu Ianyuux jɨn
tna'a xa'a —kuu-ia, xia'an-ia.

21 Xndetu ñayiu xyuku nukeñu'u jan
Zacarías. Ka yu'u anu-i xa na'a n-kuu
n-kɨu-s xiti veñu'u. 22 Nu n-ndee-s veñu'u
jan, ña n-kuu ka xa ja'an-s. N-ka kutnuni
ini ñayiu jan xa n-kida Ianyuux xa n-xini-s
ɨɨn xa n-xini-s. Ña n-kuu ka xa ja'an-s;
diko nga seña n-kida-s. 23 Nu n-xinokava kɨu
n-kidatniu-s veñu'u, te juan nu'u-s ve'e-s.

24 Nu n-ya'a xijan, te n-ni'i da'ya ñadɨ'ɨ-s,
Isabel. O'on yoo ñatu n-kee Isabel ve'e-ña
chi n-xo tuu kutu n-xo tuu kuu-ña. N-xo
xani ini-ña: 25 "N-kida Ianyuux xa koo
da'ya-r, te ma kujanuu ka-r nuu ñayiu."

N-ja'an ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, nuu María xa kajan-ña ɨɨn da'ya yɨɨ

26 Nu n-kuu iñu yoo ñu'u da'ya-ña, te
n-tunda'a Ianyuux Gabriel, ia xinokuechi
nuu-ia, ñuu nani Nazaret, distrito Galilea.
27 N-tunda'a ña'a-ia nuu ɨɨn dichi ii nani
María. Xá n-xia'an María tnu'u-ña xa tnun-
da'a-ña xi'in se nani José, se kuu da'ya
dana David. 28 N-kɨu-ia ve'e-ña, n-ja'an-ia
nuu-ña:

—Va'a nga ta'u kuu-n. Kunduu-n xi'in
Ianyuux. Ta'u kuu-n chi kada ña'a-ia ɨɨn
xava'a —kuu-ia, xia'an-ia.

29 Xaxe'e xa du'a n-ja'an-ia, n-chi ini
María, te n-xani ini-ña nuu nax kuu xa
n-ja'an-ia nuu-ña. 30 Te xia'an-ia nuu-ña:
—Maxku yu'u-n, María chi ɨɨn xa va'a
kada ña'a Ianyuux. 31 Vitna ni'i da'ya-n, ka-
jan-n da'ya yɨɨ. Jesús danani-n-ia. 32 Ia ya'a,
ndandɨ'ɨ-ia, te kuu-ia Da'ya Yɨɨ Ianyuux, Ia
kuu Xto'o-ro. Juña'a-ia ñuu da'ya dana Is-
rael nuu n-taxnuni David, se kuu xixitna-ia,
33 xa taxnuni-ia nɨkava nɨkuita —kuu-ia.
34 Te n-ja'an-ña nuu-ia:
—¿Janda io xa du'a ya'a?, chi ta jini ka-da
teyɨɨ.
35 Te xia'an ángel nuu-ña:
—Keé ña'a Espíritu Ianyuux, te ni'i
da'ya-n. Da'ya Yɨɨ Ianyuux kuu-ia. Ii-ia.
36 Juini n-yɨɨ Isabel, ñá kuu tna'a-n, ko n-kuu
iñu yoo ñu'u da'ya-ña. N-ka xani ini ñayiu
xa ma koo da'ya-ña, ko koo da'ya-ña vitna.
37 Xaxa Ianyuux ntdanditu'u xa ñatu kua'a
ñayiu xa kada-i kida-ia —kuu ángel, xi-
a'an-ia.
38 —Daña xinokuechi-da nuu Ianyuux, Ia
kuu Xto'o-ro. Na kuu na n-ja'an-n —
kuu-ña, xia'an-ña.
Ijan dada juan nu'u ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux.

N-xe kotoni'ni María Isabel

39 Kɨu ijan ni jua'an-ña yuku distrito Judea
nuu katuu ɨɨn ñuu luchi. 40 N-xee-ña ijan,
te n-xe'en-ña ve'e Zacarías, te n-ja'an-ña
nyuux nuu Isabel. 41 Nu n-teku Isabel xa
n-ja'an-ña nuu-ña, te n-kanda da'ya ñu'u
xiti-ña chi n-kudɨ ini-s, te n-keé Espíritu
Ianyuux Isabel. 42 Xee n-ja'an-ña. Xia'an-ña
nuu María:
—N-kida ña'a Ianyuux xava'a. Ta'u
kuu-un, te ta'u kuu da'ya kajan-un. 43 Nava
vaxi dichi kuu dɨ'ɨ Ia kuu Xto'o-ro ve'e-r.
44 Nu n-teku-r xa n-ja'an-un nyuux nuu-r,
n-kudɨ ini da'ya ñu'u xiti-r, te n-kanda-i.
45 Naka ta'u-un chi jandixa-un xa jɨn tna'a
xa n-ja'an Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro —kuu
Isabel, xia'an-ña.
46 Xia'an María:
Ndadaka'nu-da Ia kuu Xto'o-ro.
47 Te kudɨ ini-da chi dananita'u ña'a-ia.
48 N-chinuu Ianyuux xa kunda'u kukee-da.
Na'a ña'a-ia, te na'a-ia xa xinokuechi-da
nuu-ia.
Vitna kixe'e ntdaa ñayiu xa ja'an-i xa ta'u
kuu-da,
49 chi kue'e xava'a n-kida ña'a Ianyuux.
Ii-ia.
50 Kunda'u ini-ia ñayiu ka yu'u nuu-ia.
N-kunda'u ini-ia xixitna-ro, te n-kunda'u
ini ña'a-ia roo, te dani kunda'u
ini-ia da'ya dana-ro.
51 Kue'e xava'a n-kida ña'a-ia.
N-xate ni'no-ia ñayiu xe ini.
Ñayiu ijan ka xani ini xa ña ka ndoñu'u-i-ia.
52 N-kida-ia xa te ka taxnuni, ña taxnuni
ka-te.
N-kida-ia xa ñayiu ka kunda'u ka kukee,
nduu-i ñayiu ndandɨ'ɨ.
53 Kue'e xa n-taxi-ia roo, ñayiu ka kojon ka
yichi chi ka kunda'u-ro, te ma kojon
ka-ro.
Ni ɨɨn ña tuu nax n-xia'an-ia ñayiu kuika;
du'a ntakaa nda'a-i ka nu'u-i.
54 N-chindee ña'a-ia roo, ñayiu Israel, ñayiu
xinokuechi nuu-ia chi na'a ña'a-ia,
te kunda'u ini ña'a-ia.
55 Na'a-ia nax n-ja'an-ia nuu xixitna-ro
Abram xi'in nuu da'ya dana-te.
Nɨkava nɨkuita koo xijan,
kuu María, xia'an-i.
56 Naxa uni yoo n-xo tuu María ve'e Isabel.
Ijan dada juan nu'u-ña ve'e-ña.

*N-xee k*ɨu n-kaku Sua

57 N-xee kɨu kaku da'ya Isabel, te
n-xajan-ña ɨɨn seyɨɨ. 58 Yo n-kudɨ ini-ña.
N-ka teku ñayiu xndaxio yatni xi'in-ña xi'in
ñayiu ka kuu tna'a-ña xa yo n-kunda'u ini
ña'a Ianyuux, te n-ka kudɨ ini-i tuku. 59 Nu
n-kuu una kɨu seluchi jan, te xndeka ña'a
tadɨ'ɨ-s jua'an xa ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s,
te n-ka juini ñayiu xyuku ijan xa danani-i-sɨ
Zacarías ná nani taa-s, 60 ko xia'an dɨ'ɨ-s nuu
ñayiu jan:
—Ña'a, chi Nxua kunani-i.
61 Te ka xia'an ñayiu jan nuu-ña:
—Ko ñayo ñayiu ka kuu tna'a-n nani du'a.
62 N-ka kida ñayiu jan seña xa kajan
tnu'u-i taa-s janda juini-s xa kunani seluchi
jan. 63 N-xijan taa-s tutu, te n-chidotnuni-s:
“Sua kunani-s.” N-ka yu'u anu ñayiu xyuku
ijan. 64 Hora ni ijan n-kida Ianyuux xa
n-naja'an Zacarías, te n-nakuetu-s nuu-ia.
65 N-ka yu'u ntdaa ñayiu xndaxio yatni xi'in
Zacarías xi'in Isabel. N-ka xo kakune'e
ntdaa ñayiu xndaxio nitu'u yuku distrito
Judea ntdaa xa n-ya'a. 66 Ntdantu'u ñayiu
n-ka teku xijan n-ka xani ini nax ya'a. Te
n-ka xo xijan tnu'u tna'a-i:
—¿Nax ku kuu seluchi ya'a na tnuu ini-s
u?

Du'a n-ka xo xia'an tna'a-i chi n-ka
chinuu-i xa Ianyuux chindee chituu ña'a.

N-nakuetu Zacarías nuu Ianyuux

67 N-keé Espíritu Ianyuux Zacarías, te du'a
n-ja'an-s nuu ñayiu:
68 Na ndadaka'nu-ro Ianyuux, Ia ndeka ña'a
roo, ñayiu Israel.
N-kixee-ia xa dakaku ña'a-ia roo, ñayiu
ndeka-ia.
69 N-kida Ianyuux xa kixi Ia dananita'u ña'a.
Kuu-ia da'ya dana David, se n-xinokuechi
nuu Ianyuux.
70 Jɨn tna'a tnu'u n-ja'an-ia nuu se ka ja'an
tnu'u-ia nuu ñayiu ka kuu da'ya-ia.
71 N-kixee-ia xa dakaku ña'a-ia nuu se ka
kida u'u ña'a xi'in nuu se ka xini u'u
ña'a.
72 N-kunda'u ini-ia xixitna-ro.
Na'a-ia xa n-ja'an-ia xa du'a kada-ia.
Ii tnu'u-ia.
73 N-xia'an-ia tnu'u-ia Abraham, taa xix-
itna-ro, xa du'a kada ña'a-ia mee-ro.
74 N-ja'an-ia xa dakaku ña'a-ia nuu se ka xini
u'u ña'a.
Ma yu'u ka-ro nuu-s vitna, te ndaa vatuu
junukuechi-ro nuu-ia.
75 Xaxe'e xijan ndaku-ro xa kada-ro xava'a,
te junukuechi-ro nuu-ia ndɨkɨu
ndɨñuu,
kuu Zacarías, n-ja'an-s.
76 Te n-ja'an-s nuu seluchi jan:
Ndo'o, seluchi, ja'an-n tnu'u Ianyuux, Ia
taxnuni ka nuu ñayiu.
Ki'na ka-n n-kixee dada Ia kuu Xto'o-ro xa
kada tu'a-n ñayiu xa na xe ini-i-ia.
77 Juña tnu'u-n ñayiu ka kuu da'ya Ianyuux
nax io xa kada-i xa nanita'u koio-i,
te taxkanu ini-ia kuechi n-ka kida-i.
78 Xaxe'e xa kunda'u ini ña'a-ia, xijan kuu xa
daa kada-ia.
Te nde andɨu tunda'a-ia Ia kuu ná kuu
ngandii xino datne, datne.
79 Kixi Ia kachitnu'u ña'a jundu kuu Ianyuux.
Kuenda kɨu nuu nee nuu kuu-ro ka
xikonuu-ro,
xa ñatu ka kutnuni ini-ro jundu kuu-ia,
Te dandumani ña'a-ia xi'in-ia,
kuu Zacarías, xia'an-s nuu seluchi jan.
80 N-tnuu ini seluchi jan, te idii vuelta
n-xajan-s anu-s xa kada-s tniu Ianyuux.
Jua'an-s nuu ñayo ñayiu io, te ñatu nga juun
dau. N-xo tuu-s ijan nde kɨu n-xee-s nuu ka
nataka ñayiu Israel xa jini-i jundu kuu-s.

2

N-kaku Jesús

1 Tiempu ijan, n-ta'u tniu Augusto César,
se kuu emperador, xa nkodotnuni dɨu
ntdaa ñayiu xndaxio ntakaa ñuu nuu
n-taxnuni-s xa jini-s nuu nadaa-i io. Te
n-xe kodotnuni xa n-ta'u tniu-s. 2 Tiempu
daa n-taxnuni se nani Cirenio distrito Siria.
Vuelta ya'a kuu vuelta ki'na nuu n-ka ka'u-s
ñayiu. 3 Xijan kuu xa n-ka xe'en ntdaa
ñayiu ñuteyu xixitna-i xa nkodotnuni
dɨu-i. 4 Xijan kuu xa n-kee José xi'in María
ñuu Nazaret, distrito Galilea xa ka xe'en-s
Belén, distrito Judea. Belén kuu ñuteyu-s
chi da'ya dana David kuu-s. 5 Jua'an-s
nduu-s xi'in María, ñá tnunda'a xi'in-s
xa nkodotnuni-s. Xa ñu'u da'ya-ña daa.
6 Nɨni xtuu-s Belén n-xee kɨu kaku da'ya-ña.
7 N-kaku da'ya ki'na nuu-ña. Seyɨɨ kuu-s.
N-duku ni'no ña'a-ña da'ma, te n-xajan
ni'no ña'a-ña ɨɨn nuu xju'un xa ka xaxi kɨtɨ
chi ñatu ni'i José mesón nuu ndoo koio-s.

N-ka ja'an ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, nuu se xñunuu tkachi

8 Yuku yu'u ñuu Belén xtuu se xñunuu
tkachi-s xakuaa ijan. 9 Nɨni xtuu-s ijan,
danaa n-juun ɨɨn ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux, te n-kida Ianyuux xa n-ndii
nɨkaduku nuu xtuu-s, te yo vichi n-ka
yu'u-s. 10 N-ja'an ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, nuu-s:
—Maxku yu'u koio-n chi ɨɨn xa va'a ka-
chitnu'u ña'a-r, te yo kudɨ ini-n xi'in ntdaa
ñayiu teku xa'a. 11 Vitna n-kaku Ia danani-
ta'u ña'a. Kuu-ia Cristu, te dɨuni kuu-ia
Ianyuux. Kuu-ia Xto'o-ro tuku. N-kaku-ia
ñuteyu David. 12 Duku ni'no-ia da'ma, te
kaa ni'no-ia ɨɨn nuu xju'un xa ka xaxi kɨtɨ.
Na jini koio-n-ia, te jini-n xa dɨu-ia kuu Ia
kakune'e-r.
13 Danaa kue'e ka ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, n-ka juun andɨu. Yo kue'e ka-ia
n-kuu. N-ka nakuetu-ia nuu Ianyuux. N-ka
ja'an-ia:
14 Na ndadaka'nu koio-ro Ianyuux, Ia tuu
andɨu.
Kutuu mani-ia xi'in ñayiu kada xa juini-ia,
ka kuu-ia.
15 Nɨni juan ndaa koio ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux, andɨu, te n-ka xi-
a'an tna'a se xñunuu tkachi jan:
—Na jɨ'ɨn-ro Belén. Na jɨn koto-ro nax
n-ya'a. Na jɨn koto-ro xa n-ka kune'e ia

n-tunda'a ña'a Ianyuux —kuu-s, ka xia'an
tna'a-s.
16 Hora ijan jua'an koio-s Belén, te n-ka
nanduku-s Jesús, te n-ka nani'i-s-ia xi'in
dɨ'ɨ-ia xi'in José. Kaa ni'no-ia ɨɨn nuu xju'un
xa ka xaxi kɨtɨ. 17 Nu n-ka xini-s Ia luchi jan,
te n-ka xiko-s, te n-ka xian tnu'u-s ñayiu
xa n-ka ja'an ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux. 18 Te n-ka yu'u ñayiu n-ka teku xa
n-ka najani se xñunuu tkachi jan. 19 N-xo
na'a María ntdaa xa n-ya'a, te kue'e xa
n-xo xani ini-ña. 20 N-ka nakuetu se xñunuu
tkachi jan nuu Ianyuux ichi ka nu'u-s xax-
e'e xa n-ka xo nde'a-s xa n-ya'a xi'in xaxe'e
ntdaa xa n-ka teku-s. Dɨuni n-ka najuen
tnu'u-s-ia. N-ka xini-s xa n-xetna'a xa
n-xian tnu'u ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux.

Xndeka-s Jesús n-xe'en veñu'u Jerusalén

21 Nu n-kuu una kɨu Jesús, n-ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii-ia, te n-ka danani ña'a tadɨ'ɨ-ia
Jesús na n-ja'an ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux, xa kunani-ia na ta juntuu
ka-ia xiti dɨ'ɨ-ia. 22 N-ndundoo María xa
n-xajan-ña da'ya chi n-chidotnuni Moisés
xa daa kada ñadɨ'ɨ Israel. Nu n-xinokava
xa n-ndundoo-ña, xndeka-ña nduu-ña
xi'in José Jesús jua'an veñu'u Jerusalén xa
juña'a-s xi'in-ña nuu Ianyuux xa kuenda
mee-ia kuu-ia. 23 Du'a n-ka kida-s chi
yodotnuni xa n-ta'u tniu Ianyuux xa da'ya
yɨɨ ki'na nuu n-kaku, ñadu kuenda tadɨ'ɨ-s
kuu-s chi kuenda mee-ia kuu-s. 24 Dɨuni
yodotnuni tnu'u Ianyuux xa ndoñu'u xa
doko-s ɨɨn tayu nleu (ɨɨn kɨt yɨɨ, ɨɨn kɨt dɨ'ɨ)
a uu data kuechi nuu altar-ia.
25 Ñuu Jerusalén io ɨɨn se yo va'a nani
Simeón, tiempo daa. Va'a xinokuechi-s
nuu Ianyuux, te ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux.
N-xo ndetu-s xa kixi se juña'a tnu'u kanu ini
nuu ñayiu Israel. 26 N-ja'an Espíritu Ianyuux
nuu-s xa ki'na ka jini-s Cristu, Ia tunda'a-ia;
ijan dada kuú-s. 27 Dɨuni n-ja'an Espíritu-ia
nuu-s xa na jɨ'ɨn-s veñu'u. Xndeka tadɨ'ɨ
Jesús-ia jua'an veñu'u daa. N-ka kɨu-s xa
kada koio-s Jesús na io ley n-chidotnuni
Moisés xa kada ntdaa ñayiu. 28 N-nundee
Simeón Jesús, te n-najuen tnu'u-s Ianyuux.
Dɨuni nakuetu-s nuu-ia. N-ja'an-s:

29 Taa-ro Ianyuux, xa kuu-n Ia taxnuni nuu
ntdanditu'u ñayiu ñuñayiu,
ndaa vatu na kuu-da.
Nakueka-n anu-da.
Na kuu ná n-ja'an ná n-kachi-n vitna.
30 Chi n-xini-da xi'in nuu-da Ia dananita'u
ña'a.
31 N-kida-n xa daa kada-ia, te n-kixee-ia xa
kunde'a ña'a ntdaa ñayiu.
32 Kuenda kɨu ɨɨn xa datnuni kuu-ia xa
kada-ia xa na jini ñayiu ña ka kuu
ñayiu Israel jundu kuu Ianyuux.
Kuvete ñayiu Israel chi kuu-ia se Israel.
Israel kuu nación ndeka-n, Taa-ro Ianyuux,
kuu Simeón, n-ja'an-s nuu Ianyuux.

33 N-ka yu'u tadɨ'ɨ Jesús nu n-ka teku-s xa
du'a n-ja'an Simeón.
34 N-xijan ta'u Simeón nuu Ianyuux xa
kada-ia xa na kuu José xi'in dɨ'ɨ Jesús xavii
xava'a. Te xia'an-s nuu-ña:
—Kuna'a-n xa kue'e ñayiu Israel ma
kukanu ini-i-ia, te kada Ianyuux xa ku-
januu-i chi ma ku kuu ka-i ñayiu ndandɨ'ɨ.
Dɨuni kue'e ñayiu Israel kukanu ini-ia, te
nduu-i ñayiu ndandɨ'ɨ. Dɨu-ia kada xa jini
ñayiu ñuñayiu jundu kuu Ianyuux, te kui'a
ja'an ña'a dava-i. 35 Hora kui'a na ja'an ña'a
ñayiu, jini-ia janda kuu anu-i, te ndo'o, yo
tnau ini-n kuenda kɨu espada tuu ña'a ñayiu
—kuu Simeón, n-xia'an-s nuu María.
36 Hora ijan nujuiin ɨɨn ñá yo n-kuxa'nu
nani T-ana nukeñu'u jan. Ñá ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu kuu-ña. Taa-ña n-kuu
Fanuel, se n-kuu da'ya dana Aser. Idii ni
yɨɨ-ña n-xio. Uxa kuia n-xo tuu-ña xi'in-s,
te n-xi'í-s. 37 Koon diko koon kuia io-ña.
Ña n-xo kee-ña veñu'u Jerusalén xaxe'e
xa n-xo xijan ta'u-ña nuu Ianyuux. N-xo
xo ne'e ii-ña, te n-xo xio ndite-ña. Mee
ni xa xinokuechi-ña nuu Ianyuux. Nduu,
xakuaa n-xo xinokuechi-ña. 38 N-kendita-ña
nuu xnii tadɨ'ɨ Jesús. N-nakuetu-ña nuu
Ianyuux. N-xo kakune'e-ña-ia nuu ñayiu
Jerusalén n-ka xo ndetu se dakaku ña'a.
39 N-ka daxinokava José xi'in María nt-
daa xa n-ta'u tniu Ianyuux n-chidotnuni
Moisés, te n-ka xiko-s. Ka ndixi-s Nazaret,
distrito Galilea. 40 Vax kue'nu Jesús, te
n-xia'an Ianyuux xandendaku. Yo kaxi
n-xo kuu ini-ia, te n-chindee n-chituu ña'a
Ianyuux.

N-xo tuu Jesús veñu'u

41 Ntna'a kuia n-xo xe'en tadɨ'ɨ Jesús viko
Paxcua Jerusalén. 42 Na io Jesús uxi kuia,
jua'an-ia xi'in tadɨ'ɨ-ia viko Paxcua ná ka
kida ntdaa ñayiu ñuteyu-ia vaxi. 43 Nu
n-xinokava viko jan, te n-ka xiko tadɨ'ɨ-ia
xa ka ndixi-s ñuu-s, te ña n-ka chinuu-s xa

n-ndoo-ia Jerusalén. [44] N-ka xani ini-s xa
yɨtna'a-ia nuu ñayiu ka ndixi koio xi'in-s
Nazaret. Ɨin kɨu n-kuu ka xika-s juan ndixi
koio. Ijan dada n-ka nanduku-s-ia nuu
ñayiu kuu tna'a-s xi'in nuu ñayiu ka xini
tna'a xi'in-s. [45] Xaxe'e xa ña n-ka nani'i-s-ia,
xijan kuu xa n-ka nangondita-s; jua'an
ntuku-s Jerusalén, te n-ka nanduku-s-ia
ichi n-ka nangondita-s. [46] Kɨu kuu uni, dada
n-ka nani'i-s-ia veñu'u Jerusalén. Nukoo-ia
xi'in se ka dakua'a ñayiu xa n-chidotnuni
Moisés. Nini-ia tnu'u-s, te dandichi ña'a-ia.
[47] Diko n-ka yu'u ntdantu'u se ijan xaxe'e
xa va'a kutnuni ini-ia xi'in xaxe'e tnu'u
n-ja'an-ia nuu-s. [48] Nu n-ka xini ña'a
tadɨ'ɨ-ia, te n-ka yu'u-s. N-ja'an dɨ'ɨ-ia:

—Jesús, ¿nakuenda du'a n-kida ña'a-un?
Te ka nanduku ña'a-r xi'in taa-un. Yo n-ka
chi ini-r xaxe'e-un —kuu-ña, xia'an-ña.

[49] Te xia'an-ia nuu-ña nduu-ña xi'in
yɨɨ-ña:

—¿Nakuenda ka nanduku ña'a-n u?
¿Ñadu xa ka xini-n xa io xa kutuu-da ve'e
Taa-da u? —kuu-ia, xia'an-ia.

[50] Ña n-ka kutnuni ini tadɨdɨ-ia nakuenda
xa daa n-ja'an-ia. [51] N-xiko-ia xi'in-s, te n-ka
naxee-s xi'in-ia Nazaret.

N-xo jandixa-ia xa n-ka xo ta'u tniu
tadɨ'ɨ-ia nuu-ia. N-xo na'a dɨ'ɨ-ia ntdaa xa
n-kuu. [52] Vax kue'nu-ia, te va'a xani ini-ia.
N-chindee n-chituu ña'a Ianyuux, te n-ka
tna ini ña'a ñayiu.

3

N-dakua'a Sua Bautista ñayiu nuu ñayo io

[1] Tiempu ijan n-kuu uxi koon kuia tax-
nuni Tiberio César. Daa n-taxnuni Poncio
Pilato distrito Judea, te n-taxnuni Herodes
distrito Galilea, te n-taxnuni ñani Herodes,
se nani Slipe distrito Iturea xi'in nuu nani
Traconite, te Lisanias n-taxnuni distrito
Abilinia. [2] Dutu taxnuni ka n-ka kuu Anás
xi'in Caifás. Tiempu daa n-ja'an Ianyuux
nuu Sua, se kuu da'ya yɨɨ Zacarías. N-xo
tuu-s nuu ñatu nga juun dau, te ñayo io.
[3] N-xe'en-s ntdaa ñuu kuechi xndatuu yu'u
ndute xika De'va Jordán xa n-xo ja'an-s nuu
ñayiu ijan xa na natu ini-i xa n-ka kida-i
kuechi te na juendute-i xa na taxkanu ini
Ianyuux xa n-ka kida-i. [4] N-ja'an-s nuu
ñayiu ná n-chidotnuni Isaías, se n-xo ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Du'a n-ja'an
Isaías:

Xee kana ɨɨn se kutuu nuu ñatu nga juun
dau, te ñayo io:
"Kada tu'a-n mee-n ɨɨn ɨɨn-n na kua'a na xe
ini-n Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Kuenda kɨu ichi ka kuu-n.
Ndadandaa-n ichi jan.
[5] Nadachitu-n de'va, ndada ndaa-n yuku
xi'in tnduu.
Ndine'e ndaa-n ichi.
Ndada ndaa-n nuu kui'a kaa.
[6] Te jini ntdaa ñayiu Ia dananita'u ña'a",
kuu-s, xia'an-s.

[7] Kue'e ñayiu n-ka xo xe'en nuu Sua xa
dajuendute ña'a-s. N-xo ja'an-s nuu-i:

—Da'ya Kui'na ka kuu-n. ¿Jundu
n-kachitnu'u ña'a xa kaku koio-n nuu
Ianyuux? ¿Ka kachi ini-n xa ma kiti ini-ia
nuu-n na kixi-ia u? ¿Jundu n-kachitnu'u
ña'a xa ma ndadandaa-ia kuechi-n? [8] Nux
xandaa xakuiti n-ka natu ini-n xa n-ka
kida-n kuechi, kada koio xava'a. Maxku
ku ja'an koio-n: "Ndandɨ'ɨ-ro nuu Ianyuux
chi da'ya dana Abraham ka kuu-ro", chi
ru'u ja'an xa kua'a Ianyuux xa kada-ia xa
yuú ya'a nduu da'ya dana Abraham. [9] Ka
kuu-n kuenda kɨu yutnu ta'nde xa xá katuu
kaa xe'e-tnu. Ntdaa yutnu ñatu juun xavidi
va'a, ta'nde-tnu, te keé-tnu nuu nu'u koko.

[10] Te n-ka xo xijan tnu'u ñayiu Sua:

—Nux du'a ya'a, ¿nax io xa kada koio-da?

[11] Te n-xo xia'an Sua nuu-i:

—Nux xneva'a-n uu du'nu, juña'a koio
ɨɨn ñayiu ñatu du'nu io. Dani nux xneva'a
kue'e-n xa kaxi-n, juña'a koio ñayiu ña tuu
nax kaxi io.

[12] Se ka xijan tvini nandajan gobierno,
n-ka xee-s xa dajuendute ña'a Sua, te n-ka
ja'an-s nuu-s:

—Maestru, ¿nax io xa kada koio-da?

[13] Te xia'an Sua nuu-s:

—Maxku kajan-n kue'e tvini nuu ñayiu;
kajan koio-n nani ta'u tniu se ka taxnuni.

[14] Dɨuni n-ka xee soldado nuu-s. N-ka
ja'an-s:

—¿Nax io xa kada koio-da?

Te xia'an-s:

—Maxku tnɨɨ koio-n ñayiu xa taxjuexa-i
tvini. Maxku tekuechi-n ñayiu kuechi
neñuu xa ni'i koio-n tvini. Kajan koio
tvini ñayiu nani ta'u tniu gobierno, te ndoo
koio-n xi'in tvini kuu ya'u-n; maxku kuka-
jan ini koio ka-n tvini.

[15] N-xo ñu ini ñayiu jan xa kixi se n-xia'an
Ianyuux tnu'u-ia xa kixi-s, te ñayo-i n-xini

nuu ndaa xa Sua kuu Cristu a ña'a. [16] Xijan
kuu xa du'a xia'an Sua nuu-i:
—Ru'u, dajuendute ña'a, te Ia kixi kada
xa keé ña'a Espíritu Ianyuux, te ndadan-
daa-ia kuechi-n. Taxnuni ka-ia dada ru'u.
Ñatu natau xa junukuechi-r nuu-ia, ni xa
nandaxi-r correa ndixa-ia chi se dakuu nga
kuu-r. [17] Kuenda kɨu ɨɨn se ne'e pala-s xa
dandechi-s trɨu-s kuu-ia. Kuenda kɨu trɨu
jan kuu ñayiu. Se ijan nataxtna'a-s trɨu-s,
te chi'i-s ɨɨn ve'e, te teñu'u-s paja nuu nu'u
koko nɨkava nɨkuita —kuu Sua, xia'an-s.
[18] Yo kue'e ka xa n-dakua'a Sua ñayiu
na n-ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
Ɨɨn xandaa kuu xa n-xo ja'an-s. [19] Dɨuni
n-ja'an do'o-s se taxnuni nani Herodes chi
n-xeka-s ñadɨ'ɨ ñani-s. Herodías nani-ña.
Dɨuni n-kanandee-s-sɨ chi kue'e ka kuechi
n-kida-s. [20] N-xe xee ka kuechi Herodes jan
chi n-chindi'u-s Sua vekaa.

N-xendute Jesús

[21] Na ta chindi'u ka Herodes Sua,
n-dajuendute Sua ñayiu. Dɨuni
n-dajuendute-s Jesús. Nɨni xijan ta'u-ia
nuu Ianyuux n-najaan andɨu, [22] te n-juun
Espíritu Ianyuux dɨkɨ-ia. Data n-nduu-ia.
Nde andɨu n-ja'an Ianyuux nuu Jesús:
—Da'ya Yɨɨ Mani-r kuu ña'a. Vichi tna
ini-r xa kida-n —kuu-ia, xia'an-ia.

Xixitna Jesús

[23] N-kixe'e Jesús xa kada-ia tniu Ianyuux.
Io-ia naxa oko uxi kuia daa. N-xo xani ini
ñayiu xa kuu-ia da'ya yɨɨ José. José n-kuu
da'ya Elí. [24] Elí n-kuu da'ya Matat. Matat
n-kuu da'ya Leví. Leví n-kuu da'ya Melqui.
Melqui n-kuu da'ya Jana. Jana n-kuu da'ya
José. [25] José n-kuu da'ya Matatías. Matatías
n-kuu da'ya Amós. Amós n-kuu da'ya
Nahúm. Nahúm n-kuu da'ya Esli. Esli
n-kuu da'ya Nagai. [26] Nagai n-kuu da'ya
Maat. Maat n-kuu da'ya Matatías. Matatías
n-kuu da'ya Semei. Semei n-kuu da'ya
José. José n-kuu da'ya Judá. [27] Judá n-kuu
da'ya Joana. Joana n-kuu da'ya Resa. Resa
n-kuu da'ya Zorobabel. Zorobabel n-kuu
da'ya Salatiel. Salatiel n-kuu da'ya Neri.
[28] Neri n-kuu da'ya Melqui. Melqui n-kuu
da'ya Adi. Adi n-kuu da'ya Cosam. Cosam
n-kuu da'ya Elmodam. Elmodam n-kuu
da'ya Er. [29] Er n-kuu da'ya Josué. Josué
n-kuu da'ya Eliezer. Eliezer n-kuu da'ya
Jorim. Jorim n-kuu da'ya Matat. [30] Matat
n-kuu da'ya Leví. Leví n-kuu da'ya Simeón.
Simeón n-kuu da'ya Judá. Judá n-kuu
da'ya José. José n-kuu da'ya Jonán. Jonán
n-kuu da'ya Eliaquim. [31] Eliaquim n-kuu
da'ya Melea. Melea n-kuu da'ya Mainán.
Mainán n-kuu da'ya Matata. Matata n-kuu
da'ya Natán. [32] Natán n-kuu da'ya David.
David n-kuu da'ya Isaí. Isaí n-kuu da'ya
Obed. Obed n-kuu da'ya Booz. Booz
n-kuu da'ya Salmón. Salmón n-kuu da'ya
Naasón. [33] Naasón n-kuu da'ya Aminadab.
Aminadab n-kuu da'ya Aram. Aram n-kuu
da'ya Esrom. Esrom n-kuu da'ya Fares.
Fares n-kuu da'ya Judá. [34] Judá n-kuu da'ya
Jacob. Jacob n-kuu da'ya Isaac. Isaac n-kuu
da'ya Abraham. Abraham n-kuu da'ya Taré.
Taré n-kuu da'ya Nacor. [35] Nacor n-kuu
da'ya Serug. Serug n-kuu da'ya Ragau.
Ragau n-kuu da'ya Peleg. Peleg n-kuu da'ya
Heber. Heber n-kuu da'ya Sala. [36] Sala
n-kuu da'ya Cainán. Cainán n-kuu da'ya
Arfaxad. Arfaxad n-kuu da'ya Sem. Sem
n-kuu da'ya Noé. Noé n-kuu da'ya Lamec.
[37] Lamec n-kuu da'ya Matusalén. Matusalén
n-kuu da'ya Enoc. Enoc n-kuu da'ya Jared.
Jared n-kuu da'ya Mahalaleel. Mahalaleel
n-kuu da'ya Cainán. [38] Cainán n-kuu da'ya
Enós. Enós n-kuu da'ya Set. Set n-kuu
da'ya Adán. Adán n-kuu da'ya Ianyuux chi
n-kidava'a-ia-s.

4

N-juini Kui'na xa daja'an-i Jesús xa kada-ia kuechi

[1] N-keé Espíritu Ianyuux Jesús nuu
n-nane-ia nuu ndute xika De'va Jordán,
te n-ja'an Espíritu Ianyuux nuu-ia xa na
jɨ'ɨn-ia nuu ñatu nga juun dau, te ñayo io.
[2] Ijan n-xo tuu-ia uu diko kɨu. Ntdaa kɨu ijan
n-kuu Kui'na xa daja'an ña'a-i xa kada-ia
kuechi. Ni ɨɨn xa ña tuu nax n-xaxi-ia
uu diko kɨu ijan. Ijan dada yo n-kojon-ia.
[3] N-ja'an Kui'na nuu-ia:
—Nux ndaa xa Da'ya Yɨɨ Ianyuux kuu-n
juña'a yuú ya'a na nduu-i tila.
[4] Te n-ja'an Jesús nuu-i:
—Yodotnuni tnu'u Ianyuux xa: "Ñadu
diko ni xa kaxi koio ñayiu kundito-i."
[5] Ijan te ndeka ña'a Kui'na jua'an ɨɨn nuu
dujun, te nuni'no ni n-dande'a ña'a-i ntdaa
ñuu ñuñayiu nuu ka taxnuni se ka taxnuni.
[6] Te xia'an-i nuu-ia:

—Ntdanditu'u xa'a taxi-r, te tetutniu
ña'a-r xa taxnuni-n ntdanditu'u ñuñayiu
ya'a. Ndadaka'nu ña'a ñayiu ya mee-n chi
mee-r n-taxi Ianyuux ntdaa xa'a, te ñayiu
kuu ini mee-r juña'a-r. 7 Nux njuiin xiti-n
nuu-r te nakuetu-n nuu-r, te xaxii-n kuu
ntdanditu'u xa'a.
8 Xia'an Jesús nuu-i:
—Yodotnuni tnu'u Ianyuux xa: "Nuu
Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, njuiin xiti koio,
te nakuetu koio. Nuu mee ni-ia junukuechi
koio."
9 Dɨuni ndeka ña'a Kui'na jua'an xa jan-
dodo ña'a-i nuu dujun ka dɨkɨ veñu'u
Jerusalén. Te xia'an-i nuu-ia:
—Nux ndaa xa Da'ya Yɨɨ Ianyuux kuu-n,
jungava nde nuu ñu'u jan 10 chi yodot-
nuni tnu'u Ianyuux xa: "Ta'u tniu Ianyuux
nuu ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia, xa
junuu ña'a-ia." 11 Dɨuni yodotnuni tnu'u-ia:
"Junuu ña'a koio-ia xa na ña'a tnukue'e
xe'e-n nuu yuú" —kuu Kui'na, n-xia'an-i.
12 Te xia'an Jesús nuu-i:
—Dɨuni yodotnuni tnu'u-ia: "Maxku ko-
totnuni-n Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro."

N-kixe'e Jesús xa kada-ia tniu-ia

13 Nu n-ya'a xa n-xitotnuni Kui'na Jesús,
te n-dandoo ña'a-i, te ña n-naxee ka-i nde
kɨu n-ngondita-i ɨnka vuelta.
14 Ñu'u Espíritu Ianyuux Jesús, te
n-kua'a-ia xa kada-ia tniu-ia. N-xiko-ia
juan ndixi distrito Galilea. Yo n-ka xo
najani ñayiu Galilea xa n-kida-ia. 15 N-xo
dakua'a-ia ñayiu Israel xiti veñu'u kuechi-i,
te n-ka xo najuen tnu'u-i-ia.

N-ka dangondita ñayiu Nazaret Jesús

16 N-xiko-ia, n-naxee-ia Nazaret,
ñuteyu-ia. Nani n-xo xe'en-ia veñu'u
kuechi ntna'a sabado nuu n-xo tuu-ia, dani
n-xo xe'en-ia veñu'u luchi ñuu-ia. N-xee
ntuku kɨu sabado, te jua'an-ia veñu'u luchi
jan, te n-nukoo-ia. Ijan dada n-ndojuiin-ia
xa ka'u ndodo-ia tnu'u Ianyuux yodotnuni
nuu ñayiu xyuku ijan, 17 te n-xia'an se
xko kida veñu'u tutu tuni'no n-kidava'a
Isaías, se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
N-nandika-ia tutu jan, te nu n-nani'i-ia
tnu'u ka'u-ia, n-ka'u ndodo-ia nuu ñayiu
xyuku ijan:
18 N-tetutniu ña'a Espíritu Ianyuux xa
ja'an-r tnu'u-ia nuu ñayiu ka
kunda'u.
ɨɨn xava'a kuu xa ja'an-r nuu-i.
Ñu'u ña'a Espíritu-ia.
N-tunda'a ña'a-ia xa ja'an-r nuu ñayiu
xyɨndi'u nax kada koio-i xa yaa-i.
N-tunda'a ña'a-ia xa ndadava'a-r ñayiu
kuaa na kua'a na nukonde'a-i.
N-tunda'a ña'a-ia xa kada-r xa yaa ñayiu
nuu ñayiu kida u'u ña'a.
19 N-tunda'a ña'a-ia xa ja'an-r xa n-xee kɨu
n-xantuu Ianyuux xa kada-ia ɨɨn xa
kada-ia.
20 Ijan dada n-natuni'no-ia tutu jan,
te n-najuña'a-ia se xko kida veñu'u,
te n-nukoo-ia. N-ka nukonde'a ña'a
ntdanditu'u ñayiu xyuku veñu'u luchi jan.
21 Te n-kixe'e-ia xa ja'an-ia:
—Vitna kuu xa n-xetna'a tnu'u Ianyuux
yodotnuni, te n-ka xo nini-n —kuu-ia, xi-
a'an-ia.
22 N-ka kutnuni ini ñayiu n-ka teku tnu'u
n-ja'an-ia xa tnu'u vii tnu'u va'a n-ja'an-ia.
Dɨuni n-ka kutnuni ini-i xa ɨɨn xava'a kuu.
N-ka xia'an tna'a-i:
—¿Ñadu se ya'a kuu da'ya yɨɨ José a?
23 Te xia'an Jesús nuu ñayiu jan:
—Vaa kachi koio-n nuu-r: "Na ja'an-r
tnu'u ya'a: Nani dakua'a-n ɨnka ñayiu, dani
dakua'a-n ñayiu ya'a." Te vaa dɨuni kachi-n
nuu-r: "Nani n-kida-n ñuu Capernaum,
dani ndoñu'u xa kada-n ñuteyu-n chi n-ka
teku-r xa n-kida-n ijan." 24 Xandaa xakuiti
xa se ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ñayo
ñayiu ñuteyu-s xe ini ña'a. 25 Na n-xo tuu
Elías nación Israel ya, daa n-ndii uni yodo
kuia, te n-kixi tnama nde'e nitu'u nación
ya. Kue'e ñadɨ'ɨ n-ka xi'í yɨɨ n-xio daa.
26 Ña n-tunda'a Ianyuux Elías nuu ɨɨn ñá
ya'a chi n-tunda'a-ia Elías nuu ɨɨn ñadɨ'ɨ
n-xi'í yɨɨ ñuu nani Sarepta, distrito Sidón.
27 Dɨuni n-xio kue'e ñayiu tna'a kue'e te'yu
ñɨɨ nación Israel ya na n-xo tuu Eliseo, se
n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ñayo-i
n-ndva'a. Mee ni Naamán, se nación Siria
n-ndva'a.
28 Yo n-ka kiti ini ñayiu xyuku veñu'u
luchi jan xa n-ka teku-i tnu'u ijan, 29 te n-ka
ndojuiin-i, te n-ka kine'e ña'a-i yu'u ñuu
jan. Xndeka ña'a-i jua'an ɨɨn dɨkɨ yuku nuu
katuu ñuu-i xa dajungava ña'a koio-i, 30 ko
n-ya'a-ia me'ñu-i ntdaa-i, te n-kee-ia.

N-kine'e Jesús xaloko ñu'u anu ɨɨn seyɨɨ

31 Juan nu'u-ia Capernaum. Capernaum
kuu ɨnka ñuu katuu distrito Galilea. Ntna'a
sabado n-dakua'a-ia ñayiu veñu'u luchi ñuu

ijan. 32 N-ka yu'u ñayiu n-ka teku xa
n-ja'an-ia jan, te n-kunuu tnu'u-ia chi n-ka
kutnuni ini-i xa n-tunda'a ña'a Ianyuux.
33 Veñu'u luchi jan tuu ɨɨn se ñu'u ña'a
xaloko, te xee n-kana-s. Xia'an-s nuu Jesús:
34 —Dito, ¿nax juun ña'a-n? ¿Vaxi-n xa
danaa ña'a-n a? Xini-da jundu kuu-n. Da'ya
Yɨɨ Ianyuux kuu-n.
35 Te n-kudeen Jesús nuu xaloko ñu'u anu
se ijan. Xia'an-ia:
—Kadɨ yu'u-n. Ta kee anu-s —kuu-ia,
xia'an-ia nuu-i.
Te n-dajane xaloko jan se ijan me'ñu
ñayiu xyuku ijan. N-ndua-s, ko ña tuu nax
n-kuu-s, te n-kee xaloko jan anu-s. 36 Te
yo nde'e n-ka yu'u ntdaa ñayiu xyuku jan.
Xia'an tna'a-i:
—Ñayo n-xani ini xa du'a kada ɨɨn se ya'a
xa ta'u tniu-s nuu xaloko, te kee-i.
37 Te n-ka teku ntdaa ñayiu io nɨkaduku
Capernaum xa'a.

N-ndadava'a Jesús dididо Simón

38 N-kee-ia veñu'u luchi jan, te jua'an-ia
ve'e Simón. Tna'a dididо Simón ka'ni nde'e,
te n-ka ja'an ñayiu xyuku ijan nuu-ia xa
na ndadava'a ña'a-ia. 39 N-xe juiin ndeyu-ia
nuu kaa-ña, te n-kudeen-ia nuu ka'ni nde'e
ñu'u ña'a, te n-ndiko ña'a ka'ni. Hora ijan
ni n-ndokoo-ña, te n-xia'an-ña xa n-xaxi
ñayiu xyuku ijan.

N-ndadava'a Jesús kue'e ñayiu

40 Nɨni juan keé ngandii, xndeka ñayiu
ñuu ijan ñayiu ka tna'a nudɨɨn kue'e n-ka
xee nuu-ia. N-xajan ndodo-ia nda'a-ia-i,
te n-ndadava'a-ia-i ntdaa-i. 41 Dɨuni n-ka
kee ña'a kue'e xaloko. Xee ka kana-i. Ka
xia'an-i nuu-ia:
—Mee-n kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
Te n-kudeen-ia nuu-i. Xaxe'e xa na'a
mee-ia xa xna'a xaloko jan xa mee-ia kuu
Cristu, n-ta'u tniu-ia xa maxku ja'an koio-i
xijan.

N-dakua'a Jesús tnu'u Ianyuux ñayiu distrito Galilea

42 N-tuu kɨu kuu uu, te n-kee-ia. Jua'an-ia
ɨɨn nuu ñatu nga juun dau, te ñayo io. N-ka
nanduku ña'a ñayiu, te n-ka nani'i ña'a-i.
N-ka juini-i xa na ndoo ka-ia ijan, te maxku
ndee ni-ia. 43 N-ja'an-ia nuu-i:
—Io xa jɨ'ɨn-r ɨnka ntuku ñuu xa ja'an-r
nuu ñayiu ijan nax io xa kada-i xa kɨu
tna'a-i nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni
Ianyuux nuu-i. Xaxe'e xa'a n-tunda'a
ña'a-ia xa vaxi-r —kuu-ia, xia'an-ia.
44 Daa ni n-dakua'a na'i ka-ia ñayiu n-ka
xo nataka xiti veñu'u kuechi Israel.

5

N-ja'an Jesús nuu uni seyɨɨ xa na nkui-
tandijun ña'a-s

1 N-xika kɨu, te jua'an-ia yu'u laguna
ka'nu nani Genesaret. Ka data'i ña'a ñayiu
xyuku nuu nujuiin-ia xaxe'e xa ka kuu-i
xa kunini koio-i tnu'u Ianyuux ja'an-ia.
2 Te n-xini-ia uu barcu kuechi xtuu yatni
yu'u ndute xi'in se ka tava chaka ka na-
jini ñunu chaka-s. 3 N-keé Jesús ɨɨn barcu
jan. Barcu kuu barcu Simón. N-ja'an Jesús
nuu Simón xa na dakaka-s barcu nuu kaa
kunu ka ndute ita'u. Nu n-dakaka-s barcu,
n-nukoo Jesús xiti barcu, te n-dakua'a-ia
ntdaa ñayiu xyuku yu'u ndute. 4 Nu n-ya'a
xa n-dakua'a Jesús ñayiu, te xia'an-ia nuu
Simón:
—Kandeka barcu-n jua'an nuu kunu ka
kaa ndute, te dakeé-n ñunu chaka xa
tava-n-tɨ.
5 Te n-ja'an Simón:
—Maestru, niniu n-ka dakeé-da ñunu-tɨ,
ko ni ɨɨn-t ña n-ka tava-da. Juini ñayo-da
n-ka tava-tɨ, ko nux daa juini-n, na dakeé
ntuku-da.
6 N-ka kida-s ná n-ja'an-ia te n-ka keé
kue'e chaka ñunu jan. Te n-kixe'e ndata
ñunu jua'an. 7 Te n-ka xaxa nda'a-s nuu
dava ka se xnetna'a xi'in-s xñutuu ɨnka
barcu xa na xee koio-s xa na chindee
tna'a-s. Te n-ka xee-s ijan. N-ka dachitu-s
ntdaa-s nduu barcu jan chaka. Xaku nga
nduxi barcu jan nuu ndute.
8 N-xini Simón Pedru xijan, te n-xe juiin
xiti-s nuu Jesús. Xia'an-s:
—Jua'an-n, Dito, chi se kida kuechi
kuu-da.
9 N-ka yu'u Simón xi'in se xndeka tna'a
xi'in-s xaxe'e xa vichi kue'e chaka n-ka
tava-s. 10 Se xndeka tna'a xi'in Simón xa
ka tava-s chaka kuu Jacobo xi'in Sua, se ka
kuu da'ya yɨɨ Zebedeo. Te xia'an Jesús nuu
Simón:
—Maxku ku yu'u-n. Vitna kixe'e-n xa
dataka-n ñayiu. Nani dataka-n chaka xi'in
ñunu-n, dani dataka-n ñayiu.
11 N-ka dakaka-s barcu-s, te n-ka
ndinexio-s yu'u ndute. N-ka dandoo-s
ndatniu-s, te n-ka xe kuitandijun-s Jesús.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se te'yu ñɨɨ

12 Nu n-xika kɨu, te jua'an Jesús ɨnka ñuu
distrito Galilea. Ijan tuu ɨɨn se tna'a kue'e
te'yu ñɨɨ. N-xini-s-ia, te n-xe juiin xiti-s
nuu-ia, te n-xijan ta'u-s. Te xia'an-s:
—¿Vatuka ndadava'a ña'a-n a? Dito.
Ndadava'a ña'a-n chi n-kida Ianyuux xa
ndadava'a-n ñayiu.
13 N-dakaa-ia nda'a-ia, te n-tenee-ia
nda'a-ia-s, te n-ja'an-ia nuu-s:
—Vatuka, te na ndva'a-n.
Danaa n-ndva'a-s. 14 N-ja'an-ia nuu-s
xa mee ni-s na kuna'a xijan. Te xia'an
ntuku-ia-s:
—Juan dande'a dutu ñɨɨ-n xa na jini-s xa
n-ndva'a-n. Juña'a-n-sɨ ɨɨn xa na doko-s
nuu altar ná io ley n-chidotnuni Moisés na
kua'a na jini-s xa mee-r n-ndadava'a ña'a —
kuu Jesús, xia'an-ia.
15 N-xitendodo xa n-kida Jesús jua'an, te
kue'e ñayiu n-ka xo taka xa kunini koio-i
tnu'u-ia, te n-xo ndadava'a-ia ñayiu ka
ku'u, 16 ko kue'e vuelta ñayo-ia n-xo tuu chi
n-xo xe'en-ia xa kajan ta'u-ia nuu Ianyuux
nuu ñatu nga juun dau te ñayo io.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se n-xi'í xe'e

17 Nu n-xika kɨu, n-ka xee se fariseu xi'in
se ka dakua'a ñayiu xa n-chidotnuni Moisés
nuu dakua'a Jesús ñayiu. Se distrito Galilea
xi'in distrito Judea ka kuu-s. Dava-s ka kuu
se Jerusalén. Kɨu ijan n-kida Ianyuux xa
n-kua'a Jesús xa ndadava'a-ia ñayiu ka ku'u,
te n-ka xe'en-i nuu-ia. 18 Daa xndeka-s ɨɨn
se kaa nuu xito n-xi'í nduu xe'e n-ka xee
nuu tuu-ia. N-ka nduku ini-s xa kɨu koio-s
xi'in se ku'u jan ve'e nuu tuu-ia xa kajan
tuu-s-sɨ nuu-ia, 19 ko ña n-kua'a xa kɨu koio-s
do ye'e jan chi yo chitu ñayiu xiti ve'e jan, te
n-ka xe kaa-s dɨkɨ ve'e jan. N-ka dita ndee-s
teja te n-ka dajuun-s se ku'u jan nuu Jesús
me'ñu ñayiu xyuku ijan.
20 N-xini-ia xa ka kukanu ini-s Ianyuux, te
n-ja'an-ia nuu se ku'u jan:
—N-taxkanu ini-r kuechi n-kida-n.
21 Xaxe'e xa du'a n-ja'an-ia n-ka nukuita
se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés
xi'in se ka kuu se fariseu ka ndatnu'u-s.
N-ka xani ini-s: "¿Ndee se kuu se ya'a xa
dadavatna'a-s xi'in Ianyuux? Ñayo ñayiu
taxkanu ini xa n-ka kida-ro kuechi; mee dii
Ianyuux."
22 N-kutnuni ini Jesús nax n-ka ndat-
nu'u-s, te xia'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda daa ka xani ini-n? ¿Nax
ka kachi-n? 23 Ka xini-n xa ndva'a se
ya'a nux na ja'an-r: "Ndokoo. Kaka", ko
ñatu ka jandixa-n xa taxkanu ini-r kuechi
n-kida-s. 24 Kuna'a koio xa mee-r, Ia kuu
ñayiu, taxkanu ini kuechi n-ka kida ñayiu.
Te xia'an-ia nuu se n-xi'i xe'e:
—Ndokoo. Ndone'e xito-n, doo-n, te juan
nu'u-n ve'e-n.
25 Hora ijan ni n-ndokoo-s me'ñu ñayiu
xyuku ijan. N-ndone'e-s doo-s, xito-s, te
juan nu'u-s ve'e-s. Nɨni xika-s ichi juan
nu'u-s, n-nakuetu-s nuu Ianyuux.
26 N-ka yu'u ntdaa ñayiu xyuku ijan, te
dɨuni n-ka nakuetu koio-i nuu-ia. N-ka
yu'u-i te ka xia'an tna'a-i:
—Ña uun ka xini-ro xa n-ka xini-ro vitna.
Ña uun xini-ro xa du'a kada ɨɨn ñayiu.

N-ja'an Jesús nuu Leví xa nkuitandijun ña'a-s

27 Nu n-ya'a xijan, jua'an Jesús ɨnka lado.
N-ya'a-ia nuu nukoo ɨɨn se xijan tvini nan-
dajan gobierno nani Leví. Te n-ja'an-ia
nuu-s:
—Ne'e, te nkuitandijun ña'a.
28 N-dandoo Leví ntdaa xa yɨnda'a-s, te
n-xe kuitandijun-s-ia. 29 Jua'an-s xi'in-ia
ve'e-s, te n-ja'an-s-ia xi'in se dakua'a-ia
xa kaxde'ñu koio-ia ve'e-s, te kue'e ndeyu
n-kida tu'a-s. Kue'e se ka xijan tvini nan-
dajan gobierno xi'in dava ka ñayiu n-ka
xee xa kaxde'ñu koio-i tuku. 30 Dɨuni n-ka
xee se fariseu xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés te n-ka jan kuechi-s.
Ka xia'an-s nuu se dakua'a Jesús:
—¿Nakuenda ka xaxi ka xi'i-n xi'in se ka
xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka
ñayiu yo ka kida kuechi?
31 Te n-ja'an Jesús nuu-s:
—Ñayiu io va'a, ña ka ndoñu'u-i setatna,
ko ñayiu ka ku'u, ndoñu'u-i-sɨ. 32 Ñadu
n-kixee-r xa ja'an-r nuu ñayiu va'a xa nkui-
tandijun ña'a-i chi n-kixee-r xa ja'an-r nuu
ñayiu ka kida kuechi xa na nkuitandijun
ña'a-i, te na natu ini koio-i xa n-ka kida-i
—kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ka kidandichi-s Jesús

33 Ka xia'an ñayiu ka xaxde'ñu ijan nuu
Jesús:
—Se dakua'a ña'a Sua, tɨtnɨ vuelta xne'e
ii-s. Nɨni xne'e ii-s, ña ka xaxi-s, te tɨtnɨ
vuelta ka xijan ta'u-s nuu Ianyuux. Dani ka
kida se dakua'a ña'a se fariseu. ¿Nakuenda

se dakua'a mee-n, ka xaxi-s, ka xi'i-s, te
ñayo-s ne'e ii?
34 Te n-ja'an Jesús tnu'u kandee. Xi-
a'an-ia:
—Se dakua'a-r ka kuu na ka kuu se xtuu
viko tnunda'a, te mayo ku dada'an xa kaxi
koio-s dita hora xtuu-s xi'in noviu, 35 ko na
xee kɨu tnɨɨ ñayiu noviu jan, daa kondite
koio-s chi xaxe'e xa kuko'yo ini-s.
36 Te n-ja'an-ia ɨnka tnu'u kandee ya'a.
Xia'an-ia:
—Ñayo ñayiu kachi da'ma xee xa
dandee-i da'ma n-kutu'u chi hora nakate-i,
nandɨyɨ da'ma xee jan, te nataka da'ma
n-kutu'u. Ñatu natau xa ndee da'ma xee
da'ma n-kutu'u. Kuenda kɨu tnu'u ja'an-r
kuu da'ma xee jan. 37 Dɨuni ñayo ñayiu
dakeé vinu xee bolsa ñɨɨ n-kutu'u chi ndata
vinu xee bolsa jan, te katu ntdantu'u vinu,
te ma jiniñu'u ka bolsa ñɨɨ jan. 38 Ñayo daa
kida chi dakeé-ro vinu xee bolsa ñɨɨ xee.
39 Ñayiu xi'i vinu na'a n-kuu io, ñayo-i xi'i
vinu xee, chi ja'an-i: "Adɨ ka vinu na'a
n-kuu io." Kuenda kɨu tnu'u-r kuu vinu
xee jan —kuu Jesús, xia'an-ia.

6

Ta'u tniu Jesús nuu ñayiu nuu nax kada-i kɨu sabado

1 N-xee ntuku kɨu sabado, te n-ya'a Jesús
xi'in se dakua'a-ia ɨɨn nuu ñu'u kaa trɨu.
Nɨni n-ka ya'a-s n-ka tnundodo-s yoko trɨu
jan. N-ka kɨɨn-s, te n-ka xaxi-s. 2 N-ka xini
dava se fariseu, te n-ka ja'an-s:
—¿Nakuenda ka kida-n xa ña xejoon
Ianyuux xa kada-ro kɨu kuu sabado?
3 N-ja'an Jesús nuu-s:
—¿Nax kuu xa ña ka ka'u-n xa n-kida
David xi'in se xndeka tna'a xi'in-s ɨɨn vuelta
na ka kojon-s? 4 N-kɨu-s veñu'u, te n-tnɨɨ-s
tila n-doko dutu nuu Ianyuux. N-xia'an
David se xndeka tna'a xi'in-s, te n-ka xaxi-s
ntdaa-s. Ñatu xejoon Ianyuux xa kaxi
koio ɨnka ñayiu tila ijan chi diko ni dutu
xejoon-ia xa kaxi-s. 5 Ru'u, Ia kuu ñayiu,
taxnuni-r nuu ñayiu kɨu kuu sabado, te ta'u
tniu-r nuu-i —kuu-ia, xia'an-ia.

N-ndadava'a Jesús nda'a ɨɨn seyɨɨ kɨu sabado

6 Ɨnka ntuku kɨu kuu sabado, n-kɨu-ia
veñu'u, te n-dakua'a-ia ñayiu. Ijan tuu ɨɨn
se n-natɨyɨ nda'a kua'a. 7 Te n-ka xitoyu'u
ña'a se fariseu xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés nu na ndadava'a-ia
ñayiu kɨu kuu sabado chi n-ka kuu-s xa
tekuechi neñuu-s-ia. 8 N-kutnuni ini-ia xa
n-ka xani ini se ijan. Xijan kuu xa n-ja'an-ia
nuu se n-natɨyɨ nda'a:
—Ndojuiin-n, te kunujuiin-n me'ñu-s nt-
daa-s.
N-ndojuiin-s. Te n-xo nujuiin-s me'ñu
ntdaa se xyuku ijan. 9 Te xia'an Jesús nuu
se xyuku ijan:
—Na kajan tnu'u ña'a-r ɨɨn xa kajan tnu'u
ña'a-r. ¿Kada-ro ɨɨn xa va'a a kada-ro ɨɨn
xa ña io va'a kɨu kuu sabado ja'an ley
n-chidotnuni Moisés a? ¿Xejoon ley-s xa
kada-ro xa kundito na'i ɨɨn ñayiu a xa
ka'ni-ro-i a?
10 N-nukonde'a Jesús se n-ka naduku
nduu ña'a, te xia'an-ia nuu se n-natɨyɨ
nda'a:
—Nadakaa nda'a-n.
N-dakaa-s nda'a-s, te n-ndva'a. 11 Yo n-ka
kiti ini se xyuku ijan, te n-ka ndatnu'u-s
nuu naxa kada koio-s Jesús.

N-kaxí Jesús uxi uu se n-dakua'a-ia

12 Nu n-xika kɨu, te n-xe kaa-ia yuku xa
kajan ta'u-ia nuu Ianyuux. Niniu n-xijan
ta'u-ia. 13 Nu n-tuu, te n-kana-ia ñayiu
xndijun ña'a. N-kaxí ni'no-ia uxi uu seyɨɨ
nuu ntdaa ñayiu xyuku ijan. N-kaxí-ia-s,
te n-tunda'a-ia-s xa kada koio-s tniu-ia.
14 N-kaxí-ia Simón, se n-danani-ia Spedru.
N-kaxí-ia Ndrixi Simón. N-kaxí-ia Jacobo,
Sua, Slipe, Stolo, 15 Steu, Tomaxi, Jacobo,
da'ya yɨɨ Alfeo du. N-kaxí-ia Simón, se
n-dandee ña'a ñayiu Zelote. 16 N-kaxí-ia
Judas, da'ya yɨɨ Jacobo xi'in Judas Iscariote.
Judas Iscariote ya kuu se n-kida xa n-tnɨɨ
juxtixia Jesús.

N-dakua'a Jesús kue'e ñayiu, te n-ndadava'a-ia-i

17 Te n-nuu Jesús xi'in-s, te n-xee-ia
xi'in-s nuu ndaa, ɨɨn nuu io yodo. Kue'e xa
kue'e ñayiu xndijun ña'a. Dani kue'e ñayiu
dijan n-ka xee xyuku ijan tuku. Xyuku
ñayiu Jerusalén. Xyuku ñayiu xndaxio dava
ka ñuu distrito xndatuu Judea. Xyuku
ñayiu Tiro xi'in ñayiu Sidón. Nduu ñuu ya'a
xndatuu yu'u mar. 18 N-ka xee-i xa kunini
koio-i tnu'u-ia xi'in xa ndadava'a-ia-i kue'e
ka tna'a-i, te n-ka ndva'a-i. Dani n-ka
ndva'a ñayiu n-ñu'u ña'a xaloko. 19 N-juini
ntdantu'u ñayiu xyuku ijan xa kaju'un-i

Jesús xa ndva'a-i chi n-kida Ianyuux xa
kua'a-ia xa ndadava'a-ia-i.

Ñayiu nda'u ya'a xi'in ñayiu xtuu va'a

20 N-nukonde'a Jesús ñayiu dakua'a-ia, te
n-ja'an-ia nuu-i:
—Mee-n ñayiu ka xani ini xa ma danani-
ta'u ña'a Ianyuux, naka ta'u-n chi kɨu
tna'a-n nuu ñayiu taxnuni-ia nuu-i.
21 'Ndo'o ñayiu io anu xa kada koio-n xa
juini Ianyuux, naka ta'u-n chi kada ndɨ'ɨ-n
xijan, te kudɨ ini-n.
'Mee-n xa ka kuu-n ñayiu ka nda'i vitna,
naka ta'u-n chi kueku koio-n.
22 'Naka ta'u kuu koio-n hora na jini u'u
ña'a ñayiu. Ma juejoon ka-i xa kandeka
tna'a ka-n xi'in-i, te kui'a ja'an ña'a koio-i.
Ja'an koio-i xa unu loko-n. Ntdaa xijan kada
ña'a-i xaxe'e ru'u, Ia kuu ñayiu. 23 Nux daa
na ya'a koio-n, ta'u kuu koio-n chi yo kue'e
xa io andɨu taxi Ianyuux. Kudɨ ini koio-n,
daa. Du'a kada ña'a koio-i chi daa n-ka
kida xixitna ñayiu ijan se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu.
24 'Ko ndo'o, ñayiu unu kuika, nda'u ya'a
koio-n chi xa n-ka ni'i-n xa ka kukajan ini-n.
25 'Ndo'o, ñayiu io xa kaxi xa ko'o vitna,
nda'u ya'a koio-n chi kojon koio-n.
'Ndo'o, ñayiu ka xaku vitna, nda'u ya'a
koio-n na xee kɨu chi nda'i koio-n xaxe'e xa
kuko'yo ini-n.
26 'Ndo'o, ñayiu ka najuen tnu'u ña'a nt-
dantu'u ñayiu, nda'u ya'a koio-n chi du'a
n-ka najuen tnu'u xixitna-n se n-ka ja'an
vete xa kuu-s se ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu.

Juemani koio-n ñayiu ka xini u'u ña'a

27 'Mee-n ñayiu ka teku tnu'u ja'an-r
nuu-n, maxku jini u'u koio-n ñayiu kui'a
ka kida ña'a; juemani koio-n-yɨ. 28 Kajan
ta'u koio-n nuu Ianyuux xa ta'u na kuu
ñayiu ka ja'an u'u ña'a. Kajan ta'u koio-n
nuu Ianyuux xaxe'e ñayiu ka jan kui'a ña'a.
29 Nux na kani ñayiu ɨɨn lado kuñu nuu-n
ngone'e-n ɨnka lado xa na kani ntuku-i.
Nux na jendee ñayiu doo-n, maxku na-
dita-n, nux jendee-i du'nu-n tuku, juña'a
na'i-n na kane'e-i jɨ'ɨn. 30 Dava'a nga xa
na kajan ñayiu, juña'a koio-n. Nux na
jendee ñayiu ndatniu-n, maxku nandajan
koio-n. 31 Nuxa juini-n xa juemani ña'a
ñayiu, juemani-n-yɨ. 32 Nux mee ni ñayiu
ka xemani ña'a, ka xemani-n, ña tna ini
Ianyuux xa ka kida-n chi ntdaa ñayiu du'a
ka kida. Nde ñayiu ka kida kue'e kuechi
kida xa'a. 33 Nux mee ni ñayiu ka kida
ña'a xava'a ka kida-n xava'a, ña tna ini
Ianyuux xa ka kida-n. Ntdaa ñayiu du'a
ka kida, nde ñayiu ka kida kue'e kuechi
kida xijan. 34 Nux diko ni ñayiu ka nataxi,
ka xia'an nuu-n, ña tna ini Ianyuux xa
ka kida-n. Ntdaa ñayiu du'a ka kida, nde
ñayiu ka kida kue'e kuechi kida xijan. Ka
xia'an nuu ñayiu tvini xi'in xaxii-i xa na
najuña'a nuu ñayiu n-xia'an nuu-i ɨnka
kɨu. 35 Maxku du'a kada koio-n; juemani
koio-n ñayiu ka xini u'u ña'a. Juña'a nuu
koio-n xa ka xijan nuu-i, te maxku jun ini-n
xa naje'en koio-n xa n-xia'an nuu-n ñayiu
nux ña tuu nax nani'i-i xa nataxi-i. Nux
du'a na kada koio-n kue'e xa taxi Ianyuux.
Kada koio-n ná kida Ianyuux, Ia taxnuni ka,
chi va'a-ia nuu ñayiu ña uun ka ja'an xa
n-kuta'u-i nuu-ia. Va'a-ia nuu ñayiu loko.
36 Kunda'u ini-n ñayiu ná kunda'u ini Taa-ro
Ianyuux-yɨ.

Maxku jan tnu'u koio-n ñayiu

37 'Maxku jan tnu'u koio-n ñayiu na kua'a
maxku jan tnu'u ña'a-i. Nux taxkanu ini
koio-n xa n-kida ña'a ñayiu, taxkanu ini
ña'a-i tuku. 38 Juña'a nga-n ɨɨn xa juña'a
nga-n ñayiu. Nux daa na kada koio-n, taxi
ɨnka ñayiu ɨɨn xa taxi-i. Diko kuedi ni'no-i
xa taxi-i, diko kodo yɨɨ yu'u maquila. Nani
juña'a koio-n ñayiu, dani nataxi-i —kuu
Jesús, xia'an-ia.
39 Te n-ja'an-ia ɨnka tnu'u kandee:
—Ma ndaku ɨɨn se kuaa xa kandeka-s
ɨnka se kuaa jɨ'ɨn ɨɨn nuu jɨ'ɨn-s chi nduu-s
kekava ɨɨn nua. 40 Ñayo ñayiu xyɨ'ɨ xkuela
tu'a ka dada maestru-i. Na daxinokava se
xyɨ'ɨ xkuela xa ka'u-s, dada xee-s maestru-s,
te ma ya'a nduu ña'a-s.
41 'Kuenda kɨu yakua luchi lii kaa ni'no
nduchi nuu ñayiu xka ndeka tna'a xi'in-n
kuu kuechi luchi ka kida-i. ¿Nax kuu xa ka
chinuu-n xijan, te ña ka chinuu-n kuechi
na'nu ka kida mee-n kuenda kɨu tndu'u kaa
ni'no nduchi nuu mee-n? 42 ¿Nakuenda ka
xia'an-n nuu ñayiu xnetna'a xi'in-n: "Tax-
tuu nuu-n na natava-r yakua luchi lii kaa
ni'no", te ña ka chinuu-n tndu'u kaa ni'no
nduchi nuu mee-n? Kuenda kɨu kuechi
ka'nu ka kida-n kuu xijan. Ka kida nga-n xa
va'a-n. Ki'na nuu natava koio-n tndu'u kaa

ni'no nuu-n na kua'a kaxi kunde'a koio-n xa
natava-n yakua luchi kaa ni'no nuu ñayiu.

Ka xini-ro nuu na yutnu kuu-tnu chi xini-ro
nax juun-tnu

43 'Yutnu juun xavidi, ñatu juun-tnu ɨɨn
xa ña xiniñu'u. Daa ka kuu ñayiu va'a.
Tnunde'a vax te'yu, ñatuka xiniñu'u nde'a
juun-tnu. Daa ka kuu ñayiu loko. 44 Ka
xini-n nuu na yutnu kuu-tnu hora xnde'a-n
xavidi juun-tnu. Ñatu juun tnutitnu higo.
Dani tnuyɨkɨ ñatu juun-tnu uva. 45 Nux
va'a-n, va'a ka ja'an-n. Nux loko-n, kui'a ka
ja'an-n. Xa xñu'u anu-n, xijan ka ja'an-n.

Ɨɨn se n-tava cimientu ve'e-s, xi'in ɨɨn se
ña n-tava

46 '¿Nakuenda ka ja'an-n xa xto'o-n kuu
ña'a, te ñatu ka jandixa ña'a-n? 47 Na
kakune'e-r ñayiu jandixa ña'a xi'in ñayiu
ña jandixa ña'a. 48 Ñayiu teku tnu'u-r te
kida-i xa ja'an-r jan kuu ná kuu ɨɨn se
n-kidava'a ve'e-s. Kunu n-xate-s, te n-xajan
ndodo-s cimientu ve'e-s nuu toto ndɨka
yɨ'ɨ nuu ñu'u. N-juun dau. N-naneñu
ndute xika de'va, te n-tuxindee-te xeve'e-s,
ko ñatu n-tunda'a-te ve'e jan chi va'a
n-kua'a ve'e-s. 49 Ñayiu teku tnu'u-r te ña
jandixa-i, kuu-i ná kuu ɨɨn se n-kidava'a
ve'e nuu ñu'u ni, te ñatu n-tava-s cimientu.
N-juun dau. N-naneñu ndute xika de'va, te
n-tuxindee-té xeve'e jan, te danaa n-ndua.
Ndondoo ve'e jan junkoio —kuu Jesús,
n-ja'an-ia.

7

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se xinokuechi nuu
ɨɨn centurión

1 Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús ntdaa xa'a,
te juan nu'u-ia Capernaum. 2 Ijan tuu ɨɨn
centurión. Yo ka'u ku'u se kidatniu nuu-s,
diko nga xa kuú-s. Yo mani n-juini-s-sɨ.
3 N-teku-s xa ka ndatnu'u ñayiu xa kida
Jesús, te n-tunda'a-s sexa'nu taxnuni nuu
ñayiu Israel xa na kajan ta'u koio-s nuu-ia
xa na jɨ'ɨn-ia ve'e-s xa na ndadava'a-ia se
ku'u jan. 4 Nu n-ka xee-s nuu Jesús, yo n-ka
xijan ta'u-s nuu-ia xa na jɨn ndadava'a-ia
se xinokuechi nuu se kuu centurión jan
5 xaxe'e xa mani juini-s ñayiu Israel xi'in
xaxe'e xa tvini mee-s n-dakaa-s veñu'u
ñuu-i. 6 Ijan dada jua'an Jesús xi'in-s ve'e
centurión jan. Nu n-kuyatni Jesús ve'e-s,
te n-tunda'a-s se ka xinitna'a xi'in-s xa jɨn
tna'a-s Jesús. N-ka ja'an-s nuu-ia:

—Dito, maxku dakuita-n tiempo-n chi
kachi centurión: "Ñatu natau xa kixi-ia
ve'e-r chi ndandɨ'ɨ-ia." 7 Dɨuni kachi-s: "Ni
ñatu natau xa jɨ'ɨn-r nuu-ia. Diko ni na
ja'an-ia xa na ndva'a se xinokuechi nuu-r,
te ndva'a-s ne." 8 Te n-ja'an ka-s xa io ɨnka
se taxnuni nuu-s, te dɨuni taxnuni-s tuku.
Taxnuni-s nuu se ka kuu soldado. Nux na
ja'an-s nuu ɨɨn-s xa na jɨ'ɨn-s ɨɨn nuu jɨ'ɨn-s
te xe'en-s. Nux na ja'an-s nuu ɨnka-s xa
xee-s ve'e-s te xee-s. Nux ta'u tniu-s nuu se
xinokuechi nuu-s xa na kada-s dava'a nga
xa juini-s, te kida-s —ka kuu-s, n-ka xia'an-s
nuu Jesús.

9 Nu n-teku Jesús tnu'u se ijan n-yu'u
anu-ia. N-ngokoo-ia xa kunde'a-ia ñayiu
xndijun ña'a. Te n-ja'an-ia nuu-i:

—Ta uun ka jini-r ɨɨn ñayiu Israel kukanu
ini ña'a ná kukanu ini ña'a se ya'a.

10 N-ka naxee se n-tunda'a centurión jan
ve'e-s, te n-ka xini-s xa n-ndva'a se xi-
nokuechi jan.

N-nadandoto Jesús da'ya yɨɨ ɨɨn ña n-xi'í
yɨɨ

11 Kɨu kuu uu jua'an Jesús xi'in ñayiu
dakua'a-ia Naín. Dɨuni xndijun ña'a kue'e
ka ñayiu jua'an. 12 Nu n-kuyatni Jesús xi'in
ñayiu jan ye'e ñuu jan, n-xe juntna'a-ia
xi'in ñayiu juan kuxi koio ndɨyɨ. N-ndoo
mee n-ndoo ɨɨn dɨ'ɨ ndɨyɨ jan chi dɨuni n-xi'í
yɨɨ-ña. Idii ni da'ya-ña daa n-xio, te n-xi'í-s.
Yo kue'e ñayiu xndeka tna'a xi'in-ña jua'an
koio.

13 N-kunda'u ini Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, ña
ijan, te n-ja'an-ia nuu-ña:

—Maxku ku nda'i-n.

14 N-xe nde'e-ia xatnu ndɨyɨ jan, te
n-xajan ndodo-ia nda'a-ia xatnu jan. N-ka
nujuiin se xndido ndɨyɨ jan. Te n-ja'an-ia
nuu ndɨyɨ jan:

—Ndokoo, Lungo.

15 N-ndokoo se n-kuu ndɨyɨ jan, te
n-naja'an-s. N-xani Jesús-sɨ nuu dɨ'ɨ-s,
te n-nakueka ña'a-ña. 16 Nu n-xini ñayiu
xyuku ijan xa du'a n-kida-ia n-ka yu'u-i,
te n-ka nakuetu-i nuu Ianyuux. Ka xia'an
tna'a-i:

—N-kixee se tu'a va'a xa ja'an-s tnu'u
Ianyuux nuu-ro. N-kixee Ianyuux xa
chindee ña'a-ia.

17 Te ntdanditu'u Judea xi'in ñuu xndatuu
nɨkanduu Judea jan n-ka teku ñayiu xa
n-kida Jesús.

N-tunda'a Sua Bautista se dakua'a-s nuu Jesús

18 Ntdaa xa'a n-ka najani se dakua'a ña'a
Sua nuu-s. Xaxe'e xijan n-kana-s uu-s. 19 Te
n-tunda'a-s-sɨ nuu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro,
xa kajan tnu'u koio-s-ia. Du'a xia'an Sua
xa na juña'a koio-s-ia: "¿Dɨu ndixi kuu
se n-ja'an Ianyuux xa kixi-n te kundetu
koio-da-s a ɨnka-s a?"

20 Nu n-ka xee se ijan nuu Jesús, te ka
xia'an-s nuu-ia:

—Sua Bautista n-tunda'a ña'a xa vaxi-da.
Ɨɨn xa juini-s xa kajan tnu'u ña'a-da. Ja'an-s:
"¿Dɨu ndixi kuu se n-ja'an Ianyuux xa kixi-s
te kundetu-da-s a ɨnka-s a?"

21 Hora ijan ni n-ndadava'a ka-ia kue'e
ñayiu ka ku'u. Nudɨɨn kue'e n-ka tna'a-i.
N-ndadava'a-ia ñayiu xñu'u ña'a xaloko.
N-ndadava'a-ia kue'e ñayiu kuaa. 22 Te
n-ja'an-ia nuu se n-tunda'a Sua:

—Juan nu'u koio, te najani-n nuu Sua xa
n-ka xini-n xi'in xa n-ka teku-n. Juña'a
koio-n xa xnde'a ñayiu kuaa n-ka kaku. Ka
ndva'a xe'e ñayiu yakua. N-ka ndva'a ñayiu
n-te'yu ñɨɨ. Ka teku ñayiu do'o n-kaku.
N-ka nandoto dava ñayiu n-xi'í. Te ja'an-r
nuu ñayiu ka kunda'u nax io xa kada-i xa
nanita'u-i. Ɨɨn xava'a kuu. 23 Naka ta'u
kuu ñayiu ña ka dangondita ña'a juini ñatu
kida-r xa xñu ini-i xa kada-r, te xndijun
ña'a na'i-i —kuu Jesús, n-xia'an-ia nuu se
n-tunda'a ña'a Sua.

24 Nu n-ka ndee se n-tunda'a ña'a Sua, te
n-kixe'e Jesús xa kakune'e-ia Sua. Xia'an-ia
nuu ñayiu xyuku ijan:

—¿Nax n-ka xe nde'a-n nuu ñatu nga
juun dau te ñayo io? Ñatu n-ka xe
nde'a-n ɨɨn se kuu ná kuu tnu ite xa jua'an
vaxi-tnu hora kane tachi xa kava uu kava
uni anu-s. 25 Ñadu se ni'no da'ma va'a
te vita n-ka xe nde'a-n chi se ndixnda'u
ndixkee n-ka xe nde'a-n. Se xni'no da'ma
va'a te ya'u, xndaxio-s ve'e se taxnuni te
xneva'a-s ndatniu yo ya'u. 26 Se ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu n-ka xe nde'a-n. Xa
ndaa xa ndandɨ'ɨ ka Sua dada dava ka se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. 27 Sua
kuu se n-kakune'e ña'a se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux yodotnuni. N-chidotnuni-s xa
n-ja'an Ianyuux nuu-r:

Ki'na nuu tunda'a-r ɨɨn se tunda'a-r jɨ'ɨn.
Ijan dada tunda'a ña'a-r mee-n.
Kada-s xa koo tu'a ntdaa ñayiu xa xe ini
ña'a-i na jɨ'ɨn-n ñuñayiu.

28 Ru'u ja'an xa ndandɨ'ɨ ka Sua dada ɨnka
ñayiu ñuñayiu, ko ñayiu kutuu nuu tax-
nuni Ianyuux andɨu, ndandɨ'ɨ ka-i dada Sua
vitna.

29 N-ka xia'an tna'a se ka xijan tvini nan-
dajan gobierno xi'in dava ka ñayiu n-ka
teku xa daa n-ja'an Jesús xa ɨɨn xava'a
kuu xa ta'u tniu Ianyuux. Ka kuu-i ñayiu
n-dajuendute ña'a Sua. 30 Ko se fariseu
xi'in se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, ña n-ka kida-s xa n-ñu ini Ianyuux
xa kada-s, ni ña n-ka xe'en-s xa dajuendute
ña'a Sua.

31 Te xia'an Jesús nuu ñayiu xyuku ijan:

—Mee-n, ñayiu io vitna, 32 ka kuu-n ná ka
kuu dichi kuechi xi'in sekuechi xtuu nuu
ya'u. Xee n-ka ja'an dava-s nuu dava ka-s:
"N-ka tɨu-r tnuyoo, ko ñayo-n n-ka xatax-
e'e. N-ka xita-r yaa ko'yo ini, ko ñayo-n
n-ka nda'i." 33 Xijan ja'an-r nuu-n chi Sua
Bautista, ña xaxi-s tila te ña xi'i-s vinu, te
ka ja'an-n: "Xaloko ñu'u anu-s." 34 Mee-r, Ia
kuu ñayiu, dava'a nga xa xaxi-r. Dɨuni xi'i-r
vinu, te ka ja'an-n xa kuu-r se nde'e xi'i.
Dɨuni ka ja'an-n xa kuu-r se nde'e xaxi. Ka
ja'an-n xa kumani-r xi'in se ka xijan tvini
nandajan gobierno xi'in dava ka ñayiu ka
kida kue'e kuechi. 35 Ka xini-ro nuu xava'a
a ɨɨn xa u'u dakua'a ɨɨn maestru ñayiu hora
xnde'a-ro xa ka kida ñayiu ijan —kuu Jesús,
xia'an-ia.

N-xajan ɨɨn ñadɨ'ɨ perfume xe'e Jesús

36 N-ja'an ɨɨn se kuu fariseu Jesús xa
kaxde'ñu-s xi'in-ia, te jua'an-ia. N-kɨu-ia
ve'e-s, te n-nukoo-ia xa kaxde'ñu-ia. 37 Ñuu
ijan io ɨɨn ñadɨ'ɨ kue'e kuechi n-kida.
N-teku-ña xa tuu Jesús ve'e se fariseu,
te ne'e-ña frascu alabastro ñu'u perfume
n-xee ve'e ijan. 38 N-xee-ña nuu nukoo
Jesús, te n-xe juiin xiti-ña yatni xe'e-ia.
Nda'i-ña, te n-todo ndute nuu-ña xe'e-ia.
N-nadayichi-ña xe'e-ia xi'in idi dɨkɨ-ña.
Tɨtnɨ vuelta n-teyu'u-ña xe'e-ia. Dɨuni
n-xajan-ña perfume xe'e-ia.

39 Nu n-xini se n-ja'an Jesús xijan, te
n-xani ini-s: "Nu se ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu kuu se ya'a, ¿nakuenda ña xini-s
xa ñá kida kue'e kuechi kuu ñá ya'a?"

40 Xijan kuu xa n-ja'an Jesús nuu-s:

—Simón, ɨɨn xa juini-r xa ja'an-r.

—Io va'a ni, Maestru —kuu-s, xia'an-s.

41 —N-xio uu se n-ka xo tau nuu ɨɨn
se daxa nuu tvini. Ɨɨn-s n-xo tau o'on

denario. Ɨnka-s n-xo tau uu diko uxi
denario. 42 Xaxe'e xa ñayo-s ni'i tvini xa
nachiya'u-s, xijan kuu xa ña n-nandajan
juexa se daxa nuu tvini jan tvini-s. ¿Ndeda
ɨɨn-s n-xemani ka se daxa nuu tvini jan? —
kuu Jesús, xia'an-ia.
43 Te xia'an-s nuu-ia:
—Xani ini-da xa se n-xo tau kue'e ka
tvini-s —kuu-s, xia'an-s.
Te xia'an ntuku-ia nuu-s:
—Va'a n-ja'an-n.
44 N-ngokoo Jesús xa kunde'a-ia-ña. Ijan
dada xia'an-ia nuu Simón:
—Kunde'a ñadɨ'ɨ ya'a. Na n-kɨkɨu-r
ve'e-n, ña n-taxi-n ndute xa n-ndundoo
xe'e-r, ko mee-ña, n-najini-ña xe'e-r xi'in
ndute nuu-ña, te n-xu'a-ña xe'e-r xi'in idi
dɨkɨ-ña. 45 Ña n-teyu'u ña'a-n, ko mee-ña,
nde na n-kɨkɨu-ña ve'e-n teyu'u-ña xe'e-r.
46 Ña n-xodo-n aciti dɨkɨ-r, ko mee-ña,
chi n-xodo-ña perfume xe'e-r. 47 Xaxe'e
xa du'a n-kida-ña na ja'an-r nuu-n xa
n-taxkanu ini Ianyuux ntdaa xa n-kida-ña,
juini kue'e kuechi n-kida-ña chi yo xe-
mani-ña-ia. Ñayiu ñatu ka'nu kuechi, te
n-taxkanu ini Ianyuux kuechi-i xaku ni xe-
mani-i-ia —kuu-ia, xia'an-ia nuu Simón.
48 Te xia'an-ia nuu ñá ijan:
—N-taxkanu ini-r kuechi n-kida-n.
49 N-ka nukuita dava ñayiu xyuku ijan ka
xijan tnu'u tna'a-i:
—¿Jundu kuu se ya'a xa ja'an-s xa
taxkanu ini-s kuechi n-kida ñayiu?
50 Te xia'an Jesús nuu ñadɨ'ɨ jan:
—Xaxe'e xa kukanu ini ña'a-n, nani-
ta'u-n. Jua'an xandaa xavatu.

8

Ñadɨ'ɨ n-ka chindee Jesús

1 Nu n-ya'a xijan, n-ya'a-ia xi'in uxi uu
se dakua'a-ia jan ñuu xi'in ñuu xa n-xian
tnu'u-ia ñayiu nax kada-i xa kɨu tna'a-i nuu
ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i.
Nani n-xe'en-ia ñuu kuechi, dani n-xe'en-ia
ñuu na'nu. 2 Dɨuni n-kunduu-ia xi'in ñá
n-ndadava'a-ia. Dava-ña n-ka tna'a kue'e,
te dava-ña n-ka ñu'u ña'a xaloko. Dɨuni
n-kunduu-ia xi'in kue'e ka ñadɨ'ɨ. Ɨɨn-ña
nani María Magdalena. Ñá ya'a n-ñu'u
ña'a uxa xaloko. 3 Ɨnka-ña nani Juana.
Ñadɨ'ɨ Chuza, se n-xo netniu xa n-yɨnda'a-s
xaxii Herodes kuu-ña. Ɨnka-ña nani Susana.
N-ka xo xia'an-ña Jesús xi'in se dakua'a-ia
xa n-ka ndoñu'u-ia xi'in-s.

Se xitu trɨu

4 Kue'e ñuu n-ka taka nuu Jesús. Te
n-ja'an-ia tnu'u kandee. Xia'an-ia:
5 —N-xio ɨɨn se n-xo xitu trɨu. Juan
dada'u-s trɨu-s. Dava trɨu n-dada'u-s jan
n-ndava ichi, te n-xeñi ni'no ñayiu. N-ka
xee chilidaa, te n-ka xaxi-tɨ. 6 Dava trɨu jan
n-ndava nuu kaa yuú. N-ka xite, te n-yichi
chi ña tuu na ko'yo io nuu ñu'u. 7 Dava trɨu
jan n-ndava nuu yuku iñu, te ntdaa n-ka
xite, ko ña n-xejoon yuku iñu jan xa kue'nu
ka trɨu jan, te n-ka kudichi kuiñi-i. 8 Te dava
trɨu n-xe kava nuu ñu'u kojon. N-xa'nu, te
n-kua'a. Ntna'a ɨɨn ɨɨn yoko trɨu ñu'u ɨɨn ɨɨn
cientu nuni.
N-ja'an ka Jesús, te xee n-ja'an-ia:
—Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r, xijan kuu
xa kunini va'a-n xa na kutnuni ini koio-n.
9 Ijan dada jua'an dɨɨn Jesús xi'in se
dakua'a-ia, te n-ka xijan tnu'u ña'a-s nax
kuu xa dijan n-najani-ia. 10 Te xia'an-ia:
—Kida Ianyuux xa kutnuni ini-n ɨɨn ɨɨn-n
ɨɨn xa mee ni-ia xini. Xa kakune'e-ia kuu
xa taxnuni-ia nuu-n, ko nuu dava ka ñayiu
n-ja'an-r tnu'u kandee xa ma kutnuni ini-i
xa n-ja'an-r. Xijan kuu xa kunde'a koio-i,
ko ma kutnuni ini-i. Teku koio-i, ko dani
ma kutnuni ini-i. 11 Xa'a kuu xa n-najani-r.
Trɨu kuu ná kuu tnu'u Ianyuux. 12 Ichi
nuu n-ndava trɨu jan kuu dava ñayiu ka
teku tnu'u-ia. Xee Kui'na nuu-i, te dada'u
ini-i-yɨ xa maxku kukanu ini ña'a koio-i, te
ma nanita'u-i. 13 Nuu kaa yuú nuu ndava
dava trɨu jan kuu ná kuu dava ñayiu xnini
tnu'u Ianyuux. Ka kudɨ ini-i, te ka jandixa-i
tnu'u jan. Ña tuu na yo'o trɨu jan n-xika.
Xaku ni kɨu ka jandixa-i xijan, te hora kui'a
ka kida ña'a dava ñayiu, ka dandoo-i xa n-ka
jandixa-i. 14 Nuu ñu'u nuu ndava trɨu me'ñu
yuku iñu te n-kida yuku iñu xa n-kuchachi
trɨu jan, kuu ñayiu xnini tnu'u jan, te ka
chi ini-i nuu nax ya'a koio-i. Dɨuni yo ka
kukajan ini-i xa nkotuu kuika-i. Yo ka jun
ini-i xa kada koio-i xa ka kukajan ini anu-i.
15 Nuu ñu'u va'a nuu n-ndava trɨu, xijan kuu
ná kuu ñayiu kida xa va'a chi va'a anu-i.
Ka teku-i tnu'u Ianyuux, te idii ni vuelta ka
xajan-i anu-i xa ka jandixa-i tnu'u-ia, te ka
teyɨka-i mee-i xa ka kida-i xava'a.

N-kakune'e Jesús candil n-kɨu ndeyu

16 'Ñayo ñayiu natnuu candil, te
chindeyu-i candil jan kɨdɨ a ku jantuu-i ka'a

xito. Ñayo daa kida chi jandodo-ro ɨɨn nuu
dujun xa na koo kanda nuu ñayiu kɨu xiti
ve'e-ro. 17 Xa na'i kida ñayiu vitna, xijan
kunde'a koio ñayiu na xee kɨu. Xa na'i ka
ja'an ñayiu vitna, teku koio ñayiu na xee
kɨu. 18 Chinuu koio xa na kutnuni ini-n nax
ka teku-n chi ñayiu ka kutnuni ini, kutnuni
koio ka ini-i. Te ñayiu ita'u ni ka kutnuni
ini, ka tu ini-i xa yo va'a ka kutnuni ini-i,
ñayiu ijan ndunaa koio xa n-ka kutnuni
ini-i —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-xee dɨ'ɨ Jesús xi'in ñani-ia nuu tuu-ia

19 Ɨɨn vuelta n-xee dɨ'ɨ Jesús xi'in ñani-ia
ve'e nuu tuu-ia, te ña n-kua'a xa kɨu koio-ña
ve'e jan chi kue'e ñayiu xyuku. 20 Te n-xian
tnu'u ɨɨn se n-xian tnu'u Jesús:

—Ndetu ña'a dɨ'ɨ-n xi'in ñani-n yata ve'e
ya xa ndatnu'u koio-ña xi'in-n.

21 Te xia'an Jesús nuu ñayiu xyuku ijan:

—Ñayiu xnini tnu'u Ianyuux te ka
jandixa-i-ia, ka kuu dɨ'ɨ-r, ñani-r, ku'a-r
tuku.

N-nujani Jesús tachi nde'e kane nuu mar

22 Ɨnka kɨu n-keé Jesús xi'in se dakua'a-ia
xiti ɨɨn barcu, te xia'an-ia nuu-s:

—Na jɨ'ɨn-ro ɨnka lado yu'u mar.

N-ka nandaxi-s barcu, te n-ka dakaka-s
xa jua'an koio-s xi'in-ia. 23 Nu n-ka kudava-s
nuu mar, te n-kidi-ia. N-kane ɨɨn tachi
nde'e. Vax chitu ndute xiti barcu. Io n-kuu.
24 N-ka xe dandoto ña'a se dakua'a-ia. Ka
xia'an-s:

—Maestru, Maestru, vax nduxi-ro nuu
ndute.

N-ndokoo-ia te n-kudeen-ia nuu tachi
xi'in nuu ndute xekandava. Nanii nga
n-kuu. N-nujuiin tachi xi'in ndute. 25 Te
xia'an Jesús:

—¿Ña ka kukanu ini ña'a-n a?

N-ka yu'u-s te ka xia'an tna'a-s:

—¿Jundu kuu se ya'a xa taxnuni-s nuu
ntdaa xa io? Nde tachi xi'in ndute jandixa
ña'a.

N-kine'e Jesús xaloko xñu'u ña'a ɨɨn se
Gadara

26 Ijan dada jua'an na'i-ia xi'in-s, te
n-xee-ia xi'in-s ɨnka lado yu'u mar jan
nuu nani Gadara, nuu nde'a tna'a xi'in
Galilea. 27 N-ka nane-s xi'in Jesús barcu,
te n-xetu'a ña'a ɨɨn se Gadara xñu'u ña'a
xaloko. N-kuna'a ña ni'no-s da'ma. Io
vichi-s. Ña ndoo-s ve'e-s chi n-xo ndoo-s
yau kava nuu xyɨnduxi ndɨyɨ. 28-29 Kue'e
vuelta n-ka keé ña'a xaloko, te n-ka xo duku
ña'a ñayiu cadena. N-ka xo duku ña'a-i
yo'o. Te n-xo ndee ña'a-i xa na ña'a kunu-s,
ko n-xo xa'nde-s cadena jan xi'in yo'o jan,
te n-ka xo kandeka ña'a xaloko jan n-ka xo
xe'en nuu ñatu nga juun dau, te ñayo ñayiu
io. N-xini-s Jesús, te xee n-kana-s, te n-xe
juiin xiti-s nuu-ia. Xia'an-s:

—Jesús, Da'ya Yɨɨ Ianyuux, Ia taxnuni ka.
¿Nax juun ña'a-n? Xijan ta'u-da nuu-n xa
maxku yo nde'e kada u'u ña'a-n —kuu-s,
xia'an-s.

Te n-ta'u tniu Jesús xa kee xaloko jan se
ijan. 30 Te n-xijan tnu'u ña'a Jesús:

—¿Nax nani-n?

Xia'an-s:

—Yo kue'e dɨu-da io.

Du'a xia'an-s chi yo kue'e xaloko xñu'u
anu-s. 31 Te n-ka xijan ta'u xaloko xñu'u
anu-s nuu Jesús xa maxku ta'u tniu-ia nuu-i
xa keé koio-i nua ña xe ndɨ'ɨ.

32 Kue'e kuchi xñu'u xe'e yuku io ijan.
N-ka ja'an xaloko jan xa na juejoon-ia xa
keé koio-i kuchi jan. Te n-xejoon-ia. 33 N-ka
kee xaloko jan anu se ijan, te n-ka keé-i
kuchi jan, te ñama n-ka kendava-t ɨɨn nuu
ndichi. N-ka kekava-t nuu mar, te n-ka
xi'í-t. 34 Nu n-ka xini se xñunuu kuchi jan
xa du'a n-ya'a, te n-ka kendava-s. Ka nu'u-s
ñuu-s jan xa najani koio-s nax n-kuu nuu
ñayiu ñuu-s xi'in nuu ñayiu io yuku. 35 Juan
nde'a koio ñayiu ñuu jan xa n-kuu, te n-ka
xee-i nuu Jesús. N-ka xini-i xa n-ndva'a
se n-xo ku'u jan. Dɨuni n-ka xini-i xa
nukoo-s nuu nukoo Jesús. Ni'no-s da'ma, te
n-nani'i-s xaxtnuni-s. N-ka yu'u anu ñayiu
n-ka xini-sɨ. 36 Ñayiu n-ka xini xa n-ka kee
xaloko n-ñu'u anu se ijan n-ka najani xa
n-ya'a nuu ñayiu n-ka xee nuu Jesús. 37-39 Te
kue'e ñayiu ñuu nadukunduu Gadara n-ka
xee. N-ka ja'an-i nuu Jesús xa na ndee-ia
ijan chi yo ka yu'u-i.

N-ja'an se n-ndva'a jan nuu Jesús xa na
kandeka ña'a-ia jɨ'ɨn. Te xia'an-ia:

—Juan nu'u ve'e-n, te najani nax n-kida
ña'a Ianyuux nuu ñayiu xtuu ve'e-n.

Ijan dada n-ndee Jesús barcu, te
n-nangondita-ia. Se n-ndva'a jan, juan
nu'u-s ve'e-s, te n-najani-s nuu ntdantu'u
ñayiu ñuu-s nax n-kida ña'a Jesús.

N-ndadava'a Jesús da'ya dɨ'ɨ Jairo xi'in ñá
n-xe kaju'un da'ma-ia

40 Nu n-nxee Jesús yu'u ndute nuu
n-kee-ia, te n-ka kuvete ñayiu xyuku ijan
chi n-ka xo ñu ini-i xa kuiko-ia. 41-42 Ijan
n-xee ɨɨn se nani Jairo. Se kida veñu'u
kuu-s. Idii ni da'ya dɨ'ɨ-s io. Xika-i uxi uu
kuia. N-xe juiin xiti-s nuu Jesús, te n-ja'an-s
nuu-ia xa na jɨ'ɨn-ia ve'e-s chi ku'u da'ya
dɨ'ɨ-s. Vi'i nga ndetnɨɨ anu-i. Ijan jua'an
Jesús, te diko ka chita'i ña'a koio ñayiu
xndijun ña'a jua'an.
43 Nuu ñayiu xndijun ña'a jan yɨtna'a
ɨɨn ñadɨ'ɨ ku'u. N-kuu uxi uu kuia ndita
ña'a nɨñɨ. Ntdaa tvini n-xo neva'a-ña
n-xetniu-ña xa n-xo xe'en-ña nuu setatna
xa kada tatna ña'a koio-s, ko ñayo setatna
jan n-kua'a n-ndadava'a ña'a-s. 44 N-xe
nde'e-ña yata Jesús, te n-xe ju'un-ña ndɨkɨ
xe'e da'ma-ia. Hora ijan ni n-yichi ña'a nɨñɨ.
45 Te n-xijan tnu'u Jesús ñayiu xndijun ña'a
jan:
—¿Jundu n-xe ju'un ña'a?
N-ka ja'an ntdaa ñayiu jan xa ñayo-i n-xe
ju'un ña'a. Te xia'an Spedru nuu-ia:
—Maestru, kue'e ñayiu xndijun ña'a;
diko ka chita'i ña'a koio-i xa kue'e-i.
46 Xia'an ntuku Jesús ɨnka vuelta:
—N-xe ju'un ña'a ɨɨn ñayiu chi n-tuu-r xa
n-kida-r ɨɨn xa n-kida-r.
47 Nu n-tu ini ñá ijan xa ma kuu xa
chida'u-ña xa n-kida-ña, te n-nɨ'ɨ-ña. N-xe
juiin xiti-ña nuu Jesús chi mee-ña n-xe
ju'un ndɨkɨ xe'e da'ma-ia. N-najani-ña
nuu ntdaa ñayiu ijan nakuenda n-xe
ju'un-ña da'ma-ia, te janda n-kuu xa danaa
n-ndva'a-ña. 48 Te xia'an Jesús nuu-ña:
—Xaxe'e xa kukanu ini ña'a-n, xijan kuu
xa n-ndva'a-n. Jua'an xi'in xavii xava'a.
49 Nɨni du'a ja'an Jesús, n-xee ɨɨn se xi-
nokuechi nuu se kida veñu'u jan. N-ja'an-s
nuu-s:
—N-xi'í da'ya dɨ'ɨ-n. Maxku dakuita-n
tiempo maestru ya.
50 Nu n-teku Jesús, te xia'an-ia nuu se kida
veñu'u jan:
—Maxku tnau ini-n. Diko ni kukanu ini
Ianyuux, te ndva'a da'ya dɨ'ɨ-n.
51-53 Nu n-xee-ia ve'e se ijan, ka nda'i xa
ka nda'i koio ñayiu xyuku ijan. Te n-ja'an
Jesús nuu-i:
—Maxku ku nda'i koio-n chi ña n-xi'í-i,
diko ni tachi-i jua'an.
N-ka xakundee ña'a ñayiu xyuku ijan
chi n-ka xini-i xa n-xi'í-i. Diko ni Spe-
dru, Sua, Jacobo xi'in tadɨ'ɨ dichi kuu ndɨyɨ
jan, n-xejoon-ia xa kɨu koio-s xi'in-ia ve'e
nuu kaa-i; ñatu n-xejoon-ia xa kɨu ka ɨnka
ñayiu. N-xetu'a-ia-i 54 te n-tnɨɨ-ia nda'a-i, te
n-ja'an-ia nuu-i:
—Ndokoo, Lungo.
55 N-nandoto-i. Danaa n-ndokoo-i, te
n-ta'u tniu Jesús xa na juña'a dɨ'ɨ-i xa kaxi-i.
56 N-ka yu'u tadɨ'ɨ-i, te n-ja'an-ia xa maxku
nde ku ja'an ñayiu xyuku ijan xa n-ya'a;
mee ni-i na kuna'a.

9

N-tunda'a Jesús uxi uu se dakua'a-ia xa kada koio-s tniu Ianyuux

1 Nu n-xika kɨu, te n-nadataka Jesús
uxi uu se dakua'a-ia jan. N-kida-ia xa
n-ka kua'a-s xa kine'e koio-s xaloko xñu'u
anu ñayiu, te dɨuni n-kida-ia xa n-ka
kua'a-s xa ndadava'a koio-s ñayiu ka ku'u.
2 N-tunda'a-ia-s xa juña tnu'u koio-s ñayiu
nax kada koio-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu ka
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Dɨuni
n-tunda'a-ia-s xa ndadava'a koio-s ñayiu ka
ku'u. 3 Xia'an-ia nuu-s:
—Maxku kane'e koio-n xa ndoñu'u-n
jɨ'ɨn. Maxku kane'e koio-n karruti-n.
Maxku kane'e koio-n jayate-n. Maxku
kane'e koio-n xa kaxi-n. Maxku kane'e
koio-n tvini. Maxku kane'e koio-n ɨnka
dijun xa nadama-n. 4 Hora na xee-n ɨɨn ve'e
ɨɨn ñuu, ijan ndoo koio-n, te maxku dama-n
ve'e ndoo koio-n. 5 Nux ma kunini ñayiu ɨɨn
ñuu tnu'u ja'an-n te hora na ndee koio-n
ñuu jan kɨdɨ koio-n xe'e-n xa na kee ñuyaka
ñuu-i xa na jini ñayiu jan xa io kuechi-i —
kuu Jesús, xia'an-ia.
6 Jua'an koio-s ñuu xi'in ñuu. N-ka ja'an-s
nuu ñayiu nax io xa kada-i xa nanita'u-i, te
n-ka ndadava'a-s ñayiu ka ku'u.

N-xi'í Sua

7 N-teku Herodes, se taxnuni, ntdaa xa
kida Jesús, te n-chi ini-s chi n-kutnu'u
xa n-nandoto Sua. 8 Dɨuni n-kutnu'u
xa n-nandoto Elías, te n-nxee-s. Dani
n-kutnu'u xa n-ka nandoto dava ka se
xana'a n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
9 Te n-ja'an Herodes:
—¿Ndee se kuu se kida ntdaa xa teku-r?
Ñadu Sua kuu-s chi n-xa'nde-r dɨkɨ-s.
Te n-juini Herodes xa jini-s Jesús.

N-xia'an Jesús xa kaxi kue'e ñayiu

10 N-ka naxee se n-dakua'a ña'a Jesús
nuu-ia. N-ka najani-s nax n-ka kida-s.

Ijan dada ndeka dɨɨn ña'a-ia jua'an yu'u
ñuu nani Betsaida. 11 N-ka taka ñayiu nuu
n-xo tuu-ia, te nu n-ka xini koio-i xa xá
jua'an-ia, xndijun ña'a-i ka xe'en. Nu
n-ka nanitna'a-i xi'in-ia, n-kuu va'a anu-ia
nuu-i, te n-ka kuvete-i. N-ja'an-ia nuu-i
nax io xa kada koio-i xa kɨu tna'a koio-i
nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i. Dɨuni n-ndadava'a-ia ñayiu ka ku'u.
12 Nu n-kundi'i ngandii, te n-ka xetu'a ña'a
se dakua'a-ia. Ka xia'an-s nuu-ia:

—Tunda'a-n ñayiu ya xa na jɨ'ɨn koio-i
ñuu xndatuu yatni xi'in ranchu xa na
nduku koio-i nuu ndoo-i te na jueen-i xa
kaxi-i chi nuu ñayo io tuu-ro.

13 Te xia'an-ia nuu-s:

—Juña'a koio xa na kaxi-i.

Te ka xia'an-s nuu-ia:

—O'on ni tila xi'in uu ni chaka io a dɨu
nga nux na njueen-ro xa kaxi koio-i.

14 Xyuku naxa o'on mil seyɨɨ ijan xi'in
ñadɨ'ɨ-s xi'in da'ya-s. Nu n-ya'a n-ka ja'an
se dakua'a-ia xijan, te n-ta'u tniu-ia nuu-s:

—Juña'a koio nuu ñayiu xa uu diko uxi uu
diko uxi-i na nkoo koio. Nuu dɨɨn nuu dɨɨn
na nkoo koio-i.

15 Daa n-ka kida-s, te n-ka nukoo ntdaa
ñayiu xyuku ijan. 16 N-tnɨɨ-ia o'on tila jan
xi'in nduu chaka jan, te n-nukonde'a-ia
andɨu, te n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux.
N-ta'u dava-ia tila jan, te n-xia'an-ia se
dakua'a-ia xa dakexio koio-s nuu ñayiu
xyuku jan. 17 N-ka xaxi koio-i xa nde n-ka
chitu xiti-i ntdaa-i. N-ka nadataka-s pedazo
n-kendoo, te n-ka dachitu-s uxi uu yɨka.

N-ja'an Spedru nuu Jesús xa dɨu-ia kuu Cristu

18 Ɨnka ntuku vuelta tuu-ia xi'in se
dakua'a-ia, te mee ni-ia n-kee dɨɨn xa
n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux. Ijan dada
n-xijan tnu'u-ia-s:

—¿Jundu kuu-r ka ja'an ñayiu?

19 Ka xia'an-s:

—Dava ñayiu ka ja'an xa Sua Bautista
kuu-n, dava-i ka ja'an xa Elías kuu-n, dava
tuku-i ka ja'an xa xixitna-ro, se n-xo ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu kuu-n. Ka xani
ini-i xa n-nandoto-n.

20 Te n-xijan tnu'u-ia-s:

—Ndo'o ɨɨn ɨɨn-n, ¿jundu kuu-r, ka
ja'an-n u?

Xia'an Spedru:

—Cristu, Ia n-tunda'a ña'a Ianyuux
kuu-n.

21 Te xia'an-ia xa maxku ja'an koio-s nuu
ñayiu jundu kuu-ia; mee ni-s na kuna'a
koio. 22 Xia'an-ia:

—Io xa kada u'u ña'a koio sexa'nu ka tax-
nuni nuu ñayiu país-ro ru'u, Ia kuu ñayiu.
Dɨuni io xa kada u'u ña'a dutu ka taxnuni
xi'in se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés. Io xa ja'an koio-s xa ña ndoñu'u
ña'a-s. Dɨuni io xa ka'ni ña'a koio-s te
nandoto-r nuu uni kɨu —kuu-ia, xia'an-ia
nuu se dakua'a-ia.

23 Te n-ja'an-ia nuu ntdaa ñayiu xyuku
ijan:

—Ñayiu juini xa nkuitandijun ña'a-i, na
kande ini koio-i xa ka kukajan ini-i, te jun
ini koio-i xa kuú-i ná ñu ini ɨɨn se doko cu-
ruxi-s xa nkuitakaa dika-s. Ijan dada nku-
tandijun ña'a koio-i. 24 Ñayiu ña ka kuu ini-i
xa naa-i xaxe'e-r, naa da'u ni-i. Ñayiu naa
yɨkɨ kuñu-i xaxe'e-r, kundito koio-i nɨkava
nɨkuita. 25 Ñayiu na ni'i ntdaa xa io nitu'u
ñuñayiu te naa-i, ñatu nax kine'e koio-i.
26 Ñayiu kujanuu xa xndeka tna'a-r xi'in-i
a xa kakune'e-i xa ja'an-r, dɨuni kujanuu-r
xa kandeka tna'a-r xi'in-i hora na ndixi
mee-r, Ia kuu ñayiu. Ndii-r ná ndii Taa-r
Ianyuux, Ia ii. Ndii-r ná ndii ángel, ia ka
xinokuechi nuu Ianyuux. 27 Xandaa xakuiti
ma kuú koio-n nde na jini dava ndo'o ñayiu
xtuu ya'a, xa taxnuni Ianyuux nuu ñayiu
ñuñayiu —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-dama nuu Jesús, te n-koko da'ma ni'no-ia

28 Nu n-ya'a naxa una kɨu, te ndeka
dɨɨn-ia Spedru, Sua, Jacobo jua'an koio ɨɨn
yuku xa kajan ta'u-ia nuu Ianyuux. 29 Nɨni
xijan ta'u-ia n-dama nuu-ia, te n-koko
da'ma-ia. Ná kuu xa xeye'e kuu xa koko
da'ma-ia. 30 Moisés xi'in Elías n-ka nxee,
te n-ndatnu'u-ia xi'in-s. 31 N-ka diñu-s
tuku. Ndatnu'u-ia xi'in-s xa vax kuyatni
kɨu ndee-ia Jerusalén te ndaa-ia andɨu. 32 Yo
n-kuu nuu Spedru xi'in nuu dava ka se
xtuu xi'in-s xa kidi, ko ña n-ka kidi-s, te
n-ka xini-s xa koko Jesús xi'in nduu se xnii
xi'in-ia. 33 Diko nga xa ndaa Moisés xi'in
Elías andɨu te xia'an Spedru nuu Jesús:

—Maestru, naka va'a xa n-ka kixee-ro
ya'a. Na kadava'a koio-da uni ve'e yutnu
vixi — ɨɨn kuu xi'in mee-n, ɨnka na kuu xi'in
Moisés, te ɨnka na kuu xi'in Elías.

Juini daa n-xani ini Spedru xa kada-s, ko
ña kutnuni ini-s nakuenda xa daa n-kuu
ini-s. 34 Nɨni du'a ja'an-s, te n-ndixi vikó

nu'u nde nuu ñu'u, te n-ka da'u-s nuu vikó
jan. 35 Te n-ja'an Ianyuux xiti vikó jan:
—Ia ya'a kuu Da'ya Yɨɨ-r. N-kaxí-r-ia xa
kada-ia tniu-r. Kunini koio xa ja'an-ia.
36 Nu n-ya'a xa n-ja'an Ianyuux, te mee
nga Jesús n-ndoo xi'in-s. Na'a n-kuu n-ya'a
xa'a, ijan dada n-ka najani-s xa n-ka xini-s.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn seluchi tna'a kue'e xiyɨ'ɨ

37 Kɨu kuu uu, n-nuu-ia xi'in-s xeyuku jan,
te kue'e ñayiu n-ka xetna'a ña'a. 38 Nuu
ñayiu ijan yɨtna'a ɨɨn se tna'a. Xee n-kana-s:
—Maestru, ɨɨn xa juini-da. Koto tna'a-n
da'ya yɨɨ-da nuu nax tna'a-s chi idii ni-s io.
39 Xko keé xaloko anu-s, te danaa kana-s,
te kava ña'a-i. Nduyutnu-s, te xido t-iñu
yu'u-s, te datnukue'e ña'a-i. Ña juini-i xa
dayaa ña'a-i. 40 N-xia'an-da se dakua'a-n xa
na kine'e koio-s-yɨ, ko ñayo-s n-ka ndaku.
41 Te n-ja'an Jesús nuu ñayiu xyuku ijan:
—Ndo'o, ñayiu io vitna, ña ka kukanu ini
ña'a va'a-n. Unu loko-n. ¿Nadaa ka kɨu
ndoñu'u xa kutuu-ro? ¿Kuiti nadaa ka kɨu
nadaa ka ñuu kundee ini-r?
Ijan dada n-ja'an Jesús nuu taa seluchi
jan:
—Juan kueka da'ya-n.
42 Nɨni juan tu'a seluchi jan Jesús
n-dajane ña'a xaloko jan nuu ñu'u, te
n-kava ña'a-i. Xido t-iñu yu'u-s, te
n-nduyutnu-s. N-kudeen Jesús nuu xaloko
jan, te n-ndadava'a-ia seluchi jan. Ijan dada
n-nakueka ña'a taa-s. 43 Nu n-ka xini ñayiu
n-ka xo nde'a xijan xa taxnuni Ianyuux
nuu Kui'na, n-ka nakuetu koio-i nuu-ia.
N-ka yu'u-i, te kue'e xa n-ka xani ini koio-i.
Nɨni ka ndatnu'u ñayiu jan xa n-ya'a, xia'an
Jesús nuu se dakua'a-ia:
44 —Maxku ndunaa koio-n xa n-ja'an-r xa
vax kuyatni kɨu kada ɨɨn se kada xa tnɨɨ ña'a
juxtixia ru'u, Ia kuu ñayiu.
45 Ñayo se dakua'a-ia n-kutnuni ini
nakuenda xa daa n-ja'an-ia chi n-kida
Ianyuux xa ma kutnuni ini koio-s. Ñayo-s
n-kuyɨɨ xa kajan tnu'u-s-ia.

Ndeda ñayiu ku kuu ñayiu ndandɨ'ɨ ka

46 Nɨni juan nu'u-ia xi'in se dakua'a-ia
Capernaum nuu io-ia, ka ndatnu'u-s nuu
ndeda ɨɨn-s taxnuni nuu-s ntdaa-s, te ka
jantna'a tnu'u-s. 47 N-tu ini Jesús nax
n-ka xani ini-s te n-tnɨɨ-ia ɨɨn seluchi, te
n-xani-ia-s diñi-ia. 48 Te xia'an-ia nuu-s:
—Se ka xe ini seluchi ya'a xaxe'e xa daa
juini-r kuenda kɨu ka xe ini ña'a-s ru'u. Se
ka xe ini ña'a dɨuni xe ini-s Ia n-tunda'a
ña'a. Se xani ini xa ñatu ndandɨ'ɨ-s nuu
dava ka-n, ndandɨ'ɨ-s nuu Ianyuux.
49 Te xia'an Sua nuu-ia:
—Maestru, n-ka xini-da ɨɨn se xetniu
dɨu-n xa ta'u tniu-s nuu xaloko xa kee-i anu
ñayiu, te ka xia'an-da nuu-s xa na nujani-s
xaxe'e xa ña ndeka tna'a-ro xi'in-s.
50 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Maxku dada'an-n xa daa kida-s chi
ñayiu ña jan tnu'u ña'a, iñi xi'in-ro xi'in-i
—kuu-ia, xia'an-ia.

N-kanandee Jesús Jacobo xi'in Sua

51 Vax kuyatni kɨu ndaa Jesús andɨu xa
nakueka ña'a Ianyuux. Tiempu ijan idii
vuelta n-xajan-ia anu-ia xa jɨ'ɨn ntuku-ia
Jerusalén. 52 N-tunda'a-ia dava se dakua'a-ia
xa na ku juindodo nuu-s ichi jua'an
Jerusalén, te n-ka xee-s ɨɨn ñuu luchi katuu
distrito Samaria xa kada tu'a-s ve'e nuu
ndoo koio-s xi'in-ia. 53 Ñatu n-juini ñayiu
ñuu ijan xa ndoo Jesús ñuu-i xaxe'e xa
n-ka tu ini-i xa jɨ'ɨn-ia Jerusalén. 54 Nu n-ka
xini Sua xi'in Jacobo xa ñatu n-ka juini-i xa
kueka-i Jesús, te ka xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, ¿vatuka xa kajan ta'u-ro nuu
Ianyuux xa na dajuun-ia ñu'ú nde andɨu na
kua'a na naa ñayiu ya'a u? 55 N-ngonenuu
Jesús, te n-kanandee ña'a-ia. 56 Ijan dada
jua'an-ia xi'in-s ɨnka ñuu.

Se n-ka juini xa nkuitandijun-s Jesús

57 Nɨni xika-ia xi'in-s jua'an, n-xe junt-
na'a-ia xi'in ɨɨn se n-xe juntna'a xi'in-ia.
Xia'an se ijan nuu-ia:
—Maestru, nkuitandijun ña'a-da, te
kandijun ña'a-da jɨ'ɨn juini nde kuu nuu
na jɨ'ɨn-n.
58 Te n-ja'an Jesús:
—Chikuii, io yau kava xyɨ'ɨ-tɨ. Dani chil-
idaa, io taka-tɨ, ko mee-r, Ia kuu ñayiu, ña
tuu na ve'e-r. Ñavada io nuu ndetatu-r —
kuu-ia, xia'an-ia-s.
59 Xia'an-ia nuu ɨnka-s:
—Ne'e te nkuitandijun ña'a.
Xia'an-s:
—Dito, ¿vatuka xa ki'na ka nu'u-da
ve'e-da te na kuú taa-da kuxi-da-s? Ijan
dada nkuitandijun ña'a-da.
60 Te xia'an-ia nuu-s:
—Na kuxi tna'a na'i koio ñayiu ña xini
jundu kuu Ianyuux. Juan juña'a mee-n nuu

ñayiu nax io xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu
ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i.
61 N-ja'an ɨnka ntuku-s nuu-ia:
—Maestru, nkuitandijun ña'a-da, ko
vatuka xa ki'na ka na jɨn nu koto-da janda
ndoo ñayiu io ve'e-da, te juña'a-da nuu-i:
"Kutuu koio, te kixee-r" —kuu-s, xia'an-s.
62 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Se n-kixe'e xa kidatniu-s xi'in nkutu,
te ngonenuu-s ichi yata-s, ñatu xiniñu'u-s
xa kadatniu-s nuu ñu'u. Daa kuu dava
ñayiu juini xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i.

10

N-tunda'a Jesús uni diko uxi se ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu

1 Nu n-ya'a ntdaa xijan, te n-kaxí Jesús
uni diko uxi ntuku seyɨɨ. N-tunda'a-ia-s
xa ku jɨ'ɨn ndɨ uu ndɨ uu-s ñuu na'nu, ñuu
kuechi nuu ñu ini-ia xa jɨ'ɨn-ia. 2 Te xia'an-ia
nuu-s:
—Yo kue'e ñayiu ta kukanu ini ka
Ianyuux. Kuenda kɨu trɨu n-yichi kuu-i,
te xaku ni ñayiu io xa nakueka-i trɨu jan.
Xijan kuu xa kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux
xa na tunda'a ka-ia ñayiu nakueka trɨu jan.
3 Jɨ'ɨn koio-n, te kuna'a koio-n xa kuenda kɨu
tkolelu xee me'ñu kɨt kuu lobo ka kuu-n.
4 Maxku kane'e koio-n tvini. Maxku kane'e
koio-n jayate. Maxku kane'e koio-n ɨnka
tayu ndixa-n. Maxku na'a ku ndatnu'u
koio-n xi'in ñayiu nanitna'a xi'in-n ichi
jua'an koio-n. 5 Hora na kɨu koio-n ɨɨn
ve'e, juña'a-n nuu ñayiu io ve'e jan: "Na
kutuu vii kutuu va'a koio-n." 6 Nux ijan
io ñayiu juini xa kutuu vii kutuu va'a-i ná
juini Ianyuux, te kutuu vii kutuu va'a-i ná
n-ja'an-n. Nux ña'a, ma kutuu vii kutuu
va'a-i. 7 Ve'e ndoo koio-n kax ko'o koio-n
xa taxi ñayiu ijan chi io ya'u ɨɨn se kidatniu.
Maxku dama-n ve'e ndoo koio-n. 8 Dava'a
nga ñuu kɨu koio-n, nux na kunini ñayiu
ñuu ijan xa ja'an-n, kaxi koio-n xa na taxi-i.
9 Ndadava'a koio-n ñayiu ka ku'u, te juña'a
koio-n nuu-i: "Vax kuyatni kɨu taxnuni
Ianyuux nuu-n." 10 Nux ma xe ini ñayiu ɨɨn
ñuu xa ja'an koio-n, jɨ'ɨn koio-n ichi ka'nu
yu'u ñuu jan, te kɨdɨ koio-n xe'e-n, te xee
ja'an koio-n: 11 "Kɨdɨ-da xe'e-da xa maxku
kɨ'ɨ ñuyaka ñuu-n chi ñatu ka xe ini-n xa
n-ka ja'an-da. Juini ña n-ka xe ini-n xa
n-ja'an-da, ko kidayɨka-i xa kuna'a-n xa vax
kuyatni kɨu taxnuni Ianyuux nuu-n." Xa'a
juña'a koio-n nuu ñayiu jan. 12 Kɨu na ndixi
juexi, nda'u ka ya'a ñuu ijan dada ñayiu
n-xio Sodoma —kuu-ia, xia'an-ia.
Te xia'an-ia nuu ñayiu ñuu Corazín xi'in
nuu ñayiu ñuu Betsaida:
13 —Nda'u ya'a mee-n, ñayiu Corazín.
Nda'u ya'a ndo'o, ñayiu Betsaida. Nuu
n-kida-r kue'e milagru Tiro xi'in Sidón ná
n-kida-r ñuu mee-n, xa n-kuna'a n-ka natu
ini ñayiu jan xa n-ka kida-i kuechi, te
kui'no-i da'ma ndayu te kunukoo koio-i
nuu yaa n-kuu xa n-ka natu ini-i xa n-ka
kida-i kuechi. 14 Nda'u ka ya'a mee-n,
ñayiu Corazín xi'in ñayiu Betsaida, dada
ñayiu Tiro xi'in Sidón hora na ndadandaa
Ianyuux kuechi ñayiu ñuñayiu. 15 Te ndo'o,
ñayiu Capernaum, ma jɨ'ɨn koio-n andɨu chi
keé koio-n andea.
Te xia'an-ia nuu se dakua'a-ia:
16 —Ñayiu kunini xa ja'an koio-n, kuenda
kɨu xa ja'an mee-r kunini koio-i. Ñayiu ma
xe ini ña'a, kuenda kɨu mee-r ma xe ini
ña'a koio-i. Ñayiu ñatu xe ini ña'a mee-r,
ña xe ini-i Ia n-tunda'a ña'a —kuu Jesús,
xia'an-ia.
17 N-ka kee se n-tunda'a-ia; ka xe'en-s. Nu
n-ka nangondita-s nuu Jesús, te n-ka kudɨ
ini-s. N-ka ja'an-s nuu-ia:
—Dito, ka jandixa ña'a ñayiu; nde xaloko
n-ka jandixa ña'a chi n-ka xetniu-da dɨu-n
xa n-ta'u tniu-da nuu-i xa kee-i anu ñayiu,
te n-ka kee-i.
18 Te n-ja'an Jesús nuu-s:
—N-xini-r xa jungava Satanás nde andɨu.
N-kee-i ná kee taxa. 19 Kuna'a koio-n xa
kada-r xa ndaku-n nuu Kui'na, te juini na
jueñi ni'no-n koo a tdu'an, ña tuu nax ya'a
koio-n. 20 Kudɨ ini koio-n, ko ñadu xaxe'e xa
ka jandixa ña'a xaloko kudɨ ini koio-n, chi
kudɨ ini koio-n xaxe'e xa andɨu yodotnuni
dɨu-n —kuu-ia, xia'an-ia.
21 Nu n-teku Jesús tnu'u n-ka ja'an-s, te
n-kidadɨ ini ña'a Espíritu Ianyuux. Ijan
dada n-ja'an Jesús nuu Ianyuux:
—Taa-ro Ianyuux, Ia taxnuni andɨu xi'in
ñuñayiu, najuen tnu'u ña'a-da chi ña
n-datuu-n xa'a nuu ñayiu ka tu'a va'a
tutu, ñayiu io xaxtnuni xa kutnuni ini-i,
ko n-datuu-n ntdaa xa'a nuu ñayiu ña ka
tu'a. Kuu-i ná kuu sekuechi. Du'a n-kida-n,
Taa-ro, chi du'a n-kuu anu-n —kuu Jesús,
xia'an-ia nuu Taa-ro Ianyuux.

22 Ijan dada xia'an-ia nuu se xyuku ijan:
—N-taxi Ianyuux xaxtnuni xa ntdaa xa
kuu xa xino xini-r. Ñayo ñayiu xini jundu
kuu Da'ya Yɨɨ-ia. Mee ni Taa-ro Ianyuux
xini jundu kuu-r, te mee ni-r xini jundu
kuu-ia. Dɨuni jini ñayiu kuu anu-r xa juña
tnu'u-r jundu kuu-ia. Ña yo ka ñayiu xini
—kuu Jesús, xia'an-ia.
23 Ijan dada n-ndonenuu-ia xa kunde'a-ia
uxi uu se dakua'a-ia jan, te xia'an-ia nuu-s:
—Naka ta'u kuu ñayiu nde'a xa xnde'a
mee-n. 24 Kue'e se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu xi'in se n-kunxa'nu n-ka juini xa
jini koio-s xa kida-r. N-ka juini-s xa jini-s
xa xnde'a-n vitna, ko ñayo-s n-xini. N-ka
juini-s xa kunini koio-s tnu'u xnini-n, ko ña
n-kuu xa teku-s —kuu-ia, xia'an-ia.

Xava'a n-kida ɨɨn se Samaria

25 Ɨɨn vuelta nujuiin ɨɨn se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés me'ñu ñayiu xyuku
nuu dakua'a Jesús ñayiu xa kototnuni-s-ia.
N-xijan tnu'u-s-ia:
—Maestru, ¿nax kada-da xa kundito-da
nɨkava nɨkuita?
26 Te n-xijan tnu'u ña'a Jesús:
—¿Nax ka'u-n? ¿Nax xyodotnuni nuu
libru Moisés xa kada-n?
27 Te xia'an-s:
—Du'a yodotnuni: "Io xa juemani koio-n
Ianyuux, Ia kuu Xto'o-n, xi'in nde yɨkɨ nde
tuchi-n. Ná mani juini-n mee-n, daa jue-
mani ñanitna'a-n."
28 Te xia'an-ia nuu-s:
—Va'a n-ja'an-n. Kada xijan te kundito-n
nɨkava nɨkuita.
29 N-juini-s xa kani ini Jesús xa ña tuu na
kuechi kida-s, xijan kuu xa xia'an-s:
—¿Ko jundu kuu ñanitna'a-da?
30 Xia'an Jesús:
—N-kee ɨɨn seyɨɨ Jerusalén xa jua'an-s
Jericó. N-ka xadɨ ña'a ñadu'u ichi jua'an-s,
te n-ka du'u ña'a-s. N-ka tava-s da'ma-s.
N-ka janña'a-s, te n-ka dandoo ña'a-s.
Katuu-s ichi te junee-s. 31 Ijan dada
n-kendita ɨɨn dutu nuu katuu-s. N-xini-s
xa katuu se ijan, te n-xiko nduu-s ɨnka
xio yu'u ichi. 32 N-kuyatni ɨɨn se kuu
levita nuu katuu se n-tnukue'e jan. N-xini
ña'a-s, te n-xiko nduu-s ɨnka xio yu'u
ichi. 33 Dɨuni n-kendita ɨɨn se Samaria.
N-xini-s se n-tnukue'e jan, te n-kunda'u
ini ña'a-s. 34 N-xetu'a-s-sɨ, te n-xodo-s aciti
xi'in vinu nuu n-tnukue'e-s. N-duku-s nuu
n-tnukue'e-s, te n-dakaa ña'a-s yata kɨtɨ-s.
Ndeka ña'a-s jua'an mesón. Ijan n-ñunuu
ña'a-s. 35 Kɨu kuu uu n-tava-s uu denario,
te n-chiya'u-s se ndee mesón jan, te xi-
a'an-s nuu-sɨ: "Junuu-n-sɨ te nux nadaa ka
na nju'un-n, te kɨu na kuiko-da nataxi-da
tvini-n", kuu-s, xia'an-s. 36 ¿Nax kachi-n?
¿Ndeda ndruni-s n-kida na io xa kada-ro
ñanitna'a-ro? —kuu Jesús, xia'an-ia.
37 Te xia'an-s nuu-ia:
—Se n-kunda'u ini se ijan.
Te xia'an ntuku Jesús:
—Nani n-kida se ijan, dani juan kada-n.

Na n-xo tuu Jesús ve'e María xi'in Tmarta

38 Dani, dani jua'an Jesús xi'in uxi uu
se dakua'a-ia jan ichi jua'an Jerusalén.
N-kɨu-ia ɨɨn ñuu luchi, te n-ja'an ña'a ɨɨn
dichi nani Tmarta ve'e-i. 39 Ku'u Tmarta kuu
María. Nukoo María nuu nukoo Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro, te n-xo nini-i xa n-ja'an-ia.
40 Nɨni nini María xa ja'an-ia, kida Tmarta
tniu ve'e-i, te yo ndu ini-i. Xijan kuu xa
n-xetu'a-i Jesús, te n-ja'an-i nuu-ia:
—Dito, nakuenda ña chinuu-n xa ña
chindee ña'a María. Mee nga-da kidat-
niu. Juña'a-n-yɨ xa na chindee ña'a-i —kuu
Tmarta, xia'an-i nuu-ia.
41 Xia'an Jesús, Ia kuu Xto'o-ro:
—Marta mee ni nuu nax ya'a xani ini-n.
Dɨuni yo ndu ini-n nuu tniu-n, 42 ko ñatu
kida ndɨ'ɨ-n xa io xa kada-n, ko María, va'a
kida-i xa nini-i xa ja'an-r, te ma ndunaa-i.

11

N-dakua'a Jesús se dakua'a-ia janda kajan ta'u koio-s nuu Ianyuux

1 Ɨɨn vuelta n-xijan ta'u Jesús nuu Ianyuux
ɨɨn nuu n-xe'en-ia. Nu n-ya'a xa n-xijan
ta'u-ia, te n-ja'an ɨɨn se dakua'a-ia nuu-ia:
—Dito, ¿Janda ja'an koio-da hora na ka-
jan ta'u koio-da nuu Ianyuux? Dakua'a
ña'a-n ná n-dakua'a Sua se n-dakua'a-s.
2 N-ja'an Jesús nuu-s xi'in nuu ntdaa
ñayiu xyuku ijan:
—Hora na kajan ta'u koio-n, du'a ja'an
koio-n:
Taa-ro Ianyuux, na ja'an-da xa ii-n.
Na koo-da xañu'u nuu-n.
Na ja'an koio-da xa taxnuni-n nuu-da nt-
daa-da xa ka kuu-da ñayiu ñuñayiu.
3 Taxi-n xa kaxi xa ko'o koio-da vitna nani
kida-n ndɨkɨu ndɨñuu.

4 Xijan ta'u-da xa taxkanu ini-n kuechi n-ka
kida-da ná ka taxkanu ini-da ñayiu
kui'a ka kida ña'a daña.
Kada-n xa maxku daja'an ña'a Kui'na xa
kada koio-da kuechi.
Du'a kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux.
5 'Ñayiu na jɨ'ɨn ve'e ɨɨn se kumani xi'in-i
niu dava te juña'a-i nuu-s: "Taxnuu uni tila
6 chi n-kixee se kumani xi'in-r, te ña tuu
naxa juña'a-r-sɨ. Xika vaxi-s." 7 Nux du'a
na ja'an-i, ma ja'an se ijan: "Maxku datna'a
ña'a-n. Xá n-nakadɨ-r ye'e-r. Xá n-nukava-r
xi'in da'ya-r. Ma kuu xa ndokoo-r xa
taxi-r." Ma du'a ja'an-s 8 chi juña'a-s ntdaa
xa ndoñu'u-i, ko ñadu xaxe'e xa kumani-i
xi'in-s juña'a-s chi xaxe'e xa maxku ku-
januu-s nuu-i. 9 Ku kajan koio-n te ni'i-n.
Nduku koio-n te ni'i-n. Nani dakande-n
ye'e ñayiu xa najaan-i xa kɨu-n, dani kajan
koio-n nuu Ianyuux xa ka ndoñu'u-n, te
taxi-ia 10 chi ñayiu xko xijan ka ni'i-i. Dani
ka ni'i ñayiu xko nduku. Ñayiu xko dakande
ye'e, najaan ye'e xa kɨu-i.
11 'Ndo'o, se ka kuu taa, nux xijan da'ya-n
chaka ma juña'a-n koo chi juña'a-n chaka.
12 Nux xijan da'ya-n ndɨu, ma juña'a-n
tdu'an chi juña'a-n ndɨu. 13 Juini ka kuu-n
ñayiu ka kida kue'e kuechi, xnde'a-n xa ka
xia'an-n da'ya-n. Naka Taa-ro Ianyuux, Ia
tuu andɨu, ma ku taxi-ia Espíritu-ia nux
ndeda-n na kajan-ia. Kue'e ka taxi Taa-ro
Ianyuux dada xa ka xia'an mee-n da'ya-n —
kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ka ja'an ñayiu xa Kui'na kida xa kine'e Jesús xaloko

14 N-xee ɨɨn se ñu'u ña'a xaloko ña kuu
ja'an nuu-ia. Te n-kine'e Jesús xaloko jan
anu-s. Nu n-ya'a xa n-kine'e-ia xaloko jan,
te n-kixe'e-s xa ja'an-s, te n-ka yu'u ñayiu
xyuku ijan. 15 N-ja'an dava-i:
—Mee Kui'na taxnuni nuu dava ka xaloko
kida xa kua'a se ya'a xa kine'e-s xaloko anu
ñayiu. Beelzebú nani-i.
16 Te n-ka ja'an tɨtnɨ ñayiu xyuku ijan nuu
Jesús xa kada-ia milagru xa kototnuni-i-ia.
17 N-kutnuni ini-ia xa n-xani ini ñayiu ijan.
Xijan kuu xa xia'an-ia nuu-i:
—Nux ka jantna'a se ka taxnuni ɨɨn ñuu
xi'in ntna'a ka taxnuni-s, danaa tna'a-s.
Dani ñayiu xtuu ka'nu ɨɨn ve'e, nux ka jant-
na'a-i ma kutuu ka'nu ka-i. 18 Nux jantna'a
Kui'na ntna'a mee-i, ma taxnuni ka Kui'na
nani Satanás. Xa'a ja'an-r xaxe'e xa n-ka
ja'an-n xa Beelzebú kida xa kine'e-r xaloko.
19 Nux Beelzebú kida xa kine'e-r xaloko,
dɨuni Beelzebú kida xa kine'e se dakua'a-n
xaloko xñu'u anu ñayiu nuda. Mee se
dakua'a mee-n ka datuu ña'a. 20 Xaxe'e xa
kida Ianyuux xa kine'e-r xaloko, xijan kuu
xa n-kixe'e ka jandixa dava-n xa taxnuni-ia
nuu-n. 21 Ɨɨn se ndaku te nde'e-s, nux ndee-s
ve'e-s, ña tuu nax ya'a ve'e-s chi xa io tu'a-s
xi'in arma-s. 22 Xaxe'e xa neva'a-s arma xani
ini-s xa ñayo nde'e ka dada mee-s, ko nux
xee ɨɨn se nde'e ka dada mee-s janña'a-s,
te kane'e-s ntdaa xaxii-s jɨ'ɨn, te dakexio-s.
23 Ñayiu ña ka kunduu xi'in-r, ñatu ka xe ini
ña'a-i. Ñayiu ña dataka ñayiu xa kunini-i xa
ja'an-r, kuenda kɨu xate ni'no-i-yɨ xa maxku
teku-i xa ja'an-r.

N-nangondita xaloko; ndeé-i anu n-ñu'u-i

24 'Hora kee ɨɨn xaloko anu ɨɨn ñayiu, te
xikonuu-i nuu ñayo io xa nduku-i ɨɨn nuu
ndetatu-i, ko xaxe'e xa ñatu ni'i-i, ja'an
mee ja'an ɨɨn-i: "Va'a ka nu na ndeé-ro
anu ñayiu n-kane-ro." 25 Te hora naxee-i,
chinuu-i xa n-natɨ'u nuu n-kee-i, te va'a
n-xe kotna'a ndatniu. 26 Ijan te nkueka-i uxa
tna'a xaloko ka dada mee-i, te n-ndeé-i xi'in
xaloko ijan nuu n-kane-i, te ju'un koio-i anu
ñayiu ijan. Te nda'u ka ya'a ñayiu jan hora
ijan dada xa ki'na —kuu Jesús, xia'an-ia.

Jundu kuu ñayiu xandaa xakuiti ta'u kuu

27 Nɨni ja'an-ia xijan, te xee n-ja'an ɨɨn
ñadɨ'ɨ yɨtna'a nuu ñayiu xyuku nuu Jesús.
Xia'an-ña nuu-ia:
—Naka ta'u ñadɨ'ɨ n-xajan ña'a, te
n-dakadi ña'a —kuu-ña, xia'an-ña.
28 Te xia'an-ia nuu-ña:
—Ta'u ka kuu ñayiu ka teku tnu'u
Ianyuux, te jandixa-i-ia dada ñayiu kuu
dɨ'ɨ-r.

Ná n-ya'a Jonás ya'a Jesús

29 Nu n-kukue'e ka ñayiu ka taka nuu-ia,
te xia'an-ia:
—Unu loko ñayiu io vitna. Ka ja'an-i xa
kada-r milagru, ko ma kuu xa jini-i xijan.
Diko ni jini koio-i xa ya'a-r ná n-ya'a Jonás.
30 Nani n-ya'a xa n-xini ñayiu Nínive xa
Jonás n-kuu ɨɨn seña, dani jini koio ndo'o,
ñayiu io vitna, xa kuu ru'u, Ia kuu ñayiu, ɨɨn
seña. 31 Kɨu na ndadandaa Ianyuux kuechi
ñayiu, nandoto ñá n-kunxa'nu n-xio do sur
xi'in ñayiu io vitna, te taka koio-i xi'in-ña,
te datuu-ña kuechi ñayiu io vitna chi ña

xnini-i tnu'u-r. Xika n-kixi mee-ña xa
n-xo nini-ña tnu'u ndichi n-ja'an Salomón.
Kuna'a koio xa n-kixee mee-r, te ndandɨ'ɨ
ka-r dada Salomón, te ñatu ka jandixa-n
xa ja'an-r. 32 Kɨu na ndadandaa Ianyuux
kuechi ñayiu, nandoto ñayiu Nínive xi'in
ñayiu io vitna, te kajan koio ñayiu Nínive
jan kuechi-i chi ña n-ka natu ini-i xa
n-ka kida-i, ko ñayiu Nínive n-natu ini xa
n-ka kida-i kuechi na n-ja'an Jonás tnu'u
Ianyuux nuu-i. Kuna'a koio xa n-kixee-r,
te ndandɨ'ɨ ka-r dada Jonás, te ñatu ka
jandixa-n xa ja'an-r.

Kuenda kɨu ɨɨn candil dakutnuni kuu nduchi nuu-ro

33 ’Ñayo ñayiu natnuu candil te jantuu-i
ɨɨn nuu yɨda'u. Ñayo chindeyu candil ka'a
maquila. Ñayo ñayiu daa kida chi jandodo-i
candil ɨɨn nuu dujun xa na kutnuni nuu
ñayiu ka kɨu ve'e-i. 34 Kuenda kɨu ɨɨn xa
dakutnuni kuu nduchi nuu-ro. Nux io
va'a nduchi nuu-n, kaxi xnde'a-n ɨɨn xa
xnde'a-n te xini-n nax ya'a, ko nux ña io
va'a nduchi nuu-n, ña xnde'a-n xa io, ni ña
xini-n nax ya'a. 35 Maxku jandixa-n ntdaa
xa ka ja'an ñayiu ñuu-n vaxi chi ñadu ntdaa
xa ka ja'an-i ndaa. 36 Nux kanda nitu'u nuu
tuu-n, ma ja'an-ro xa ña kanda ɨɨn lado ñɨɨ-n
—kuu Jesús, xia'an-ia.

N-kakune'e Jesús kuechi se ka kuu fariseu xi'in se ka tu'a va'a ley

37 Nu n-ya'a n-ja'an Jesús xa'a, te n-ja'an
ña'a ɨɨn se fariseu xa kaxi-ia xi'in-s ve'e-s.
N-kɨu-ia ve'e-s, te n-nukoo-ia yu'u mexa-s.
38 N-yu'u anu se fariseu xa ña n-nanda'a-ia
ná ka kida ñayiu ñuu-s, te n-nukuita-ia
xaxi-ia. 39 Te xia'an Jesús nuu se ijan:

—Mee-n se fariseu, najini-n yata yaxi
xi'in yata ko'o te ñatu ka najini-n xiti-i
nuu ñu'u xa kui'a kaa ná kui'a kaa xa ka
kida-n. 40 Lilu-n. Nani n-kidava'a Ianyuux
ñɨɨ-ro, dani n-kidava'a-ia xaxtnuni-ro xi'in
anu-ro. 41 Nux na juña'a nga-n ñayiu ka
kunda'u ɨɨn xa juña'a nga-n, kada Ianyuux
xa ndunini-n. 42 Mee-n, se fariseu, ntna'a
uxi nu'ne kuechi mino kaxtila xi'in yuku
ruda xi'in ntdantu'u nuu yua ka xaxi-ro
ka ni'i-n ka najuña'a-n ɨɨn Ianyuux. Juini
ka kida-n xa va'a ya'a, ko ñatu daya'a-n
juxtixia ñayiu ka kida kuechi, te ka kidan-
daa-n kuechi ñayiu ña tuu nax kida, ni ña ka
xemani-n dava ka ñayiu. Xaxe'e xijan nda'u
ya'a koio-n. Kada na'i koio xa va'a ya'a, ko
maxku daa ka kada-n ñayiu. Jandixa koio xa
ta'u tniu Ianyuux. 43 Nda'u ya'a koio mee-n,
se fariseu, chi ka tna ini-n xa kunukoo
koio-n silla ka xko nukoo se ndandɨ'ɨ xiti
veñu'u kuechi, te ka tna ini-n xa koo ñayiu
xañu'u nuu-n nuu ya'u. 44 Nda'u ya'a koio
mee-n chi ka kuu-n ná ka kuu yau kava nuu
xndaa ndɨyɨ xa ña kanda nde'a-ro xiti-i, te
ñayiu ka xika ijan, ñatu ka chinuu-i xa nuu
xndaa ndɨyɨ kuu —kuu Jesús, xia'an-ia.

45 Te n-ja'an ɨɨn se tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés:

—Maestru, jan tnu'u ña'a-n daña xi'in
dava ka ñayiu xa du'a n-ja'an-n.

46 Te xia'an Jesús nuu-s:

—Dani nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés, chi ka ta'u
tniu-n nuu ñayiu xa na jandixa koio-i ley-n.
Kuenda kɨu ɨɨn xa yo vee xndido ñayiu jan
kuu xijan, te mee-n ñatu ka jandixa-n xijan.
Ni xa kaju'un ɨɨn dɨkɨ nda'a-n xijan ña kuu.
47 Nda'u ya'a koio-n ntdaa-n chi ka kaan-n
nuu xndaa se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Ka kuu-s se n-ka xa'ni ña'a xixitna-n.
48 Xna'a-n xa n-ka kida xixitna-n jan. Ka
xani ini-n ná n-ka xani ini xixitna-n chi ka
xani ini-n xa ɨɨn xava'a kuu xa n-ka kida-s
xa n-ka xa'ni-s se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu, te ka kaan mee-n nuu xndaa-s.
49 Xaxe'e xijan, n-ja'an Ianyuux, Ia xini nt-
danditu'u xa kuu xa xino: “Tunda'a-r se
ja'an tnu'u-r nuu ñayiu xi'in se dakua'a
ña'a. Kada u'u koio-n dava-s, te ka'ni koio-n
dava-s.” 50 Xijan kuu xa mee-n, ñayiu io
vitna, kundido kutau-n xi'in xixitna-n se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Nde
na n-xe kavatuu ñuñayiu n-ka nukuita-s ka
xa'ni-s se n-ka xo ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu xi'in nde vitna. 51 Nde tiempo n-xo
tuu Abel xi'in nde tiempo n-xo tuu Zacarías
n-ka nukuita-s ka xa'ni-s se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Zacarías n-ka xa'ni-s
me'ñu altar xi'in veñu'u. Ru'u ja'an xa
kundido kutau mee-n, ñayiu io vitna-sɨ.
52 Nda'u ya'a koio mee-n, se ka tu'a va'a
tnu'u n-chidotnuni Moisés chi ñatu n-ka
ja'an ndaa-n nuu ñayiu xa na kutnuni ini-i
tnu'u Ianyuux. Ña ka xe ini mee-n tnu'u-ia,
te ñayiu xndaxio anu xa kunini-i tnu'u-ia,
datu ini-n-yɨ —kuu Jesús, n-xia'an-ia nuu-s.

53 N-ndee Jesús ijan, te n-ka kixe'e se ka
tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in se
fariseu xa ja'an-s xa ñatu ja'an ndaa Jesús,

te vichi n-ka dandichi ña'a-s. 54 Va'a n-ka
xo nini-s tnu'u n-ja'an-ia chi n-ka kuu-s xa
tekuechi neñuu-s-ia.

12

N-kakune'e Jesús se ka kida nga xa va'a-s

1 Tiempu ijan n-ka taka tɨtnɨ mil ñayiu
nuu tuu-ia. Diko ka xeñi ni'no tna'a-i.
Te n-kixe'e Jesús xa dakua'a-ia ñayiu
dakua'a-ia. Ki'na ka du'a xia'an-ia:
—Chinuu koio xa ka ja'an se fariseu.
Kuenda kɨu levadura kuu xa dakua'a ña'a-s.
Ka kida nga-s xa jandixa-s xa ka ja'an-s
nuu-n. 2 Xa na'i ka kida-s tuu na xee kɨu.
Xee kɨu jini koio ñayiu nax n-ka kida-s. 3 Xa
na'i n-ka ja'an-n xakuaa, teku ñayiu na xee
kɨu. Xa n-ka ja'an ni'ni-n do'o ñayiu na
n-yɨndi'u-n xiti ɨɨn cuartu ve'e, xee kana
koio-n dɨkɨ ve'e.

Jundu nuu ndoñu'u-ro xa yu'u-ro

4 'Ndo'o, se ka kumani xi'in-r, maxku yu'u
koio-n nuu se ka'ni ña'a chi ña tuu nax
kada-s anu-n. 5 Na kachitnu'u ña'a-r jundu
nuu ndoñu'u xa yu'u koio-n. Yu'u koio
nuu Ia kida xa xi'í-ro, te dajane ni'no-ia
ñayiu andea chi taxnuni-ia. Nuu mee-ia
io xa yu'u koio-n. 6 Xaku ni tvini ya'u ɨɨn
ɨɨn gorrión. Juini ita'u ni ya'u-tɨ, ko ñatu
xande ini Ianyuux-tɨ 7 chi chinuu-ia ntdaa
xa io. Nde idi dɨkɨ-n n-ka'u-ia te na'a-ia nuu
nadaa io. Xijan kuu xa maxku yu'u koio-n.
Yodo ka ya'u ɨɨn ɨɨn-n dada gorrión, juini
kue'e-t.

Ñayiu na ja'an jundu kuu-r xini tna'a-r xi'in-i

8 'Ñayiu na ja'an jundu kuu-r nuu dava ka
ñayiu, dani ru'u, Ia kuu ñayiu, ja'an-r nuu
ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, xa
xini-r-yɨ. 9 Ñayiu na ja'an xa ña xini ña'a-i
nuu dava ka ñayiu, dani ru'u, juña'a-r nuu
ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, xa
ña xini-r-yɨ. 10 Taxkanu ini Ianyuux kuechi
n-kida ñayiu. Juini n-ka jan tnu'u ña'a-i
ru'u xa kuu-r Ia kuu ñayiu, taxkanu ini-ia
xa n-kida-i, ko ma taxkanu ini-ia ñayiu jan
kui'a Espíritu-ia. 11 Hora na kandeka ña'a
se Israel jɨ'ɨn nuu se taxnuni nuu ñayiu ka
xe'en veñu'u-n xi'in-s a nux kandeka ña'a
se to'o jɨ'ɨn nuu se ka taxnuni xi'in nuu se
xnetniu, maxku yu'u koio-n xa ma ni'i-n
tnu'u ja'an koio-n nuu-s 12 chi kachi tnu'u
ña'a Espíritu Ianyuux hora ijan xa ja'an
koio-n nuu-s —kuu Jesús, xia'an-ia.

Kachi tnu'u ña'a Jesús janda xtuu ñayiu kuika

13 Te n-ja'an ɨɨn se yɨtna'a nuu ñayiu
xyuku ijan nuu Jesús:
—Maestru, juña'a-n ñani-da xa na ku-
dava-da xi'in-s xa n-dandoo taa-da.
14 Te xia'an-ia nuu-s:
—Ña n-xe konetniu-r xa ku kuu-r juexi a
juxtixia xa dakexio-r ñu'u a ndatniu.
15 Te xia'an Jesús nuu-s xi'in nuu ñayiu
dakua'a-ia xi'in nuu ntdaa ñayiu xyuku
ijan:
—Koo koio-n cuedado xa maxku kuka-
jan ini-n xa io ñuñayiu chi ñadu vaxi-ro
ñuñayiu xa koo kue'e xaxii-ro.
16 Ijan dada n-ja'an Jesús tnu'u kandee
nuu-i ntdaa-i:
—N-xio ɨɨn se kuika. Yo n-xo kua'a nuu
ñu'u-s. 17 Te n-xani ini-s: "¿Nax kada-ro?,
chi ña tuu ka nuu kuneva'a-ro ntdaa xa
n-kee nuu ñu'u-ro." 18 Ijan dada n-xani ini
ka-s, te n-ndatnu'u-s xi'in anu-s: "Du'a na
kada-ro. Na kanu-ro ve'e xyɨ'ɨ xa n-kee
nuu ñu'u-ro, te ndadava'a-ro ve'e na'nu
ka. Chi'i-ro ntdaa trɨu-ro, ntdaa xaxii-ro,
19 te ja'an mee ja'an ɨɨn-ro: N-chi'i-ro kue'e
xaxii-ro, te kuia koo. Ndetatu-ro vitna. Na
kaxi na ko'o-ro, te na kada-ro xa juini-ro."
20 Te n-ja'an Ianyuux nuu-s: "Lilu-n. Mee
xakuaa vitna kuú-n. Te ñadu mee-n kaxi
ko'o ntdaa xa n-kida tu'a-n." 21 Du'a ya'a
ñayiu kaya kue'e ndatniu yo ya'u, te ña
tuu nax kida-i xaxe'e Ianyuux —kuu Jesús,
xia'an-ia nuu ñayiu xyuku ijan.

Ndeka Ianyuux ñayiu kuu da'ya-ia

22 Te xia'an-ia nuu ñayiu dakua'a-ia:
—Xijan kuu xa maxku kundu ini-n nax
kaxko'o-n, nax kundix kuda'u koio-n 23 chi
ndandɨ'ɨ ka ndo'o dada xa kaxi xa ko'o-n.
Ndandɨ'ɨ ka ñɨɨ-n dada da'ma-n. 24 Kani ini
koio janda ndito tkaka. Ñayo-t dada'u trɨu.
Dɨuni ñayo-t nataxtna'a trɨu. Ñayo-t chi'i
trɨu ve'e-t. Juini ñayo-t chi'i trɨu ve'e-t,
ko dakaxi Ianyuux kɨt ijan. Yo vichi yodo
ka ya'u ndo'o dada kɨt ijan. 25 Maxku yo
kundu ini-n chi mayo-n ndaku xa dakue'nu
ka-n mee-n, ni dava metro ma kue'nu ka-n.
26 ¿Nax kuu xa mee ni xa nde kee nde kixi
xa kax xa ko'o-n xi'in da'ma-n xñu ini-n?,
te ni ita'u lii ñayo-n ndaku xa dakue'nu-n
mee-n. 27 Kani ini koio janda xa'nu ita liriu.

Ñatu kidatniu-ta. Ñatu kava-ta yu'a. Juini
vili n-kaa da'ma n-xo ndixi Salomón, ko vili
ka kaa ita liriu dada da'ma n-xo ndixi-s.
28 Ite xa'nu vitna te tnee kayu xiti xitnu, ite
ijan n-kida Ianyuux xa vili kaa. Naka ndo'o,
ma ku kada-ia xa koo xa kundix kuda'u-n.
Naka ita'u ni ka kukanu ini-n-ia. 29 Ndo'o
ɨɨn ɨɨn-n, maxku yo kundu ini-n nax kaxko'o
koio-n. Maxku yo jun ini koio-n xijan 30 chi
ñayiu ña ka jandixa Ianyuux xñu ini xa ni'i-i
ntdaa xijan. Xa na'a Taa-ro Ianyuux xa ka
ndoñu'u-n. 31 Naa xa jun ini koio-n xa ni'i-n
xijan, ndukundee koio xa kɨu tna'a koio-n
nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i, te taxi-ia xa ka ndoñu'u-n xa xtuu-n
ñuñayiu. 32 Kuenda kɨu xaku ni tkachi xyuku
ka kuu-n, ko maxku yu'u koio-n chi tna
ini Ianyuux xa kada-ia xa taxnuni koio-n.
33 Nadiko koio-n xaxii-n. Te tvini ni'i-n
juña'a nga-n ñayiu ka kunda'u. Kada koio-n
xava'a. Kuenda kɨu bolsa tvini ma kutu'u
xi'in ndatniu yo ya'u io andɨu kuu xijan.
Ijan ñayo ñadu'u kɨu te ñayo tkidi datɨu
ndatniu-ro. 34 Nuu io xaxii-n, jun ini-n xa
kutuu koio-n.

Ñatu ka kuu ɨnuu ñayiu xaxe'e tnu'u
Jesús

35 'Kadatu'a koio mee-n xa nkada koio-n
tniu Ianyuux ná kida tu'a ɨɨn se kida tu'a
mee-s xa kadatniu-s. Ndɨu-s cinturón-s,
te natnuu-s candil xa kukanda nuu kadat-
niu-s. 36 Kada tu'a-n mee-n xa nakueka
ña'a-n ná ka kida tu'a se ka xinokuechi
nuu xto'o-s mee-s xa nakueka-s-sɨ. Xn-
detu tu'a-s hora naxee xto'o-s xa n-xe'en-s
viko tnunda'a. Na naxee xto'o-s ve'e-s,
dakande-s ye'e, te najaan se xinokuechi jan
ye'e. 37 Naka ta'u kuu koio se ijan hora na
naxee xto'o-s ve'e-s chi jini-s xa xndito-s.
Ndɨu xto'o-s cinturón-s xa kada tu'a-s xa
kaxi koio-s, te juña'a-s nuu-s ɨɨn ɨɨn-s xa na
nkoo koio-s nuu mexa te dakexio-s ndeyu
kaxi koio-s. 38 Naka ta'u kuu se kundito hora
na naxee xto'o-s, juini n-kukuee xto'o-s,
te nde niu dava a kui'i ka daa naxee-s.
39 Kunini va'a koio xa'a. Nu n-xini ɨɨn se
kuu xto'o ve'e na hora xee ñadu'u ve'e-s
n-kuu, kundito-s te ma juejoon-s xa kɨu
ñadu'u ve'e-s xa du'u-s xaxii-s. 40 Kada tu'a
koio-n mee-n xa nakueka ña'a-n hora na
ndixi-r chi hora ña xñu ini-n ndixi ru'u, Ia
kuu ñayiu —kuu Jesús, xia'an-ia nuu ñayiu
dakua'a-ia.

41 Ijan dada n-xijan tnu'u Spedru-ia:

—Dito, ¿nuu uxi uu daña n-ja'an-n tnu'u
ya'a a n-ja'an-n nuu ntdaa ñayiu a?

42 Te xia'an Jesús, Ia kuu Xto'o-ro:

—Kuenda kɨu ɨɨn se yo kaxi ini, te yo
va'a xinokuechi-s nuu xto'o-s ka kuu-n.
N-tetutniu ña'a xto'o se ijan xa taxnuni-s
nuu dava ka se ka xinokuechi nuu-s. Dɨu
se ya'a dakexio xa kaxi dava ka se ka xi-
nokuechi jan na xee hora. 43 Naka ta'u kuu
se ijan hora na naxee xto'o-s chi jini-s xa
n-kida-s ntdaa xa n-ta'u tniu-s. 44 Xandaa
xakuiti tetutniu ña'a xto'o-s xa junuu-s
ntdaa xaxii-s. 45 Nux na kani ini ɨɨn se
xinokuechi nuu xto'o-s: "Na'a jɨ'ɨn xto'o-ro,
te kukuee-s xa nxee-s", te kixe'e-s xa kani-s
dava ka se ka xinokuechi xi'in ñá ka xi-
nokuechi nuu se kuu xto'o-s. Kixe'e-s
kaxi-s, ko'o-s, te xini-s. 46 Naxee xto'o se
ijan kɨu ña ñu ini-s xa naxee-s. Nde'e kada
u'u ña'a xto'o-s xa daa n-kida-s. Daa kada
Ianyuux ñayiu ña jandixa ña'a. 47 Se xá na'a
nax juini xto'o-s xa kada-s te ña io tu'a-s
xa nakueka-s-sɨ, ni ña n-kida-s xa n-juini
xto'o-s; se ijan janña'a xto'o-s kue'e vuelta,
48 ko se ña ka xini nax juini xto'o-s xa kada-s,
te n-ka kida-s kuechi, io xa ndo'o-s, ko
xaku ni. Ñayiu va'a xna'a xa juini Ianyuux
xa kada-i, ta'u tniu-ia nuu-i xa kada koio-i
kue'e tniu-ia. Ñayiu n-kɨunda'a kue'e tvini
xa dakaka-i, kue'e ka tvini io xa najuña'a-i
ñayiu n-xia'an. Daa kuu ñayiu va'a kutnuni
ini tnu'u Ianyuux.

49 'N-kixee-r xa tnuu-r ñu'ú ñuñayiu. Te
naka kuu anu-r xa naya'a ni. 50 Io xa nda'u
ya'a-r. Te nde vitna tnau ini da'u ni-r. 51 Ka
xani ini-n xa n-kixee-r xa kutuu vii kutuu
va'a koio-n xi'in dava ka ñayiu, ko ña'a, chi
n-kixee-r xa tuku jandixa koio-n. 52 O'on
ñayiu kutuu ka'nu ɨɨn ve'e, tuku jandixa
uni-i te tuku jandixa uu-i. 53 Tuku jandixa se
kuu taa, te tuku jandixa se kuu da'ya. Tuku
jandixa ñá kuu dɨ'ɨ, te tuku jandixa da'ya
dɨ'ɨ-ña. Tuku jandixa ñá kuu dididо, te tuku
jandixa xanu-ña. Ma ɨnuu jandixa koio-i —
kuu-ia, xia'an-ia nuu se dakua'a-ia.

Kua'a ñayiu xa kutnuni ini-i nuu nax ya'a

54 Kue'e ñayiu n-ka nataka nuu-ia, te xi-
a'an-ia nuu-i:

—Hora nane vikó do nuu keé ngandii,
ka ja'an-n xa kixi dau, te daa ya'a. 55 Hora
kane tachi xajan do norte, ka xia'an tna'a-n:
"Nde'e juun ka'ni." Te ndaa juun ka'ni. 56 Ka
kida nga-n xa va'a-n. Ka kutnuni ini-n nax

ya'a chi xnde'a-n andɨu xi'in ñuñayiu. ¿Nax kuu xa ña ka kutnuni ini koio-n nax ya'a vitna?

Kada ɨnuu-n xi'in ñayiu juini xa kajan-i kuechi-n

57 '¿Nakuenda ña ka kutnuni ini-n nax kuu xava'a, nax kuu xa u'u? 58 Nux ɨɨn se ndeka ña'a jua'an nuu juxtixia xa kajan-s kuechi-n, dava ichi ndatnu'u va'a-n xi'in-s xa maxku kandeka ña'a-s jɨ'ɨn nuu juexi te kandeka ña'a juexi jɨ'ɨn nuu se ndee vekaa, te chindi'u ña'a-s. 59 Te ma yaa-n. Nde na chiya'u-n ntdanditu'u centau xijan juxtixia; ijan dada yaa-n —kuu Jesús, xia'an-ia.

13

Tnu higo ñatu juun xavidi

1 Tiempu ijan n-ka xee se n-ka xee nuu Jesús. Te n-ka najani-s xa mee hora ka doko tɨtnɨ se Galilea kɨtɨ-s nuu altar, n-xa'ni ña'a Pilato. Te n-daka ni'no-s nɨñɨ-s xi'in nɨñɨ kɨtɨ n-xi'ɨ nuu altar jan. 2 Xia'an Jesús:

—Ka xani ini-n xa n-ka kida se ijan kue'e ka kuechi dada dava ka se Galilea xa du'a n-ka ya'a-s. Va daa ka xani ini-n, 3 ko ña'a. Nux ma natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi, dani ya'a koio mee-n. 4 Va dɨuni ka xani ini-n xa xaun uni ni se n-ka xi'í na jungava ndodo ña'a torri nani Siloé n-ka kida kue'e ka kuechi dada dava ka ñayiu io Jerusalén, 5 ko ña'a. Nux ma natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi, daa ya'a koio mee-n —kuu Jesús, xia'an-ia.

6 Te n-ja'an-ia tnu'u kandee nuu ñayiu xyuku ijan. Xia'an-ia:

—N-ta'u tniu ɨɨn se kuu xto'o ñu'u xa dandee ɨɨn se xinokuechi nuu-s tnu higo me'ñu tnu uva xetata-s. Nu n-xa'nu-tnu, te juan tnɨɨ xto'o ñu'u jan higo, ko ña tuu na higo ni'i-s. 7 Te n-ja'an-s nuu se ndee tnu uva jan: "Ne'e. Kunde'a-n-tnu xa ña tuu nax juun-tnu. Xa n-kuu uni kuia kixi-r xa tnɨɨ-r higo, te ña tuu nax ni'i-r. Ka'nde-tnu chi nukoo du'a ni-tnu." 8 Te n-ja'an se ijan: "Dito, idii nga kuia na ku nukoo na'i-tnu. Kuia vitna na nadataya-da ñu'u nɨkanduu xe'e-tnu xa dakeé-da xe'en. 9 Te nux na juun-tnu, io va'a. Nux ña'a, ka'nde-n-tnu" —kuu-s, xia'an-s.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn ñadɨ'ɨ kɨu ndetatu ñayiu

10 N-xee kɨu sabado, kɨu ndetatu ñayiu Israel. Kɨu ijan dakua'a Jesús ñayiu xiti ɨɨn veñu'u luchi. 11 Ijan n-xee ɨɨn ñá ñu'u ña'a xaloko. Ku'u yata-ña. N-kuu xaun uni kuia io tɨ'ɨ yata-ña. Ña kuu da'u ni xa kunujuiin ndaa-ña. 12 N-xini ña'a-ia, te n-kana ña'a-ia. Xia'an-ia nuu-ña:

—N-yaa-n nuu xaloko. Ma koo tɨ'ɨ ka yata-n.

13 Te n-xajan ndodo ña'a-ia nda'a-ia. Danaa n-ndundaa yata-ña. Te n-nakuetu-ña nuu Ianyuux. 14 Yo n-kiti ini se kida veñu'u nuu Jesús chi n-ndadava'a-ia ñayiu kɨu ka ndetatu ñayiu Israel. Te n-ja'an-s nuu ñayiu xyuku ijan:

—Maxku kixi-n xa ndva'a koio-n kɨu ka ndetatu-ro. ¿Nakuenda ñatu ka kixi-n kɨu ka kidatniu-ro? —kuu-s, xia'an-s.

15 Te xia'an Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, nuu-s:

—Ka kida nga-n xa va'a-n. Dava'a nga-n ka nandaxi nkutu-n a burru-n, te xndeka-n-tɨ ka xe'en ndute kɨu ndetatu-ro. 16 Nani ka kuu-n da'ya dana Abraham, dani kuu-ña da'ya dana Abraham. Xa yɨ'ɨ xaun uni kuia ñu'u ña'a Satanás. ¿Nax kuu xa ña io va'a xa yaa-ña nuu-i kɨu ndetatu-ro?

17 Nu n-ya'a xa n-ja'an-ia xijan, te n-ka kujanuu ñayiu kui'a n-ka ja'an nuu-ia. N-ka kudɨ ini ntdaa ñayiu xyuku ijan xaxe'e xa vichi va'a n-kida-ia.

N-kakune'e Jesús xa taxnuni Ianyuux

18 Xijan kuu xa xia'an-ia:

—Ñayiu n-ka kɨu tna'a nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i kuu ná kuu ɨɨn 19 ndɨjɨn tnumaxtaxa. N-dakeé ɨɨn seyɨɨ idii ni ndɨjɨn-tnu nuu ñu'u-s, te n-ka'ndɨ-tnu. N-xa'nu dujun tnumaxtaxa, te n-ka xajan chilidaa taka-tɨ da'nda-tnu.

20 Ijan dada n-ja'an-ia ɨnka ntuku tnu'u kandee:

—Xaku ni ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. Juini xaku ni-i jandixa-ia, ko kue'e ka ñayiu ka teku tnu'u-ia jua'an. 21 Tnu'u-ia kuu ná kuu levadura. N-tnɨɨ ɨɨn ñadɨ'ɨ levadura, te n-daka ni'no-ña xi'in oko uu litro yuchi trɨu. N-ndaa yuxa jan nde n-xee na koo.

Ye'e Tna'a

22 Dani jua'an-ia ichi jua'an Jerusalén. Nɨni n-ya'a-ia ñuu na'nu, ñuu kuechi n-dakua'a-ia ñayiu.

23 Te n-ja'an ɨɨn ñayiu nuu-ia:

—Dito, ¿xaku ni ñayiu nanita'u a kue'e-i a?

Te n-ja'an ka ntuku Jesús tnu'u kandee
nuu-i:
24 —Teyɨka koio-n mee-n xa mee ni
tnu'u ru'u jandixa koio-n xa jɨ'ɨn-n andɨu.
Kuenda kɨu jɨ'ɨn-n ɨɨn ve'e, te kɨu-n ye'e
tna'a kuu xa jɨ'ɨn-n ijan. Kue'e ñayiu
nduku ini xa jɨ'ɨn koio-i ijan, ko ma nt-
daa-i jɨ'ɨn. 25 Nu n-kunee nakadɨ kutu ɨɨn
se kuu xto'o ɨɨn ve'e ye'e-s. Nux jɨ'ɨn
koio-n ve'e-s xa kɨu-n ijan te nux kunujuiin
koio-n yata ve'e-s te dakande-n ye'e jan,
te juña'a-n: "Dito, Dito, najaan-n ye'e na
xe kɨu koio-da", te ja'an-s: "Ña'a, chi ña
xini ña'a-r. Ña xini-r nde kuu ñuu-n." 26 Te
ja'an koio-n: "N-ka xaxi-ro, n-ka xi'i-ro,
te n-dakua'a-n ñayiu ichi ka'nu ñuu-da."
27 Kuenda kɨu xto'o ve'e jan kuu-r. Te ja'an-r
nuu-n: "Aru ja'an xa ña xini ña'a-r. Ña
xini-r nde kuu ñuu-n. Jua'an na'i koio
chi ñayiu ka kida kuechi ka kuu-n." 28 Yo
nde'e nda'i koio-n, te nde'e kiti ini koio-n
nuu Ianyuux kɨu ijan xaxe'e xa mayo-n kɨu
nuu taxnuni-ia xi'in xaxe'e xa jini-n xa tuu
Abraham, Isaac xi'in Jacob xi'in ntdaa se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. 29 Xee
ñayiu ntdantu'u ñuu xndatuu ñuñayiu ijan.
Kee koio-i nkoon lado ñuñayiu. Nde nuu
kane ngandii xi'in nde nuu keé ngandii,
nde xe'e ñuñayiu xi'in nde dɨkɨ ñuñayiu
kee koio-i xa kunukoo koio-i yu'u mexa xa
kaxde'ñu-i nuu taxnuni Ianyuux. 30 Kue'e
ñayiu kunuu ka vitna, nduu-i ñayiu ña
ndandɨ'ɨ. Ñayiu ña ndandɨ'ɨ vitna, nduu-i
ñayiu ndandɨ'ɨ kɨu ijan —kuu Jesús, xi-
a'an-ia.

N-nda'i Jesús xaxe'e Jerusalén

31 Hora ijan n-ka xee dava se fariseu nuu
Jesús, te ka xia'an-s nuu-ia:
—Jua'an ɨnka lado chi kuu Herodes xa
ka'ni ña'a-s.
32 Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Juan juña'a koio-n se kuu ná kuu
chikuii jan, xa xaku nga kɨu ndoñu'u xa
daxinokava-r xa ndadava'a-r ñayiu xi'in xa
kine'e-r xaloko xñu'u anu-i. 33 Dani xaku
nga kɨu ndoñu'u xa jɨ'ɨn ntuku-r Jerusalén.
Io xa jɨ'ɨn-r chi ñatu io va'a nux xi'í ɨɨn se
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ɨnka ñuu.
34 Te n-kixe'e-ia xa kakune'e-ia ñayiu
Jerusalén. N-ja'an-ia:
—Mee-n xa kuu-n ñayiu Jerusalén, ka
xa'ni-n se ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
te ka jani-n se n-tunda'a ña'a Ianyuux yuú.
Naka kue'e vuelta n-juini-r xa kada-r ná
kida chuun. Nadataka-t da'ya-t ka'a ndixi-t
xa ñunuu-t-tɨ. Du'a n-juini-r xa kada ña'a-r,
ko ñayo-n n-juini. 35 Kuna'a koio-n xa mayo
ka-n kutuu Jerusalén, te ma kutuu ka-ro.
Xee kɨu ja'an-n: "Naka ta'u Ia n-natunda'a
ña'a Ianyuux xa juan ndixi-ia ñuñayiu; ijan
dada jini ña'a ntuku-n" —kuu-ia, xia'an-ia.

14

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se ñu'u ña'a Kuiña

1 N-xee ɨɨn sabado, te n-ja'an ɨɨn se
fariseu taxnuni Jesús xa kaxdini-ia xi'in-s,
te n-xee-ia ve'e-s xa kaxdini-ia. Nɨni tuu-ia
ijan, n-ka xo nde'a se n-ka taka ijan nu nax
kida-ia xa na kua'a na tekuechi-s-ia. 2 Ijan
nujuiin ɨɨn se ñu'u ña'a Kuiña. 3 Xaxe'e
xa n-tu ini Jesús nax n-ka xani ini se ka
tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in se
fariseu xyuku ijan, n-xijan tnu'u-ia-s:
—¿Io va'a xa ndadava'a-ro ñayiu ku'u kɨu
kuu sabado a ña'a u?
4 Ni ɨɨn ña tuu nax n-ka ja'an se ijan.
N-tnɨɨ Jesús se ku'u jan, te n-ndadava'a-ia-s,
te n-ja'an-ia xa na nu'u-s ve'e-s. 5 Te xi-
a'an-ia nuu se fariseu:
—Nux kekava da'ya yɨɨ-n a ngutu-n xiti
yau kɨu kuu sabado, ña xndetu-n chi ka xe
nutava-n-sɨ juini kɨu sabado kuu. ¿Ndaa a
ña'a u? —kuu Jesús, xia'an-ia nuu se ijan,
ɨɨn ɨɨn-s.
6 Ñayo-s ni'i tnu'u ja'an-s.

Ñayiu jɨ'ɨn viko tnunda'a

7 Nu n-xini-ia xa ka kaxí se n-ka xee ijan
nuu kunukoo koio-s nuu ka xko nukoo se
ndandɨ'ɨ ka, xia'an-ia nuu-s:
8 —Hora na jɨ'ɨn koio-n viko tnunda'a,
maxku nkoo koio-n nuu kaxko nukoo se
ndandɨ'ɨ xa na ña'a xee ɨnka se ndandɨ'ɨ ka
dada ndo'o viko jan. 9 Nkueka se n-ja'an
ña'a ndo'o se ndandɨ'ɨ ka jan, te xee-s nuu
nukoo-n, te ja'an-s nuu-n: "Xikojuiin na
nkoo se ya'a nuu nukoo-n." Nux daa na
ya'a-n kujanuu-n, te jɨ'ɨn-n. Nkoo-n nuu
ka xko nukoo se dakuu nga. 10 Maxku daa
kada-n. Nux na ja'an ña'a ɨɨn se kida viko
te hora na xee koio-n viko jan, nkoo koio-n
nuu ka xko nukoo ñayiu dakuu nga, ijan
te xee se n-ja'an ña'a, te kachi-s nuu-n
ɨɨn ɨɨn-n: "Dito, jua'an-n. Nkoo-n nuu
xtuu ñayiu ndandɨ'ɨ ka." Najuen tnu'u
ña'a-s nuu ntdaa ñayiu xyuku ijan. 11 Ñayiu
najuen tnu'u mee-i, nduu-i ñayiu dakuu

nga, te kujanuu-i. Ñayiu xko kida ná kida
ñayiu dakuu nga, najuen tnu'u ña'a ñayiu
—kuu-ia, xia'an-ia.
12 Te xia'an-ia nuu mee ni se n-ja'an ña'a:
—Hora na kada-n viko, maxku ja'an-n
ñayiu kumani xi'in-n. Maxku ja'an-n
ñani-n, ku'a-n. Maxku ja'an-n ñayiu kut-
na'a xi'in-n. Maxku ja'an-n ñayiu kuika io
yatni xi'in-n chi dani na ja'an ña'a mee-i.
13 Maxku du'a kada koio-n; hora na kada-n
ɨɨn viko ka'nu, ja'an-n ñayiu ka kukee ka
kunda'u, ñayiu n-ka ndune'e, ñayiu ka xika
yakua, ñayiu kuaa du. 14 Kudɨ ini-n chi ña
tuu nax nataxi ñayiu ijan. Ni'i-n ta'u-n kɨu
na nandoto ñayiu va'a.

Ñayiu ñatu n-ka juini xa jɨ'ɨn-i viko ɨɨn se
n-ja'an ña'a

15 Nu n-teku ɨɨn se yɨtna'a nuu ñayiu
xyuku ijan, te xia'an-s:
—Naka ta'u ñayiu kaxi ko'o nuu taxnuni
Ianyuux.
16 Te xia'an Jesús:
—N-xio ɨɨn se n-kida tu'a kue'e ndeyu
xa kaxde'ñu kue'e ñayiu n-ja'an-s. 17 N-xee
hora kaxde'ñu koio-s, te n-tunda'a se kida
viko jan se xinokuechi nuu-s xa du'a na
juña'a-s nuu ñayiu n-ja'an-s: "Juan xee-n
chi xa io tu'a xa kaxde'ñu-n." 18 Ntdaa se
ijan ña n-ka juini xa jɨ'ɨn koio-s. Xia'an se
ki'na nuu nuu se xinokuechi jan: "N-xeen-r
ñu'u te ndoñu'u xa nkoto-r. Juña'a-n nuu
se kida viko xa na taxkanu ini-s chi ma
kuu xa xee-r", kuu-s, xia'an-s. 19 Xia'an
se kuu uu: "O'on tayu ngutu n-xeen-r, te
io xa nkoto-r-tɨ. Juña'a-n nuu-s xa na
taxkanu ini-s chi ma kuu xa xee-r." 20 Xia'an
ɨnka ntuku se n-ja'an se kida viko: "Dijan
n-tnunda'a-r, te ma kuu xa xee-r." 21 Te
n-xiko se xinokuechi jan, te n-najani-s nuu
xto'o-s xa n-ka ja'an se ijan. Yo n-kiti
ini xto'o-s jan, te xia'an-s nuu-s: "Yachi.
Jua'an ichi ka'nu, ichi kuechi xiti ñuu, te
ja'an-n ñayiu ka kukee ka kunda'u, ñayiu
n-ka ndune'e, ñayiu kuaa, ñayiu xika yakua
du." 22 N-kee-s. Jua'an ntuku-s. Ijan dada
n-naxee-s, te xia'an-s: "Dito, xa n-kida-da
xa n-ta'u tniu-n, ko ta chitu ka ve'e-n",
kuu-s, xia'an-s nuu xto'o-s. 23 Te xia'an
ntuku xto'o-s jan nuu-s: "Jua'an ichi ka'nu.
Jua'an ichi yu'u ñuu, te kandeka juexa-n
ñayiu kixi xa na chitu ve'e-r. 24 Kaxde'ñu
koio-i, ko se ña n-ka juini xa kixi-s, mayo-s
kaxko'o viko-r. Ni ita'u ndeyu-r ma juña'a-r
xa kaxi-s" —kuu Jesús, xia'an-ia.

Nuxa ñatu ede ñɨɨ ñatu xiniñu'u

25 N-ndee Jesús ve'e se fariseu jan, te
jua'an-ia nuu io xa jɨ'ɨn-ia. Kue'e ñayiu
xndijun ña'a jua'an, te n-ngokoo-ia xa kun-
de'a-ia ñayiu jan, te n-ja'an-ia nuu-i:
26 —Se juini xa nkuitandijun ña'a-s,
nux dani kukajan ini-s taa-s, dɨ'ɨ-s,
ñadɨ'ɨ-s, da'ya-s, ñani-s, ku'a-s; ma kuu xa
dakua'a-r-sɨ. Dani ma kuu xa dakua'a-r-sɨ
nux ma dandoo-s xa kukajan ini mee-s.
27 Nux ña io tu'a-n xa kuu koio-n kuenda
kɨu se doko curuxi-s xa nkuitakaa dika-s
xaxe'e-r, na io tu'a ru'u, ma kuu xa dakua'a
ña'a-r. 28 Se juini xa kadava'a-s ve'e iñu
uxa piso, ki'na ka juen tnu'u-s nadaa
nju'un-s xa kua'a ve'e dujun jan xa na
daxinokava-s 29 na ña'a tava-s cimientu,
te ma kuu daxinokava-s, te kuekundee
ña'a ñayiu xnde'a ña'a. 30 Te juña'a tna'a-i:
"Se ya'a n-kixe'e-s xa kadava'a-s ve'e-s, ko
ña n-kuu xa daxinokava-s." 31 Dani ɨɨn se
taxnuni, nux ñu ini-s xa jantna'a-s xi'in
ntna'a ka taxnuni-s, ki'na ka kani ini-s nux
ndaku-s xi'in uxi mil soldado-s nuu ɨnka
se taxnuni io oko mil soldado. 32 Nux tu
ini-s xa ma ndaku-s xi'in uxi mil soldado-s,
tunda'a-s ɨɨn soldado xa kada ɨnuu-s xa
kutuu mani na'i koio-s. 33 Dani ndo'o, ɨɨn
ɨɨn-n, ma ndaku-n xa nkuitandijun ña'a-n
nux ma dandoo-n ntdaa xaxii-n.
34 'Va'a ñɨɨ, ko nux ñatuka ede, ma kuu
xa nduu ede mee. 35 Ña xiniñu'u ka, ni xa
kate-ro nuu ñu'u xa ku kuu-i xe'en, ni xa
daka-ro xi'in xe'en kɨtɨ. Diko nga kate-ro.
Daa ka kuu ndo'o. Xaxe'e xa xnini-n xa
ja'an-r, xijan kuu xa kunini va'a koio xa na
kutnuni ini-n —kuu Jesús, xia'an-ia.

15

Tkachi n-xita

1 Ndɨkɨu ndɨñuu n-ka xo xe'en se n-ka xo
xijan tvini nandajan gobierno xi'in dava ka
ñayiu yo ka kida kuechi nuu n-xo tuu Jesús
xa kunini koio-i xa n-xo ja'an-ia. 2 Se fariseu
xi'in se ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni
Moisés, kui'a n-ka ja'an-s Jesús. Ka xia'an
tna'a-s:
—Se ya'a kumani-s xi'in ñayiu ka kida
kue'e kuechi te xko xaxi ka'nu-s xi'in-i.
3 Xijan kuu xa n-ja'an-ia tnu'u ya'a nuu-s.
Xia'an-ia:

4 —Ñayiu io ɨɨn cientu tkachi te na kuita
ɨɨn-tɨ yuku, dandoo-i koon diko xaun koon
kɨtɨ ndeka-i, te jɨn nunduku-i kɨtɨ n-xita
jan. Xaxe'e xa n-xita-tɨ ma kande ini-i-tɨ.
5 Na nani'i-i-tɨ, te kadoko-i-tɨ nu'u ve'e-i,
te yo kuvete-i. 6 Na naxee-i ve'e-i, te na-
dataka-i ñayiu ka kumani xi'in-i xi'in ñayiu
io yatni xi'in-i. Ja'an-i nuu-i: "Kuvete-da
chi n-nani'i-da tkachi-da n-xita", xa na ku-
vete koio-i tuku. 7 Daa ka kudɨ ini ia xtuu
andɨu. Yo kudɨ ini ka-ia hora natu ini ɨɨn
ñayiu xa n-ka kida-i kuechi dada xaxe'e
koon diko xaun koon ñayiu kida xava'a chi
ña tuu nax n-ka kida-i xa ku natu ini-i.

Tvini kaa n-xita

8 'Nux io uxi tvini kaa ɨɨn ñadɨ'ɨ te
dakuita-ña ɨɨn, natnuu-ña candil te tɨ'u-ña
ve'e-ña. Vii nene nanduku-ña, 9 te hora
na nani'i-ña, nadataka-ña ñayiu kumani
xi'in-ña xi'in ñayiu io yatni xi'in-ña
ve'e-ña, te ja'an-ña nuu-i: "Kuvete-da chi
n-nani'i-da tvini kaa n-xita." Du'a ja'an-ña
nuu-i xa na kuvete koio-i tuku. 10 Daa
ka kudɨ ini ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux, hora natu ini ɨɨn ñayiu xa n-kida-i
kuechi.

Se n-diko ta'u-s, te n-datɨu-s tvini n-ni'i-s

11 'N-xio ɨɨn se n-xio uu da'ya yɨɨ. 12 N-ja'an
seluchi ka nuu taa-s: "Taa-ro, ka'nde
dava-n xaxii-n xa taxi-n ta'u-da." Te
n-xia'an taa-s dava xaxii-s, dava ñu'u-s.
13 Nu n-kuu jeen kɨu, te n-diko seluchi ka
jan ñu'u-s xi'in xaxii-s, te ni'i-s tvini xa
n-diko-s ñu'u jan xi'in xaxii-s, te jua'an-s
ñuu xika. Ijan n-xetniu-s ntdaa tvini-s.
N-datɨu-s tvini-s xa n-xeen-s dava'a nga xa
n-kukajan ini-s. 14 Nu n-dandɨ'ɨ-s tvini-s,
te n-kuu tnama ñuu ijan, te n-ndoñu'u
xa kaxi-s. 15 N-xe kajan-s tniu nuu ɨɨn se
ñuteyu ijan, te n-tunda'a ña'a-s nde nuu
xetata-s kuchi xa junuu-s-tɨ. 16 Yo n-kuu
anu-s xa kaxi-s doo ndichi ka xaxi kuchi jan
xa na xikojuiin xa kojon-s, ko ñayo n-xia'an.
17 Ijan dada va'a n-najani ini-s, te n-ja'an
mee n-ja'an ɨɨn-s: "Diko tunga io xa kaxi nt-
daa se xinokuechi nuu taa-ro, te ya'a xi'i-ro
doko. 18 Na nangondita-ro. Na nu'u-ro
ve'e taa-ro, te juña'a-ro: Taa-ro, n-kida-da
kuechi chi n-kuxee ini-da nuu Ianyuux, te
n-kuxee ini-da nuu ndixi. 19 Va'a ka nux
maxku ja'an da'ya ña'a ka-n. Na nduu-da
se xinokuechi nuu-n", kuu-s, n-xani ini-s.

20 'N-ndojuiin-s. N-tnɨɨ-s ichi. Juan nu'u-s
ve'e taa-s. Nu n-nduyatni-s nuu ñu'u
taa-s, te xika ka juan nu'u-s, te n-xini ña'a
taa-s. N-kunda'u ini ña'a-s. N-kendava-s.
N-xetna'a ña'a-s, te n-nundee ña'a-s.
N-teyu'u ña'a-s. 21 Te n-ja'an-s nuu taa-s:
"Taa-ro, n-kida-da kuechi chi n-kuxe ini-da
nuu Ianyuux. N-kuxe ini-da nuu ndixi.
Va'a ka maxku ja'an da'ya ña'a ka-n",
kuu-s, xia'an-s nuu taa-s. 22 Te n-ja'an
taa-s nuu se ka xinokuechi nuu-s: "Juan
je'en koio dijun va'a ka, te dandukutu
koio-n-sɨ. Tnaa koio-n de'e dɨkɨ nda'a-s.
Chi'i koio-n-sɨ ndixa. 23 Te nkueka koio-n
nserru kandee ka. Ka'ni koio-n-tɨ xa na
kaxi-ro-t. Na koo-ro xadɨ ini 24 chi da'ya
yɨɨ-r ya'a, kuenda kɨu ndɨyɨ n-kuu-s, te
vitna n-nandoto-s. Ña n-xini-ro nuu nde
n-xe'en-s, te n-nani'i-ro-s", kuu taa-s,
xia'an-s. Te n-xio xadɨ ini.

25 'Da'ya yɨɨ-s, se xa'nu jan, n-xiko-s. Juan
nu'u-s ve'e-s xa n-ñutuu-s nuu ñu'u-s. Nu
n-nduyatni-s ve'e-s, te n-teku-s xa ka tɨu
música. N-teku-s xa ka xataxe'e ñayiu xiti
ve'e taa-s. 26 N-kana-s ɨɨn se xinokuechi
nuu taa-s, te n-xijan tnu'u-s nuu nax kuu
ve'e taa-s. 27 Te n-ja'an se xinokuechi
jan: "N-nxee ñani-n, Dito. N-nxee va'a-s,
n-nxee ndito-s. Xijan kuu xa n-ka xa'ni-s
ncerru io ndee ka." 28 N-kiti ini da'ya
yɨɨ xa'nu ka se ijan, te ña n-juini-s xa
ndɨu-s ve'e taa-s. Te n-xe nukueka ña'a
taa-s. Vivii n-ja'an-s nuu-s xa na ndɨu-s.
29 N-ja'an-s nuu taa-s: "Mee-da, kuia n-kuu
xinokuechi-da nuu-n. Te ni ɨɨn vuelta ña
kuxe ini-da nuu-n, ko ta taxi ka-n juini nga
ɨɨn da'ya nchiva xa kaxdɨɨ-da xi'in ñayiu ka
kumani xi'in-da. 30 Se kuu da'ya-n n-nxee,
n-xaxi-s tvini-n. N-chiya'u-s ñadɨ'ɨ n-kaa
xi'in-s, te xaxe'e-s n-xa'ni-n ncerru kandee
ka", kuu-s. 31 Te xia'an taa-s nuu-s: "Mee-n,
ntdantu'u kɨu tuu-ro, te ntdaa xa neva'a-r
kuu xaxii-n. 32 Io va'a xa kida-r viko, te
io xadɨ ini chi se kuu ñani-n kuenda kɨu
ndɨyɨ n-kuu-s, te n-nandoto-s. Ña n-xini-ro
nuu nde n-xe'en-s, te n-nani'i-ro-s", kuu-s,
n-xia'an-s.

16

Ɨɨn se yo mii xa n-kida-s

1 Ijan dada n-ja'an ka Jesús tnu'u ya'a nuu
se dakua'a-ia. Xia'an-ia:
—N-xio ɨɨn se n-yɨnda'a xaxii ɨɨn se kuika.
N-kutnu'u xa xidoya'u-s xaxii se kuika jan

jua'an chi ña n-yɨnda'a va'a-s. [2] Nu n-teku
se kuika jan, te n-kana ña'a-s. Xia'an-s:
"N-teku-r xa kida-n. Ja'an nuu-r nde
n-kida-n tvini-r xi'in xaxii-r chi ma kuu ka
xa kɨnda'a-n." [3] Nu n-ya'a xa n-xijan tnu'u
ña'a se ijan, te n-ja'an mee n-ja'an ɨɨn se
yɨnda'a xaxii-s: "¿Nax kada-ro chi ma taxi
ka xto'o-ro tniu kada-ro? Ña ndaku-ro xa
kate-ro. Januu xa kajan nda'u-ro. [4] An
n-kixdɨkɨ-ro nax kada-ro hora ma juetniu
ña'a ka-s xa na kua'a na juemani ña'a ñayiu
hora na jɨ'ɨn-ro ve'e-i." [5] Ijan dada n-kana-s
ɨɨn xi'in ɨɨn se tau nuu se kuika jan. N-xijan
tnu'u-s se ki'na nuu: "¿Nadaa tau-n nuu
xto'o-ro?" [6] Te n-ja'an se ijan: "Koon mil
litro aciti tau-da." Xia'an-s nuu-s: "Ju'un
tutu yodotnuni xa tau-n ya. Nkoo. Dama
número. Tenee uu mil litro. Yachi", kuu-s,
xia'an-s. [7] Te n-xijan tnu'u-s se kuu uu:
"¿Nadaa tau-n nuu xto'o-ro." Te n-ja'an-s:
"Oko uxi ɨɨn yodo maquila trɨu." Te xi-
a'an-s: "Ju'un tutu yodotnuni xa tau-n ya.
Dama número yodotnuni. Tenee oko o'on
maquila", kuu-s, xia'an-s. [8] Nu n-teku se
kuu xto'o-s xa n-kida-s, te xia'an-s nuu-s xa
io va'a ni xa n-kida-s xaxe'e xa kaxi ini-s.

'Daa n-ja'an-ia chi ñayiu ma kutuu andɨu
te ña jandixa-i Ianyuux, ɨnuu mii ka-i xa
kada-i xa ni'i-i tvini dada ñayiu jandixa-ia.
[9] Ndoñu'u xa juña'a nga-n tvini ñayiu na
kua'a na kutuu mani-n xi'in-i, te kɨu na
jɨn ndɨ'ɨ xaxii-n, kueka ña'a Ianyuux xa
kutuu-n xi'in-ia nɨkava nɨkuita. [10] Nuxa
xaku ni xa xneva'a-n te va'a ñunuu-n xijan,
dani va'a junuu koio-n nux kue'e na koo, ko
nux ita'u ni xaxii-n io te ña kua'a-n junuu
koio-n, dani ma kua'a-n junuu koio-n xijan
nux kue'e na koo. [11] Nux ña xñunuu va'a-n
xaxii-n xi'in tvini-n io ñuñayiu, ma kua'a-n
junuu va'a koio-n xa taxi Ianyuux. [12] Nux
ñayo-n ndee va'a xaxii se nuu kidatniu-n,
mayo taxi ta'u-n te ma koo xaxii-n. [13] Ñayo
se xinokuechi io uu xto'o chi nuu uu-s na
koo, jini u'u-s ɨɨn-s, te juemani-s ɨnka-s;
a kada-s ntdaa xa juini ɨɨn-s, te jini u'u-s
ɨnka-s. Dɨuni mayo-n ndaku junukuechi-n
nuu Ianyuux nux mee ni xa kadatniu-n xa
koo xaxii-n te ña tuu nax kada-n xaxe'e
Ianyuux —kuu Jesús, xia'an-ia.

[14] N-ka xakundee se fariseu xyɨtna'a nuu
ñayiu xyuku ijan Jesús xa n-ka teku-s tnu'u
ijan chi se fariseu, yo unu kajan ini-s tvini.
[15] Xia'an Jesús nuu-s:

—Mee-n ka ja'an-n nuu ñayiu xa va'a-n,
ko Ianyuux xini janda kuu anu-n. Ɨɨn xa
xani ini ñayiu ñuñayiu xa xiniñu'u ka, xijan
xini u'u Ianyuux.

Ñayiu dandoo tna'a

[16] 'Nde tiempo n-kixi Moisés xi'in
nde tiempo n-kixi Sua, taxnuni ley
n-chidotnuni Moisés. Nde na n-ka xo tuu
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xi'in
nde na n-xo tuu Sua, nde daa, taxnuni ley
n-chidotnuni-s. Na n-kixi Sua, n-ja'an-s
nuu ñayiu nax io xa kada-i xa kɨu tna'a-i
nuu ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux
nuu-i. Ñayiu kɨu tna'a nuu ñayiu ijan, juexa
ka kɨu tna'a-i. [17] Jɨn tna'a tnu'u Ianyuux
yodotnuni xa naa andɨu xi'in ñuñayiu; naka
tnu'u-ia n-chidotnuni Moisés ma ku jɨn
tna'a.

[18] 'Nux dandoo ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s te nat-
nunda'a-s xi'in ɨnka ñadɨ'ɨ, kida-s kuechi.
Dɨuni kuechi kuu nux natnunda'a ɨɨn seyɨɨ
xi'in ñadɨ'ɨ n-dandoo ña'a yɨɨ-ña.

Ɨɨn se kuika xi'in se nani Lázaro

[19] 'N-xio ɨɨn se yo kuika. Va'a n-xo ndixi-s.
N-xo xi'no-s da'ma tndee kue'e xi'in da'ma
linu ya'u. Ndɨkɨu ndɨñuu n-xo xaxi va'a-s,
te n-xo kudɨ ini-s. [20] Dɨuni n-xio ɨɨn se
n-xo nani Lázaro. N-kunda'u n-kukee-s.
N-xo xantuu ña'a ñayiu yatni ye'e se kuika
jan, te n-xo xo nukoo-s ijan. N-xiñi ndɨ'yɨ
te'yu nitu'u ñɨɨ-s. [21] N-xo kojon-s te yo n-xo
kuu anu-s xa kaxi-s tila xi'in ndeyu n-xo
junkoio yu'u mexa se kuika jan xa kaxi-s
xa xikojuiin xa kojon-s. Nda'u n-ya'a-s.
N-ka xo nayuu ti-ina ñɨɨ-s nuu n-xiñi ndɨ'yɨ.
[22] N-xi'í se n-kunda'u jan, te xndeka ña'a
ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, jua'an
nuu tuu Abraham. Dɨuni n-xi'í se kuika, te
n-xe konduxi-s. [23] Jua'an-s andea, te yo vichi
nda'u ya'a-s. N-ndakoto ni'ni-s ɨɨn nuu du-
jun, te xika n-xini-s Lázaro. Nukoo-s yatni
nuu nukoo Abraham. [24] Xee n-kana se n-xo
tuu kuika jan. Xia'an-s nuu Abraham: "Dito
Ta Abraham, kunda'u ini ña'a-n. Tunda'a-n
Lázaro na kixi-s na datnɨɨ-s dɨkɨ nda'a-s
nuu ndute, te nadandoyo-s nuu yaa-da xa
na ndiko chi yo nde'e nda'u ya'a-da nuu
yañu'u ya'a." [25] Te n-ja'an Abraham nuu
se n-xo tuu kuika: "¿Ñatu naja'an-n xa
va'a n-xo tuu ndo'o ñuñayiu, te Lázaro
nda'u n-xo tuu-s?, ko ya'a tuvii tuva'a-s, te
ndo'o nda'u ya'a-n. [26] Daxa ma kuu xa ya'a

Lázaro do dian xa xee-s chi yo kunu. Ña
kua'a xa ya'a ñayiu do dian, ni ña kua'a
xa ya'a ñayiu dian do ya'a", kuu Abraham,
xia'an-s nuu se n-xo tuu kuika. 27 "Nuxa
daa kuu, Dito, xijan ta'u-da nuu-n xa na
tunda'a-n-sɨ na nu'u-s ve'e taa-da 28 chi io
o'on ka ñani-da. Na juña'a-s nax ya'a ñayiu
kida ná ka kida-s na ña'a kixi-s ya'a nuu yo
nda'u ka ya'a ntdaa daña", kuu-s, xia'an-s.
29 "Ka ka'u-s libru Moisés, ka ka'u-s libru se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Na
jandixa-s tnu'u ijan", kuu Abraham, xi-
a'an-s. 30 "Ña'a, Dito, ma jandixa koio-s, ko
nux ɨɨn se n-nandoto na nu'u ijan te ja'an-s
tnu'u Ianyuux nuu-s natu ini koio-s xa ka
kida-s", kuu-s, xia'an-s. 31 "Nux ña xnini-s
tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in tnu'u se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, dani
ma jandixa koio-s Ianyuux nux na jini-s ɨɨn
se n-nandoto", kuu Abraham, xia'an-s kuu
Jesús, xia'an-ia nuu se fariseu.

17

Io xa taxkanu ini-ro ñayiu n-kida ña'a ɨɨn
xa n-kida ña'a-i

1 Ijan dada xia'an Jesús nuu ñayiu
dakua'a-ia:

—Xandaa xakuiti kixi ñayiu kada xa kada
ɨnka ñayiu kuechi. Naka nda'u ya'a-i. 2 Va'a
ka nuu na kudukundee ɨɨn yodo molino
dujun ɨɨn ñayiu daa kada te dakekava ña'a
ɨnka ñayiu nuu mar te kuú-i dada xa kada-i
xa kada ɨɨn seluchi yɨtna'a nuu ñayiu xyuku
ya'a kuechi.

3 'Kani ini va'a koio nax kada-n. Nux kida
ña'a ɨɨn ñayiu jandixa Ianyuux ɨɨn xa kida
ña'a-i kanandee-n-yɨ. Nux natu ini ñayiu
jan xa n-kida-i kuechi, taxkanu ini-n-yɨ.
4 Juini uxa vuelta ɨɨn kɨu na kada ña'a ñayiu
jan ɨɨn xa kada ña'a-i, ko nux na ja'an-i
nuu-n: "Taxkanu ini-n xa n-kida ña'a-da.
Natu ini-da xa daa n-kida ña'a-da. Ma
du'a ka kada-da", te taxkanu ini-n-yɨ —kuu
Jesús, xia'an-ia.

5 Ijan dada ka xia'an se dakua'a-ia:

—Dito, kada-n xa kukanu ini koio ka-da
Ianyuux.

6 Te xia'an Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, nuu-s:

—Nux kukanu ini-n Ianyuux, juini ita'u
lii kukanu ini-n-ia nani kuu ɨɨn ndɨjɨn max-
taxa, juña'a-n nuu tnuneñu ya'a: "Ta kane
te ndeé-n nuu mar", te jandixa ña'a-tnu.

7 'Nux n-kidatniu ɨɨn se xinokuechi nuu-n
xi'in nkutu-n a n-xe'en-s ku'u xi'in tkachi-n
te n-naxee-s te n-ndɨu-s ve'e-n, mayo-n
juña'a nuu-s: "Yachi. Ne'e. Nkoo nuu
mexa xa kaxdini-n." 8 Mayo-n ja'an du'a
chi juña'a-n nuu-s: "Kada tu'a mee-n xa ka-
dava'a-n xa kax xa ko'o-r. Na ya'a xa kaxi-r,
te kaxi-n." 9 Ma ja'an-n xa n-kuta'u-n nuu
se ijan xaxe'e xa n-kida-s xa n-ta'u tniu-n.
10 Dani hora na kada-n tniu Ianyuux, te hora
na daxinokava-n ntdaa xa n-ta'u tniu-ia
nuu-n, te juña'a tna'a koio-n: "Ñatu n-ka
xinokuechi va'a-ro chi diko ni xa io xa
kada-ro, xijan ni n-ka kida-ro chi io ka
tniu-ia kada-ro n-kuu." Kachi koio-n —kuu
Jesús, xia'an-ia.

*N-ndadava'a Jesús uxi se ka tna'a kue'e
te'yu ñɨɨ*

11 N-tnɨɨ ntuku-ia ichi jua'an Jerusalén.
N-ya'a-ia Galilea xi'in Samaria. 12 N-kɨu-ia
ɨɨn ñuu luchi. Ijan n-xe juntna'a-ia xi'in uxi
se ka tna'a kue'e te'yu ñɨɨ. Xika xnii-s. 13 Xee
n-ka kana-s. Ka xia'an-s nuu Jesús:

—Maestru, kunda'u ini ña'a-n.

14 Nu n-xini-ia-s, n-ja'an-ia nuu-s:

—Jua'an. Dande'a koio-n mee-n dutu xa
na jini koio-s xa n-ka ndva'a-n.

Nɨni jua'an koio-s n-ka ndva'a-s. 15 Nu
n-xini ɨɨn-s xa n-ndva'a-s, te n-xiko-s,
te xee n-kana-s. Xee n-nakuetu-s nuu
Ianyuux. 16 Te n-naxee-s nuu Jesús. N-xe
juiin xiti-s xe'e-ia te xia'an-s nuu-ia xa
n-kuta'u-s. Se Samaria kuu-s. 17 Xia'an Jesús
nuu ñayiu xyuku ijan:

—¿Ñadu uxi-s n-ka n-ndva'a u? ¿Nde io
ka ɨín-s? 18 Ñayo-s n-ka xiko xa ja'an-s nuu
Ianyuux xa n-ka kuta'u-s. Mee ni se to'o
ya'a n-xiko —kuu Jesús, xia'an-ia.

19 Te xia'an Jesús nuu se n-nangondita:

—Ndojuiin te juan nu'u. Xaxe'e xa
kukanu ini-n Ianyuux n-ndva'a-n.

Kachitnu'u ña'a Jesús xa taxnuni Ianyuux

20 Nu n-xika kɨu, te n-ka xijan tnu'u se
fariseu Jesús nakɨu tunda'a Ianyuux se tax-
nuni nuu-s. Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—Ñadu ɨɨn xa nde'a-ro kuu nuu taxnuni
Ianyuux. 21 Hora na kakune'e ñayiu xa
taxnuni Ianyuux, ma ja'an-i: "Kunde'a koio
xa ya'a tuu se taxnuni nuu-ro." Dɨuni ma
ja'an koio-i: "Ijan tuu se taxnuni nuu-ro",
chi anu ñayiu kuu nuu taxnuni Ianyuux.

22 Te xia'an Jesús nuu ñayiu dakua'a-ia:

—Xee kɨu ku kuu anu-n xa kunde'a
koio-n xa taxnuni ru'u, Ia kuu ñayiu, ko
ma kuu xa jini ña'a koio-n. 23 Te ja'an ɨɨn
ñayiu: "Ijan taxnuni-ia." "Ya'a taxnuni-ia",
kachi ɨnka ñayiu. Maxku nkuitandijun-n-yɨ
24 chi ma du'a ya'a chi na kuu xa xeye'e taxa
nde xe'e andɨu xi'in nde ɨnka xe'e andɨu,
ku kuu na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu, 25 ko ta
xee ka kɨu chi ki'na nuu io xa nde'e kada
u'u ña'a ñayiu io vitna, te io xa ja'an-i xa
ña ndoñu'u ña'a-i. 26 Ná n-ya'a na n-xo
tuu Noé ñuñayiu ya'a kɨu na ndixi ru'u, Ia
kuu ñayiu. 27 N-ka xo xaxi ñayiu. N-ka xo
xi'i-i te n-ka xo datnunda'a tna'a-i tiempo
ijan. Ntdaa xijan n-ka kida-i nde kɨu n-kɨu
Noé xiti barcu. Daa n-ndindodo ndute
nitu'u ñuñayiu, te n-ka naa ntdanditu'u
ñayiu ijan. 28 Dani n-ya'a Sodoma tiempo
n-xo tuu Lot. N-ka xo xaxi ñayiu kɨu ijan.
N-ka xo xi'i-i. N-ka xo xeen-i. N-ka xo
diko-i. N-ka xo xitu-i ñu'u. N-ka xo kidava'a
ñayiu n-ka xio kɨu ijan ve'e du. 29 Kɨu n-kee
Lot Sodoma n-juun ñu'ú xi'in azufri nde
andɨu, te n-ka naa ntdanditu'u ñayiu ñuu
ijan. 30 Daa kuu na ndixi ru'u, Ia kuu ñayiu.
31 Ñayiu iin ndodo dɨkɨ ve'e-i kɨu ijan, maxku
ndɨu-i ve'e-i xa kine'e-i xaxii-i. Ñayiu ki-
datniu nuu ñu'u-i, maxku nu'u-i ve'e-i xa
kine'e-i xaxii-i. 32 Maxku ndunaa koio-n xa
n-ya'a ñadɨ'ɨ Lot. 33 Dani ndo'o, nux diko ni
mee ni-n xemani-n, dakuita-n anu-n. Nux
juña'a-n vida-n nuu tniu Ianyuux, kutuu-n
nɨkava nɨkuita xi'in-ia. 34 Xakuaa ijan kava
ka'nu uu ñayiu ɨɨn ni xito. Ɨɨn-i kandeka
ña'a Ianyuux jɨ'ɨn. Ɨɨn-i dandoo-ia. 35-36 Kɨu
ijan ku ndiko tayu uu ñadɨ'ɨ. Ɨɨn-ña kandeka
ña'a Ianyuux jɨ'ɨn andɨu. Ɨnka-ña dandoo-ia
—kuu-ia, xia'an-ia.

37 Nu n-ka teku ñayiu xijan, te n-ka xijan
tnu'u-i-ia:

—¿Ndexu ya'a xa'a, Dito?

Te xia'an-ia nuu-i:

—Ná ka xko yuku ñau nuu katuu ɨɨn
kɨtɨ n-xi'í, daa kuyuku koio ñayiu nuu-r na
ndixi-r —kuu-ia, xia'an-ia.

18

Io xa ku kajan-ro nuu Ianyuux xa taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia

1 Te n-ja'an-ia ɨnka ntuku tnu'u nuu ñayiu
dakua'a-ia jan. N-ja'an-ia xa ndɨkɨu ndɨñuu
io xa ku kajan ta'u koio-i nuu Ianyuux; te
maxku kande ini-i. Na koo ndaa koo kuiti
anu-i hora ku kajan ta'u koio-i. Xia'an-ia:

2 —Ɨin ñuu n-xio ɨɨn juexi ña n-xo yu'u
nuu Ianyuux, ni ña n-xio-s xañu'u nuu
ñayiu. 3 Dɨuni n-xio ñadɨ'ɨ n-xi'í yɨɨ ñuu ijan,
te n-xo xe'en-ña nuu-s xa n-xo xia'an-ña:
"Kana-n te xini u'u ña'a, te daya'a-n-te
juxtixia xa maxku kada ña'a ka-te ná kida
ña'a-te." 4 Ña n-juini-s xa chindee-s-ña, te
na'a n-kuu. Ijan dada n-ja'an mee, n-ja'an
ɨɨn-s: "Juini ña yu'u-ro nuu Ianyuux te ña
io-ro xañu'u nuu ñayiu, 5 ko xa maxku ña'a
kixi ka ñá ya'a xa datna'a ña'a-ña, te xee
xa ma kundee ka ini-ro na daya'a na'i-ro se
ijan juxtixia", kuu-s, n-ja'an-s.

6 'Kunde'a koio nax n-ja'an juexi loko
jan, se n-daya'a se ijan juxtixia. 7 Daa
kida Ianyuux. Ndadandaa-ia kuechi ñayiu
kui'a kida ñayiu n-kaxi-ia nux ka xijan
ta'u-i nduu xakuaa. Chindee-ia-i, te ña
kukuee-ia. 8 ¿Ka xani ini-n xa kɨu na ndixi
ru'u, Ia kuu ñayiu, koo ka ñayiu kukanu ini
ña'a u?

Te ñayo-i n-ja'an.

Uu se n-ka xijan ta'u nuu Ianyuux

9 Ijan dada n-ja'an Jesús ɨnka ntuku tnu'u
xa dakua'a-ia ñayiu ka xani ini xa yo va'a-i,
te ña ka xe ini-i dava ka ñayiu:

10 —Uu seyɨɨ n-ka xe'en veñu'u Jerusalén
xa kajan ta'u-s nuu Ianyuux. Ɨɨn-s kuu
se fariseu. Ɨnka-s kuu se xijan tvini nan-
dajan gobierno. 11 N-ja'an mee n-ja'an ɨɨn
se fariseu nuu nujuiin-s xa n-xijan ta'u-s.
N-ja'an-s: "Taa-ro Ianyuux, nakuta'u-da xa
ñatu kuu-da ñadu'u, ñatu loko-da, ñatu
xkaa-da xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-da
ná ka kida dava ka ñayiu. Dɨuni ñatu
kuu-da ná kuu se xijan tvini nandajan go-
bierno nujuiin ya'a. 12 Daña xko ndite-da
uu kɨu xa ne'e ii-da ntna'a una kɨu. Nt-
na'a uxi xa ni'i-da nataxi-da ɨɨn", kuu-s,
xia'an-s. 13 Xika xika ni nujuiin se xijan
tvini nandajan gobierno. Ñatu n-kuu ini-s
xa ndakoto ni'ni-s andɨu xaxe'e xa n-kune
ini-s, ko n-katu-s pechu-s, te n-ja'an-s nuu
Ianyuux: "Taa-ro Ianyuux, taxkanu ini-n
xa n-kida-da kue'e kuechi; kunda'u ini
ña'a-n", kuu-s, xia'an-s. 14 N-taxkanu ini
Ianyuux se kuu uu, ko ɨnka se jan, ña'a.
Ñayiu ka najuen tnu'u mee-i, xee kɨu ku-
januu-i te kune ini-i, ko ñayiu ka xani ini xa
ñatu ndandɨ'ɨ-i nuu Ianyuux, vichi najuen
tnu'u ña'a-ia —kuu-ia, xia'an-ia.

N-kida ii Jesús sekuechi xi'in dichi kuechi

15 N-ka xo kandeka ñayiu sekuechi xi'in
dichi kuechi n-ka xo xe'en nuu Jesús xa
kajan ndodo-ia nda'a-ia dɨkɨ-s, ko nu n-ka
xini se dakua'a-ia, te n-ka kudeen-s nuu
ñayiu jan. 16 N-kana Jesús-sɨ, te xia'an-ia
nuu-s:
—Juejoon koio xa na kandeka ñayiu
sekuechi xi'in dichi kuechi kixi nuu-r,
te maxku dada'an koio-n chi kuenda kɨu
sekuechi xi'in dichi kuechi ka kuu ñayiu
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i. 17 Ñayiu
ma jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i ná ka
jandixa sekuechi xi'in dichi kuechi tnu'u-ia,
ma kuu xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu taxnuni-ia
nuu-i —kuu-ia, xia'an-ia.

N-ndatnu'u Jesús xi'in ɨɨn se yo kuika

18 N-xee ɨɨn se taxnuni nuu-ia. Xia'an-s:
—Maestru, yo va'a-n. ¿Nax io xa kada-da
xa kundito-da nɨkava nɨkuita andɨu?
19 Xia'an Jesús:
—¿Nakuenda ja'an-n xa va'a-r? Ña
yoo ñayiu va'a. Mee ni Ianyuux va'a.
20 Xa xini-n ley n-chidotnuni Moisés ja'an
xa: "Maxku kava-n xi'in ñadɨ'ɨ ñatu kuu
ñadɨ'ɨ-n. Maxku ka'ni-n ndɨyɨ. Maxku
du'u-n. Maxku ja'an vete-n nuu juxtixia.
Koo-n xañu'u nuu tadɨ'ɨ-n."
21 Te xia'an-s:
—Nde na luchi-da jandixa-da ntdantu'u
xa'a.
22 Te xia'an Jesús:
—Juini ka-i ɨɨn xa kada-n. Diko-n nt-
daa xaxii-n, te dakexio-n tvini ni'i-n nuu
ñayiu ka kunda'u, te kada Ianyuux xa kutuu
kuika-n andɨu. Ijan dada kixi-n, te nkui-
tandijun ña'a-n.
23 Nu n-teku-s tnu'u ijan, n-kuko'yo ini-s
chi yo vichi kue'e xaxii-s io. 24 Xaxe'e xa
n-xini Jesús xa n-kuko'yo ini-s n-ja'an-ia:
—Xaxe'e xa nda'u ya'a ñayiu kuika xa
kɨu tna'a-i nuu ñayiu ka jandixa xa tax-
nuni Ianyuux nuu-i, xaku ni-i ndaku xa kɨu
tna'a-i. 25 Yachi ka ya'a ɨɨn kɨtɨ kuu camello
ɨɨn yau yɨkɨ nakiku dada xa kɨu tna'a ɨɨn
ñayiu kuika nuu ñayiu jandixa xa taxnuni
Ianyuux nuu-i —kuu Jesús, xia'an-ia.
26 Ijan dada n-ka ja'an ñayiu n-ka teku
tnu'u n-ja'an-ia:
—Nux ñatu nanita'u ñayiu kuika, naka
ñayiu ka kunda'u ku nanita'u.
27 Te xia'an Jesús:
—Ñayo kua'a xa kada-i xijan, ko ntdan-
ditu'u xa ñatu kua'a ñayiu xa kada-i kida
Ianyuux.
28 Xia'an Spedru nuu-ia:
—Maestru, na'a-n xa ntdaa daña n-ka
dandoo ntdaa xaxii-da, te n-ka xe kuitandi-
jun ña'a-da.
Te xia'an Jesús:
29 —Xandaa xakuiti nux n-dandoo-n
ve'e-n a n-dandoo-n ñadɨ'ɨ-n a ñani-n a
ku'a-n a tadɨ'ɨ-n a da'ya-n xa ja'an-n nuu
ñayiu nax io xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu
ñayiu taxtnuni Ianyuux nuu-i, 30 kue'e
ka ni'i ndo'o ñuñayiu ya'a dada xa n-ka
dandoo-n. Nani seyɨɨ dani ñadɨ'ɨ, kutuu
koio-n xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita.

N-kakune'e ntuku Jesús xa kuú-ia

31 Ijan dada n-kine'e dɨɨn-ia uxi uu se
dakua'a-ia jan, te xia'an-ia nuu-s:
—Vitna kuu xa jɨ'ɨn-ro Jerusalén xa na jɨn
tna'a tnu'u n-ka chidotnuni se n-ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa ya'a ru'u, Ia
kuu ñayiu. 32 Diko ña'a se nación mee-ro
nuu se ña ka kuu se Israel. Kuekundee
ña'a koio-s. Kui'a ja'an ña'a koio-s. Tudɨɨ
ña'a-s. 33 Janña'a-s chirrión ñɨɨ. Ijan dada
ka'ni ña'a-s, ko nandoto-r kɨu kuu uni.
34 Ñayo-s n-kutnuni ini tnu'u n-ja'an-ia.
Ña n-xia'an Ianyuux xaxtnuni xa kutnuni
ini-s xa n-ja'an-ia.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se kuaa ñuu Jericó

35 N-nujunu ichi-ia xi'in-s. N-kuyatni-ia
xi'in-s Jericó. Ijan io ɨɨn se kuaa nukoo yu'u
ichi xa xijan nda'u-s. 36 N-teku-s xa kue'e
ñayiu ka ya'a, te n-xijan tnu'u-s nuu nax
kuu.
37 Te n-ka ja'an ñayiu xyuku ijan:
—Jesús Nazaret ya'a ya'a.
38 Te xee n-kana-s. Xia'an-s:
—Dito, Ta Jesús, Da'ya Dana David kun-
da'u ini ña'a-n.
39 N-ka kanandee ña'a ñayiu xndodo nuu,
te n-ka ja'an-i xa maxku kana ka-s, ko xee
ka n-kana-s. Xia'an-s:
—Dito, Ta Jesús Da'ya Dana David, kun-
da'u ini ña'a-n.
40 N-nujuiin Jesús, te n-ta'u tniu-ia xa
kandeka ñayiu se kuaa jan xee nuu-ia.
N-kuyatni-s-ia te n-ja'an-ia nuu-s:
41 —¿Nax juini-n xa kada ña'a-r?
Te xia'an-s nuu Jesús:
—Dito, kada-n xa na nukonde'a-da.
42 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Na nukonde'a-n. Xaxe'e xa kukanu ini
ña'a-n, n-ndva'a-n —kuu-ia, xia'an-ia.
43 Danaa n-nukonde'a-s, te n-xe kuitandi-
jun-s Jesús. Nɨni ndijun-s-ia najuen tnu'u-s

Ianyuux. Dani n-ka najuen tnu'u ntdaa ñayiu n-xini xijan Ianyuux.

19

N-xini tna'a Jesús xi'in Zaqueo

1 N-kɨu Jesús Jericó. N-ya'a ndaa-ia ñuu jan. 2 Ijan tuu ɨɨn se kuika nani Zaqueo xijan tvini nandajan gobierno. Taxnuni-s nuu dava ka se ka xijan tvini nandajan gobierno. 3 Nu n-xini-s xa n-kɨu Jesús Jericó, n-kuu anu-s xa jini-s-ia, ko ña n-kuu xa jini-s-ia chi yo kue'e ñayiu xyuku, daxa yo ndi'i-s. 4 N-kendava-s. N-xe juindodo nuu-s nuu jua'an-ia, te n-xe kaa-s ɨɨn yutnu nani sicómoro xa kunde'a-s-ia chi ijan ya'a-ia. 5 Nu n-xee Jesús ijan, n-ndonenuu-ia. N-xini-ia-s, te n-ja'an-ia nuu-s:

—Zaqueo, yachi. Ta nuu chi kidayɨka-i xa ndoo-r ve'e-n vitna.

6 Ñama n-nuu-s. N-kudɨ ini-s, te ndeka-s-ia jua'an ve'e-s te n-nukoo-s xi'in-ia. 7 N-ka nukuita ntdaa ñayiu n-xini xa n-ya'a xa n-ka jan tnu'u-i Jesús. N-ka xia'an tna'a-i:

—Jua'an Jesús ve'e se yo kue'e kuechi kida xa ndoo-s ijan.

8 N-ndojuiin Zaqueo te n-ja'an-s nuu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro:

—Dito, kuna'a-n xa juña'a-da ñayiu ka kunda'u dava xaxii-da, te ñayiu n-danda'u-da, najuña'a-da xaxii-i koon vuelta —kuu-s, xia'an-s.

9 Te xia'an-ia nuu ñayiu xyuku xiti ve'e jan:

—Vitna ni'i se io ve'e ya'a ta'u-s chi da'ya dana Abraham kuu-s ná ka kuu-ro. 10 N-kixee ru'u, Ia kuu ñayiu, xa dananita'u-r ñayiu ñatu ka xini jundu kuu Ianyuux.

N-kakune'e Jesús uxi tvini kaa

11 Nu n-ya'a xa n-xo nini ñayiu ijan xa n-ja'an-ia, te n-ja'an-ia ɨnka ntuku tnu'u nuu-i. Xa'a n-ja'an-ia xaxe'e xa n-kuyatni-ia xi'in-i Jerusalén, te n-ka xani ini-i xa hora ijan kixe'e-ia xa taxnuni-ia nuu ñayiu Israel. 12-15 Xia'an-ia:

—N-xio ɨɨn da'ya yɨɨ ɨɨn se n-taxnuni. N-kana-s uxi se ka xinokuechi nuu-s, te kue'e tvini n-xia'an-s ɨɨn ɨɨn-s. Ɨnuu n-xia'an-s ɨɨn ɨɨn-s, te n-ja'an-s: "Dakaka koio dava tvini ya'a, te dava tvini ya jueen koio-n xa jueen-n te nadiko koio-n, te dani ku kada-n nde kɨu na nxee-r", kuu-s, xia'an-s. Ijan dada n-kee-s. Xika jua'an-s xa jantuu tniu ña'a se taxnuni ka. Ka xini u'u ña'a se ñuu-s, te n-ka tunda'a-s se jua'an koio nuu nkonetniu-s xa ndatnu'u-s xi'in se taxnuni ka nuu-s. Ka xia'an-s nuu-s: "Ña ka juini se ñuu-da xa taxnuni se ya'a ñuu-da." N-xe konetniu na'i da'ya yɨɨ se taxnuni jan ñuu xika. Ijan dada n-xiko-s; juan nu'u-s ñuu-s xa taxnuni-s ijan. Te n-kana-s uxi se n-xia'an-s tvini jan xa na juña'a-s nuu-s nadaa n-ka ni'i-s xa n-ka dakaka-s tvini-s xi'in xa n-ka xetniu-s tvini-s xa n-ka najueen-s te n-ka nadiko-s. 16 N-xee se ki'na nuu nuu-s, te n-ja'an-s: "Dito, na tvini n-taxi-n xa dakaka-da ya'a, te na yo da'ya-i ya'a. Diko uxi vuelta naya'a nduu-i dɨ'ɨ-i xa n-dakaka-da", kuu-s, xia'an-s. 17 Te n-ja'an se taxnuni jan: "Naka va'a n-kida-n. Va'a xinokuechi-n nuu-r. Xaxe'e xa va'a n-yɨnda'a-n xaku ni tvini n-taxi-r, xijan kuu xa nkonetniu-n xa taxnuni-n nuu uxi ñuu", kuu-s, xia'an-s. 18 Ijan n-xee se kuu uu. N-ja'an-s: "Dito, na tvini n-taxi-n xa dakaka-da ya'a, te na yo da'ya-i ya'a. Diko o'on vuelta naya'a nduu-i dɨ'ɨ-i xa n-dakaka-da." 19 Te n-ja'an se taxnuni nuu se kuu uu jan: "Ndo'o, taxnuni-n nuu o'on ñuu." 20 N-xee se kuu uni. N-ja'an-s: "Na tvini n-taxi-n ya'a. N-chiduku-da ɨɨn pañitu, te n-xo neva'a-da. 21 N-yu'u ña'a-da chi ma kachi ini-n. Kine'e-n tvini ñatu chi'i-n bancu. Nakueka-n xa ñatu dada'u-n", kuu-s, xia'an-s. 22 Te n-ja'an se taxnuni jan: "Xaxe'e xa n-najandixa-n xa daa n-kida-n, io kuechi-n. Xini-n xa se ma kachi ini kuu-r. Kine'e-r tvini ñatu n-chi'i-r bancu. Nakueka-r xa ñatu n-dada'u-r. 23 ¿Nakuenda ña n-xe chi'i-n tvini-r bancu xa kɨu na nxee-r te nakueka-r da'ya tvini-r xi'in tvini n-taxi-r?", kuu-s, xia'an-s nuu se xinokuechi jan. 24 Te xia'an-s nuu se xnii yatni: "Tnɨɨ koio tvini-s, te juña'a se kue'e ka tvini n-ni'i xa n-dakaka-s tvini-r", kuu-s, xia'an-s. 25 Te ka xia'an se xnii ijan: "Ase, kue'e tvini n-xia'an-n ne'e-s." 26 Te xia'an se taxnuni: "Ñayiu neva'a kue'e, kue'e ka ni'i-i. Ñayiu ita'u ni neva'a, dita ñayiu ntdaa xa neva'a-i. 27 Se ña n-ka juini xa taxnuni-r ñuu-s te ka xini u'u ña'a-s, juan kueka koio-s, te ka'ni-n-sɨ na kunde'a-r", kuu se taxnuni jan, xia'an-s.

*N-k*ɨu Jesús Jerusalén

[28] Nu n-ya'a xa n-ja'an Jesús tnu'u ya'a,
te n-nujunu ichi-ia. N-xe juindodo nuu-ia
nuu ñayiu jua'an xi'in-ia Jerusalén. [29] Nu
n-kuyatni-ia xi'in se dakua'a-ia ñuu nani
Betfagé xi'in ñuu nani Betania yatni Yuku
Tnu Olivo, te n-tunda'a-ia uu-s jua'an ijan.
[30] Xia'an-ia nuu-s:

—Jua'an koio ñuu nde'a ña'a ya'a. Na
kɨu koio-n ñuu ijan, jini-n ɨɨn burru luchi
ta yoo ka kodo ndijun. Nandaxi koio-n-tɨ,
te kandeka-n-tɨ kixi. [31] Nux jundu ja'an:
"¿Nakuenda nandaxi-n-tɨ?", juña'a koio-n:
"Ia kuu Xto'o-ro ndoñu'u kɨt ya'a."

[32] Nu n-ka xee-s nduu-s ijan, te n-ka
xini-s xa n-xetna'a ntdaa xa n-ja'an Jesús.
[33] Nɨni ka nandaxi-s burru luchi jan, n-ja'an
xto'o-tɨ:

—¿Nakuenda ka nandaxi-n-tɨ?

[34] N-ka ja'an-s:

—Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, ndoñu'u kɨtɨ
ya'a.

[35] Ijan dada xndeka-s-tɨ n-ka naxee nuu
Jesús. N-ka xajan-s da'ma-s yata-tɨ, te n-ka
dakaa-s Jesús-tɨ. [36] N-ka xe juindodo nuu
ñayiu nuu Jesús, te n-ka xajan-i da'ma-i ichi
xa jɨn ndodo burru yodo-ia jan.

[37] N-kuyatni-ia nuu vax nuu ichi Yuku
Tnu Olivo, te vichi n-ka kudɨ ini ntdaa
ñayiu xndijun ña'a. N-ka kixe'e-i ka najuen
tnu'u-i Ianyuux. Xee n-ka kana-i. N-ka
kakune'e-i xa n-kida Jesús kue'e milagru.
[38] Ka xia'an-i:

—Naka ta'u se taxnuni, se n-tunda'a ña'a
Ianyuux xa kixi-s. Na kutuu vii kutuu va'a
ntdaa xa io andɨu. Na najuen tnu'u-ro
Ianyuux, Ia taxnuni ka —kuu-i, ka ja'an-i.

[39] Ka xia'an se fariseu xyɨtna'a nuu ñayiu
ka xe'en ijan nuu Jesús:

—Maestru, kanandee-n ñayiu xndijun
ña'a.

[40] Te xia'an Jesús:

—Ru'u ja'an xa nux ma kana ñayiu,
kana yuú chi nux ñatu kida ñayiu xa juini
Ianyuux kada yuú xijan.

[41] Nu n-kuyatni-ia Jerusalén, n-xo
nde'a-ia ñuu ijan, te n-nda'i-ia. [42] N-ja'an-ia:

—Mee-n xa kuu-n ñayiu Jerusalén, nu
n-xini-n nax n-juini Ianyuux xa kada-n xa
kutuu vii kutuu va'a koio-n va'a kutuu-n
n-kuu, ko vitna ma taxi Ianyuux xaxtnuni
xa kutnuni ini koio-n nax ya'a koio-n. [43] Xee
kɨu kixi se ka xini u'u ña'a. Dandaa koio-s
ñu'u nɨkanduu xe'e nama ñuu-n, te chicur-
rali ña'a koio-s xa maxku kee koio-n ñuu-n.
[44] Danaa ña'a-s ntdaa-n xi'in da'ya-n. Dani
ñuu-n. Kanu-s ntdanditu'u nama ñuu-n.
Ma juejoon-s xa kava ndodo tna'a ka ni ɨɨn
yuú nama ñuu-n xaxe'e xa ña n-ka xini-n
xa n-kixee Ianyuux —kuu Jesús.

N-kine'e Jesús ñayiu ka nadiko ka najueen nukeñu'u

[45] Ijan dada n-kɨu Jesús veñu'u Jerusalén.
N-nukuita-ia xijun-ia se ka nadiko ijan.
[46] N-ja'an-ia nuu-s:

—Yodotnuni tnu'u Ianyuux: "Veñu'u
nuu io xa kajan ta'u ñayiu nuu-r kuu veñu'u
ya'a, te ve'e-r kuu", ko ka xetniu-n ve'e
Ianyuux ná ka xetniu ñadu'u yau kava.

[47] N-dakua'a-ia ñayiu xiti veñu'u jan nt-
daa kɨu n-xo tuu-ia ijan. N-ka nduku ini
dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés xi'in se ka taxnuni
nuu ñayiu Israel xa ka'ni koio-s-ia, [48] ko
ñayo-s ni'i mudu tnɨɨ ña'a-s xa ka'ni ña'a-s
chi n-ka xo xe'en ñayiu nuu-ia xa n-ka xo
nini-i xa n-ja'an-ia chi n-ka tna ini-i.

20

N-ka xijan tnu'u se Israel Jesús nuu jundu n-tetutniu ña'a

[1] Kɨu n-ja'an-ia nuu-i nax kada koio-i xa
na nanita'u-i, kɨu ijan xyuku dutu ka tax-
nuni xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni
Moisés xi'in sexa'nu ka ka taxnuni nuu
ñayiu Israel. [2] Te n-ka ja'an-s nuu-ia:

—Kachitnu'u ña'a: "¿Jundu n-ta'u tniu
xa kada-n xa kida-n? ¿Jundu n-taxtutniu
ña'a xa kida-n xa'a?" ka kuu-s, ka xia'an-s.

[3] Te n-ja'an Jesús nuu-s:

—Dani ru'u, na kajan tnu'u ña'a-r, te
ja'an koio nuu-r: [4] "¿Jundu n-tetutniu Sua
xa n-dajuendute-s ñayiu? ¿N-tetutniu ña'a
Ianyuux a n-tetutniu ña'a ñayiu a?"

[5] Te n-ka ndatnu'u-s. Ka xia'an tna'a-s:

—Nux na juña'a-ro: "Ianyuux n-tetutniu
ña'a", te kachi-s nuu-ro: "¿Nakuenda ña
n-ka jandixa-n-sɨ?" [6] Nux na juña'a-ro:
"Ñayiu n-taxtutniu ña'a", te janña'a ñayiu
yuú chi va'a ka jandixa-i xa tnu'u n-ja'an
Sua kuu tnu'u Ianyuux —kuu-s, ka xia'an
tna'a-s.

[7] Te ka xia'an-s nuu-ia xa ña ka xini-s
jundu n-tetutniu Sua. [8] Dani xia'an Jesús:

—Dani ru'u, ma ja'an-r jundu n-tetutniu
ña'a xa du'a kada-r.

Se loko n-ka xitu tnu uva

9 Te n-najani Jesús ɨɨn xa najani-ia nuu
se n-ka kidandichi ña'a xi'in nuu dava ka
ñayiu xyuku ijan. Du'a n-najani-ia:
—N-xio ɨɨn se n-dandee kue'e tnu uva
nuu ñu'u-s. Ijan dada n-xia'an-s ñu'u-s se
kundee xi'in-s tnu uva xa na ka'nde dava
koio-s uva juun jan. Ijan dada jua'an-s ɨɨn
nuu xika. N-kuna'a jua'an-s. 10 N-xee yoo
xichi uva, te n-tunda'a-s ɨɨn se xinokuechi
nuu-s xa na jɨn nuka'nde dava-s uva n-juun
jan xi'in se xndee xi'in-s tnu uva jan, ko
n-ka jani-s se ijan. Du'a ni io-s n-ka nakui-
jun ña'a-s. 11 Dani n-kida ntuku se kuu
xto'o ñu'u jan. N-tunda'a-s ɨnka ntuku se
xinokuechi nuu-s xa jɨ'ɨn-s nuu se xndee
xi'in-s tnu uva jan. Dani, n-ka janña'a-s.
Ɨɨn xa januu kuu xa n-ka kida-s. N-ka jan
kui'a ña'a-s, te dani se ijan, du'a ni io-s
n-ka nakuijun ña'a-s. 12 Dani n-kida ntuku
se kuu xto'o ñu'u jan. N-tunda'a-s ɨnka
se xinokuechi nuu-s nuu se xndee xi'in-s
tnu uva jan. Se kuu uni kuu se ya'a. N-ka
datnukue'e ña'a-s, te n-dajane ña'a-s yu'u
ñu'u jan. 13 N-ja'an mee n-ja'an ɨɨn se kuu
xto'o ñu'u jan: "¿Nax kada-ro? Tunda'a-ro
da'ya yɨɨ-ro, se mani juini-ro jɨ'ɨn. Kudana
koo koio-s xañu'u nuu-s", kuu-s, n-xani
ini-s. 14 Nu n-ka xini se xndee xi'in-s tnu uva
jan xa n-kuyatni da'ya yɨɨ xto'o ñu'u jan, te
ka xia'an tna'a-s: "Dɨu-s kendoo xi'in ñu'u
taa-s. Na ka'ni-ro-s na kua'a na ndoo-ro
xi'in ta'u-s." 15 N-ka kine'e ña'a-s yu'u ñu'u
tnu uva jan, te n-ka xa'ni ña'a-s. ¿Nax
kada se kuu xto'o ñu'u tnu uva jan se xndee
xi'in-s uva jan? 16 Jɨ'ɨn-s nuu xndaxio se
ka xitu tnu uva-s, te ka'ni-s-sɨ. Juña'a nuu
ntuku-s ñu'u-s ɨnka ntuku se kundee koio
xi'in-s tnu uva jan —kuu Jesús, xia'an-ia.
Ka xia'an se n-ka teku tnu'u-ia:
—Maxkɨu, maxñuu kuu xijan.
17 Te n-nukonde'a-ia-s, te xia'an-ia:
—¿Nax kuu xa ña ka kutnuni ini-n tnu'u
Ianyuux yodo tnuni? Du'a ja'an:
Ná kuu yuú ña n-xe ini se ka kidava'a ve'e
kuu-s.
Yuú ña n-ka xe ini se ijan n-ndunuu yɨtnɨɨ
nama ve'e.
18 Ñayiu na jungava ndodo nuu yuú ijan,
kukuechi-i, te nux jungava ndodo ña'a yuú
jan, dandi'i ña'a-i —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ka xijan tnu'u ñayiu Jesús nux io va'a xa juña'a-i tvini nandajan se taxnuni ka

19 Hora ijan n-ka nduku ini se ka tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés xi'in dutu
ka taxnuni xa tnɨɨ-s-ia chi n-ka kutnuni
ini-s xa mee-s n-kakune'e ña'a Jesús xa
n-najani-ia xijan, ko n-ka yu'u-s nuu ñayiu
Israel.
20 N-ka tunda'a-s se kotoyu'u ña'a xa kun-
de'a va'a-s xa kida-ia chi n-ka juini-s xa
tekuechi neñuu-s-ia xaxe'e tnu'u ja'an-ia,
te kajan-s kuechi-ia nuu gobernador. Nu
n-ka xee se ijan nuu-ia, n-ka kida nga-s xa
ka kuu-s ñayiu va'a. 21 Ka xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, ka xini-da xa tnu'u ndaa
ja'an-n nuu ñayiu. Xava'a kuu xa ja'an-n
nuu-i. Ñatu kaxí-n ñayiu chi ɨnuu kuu
ini va'a-n nuu-i ntdaa-i. Xanu ichi-n-yɨ
ichi Ianyuux, te va'a kutnuni ini-n tnu'u-ia.
22 Kachitnu'u ña'a-n, ¿Io va'a xa najuña'a-ro
tvini nandajan César a ña'a u? —kuu-s, ka
xia'an-s nuu-ia.
23 N-kutnuni ini-ia xa xaloko ka juini-s;
xaxe'e xijan xia'an-ia nuu-s:
24 —Dande'a ña'a tvini roma. ¿Jundu nuu
ndenee nuu tvini ya'a? ¿Jundu dɨu ndenee?
Ka xia'an-s:
—Nuu César. Dɨu César.
25 Xia'an ntuku Jesús nuu-s:
—Ate, najuña'a koio-n César xa nanda-
jan-s, te najuña'a koio Ianyuux xa io xa
najuña'a-n-ia.
26 Ña n-kuu xa ja'an koio-s xa io kuechi
Jesús xaxe'e tnu'u n-ja'an-ia nuu ñayiu
xyuku ijan. N-ka yu'u-s, te n-ka xadɨ yu'u-s.
Ña n-ka ja'an ka-s.

N-kakune'e Jesús xa nandoto ndɨyɨ

27 N-ka xee se saduceu nuu Jesús. Se ya'a
ka ja'an nuu ñayiu xa ñayo ndɨyɨ nandoto.
N-ka ja'an-s nuu-ia:
28 —Maestru, n-chidotnuni Moisés xa:
"Nux na kuú ɨɨn seyɨɨ te ña n-xio da'ya-s
xi'in ñadɨ'ɨ-s, io xa natnunda'a ñani-s xi'in
ñadɨ'ɨ-s xa na koo da'ya-ña xi'in ñani-s te
kuenda kɨu da'ya se n-xi'í jan ku kuu da'ya
ijan." 29 N-xio uxa da'ya yɨɨ ɨɨn seyɨɨ. Se
xa'nu ka, n-tnunda'a-s xi'in ñadɨ'ɨ-s. Ñayo
na da'ya-s xi'in-ña n-xio, te n-xi'í-s. 30 Dani
se kuu uu. N-natnunda'a-s xi'in ñadɨ'ɨ jan.
Dɨuni ña n-xio da'ya-s xi'in-ña, te n-xi'í-s.
31 Dani se kuu uni. Uxa ñani-s n-tnunda'a
xi'in ñá ijan, te ni ɨɨn-s ña n-xio da'ya
xi'in-ña, te n-ka xi'í-s. 32 Ijan dada ndijun
nga mee-ña n-xi'í. 33 ¿Ndeda ɨɨn-s ñadɨ'ɨ
ku kuu-ña na nandoto ñayiu n-ka xi'í?, chi

ntdaa-s n-kuu yɨɨ-ña —ka kuu-s, n-ka xijan
tnu'u-s Jesús.
34 Xia'an Jesús nuu-s:
—Ka datnunda'a tna'a ñayiu io vitna,
35 ko na xee kɨu na nandoto ñayiu io xa
kutuu andɨu, ma datnunda'a tna'a-i, 36 ni
ma kuú ka-i chi ku kuu-i ná ka kuu án-
gel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux. Nani
kuu xa ma kuú Ianyuux, dani ma kuú-i
chi nadandoto ña'a Ianyuux. 37 Xaxe'e xa
n-kakune'e Moisés ndɨyɨ na n-xo tuu-s nuu
n-xini-s yutnu koko, xini-ro xa n-kutnuni
ini-s xa nandoto ndɨyɨ. Mee-s n-chidotnuni
xa Taa-ro Ianyuux kuu Ianyuux Abraham.
Kuu-ia Ianyuux Isaac. Dani kuu-ia Ianyuux
Jacob. Taa-ro Ianyuux kuu Ianyuux mee-s
ɨɨn ɨɨn-s. 38 Ñatu ndeka Ianyuux ndɨyɨ chi
ndeka-ia ñayiu xndito. Xaxa mee-ia ntdaa
ñayiu xndito, juini n-ka xi'í-i —kuu Jesús,
xia'an-ia.
39 Te n-ka xia'an se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés nuu Jesús:
—Maestru, va'a n-ja'an-n.
40 Te ñayo ka-s n-kuyɨɨ xa kajan tnu'u
ka-s-ia.

Da'ya dana David kuu Cristu, Ia kuu Ianyuux

41 Ijan dada n-xijan tnu'u-ia-s:
—¿Nakuenda ka ja'an ñayiu xa Cristu kuu
da'ya dana David? 42 N-chidotnuni David
nuu libru Salmos:
N-ja'an Taa-ro Ianyuux nuu Ia kuu Xto'o-ro:
"Nkoo diñi kua'a-r,
43 nɨni na xee tiempo kada-r xa taxnuni-n
nuu se ka xini u'u ña'a."
44 Xaxe'e xa n-ja'an David xa xto'o-s kuu
Cristu na n-xo tuu-s, ¿Janda kuu Cristu
da'ya dana-s?

N-ja'an Jesús xa io kuechi se ka tu'a va'a ley Moisés

45 Nɨni xyuku ñayiu ijan xa xnini-i xa
ja'an-ia, xia'an-ia nuu se dakua'a-ia:
46 —Kuna'a koio xa ñatu ɨnuu va'a se ka
tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés. Ka
tna ini-s xa kui'no-s dijun nani, dijun se
ndandɨ'ɨ. Ka tna ini-s xa koo ñayiu xyuku
nuu ya'u xañu'u nuu-s. Ka tna ini-s xa
kunukoo-s yatni nuu ka xko nukoo se ka
ja'an ndodo nuu ñayiu xyuku xiti veñu'u
kuechi. Dɨuni ka tna ini-s xa kunukoo-s
nuu ka xku nukoo se ndandɨ'ɨ hora ka
xaxde'ñu-s ɨɨn nuu io viko. 47 Ka jendee-s
ve'e ñá n-ka xi'í yɨɨ. Ka kida nga-s xa va'a-s.
Yo na'a ka xijan ta'u-s xa na kunde'a ñayiu.
Nde'e nda'u ka ya'a koio-s na ndundaa
kuechi ñayiu dada dava ka ñayiu.

21

Tvini n-dakeé ɨɨn ñadɨ'ɨ kunda'u kukee alcancía

1 Ijan dada n-ngonenuu Jesús, te n-xini-ia
ñayiu kuika ka dakeé tvini xiti ɨɨn alcancía
xa ka doko-i nuu Ianyuux. 2 Dɨuni n-xini-ia
ɨɨn ñadɨ'ɨ n-xi'í yɨɨ dakeé uu tvini kuechi xa
doko-ña. Yo kunda'u-ña. 3 Te n-ja'an-ia:
—Ñá ya'a, kunda'u-ña, ko kuenda kɨu
kue'e ka tvini n-doko-ña nuu Ianyuux dada
dava ka ñayiu n-ka doko tvini-i. 4 Ntdaa
ñayiu n-ka dakeé tvini n-kendodo, ko
mee-ña n-dakeé-ña tvini jueen-ña xa kax
xa ko'o-ña.

N-ja'an Jesús xa junkoio veñu'u

5 Ijan dada n-ka ndatnu'u se dakua'a-ia
xa vili xndaa yuú xndenee nama veñu'u
Jerusalén. Dɨuni n-ka ja'an-s xa vili xndaa
yuú n-doko ñayiu nuu Ianyuux xa n-kukutu
nama veñu'u. 6 Nu n-teku-ia xijan, te xi-
a'an-ia:
—Ntdaa xa xnde'a-n ya'a, xee kɨu ma
kava ndodo tna'a ka ni ɨɨn yuú n-kua'a
veñu'u ya'a. Ntdanditu'u junkoio.

N-ja'an Jesús xa n-kuyatni xa naa ñuñayiu

7 Ka xia'an-s nuu-ia:
—Maestru, ¿nakɨu ya'a ntdaa xijan? ¿Na
milagru kada Taa-ro Ianyuux xa na kutnuni
ini koio-da xa vax kuyatni kɨu ijan?
8 Te xia'an Jesús nuu-s xi'in nuu ñayiu
xyuku ijan:
—Koo koio-n cuedado xa maxku danda'u
ña'a se kixi. Kue'e-s kixi, te ja'an-s xa
n-tunda'a-r-sɨ. Ja'an-s: "Ru'u kuu Cristu.
N-xee kɨu ndixi-r", kachi-s. Maxku nkui-
tandijun koio-n-sɨ. 9 Kɨu na teku-n xa
ka jantna'a ɨɨn nación xi'in ɨnka nación,
maxku ña'a chi ini koio-n. Kɨu na teku-n
xa n-ndandita ñayiu nuu se taxnuni nuu-i,
maxku ña'a chi ini koio-n. Maxku kundu
ini-n. Ki'na ka io xa ya'a ntdaa xijan. Ijan
dada naa ñuñayiu. Kukuee ka, dada ya'a
xa'a. 10 Ndandita ɨɨn país nuu ɨnka país.
Jantna'a koio soldado ɨɨn se kunxa'nu xi'in
soldado ɨnka se kunxa'nu. 11 Kixi ñutnaa
nde'e. Kue'e ñuu xndatuu ñuñayiu kixi
tnama. Kixi kue'e. Kue'e xa ña uun xini-n
koo andɨu. Dande'a ña'a Ianyuux xijan, te
yu'u koio ñayiu. 12 Antecas xa ya'a xijan

tnɨɨ ña'a koio ñayiu, te kandeka ña'a-i jɨ'ɨn
nuu se ka kuu juxtixia, te tekuechi neñuu
ña'a-i. Kada u'u ña'a-i. Diko ña'a koio-i
nuu juexi ka ndadandaa kuechi ñayiu ka
xe'en veñu'u kuechi, te chindi'u ña'a koio-s
vekaa. Kandeka ña'a koio-i jɨ'ɨn nuu se ka
kunxa'nu xi'in nuu se ka kuu gobernador
xa tekuechi neñuu ña'a-i. Ntdaa xijan kada
ña'a koio-i xaxe'e-r. 13 Kɨu ijan kakune'e
ña'a koio-n nuu se ndadandaa kuechi-n.
14 Maxku jun ini-n xa koo tu'a-n xa ja'an
koio-n nuu-s xa dada'an ni'no-n mee-n 15 chi
hora ijan kachitnu'u ña'a-r tnu'u ñukax ini,
tnu'u ndichi ja'an-n. Ka'nu koio-n tnu'u
se kada u'u ña'a. Kunuu ka tnu'u koio-n.
16 Datuu ña'a tadɨ'ɨ-n. Datuu ña'a ñani-n,
ku'a-n, ñayiu kutna'a xi'in-n, ñayiu kumani
xi'in-n. Dava-n ka'ni ña'a-i. 17 Jini u'u ña'a
ntdaa ñayiu xaxe'e xa ka kukanu ini ña'a-n.
18 Ma naa yɨkɨ kuñu-n, ni ɨɨn idi dɨkɨ-n, ma
naa. 19 Nux dani na kukanu ini ña'a-n,
kundito-n nɨkava nɨkuita andɨu.

20 'Kɨu na jini koio-n xa duku nduu kue'e
soldado nɨkanduu Jerusalén, kutnuni ini-n
xa n-kuyatni xa naa Jerusalén. 21 Se xtuu
Judea kɨu ijan na kunu koio-s, jɨ'ɨn-s yuku.
Se xtuu Jerusalén, na kee koio-s kɨu ijan.
Se xtuu yu'u ñuu, maxku ndɨu koio-s ñuu
jan 22 chi nda'u ya'a koio ntdaa ñayiu xtuu
ijan kɨu ijan xaxe'e kuechi n-ka kida-i hora
na jɨn tna'a tnu'u Ianyuux xyodotnuni.
23 Nda'u ya'a koio ñadɨ'ɨ xñu'u da'ya. Nda'u
ya'a koio ñadɨ'ɨ dakadi yɨjɨn kɨu ijan. Nda'u
ya'a ñayiu chi yo kiti ini Ianyuux nuu
ñayiu ñuu ya'a. 24 Dava ñayiu kuú espada,
te dava-i, kandeka ña'a seto'o jɨ'ɨn ñuu-s.
Danaa koio-s Jerusalén. Taxnuni seto'o jan
nde na xee kɨu n-xe kotuu xa ma taxnuni
ka-s, ijan dada ma taxnuni ka-s.

25 'Kada Ianyuux milagru andɨu. Kada-ia
xa dama nuu ngandii. Kada-ia xa dama nuu
yoo. Kada-ia xa dama nuu chudini. Yo yu'u
ñayiu xndaxio ñuñayiu hora na kunde'a-i
xijan. Dɨuni yu'u-i xaxe'e xa nde'e kayu
mar. 26 Junee koio-i xaxe'e xa yo yu'u-i. Yo
yu'u-i xa ya'a ñuñayiu chi junkoio ntdaa xa
io andɨu. 27 Ijan dada jini ña'a ñayiu ñuñayiu
ru'u, Ia kuu ñayiu. Kunde'a-i xa ndixi-r
nuu vikó. Jini ñayiu xa taxnuni-r. Yo nde'e
ndii-r. 28 Kɨu na kixe'e xa ya'a ntdaa xa'a koo
ka'nu anu-n chi n-kuyatni kɨu dananita'u
ña'a Ianyuux —kuu Jesús, xia'an-ia.

29 Ijan dada n-ja'an-ia ɨnka ntuku tnu'u:
—Xa xna'a-n nax ya'a tnu higo xi'in
dava ka yutnu. 30 Hora nandɨdɨ-tnu xá vax
nduyatni yoo i'ni. 31 Nani ka xini-n xa vax
nduyatni yoo i'ni, dani jini-n xa vax kuyatni
kɨu taxnuni Ianyuux nuu ñayiu hora na
jini-n xa ya'a ntdaa xijan chi xijan kuu seña
xa daa ya'a. 32 Xandaa xakuiti nde na ya'a
ntdaa xijan ijan dada kuú ndɨ'ɨ ñayiu io
vitna. 33 Naa andɨu. Naa ñuñayiu, ko xa
n-ja'an-r ma kuita.

34 'Koo koio-n cuedado xa maxku kada-n
kuechi kuu anu-n xa kada-n; kundedi ini-n
xijan. Ni maxku yoo-n ko'o kue'e xa xini-n;
ni maxku yoo-n yo kɨ ini xa kaxi xa ko'o-n
xa kundix kuda'u-n, te ma jun ini koio-n
xa juini Ianyuux. Ñadu xa du'a kada-n
chi dana ini ndixi-r, te mayo-n koo tu'a.
35 Kuenda kɨu ɨɨn xiti ñunu xa dakeé ña'a
ñayiu kɨu ijan xa kada ña'a-i ɨɨn xa kada
ña'a-i. Ntdaa ñayiu ñuñayiu ya'a ntdaa xa
ya'a kɨu ijan. 36 Kuna'a koio-n xa ndixi-r.
Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xa na kaku
koio-n nuu ntdaa xijan. Xa kuyatni xa ya'a
ntdaa xijan. Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux
xa taxkanu ini-ia kuechi n-ka kida-n na
kua'a maxku kajan ru'u xa kuu-r Ia kuu
ñayiu, kuechi-n nuu-ia —kuu Jesús, xi-
a'an-ia.

37 Nduu n-xo dakua'a-ia ñayiu veñu'u
Jerusalén, te xakuaa n-xo ndoo-ia Yuku Tnu
Olivo. 38 Ne'e datne datne n-ka xo xe'en
ñayiu veñu'u Jerusalén xa kunini koio-i xa
n-xo ja'an-ia.

22

N-ka nduku ini se taxnuni nuu ñayiu Israel janda tnɨɨ-s Jesús

1 Vax kuyatni viko Paxcua. Viko Pax-
cua ka xaxi ñayiu tila ña kɨu levadura.
2 N-ka nduku ini dutu ka taxnuni xi'in se
ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés nuu
janda kada koio-s xa ka'ni-s Jesús, ko ña
n-kuu chi n-ka xo yu'u-s nuu ñayiu n-ka
xo nataka ijan. 3 N-keé Satanás anu Judas,
se nani Iscariote, ɨɨn se n-kuu uxi uu se
n-dakua'a ña'a Jesús. 4 Te n-xe ndatnu'u-s
xi'in dutu ka taxnuni xi'in soldado xndee
veñu'u Jerusalén nuu janda kada-s xa tnɨɨ
koio-s Jesús. 5 N-ka kuvete se ijan. Te n-ka
kendoo-s xi'in Judas xa juña'a-s tvini. 6 Te
n-nduku ini Judas xa kada-s xa tnɨɨ juxtixia
Jesús nuu ñayo ñayiu xyuku.

N-xaxdini Jesús xi'in uxi uu se dakua'a-ia

7 N-xee kɨu ki'na nuu viko ka xaxi ñayiu
tila ña kɨu levadura. Kɨu ijan ka xa'ni
ñayiu tkolelu xa kaxi-i kuñu-tɨ viko Paxcua.
8 N-tunda'a Jesús Spedru xi'in Sua xa jɨn
kada tu'a koio-s xa kaxdini-ia xi'in-s ɨɨn ñuu
io yatni nuu xtuu-ia xi'in-s. Xia'an-ia:
—Juan kada tu'a koio xa kaxdini-ro viko
Paxcua.
9 Te ka xia'an-s nuu Jesús:
—¿Ndexu juini-n xa kada tu'a koio-da?
10 Te xia'an ntuku-ia nuu-s:
—Hora na kɨu koio-n ñuu ijan, nitna'a-n
xi'in ɨɨn se ndido yoo ndute. Nkuitandi-
jun koio-n-sɨ te kɨu-n ve'e ndɨu-s. 11 Te
juña'a koio-n nuu se kuu xto'o ve'e jan:
"Ja'an maestru-da: ¿Ndexu io cuartu nuu
kaxdini-r xi'in se dakua'a-r viko Paxcua?"
12 Ijan dada dande'a ña'a-s ɨɨn cuartu ka'nu
piso kuu uu nuu io mexa, silla, traxti du.
Ijan kada va'a koio-n xa kaxdini-ro.
13 Jua'an koio-s. Nu n-ka xee-s ijan, te
n-ka xini-s ntdaa xa n-ja'an Jesús. Te
n-ka kida tu'a-s xa kaxdini koio-s xi'in-ia.
14 Nu n-xee hora, te n-nukoo Jesús xi'in se
dakua'a-ia. 15 Te xia'an-ia nuu-s:
—Yo vichi n-kuu anu-r xa kaxi ka'nu-ro
tila viko Paxcua ki'na ka; ijan dada nda'u
ya'a-r. 16 Xandaa xakuiti ma kaxi ka-r kuñu
tkolelu viko Paxcua ɨnka vuelta. Nde kɨu
kaxi ka'nu koio-ro nuu taxnuni Ianyuux,
ijan dada kaxi-r kuñu-tɨ.
17 N-tnɨɨ-ia taxa ñu'u ndudi uva, te
n-ja'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux, te
xia'an-ia nuu-s:
—Tnɨɨ koio, te dakexio nuu tna'a.
18 Xandaa xakuiti ma ko'o ka-r ndudi
uva ɨnka vuelta nde kɨu na kixe'e Taa-ro
Ianyuux xa taxnuni-ia.
19 N-tnɨɨ-ia tila, te dɨuni n-ja'an-ia xa
n-kuta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u dava-ia
tila jan, te xia'an-ia:
—Kuenda kɨu ñɨɨ-r kuu xa'a xa doko-r
xaxe'e-n. Kaxi koio tila ya, te du'a ku kada
koio-n xa ku naja'an ña'a koio-n —kuu-ia.
20 Nu n-ya'a xa n-xaxdini-ia xi'in se
dakua'a-ia, n-tnɨɨ-ia taxa ñu'u ndudi uva, te
n-xia'an-ia-s. Nani n-xia'an-ia-s tila, dani
n-xia'an-ia-s taxa ñu'u ndudi uva jan. Te
xia'an ntuku-ia:
—Ndudi uva ñu'u taxa ya'a kuu nɨñɨ-r
katu xaxe'e xa kada Ianyuux tratu xee
xi'in ñayiu. 21 Kuna'a koio xa se kada xa
tnɨɨ ña'a juxtixia, xtuu-ro xi'in-s nuu mexa
ya'a. 22 Ya'a ru'u, Ia kuu ñayiu, na n-xantuu
Ianyuux, te naka nda'u ya'a se kada xa tnɨɨ
ña'a juxtixia.
23 N-ka nukuita se dakua'a-ia ka xijan
tnu'u tna'a-s xa jini-s nuu ndeda-s daa
kada.

Ntdaa se dakua'a Jesús n-ka juini xa ku kuu-s se ndandɨ'ɨ ka

24 Dɨuni n-ka kixe'e-s xa ka ndatnu'u-s
nuu ndeda ɨɨn-s ndandɨ'ɨ ka, te ka jantna'a
tnu'u-s. 25 Te xia'an Jesús nuu-s:
—Se ka taxnuni nuu ñayiu, nde'e tax-
nuni-s. Te ka ja'an-s xa kuu-s se va'a ka
kida. 26 Maxku du'a ku kuu koio ndo'o.
Se ndandɨ'ɨ ka, io xa ku kuu-s ná kuu ɨɨn
se kuechi. Se taxnuni, io xa ku kuu-s ná
kuu ɨɨn se xinokuechi. 27 ¿Jundu ndandɨ'ɨ
ka? ¿Ndandɨ'ɨ ka se nukoo nuu mexa xa
xaxde'ñu-s a ndandɨ'ɨ ka se xinokuechi xa
dakexio-s ndeyu? Ndandɨ'ɨ ka se nukoo
nuu mexa, ko ru'u tuku kuu-r. Kuu-r
ná kuu se xinokuechi nuu-n. 28 Ndo'o ɨɨn
ɨɨn-n, kunduu-ro hora nda'u ya'a-r. 29 Nani
n-tetutniu ña'a Ianyuux xa taxnuni-r, dani
tetutnuniu ña'a-r xa taxnuni-n. 30 Xijan
kuu xa kaxko'o koio-n nuu kutuu-r xa tax-
nuni-r, te kunukoo koio-n silla nuu taxnuni
koio-n, te ndadandaa koio-n kuechi da'ya
dana uxi uu xixitna-ro ka kuu da'ya yɨɨ
Israel.

N-ja'an Jesús xa ja'an Spedru xa ñatu xini-s-ia

31 Te xia'an-ia nuu Simón Pedru:
—Simón, n-ja'an Satanás nuu-r xa kada
ña'a-i ɨɨn xa kada ña'a-i. Kuenda kɨu trɨu
yɨ'ɨ paja kɨdɨ-i xa kada ña'a-i xijan. 32 N-xijan
ta'u-r nuu Ianyuux xaxe'e mee ni-n na ña'a
nujani-n xa jandixa-n Ianyuux. Hora na
jandixa ntuku-n Ianyuux ɨnka vuelta, te
chindee-n se ka kunduu xi'in-ro ya xa na
jandixa na'i-s-ia.
33 Te xia'an Spedru nuu-ia:
—Maestru, xa io tu'a-da xa kunduu-ro,
juini na chindi'u ña'a ñayiu, juini na ka'ni
ña'a ñayiu xaxe'e-n.
34 Te xia'an-ia:
—Na ja'an ndaa-r xa ki'na ka ja'an-n uni
vuelta xa ña xini ña'a-n; ijan dada kana ɨɨn
li'i datne vitna.

N-xee hora nda'u ya'a Jesús

35 Ijan dada n-xijan tnu'u-ia-s ntdaa-s:
—Kɨu na n-tunda'a ña'a-r xa jɨn
dakua'a-n ñayiu, n-ja'an-r xa maxku kane'e
koio-n tvini, maxku kane'e koio-n bolsa-n;

maxku kane'e koio-n ɨnka tayu ndixa-n.
¿Nax n-ka n-ndoñu'u-n tiempo ijan?
Ka xia'an-s:
—Ña tuu nax n-ka ndoñu'u-da.
36 Te xia'an-ia:
—Te vitna, se io tvini, na kane'e-s tvini-s
jɨ'ɨn. Se io bolsa, na kane'e-s bolsa-s jɨ'ɨn. Se
ña tuu na espada io, na nadiko-s cotona-s,
te na jueen-s. 37 Xandaa xakuiti ya'a-r xa
io xa ya'a-r xa na jɨn tna'a tnu'u Ianyuux
xyodotnuni. Du'a yodotnuni: “Kani ini koio
ñayiu xa n-kida se n-kixee kuechi xi'in se
loko.” Xa yodotnuni xa ya'a-r jɨn tna'a.
38 Te ka xia'an se dakua'a-ia:
—Maestru, na uu espada ya'a.
Te xia'an-ia:
—Xa'a ni.

N-xijan ta'u Jesús nuu nani Getsemaní

39 Ijan dada jua'an-ia Yuku Tnu Olivo nani
xko kida-ia, te n-ka xe kuitandijun ña'a se
dakua'a-ia. 40 Nu n-xee-ia xi'in-s ijan, te
xia'an-ia:
—Kajan ta'u koio nuu Ianyuux xa na
chindee ña'a-ia xa maxku daja'an ña'a
Kui'na xa kada-n kuechi.
41 N-kee dɨɨn-ia ita'u. Jua'an-ia naxa nuu
xee ɨɨn yuú dajɨ'ɨn-ro. N-xe juiin xiti-ia, te
n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux:
42 —Taa-ro Ianyuux, nux vatuka xa
dakaku ña'a-n nuu xa u'u ya'a, dakaku
ña'a-n, ko maxku kada-n xa juini mee-da.
Kada-n xa juini mee-n.
43 Te n-juun ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, nuu-ia. N-xia'an-ia xandendaku.
44 Yo vichi n-kuko'yo ini-ia. Vichi n-yɨ ini-ia
xa ya'a-ia, te n-xijan ta'u ka-ia nuu Ianyuux
xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-ia, te n-kixi ña'a
tnee. Ná xatu nɨñɨ-ro, daa n-xatu tnee-ia
nuu ñu'u. 45 Nu n-ya'a xa n-xijan ta'u-ia nuu
Ianyuux, te n-ndojuiin-ia. N-xiko-ia. Juan
nu'u-ia nde nuu xtuu ndruni se dakua'a-ia.
N-xini-ia xa ka kidi-s xaxe'e xa nde'e n-ka
tnau ini-s xaxe'e-ia. 46 Te xia'an-ia nuu-s:
—¿Nakuenda ka kidi-n u? Ndokoo koio.
Kajan ta'u koio nuu Ianyuux xa maxku
daja'an ña'a Kui'na xa kada koio-n kuechi.

N-ka tnɨɨ-s Jesús te xndeka ña'a-s jua'an

47 Nɨni ja'an-ia xijan, n-xee Judas, se n-xo
kandeka tna'a xi'in se dakua'a-ia. Kue'e
se ndeka-s n-xee nuu-ia xi'in se dakua'a-ia.
N-xetu'a Judas Jesús te n-teyu'u-s-ia. 48 Te
n-ja'an Jesús nuu-s:
—Judas, ¿n-teyu'u ña'a-n xa datuu ña'a-n
ru'u, Ia kuu ñayiu, te kada-n xa tnɨɨ ña'a
koio-s a?
49 N-ka tuu ini se dakua'a-ia xa ya'a, te ka
xia'an-s:
—Maestru, ¿jantna'a koio-da xi'in-s xi'in
espada u?
50 Ijan n-xa'nde ɨɨn se dakua'a-ia do'o
kua'a se xinokuechi nuu dutu taxnuni ka.
51 Xia'an Jesús nuu se du'a n-kida:
—Na ya'a na'i xa io xa ya'a.
Te n-tnɨɨ-ia do'o se xinokuechi jan, te
n-natenee-ia. 52 N-ja'an-ia nuu dutu ka tax-
nuni nuu soldado kidatniu nuu-s xi'in nuu
sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel n-ka
xee ijan:
—¿Nakuenda xne'e-n espada xi'in kar-
ruti n-ka kixee xa tnɨɨ ña'a koio-n xa kuenda
kɨu ñadu'u kuu-r? 53 Ndɨkɨu ndɨñuu n-xo
dakua'a-r ñayiu veñu'u Jerusalén, te ijan
n-ka xo yuku-n. Ñayo-n n-tnɨɨ ña'a hora
ijan, ko vitna n-xee hora kada koio-n xa
kada-n. N-xee hora kada koio xaloko xa
kada-i —kuu Jesús, xia'an-ia.

N-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús

54 Te n-ka tnɨɨ-s-ia. Xndeka-s-ia jua'an
ve'e dutu taxnuni ka. Xika xika ni n-xe kui-
tandijun Spedru-ia. 55 Jua'an-s ve'e dutu jan.
Dava-s n-ka tɨu ñu'ú dava dava nuke'e dutu,
te n-ka nukoo-s yunu'u. Dɨuni n-nukoo
Spedru yunu'u jan. 56 N-kutnuni nuu Spe-
dru, te n-xini ña'a ɨɨn ñá xinokuechi nuu
dutu jan te n-nukonde'a va'a-ña-s. Te
n-ja'an-ña nuu ñayiu xtuu ijan:
—Dani te ya'a, kunduu-te xi'in te ijan.
57 N-ja'an Spedru xa ñatu n-kunduu-s
xi'in Jesús. Xia'an-s:
—Ña xini-da-s.
58 Nunuvii ni n-kuu te n-xini ña'a ɨɨn se
tna'a nuu ñayiu xtuu ijan.
N-ja'an-s:
—Dani ndo'o kunduu-n xi'in-s ntdaa-s.
Te n-ja'an Spedru:
—Ña'a, ñatu kunduu-da xi'in-s.
59 N-ya'a naxa ɨɨn hora, te n-ja'an ɨnka-s
nuu ñayiu xyuku ijan:
—Xandaa xakuiti kunduu se ya'a xi'in-s
chi se Galilea kuu-s.
60 Te n-ja'an Spedru:
—Ña kutnuni ini-da nuu nax ja'an-n.
Ni ta ndɨ'ɨ ka ja'an Spedru tnu'u ijan,
te n-kana ɨɨn li'i. 61 Ijan dada n-ngonenuu
Jesús, te n-nukonde'a-ia Spedru, te
n-naja'an-s xa n-ja'an-ia nuu-s: “Ki'na ka

ja'an-n uni vuelta xa ña xini ña'a-n; ijan
dada kana ɨɨn li'i." 62 N-kee dɨɨn-s, te vichi
n-tnau ini-s, te nde'e n-nda'i-s.

N-ka xakundee-s Jesús

63 Se xndee Jesús, n-ka xakundee-s-ia, te
n-ka kani-s-ia. 64 N-ka duku-s da'ma nuu-ia,
te n-ka ja'an-s:
—Ja'an jundu janña'a —ka kuu-s, ka xi-
a'an-s.
65 Te yo kui'a n-ka ja'an-s-ia.

Xndeka-s Jesús jua'an nuu se kunuu ka ndadandaa kuechi

66 Nu n-tuu kɨu kuu uu te n-ka taka
sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in
dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a va'a tnu'u
n-chidotnuni Moisés, te n-ka xe ndeka-s
Jesús nuu ntdaa se ka kuu juxtixia Israel.
67 Te n-ja'an-s nuu-ia:
—Ja'an: "¿Mee-n kuu Cristu a ña'a?"
Te n-ja'an-ia nuu-s:
—Nux na ja'an-r, ma jandixa koio-n.
68 Nux na kajan tnu'u ña'a-r ɨɨn xa kajan
tnu'u ña'a-r, mayo-n ja'an. 69 Vax kuyatni xa
nkoo ru'u, Ia kuu ñayiu, diñi kua'a Ianyuux
nuu taxnuni-ia.
70 Te ka xia'an-s ntdaa-s:
—¿Xijan juini kachi xa mee-n kuu Da'ya
Yɨɨ Ianyuux a?
Te xia'an-ia nuu-s:
—Joon.
71 Te ka xia'an tna'a-s:
—Ñatu ka ndoñu'u-ro se kixi xa ja'an-s
nax kuu kuechi-s chi mee-s n-tekuechi
mee-s. N-ka teku-ro vitna.

23

Xndeka-s Jesús jua'an nuu Pilato

1 Ijan dada n-ka ndojuiin-s ntdaa-s te
xndeka ña'a-s jua'an nuu Pilato chi tuu-s
Jerusalén daa. 2 Te n-ka kixe'e-s xa ka
tekuechi-s-ia nuu Pilato. Ka xia'an-s:
—Se ya'a, daja'an-s ñayiu Israel xa
jandixa-i ɨɨn xa ña ndaa. Xia'an-s nuu-i xa
maxku kajan-i tvini nandajan César. Ja'an-s
xa mee-s kuu Cristu. Ja'an-s xa kuu-s se
kunxa'nu.
3 Ijan dada n-xijan tnu'u Pilato Jesús:
—¿Ndo'o kuu se taxnuni nuu ñayiu Israel
a?
Xia'an Jesús:
—Joon.
4 Ijan dada xia'an Pilato nuu dutu ka
taxnuni xi'in nuu ñayiu xyuku ijan:
—Ña tuu na kuechi se ya'a io.
5 Te juexa n-ka ja'an na'i se ijan xa io
kuechi Jesús nuu Pilato. Ka xia'an ka
ntuku-s:
—Dandandita-s ñayiu nuu gobierno.
Du'a kida-s vaxi nde Galilea xi'in nde ya'a.

N-tunda'a Pilato Jesús; jua'an-ia nuu Herodes

6 Nu n-teku Pilato xijan, te n-xijan tnu'u-s
nux se Galilea kuu Jesús. 7 Nu n-teku
Pilato xa distrito taxnuni Herodes kuu
distrito Jesús, te n-tunda'a-s-ia jua'an.
Jua'an-ia nuu Herodes chi dɨuni tuu
Herodes Jerusalén kɨu ijan. 8 Nu n-xini
Herodes Jesús, te yo n-kuvete-s chi n-xo
juini-s xa kunde'a-s Jesús chi n-xo teku
tnu'u-s nax n-xo kida-ia. N-juini-s xa
kada-ia ɨɨn milagru xa kunde'a-s. 9 Kue'e
xa n-xijan tnu'u Herodes-ia, ko ni ɨɨn
tnu'u ñatu n-ja'an-ia. 10 N-ka ndixe'e
dutu ka taxnuni xi'in se ka tu'a va'a ley
n-chidotnuni Moisés xa ka ja'an juexa-s
xa io kuechi Jesús. 11 N-ja'an Herodes xi'in
soldado-s xa ña tuu nax juun ña'a-s. N-ka
xakundee-s-ia. N-ka dakɨu nuu-s-ia da'ma
diñu, da'ma se taxnuni xa kueku ndee-s-ia,
te n-nadaya'a-s-ia nuu Pilato. 12 Kɨu ijan
n-ndumani Herodes xi'in Pilato. N-xo xini
u'u tna'a-s n-kuu.

N-ja'an Pilato xa kuú Jesús

13 Ijan dada n-dataka Pilato dutu ka tax-
nuni xi'in dava ka se Israel ka taxnuni nuu
ñayiu Israel xi'in ñayiu xtuu ijan. 14 Xia'an
Pilato nuu-s ntdaa-s:
—N-ka ki ndeka-n se ya'a te ka
tekuechi-n-sɨ xa daja'an-s ñayiu xa na
ndandita-i nuu-r. N-ka xo nde'a-n xa
n-xijan tnu'u-r-sɨ, ko ña tuu na kuechi-s
io na ka ja'an-n. 15 Dani Herodes ña tuu
na kuechi-s io ja'an-s. Xijan kuu xa
n-nadaya'a-s-sɨ nuu-r. Ña tuu nax n-kida-s
xa kuú-s. 16-17 Kani-r-sɨ chirrión ñɨɨ te
dayaa-r-sɨ.
18 Ko xee n-ka kana ntdaa ñayiu xyuku
ijan. Ka xia'an-i:
—Kandeka-n-sɨ jua'an, te ka'ni-n-sɨ.
Dayaa-n Barrabás.
19 Barrabás n-xo kandeka tna'a xi'in se
n-ka ndandita nuu gobernador romano te
n-xa'ni-s ndɨyɨ. Du'a n-ka kida-s Jerusalén.
Xijan kuu xa yɨndi'u-s. 20 Xee n-ja'an Pilato
nuu ñayiu ɨnka ntuku vuelta xa n-ja'an-s
xa dayaa-s Jesús. 21 Te n-ka kana ntuku se
xyuku ijan nuu Pilato:

—Katakaa dika-n-sɨ. Katakaa dika-n-sɨ.
22 Xia'an ntuku Pilato nuu-s ɨnka vuelta.
Vuelta kuu uni kuu vuelta ya'a.
—¿Nakuenda? ¿Na kuechi n-kida-s?
Ña tuu na kuechi n-kida-s xa ka'ni-r-sɨ.
Kani-r-sɨ chirrión ñɨɨ, te dayaa-r-sɨ —kuu
Pilato.
23 Xee ka n-ka kana-s xa na nkuitakaa
dika Jesús. Te n-ka kundee tnu'u-s. 24 Te
n-xino ini Pilato xa kada-s Jesús ná n-ka
juini se xyuku ijan. 25 N-dayaa Pilato se n-ka
juini se xyuku ijan xa yaa-s. Yɨndi'u se
ijan xaxe'e xa n-ndandita-s nuu gobierno
xi'in xa n-xa'ni-s ndɨyɨ. N-xejoon Pilato
xa nkuitakaa dika Jesús nani n-ka juini se
xyuku ijan.

N-ka xatakaa dika-s Jesús

26 Xndeka ña'a soldado jua'an, te n-ka xe
juntna'a-s xi'in ɨɨn se nani Simón. Se Cirene
kuu-s. Juan nu'u-s xa n-xe'en-s yuku. N-ka
tnɨɨ-s-sɨ, te n-ka ta'u tniu-s xa kadoko-s cu-
ruxi Jesús, te n-xe kuitandijun-s-ia. 27 Kue'e
ñayiu n-ka xe kuitandijun ña'a —nani seyɨɨ,
dani ñadɨ'ɨ. Ka katu dava-ña pechu-ña
xaxe'e xa ka tnau ini-ña, te ka nda'i-ña.
28 N-ngonenuu Jesús xa kunde'a-ia-ña nt-
daa-ña. N-ja'an-ia nuu-ña:
—Ndo'o, ñá Jerusalén, maxku nda'i
koio-n xaxe'e-r. Nda'i koio xaxe'e mee-n
xi'in xaxe'e da'ya-n 29 chi xee kɨu ja'an
ñayiu: "Naka ta'u ñadɨ'ɨ ñayo na da'ya io,
ñadɨ'ɨ ña n-kua'a xa koo da'ya, ñadɨ'ɨ ña
uun n-dakadi yɨjɨn." 30 Daa kixe'e ñayiu
ya'a xa ja'an-i nuu yuku: "Ndua ndodo
ña'a." Juña'a-i nuu tnduu: "Dada'u ña'a."
31 Kuenda kɨu yutnu yɨ'ɨ kuu-r, te ka kida u'u
ña'a-s. Naka se kuu kuenda kɨu yutnu yichi,
ma kada u'u ña'a koio-s.
32 Dɨuni xndeka-s uu ka se jua'an xa
nkuitakaa dika-s. Xndido tau-s kuechi
na'nu. 33 Nu n-xee-ia ɨɨn nuu nani Yɨkɨ Dɨkɨ
Ndɨyɨ, te ijan n-ka xatakaa dika-s-ia xi'in
se xndido tau kuechi-s. Ɨɨn-s n-ka xatakaa
dika-s diñi kua'a-ia, ɨnka-s n-ka xatakaa
dika-s diñi datni-ia.
34 Nu n-xatakaa dika-s Jesús, te xia'an-ia
nuu Ianyuux:
—Taa-ro Ianyuux, taxkanu ini-n-sɨ chi
ñayo-s ka xini xa kuechi kuu xa n-ka kida-s.
Te n-ka dadɨkɨ soldado jan suerte-s nuu
ndedaa-s kendoo xi'in da'ma-ia. 35 N-ka xo
nde'a ñayiu xnii ijan nax n-ya'a. Se Israel
ka taxnuni nuu ñayiu Israel, nde'e n-ka
xakundee-s Jesús. Ka xia'an tna'a-s:
—N-dakaku-s dava ñayiu. Nux kuu-s
Cristu, se n-kaxí ña'a Ianyuux, na dakaku-s
mee-s.
36 Dani n-ka xakundee soldado xtuu ijan
Jesús. Te n-ka dakaa-s vinu xa ko'o-ia. 37 Te
ka xia'an-s:
—Nux kuu-n se kunxa'nu nuu ñayiu Is-
rael, dakaku mee-n.
38 Te n-ka tenee-s tutu dɨkɨ curuxi. Yo-
dotnuni: "Se ya'a kuu se taxnuni nuu ñayiu
Israel."
39 Ɨɨn se kue'e kuechi n-kida ntakaa dika
curuxi jan, kui'a n-ja'an-s nuu Jesús. Xi-
a'an-s:
—Nux kuu-n Cristu dakaku-n mee-n, te
dani dakaku ña'a.
40 N-kanandee ña'a ɨnka se ntakaa dika
jan. Xia'an-s nuu-s:
—¿Nax kuu xa ña yu'u-n nuu Ianyuux?
Ɨnuu nda'u ya'a-ro xi'in-s. Xaxe'e xa ndido
tau-ro kuechi-ro, 41 xijan kuu xa chiya'u-ro,
ko se ya'a ña tuu nax n-kida-s —kuu-s,
xia'an-s.
42 Te xia'an-s nuu Jesús:
—Dito, naja'an ña'a-n hora na xee-n nuu
taxnuni-n.
43 Xia'an Jesús nuu-s:
—Xandaa xakuiti kutuu-ro nuu kuu
jardín paraíso andɨu vitna.

N-xi'í Jesús

44 Xaku nga xa kuu kaa x-uu n-kunee
nitu'u ñuñayiu xa nde kaa uni xa ñini
45 chi n-kida Ianyuux xa ña ndii ka. Te
n-ndata dava cortina ndi'u dava xiti veñu'u
Jerusalén. 46 Te xee xa xee n-kana Jesús.
N-ja'an-ia:
—Taa-ro Ianyuux, nakueka-n anu-da.
Ijan dada n-najuen tachi-ia ɨɨn nga
vuelta, te n-xi'í-ia. 47 N-xini centurión
nujuiin yatni xe'e curuxi xa n-ya'a, te
n-najuen tnu'u-s Ianyuux. N-ja'an-s:
—Xandaa xakuiti ña tuu na kuechi se ya'a
io.
48 Ñayiu xyuku ijan xa kunde'a-i naxa
ya'a, n-ka xini-i xa n-ya'a, te n-ka katu-i
pechu-i xaxe'e xa yo ka tnau ini-i. N-ka
katu-i pechu-i nɨni juan nu'u koio-i. 49 Ñadɨ'ɨ
n-ka xitandijun-ia nde Galilea xi'in ñayiu
n-ka xo xinitna'a xi'in-ia, xika n-ka xo nu-
juiin-ña xi'in-i xa kunde'akoio-i xa ya'a-ia.

N-xe konduxi Jesús

50 N-xee ɨɨn se nani José tna'a nuu se Israel
ka taxnuni nuu ñayiu Israel ijan. Yo va'a-s.
51 Se ñuu Arimatea kuu-s. Arimatea katuu

distrito Judea. N-xo ndetu-s xa taxnuni
Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu. Ña n-kuu
ɨnuu-s xi'in se n-ka ñu ini xa ka'ni-s Jesús.
52 N-xe nundajan-s Jesús nuu Pilato. 53 N-xe
nune'e-s-ia nuu curuxi te n-chiduku-s-ia
da'ma linu. N-xajan ni'ni-s-ia xiti ɨɨn yau
kava n-ka kaan se xinokuechi nuu-s nuu
ta kava ka ndɨyɨ. 54 Vax kuyatni xa keé
ngandii, te vax kuyatni kɨu kuu sabado, kɨu
ka ndetatu ñayiu Israel. N-ka kida-i ntdaa
tniu-i xa ma kadatniu-i ɨnka kɨu jan. 55 Ñadɨ'ɨ
n-ka xitandijun Jesús nde Galilea xi'in nde
Jerusalén jan, n-ka xo nde'a-ña xa n-xajan
ni'ni José Jesús yau kava jan. 56 Ijan dada
juan nu'u-ña xa kada tu'a-ña perfume xi'in
yuchi xe'en vidi. Te n-ka ndetatu-ña kɨu
sabado jan na n-ta'u tniu Ianyuux.

24

N-nandoto Jesús

1 Kɨu kixe'e semana, ntanene ka xne'e-ña
perfume xi'in yuchi xe'en vidi n-ka kida
tu'a-ña jua'an ntuku yau kava nuu n-kaa
ni'ni Jesús. 2 Nu n-ka xee-ña ijan, te n-ka
xini-ña xa xá n-xikojuiin yuú tkute ka'nu
ndi'u yau kava. 3 N-ka kɨu-ña xiti kava jan,
te ña n-ka nani'i-ña Jesús. Ijan dada n-ka
ndee-ña. 4 Ñayo-ña n-ka kutnuni ini nax
n-kuu. Mee ni xa n-ka xani ini-ña nax
n-ya'a. Danaa xnii uu ángel nuu xnii-ña.
Xni'no-ia da'ma diñu. 5 Xaxe'e xa n-ka
yu'u-ña, n-ka xe juiin xiti-ña nuu-ia. Te ka
xia'an-ia:

—Maxku ku nanduku koio-n Ia
n-nandoto nuu kaa ndɨyɨ. 6 Ña yoo-ia.
N-nandoto-ia. Naja'an koio nax n-ja'an-ia
na ta kee ka-ia distrito Galilea. 7 N-ja'an-ia
xa mee-ia, Ia kuu ñayiu, io xa kada ɨɨn se
kada xa tnɨɨ ña'a se loko. N-xio xa nkuitakaa
dika-ia. N-xio xa nandoto-ia kɨu kuu uni.

8 Te n-ka naja'an-ña tnu'u n-ja'an-ia.
9 N-ka xiko-ña te n-ka xian tnu'u-ña uxi
ɨɨn se n-dakua'a ña'a Jesús xi'in dava ñayiu
nax n-ya'a yau kava. 10 Ɨɨn ñá jan nani
María Magdalena. Ɨnka-ña nani Juana.
Ɨnka-ña nani María. Dɨ'ɨ Jacobo kuu ñá ya'a.
N-ka xian tnu'u ñá ijan xi'in dava ka ñadɨ'ɨ
n-ka xe'en ijan uxi ɨɨn-s xijan. 11 Ñayo-s
n-jandixa. N-ka xani ini-s xa ña n-ka ja'an
ndaa-ña. N-ka xani ini-s xa n-ka ja'an
lilu-ña. 12 Nu n-teku Spedru, te n-kee-s.
N-kendava-s. Juan kotoni'ni-s yau kava jan.
N-xajan nenuu-s, te n-xini-s xa mee nga
da'ma linu n-ñuduku Jesús yuku. N-yu'u-s.
N-xiko-s, te juan nu'u-s Jerusalén.

Ndatnu'u Jesús xi'in uu se Emaús

13 Kɨu ni ijan ka ndixi se n-dakua'a
ña'a Jesús ñuu luchi nani Emaús xa n-ka
xe'en-s Jerusalén. Naxa uxi kilómetro ne'e
Jerusalén xi'in Emaús. 14 Ka ndatnu'u-s
ntdaa xa n-ya'a. 15 Nɨni ka ndatnu'u-s xi-
jan, n-kendita Jesús, te n-xika-ia xi'in-s.
16 N-kida Ianyuux xa ñayo-s n-najini Jesús.
17 Te xia'an-ia nuu-s:

—¿Nax ka ndatnu'u-n nɨni ka xika-n?

N-ka nujuiin-s. Xñu'u ko'yo nuu-s.
18 Cleofas nani ɨɨn-s. Xia'an-s:

—Ntdaa ñayiu xtuu Jerusalén n-ka teku
xa n-ya'a, ¿nax kuu xa ña n-teku-n xa
n-ya'a?

19 Te xia'an-ia:

—¿Nax n-kuu?

Ka xia'an-s:

—Ka ndatnu'u-da nax n-ya'a Jesús, se
Nazaret, se n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux. Va'a n-kutnuni ini-s tnu'u-ia, te
va'a n-kida-s tniu-ia. Dɨuni va'a n-kida-s
ñayiu. 20 Ka ndatnu'u-da janda n-ka kida
dutu ka taxnuni nuu-da xi'in dava se Israel
ka taxnuni nuu-da xa n-tnɨɨ ña'a juxtixia
romano, te janda n-ka tekuechi ña'a-s xa
n-xe kodo u'u-s te n-xatakaa dika ña'a-s.
21 Ntdaa daña, ñayiu Israel n-ka ñu ini xa
dayaa ña'a-s nuu se Roma n-kuu. Kuiti ndaa
xa daa kada-s na n-ja'an-s chi vitna n-chitu
uni kɨu n-xi'í-s. 22 Dɨuni kue'e xa n-ka xani
ini-da xa n-ka ja'an dava ñá xndeka tna'a
xi'in-da xa n-nandoto-s. Ne'e datne vitna
n-ka xe'en-ña yau kava nuu n-xe konduxi-s,
23 ko ñayo-ña n-nani'i-s. N-ka xiko-ña te
n-ka najani-ña xa n-kida Ianyuux xa n-ka
xini-ña ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia.
N-ka ja'an-ia xa n-nandoto-s. 24 Te n-ka
xe'en dava se ka kunduu xi'in-da yau kava
te n-xetna'a tnu'u n-ka ja'an-ña. Dani
mee-s, ñatu n-nani'i ña'a-s.

25 Te xia'an Jesús nuu-s:

—Naka u'u ka kutnuni ini-n. Naka kuee
xa kuee ka jandixa-n ntdaa tnu'u n-ka chi-
dotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. 26 ¿Nax kuu xa ña ka kutnuni ini-n
xa n-xio xa nda'u ya'a Cristu, te ndadaka'nu
ña'a Ianyuux?

27 Te n-dakua'a-ia-s. N-kakune'e-ia nt-
daa tnu'u Ianyuux xyodotnuni kakune'e
ña'a. N-kixe'e-ia xa kakune'e-ia tnu'u

n-chidotnuni Moisés xi'in tnu'u n-ka chi-
dotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Ijan dada n-kakune'e-ia dava ka
tnu'u Ianyuux kakune'e ña'a.
28 Te n-ka kuyatni-ia xi'in-s ñuu juan
ndixi-s, te n-kida nga-ia xa jɨ'ɨn ka-ia. 29 Te
juexa n-ka ja'an-s nuu-ia xa ndoo-ia xi'in-s.
Ka xia'an-s:
—Na ndoo-ro chi juan keé ngandii.
Te n-kɨu-ia ve'e-s. 30 N-nukoo-ia xa kax-
dini-ia xi'in-s. N-tnɨɨ-ia ɨɨn tila, te n-xijan
ta'u-ia nuu Ianyuux. N-ta'u-ia tila jan, te
n-dakexio-ia. 31 Te n-kida Ianyuux xa n-ka
najini-s-ia. Danaa n-ndoñu'u-ia. 32 Te ka
xia'an tna'a-s:
—Naka vichi n-kuu anu-ro xa kutnuni
ka ini-ro tnu'u Ianyuux na n-ndatnu'u-ro
xi'in-ia te n-kida-ia xa kutnuni ini-ro tnu'u
Ianyuux na ndeka tna'a-ro xi'in-ia juan
ndixi.
33 Te hora ijan ni n-ka ndojuiin-s. N-ka
xiko ntuku-s. Jua'an koio-s Jerusalén. N-ka
kɨu-s ve'e nuu xyuku uxi ɨɨn se n-dakua'a
ña'a Jesús xi'in dava ñayiu n-ka xo kandi-
jun ña'a. 34 N-xian tnu'u ñayiu xyuku ijan
se Emaús jan xa n-nandoto Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro, te n-xini ña'a Simón. 35 Te n-ka
najani mee-s naxa n-ya'a ichi ka nu'u-s.
Dɨuni n-ka najani-s xa n-ta'u-ia tila, te dana
ini n-ka najini-s-ia.

N-xee Jesús nuu xyuku ñayiu n-dakua'a-ia

36 Nɨni ka najani-s xijan nuu ñayiu xyuku
ijan, danaa nujuiin Jesús me'ñu-i ntdaa-i.
N-ja'an-ia:
—Va'a nga ta'u kuu koio-n.
37 Yo vichi n-ka yu'u-i, te n-ka xani ini-i
nuu nax xnde'a-i. 38 Xia'an-ia nuu-i:
—¿Nakuenda ka yu'u-n? ¿Nakuenda ka
chi ini-n? 39 Kunde'a koio nda'a-r. Kunde'a
koio xe'e-r, te tnɨɨ ña'a koio xa na kutnuni
ini-n xa mee-r kuu Jesús chi nu anu n-kuu-r
ma koo yɨkɨ-r, ma koo kuñu-r; ko io kuñu-r,
io yɨkɨ-r —kuu-ia, xia'an-ia.
40 Ijan dada n-dande'a-ia-i nda'a-ia,
xe'e-ia, 41 ko ñatu n-ka jandixa-i xa mee
Jesús nujuiin chi xaxe'e xa ka yu'u anu-i
xi'in xaxe'e xa yo vichi ka kudɨ ini-i.
Xia'an-ia:
—¿Io xa kaxi-ro a?
42 Te n-ka xia'an-i-ia dava chaka n-tau.
43 N-tnɨɨ-ia-tɨ, te n-ka xo nde'a-i xa
n-xaxi-ia-tɨ. 44 Te xia'an-ia:
—Na n-xo tuu-ro, n-ja'an-r nuu-n xa:
"Io xa jɨn tna'a ntdantu'u tnu'u Ianyuux
kakune'e ña'a n-chidotnuni Moisés xi'in xa
n-ka chidotnuni se n-ka kidava'a Salmos."
45 Ijan dada n-kida-ia xa n-ka kutnuni ini-i
tnu'u Ianyuux xyodotnuni. 46 Te xia'an-ia:
—Xyodotnuni xa io xa nda'u ya'a ru'u,
Ia kuu Cristu, te nandoto-r kɨu kuu uni.
47 Xyodotnuni xa io xa tunda'a ña'a-r jɨ'ɨn
ntdantu'u ñuu ñuñayiu xa ja'an koio-n nuu
ñayiu nax io xa kada-i xa na natu ini-i
xa n-ka kida-i kuechi, te taxkanu ini ña'a
Ianyuux. Io xa du'a kada koio-n ki'na ka
Jerusalén. 48 N-ka xo nde'a-n xa n-xetna'a
tnu'u xyodotnuni. Juña tnu'u koio xa'a
dava ka ñayiu. 49 N-taxi Taa-ro Ianyuux
tnu'u-ia xa taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia ndo'o ɨɨn
ɨɨn-n. Tunda'a-r xijan, ko kundetu koio-n
ñuu ya'a, te dani kundetu koio-n hora na
kada Ianyuux xa kua'a koio-n xa kada-n
tniu-ia —kuu Jesús, xia'an-ia nuu-i.

Juan ndaa Jesús andɨu

50 Nu n-xika kɨu, te ndeka-ia ñayiu jua'an
yu'u ñuu Betania, te n-dandaa nda'a-ia
andɨu, te n-xijan ta'u-ia nuu Ianyuux xa
na chindee chituu ña'a-ia. 51 Nɨni du'a
ja'an-ia nuu Ianyuux, juan ndaa-ia andɨu.
52 Te n-ka nakuetu-i nuu-ia nɨni juan nu'u
koio-i Jerusalén. Yo n-ka kudɨ ini-i. 53 Te
n-ka xo xe'en-i veñu'u Jerusalén xa n-ka xo
nakuetu-i nuu-ia.
Xa'a kuu tnu'u n-najani daña, Sluka
nuu-n, Ta Teófilo.

Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Sua

Ia nani Tnu'u Ianyuux, n-kixee-ia ñuñayiu

1 Nde ki'na nuu, xá daa, tuu Ia nani Tnu'u
Ianyuux. Kunduu Ia nani Tnu'u Ianyuux
xi'in Ianyuux. Te Ia nani Tnu'u Ianyuux
kuu Ianyuux. 2 Antecas xa kua'a ntdaa
xa io, te n-xo tuu Tnu'u Ianyuux xi'in
Ianyuux. 3 N-kidava'a Ianyuux xi'in mee-ia
ntdaa xa io. Ni ɨɨn xa io ña n-kidava'a
meni Ianyuux. Xi'in Ia nani Tnu'u Ianyuux
n-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io. 4 Kida Ia
nani Tnu'u Ianyuux xa xtuu ñayiu. Kida-ia
xa kutnuni ini ñayiu xa kuu xandaa. Ná
kuu luz va'a ka koko, da kuu Tnu'u Ianyuux.
5 Koko luz va'a ka koko nuu nee, te ña
n-kua'a nuu nee xa chida'u-i luz va'a ka
koko.
6 Te n-xee ɨɨn seyɨɨ n-tunda'a Ianyuux.
Nani-s Sua. 7 N-xee-s xa ja'an ndaa-s xaxe'e
luz va'a ka koko. N-ja'an ndaa-s xaxe'e
luz va'a ka koko, xa na jandixa koio ntdaa
ñayiu luz jan. 8 Sua, ñatu n-kuu-s luz va'a
ka koko. Diko ni n-xee-s xa ja'an ndaa-s
xaxe'e luz jan. 9 Te luz va'a ka koko, luz
ndaa, n-kixee ñuñayiu. Kida-ia xa kutnuni
ini ntdaa ñayiu xa kuu xandaa.
10 N-xo tuu Tnu'u Ianyuux ñuñayiu.
Xi'in mee-ia n-kidava'a-ia xi'in Ianyuux
ñuñayiu. Ko ña n-ka kutnuni ini ñayiu
ñuñayiu jundu kuu-ia. 11 N-kixee-ia
ñuñayiu, ko ñayiu n-kidava'a-ia, ña n-ka
xeka va'a-i-ia. 12 Dava-i, joon, n-ka xeka
va'a-i-ia, n-ka jandixa-i-ia. Te xaxe'e xa
n-ka jandixa-i-ia, te n-kida-ia xa n-ka
nduu-i da'ya Ianyuux. 13 Ña ka kuu da'ya
Ianyuux ná ka kuu da'ya ñayiu. Chi da'ya
ñayiu ka kaku-i hora tuu ɨɨn seyɨɨ xi'in
ñadɨ'ɨ-s. Ka kaku-i xaxe'e xa juini ɨɨn seyɨɨ
xa koo da'ya. Ko da'ya Ianyuux, ka kuu-i
da'ya-ia xaxe'e xa n-kida-ia xa n-ka nduu-i
da'ya-ia.
14 Ia nani Tnu'u Ianyuux, n-kixee-ia
ñuñayiu. N-kaku-ia ná ka kaku mee-ro, te
n-xo tuu-ia xi'in-ro. N-ka xo nde'a-da xa Ia
kunxa'nu ka kuu-ia. Ia kunxa'nu ka kuu-ia,
te medini-ia kuda'ya ña'a Taa-ia Ianyuux.
N-ka xo nde'a-da xa xemani ña'a-ia mee-ro,
te kundau ini ña'a-ia mee-ro, te ja'an-ia xa
kuu xandaa. 15 Te n-ja'an ndaa Sua xaxe'e-ia
hora n-kana-s:
—Se ya'a kuu se n-kakune'e-da nuu-n.
N-ja'an-da xa juindodo nuu mee-da nuu
mee-ia kixee, ko taxnuni ka mee-ia dada
mee-da. Chi antecas xa kua'a ntdaa xa io,
te xá daa tuu-ia.
16 Te kue'e xa kue'e xa n-taxi-ia. Xá
n-ka tnɨɨ-ro, ntdaa-ro, xamani-ia xi'in xa-
mani-ia. 17 Chi tnu'u n-ta'u tniu Ianyuux,
n-taxi Ianyuux xi'in Moisés. Te xam-
ani-ia xi'in xa kuu xandaa, n-taxi-ia xi'in
Jesucristu. 18 Nuncas ña n-xini ni ɨɨn
ñayiu Ianyuux, xi'in nuu-i. Idini Da'ya
Yɨɨ Ianyuux, n-kida-ia xa jini-ro Ianyuux.
Kunduu-ia xi'in Taa-ia Ianyuux, te dande'a
ña'a-ia Taa-ia Ianyuux mee-ro.

N-ja'an ndaa Sua xaxe'e Jesús
(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

19 Te se Israel io ñuu nani Jerusalén, n-ka
tunda'a-s dutu xi'in se levita nuu Sua, xa
kajan tnu'u koio-s jundu kuu-s. 20 N-ja'an
ndaa Sua. Xandaa xakuiti n-ja'an Sua jundu
kuu-s, ña n-chida'u-s ni ɨɨn. N-ja'an-s:
—Ru'u, ñatu kuu-r Cristu, Ia tunda'a
Ianyuux.
21 N-ka xijan tnu'u ka-s:
—¿Jundu kuu-n? ¿Elías kuu-n a?
N-ja'an-s:
—Ñatu kuu-r Elías.
N-ka xijan tnu'u ka-s:
—¿Kuu-n se tunda'a Ianyuux xa juña
tnu'u-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu a?
N-xia'an-s:
—Ña'a.
22 Xijan kuu xa n-ka ja'an-s:
—Ndoñu'u-n xa ja'an ndaa-n jundu
kuu-n. Io xa najuña tnu'u koio-r nuu se
n-ka tunda'a ña'a. ¿Nax ja'an-n xaxe'e-n?
23 N-xia'an Sua:
—Ru'u kuu se kana yuku nuu ñayo
ñayiu io: “Kada tu'a koio-n ichi nuu kixi
Xto'o-ro.” Ja'an mee-r ná n-ja'an se n-xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xá n-kuu
kue'e kuia, se n-xo nani Isaías.
24 Te se ijan, se n-ka tunda'a se Israel io
ñuu nani Jerusalén, mee-s ka kuu se fariseu.
25 N-ka xijan tnu'u-s:
—Nux ñatu kuu-n Cristu, ni Elías, ni se
juña tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, te,
¿nakuenda dajuendute-n ñayiu nda?
26 N-ja'an Sua:
—Mee-r dajuendute ñayiu xi'in ndute ni.
Io ɨnka seyɨɨ tuu me'ñu mee-n vitna, ko ta

najini ka-n-sɨ. [27] Juini ndodo nuu ka-r vaxi,
ko taxnuni ka mee-s dada mee-r. Ni xa ku
kuu-r muxu-s, ma kua'a-r. Ni xa nandaxi-r
correa ndixa-s, ma kua'a-r.
[28] Te ntdaa xa'a n-ya'a ñuu nani
Betábara, ɨnka xio de'va nani Jordán, nuu
n-dajuendute Sua ñayiu.

Jesús kuu Tkolelu n-taxi Ianyuux

[29] Kɨu kuu uu, n-xini Sua xa vax kuyatni
Jesús, te n-ja'an-s:
—Kunde'a koio-n. Vaxi se kuu Tkolelu
n-taxi Ianyuux. Se dita kuechi ñayiu
ñuñayiu kuu-s. [30] N-ja'an ndaa-da xax-
e'e mee-s, hora n-ja'an-da xa ndodo nuu
ka-da n-kixee nuu ɨɨn seyɨɨ taxnuni ka dada
mee-da. Taxnuni ka-ia, chi xá daa tuu-ia,
antecas xa kua'a ntdaa xa io. [31] Te mee-da,
ña n-xo najini-da-ia. Juini n-dajuendute-da
ñayiu, xa kutnuni ini koio ñayiu Israel
jundu kuu mee-ia, ko na n-kixi-ia, te ña
n-najini-da-ia.
[32] N-ja'an ndaa Sua:
—N-xini-da Espíritu Ii vax juun nde
andɨu. Ná kaa ɨɨn data n-kaa-ia, te
n-ndoo-ia xi'in se ya'a. [33] Ta kutnuni ini
ka-da jundu kuu-s, ko n-xo naja'an-da nax
n-ja'an Ianyuux, hora n-tunda'a ña'a-ia
mee-da vaxi, xa dajuendute-da ñayiu nuu
ndute. N-ja'an Ianyuux: "Jini-n Espíritu Ii
vax juun nde andɨu, te jini-n xa ndoo-ia nuu
ɨɨn seyɨɨ. Seyɨɨ jan kada xa tnɨɨ koio ñayiu
Espíritu Ii." [34] N-xini-da xa du'a n-kuu,
te ja'an ndaa-da xa se ya'a kuu Da'ya Yɨɨ
Ianyuux.

N-ja'an Jesús Ndrixi xi'in Spedru

[35] Kɨu kuu uni, ɨnka vuelta n-xo tuu Sua
xi'in uu se dakua'a-s. [36] N-xini Sua xa ya'a
Jesús ijan, te n-ja'an-s:
—Kunde'a koio. Se ijan kuu Tkolelu
n-taxi Ianyuux.
[37] Na n-ka teku uu se dakua'a Sua nax
n-ja'an-s, te n-ka xe kuitandijun-s Jesús.
[38] N-konenuu Jesús, te n-xini-ia se xndijun
ña'a. N-ja'an-ia:
—¿Nax ka nduku-n?
N-ka ja'an-s:
—Rabí, ¿ndexu io-n? (Rabí juini kachi:
maestru.)
[39] N-ja'an-ia:
—Na jɨ'ɨn-ro, te jini-n nde tuu-r.
Xijan kuu xa ndeka-ia-s jua'an, te n-ka
xini-s nde tuu-ia. N-ka ndoo-s xi'in-ia kɨu
ijan, chi n-ñini. Vaa xá kaa koon xañini kuu.
[40] ɨɨn se ijan nani Ndrixi. Ñani Simón
Spedru kuu-s. N-teku-s nax n-ja'an Sua,
te n-xe kuitandijun-s Jesús. [41] Hora ijan
ni n-nanitna'a-s xi'in ñani-s Simón, te
n-ja'an-s:
—N-ka nanitna'a-r xi'in Mesías, Ia
n-tunda'a Ianyuux. (Mesías juini kachi:
Cristu.)
[42] Ndeka Ndrixi Simón jua'an nuu Jesús.
Na n-xini Jesús Simón, n-ja'an-ia:
—Ndo'o kuu Simón, da'ya Jonás. Danani
ña'a-r Cefas. (Cefas juini kachi: Spedru. Te
Spedru juini kachi: yuú ka'nu ka.)

N-ja'an Jesús Slipe xi'in Natanael

[43] Kɨu kuu koon, n-juini Jesús xa jɨ'ɨn-ia do
Galilea. N-nanitna'a-ia xi'in ɨɨn seyɨɨ nani
Slipe. N-ja'an Jesús:
—Kunduu-n xi'in-r.
[44] Te Slipe kuu se ñuu nani Betsaida. Te
Betsaida kuu ñuu Ndrixi xi'in Spedru xi'in
Slipe. [45] N-nanitna'a Slipe xi'in Natanael, te
n-ja'an-s:
—N-ka nanitna'a-r xi'in ɨɨn seyɨɨ. Hora
n-chidotnuni Moisés tnu'u n-ta'u tniu
Ianyuux, n-ja'an-s xa kixi ɨɨn seyɨɨ. Se n-ka
xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu du.
N-ka chidotnuni-s xa kixi ɨɨn seyɨɨ. Te vitna
xa n-ka nanitna'a-r xi'in-s. Kuu-s Jesús,
da'ya José. Se ñuu Nazaret kuu-s.
[46] N-xia'an Natanael:
—¿Ñuu Nazaret? ¡Ma kua'a xa kee ɨɨn se
va'a nde ijan!
N-xia'an Slipe:
—Na jɨ'ɨn-ro, te jini-n.
[47] Te n-xini Jesús xa vaxi Natanael nuu
tuu-ia, te n-ja'an-ia:
—Kunde'a koio. Se ndaa ñuu Israel kuu
mee-s. Nuncas ña n-danda'u-s ni ɨɨn ñayiu.
[48] N-xia'an Natanael:
—¿Nanda xinitnuni ña'a-n?
N-ja'an Jesús:
—Antecas xa kana ña'a Slipe mee-n, te
n-xini ña'a-r nuu nukoo-n xeyutnu higo.
[49] N-ja'an Natanael:
—Maestru, mee-n kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
Mee-n kuu se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel.
[50] N-xia'an Jesús:
—¿Jandixa ña'a-n xaxe'e xa n-ja'an-r xa
n-xini ña'a-r nuu nukoo-n xeyutnu higo a?
Kunde'a-n tniu na'nu ka dada xijan.
[51] N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Kunde'a koio-n
xa najaan andɨu. Kunde'a koio-n ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, juan ndaa

koio-ia andɨu te vax juun koio-ia andɨu. Te
kunde'a ña'a koio-n mee-r. Se kuu ñani
tna'a ñayiu kuu-r. Kunde'a koio-n ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, kixi nuu tuu
mee-r.

2

Ɨɨn viko tnunda'a ñuu nani Caná

1 Nuu uni kɨu n-xio ɨɨn viko tnunda'a ñuu
nani Caná distrito Galilea. Te viko ve'e ijan
tuu dɨ'ɨ Jesús. 2 Te dɨuni n-ka ja'an ñayiu
ijan Jesús xi'in se dakua'a-ia, xa jɨ'ɨn-ia viko
tnunda'a. 3 Te n-ndoko vinu kuixi, te n-ja'an
dɨ'ɨ Jesús nuu-ia:
—Xá n-ndoko vinu.
4 N-ja'an Jesús:
—Dɨ'ɨ-da, ¿nakuenda du'a ja'an-n? Ta xee
ka hora xa kada-da tniu n-taxi Ianyuux.
5 N-ja'an dɨ'ɨ-ia nuu se ka dakee xio xa io
viko:
—Kada koio dava'a nga xa ta'u tniu-i.
6 Te io iñu yoo yuú kaxi yɨyujun ijan. Ɨɨn
ɨɨn yoo ñu'u koon diko a ɨɨn cientu litro
ndute. Ndute ka nanda'a ñayiu Israel xa
xne'e ii-i. 7 Te n-ja'an Jesús nuu se ka dakee
xio xa io viko:
—Dachitu yoo ya ndute.
N-ka dachitu-s yoo ndute. 8 N-xia'an-ia:
—Vitna tava ita'u-té, te kane'e-té jua'an
nuu se yɨnda'a ntdaa xa io viko.
Te ne'e-s-té jua'an. 9 N-xi'i se yɨnda'a
viko ita'u ndute n-nduu vinu, ko mee-s ña
n-xini nde n-kixi vinu. Ko n-ka xini se
ka dakee xio xa io viko, chi mee-s n-ka xe
tava-té. Se yɨnda'a xa io viko, n-kana-s
noviu, te n-ja'an-s:
10 —Ntdaa ñayiu, ditna ka dakee xio-i vinu
va'a ka. Te dada, na n-ya'a xa n-ka xi'i va'a
se xyɨ'ɨ viko, dakee xio-i vinu nda'u ka. Ko
mee-n, neva'a-n vinu va'a ka nde vitna.
11 Du'a n-kuu milagru ki'na nuu n-kida
Jesús. Ñuu nani Caná distrito Galilea,
n-dande'a Jesús ñayiu xa taxnuni-ia nuu
ntdaa xa io. Te n-ka jandixa ña'a se
dakua'a-ia. 12 Te n-xe'en Jesús ñuu nani
Capernaum. Dɨ'ɨ-ia, ñani-ia, se dakua'a-ia
du. Ijan n-ndoo-ia uni koon kɨu.

N-ja'an Jesús: "Maxku kada koio ka-n xa ve'e Taa-r kuu ná kuu nuya'u"

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

13 Vax kuyatni ɨɨn viko ñayiu Israel. Viko
nani Paxcua. N-xe'en Jesús ñuu nani
Jerusalén. 14 Ijan yeñu'u, n-nanitna'a-ia
xi'in se ka diko ngutu, tkachi, data. Se
ka dama tvini du. N-ka nukoo-s ijan.
15 N-kava-ia ɨɨn chirrión ñɨɨ. Chirrión jan,
n-kine'e-ia ntdaa se ijan, xi'in tkachi-s,
ngutu-s. N-kida-ia xa jungoio centau
kuechi se ka dama tvini, te n-dajane-ia
mexa-s. 16 N-ja'an-ia nuu se ka diko data:
—¡Kane'e koio ntdaa xa'a jua'an! ¡Maxku
kada koio ka-n xa ve'e Taa-r kuu ná kuu
nuya'u!
17 Te n-ka naja'an se dakua'a-ia nax
ja'an tnu'u Ianyuux: "Yo kuda'an-da ve'e
Ianyuux. Kuu ná kuu ñu'u koko danaa
ña'a."
18 Xijan kuu xa n-ka ja'an se Israel nuu-ia:
—¿Na milagru kada-n xa dande'a ña'a-n
xa taxnuni-n? ¿Nax kuu xa kine'e-n se ijan
veñu'u?
19 N-ja'an Jesús:
—Kanu koio veñu'u ya'a, te nuu uni kɨu
ndadava'a-r.
20 Xijan kuu xa n-ka ja'an se Israel:
—Uu diko iñu kuia n-ka kidava'a-s veñu'u
ya'a, ¿te mee-n ja'an xa ndadava'a-n nuu
uni kɨu a? ¡Juun!
21 Ko xaxe'e yɨkɨ kuñu mee-ia n-ja'an-ia.
22 Xijan kuu xa, na n-nandoto-ia xa n-kuu-ia
ndɨyɨ, te n-ka naja'an se dakua'a-ia xa du'a
n-ja'an-ia. Te n-ka jandixa-s tnu'u Ianyuux
xi'in tnu'u n-ja'an Jesús.

Va'a kutnuni ini Jesús nax kuu anu ñayiu

23 N-xo tuu Jesús Jerusalén viko Paxcua,
te n-ka jandixa ña'a kue'e ñayiu, chi n-ka
xini-i milagru n-kida-ia. 24 Ko mee Jesús,
n-xetnɨɨ anu-ia nuu ñayiu jan, chi na'a-ia
ntdaa xa ka xani ini-i. 25 Ña ndoñu'u-ia xa
ja'an ndaa ni ɨɨn ñayiu xaxe'e ñayiu jan. Chi
va'a n-kutnuni ini mee-ia ntdaa ñayiu.

3

Ɨɨn seyɨɨ nani Nicodemo

1 Te io ɨɨn se fariseu nani Nicodemo. Sex-
a'nu taxnuni nuu ñayiu Israel kuu-s. 2 Ɨɨn
xakuaa n-xe kotoni'ni-s Jesús, te n-ja'an-s:
—Maestru, ka xini-da xa n-tunda'a ña'a
Ianyuux mee-n xa dakua'a ña'a-n. Ni ɨɨn
ñayiu ma kua'a xa kada-i milagru kida
mee-n, nux ña tuu mee-n xi'in Ianyuux.
3 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux ma nakaku
ɨɨn ñayiu ɨnka vuelta, ma kua'a-i xa jini-i
nuu taxnuni Ianyuux.
4 N-xia'an Nicodemo:

—¿Nanda kua'a xa nakaku ɨɨn ñayiu xa'nu ɨnka vuelta? Ma kua'a xa ndeé ɨɨn ñayiu xiti dɨ'ɨ-i te nakaku-i vuelta kuu uu.
5 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux ndute ma nakaku ɨɨn ñayiu, ma kua'a-i xa kɨu-i nuu taxnuni Ianyuux. Te nux ma kada Espíritu Ii xa nakaku-i, te ma kua'a-i xa kɨu-i nuu taxnuni Ianyuux. 6 Hora kaku ɨɨn ñayiu, kuu-i da'ya ñayiu te kuu-i ñayiu. Hora kida Espíritu Ii xa nakaku ɨɨn ñayiu, xijan kuu ná kuu xa n-nakaku-i vuelta kuu uu, te n-nduu-i da'ya Ianyuux. 7 Maxku yu'u-n xaxe'e xa n-ja'an-r xa io xa nakaku koio-n ɨnka vuelta. 8 Kuu ná kuu xa kane tachi. Dava'a nga nuu juini tachi xa kane-i, te kane-i. Teku-n xa kane tachi, ko ña xini-n ndexu vaxi tachi, ni ña xini-n nde jɨ'ɨn tachi. Du'a kuu hora kida Espíritu Ii xa nakaku ɨɨn ñayiu vuelta kuu uu.
9 N-ja'an Nicodemo:
—¿Nanda kuu xa du'a kuu?
10 N-ja'an Jesús:
—Mee-n kuu maestru ñayiu Israel, te, ¿ñatu kutnuni ini-n a? 11 Xandaa kuu xa ja'an-r. Ka ja'an-r xa ka xini-r. Ka ja'an ndaa-r xaxe'e xa n-ka xini-r. Ko ña jandixa koio-n nax ka ja'an-r. 12 N-ja'an-r xa io ñuñayiu, te ña jandixa koio-n. ¿Janda kua'a xa jandixa koio-n nux na ja'an-r xa io nde andɨu?
13 'Nuncas ña n-xe xee ni ɨɨn ñayiu andɨu. Ko vax juun ɨɨn seyɨɨ nde andɨu. Se kuu ñani tna'a ñayiu kuu-s, te n-xo tuu-s andɨu.
14 Ná n-xe katakaa Moisés ɨɨn koo nuu ñayo ñayiu io, du'a io xa katakaa koio ñayiu Se kuu ñani tna'a ñayiu. 15 Ntdaa ñayiu ka jandixa Se kuu ñani tna'a ñayiu, ma kuú-i xi'in kuechi-i. Kutuu va'a koio-i andɨu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

Yo kue'e n-xemani Ianyuux ñayiu ñuñayiu

16 'Yo kue'e n-xemani Ianyuux ñayiu ñuñayiu. Xijan kuu xa n-taxi-ia Da'ya Yɨɨ-ia. Medini-ia n-kuda'ya ña'a Taa-ia Ianyuux. Ntdaa ñayiu ka jandixa mee-ia, ma kuú-i. Kutuu va'a koio-i andɨu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 17 Chi ña n-tunda'a Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu xa kada u'u-ia ñayiu. N-tunda'a-ia Da'ya Yɨɨ-ia vaxi, xa dakaku-ia ñayiu xa ma kuú-i xi'in kuechi-i.
18 'Ma kada u'u Ianyuux ñayiu jandixa Da'ya Yɨɨ-ia. Ko ñayiu ña jandixa Da'ya Yɨɨ-ia, xá n-ndadandaa-ia-i, chi ña jandixa-i idini Da'ya Yɨɨ Ianyuux. 19 Xá n-ndadandaa-ia-i, xaxe'e xa ña ka xemani-i luz va'a ka koko. N-ki xee luz jan ñuñayiu, ko n-ka juini ñayiu xa ndoo na'i-i nuu nee, chi ka kida-i xa u'u. 20 Ntdaa ñayiu kida xa u'u, ka xini u'u-i luz va'a ka koko. Ma xee-i nuu koko luz jan, nada na dande'a-ia-i xa ka kida-i xa u'u. 21 Ko ñayiu ka kida xandaa, mee-i xee koio nuu koko luz va'a ka koko. Xee-i xa na dande'a-ia-i xa n-ka kida-i xa juini Ianyuux. —Kuu Jesús xia'an-ia.

Ɨnka vuelta ja'an ndaa Sua xaxe'e Jesús

22 Dada, n-xe'en Jesús distrito Judea. Ijan n-xo tuu-ia xi'in se dakua'a-ia. Ijan n-xo dajuendute-ia ñayiu. 23 Sua tuku, n-xo dajuendute-s ñayiu, nuu nani Enón yatni ñuu nani Salim. Ijan io kue'e ndute. Ijan n-ka xo xee ñayiu, te n-dajuendute-s-yɨ. 24 Chi daa ta kɨndi'u ka Sua vekaa.
25 Te n-ka jantna'a tnu'u se dakua'a Sua xi'in ɨnka se Israel. N-ka jantna'a tnu'u-s nanda koo xa kune'e ii ñayiu. 26 Se dakua'a Sua n-ka xee-s nuu-s, te n-ka ja'an-s:
—Maestru, kunde'a-n se n-xo tuu xi'in-n ɨnka lado de'va Jordán. Ijan n-ja'an ndaa-n xaxe'e-s. Vitna dajuendute mee-s ñayiu tuku, te ntdaa ñayiu xee koio nuu-s.
27 N-ja'an Sua:
—Ɨɨn seyɨɨ, ma kua'a xa tnɨɨ-s ni ɨɨn, nux ña xia'an Ianyuux. 28 N-ka teku-n xa n-ja'an-r xa ñatu kuu-r Cristu, Ia tunda'a Ianyuux. N-ka teku-n xa n-ja'an-r xa n-tunda'a ña'a Ianyuux mee-r, xa ndodo nuu-r nuu se ijan vaxi. 29 Ná kuu ɨɨn noviu kuu Jesús. Ná kuu se kumani xi'in noviu kuu mee-r. Se kueka novia kuu noviu. Ko se kumani xi'in noviu, nujuiin-s yatni noviu, te teku-s tnu'u-s, te yo kuvete-s xaxe'e tnu'u-s. Xijan kuu xa kuvete xa kuvete mee-r, xaxe'e xa xee koio ñayiu nuu Jesús.
30 Io xa dandoo ña'a ñayiu mee-r. Io xa koo koio-i xañu'u ka xi'in xañu'u ka nuu Jesús.

Jesús, nde andɨu vaxi-ia

31 Jesús, nde andɨu vaxi-ia, te kunxa'nu ka mee-ia dada ntdaa ñayiu ñuñayiu. Se ñuñayiu, ɨɨn nuu ka kuu-s xi'in ntdaa ñayiu ñuñayiu. Ka ja'an ni-s xa io ñuñayiu. Jesús vaxi nde andɨu, te kunxa'nu ka-ia dada ntdaa ñayiu ñuñayiu. 32 Ja'an ndaa-ia xaxe'e xa n-xini-ia. Ja'an ndaa-ia xaxe'e xa n-teku-ia. Ko dani ña jandixa ni ɨɨn ñayiu nax ja'an-ia. 33 Nux jandixa ɨɨn ñayiu tnu'u-ia n-kuu, te du'a joon ja'an anu-i

xa ja'an Ianyuux xandaa. 34 Chi n-tunda'a
Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia vaxi-ia ñuñayiu. Ja'an
Da'ya Yɨɨ-ia tnu'u Ianyuux, chi xia'an
Ianyuux xa xia'an ka-ia Espíritu Ii nuu
Da'ya Yɨɨ-ia. 35 Xemani Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia.
Xá n-xia'an Ianyuux ntdaa xa io nuu Da'ya
Yɨɨ-ia. 36 Nux jandixa ɨɨn ñayiu Da'ya Yɨɨ
Ianyuux, tuu va'a-i xi'in Ianyuux vitna xi'in
nde kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Nux ña jandixa ɨɨn
ñayiu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, ma kutuu va'a-i
xi'in Ianyuux. Kada u'u Ianyuux mee-i,
vitna xi'in nde kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

4

Ɨɨn ñadɨ'ɨ ñuu nani Samaria

1 N-kutnuni ini Jesús xa ka tekutnu'u se
fariseu ntdaa xa kida-ia. N-ka tekutnu'u-s
xa kue'e ka ñayiu kunduu xi'in Jesús dada
Sua. N-ka teku-s xa dajuendute Jesús kue'e
ka ñayiu dada Sua. 2 Mee Jesús, ña n-xo da-
juendute-ia ñayiu, ko se dakua'a-ia n-ka xo
dajuendute-s ñayiu. 3 Te n-kee Jesús distrito
Judea, te juan nu'u-ia distrito Galilea.
4 Te n-xio xa ya'a-ia distrito Samaria.
5 Xijan kuu xa n-xee-ia ñuu nani Sicar
distrito Samaria. Katuu ñuu Sicar yatni
ñu'u n-xia'an taxa'nu tnetnu-ro Jacob nuu
da'ya-s José. 6 Ijan katuu doko ndute Jacob.
Te n-xiau Jesús xa n-xika-ia ichi. Xijan kuu
xa nukoo-ia yudoko jan. Naxa kaa x-uu kuu.
7 Ijan n-xee ɨɨn ñadɨ'ɨ Samaria xa tava-ña
ndute doko jan. N-ja'an Jesús nuu-ña:

—Taxi xaku ndute na ko'o-r, chi
yichi-r-té.

8 Chi xá jua'an se dakua'a-ia xiti ñuu, xa
jueen-s xa kaxi-s xi'in-ia.

9 Xijan kuu xa n-ja'an ñadɨ'ɨ Samaria:

—Té Israel kuu mee-n. ¿Nax kuu xa
xijan-n ndute nuu mee-da? Chi kuu-da
ñadɨ'ɨ Samaria.

(Chi se xini u'u tna'a ka kuu ñayiu Is-
rael xi'in ñayiu Samaria.) 10 N-ja'an Jesús
nuu-ña:

—Nux n-kutnuni ini-n xa n-taxi Ianyuux,
te n-kutnuni ini-n jundu xijan ndute n-kuu,
te kajan mee-n nuu mee-r, te taa-r ndute
va'a xa kutuu va'a-n.

11 N-ja'an ñadɨ'ɨ:

—Dito, ña tuu nax ne'e-n xa tava-n
ndute, te yo kunu doko ndute. ¿Ndexu
tava-n ndute va'a jan? 12 Taxa'nu tnetnu-da
Jacob n-taxi doko ndute ya'a. Mee-te xi'in
da'ya-te, kɨtɨ-te, ntdaa-te n-ka xi'i ndute
ya'a. ¿Kunxa'nu ka mee-n dada mee-te a?
13 N-ja'an Jesús:

—Ntdaa ñayiu ka xi'i ndute ya'a,
nayichi-i-té ɨnka vuelta. 14 Ko dava'a nga
ñayiu ko'o ndute juña'a mee-r, nuncas ma
nayichi ka-i. Ná kuu doko ndute kane anu
ñayiu jan, da kuu ndute juña'a-r ñayiu jan,
te xijan kutuu va'a-i kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

15 N-ja'an ñadɨ'ɨ:

—Dito, taa-n ndute jan, xa ma yichi
ka-da-té, te ma kixi ka-da ya'a xa
tava-da-té.

16 N-ja'an Jesús:

—Jua'an, juan kueka yɨɨ-n, te kan-
deka-n-sɨ ndixi ya'a.

17 N-ja'an ñadɨ'ɨ:

—Ñayo yɨɨ-da io.

N-ja'an Jesús:

—Va'a ja'an-n xa ñayo yɨɨ-n io. 18 N-xo
tuu-n xi'in o'on seyɨɨ. Te tuu-n xi'in
ɨnka seyɨɨ vitna, ko ña kuu-s yɨɨ-n. Ndaa
n-ja'an-n.

19 N-ja'an ñadɨ'ɨ:

—Dito, tu ini-da xa té xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu kuu mee-n. 20 Taxa'nu
tnetnu-da, n-ka nakuetu-te nuu Ianyuux
yuku ya'a. Ka ja'an ñayiu mee-n, xa io
xa nakuetu ñayiu nuu Ianyuux ñuu nani
Jerusalén.

21 N-ja'an Jesús:

—Ñadɨ'ɨ, io xa jandixa-n nax ja'an-r. Xee
hora, xa ni yuku ya'a ni ñuu Jerusalén,
ma nakuetu koio ka ñayiu nuu Taa-ro
Ianyuux. 22 Ka nakuetu mee-n nuu Ianyuux
ta jini koio ka-n. Ka nakuetu mee-r nuu
Ianyuux ka xini-r. Chi nuu ñayiu Israel,
n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia, xa kixi Ia dakaku
ñayiu xa ma kuú-i xi'in kuechi-i. 23 Xee
kɨu, te xá n-xee hora, ndadaka'nu ndaa
koio ñayiu Taa-ro Ianyuux. Ñayiu ndaa
jandixa Ianyuux, ni'i koio-i tnu'u ndaa-ia,
te ndadaka'nu koio-i-ia xi'in anu-i. Nduku
Taa-ro Ianyuux ñayiu jan, xa ndadaka'nu
koio-i-ia. 24 Ná kuu Espíritu Ianyuux, da kuu
Ianyuux. Chi ña kua'a xa jini koio ñayiu
Ianyuux xi'in nuu-i. Ñayiu ndadaka'nu
Ianyuux, io xa ndaa jandixa koio-i-ia, io xa
jandixa koio-i-ia xi'in ntdaa anu-i.

25 N-ja'an ñadɨ'ɨ:

—Na'a-da xa kixi Mesías, Ia tunda'a
Ianyuux. Danani ña'a ñayiu Cristu. Na kixi
mee-ia, te kachitnuña'a-ia ntdaa.

26 N-ja'an Jesús:

—Mee-r kuu-ia. Se ndatnu'u xi'in-n kuu-ia.

27 Nɨni du'a ndatnu'u Jesús xi'in ñadɨ'ɨ, n-ka naxee se dakua'a-ia. Ña n-ka kutnuni ini-s nax kuu xa ndatnu'u-ia xi'in ɨɨn ñadɨ'ɨ. Ko ni ɨɨn-s ña n-ka xijan tnu'u nax xijan tnu'u-ia, nax kuu xa ndatnu'u-ia xi'in-ña. 28 Ñadɨ'ɨ jan, n-dandoo-ña yoo-ña te juan nu'u-ña xiti ñuu. N-xian tnu'u-ña nuu se ñuu-ña:

29 —Ne'e koio-n, te jini-n ɨɨn teyɨɨ n-ja'an ndaa ntdaa xa n-kida-da. ¿Kuu-te Cristu, Ia tunda'a Ianyuux a?

30 Se ijan, n-ka kee-s ñuu jan, te jua'an-s nuu tuu Jesús. 31 Te nɨni juan nu'u ñadɨ'ɨ jan xiti ñuu, te n-ka ja'an se dakua'a Jesús nuu-ia:

—Maestru, kaa-n ita'u.

32 Ko n-ja'an-ia:

—Io xa xaa-r xa ña ka kutnuni ini mee-n.

33 Xijan kuu xa n-ka ndatnu'u se dakua'a-ia ɨɨn-s xi'in ɨnka-s:

—¿N-xia'an ɨɨn ñayiu xa n-xaxi-ia?

34 N-ja'an Jesús:

—Xa xaa-r kuu xa kida-r xa juini Ianyuux n-tunda'a ña'a. Kuu xa daxinokava-r tniu n-taxi-ia. 35 Ka ja'an mee-n xa juini ka-i koon yoo xa ka'nde-ro trɨu. Ko ja'an mee-r xa io xa kunde'a koio-n, te jini koio-n xa xá n-yichi trɨu, te io xa ka'nde-ro trɨu jan vitnadii. 36 Ná kuu trɨu n-yichi, ka kuu ñayiu xeka va'a tnu'u mee-r. Ná kuu se xa'nde trɨu, ka kuu se xian tnu'u tnu'u mee-r nuu ñayiu, te ka tnɨɨ-s ya'u-s. Ka kida-s xa kutuu va'a koio ñayiu xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Se n-xate trɨu, xi'in se xa'nde trɨu, nduu-s kuvete. 37 Ndaa ka ja'an ñayiu xa ɨɨn seyɨɨ xate trɨu, te ɨnka seyɨɨ xa'nde trɨu. 38 N-tunda'a ña'a-r mee-n, xa ka'nde koio-n nuu ña n-ka kidatniu-n. Ɨnka-s n-ka kidatniu ijan, te n-ka kɨu mee-n nuu n-ka kidatniu mee-s.

39 Te n-ka kixe'e kue'e ñayiu Samaria xa jandixa-i Jesús. Xaxe'e tnu'u ñadɨ'ɨ jan, n-ka jandixa-i-ia. N-ja'an ndaa-ña: "N-ja'an ndaa-te ntdaa xa n-kida-da." 40 Xijan kuu xa na n-ka xee ñayiu Samaria nuu tuu Jesús, n-ka xijan-i xa ndoo-ia xi'in-i. Te n-ndoo-ia xi'in-i uu kɨu. 41 Te kue'e ka ñayiu n-ka kixe'e xa jandixa-i-ia xaxe'e tnu'u mee-ia. 42 N-ka ja'an-i nuu ñadɨ'ɨ jan:

—Ditna ka, n-kixe'e-r xa jandixa-r-ia, xaxe'e tnu'u mee-n. Vitna, xá n-ka teku ndaa-r tnu'u mee-ia. Ka xini-r xa ndaa xa se ya'a kuu Ia kida xa ma kuú koio ñayiu xi'in kuechi-i.

N-ndadava'a Jesús ɨɨn seluchi

43 Nuu n-kuu uu kɨu, n-kee Jesús ñuu ijan, te jua'an-ia ichi distrito Galilea. 44 Nani n-ja'an Jesús, dani n-kuu: "Ɨɨn se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, te ñayiu ñuu mee-s ña xndaxio-i xañu'u nuu-s." 45 Chi na n-naxee-ia Galilea, te n-ka xeka va'a ña'a ñayiu Galilea. Ntdaa xa n-kida-ia viko Jerusalén n-ka xini-i, chi n-ka xe'en mee-i viko ijan tuku.

46 N-xee-ia ɨnka vuelta ñuu nani Caná distrito Galilea. Ijan nuu n-kida-ia xa n-nduu ndute vinu. Ijan n-xio ɨɨn se netniu nuu se kunxa'nu ka, te ku'u da'ya-s ñuu nani Capernaum. 47 Se ijan, n-tekutnu'u-s xa n-kee Jesús distrito Judea te vaxi-ia Galilea. N-xee-s nuu tuu-ia, te n-xijan-s xa na jɨ'ɨn-ia xi'in-s ñuu Capernaum, xa ndadava'a-ia da'ya-s. Chi da'ya-s yo ka'u ku'u. 48 Xijan kuu xa n-ja'an Jesús:

—Ka juini-n xa jini koio-n milagru, te nux ma jini koio-n, nuncas ma jandixa ña'a koio-n.

49 N-ja'an se netniu nuu se kunxa'nu ka:

—Dito, na jɨ'ɨn-ro, antecas xa kuú da'ya-da.

50 N-ja'an Jesús:

—Juan nu'u, chi xá n-ndva'a da'ya-n, dani ndito-s.

Te se ijan, n-jandixa-s tnu'u n-ja'an Jesús, te juan nu'u-s. 51 Nɨni juan nu'u-s ichi, te n-ka xe tna'a ña'a se ka xinokuechi nuu-s. N-ka xian tnu'u-s xa xá n-ndva'a da'ya-s. 52 Xijan kuu xa n-xijan tnu'u-s-sɨ nahora n-kixe'e da'ya-s xa vax ndva'a-s. N-ka ja'an-s:

—Iku, kaa ɨɨn xañini, n-ndiko ña'a ka'ni.

53 Xijan kuu xa n-kutnuni ini taa seluchi jan, xa hora n-ja'an Jesús: "Xá n-ndva'a da'ya-n, dani ndito-s", hora ijan ni n-ndva'a-s. Te se ijan, xi'in ntdaa ñayiu io ve'e-s, n-ka kixe'e-s xa jandixa koio-s Jesús.

54 Du'a n-kida Jesús milagru kuu uu distrito Galilea. Du'a n-kida-ia, na n-kee-ia Judea te n-naxee-ia Galilea.

5

N-ndadava'a Jesús ɨɨn seyɨɨ n-xi'í nda'a-s n-xi'í xe'e-s

1 Na n-ya'a xa'a, te io ɨɨn viko ñayiu
Israel, te jua'an Jesús ñuu nani Jerusalén.
2 Ijan, yatni nuu nani Ye'e Tkachi, katuu ɨɨn
tanque ka'nu ñu'u ndute. Ñayiu ka ja'an
tnu'u hebreu danani tanque jan Betesda.
Yundute jan io o'on portal. 3 Ijan n-ka kaa
kue'e xa kue'e ñayiu ku'u. Ñayiu kuaa,
ñayiu yakua, ñayiu n-xi'í nda'a-i n-xi'í
xe'e-i. Xndetu-i nahora na kanda nuu
ndute. 4 Danaa, xo juun ɨɨn ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux. Xo juun-ia tanque,
xa dakanda-ia ndute. Na ya'a xa dakanda-ia
ndute, te dava'a nga ñayiu keé ki'na nuu
nuu ndute, te ndva'a-i dava'a nga kue'e
tna'a-i. 5 Te ijan n-xo ndetu ɨɨn seyɨɨ. Xá
n-kuu oko xaun uni kuia ku'u-s. 6 Na n-xini
Jesús se ku'u kaa ijan, n-kutnuni ini-ia xa
da kaa-s n-kuu kue'e kuia. N-xijan tnu'u-ia
nuu-s:

—¿Juini-n xa ndva'a-n a?

7 N-ja'an se ku'u:

—Dito, ñayo ñayiu io xa kandeka ña'a-i
jɨ'ɨn hora kanda ndute. Nɨni jua'an-da, te
ki'na ka ɨnka ñayiu keé nuu ndute.

8 N-ja'an Jesús:

—Ndokoo. Ndone'e yuu-n te kaka.

9 Hora ijan ni, n-ndva'a-s. N-ndone'e-s
yuu-s te n-xika-s. Te kɨu ijan kuu kɨu
ndetatu ñayiu Israel. 10 Xijan kuu xa n-ka
ja'an se fariseu nuu se n-ndva'a:

—Kɨu ndetatu-ro kuu. Ja'an tnu'u ta'u
tniu xa ni ɨɨn ñayiu maxku kane'e-i yuu-i
kɨu ndetatu-ro.

11 N-ja'an-s:

—Se n-ndadava'a ña'a n-ja'an xa
ndone'e-da yuu-da te kaka-da.

12 N-ka xijan tnu'u-s:

—¿Jundu kuu se n-ja'an xa ndone'e-n
yuu-n te kaka-n?

13 Ko se n-ndva'a, ña xini-s ndese kuu
se n-ndadava'a ña'a. Chi xaxe'e xa kue'e
ñayiu n-xio ijan, te jua'an ni Jesús. 14 Dada
n-nanitna'a Jesús xi'in se n-ndva'a veñu'u
ka'nu. N-ja'an-ia:

—Kunde'a xa xá n-ndva'a-n vitna.
Maxku kada ka-n xa u'u, nada kue'e ka vida
ya'a-n.

15 Te jua'an se n-ndva'a nuu se Israel, te
n-xian tnu'u-s xa Jesús kuu se n-ndadava'a
ña'a. 16 Xijan kuu xa n-ka xini u'u se Israel
Jesús. N-ka juini-s xa ka'ni-s-ia, xaxe'e xa
tniu ya'a n-kida-ia kɨu ndetatu ñayiu Israel.
17 Ko n-ja'an Jesús nuu-s:

—Taa-r, kidatniu-ia nde vitna. Dɨuni
kidatniu mee-r.

18 Xijan kuu xa yo n-ka juini se Israel xa
ka'ni-s-ia. N-ka ja'an-s xa ña chinuu-ia kɨu
ndetatu ñayiu Israel. N-ka ja'an-s xa xa u'u
kuu xa n-ja'an-ia xa Ianyuux kuu Taa-ia, chi
du'a n-ja'an-ia xa ɨɨn nuu kuu mee-ia xi'in
Ianyuux.

N-kida Ianyuux xa ndadandaa Jesús ñayiu ñuñayiu

19 Xijan kuu xa n-ja'an Jesús nuu-s:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Da'ya Yɨɨ
Ianyuux, meni mee-ia, ña kua'a-ia xa
kada-ia ni ɨɨn. Nde'a-ia xa kida Taa-ia,
te du'a kida mee-ia. Dava'a nga xa kida
Ianyuux, xa'a kida Da'ya Yɨɨ-ia tuku. 20 Chi
xemani Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia. Ntdaa xa
kida-ia dande'a-ia Da'ya Yɨɨ-ia. Te tniu
na'nu ka dada xa'a dande'a-ia Da'ya Yɨɨ-ia,
xa jini koio-n te yu'u koio-n. 21 Nani kida
Taa-ia xa nandoto ndɨyɨ xa kutuu va'a-i,
dani kida Da'ya Yɨɨ-ia xa kutuu va'a koio
ñayiu juini-ia xa kutuu va'a-i. 22 Chi Taa-r,
ña ndadandaa-ia ni ɨɨn ñayiu. Xá n-taxi-ia
xa taxnuni-ia xa ndadandaa Da'ya Yɨɨ-ia
ntdaa ñayiu. 23 Du'a koo xa koo koio nt-
daa ñayiu xañu'u nuu Da'ya Yɨɨ-ia, nani
xndaxio-i xañu'u nuu mee-ia. Ñayiu ña io
xañu'u nuu Da'ya Yɨɨ-ia, dani ña io-i xañu'u
nuu Ia n-tunda'a ña'a.

24 'Xandaa kuu xa ja'an-r. ɨɨn ñayiu xeka
va'a tnu'u mee-r te jandixa-i Ia n-tunda'a
ña'a mee-r, tuu va'a-i vitna xi'in kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Ma kada u'u-r-yɨ, chi xá n-ya'a-i
xa ma kuú-i xi'in kuechi-i, xa kutuu va'a-i
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 25 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Vaxi hora, te vitna xá n-xee
hora, xa ñayiu ka xi'í xi'in kuechi-i, teku
koio-i tnu'u Da'ya Yɨɨ Ianyuux. Ntdaa ñayiu
ka xeka va'a tnu'u-ia, kutuu va'a koio-i xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 26 Nani kida Taa-r
xa kutuu va'a koio ñayiu, dani n-kida-ia xa
kada Da'ya Yɨɨ-ia xa kutuu va'a koio ñayiu.
27 N-kida-ia xa ndadandaa mee-r ñayiu, chi
Se kuu ñani tna'a ñayiu kuu-r. 28 Maxku
yu'u koio ka-n xa du'a ja'an-r. Vaxi hora
xa kunini koio ntdaa ndɨyɨ xa ja'an mee-r.
29 Ndee koio-i nuu xyɨnduxi-i. Ñayiu n-ka
kida xava'a, nandoto koio-i xa kutuu va'a-i
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ñayiu n-ka

kida xa u'u, nandoto koio-i xa ndadandaa-r-yɨ, te jɨ'ɨn koio-i andea.

N-ja'an Jesús: "Tniu kida-r ja'an ndaa xaxe'e-r"

30 'Meni mee-r, ña kua'a-r xa kada-r ni ɨɨn. Nani ta'u tniu Taa-r, dani ndadandaa-r ñayiu. Te va'a ndadandaa-r-yɨ, chi ña kida-r xa juini mee-r, ko kida-r xa juini Taa-r n-tunda'a ña'a. 31 Nux n-ja'an mee-r xaxe'e mee-r n-kuu, te ja'an koio mee-n xa ña ndaa. 32 Ko ja'an ndaa Taa-r xaxe'e-r tuku, te na'a-r xa ndaa ja'an mee-ia. 33 Xá n-ka tunda'a mee-n se n-ka xe'en nuu tuu Sua, te n-ja'an ndaa Sua xaxe'e xa kuu xandaa. 34 Ko ña ndoñu'u-r xa ja'an ndaa ɨɨn seyɨɨ xaxe'e-r. Kakune'e-r xa n-ja'an Sua, xa teku koio mee-n, xa ma kuú koio-n xi'in kuechi-n. 35 Ná kuu iti va'a ka koko n-kuu Sua. Xaku kɨu n-ka tna ini-n xa n-kida Sua, te n-ka kudɨ ini-n. 36 Ko io ɨnka, ka'nu ka dada Sua, ja'an ndaa xaxe'e-r. N-taxi Taa-r tniu daxinokava-r. Tniu kida-r ja'an ndaa xaxe'e-r xa n-tunda'a ña'a Taa-r. 37 N-tunda'a ña'a Taa-r, te n-ja'an ndaa-ia xaxe'e-r. Nuncas ña n-ka teku mee-n tnu'u-ia, ni ña ka xini-n nanda kuu-ia. 38 Ñatu ka xeka va'a-n tnu'u-ia, chi ña ka jandixa-n Ia n-tunda'a ña'a. 39 Ka ka'u-n xa ka ka'u-n tnu'u Ianyuux, chi ka xani ini-n xa du'a kutuu va'a koio-n xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ko tnu'u ka ka'u-n ja'an ndaa xaxe'e mee-r. 40 Te ña ka juini-n xa kunduu-n xi'in-r, xa kutuu koio-n xi'in Ianyuux.

41 'Ña ndoñu'u-r xa najuen tnu'u ña'a ñayiu. 42 Ko xini ña'a-r mee-n. Na'a-r xa ñatu xemani koio-n Ianyuux. 43 Xaxe'e Taa-r n-kixee-r, ko ñatu ka xeka va'a ña'a-n. Nux kixi ɨnka seyɨɨ xaxe'e mee-s, te se ijan kuu xa kueka va'a koio-n. 44 Ña ka kua'a mee-n xa jandixa ña'a koio-n. Ka kida-n xa juini mee-n, te ka najuen tnu'u tna'a mee-n, ko ña ka kida-n xa juini idini Ianyuux, xa najuen tnu'u ña'a mee-ia mee-n. 45 Maxku kani ini koio-n xa tekuechi ña'a mee-r nuu Taa-r. Tekuechi ña'a Moisés mee-n. Ka ja'an-n xa kida-n nax n-ta'u tniu Moisés, ko ña ndaa. 46 Nux n-ka jandixa-n Moisés n-kuu, te jandixa ña'a koio-n mee-r. Chi n-kakune'e ña'a Moisés mee-r, na n-chidotnuni-s tnu'u Ianyuux. 47 Nux ña ka jandixa-n tnu'u n-chidotnuni Moisés, ¿janda kada koio-n xa jandixa-n tnu'u mee-r?

6

N-kida Jesús xa n-ka xaxi o'on mil seyɨɨ
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

1 Na n-ya'a xa'a, te jua'an Jesús nde ɨnka lado ndute nani Mar Galilea. Dava ñayiu danani ndute jan Mar Tiberias. 2 Ijan n-ka xe kuitandijun kue'e ñayiu Jesús, chi n-ka xini-i milagru n-kida-ia, hora n-ndadava'a-ia ñayiu ku'u. 3 Ɨnka lado Mar Galilea, n-xe xee Jesús dɨkɨ tnduu ijan. Ijan nukoo-ia, xi'in se dakua'a-ia. 4 Te vax kuyatni ɨɨn viko ñayiu Israel, viko nani Paxcua. 5 N-xini Jesús kue'e xa kue'e ñayiu vaxi nuu tuu-ia. N-ja'an-ia nuu Slipe:

—¿Ndexu jueen-ro tila xa kax koio ñayiu ya'a?

6 Du'a n-ja'an-ia xa kototnuni-ia Slipe, chi na'a mee-ia nax kada-ia. 7 N-ja'an Slipe:

—Juini ita'u ita'u tila na tnɨɨ ɨɨn ɨɨn-i, ko ma kendita uu cientu denario xa kax koio-i.

8 N-ja'an Ndrixi, ɨɨn se dakua'a Jesús. Ñani Simón Spedru kuu-s. N-ja'an-s:

9 —Ya'a io ɨɨn seluchi ne'e o'on tila cebada xi'in uu chaka. ¿Ko nax ku kendita xa'a ni xa kax koio kue'e ñayiu ya'a?

10 N-ja'an Jesús:

—Juña'a nuu ñayiu xa na nkoo koio-i.

Ijan io kue'e ite. Nuu ite n-ka nukoo se xyuku ijan. Vaa na o'on mil seyɨɨ. 11 N-tnɨɨ Jesús o'on tila ne'e seluchi jan. Na n-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux, te n-xia'an-ia nuu se dakua'a-ia, xa na dakexio koio-s nuu ñayiu ka nukoo ijan. Dɨuni n-dakexio-s chaka, ndenda n-ka juini-i xa kaxi-i. 12 Na n-ya'a xa n-ka xax va'a-i, te n-ja'an-ia nuu se dakua'a-ia:

—Naje'en koio xa ndoo, xa maxku tɨu ni ita'u.

13 Te ijan n-ka naje'en-s tila ndoo. Uxi uu yɨka n-ka dachitu-s pedazu tila cebada n-ndoo, na n-ya'a xa n-ka xaxi ñayiu. 14 Na n-ka xini ñayiu xa n-kida Jesús milagru ya'a, n-ka ja'an-i:

—Xandaa xa se ya'a kuu se juña tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Xá n-kixee-s ñuñayiu ya'a vitna.

15 N-xinitnuni Jesús xa ka juini ñayiu jan xa kandeka juexa ña'a koio-i jɨ'ɨn, xa ku kuu-ia se kunxa'nu ka nuu-i. Xijan kuu xa n-kee-ia. Juan xee ka-ia, meni mee-ia, yuku ijan.

N-xika ndodo Jesús nuu ndute mar
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Vax kunee, te n-ka nuu se dakua'a Jesús
nde yundute mar. 17 Ijan n-ka keé-s ɨɨn
barcu, te n-ka kixe'e-s xa dakaka-s barcu,
xa nu'u-s ñuu nani Capernaum. Xá vax
kuaa ka, ko dani ta naxee ka Jesús. 18 Kane
tachi nde'e, te n-kixe'e ndute nakuido
tna'a-té. 19 Na n-ka dakaka-s barcu o'on iñu
kilómetro, n-ka xini-s Jesús, xika ndodo-ia
nuu ndute. N-kuyatni-ia barcu, te n-ka
yu'u-s. 20 Ko n-ja'an-ia:
—Mee-r vaxi. Maxku yu'u koio-n.
21 Xijan kuu xa n-ka tna ini-s xa keé-ia
barcu. Na n-keé-ia barcu, te danaa ni n-xee
barcu nde yundute mar, nuu ka juini-s xa
jɨ'ɨn-s.

N-ka xe nunduku ñayiu Jesús

22 Kɨu kuu uu, xyuku kue'e xa kue'e
ñayiu, nuu n-ka xaxi-i tila n-xia'an Jesús.
N-ka xini-i xa n-xio idini barcu ijan, te
n-ka kutnuni ini-i xa ña n-keé Jesús barcu
xi'in se dakua'a-ia. N-ka xini-i xa meni
se dakua'a-ia n-ka keé barcu, jua'an-s nde
ɨnka lado ndute mar. 23 N-ka kee kue'e
barcu ñuu nani Tiberias. N-ka xee-tnu
yatni nuu n-ka xaxi ñayiu tila, na n-ya'a
xa n-xia'an Xto'o-ro xa n-kuta'u-ia nuu
Ianyuux. 24 Xijan kuu xa, na n-ka xini ñayiu
xa ña yoo Jesús, ni se dakua'a-ia, n-ka keé
mee-i barcu tuku. N-ka xee-i ñuu nani
Capernaum, n-ka nanduku-i Jesús.

N-ja'an Jesús: "Mee-r kuu tila kida xa tuu va'a ñayiu."

25 Na n-ka nanitna'a ñayiu xi'in Jesús,
ɨnka xio ndute mar, n-ka ja'an-i:
—Maestru, ¿nahora n-kixee-n ya'a?
26 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ña nan-
duku ña'a-n xaxe'e xa n-ka xini-n milagru
n-kida-r. Nanduku ña'a-n, xaxe'e xa n-ka
xaxi-n tila nde va'a n-ka chitu xiti-n. 27 Tila
xaa-n vitna vax ndɨ'ɨ. Io xa kadatniu koio-n
xa ni'i koio-n tila ma jɨn ndɨ'ɨ. Se kuu
ñani tna'a ñayiu, taxi-s tila ma jɨn ndɨ'ɨ nuu
mee-n, xa kutuu va'a koio-n xi'in Ianyuux
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Chi n-kaxí ña'a Taa-r xa
du'a kada-r.
28 N-ka ja'an-i:
—¿Nax kada-ro xa tna ini Ianyuux?
29 N-ja'an Jesús:
—Xa tna ini Ianyuux, kuu xa jandixa
koio-n se n-tunda'a-ia.
30 Xijan kuu xa n-ka ja'an-i:
—¿Na milagru kada-n, xa kunde'a koio-r,
xa jandixa ña'a-r? ¿Nax kada-n? 31 Taxa'nu
tnetnu-ro, n-ka xaxi-s xa nani maná, hora
n-ka xikonuu-s yuku nuu ñayo ñayiu io.
Ja'an tnu'u Ianyuux xa n-xia'an-ia tila
andɨu xa n-ka xaxi-s.
32 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Moisés ña
n-taxi tila andɨu. Taxi Taa-r tila vaxi nde
andɨu, tila ndaa kuu. 33 Tila Ianyuux kuu xa
vaxi nde andɨu. Kida mee-s xa kutuu va'a
koio ñayiu.
34 N-ka ja'an-i:
—Dito, taa-n tila jan, taa-n kɨu xi'in kɨu.
35 N-ja'an Jesús:
—Mee-r kuu tila kida xa tuu va'a ñayiu.
Nux kunduu ɨɨn ñayiu xi'in mee-r, nun-
cas ma kojon ka-i. Nux jandixa ña'a ɨɨn
ñayiu mee-r, nuncas ma yichi ka-i. 36 Ko xá
n-ja'an-r nuu-n, xa juini xa n-ka xini ña'a-n,
ko ña jandixa ña'a-n. 37 Ntdaa ñayiu taxi
Taa-r, kunduu koio-i xi'in mee-r. Te ɨɨn ɨɨn
ñayiu kunduu xi'in mee-r, kueka va'a-r-yɨ,
nuncas ma dangondita-r-yɨ. 38 Chi ñatu
vaa-r nde andɨu xa kada-r xa juini mee-r.
Vaa-r xa kada-r xa juini Ia n-tunda'a ña'a
mee-r vaxi. 39 Xa juini Ia n-tunda'a ña'a,
kuu xa ma dajɨ'ɨn-r ni ɨɨn ñayiu n-taxi-ia.
Juini-ia xa kada-r xa nandoto koio-i, nt-
daa-i, kɨu jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io. 40 Xa juini
Taa-r, kuu xa ntdaa ñayiu ka xini Da'ya-ia
te ka jandixa-i-ia, te mee-i kutuu va'a koio-i
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Kada-r xa
nandoto koio-i, kɨu jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io.
41 Xijan kuu xa n-ka jan kuechi se Israel
Jesús, xaxe'e xa n-ja'an-ia: "Mee-r kuu tila
vaxi nde andɨu." 42 N-ka ja'an-s:
—¿Ña dɨu mee-s kuu Jesús, da'ya yɨɨ José
a? Mee-ro ka xini tadɨ'ɨ-s. ¿Nax kuu xa
ja'an-s xa vaxi-s nde andɨu?
43 N-ja'an Jesús:
—Maxku jan kuechi koio-n, ɨɨn-n xi'in
ɨnka-n. 44 Ni ɨɨn ñayiu, ña kua'a xa kunduu-i
xi'in mee-r, nux ma kada Taa-r xa du'a koo.
N-tunda'a ña'a Taa-r mee-r, te kɨu jɨn ndɨ'ɨ
ntdaa xa io, te kada mee-r xa nandoto koio
ñayiu kunduu xi'in mee-r. 45 Se xian tnu'u
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, n-ka chidot-
nuni-s: "Dakua'a Ianyuux mee-i, ntdaa-i."
Ntdaa ñayiu n-ka teku tnu'u Ianyuux, te
n-ka dakua'a-i tnu'u-ia, kunduu koio mee-i
xi'in mee-r.
46 'Ni ɨɨn ñayiu, nuncas ña n-xini-i Taa-r.
Se vaxi nde nuu tuu Ianyuux, mee-s xini
Taa-s. 47 Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux jandixa

ña'a ɨɨn ñayiu mee-r, kutuu va'a-i xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 48 Mee-r kuu tila
kida xa tuu va'a ñayiu. 49 Taxa'nu tnetnu
mee-n, n-ka xikonuu-s nuu ñayo ñayiu io,
te n-ka xaxi-s maná, ko n-ka xi'í-s. 50 Mee-r
kuu tila vaxi nde andɨu. Dava'a nga ñayiu
kaxi tila ya'a, te ma kuú-i. 51 Mee-r kuu tila
kida xa tuu va'a ñayiu. Tila vaxi nde andɨu.
Dava'a nga ñayiu kaxi tila ya'a, kutuu va'a-i
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Tila taxi mee-r, kuu yɨkɨ
kuñu mee-r. Juña'a-r, xa kutuu va'a koio
ñayiu ñuñayiu.

52 Xijan kuu xa n-ka jantna'a tnu'u se
Israel. N-ka xijan tnu'u-s:

—¿Nanda kua'a se ya'a xa taxi-s yɨkɨ
kuñu-s xa kaxi-ro?

53 N-ja'an Jesús:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux ma kaxi
koio-n kuñu Se kuu ñani tna'a ñayiu, te
ma ko'o koio-n nɨñɨ-s, ma kua'a koio-n xa
kutuu va'a-n. 54 Ñayiu ka xaxi kuñu mee-r,
te ka xi'i-i nɨñɨ mee-r, xtuu va'a-i vitna xi'in
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Te kada-r xa nandoto
koio-i, kɨu jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io. 55 Chi kuñu
mee-r, kuu xandaa xa kaa-ro kuu, te nɨñɨ
mee-r, kuu xandaa xa ko'o-ro kuu. 56 Ñayiu
ka xaxi kuñu mee-r, te ka xi'i-i nɨñɨ mee-r,
kunduu-i xi'in mee-r, te kunduu mee-r xi'in
mee-i. 57 N-tunda'a ña'a Taa-r. Ia Ndito
kuu-ia. Ndito mee-ia, te kida-ia xa ndito
mee-r. Nani kida mee-ia xa ndito mee-r,
dani kida mee-r xa ñayiu ka xaxi ña'a mee-r,
kundito koio mee-i. 58 Tila va'a kuu tila
vaxi nde andɨu. Taxa'nu tnetnu-n n-ka xaxi
maná, ko n-ka xi'í-s. Ñayiu xaxi tila ya'a,
kutuu va'a-i xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

59 Du'a n-ja'an Jesús, hora dakua'a-ia
ñayiu veñu'u luchi ñuu nani Capernaum.

Tnu'u n-ja'an Jesús kida xa xtuu va'a ñayiu vitna xi'in kuia ma jɨn ndɨ'ɨ

60 Na n-ka teku se dakua'a-ia nax
n-ja'an-ia, kue'e-s n-ka ja'an:

—Yo u'u tnu'u-ia. ¿Jundu kua'a xa kueka
va'a-s tnu'u ja'an-ia?

61 Na'a anu Jesús xa ka jan kuechi se
dakua'a-ia xaxe'e tnu'u-ia. N-ja'an-ia:

—¿Ka kiti ini-n xaxe'e tnu'u-r a? 62 ¿Nax
kani ini koio-n, nux kunde'a koio-n Se kuu
ñani tna'a ñayiu, hora ndaa-s nde nuu n-xo
tuu-s ki'na nuu? 63 Anu-ro kuu xa kida xa
xndito-ro. Meni kuñu-ro ñatu xiniñu'u ni
ɨɨn. Ná kuu anu-ro kuu tnu'u mee-r. Kida
tnu'u mee-r xa xtuu va'a ñayiu. 64 Ko ña
ka jandixa ña'a-n. Dava-n, joon, ko dava-n,
ña'a.

Chi nde xa ki'na nuu, n-xo na'a Jesús
jundu ña jandixa ña'a, te jundu diko ña'a
nuu se ka'ni ña'a. 65 N-ja'an-ia:

—Xijan kuu xa n-ja'an-r xa ni ɨɨn ñayiu,
ma kua'a xa kunduu-i xi'in mee-r, nux ña
kida Taa-r xa du'a koo.

66 Kɨu ijan, n-ka dandoo kue'e se xndi-
jun Jesús mee-ia. Ñatuka n-ka xikonuu-s
xi'in-ia. 67 Xijan kuu xa n-xijan tnu'u Jesús
nuu n-uxi uu se dakua'a-ia:

—Ndo'o, ¿ñatu ka juini-n xa jɨ'ɨn koio
mee-n tuku a?

68 N-ja'an Simón Spedru:

—Xto'o-ro, ¿jundu nuu jɨ'ɨn koio-da u?
Tnu'u mee-n kida xa xtuu va'a-da, vitna
xi'in kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 69 Ka jandixa ña'a-da.
Xá n-ka xini-da xa mee-n kuu Cristu, Ia
n-tunda'a ña'a Ianyuux. Da'ya Yɨɨ Ianyuux
Ndito kuu-n.

70 N-xia'an Jesús:

—¿Ña ndaa xa n-kaxí ña'a-r uxi uu
tna'a-n, ko ɨɨn mee-n kuu-s kui'na u?

71 Te kakune'e-ia Judas Iscariote, da'ya yɨɨ
Simón. Se ijan diko Jesús nuu se ka'ni ña'a.
Ɨɨn se tna'a nuu n-uxi uu se dakua'a Jesús
kuu-s.

7

Ñani Jesús, ñatu n-ka jandixa-s-ia

1 Na n-ya'a xa'a, te n-xikonuu Jesús dis-
trito Galilea. Ña n-juini-ia xa kuikonuu-ia
distrito Judea, xaxe'e xa ka juini se Israel xa
ka'ni ña'a-s. 2 Te vax kuyatni viko ñayiu Is-
rael, viko nani Viko Ve'e Yutnu Vixi. 3 N-ka
ja'an ñani Jesús nuu-ia:

—Maxku ndoo ka-n ya'a. Juan na'i Judea,
na jini koio se dakua'a-n milagru kida-n.
4 Ɨɨn seyɨɨ, nux juini-s xa jini ña'a koio ñayiu,
ma kada-s tniu xa na'i. Nux kida-n milagru,
dande'a mee-n ntdaa ñayiu.

5 Du'a n-ka ja'an ñani-ia, chi xaxe'e xa ña
n-ka jandixa-s-ia. 6 N-ja'an Jesús:

—Ta xee ka hora-r. Ko hora mee-n,
dava'a nga hora io va'a. 7 Ma kua'a xa jini
u'u ña'a ñayiu ñuñayiu mee-n. Mee-r, ka
xini u'u ña'a-i, chi ja'an ndaa-r xaxe'e-i xa
ka kida-i xa u'u. 8 Juan na'i koio mee-n
viko. Ma jɨ'ɨn-r viko ya'a vitna, chi ta xee
ka hora-r.

9 Du'a n-ja'an-ia, te n-ndoo-ia Galilea.

N-xo tuu Jesús Viko Ve'e Yutnu Vixi

10 Ko na n-ya'a xa ka xe'en ñani-ia viko,
te n-kee mee-ia jua'an-ia tuku. Ña jua'an-ia
xi'in kue'e ñayiu, chi na'i ni jua'an-ia. 11 Te
ka nanduku se Israel mee-ia viko ijan. N-ka
ja'an-s:
—¿Nde io se ijan?
12 Te ijan xyuku kue'e xa kue'e ñayiu. Ka
ndatnu'u-i xa ka kakune'e-i Jesús, ko na'i ni.
Dava-i n-ka ja'an: "Se va'a kuu-s", ko dava-i
n-ka ja'an: "Ña ndaa, chi danda'u-s ñayiu
ya'a."
13 Ko ni ɨɨn ñayiu ña n-ja'an xee, chi n-ka
yu'u-i nuu se Israel.
14 Na ñudava viko, te n-xe xee Jesús
nde veñu'u Jerusalén, te n-kixe'e-ia xa
dakua'a-ia ñayiu. 15 Ña n-ka kutnuni ini se
Israel janda kuu xa dakua'a-ia ñayiu. N-ka
ja'an-s:
—¿Janda kuu xa tu'a va'a se ya'a? Mee-s
ña n-ka'u-s kue'e kuia.
16 N-ja'an Jesús:
—Xa dakua'a-r ñayiu, ñatu kuu xa xani
ini mee-r. Xa dakua'a-r-yɨ, kuu xa xani ini
Ia n-tunda'a ña'a mee-r. 17 Nux juini ɨɨn
ñayiu xa kada-i xa juini Ianyuux, kutnuni
ini-i nux tnu'u ja'an-r kuu tnu'u Ianyuux a
tnu'u mee-r. 18 Ɨɨn seyɨɨ, nux ja'an-s xa xani
ini mee-s, juini-s xa koo koio ñayiu xañu'u
nuu mee-s. Ko ɨɨn seyɨɨ, nux juini-s xa
ndadaka'nu ñayiu Ia n-tunda'a ña'a vaxi-s,
se ijan, se ndaa kuu-s. Kada-s xava'a, te ma
kada-s ni ɨɨn xa u'u.
19 '¿Ña ndaa xa n-taxi Moisés tnu'u ta'u
tniu mee-n a? Ko ñayo-n ka kida ná ja'an
tnu'u ta'u tniu. ¿Nakuenda juini-n xa ka'ni
ña'a koio-n?
20 N-ka ja'an ñayiu jan:
—¡N-nduloko-n! ¿Jundu juini xa ka'ni
ña'a-i?
21 N-ja'an Jesús:
—Idini tniu n-kida-r kɨu ndetatu-ro, te
ñatu ka kutnuni ini-n. 22 N-ja'an Moisés xa
io xa ka'nde-n ñɨɨ nuu ii ntdaa seyɨɨ Israel.
(Te kue'e kuia antecas xa ja'an Moisés, te
n-ka xa'nde taxa'nu tnetnu-n ñɨɨ nuu ii
seyɨɨ.) Kɨu ndetatu-ro ka xa'nde koio mee-n
ñɨɨ nuu ii seyɨjɨn. 23 Ka xa'nde-s ñɨɨ nuu
ii ɨɨn seyɨjɨn, juini kɨu ndetatu-ro kuu, xa
kada koio-n xa ja'an tnu'u n-chidotnuni
Moisés. ¿Nax kuu xa ka kiti ini-n nuu
mee-r xaxe'e xa n-ndadava'a-r ɨɨn se ku'u
kɨu ndetatu-ro? 24 Maxku kada u'u koio-n
ɨɨn seyɨɨ antecas xa kutnuni ini koio-n nax
n-kida-s. Io xa va'a ndadandaa koio-n ntdaa
ñayiu.

Jesús ja'an ndexu vaxi-ia

25 Te n-ka ja'an dava ñayiu Jerusalén:
—Se ya'a, ¿ña dɨu se ya'a ka juini se
ñuu-ro xa ka'ni koio-s a? 26 Jira, ja'an-s nuu
ntdaa ñayiu, te se ñuu-ro, ni ɨɨn tnu'u ña ka
ja'an-s nuu-s. ¿Ka jandixa sexa'nu ñuu-ro
xa ndaa xa kuu-s Cristu, Ia tunda'a Ianyuux
a? 27 Ko se ya'a, xini-ro nde n-kixi-s. Na kixi
Cristu, te ma jini ni ɨɨn ñayiu nde kixi-s.
28 Xijan kuu xa xee n-ja'an Jesús veñu'u
nuu dakua'a-ia ñayiu:
—Ka ja'an-n xa ka xini ña'a-n mee-r. Ka
ja'an-n xa ka xini-n ndexu vaxi-r. Xaxe'e
mee-r, ñatu vaxi-r. Ia ndaa kuu Ia n-tunda'a
ña'a mee-r vaxi. Mee-ia, ñatu ka xini-n.
29 Mee-r, joon, xini-r-ia, chi vaa-r nde nuu
tuu-ia, te mee-ia n-tunda'a ña'a vaa-r.
30 Te n-ka juini-s xa tnɨɨ presu koio-s-ia.
Ko ni ɨɨn-s ña n-ka tnɨɨ-s-ia, chi ta xee
ka hora-ia. 31 Ko kue'e ñayiu jan n-ka
jandixa-ia. N-ka ja'an-i:
—Cristu, Ia tunda'a Ianyuux, na kixi
mee-ia, ¿kada-ia kue'e ka milagru dada xa
n-kida se ya'a u?

*Se fariseu, n-ka tunda'a-s ausiliu xa j*ɨn tnɨɨ presu koio-s Jesús

32 Te n-ka tekutnu'u se fariseu xa du'a
ka kakune'e kue'e ñayiu jan Jesús. Mee-s,
xi'in se ka taxnuni nuu ñayiu Israel, n-ka
tunda'a-s ausiliu, xa jɨn tnɨɨ presu koio-s
Jesús. 33 Te n-ja'an Jesús:
—Xaku nga kɨu kutuu-r xi'in-n, te
dada nu'u-r nuu tuu Ia n-tunda'a ña'a.
34 Nanduku ña'a koio-n, ko ma nani'i ña'a-n.
Chi mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn-n nuu kutuu
mee-r.
35 Te n-ka kixe'e se Israel xa ka xijan tnu'u
tna'a-s:
—¿Ndexu jɨ'ɨn se ya'a, xa ma nani'i-ro-s?
¿Jɨ'ɨn-s nde ñuu seto'o, nuu tuu ñayiu Israel
me'ñu ñayiu ka ja'an tnu'u griegu a? ¿Ijan
dakua'a-s ñayiu to'o, ñayiu ñatu jandixa
Ianyuux a? 36 ¿Nax juini kachi xa ja'an-s:
"Nanduku ña'a koio-n, ko ma nani'i ña'a-n,
chi mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn-n nuu kutuu
mee-r"?

Ñayiu ka jandixa Cristu, nde anu-i kane ndute ndito kida xa kutuu va'a koio-i

37 Kɨu xinokava viko, kɨu ka'nu ka viko
kuu, daa n-xo nujuiin Jesús, te n-ja'an-ia:

—Nux yichi ɨɨn ñayiu, na kunduu-i xi'in
mee-r, te ko'o-i. 38 Ná ja'an tnu'u Ianyuux,
du'a koo. Ñayiu ka jandixa ña'a mee-r, nde
anu-i kane ndute ndito kida xa kutuu va'a
koio-i.
39 Ko du'a n-kakune'e-ia Espíritu Ianyuux
tnɨɨ koio ñayiu jandixa Jesús. Chi ta kixi ka
Espíritu Ianyuux, xaxe'e xa ta ndadaka'nu
ka Ianyuux Jesús.

Dava ñayiu, n-ka jandixa-i Cristu, ko dava-i, ña'a

40 Dava ñayiu jan, na n-ka teku-i tnu'u
ya'a, n-ka ja'an-i:
—Se ya'a, xandaa kuu xa kuu-s se xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
41 Dava-i n-ka ja'an:
—Se ya'a kuu Cristu, Ia tunda'a Ianyuux.
Ko dava-i n-ka ja'an:
—¿Ñuu Galilea ni kixi Cristu a? Ña ndaa.
42 Ja'an tnu'u Ianyuux xa Cristu ku kuu ɨɨn
da'ya dana David. Ja'an xa kixi-ia nde ñuu
nani Belén, ñuu David.
43 Xijan kuu xa xaxe'e mee-ia, ñatu n-kuu
ɨɨn nuu ñayiu xyuku ijan. 44 Te dava-i n-ka
juini xa tnɨɨ presu koio-i-ia, ko ni ɨɨn-i ña
n-kuyɨɨ xa tnɨɨ-i-ia.

Sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel, ña n-ka jandixa-s Jesús

45 Ijan n-ka naxee ausiliu, nuu xtuu se
fariseu xi'in dutu ka taxnuni. N-ka ja'an se
fariseu xi'in dutu:
—¿Nakuenda ña n-ka ndeka-n-sɨ kixi?
46 N-ka ja'an ausiliu:
—Nuncas ña n-ja'an ɨɨn seyɨɨ ná ja'an se
ya'a.
47 Te n-ka ja'an se fariseu:
—¿Ndɨ'ɨ ndo'o, n-danda'u ña'a-s tuku a?
48 Sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel, xi'in
se fariseu, ¿mee-s n-ka jandixa se ya'a u?
¡Ña'a! 49 ¡Ñayiu lilu ka kuu ñayiu! Ña ka
xini-i tnu'u n-chidotnuni Moisés. ¡Na kada
u'u Ianyuux mee-i, ntdaa-i!
50 Te dada n-ja'an ɨɨn se nani Nicodemo.
Nicodemo kuu se n-xe kotoni'ni Jesús ɨɨn
xakuaa. Se fariseu kuu-s, ná ka kuu seyɨɨ
xyuku ijan. N-ja'an-s nuu-s:
51 —¿Nax ja'an tnu'u n-chidotnuni
Moisés? ¿Vatuka xa kada u'u-ro ɨɨn seyɨɨ,
antecas xa kunini-ro xa ja'an-s xaxe'e
mee-s a? ¿Vatuka xa kada u'u-ro-s, antecas
xa kutnuni ini-ro nax n-kida-s a?
52 N-ka ja'an-s:
—¿Ndo'o tuku, se Galilea kuu-n a? Ka'u
ka tnu'u Ianyuux, te jini-n xa nde Galilea,
nuncas ña n-kixi se xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu.
53 Te nuu dɨɨn ka nu'u-s ve'e-s.

8

N-taxkanu ini Jesús ɨɨn ñadɨ'ɨ

1 Te jua'an Jesús yuku nani Yuku Yutnu
Olivo. 2 Ne'e datne n-naxee-ia veñu'u
Jerusalén, te n-ka xee ntdaa ñayiu nuu
tuu-ia. Nukoo-ia nukeñu'u ijan, te
n-dakua'a-ia ñayiu. 3 Ijan n-ka xee se tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés, xi'in se
fariseu. Xndeka-s ɨɨn ñadɨ'ɨ n-ka tnɨɨ-s hora
kaa-ña xi'in ɨɨn seyɨɨ ña kuu yɨɨ-ña. N-ka
kida-s xa nujuiin-ña me'ñu-s ntdaa-s. 4 N-ka
ja'an-s:
—Maestru, n-ka tnɨɨ-r ñadɨ'ɨ ya'a hora
kaa-ña xi'in se ña kuu yɨɨ-ña. 5 Ja'an tnu'u
n-chidotnuni Moisés xa yuú io xa ka'ni-ro
ñadɨ'ɨ du'a ka kida. Te mee-n, ¿nanda
kachi-n?
6 Du'a n-ka ja'an-s, xa ka xitotnuni-s-ia,
chi n-ka juini-s xa tekuechi koio-s-ia.
Ko Jesús, nukuita ndeyu-ia, te xi'in dɨkɨ
nda'a-ia n-kidava'a-ia nuu ñu'u. 7 Ko se ijan,
n-ka xijan tnu'u ka-s, te n-ndojuiin Jesús te
n-ja'an-ia:
—Se tna'a nuu mee-n nuncas ña n-kida
kuechi, ki'na ka-s na kani yuú mee-ña.
8 Ɨnka vuelta nukuita ndeyu-ia, te
n-kidava'a-ia nuu ñu'u. 9 Se ijan, na n-ka
teku-s tnu'u-ia, n-ka dakuido n-ka datau
anu-s, te ɨɨn ni ɨɨn ni-s n-ka kee ijan. Ki'na
nuu n-ka kee se xa'nu ka. Dada xndijun
dava-s, nde n-ndoo menga Jesús ijan. Te
ñadɨ'ɨ jan, n-ndoo na'i-ña nuu nujuiin-ña.
10 N-ndojuiin Jesús, te ña n-xini ka-ia ni ɨnka
se ka tekuechi ñadɨ'ɨ jan. Menga ñadɨ'ɨ jan
nujuiin ijan. N-xijan tnu'u-ia nuu-ña:
—Ñadɨ'ɨ, ¿nde xndaxio se n-ka tekuechi
ña'a mee-n? ¿Ni ɨɨn-s ña n-ka kida u'u ña'a
u?
11 N-ja'an-ña:
—Ña'a. Ni ɨɨn-te, Dito.
Te n-ja'an Jesús:
—Mee-r tuku, ma kada u'u ña'a-r. Jua'an,
te maxku kada ka-n kuechi.

N-ja'an Jesús: "Mee-r kuu luz va'a ka koko ñuñayiu"

12 Ɨnka vuelta n-ja'an Jesús nuu ñayiu ijan:

—Mee-r kuu luz va'a ka koko ñuñayiu. Ñayiu kunduu xi'in mee-r, nuncas ma kaka-i nuu nee. Kunduu-i xi'in luz va'a ka koko, luz kida xa tuu va'a-i.

13 Te n-ka ja'an se fariseu:

—Mee-n ja'an ndaa xaxe'e mee-n. Xijan ñatu xiniñu'u.

14 N-ja'an Jesús:

—Juini ja'an-r xaxe'e mee-r, ko xandaa kuu xa ja'an-r, chi xini-r nde vaxi-r te xini-r nde nu'u-r. Ko mee-n, ñayo-n ka xini nde vaxi-r ni nde nu'u-r. 15 Ka ndadandaa mee-n xaxe'e xa ka xini-n xi'in nuu-n. Ña ndadandaa mee-r ni ɨɨn. 16 Ko nux ndadandaa-r n-kuu, va'a ndadandaa-r. Chi meni mee-r ma ndadandaa, ko mee-r xi'in Ia n-tunda'a ña'a mee-r, nduu-r ndadandaa. 17 Nuu tnu'u ta'u tniu mee-n, yodotnuni xa uu seyɨɨ, nux ɨɨn nuu ka ja'an ndaa-s, te io xa jandixa-ro xa ka ja'an-s. 18 Mee-r kuu se ja'an ndaa xaxe'e-r, te xaxe'e-r ja'an ndaa Taa-r, Ia n-tunda'a ña'a vaxi-r.

19 N-ka ja'an-s:

—¿Nde io taa-n?

N-xia'an Jesús:

—Ña ka xini ña'a-n mee-r, te dani ña ka xini-n Taa-r. Nux n-ka xini ña'a-n mee-r n-kuu, te dani jini koio-n Taa-r.

20 Tnu'u ya'a n-ja'an Jesús hora n-dakua'a-ia ñayiu veñu'u Jerusalén. Ijan nukoo-ia yatni nuu ka dakeé ñayiu tvini ka doko-i nuu Ianyuux. Te se ijan, ñayo-s n-ka tnɨɨ-ia, chi ta xee ka hora-ia.

"Nuu nu'u mee-r, te mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn koio-n"

21 Ɨnka vuelta n-ja'an Jesús:

—Nu'u-r, te nanduku ña'a koio-n, ko ma nani'i ña'a-n, te kuú koio-n xi'in kuechi-n. Nuu nu'u mee-r, te mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn koio-n.

22 Te n-ka ja'an se Israel:

—¿Ka'ni-s mee-s a? ¿Xijan kuu xa ja'an-s: "Nuu nu'u mee-r, te mayo-n kua'a xa jɨ'ɨn koio-n", a?

23 N-ja'an-ia:

—Mee-n ka kuu se nde ya'a, mee-r kuu se nde ijan. Ka kuu mee-n se ñuñayiu, mee-r, ñatu kuu-r se ñuñayiu. 24 Xijan kuu xa ja'an-r xa kuú koio-n xi'in kuechi-n. Chi nux ma jandixa ña'a koio-n mee-r, te kuú koio-n xi'in kuechi-n.

25 Te n-ka xijan tnu'u-s:

—¿Ndo'o, jundu kuu-n?

N-ja'an Jesús:

—Nde xa ki'na nuu xa n-ja'an-r jundu kuu-r. 26 Kue'e io xa kakune'e ka-r xa ndadandaa ña'a-r. Ia n-tunda'a ña'a mee-r, Ia ndaa kuu-ia. Te tnu'u mee-ia ja'an-r. Nani n-teku-r xa ja'an mee-ia, dani ja'an-r nuu ñayiu ñuñayiu.

27 Ko se ijan, ñayo-s n-kutnuni ini xa Taa-ia Ianyuux kakune'e-ia. 28 Xijan kuu xa n-ja'an Jesús:

—Na katakaa koio-n Se kuu ñani tna'a ñayiu, te kutnuni ini koio-n jundu kuu-r. Kutnuni ini koio-n xa mee-r, ña kida-r ni ɨɨn. Kutnuni ini koio-n xa nani n-dakua'a ña'a Taa-r dani ja'an mee-r. 29 Ia n-tunda'a ña'a mee-r, kunduu-ia xi'in-r. Ña dandoo ña'a-ia. Chi kɨu xi'in kɨu kida mee-r xa tna ini mee-ia.

30 Na n-ja'an-ia tnu'u ya'a, te kue'e ñayiu jan n-ka jandixa ña'a.

Ntdaa ñayiu ka kida xa u'u, ñatu xtuu libre-i

31 Te n-ja'an Jesús nuu se Israel n-ka jandixa ña'a:

—Nux kueka va'a koio ka-n tnu'u mee-r, du'a ndaa kuu xa kunduu koio-n xi'in mee-r. 32 Te kutnuni ini koio-n xa kuu xandaa, te xa kuu xandaa kada xa kutuu libre koio-n.

33 N-ka xia'an-s:

—Da'ya taxa'nu tnetnu-ro Abraham ka kuu-r. Nuncas ñayo-r n-ka kuu ñayiu kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu. ¿Nax kuu xa ja'an-n vitna xa kutuu libre koio-r?

34 N-xia'an Jesús:

—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ntdaa ñayiu ka kida kuechi, kuu-i ñayiu ñatu xtuu libre. Ná kuu xto'o-i kuu kuechi ka kida-i. 35 Ñayiu ka kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu, ma kutuu va'a koio-i ve'e jan nɨkava nɨkuita. 36 Xijan kuu xa, nux kada Da'ya Yɨɨ Ianyuux xa koo libre koio-n, te ndaa xa koo libre koio-n. 37 Xini-r xa da'ya Abraham ka kuu-n, ko ka juini-n xa ka'ni ña'a-n. Chi ñatu ka xeka va'a-n tnu'u-r. 38 Kakune'e-r xa n-dande'a ña'a Taa-r. Te mee-n, ka kida-n xa n-ja'an taa mee-n.

39 N-ka ja'an-s:

—Taa-r kuu Abraham.

N-ja'an Jesús:

—Nux n-ka kuu-n da'ya Abraham n-kuu, kada koio-n ná n-kida Abraham. 40 N-ja'an-r xa kuu xandaa, n-ja'an-r tnu'u n-ja'an Ianyuux nuu-r. Ko ka juini mee-n xa ka'ni

ña'a koio-n. Du'a ña n-kida Abraham.
41 Mee-n, ka kida-n nani kida taa-n.
Xijan kuu xa n-ka ja'an-s:
—Mee-r, ña ka kuu-r dainda'u. Idini
Taa-r io. Ianyuux kuu Taa-r.
42 N-ja'an Jesús:
—Nux Ianyuux kuu Taa-n n-kuu, te jue-
mani ña'a koio-n mee-r. Chi nuu tuu
Ianyuux, n-kee mee-r te vaa-r. Xaxe'e
mee-r ñatu vaa-r. N-tunda'a ña'a Ianyuux
mee-r vaxi. 43 Ñatu ka kutnuni ini-n xa
ja'an-r, chi ñatu ka xeka va'a-n tnu'u-r.
44 Mee-n, ka kuu-n da'ya taa-n. Da'ya kui'na
ka kuu-n. Ka juini-n xa kada-n xa juini
taa-n. Nde xa ki'na nuu xa'ni kui'na ndɨyɨ.
Ña jandixa-i xandaa, chi ña tna ini-i xan-
daa. Hora ja'an kui'na tnu'u vete, ja'an-i
xa xani ini mee-i. Se ja'an tnu'u vete
kuu kui'na, te dakua'a-i ñayiu xa ja'an koio
mee-i tuku tnu'u vete. 45 Ko mee-r, xaxe'e xa
ja'an-r xandaa, te ña ka jandixa-n xa ja'an-r.
46 ¿Ndeda mee-n kua'a xa tekuechi ña'a-n
xa kida-r xa u'u? Nux ja'an-r xandaa, te,
¿nakuenda ña ka jandixa ña'a-n? 47 Se kuu
da'ya Ianyuux, ka teku-s tnu'u Ianyuux.
Xijan kuu xa ña ka teku mee-n, chi ña ka
kuu-n da'ya Ianyuux.

N-ja'an Jesús: "Antecas xa kaku Abraham, te xá daa tuu-r"

48 Te n-ka ja'an se Israel:
—¡Va'a ka ja'an-r xa kuu-n se Samaria, te
kidatniu kui'na anu-n!
49 N-ja'an Jesús:
—Ñatu kidatniu kui'na anu-r, ko io mee-r
xañu'u nuu Taa-r. Te mee-n ña ndaxio
xañu'u nuu mee-r. 50 Ñadu xa juini mee-r xa
koo koio-n xañu'u nuu-r, chi juini Taa-r xa
koo koio-n xañu'u nuu-r, te ndadandaa ña'a
mee-ia mee-n. 51 Xandaa kuu xa ja'an-r. Nux
chinuu ɨɨn ñayiu tnu'u mee-r, te nuncas ma
kuú-i.
52 Te n-ka ja'an se Israel:
—Vitna xa n-ka xini-r xa kidatniu kui'na
anu-n. N-xi'í Abraham. Dɨuni n-ka xi'í
ntdaa se n-ka xian tnu'u tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Te ja'an mee-n: "Nux chinuu
ɨɨn ñayiu tnu'u mee-r, te nuncas ma
kuú-i." 53 ¿Kunxa'nu ka mee-n dada taxa'nu
tnetnu-ro Abraham a? ¡Ña ndaa! N-xi'í
Abraham. Dɨuni n-ka xi'í se n-ka xian tnu'u
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. ¿Jundu xani ini
mee-n xa kuu-n?
54 N-ja'an Jesús:
—Nux ndadaka'nu-r mee-r, ña xiniñu'u
ni ɨɨn. Ndadaka'nu ña'a Taa-r. Ka ja'an
mee-n xa mee-ia kuu Ianyuux ka jandixa-n.
55 Ko ña ka xini-n-ia. Ko mee-r, xini-r-ia.
Nux ja'an-r xa ña xini-r-ia, te du'a se ja'an
tnu'u vete kuu mee-r, ná ka kuu mee-n. Ko
xini-r-ia, te chinuu-r tnu'u-ia. 56 N-xo ndetu
taxa'nu tnetnu-n Abraham xa kixi mee-r, te
n-kuvete-s. N-xini ña'a-s, te yo n-kuvete-s.
57 Te n-ka ja'an se Israel:
—Ni ta xee ka-n uu diko uxi kuia, ¿te
ja'an-n xa n-xini-n Abraham a?
58 N-ja'an Jesús:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Antecas xa kaku
Abraham, xá daa tuu mee-r.
59 Xijan kuu xa n-ka tnɨɨ-s yuú xa
ka'ni-s-ia. Ko mee-ia n-xekova'a nuu-s, te
n-kee-ia veñu'u ijan. N-ya'a-ia dava me'ñu
ñayiu xyuku ijan, te jua'an-ia.

9

N-ndadava'a Jesús ɨɨn se kuaa nde na n-kaku-s

1 Na jua'an Jesús ichi, n-xini-ia ɨɨn se kuaa.
Nde na n-kaku-s kuaa-s. 2 N-ka xijan tnu'u
se dakua'a Jesús nuu-ia:
—Maestru, ¿jundu n-kida kuechi? ¿Mee
se ya'a a tadɨ'ɨ-s a? ¿Nakuenda xa kuaa-s?
3 N-ja'an Jesús:
—Ñadu xaxe'e xa n-kida mee-s kuechi, ni
taa-s, ni dɨ'ɨ-s. Chi da kuaa-s xa dande'a
Ianyuux ñayiu xa kua'a-ia xa kada-ia xax-
e'e-s. Dande'a-ia-i tniu-ia. 4 Io xa kada-r
tniu n-taxi Ia n-tunda'a ña'a. Nɨni dani
tuu-r xi'in-n, kada-r tniu n-taxi-ia. Kuu ná
kuu xa vax kunee vitna. Te hora ijan, mayo
ka ñayiu kua'a xa kada-i tniu n-xia'an-ia.
5 Nɨni tuu-r ñuñayiu, kuu-r luz va'a ka koko
ñuñayiu.
6 Te na n-ya'a xa n-ja'an-ia tnu'u ya'a,
te n-xatu dɨɨ-ia nuu ñu'u. Xi'in dɨɨ-ia
n-kidava'a-ia ita'u nde'yu, te n-xajan-ia
nde'yu ñɨɨ nduchi nuu se kuaa jan.
7 N-ja'an-ia:
—Jua'an, juan nanda'a nuu-n nuu tanque
ndute nani Siloé. (Te Siloé juini kachi: se
n-tunda'a Ianyuux.)
Se kuaa jan, n-xe'en-s, te n-nanda'a-s
nduchi nuu-s. Nu n-xiko-s, te n-kua'a-s
xa nde'a-s. 8 Te ñayiu xtuu yatni xi'in-s,
xi'in ñayiu n-ka xini mee-s na n-xo kuu-s
se kuaa, n-ka ja'an-i:
—¿Ña dɨu se xko nukoo ichi, se xko xijan
nda'u, kuu-s a?

9 Dava-i n-ka ja'an:
—Joon, dɨu-s.
Ɨnka-i n-ka ja'an:
—Ña'a. Da kaa-s ná kaa se ijan, ko ña dɨu-s.
Ko mee-s n-ja'an:
—Joon, se ijan kuu-r.
10 Te n-ka xijan tnu'u-i:
—¿Janda n-kuu xa nde'a-n vitna?
11 N-ja'an-s:
—Se nani Jesús n-kidava'a nde'yu, te n-xajan-s ñɨɨ nduchi nuu-r, te n-ja'an-s: "Jua'an nuu nani Siloé, te ndute jan nanda'a-n ñɨɨ nduchi nuu-n." N-xe'en-r, te n-nanda'a-r nuu-r, te kua'a-r xa kunde'a-r vitna.
12 Te n-ka xijan tnu'u-i:
—¿Ndexu tuu se ijan?
N-ja'an-s:
—Ña xini-r.

N-ka xijan tnu'u se fariseu nuu se n-xo kuu se kuaa

13 Xndeka-i se n-xo kuu se kuaa jua'an nuu xtuu se fariseu. 14 Te kɨu ndetatu ñayiu Israel kuu kɨu n-kidava'a Jesús nde'yu xa n-kida-ia xa nde'a-s. 15 Xijan kuu xa n-ka xijan tnu'u se fariseu tuku nanda n-kuu xa nde'a-s. N-ja'an-s:
—Nde'yu n-xajan-s ñɨɨ nduchi nuu-r, te n-nanda'a-r nduchi nuu-r, te n-kukanda nuu-r.
16 Xijan kuu xa n-ka ja'an dava se fariseu:
—Ñadu Ianyuux n-kida xa n-kida-s xa'a, chi ña chinuu-s kɨu ndetatu-ro.
Ko dava-s n-ka ja'an:
—¿Janda kua'a-s xa kada-s milagru, nux kuu-s se kida kuechi?
Ñayo-s n-xani ini ɨɨn nuu. 17 Te ɨnka vuelta n-ka xijan tnu'u-s nuu se n-xo kuu se kuaa:
—¿Nax ja'an mee-n xaxe'e-s, xa n-kida-s xa nde'a-n?
N-xia'an-s:
—Se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu kuu-s.
18 Ko ña n-ka jandixa se Israel xa da kuaa-s n-kaku-s te vitna nde'a-s. N-ka kana-s tadɨ'ɨ se kanda nuu vitna. 19 Nu n-xee tadɨ'ɨ-s, te n-ka xijan tnu'u ña'a se fariseu:
—Se ya'a, ¿kuu-s da'ya-n a? ¿Ka ja'an mee-n xa da kuaa-s n-kaku-s? ¿Nux du'a n-xo kuu-s, te nax kuu xa vitna nde'a-s?
20 N-ka ja'an tadɨ'ɨ-s:
—Ka xini-da xa se ya'a kuu da'ya-da, te ndaa xa da kuaa-s n-kaku-s. 21 Ko nax n-kuu xa vitna nde'a-s, ña ka xini-da. Jundu n-kida xa nde'a-s, ña ka xini-da. Se tnu ini kuu-s. Kajan tnu'u-n nuu mee-s. Ja'an mee-s xaxe'e mee-s.
22 Tnu'u ya'a n-ka ja'an tadɨ'ɨ-s, xaxe'e xa n-ka yu'u-s nuu se Israel. Chi xa n-ka kida ɨɨn nuu se Israel xa kada koio-s. Nux ja'an ɨɨn ñayiu xa Jesús kuu Ia n-tunda'a Ianyuux, te kine'e koio-s ñayiu jan veñu'u ñayiu Israel, xa ma nataka ka-i xi'in ñayiu Israel. 23 Xijan kuu xa n-ka ja'an tadɨ'ɨ-s: "Se tnu ini kuu-s. Kajan tnu'u-n nuu mee-s."
24 Vuelta kuu uu n-ka nakana-s se n-xo kuu se kuaa. N-ka xia'an-s:
—Koo xañu'u nuu Ianyuux te ja'an ndaa. Ka xini-r xa se nani Jesús kuu se kida kuechi.
25 Te n-ja'an-s:
—Nux kida-s kuechi, daña ña xini-da. Idini xa xini-da kuu xa da kuaa-da n-kaku-da, te vitna nde'a-da.
26 N-ka xijan tnu'u ntuku-s:
—¿Nax n-kida ña'a-s? ¿Nanda n-kida-s xa nde'a-n?
27 N-xia'an-s:
—Xá n-ja'an-da, ko ñayo-n n-ka jandixa tnu'u-da. ¿Nax kuu xa ka juini-n xa kunini koio-n ɨnka vuelta? ¿Ka juini mee-n xa kunduu koio-n xi'in-s tuku a?
28 Te kui'a n-ka ja'an-s nuu-s:
—Kunduu mee-n xi'in-s. Mee-r ka kida xa ja'an tnu'u n-chidotnuni Moisés. 29 Ka xini mee-r xa n-ja'an Ianyuux nuu Moisés. Ko se ijan, ña ka xini-r nde n-kixi-s.
30 N-ja'an se n-xo kuu se kuaa:
—Ña kutnuni ini-da nax kuu xa ñayo mee-n ka kutnuni ini nde n-kixi-s. ¡N-kida-s xa nde'a-da! 31 Na'a-ro xa ña nini Ianyuux se ka kida kuechi. Nux yu'u ɨɨn ñayiu nuu Ianyuux te kida-i xa juini Ianyuux, te nini Ianyuux mee-i. 32 Nde kɨu n-kixe'e xa kua'a ntdaa xa io xi'in nde vitna, te ñayo-ro n-ka teku xa ni ɨɨn ñayiu ña n-kida xa kunde'a ɨɨn se kuaa nde na n-kaku-s. 33 Se ya'a, nux ña n-tunda'a ña'a Ianyuux n-kuu, te ma kua'a-s xa kada-s ni ɨɨn.
34 N-ka ja'an-s:
—Xi'in kuechi n-kaku-n, te, ¿juini-n xa dakua'a ña'a-n mee-r a?
Te n-ka kine'e-s se n-xo kuu se kuaa jua'an-s.

N-ja'an Jesús: "Ka ja'an-n xa xnde'a-n, ko ña ndaa"

35 Nu n-teku Jesús xa n-ka kine'e-s-sɨ
jua'an-s, n-nanitna'a-ia xi'in-s, te n-ja'an-s:
—¿Jandixa-n Da'ya Yɨɨ Ianyuux a?
36 N-ja'an-s:
—Dito, ¿jundu kuu-ia? Ja'an-n, te
jandixa-da-ia.
37 N-ja'an Jesús:
—Xá nde'a-n-ia, te ndatnu'u-ia xi'in-n.
38 N-ja'an-s:
—Xto'o-da, jandixa ña'a-da.
Te n-nujuiin xiti-s nuu-ia.
39 Te n-ja'an Jesús:
—Vaa-r ñuñayiu ya'a xa ndadandaa-r
ñayiu. Kada-r xa ñayiu ña nde'a, kunde'a
koio-i. Te kada-r xa ñayiu nde'a, ku kuu
koio-i ná kuu ñayiu kuaa.
40 Te ijan xtuu se fariseu. Na n-ka teku-s
tnu'u-ia, n-ka xijan tnu'u-s:
—¿Ja'an-n xa mee-r ka kuu se kuaa tuku
a?
41 N-ja'an Jesús:
—Nux se kuaa n-ka kuu mee-n n-kuu,
te ma tekuechi ña'a-r. Ko ka ja'an-n xa
xnde'a-n, te xijan kuu xa kuú koio-n xi'in
kuechi-n.

10

Currali tkachi Ianyuux

1 'Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨɨn seyɨɨ, nux
kuyatni-s currali tkachi, ko ña kɨu ndaa-s
ye'e currali, ko xido-s dɨkɨ currali, te xini-ro
xa ñadu'u kuu-s, xini-ro xa juini-s xa du'u-s
tkachi jan. 2 Se kɨu ndaa ye'e currali, mee-s
kuu se ñunuu tkachi. 3 Mee-s, ña tnɨɨ ña'a
ti-ina, te tnu'u mee-s ka najini tkachi-s.
Kana-s dɨu ɨɨn ɨɨn tkachi-s, te ka natu'a
ña'a-tɨ, te kine'e-s-tɨ currali. 4 Kana-s ntdaa
tkachi-s, te xe juindodo nuu-s nuu-tɨ. Xndi-
jun ña'a-tɨ, chi na'a-tɨ tnu'u xto'o-tɨ. 5 Ko
ma nkuitandijun-tɨ seto'o. Kunu koio-tɨ, chi
ñatu ka xini-tɨ tnu'u seto'o.
6 Tnu'u ya'a n-ja'an Jesús xa dakua'a-ia se
fariseu ijan, ko ña n-ka kutnuni ini-s nax
n-ja'an-ia.

N-ja'an Jesús: "Mee-r kuu Se ñunuu va'a tkachi."

7 Te n-ja'an Jesús ɨnka vuelta:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Mee-r kuu ye'e
currali tkachi. 8 Se n-ka kixi antecas xa kixi
mee-r, ntdaa-s ka kuu ñadu'u, n-ka juini-s
xa du'u-s tkachi. Ko ñayo tkachi n-ka teku
tnu'u-s. 9 Ye'e currali kuu mee-r. Nux
jandixa ña'a ɨɨn ñayiu mee-r, te taxkanu ini
Ianyuux kuechi-i, te kutuu va'a-i xi'in-ia.
Ka kuu ñayiu jan ná kuu tkachi ndɨu ye'e
currali. Kee-tɨ xa kaxi-tɨ, te ndɨu-tɨ xa
kutuu va'a-tɨ.
10 'Kixi ñadu'u, xa du'u-s tkachi. Ka'ni-s-tɨ
te danaa-s-tɨ. Ko vaxi mee-r, xa kutuu
va'a koio-tɨ. Vaa-r, xa ñayiu ka jandixa
ña'a mee-r, va'a xa va'a kutuu koio mee-i
vitna xi'in kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 11 Mee-r kuu
Se ñunuu va'a tkachi. Juejoon-r xa ka'ni
ña'a koio ñayiu mee-r, xa kutuu va'a koio
tkachi-r. 12 Du'a ma kada koio se ka juini
xa ni'i ni-s tvini. Ña kuu-s ɨɨn se ñunuu
va'a tkachi, chi tkachi, ña ka kuu-tɨ tkachi
mee-s. Se ijan, na nde'a-s xa vaxi ñaña,
te dandoo-s tkachi te kunu-s. Te tnɨɨ ñaña
tkachi jan, te xate ni'na ña'a-tɨ. 13 Xino se
ijan, chi kidatniu-s xaxe'e xa ni'i-s tvini, te
ña tuu nax vi'i-s tkachi jan. 14-15 Mee-r kuu
Se ñunuu va'a tkachi. Nani xini ña'a Taa-r
mee-r, te xini mee-r mee-ia, dani xini-r
ñayiu ka jandixa ña'a mee-r, te mee-i ka
xini ña'a mee-r. Juña'a-r mee-r, xa ka'ni
ña'a koio seyɨɨ xaxe'e tkachi-r. 16 Ko io ɨnka
ñayiu ta jandixa ña'a koio ka. Ná kuu tkachi
yɨ'ɨ ɨnka currali, ka kuu ñayiu jan. Io xa
kandeka-r mee-i kixi tuku. Kunini koio
ñayiu jan tnu'u mee-r, te mee-i xi'in ñayiu
ka jandixa ña'a mee-r vitna, nduu-i, ku kuu
koio-i tkachi yɨndi'u ka'nu idini currali, te
junuu va'a-r-yɨ ntdaa-i.
17 'Xijan kuu xa xemani ña'a Taa-r, chi
juña'a-r mee-r xaxe'e tkachi-r. Kuú-r xa
nandoto-r ɨnka vuelta. 18 Ni ɨɨn ñayiu ña
kida xa kuú-r. Ka'ni ña'a koio-s, ko du'a koo
xaxe'e xa du'a koo. Xi'in xa taxnuni mee-r
kuú-r, te xi'in xa taxnuni mee-r nandoto-r.
Du'a n-ta'u tniu Taa-r, te du'a koo.
19 Xaxe'e tnu'u ya'a, te ɨnka vuelta ña n-ka
xani ini ɨɨn nuu se Israel. 20 Kue'e-s n-ka
ja'an:
—Tachi u'u ñu'u anu-s, n-nduloko-s.
¿Nakuenda ka chinuu-n tnu'u ja'an-s?
21 Ko dava ka-s n-ka ja'an:
—Va'a ja'an-s, ñatu ñu'u tachi u'u anu-s.
Chi ña kua'a tachi u'u kada-i xa kunde'a
ñayiu n-xo kukuaa nde na n-kaku-i.

Na n-ka teku se Israel tnu'u Jesús, n-ka tnɨɨ-s yuú xa ka'ni-s-ia

22 Te n-xio ɨɨn viko ñayiu Israel. Ñuu nani
Jerusalén n-ka xo naja'an ñayiu nanda n-ka

kida ii taxa'nu tnetnu-ro veñu'u ñayiu Israel. Te yoo vixi kuu daa. 23 N-xikonuu Jesús
xiti veñu'u Jerusalén. N-xikonuu-ia nuu
nani Portal Salomón. 24 Ijan n-ka dukunduu
se Israel Jesús, te n-ka ja'an-s:

—Io xa ja'an kaxi-n. Nux mee-n kuu
Cristu, Ia n-tunda'a ña'a Ianyuux, kachit-
nuña'a-n.

25 N-ja'an Jesús:

—Xá n-ja'an-r, te ñayo-n ka jandixa.
N-tunda'a ña'a Taa-r, te kida-r tniu
n-taxi-ia, te tniu kida-r ja'an ndaa xaxe'e-r.
26 Ko ñayo-n ka jandixa, chi ña ka kuu-n
tkachi mee-r. Nani n-ja'an-r nuu-n, du'a
kuu. 27 Tkachi mee-r ka chinuu tnu'u-r.
Xini-r mee-i, te xndijun ña'a-i mee-r. 28 Te
kada-r xa kutuu va'a koio-i, xi'in Ianyuux
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ni ɨɨn-i, nuncas ma kuú-i
xi'in kuechi-i. Te ni ɨɨn ñayiu ma kua'a
xa tnɨɨ-i tkachi-r yɨnda'a-r. 29 Taa-r n-taxi
tkachi-r, te kunxa'nu ka mee-ia dada ntdaa
xa io. Mayo ñayiu kua'a, te ni kui'na ma
kua'a, xa dita-i tkachi mee-r neva'a Taa-r
nda'a-ia. 30 Te ɨɨn nuu kuu mee-r xi'in Taa-r,
idini ka kuu-r.

31 Te ɨnka vuelta n-ka tnɨɨ se Israel yuú xa
ka'ni-s-ia. 32 N-ja'an Jesús:

—N-taxi Taa-r kue'e tniu va'a, te
n-dande'a ña'a-r tniu jan nuu mee-n.
¿Xaxe'e ndeda ɨɨn tniu n-kida-r, ka juini-n
xa ka'ni ña'a-n yuú?

33 N-ka ja'an-s:

—Ñayo-r ka janña'a xaxe'e tniu va'a
kida-n. Ka'ni ña'a koio-r xaxe'e xa kui'a
ja'an-n Taa-ro Ianyuux. Seyɨɨ kuu-n, ko
ja'an-n xa Ianyuux kuu-n.

34 N-ja'an Jesús:

—¿Nax ja'an tnu'u n-chidotnuni Moisés?
Yodotnuni xa n-ja'an Ianyuux: "Mee-n
ka kuu ianyuux." 35 N-danani-ia se ijan
ianyuux, chi n-ka tnɨɨ-s tnu'u Ianyuux.
Tnu'u Ianyuux n-chidotnuni Moisés kuu, te
io xa chinuu-ro tnu'u jan. 36 Xijan kuu xa,
¿nax kuu xa ka ja'an-n xa kui'a ja'an mee-r
nuu Ianyuux, hora n-ja'an-r xa kuu-r Da'ya
Yɨɨ Ianyuux? Kuu-r Ia n-kaxí ña'a-ia, kuu-r
Ia n-tunda'a ña'a-ia vaxi-r ñuñayiu. 37 Nux
ña kida-r tniu Taa-r, te maxku jandixa ña'a
koio-n. 38 Ko nux kida-r tniu Taa-r, te io
xa jandixa koio-n tniu-r. Juini ma jandixa
ña'a koio-n mee-r, ko io xa jandixa koio-n
tniu kida-r. Xijan jini koio-n xa kunduu
Taa-r xi'in mee-r te kunduu mee-r xi'in
Taa-r. Xijan kutnuni ini koio-n xa Taa-r
xi'in mee-r, idini xa kuu-r nduu-r.

39 Xijan kuu xa ɨnka vuelta n-ka kixe'e-s
xa tnɨɨ presu koio-s-ia, ko n-kaku-ia nda'a-s.

40 Te jua'an Jesús ɨnka vuelta, n-ya'a-ia
de'va Jordán, nde nuu ki'na nuu
n-dajuendute Sua ñayiu. Ijan n-xo tuu
Jesús. 41 Ijan n-ka kixee kue'e ñayiu, te n-ka
ja'an-i:

—Ni ɨɨn milagru ña n-kida Sua, ko ndaa
n-ja'an-s xaxe'e se ya'a. Ntdaa xa n-ja'an-s
kuu xandaa.

42 Te ijan n-ka jandixa kue'e ñayiu jan
Jesús.

11

N-xi'í Lázaro

1 Te ku'u ɨɨn se nani Lázaro. Se ñuu
nani Betania kuu-s. Betania kuu ñuu María
xi'in ku'u-i Tmarta. 2 María jan kuu ñadɨ'ɨ
n-xajan xe'e Xto'o-ro Jesús xaxe'en vidi, te
xi'in idi dɨkɨ-i n-nadayichi-i xe'e-ia. Ku'a-i,
Lázaro, kuu se ku'u jan. 3 Xijan kuu xa, nduu
ku'a Lázaro n-ka tunda'a ɨɨn muxu jua'an-s,
xa na juña tnu'u-s nuu Jesús:

—Xto'o-ro, ku'u se mani xi'in-n.

4 Na n-teku Jesús nax n-ja'an muxu,
n-ja'an-ia:

—Ku'u-s, ko ma kuú-s. Dande'a ña'a
Ianyuux mee-n xa Ia kunxa'nu ka kuu-ia.
Xaxe'e xa ku'u Lázaro, te jini koio mee-n xa
nani taxnuni Ianyuux, dani taxnuni Da'ya
Yɨɨ-ia tuku.

5 Te xemani Jesús Tmarta xi'in ku'u-i xi'in
ku'a-i, Lázaro. 6 Xijan kuu xa na n-teku-ia
xa ku'u Lázaro, te n-ndoo ka-ia uu ka kɨu
nuu tuu-ia. 7 Te dada n-ja'an-ia nuu se
dakua'a-ia:

—Na jɨ'ɨn-ro Judea ɨnka vuelta.

8 N-ka ja'an se dakua'a-ia:

—Maestru, xaku nga xa ka'ni ña'a koio se
Judea xi'in yuú. ¿Te juini ka-n xa jɨ'ɨn-n nde
ijan ɨnka vuelta u?

9 N-ja'an Jesús:

—Uxi uu hora ndii ngandii ɨɨn kɨu ɨɨn
kɨu. Ɨɨn ñayiu, nux kaka-i hora ndii ngandii
ñuñayiu, ma jɨn kɨ'ɨ-i yuú, chi va'a kanda.
10 Ko nux kaka ɨɨn ñayiu xakuaa, jɨn kɨ'ɨ-i, chi
ña kanda.

11 Du'a n-ja'an-ia, te dada n-ja'an-ia:

—Lázaro, se mani xi'in-ro, kidi-s. Ko
jɨ'ɨn-r xa dandoto-r-sɨ.

12 Xijan kuu xa n-ka ja'an se dakua'a-ia:

—Xto'o-ro, nux kidi-s, te ndva'a-s.

13 Te ja'an Jesús xa n-xi'í Lázaro, ko ñayo
se ijan n-ka kutnuni ini tnu'u-ia, chi n-ka
xani ini-s xa ndaa xa kidi-s. 14 Xijan kuu xa
n-ja'an kaxi Jesús:
—Xá n-xi'í Lázaro. 15 Te xaxe'e mee-n,
kuvete-r xa ña n-xo tuu-r ijan hora n-xi'í-s,
chi vitna jandixa ña'a koio ka mee-n. Na
jɨ'ɨn-ro nuu tuu-s.
16 Xijan kuu xa Tomás, se ka danani ñayiu
Cuati, n-ja'an-s nuu se dakua'a Jesús:
—Na jɨ'ɨn mee-ro tuku, xa kuú-ro xi'in-ia.

N-ja'an Jesús: "Kida mee-r xa nandoto koio ndɨyɨ"

17 Na n-xee Jesús Betania, n-teku-ia xa
xá n-kuu koon kɨu xa yɨnduxi Lázaro.
18 Te katuu ñuu nani Betania yatni ñuu
Jerusalén. Vaa uu uni ni kilómetro Beta-
nia xi'in Jerusalén. 19 Te n-ka kixee kue'e
ñayiu Israel, xa juña'a-i tnu'u kanu ini nuu
Tmarta xi'in María, xaxe'e ku'a-i Lázaro.
20 Te na n-tekutnu'u Tmarta xa vax kuyatni
Jesús, n-kee-i ve'e te jua'an-i, juan tna'a-i
Jesús. Ko nukoo na'i María xiti ve'e. 21 Na
n-nanitna'a Tmarta xi'in Jesús, te n-ja'an-i:
—Xto'o-da, nux n-xo tuu-n ya'a, te ma
kuú ku'a-da n-kuu. 22 Te na'a-da xa vitna
taxi Ianyuux dava'a nga xa kajan-n nuu-ia.
23 N-ja'an Jesús:
—Nandoto ku'a-n.
24 N-ja'an Tmarta:
—Na'a-da xa nandoto-i, na xee kɨu
xa nandoto koio ndɨyɨ, hora ndadandaa
Ianyuux ntdaa xa io.
25 N-ja'an Jesús:
—Kida mee-r xa nandoto koio ndɨyɨ. Kida
mee-r xa kutuu va'a koio-i xi'in Ianyuux
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ɨɨn ñayiu, nux jandixa
ña'a-i mee-r, juini na kuú-i, ko kutuu va'a-i
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 26 Ntdaa
ñayiu xtuu te ka jandixa ña'a-i mee-r, nun-
cas ma kuú koio-i. ¿Jandixa-n tnu'u ya'a u?
27 N-ja'an Tmarta:
—Joon, Xto'o-da. Xá n-jandixa-da xa
mee-n kuu Cristu, Ia n-tunda'a Ianyuux.
Xá n-jandixa-da xa mee-n kuu Da'ya Yɨɨ
Ianyuux. Xá n-kuu kue'e kuia yodotnuni xa
kii-n ñuñayiu, te vitna xá n-kixee-n.

N-nda'i Jesús nuu yɨnduxi Lázaro

28 Na n-ja'an Tmarta tnu'u ya'a, te
n-xiko-i juan nu'u-i ve'e-i, te na'i ni
n-ja'an-i nuu ku'u-i, María:
—Xá n-kixee Maestru, te juini-ia xa
ja'an-ia xi'in-un.
29 Na n-teku María tnu'u ja'an Tmarta, te
yachi n-ndojuiin-i, te jua'an-i nuu ndetu
Jesús. 30 Te ta xee ka Jesús ñuu Betania. Dani
ndetu-ia nuu n-nanitna'a Tmarta xi'in-ia.
31 Te ve'e ijan xyuku kue'e ñayiu Israel xi'in
María, xa juña'a koio-i tnu'u kanu ini nuu-i.
Na n-ka xini-i xa yachi n-ndojuiin María te
n-kee-i ve'e, te n-ka xe kuitandijun ña'a-i.
N-ka xani ini-i xa jua'an María panteón, xa
nda'i-i xaxe'e ku'a-i.
32 Te n-kixee María nuu tuu Jesús.
N-xini-i-ia, n-nduandee-i xe'e-ia. N-ja'an-i:
—Xto'o-da, nux n-xo tuu-n ya'a, te ma
kuú ku'a-da n-kuu.
33 Na n-xini Jesús xa nda'i María, te ka
nda'i ñayiu Israel vaxi xi'in-i, yo n-kiti ini-ia
te n-tnau ini-ia. 34 N-ja'an-ia:
—¿Ndexu n-chinduxi-n-sɨ?
Te n-ka ja'an-i:
—Xto'o-da, ne'e-n, te jini-n.
35 Te n-nda'i Jesús.
36 Ñayiu Israel xyuku ijan n-ka ndatnu'u-i:
—Kunde'a xa yo n-xemani-s-sɨ.
37 Ko dava-i n-ka ja'an:
—N-kida-s xa kua'a se kuaa xa kunde'a-s.
¿Ña n-kua'a-s xa kada-s xa maxku kuú
Lázaro a?

N-kida Jesús xa n-nandoto Lázaro

38 Ɨnka vuelta kue'e xa kue'e n-tnau ini
Jesús, te jua'an-ia nuu n-ka chinduxi-s ndi
Lázaro. Ɨɨn yau kava kuu, te n-xo ndenee ɨɨn
toto ka'nu yuyau jan.
39 N-ja'an Jesús:
—Dita toto de.
Ko n-ja'an Tmarta, ku'a ndi Lázaro:
—Xto'o-da, xá xe'en te'yu-i vitna, chi xá
n-kuu koon kɨu yɨnduxi-i.
40 N-ja'an Jesús:
—Te, ¿ñadu n-ja'an-r xa nux jandixa-n,
te jini-n xa kunxa'nu ka Ianyuux dada nt-
daa xa io?
41 Xijan kuu xa n-ka dita-s toto ka'nu
nuu yɨnduxi ndɨyɨ. Nukonde'a Jesús andɨu,
n-ja'an-ia:
—Taa-da, n-kuta'u-da xa n-teku-n
tnu'u-da. 42 Na'a-da xa ntdantu'u kɨu nini-n
tnu'u-da, ko n-ja'an-da xaxe'e ñayiu xyuku
ya'a, xa na jandixa koio mee-i xa mee-n
n-tunda'a ña'a mee-da.
43 Na n-ja'an-ia tnu'u ya'a, te n-kana
xee-ia:
—Lázaro, ¡ta kee, ne'e ya'a!

44 Te n-ndee se n-xi'í xiti yau. Duku da'ma
nda'a-s, xe'e-s, te da'u da'ma nuu-s. N-ja'an
Jesús nuu ñayiu xyuku ijan:
—Nandaxi koio nda'a-s, xe'e-s, xa kua'a-s
xa nakaka-s.

N-ka xani ini-s nanda kua'a-s xa ka'ni-s Jesús
(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Xijan kuu xa kue'e ñayiu Israel n-ka
jandixa Jesús. N-ka kixee-i xa juña'a-i
tnu'u kanu ini nuu María, te n-ka xini-i
nax n-kida Jesús, te n-ka jandixa-i-ia. 46 Ko
dava-i jua'an nuu xyuku se fariseu, te n-ka
najani-i ntdaa xa n-kida Jesús. 47 Xijan kuu
xa n-ka nataka dutu ka taxnuni xi'in se
fariseu, te n-ka ja'an-s:
—¿Nax kada-ro? Chi se ijan, kida-s kue'e
milagru. 48 Nux ma ja'an-ro, te du'a kada
ka-s, te jandixa koio ntdaa ñayiu mee-s, te
kix koio soldado romano, xa kanu koio-s
veñu'u-ro te datɨu-s ñuu-ro.
49 Ko ɨɨn-s, se nani Caifás, se kuu dutu
taxnuni ka kuia ijan, n-ja'an:
—Mee-n, ñayo-n ka kutnuni ini ni ɨɨn.
50 Ña ka kutnuni ini-n xa va'a ka xa kuú ɨɨn
seyɨɨ xaxe'e ñayiu Israel, dada xa kuú koio
ntdaa ñayiu Israel.
51 Te tnu'u ya'a ña n-xani ini mee Caifás.
Xaxe'e xa kuu-s dutu taxnuni ka kuia ijan,
te n-kida Ianyuux xa juña tnu'u-s tnu'u
mee-ia nuu ñayiu, xa kuú Jesús xaxe'e
ñayiu Israel. 52 Kuú-ia xaxe'e ñayiu Is-
rael, ko dɨuni kuú-ia xaxe'e ntdaa ñayiu ta
jandixa koio ka Ianyuux. Juini xtuu-i nitu'u
ñuñayiu, ko nadataka-ia mee-i, xa ku kuu-i
idini ñayiu.
53 Xijan kuu xa, nde kɨu ijan n-ka xani
ini dutu taxnuni, xi'in se fariseu, nanda
kua'a-s xa ka'ni-s Jesús. 54 Xijan kuu xa
ñatuka n-xikonuu Jesús ñuu nani Jerusalén.
Ijan jua'an-ia ñuu nani Efraín, yatni yuku
nuu ñayo ñayiu io. Ijan n-ndoo-ia xi'in se
dakua'a-ia.
55 Te vax kuyatni ɨɨn viko ñayiu Israel, ɨɨn
viko nani Paxcua. Te kue'e ñayiu ntdaa ñuu
jua'an Jerusalén. Antecas xa kixe'e viko,
jua'an-i nuu dutu xa ndada ii ña'a-ia, xa
kua'a-i xa ndadaka'nu-i viko Paxcua. 56 Ijan
ka nanduku ñayiu Israel Jesús. Xyuku-i xiti
veñu'u ka xijan tnu'u tna'a-i:
—¿Naxa xani ini-n? ¿Ma kixi Jesús viko
a?
57 Te xá n-ka ta'u tniu dutu taxnuni, xi'in
se fariseu, xa nux najini ɨɨn ñayiu Jesús, te
na juña tnu'u-i nuu juxtixia nuu tuu-ia, xa
tnɨɨ koio-s-ia.

12

Ndute nardo n-najini ɨɨn ñadɨ'ɨ xe'e Jesús
(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

1 Iñu ka kɨu juini xa xee viko Paxcua,
te n-kixee Jesús ñuu nani Betania, ñuu se
nani Lázaro. Te Lázaro kuu se n-xi'í te
n-nadandoto Jesús mee-s. 2 Te ijan n-ka
kidava'a-i ndeyu xaxe'e Jesús. N-dakee
Tmarta ndeyu, te nukoo Lázaro xi'in se
xtuu xi'in Jesús. 3 Te ijan María ne'e dava
kilo xaxe'en vidi nani nardo. Nardo va'a xa
kue'e ya'u. Ndute nardo jan n-najini-i xe'e
Jesús. Idi dɨkɨ-i n-nadayichi-i xe'e-ia. Te ni-
tu'u xiti ve'e jan n-xe'en vidi. 4 Ko n-kudeen
Judas Iscariote, se kuu da'ya Simón, nuu
María. Juini kuu-s ɨɨn se dakua'a Jesús, ko
se diko Jesús kuu-s. N-ja'an-s:
5 —¿Nakuenda ña n-diko-ro ndute nardo
jan xa uni cientu denario, xa juña'a nga-ro
tvini ñayiu ka kunda'u?
6 Du'a ña ja'an-s xaxe'e xa juini-s xa
chindee-s ñayiu kunda'u. Du'a ja'an-s chi
ñadu'u kuu-s. Ne'e mee-s tvini se dakua'a
Jesús, te tnɨɨ-s dava'a nga tvini juini-s.
7 N-ja'an Jesús nuu Judas:
—Maxku kudeen ka-n nuu-i. Antecas xa
kuú-r, te xá n-kida tu'a-i yɨkɨ kuñu-r, xa
chinduxi va'a ña'a-s. 8 Ñayiu ka kunda'u,
xtuu-i xi'in-n ntdaa kɨu, ko mee-r, ma kutuu
ka-r xi'in-n.

N-ka kida ɨɨn nuu-s xa ka'ni koio-s
Lázaro tuku

9 N-ka tekutnu'u kue'e ñayiu Israel xa tuu
Jesús Betania, te ijan n-ka xee-i nuu tuu-ia.
N-ka juini-i xa jini-i Jesús, ko dɨuni n-ka
juini-i xa jini-i Lázaro, se n-nadandoto-ia.
10 Te n-ka kida ɨɨn nuu dutu taxnuni xa ka'ni
koio-s Lázaro tuku. 11 Chi xaxe'e Lázaro, te
ka dandoo ñayiu xa xetniu ñayiu Israel, te
ka jandixa-i Jesús.

*N-k*ɨu Jesús ñuu nani Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

12 O'on ka kɨu juini xa xee viko Paxcua,
te ka xee kue'e xa kue'e ñayiu Jerusalén.
N-ka tekutnu'u-i xa ijan xee Jesús. 13 N-ka
xa'nde-i nda'a ñuu kuii, te n-ka kee-i
Jerusalén, xa jɨn tna'a-i Jesús dava ichi.
N-ka kana-i:

—¡Na kuta'u-ro Ianyuux! ¡Na kada-ia xa kutuu va'a se vaxi! ¡Se n-tunda'a Ianyuux xa taxnuni-s! ¡Na ku kuu-s se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel!

[14] N-ni'i Jesús ɨɨn burru, te n-xe kaa-ia-tɨ. Te xá n-kuu kue'e kuia, se n-ka chidotnuni tnu'u Ianyuux, n-ka kidava'a-s xa du'a koo. N-ka chidotnuni-s:

[15] Maxku yu'u koio ka-n, ñayiu Jerusalén.
Kunde'a koio-n xa vaxi se kunxa'nu ka nuu-n,
yodo-s ɨɨn burru.

[16] Te hora ijan ni, ña ka kutnuni ini se dakua'a Jesús nax n-kuu. Ko hora juan ndaa Jesús andɨu, n-ka naja'an-s xa du'a n-ka kidava'a se n-chidotnuni tnu'u Ianyuux, te du'a n-ya'a.

[17] Te n-ka ja'an ndaa kue'e ñayiu ijan xaxe'e Jesús. N-xo tuu-i xi'in-ia, hora n-kana-ia ndi Lázaro xa ndee-s yau kava, te n-nadandoto-ia-s nuu n-yɨnduxi-s. [18] N-ka tekutnu'u kue'e xa kue'e ñayiu xa n-kida Jesús milagru jan, te xaxe'e xijan n-ka xe tna'a-i-ia ichi Jerusalén. [19] Te n-ka ja'an se fariseu, nuu ɨɨn-s nuu ɨnka-s:

—Xini-n xa ni ɨɨn xa kida-ro ñatu xiniñu'u. Ntdaa ñayiu ñuñayiu ka kunduu xi'in-s.

Se ja'an tnu'u griegu, n-ka nanduku-s Jesús

[20] Nuu ñayiu n-ka xe'en Jerusalén, xa ndadaka'nu-i viko Paxcua, ijan tna'a uni koon ñayiu griegu, ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. [21] N-ka kuyatni-s Slipe, se ñuu nani Betsaida distrito Galilea. Ɨɨn se dakua'a Jesús kuu-s. N-ka xijan-s nuu-s:

—Dito, ka juini-da xa jini-da Jesús.

[22] N-nanitna'a Slipe xi'in Ndrixi, te n-xia'an-s xa n-ka ja'an se griegu, te nduu-s jua'an xi'in-s xa juña'a-s Jesús. [23] N-ja'an Jesús:

—Mee-r kuu Se kuu ñani tna'a ñayiu. Xá n-xee kɨu xa kadaka'nu ña'a Taa-r mee-r. [24] Xandaa kuu xa ja'an-r. Ná kuu ɨɨn tata trɨu kuu-r. Nux ña xate seyɨɨ tata trɨu nuu ñu'u, ma kane ni ɨɨn xa kaxi xa ko'o-ro. Ko nux jungoio trɨu nuu ñu'u, te koo kue'e xa kaxi xa ko'o-ro. Du'a koo xa kuú mee-r, te kutuu va'a koio mee-n. [25] Ɨɨn seyɨɨ, nux tuu-s xa ni'i-s ntdaa xa juini-s, te dakuita-s ntdaa xa n-xani ini-s xa n-ni'i-s. Ko ɨɨn seyɨɨ, nux daxio-s xa io ñuñayiu xa kunduu-s xi'in Ianyuux, te ni'i-s xa kutuu va'a-s xi'in Ianyuux andɨu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. [26] Ɨɨn seyɨɨ, nux ɨɨn se xinokuechi nuu mee-r kuu-s, te io xa kunduu-s xi'in-r. Nuu kutuu mee-r, ijan kutuu se xinokuechi nuu-r tuku. Nux xinokuechi ɨɨn ñayiu nuu-r, te kadaka'nu Taa-r mee-i tuku.

N-ja'an Jesús nanda koo xa kuú-ia

[27] 'Yo loko kue'e tnau ini-r vitna. ¿Nax ja'an-r? ¿Kajan-r nuu Taa-r xa dakaku ña'a-ia, xa maxku ya'a-r kue'e vida u? Du'a ma kajan-r, chi vaa-r xa kada-r ná io ná jua'an tniu n-taxi-ia.

[28] Dada n-ja'an-ia nuu Ianyuux:

—Taa-da, kada-n xa kutnuni ini ntdaa ñayiu xa mee-n kuu Ia kunxa'nu ka.

Hora ijan ni n-ja'an ɨɨn tnu'u nde andɨu:

—Xá n-kida-r xa kutnuni ini koio ñayiu xa Ia kunxa'nu ka kuu-r, te kada-r ɨnka vuelta.

[29] Te xyuku kue'e ñayiu ijan. N-ka teku-i tnu'u nde andɨu, te dava-i n-ka ja'an xa kana dau. Ko dava-i n-ka ja'an xa ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, n-ja'an nuu Jesús.

[30] N-ja'an Jesús nuu ñayiu xyuku ijan:

—Ñadu xaxe'e mee-r n-ja'an tnu'u jan nde andɨu. N-ja'an Ianyuux xaxe'e mee-n. [31] Vitna ndadandaa-r kuechi ñuñayiu. Vitna kine'e-r kui'na ñuñayiu, xa ma taxnuni ka-i nuu ñayiu. [32] Na katakaa ña'a koio-s mee-r, te kada-r xa jandixa ña'a ntdaa ñayiu mee-r.

[33] Te xi'in tnu'u ya'a n-ja'an-ia janda kuu xa kuú-ia.

[34] N-ka ja'an ñayiu:

—Xá n-ka teku-r xa kuia ma jɨn ndɨ'ɨ taxnuni Cristu, Ia tunda'a Ianyuux. ¿Nanda kuu xa ja'an-n xa katakaa koio ñayiu Se kuu ñani tna'a ñayiu? ¿Jundu kuu se ijan, Se kuu ñani tna'a ñayiu?

[35] N-ja'an Jesús:

—Ná kuu luz va'a ka koko kuu mee-r. Xaku nga kɨu kutuu-r xi'in-n. Nɨni tuu-r ñuñayiu, io xa kunduu koio-n xi'in-r, xa ma ku kuu koio mee-n ná kuu ɨɨn seyɨɨ xikonuu nuu nee, ɨɨn se ña xini ndexu jɨ'ɨn-s. [36] Nɨni tuu-r xi'in-n, io xa jandixa ña'a koio-n, xa nduu koio mee-n da'ya-r.

N-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te jua'an-ia. Ñayo ka-s nani'i ña'a.

Se Israel, dani ña n-ka jandixa-s Jesús

[37] Juini kida-ia kue'e milagru xnde'a ñayiu Israel, ko dani ña ka jandixa-i-ia. [38] Du'a n-xetna'a nax n-kidava'a Isaías. Se

xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu kuu
Isaías. Xá n-kuu kue'e kuia n-kidava'a-s:
Xto'o-da, ña n-ka jandixa ñayiu tnu'u
n-xian tnu'u-da nuu-i.
N-dande'a-n xa taxnuni-n nuu-i, ko dani ña
n-ka jandixa ña'a-i.
39 Xijan kuu xa ña n-ka kua'a-i xa jandixa-i.
N-kidava'a Isaías ɨnka vuelta:
40 N-kida-ia xa kuaa-i.
N-kida-ia xa kuxee ini-i.
N-kida-ia xa nduchi nuu-i ña kua'a-i xa
kunde'a-i.
N-kida-ia xa ña kutnuni anu-i.
N-kida-ia xa ña kua'a-i xa natu ini-i kuechi,
xa ndadava'a-ia-i.
41 Du'a n-ja'an Isaías, chi n-xini-s nax
koo hora kixi Cristu, Ia tunda'a Ianyuux.
N-kutnuni ini-s xa taxnuni-ia, te n-ja'an
ndaa-s xaxe'e-ia.
42 Ko kue'e ñayiu, joon, n-ka jandixa-i
Jesús. Nde dava se taxnuni nuu ñayiu Israel
n-ka jandixa-ia. Ko xaxe'e se fariseu, te ña
n-ka ja'an kanda-s xa jandixa-s-ia, chi ña
n-ka juini-s xa kine'e ña'a koio se fariseu
veñu'u ñayiu Israel. 43 Chi se taxnuni nuu
ñayiu, n-ka tna ini ka-s xa koo koio ñayiu
xañu'u nuu mee-s, dada xa ja'an Ianyuux xa
ka kida-s xava'a.

N-ja'an Jesús: "Xi'in tnu'u ja'an mee-r ndadandaa Ianyuux ñayiu"

44 Hora ijan ni xee n-ja'an Jesús:
—Ɨɨn ñayiu, nux jandixa ña'a-i mee-r,
ña jandixa-i meni mee-r, chi jandixa-i Ia
n-tunda'a ña'a mee-r tuku. 45 Te ɨɨn ñayiu,
nux nde'a ña'a-i mee-r, du'a nde'a-i Ia
n-tunda'a ña'a mee-r. 46 Ná kuu luz va'a ka
koko kuu mee-r. Vaa-r ñuñayiu, xa ntdaa
ñayiu ka jandixa ña'a mee-r, ma kutuu koio
ka-i nuu nee. 47 Ɨɨn ñayiu, nux teku-i tnu'u
mee-r, ko ña chinuu-i nax ja'an-r, te ña
ndadandaa-r-yɨ. Chi ñatu vaa-r xa ndadan-
daa-r ñayiu, vaa-r xa dakaku-r ñayiu, xa
maxku kuú koio-i xi'in kuechi-i. 48 Ñayiu ña
ka jandixa ña'a mee-r, ñayiu ña ka chinuu
tnu'u-r, ma kaku koio-i. Kɨu ndadandaa
Ianyuux ntdaa xa io, daa, xi'in tnu'u n-ja'an
mee-r, ndadandaa-ia ñayiu jan. 49 Chi ñatu
ja'an-r tnu'u mee-r. N-tunda'a ña'a Taa-r,
te n-ta'u tniu mee-ia nax ja'an-r te na tnu'u
ja'an-r. 50 Na'a-r xa nux jandixa ɨɨn ñayiu
tnu'u ta'u tniu Taa-r, te kutuu va'a-i xi'in-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Xijan kuu xa ja'an-r tnu'u
Taa-r. Tnu'u n-ja'an mee-ia nuu mee-r,
tnu'u ijan, ja'an mee-r nuu mee-n.

13

N-najini Jesús xe'e se dakua'a-ia

1 Ɨɨn kɨu nga xa xee viko Paxcua. Na'a
Jesús xa xá n-xee kɨu xa kee-ia ñuñayiu, xa
ndaa-ia nuu tuu Taa-ia. Nɨni n-xo tuu-ia
ñuñayiu, n-xemani-ia ñayiu ka jandixa
ña'a. Te kɨu nga ijan n-dande'a-ia ñayiu
jan xa yo xemani-ia-i. 2-4 Te xá n-kidatniu
kui'na anu Judas Iscariote, da'ya yɨɨ Simón,
xa diko-s Jesús nuu se ka'ni koio-ia. Na'a
Jesús xa n-kixi-ia nde nuu tuu Taa-ia, te
na'a-ia xa nu'u-ia nuu tuu Taa-ia. Na'a-ia
xa n-kida Taa-ia xa taxnuni-ia nuu ntdaa
xa io. Nukoo Jesús xi'in se dakua'a-ia xa
kaxdini-ia xi'in-s. N-ndojuiin Jesús nuu
n-xaxdini-ia, te n-dita-ia da'ma ni'na-ia.
N-tnɨɨ-ia ɨɨ toalla, te n-duku ni'na-ia dujun
ka'a-ia. 5 N-dachitu-ia ɨɨn caxuela ndute, te
n-kixe'e-ia xa najini-ia xe'e se dakua'a-ia.
Xi'in toalla n-xo duku ni'na dujun ka'a-ia,
n-nadayichi-ia xe'e-s.
6 Na n-xee-ia nuu Simón Spedru xa na-
jini-ia xe'e-s, te n-ja'an Spedru:
—Xto'o-ro, ¿xe'e mee-da najini-n a?
7 N-ja'an Jesús:
—Ta kutnuni ka ini-n nax kida-r vitna, ko
nunuu ka kutnuni ini-n.
8 N-ja'an Spedru:
—¡Nuncas ma najini mee-n xe'e mee-da!
N-ja'an Jesús:
—Nux ma najini-r xe'e-n, te ma kunduu
ka-n xi'in-r.
9 Te n-xia'an Simón Spedru nuu Jesús:
—Xto'o-ro, nux du'a koo, te maxku na-
jini-n diko ni xe'e-da. Najini-n nda'a-da,
dɨkɨ-da tuku.
10 N-ja'an Jesús nuu-s:
—Xá n-dakuchi ña'a Taa-r Ianyuux
mee-n. Xijan kuu xa meni xe'e-n najini
mee-r vitna. Xá n-kida Ianyuux xa
n-ndundoo-n, ña tuu nax io ka-n. Mee-n,
xá n-ka ndundoo-n, ko ñatu ntdaa-n ndaxio
ndoo.
11 Chi na'a Jesús jundu diko ña'a mee-ia.
Xijan kuu xa n-ja'an-ia xa ñatu ntdaa-s
ndaxio ndoo.
12 Na n-ya'a xa n-najini-ia xe'e-s ntdaa-s,
te n-nukondixi-ia da'ma-ia, te n-nukoo-ia
ɨnka vuelta, n-ja'an-ia:
—¿Ka kutnuni ini-n nax n-kida ña'a-r
a? 13 Danani ña'a-n Maestru, te ka ja'an-n
xa Xto'o-n kuu ña'a, te xandaa ka ja'an-n,
chi ndaa kuu-r. 14 Nux kuu-r Xto'o-n te
Maestru te najini mee-r xe'e mee-n, te io xa

najini tna'a koio mee-n xe'e-n. 15 Kuu mee-r
ichi ka ne'e ka tnɨɨ koio-n jɨ'ɨn. Ná n-kida
ña'a mee-r, da io xa kada tna'a koio mee-n.
16 Xandaa kuu xa ja'an-r. Kunxa'nu ka se
kuu xto'o ve'e, dada se xinokuechi nuu-s.
Kunxa'nu ka se ta'u tniu, dada se tunda'a-s.
17 Nux kutnuni ini-n xa'a te kada-n xa'a, te
kuvete koio-n.
18 'Ña ja'an-r xaxe'e ntdaa-n. Xini va'a-r
jundu n-kaxí-r. Ɨɨn tna'a mee-n, kada xa jɨn
tna'a xa ja'an tnu'u Ianyuux, yodotnuni xá
n-kuu kue'e kuia: "Se xax ka'nu xi'in-r xini
u'u ña'a." 19 Vitna, antecas xa ya'a, te ja'an-r
xa du'a koo. Te dada, hora ya'a, te jandixa
koio-n xa kuu-r jundu kuu-r. 20 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Ɨɨn ñayiu, nux kueka va'a-i
se tunda'a-r, du'a kueka va'a ña'a-i mee-r
tuku. Te nux kueka va'a ña'a-i mee-r, te
kueka va'a-i Ia n-tunda'a ña'a mee-r vaxi.

N-ja'an Jesús xa diko ña'a Judas nuu se ka'ni ña'a

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Na n-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te yo n-tnau
ini-ia. N-ja'an kaxi-ia:
—Xandaa kuu xa ja'an-r. Ɨɨn tna'a mee-n
diko ña'a mee-r nuu se ka'ni ña'a koio.
22 N-ka nukonde'a tna'a se dakua'a-ia.
Ñayo-s n-ka kutnuni ini nuu ndeda ɨɨn-s
n-ja'an-ia. 23 Nuu n-ka xaxdini-s, ijan, yatni
Jesús, nukoo ɨɨ se dakua'a-ia. Yo n-xemani
Jesús se ijan. 24 N-kida Simón Spedru ɨɨn
seña nda'a-s nuu se ijan, xa kajan tnu'u-s-ia
nuu jundu kuu se diko-ia. 25 N-nundee se
ijan Jesús, te n-ja'an ni'ni-s do'o-ia:
—Xto'o-ro, ¿jundu kuu-s?
26 N-ja'an ni'ni Jesús do'o se ijan:
—Dandoyo-r ita'u tila nuu ndeyu, te
juña'a-r-sɨ. Mee-s kuu-s.
N-dandoyo-ia ita'u tila, te n-xia'an-ia
nuu Judas Iscariote, da'ya yɨɨ Simón.
27 N-tnɨɨ Judas tila jan, te dada n-kɨu kui'na
anu-s. N-ja'an Jesús:
—Xa kada-n, yachi kada-n.
28 Te ñayo se xtuu ijan n-ka kutnuni ini
nakuenda n-ja'an Jesús tnu'u ya'a nuu Ju-
das. 29 Dava-s n-ka xani ini xa du'a n-ja'an-ia
xaxe'e xa n-yɨnda'a Judas tvini-s ntdaa-s.
N-ka xani ini-s xa juini-ia xa jueen-s xa kax
koio-s viko Paxcua, a xa juña'a-s tvini nuu
ñayiu ka kunda'u. 30 N-tnɨɨ Judas tila, te
yachi n-kee-s jua'an-s. Te xá n-kuaa hora
ijan.

N-ja'an Jesús: "Io xa juemani tna'a koio-n"

31 Na n-kee Judas jua'an-s, te n-ja'an Jesús:
—Vitna koo xa kunxa'nu ka Se kuu ñani
tna'a ñayiu, te xaxe'e mee-s, koo xa kunx-
a'nu ka Ianyuux. 32 Nux dande'a mee-s
ñayiu xa kunxa'nu ka Ianyuux, dada dan-
de'a Ianyuux ñayiu xa kunxa'nu ka mee-s.
Te ña kue'e ka ndoñu'u xa xee xa du'a koo.
33 Da'ya kuechi-r, xaku nga hora kutuu-r
xi'in-n. Nanduku ña'a koio-n, ko mayo
ka-n nani'i ña'a. Nani n-ja'an-r nuu se
ka taxnuni nuu ñayiu Israel, dani ja'an-r
nuu mee-n vitna: "Nuu jɨ'ɨn mee-r, mayo-n
kua'a xa kandijun ña'a koio-n." 34 Vitna
taa-r ɨɨn tnu'u ta'u tniu xee: "Io xa juemani
tna'a koio-n." Nani xemani ña'a mee-r,
dani juini-r xa juemani tna'a koio-n. 35 Nux
juemani tna'a koio-n, te jini koio ntdaa
ñayiu xa se dakua'a mee-r ka kuu mee-n.

N-ja'an Jesús xa ja'an Spedru xa ña xini-s-ia

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 N-xijan tnu'u Simón Spedru:
—Xto'o-ro, ¿ndexu jɨ'ɨn-n?
N-xia'an Jesús:
—Nuu jɨ'ɨn-r, ma kua'a-n xa kandijun
ña'a-n jɨ'ɨn vitna, ko ɨnka kɨu, joon, kandi-
jun ña'a-n xee.
37 N-ja'an Spedru:
—Xto'o-ro, ¿nakuenda xa ña kua'a-da xa
kandijun ña'a-da jɨ'ɨn vitna? Io tu'a-da xa
kuú-da xaxe'e-n.
38 N-ja'an Jesús:
—¿Xandaa kuu xa io tu'a-n xa kuú-n
xaxe'e-r a? Xandaa kuu xa ja'an-r. Antecas
xa kana li'i xakuaa vitna, te ja'an mee-n uni
vuelta xa ña xini ña'a-n mee-r.

14

N-ja'an Jesús: "Mee-r kuu ichi"

1 'Maxku tnau ini koio ka-n. Io xa jandixa
na'i koio ka-n Ianyuux. Te io xa jandixa
ña'a koio ka-n mee-r tuku. 2 Nuu tuu Taa-r,
io kue'e ve'e vili xndaa. Nu'u-r nuu tuu
Taa-r, xa kada tu'a-r ve'e koio mee-n nuu
kutuu va'a koio-n. Chi nux ma du'a koo, te
ma kachitnuña'a-r n-kuu. 3 Nu'u-r, xa kada
tu'a-r ve'e koio mee-n, te ndii-r, xa kandeka
ña'a-r jɨ'ɨn, xa kutuu va'a koio mee-n nuu
kutuu mee-r. 4 Ka xini-n nde jɨ'ɨn-r, te ka
xini-n ichi.
5 N-ja'an Tomás:
—Xto'o-ro, ñayo-da xini nde jɨ'ɨn-n.
¿Nanda kua'a-da jini koio-da ichi?
6 N-ja'an Jesús:

—Mee-r kuu ichi. Te kuu-r xandaa. Te
kida mee-r xa kutuu va'a koio ñayiu xi'in
Ianyuux. Ni ɨɨn ñayiu ma kua'a xa jɨ'ɨn-i
nuu tuu Taa-r, nux ña kunduu-i xi'in mee-r.
7 Nux ndaa n-ka xini ña'a-n mee-r n-kuu,
te dɨuni jini koio-n Taa-r n-kuu. Vitna ka
xini-n mee-ia, chi n-ka xini ña'a-n mee-r.

8 N-ja'an Slipe:

—Dande'a ña'a-n Taa-ro Ianyuux idini
vuelta, te xijan ni ña ndoñu'u ka-da.

9 N-ja'an Jesús:

—Slipe, xá n-kuu uni kuia xtuu-ro. ¿Te
ta jini ña'a ka-n a? Ɨɨn ñayiu, nux xini
ña'a-i mee-r, dani xini-i Taa-r tuku. ¿Nax
kuu xa xijan-n xa dande'a ña'a-r Taa-r?
10 ¿Ña ka jandixa-n xa kunduu mee-r xi'in
Taa-r te kunduu Taa-r xi'in mee-r a? Tnu'u
ja'an-r nuu-n, ñatu kuu tnu'u mee-r. Kun-
duu Taa-r xi'in-r, te kida mee-ia tniu-ia.
11 Io xa jandixa koio-n xa kunduu mee-r
xi'in Taa-r te kunduu Taa-r xi'in mee-r.
Io xa jandixa-n xaxe'e tnu'u-r, a juini ña
kua'a-n xa jandixa-n xaxe'e tnu'u-r, ko io
xa jandixa-n xaxe'e tniu kida-r. 12 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Nux jandixa ña'a ɨɨn ñayiu
mee-r, te mee-i tuku kada-i tniu ná kida
mee-r. Te kue'e ka kada koio mee-i dada
xa kida mee-r, chi xaxe'e xa nu'u mee-r
nuu tuu Taa-r. 13 Nux jandixa ña'a-n mee-r,
kajan-n dava'a nga xa kajan-n, te kada-r,
xa jini koio-n xa Taa-r kuu Ia kunxa'nu ka.
14 Dava'a nga xa kajan-n xaxe'e xa jandixa
ña'a-n mee-r, te kada-r.

N-ja'an Jesús: "Tunda'a-r Espíritu Ii"

15 'Nux ka xemani ña'a-n mee-r, io xa
kada-n ná ja'an tnu'u ta'u tniu n-taxi-r.
16 Kajan-r nuu Taa-r xa tunda'a-ia Espíritu Ii,
xa kunduu Espíritu Ii xi'in-n, ná n-kunduu
mee-r xi'in-n. Ia chindee ña'a mee-n
kuu-ia, te kida-ia xa kundee ini koio ka-n,
xa jandixa ña'a na'i ka-n mee-r. Kun-
duu-ia xi'in-n kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 17 Dakua'a
ña'a-ia mee-n xa kuu xandaa. Ñayiu ña
jandixa ña'a mee-r, ña kua'a-i xa kueka-i
Espíritu Ii, chi ña xini-i-ia, te ña kutnuni
ini-i nax kida-ia. Ko mee-n, jini koio-n-ia,
chi ndoo-ia xi'in-n, te kunduu-ia xi'in-n.
18 Ma dandoo ña'a-r, chi ndii-r. 19 Xaku nga
hora, te dada, ma jini ña'a ka ñayiu ñuñayiu
mee-r, ko mee-n, jini ña'a koio-n. Xaxe'e
xa ndito mee-r, te kundito koio mee-n tuku.
20 Kɨu ijan, kutnuni ini koio-n xa kunduu
mee-r xi'in Taa-r, te kunduu mee-n xi'in
mee-r, te kunduu mee-r xi'in mee-n. 21 Nux
jandixa ɨɨn ñayiu tnu'u ta'u tniu mee-r, te
kida-i xa ja'an tnu'u jan, du'a dande'a-i
ñayiu xa xemani ña'a-i mee-r. Te ñayiu xe-
mani ña'a-i mee-r, te juemani Taa-r mee-i,
te juemani mee-r mee-i, te dande'a-r mee-r
nuu mee-i.

22 N-ja'an se nani Judas. Ko ña dɨu Judas
Iscariote, chi ɨnka-s. N-ja'an-s:

—Xto'o-ro, ¿nakuenda xa dande'a ña'a-n
mee-n nuu mee-da, ko ma dande'a-n mee-n
nuu ñayiu ñuñayiu?

23 N-ja'an Jesús:

—Nux xemani ña'a ɨɨn ñayiu mee-r,
kada-i nax ja'an tnu'u mee-r. Te juemani
Taa-r ñayiu jan. Te kixi Taa-r xi'in mee-r,
nduu-r, xa kunduu koio-r xi'in-i. 24 Ñayiu
ña xemani ña'a mee-r, ñayo-i chinuu tnu'u
mee-r. Te tnu'u ka teku mee-n, ña kuu
tnu'u mee-r. Tnu'u Taa-r, Ia n-tunda'a ña'a
mee-r vaxi, kuu tnu'u ka teku-n.

25 'Xá n-ja'an-r tnu'u ya'a nɨni tuu-r
xi'in-n. 26 Xaxe'e mee-r, tunda'a Taa-r Ia
chindee ña'a mee-n, Ia kuu Espíritu Ii.
Dakua'a ña'a-ia mee-n ntdaa xa ndoñu'u-n.
Kada-ia xa naja'an koio-n ntdaa xa n-ja'an-r
nuu-n.

27 'Kida-r xa kutuu va'a koio-n, kida-r xa
ma kɨ ini koio ka-n. Ka ja'an ñayiu ñuñayiu:
"Juan nu'u xandaa xavatu", ko ña kua'a-i xa
kada-i xa du'a koo. Ko mee-r, joon, kua'a-r,
te du'a kada-r. Maxku tnau ini koio ka-n,
maxku yu'u koio ka-n. 28 Xá n-ka teku-n xa
ja'an-r nuu-n, xá n-ka teku-n xa nu'u-r te
ndii-r. Nux va'a n-ka xemani ña'a-n n-kuu,
yo kue'e kuvete koio-n, xaxe'e xa nu'u-r
nuu tuu Taa-r, chi kunxa'nu ka Taa-r dada
mee-r. 29 Vitna xá n-ja'an-r xa'a, antecas xa
koo, xa na xee xa du'a koo, te jandixa ña'a
na'i koio ka-n. 30 Ma ja'an kue'e ka-r xi'in-n
vitna, chi vaxi kui'na, te taxnuni mee-i nuu
ñuñayiu ya'a. Juini ñatu taxnuni-i nuu
mee-r, ko du'a koo. 31 Du'a koo, xa kutnuni
ini koio ñayiu ñuñayiu, xa xemani-r Taa-r
te kida-r tniu n-taxi-ia. Ndojuiin koio vitna.
Na jɨ'ɨn-ro.

15

N-ja'an Jesús: "Ná kuu yutnu xavidi nani uva kuu-r"

1 'Ná kuu yutnu xa ndaa xa yutnu
kuu-tnu kuu mee-r. Yutnu xavidi nani
uva. Ná kuu se ñunuu yutnu uva kuu
Taa-r. 2 Ná kuu da'nda-tnu kuu ñayiu ka

jandixa ña'a mee-r. Ntdaa da'nda-tnu xa
ña ka juun xavidi, te ka'nde-ia-tnu. Ntdaa
da'nda-tnu xa ka juun xavidi, te dandan-
duu-ia-tnu, xa nandundoo-tnu, xa najuun
ka xavidi. 3 Mee-n ka kuu da'nda yutnu
xa n-dandanduu-ia-tnu, chi n-ndundoo-n
xaxe'e xa n-ka jandixa-n tnu'u mee-r. 4 Io
xa kunduu koio ka-n xi'in mee-r, te kunduu
mee-r xi'in mee-n. Chi meni mee da'nda
yutnu, ña kua'a xa juun xavidi. Io xa ku
netna'a da'nda-tnu xi'in ndu'u-tnu. Du'a ka
kuu mee-n tuku. Meni mee-n, ña kua'a-n xa
kada koio-n ni ɨɨn xava'a. Io xa kunduu koio
ka-n, ɨɨn ɨɨn mee-n, xi'in mee-r.
5 'Mee-r kuu yutnu. Mee-n ka kuu da'nda
yutnu. Ɨɨn ñayiu, nux kunduu-i xi'in mee-r,
te kunduu mee-r xi'in mee-i, te juun-i kue'e
xavidi. Ko nux ma kunduu-n xi'in mee-r,
ma kua'a-n xa kada-n ni ɨɨn. 6 Ɨɨn ñayiu, nux
ma kunduu-i xi'in mee-r, te kine'e Taa-r
mee-i. Ná kuu da'nda yutnu ñatu xiniñu'u
kuu-i. Yichi da'nda-tnu jan, te naje'en
ñayiu, te dakee-i-tnu nuu ñu'u koko, te
kayu-tnu.
7 'Nux kunduu koio ka-n xi'in mee-r te
chinuu koio ka-n tnu'u mee-r, te kajan
koio-n dava'a nga xa ka juini-n, te du'a
koo. 8 Du'a koo, xa kutnuni ini koio ñayiu
xa Taa-r kuu Ia kunxa'nu ka. Du'a juun
koio mee-n kue'e xavidi, te ndaa xa nduu
koio-n se dakua'a mee-r. 9 Ná xemani ña'a
Taa-r mee-r, da xemani ña'a mee-r mee-n.
Kunduu na'i koio ka-n xi'in-r, xa juemani
ña'a na'i-r. 10 Nux kada koio-n xa ja'an tnu'u
ta'u tniu-r, du'a kunduu na'i koio ka-n xi'in
mee-r, te juemani ña'a na'i-r. Koo ná kuu
xa n-kida mee-r ntdaa ná io ná jua'an tnu'u
n-ta'u tniu Taa-r, te kunduu-r xi'in mee-ia,
te xemani ña'a-ia mee-r.
11 'Tnu'u ya'a n-ja'an-r nuu-n, xa nani
kuvete mee-r, dani kuvete koio mee-n, te
kuvete koio-n xa kuvete koio ka-n. 12 Ta'u
tniu ña'a-r xa juemani tna'a-n, ɨɨn-n xi'in
ɨnka-n, ná xemani ña'a mee-r mee-n. 13 Ña
tuu na ɨɨn xa ka'nu ka, dada xa juña'a ɨɨn
ñayiu mee-i, xa ma kuú koio ñayiu mani
xi'in-i. 14 Ñayiu mani xi'in mee-r ka kuu
mee-n, nux ka kida-n xa ta'u tniu ña'a-r.
15 Ñatuka danani ña'a-r se xinokuechi nuu-r,
chi se xinokuechi nuu ɨɨn se kuu xto'o ve'e,
ña ka kutnuni ini-s nax kida xto'o-s. Xá
n-danani ña'a-r se mani xi'in-r, chi ntdaa
xa n-ja'an Taa-r nuu mee-r, du'a n-ja'an
mee-r nuu mee-n. 16 Ñatu n-ka kaxí ña'a
mee-n mee-r, ko n-kaxí ña'a mee-r mee-n.
N-kaxí ña'a-r, xa jɨ'ɨn koio-n, xa kada koio-n
tniu mee-r. Ná kuu yutnu ka juun xavidi
va'a, ku kuu koio mee-n, te nuncas ma jɨn
ndɨ'ɨ xavidi jan. Xaxe'e xa ka jandixa ña'a-n
mee-r, kajan koio-n nuu Taa-r dava'a nga xa
ka ndoñu'u-n, te taxi-ia. 17 Tnu'u ya'a kuu xa
ta'u tniu ña'a-r: Juemani tna'a koio-n, ɨɨn-n
xi'in ɨnka-n.

Ñayiu ñuñayiu, ka xini u'u-i Jesús

18 'Nux ka xini u'u ña'a ñayiu ñuñayiu
mee-n, naja'an koio-n xa ki'na nuu mee-r
n-ka xini u'u ña'a-i. 19 Nux ɨɨn nuu n-ka
kuu mee-n xi'in ñayiu ñuñayiu n-kuu, te
juemani ña'a koio ñayiu ñuñayiu. Ko
n-kaxí ña'a-r mee-n me'ñu ñayiu ñuñayiu,
te ñatuka ka kuu ɨɨn nuu mee-n xi'in ñayiu
ñuñayiu. Xijan kuu xa ka xini u'u ña'a ñayiu
ñuñayiu mee-n. 20 Naja'an koio-n tnu'u
n-ja'an-r nuu-n, xa kunxa'nu ka se kuu
xto'o ve'e dada se xinokuechi nuu-s. Xijan
kuu xa nux n-ka xini u'u ña'a ñayiu mee-r,
dani jini u'u ña'a koio-i mee-n. Nux n-ka
chinuu-i tnu'u mee-r, dani chinuu koio-i
tnu'u mee-n. 21 Ntdaa xa'a kada ña'a koio-i
mee-n, xaxe'e xa ka jandixa ña'a-n mee-r.
Du'a ka kida-i, chi ña ka xini-i Ia n-tunda'a
ña'a mee-r vaxi.
22 'Nux ña n-kixi-r te ña n-ja'an-r nuu
ñayiu jan n-kuu, te ma tekuechi-i anu
mee-i. Ko xa n-kixee-r, te vitna ña kua'a
ka-i xa danda'u ka-i mee-i. 23 Ɨɨn ñayiu,
nux xini u'u ña'a-i mee-r, te dani xini u'u-i
Taa-r tuku. 24 Nux ña n-kida-r milagru ñayo
ɨnka ñayiu nuncas ña n-kida n-kuu, ma
tekuechi-i anu mee-i. Ko vitna, xa n-ka xini
ña'a-i mee-r, te dani xa n-ka xini-i Taa-r
tuku. Xá n-ka xini u'u ña'a-i mee-r, te dani
xa n-ka xini u'u-i Taa-r tuku. 25 Du'a ya'a,
xa jɨn tna'a tnu'u Ianyuux, n-ka chidotnuni
seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia: "Meni xava'a
n-kida-r, ko mee-i, n-ka xini u'u ña'a-i."
26 'Na kixi Espíritu Ianyuux, ja'an ndaa-ia
xaxe'e mee-r. Ia chindee ña'a mee-n
kuu-ia. Na nu'u-r nuu tuu Taa-r, tun-
da'a-r-ia kixi-ia. Nde nuu tuu Taa-r kixi-ia,
te ja'an-ia xa kuu xandaa. 27 Te mee-n tuku,
ja'an ndaa koio-n xaxe'e-r, chi nde xa ki'na
nuu xa n-ka kunduu-n xi'in-r.

16

1 'Xa'a n-ja'an-r xa maxku kada koio-n
kuechi, n-ja'an-r xa kunduu na'i koio ka-n
xi'in mee-r. 2 Kine'e ña'a koio-s mee-n

veñu'u ñayiu Israel. Vaxi hora xa ka'ni
ña'a koio-s mee-n, te kani ini-s xa du'a
kuu xa xia'an-s ɨɨn xa doko-s nuu Ianyuux.
3 Xa'a kada koio-s, chi ñayo-s ka xini Taa-r,
ni ñayo-s ka xini ña'a mee-r. 4 Xa'a xá
n-ja'an-r, xa hora du'a kada ña'a koio-s
mee-n, te naja'an koio-n xa du'a n-ja'an-r
nuu-n.

Espíritu Ianyuux, ndadandaa-ia ñayiu ñuñayiu

'Xa'a ña n-ja'an-r ki'na nuu, chi dani n-xo
tuu-r xi'in-n. 5 Vitna nu'u-r nuu tuu Ia
n-tunda'a ña'a mee-r vaxi. Te ñayo-n ka
xijan tnu'u ña'a ndexu jɨ'ɨn-r. 6 Diko ni yo ka
tnau ini-n, xaxe'e tnu'u n-ja'an-r. 7 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Xaxe'e mee-n nu'u-r. Chi
nux ma nu'u-r, te ma kixi Espíritu Ianyuux,
Ia chindee ña'a mee-n. Nux nu'u-r, te tun-
da'a-r-ia, xa kunduu mee-ia xi'in mee-n.
8 Na kixi Espíritu Ianyuux, ndadandaa-ia
ñayiu ñuñayiu. Kada-ia xa kutnuni ini
koio ñayiu ñuñayiu xa n-ka kida-i kuechi.
Kada-ia xa kutnuni ini koio ñayiu ñuñayiu
xa n-kida mee-r xava'a. Kada-ia xa kut-
nuni ini koio ñayiu ñuñayiu xa ndadandaa
Ianyuux kuechi-i. 9 Kada Espíritu Ianyuux
xa kutnuni ini koio-i xa ka kida-i kuechi xa
ña ka jandixa ña'a-i mee-r. 10 Kada Espíritu
Ianyuux xa kutnuni ini koio-i xa n-kida
mee-r xava'a, chi nu'u-r nuu tuu Taa-r, te
mayo-n jini ña'a ka mee-r. 11 Kada Espíritu
Ianyuux xa kutnuni ini koio-i xa ndadandaa
Ianyuux ntdaa xa io, chi xá n-ndadandaa-ia
kui'na. Taxnuni kui'na ñuñayiu ya'a, ko xá
n-ndadandaa Ianyuux kui'na.

12 'Kue'e ka io xa ja'an-r, ko mayo-n kua'a
xa kundee ini ka-n tnu'u-r vitna. 13 Ko
na kixi Espíritu Ianyuux, te kada mee-ia
xa kutnuni ini koio-n. Xandaa ja'an-ia, te
kada-ia xa kutnuni ini koio mee-n ntdaa
xandaa. Ma ja'an-ia tnu'u mee-ia. Nani
teku-ia, dani ja'an-ia. Kachitnuña'a-ia nax
koo. 14 Ndadaka'nu ña'a Espíritu Ianyuux
mee-r. Tnɨɨ-ia tnu'u mee-r, te ja'an-ia
tnu'u mee-r nuu mee-n. 15 Ntdaa xa kuu
kuenda Taa-r kuu kuenda mee-r. Xijan kuu
xa n-ja'an-r xa tnɨɨ Espíritu Ianyuux tnu'u
mee-r, xa ja'an-ia tnu'u jan nuu mee-n.

N-ja'an Jesús: "Yo ku tnau ini koio-n, ko dada nduvete koio-n"

16 'Xaku nga hora, te ma jini ña'a koio
ka-n, te dada xaku ni kɨu, te jini ña'a koio-n
ɨnka vuelta. Chi nu'u-r nuu Taa-r.
17 Dava se dakua'a-ia, n-ka xijan tnu'u nuu
tna'a-s:
—¿Nax juini kachi tnu'u ja'an-ia?
Ja'an-ia xa xaku nga hora, te ma jini
ka-ro-ia, te dada xaku ni kɨu, te jini-ro-ia
ɨnka vuelta. Ja'an-ia xa du'a kuu, xaxe'e xa
nu'u-ia nuu tuu Taa-ia. 18 ¿Nax juini kachi
xaku ni kɨu? Ña kutnuni ini-ro tnu'u-ia.
19 N-kutnuni ini Jesús xa ka juini-s xa
kajan tnu'u-s-ia. N-ja'an-ia:
—¿Ka xijan tnu'u nuu tna'a-n nax juini
kachi xa n-ja'an-r xa xaku nga hora, te ma
jini ña'a koio ka-n, te dada, xaku ni kɨu, te
jini ña'a koio-n ɨnka vuelta u? 20 Xandaa
kuu xa ja'an-r. Ku nda'i koio mee-n, te yo
ku tnau ini koio-n, ko kudɨ ini koio ñayiu
ñuñayiu. Yo ku tnau ini koio-n, ko dada
nduvete koio-n. 21 Kuu ná kuu hora xajan
ɨɨn ñadɨ'ɨ da'ya-ña. Na xee hora, te kɨ ini-ña
xa xaxia'an kue'e da'ya-ña. Ko na n-ya'a
xa n-kaku da'ya-ña, hora ijan ni, ñatuka
naja'an-ña xa n-tna u'u-ña, chi kuvete-ña
xa n-kaku va'a ɨɨn seyɨɨ ñuñayiu. 22 Du'a
ka kuu mee-n. Vitna ka tnau ini-n, ko
jini ña'a-r ɨnka vuelta, te kada-r xa kuvete
koio-n xa kuvete koio ka-n. Kɨu ijan, ni ɨɨn
ñayiu ma kua'a xa kada-i xa tnau ini koio
ka-n.
23 'Kɨu ijan, ma kajan tnu'u ña'a koio-n
ni ɨɨn. Xandaa kuu xa ja'an-r. Dava'a
nga xa kajan koio-n nuu Taa-r, te taxi-ia,
xaxe'e mee-r. 24 Nde vitna, ñatu ni ɨɨn xa
n-ka xijan-n nuu Taa-r xaxe'e mee-r. Kajan
koio-n, te tnɨɨ koio-n, xa kuvete koio-n xa
kuvete koio ka-n.

Ndaku ka Jesús dada ntdaa xa io ñuñayiu

25 'Nde vitna, n-ja'an-r meni tnu'u xa
dakua'a ña'a-r. Xee hora, te ma ja'an
ka-r tnu'u xa dakua'a ña'a-r. Hora ijan,
kaxi kakune'e-r Taa-r nuu-n. 26 Kɨu ijan,
kajan koio-n nuu Taa-r, xaxe'e mee-r. Ma
ndoñu'u ka xa kajan mee-r nuu Taa-r xax-
e'e-n. 27 Ma ndoñu'u ka, chi xemani ña'a
Taa-r mee-n. Xaxe'e xa ka xemani ña'a
mee-n mee-r, te ka jandixa-n xa vaa-r nde
nuu tuu Ianyuux, te du'a xemani ña'a Taa-r
mee-n. 28 N-kee-r nuu tuu Taa-r, te n-kixee-r
ñuñayiu. Vitna kee-r ñuñayiu, xa nu'u-r
nde nuu tuu Taa-r.
29 N-ka ja'an se dakua'a-ia:
—Vitna kaxi ja'an-n, ñatuka ja'an-n meni
tnu'u xa dakua'a ña'a-n. 30 Vitna ka xini-da
xa xini mee-n ntdantu'u. Ka xini-da xa

na'a-n ntdaa xa kajan tnu'u ña'a koio ñayiu.
Xijan kuu xa ka jandixa-da xa n-tunda'a
ña'a Ianyuux mee-n.
31 N-ja'an Jesús:
—¿Vitna ka jandixa-n a? 32 Chinuu koio
xa vaxi hora, te vitna xá n-xee, xa nuu dɨɨn
nu'u koio-n ve'e-n, ɨɨn ɨɨn-n. Dandoo ña'a
koio-n. Ko ma kutuu medini-r, chi kunduu
Taa-r xi'in-r. 33 Tnu'u ya'a xá n-ja'an-r, xa
kutuu va'a koio mee-n. Ñuñayiu ya'a, kue'e
vida ya'a koio-n. Ko maxku yu'u koio-n, te
maxku kuita koio-n. Ndaku ka mee-r dada
ntdaa xa io ñuñayiu.

17

Xijan ta'u Jesús xaxe'e se dakua'a-ia

1 Tnu'u ya'a n-ja'an Jesús, te
n-nukonde'a-ia andɨu, te n-xijan ta'u-ia:
—Taa-da, vitna xee hora xa kue'e vida
ya'a-da. Ndadaka'nu ña'a mee-n mee-da,
xa ndadaka'nu ña'a mee-da mee-n. 2 Xá
n-kida-n xa taxnuni-da nuu ntdaa ñayiu,
xa kada-da xa kutuu va'a koio ntdaa ñayiu
n-taa-n. Kada-da xa kutuu va'a koio mee-i,
xi'in mee-n kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 3 Xa kutuu
va'a koio-i, kuu xa jini ña'a koio-i mee-n,
te jini ña'a koio-i mee-da. Mee-n kuu idini
Ianyuux ndaa, te mee-da kuu Jesucristu
n-tunda'a ña'a-n.
4 'N-ndadaka'nu ña'a-da mee-n ñuñayiu,
xá n-daxinokava-da tniu n-taa-n xa
kada-da. 5 Taa-da, vitna ndadaka'nu ña'a-n
mee-da. Kada-n xa kutuu-da xi'in mee-n,
te kunxa'nu-da xi'in mee-n ɨnka vuelta, ná
n-kuu-ro nde xa ki'na nuu, hora ta kua'a ka
ntdaa xa io ñuñayiu.
6 'Xá n-kida-da xa jini ña'a koio se
n-taa-n. Me'ñu ñayiu ñuñayiu n-kaxí-n-sɨ,
te kuenda mee-n ka kuu-s. N-taa-n-sɨ, te
n-ka jandixa-s tnu'u-n. 7 Vitna ka kutnuni
ini-s xa ntdaa xa taa-n kuu kuenda mee-n.
8 Tnu'u n-taxi mee-n, n-ja'an mee-da nuu
mee-s. N-ka xeka va'a-s tnu'u-n, te ka kut-
nuni ini-s xa vaa-da nde nuu tuu mee-n, ka
jandixa-s xa n-tunda'a ña'a mee-n mee-da.
9 'Xijan-da xaxe'e se n-taa-n. Ñatu xi-
jan-da xaxe'e ñayiu ñuñayiu. Xijan-da xax-
e'e se n-taa-n, chi kuenda mee-n ka kuu-s.
10 Ntdantu'u xa kuu kuenda mee-da kuu
kuenda mee-n, te ntdantu'u xa kuu kuenda
mee-n kuu kuenda mee-da. Xa ka jandixa
ña'a mee-s mee-da, kuu xa n-ndadaka'nu
ña'a mee-n mee-da.
11 'Mee-da, ma kutuu ka-da ñuñayiu, ko
mee-s, kutuu na'i koio ka-s ñuñayiu, te
naxee mee-da nuu tuu mee-n. Taa-da, Ia Ii
kuu mee-n. Se n-taa-n ka kuu mee-s. Xi'in
xa taxnuni-n, junuu va'a-n-sɨ. Junuu-n-sɨ,
xa kunduu koio-s, ɨɨn-s xi'in ɨnka-s, ná
kunduu mee-n xi'in mee-da te mee-da
xi'in mee-n. 12 Nɨni tuu-da xi'in-s ñuñayiu,
ñunuu mee-da mee-s, xi'in xa taxnuni
n-taa-n. Ni ɨɨn-s ña n-dakuita-da. Ɨɨn-s,
joon, da'ya andea kuu-s, se kida xa juini
kui'na kuu-s. Du'a jɨn tna'a tnu'u mee-n
n-ka chidotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia.
13 'Vitna naxee-da nuu tuu mee-n. Tnu'u
ya'a ja'an-da, nɨni tuu-da ñuñayiu, xa na
kuvete koio se n-taa-n, ná kuvete mee-da.
14 N-xia'an-da tnu'u mee-n nuu se n-taa-n,
te n-ka xini u'u ñayiu ñuñayiu se ijan,
xaxe'e xa ñatuka ka kuu-s ná ka kuu ñayiu
ñuñayiu. Mee-da, ña kuu-da ná ka kuu
ñayiu ñuñayiu, te se n-taa-n, ñatuka ka kuu
mee-s ná ka kuu ñayiu ñuñayiu. 15 Ñatu
xijan-da xa kine'e-n-sɨ ñuñayiu. Xijan-da
xa junuu va'a-n-sɨ, xa maxku danda'u ña'a
kui'na mee-s. 16 Nani kuu mee-da, xa ñatu
kuu-da ná ka kuu ñayiu ñuñayiu, dani ñatu
ka kuu mee-s ná ka kuu ñayiu ñuñayiu.
17 'Tnu'u mee-n, tnu'u ndaa kuu. Xi'in
xandaa, kada-n xa se n-taa-n ku kuu dɨɨn
koio-s, xa kada koio-s xa juini mee-n.
18 Ná n-tunda'a ña'a mee-n mee-da ñuñayiu,
da n-tunda'a mee-da mee-s, jɨ'ɨn-s nitu'u
ñuñayiu. 19 Vitna xaxe'e mee-s, kida-da xa
kuu dɨɨn mee-da, xa daxinokava-da ntdaa
xa juini mee-n. Te du'a kada-da xa ku kuu
dɨɨn koio mee-s, xa daxinokava koio mee-s
ntdaa xa juini mee-n.
20 'Xijan-da xaxe'e mee-s, te dɨuni xi-
jan-da xaxe'e ñayiu jandixa ña'a koio
mee-da, hora na teku koio-i tnu'u ja'an
koio mee-s. 21 Xijan-da xa kunduu koio-i
ɨɨn-i xi'in ɨnka-i. Taa-da, kunduu mee-n
xi'in mee-da, te mee-da xi'in mee-n, te
xijan-da xa du'a na kunduu koio ñayiu
jandixa ña'a mee-da, ɨɨn-i xi'in ɨnka-i. Xi-
jan-da xa kunduu koio ñayiu jan xi'in
mee-ro, xa na jandixa koio ñayiu ñuñayiu
xa mee-n n-tunda'a ña'a mee-da. 22 Nani
n-kida mee-n xa taxnuni mee-da, dani xá
n-kida mee-da xa taxnuni koio mee-i, xa
kunduu koio-i ɨɨn-i xi'in ɨnka-i, ná kunduu
mee-n xi'in mee-da te mee-da xi'in mee-n.
23 Mee-da xi'in mee-i, te mee-n xi'in mee-da,
xa idini xa kuu-ro. Du'a jini koio ñayiu

ñuñayiu xa n-tunda'a ña'a mee-n mee-da,
te nani xemani ña'a-n mee-da, dani xe-
mani-n ñayiu ka jandixa ña'a mee-da.
24 'Taa-da, juini-da xa ñayiu n-taa-n, ku-
tuu koio-i xi'in-da nuu kutuu-da. Juini-da
xa kunde'a koio-i xa taxnuni-da. Chi nde
na ta kua'a ka ñuñayiu, xemani ña'a-n
mee-da. Xaxe'e xa xemani ña'a-n, n-kida-n
xa taxnuni-da. 25 Taa-da, Ia kida meni
xava'a kuu-n. Juini ña n-ka xini ña'a
ñayiu ñuñayiu mee-n, ko xini ña'a mee-da
mee-n, te se n-taa-n, n-ka kutnuni ini-s
xa n-tunda'a ña'a mee-n mee-da. 26 Xá
n-kida-da xa ka xini ña'a-s mee-n, te kada
na'i ka-da xa va'a ka jini ña'a koio-s. Du'a
kida-da, xa juemani-n mee-s, ná xemani
ña'a-n mee-da, te du'a kunduu na'i ka
mee-da xi'in mee-s.

18

N-ka tnɨɨ presu-s Jesús
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

1 Na n-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te n-kee-ia
xi'in se dakua'a-ia. N-ka ya'a-ia xi'in-s
de'va nani Cedrón. Ijan n-ka kɨu-ia xi'in-s
ɨɨn jardín. 2 Judas, se diko Jesús, xini mee-s
jardín jan, chi kue'e vuelta n-xo nataka
Jesús xi'in se dakua'a-ia ijan. 3 Xijan kuu xa
ijan n-xee Judas. Ndeka-s soldado romano,
xi'in policía n-ka tunda'a se fariseu xi'in
dutu ka taxnuni. Xne'e-s candil xi'in iti
kava, xne'e-s machiti-s xi'in vara. 4 Xá
na'a Jesús ntdaa xa ya'a-ia. N-kee-ia nuu
tuu-ia, xa nanitna'a-ia xi'in se ijan. N-xijan
tnu'u-ia-s:
—¿Jundu ka nanduku-n?
5 N-ka ja'an-s:
—Jesús, se ñuu Nazaret.
N-ja'an-ia:
—Mee-r kuu-s.
Te Judas, se diko Jesús, ijan tna'a-s nuu
soldado. 6 Na n-ja'an Jesús: "Mee-r kuu-s",
te se ijan, n-ka xika yata-s te n-ka ndua-s
nuu ñu'u. 7 Te n-xijan tnu'u Jesús ɨnka
vuelta:
—¿Jundu ka nanduku-n?
N-ka ja'an-s:
—Jesús, se ñuu Nazaret.
8 N-ja'an-ia:
—Xá n-ja'an-r xa mee-r kuu-s. Nux
mee-r ka nanduku ña'a-n, juejoon koio xa
na jɨ'ɨn se ya'a, se ka kunduu xi'in-r.
9 Tnu'u ya'a n-ja'an Jesús xa jɨn tna'a
tnu'u n-ja'an-ia nuu Taa-ia: "Ni ɨɨn se
n-taa-n ña n-dakuita-da." 10 Te Simón Spe-
dru ne'e ɨɨn machiti. N-tava-s machiti-s,
te n-xa'nde-s do'o kua'a se xinokuechi nuu
dutu taxnuni ka. Te se xinokuechi jan nani
Malco. 11 Te n-ja'an Jesús nuu Spedru:
—Dandee machiti-n nuu cubierta-i. Io
xa kue'e vida ya'a-r. Kuu ná kuu xa n-taxi
Taa-r ɨɨn taxa xa ñu'u ndute ua, te io xa
ko'o-r ntdaa.

Xndeka-s Jesús jua'an nuu dutu taxnuni ka
(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

12 Xijan kuu xa soldado romano, xi'in se
taxnuni nuu-s, xi'in policía n-ka tunda'a
se taxnuni nuu ñayiu Israel, ntdaa mee-s,
n-ka tnɨɨ presu-s Jesús, te n-ka duku-s-ia.
13 Te xndeka-s-ia jua'an ki'na nuu nuu Anás.
Anás kuu tadido Caifás. Kuia ijan n-kuu-s
dutu taxnuni ka nuu ntdaa dutu ñayiu Is-
rael. 14 Te Caifás kuu se n-ja'an nuu se Israel,
xa va'a ka xa kuú ɨɨn seyɨɨ xaxe'e ñayiu
Israel, dada xa kuú ntdaa ñayiu Israel.

N-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús
(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

15 Te Simón Spedru xi'in ɨnka se dakua'a
Jesús, n-xe kuitandijun-s-ia. Xini tna'a
dutu taxnuni ka xi'in se kunduu xi'in Spe-
dru. N-kɨu se ijan xi'in Jesús nuke'e dutu
taxnuni ka. 16 Ko dani nujuiin Spedru yata
ve'e. Xijan kuu xa se ijan, ɨnka se dakua'a
Jesús, se xini tna'a dutu taxnuni ka, n-kɨu-s
ve'e, te n-ja'an-s xi'in dichi ndee ye'e, te
ndeka-s Spedru juan kɨu nde nuke'e. 17 Dichi
ndee ye'e, n-xijan tnu'u nuu Spedru:
—¿Ña dɨu ndixi kuu ɨɨn té dakua'a té ya'a
u?
N-ja'an Spedru:
—Ña'a, ña kuu-r-sɨ.
18 Nuke'e xnii se ka kidatniu du'a nuu
dutu taxnuni ka, xi'in policía. N-ka tɨu-s
ñu'u, xaxe'e xa da vixi. Ka ndvidi-s yunu'u,
te ijan nujuiin Spedru xi'in-s, xa ndvidi-s
tuku.

N-xijan tnu'u dutu taxnuni ka Jesús
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Te n-kixe'e dutu taxnuni ka xa kajan
tnu'u-s Jesús:
—¿Ndeda se kuu se ka kunduu xi'in-n?
¿Nax dakua'a-n-sɨ?
20 N-ja'an Jesús:
—Kaxi n-ja'an-r nuu ntdaa ñayiu.
Kɨu xi'in kɨu, n-dakua'a-r ñayiu, veñu'u
Jerusalén, xi'in veñu'u kuechi ɨnka ñuu,
nuu ka nataka koio ñayiu Israel. Ni ɨɨn

tnu'u nuncas ña n-ja'an na'i-r. [21] ¿Nakuenda
xijan tnu'u ña'a-n mee-r? Kajan tnu'u nuu
ñayiu n-ka tekutnu'u-r. Mee-i va'a xna'a
nax n-ja'an-r.
[22] Na n-ja'an Jesús tnu'u ya'a, te ɨɨn se
nujuiin ijan, se kuu policía, n-katu-s nuu-ia.
N-ja'an-s:
—¿Du'a ja'an-n nuu dutu taxnuni ka u?
[23] N-ja'an Jesús:
—Nux ña n-ja'an-r xandaa, te ja'an
mee-n ndeda ɨɨn tnu'u n-ja'an-r ña kuu xan-
daa. Te nux ja'an-r xandaa, te, ¿nakuenda
janña'a-n?
[24] Xijan kuu xa n-tunda'a Anás Jesús
jua'an-ia nuu Caifás. Duku-ia jua'an. Te
Caifás kuu dutu taxnuni ka.

Ɨnka vuelta n-ja'an Spedru xa ña xini-s Jesús
(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

[25] Te nujuiin Spedru yunu'u, xa ndvidi-s.
Te n-ka ja'an se n-nataka ijan:
—¿Ñadu ndaa xa ndo'o kuu ɨɨn se dakua'a
ña'a se ijan u?
N-ja'an Spedru:
—Ña'a. Ña xini-r-sɨ.
[26] Ijan nujuiin ɨɨn se xinokuechi nuu
dutu taxnuni ka. Tna'a-s kutna'a xi'in se
n-xa'nde Spedru do'o-s. N-ja'an-s:
—¿Ñadu ndo'o n-xini ña'a-r xi'in se ijan
jardín jan?
[27] Ɨnka vuelta n-ja'an Spedru xa ña xini-s
Jesús. Te hora ijan ni, n-kana li'i.

N-kixe'e Pilato xa kajan tnu'u-s Jesús
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

[28] Te n-ka kee ntdaa se ijan ve'e Caifás, xn-
deka-s Jesús jua'an nde palaciu gobernador
romano. Ijan n-ka xee-s xi'in Jesús datne
ne'e. Ko ña n-ka kɨu mee-s ijan, chi n-ka
juini-s xa kune'e ii koio-s kɨu ijan, xa kax
koio-s ndeyu viko Paxcua. [29] Xijan kuu xa
n-kee Pilato palaciu, xa nanitna'a-s xi'in se
ijan. N-ja'an-s:
—¿Nax n-kida se ya'a? ¿Nax
tekuechi-n-sɨ?
[30] Te n-ka ja'an-s:
—Nux ña n-kida-s kuechi n-kuu, te ma
kandeka koio-r-sɨ kixi.
[31] N-ja'an Pilato:
—Kandeka-s jua'an. Tnu'u ta'u tniu
mee-n ndadandaa kuechi-s.
N-ka ja'an se Israel:
—Ja'an tnu'u ta'u tniu romano xa ma
kua'a xa ka'ni koio-da ɨɨn ñayiu.
[32] Te du'a n-xetna'a tnu'u n-ja'an Jesús
na n-ja'an-ia xa katakaa koio-s-ia. [33] N-ndɨu
Pilato palaciu. Ijan n-kana-s xa na kɨu Jesús,
te n-xijan tnu'u-s-ia:
—¿Ndo'o kuu se kunxa'nu ka nuu ñayiu
Israel a?
[34] N-ja'an Jesús:
—¿Ja'an-n xa xani ini mee-n, a ɨnka-s
n-ka ja'an nuu-n nax kida-r a?
[35] N-ja'an Pilato:
—¿Mee-r kuu ɨɨn se Israel a? Se ñuu
mee-n, se Israel, xi'in dutu ka taxnuni nuu
ñayiu Israel, xndeka ña'a-s vaxi nuu mee-r.
¿Nax n-kida-n?
[36] N-ja'an Jesús:
—Se kunxa'nu ka kuu-r, ko ñatu kuu-r
ná ka kuu se kunxa'nu ka ñuñayiu ya'a.
Nux n-kuu-r se kunxa'nu ka ná ka kuu se
kunxa'nu ka ñuñayiu ya'a n-kuu, te dada'an
ña'a koio se ka xinokuechi nuu-r, xa maxku
kandeka ña'a koio se Israel kixi. Se kunx-
a'nu ka ñayiu kuu-r, ko ya'a ña'a.
[37] N-ja'an Pilato:
—¿Xijan kuu xa kuu-n ɨɨn se kunxa'nu ka
u?
N-ja'an Jesús:
—Se kunxa'nu ka kuu-r, ná n-ja'an-n.
Xandaa kuu xa ja'an-n. Xijan, kuu xa
n-kaku-r, xijan, kuu xa vaa-r ñuñayiu.
Vaa-r xa ja'an ndaa-r xaxe'e xa kuu xandaa.
Ntdaa ñayiu ka juini xa kutnuni ini xa kuu
xandaa, ka teku-i tnu'u-r.
[38] N-ja'an Pilato:
—¿Nax kuu xa kuu xandaa?

¡Katakaa-s! ¡Katakaa-s!
(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Na n-ja'an Pilato tnu'u ya'a, te n-kee-s
ɨnka vuelta, xa ja'an-s nuu se Israel.
N-ja'an-s:
—Ña ni'i-r kuechi-s xa kida-s ni ɨɨn xa u'u.
[39] Ka xetniu-n ɨɨn xa xetniu-n, xa dayaa-r ɨɨn
se yɨndi'u vekaa nuu-n, viko Paxcua. ¿Ka
juini-n xa dayaa-r nuu-n se kunxa'nu ka
ñayiu Israel a?
[40] Ntdaa se ijan n-ka kana xee-s ɨnka
vuelta:
—¡Maxku dayaa-n se ya'a! ¡Dayaa
Barrabás!
Te Barrabás kuu ɨɨn se kuu ñadu'u.

19

[1] Xijan kuu xa n-ta'u tniu Pilato xa
chirrión ñɨɨ jani koio soldado Jesús. [2] N-ka

kidava'a soldado ɨɨn corona tnuyɨkɨ, te n-ka
dakeé-s dɨkɨ-ia. N-ka dandukutu-s-ia da'ma
tndee. 3 N-ka kuyatni-s nuu-ia te n-ka
ja'an-s:
—¡Viva!, se kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel.
Te n-ka jani-s nuu-ia.
4 N-kee Pilato ɨnka vuelta. N-ja'an-s:
—¡Kunde'a koio! N-kine'e-r se ya'a, xa
kutnuni ini koio-n xa ñatu ni'i-r ni ɨɨn
kuechi mee-s.
5 N-kee Jesús. Ñu'u corona tnuyɨkɨ dɨkɨ-ia,
te ni'no-ia da'ma tndee. N-ja'an Pilato nuu
se Israel:
—¡Kunde'a koio-sɨ! Naa-s ya'a.
6 Na n-ka xini dutu ka taxnuni xi'in
policía-s Jesús, n-ka kana xee-s:
—¡Katakaa-s! ¡Katakaa-s!
N-ja'an Pilato:
—Mee-n kandeka koio-s jua'an, te
katakaa koio mee-n-sɨ. Chi mee-r, ña ni'i-r
ni ɨɨn kuechi-s.
7 N-ka ja'an se Israel:
—Ka jandixa mee-da tnu'u n-chidotnuni
Moisés. Ja'an tnu'u jan xa io xa kuú se ya'a,
chi ja'an-s xa kuu-s Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
8 Na n-teku Pilato tnu'u ya'a, te n-yu'u
ka-s. 9 N-ndɨu-s palaciu ɨnka vuelta, te
n-xijan tnu'u-s nuu Jesús:
—¿Ndexu vaa-n?
Ko ni ɨɨn tnu'u ña n-ja'an Jesús.
10 N-ja'an Pilato:
—¿Ma ja'an-n nuu-r a? ¿Ña kutnuni ini-n
xa kua'a-r xa ta'u tniu-r xa dayaa ña'a-s a?
¿Te kua'a-r xa ta'u tniu-r xa katakaa ña'a-s
a?
11 N-ja'an Jesús:
—Nux ña n-kida Ianyuux xa taxnuni-n
n-kuu, te ma kua'a-n xa kada ña'a-n ni
ɨɨn. Xijan kuu xa se ndeka ña'a mee-r vaxi
nuu-n, ka'nu ka kuechi n-kida mee-s dada
mee-n.
12 Nde hora ijan n-juini Pilato xa dayaa-s
Jesús, ko n-ka kana xee se Israel:
—Nux dayaa-n se ya'a, du'a ñatu
jandixa-n César, se kuu emperador ñayiu
romano. Ja'an se ya'a xa se kunxa'nu ka
kuu-s, te du'a xini u'u tna'a-s xi'in César.
13 Na n-teku Pilato tnu'u ya'a, n-ta'u
tniu-s xa kandeka koio soldado Jesús jɨ'ɨn.
Te nukoo Pilato nuu kidandaa-s kuechi
ñayiu. Ñayiu ka ja'an tnu'u griegu danani
ijan Empedrado, te ñayiu ka ja'an tnu'u
hebreu danani ijan Gabata. 14 Te kɨu ijan kuu
kɨu xndaxio tu'a ñayiu, xa kax koio-i ndeyu
viko Paxcua. Kaa x-uu kuu. N-ja'an Pilato
nuu se Israel:
—¡Kunde'a koio! Naa se kunxa'nu ka
nuu-n ya'a.
15 N-ka kana xee se ijan:
—¡Na kuú-s! ¡Na kuú-s! ¡Katakaa-s!
N-ja'an Pilato:
—¿Ka juini-n xa katakaa-r se kunxa'nu ka
nuu-n a?
N-ka ja'an dutu ka taxnuni:
—Mee-s, ña kuu-s se kunxa'nu ka. ¡César
kuu idini se kunxa'nu ka nuu-da!
16 Xijan kuu xa n-xia'an Pilato Jesús
nuu dutu ka taxnuni nuu ñayiu Israel, xa
katakaa koio soldado romano Jesús.

N-ka xatakaa-s Jesús nuu curuxi
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Ndido mee-ia curuxi-ia, jua'an-ia nuu
nani Yɨkɨ Dɨkɨ Ndɨyɨ. Ñayiu ka ja'an tnu'u
hebreu danani ijan Gólgota. 18 Ijan n-ka
xatakaa-s-ia nuu curuxi. N-ka xatakaa-s uu
ka seyɨɨ xi'in-ia tuku. ɨɨn-s n-takaa curuxi
lado kua'a-ia, te ɨnka-s n-takaa curuxi lado
datni-ia. Me'ñu uu se ijan n-ka xatakaa-s
Jesús. 19 N-ta'u tniu Pilato xa kadava'a ɨɨn
seyɨɨ letreru xa tenee-s dɨkɨ curuxi. Ja'an
letreru jan: "Jesús, se ñuu Nazaret, se
kunxa'nu ka nuu ñayiu Israel." 20 Xijan
kuu xa n-ka ka'u kue'e ñayiu Israel letra
jan, chi yatni yuñuu Jerusalén kuu nuu
n-ka xatakaa-s Jesús. Tnu'u hebreu, xi'in
tnu'u latín, xi'in tnu'u griegu, n-kidava'a-s
letreru jan. 21 Xijan kuu xa dutu ka taxnuni
nuu ñayiu Israel, n-ka ja'an-s nuu Pilato:
—¡Maxku kadava'a-n: "Se kunxa'nu ka
nuu ñayiu Israel"! Kadava'a-n: "Se ya'a
n-ja'an xa kuu-s se kunxa'nu ka nuu ñayiu
Israel."
22 N-ja'an Pilato:
—Xá n-chidotnuni-s tnu'u n-ja'an-r, te
du'a kendoo.
23 Na n-ka xatakaa soldado Jesús, n-ka
tnɨɨ-s da'ma-ia, te n-ka dakexio nuu tna'a-s.
Koon soldado, te koon nuu yuku da'ma-ia.
Da'ma dijun-ia du. Ko da'ma jan n-xio nɨɨ,
ñatu n-xo ndɨku. 24 N-ka ja'an soldado ɨɨn-s
nuu ɨnka-s:
—Maxku ndata-ro da'ma dijun de. Na
tava-ro suerte, nuu ndeda-ro na ni'i da'ma
de.
Te du'a n-xetna'a tnu'u Ianyuux n-ka
chidotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia.
Ja'an tnu'u Ianyuux: "N-ka dakexio nuu

tna'a-s da'ma-r, te n-ka tava-s suerte xaxe'e da'ma-r." Te du'a n-ka kida soldado romano, hora n-ka xatakaa-s Jesús.
25 Te yatni xe'e curuxi Jesús, n-xo nujuiin dɨ'ɨ-ia xi'in ku'u-ña. María, ñadɨ'ɨ Cleofas, xi'in María Magdalena tuku. 26 Na n-xini Jesús xa ijan nujuiin dɨ'ɨ-ia xi'in se dakua'a-ia, se xemani-ia, n-ja'an-ia nuu dɨ'ɨ-ia:
—Ñadɨ'ɨ, kada-n kuenda xa da'ya yɨɨ-n kuu-s.
27 Dada n-ja'an-ia nuu se dakua'a-ia:
—Kada kuenda xa dɨ'ɨ-n kuu mee-ña.
Te kɨu ijan ni, se ijan, se dakua'a-ia, n-xeka-s-ña ve'e-s.

N-xi'í Jesús
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Te na n-ya'a ntdaa xa'a, te na'a Jesús xa xá n-daxinokava-ia tniu n-xia'an Ianyuux. Xa na jɨn tna'a tnu'u Ianyuux n-ka chidotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia, n-ja'an Jesús:
—Yichi-r ndute.
29 Ijan nukoo ɨɨn tndo'o chitu ndute vinagri. N-ka dandoyo soldado ɨɨn da'ma vita xi'in vinagri. N-dukundee-s da'ma jan dɨkɨ ɨɨn vara yutnu nani hisopo, te n-ka tenee-s da'ma jan yu'u-ia. 30 Na n-tɨ'u Jesús vinagri jan, n-ja'an-ia:
—¡Xá n-daxinokava-r tniu-r!
N-nune dɨkɨ-ia, te n-xi'í-ia.

Ɨn soldado n-tuu yɨkɨ na'a ndi Jesús

31 Kɨu ijan kuu kɨu ka kida tu'a ñayiu Israel, xa kax koio-i ndeyu viko Paxcua. Kɨu kaxi-i ndeyu jan, kuu kɨu ndetatu ñayiu Israel. Yo ka'nu kɨu kuu. Se Israel, ñayo-s n-ka juini xa kuitakaa ka ndɨyɨ nuu curuxi kɨu ijan. Xijan kuu xa n-ka xijan-s nuu Pilato, xa ka'nu koio soldado yɨkɨ dichi Jesús, xi'in yɨkɨ dichi uu ka se n-ka xatakaa-s, xa nune'e koio-s ndɨyɨ, te kane'e-s-yɨ jɨ'ɨn. 32 Xijan kuu xa n-ka xee soldado nuu xtuu curuxi. N-ka xa'nu-s yɨkɨ dichi se n-ka xatakaa-s ki'na nuu hora n-ka xatakaa-s Jesús. Dada n-ka xa'nu-s yɨkɨ dichi ɨnka se n-ka xatakaa-s. 33 Ko na n-ka xee-s nuu n-takaa Jesús, n-ka xini-s xa xá n-xi'í-ia, te ñayo-s n-ka xa'nu yɨkɨ dichi-ia.
34 Ko ɨɨn soldado, n-tuu-s yutnu io punda deen yɨkɨ na'a Jesús, te n-xatu nɨñɨ-ia xi'in ndute. 35 Se n-xini xa'a, ja'an ndaa-s xa du'a n-kuu. Xandaa ja'an-s, te na'a-s xa ja'an-s xandaa. Ja'an-s xa jandixa koio mee-n tuku.
36 Te n-ya'a xa'a, xa n-xetna'a tnu'u Ianyuux n-ka chidotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia. N-ka chidotnuni-s: "Ni ɨɨn yɨkɨ-ia ma ka'nu koio-s." 37 Dɨuni n-ka chidotnuni-s: "Kunde'a koio ñayiu se n-ka datnukue'e-i."

N-ka kuxi-s yɨkɨ kuñu ndi Jesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Te io ɨɨn seyɨɨ nani José. Se ñuu nani Arimatea kuu-s. Jandixa-s Jesús, ko yo na'i jandixa-s-ia, chi yu'u-s nuu se Israel. N-xijan-s nuu Pilato, xa juejoon-s xa kane'e-s yɨkɨ kuñu ndi Jesús, xa jɨn chinduxi-s-ia. N-xejoon Pilato, te n-xe'en José, te n-nune'e-s yɨkɨ kuñu ndi Jesús nuu curuxi. 39 N-xe'en Nicodemo tuku. Nicodemo kuu se n-xitoni'ni Jesús ɨɨn xakuaa. Ne'e-s uu diko o'on kilo yuku ua, yuku nani mirra xi'in yuku nani áloe. 40 Xndeka-s yɨkɨ kuñu ndi Jesús, n-ka duku ni'na-s-ia da'ma xi'in yuku ua. Du'a kida ñayiu Israel, hora chinduxi-i ndɨyɨ.
41 Yatni nuu n-ka xatakaa soldado Jesús, io ɨɨn jardín. Ijan n-xio ɨɨn yau kava xee, nuu ta kɨnduxi ka ni ɨɨn ndɨyɨ. 42 Kɨu ijan kuu kɨu ka kida tu'a ñayiu Israel, xa kax koio-i ndeyu viko Paxcua, te katuu yau kava jan yatni nuu n-ka xatakaa soldado Jesús. Xijan kuu xa, ijan n-ka kuxi José, se ñuu Arimatea, xi'in Nicodemo, yɨkɨ kuñu ndi Jesús.

20

N-nandoto Jesús
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

1 Kɨu ki'na nuu semana, jua'an María Magdalena yau kava jan. Datne ne'e kuu, dani iin nee ka. N-xini-i xa ñatuka ndi'u yuú yau. 2 N-kendava-i, n-naxee-i nuu tuu Simón Spedru, xi'in ɨnka se n-dakua'a Jesús, se yo n-xemani-ia. N-ja'an-i nuu-s:
—N-ka kine'e ñayiu yɨkɨ kuñu Xto'o-ro yau kava, te ña xini-da ndexu n-ka kida ña'a-i.
3 Ijan n-kee Spedru, xi'in se ijan, ɨnka se n-dakua'a Jesús kuu-s, te ka xe'en-s, nduu-s, yau kava. 4 N-ka kendava-s nduu-s, ko xee ka n-kendava se ijan. Ɨnka se n-dakua'a Jesús kuu-s, te ki'na ka se ijan n-xee yau kava. 5 N-xajan nenu-s xiti yau kava, te n-xini-s da'ma ndi Jesús kandodo ijan, ko ña n-kɨu-s yau kava. 6 Ndijun ka Simón Spedru n-xee, te n-kɨu mee-s yau kava, te n-xini-s da'ma ndi Jesús kandodo ijan. 7 Te dɨuni n-xini-s da'ma n-xo da'u

nuu-ia kandodo ijan. Ña kandodo ka'nu
da'ma jan xi'in ɨnka da'ma. Nuu kandodo
dɨɨn da'ma katna'nu. 8 Ijan dada, n-kɨu
se ijan, ɨnka se n-dakua'a Jesús kuu-s, xiti
yau kava. Ki'na ka-s n-xee, ko ña n-kɨu-s
ijan. N-xini-s, te n-jandixa-s. 9 Te tnu'u
Ianyuux n-ka chidotnuni seyɨɨ xá n-kuu
kue'e kuia, ja'an xa io xa nandoto Jesús
nuu n-kuu-ia ndɨyɨ. Ko se n-dakua'a-ia, ta
kutnuni ini koio ka-s tnu'u ya'a. 10 Te ka
nu'u se n-dakua'a Jesús ve'e-s.

N-kixee Jesús nuu María Magdalena

11 Te nujuiin María Magdalena yata yau
kava jan. Te nda'i-i. Nɨni nda'i-i, te n-xajan
nenu-i xa kunde'a-i xiti yau kava. 12 N-xini-i
uu ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux.
Xni'na-ia da'ma kuixi, te xtuu-ia nuu n-kaa
ndi Jesús. Ɨɨn-ia nukoo nuu n-kaa dɨkɨ-ia,
ɨnka-ia nukoo nuu n-kaa xe'e-ia. 13 N-ka
ja'an-ia:

—Ñadɨ'ɨ, ¿nakuenda nda'i-n?

N-ja'an-i:

—Xne'e ñayiu yɨkɨ kuñu Xto'o-da jua'an,
te ña xini-da ndexu n-kida-i.

14 N-ja'an-i tnu'u ya'a, te n-konenuu-i.
N-xini-i Jesús nujuiin-ia ijan, ko ña
n-najini-i-ia. 15 N-ja'an Jesús:

—Ñadɨ'ɨ, ¿nakuenda nda'i-n? ¿Jundu
nanduku-n?

N-xani ini-i xa se ñunuu jardín kuu-s, te
n-ja'an-i:

—Dito, nux mee-n n-ndeka-ia jua'an, ka-
chitnuña'a-n ndexu io-ia, xa kua'a-da xa
kandeka-da-ia jɨ'ɨn.

16 N-ja'an Jesús:

—¡María!

N-konenuu-i, te tnu'u hebreu n-ja'an-i:

—¡Raboni! (Te raboni juini kachi:
maestru.)

17 Te n-ja'an Jesús:

—Maxku tnɨɨ ña'a-n, chi ta ndaa ka-r nuu
tuu Taa-r. Jua'an nuu xtuu ñani-r. Juña
tnu'u-n nuu-s: "Nu'u-r nuu tuu Taa-r. Taa
mee-n kuu-ia tuku. Ianyuux jandixa mee-r
kuu-ia, te Ianyuux ka jandixa mee-n tuku."

18 N-xee María Magdalena nuu xtuu se
n-dakua'a Jesús. N-ja'an-i nuu-s:

—¡Xá n-xini-da Xto'o-ro vitna!

Ijan dada n-ja'an-i nuu mee-s ntdaa xa
n-ja'an Jesús nuu mee-i.

N-kixee Jesús nuu se n-dakua'a-ia

19 Na n-kunee kɨu ki'na nuu semana, daa
n-ka nataka se n-dakua'a Jesús. Va'a ndi'u
ye'e, chi n-ka yu'u-s nuu se Israel. Ijan
n-xee Jesús, te n-nujuiin-ia me'ñu mee-s.
N-ja'an-ia:

—Na kada Ianyuux xa kutuu va'a koio-n.

20 Na n-ja'an-ia tnu'u ya'a, n-dande'a-ia-s
nda'a-ia xi'in yɨkɨ na'a-ia. Xijan kuu xa yo
n-ka kuvete se n-dakua'a-ia, na n-ka xini-s
Xto'o-ro. 21 N-ja'an Jesús ɨnka vuelta:

—Na kada Ianyuux xa kutuu va'a koio-n.
Ná n-tunda'a ña'a Taa-r mee-r, da tunda'a
ña'a mee-r mee-n.

22 Na n-ja'an-ia tnu'u ya'a, n-tutachi-ia
nuu-s, ntdaa-s, te n-ja'an-ia:

—Juejoon koio xa kadatniu Espíritu
Ii anu-n. 23 Ɨɨn ñayiu, nux taxkanu
ini-n kuechi-i, xá n-taxkanu ini Ianyuux
kuechi-i. Nux ma taxkanu ini-n kuechi-i,
dani tuu-i xi'in kuechi-i.

N-xini Tomás xa n-nandoto Jesús

24 Ko Tomás, se n-ka xo danani-s Cuati,
ña n-xo tuu-s xi'in-s hora n-xee Jesús. Se
n-dakua'a Jesús kuu-s, ko xakuaa ijan, ña
n-xo tuu-s xi'in-s. 25 Xijan kuu xa n-ka ja'an
ɨnka se n-dakua'a Jesús nuu-s:

—¡N-ka xini-r Xto'o-ro vitna!

Ko n-ja'an Tomás nuu-s:

—Io xa jini-r nda'a-ia, nuu n-ka keé ndɨɨ
kaa. Xi'in dɨkɨ nda'a-r, io xa tnɨɨ-r nuu n-ka
keé-i. Xi'in nda'a-r, io xa tnɨɨ-r yɨkɨ na'a-ia.
Dada kuu xa jandixa-r xa ka ja'an-n.

26 Nuu una kɨu, ɨnka vuelta n-ka nataka
se n-dakua'a-ia xiti ve'e jan. Te vuelta ya'a
n-xo tuu Tomás xi'in-s. Juini n-xo ndi'u
va'a ye'e, ko n-xe kɨu Jesús xiti ve'e, te
n-nujuiin-ia me'ñu mee-s. N-ja'an-ia:

—Na kada Ianyuux xa kutuu va'a koio-n.

27 Dada n-ja'an-ia nuu Tomás:

—Xi'in dɨkɨ nda'a-n, tnɨɨ ña'a ya'a. Kun-
de'a nda'a-r. Xi'in nda'a-n, tnɨɨ yɨkɨ na'a-r.
Te maxku ku kuu ka-n ɨɨn se ña jandixa.
Jandixa ña'a.

28 N-ja'an Tomás:

—¡Xto'o-da kuu-n! ¡Ianyuux jandixa-da
kuu-n!

29 N-ja'an Jesús:

—Xaxe'e xa xi'in nuu-n n-xini ña'a-n,
vitna jandixa-n. ¡Naka kuvete koio ñayiu
ña n-xini ña'a xi'in nuu-i, ko dani jandixa
ña'a-i!

Libru ya'a n-kua'a, xa jandixa ñayiu Jesús

30 Kue'e ka milagru n-kida Jesús xa n-ka
xini se n-dakua'a-ia, ko ñatu yodotnuni
ya'a. 31 Ko n-kidava'a-da tnu'u ya'a, xa

jandixa koio mee-n xa Jesús kuu Cristu, Ia n-tunda'a Ianyuux, te kuu-ia Da'ya Yɨɨ Ianyuux. N-kidava'a-da tnu'u ya'a, xa jandixa koio mee-n mee-ia, te du'a kutuu va'a koio mee-n, xi'in mee-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

21

N-kixee Jesús nuu uxa se n-dakua'a-ia

1 Na n-ya'a xa'a, te ɨnka vuelta n-dande'a Jesús mee-ia nuu se n-dakua'a-ia. Xa'a n-kuu yu'u ndute mar, mar nani Tiberias. 2 Ijan n-ka nataka Simón Spedru xi'in Tomás, se n-ka xo danani-s Cuati, xi'in Natanael, se ñuu nani Caná distrito Galilea, xi'in uu da'ya yɨɨ Zebedeo, xi'in uu ka se n-dakua'a Jesús. 3 N-ja'an Simón Spedru nuu-s:

—Jɨ'ɨn-r, jɨn tava-r chaka.

N-ka ja'an-s:

—Jɨ'ɨn koio mee-r tuku.

Ka xe'en-s te n-ka keé-s barcu. Te xakuaa ijan, ñayo-s n-ka tava ni ɨɨn chaka. 4 Ne'e datne, nujuiin Jesús yu'u ndute, ko ña n-ka najini ña'a se n-dakua'a-ia xa mee-ia kuu-ia. 5 N-ja'an Jesús nuu-s:

—Sekuechi, ¿n-ka ni'i-n chaka u?

N-ka ja'an-s:

—Ni ɨɨn-tɨ.

6 N-ja'an-ia:

—Dakeé koio ñunu nuu ndute diñi kua'a barcu, te tnɨɨ koio-n chaka.

Du'a n-ka kida-s, te ña n-ka kundee-s xa natava koio-s ñunu, xaxe'e xa kue'e xa kue'e chaka n-ka keé xiti ñunu. 7 Se n-dakua'a Jesús, se yo n-xemani-ia, n-ja'an-s nuu Spedru:

—Xto'o-ro kuu-ia.

Na n-teku Simón Spedru xa se ijan kuu Xto'o-s, yachi n-ndɨu nuu-s da'ma-s, chi xa n-dita-s da'ma-s xa tnɨɨ-s chaka, te n-keé-s nuu ndute, n-kida nadari-s xa kexio-s yundute. 8 Dava ka-s n-ka dakaka barcu xa xee koio-s nde yundute. Ñatu yo xika, vaa ɨɨn cientu ni metru. N-ka natava-s ñunu n-chitu chaka. 9 Na n-ka nane-s barcu yundute, n-ka xini-s kayu ñu'u te xá ka'ya chaka, te io tu'a tila tuku. 10 N-ja'an Jesús nuu-s:

—Kane'e ɨɨn uu chaka ne'e. Kɨtɨ dijan n-ka tnɨɨ-n vitna.

11 N-keé Simón Spedru barcu, te ñu'u-s ñunu n-keé nuu ñu'u. Chaka na'nu n-chitu xiti ñunu. Ɨɨn cientu uu diko uxi uni-tɨ. Ko juini ñu'u kue'e xa kue'e-tɨ, ko ñatu n-ta'nde ñunu. 12 N-ja'an Jesús nuu-s:

—Ne'e koio, na kadi ini-ro.

Ni ɨɨn se n-dakua'a-ia ña n-juini xa kajan tnu'u-s jundu kuu-ia, chi n-ka kutnuni ini-s xa Xto'o-s kuu se ijan. 13 N-kuyatni Jesús nuu kayu ñu'u, te n-tnɨɨ-ia tila, te n-dakexio-ia tila nuu-s. Te dani n-kida-ia chaka.

14 Vuelta ya'a kuu vuelta kuu uni, xa n-nadande'a Jesús mee-ia nuu se n-dakua'a-ia, na n-ya'a xa n-nandoto-ia nuu n-kuu-ia ndɨyɨ.

N-ja'an Jesús xi'in Spedru

15 Na n-ya'a xa n-ka xadi ini-s, te n-xijan tnu'u Jesús nuu Simón Spedru:

—Simón, da'ya yɨɨ Jonás, ¿xemani ña'a ka mee-n dada se ya'a u?

N-ja'an-s nuu-ia:

—Joon, Xto'o-da, na'a mee-n xa xemani ña'a-da.

N-ja'an-ia nuu-s:

—Ná ka kuu tkachi kuechi, ka kuu ñayiu jandixa ña'a mee-r. Juña'a xa kax koio tkachi kuechi-r.

16 N-xijan tnu'u-ia nuu-s vuelta kuu uu:

—Simón, da'ya yɨɨ Jonás, ¿xemani ña'a-n a?

N-ja'an-s nuu-ia:

—Joon, Xto'o-da, na'a mee-n xa xemani ña'a-da.

N-ja'an-ia nuu-s:

—Junuu tkachi-r.

17 N-xijan tnu'u-ia-s vuelta kuu uni:

—Simón, da'ya yɨɨ Jonás, ¿xemani ña'a-n a?

N-tnau ini Spedru, xaxe'e xa n-xijan tnu'u-ia-s vuelta kuu uni: "¿Xemani ña'a-n a?" N-ja'an-s nuu-ia:

—Xto'o-da, na'a mee-n ntdantu'u. Na'a-n xa xemani ña'a-da.

N-ja'an Jesús nuu-s:

—Juña'a xa kax koio tkachi-r. 18 Xandaa kuu xa ja'an-r. Na luchi ka-n, n-ndukutu-n da'ma-n, te n-xikonuu-n dava'a nga nuu n-juini-n. Ko na xee xa kuxa'nu-n, diko nga kuita nda'a-n, te ndadakutu ña'a ɨnka ñayiu, te kandeka ña'a-i jɨ'ɨn, nuu ma tna ini-n xa jɨ'ɨn-n.

19 Te du'a ja'an Jesús nanda kuu hora kuú Spedru. Hora ijan kada Spedru xa kutnuni ini koio ñayiu xa kunxa'nu ka Ianyuux. Te n-ja'an-ia nuu-s:

—¡Kunduu na'i xi'in mee-r!

Se yo n-xemani Jesús

[20] N-konenuu Spedru, te n-xini-s se yo
n-xemani Jesús ndijun ña'a-s. Se ijan kuu
se n-xo nukoo diñi Jesús, hora n-xaxdini-ia
xi'in se n-dakua'a-ia ɨnka xakuaa ijan. Hora
ijan, n-xijan tnu'u se ijan nuu-ia: "Xto'o-da,
¿ndeda-da kuu se diko ña'a?"
[21] Te n-xini Spedru se ijan xa ndijun
ña'a-s, te n-xijan tnu'u-s nuu Jesús:
—Xto'o-da, ¿te nax ya'a mee-s?
[22] N-ja'an Jesús nuu Spedru:
—Nux juini-r xa ndoo na'i-s nde na
ndixi-r, te maxku kɨ ini mee-n xaxe'e-s.
¡Kunduu na'i mee-n xi'in mee-r!
[23] Xijan kuu xa n-ka tekutnu'u ñani-ro,
ku'a-ro xa ma kuú se ijan, se n-dakua'a
Jesús. Ko ña n-ja'an Jesús xa ma kuú-s.
N-ja'an-ia: "Nux juini-r xa ndoo na'i-s nde
na ndixi-r, te maxku kɨ ini mee-n xaxe'e-s."
[24] Se ijan, se n-dakua'a Jesús kuu-s, se
ja'an ndaa xaxe'e xa'a, se n-kidava'a tnu'u
ya'a kuu-s. Te xna'a-da xa ja'an-s xa kuu
xandaa.
[25] Te io kue'e ɨnka xa n-kida Jesús. Nux
n-yodotnuni ɨɨn ɨɨn n-kuu, te xani ini-da xa
yo kue'e xa kue'e libru koo, xa ni ma kue'e
ñuñayiu n-kuu. Amén. Du'a na koo.

Xa n-ka ja'an se n-tunda'a Jesús xi'in xa n-ka kida-s

N-ja'an Jesús xa keé Espíritu Ianyuux ñayiu

1 Dito Teófilo, libru n-kidava'a-da ki'na
nuu n-kakune'e-da ntdanditu'u xa n-kixe'e
Jesús xa n-kida-ia xi'in xa n-dakua'a-ia
ñayiu. 2 N-kixe'e-ia xa kada-ia tniu-ia te
dani n-kidatniu-ia xa nde kɨu juan ndaa-ia
andɨu. Antecas xa n-ndaa-ia andɨu n-ta'u
tniu-ia nuu se n-kaxí-ia xa kada koio-s xa
n-ja'an Espíritu Ianyuux nuu-ia xa kada-s.
Te dɨuni n-ja'an-ia nuu se n-kaxí-ia jan
xa tunda'a-ia-s xa juña tnu'u koio-s ñayiu
xa n-ja'an-ia. 3 Nda'u n-ya'a-ia te n-xi'í-ia
te n-nandoto-ia. Nu n-ya'a xijan tɨtnɨ
vuelta n-xe'en-ia nuu xtuu-s te kue'e xa
n-kida-ia xa na kutnuni ini koio-s xa xandaa
xakuiti ndito-ia. Te n-kakune'e-ia xa tax-
nuni Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu. Uu diko
ka kɨu daa n-ya'a.
4 Ɨɨn kɨu nu n-nataka Jesús xi'in se
n-dakua'a-ia, n-ta'u tniu-ia nuu-s xa maxku
kee koio ni-s Jerusalén chi na kundetu
koio-s. Xia'an-ia:
—N-ja'an-r xa n-ja'an Taa-ro Ianyuux
xa taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia. Kundetu koio-n
ya'a nde na xee kɨu jɨn tna'a xijan.
5 N-dajuendute ña'a Sua xi'in ndute, ko
Espíritu Ianyuux, tuku kada-ia. Nuu xaku
kɨu keé ña'a-ia ndo'o ɨɨn ɨɨn-n —kuu-ia,
n-ja'an-ia.

Juan ndaa Jesús andɨu

6 N-ka nataka ñayiu nuu Jesús, te n-ka
xijan tnu'u-i-ia:
—¿Kada-n xa taxnuni ntuku se Israel
vitna u?
Xia'an Jesús nuu-i:
7 —Ñadu ndo'o ɨɨn ɨɨn-n io xa jini koio-n
na kɨu, na hora ya'a xijan, chi Taa-ro
Ianyuux ni xini. Mee ni-ia na'a na kɨu
n-xantuu-ia xaxe'e xa taxnuni-ia. 8 Kɨu
na keé ña'a Espíritu Ianyuux, daa kada-ia
xa kada-n tniu-ia, te kakune'e ña'a-n nuu
ñayiu Jerusalén ya xi'in dava ka ñuu distrito
Judea xi'in distrito Samaria xi'in nitu'u
ñuñayiu.
9 Tnu'u ya'a n-ja'an-ia, te nɨni xnde'a
ña'a ñayiu xyuku ijan juan ndaa-ia andɨu.
N-da'u-ia nuu vikó te ñayo ka-i n-ka xini-ia.
10 Nɨni xnde'a-i xa juan ndaa-ia andɨu, dana
ini n-ka xini-i uu ia xni'no da'ma kuixi xnii
ijan. 11 Ka xia'an-ia:
—Ndo'o, ñayiu Galilea, ¿nakuenda xa
xnii ni-n ya'a, te xnde'a-n andɨu? Xa juan
ndaa-ia. Ia ya'a, nani juan ndaa-ia, dani
ndixi-ia ɨnka vuelta.

N-kaxí se n-tunda'a ña'a Jesús Matías, xa n-nujuiin naa-s nuu Judas

12 N-ka ndee se n-kaxí ña'a Jesús nuu
nani Yuku Tnu Olivo xa ka nu'u ntuku-s
Jerusalén. Ñatu xika Jerusalén xi'in nde
Yuku Tnu Olivo. Kani ichi ijan ná kani
ichi xejoon ley ñayiu Israel xa kaka-i kɨu ka
ndetatu-i. 13 Juan nu'u koio-s nuu xtuu-s, te
n-ka ndaa-s pisu kuu uu nuu xtuu-s. Du'a
xnani se ya'a: Spedru, Sua, Jacobo, Ndrixi,
Slipe, Tomaxi, Stolo, Steu, Jacobo da'ya yɨɨ
Alfeo, Simón se kuu partido Zelote, Judas
ñani Jacobo du. 14 Ijan n-ka xo nataka kutu-s
ntdaa-s xi'in María, dɨ'ɨ Jesús, ñani-ia du
xi'in dava ka ñadɨ'ɨ xa n-ka xo xijan ta'u
ka'nu-s xi'in-ña ntdaa-ña nuu Ianyuux.
15 Tiempu ijan n-ka taka naxa ɨɨn cientu
oko ñayiu n-ka kukanu ini Jesucristu. Te
n-ja'an ndodo Spedru. Xia'an-s:
16 —Dito, Ñani, n-xetna'a xa n-ja'an Es-
píritu Ianyuux xa n-chidotnuni David na
n-kakune'e-s Judas xa kandeka-s se tnɨɨ
koio Jesús jɨ'ɨn nuu-ia. N-xio xa du'a
ya'a. 17 Judas n-kuu ɨɨn se n-ka xo kan-
deka tna'a xi'in-da ntdaa-da xa kadatniu
koio-da xi'in-s. 18 N-xeen-s ɨɨn ñu'u xi'in
tvini ni'i-s xaxe'e kuechi n-kida-s. Ijan
dada jungava ndeyu-s. N-ndata xiti-s te
n-kee xiti kuechi-s.
19 'N-ka teku ntdaa ñayiu Jerusalén xa'a,
te n-ka dandee-i ñu'u ijan Acéldama. Yu'u
ya'a kuu yu'u ka ja'an ñayiu Jerusalén.
(Acéldama kuu ñu'u nɨñɨ.) 20 Daa ya'a chi
du'a yodotnuni libru Salmos:
Ni ɨɨn ñayiu, maxku kutuu ka ve'e n-xo
tuu-s.
Dɨuni yodotnuni:
Na nujuiin naa ɨnka se nujuiin naa nuu-s.
21 'Kidayɨka-i xa kaxí-ro ɨɨn seyɨɨ n-ka xo
kandijun xi'in-da Jesús, Ia kuu Xto'o-ro,
22 nde tiempo n-dajuendute ña'a Sua xi'in
nde tiempo juan ndaa-ia andɨu. Io xa nt-
daa-da xi'in-s ja'an nuu ñayiu xa n-nandoto
Jesús —kuu Spedru, xia'an-s nuu ñayiu
xyuku ijan.
23 Xijan kuu xa n-ka nduku-s uu-s. Ɨɨn-s
nani José. Dɨuni nani-s Barsabás. Dɨuni

nani-s Justo. ɨnka-s nani Matías. [24] Te du'a
n-ka xijan ta'u-s nuu Ianyuux:
—Taa-ro Ianyuux, ndixi xa xini-n janda
kuu anu ntdaa ñayiu, datnuu daye'e-n
ndeda nduu se ya'a kaxí-n xa nkonetniu-s
[25] xa junukuechi-s nuu-n te tunda'a-n-sɨ
xa juña tnu'u-s ñayiu xa n-ja'an Jesús
xi'in xa n-kida-ia chi n-dakuita Judas xa
junukuechi-s, te jua'an-s nuu ni'i-s ta'u-s —
kuu-s, n-ka xijan ta'u-s.
[26] N-ka kida sortiari-s-sɨ, te n-kakunuu
Matías, te n-kɨu tna'a-s nuu uxi ɨɨn se tun-
da'a ña'a Jesús xa juña tnu'u koio-s ñayiu xa
n-ja'an-ia xi'in xa n-kida-ia.

2

N-keé Espíritu Ianyuux ñayiu n-ka kukanu ini Jesucristu

[1] N-xee viko Pentecostés te ntdaa ñayiu
n-ka kukanu ini Jesucristu xyuku ka'nu ɨɨn
ve'e katuu Jerusalén. [2] Te danaa nde'e
n-kayu andɨu te n-ka teku-i ɨɨn xa kuu ná
kuu xa kane tachi nde'e. Nitu'u xiti ve'e
nuu xtuu-i n-kayu. [3] N-ka xee xa ná xndaa
yañu'u. Nudɨɨn nudɨɨn n-ka xe juindodo
xijan dɨkɨ-i. [4] Ntdaa-i n-keé ña'a Espíritu
Ianyuux te n-ka kixe'e-i ka ja'an-i nudɨɨn
yu'u sejoon n-juini Espíritu Ianyuux xa
ja'an koio-i ɨɨn ɨɨn-i.
[5] Kue'e ñayiu ne'e tnɨɨ mudu ñayiu Israel
xndaxio nudɨɨn ñuu xtuu Jerusalén tiempo
ijan. Xndaxio-i xañu'u nuu Ianyuux. [6] Nu
n-ka teku-i xa nde'e n-kayu andɨu, n-ka
nataka-i nuu xyuku ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu jan, te n-ka teku-i xa ka ja'an
ñayiu ijan nudɨɨn yu'u ná ka ja'an mee-i
país-yɨ. N-ka yu'u anu-i chi ñayo-i n-xani
ini xa daa ya'a. [7] Vichi n-ka yu'u-i, te ka
xia'an tna'a-i:
—¿Ñadu ñayiu Galilea ka kuu ntdaa ñayiu
ka ja'an ya'a u? [8] ¿Janda n-kuu xa ka ja'an-i
yu'u ka ja'an-ro país-ro, te ka teku-ro? [9] Ya'a
xyuku ñayiu Partia, ñayiu Media, ñayiu
Elam, ñayiu io Mesopotamia, ñayiu Judea,
ñayiu Capadocia, ñayiu Ponto, ñayiu Asia,
[10] ñayiu Frigia, ñayiu Panfilia, ñayiu Egipto,
ñayiu ñuu katuu yatni Cirene país Libia,
ñayiu Roma xtuu Israel ya, [11] ñayiu Creta,
xi'in ñayiu Arabia. Dava-ro ka kuu yatnu'u
Israel. Dava-ro ñatu ka kuu yatnu'u Israel,
ko ntdaa-ro ka jandixa Ianyuux. Ntdaa-ro
ka kutnuni ini xa ka ja'an-i xa ka nakuetu-i
nuu-ia chi ka ja'an-i yu'u-ro —ka kuu-i, ka
xia'an tna'a-i.
[12] Ntdaa-i n-ka yu'u anu te ñayo-i n-ka
kutnuni ini janda n-kuu xa dana ini n-ka
ja'an ñayiu ijan ɨnka yu'u. Dava-i ka xia'an
tna'a:
—¿Janda n-kuu xa daa ka ja'an-i?
[13] Ko dava-i n-ka xakundee ñayiu n-ka
ja'an ɨnka yu'u. Ka xia'an tna'a-i:
—¡Ka xini ñayiu dian!

N-dakua'a Spedru ñayiu

[14] Te n-ndojuiin Spedru xi'in uxi ɨɨn ka
se tunda'a ña'a Jesús xa juña tnu'u koio-s
ñayiu xa n-ja'an Jesús xi'in xa n-kida-ia
me'ñu ntdaa ñayiu. Te xee n-ja'an-s nuu-i
ntdaa-i:
—Ñani, Dito, xa ka kuu-n ñayiu Israel
xi'in ndixi, ñayiu n-ka kixee xa xtuu-n
Jerusalén ya. Kunini va'a koio-n xa na
kutnuni ini-n xa na ja'an-da. [15] Ñayo ñayiu
ya'a ka xini ná ka xani ini-n. Dijan kaa ɨɨ́n
datne kuu. Ñadu hora ku xini ñayiu kuu.
[16] N-xetna'a xa ya'a vitna ná n-ja'an se n-xo
nani Joel, se n-xian tnu'u ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux. Du'a n-chidotnuni-s:
[17] N-ja'an Ianyuux:
"Danduu nga dakeé-r Espíritu-r ñayiu xi'in
da'ya-i,
te ja'an koio da'ya dɨ'ɨ-i xi'in da'ya yɨɨ-i nax
koo.
Da'ya yɨɨ-i, se ka kuu solteru, datutuku-r-sɨ.
Sexa'nu, kachi xene koio-s nax ya'a.
[18] Tiempu ijan dakeé-r Espíritu-r se ka
xinokuechi nuu-r xi'in ñá ka xi-
nokuechi nuu-r.
Ju'un-s xi'in-ña Espíritu-r, te ja'an koio-s
xi'in-ña tnu'u-r nuu ñayiu.
[19] Kada-r xa koo nɨñɨ xi'in ñu'ú,
te junu ñu'a tkoo andɨu xi'in ñuñayiu.
Ntdaa xijan kada-r xa kunde'a ñayiu
ñuñayiu xa na yu'u-i nuu-r.
[20] Kunee nuu ngandii te kukue'e nuu yoo ná
kue'e nɨñɨ.
Du'a kuu antecas xa xee kɨu nduka'nu-r,
te jini ñayiu xa taxnuni-r.
[21] Ntdaa ñayiu kajan ta'u nuu-r nanita'u
daa",
kuu Ianyuux, n-ja'an-ia.
[22] 'Kunini koio ndixi xa ka kuu-n yat-
nu'u Israel. Xna'a mee-n xa Jesús Nazaret,
n-kida Ianyuux xa n-kida-ia kue'e mila-
gru, te n-ka xini-ro. Xaxe'e xa n-ka
xo nde'a-ro xa'a n-ka kutnuni ini-ro xa

Ianyuux n-tunda'a ña'a. [23] N-ka kida-n xa
n-ka tnɨɨ se unu loko-ia, te n-ka xatakaa
dika-n-ia. Xa daa nga ñu ini Ianyuux xa daa
ya'a, te na'a-ia. [24] N-kida-ia xa n-nandoto
Jesús, te n-ndokoo-ia nuu xndaa ndɨyɨ chi
ña n-kuu ka xa kuu ka-ia ndɨyɨ:
[25] Daa ya'a chi n-chidotnuni David:
"Ndɨkɨu ndɨñuu nde'a ña'a-da.
Ña tuu na xa chi ini-da chi nujuiin-n lado
kua'a-da.
[26] Xijan kuu xa yo kudɨ ini-da,
te najani-da nuu ñayiu xa kudɨ ini-da.
Jandixa-da xa xandaa xakuiti nadandoto
ña'a-n na kuú-da.
[27] Na kuú-da ma dandoo ña'a-n nuu xyɨn-
duxi ndɨyɨ.
Ni ma juejoon-n xa tɨu yɨkɨ kuñu Da'ya
Yɨɨ-n, Ia ii.
[28] N-kachitnu'u ña'a-n xa kada-da na nan-
doto-da.
Te kutuu-ro nɨkava nɨkuita te yo kudɨ
ini-da."
[29] 'Ñatu yu'u-da xa ja'an-da xa n-xi'í xix-
itna-ro David chi xandaa xakuiti n-xi'í-s,
te n-xe konduxi-s. Ntdaa-ro ka xini
nuu n-xe konduxi-s chi io daa nde vitna.
[30] David n-kuu se n-ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu, te n-xo na'a-s xa n-chinaa
Ianyuux nuu-s xa ɨɨn da'ya dana-s ku kuu
se taxnuni. [31] Xá ama n-ja'an David xa
nandoto Cristu te n-chidotnuni-s: "Ma
ndoo-ia nuu xyɨnduxi ndɨyɨ, ni ma tɨu
yɨkɨ kuñu-ia." [32] N-nadandoto Ianyuux-ia,
te n-ka xini ntdaa daña xa n-nandoto-ia.
[33] N-kida Ianyuux xa juan ndaa-ia andɨu
xa kunukoo-ia diñi kua'a-ia xa taxnuni-ia.
Dɨuni n-kida Ianyuux xa n-kidatniu ka Es-
píritu-ia anu Jesús te n-kida Jesús xa keé
ña'a Espíritu-ia ntdaa daña na n-ja'an-ia.
N-ka xo nde'a-n te n-ka teku-n vitna.
[34] Ñadu David juan ndaa andɨu chi mee-s kuu
se du'a n-chidotnuni:
N-ja'an Taa-ro Ianyuux nuu Ia kuu
Xto'o-da:
"Nkoo diñi kua'a-r nɨni na xee kɨu,
[35] kada-r xa taxnuni-n nuu ntdaa ñayiu ka
xini u'u ña'a."
[36] 'Ndixi, ñayiu ka kuu da'ya dana Is-
rael, kuna'a koio-n xa n-kida Ianyuux xa
n-nduu Jesús Xto'o-ro. Dɨuni n-kida-ia xa
n-kuu-ia Cristu te n-xe konetniu-ia xa tax-
nuni-ia. Maxku jɨn tnɨɨ anu-n chi xandaa
kuu. Mee-ia n-ka xatakaa dika-n —kuu
Spedru, xia'an-s.

[37] Nu n-ka teku ñayiu n-ka taka ijan xa'a,
te vichi n-ka kune ini-i. N-ka xijan tnu'u-i
Spedru xi'in dava se n-tunda'a ña'a Jesús xa
dakua'a-s ñayiu:
—Dito, ¿Nax kada koio-da?
[38] Xia'an Spedru nuu-i:
—Natu ini koio xa n-ka kida-n kuechi
na kua'a na taxkanu ini Ianyuux kuechi-n,
te juendute koio-n ɨɨn ɨɨn-n xaxe'e xa
ka kukanu ini-n Jesucristu. Kada Taa-ro
Ianyuux xa keé ña'a Espíritu-ia. [39] Ju'un
koio-n Espíritu-ia chi n-ja'an-ia xa ju'un
ña'a Espíritu-ia ndo'o xi'in da'ya-n xi'in
ñayiu xndaxio xika. Ju'un Espíritu-ia nt-
daa ñayiu kida-ia xa kunini-i tnu'u-ia, te
jandixa-i —kuu-s.
[40] Tnu'u ya'a n-ja'an Spedru nuu-i.
Ijan dada n-ja'an ka-s xa n-jan do'o-s-yɨ.
N-ja'an-s nuu-i xa maxku kada koio ka-i
kuechi.
—Maxku kada ka-n xaloko xadu'a ka kida
dava ñayiu io vitna —kuu ntuku Spedru,
xia'an-s.

Janda n-xo tuu ñayiu ki'na nuu ki'na vii n-ka kukanu ini Jesucristu

[41] Du'a n-kuu xa n-ka jandixa ñayiu tnu'u
n-ja'an Spedru, te n-ka xendute-i. Naxa
uni mil ñayiu n-ka kɨu tna'a nuu ñayiu ka
kukanu ini Jesús kɨu ijan. [42] Kɨu xi'in kɨu
n-ka xo nataka ñayiu xa kunini va'a-i xa
n-xo ja'an se n-tunda'a ña'a Jesús nuu-i.
N-ka xo xijan ta'u ka'nu-i nuu Ianyuux,
te n-ka xo xaxi ka'nu-i. [43] N-ka xo yu'u
ñayiu chi n-ka xo kida se n-tunda'a Jesús
milagru. [44] Ɨnuu n-ka xani ini ñayiu kukanu
ini Jesucristu, te ntdaa xaxii ɨɨn-i n-ka kuu
xaxii ntdaa-i. [45] N-ka diko ñayiu ñu'u-i xi'in
xaxii-i, te n-ka xo dakexio nuu tna'a-i tvini
n-ka xo ni'i-i según janda ka ndoñu'u mee-i
ɨɨn ɨɨn-i. [46] Ntdantu'u kɨu n-ka xo nataka-i
veñu'u Jerusalén. Dani n-ka xo nataka-i
ve'e-i ɨɨn ɨɨn-i xa n-ka xo xaxi ka'nu-i. N-ka
xo kudɨ ini-i. Ñayo-i n-kuxa'nu anu nuu
tna'a. [47] N-ka xo ndadaka'nu-i Ianyuux, te
n-ka xo kudɨ ini-i chi n-ka tna ini ña'a
ñayiu. Te n-kida Ianyuux xa kue'e ka ñayiu
n-ka xo nanita'u kɨu xi'in kɨu te n-kɨu tna'a
ñayiu ijan nuu ntdaa ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu.

3

N-ndadava'a Spedru ɨɨn se yakua

1 Ɨin kɨu juan kɨu Spedru xi'in Sua veñu'u
ka'nu Jerusalén naxa kaa uni xañini. Hora
ka xijan ta'u ñayiu kuu hora ijan. 2 Nukoo
ɨin se yakua yeñu'u nani Ye'e Vili Kaa. Daa
n-kaku-s. Ntna'a kɨu n-xo xantuu ña'a
ñayiu ye'e jan xa kajan nda'u-s hora ka kɨu
ñayiu veñu'u. 3 Nu n-xini se yakua jan xa
juan kɨu Spedru xi'in Sua veñu'u jan, te
n-xijan nda'u-s tvini. 4 N-ka nukonde'a-s se
yakua jan. Te n-ja'an Spedru nuu-s:

—Kunde'a ña'a nduu-r.

5 N-nukonde'a ña'a-s, te n-kachi ini-s xa
juña'a koio-s ɨin xa juña'a nga-s. 6 Xia'an
ntuku Spedru nuu-s:

—Ña tuu na tvini-r xa taxi-r, ko io ɨin xa
kada ña'a-r. N-kida Jesucristu Nazaret xa
ndadava'a ña'a-r. Ndojuiin te kaka.

7 N-tnɨi-s nda'a kua'a se yakua jan te
n-ndojani ña'a-s. Hora ijan ni n-kuyutnu
nduu xe'e-s. 8 Ñama n-ndojuiin ni-s te n-xe
kandava-s. Xika nga mee-s, te juan kɨu-s
veñu'u xi'in Spedru xi'in Sua. N-najuen
tnu'u-s Ianyuux. 9 N-ka xini ntdaa ñayiu
xyuku ijan xa xika-s xi'in xa najuen tnu'u-s
Ianyuux. 10 Ka xini-i xa n-xo xo nukoo se ijan
yeñu'u nani Ye'e Vili Kaa jan xa n-xo xijan
nda'u-s. Ñayo-i n-kutnuni ini janda n-kuu
xa n-xika-s, te loko n-ka yu'u anu-i.

N-ja'an Spedru nuu ñayiu n-ka nataka Portal Salomón

11 N-tnɨi se n-xo ku'u xe'e jan, xe'e da'ma
Spedru xi'in xe'e da'ma Sua te n-xe kui-
tandijun ña'a-s. N-ka yu'u anu ntdaa ñayiu
n-ka xo nde'a xa'a, te n-ka kendava-i nde
ye'e nani Portal Salomón nuu xnii ndruni
se ya'a. 12 Nu n-xini Spedru xa'a, n-ja'an-s
nuu ñayiu:

—Dito, Didi, ñayiu ka kuu yatnu'u Is-
rael. ¿Nakuenda ka yu'u-n xa n-ka xini-n
xa'a? ¿Nakuenda daa xnde'a ña'a-n xa
kuenda kɨu daña n-ka kida xa n-xika
se ya'a? ¿Nakuenda xnde'a ña'a-n xa
kuenda kɨu daña kua'a xa du'a kada-da
xaxe'e xa unu va'a-da? 13 Xndeka ndixi
Jesús, Ia xinokuechi nuu Ianyuux n-ka
xe'en nuu Pilato xa ka'ni ña'a-s, te n-ka
ja'an-n xa maxku dayaa-s-ia. Jesús ya
ndadaka'nu ña'a Taa-ro Ianyuux, Ia ndeka
xixitna-ro Abraham xi'in Isaac, Jacob du.
N-juini Pilato xa dayaa-s-ia, ko ñayo-n
n-ka juini. 14 Naa xa ja'an koio-n xa
dayaa Pilato Ia ii te ña tuu na kuechi-ia
io, n-ka ja'an-n xa dayaa-s se n-xa'ni
ndɨyɨ. 15 Du'a n-kuu xa n-ka xa'ni-n Ia
kida xa ndito roo, ñayiu ñuñayiu, ko n-kida
Ianyuux xa n-nandoto-ia. N-ka xini-da xa
n-nandoto-ia. Kachitnu'u ña'a-da xa n-ka
xini-da. 16 Xaxe'e xa n-kukanu ini se ya'a
Jesús xa ndadava'a ña'a-ia, xijan kuu xa
n-ndadava'a ña'a-ia. Ntdaa-n ka xinitna'a
xi'in-s, te n-ka xo nde'a-n xa n-kuu. Diko
ni xaxe'e xa n-kukanu ini-s-ia, n-kuyutnu
xe'e-s te n-xika-s.

17 'Xaxe'e xa ñayo ndixi ni se ka taxnuni
nuu-ro n-ka kutnuni ini jundu kuu-ia, xi-
jan kuu xa n-ka xa'ni-n-ia. 18 Du'a n-kida
Ianyuux xa n-xetna'a xa n-ja'an-ia nuu nt-
daa se n-ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu xa nda'u
ya'a Cristu. 19 Natu ini koio-n xa n-ka kida-n
chi kuechi kuu, te kukanu ini koio-n Cristu
xa na taxkanu ini Ianyuux xa n-ka kida-n, te
kada-ia xa kutuu va'a koio-n. 20 Cristu Jesús,
Ia n-kaxí-ia, n-tunda'a-ia-ia nuu roo, ñayiu
ñuñayiu. 21 Tuu Jesucristu andɨu vitna, te
kutuu-ia ijan nde na ndadava'a xee Ianyuux
ntdaa xa io ñuñayiu xi'in andɨu. Xa'a xá
daa nga n-ja'an-ia nuu se n-ja'an tnu'u-ia
nuu ñayiu. Ka kuu-s se n-kida Ianyuux xa
n-ka nduu-s se ii. 22 N-ja'an Moisés nuu xix-
itna-ro: "Kada Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro, xa
ɨin se kuu da'ya dana-ro ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu nación-ro na kida-r. Jandixa
koio-i ntdaa tnu'u ja'an-s." 23 Ntdaa ñayiu
ma jandixa tnu'u na ja'an se ijan, danaa ña'a
Ianyuux.

24 'Nde tiempo n-xo tuu Samuel xi'in nde
tiempo n-xo tuu ɨin nga se n-ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu n-ka kakune'e ntdaa
se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa
ya'a. 25 Ka xini-n xa n-ja'an Ianyuux nuu se
n-ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu. Dɨuni ka xini-n
xa n-xia'an-ia tnu'u-ia xixitna-ro Abraham
xa taxi-ia ɨin xa taxi-ia chi n-ja'an-ia nuu-s:
"Chindee chituu-r ñayiu xndaxio ntdaa
ñuu ñuñayiu xaxe'e da'ya dana-n." 26 Ki'na
nuu nuu ndixi n-tunda'a Ianyuux Da'ya
Yɨi-ia na n-nadandoto-ia-ia xa na natu ini-n
ɨin ɨin-n xa n-ka kida-n kuechi.

4

N-ka xijan tnu'u se ka taxnuni nuu ñayiu Israel Spedru xi'in Sua

1 Nɨni ka ja'an Spedru xi'in Sua nuu ñayiu,
n-ka xee dutu xi'in agente taxnuni nuu
policía xndee veñu'u xi'in se ka kuu sa-
duceu. 2 N-ka kiti ini ntdaa se ijan xaxe'e
xa n-ka ja'an Spedru xi'in Sua nuu ñayiu xa

nandoto ndɨyɨ xaxe'e xa n-nandoto Jesús.
3 Te n-ka tnɨɨ-s Spedru xi'in Sua. Xaxe'e xa
n-ñini, ña n-kuu xa kadandaa-s kuechi-s,
te n-ka chindi'u ña'a-sɨ vekaa. Nde kɨu
kuu uu dada n-ka kine'e ña'a-s xa n-kundaa
kuechi-s. 4 Kue'e ñayiu n-ka xo nini xa
n-ja'an-s nduu-s te n-ka kukanu ini-i Jesu-
cristu. Kue'e ka-i n-kuu; naxa o'on mil mee
ni seyɨɨ te ña tuu na kuenda ñadɨ'ɨ.

5 Kɨu kuu uu n-ka nataka sexa'nu. N-ka
nataka dava ka se ka taxnuni nuu ñayiu
Israel xi'in se ka tu'a va'a ley n-chidotnuni
Moisés. 6 N-ka nataka Anás se kuu dutu tax-
nuni ka, Caifás, Sua, Alejandro xi'in ntdaa
ñayiu ka kuu familia dutu ka taxnuni ka
Jerusalén. 7 Te n-ka ta'u tniu-s nuu se xndee
vekaa xa na kandeka koio-s Spedru xi'in Sua
jɨ'ɨn nuu-s. N-ka xani-s Spedru xi'in Sua
me'ñu-s ntdaa-s xa kajan tnu'u ña'a-s. Te
ka xia'an-s nuu-s:

—¿Jundu n-ta'u tniu xa du'a ka kida-n?
¿Jundu ja'an xa du'a kada-n?

8 N-kidatniu ka Espíritu Ianyuux anu Spe-
dru, te n-ja'an-s nuu ntdaa se ijan:

—Ndixi, sexa'nu xi'in dava ka se ka tax-
nuni nuu ntdaa ñayiu ka kuu yatnu'u Is-
rael, 9 ka xijan tnu'u ña'a-n nuu janda n-ka
kida-da xa n-xika se n-kakune'e. 10 Na ka-
chitnu'u ña'a-da ntdaa-n xa Jesucristu, Ia
Nazaret, n-kida xa n-xika-s. Kuu-ia Ia n-ka
xatakaa dika koio-n te n-nadandoto ña'a
Ianyuux. Mee-ia n-kida xa n-xika se ya'a
te nujuiin-s nuu-n ntdaa-n. Kuna'a-n xi'in
ntdantu'u ka ñayiu ka kuu yatnu'u Israel
xa'a: 11 "Kuenda kɨu ɨɨn yuú ña n-ka xe ini se
ka kidava'a ve'e kuu-ia, ko yuú ijan n-nduu
yuú n-ndunuu yɨtnɨɨ ve'e jan vitna." 12 Ñayo
ka io xa dakaku ña'a-i; mee ni Jesús dakaku
ña'a. Ña n-tunda'a Ianyuux ɨnka Ia dakaku
ña'a chi Jesús kuu Ia n-tunda'a-ia xa dakaku
ña'a-ia —kuu-s.

13 N-ka xini-s xa ña n-ka yu'u Spedru xi'in
Sua xa ja'an koio-s. Dɨuni n-ka xini-s xa
ñatu kuia n-ka xe'en-s xcuela xi'in xa ñatu
ka kuu-s se ndandɨ'ɨ. Nu n-ka xini-s xijan,
n-ka yu'u anu-s. Ijan dada n-ka tuu ini-s xa
Jesús n-dakua'a ña'a. 14 Daa xa n-ka xini-s
xa nujuiin yatni se n-xika jan, xijan kuu xa
ña n-ka ja'an ka-s xa ñatu io va'a xa n-ka
kida-s. 15 Ijan dada ka xia'an se ka taxnuni
nuu ñayiu Israel jan nuu-s xa na kee koio-s
ijan. Te n-ka ndatnu'u se ka taxnuni jan.
16 Ka xia'an tna'a-s:

—¿Nax kada koio-ro se ya'a?, chi ntdaa
ñayiu Jerusalén n-ka xini xa n-ka kida-s
milagru ya. Ma kuu xa danda'u-ro-i. 17 Xa
maxku kakune'e ka-s xa n-dakua'a ña'a
Jesús nuu ñayiu na dayu'u-ro-s na kua'a
maxku juña tnu'u ka-s-yɨ.

18 Ijan dada n-ka nakana ntuku-s Spedru
xi'in Sua xa ndɨu-s vetniu te n-ka xia'an-s
xa maxku kakune'e ka-s Jesús, ni maxku
dakua'a ka-s ñayiu ná n-ja'an Jesús xa
kada-s. 19 Ijan dada xia'an Spedru xi'in Sua
nuu-s ntdaa-s:

—¿Nax ka kachi-n? ¿Io va'a xa jandixa
ña'a-da ndixi ɨɨn ɨɨn-n a xa jandixa koio-da
Ianyuux a? 20 Ma kuu xa nujani koio-da
xa ja'an-da xa n-ka xini-da xi'in xa n-ka
teku-da —kuu Spedru xi'in Sua, xia'an-s.

21 N-ka ja'an-s xa kada u'u ña'a-s xa n-ka
dayu'u ña'a-s, te n-ka dayaa ña'a-s. N-ka
dayaa ña'a-s chi ña n-kuu xa kada u'u ña'a
koio-s xaxe'e xa n-ka najuen tnu'u ñayiu
n-ka teku xa n-ka kida-s Ianyuux. 22 Vi'i
ka uu diko kuia io se n-xika xa n-ka kida
Spedru xi'in Sua milagru.

*N-ka xijan ta'u ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu*

23 Nu n-ka yaa Spedru xi'in Sua, ka nu'u-s
nuu xyuku ñayiu xndeka tna'a xi'in-s te
n-ka najani-s ntdaa xa n-ka ja'an dutu ka
taxnuni xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
Israel. 24 Nu n-ya'a xa n-ka xo nini-i ntdaa
xa n-ja'an Spedru xi'in Sua, ɨɨn ni tnu'u
n-ka ja'an-i xi'in-s xa n-ka xijan ta'u-i nuu
Ianyuux. Xee n-ka ja'an-i xi'in-s. Du'a n-ka
xijan ta'u koio-i xi'in-s:

—Taa-ro Ianyuux, ndixi taxnuni nuu nt-
dantu'u xa io. Ndixi, n-kidava'a andɨu,
ñuñayiu, mar xi'in ntdaa xa io nuu ndruni
xa'a. 25 N-ja'an-n nuu Espíritu-n nax chi-
dotnuni xixitna-da David, se n-xinokuechi
nuu-n, te n-chidotnuni-s:

¿Nakuenda ka kiti ini ñayiu ñatu ka kuu
yatnu'u Israel xndaxio ɨnka ɨnka
nación nuu-n?
¿Nakuenda xñu ini-i xa kada-i ɨɨn xa ña
xiniñu'u?
26 Se ka taxnuni xi'in se ka kunxa'nu ka
kida ɨnuu-s xa ndandita-s nuu-n xa
kuu-n Xto'o-da.
Nani ndandita-s nuu-n, dani ndandita-s
nuu Cristu, Ia n-tunda'a-n.

27 'N-ka nataka Herodes xi'in Poncio Pi-
lato, ñayiu ñatu kuu yatnu'u Israel, ñayiu
Israel du ñuu ya'a xa n-ka ndandita-s nuu

Jesús, Ia ii, Ia xinokuechi nuu-n, Ia n-kaxí-n
xa nkonetniu-ia. [28] N-ka kida-s ntdaa xa
n-ñu ini mee-n xa kada-s. N-ya'a xa n-ñu
ini-n xa ya'a. [29] Taa-ro Ianyuux, kuna'a-n
xa n-ka dayu'u ña'a-s daña, ñayiu ka xi-
nokuechi nuu-n. Kada-n xa ma yu'u-da xa
ja'an koio-da tnu'u-n nuu ñayiu. [30] Kada-n
xa na kada Jesús, Ia ii, Ia xinokuechi nuu-n
xa na ndadava'a koio-da ñayiu te na kada
koio ka-da milagru.
[31] Nu n-xinokava xa n-ka xijan ta'u ñayiu
xyuku ijan nuu Ianyuux te n-tnaa nuu
xtuu-i. Ijan dada n-keé ña'a Espíritu
Ianyuux te ñayo-i n-yu'u xa ja'an-i tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu.

Ni ɨɨn ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

ñatu n-ja'an xa xaxii mee ni-i kuu xa n-ka
xo neva'a-i
[32] Ɨnuu n-ka xo xani ini ntdaa ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu. Ni ɨɨn-i ñatu n-ja'an
xa xaxii mee ni-i kuu xa n-ka xo neva'a-i,
chi xaxii ntdaa-i n-kuu.
[33] N-kida Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, xa
n-kunuu tnu'u n-ka ja'an se n-tunda'a-ia
xaxe'e xa n-ka kakune'e-s xa n-nandoto-ia.
Yo n-xo chindee ña'a Ianyuux xa daa n-ka
xo ja'an-s. [34] Ni ɨɨn ñayiu n-ka xo kandeka
tna'a xi'in-s, ñatu n-ka kunda'u-i chi ñayiu
io ve'e a ñu'u, n-ka xo diko-i te tvini n-ka
xo ni'i-i [35] n-ka xo xia'an-i se n-tunda'a ña'a
Jesús te n-ka xo dakexio-s tvini jan según
janda ka ndoñu'u-i ɨɨn ɨɨn-i.
[36] Nuu ñayiu ijan yɨtna'a ɨɨn se nani José.
N-ka dandee ña'a se n-tunda'a ña'a Jesús
Bernabé. Dɨu ya'a kuu tnu'u kanu ini.
Se Chipre kuu-s, te Leví n-kuu xixitna-s.
[37] N-xio ñu'u-s te n-diko-s. Ne'e-s tvini
ni'i-s jua'an nuu se n-tunda'a ña'a Jesús te
n-xia'an-s.

5

N-ka ja'an vete Ananías xi'in ñadɨ'ɨ-s Safira

[1] Dɨuni tna'a ɨɨn se nani Ananías xi'in
ñadɨ'ɨ-s Safira nuu ñayiu ijan. N-ka diko-s
ñu'u-s, [2] te n-kida ɨnuu-s xi'in ñadɨ'ɨ-s xa
n-ka ndoo-s xi'in dava tvini n-ka ni'i-s.
Ijan dada ne'e-s dava tvini jan n-xee nuu
se n-tunda'a ña'a Jesús te n-xia'an-s. [3] Te
xia'an Spedru nuu-s:
—Vete-n, Ananías chi Satanás n-keé
anu-n xa ja'an vete-n nuu Espíritu Ianyuux.
¿Nakuenda n-ka ndoo-n xi'in dava tvini
n-ka ni'i-n xa n-diko-n ñu'u-n? [4] ¿Ñadu
ñu'u mee-n n-kuu ñu'u jan u? Nuu n-ka
xani ini-n xa ndoo-n nduu-n xi'in tvini n-ka
ni'i-n xa n-ka diko-n ñu'u-n, ndoo-n xi'in
tvini ijan n-kuu chi tvini mee-n n-kuu, te
nuu n-ka xani ini-n xa taxi-n ntdaa, ntdaa
taxi-n n-kuu. ¿Nakuenda du'a n-ka xani
ini-n xa kada koio-n? Ña n-ja'an vete-n nuu
ñayiu, chi n-ja'an vete-n nuu Ianyuux.
[5] Nu n-teku Ananías tnu'u ya'a, n-ndua-s
te n-xi'í-s. Yo n-ka yu'u ntdaa ñayiu n-ka
teku xijan. [6] N-ka xetu'a uu solteru n-ka
xo nukoo yatni nuu n-katuu yɨkɨ kuñu-s, te
n-ka chiduku-s yɨkɨ kuñu-s, te ndido ña'a-s
jua'an xa kuxi ña'a koio-s.
[7] Naxa uni hora n-kuu. Ijan dada
n-kɨu ñadɨ'ɨ Ananías nuu tuu Spedru. Ña
n-xini-ña xa n-ya'a. [8] Te n-xijan tnu'u ña'a
Spedru:
—¿Ya'u ka ja'an-n n-ka diko-n ñu'u a?
Te xia'an-ña:
—Joon, daa jua'an.
[9] Xia'an Spedru nuu-ña:
—¿Nakuenda xa nduu-n xi'in yɨɨ-n n-kida
ɨnuu xa kototnuni-n Espíritu Ianyuux? Na
se n-ka xe kuxi yɨɨ-n xá n-ka nxee, jiin. Na-s
xniñi ye'e de. Dɨuni kandido ña'a-s ndo'o
jɨ'ɨn vitna —kuu Spedru, xia'an-s.
[10] Hora ijan n-ndua Safira xe'e Spedru
te n-xi'í-ña. N-ka naxee ndɨu solteru jan
te n-ka xini-s xa n-xi'í-ña, te xndido-s-ña
jua'an xa nkuxi-s-ña nuu n-xe konduxi
yɨɨ-ña. [11] N-yu'u ntdaa ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu xi'in dava ka ñayiu n-ka teku
xa'a.

N-ka ndadava'a se n-tunda'a Jesús kue'e ñayiu

[12] Kue'e milagru n-ka xo kida se n-tunda'a
ña'a Jesús xa chindee-s ñayiu te n-ka xo
nataka-s xi'in ñayiu kukanu ini Jesucristu
ye'e nani Portal Salomón. Ɨnuu n-ka xo
xani ini-i. [13] Dava ñayiu ña ka kukanu ini
Jesucristu, n-ka najuen tnu'u ña'a-i, ko ña
n-ka kuyɨɨ-i xa kɨu tna'a-i nuu-i.
[14] N-kukue'e ka ñayiu ka kukanu ini Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro; nani n-ka kɨu tna'a seyɨɨ,
dani n-ka kɨu tna'a ñadɨ'ɨ. [15] N-ka xo kan-
deka ñayiu ñayiu ka ku'u n-ka xo xe'en ichi
ka'nu xa hora na ya'a Spedru juini nga juen-
da'u-s na kaju'un dava ñayiu ka ku'u jan.
Camilla xi'in xito n-ka xo ñu'u-i. [16] Dɨuni
n-ka xee ñayiu ñuu xndatuu nadukunduu
Jerusalén nuu-s. N-ka xo kandeka-i ñayiu

ka ku'u xi'in ñayiu kida u'u ña'a xaloko n-ka
xo xee, te n-ka xo ndva'a-i ntdaa-i.

N-ka nduku se ka taxnuni nuu ñayiu Israel
Sua xi'in Spedru xa kada u'u ña'a koio-s

17 N-kukuedi ini dutu taxnunika xi'in se
ka kuu saduceu ndeka tna'a xi'in-s xaxe'e
xa'a, 18 te n-ka tnɨɨ-s Spedru xi'in Sua, te
n-ka chindi'u ña'a-s vekaa. 19 Ɨɨn ángel,
ia xinokuechi nuu Ianyuux, n-kaan yekaa
xakuaa ijan, te n-kine'e-ia-s. Xia'an-ia
nuu-s:
20 —Jua'an koio veñu'u te juña tnu'u-n
ñayiu nax kada-i xa kutuu-i xi'in Ianyuux
nɨkava nɨkuita.
21 Nu n-tuu, n-ka kɨu-s nduu-s veñu'u,
te n-ka ndixe'e-s dakua'a-s ñayiu chi n-ka
jandixa-s xa n-ja'an-ia. N-naxee dutu tax-
nuni ka xi'in se xnetniu xi'in-s vetniu. Te
n-ka nadataka-s ntdaa juxtixia ka taxnuni
nuu ñayiu Israel, te n-ka ta'u tniu-s nuu
se ka xinokuechi nuu-s xa na jɨn nukueka
koio-s se n-tunda'a ña'a Jesús. 22 Nu n-ka
xee se ijan vekaa jan, ñayo se n-tunda'a ña'a
Jesús n-ka nani'i-s. N-ka nangondita-s, te
n-ka xian tnu'u-s se n-ka tunda'a ña'a xa
du'a n-kuu. 23 Ka xia'an-s:
—Ndi'u va'a yekaa. Ijan xnii ntdaa se
xndee vekaa. N-ka najaan-da yekaa jan, te
n-ka kɨu-da xiti-i, ko ñayo-s n-ka nani'i-da.
24 Nu n-ka teku agente taxnuni nuu
policía xndee veñu'u xi'in dutu ka taxnuni,
te kue'e xa n-ka xani ini-s xa du'a n-kuu,
te n-ka chi ini-s. 25 Hora ijan n-xee ɨɨn se
xia'an:
—Na se n-ka chindi'u-n vekaa ka dakua'a
ñayiu xiti veñu'u.
26 N-ka xe nukueka ña'a agente taxnuni
xi'in policía-s, ko ña tuu nax n-ka kida
ña'a-s chi n-ka yu'u-s xa janña'a ñayiu
xyuku ijan yuú.
27 Xndeka ña'a-s n-naxee nuu xyuku nt-
daa se ka kuu juxtixia Israel te xia'an dutu
taxnuni ka nuu-s:
28 —Xá n-ka ja'an-r xa maxku dakua'a
koio ka-n ñayiu xa n-dakua'a ña'a se ijan.
¿Nakuenda xa dani dakua'a na'i-n ñayiu?,
te nitu'u Jerusalén ka teku ka ñayiu xa ka
ja'an-n jua'an, te ka ja'an-n nuu ñayiu xa
ru'u n-ka xa'ni-s.
29 Xia'an Spedru xi'in dava ka se
n-tunda'a ña'a Jesús nuu koio-s:
—Io xa jandixa-ro xa ja'an Ianyuux chi
ndandɨ'ɨ ka-ia dada se ñuñayiu. 30 Taa-ro
Ianyuux, Ia kuu Ianyuux xixitna-ro,
n-nadandoto Jesús, Ia n-ka xatakaa dika-n
nuu curuxi xa n-ka xa'ni-n-ia. 31 N-xantuu
Ianyuux-ia diñi kua'a-ia andɨu xa najuen
tnu'u ña'a-ia, te n-jantuu tniu ña'a Ianyuux
xa taxnuni-ia. Dɨuni n-kida-ia xa kuu-ia Ia
dananita'u ña'a. Xijan kuu xa na natu ini
roo, ñayiu ka kuu yatnu'u Israel kuechi n-ka
kida-ro, te taxkanu ini ña'a-ia. 32 Testiu ka
kuu mee-da xi'in Espíritu Ianyuux xa daa
io. N-kida Ianyuux xa n-keé ña'a Espíritu-ia
ntdaa-da xi'in ñayiu ka jandixa-ia —kuu
Spedru xi'in dava ka se n-tunda'a ña'a
Jesús, ka xia'an-s.
33 Nu n-ka teku juxtixia jan xa n-ka ja'an
se n-tunda'a ña'a Jesús xa'a, yo nde'e
n-ka kiti ini-s. N-ka juini-s xa ka'ni ña'a
koio-s, 34 ko ña n-kuu xaxe'e tnu'u n-ja'an
ɨɨn se fariseu nani Gamaliel nuu se ka
kuu juxtixia jan. N-ndojuiin-s, te n-ta'u
tniu-s xa na kine'e koio-s se n-tunda'a ña'a
Jesús ita'u. Gamaliel jan n-dakua'a ñayiu
ley n-chidotnuni Moisés. Ntdaa ñayiu io
xañu'u nuu-s. 35 N-ja'an-s nuu se ka kuu
juxtixia xnetniu xi'in-s:
—Kani ini va'a koio-n nu vatuka xa kada
koio-n ɨɨn xa kada koio-n se ya'a a ña'a.
36 Xna'a-n xa n-kixi Teudas, te n-ja'an-s xa
se ndandɨ'ɨ kuu-s. N-ka xe kuitandijun ña'a
naxa koon cientu ñayiu. N-ka xa'ni-s-sɨ, te
se n-ka xe kuitandijun ña'a, du'a du'a n-ka
xite ni'no-s. Ijan n-xe ndɨ'ɨ ntdaa xa n-juini
se ijan xa kada-s. Xa n-kuu kuia n-kuu xa'a.
37 Nu n-ya'a xa n-kixi se ijan, n-kixi Judas,
se Galilea. Tiempu ijan n-nukodotnuni
ñayiu. N-ka xe kuitandijun ña'a ñayiu,
te n-daja'an-s-yɨ xa ndandita-s xi'in-i nuu
gobierno. Dɨuni n-ka xa'ni-s se ya'a, te du'a
du'a n-ka xite ni'no ntdaa ñayiu n-ka xo
kandijun ña'a tuku. 38 Xijan kuu xa daa na
koo na'i se ya'a. Dayaa koio-n-sɨ chi nux
xa ka ta'u tniu ñayiu ka kida-s, te yachi
jɨn ndɨ'ɨ tniu-s, 39 ko nux xa Ianyuux n-ta'u
tniu xa kada-s xa ka kida-s mayo-n ndaku
nuu-s. Xa maxku ndandita koio-n nuu
Ianyuux maxku jantna'a tnu'u-n xi'in-s —
kuu Gamaliel, xia'an-s.
Ñatu n-ka chindi'u ña'a ka juxtixia jan
xaxe'e xa daa n-ja'an Gamaliel. 40 Ijan
dada n-ka nakana ntuku-s se n-tunda'a ña'a
Jesús te n-ka janña'a-s chirrión. N-ka xi-
a'an-s nuu-s xa maxku kakune'e koio ka-s
Jesús te n-ka dayaa ña'a-s. 41 Ijan dada n-ka
ndee-s vetniu. N-ka kudɨ ini-s chi n-kaxí

ña'a Ianyuux xa kue'e xa januu ya'a-s xax-
e'e Jesús. Dɨuni nda'u ya'a-s. 42 Ñatu n-ka
nujani-s xa n-xo dakua'a-s ñayiu, te n-ka xo
kakune'e-s xa Jesús kuu Cristu, Ia n-tunda'a
Ianyuux. Kɨu xi'in kɨu n-ka xo dakua'a-s
ñayiu veñu'u xi'in ntaka ve'e.

6

N-ka kaxí ñayiu ka kukanu ini Jesucristu uxa se nkonetniu xa junukuechi-s nuu-i

1 Kukue'e ka ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu jua'an tiempo ijan. N-ka jan kuechi
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel ka ja'an griegu
xa ña xee xa ni'i ñadɨ'ɨ n-ka xi'í yɨɨ xyɨtna'a
nuu-i xa kexio kɨu xi'in kɨu ná ka ni'i ñadɨ'ɨ
n-xi'í yɨɨ ka ja'an hebreu. 2 N-ka nadataka
uxi uu se n-tunda'a ña'a Jesús ntdaa ñayiu
ka kukanu ini-ia, te n-ka ja'an-s nuu-i:

—Kunini koio-n xa na ja'an-da. Ñatu
io va'a nux dandoo koio-da xa dakua'a-da
ñayiu xa n-ja'an Ianyuux, te dakexio
koio-da xa ka ndoñu'u-n. 3 Va'a ka nuu
na nduku koio-n uxa tna'a mee-n. Nduku
koio-n se ka xini-n xa ɨnuu kaxi ini-s, te
ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux. Te jantuu
tniu-ro-s xa kada-s tniu ya'a. 4 Ja'an na'i
koio daña tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, te
kajan ta'u na'i koio-da nuu-ia —kuu uxi
uu se n-tunda'a ña'a Jesús, n-ka xia'an-s.

5 Ntdaa-i n-ka kida ɨnuu te n-ka kendoo-i
xa daa koo. Te n-ka kaxí-i Steba. Idii ni
vuelta n-xajan se ya'a anu-s xa n-kukanu
ini-s Jesucristu. Ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux.
Dɨuni n-ka kaxí ni'no-i Slipe. N-ka kaxí
ni'no-i Prócoro, Nicanor, Timón, Par-
menas, Nicolás du. Se Antioquía kuu
Nicolás, ko n-xo ne'e tnɨɨ-s mudu ñayiu
Israel. 6 Xndeka-i-sɨ ntdaa-s jua'an nuu se
n-tunda'a ña'a Jesús te n-ka xijan ta'u se
n-tunda'a ña'a Jesús nuu Ianyuux. N-ka xa-
jan ndodo-s nda'a-s dɨkɨ-s te n-ka xe konet-
niu-s. 7 Kɨu xi'in kɨu ka teku ka ñayiu tnu'u
Ianyuux jua'an, te kue'e ka ñayiu Jerusalén
n-kixe'e xa kukanu ini-i Jesucristu. Dɨuni
kue'e dutu n-ka kukanu ini-ia tuku.

N-ka tnɨɨ presu-s Steba

8 Yo n-kidatniu Ianyuux anu Steba.
N-kida-ia xa kada-s milagru xa chindee-s
ñayiu. 9 Kue'e se tɨtnɨ ñuu n-ka taka nuu
tuu Steba. N-ka taka se ñuu Cirene, se ñuu
Alejandría, se distrito Cilicia, se distrito
Asia xi'in se ka xe'en veñu'u ñayiu n-ka yaa
xa n-ka kidatniu du'a-i nuu xto'o-i. N-ka
jantna'a tnu'u se ijan xi'in Steba. 10 N-xa'nu
Steba jan tnu'u se ijan xaxe'e xa ñu'u ña'a
Espíritu Ianyuux. 11 Na'i n-ka ja'an-s nuu
tɨtnɨ se ja'an koio nuu juxtixia xa na ja'an
koio-s xa n-ka teku-s xa n-jan kui'a Steba
Moisés xi'in Ianyuux, te n-ka chiya'u ña'a-s
xa na ja'an-s. 12 Mudu ya'a n-ka kida-s xa
n-ka kiti ini ñayiu Jerusalén xi'in sexa'nu
ka taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in se ka tu'a
va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés nuu Steba
te n-ka tnɨɨ-s-sɨ. Xndeka ña'a-s jua'an koio
nuu xyuku juxtixia. 13 Te n-ka ja'an-s nuu
juxtixia jan xa xndeka-s se ka kuu testiu
n-ka teku xa n-ja'an Steba. Ka xia'an testiu
jan nuu juxtixia:

—Ña nujani Steba xa jan kui'a-s veñu'u
ii-ro. Ja'an-s xa ñatu xiniñu'u ley
n-chidotnuni Moisés. 14 N-ka teku-da
xa n-ja'an-s xa Jesús, se Nazaret kanu
veñu'u-ro, te kada-s xa dandoo-ro xa
n-dakua'a ña'a Moisés. Ja'an-s xa tuku na
jandixa-ro.

Tnu'u ya'a n-ka kidava'a vete-s xa n-ka
tekuechi neñu-s Steba.

15 N-ka ndakoto ndee se ka taxnuni xyuku
vetniu Israel nuu Steba, te n-ka xini-s xa
kaa nuu-s na kaa nuu ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux.

7

N-dada'an ni'no Steba mee-s

1 N-xijan tnu'u dutu taxnuni Steva:

—¿Ndaa xa du'a n-ja'an-n a?

2 Xia'an Steva nuu ñayiu:

—Dito, Ñani, ɨɨn ni ñayiu ka
kuu-ro. Kunini-n tnu'u na ja'an-da.
N-dande'a Ianyuux mee-ia Abraham país
Mesopotamia na ta nkotuu ka-s ñuu Harán.
N-xini-s xa ndii-ia. 3 N-ja'an-ia nuu-s:
"Ta kee ñuu-n ya. Dandoo ñayiu ka kuu
tna'a-n, te jua'an ɨnka ñuu nuu dane'e
ña'a-r." 4 N-kee Abraham país nani Caldea
te n-xe kotuu-s ñuu Harán. Ijan n-xi'í taa-s.
Ijan dada n-xe kotuu-s nuu tuu-ro ya na
n-ja'an Ianyuux nuu-s, 5 ko ni ita'u ñu'u ña
n-xia'an-ia, juini nga nuu kunujuiin mee-s,
ko n-xia'an-ia tnu'u-ia xa kuta'u da'ya
dana-s ñu'u ya'a. Du'a n-ja'an Ianyuux
juini ñayo na da'ya-s n-xio daa. 6 Dɨuni
n-ja'an Ianyuux nuu-s xa da'ya dana-s jɨ'ɨn
koo-i ɨnka país te kadatniu du'a koio-i nuu
to'o ñuu ijan. Kada u'u ñayiu ijan da'ya
dana-s koon cientu kuia. 7 Xia'an Ianyuux

nuu Abraham: “Kada u'u-r ñayiu ñuu ijan
xaxe'e xa kadatniu du'a ñayiu ndeka-r
nuu-i. Ijan dada kee koio-i ñuu to'o jan te
ndadaka'nu ña'a-i mee-r ya'a.” 8 N-kendoo
tratu Ianyuux xi'in Abraham xa juña'a-ia
ɨɨn xa juña'a-ia. Xaxe'e tratu ijan, n-xa'nde
ndodo Abraham ñɨɨ nuu ii Isaac nu n-kuu
una kɨu-s. Dani n-xa'nde ndodo Isaac ñɨɨ
nuu ii da'ya yɨɨ-s, se kuu Jacob. Dani n-kida
Jacob uxi uu da'ya yɨɨ-s.

9 ’Xaxe'e xa ɨnuu kuedi ini dava ka da'ya
yɨɨ Jacob n-ka diko-s ñani-s José nuu se ka
xe'en Egipto, te xndeka ña'a se n-ka xeen
ña'a jan jua'an ijan. Juini daa n-ya'a-s,
ko n-xo kunduu-s xi'in Ianyuux. 10 Xaxe'e
xa nda'u n-xo ya'a-s n-chindee ña'a-ia, te
ñatuka daa n-ya'a-s. N-xia'an Ianyuux
xa xinitnuni José, te n-kidatniu-ia anu se
n-taxnuni Egipto xa n-tna ini-s-sɨ. Xi-
jan kuu xa n-tetutniu-s José xa taxnuni-s
nuu ñayiu Egipto. Dɨuni n-tetutniu-s-sɨ
xa taxnuni-s nuu ñayiu ka kidatniu ve'e-s.
11 N-kuu tnama nde'e Egipto xi'in Canaán
te nda'u n-ka ya'a ñayiu. Ña n-ka xo ni'i
xixitna-ro xa kaxi-i. 12 Nu n-teku Jacob xa
io trɨu Egipto te n-tunda'a-s da'ya yɨɨ-s ijan.
13 N-ka xe'en ntuku ñani José Egipto ɨnka
vuelta, te vuelta ya'a n-datuu José mee-s
nuu ñani-s. Ijan dada n-xini se taxnuni ka
Egipto jundu kuu familia José. 14 N-tunda'a
José razón Canaán xa n-kana-s taa-s, ñani-s
xi'in ntdaa ka familia-s xtuu ijan. Uni
diko xa'un-s xa ntdaa-s 15 n-ka xee Egipto.
Ntdaa-s xi'in dava ka xixitna-ro n-ka xi'í
ijan. 16 Xne'e se Israel yɨkɨ kuñu Jacob juan
ndixi Siquem te n-ka ki kuxi-s nuu ñu'u
n-xeen Abraham nuu da'ya yɨɨ Hamor xi'in
tvini kuu plata.

17 ’Nu vax kuyatni tiempo jɨn tna'a xa
n-ja'an Ianyuux nuu Abraham, te n-ka
kukue'e xixitna-ro Egipto. 18 Ijan dada
n-taxnuni ɨɨn se ña n-xo xini tna'a xi'in José
nuu ñayiu Egipto. 19 N-kida u'u-s da'ya dana
xixitna-ro Jacob. N-ta'u tniu-s xa kajan tuu
koio da'ya dana-s da'ya yɨjɨn-i juera xa na
kuú koio-s. 20 Tiempu ijan n-kaku Moisés,
te n-tna ini ña'a Ianyuux. Uni yoo n-xo
ndeka ña'a tadɨ'ɨ-s ve'e-s. 21 Daa n-xe dan-
doo ña'a dɨ'ɨ-s ɨɨn nuu n-dandoo ña'a-ña, te
n-nakueka ña'a da'ya dɨ'ɨ se taxnuni Egipto.
N-xo ndeka ña'a-ña, te n-dakaka ña'a-ña
xkuela. Kuenda kɨu da'ya-ña n-kuu-s.
22 Du'a n-kuu xa n-kua'a va'a-s tutu na ka
tu'a se Egipto. Va'a n-xo tu'a-s xa ja'an-s.
Va'a n-xo tu'a-s xa kada-s ɨɨn xa kada-s.

23 ’Nu n-chitu-s uu diko kuia te n-kuu
anu-s xa kotoni'ni-s ñayiu kuu tna'a-s,
ñayiu ka kuu da'ya dana Israel. 24 Nu n-xee-s
nuu xndaxio yatnu'u-s, te n-xini-s xa kani
ɨɨn se Egipto se kuu yatnu'u-s te n-nujuiin
xi'in-s xi'in-s. N-kani-s se Egipto xa
n-dandenaa-s, te n-xa'ni-s-sɨ. 25 Xa'a n-kida
Moisés chi n-kaxí ña'a Ianyuux xa dakaku-s
yatnu'u-s, ko ñayo yatnu'u-s n-ka xani ini
xa dɨu-s kuu se dakaku ña'a. 26 Kɨu kuu uu
n-xini ntuku Moisés uu se ka kuu yatnu'u-s
ka jantna'a. N-juini-s xa dada'an ni'no-s.
Xia'an-s: “¿Nakuenda ka jantna'a-n te ñani
mee-n ka kutna'a?” 27 N-tunda'a se jani
ɨnka-s jan Moisés te n-ja'an-s: “¿Jundu
n-tetutniu ña'a xa ku kuu-n se taxnuni nuu
koio-r a ku kuu-n juexi u? 28 ¿A juini-n xa
ka'ni ña'a-n ná n-xa'ni-n se Egipto iku a?”,
kuu-s, n-xia'an-s. 29 Nu n-teku Moisés xa
du'a n-ja'an se ijan te n-xino-s. Jua'an-s
nuu nani Madián. N-xe kotuu-s ñuu ijan, te
n-xio uu da'ya yɨɨ-s.

30 ’Nu n-ya'a uu diko kuia, te jua'an-s yatni
nuu nani Yuku Sinaí nuu ñayo ñayiu io te
ñatu nga juun dau. Te nde andɨu n-juun ɨɨn
ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, ɨɨn nuu
yutnu iñu koko nukoo ijan. 31 Nu n-xini-s
xijan te n-yu'u anu-s. N-xe tu'a-s yutnu
koko jan xa kunde'a va'a ka-s te n-teku-s
xa n-ja'an Ianyuux. N-ja'an-ia: 32 “Ru'u kuu
Ianyuux xixitna-n Abraham, Isaac, Jacob.”
Nɨ'ɨ Moisés xaxe'e xa yo vichi n-yu'u-s te ña
n-kuyɨɨ-s xa kunde'a ka-s xijan. 33 Ijan dada
xia'an Ianyuux nuu-s: “Kine'e ndixa-n chi
ii nuu nujuiin-n. 34 Xá na'a-r xa ka kida u'u
ñayiu Egipto da'ya-r. Ka jan kuechi-i nuu-r
te n-juun-r xa dakaku-r-yɨ. Ta kinde'e ka
xa kunini-n xa ja'an-r. Tunda'a ña'a-r nu'u
Egipto”, kuu Ianyuux, n-xia'an-ia nuu-s.
35 Dɨu-s kuu se ña n-xe ini ña'a xixitna-ro.
N-ka ja'an-i nuu-s: “¿Jundu n-tetutniu ña'a
xa ku kuu-n se taxnuni nuu-r a xa ku kuu-n
juexi u?” Juini daa n-ka ja'an-i nuu-s, ko
n-tunda'a ña'a Ianyuux xa taxnuni-s nuu
ñayiu ijan xi'in xa dakaku-s-yɨ ná n-ja'an
ángel, ia n-juun nuu yutnu koko jan nuu-s.
36 Dɨu-s n-kuu se n-kine'e xixitna-ro Egipto.
N-kida-s milagru na n-xo tuu-i ijan, na n-ka
ya'a-i mar nani Mar Kue'e, na n-ka xo tuu-i
nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau du.
Uu diko kuia n-xo tuu-i ijan. 37 Dɨu-s n-kuu

se n-ja'an nuu xixitna-ro: "Kada Ianyuux
xa ɨɨn da'ya dana-n ja'an tnu'u Ianyuux ná
ja'an ru'u", kuu-s, n-xia'an-s. 38 Mee-s kuu
se n-xo tuu xi'in xixitna-ro na n-ka xo tuu-i
nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau.
Dɨuni n-xo tuu-s xi'in ángel n-ja'an xi'in-s
Yuku Sinai. N-chidotnuni-s xa n-ja'an-ia, te
n-kendoo xijan xi'in xixitna-ro. 39 Ña n-ka
juini xixitna-ro xa jandixa-i Moisés. Ña
n-ka xe ini-i-sɨ, te n-ka juini-i xa ngondita
koio-i xa nu'u-i Egipto. 40 N-ka ja'an-i nuu
Aarón: "Kadava'a-n ɨɨn ianyuux na juin-
dodo nuu nuu-ro chi ña kutnuni nax n-kuu
xa ñayo ka Moisés, se ndeka ña'a vaxi nde
Egipto." 41 Te n-kidava'a Aaron xi'in-i kɨtɨ
xa kaa ná kaa ncerru. N-ka xa'ni-i kɨtɨ
xa n-ka doko-i-tɨ nuu xijan. N-ka kida-i
viko xa chiñu'u-i ncerru n-ka kidava'a-i.
42 Xaxe'e xa'a n-xika yata Ianyuux nuu-i.
N-dandoo-ia-i xa ndadaka'nu koio-i chu-
dini, chi du'a n-ka chidotnuni se n-ka ja'an
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu:

Ndo'o, ñayiu Israel, na n-ka xo tuu-n nuu
ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau
uu diko kuia,
n-ka doko-n ɨɨn xa n-ka doko-n nuu-r, ko
kuenda kɨu ña tuu nax n-ka doko-n
nuu-r,
43 xaxe'e xa xne'e-n veñu'u luchi ianyuux
nani Moloc n-ka kixee.
Dɨuni xne'e-n chudini ianyuux nani Renfán
n-ka kixee.
Xne'e-n xa n-ka kidava'a-n jan n-ka kixee
xa nakuetu koio-n nuu-i.
Xijan kuu xa kandeka ña'a-r jɨ'ɨn ɨnka lado
yu'u ñuu nani Babilonia.

Kuu Ianyuux, n-ja'an-ia nuu se n-ja'an
tnu'u-ia nuu ñayiu.
44 'Na n-xo tuu xixitna-ro nuu ñayo
ñayiu io te ñatu nga juun dau, n-ka xo
neva'a-i tabernáculo nuu n-kaa ni'no yuú
yodotnuni tnu'u-ia. N-ta'u tniu Ianyuux
xa n-kidava'a Moisés tabernáculo kaa ná
kaa xa n-dande'a-ia-s. 45 N-xika kuia, te
n-kendoo Josué xi'in dava ka xixitna-ro
xi'in tabernáculo jan. Xne'e-s-tnu n-ka
kixee ya'a, te n-ka xo neva'a xixitna-ro-tnu.
Nde n-xi'í David, ijan dada ñatuka n-ka xet-
niu-i-tnu. N-chindee Ianyuux xixitna-ro xa
n-ka xijun-s ntdaa ñayiu n-ka xio ya'a, te
n-ka tnɨɨ-s ñu'u-i. 46 N-tna ini Ianyuux David
te dɨu-s n-xijan tnu'u-ia nuu io va'a xa ka-
dava'a-s ɨɨn veñu'u-ia. Kuu-ia Ianyuux xix-
itna-ro Jacob. 47 Juini daa n-juini David, ko
ñadu dɨu-s n-kidava'a veñu'u Jerusalén chi
Salomón n-kidava'a veñu'u-ia. 48 N-kidava'a
Salomón veñu'u-ia juini ñatu io-ia xiti
veñu'u ka kidava'a ñayiu. Du'a n-ka chidot-
nuni se n-ka ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu:

49 Andɨu nukoo silla-r xa nukoo-r te ñuñayiu
neñi ndodo xe'e-r.
¿Janda kava veñu'u kadava'a-n xa kutuu-r a
xa ku ndetatu-r?

50 ¿Ñadu mee-r n-xani ini ntdantu'u xa io a?
Kuu Ianyuux, n-ja'an-ia.
51 'Ña ka juini-n xa natu ini-n xa n-ka
kida-n kuechi, ña ka jandixa-n Ianyuux,
ña ka chinuu-n tnu'u-ia. Ndɨkɨu ndɨñuu
ka dangondita-n Espíritu-ia. Ná n-ka kuu
xixitna-n, daa ka kuu-n. 52 Kunini va'a
koio-n xa ja'an-da ya. Xixitna-n jan n-ka
kida u'u ntdaa se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Nde se n-ka ja'an xa kixi Ia
ña tuu na kuechi kada n-ka xa'ni-i. N-ka
diko-n Ia ya'a, te n-ka xa'ni ña'a se n-ka
tnɨɨ ña'a. 53 N-ka teku-n tnu'u-ia n-ja'an
ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, ko ña ka
jandixa-n tnu'u jan —kuu Steba, n-xia'an-s.

N-xi'í Steba

54 Nu n-ya'a n-ja'an-s xa'a yo nde'e n-ka
kiti ini ñayiu n-ka xo nini xa n-ja'an-s
xa diko n-ka nɨ'ɨ yu'u n-ka nɨ'ɨ nuu-i.
55 N-ndakoto ni'ni Steba andɨu te n-xini-s xa
diñu Ianyuux xaxe'e xa ñu'u Espíritu-ia-s.
Dɨuni n-xini-s xa nujuiin Jesús lado
kua'a-ia. 56 Te xia'an-s nuu ñayiu jan:

—Vitna di nde'a-da xa nune andɨu.
Nde'a-da Ia kuu ñayiu. Nujuiin-ia diñi kua'a
Ianyuux —kuu-s, n-xia'an-s.
57 N-ka xadɨ nda'a ñayiu xyuku ijan do'o-i,
te xee n-ka kana-i. N-ka xetu'a se xyuku
ijan nuu nujuiin Steba, te n-ka tnɨɨ-s-sɨ.
58 N-ka kine'e ña'a-s nde yu'u ñuu Jerusalén,
te ijan n-ka janña'a-s yuú. Se n-ka xo nde'a
naxa n-kuu, n-ka janyuku-s da'ma-s nuu ɨɨn
solteru nani Saulo. 59 Nɨni ka jani-s Steba
yuú, n-xijan ta'u-s nuu Ianyuux. N-ja'an-s:

—Jesús, Ia kuu Xto'o-da, nakueka-n
anu-da.
60 Ijan dada n-xe juiin xiti-s te xee xa xee
n-kana-s:

—Taa-ro Ianyuux, taxkanu ini-n kuechi
ka kida se ya'a —kuu-s, n-xia'an-s.

Du'a n-ja'an-s te n-xi'í-s.

8

1-2 N-kuu ɨnuu Saulo xi'in se n-ka xa'ni
Steba.

Dava se va'a, n-ka kuxi-s-sɨ te yo n-ka
nda'i-s xaxe'e-s. Kɨu ni ijan n-ka nukuita
se ña ka kukanu ini Jesucristu ka kida u'u-s
ñayiu kukanu ini-ia xndaxio Jerusalén.
Xaxe'e xijan n-ka xite ni'no-i. Jua'an koio-i
distrito Judea xi'in Samaria, diko ni se
n-tunda'a ña'a Jesús n-ka ndoo Jerusalén.
3 N-nukuita se kuu Saulo kida u'u-s ñayiu
ka kukanu ini Jesús tuku. N-xo xe'en-s ve'e
xi'in ve'e xa kine'e-s ñayiu, nani seyɨɨ, dani
ñadɨ'ɨ. Diko n-xo ñu'u ña'a-s te n-xo xe
ndeka ña'a-s vekaa. 4 N-ka ja'an ñayiu n-ka
xite ni'no jan nuu ñayiu ñuu n-ka xee-i nax
kada-i xa nanita'u-i.

N-dakua'a Slipe ñayiu Samaria

5 Se nani Slipe, n-kee-s Jerusalén.
N-kixee-s ñuu Samaria, te n-ja'an-s nuu
ñayiu ijan xa Jesús kuu Cristu. 6 N-ka xo taka
ñayiu nuu-s, te ntdaa-i n-ka xo nini xa n-xo
ja'an-s xaxe'e xa n-ka xini-i ntaka milagru
n-xo kida-s xi'in xaxe'e xa n-ka tna ini-i
tnu'u-s. 7 Kue'e ñayiu n-ñu'u ña'a xaloko
n-ka ndva'a. Xee n-ka xo kana xaloko hora
n-ka xo ndee-i anu ñayiu. Dɨuni kue'e ñayiu
n-xi'í xe'e xi'in ñayiu yakua n-ka ndva'a.
8 Xaxe'e xa'a yo n-ka kuvete ñayiu ñuu ijan.
9 Ijan tuu ɨɨn se n-xo kida magia. Simón
nani-s. Kua'a-s kada-s milagru. N-xo
ja'an-s xa dɨu-s kuu ɨɨn se tu'a va'a, te
ndandɨ'ɨ-s. 10 Kue'e ñayiu n-ka xo nini tnu'u
n-xo ja'an-s, nde sekuechi n-ka xo nini xa
n-xo ja'an-s, te n-ka xo ja'an-i:

—Ianyuux chindee se ya'a xa du'a kida-s.

11 Xaxe'e xa va'a kua'a Simón xa kada-s
magia, xijan kuu xa n-ka xo xe nde'a ñayiu
jan xa n-xo kida-s, te n-ka xo yu'u-i. Na'a
n-kida-s xa'a, 12 ko nu n-ka jandixa ñayiu
jan xa n-ja'an Slipe, n-ka xendute-i; nani
seyɨɨ, dani ñadɨ'ɨ. N-kakune'e Slipe xa
taxnuni Ianyuux nuu-i. Dɨuni n-ja'an-s nax
kada koio-i xa nanita'u-i. 13 Kue'e ñayiu
n-ka kukanu ini Jesucristu, nde Simón
n-kukanu ini-ia, te n-xendute-s. Ijan dada
n-kunduu-s xi'in Slipe; ñatu n-dandoo-s-sɨ.
N-yu'u anu-s xa kue'e milagru n-xo nde'a-s.
Kue'e xa n-xani ini-s.
14 Nu n-ka teku se n-tunda'a ña'a Jesús
xtuu Jerusalén xa n-ka jandixa ñayiu dis-
trito Samaria xa n-ja'an Ianyuux, n-ka tun-
da'a-s Spedru xi'in Sua ijan. 15 Nu n-ka
xee-s, n-ka xijan ta'u-s xa keé Espíritu
Ianyuux ñayiu Samaria jan 16 chi ta keé
ña'a ka Espíritu Ianyuux daa. Diko ni n-ka
xendute-i xaxe'e xa n-ka kukanu ini-i Jesús.
17 Xijan kuu xa n-xajan ndodo Spedru xi'in
Sua nda'a-s dɨkɨ-i te n-keé ña'a Espíritu-ia.
18 Nu n-xini Simón xa keé Espíritu Ianyuux
anu ñayiu hora n-ka xajan ndodo Spedru
xi'in Sua nda'a-s dɨkɨ-i, xia'an-s nuu-s:
19 —Kada-n xa na keé Espíritu Ianyuux
ñayiu hora na kajan ndodo-da nda'a-da
dɨkɨ-i, te taxi-da tvini —kuu-s, xia'an-s.
20 Xia'an Spedru:

—Na naa-n xi'in tvini-n. ¿Nakuenda xani
ini-n xa jueen-n xa kuta'u-ro nuu Ianyuux?
21 Ma taxi Ianyuux xijan chi xini-ia xa ñatu
kuu-n ñayiu va'a. 22 Natu ini xa n-kida-n
kuechi, te kajan ta'u nuu Ianyuux nuu ma
taxkanu ini-ia xa daa n-xani ini-n 23 chi yo
kajan ini-n, te mee ni xaloko xadu'a xani
ini-n.
24 Te xia'an Simón nuu Spedru:

—Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xa
maxku ya'a-da na n-ja'an-n xa ya'a-da.

25 N-ja'an Spedru xi'in Sua nuu ñayiu ijan
xa n-kida Jesús xi'in xa n-ja'an-ia. Ijan
dada n-ka xiko-s; ka nu'u-s Jerusalén. N-ka
ja'an-s nuu ñayiu nax kada-i xa nanita'u-i
ñuu xi'in ñuu ichi ka nu'u-s.

N-dakua'a Slipe ɨɨn se Etiopía

26 Nu n-ya'a xa'a, n-ja'an ɨɨn ángel, ia
xinokuechi nuu Ianyuux, nuu Slipe. Xi-
a'an-ia:

—Jua'an do sur te tnɨɨ-n ichi n-kee nde
Jerusalén xa n-xee nde Gaza. Ichi ya'a ya'a
nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau.
27 N-tnɨɨ ichi-s. Jua'an-s, te n-xe junt-
na'a-s xi'in ɨɨn se país Etiopía nuu taxnuni
ɨɨn ñadɨ'ɨ nani Candace. Kuu-s se yɨnda'a
tvini país ijan. N-xe'en-s Jerusalén xa
n-nakuetu-s nuu Ianyuux. 28 N-xiko-s, juan
nu'u-s xi'in carreta-s. Nɨni ñutuu-s xiti
carreta jan, ka'u-s libru yodotnuni tnu'u
Isaías, se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
29 Xia'an Espíritu Ianyuux nuu Slipe:

—Juan tu'a carreta jan.

30 N-kendava Slipe; n-xe tu'a-s carreta
jan, te n-teku-s xa ka'u se Etiopía jan libru
yodotnuni tnu'u Isaías jan.

Nu n-teku-sɨ xijan, n-xijan tnu'u-s-sɨ:

—¿Kutnuni ini-n tnu'u ka'u-n de a?

31 N-ja'an se Etiopía nuu-s:

—Ña kutnuni ini-da chi ñayo kachitnu'u
ña'a.

Xia'an-s nuu Slipe xa na nkaa-s carreta
jan te na nkoo-s diñi-s. 32 Xa'a kuu xa
yodotnuni nuu ka'u se Etiopía jan:

Ná kuu tkachi xi'in tkolelu kuu-s.
Chi ñatu nda'i tkachi hora xndeka-s-tɨ
jua'an xa ka'ni-s-tɨ.
Ni tkolelu, ñatu nda'i-t hora ka dete-s-tɨ.
33 Ñatu n-dakaku ña'a juxtixia nuu se ñuu-s
xa n-ka tekuechi neñu ña'a-s, te
n-ka xa'ni-s-sɨ.
Nda'u n-ya'a-s xaxe'e xa ñatu n-ka xe ini
ña'a-s.
Ñayo da'ya dana-s n-xio,
chi n-ka xa'ni-s-sɨ.
34 N-xia'an se netniu país Etiopía Slipe:
—Xijan ta'u-da nuu-n xa kachitnu'u
ña'a-n, ¿Jundu kakune'e se n-ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu xa du'a ja'an-s u?
¿Kakune'e-s mee-s a kakune'e-s ɨnka-s a?
35 Nɨni xika carreta jan n-nukuita Slipe
dakua'a-s se Etiopía jan. Ki'na nuu
n-xian tnu'u-s-sɨ xa tnu'u yodotnuni ka'u-s
kakune'e Jesús. Ijan dada n-kakune'e
ka-s-ia. N-xian tnu'u-s-sɨ nax n-kida Jesús
xa nanita'u ñayiu. 36-37 Te n-ka xee-s ɨɨn nuu
kaa ndute. Xia'an se netniu Etiopía nuu
Slipe:
—¿Vatuka juendute-da u?, chi na ndute
kaa ya'a.
38 N-ta'u tniu-s xa na nujuiin kɨtɨ ñu'u car-
reta jan te nduu-s n-ka nuu te n-dajuendute
Slipe-sɨ. 39 Nu n-ka nane-s nuu ndute, dana
ini n-ndone'e Espíritu Ianyuux Slipe. Te
ña n-xini ña'a ka se netniu jan. Vichi
n-kudɨ ini-s ichi juan nu'u-s. 40 N-xe'en Slipe
ñuu nani Azoto. Te juan ndixi-s Cesarea.
N-ja'an-s nuu ñayiu nax kada-i xa nani-
ta'u-i ñuu xi'in ñuu ichi juan ndixi-s.

9

N-kukanu ini Saulo Jesucristu

1 Ñatu n-nujani Saulo xa kida u'u-s ñayiu
ka kukanu ini Jesús, Ia kuu Xto'o-ro. N-xo
ja'an-s nuu-i xa ka'ni-s-yɨ nux dani na
kukanu ini-i-ia. N-xe'en-s nuu dutu tax-
nuni ka 2 xa n-xijan-s tutu xa na kua'a
jɨn nukueka-s ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu ka xe'en veñu'u-i katuu Damasco te
kandeka ña'a-s ndixi Jerusalén xa chindi'u
ña'a-s vekaa, nani seyɨɨ, dani ñadɨ'ɨ. 3 Ne'e-s
tutu jan jua'an Damasco, te nu n-kuyatni-s
Damasco, danaa ndii ɨɨn xa ndii andɨu,
te nde'e n-ndii nɨkanduu nuu nujuiin-s.
4 N-ndua Saulo te n-teku-s xa n-ja'an. Du'a
n-teku-s:
—Saulo, Saulo, ¿nakuenda kida u'u-n
ñayiu ndeka-r u? Kuenda kɨu mee-r kida
u'u ña'a-n.
5 Xia'an Saulo:
—¿Jundu kuu ndixi u?
Te n-ja'an xa n-ja'an jan:
—Ru'u kuu Jesús. Kuenda kɨu mee-r kida
u'u ña'a-n xa kida u'u-n ñayiu ndeka-r.
6 Ndokoo. Jua'an Damasco. Ijan teku-n nax
io xa kada-n.
7 Yo n-ka yu'u se xndeka tna'a xi'in Saulo
xa n-ka teku-s xa daa n-ja'an-ia, ko ñayo-ia
n-ka xini-s. Xaxe'e xa yo n-ka yu'u-s, ña
tuu nax n-ka ja'an-s. 8 Ijan dada n-ndokoo
Saulo, ko nu n-najaan-s nuu-s, ña n-kuu ka
xa kunde'a-s chi n-kuaa-s. Xijan kuu xa
n-ka tnɨɨ se ndeka tna'a xi'in-s nda'a-s te
xtañu'u ña'a-s jua'an Damasco. 9 Uni kɨu ña
n-kuu xa kunde'a-s, ni ña tuu nax n-xaxi-s,
ni ña tuu nax n-xi'i-s.
10 Damasco jan io ɨɨn se nani Ananías.
Kukanu ini-s Jesucristu. N-kida Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro, xa n-tutuku-s xa n-xini-s-ia
te n-ja'an-ia nuu-s:
—Ananías.
N-ja'an-s:
—Jai. Na-da ya'a.
11 Xia'an-ia nuu-s:
—Jua'an ichi nani Ichi Ndaa nuu io ve'e
Judas. Ijan nanduku-n ɨɨn se Tarso nani
Saulo chi xijan ta'u-s nuu-r. 12 N-kida-r
xa n-xini-s xa n-kɨu-n ve'e-s te n-xajan
ndodo-n nda'a-n dɨkɨ-s xa na nukonde'a-s
—kuu-ia, xia'an-ia.
13 Nu n-teku Ananías xa'a, xia'an-s:
—Kue'e ñayiu ka ja'an nuu-da xa n-kida
u'u se ya'a ñayiu n-kida-n xa nduu-i ñayiu
ii xndaxio Jerusalén. 14 Te ne'e-s tutu
n-ka xia'an dutu ka taxnuni vaxi vitna xa
chindi'u-s ñayiu ka ndadaka'nu ña'a te ka
xijan ta'u-i nuu-n.
15 Te xia'an-ia nuu Ananías:
—Jua'an chi mee-r n-kaxí-sɨ xa ja'an-s
nuu ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel xi'in
nuu se ka taxnuni nuu-i jundu kuu-r. Dɨuni
n-kaxí-r-sɨ xa ja'an-s nuu ñayiu Israel jundu
kuu-r. 16 Ja'an-r nuu-s xa io xa nda'u ya'a-s
xaxe'e xa ja'an-s jundu kuu-r.
17 Ijan dada jua'an Ananías ve'e nuu tuu
Saulo, te n-kɨu-s. N-xajan ndodo-s nda'a-s
dɨkɨ Saulo, te n-ja'an-s:
—Va'a nga ta'u kuu-n, Ñani. Jesús, Ia
n-xini-n ichi vaxi-n, n-tunda'a ña'a. Kuu-ia

Xto'o-ro. Vaxi-da na nukonde'a-n te ju'un ña'a Espíritu Ianyuux.

18 Hora ijan ni junkoio xa ná kaa chichi
n-xo ndeyuku nuu Saulo te n-nukonde'a-s.
N-ndokoo-s te n-xendute-s. 19 Ijan dada
n-xaxi-s te n-nani'i ndee-s.

N-dakua'a Saulo ñayiu ñuu Damasco

Tɨtnɨɨ kɨu n-ndoo-s xi'in ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu Damasco. 20 Ijan dada jua'an-s
veñu'u ñayiu ka kuu da'ya dana Israel xn-
daxio ñuu ijan. N-ja'an-s nuu ñayiu jan xa
Jesús kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux. 21 N-ka yu'u
anu ntdaa ñayiu n-ka xo nini tnu'u-s. N-ka
xia'an tna'a-i:

—¿Ñadu se ya'a kuu se kida u'u ñayiu
Jerusalén ka kakune'e Jesús a? ¿Ñadu vax
ndi kueka ña'a-s xa kandeka ña'a-s nu'u
nuu dutu ka taxnuni a?

22 Kua'a ka Saulo xa dakua'a-s ñayiu
jua'an. N-ja'an-s nuu ñayiu Israel xtuu
Damasco xa Jesús kuu Cristu, te n-kunuu
tnu'u-s. Xaxe'e xa daa n-ja'an-s, kue'e xa
n-ka xani ini-i.

23 Nu n-kuna'a tuu Saulo ijan, te n-ka
kida ɨnuu dava ñayiu ka kuu da'ya dana
Israel xa ka'ni ña'a-i. 24 Nduu, xakuaa n-ka
xo ndetu-i-sɨ ye'e nama ndi'u yu'u ñuu xa
ka'ni ña'a koio-i, ko n-teku-s xa n-ka kida
ɨnuu-i xa ka'ni ña'a-i. 25 Xaxe'e xijan n-ka
dakeé se ka kukanu ini Jesucristu Saulo xiti
yɨka ka'nu ɨɨn xakuaa, te n-ka daya'a ña'a-s
ɨɨn yau nama ndi'u yu'u ñuu jan, te n-ka
june'e-s-sɨ yata nama jan.

N-naxee Saulo Jerusalén

26 N-naxee Saulo Jerusalén, te n-juini-s
xa kɨu tna'a-s nuu ñayiu ka jandixa Jesu-
cristu, ko ñayo ñayiu jan n-juini xaxe'e
xa n-ka yu'u-i nuu-s chi ña n-ka jandixa-i
xa kukanu ini-s Jesucristu. 27 Ijan dada
ndeka se nani Bernabé Saulo jua'an nuu se
n-tunda'a ña'a Jesús. N-najani-s nuu se ijan
xa n-xini Saulo Jesucristu ichi jua'an-s te
n-ja'an-ia nuu-s. Dɨuni n-ja'an Bernabé xa
ña n-yu'u Saulo xa n-kakune'e-s Jesús nuu
ñayiu Damasco. 28 N-kunduu Saulo xi'in se
n-tunda'a ña'a Jesús nuu n-ka xikonuu-s,
te n-kakune'e-s Jesús nuu ñayiu; ñatu
n-yu'u-s xa kakune'e-s-ia. 29 N-jantna'a
tnu'u Saulo xi'in se ka kuu da'ya dana Is-
rael xne'e tnɨɨ mudu ñayiu Grecia xa n-ka
kune'e-s Jesús, te tuku n-kakune'e Saulo-ia,
te n-ka nduku ini-s xa ka'ni koio-s-sɨ. 30 Nu
n-ka teku se ka kukanu ini Jesucristu xi-
jan, n-ka ki ndi ndeka-s-sɨ nde ñuu nani
Cesarea. Ijan n-ka najanu ichi-s-sɨ xa juan
ndixi-s ñuteyu-s Tarso.

N-ndva'a Eneas

31 Ña n-ka kida u'u ka ñayiu ña ka
kukanu ini Jesucristu ñayiu ka kukanu
ini-ia tiempo ijan. Ndaa vatuu n-ka xo tuu
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ñuu xndatuu
distrito Judea xi'in ñuu xndatuu distrito
Galilea, ñuu xndatuu distrito Samaria du.
Va'a ka n-ka kutnuni ini-i tnu'u Ianyuux.
N-xe koo ka-i xañu'u nuu-ia, te n-kida
Espíritu Ianyuux xa ñatuka n-ka kuko'yo
ini-i. 32 Xikonuu Spedru ñuu xi'in ñuu,
te n-xee-s ñuu Lida xa kotoni'ni-s ñayiu
n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii.
33 Ijan n-nitna'a-s xi'in ɨɨn se nani Eneas.
Xá n-kuu una kuia kaa-s xa ku'u-s xa n-xi'í
xe'e-s. 34 Xia'an Spedru nuu-s:

—Dito Ta Eneas, ndadava'a ña'a Jesu-
cristu. Ndokoo-n, te ndone'e-n yuu-n xi'in
doo-n.

Danaa n-ndokoo-s. 35 Ntdaa ñayiu io Lida
xi'in ñuu Sarón n-ka xini xa ndva'a Eneas te
ntdaa-i n-ka kukanu ini Jesucristu.

N-nandoto Dorcas

36 Tiempu ijan n-xio ɨɨn ñadɨ'ɨ kukanu ini
Jesucristu nani Tabita ñuu Jope. (Griegu
nani-ña Dorcas.) Yo n-xo kidatniu-ña
xa n-xo chindee-ña ñayiu ka kunda'u, te
yo n-chindee-ña-i. 37 N-kane kue'e-ña te
n-xi'í-ña. N-ka dakuchi ñɨɨ ña'a ñá n-ka xo
xini tna'a xi'in-ña, te n-ka xajan ña'a-ña
ɨɨn cuartu pisu kuu uu. 38 Yatni Jope katuu
ñuu nani Lida nuu tuu Spedru. N-ka teku
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu io Jope xa
tuu Spedru Lida. N-ka tunda'a-i uu se n-ka
tunda'a-i nuu-s xa na kajan ta'u-s nuu-s xa
na jɨ'ɨn-s Jope. Nu n-ka xee nduu se ya'a
Lida, ka xia'an-s nuu Spedru:

—Vax ki kueka ña'a-da xa jɨ'ɨn-ro ñuu-da,
te maxku kukuee-n.

39 Hora ijan ni jua'an Spedru xi'in-s Jope.
Nu n-xee Spedru xi'in-s ve'e nuu kaa Dor-
cas, te xndeka ña'a-s n-xe xee cuartu
pisu kuu uu. Xtuu ñadɨ'ɨ n-ka xi'í yɨɨ
cuartu jan, te ka nda'i-ña xa ka nda'i-ña.
N-ka dande'a-ña Spedru dijun xi'in dava ka
da'ma n-kiku Tabita xa juña'a nga-ña ñayiu.
40 N-ta'u tniu-s xa na kee-ña ntdaa-ña
cuartu ijan. N-xe juiin xiti-s xa n-xijan
ta'u-s nuu Ianyuux. N-nukonde'a-s-ña, te
n-ja'an-s:

—Didi, Di Tabita, ndokoo-n.

N-najaan-ña nduchi nuu-ña, te nu n-nukonde'a-ña Spedru, n-ndandita-ña. [41] N-tnɨɨ Spedru nda'a-ña, te n-ndojani-s-ña. N-kana-s ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xi'in ñadɨ'ɨ n-ka xi'í yɨɨ xtuu ijan xa na kunde'a koio-s-ña. [42] Nu n-ka teku ntdaa ñayiu Jope xa'a, kue'e ka-i n-ka kukanu ini Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro.

[43] Jeen kɨu n-ndoo Spedru ve'e ɨɨn se kida vita ñɨɨ ñuu ijan. Simón nani-s.

10

N-kana Cornelio Spedru

[1] Cesarea io ɨɨn centurión nani Cornelio. Italiano nani ɨɨn cientu soldado ndeka-s. [2] Jandixa-s Ianyuux, te ntdaa-s xi'in familia-s xndaxio xañu'u nuu-ia. Dɨuni xko xia'an nga-s xa ka ndoñu'u ñayiu ka kunda'u, te xko xijan ta'u-s nuu Ianyuux. [3] Nɨni xijan ta'u-s nuu-ia ɨɨn vuelta, n-kida Ianyuux xa n-xini-s ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu-ia, xa juan kɨu-ia nuu tuu-s. Naxa kaa uni xañini kuu hora ijan. N-ja'an-ia:

—Cornelio.

[4] N-ndakoto ndee-s-ia. Vichi n-yu'u-s te n-xijan tnu'u-s-ia:

—¿Nax juini-n u?

Xia'an ángel:

—N-chinuu Ianyuux xa xijan ta'u-n nuu-ia xi'in xa xia'an nga-n xa ka ndoñu'u ñayiu ka kunda'u. [5] Tunda'a-n se na jɨ'ɨn ñuu Jope xa na nkueka-s ɨɨn se nani Simón. Dɨuni nani-s Spedru. [6] Tuu-s ve'e ɨnka ntuku se nani Simón. Kidavita se ijan ñɨɨ kɨtɨ. Yatni yu'u mar io-s —kuu-ia, xia'an-ia.

[7] Nu juan nu'u ángel n-ndatnu'u xi'in Cornelio, n-kana-s uu se ka xinokuechi nuu-s xa ka kidatniu-s ve'e-s xi'in ɨɨn soldado. Va'a jandixa soldado jan Ianyuux. [8] N-najani Cornelio ntdaa xa n-ya'a. Ijan dada n-tunda'a-s ndruni se ijan. Jua'an koio-s Jope.

N-tutuku Spedru xa n-xini-s ɨɨn xa n-xini-s

[9] Naxa kaa x-uu, kɨu kuu uu, n-ka kuyatni-s ñuu Jope. Hora ijan n-xe xee Spedru dɨkɨ ve'e xa kajan ta'u-s nuu Ianyuux. [10] N-kojon-s, te n-kuu anu-s xa kaxde'ñu-s. Nɨni kidatu'a ɨɨn ñá kida tu'a xa kaxi-s, n-kida Ianyuux xa n-xini-s ɨɨn xa n-xini-s. [11] N-xini-s xa n-najaan andɨu te vax juun ɨɨn xa kaa ná kaa da'ma. Ndɨka te ka'nu xijan, te duku ndetna'a nkoon punda-i. [12] Xiti da'ma jan ñu'u tɨtnɨ kɨtɨ. Ñu'u kɨtɨ uu nda'a uu xe'e, kɨtɨ ndava xi'in koo. [13] Te n-teku-s xa n-ja'an:

—Ndojuiin, Pedru. Ka'ni kɨtɨ de te kaxi-tɨ.

[14] N-ja'an Spedru:

—Ña'a, Taa-ro Ianyuux, ta uun ka kaxi-da ɨɨn xa ña va'a xa kaxi-ro.

[15] N-teku ntuku-s ɨnka vuelta xa n-ja'an:

—Ru'u n-kida xa n-ndunini-tɨ, maxku ja'an ndo'o xa ñatu va'a xa kaxi-n-tɨ.

[16] Du'a n-ya'a uni vuelta. Ijan dada juan ndaa ntdaa xijan andɨu.

[17] Nu n-ka xee se n-tunda'a ña'a Cornelio Jope, n-ka xijan tnu'u-s ndexu katuu ve'e tuu Spedru. Nɨni xani ini Spedru nuu nakuenda xa n-xini-sɨ xijan, n-ka xee se n-tunda'a Cornelio nuu tuu-s. [18] N-ka xijan tnu'u-s nuu ijan tuu ɨɨn se nani Simón. N-ka ja'an-s xa dɨuni nani-sɨ Spedru.

[19] Nɨni xani ini ka Spedru nuu nax kuu xa n-xini-s, n-ja'an Espíritu Ianyuux nuu-s:

—Uni se ka nanduku ña'a, Pedru. [20] Ndojuiin, te ta nuu. Jua'an xi'in-s, te maxku ña'a kani ini-n chi mee-r n-tunda'a-s.

[21] N-nuu Spedru te n-ja'an-s nuu ndruni se ijan:

—Ru'u kuu se ka nanduku-n. ¿Nax ka juini anu-n xa vaxi koio-n u? —kuu-s, xia'an-s.

[22] Ka xia'an se ijan:

—Ɨɨn se kuu centurión n-tunda'a ña'a xa vaxi koio-da. Cornelio nani-s. Jandixa-s Ianyuux, te io-s xañu'u nuu-ia. Ntdaa ñayiu Israel ka ja'an xa va'a-s. Ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, n-ja'an nuu-s. N-xia'an-ia xa na kana ña'a-s ndixi xa jɨ'ɨn-n ve'e-s te kunini-s ntdaa xa na ja'an-n nuu-s.

[23] N-ja'an Spedru nuu-s xa kɨu koio-s ve'e nuu tuu-s, te n-ka ndoo-s xakuaa ijan. Ijan dada xndeka se Cesarea jan Spedru xi'in dava se ka kukanu ini Jesucristu xndaxio ñuu Jope vaxi Cesarea.

N-xe dakua'a Spedru Cornelio ve'e-s

[24] Kɨu kuu uu n-ka kixee-s xi'in-s Cesarea. Nu n-ka xee-s ve'e Cornelio, xa xndetu ña'a-s xi'in familia-s xi'in ñayiu kumani xi'in-s n-nadataka-s ve'e-s. [25] Jua'an Spedru xa kɨu-s ve'e-sɨ, te n-xe tu'a ña'a-s. N-xe juiin xiti-s xa nakuetu-s nuu-s, [26] ko n-ndojani ña'a Spedru. Xia'an-s nuu Cornelio:

—Ndojuiin-n, chi dɨuni ñayiu kuu-da ná kuu-n de.

27 Nɨni ndatnu'u Spedru xi'i-s, n-kɨu-s ve'e-s te n-xini-s xa kue'e ñayiu xyuku.
28 Xia'an Spedru nuu ñayiu jan:

—Xá xna'a-n xa ka ja'an ñayiu ka kuu da'ya dana Israel xa kuechi kuu nux kandeka tna'a-i xi'in ñayiu ña ka kuu da'ya dana Israel a xa kotoni'ni-i-yɨ. Daa ka ja'an-i, ko n-ja'an Ianyuux nuu-da xa maxku ku ja'an ka-da xa ñatu xe ini-ia dava ñayiu a ña tuu nax juun-ia-i. 29 Xijan kuu xa nu n-ka kachitnu'u ña'a se ya'a xa kana ña'a-n, ñatu n-kidachɨɨn-da chi vaxi ni-da. Juini-da xa kutnuni ini-da nakuenda n-kana ña'a-n —kuu Spedru, xia'an-s.

30 Xia'an Cornelio nuu-s:

—Vitna n-kuu koon kɨu, te naxee hora ya'a xa n-xijan ta'u-da nuu Ianyuux ve'e-da ya, te io ndite-da. Danaa n-xini-da ɨɨn ángel ni'no da'ma diñu nujuiin nuu-da.
31 N-ja'an-ia nuu-da: "Cornelio, xko nini Ianyuux xa xko xijan ta'u-n te xini-ia xa xia'an nga-n xa ka ndoñu'u ñayiu ka kunda'u. 32 Tunda'a-n se tunda'a-n xa na jɨ'ɨn-s Jope xa na nkueka-s Simón. Dɨuni nani-s Spedru. Tuu-s ve'e ɨnka se nani Simón. Se kidavita ñɨɨ kɨtɨ kuu-s. Io-s yatni yu'u mar."
33 Xijan kuu xa nuni'no ni n-tunda'a-da se n-ka xe nunduku ña'a, te n-kida-n xamani xa vaxi-n. Ntdaa-da xyuku ya'a vitna xa kunini koio-da ntdaa xa n-ja'an-ia xa ja'an-n nuu-da.

34 N-kixe'e Spedru xa ja'an-s. Xia'an-s:

—Vitna kuu xa n-xini ndaa n-xini kuiti-da xa ɨnuu ka kuu nandɨkaa ñayiu ñuñayiu nuu Ianyuux. 35 Ntdaa ñayiu xndaxio dava'a nga ñuu, nux io-i xañu'u nuu-ia, te kida-i xava'a, tna ini ña'a-ia.
36 N-kachitnu'u ña'a Ianyuux daña xa ka kuu-da ñayiu Israel nax n-kida Jesucristu xa ndumani Ianyuux xi'in ñayiu. Taxnuni Jesucristu nuu-ro ntdaa-ro. 37 Xá ka xini ndixi nax n-ya'a Israel na n-ya'a xa n-ja'an Sua Bautista nuu ñayiu xa io xa natu ini koio-i xa n-ka kida-i kuechi, te n-dajuendute-s-yɨ. 38 Xá ka xini-n xa n-kida Ianyuux Jesús Nazaret xi'in xa n-kida Jesús. N-dakeé Ianyuux Espíritu-ia Jesús, xa n-kida Jesús xa n-kida-ia. Xava'a n-kida-ia. N-ndadava'a-ia ntdaa ñayiu n-xo kida u'u ña'a Kui'na. N-kida-ia xijan chi n-kunduu-ia xi'in Ianyuux. Distritu Galilea kuu nuu n-kixe'e xa'a. 39 N-xo nde'a-da xi'in dava ka se n-dakua'a Jesús ntdaa xa n-kida-ia Jerusalén xi'in dava ñuu xndatuu distrito Judea. N-ka xatakaa dika-s-ia nuu ɨɨn curuxi xa n-ka xa'ni-s-ia. 40 N-nadandoto Ianyuux-ia kɨu kuu uni, te n-kida Ianyuux xa n-ka xo nde'a-da-ia. 41 Ñadu ntdaa ñayiu n-xini-ia na n-nandoto-ia, chi ntdaa ni daña, se n-kaxí dɨɨn ña'a Ianyuux, n-ka xini-ia. N-ka xaxi-da te n-ka xi'i-da xi'in-ia na n-nandoto-ia. 42 Te n-ta'u tniu ña'a-ia xa ja'an koio-da nuu ñayiu xa Ianyuux n-tetutniu-ia xa kuu-ia juexi nuu ñayiu xndito xi'in nuu ñayiu n-ka xi'í. 43 Ntdaa se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xá n-kakune'e Jesús. N-ka ja'an-s xa ñayiu kukanu ini-ia, taxkanu ini Ianyuux kuechi n-ka kida-i —kuu Spedru, xia'an-s.

44 Nɨni ja'an Spedru, n-keé Espíritu Ianyuux ntdantu'u ñayiu xnini tnu'u ja'an-s. 45 N-ka yu'u se Israel ka kukanu ini Jesucristu ka kunduu xi'in Spedru xa dɨuni n-keé Espíritu Ianyuux se ñatu kuu da'ya dana Israel. 46 N-ka xo nini-s xa ka ja'an ñayiu ijan ɨnka yu'u, te ka najuen tnu'u-i Ianyuux. 47 Xia'an Spedru nuu se kunduu xi'in-s:

—Mayo-n dada'an xa juendute koio ñayiu ya'a chi n-keé ña'a Espíritu Ianyuux ná ñu'u ña'a-ia mee-ro.

48 Te n-ta'u tniu Spedru xa na juendute koio ñayiu jan xaxe'e xa n-xi'í Jesucristu na kua'a nanita'u-i. Ijan dada n-ka ja'an ñayiu jan nuu Spedru xa na ndoo-s xi'in-i uni koon kɨu.

11

N-najani Spedru nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu nakuenda n-xe'en-s ve'e Cornelio

1 N-ka teku tnu'u se n-tunda'a ña'a Jesús xi'in ntaka dava ñayiu kukanu ini Jesucristu xndaxio ntaka ñuu xndatuu distrito Judea xa dɨuni n-ka teku ñayiu ñatu kuu da'ya dana Israel tnu'u Ianyuux, te n-ka kuvete-i, 2 ko nu n-naxee Spedru Jerusalén, n-kanandee ña'a dava se ka kukanu ini Jesucristu. Se n-ka ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s ka kuu-s. 3 Ka xia'an-s nuu-s:

—¿Nakuenda n-xe kotoni'ni-n se ñatu n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s ná ka kida roo, ñayiu ka kuu da'ya dana Israel te nakuenda n-xaxi-n xi'in-s u?

4 N-najani Spedru ná n-kuu ná n-xino. Xia'an-s:

5 —Nɨni xijan ta'u-da nuu Ianyuux na
n-xo tuu-da Jope, n-kida-ia xa n-xini-da ɨɨn
xa kaa ná kaa da'ma. Ndɨka te ka'nu xijan,
te duku ndetna'a nkoon punda-i. N-xini-da
xa vax juun xijan andɨu, te n-xino nuu
nujuiin-da. 6 N-xo nde'a va'a-da xa jini-da
nax ñu'u xiti-i te n-xini-da xa ñu'u kɨtɨ uu
nda'a uu xe'e, kɨtɨ ndava xi'in koo. 7 Te
n-teku-da xa n-ja'an nuu-da: "Ndojuiin,
Pedru. Ka'ni kɨtɨ de te kaxi-tɨ." 8 Xia'an-da:
"Ña'a, Taa-ro Ianyuux, Ia kuu Xto'o-da, ma
kaxi-da chi ta uun ka kaxi-da ɨɨn xa ña va'a
xa kaxi-da a ɨɨn xa kui'a kaa." 9 Ijan n-ja'an
ntuku nde andɨu ɨnka vuelta: "Ru'u n-kida
xa n-ndunini-tɨ, maxku ku ja'an ndo'o xa
ñatu va'a xa kaxi-n." 10 Du'a n-kuu uni
vuelta. Ijan dada juan ndaa ntdaa xijan
andɨu. 11 Hora ijan, n-ka xee uni se Cesarea
ve'e nuu tuu-da. Ɨɨn se ñuu-s n-tunda'a ña'a
xa na nanduku ña'a koio-s. 12 N-ja'an Es-
píritu Ianyuux xa maxku ña'a kani ini-da xa
jɨ'ɨn-da xi'in se n-ka xee jan. Te n-xe'en-da
xi'in iñu ñani-ro ya'a. Ntdaa-da n-ka kɨu
ve'e se n-kana ña'a jan. 13 N-najani-s xa
ve'e-s n-xini-s xa nujuiin ɨɨn ángel, ia xi-
nokuechi nuu Ianyuux, te n-ja'an-ia nuu-s:
"Tunda'a se jɨ'ɨn ñuu Jope na nkueka-s ɨɨn
se nani Simón. Dɨuni nani-s Spedru. 14 Se
ijan kachitnu'u ña'a nax kada koio-n xa
nanita'u-n xi'in ntdaa familia xtuu nukee
nuve'e-n", kuu ángel, n-xia'an-ia nuu-s.
15 Nu n-kixe'e-da xa ja'an-da nuu ñayiu ijan,
n-keé Espíritu Ianyuux ñayiu jan nani n-keé
ña'a-ia roo. 16 Ijan dada n-naja'an-da xa
daa n-ja'an Jesús: "Sua n-dajuendute ña'a
xi'in ndute, te Ianyuux kada xa ju'un ña'a
Espíritu-ia." 17 Dɨuni n-dakeé Ianyuux Es-
píritu-ia se ijan nani n-dakeé ña'a-ia roo
xaxe'e xa kukanu ini-ro Jesucristu. ¿Nuda
daña ka ku dada'an-da u? —kuu Spedru,
n-xia'an-s.
18 Nu n-ka teku se xtuu Jerusalén xa'a,
ni ɨɨn xa ñatuka n-ka ja'an-s, te n-ka
ndadaka'nu-s Ianyuux. N-ka ja'an-s:
—Ate n-kida Ianyuux xa n-ka natu ini
ñayiu ñatu kuu da'ya dana Israel xa n-ka
kida-i kuechi te kutuu-i xi'in-ia nɨkava
nɨkuita nuda —ka kuu-s.

N-ka dakua'a Spalu xi'in Bernabé ñayiu xndaxio Antioquía

19 Ñayiu ka kukanu ini Jesucristu n-ka
kixee distrito Fenicia, distrito Chipre xi'in
ñuu Antioquía xa n-ka kee-i Jerusalén, n-ka
kakune'e-i xa n-ja'an Jesús, ko ña n-ka
dakua'a-i ñayiu ña ka kuu da'ya dana Is-
rael chi diko ni ñayiu kuu da'ya dana Is-
rael xndaxio ijan n-ka dakua'a-i. N-ka xe
kotuu-i ijan xaxe'e xa n-ka kida u'u ña'a
ñayiu ña ka kukanu ini Jesucristu ñuu-i
chi n-ka kuu ɨnuu-i xi'in Steba, se n-ka
xa'ni-s. 20 Xijan kuu xa dava se ka kukanu ini
Jesucristu, xndaxio Chipre xi'in Cirene n-ka
xee-s ñuu Antioquía, te n-ka ja'an-s nuu se
ñatu ka kuu da'ya dana Israel nax n-kida
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, xa na nanita'u-i.
21 N-chindee ña'a Ianyuux, te kue'e ñayiu
n-ka kukanu ini Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, te
n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi. 22 Nu
n-ka teku ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
xtuu Jerusalén xa'a, n-ka tunda'a-i Bernabé
ñuu Antioquía. 23 Nu n-xee Bernabé ijan,
n-xini-s xa va'a ka kutnuni ini ñayiu ijan
tnu'u Ianyuux chi n-kidatniu-ia anu-i, te
n-kuvete-s. N-ja'an-s nuu-i xa idii vuelta
na kajan-i anu-i xa kukanu ini-i Jesucristu.
24 Bernabé kuu ɨɨn se va'a. Ñu'u ña'a Espíritu
Ianyuux te va'a kukanu ini-s Jesucristu.
Xijan kuu xa kue'e ñayiu n-ka kukanu ini-ia.
25 Nu n-ya'a xa'a, n-kee Bernabé An-
tioquía xa n-kixee-s ñuu nani Tarso xa
n-nanduku-s Saulo. 26 Nu n-nani'i ña'a-s,
ndeka ña'a-s jua'an Antioquía. Ijan n-ka xo
tuu-s xi'in ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
ɨɨn kuia tɨtɨɨ, te kue'e ñayiu n-ka dakua'a-s.
Antioquía kuu nuu ki'na nuu n-ka xe konani
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu cristianu.
27 Ijan dada n-ka xee se ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu Antioquía xa n-ka kee-s
Jerusalén. 28 Ɨɨn-s nani Agabo. Nu n-ka
xee-s ijan, n-ka taka ñayiu nuu-s, te n-ja'an
Agabo nuu-i. N-kida Espíritu Ianyuux xa
n-ja'an-s xa koo tnama nitu'u nación ijan,
te daa n-ya'a tiempo n-xo kuu Claudio em-
perador. 29 Daa n-ka kida ɨnuu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu xndaxio Antioquía
jan xa chindee-i ñayiu kukanu ini Jesucristu
xndaxio Judea según janda n-ka kundee ini
mee-i xa chindee-i. 30 Daa n-ka kida-i te n-ka
tunda'a-i Bernabé xi'in Saulo xa kane'e-s xa
n-ka doko-i jɨ'ɨn Judea nuu se ka taxnuni
nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu.

12

N-xa'ni Herodes Santiago, te n-chindi'u-s Spedru vekaa

1 Tiempu ijan, n-kixe'e se taxnuni nani
Herodes xa kida u'u-s dava ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu. 2 N-ta'u tniu-s xa n-ka xa'ni
soldado-s Jacobo, ñani Sua xi'in espada.
3-4 Nu n-xini-s xa n-ka tna ini ñayiu Israel
xa'a, n-ta'u tniu-s xa n-ka tnɨɨ soldado-s
Spedru, te n-ka chindi'u ña'a-s vekaa. (Xa'a
n-ya'a kɨu kuu viko Paxcua, kɨu ka xaxi
ñayiu tila ña n-kɨu levadura.) Ijan n-ka
xe kondee ña'a koon soldado ntna'a iñu
hora. N-ñu ini Herodes xa kadandaa-s
kuechi Spedru nuu ka nataka ñayiu ñuu
Jerusalén na xinokava viko Paxcua jan.
5 Nɨni yɨndi'u-s, ka xijan ta'u xa ka xijan ta'u
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu nuu Ianyuux
xa na kee-s.

N-kida ángel xa n-xino Spedru vekaa

6 Ɨɨn nga xakuaa kɨndi'u-s, te kɨu kuu uu
kadandaa Herodes kuechi-s n-kuu. Xakuaa
ijan kidi-s me'ñu uu soldado, te xndijun
ndetna'a-s xi'in-s cadena. Xyuku ka dava
soldado yekaa xa xndee-s vekaa. 7 Danaa
n-xee ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
te ndii nitu'u xiti vekaa. N-katu ángel
yɨkɨ na'a Spedru xa n-dandoto ña'a-ia te
n-ja'an-ia nuu-s:

—Yachi ndokoo.

Te hora ijan ni n-nandaxi mee cadena
nda'a Spedru te jungoio. 8 Xia'an ángel:

—Juan ndɨu nuu da'ma-n. Juan ndɨu
ndixa-n.

Te daa n-kida Spedru. Xia'an ntuku
ángel:

—Nukondixi capa-n te kandijun ña'a.

9 Ndijun Spedru ángel n-kee. Ña
n-kutnuni ini-s nuu xa xandaa xakuiti
n-kee-s xi'in ángel vekaa a ña'a. N-xani
ini-s xa n-tutuku-s. 10 N-ya'a-s xi'in ángel
nuu xyuku ɨɨn montón soldado, ijan
dada n-ya'a ka-s xi'in-ia nuu xyuku ɨnka
montón-s. Te n-xee-s xi'in-ia yekaa nde'a
do ichi jua'an xiti ñuu. Najaan mee ye'e
ya'a. N-xika-s xi'in-ia, te ndeka ña'a-ia
jua'an ɨɨn ichi xiti ñuu, te n-dandoo ña'a
ángel. 11 Ijan dada n-kutnuni ini-s xa
ndaa n-kee-s vekaa, te n-ja'an mee n-ja'an
ɨɨn-s: "Vitna n-xini-ro xa xandaa xakuiti
n-tunda'a Ianyuux ángel-ia xa dakaku
ña'a-ia nuu Herodes xi'in nuu ntdaa xa
n-juini se Judea xa kada ña'a-s."

12 Nu n-tuu ini-s xa n-kee-s vekaa,
n-xe'en-s ve'e María, dɨ'ɨ Sua. Dɨuni nani-s
Smarku. Kue'e ñayiu n-ka nataka xa ka
xijan ta'u-i ijan. 13 N-dakande Spedru
ye'e ndi'u nuu kɨu-ro nuke'e, te n-xe
koto ɨɨn dichi xinokuechi nani Rode nuu
jundu dakande. 14 N-najini-i tnu'u Spedru,
te ña najaan-i ye'e chi vichi n-kuvete-i.
N-kendava-i. Juan ndɨu-i xiti ve'e. N-xian
tnu'u-i ñayiu xyuku xiti ve'e xa Spedru
nujuiin ye'e. 15 Ka xia'an ñayiu jan nuu-i:

—Lilu-n.

Ko xia'an na'i-i xa dɨu te dɨu Spedru.

Ka xia'an ntuku ñayiu jan:

—Axa ñadu mee-s, axa ángel-sɨ xu.

16 Dani dakande Spedru ye'e. Nu n-ka
najaan ñayiu ye'e jan n-ka xini-i Spedru, te
n-ka yu'u anu-i. 17 Te n-ndone'e nda'a Spe-
dru xa maxku ja'an koio ka-i, te n-najani-s
nuu-i janda n-kuu xa n-kine'e ña'a Ianyuux
vekaa. Dɨuni xia'an-s:

—Juña tnu'u koio-n xa'a Jacob xi'in dava
ka ñayiu ka kukanu ini Jesucristu.

Ijan dada n-kee-s; jua'an-s ɨnka lado.

18 Nu n-tuu, ña n-ka kutnuni ini soldado
nax n-kuu xa ñayo ka Spedru yɨndi'u, te
kue'e xa n-ka xani ini-s. 19 N-teku Herodes
xijan, te n-ta'u tniu-s xa na jɨn nunduku
ña'a koio soldado-s, ko ñayo-s n-nani'i ña'a.
N-kana Herodes soldado-s vetniu xaxe'e xa
n-xino Spedru, te n-xijan tnu'u-s-sɨ nde
jua'an Spedru. N-ta'u tniu-s nuu dava ka
soldado-s xa n-ka xa'ni-s soldado n-ka xo
ndee Spedru jan.

N-xi'í Herodes

Nu n-ya'a xa'a, n-kee Herodes distrito
Judea. Vaxi-s Cesarea xa kutuu-s ijan.
20 Xaxe'e xa n-ka jantna'a Herodes xi'in
ñayiu Tiro xi'in ñayiu Sidón, xijan kuu
xa n-ka kida ɨnuu ñayiu ijan xa n-ka
xe koto-i-sɨ xa ndatnu'u-i xi'in-s. N-ka
daja'an-i ɨɨn se ndandɨ'ɨ xinokuechi nuu
Herodes xa na juña'a-s nuu Herodes xa
na ndumani koio-i xi'in-s. Blasto nani-s.
Xaxe'e xa nuu taxnuni Herodes kee xa ka
ndoñu'u-i, xijan kuu xa daa n-ka kida-i.

21 N-xantuu Herodes kɨu ndatnu'u-s xi'in
ñayiu ijan. Nu n-xee kɨu ndatnu'u-s xi'in-i,
n-ndadakutu-s mee-s da'ma xkui'no se ka
taxnuni. N-nukoo-s nuu silla nuu xko
nukoo-s xa taxnuni-s, te n-ja'an-s nuu
ñayiu xyuku ijan. 22 Nu n-ka teku-i xa
n-ja'an-s, n-ka kana-i:

—Ianyuux kuu se ja'an ya; ñadu ñayiu —
ka kuu-i.

23 Dana ini n-kida ɨɨn ángel, ia xinokuechi
nuu Ianyuux, xa n-kane kue'e Herodes xax-
e'e xa ña n-najuen tnu'u-s Ianyuux nuu
ñayiu jan. N-xaxia'an tndaku, te n-xi'í-s.
24 Kɨu xi'in kɨu ka teku ka ñayiu tnu'u
Ianyuux jua'an, te kue'e ka-i ka kukanu ini
Jesucristu jua'an.
25 N-ka daxinokava Spalu xi'in Bernabé
tniu n-ka ja'an ñayiu xa kada-s, te n-ka
ndee-s Jerusalén. Xndeka-sɨ Sua, se dɨuni
nani Smarku, vaxi Antioquía.

13

N-ka tunda'a ñayiu Antioquía Spalu xi'in Bernabé xa kixi-s tɨtnɨ ñuu

1 Dava ñayiu kukanu ini Jesucristu xtuu
Antioquía, ka kuu se ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu, te dava-i ka kuu se ka dakua'a
ñayiu. Du'a xnani dava-s: Bernabé, Simeón,
Lucio, Manaén, Saulo du. Simeón ya, n-ka
xo dandee ña'a ñayiu Se Ñɨɨ Tnuu. Lu-
cio kuu se Cirene. Manaén n-xa'nu dava
xi'in Herodes, se n-taxnuni Galilea. 2 N-ka
xo ndadaka'nu-s Ianyuux te n-ka xo xio
ndite-s. Ɨɨn vuelta nɨni daa ka kida-s n-ja'an
Espíritu Ianyuux nuu-s:
—Kine'e dɨɨn Bernabé xi'in Saulo xa
nkada-s tniu-r ɨnka ñuu chi xaxe'e xijan
n-kaxi-r-sɨ.
3 Nu n-ya'a xa n-ka xijan ta'u-s nuu
Ianyuux xi'in xa n-ka xio ndite-s, n-ka
xajan ndodo-s nda'a-s dɨkɨ Bernabé xi'in
Saulo, te n-ka ja'an-s nuu-s xa na jɨ'ɨn koio-s
ɨnka ñuu.

N-ka dakua'a Bernabé xi'in Saulo ñayiu país Chipre

4-5 N-tunda'a ña'a Espíritu Ianyuux xa
kixi-s ñuu xi'in ñuu. N-ka kee-s. Vaxi
koio-s ñuu Seleucia. Xndeka-sɨ Sua vaxi
xa chindee ña'a-s. N-ka keé-s barcu Seleu-
cia xa vaxi koio-s ñuu nani Salamina país
nani Chipre. N-ka kixe'e-s ka ja'an-s tnu'u
Ianyuux xiti veñu'u ñayiu Israel xndaxio
ijan.
6 Nɨkani yu'u mar n-ka kixi-s xa nde
n-ka kixee-s ñuu nani Pafos. Ijan n-ka xe
juntna'a-s xi'in ɨɨn se Israel kida magia.
N-xo ja'an-s xa tnu'u Ianyuux ja'an-s, ko
ña ndaa. Barjesús nani-s. Dɨuni nani-s
Elimas. 7 Kunduu-s xi'in gobernador nani
Sergio Paulo. Yo kaxi ini Sergio Paulo jan.
N-kana-s Bernabé xi'in Saulo chi n-juini-s
xa kunini-s tnu'u Ianyuux. 8 Dɨu Elimas
kuu Magia. Elimas jan n-dada'an xa ja'an
ka Bernabé xi'in Saulo tnu'u Ianyuux nuu
gobernador jan, xa na ña'a jandixa ka-s xa
n-ka ja'an-s. 9 Saulo ya, dɨuni nani-s Spalu.
Ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux. N-nukonde'a-s
se kida magia jan. 10 Te n-ja'an-s:
—Da'ya Kui'na kuu-n. Xini u'u-n ntdaa
xava'a. Mee ni xa danda'u-n ñayiu. Mee ni
xa ña ndaa kida-n. ¿Nakuenda ña nujani-n
xa ja'an-n xa tnu'u Ianyuux kuu tnu'u vete?
11 Kada u'u ña'a Ianyuux vitna. Kuaa-n te ma
kuu xa kunde'a ka-n xa ndii nde na xee kɨu
nukonde'a-n.
Hora ijan ni n-kuaa Elimas, te n-nduku-s
ɨɨn ñayiu kuitañu'u ña'a. 12 Xaxe'e xa n-tna
ini gobernador jan xa n-ja'an Saulo xa
n-kida Cristu, Ia kuu Xto'o-ro, xi'in xaxe'e
xa n-xini-s xa n-ya'a Elimas, n-kukanu ini-s
Cristu.

N-ka dakua'a Bernabé xi'in Saulo ñayiu ñuu Antioquía, distrito Pisidia

13 N-ka keé Spalu xi'in se xndeka tna'a
xi'in-s barcu ñuu Pafos. N-ka kixee-s ñuu
Perge, distrito Panfilia. Ijan n-dandoo Sua
Spalu xi'in Bernabé, te n-xiko-s. Juan
nu'u-s Jerusalén. 14 N-ka ya'a Spalu xi'in
Bernabé Perge, te n-ka kixee-s ñuu Antio-
quía, distrito Pisidia. N-ka kɨu-s veñu'u
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel kɨu ka nde-
tatu-i, te n-ka nukoo-s. 15 Nu n-ya'a
n-ka'u ndodo tnu'u n-chidotnuni Moisés
xi'in tnu'u se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, n-ka ja'an se ka kida veñu'u jan nuu
Spalu xi'in nuu Bernabé:
—Dito, nux io ɨɨn xa ja'an-n nuu ñayiu xa
jan do'o-n-yɨ, ja'an koio-n vitna.
16 N-ndojuiin Spalu te n-ndone'e nda'a-s
nuu ñayiu xyuku ijan xa na kunini koio-i xa
ja'an-s. Te n-ja'an-s:
—Dito, Didi, kunini koio ndixi, ñayiu
ñatu kuu da'ya dana Israel, te ka jandixa-n
Ianyuux xi'in ndixi, ñayiu ka kuu da'ya
dana Israel. 17 N-kaxi Ianyuux xixitna
roo, ñayiu Israel, xa ku kuu-i da'ya-ia, te
n-kida-ia xa n-xini da'ya dana-i, te n-kuu
ñuu n-ka xo tuu-i país Egipto ɨɨn ñuu ka'nu.
Ijan dada n-kida-ia xa n-ka kee-i nación
ijan. 18 N-kundee ini Ianyuux xa ñatu n-ka
jandixa ña'a xixitna-ro, na n-ka xo tuu-i
nuu ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau uu
diko kuia. 19 N-danaa Ianyuux uxa nación

kuechi Canaán xa n-xia'an-ia ñu'u ijan xix-
itna-ro. [20] Koon yodo cientu kuia n-kuu
ntdaa xa'a.

'Ijan dada n-kida Ianyuux xa n-ka tax-
nuni se ka kuu juexi nuu ñayiu Israel
nde kɨu n-xo tuu Samuel, se n-ja'an tnu'u
Ianyuux nuu-i. [21] Ijan dada n-ka xijan se
Israel nuu Ianyuux ɨɨn rey taxnuni nuu-s,
te n-xia'an Ianyuux Saul, se kuu da'ya
yɨɨ Cis, da'ya dana Benjamín. Uu diko
kuia n-taxnuni-s. [22] Ijan dada n-kine'e-ia-s,
te n-jantuu-ia David. Du'a n-ja'an-ia xa
n-kakune'e-ia-s: "Xini-r xa David, da'ya yɨɨ
Isaí, tna ini-s xa tna ini-r, te kada-s ntdaa xa
juini-r", kuu Ianyuux. [23] N-kida Ianyuux xa
ɨɨn da'ya dana David ya kuu Ia dananita'u
ña'a roo xa ka kuu-ro da'ya dana Israel na
n-ja'an-ia.

[24] 'Na ta kixe'e ka Jesús xa kada-ia tniu
Ianyuux, xá n-xo ja'an Sua tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu Israel. N-xo ja'an-s xa na natu
ini koio-i xa n-ka kida-i kuechi, te na juen-
dute-i. [25] Nu n-kuyatni xa jɨn ndɨ'ɨ tniu Sua,
te n-ja'an-s: "Tuku se kuu-r, ñadu se ka xani
ini-n xa kuu-s kuu-r. Na jɨn ndɨ'ɨ tniu-r,
kixi ɨɨn ia ndandɨ'ɨ ka dada ru'u." Xaxe'e
xa ndandɨ'ɨ-ia, ni xa nandaxi-r correa ndixa
yɨ'ɨ-ia ñatu natau.

[26] 'Ntdaa-ro n-ka teku xa n-ja'an Ianyuux
xa nanita'u koio-ro. Nani daña xa ka
kuu-da da'ya dana Abraham, dani ndixi
ñayiu ñatu ka kuu da'ya dana Israel ka
jandixa Ianyuux. [27] Ñayiu n-ka xio Jerusalén
xi'in se n-ka taxnuni nuu-i, ña n-ka kutnuni
ini-i xi'in-s jundu kuu Jesús, ni ña n-ka
kutnuni ini-i tnu'u n-chidotnuni se n-ka
ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu juini n-ka xo
ka'u-i libru yodotnuni tnu'u-s xiti veñu'u
ntna'a kɨu n-ka xo ndetatu-i. N-xetna'a xa
xyodotnuni nuu libru-s ná n-ka ja'an-i nuu
se ka taxnuni nuu-i jan xa ka'ni-s Jesús.
[28] Juini n-ka xo na'a-i xa ñatu io xa kuú-ia
chi ña tuu na kuechi-ia n-xio, n-ka ja'an-i
nuu Pilato xa ka'ni-s-ia. [29] Nu n-ya'a ntdaa
xa xyodotnuni xa ya'a-ia, n-ka nune'e-s-ia
nuu curuxi, te n-ka chinduxi-s-ia yau kava,
[30] ko n-nadandoto Ianyuux-ia. [31] Tɨtnɨ vuelta
n-ka xini ña'a ñayiu n-kunduu xi'in-ia nde
Galilea xi'in nde Jerusalén, te dɨu-i ka na-
jani xa n-ka xini-i xa n-nandoto-ia nuu
ñayiu.

[32] 'Xa ka najani daña vitna, xijan n-ja'an
Ianyuux nuu xixitna-ro xa ya'a. [33] N-xetna'a
xa'a xaxe'e roo xa ka kuu-ro da'ya dana
Abraham na n-nadandoto-ia Jesús ná yo-
dotnuni nuu Salmo kuu uu. Du'a yodot-
nuni: "Ndo'o ku kuu Da'ya Yɨɨ-r vitna, chi
mee-r n-nduu taa-n." [34] Xa daa nga n-ja'an
Ianyuux xa nadandoto-ia Jesús te ma tɨu
yɨkɨ kuñu-ia. Dɨuni yodotnuni: "N-xia'an-r
tnu'u-r David xa chindee chituu ña'a-r, te
xandaa xakuita kada-r xijan." [35] Dɨuni yo-
dotnuni: "Ma juejoon-n xa tɨu yɨkɨ kuñu
Ia ii." [36] N-xinokuechi David nuu ñayiu
ñuu-s na n-xo tuu-s ná n-ta'u tniu Ianyuux
nuu-s xa junukuechi-s. Ijan dada n-xi'í-s
te n-xe konduxi-s nuu n-ka xe konduxi
taa-s xi'in xixitna-s te n-tɨu yɨkɨ kuñu-s,
[37] ko Jesús, n-nadandoto ña'a Ianyuux, te ña
n-tɨu yɨkɨ kuñu-ia. [38] Xijan kuu xa kachit-
nu'u ña'a-da xa taxkanu ini Ianyuux kuechi
n-ka kida-ro xaxe'e xa n-xi'í Jesús. Ñatu
kida ley n-chidotnuni Moisés xa ndunini
koio-n, [39] ko n-kida Ianyuux xa ntdaa ñayiu
ka kukanu ini Jesús n-ka ndunini. [40] Koo
koio-n cuedado xa maxku ya'a koio-n ná
n-ka chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Du'a n-ka chidotnuni-s:

[41] Ndo'o, ñayiu ña xe ini tnu'u ja'an-r, kunini
koio xa na ja'an-r.
Kuna'a koio-n xa ya'a ɨɨn xa ya'a, te kɨ ini
koio-n.
Naa koio-n.
Kuna'a koio-n xa kue'e xa kada-r, te yu'u
koio-n.
Nde na ya'a xijan, ijan dada kuú koio-n.
Juini na ja'an ɨɨn ñayiu nuu nax ya'a kɨu
ijan,
ma jandixa-n xa daa ya'a
—kuu Spalu, n-xia'an-s nuu ntdaa ñayiu
xyuku ijan.

[42] Nu n-kee Spalu xi'in se xnetna'a xi'in-s
veñu'u ñayiu ka kuu yatnu'u Israel, te
n-ka ja'an se ñatu ka kuu yatnu'u Israel
nuu-s xa na ja'an ntuku-s tnu'u ya'a ɨnka
sabado. [43] Nu n-tu'u veñu'u te kue'e ñayiu
ka kuu da'ya dana Israel xi'in ñayiu xne'e
tnɨɨ mudu ñayiu Israel n-ka xe kuitandijun
Spalu xi'in Bernabé. N-ka ja'an-s nuu ñayiu
ijan xa na jandixa koio ka-i tnu'u Ianyuux,
te na kada na'i-i xa juini-ia.

[44] Na xee una kɨu te nadaa nga ñayiu ñuu
ijan n-ndoñu'u xa ntdaa-i nataka koio xa
kunini koio-i tnu'u Ianyuux, [45] ko nu n-ka
xini dava se ka kuu da'ya dana Israel xa
kue'e ñayiu n-ka nataka, n-ka kukuedi ini-s,

te n-ka kixe'e-s ka jan tnu'u-s Spalu, te n-ka
ja'an-s xa ñatu ja'an-s tnu'u ñukax ini. 46 Ña
n-yu'u Spalu xi'in Bernabé xa ja'an-s te ka
xia'an-s:
—Ki'na ka nuu ndixi xa ka kuu-n da'ya
dana Israel io xa ja'an koio-da tnu'u
Ianyuux, ko xaxe'e xa ñatu ka xe ini-n
tnu'u-ia xyodotnuni, te ka xani ini-n
xa ña natau xa kutuu-n xi'in-ia nɨkava
nɨkuita, xijan kuu xa jɨ'ɨn koio-da ñuu ñayiu
ñatu ka kuu yatnu'u-ro xa ja'an koio-da
tnu'u Ianyuux nuu-i 47 chi du'a n-ta'u tniu
Ianyuux nuu-da. N-ja'an-ia:
N-tetutniu ña'a-r xa ku kuu-n kuenda kɨu
ɨɨn xa datnuni nuu ñayiu ña ka kuu
yatnu'u Israel.
Juña tnu'u-n nɨkaxiko ñuñayiu nax io xa
kada ñayiu xa na nanita'u koio-i
—kuu Spalu, xia'an-s.
48 Nu n-ka teku ñayiu ñatu ka kuu yat-
nu'u Israel tnu'u ya'a n-ka kuvete-i, te n-ka
nukuita-i ka najuen tnu'u-i Ianyuux. Ntdaa
ñayiu n-ñu ini Ianyuux xa kutuu koio-i
nɨkava nɨkuita andɨu, n-ka kukanu ini Jesu-
cristu. 49 Nitu'u región ijan n-ka teku ñayiu
tnu'u Ianyuux. 50 Juini kue'e ñayiu n-ka teku
tnu'u-ia, ko dava ñayiu Israel n-ka daja'an-i
ñadɨ'ɨ ndandɨ'ɨ ña ka jandixa Ianyuux xi'in
se unu ndandɨ'ɨ ñuu-i xa kada u'u koio-ña
xi'in-s Spalu xi'in Bernabé, te n-ka xijun
ña'a-i región ijan. 51-52 Ijan n-kine'e Spalu
xi'in Bernabé ndixa-s te n-ka kɨdɨ-s xe'e-s
xa na kee ñuyaka ñuu jan xa najini ñayiu jan
xa kuechi kuu xa n-ka kida-i, te n-ka ndee-s.
Vichi n-ka kuvete ñayiu ka kukanu ini Je-
sucristu, te ñu'u ña'a Espíritu Ianyuux. Te
jua'an Spalu xi'in Bernabé ñuu nani Iconio.

14

N-ka xee Pablo xi'in Bernabé ñuu Iconio

1 N-ka xee-s Iconio, te n-ka xe'en-s veñu'u
ñayiu Israel nani xko kida-s xa dakua'a-s
ñayiu ijan. Kue'e ñayiu kuu yatnu'u Israel
xi'in ñayiu Grecia n-ka kukanu ini Jesu-
cristu chi kaxi n-ka ja'an-s. 2 N-ka daja'an
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel ña n-ka kukanu
ini Jesucristu ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u
Israel jan xa jini u'u-i ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu. 3 Tɨtnɨ kɨu n-ndoo Spalu xi'in
Bernabé ijan. Ñatu n-ka yu'u-s xa ja'an-s
tnu'u Ianyuux chi n-ka kukanu ini-s xa
chindee ña'a-ia. N-ka ja'an-s xa dananita'u
Ianyuux ñayiu juini n-kida-i kuechi,
te n-kida-ia xa n-ka kida-s milagru xa jini
ñayiu jan xa va'a-ia. 4 Ñatu ɨnuu n-ka xani
ini ñayiu ñuu jan. Dava-i n-ka nujuiin xi'in
xi'in ñayiu Israel, dava-i n-ka nujuiin xi'in
xi'in se n-tunda'a ña'a Jesús. 5 N-ka kida
ɨnuu ñayiu ñatu kuu yatnu'u Israel xi'in
ñayiu kuu yatnu'u Israel xi'in juxtixia xa
kada u'u koio-s se n-tunda'a ña'a Jesús, te
janña'a koio-s yuú xa ka'ni ña'a-s. 6 Nu
n-teku Spalu xi'in Bernabé, te n-ka xino-s.
Jua'an koio-s ñuu nani Listra xi'in ñuu
nani Derbe, distrito Licaonia. Ijan dada
n-ka xe'en-s ntaka ñuu xndaxio región ijan.
7 Dɨuni n-ka ja'an-s nuu ñayiu ijan nax io xa
kada koio-i xa na nanita'u-i.

N-ka jani ñayiu ñuu Listra Spalu yuú

8 Ñuu Listra io ɨɨn se ña kuu kaka chi
daa n-kaku-s. 9 N-xee-s nuu dakua'a Spalu
ñayiu ñuu ijan, xa kunini-s tnu'u ja'an-s, te
n-ndakoto ndee ña'a Spalu, te n-tuu ini-s
xa kukanu ini se ijan xa ndadava'a ña'a
Ianyuux. 10 Ijan dada xee n-ja'an Spalu.
Xia'an-s nuu-s:
—Ndojuiin-n, te kunujuiin ndaa-n.
Nuni'no ni n-ndojuiin se ijan. N-xe kan-
dava-s, te n-xika-s. 11 Nu n-ka xini ñayiu xa
n-kida Spalu, n-ka nukuita-i ka kana-i. Yu'u
mee-i n-ka xetniu-i. Ka xia'an-i:
—N-ka juun ianyuux ñuu-ro. Ná xndaa
seyɨɨ xndaa-ia.
12 N-ka xani ini-i xa Bernabé kuu ianyuux
nani Júpiter te Spalu kuu ianyuux nani
Mercurio xaxe'e xa kue'e ka n-ja'an Spalu
dada Bernabé. 13 Xndeka dutu ndadaka'nu
ianyuux nani Júpiter xi'in ñayiu ñuu jan
nkutu n-ka xee veñu'u katuu yu'u ñuu
nuu kɨu-ro xa ka'ni koio-s-tɨ xa ndadaka'nu
koio-s se n-tunda'a ña'a Jesús n-kuu. Dɨuni
xne'e-s corona ita n-ka xee. 14 Nu n-ka xini
Spalu xi'in Bernabé xa ka kuu ñayiu ijan
xi'in dutu jan xa ndadaka'nu ña'a koio-i,
n-ka ndata-s du'nu-s chi ña n-juini-s xa daa
kada-i, te n-ka kendava-s. N-ka xee-s nuu
xyuku-i. N-ka kana-s:
15 —¿Nakuenda xa daa ka kuu-n xa kada
koio-n u? Ñayiu ka kuu-da, ná ka kuu-n de.
N-ka kixee-da xa ja'an-da xa dandoo koio-n
xa ka kida-n chi ñadu xava'a kuu, te io xa
kukanu ini-n Ianyuux ndixa. Na kachit-
nu'u ña'a-da jundu kuu Ianyuux ndixa, Ia
n-kidava'a andɨu, ñuñayiu, mar xi'in ntdaa
xa io nuu ndruni xa'a xa na jini-n jundu
kuu-ia. 16 Juini n-xejoon Ianyuux xa n-ka

tnɨɨ-n xi'in dava ka ñayiu ñuñayiu nudɨɨn
ichi te ñayo-n n-ka tnɨɨ ichi-ia, 17 ko dani
kida ña'a-ia xava'a xa na jini koio-n jundu
kuu-ia. Dɨu-ia dajuun dau ñuu-n, te kida-ia
xa kane nuu ñu'u-n. Mee-ia kida xa xe
kandita xa ka xaxi-n te ka kudɨ ini-n —kuu
Spalu, xia'an-s nuu ñayiu jan.
18 Juini du'a n-ka ja'an-s ntdaa xa'a, ko
xaku nga ma jandixa ña'a koio-i chi dani
ka kuu-i xa ka'ni-i nkutu jan xa ndadaka'nu
ña'a koio-i.
19 Nu n-xika kɨu n-ka xee se ka kuu yat-
nu'u Israel xndaxio Antioquía xi'in Iconio
ñuu Listra xa n-ka daja'an-s ñayiu Listra
jan xa jani koio-i Spalu yuú. Te daa n-ka
kida-i. N-ka xani ini-i xa n-ka xa'ni-i-sɨ, te
n-ka ñu'u ña'a-i xa n-ka kine'e ña'a-i yu'u
ñuu jan, 20 ko nuu n-ka naduku nduu ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu nuu katuu Spalu,
n-ndokoo-s. Ñatu n-xi'í-s. Te juan ndɨu
ntuku-s ɨnka vuelta ñuu jan. Kɨu kuu uu
n-ndee-s xi'in Bernabé ijan, te ka xe'en-s
ñuu Derbe.
21 N-ka ja'an-s nuu ñayiu Derbe nax kada-i
xa nanita'u-i, te kue'e-i n-ka kukanu ini
Jesucristu, te juan ndixi koio-s ñuu Lis-
tra. Ijan dada n-ka ndixi-s Iconio, te n-ka
ndixi-s ñuu nani Antioquía katuu Pisidia.
22 Ntdaa ñuu ya'a n-ka ja'an-s nuu ñayiu
ka jandixa Jesucristu xa na kukanu ini
na'i-i-ia; maxku kande ini-i-ia. N-ka ja'an-s
nuu ñayiu jan xa yo nda'u ya'a koio-i xa
kɨu tna'a-i nuu ñayiu jandixa xa taxnuni
Ianyuux nuu-i. 23 Dɨuni n-ka kaxi ni'no-s
se taxnuni koio nuu ñayiu kukanu ini Je-
sucristu ntaka ñuu n-ka xe'en-s. N-ka
xijan ta'u-s xi'in ñayiu ntaka ñuu n-ka
xe'en-s nuu Ianyuux, te dɨuni n-ka xio
ndite-s xi'in-i. Ntaka ñuu nuu n-ka xe'en-s
n-ka dandoo-s se taxnuni koio jan nda'a
Ianyuux, Ia n-ka kukanu ini-s.

*N-ka nangondita Spalu xi'in Bernabé An-
tioquía, distrito Siria*

24 N-ka ndee-s Pisidia. N-ka ndixi-s Pan-
filia, te n-ka ndixi-s Perge. 25 Nu n-ya'a n-ka
ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ñuu ijan,
ijan dada juan nu'u-s Atalia. 26 Ijan n-ka
keé-s barcu xa juan nu'u-s Antioquía, Siria,
ñuu nuu n-ka xijan ta'u ñayiu nuu Ianyuux
xa chindee ña'a-ia xa kada-s nduu-s tniu
dijan n-ka daxinokava-s. 27 Nu n-ka naxee-s
Antioquía, n-nadataka-s ntdaa ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu te n-ka najani-s xa
yo n-kidatniu Ianyuux anu ñayiu hora n-ka
kida-s tniu-ia. Dɨuni n-ka najani-s xa
n-kida-ia xa ñayiu ñatu kuu da'ya dana Is-
rael n-ka teku tnu'u-ia te n-ka kukanu ini-i
Jesús. 28 Na'a n-ka xo tuu Spalu xi'in Bern-
abé ñuu Antioquía xi'in ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu.

15

*N-ka nataka ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
Jerusalén, te n-ka ndatnu'u-i nax kada-i*

1 Tiempu ijan n-ka kixee ka se Israel An-
tioquía. N-ka kixe'e-s xa ja'an-s nuu se
ka kukanu ini Jesucristu xa ma nanita'u
koio-s nuxa ma juejoon-s xa ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii-s ná n-chidotnuni Moisés. 2 N-ka
jantna'a tnu'u Spalu xi'in Bernabé xi'in se
ijan xaxe'e xa du'a ka ja'an-s. Xaxe'e xa
ñatu n-ka kuu ɨnuu-s, xijan kuu xa n-ka
nduku-s dava se xyuku ijan xa jɨ'ɨn koio-s
xi'in Spalu xi'in Bernabé Jerusalén xa kada
ɨnuu koio-s xi'in dava ka se n-tunda'a ña'a
Jesús xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu ñuu Jerusalén nuu
janda koo.
3 Ijan dada n-ka tunda'a-s-sɨ xa jua'an
koio-s ijan. Nu n-ka ya'a-s región Fenicia
xi'in distrito Samaria, n-ka najani-s nuu
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu io ijan xa
n-ka dandoo ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u
Israel kuechi n-ka kida-i, te n-ka kukanu
ini-i Jesucristu. Nu n-ka teku ñayiu ijan
xa'a, yo n-ka kuvete-i.
4 Nu n-ka xee Spalu xi'in Bernabé
Jerusalén, n-ka kuva'a anu ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu jan xi'in se n-tunda'a ña'a
Jesús xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu
ka kukanu ini-ia nuu-s ɨɨn ɨɨn-s. Ijan dada
n-ka najani-s xa yo n-kidatniu Ianyuux na
n-ka kida-s tniu-ia. 5 N-ka ndojuiin dava
se fariseu ka kukanu ini Jesucristu, te n-ka
ja'an-s:
—Se ka kukanu ini Jesucristu te ñatu
kuu-s yatnu'u Israel, io xa ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii-s te dɨuni io xa jandixa-s ley
n-chidotnuni Moisés.
6 Ijan dada n-ka nataka ntuku se
n-tunda'a ña'a Jesús xi'in sexa'nu ka
taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
xa kada ɨnuu-s nuu janda koo xa'a. 7 Nu
n-ya'a xa na'a ka ndatnu'u-s, ijan dada
n-ndojuiin Spedru te n-ja'an-s:
—Dito, Ñani, xna'a mee-n xa xá n-kuna'a
n-kaxi ña'a Ianyuux daña nuu-n xa ja'an-da

tnu'u-ia nuu ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u
Israel xa na jandixa koio-i Jesucristu. [8] Kida
Ianyuux, Ia xini janda kuu anu ñayiu, xa
n-ka tuu ini dava ñayiu ñatu kuu ñayiu
Israel xa xe ini-ia-i chi n-kida-ia xa n-keé
ña'a Espíritu-ia ná n-kida-ia xa n-keé ña'a
Espíritu-ia roo. [9] Ñatu ja'an-ia xa va'a ka
roo dada ñayiu ijan chi n-kida-ia xa n-ka
ndunini-i xaxe'e xa ka kukanu ini-i Jesu-
cristu. [10] Maxku ku kototnuni-n Ianyuux xa
jini-n nu jɨn tna'a tnu'u-ia a ña'a. Ka ja'an-n
xa na jandixa koio ñayiu ñatu kuu yatnu'u
Israel n-ka kukanu ini Jesucristu ɨɨn xa ni
roo, ni xixitna-ro ña n-ka jandixa. [11] Nani
n-dananita'u du'a ña'a Taa-ro Ianyuux xax-
e'e xa va'a-ia, dani n-dananita'u du'a-ia
ñayiu ijan —kuu Spedru, xia'an-s.

[12] Ijan dada ñatu n-ka ja'an ka-s. Te nanii
nga n-ka xo nini-s xa n-ka ja'an Bernabé
xi'in Spalu. N-ka najani Bernabé xi'in Spalu
xa n-kida Ianyuux xa n-ka kida-s milagru xa
kunde'a ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel.
[13] Nu ndɨ'ɨ n-ja'an-s, n-ja'an Jacob:

—Dito, Ñani, kunini koio-n xa na
ja'an-da. [14] N-najani Simón janda n-kixe'e
Ianyuux xa kunda'u ini-ia ñayiu ñatu
ka kuu yatnu'u Israel, te n-kuda'ya-ia-i.
[15] N-nakaxtna'a xa n-najani-s xi'in xa n-ka
chidotnuni se n-ka xo ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Du'a n-chidotnuni ɨɨn-s:
[16] Ja'an Ianyuux:

"Na ya'a xa'a te xee ntuku-r te kada-r
xa taxnuni da'ya dana David ɨnka
vuelta.
Kuenda kɨu ve'e jungoio ka kuu da'ya
dana-s.
Ndadava'a xee-r xa n-tɨu.
Ndone'e xee-r xa jungoio.
[17] Xa'a kada-r xa na kua'a najini dava
ka ñayiu xndaxio nación ñuñayiu
jundu kuu-r.
Te kundeka-r-yɨ.
Du'a ja'an mee-r, Ia kada xa'a", kuu-ia,
n-ja'an-ia.
[18] Xa ama n-ja'an-ia xa'a.

[19] 'Ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel,
te n-ka dandoo-i kuechi n-ka kida-i, te
jandixa-i Ianyuux, tu ini-da xa ñatu io va'a
xa ta'u tniu-ro nuu-i xa jandixa koio-i ntdaa
ley Moisés chi ma ndaku-i xa jandixa-i.
[20] Diko ni xa'a na chidotnuni-ro nuu tutu
jɨ'ɨn nuu-i xa na jandixa-i: Maxku kaxi
koio-i kuñu n-yodo yuku nuu altar-yɨ.
Maxku kava seyɨɨ, ni ñadɨ'ɨ xi'in ñayiu ñatu
n-tnunda'a xi'in-s. Dɨuni maxku kaxi-i
kuñu kɨtɨ n-xe'ne, ni maxku kaxi koio-i nɨñɨ
kɨtɨ [21] chi xa daa nga, ka ka'u ndodo ñayiu
ka xe'en veñu'u jan xa'a ntna'a ɨɨn ɨɨn ñuu
nuu xndatuu veñu'u ñayiu Israel ntna'a kɨu
ndetatu-ro —kuu Jacob, xia'an-s.

N-ka tunda'a ñayiu n-ka nataka Jerusalén carta nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ñatu ka kuu ñayiu Israel

[22] N-ka kendoo se n-tunda'a ña'a Jesús
xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu xi'in ntdaa ñayiu ka
kukanu ini-ia xa kaxí-s se tunda'a-s jɨ'ɨn
xi'in Spalu, Bernabé Antioquía. N-ka kaxí-s
Silas xi'in Judas. Dɨuni nani Judas Barsabás.
Ka kuu-s se ndandɨ'ɨ nuu ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu. [23] Du'a n-ka chidotnuni-s nuu
carta n-ka tunda'a-s:

"Dito, Ñani, xa ka kuu-n ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu, te xndaxio-n Antioquía, Siria
xi'in Cilicia. Ndajan tnu'u ña'a ntdaa daña,
se n-tunda'a ña'a Jesús xi'in sexa'nu ka
taxnuni nuu-da. [24] N-ka teku tnu'u-da xa
dava ñayiu xndaxio ya'a n-ka xee dian, te
ka daka ni'no ña'a-i chi tuku ka dakua'a
ña'a-i. Ñayo-da n-tunda'a-i. [25] Xijan kuu
xa n-ka kida ɨnuu-da xa n-ka kaxi-da se
tunda'a koio-da juan xee dian xi'in Bernabé
xi'in Spalu, se unu mani xi'in-ro. [26] Ña tuu
nax vi'i koio se ya'a vida-s juini na kuú-s
xaxe'e Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro. [27] N-ka
tunda'a-da Judas xi'in Silas juan xee dian
xa na kachitnu'u ña'a koio-s xa'a. [28] Ntdaa
daña xi'in Espíritu Ianyuux ka xani ini xa
maxku ta'u tniu-da xa jandixa koio-n ɨɨn xa
ma ndaku-n xa jandixa-n. [29] Xa io xa jandixa
koio-n kuu xa'a: Maxku kaxi koio-n kuñu
n-yodo yuku nuu santu. Maxku kaxi koio-n
nɨñɨ, ni kuñu kɨtɨ n-ka xe'ne. Maxku kava
seyɨɨ, ni ñadɨ'ɨ xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a
xi'in-s. Nuxa na jandixa koio-n ntdaa xa'a
kee koio-n xava'a", kuu tutu n-ka chidot-
nuni-s.

[30] Ijan dada n-ka xanu ichi-s Bernabé xi'in
Spalu xi'in se n-ka kaxí-s xa vaxi koio-s An-
tioquía. Nu n-ka xee-s ijan nadataka-s nt-
daa ñayiu ka kukanu ini Jesucristu, te n-ka
xia'an-s carta jan. [31] Nu n-ka ka'u ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu carta jan, n-ka teku-i
tnu'u kanu ini xyodotnuni, te n-ka kuvete-i.
[32] Na'a n-ka ja'an Judas xi'in Silas nuu ñayiu
xyuku ijan xa na kukanu ini ka-i Jesucristu
te n-ka xia'an-s nuu-i xa na koka'nu anu

koio-i. Dɨuni se ka ja'an nuu ñayiu tnu'u
n-ja'an Ianyuux ka kuu-s. 33-34 Jeen kɨu n-ka
ndoo-s ijan. Ijan dada n-ka najanu ichi ña'a
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu io Antioquía
jan, te n-ka ja'an-i xa na nu'u koio-s xandaa
xavatu nuu se n-ka tunda'a ña'a. 35 Spalu
xi'in Bernabé n-ka ndoo Antioquía, te kue'e
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio ijan
n-ka dakua'a xi'in-s dava ka ñayiu ñuu jan.
N-ka xo ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu-i xa na
nanita'u koio-i.

Ñatu n-kuu ɨnuu Spalu xi'in Bernabé

36 N-ya'a tɨtnɨ kɨu te n-ja'an Spalu nuu
Bernabé:
—Na nkoto-ro ñayiu ka kukanu ini Je-
sucristu ntdaa ñuu xa n-xe'en-ro nuu
n-dakua'a-ro ñayiu tnu'u Ianyuux nuu
janda xtuu-i.
37 N-juini Bernabé xa kandeka koio
ntuku-s Sua kixi. Dɨuni ka dandee ñayiu
Sua ya Smarku. Daa n-juini Bernabé, 38 ko
ñatu n-juini Spalu xaxe'e xa n-dandoo
ña'a-s distrito Panfilia. N-nangondita Sua,
te ña n-kandeka tna'a ka-s xa kadatniu
ka'nu-s. 39 N-ka jantna'a tnu'u Spalu xi'in
Bernabé chi ña n-kuu ɨnuu-s. Nudɨɨn kixi
ntuku-s. Ndeka na'i Bernabé Smarku vaxi
ntuku. N-ka keé-s barcu xa vaxi ntuku-s
Chipre. 40 Spalu n-kaxí Silas xa kunduu-s
xi'in-s. N-ka xijan ta'u ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu nuu Ianyuux xa na chindee-ia-s,
te n-ka kee-s ñuu Antioquía. 41 N-ka kexio-s
Siria, te n-ka nxee-s ñuu kuechi distrito
Cilicia. N-ka ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu ijan xa na kukanu ini koio ka-i
Jesucristu.

16

N-xeka tna'a Timoteo xi'in Spalu xi'in Silas

1 Ijan dada n-ka kixee-s ñuu Derbe xi'in
Listra. Ijan io ɨɨn se kukanu ini Jesucristu
nani Timoteo. Dɨ'ɨ-s kuu ɨɨn ñá kuu yat-
nu'u Israel. Dɨuni kukanu ini-ña Jesucristu.
Taa-s kuu se Grecia. 2 Ka ja'an ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu ñuu Listra xi'in Iconio
xa va'a Timoteo. 3 Xaxe'e xa n-juini Spalu xa
kunduu-s xi'in Timoteo n-ja'an-s xa ta'nde
ndodo ñɨɨ nuu ii-s xa maxku tu u'u ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel xndaxio ijan chi ntdaa-i
ka xini xa taa-s kuu se Grecia. 4 Ntdaa ñuu
nuu n-ka ya'a-s, n-ka xian tnu'u-s ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu nax n-ka kida ɨnuu
se n-tunda'a-ia xi'in sexa'nu ka taxnuni
nuu ñayiu ka kukanu ini-ia io Jerusalén.
Dɨuni n-ka ja'an-s xa na jandixa koio-i xijan.
5 Xijan kuu xa n-ka kukanu ini ka ñayiu jan
Jesucristu, te kɨu xi'in kɨu n-ka kɨu tna'a ka
ñayiu nuu-i.

N-tutuku Spalu xa n-xini-s ɨɨn se Macedo-
nia

6 Xaxe'e xa ña n-juini Espíritu Ianyuux xa
ja'an koio-s tnu'u-ia ñuu kuechi provincia
nani Asia, xijan kuu xa n-ka kixee-s región
Frigia xi'in Galacia. 7 Ijan dada n-ka kixee-s
distrito Misia. N-ka juini-s xa jɨ'ɨn koio-s
región Bitinia, ko ñatu n-xejoon Espíritu
Jesús xa jɨ'ɨn koio-s ijan. 8 N-ka ya'a-s dava
ñuu kuechi Misia, te n-ka kixee-s ñuu nani
Troas. 9 Xakuaa ijan n-kida Ianyuux xa
n-xini Spalu ɨɨn se distrito Macedonia xa
nujuiin-s te n-ja'an-s: "Xee-n Macedonia te
chindee ña'a-n ntdaa daña, ñayiu xndaxio
ijan."
10 Nu n-ya'a xa n-tutuku Spalu xa
n-xini-s ɨɨn se n-xini-s, te hora ijan ni
n-ka kidatu'a-da mee-da xi'in-s xa kixi
koio-da Macedonia. N-ka kutnuni ini-da
xa Ianyuux n-kana ña'a xa na ja'an koio-da
nuu ñayiu ñuu ijan nax kada-i xa nanita'u-i.

Xa n-ya'a Spalu xi'in Silas ñuu Filipos

11 N-ka keé-da barcu yu'u mar Troas, n-ka
ya'a ndaa-da nde Samotracia, te kɨu kuu uu
n-ka kixee-da ñuu Neápolis. 12 N-ka ndee-da
Neápolis te n-ka kixee-da ñuu Filipos, ñuu
kunuu nuu ñuu kuechi xndatuu distrito
Macedonia. Jeen kɨu n-ka xo tuu-da ijan.
13 Kɨu ndetatu ñayiu ka kuu yatnu'u Israel
n-ka xe'en-da yu'u ndute xika de'va yu'u
ñuu Filipos nuu ka xko nataka ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel xndaxio ijan xa ka xijan
ta'u-i chi kuu tnu'u xa ijan ka nataka-i.
N-ka nukoo-da, te n-ka dakua'a-da ñadɨ'ɨ
xyuku ijan. 14 Ñá Tiatira kuu ɨɨn-ña, te
Lidia nani-ña. Diko-ña da'ma tndee te ya'u.
Xko ndadaka'nu-ña Ianyuux. N-kida-ia xa
n-xo nini va'a-ña tnu'u n-ja'an Spalu. 15 Te
n-xendute-ña xi'in ntdaa familia-ña. Ijan
dada n-ja'an-ña nuu-da ntdaa-da:
—Nux ka xani ini-n xa xandaa xakuiti
kukanu ini-da Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, na
jɨ'ɨn-ro ve'e-da, te ndoo koio-n ijan —
kuu-ña.
Juexa n-kida-ña xa n-ka ndoo-da ve'e-ña.

*N-ka k*ɨundi'u Spalu xi'in Silas vekaa

16 Ɨin vuelta ka xe'en-da nuu ka xijan
ta'u-da xi'in-ña nuu Ianyuux, te n-ka xe
juntna'a-da xi'in ɨin dichi dɨ'ɨ ñu'u ña'a ɨin
espíritu kida xa xinitnuni-i. Kue'e tvini
n-ka xo ni'i ñayiu ka kuu xto'o-i. 17 N-xe
kuitandijun ña'a-i ntdaa-da xi'in Spalu, te
kana-i:
—Te ya'a ka kuu te ka xinokuechi nuu
Ianyuux ndixa tuu andɨu, Ia taxnuni ka, te
n-ka kixee-te xa ja'an-te nuu-n nax kada
koio-n xa nanita'u-n —kuu-i, kana-i.
18 Jeen kɨu n-xo kandijun ña'a-i, te daa
n-xo kana-i. Nanga ɨnka vuelta daa
kana-i te n-kiti ini Spalu, te n-ngokoo-s, te
n-ja'an-s nuu espíritu ñu'u anu-i:
—Xaxe'e xa n-tunda'a ña'a Jesucristu
ta'u tniu-r nuu-n: "Ta ndee anu-i" —kuu
Spalu, xia'an-s.
Te hora ijan ni n-dandoo espíritu jan
dichi ijan. 19 Nu n-ka xini xto'o-i xa ma
kuu ka xa ni'i-s tvini xaxe'e xa xinitnuni-i,
n-ka tnɨi-s Spalu xi'in Silas te xndeka ña'a-s
jua'an nuu ya'u ka'nu nuu xyuku juxtixia.
20 Ijan dada xndeka ña'a-s jua'an nuu juexi.
Ka xia'an-s:
—Yo ka daka ni'no se ka kuu yatnu'u
Israel ya ñayiu ñuu-ro te n-kida-s xa
n-ka ndandita-i nuu se ka taxnuni ñuu-ro
21 chi ɨnka mudu ka dakua'a-s-yɨ. Mayo-ro
jandixa xijan, ni ma tnɨi-ro mudu-s chi xn-
daxio tutu-ro xa ka kuu-ro ñayiu romano.
22 N-ka nataka ñayiu ñuu jan te dani n-ka
ja'an-i tuku. Ijan dada n-ka ta'u tniu juexi
xa dita koio policía da'ma Spalu xi'in Silas
xa janña'a koio-s vara. 23 Nu n-ya'a xa nde'e
n-ka janña'a-s, n-ka chindi'u ña'a-s vekaa.
N-ka ta'u tniu juexi nuu se xndee vekaa
xa va'a na kundee koio-s Spalu xi'in Silas
xa na ña'a kee koio-s. 24 Nu n-ka teku se
xndee vekaa xa du'a n-ta'u tniu nuu-s, n-ka
chindi'u-s Spalu xi'in Silas ɨin cuartu xiti
vekaa ka'nu, te n-ka chi'i-s xe'e-s yutnu kuu
cepo xa maxku kunu koio-s.
25 Nu n-kuu niu dava, n-ka xijan ta'u Spalu
xi'in Silas nuu Ianyuux. Dɨuni n-ka xita-s xa
ndadaka'nu-s-ia. Nɨni ka nakuetu-s xnini
dava se xyɨndi'u vekaa jan. 26 Dana ini nde'e
n-tnaa xa nde cimientu vekaa jan n-kanda,
te hora ijan ni najaan mee ntdaa yekaa jan
te n-ka nandaxi mee cadena xndijun xe'e
ntdaa se xyɨndi'u vekaa jan. 27 Nu n-ndoto
ɨin se ndee vekaa jan, n-xini-s xa xnune
yekaa jan, te n-tava-s espada-s xa ka'ni-s
mee-s, chi n-xani ini-s xa n-ka xino se
xyɨndi'u jan, 28 ko ña n-kuu xaxe'e xa n-kana
Spalu xa xia'an-s nuu-s:
—Maxku ña'a kada-n mee-n, chi nt-
daa-da xyuku na'i.
29 Ijan dada n-xijan se ndee vekaa jan
ɨin xa kutnuni, te n-kendava-s. Jua'an-s
cuartu Spalu xi'in Silas, te n-kɨu-s. N-nɨ'ɨ-s
xaxe'e xa n-yu'u-s, te n-xe juiin xiti-s nuu-s
nduu-s. 30 N-kine'e-s Spalu xi'in Silas, te
n-xijan tnu'u-s-sɨ:
—¿Nax kada-da xa nanita'u-da u?
31 Xia'an Spalu xi'in Silas:
—Kukanu ini-n Jesús, Ia kuu Xto'o-da, te
nanita'u-n xi'in ñayiu xtuu nukee nuve'e-n.
32 Te n-ka ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu se
ndee vekaa jan xi'in nuu ntdaa ñayiu xtuu
ve'e-s. 33 Xakuaa ijan n-najini se ndee
vekaa jan nuu n-tnukue'e Spalu xi'in Silas.
Ijan dada n-xendute-s xi'in ntdaa familia-s.
34 Ijan dada n-ka kɨu-s ntdaa-s xi'in Spalu
xi'in Silas ve'e-s, te n-xia'an-s xa n-ka
xaxi-s. Yo n-ka kuvete se ndee vekaa jan
xi'in ñayiu xtuu nukee nuve'e-s xaxe'e xa
n-ka kukanu ini-s Jesucristu. Ijan dada n-ka
nangondita-s vekaa.
35 N-tuu datne, te n-ka tunda'a juexi
policía-s xa na dayaa-s Spalu xi'in Silas.
36 N-ka xee-s ijan, te n-ka xian tnu'u-s Spalu
xa n-ja'an juexi. Ka xia'an-s:
—N-ka tunda'a ña'a se ka kuu juexi xa
dayaa ña'a-da nduu-n. Xijan kuu xa ta
kee-n, te jɨ'ɨn-n xandaa xavatu.
37 Xia'an Spalu nuu policía jan:
—Ase xá n-ka janña'a, daña se xndaxio
tutu xa ka kuu-da se romano, nuu xyuku
ñayiu te n-ka chindi'u ña'a-s vekaa, te
ña n-xijan tnu'u ña'a-s ki'na ka nax n-ka
kida-da. Te vitna nax kuu xa ka juini-s xa
dana ini dayaa ña'a koio-s. Vaa ña'a xu. Na
kixi koio mee-s te na kine'e ña'a-s.
38 Ka nu'u policía, te n-ka najani-s tnu'u
ya'a nuu se ka kuu juexi. Yo n-ka yu'u-s
xa n-ka teku-s xa se romano ka kuu Spalu
xi'in Silas. 39 N-ka xe'en juexi vekaa xa ja'an
koio-s xa na taxkanu ini Spalu xi'in Silas xa
daa n-ka kida ña'a-s xi'in xa na kee koio-s
ñuu jan. 40 Nu n-kee Spalu xi'in Silas vekaa
jan, n-ka xe'en-s ve'e Lidia nuu ka nataka
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu. N-ka ja'an-s
xa na koka'nu anu-i. Te n-ka ndee-s ñuu
Filipos.

17

N-dakua'a Spalu xi'in Silas ñayiu ñuu Tesalónica

1 Do Anfípolis xi'in Apolonia ka kixi
Spalu xi'in Silas xa n-ka kixee-s ñuu
nani Tesalónica nuu io ɨɨn veñu'u ñayiu
Israel. 2 Nani xko kida Spalu ntna'a
sabado nuu n-xo xe'en-s, dani n-kida-s
Tesalónica. N-xo tuu-s ñuu ijan oko kɨu,
te ndruni sabado n-xe'en-s veñu'u ñayiu
Israel. N-ndatnu'u-s xi'in ñayiu Israel,
te n-kakune'e-s tnu'u Ianyuux yodotnuni.
3 N-xian tnu'u-s-yɨ xa n-xio xa nda'u ya'a
Cristu te na ya'a xa kuu-ia nandoto-ia.
N-ka'u ndodo-s nuu-i nuu daa yodotnuni.
Te n-ja'an ka-s:

—Cristu kuu Jesús, Ia kakune'e-da.

4 N-ka jandixa dava ñayiu ka kuu yatnu'u
Israel xi'in kue'e ñayiu Grecia ka jandixa
Ianyuux xi'in kue'e ñá ndandɨ'ɨ xa n-ja'an
Spalu, te n-ka xeka tna'a-i xi'in-s xi'in Silas.
5 Xaxe'e xa'a n-ka kukuedi ini dava se ka kuu
yatnu'u Israel ña n-ka jandixa Jesucristu,
te n-ka dataka-s se loko ka xikonuu ni nga
nuu ya'u xa n-ka kida-s xa n-ka ndandita
ñayiu nuu se ka taxnuni, te n-ka kana n-ka
kau-i. N-ka kɨu nde'e se Israel jan ve'e Jasón
xa ka nanduku-s Spalu xi'in Silas xa kine'e
ña'a koio-s te kandeka ña'a koio-s jɨ'ɨn nuu
ñayiu n-ka taka, 6 ko ñayo-s n-ka nani'i ña'a.
Te n-ka tnɨɨ-s Jasón xi'in dava ñayiu n-ka
kukanu ini Jesucristu. Ndeka ña'a juexa-s
jua'an nuu juxtixia ñuu jan. Ka kana-s:

—Se ya'a ka kida xa ka ndandita ñayiu
ñuñayiu nuu se ka taxnuni nuu-i, te n-ka
kixee-s xa dani kada-s ya'a, 7 te n-xeka ña'a
se nani Jasón ya ve'e-s. Ñayo-s ka jandixa xa
ta'u tniu emperador Roma chi ka ja'an-s xa
io ɨnka se taxnuni. "Jesús nani-s", ka ja'an-s
—ka kuu-s, ka xia'an-s nuu juxtixia jan.

8 Nu n-ka teku juxtixia xi'in ñayiu xyuku
ijan tnu'u ijan, n-ka kana n-ka kau-i.
9 N-ka chiya'u Jasón jan xi'in dava ka ñayiu
kukanu ini Jesucristu, te n-ka dayaa ña'a
juxtixia.

N-ka dakua'a Spalu xi'in Silas ñayiu Berea

10 Nu n-kunee, te hora ijan n-ka xanu ichi
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu Spalu xi'in
Silas xa vaxi koio-s ñuu Berea. Nu n-ka
kixee-s ijan, jua'an koio-s veñu'u ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel. 11 Ñayiu ka kuu yatnu'u
Israel xndaxio ijan, unu va'a ka-i dada ñayiu
xndaxio Tesalónica. N-ka xe ini-i tnu'u
Ianyuux n-ja'an Spalu, te n-ka kuva'a anu-i
xa n-ka teku-i. Juan kɨu juan ñuu n-ka
xo ka'u-i libru yodotnuni tnu'u-ia xa jini-i
nuu ndaa kuu xa ka ja'an Spalu xi'in Silas
a ña'a. 12 Te kue'e ñayiu ka kuu da'ya dana
Israel n-ka kukanu ini Jesús. Dɨuni kue'e
seyɨɨ xi'in ñá ndandɨ'ɨ xndaxio Grecia n-ka
kukanu ini-ia. 13 N-ka teku ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel ña ka kukanu ini Jesucristu
xndaxio Tesalónica xa ja'an Spalu tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu Berea, te n-ka kixee-i
Berea xa n-ka daka ni'no-i ñayiu ijan, te
n-ka kana n-ka kau ñayiu jan. 14 Hora ijan
ni n-ka xanu ichi ñayiu ka kukanu ini Je-
sucristu Spalu xi'in se ka kunduu xi'in-s xa
jua'an koio-s yu'u mar. Silas xi'in Timoteo,
n-ka ndoo-s Berea. 15 N-xe ndeka ña'a se
n-ka kunduu xi'in Spalu Atenas, te n-ja'an
Spalu nuu-s xa na juña tnu'u koio-s Silas
xi'in Timoteo xa nuni'no ni na jɨ'ɨn-s Ate-
nas xa nanitna'a-s xi'in Spalu ijan, te n-ka
nangondita se ijan.

N-dakua'a Spalu ñayiu Atenas

16 Nɨni ndetu Spalu xa xee Silas xi'in Tim-
oteo Atenas yo n-kiti ini-s xa n-xini-s xa
nitu'u xiti ñuu jan xdika santu xndeñu'u
ñayiu Atenas jan. 17 N-xo ndatnu'u-s xi'in
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel xi'in ñayiu ñatu
ka kuu yatnu'u Israel ka jandixa Ianyuux
xiti veñu'u ñayiu Israel. Ntdantu'u kɨu n-xo
ndatnu'u-s xi'in dava'a nga ñayiu n-xo taka
nuu ya'u. 18 N-ka nukuita se ka tu'a va'a xa
ndatnu'u-s xi'in Spalu. Ná ka xani ini ñayiu
xyɨtna'a nuu ñayiu ka kuu epicúreo ka xani
ini dava-s, te dava-s ka xani ini ná ka xani
ini ñayiu xyɨtna'a nuu ñayiu ka kuu estoico,
te n-ka xia'an tna'a se ijan:

—¿Nax ja'an se ya'a xa yo kue'e ja'an-s?,
te ñatu katna'a tnu'u-s u.

Te dava-s n-ka ja'an:

—Axa va se ka kakune'e ɨnka ntuku
ianyuux kuu-s —ka kuu dava se ka tu'a va'a
jan.

Xa'a n-ka ja'an-s xaxe'e xa n-kakune'e
Spalu xa n-kida Jesús xi'in xa n-kakune'e-s
xa n-nandoto-ia. 19 Ijan dada xndeka-s
Spalu jua'an Areópago nuu ka nataka se ka
taxnuni. Te ka xia'an-s:

—¿Vatuka kachitnu'u ña'a-n nax kuu xa
kakune'e-n a?, chi ñayo-da ka xini xijan.
20 Naka tuku ka xani ini-n. Ka juini-da xa

kutnuni ini-da nax kuu xa ja'an-n ka kuu se
ka tu'a va'a, —ka xia'an-s nuu Spalu.
21 Daa n-ka ja'an-s chi se Atenas xi'in
seto'o xtuu ijan, mee ni xa dijan n-ka teku-s
xi'in xa dijan n-ka xani ini-s ka kakune'e-s.
Tnu'u ndichi kuu.
22 N-ndojuiin Spalu me'ñu se xyuku ijan,
te n-ja'an-s:
—Ndixi xa ka kuu-n se Atenas kunini
koio-n xa na ja'an-da. N-xikonuu-da
ñuu-n te n-xini-da ianyuux xn-
deñu'u-n. N-xini-da xa kue'e vuelta ka
ndadaka'nu-n-ia. 23 Dɨuni n-xini-da xa
du'a du'a xdika santu ka chiñu'u-n nuu
n-xikonuu-da. Dɨuni n-xini-da kue'e
altar. Ɨɨn altar yodotnuni tnu'u ya'a: "Na
ndadaka'nu-ro Ianyuux ña ka xini-ro."
Ianyuux kakune'e-da nuu-n; ñayo-n ka
xini-ia, te Ia ijan ka ndadaka'nu-n.
24 'Kuu-ia Ianyuux n-kidava'a ñuñayiu
xi'in ntdaa xa io ñuñayiu. Kuu-ia xto'o
andɨu xi'in ñuñayiu. Ñatu io-ia veñu'u
ka kidava'a ñayiu, 25 ni ñatu ndoñu'u xa
kadava'a ɨɨn ñayiu ɨɨn xa kadava'a-i xa kuu
xi'in-ia, chi mee-ia kida xa xndito-ro nt-
daa-ro. Taxi-ia tachi najuen tachi-ro xi'in
ntdaa ka xa io.
26 'Idii ni seyɨɨ n-kidava'a-ia xa n-kuu-s
taa-ro xi'in ntdaa ñayiu ñuñayiu xa koo
koio-ro, te kutuu koio-ro nitu'u ñuñayiu, te
n-datnuni-ia tiempo xtuu-ro ntdaa-ro xi'in
nuu kutuu koio-ro. 27 Xa'a n-kida Ianyuux
xa na nduku ini koio-ro xa jini-ro jundu
kuu-ia te kudana, kutnuni ini-ro jundu
kuu-ia, chi xandaa xakuiti, ñatu xika tuu-ia.
28 Kida-ia xa xndaxio-ro te kanda-ro. Na
ja'an-da xa n-ka ja'an dava se ñuu-n, se
n-ka xo ja'an poesía: "Da'ya Ianyuux ka
kuu-ro chi n-kidava'a ña'a-ia." 29 Xaxe'e xa
ka kuu-ro da'ya-ia, ka kuu-ro ná kuu-ia;
xijan kuu xa maxku kani ini-ro xa kuu-ia
oro a plata a yuú na ka xani ini ñayiu
xa kaa-ia. Ka kidava'a-i xijan, ko ñadu
xijan kuu Ianyuux ndixa. 30 Ña n-chinuu
Ianyuux ñayiu xana'a, ñayiu ña n-kutnuni
ini jundu kuu-ia, ko vitna ta'u tniu-ia xa
ntdanditu'u ñayiu ñuñayiu natu ini koio-i
xa n-ka kida-i kuechi. 31 N-xantuu Ianyuux
kɨu ndadandaa-ia kuechi n-ka kida ñayiu, te
ndaa kada-ia. Kada-ia xa xa'a kada ɨɨn se
kada. Kuu-s Ia n-kaxí dɨɨn-ia. Ka xini-da xa
daa ya'a chi n-nadandoto Ianyuux-ia —kuu
Spalu, xia'an-s.
32 Nu n-ka teku se xyuku ijan xa nandoto
koio ndɨyɨ, dava-s n-ka xakundee Spalu, ko
dava-s n-ka ja'an:
—Ɨnka kɨu dada na kunini koio-da xa
ja'an-n de.
33 Ijan dada n-dandoo Spalu se xyuku ijan.
34 N-ka jandixa tɨtnɨ ñayiu xa n-ja'an-s, te
n-ka kukanu ini-i Jesucristu. Ɨɨn-s kuu jux-
tixia Areópago nani Dionisio. Ɨɨn-ña nani
Dámaris.

18

N-dakua'a Spalu ñayiu Corinto

1 Nu n-ya'a xa'a, n-ndee Spalu Atenas te
vaxi-s Corinto. 2 Ijan n-nitna'a-s xi'in ɨɨn se
kuu yatnu'u Israel nani Áquila xi'in ñadɨ'ɨ-s.
Priscila nani-ña. Se Ponto kuu-s. Dijan
xaku n-kuu n-ka xee-s Corinto xa n-ka xo
tuu-s Roma, país Italia. N-ka ndee-s ya'a
xaxe'e xa n-ta'u tniu se kuu emperador
nani Claudio xa kee ntdaa ñayiu ka kuu
yatnu'u Israel Roma. N-xe kotoni'ni Spalu
se ya'a xi'in ñadɨ'ɨ-s. 3 N-ndoo-s xi'in Áquila
xa kadatniu ka'nu-s xi'in-s nduu-s xi'in
ñadɨ'ɨ-s chi ɨɨn ni tniu ka kida-s ndruni-s.
Ve'e idi nchiva ka kidava'a-s. 4 Ntna'a kɨu
ndetatu ñayiu ka kuu yatnu'u Israel, n-xo
xe'en Spalu veñu'u-i, te n-xo ndatnu'u-s
xi'in-i xi'in ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel
n-ka xo nataka ijan. N-ka jantna'a tnu'u-s
xi'in dava-i, te n-ka ja'an-s nuu-i xa io xa
kukanu ini koio-i Jesucristu.
5 Nu n-xee Silas xi'in Timoteo Corinto xa
n-ka xo tuu-s Macedonia, te n-ja'an Spalu
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ka kuu yatnu'u
Israel ijan, te n-xian tnu'u-s-yɨ xa Jesús kuu
Cristu. Ñatu n-kida-s ɨnka tniu. 6 N-ka
ja'an se ka kuu yatnu'u Israel jan xa ñatu
ja'an ndaa Spalu, te n-ka nukuita-s kui'a
ka ja'an-s-sɨ. Xijan kuu xa n-kɨdɨ Spalu
da'ma-s xaxe'e xa ña n-tna ini-s xijan. Te
n-ja'an-s nuu se ka kuu yatnu'u Israel jan:
—Kuechi mee-n ka kuu xa ma nanita'u
koio-n; ña tuu na kuechi-da. Ma dakua'a
ña'a ka-da; jɨ'ɨn-da nuu se ñatu ka kuu
yatnu'u Israel vitna —kuu Spalu, xia'an-s.
7 N-ndee-s veñu'u jan te jua'an-s ve'e ɨɨn
se ñatu kuu yatnu'u Israel, ko jandixa-s
Ianyuux. Ticio Justo nani-s. Kandetna'a
ve'e-s xi'in veñu'u ñayiu Israel. 8 N-ka
kukanu ini se kida veñu'u nani Crispo xi'in
familia-s Jesucristu. Nu n-ka teku dava ka
ñayiu Corinto tnu'u Ianyuux, n-ka kukanu

ini-i Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro, te n-ka
xendute-i.
9 N-kida Ianyuux xa n-xini Spalu ɨin xa
n-xini-s ɨin xakuaa, te n-ja'an Ianyuux
nuu-s:
—Maxku yu'u-n. Ja'an na'i tnu'u-r nuu
ñayiu; maxku nujani-n xa ja'an, 10 chi kun-
duu-ro nuu xikonuu-n, te ni ɨin mayo tnɨɨ
ña'a xa kada u'u ña'a-i. Kue'e ñayiu ndeka-r
io ñuu ya'a.
11 Xijan kuu xa n-xo tuu-s ɨin yodo kuia
Corinto xa n-ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu ijan.
12 Na n-xo kuu Galión gobernador Acaya,
n-ka nataka se ka kuu yatnu'u Israel xa kada
u'u-s Spalu. Xndeka-s-sɨ jua'an nuu se ka
kidandaa kuechi ñayiu. 13 Ka xia'an-s nuu
gobernador:
—Se ya'a kuu se daja'an ñayiu xa na tuku
nakuetu koio-i nuu Ianyuux. Ñadu du'a
ja'an ley nuu-da ɨin ɨin-da.
14 Xa jua'an Spalu xa ja'an-s, te n-ja'an
Galión nuu se Israel:
—Nuxa na ɨin kuechi n-kida-s a ndɨyɨ
xido kuechi-s, kunini-r tnu'u ka ja'an ndo'o
xa ka kuu-n yatnu'u Israel n-kuu, 15 ko xax-
e'e xa diko ni dɨu ɨin ñayiu xi'in ley koio-n
kakune'e-s, kadandaa koio mee-n kuechi-s
chi ñatu kuu ini-r xa kadandaa-r xijan —
kuu Galión, xia'an-s nuu se ka kuu yatnu'u
Israel.
16 Te n-xijun Galión se Israel nuu se ka
kidandaa kuechi ñayiu jan. 17 Antecas xa
n-ndee koio-s ijan, ntdaa-s n-ka tnɨɨ ɨin se
kida veñu'u nani Sóstenes. N-ka jani-s-sɨ
nuu se ka kidandaa kuechi ñayiu jan, ko
ñatu n-chinuu Galión xijan.

N-nangondita ntuku Spalu Antioquía, distrito Siria

18 Tɨtnɨ ka kɨu n-ndoo Spalu Corinto. Ijan
dada n-ja'an-s nuu ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu xa xá io xa nu'u-s distrito Siria.
N-keé-s xi'in Priscila xi'in Áquila barcu, te
n-ka xee-s ñuu Cencrea. Diko nga xa ndee
koio-s barcu, te n-dete ndɨɨ dɨkɨ Spalu chi
n-xia'an-s tnu'u-s Ianyuux xa juña'a-s-ia
ɨin xa juña'a-s-ia. Ijan dada n-ka ndeé-s
barcu xa nu'u koio-s ñuu nani Éfeso. 19 Nu
n-xee Spalu Éfeso, n-dandoo-s Priscila xi'in
Áquila te jua'an-s veñu'u yatnu'u Israel xa
ndatnu'u-s xi'in-i. 20 N-ka ja'an-i nuu-s xa
jeen kɨu ka na ndoo-s xi'in-i, ko ña n-juini-s.
21 Xia'an-s nuu-i:
—Na kachi Ianyuux, kixi-da ɨnka vuelta.
Ku ja'an-ro —kuu-s, xia'an-s.
Ijan dada n-ndeé ntuku-s barcu te
n-ndee-s Éfeso. Te juan nu'u-s Cesarea. Ijan
dada n-ndee-s ijan, te 22 juan nu'u ntuku-s
Jerusalén xa kotoni'ni-s ñayiu kukanu ini
Jesucristu ijan. Ijan dada juan ndixi-s
Antioquía. 23 Na'a n-xo tuu-s ijan. Ijan dada
n-kee ntuku-s xa kixi-s ɨnka vuelta ntaka
ñuu xndatuu región Galacia xi'in Frigia
xa kotoni'ni-s ñayiu kukanu ini Jesucristu
xndaxio ijan. N-ja'an-s nuu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu xa na kukanu ini
na'i-i-ia, te va'a ka n-ka kukanu ini-i-ia.
24 Tiempu ijan n-xee ɨin se kuu yat-
nu'u Israel Éfeso. Apolos nani-s. N-xe
kotuu-s Alejandría. Tu'a va'a-s, te va'a
katna'a tnu'u ja'an-s. Va'a tu'a-s tnu'u
Ianyuux yodotnuni 25 chi n-dakua'a ña'a
ñayiu, te n-kutnuni ini-s. Dɨuni dakua'a-s
ñayiu. N-kakune'e-s tnu'u-ia, te n-ja'an-s
xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-s. Kakune'e-s
xa n-kida Jesús, te ja'an-s na n-kuu na
n-xino, ko diko ni xa n-dajuendute Sua
ñayiu n-ka natu ini xa n-ka kida-i kuechi
xini-s. Ñatu xini-s xa dɨuni keé ña'a Espíritu
Ianyuux. 26 N-kixe'e Apolos xa ja'an-s nuu
ñayiu ka kuu yatnu'u Israel xiti veñu'u-i,
te ña n-yu'u-s. Nuu n-teku Áquila xi'in
Priscila xa n-ja'an-s, n-ka kana-ña-s, te n-ka
dakua'a-ña-s xa na kutnuni va'a ka ini-s
tnu'u Ianyuux yodotnuni. 27 N-ja'an Apo-
los xa kixi-s distrito Acaya, te n-ka ja'an
ñayiu kukanu ini Jesucristu xa io va'a ni
xa kixi-s. N-ka kidava'a ñayiu ka xe'en
veñu'u ijan ɨin tutu vaxi nuu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu xndaxio Acaya xa na
kunini koio-i xa ja'an Apolo. Nu n-kixee-s
Acaya, nde'e n-chindee-s ñayiu ijan xa kut-
nuni ka ini-i tnu'u Ianyuux. Xa daa nga
n-kida Ianyuux xa n-ka kukanu ini-i Cristu.
Daa n-kida-ia chi va'a-ia. 28 N-xo ndat-
nu'u-s xi'in se ka kuu yatnu'u Israel nuu ka
nataka-s. N-jantna'a tnu'u-s xi'in-s. N-ka'u
ndodo-s tnu'u Ianyuux kakune'e Jesús, te
n-dande'a-s-sɨ nuu yodotnuni xa dɨu-ia kuu
Cristu. N-kunuu tnu'u-s chi n-xa'nu-s tnu'u
ñayiu ijan, te n-ka jandixa-i.

19

N-nangondita Spalu; juan ndixi-s Éfeso

1 Nɨni tuu Apolos Corinto, n-ya'a Spalu
nuu io yuku te juan ndixi ntuku-s Éfeso.
Ijan n-nitna'a-s xi'in se ka kukanu ini Jesu-
cristu. 2 N-xijan tnu'u-s-sɨ:
—¿N-keé ña'a Espíritu Ianyuux na n-ka
kukanu ini-n Jesucristu a?
Ka xia'an se ijan:
—Ñatu n-keé ña'a-ia, ni ñayo-da ka xini
xa io Espíritu Ianyuux.
3 N-xijan tnu'u ntuku Spalu-s:
—¿Nux ñatu n-keé ña'a-ia na n-ka xen-
dute-n, nakuenda n-ka xendute-n? ¿Jundu
n-kachitnu'u ña'a xa io xa juendute koio-n?
Te ka xia'an-s:
—N-ka xendute-da xaxe'e xa n-ka natu
ini koio-da xa n-ka kida-da kuechi chi daa
n-ja'an Sua nuu ñayiu Israel xa kada koio-i,
te n-dajuendute-s ñayiu n-ka natu ini xa
n-ka kida-i kuechi.
4 Xia'an Spalu:
—Xaxe'e xa n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i
kuechi, xijan kuu xa n-dajuendute ña'a Sua,
ko ñadu xijan ni n-kida-s chi dɨuni n-xo
ja'an-s nuu-i xa na kukanu ini koio-i Ia vaxi
yata-s, Ia kuu Jesús.
5 Nu n-ka teku se ijan tnu'u ya'a, te n-ka
najuendute-s xaxe'e xa n-ka kukanu ini-s
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro. 6 N-xajan ndodo
Spalu nda'a-s dɨkɨ-s ɨɨn ɨɨn-s, te n-keé ña'a
Espíritu Ianyuux. N-ka nukuita-s ka ja'an-s
ɨnka yu'u, te n-ka ja'an-s xa n-ja'an Ianyuux
nuu ñayiu. 7 Naxa uxi uu-s xa ntdaa-s.
8 Uni yoo n-xo tuu Spalu Éfeso, te n-xo
xe'en-s veñu'u ñayiu Israel xa n-xo ja'an-s
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ñatu n-yu'u-s
xa n-xo ja'an-s. N-xo daxino ini-s ñayiu xa
jandixa-i tnu'u n-xo ja'an-s. N-kakune'e-s
janda kada koio-i xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu
jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-i, 9 ko
n-xio ñayiu ñatu n-jandixa. Ña n-juini-i xa
kukanu ini-i Jesucristu. N-ka ja'an-i nuu
ñayiu n-ka xo nataka xa ñatu xiniñu'u xa
n-xo ja'an Spalu. Xijan kuu xa n-dandoo
Spalu ñayiu ijan. Ndeka-s ñayiu n-ka
kukanu ini Jesucristu jua'an vexcuela ɨɨn se
nani Tirano. Ijan n-xo dakua'a-s-yɨ ntdaa
kɨu n-xo tuu-s ijan. 10 Du'a n-kida-s uu
kuia. Xijan kuu xa ntdaa ñayiu xndaxio
ñuu kuechi xndaxio distrito Asia, n-ka teku
tnu'u Ianyuux, nani ñayiu ka kuu yatnu'u
Israel, dani ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel.
11 N-xetniu Ianyuux Spalu xa kada-ia mi-
lagro 12 xa nde pañitu a mandili n-xe kaju'un
Spalu xne'e ñayiu jua'an nuu ñayiu ka ku'u.
Te n-ka ndva'a ñayiu ka ku'u jan. Dɨuni n-ka
xo kee xaloko anu-i.
13 Dava se Israel n-ka xo xikonuu Éfeso xa
ka kine'e-s xaloko xñu'u anu ñayiu. N-ka
xo juini-s xa kine'e-s xaloko jan xa n-ka xo
kakune'e-s dɨu Jesús. N-ka xo ja'an-s:
—Xaxe'e xa n-tunda'a ña'a Jesús, Ia
kakune'e Spalu, xa kada-r tniu-ia, ta'u
tniu-r xa kee koio-n anu ñayiu ya'a —n-ka
xo kuu se ijan.
14 Xa'a ka kida uxa da'ya yɨɨ ɨɨn se Israel
nani Eseva. Kuu-s dutu taxnuni. 15 Nanga
ɨnka vuelta n-ka juini-s xa kakune'e-s dɨu
Jesús xa kine'e koio-s xaloko ñu'u anu ɨɨn se
ñu'u ña'a xaloko, te n-ka ja'an xaloko nuu-s
ɨɨn ɨɨn-s:
—Xini-r Jesús. Xini-r jundu kuu Spalu, ko
ndo'o ɨɨn ɨɨn-n, ñatu xini ña'a-r.
16 Hora ijan ni n-ndava ndee se ñu'u ña'a
xaloko jan uxa ñani tna'a-s. Ndaku ka se
ñu'u ña'a xaloko jan dada ntdaa se ijan.
Xaxe'e xa loko n-jani-s se ka kine'e xaloko
jan, n-ka kee-s ve'e se n-ñu'u ña'a xaloko
jan, te n-ka kendava-s. N-ka kuvichi-s, te
n-ka tnukue'e-s. 17 Ntdaa ñayiu xndaxio
Éfeso n-ka teku xa'a, nani n-ka teku ñayiu
ka kuu yatnu'u Israel, dani n-ka teku ñayiu
ñatu ka kuu yatnu'u Israel, te loko n-ka
yu'u-i. Du'a n-kuu xa kue'e ñayiu n-ka
najuen tnu'u Jesús, Ia kuu Xto'o-ro.
18 Kue'e ñayiu n-ka kukanu ini Jesucristu
jan, n-ka xo nataka, te n-ka xo na'ma-i
kuechi n-ka kida-i. 19 Kue'e ñayiu n-ka xo
nataka jan n-ka xo kida magia, te xne'e-i
libru-i n-ka xee xa na kunde'a ntdaa ñayiu
n-ka nataka jan te n-ka teñu'u-i libru-i.
N-ka kida-s cuenta ya'u libru n-kayu jan.
Naxa uu diko uxi mil tvini kuu plata kuu
ya'u libru jan xa ntdaa. 20 Du'a n-kuu xa
kue'e ñuu n-ka teku ka ñayiu tnu'u Jesu-
cristu, Ia kuu Xto'o-ro, jua'an. N-kunuu
tnu'u-ia.
21 Nu n-ya'a ntdaa xa'a, n-xani ini Spalu
xa kixi ntuku-s Macedonia xi'in Acaya, te
ijan dada nu'u-s Jerusalén. Te n-xo ja'an-s:
—Na ya'a xa nu'u-r Jerusalén, io xa jɨ'ɨn-r
Roma.
22 Ijan n-tunda'a-s Timoteo xi'in se nani
Erasto vaxi ntuku Macedonia nɨni ndoo ka
mee-s ɨɨn uu ka yoo distrito Asia. Se ya'a ka
kuu se ka chindee ña'a.

Xa n-ya'a Spalu Éfeso

23-24 Tiempu ijan, n-nadataka ɨɨn se nani
Demetrio ñayiu Éfeso. N-kida-s xa n-ka
kana, n-ka kau-i xaxe'e tnu'u Ianyuux.
Kidava'a-s veñu'u kuechi lii xa nane'e-s
veñu'u ianyuux nani Artemisa. Kue'e tvini
ni'i-s xi'in se ka kidava'a xi'in-s xijan.
25 N-nadataka-s se ɨɨn ni tniu ka kida xi'in-s.
N-ja'an-s nuu se n-ka nataka jan:

—Dito, ka xini-n xa xtuu va'a-ro xa ka
kida-ro tniu ka kida-ro. 26 Ka xini-n te ka
teku-n xa ɨɨn se nani Spalu xikonuu ya'a,
te ja'an-s nuu ñayiu xa ianyuux ka kidava'a
ñayiu ñuñayiu ñatu kuu-ia ianyuux. Du'a
ja'an-s te kue'e ñayiu daja'an-s, te dan-
da'u-s-yɨ. Ñadu ni ñuu-ro kida-s xa'a chi
diko nga xa ndexio-s ntdaa ñuu kuechi
Asia. 27 Ñadu xava'a kuu xa kida-s, chi
dakuita-s tniu-ro, te dɨuni mayo ka ñayiu
chinuu veñu'u Artemisa, ia yo ndandɨ'ɨ, ia
ka ndadaka'nu ntdaa ñayiu xndaxio Asia
xi'in nɨka'nu ñuñayiu. Dɨuni mayo ka-i ku
ja'an xa ndandɨ'ɨ-ia, ni mayo ka jandixa xa
kuu-ia ianyuux —kuu Demetrio, xia'an-s.

28 Nu n-ka teku se n-ka nataka jan tnu'u
ya'a, yo n-ka kiti ini-s, te n-ka kana-s:

—¡Yo ndandɨ'ɨ ianyuux ñuu-ro, ia kuu
Artemisa!

29 N-ka kana n-ka kau ntuku ñayiu ñuu
jan ɨnka vuelta. N-ka tnɨɨ se Éfeso se nani
Gayo xi'in se nani Aristarco, te xndeka
ña'a-s jua'an nuu xko nataka ñayiu ñuu
jan. Se Macedonia n-ka kunduu xi'in Spalu
ka kuu-s. 30 N-juini Spalu xa kɨu tna'a-s
ijan xa ja'an-s nuu ñayiu jan, ko ña n-ka
xejoon ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xa
chitna'a-s. 31 Dani n-ka ja'an se ka kuu
juxtixia distrito Asia ka xini tna'a xi'in
Spalu nuu ɨɨn se kuu nda'a xe'e-s xa na
juña tnu'u-sɨ Spalu xa maxku chitna'a-s.
32 Ka kana ñayiu n-ka nataka jan. Dava-i ka
kana ɨɨn tnu'u, dava-i ka kana ɨnka tnu'u, te
kue'e-i ña xini nakuenda xa n-ka nataka-i.
33 Dava se ka kuu yatnu'u Israel n-ka tunda'a
ɨɨn se nani Alejandro nuu ntdaa ñayiu jan,
te n-ka xian tnu'u dava se xyuku jan nax
ja'an-s nuu ñayiu xyuku jan. Ijan n-ndone'e
nda'a-s nuu ñayiu xa maxku ja'an koio ka-i,
te n-ja'an-s nax kuu xa ndaa nuu ñayiu ñuu
jan. 34 Nu n-ka xini ñayiu jan xa se Israel kuu
Alejandro jan, uu hora n-ka kana-i ntdaa-i:

—¡Yo ndandɨ'ɨ ianyuux ñuu-ro, ia kuu
Artemisa!

35 Ɨɨn se netniu ñuu jan n-kida xa n-kuna'i
ñayiu jan, te n-ja'an-s:

—Ndixi xa ka kuu-n ñayiu Éfeso, kunini
koio-n xa na ja'an-da. Ntdaa-ro xna'a xa
xñunuu-ro veñu'u ianyuux kuu Artemisa,
ia yo ndandɨ'ɨ n-juun andɨu. 36 Te xa'a mayo
ja'an xa ña ndaa. Kundetu koio-n ita'u.
Maxku ña'a kada koio-n. Ki'na ka kani ini
va'a koio-n. 37 Se xndeka-n n-ka kixee ya'a,
maxku kandeka-n-sɨ kixi n-kuu chi ñayo-s
n-ka du'u ndatniu io xiti veñu'u, ni ña kui'a
ka ja'an-s ianyuux-ro. 38 Nuxa Demetrio
xi'in se ɨɨn ni tniu ka kida xi'in-s, ka juini
xa tekuechi-s ɨɨn ñayiu, io juexi xi'in vetniu.
Na jɨ'ɨn koio-s ijan; kajan-s kuechi-i. 39 Nux
ɨnka xa ka juini-n, na kada-ro junta na ja'an
ley-ro xa ki'na ka ndatnu'u koio-ro nuu
nax kada-ro. 40 Xaxe'e xa n-ka kana-n n-ka
kau-n vitna, vaa ni kada u'u ña'a gobierno
romano nux ma taxkanu ini ña'a-s. ¿Nax
ja'an-ro nuu-s xa dada'an ni'no-ro mee-ro?

41 Nu n-ya'a n-ja'an-s xijan, te n-ja'an-s
nuu ñayiu xa na nandute-i.

20

N-xo tuu Spalu Macedonia xi'in Grecia

1 Nu n-ya'a xa n-ka kana n-ka kau ñayiu,
n-kana Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu
xa ja'an do'o-s-yɨ. Ijan dada n-ja'an-s nuu-i
xa ndee-s te kixi ntuku-s Macedonia, te
n-ndee-s Éfeso. 2 Ntdaa ñuu kuechi xndaxio
ijan n-xikonuu ntuku-s. Na'a n-ja'an-s xa
n-jan do'o-s ñayiu kukanu ini Jesucristu.
Ijan dada n-kixi ntuku-s Grecia. 3 Uni yoo
n-xo tuu-s ijan. Diko nga xa keé-s barcu
xa nu'u-s Siria, te n-teku-s xa n-ka kida
ɨnuu se ka kuu yatnu'u Israel xa ka'ni
ña'a koio-s. Xijan kuu xa n-xani ini-s xa
naya'a-s do nuu ñu'u te naya'a ntuku-s
ɨnka vuelta Macedonia. 4 N-kunduu-s xi'in
Sópater, Aristarco, Segundo du xa n-ka
nangondita-s Macedonia. Sópater kuu se
Berea. Piroo nani taa-s. Aristarco xi'in
Segundo kuu se Tesalónica. N-ka kunduu-s
xi'in Gayo, Timoteo, Tíquico, Trófimo du.
Gayo kuu se Derbe. Tíquico xi'in Trófimo
ka kuu se Asia. 5 N-ka xe juindodo nuu se
ya'a jua'an Troas, te n-ka xo ndetu ña'a-s
ñuu Troas. 6 Nu n-ya'a viko ka xaxi ñayiu
tila ña n-kɨu levadura, daña xi'in Spalu,
n-ka ndeé-da barcu xa ndee koio-da Filipos.
Te kɨu kuu o'on dada n-ka nanitna'a-da

ntdaa-da Troas. Uxa kɨu n-ka ndoo koio-da
ijan.

N-nadandoto Spalu Eutico

7 Kɨu ki'na nuu semana n-ka nataka-da
xi'in Spalu xa kaxi koio-da xi'in-s tila ña
n-kɨu levadura, te n-ja'an-s nuu daña, ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu. Xaxe'e xa io
xa ndee-s kɨu kuu uu, xijan kuu xa na'a
n-ja'an-s. 8 Xyuku-da ɨɨn cuarto piso kuu
uni. Kue'e candil ka koko ijan. 9 Na'a n-kuu
n-ja'an Spalu. N-kuu niu dava, te n-kuu nuu
ɨɨn solteru nani Eutico nukoo yu'u ventana
xa kidi. N-kidi naa-s, te n-xidokava-s nde
nuu ñu'u. N-xi'í-s, te n-ka ndone'e ña'a
ñayiu. 10 Ijan dada n-nuu Spalu. N-xe kava
ndodo-s solteru jan, te n-nundee ña'a-s.
N-ja'an-s nuu ñayiu kukanu ini Jesucristu:

—Maxku yu'u koio-n, chi n-nandoto-s.

11 Ijan dada juan ndaa Spalu, te n-ka
xaxi-da xi'in-s tila ña n-kɨu levadura jan.
Dani n-ja'an-s xa nde n-tuu. Ijan dada n-ka
ndee-da xi'in-s ñuu jan.

12 Xndeka ñayiu jan solteru jan juan nu'u
ve'e-s te n-ka kuvete-i chi n-nandoto-s.

N-dayaa tna'a Spalu xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ñuu Éfeso

13 N-ka keé-da xi'in se n-ka xo kunduu
xi'in Spalu barcu xa jua'an koio-da do Asón,
te juan nu'u xe'e Spalu ijan chi ña n-juini-s
xa kandeka tna'a ka'nu-da xi'in-s nu'u xaxe'e xa n-juini-s xa nu'u xe'e-s. N-ka xe juindodo nuu-da, te n-nanitna'a-da xi'in-s ijan.
14 Nu n-ka nanitna'a-da xi'in-s Asón, n-ka
ndeé-da xi'in-s barcu, te jua'an koio-da
xi'in-s Mitilene. 15 N-ka ndee-da ijan te kɨu
kuu uu n-ka ya'a-da yu'u mar nde'a tna'a
xi'in Quio. ɨnka kɨu, dada n-ka xee-da yu'u
mar yɨnda'a Samos. Dani jua'an koio-da
xi'in barcu.

Kɨu kuu uu n-ka xee-da xi'in-s Mileto.
16 Xa maxku kutuu na'a Spalu distrito Asia,
ña n-juini-s xa nu'u-s Éfeso chi n-juini-s xa
naxee yachi-s Jerusalén nu ma kuu xa na
naxee-s antecas xa xee viko Pentecostés.
17 Na n-ka xo tuu-da Mileto, n-kana Spalu
sexa'nu Éfeso ka taxnuni nuu ñayiu kukanu
ini Jesucristu xndaxio ijan. 18 Nu n-ka xee se
taxnuni jan n-ja'an Spalu nuu-s:

—Ndixi ka xini janda n-xo tuu n-xo
nukoo-da ntdaa kɨu n-xo tuu-da ñuu kuechi
Asia, te dɨuni xna'a-n xa n-xo kida-da. Daa
n-xo kuu-da nde kɨu n-kixee-da xi'in nde
kɨu n-ndee-da. 19 Ntdaa kɨu n-xo tuu-ro n-xo
xinokuechi-da nuu Ianyuux xanda'u xakee,
te nde'e n-xo nda'i-da. Nda'u n-xo ya'a-da
xaxe'e xa n-ka xo juini dava se ka kuu
yatnu'u Israel xa ka'ni ña'a koio-s. 20 Juini
daa n-ya'a-da, ko n-ja'an na'i-da nax kada
koio-n xa nanita'u-n. Dɨuni n-xo ja'an-da
tnu'u Ianyuux nuu-n ve'e-n ɨɨn ɨɨn-n xi'in
nuu n-ka xo nataka-n. 21 N-ja'an-da xa'a
nuu ñayiu ka kuu yatnu'u Israel xi'in nuu
mee-n, ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel.
Dɨuni n-ja'an-da xa na natu ini koio-n xa
n-ka kida-n kuechi xi'in xa na kukanu ini-n
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro. 22 Te vitna nu'u-da
Jerusalén. Ja'an Espíritu Ianyuux xa kidayɨka-i xa nu'u-da ijan. Ña kutnuni nax
ya'a-da ijan. 23 Xa xini-da kuu xa nitu'u
ñuu nuu jua'an-da ja'an Espíritu Ianyuux xa
ndetu ña'a vekaa te kue'e xa ya'a-da. 24 Ña
tuu nax juun-da vida-da. Xa ñu ini-da kuu
xa na daxinokava-da tniu n-taxi Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro. Ndu ini-da xa kada ndɨ'ɨ-da
xa'a xi'in xa kachitnu'u ña'a-da xa taxkanu
ini Ianyuux kuechi n-ka kida ñayiu xaxe'e
xa va'a-ia.

25 'Ni ɨɨn ndixi, ñayiu n-ka teku
tnu'u n-ja'an-da na n-xikonuu-da xa
n-kakune'e-da xa taxnuni Ianyuux nuu
ñayiu, mayo ka jini ña'a. 26 Kachitnu'u
ña'a-da vitna xa ñadu kuechi daña kuu
nux ma nanita'u-n chi n-ja'an-da. 27 N-xo
ja'an-da nax n-kida Ianyuux xa nanita'u
koio-n. Ni ɨɨn xa ña tuu nax n-chida'u-da.
28 Kunde'a koio-n xa maxku dandoo
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu Ianyuux
chi n-tetutniu ña'a Espíritu Ianyuux xa
junuu-n-yɨ. Dani mee-n ɨɨn ɨɨn-n, maxku
dandoo-n-ia. Xa ku kuu-n ntdaa-n da'ya-ia
n-xi'í Jesús. 29 Na ya'a xa nu'u-da, kixi koio
ɨnka-s. Xandaa xakuiti daa ya'a. Daja'an
ña'a-s dava-n xa ma kukanu ini ka-n Jesús.
Kada koio-s xa du'a du'a kute ni'no koio-n
ná kida ñaña nde'e tkachi. 30 Dava-n dakua'a
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ɨɨn xa ña
ndaa xa na jandixa ña'a koio-i. 31 Jun ini
koio-n xa maxku jandixa-n ɨɨn xa ña ndaa.
Xna'a-n xa uni kuia tɨtɨɨ, nduu niu n-xo jan
do'o ña'a-da, te n-xo nda'i-da xaxe'e-n.

32 'Na kutuu koio-n xi'in Ianyuux, te na
junuu ña'a-ia. Xa n-ka teku-n xa dananita'u ña'a Ianyuux xaxe'e xa n-kunda'u ini
ña'a-ia. Io xa kutnuni ini-n tnu'u ya'a na
kua'a na kukanu ini ka-n Jesús te taxi-ia

ta'u-n ɨin ɨin-n andɨu ná n-xia'an-ia ta'u
ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-i ñayiu ii.
33 'Ñatu n-kukajan ini-da tvini-n
xi'in da'ma-n. 34 Xa xna'a mee-n
xa n-kidatniu-da xa n-xo ni'i-da xa
n-ndoñu'u-da xi'in xa n-ndoñu'u se n-ka
kunduu xi'in-da nuu tniu Ianyuux.
35 'Dɨuni n-xo ja'an-da xa kadatniu-n ná
kida daña xa na kua'a chindee-n ñayiu ka
kunda'u. Na naja'an-ro tnu'u n-ja'an Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro: "Va'a ka kuu anu-ro xa
xia'an-ro ɨin xa xia'an-ro ñayiu dada xa
taxi-i" —kuu Spalu, xia'an-s.
36 Nu n-ya'a xa n-ja'an Spalu ntdaa tnu'u
ya'a n-ka xe juiin xiti koio-da xi'in-s, te
n-ka xijan ta'u-da nuu Ianyuux. 37 Ntdaa-s
n-ka nda'i te n-ka nundee-s Spalu te n-ka
teyu'u-s-sɨ. 38 Yo n-ka kuko'yo ini-s xa daa
n-ja'an-s, ko nde'e ka n-ka kuko'yo ini-s
xaxe'e xa n-ja'an Spalu xa mayo ka-s jini
ña'a. Ijan dada n-ka xe daya'a-s Spalu nde
nuu nukoo barcu.

21

Juan nu'u Spalu Jerusalén

1 Nu n-ka dandoo-da se ka kukanu ini
Jesucristu jan, n-ka ndeé-da barcu, te n-ka
ya'a ndaa-da nde yu'u mar nuu nani Cos.
Ijan dada n-ka ndee-da Cos, te kɨu kuu uu
n-ka xee-da yu'u mar nuu nani Rodas. Ijan
dada n-ka xee-da nuu nani Pátara. 2 Pátara
jan n-ka ni'i-da ɨnka barcu jɨ'ɨn distrito
Fenicia, te n-ka keé-da. 3 Dikonga xa xee-da
Fenicia n-ka ya'a-da do sur isla Chipre, te
n-ka xe'en-da do Siria. N-ka xee-da Tiro,
te n-ka nane-da barcu jan. Barcu xñu'u-da
jua'an jan io xa jɨn ne'e-i xa ndido-i ijan.
4 Tiro n-ka nitna'a-da xi'in se ka kukanu ini
Jesucristu. Uxa kɨu n-ka ndoo-da ve'e ɨin-s.
N-ka xian tnu'u-sɨ Spalu xa n-ja'an Espíritu
Ianyuux xa maxku nu'u ka-s Jerusalén, 5 ko
nu n-ya'a uxa kɨu, n-ka ndee-da ijan. Ntdaa
se ijan xi'in ñadɨ'ɨ-s xi'in da'ya-s n-ka xe
daya'a ña'a nde yu'u mar. N-ka xe juiin
xiti-da ntdaa-da, te n-ka xijan ta'u koio-da
nuu Ianyuux. 6 N-ka ja'an-da nuu ñayiu
ijan xa ndee koio-da Tiro. Ijan dada n-ka
ndeé-da barcu, te n-ka xiko ñayiu jan; ka
nu'u-i ve'e-i.
7 Dani jua'an koio-da, te n-ka xee-da ñuu
Tolemaida:
—Va'a nga ta'u kuu koio-n —kuu-da, ka
xia'an-da nuu ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu xndaxio ijan.
N-ka ndoo-da xi'in-i ɨin kɨu. 8 Kɨu kuu uu
n-ka ndeé ntuku-da barcu, te n-ka xee-da
Cesarea. Ijan xndaxio uxa tna'a se ka ja'an
nuu ñayiu nax io xa kada koio-i xa na kua'a
nanita'u-i, te n-ka ndoo-da ve'e ɨin-s. Slipe
nani-s. 9 Koon da'ya dɨ'ɨ-s io. Mee ni soltera
ka kuu-i. Dichi ka ja'an tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu ka kuu-i. 10 Nuu n-kuu tɨtnɨ kɨu
xtuu-da ijan, te n-xee ɨin se Judea nani
Agabo. Se ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
kuu-s tuku. 11 Nuu n-xee-s nuu xtuu-da, te
n-tnɨɨ-s cinturón Spalu. N-duku-s nda'a-s
xi'in xe'e-s, te n-ja'an-s:
—Ja'an Espíritu Ianyuux xa du'a duku
koio ñayiu Israel se kuu xto'o cinturón ya
Jerusalén, te kandeka ña'a-i jɨ'ɨn nuu se
ñatu kuu yatnu'u-ro te diko ña'a koio-i.
12 Nuu n-ka teku daña xi'in ñayiu Cesarea
xa'a, n-ka xijan ta'u-da nuu Spalu xa maxku
nu'u-s Jerusalén.
13 Juini n-ka xijan ta'u-da nuu-s xa maxku
nu'u-s ijan, ko n-ja'an-s:
—¿Nakuenda ka nda'i-n te datnau ini
ña'a-n? Io anu-r xa daa ya'a-r, te ñadu ni xa
kuduku-r xi'in xa kɨndi'u-r vekaa io anu-r
chi dɨuni io anu-r xa kuú-r Jerusalén xaxe'e
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro.
14 Ñayo-da n-kundee tnu'u xa daxino
ini-da-s, te n-ka ja'an-da:
—Na kuu na juini Taa-ro Ianyuux.
15 Nu n-ya'a xa'a, n-ka kidatu'a-da mee-da
xa n-ka ndee-da xi'in-s ijan, te jua'an
koio-da Jerusalén. 16 N-ka kunduu-da xi'in
dava ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xn-
daxio Cesarea jua'an Jerusalén. Ñayiu ya'a
xndeka ña'a n-ka xe'en ve'e ɨin se nani
Mnason xa n-ka ndoo-da ijan. Se Chipre
kuu-s. Xa n-kuu na'a, daa nga kukanu ini
se ya'a Jesucristu.

N-ndatnu'u Spalu xi'in Santiago

17 N-ka xee-da Jerusalén, te n-ka kuvete
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xa n-ka
xee-da. 18 Kɨu kuu uu n-ka xe'en-da nt-
daa-da xi'in Spalu nuu tuu Jacob. Ijan xtuu
sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu:
19 —Va'a nga ta'u kuu koio-n —kuu Spalu,
xia'an-s nuu ñayiu ijan.
Ijan dada n-najane-s xa yo n-kidatniu
Ianyuux anu ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u
Israel n-ka teku tnu'u-s chi n-ka jandixa-i
xa n-ja'an-s. Kayuchi kandi'i n-najane-s.

20 Nuu n-ka teku sexa'nu ka taxnuni nuu
ñayiu kukanu ini Jesucristu jan, n-ka na-
juen tnu'u-s Ianyuux, te n-ka ja'an-s nuu
Spalu:

—Ñani, na'a-n xa kue'e xa kue'e ñayiu
Israel ka kukanu ini Jesucristu io, te ka kida-
juexa-i xa jandixa na'i-ro ley n-chidotnuni
Moisés. 21 Ka najani ñayiu ya'a xa ja'an-n xa
maxku chinuu koio ñayiu ka kuu yatnu'u
Israel xndaxio ñuu to'o ley n-chidotnuni
Moisés. Nunxa xia'an-n nuu-i xa maxku
ka'nde ndodo-i ñɨɨ nuu ii da'ya yɨɨ-i, ni
maxku kada-i nax xndijun tnɨɨ-ro vaxi.
22 Xaxe'e xa n-ka teku-i xa'a, hora na teku-i
xa n-nxee ntuku-n, ¿nax ja'an-ro nuu-i
hora na kajan tnu'u ña'a-i nu ndaa daa
n-kida-n a ña'a? 23 Na kachitnu'u ña'a
koio-da nuu janda kada-n. Ya'a xtuu koon
se xa io xa kada koio-s ɨɨn xa n-ka chinaa-s
nuu Ianyuux. 24 Kandeka-n-sɨ jɨ'ɨn veñu'u xa
ndunini-n xi'in-s, te chiya'u-n. Ijan dada na
dete dɨkɨ-s na kua'a na jini ñayiu Israel xa
vete ñayiu n-ka najani xijan nuu-i, te jini-i
xa jandixa na'i-n ley n-chidotnuni Moisés.
25 Xa n-ka tunda'a-da tutu jua'an nuu ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu ñatu ka kuu yat-
nu'u Israel xa n-ka kida ɨnuu-ro xa maxku
kaxi koio-i kuñu n-ka doko-i nuu santu.
Maxku kaxi-i nɨñɨ. Maxku kaxi koio-i kuñu
kɨtɨ n-ka xe'ne. Ni maxku kava koio seyɨɨ, ni
ñadɨ'ɨ xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-ña
—kuu sexa'nu jan, ka xia'an-s nuu Spalu.

26 Ijan dada ndeka Spalu nkoon se ijan
jua'an xa ndunini koio-s xi'in-s. Nu n-ka
daxinokava Spalu xi'in-s xa n-ka ndunini-s
kɨu ijan, te n-xe'en-s veñu'u xa juña tnu'u-s
dutu na kɨu daxinokava-s xijan xi'in xa na
kɨu doko-s nuu Ianyuux xa io xa doko koio
se ijan.

N-ka tnɨɨ presu-s Spalu

27 Diko nga xa daxinokava koio-s xijan,
n-ka xini se ka kuu yatnu'u Israel xndaxio
Asia Spalu veñu'u, te n-ka dataka-s ñayiu.
N-ka kida-s xa n-ka kana n-ka kau-i, te n-ka
tnɨɨ-s Spalu. 28 Ka kana-s xa na xee koio dava
ka se Israel xyuku ijan. Ka xia'an-s:

—Chindee ña'a koio-n na tnɨɨ-ro se ya'a
chi ntdantu'u ñuu nuu xikonuu-s jan tnu'u
ña'a-s. Ja'an-s nuu ñayiu xa ña xiniñu'u ley
n-chidotnuni Moisés, ni veñu'u-ro ya. Te
vitna ndeka-s se griegu n-xe'en veñu'u-ro.
Du'a kuu xa ñatu xe ini-s veñu'u ii-ro.

29 Xaxe'e xa n-ka xini-s xa ndeka tna'a
Spalu xi'in ɨɨn se Éfeso xikonuu xiti ñuu
Jerusalén, xijan kuu xa du'a n-ka ja'an-s
te n-ka xani ini-s xa ndeka-s-sɨ n-xe'en
veñu'u. Trófimo nani se ijan.

30 Ntdantu'u ñayiu ñuu jan n-ka kana n-ka
kau. N-ka kendava-i, te n-ka xee-i nuu nu-
juiin Spalu. N-ka tnɨɨ dava-s Spalu, te n-ka
kine'e-s-sɨ veñu'u jan. Hora ijan ni n-ka
nakadɨ-s yeñu'u jan. 31 N-teku comandante
ɨɨn batallón xa ntdantu'u ñayiu Jerusalén
n-ka ndandita nuu Spalu xi'in xa ka kuu
anu-i xa ka'ni koio-i-sɨ, 32 te n-nadataka-s
soldado-s xi'in soldado ka taxnuni. N-ka
kendava-s; ka xe'en-s nuu xyuku ñayiu jan.
Nu n-ka xini ñayiu jan comandante xi'in
soldado-s, n-ka nujani-i xa ka jani-i Spalu.
33 Ijan dada n-xe tu'a comandante jan Spalu.
N-tnɨɨ ña'a-s, te n-ta'u tniu-s xa na duku
ña'a koio soldado-s uu cadena. Ijan dada
n-xijan tnu'u-s ñayiu nuu nde se kuu-s, te
nax n-kida-s. 34 Dava ñayiu n-ka ja'an ɨɨn
tnu'u, dava-i n-ka ja'an ɨnka tnu'u. Xaxe'e
xa yo n-ka kana n-ka kau ñayiu jan, xijan
kuu xa ña n-kuu xa kajan tnu'u comandante
Spalu nax n-kida-s. Xaxe'e xijan n-ta'u
tniu-s xa kandeka koio soldado jan Spalu
jɨ'ɨn ve'e nuu xtuu-s. 35 Nu n-ka naxee
soldado jan escalera ve'e nuu xtuu-s, n-ka
xido-s Spalu xaxe'e xa yo ka kunde'e ñayiu
jan. 36 Ntdantu'u-i xndijun ña'a te ka kana-i:

—Na kuu-s.

N-dada'an ni'no Spalu mee-s

37 Diko nga xa ndɨu koio-s xi'in Spalu ve'e
jan, n-xijan tnu'u Spalu comandante jan:

—¿Vatuka ndatnu'u-ro ita'u a?

Xia'an comandante jan nuu-s:

—¿Tu'a-n griegu a? 38 ¿Ñadu ndo'o kuu
se Egipto n-kixi ya'a xa dandandita-n ñayiu
nuu gobierno kuia xa uni, kuia xa koon a?
¿Ñadu ndo'o ndeka koon mil se ka xa'ni
ndɨyɨ n-xe'en nuu ñatu nga juun dau, te
ñayo io a?

39 Xia'an Spalu:

—Ña'a, chi yatnu'u Israel kuu-da.
Ñuteyu-da kuu Tarso, distrito Cilicia.
Kuu-da ñayiu ɨɨn ñuu ndandɨ'ɨ. ¿Vatuu ka
xa ja'an-da nuu ñayiu ya u?

40 N-xejoon comandante xa ja'an Spalu.
N-xani soldado jan Spalu escalera, te
n-ndone'e nda'a-s xa maxku ja'an koio ka

ñayiu xndijun ña'a jan. Ña tuu ka nax n-ka ja'an-i, te n-ja'an-s hebreu. Xia'an-s:

22

1 —Dito, Ñani, kunini koio-n xa na ja'an-da xa dada'an ni'no-da mee-da —kuu-s.

2 Nu n-ka teku ñayiu jan xa hebreu ja'an-s, te nanii nga n-kuu, te n-ja'an ka Spalu:

3 —Kuu-da yatnu'u Israel. N-kaku-da Tarso, ɨɨn ñuu katuu distrito Cilicia, ko Jerusalén ya n-xa'nu-da te ya'a n-ka'u-da. Xkuela Gamaliel n-ka'u-da. N-ka'u-da ntdaa tnu'u Ianyuux yodotnuni n-ka xo ka'u xixitna-ro, te io ndaa io kuiti anu-da xa xinokuechi-da nuu Ianyuux ná io ndaa io kuiti anu ntdaa ndixi xa ka xinokuechi-n nuu-ia nde vitna. 4 N-xokida u'u-da ñayiu n-ka kukanu ini Jesús. N-xo tnɨɨ-da-i, te n-xo chindi'u-da-i vekaa. Nani n-xo chindi'u-da seyɨɨ dani n-xo chindi'u-da ñadɨ'ɨ. Dava-i n-xa'ni-da. 5 Na'a dutu taxnuni ka xi'in ntdaa sexa'nu ka taxnuni xa'a chi mee-s n-ka taxi oficiu ne'e-da jua'an nuu se ka kuu yatnu'u Israel xndaxio Damasco. Kajan tnu'u-n-sɨ te jini koio-n xa ndaa ka. N-xe'en-da ijan xa nanduku-da ñayiu n-ka kukanu ini Jesucristu xa kandeka-da-i ndixi Jerusalén ya te kada u'u-da-i.

6 'Nu n-kuyatni-da Damasco, naxa kaa x-uu danaa n-koko ɨɨn luz andɨu, te nde'e n-ndii nɨkanduu nuu nujuiin-da. 7 N-ndua-da, te n-teku-da n-ja'an: "Saulo, Saulo, ¿nakuenda kida u'u-n ñayiu ndeka-r? Kuenda kɨu mee-r kida u'u ña'a-n xa kida u'u-n-yɨ." 8 N-xijan tnu'u-da: "¿Dito, jundu kuu-n?" Te n-ja'an ka: "Ru'u kuu Jesús, Ia Nazaret, Ia kida u'u-n." 9 Se jua'an xi'in-da n-ka xini-s xa n-ndii nuu nujuiin-da, ko ñayo-s n-ka teku xa n-ja'an. 10 N-xijan tnu'u-da: "¿Nax kada-da, Dito?" Te n-ja'an Jesús, Ia kuu Xto'o-da: "Ndojuiin te jua'an na'i Damasco. Ijan kachitnu'u ña'a ɨɨn se ijan nax kada-n chi n-tetutniu ña'a Ianyuux." 11 Xaxe'e xa n-dakuaa ña'a luz nde'e n-ndii jan, n-ka xe kuitañu'u ña'a se xnetna'a xi'in-da xa jua'an na'i-da Damasco.

12 'Ijan tuu ɨɨn se nani Ananías. Ntdaa ñayiu Israel xtuu Damasco ka najuen tnu'u ña'a. Ka ja'an-i xa va'a jandixa-s ley n-chidotnuni Moisés. 13 N-xee Ananías nuu n-xo tuu-da, te n-ja'an-s: "Saulo, na nukonde'a-n." Hora ijan ni n-nukonde'a-da te n-xini-da-s. 14 Ijan te n-ja'an ka-s nuu-da: "Xa daa nga n-kaxí ña'a Ianyuux xixitna'a-ro mee-n xa jini-n xa ñu ini-ia xa kada-ia xi'in xa jini-n Jesús, Ia kida mee ni xandaa. Dɨuni kunini-n xa ja'an-ia. 15 Najani-n nuu ñayiu xa n-xini-n xi'in xa n-teku-n xa n-kida-ia. 16 Te vitna, ¿nax ndetu-n? Ndojuiin-n te juendute-n. Kajan ta'u-n nuu Ianyuux xa na taxkanu ini-ia kuechi n-kida-n", kuu Ananías nuu-da.

17 'N-nxee-da Jerusalén ya, te n-kixi-da veñu'u ya xa n-xijan ta'u-da nuu Ianyuux, te n-tuu-da xa n-xini-da 18 Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, te n-ja'an-ia nuu-da: "Kundu ini. Yachi. Ta kee Jerusalén ya, chi mayo tna ini xa kakune'e ña'a-n ya'a", kuu-ia.

19 'Xia'an-da nuu-ia: "Xna'a ñayiu xa n-xo xe'en-da veñu'u xndatuu ñuu xi'in ñuu xa n-xo tnɨɨ-da ñayiu n-ka kukanu ini ña'a mee-n, te n-xo chindi'u-da-i vekaa. Dɨuni n-xo kani-da-i. 20 Na n-ka xa'ni ñayiu Steva, se n-xo ja'an tnu'u-n nuu ñayiu, n-xo nujuiin-da ijan, te n-kuu ɨnuu-da xi'in se n-ka xa'ni ña'a. Dɨuni n-ñunuu-da da'ma se n-xa'ni ña'a jan." 21 N-ja'an Jesús: "Ma kutuu ka-n ya'a chi tunda'a ña'a-r jɨ'ɨn nuu xndaxio ñayiu ña ka kuu yatnu'u-n. Xika jɨ'ɨn-n", kuu-ia —kuu Spalu, n-xia'an-s nuu ñayiu.

22 Nu n-ya'a xa n-ka xo nini ñayiu tnu'u ya'a, te n-ka ndixe'e ntuku-i xa ka kana-i:

—Maxku kundito ka-s, chi ñadu xava'a kida-s; tuu-s ya. Na kuú-s.

23 Dani ka kana-i. N-ka tava-i da'ma-i, te n-ka dajane-i. Dɨuni n-ka dakaa-i ñu'u yuchi andɨu xaxe'e xa ka kiti ini-i. 24 N-ta'u tniu comandante jan xa na kandeka koio-s Spalu kɨu ve'e nuu xtuu soldado, te na jani koio-s-sɨ chirrión ñɨɨ na kua'a na ja'an-s nax n-kida-s xa daa ka kana ñayiu jan. 25 N-ka duku-s Spalu xa janña'a koio-s n-kuu, ko n-ja'an Spalu nuu centurión:

—¿Io va'a xa jani koio-n ɨɨn se io tutu xa kuu-s se Roma juini ña ka xini-n na kuechi n-kida-s a? ¿Daa io ley a?

26 Nu n-teku centurión xa'a, n-xe juña tnu'u-s comandante. Xia'an-s:

—¿Janda kada-n?, chi io tutu se ya'a xa kuu-s se romano.

27 N-xetu'a comandante Spalu te n-xijan tnu'u-s:

—¿Ndaa xa io tutu-n xa kuu-n se romano a?

Xia'an Spalu:

—Joon.

28 Xia'an ntuku comandante jan:

—Ru'u yo kue'e tvini n-xe ju'un-r xa n-kidakutu-r tutu-r xa nduu-r se romano.

Xia'an ntuku Spalu:

—Daña chi nde na n-kaku-da, io tutu-da xa kuu-da se romano.

29 Xaxe'e xa du'a n-ja'an Spalu, n-ka xika yata se jua'an xa jani koio-s-sɨ. Nu n-teku comandante xa io tutu Spalu xa kuu-s se romano, n-yu'u-s xaxe'e xa n-duku ña'a-s cadena.

30 Kɨu kuu uu n-juini comandante jan xa jini-s nakuenda ka tekuechi se Israel Spalu. N-juini-s xa jini ndaa jini kuiti-s. Xijan kuu xa n-kine'e-sɨ Spalu ve'e soldado jan, te n-ta'u tniu-s xa na nataka dutu ka taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in ntdaa se Israel ka kidandaa kuechi. Ijan dada n-kine'e-s Spalu te n-xani-s-sɨ nuu-s ntdaa-s.

23

N-ka xijan tnu'u juxtixia Israel Spalu nuu nax n-kida-s

1 N-xo nde'a Spalu juxtixia Israel, te n-ja'an-s:

—Dito, Ñani, ñatu nujani-da xa kida-da xa ta'u tniu Ianyuux nuu-da. Kida-da xa'a vaxi, te ñatu kune ini-da.

2 Dutu taxnuni ka nani Ananías. N-ta'u tniu-s nuu se xnii yatni nuu nujuiin Spalu xa na jani koio-s yu'u-s. 3 Te xia'an Spalu nuu dutu jan:

—Mee-n janña'a Ianyuux. Nukoo-n dian xa kadandaa-n ná yodotnuni. ¿Nakuenda ña jandixa-n ley jan xa daa ta'u tniu ka-n xa janña'a koio ñayiu ya u? Kida nga-n xa jandixa-n ley n-chidotnuni Moisés.

4 N-ka ja'an dava se xtuu ijan nuu Spalu:

—¿Nakuenda dadavatna'a-n xi'in dutu taxnuni ka?

5 Xia'an Spalu:

—Ña xini-da xa se dian kuu dutu taxnuni ka. Maxku daa kada-da n-kuu chi ka xini-ro xa yodotnuni: "Maxku kui'a ja'an-n juxtixia ñuu-n."

6 Xaxe'e xa xini Spalu xa dava se Israel ka kidandaa kuechi ka kuu se saduceu, te se fariseu ka kuu dava-s; xijan kuu xa xee n-ja'an-s:

—Se fariseu kuu-da, te ñayiu fariseu n-ka kuu tadɨ'ɨ-da. Xaxe'e xa jandixa-da xa nandoto ndɨyɨ, xndeka ña'a-n vaxi ya'a xa kajan tnu'u ña'a koio-n nax kuu kuechi-da.

7 Nu du'a n-ja'an Spalu tnu'u ya'a, n-ka nukuita se fariseu xi'in se saduceu ka jantna'a tnu'u-s, te tuku n-ka xani ini dava ñayiu xyuku ijan, te tuku n-ka xani ini dava ka-i. 8 Ka ja'an se saduceu xa ma nandoto ndɨyɨ. Dɨuni ka ja'an-s xa ñayo ángel io, ni espíritu, ko se fariseu ntdaa xa'a ka jandixa-s. 9 Ntdaa-s n-ka kana, te n-ka ndojuiin dava se fariseu ka kuu maestru ka tu'a va'a tnu'u n-chidotnuni Moisés, te n-ka ja'an-s mudu kutnuni ini-s tnu'u Ianyuux xa daxino ini-s se ka kuu saduceu. Ka xia'an-s:

—Se ya'a, ña tuu nax n-kida-s. Va ɨɨn espíritu a ɨɨn ángel du'a n-ja'an nuu-s —ka kuu-s, ka xia'an-s.

10 Xaxe'e xa loko ka jantna'a tnu'u se yuku ijan, n-yu'u comandante xa kada kuechi koio-s Spalu. Xijan kuu xa n-ta'u tniu-s nuu dava soldado-s xa na jɨn nundeka ña'a koio-s ve'e nuu xtuu-s.

11 Xakuaa ijan n-kɨu Ianyuux nuu tuu Spalu te n-ja'an-ia:

—Maxku yu'u-n xa ja'an-n nuu ñayiu xa n-ja'an-r. Nani n-ja'an-n xa kida-r nuu ñayiu Jerusalén ya, dani ja'an-n nuu ñayiu Roma.

N-ka kida ɨnuu-s xa ka'ni koio-s Spalu

12 Kɨu kuu uu n-ka kida ɨnuu se Israel xa ka'ni koio-s Spalu. N-ka chinaa-s xa ni ɨɨn xa ña tuu nax kaxi koio-s, ni ña tuu nax ko'o koio-s. Nde na ka'ni-s Spalu, ijan dada kaxi koio-s. N-ka ja'an-s xa nux ma du'a kada koio-s, na ka'ni ña'a Ianyuux. 13 Vi'i ka uu diko-s du'a n-ka chinaa. 14 N-ka xe juña'a-s nuu dutu ka taxnuni xi'in nuu juxtixia Israel xa n-ka chinaa-s. Ka xia'an-s:

—N-ka chinaa-da xa ni ɨɨn ña tuu nax kaxi koio-da. Nde na ka'ni koio-da Spalu, ijan dada kaxi koio-da. 15 Juña'a koio ndixi xi'in dava ka juxtixia Israel nuu comandante vitna xa na kandeka-s Spalu kixi nuu-n ya tnee. Tnu'u ni nga juña'a-n xa juini-n xa jini-n nax kuu kuechi-s chi ta jini ndaa ka-n nax kuu kuechi-s. Na kuyatni-s ya'a te xá koo tu'a koio-da xa ka'ni-da-s —ka kuu-s, ka xia'an-s.

16 Ka'ni koio-s Spalu n-kuu, ko n-teku da'ya ku'a Spalu tnu'u ya'a te n-xe'en-s nuu

xtuu soldado xa n-xian tnu'u-s Spalu xijan.
17 N-kana Spalu ɨɨn centurión te xia'an-s:
—Kandeka-n solteru ya jua'an nuu comandante chi io ɨɨn xa juña tnu'u-s-sɨ.
18 Ndeka centurión solteru jan jua'an nuu comandante jan, te xia'an-s:
—Se yɨndi'u nani Spalu n-kana ña'a, te n-ja'an-s xa na kandeka-da solteru ya kixi nuu-n chi io ɨɨn xa ja'an-s nuu-n ne.
19 N-tnɨɨ comandante jan nda'a solteru jan, te ndeka dɨɨn ña'a-s jua'an ɨɨn lado, te n-xijan tnu'u ña'a-s:
—¿Nax juini-n xa ja'an-n nuu-r?
20 Xia'an solteru jan:
—N-ka kida ɨnuu se Israel xi'in juxtixia-s xa ja'an juxtixia jan nuu-n xa kandeka-n Spalu jɨ'ɨn tnee nuu ka nataka-s xa tnu'u ni nga kajan tnu'u-s-sɨ nuu nax n-kida-s xa jini ndaa-s nax kuu kuechi-s. 21 Maxku jandixa-n xa ja'an koio-s chi vi'i ka uu diko se Israel xyɨva'a ichi ya'a Spalu. Xndetu-s xa ya'a-s ijan, te ka'ni ña'a koio-s. N-ka chinaa-s xa ña tuu nax kaxi-s ni ña tuu nax ko'o-s. Nde na ka'ni ña'a koio-s, ijan dada kaxi koio-s. Diko nga xndetu-s nuu janda na ja'an-n —kuu solteru jan, xia'an-s nuu comandante.
22 Ijan dada n-ja'an comandante jan xa na nu'u-s, te maxku nde ku ja'an-s xijan.

N-ka tunda'a-sɨ Spalu; vaxi-s Cesarea

23 Ijan dada n-kana comandante jan uu centurión, te n-ta'u tniu-s xa na kada tu'a koio-s uu cientu soldado ka xika xe'e xi'in uni diko uxi soldado xyodo caballu xi'in uu cientu soldado xne'e lanza te na jɨ'ɨn koio-s Cesarea kaa ɨín xakuaa. 24 Dɨuni n-ta'u tniu-s xa na kada tu'a koio-s caballu kodo Spalu. N-ta'u tniu-s xa na junuu va'a koio-s-sɨ, te na xee vii na xee va'a-s nuu gobernador nani Skueli. 25 N-kidava'a-s ɨɨn carta xne'e soldado jan jua'an nuu gobernador. Du'a yodotnuni:
26 "Daña kuu Claudio Lisias. Va'a nga ta'u kuu-n, Dito. Tnu'u ya'a ja'an-da nuu ndixi xa kuu-n gobernador. 27 N-ka tnɨɨ se Israel se ya'a xa ka'ni koio-s-sɨ, ko nu n-teku-da xa io tutu-s xa se romano kuu-s, n-xe'en-da xi'in soldado-da nuu n-ka tnɨɨ-s-sɨ, te n-dakaku-da-s. 28 Xaxe'e xa n-juini-da xa jini-da nax kuu kuechi-s ndeka-da-s n-xe'en nuu juxtixia Israel, 29 te n-ka ja'an-s xa kuechi-s kuu xa ñatu jandixa-s ley-s ɨɨn ɨɨn-s ná ka jandixa mee-s, ko ñatu kuu xijan ɨɨn xa va'a vi'i xa kuú-s a xa kɨndi'u-s vekaa. 30 Nu n-teku-da xa n-ka kida ɨnuu se Israel xa ka'ni koio-s-sɨ, nuni'no ni n-tunda'a-da-s juan xee nuu-n. Te dɨuni xia'an-da nuu se n-ka xajan kuechi-s xa na xee koio-s nuu-n de na ja'an-s nuu-n nax n-kida-s. Xa'a kuu xa kachitnu'u ña'a-da, Dito."
31 Xakuaa ijan xndeka soldado jan Spalu vaxi ñuu nani Antipatris ná n-ta'u tniu comandante. 32 Kɨu kuu uu, n-ka nangondita soldado ka xika xe'e, te soldado xyodo caballu, dani ka kixi-s xi'in Spalu. 33 Nu n-ka kixee-s Cesarea, xndeka-s Spalu jua'an nuu gobernador, te n-ka xia'an-s carta jan. 34 Nu n-ya'a xa n-ka'u gobernador carta jan, n-xijan tnu'u-s nde se kuu Spalu. Nu n-teku-s xa se Cilicia kuu-s, 35 xia'an-s nuu-s:
—Na kixi koio se n-ka xajan kuechi-n, ijan dada kadandaa-r kuechi-n —kuu-s.
Ijan dada n-ta'u tniu-s xa kɨndi'u Spalu ɨɨn cuartu ve'e Herodes, se n-taxnuni, te na kundee ña'a soldado.

24

N-dada'an ni'no Spalu mee-s nuu Skueli

1 O'on kɨu n-kuu, te n-kixee dutu taxnuni ka nani Ananías xi'in dava sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu Israel xi'in ɨɨn abogado nani Tértulo ñuu Cesarea. N-ka xe'en-s nuu gobernador xa tekuechi neñuu koio-s Spalu. 2 Nu xndeka-s Spalu n-ka xee nuu-s, n-kixe'e Tértulo xa tekuechi neñuu-s Spalu. Xia'an-s nuu se kuu gobernador jan:
—Dito, xtuu vii xtuu va'a-da chi va'a kida-n. Xaxe'e xa va'a tu'a-n va'a ñunuu-n ñuu-da. Xijan kuu xa kue'e xava'a xe koo nación-da jua'an. 3 Yo nakuta'u-da xa kida-n xa'a ntdaa ñuu nuu taxnuni-n. 4 Xa maxku taxkuee ña'a ka-da, Dito, ma kakune'e ka-da xijan, te xijan ta'u-da nuu-n xa kada-n xamani xa kunini-n ununuu tnu'u na ja'an koio-da. 5 N-ka xini-da xa daka ni'no se ya'a ñayiu Israel chi dakua'a-s-yɨ xa n-dakua'a ña'a ɨɨn se n-xio Nazaret. Nitu'u ñuñayiu, daa kida-s. ɨɨn kue'e kuu-s. 6-7 Jua'an-s xa kandeka-s to'o kɨu veñu'u-da. Mudu ya'a kuu xa ñatu xe ini-s veñu'u-da. Xijan kuu xa n-ka tnɨɨ-da-s. 8 Kajan tnu'u-n-sɨ te jini-n ka xa ndaa xa ntdaa xa'a kuu kuechi-s —kuu Tértulo, xia'an-s.
9 Te n-ka ja'an dava se Israel xyuku ijan xa ndaa n-kida Spalu ntdaa xa'a.

10 N-ndone'e nda'a gobernador xa na
ja'an Spalu, te n-ja'an-s:
—Xini-da xa xá n-kuu kuia kuu-n juexi
nación ya'a. Xaxe'e xijan na ja'an-da nuu-n
xa ña tuu na kuechi-da io, te ña tuu nax
kuu anu-da. 11 Kajan tnu'u-n se n-ka xajan
kuechi-da nuu nax n-kida-da te jini-n nax
kuu kuechi-da. Dijan n-kuu uxi uu kɨu
n-naxee-da Jerusalén xa n-ndadaka'nu-da
Ianyuux. 12 Ña ndaa xa n-ka xini ña'a se ya'a
xa jantna'a tnu'u-da xi'in ñayiu, ni ñatu
n-dandandita-da ñayiu nuu-s xiti veñu'u
Jerusalén, ni xiti ntaka veñu'u kuechi, ni
ɨnka parti Jerusalén. 13 Ka tekuechi neñuu
ña'a-s. Na kine'e koio-s testiu na kua'a na
jini ndaa-n. 14 Na ja'an ndaa-da xa kukanu
ini-da Jesús, te xinokuechi-da nuu Ianyuux
xixitna-da chi jandixa na'i-da ntdaa xa
n-chidotnuni Moisés xi'in xa n-ka kidava'a
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ko
ñatu daa ka ja'an-s chi ka ja'an-s xa tuku
jandixa-da. 15 Nani ñu ini-da xa nadandoto
Ianyuux ndɨyɨ, dani xñu ini mee-s ɨɨn ɨɨn-s.
Nani nadandoto-ia ñayiu va'a dani nadan-
doto-ia ñayiu ñatu va'a. 16 Xijan kuu xa
jandixa-da xa ta'u tniu Ianyuux xa maxku
kune ini-da nuu-ia na xee kɨu ijan, ni nuu
ñayiu.
17 'Kuia n-kuu ñatuka tuu-da Jerusalén te
n-naxee-da xa juña'a nga-da ɨɨn xa juña'a
nga-da ñayiu ka kunda'u xi'in xa doko-da
ɨɨn xa doko-da nuu Ianyuux. 18-19 Xa'a
kida-da, na n-ya'a xa n-ndunini-da na xne'e
tnɨɨ-da vaxi. N-ka xini ña'a se Israel xn-
daxio Asia xiti veñu'u Jerusalén. Se ijan
ka kuu se na kixi, te na ja'an-s na kuechi
n-kida-da. Ñadu kue'e ñayiu xyuku na n-ka
xini ña'a-s, te ni ɨɨn ñayo n-ndandita nuu
se ka taxnuni ya xaxe'e-da. 20 Nux ma kixi
koio se ijan na ja'an koio mee-s janda n-ka
ja'an juxtixia Israel nuu-s na n-ka xijan
tnu'u ña'a-s. 21 Ña tuu na kuechi-da io,
a xa xee n-ja'an-da xa nandoto ndɨyɨ na
n-ka kidandaa-s kuechi-da: "Ka kidandaa-n
kuechi-da vitna xaxe'e xa jandixa-da xa
nandoto ndɨyɨ", kuu-da, xia'an-da nuu-s.
¿Xijan kuu kuechi-da u? —kuu Spalu, xi-
a'an-s.
22 Xaxe'e xa xá xini Skueli nax kuu xa
n-kakune'e Spalu, n-ja'an-s xa na kundetu
kuee. Xia'an-s nuu se Israel:
—Na kixi se kuu comandante nani Lisias,
dada na kajan tnu'u ka-r-sɨ.
23 Te n-ta'u tniu se kuu gobernador jan,
nuu centurión xa na kɨundi'u na'i Spalu,
ko na juejoon-s xa kuikonuu-s juera danaa
danaa. Dɨuni na juejoon-s xa na kotoni'ni
ña'a ñayiu kumani xi'in-s xa na juña'a-i xa
ndoñu'u-s.
24 Nu n-ya'a tɨtnɨ kɨu, n-naxee se kuu
gobernador jan vetniu, te ndeka-s ñadɨ'ɨ-s
n-xee. Drusila nani-ña. Ñá Israel kuu-ña.
N-ta'u tniu-s xa n-ka xe kueka-s Spalu xa
kunini koio-s xa na ja'an-s. Nu n-xee Spalu
nuu koio-s n-kakune'e-s xa kukanu ini-s
Jesucristu. 25 N-ja'an Spalu xa ndoñu'u xa
kada ñayiu xandaa. N-ja'an-s xa maxku
kada ñayiu xaloko xadu'a; na kundedi
ini koio-i. N-ja'an-s xa xee kɨu ndundaa
kuechi-i, te n-yu'u se kuu gobernador jan.
Xaxe'e xa n-yu'u-s, du'a xia'an-s:
—Jua'an na'i. Ɨnka kɨu na kuyachi-r, te
nakana ña'a ntuku-r.
26 Kue'e vuelta n-kana ña'a-s xa ndat-
nu'u-s xi'in-s chi n-juini-s xa na juña'a
Spalu tvini na kua'a na kine'e ña'a-s vekaa.
27 Uu kuia n-ya'a. Ijan dada n-kee gober-
nador ijan, te n-nujuiin naa Porcio Festo
nuu-s. Xaxe'e xa dani na ku kuva'a anu se
Israel nuu Skueli jan, ñatu n-kine'e-s Spalu
vekaa.

25

N-dada'an ni'no Spalu mee-s nuu Festo

1 Nu n-kuu uni kɨu netniu Festo xa kuu-s
gobernador, n-kee-s; jua'an-s Jerusalén.
2 Nu n-xee-s ijan, te n-ka ja'an dutu ka
taxnuni xi'in se ka taxnuni ñuu Israel nuu
Festo nax n-kida Spalu. 3 Ka xia'an se Israel
jan xa na kada Festo ɨɨn xamani xa na ta'u
tniu-s xa na nu'u Spalu Jerusalén. Xaxe'e
xa n-ka kida ɨnuu-s xa ka'ni koio-s Spalu
ichi nu'u-s, xijan kuu xa du'a n-ka ja'an-s,
4 ko xia'an Festo nuu-s xa Cesarea kuu
nuu yɨndi'u Spalu, ñadu Jerusalén. Dɨuni
n-ja'an-s xa ndixi-s Cesarea nuu uu a nuu
uni kɨu.
5 —Nux daa io, na jɨ'ɨn-ro Cesarea te ijan
ja'an koio-n na kuechi n-kida se ijan nux
ndaa n-kida-s ɨɨn xa n-kida-s —kuu Festo,
xia'an-s nuu se ka taxnuni jan.
6 Una uxi ka kɨu n-xo tuu Festo Jerusalén.
Ijan dada n-nxee-s Cesarea, te n-ka kixee
se ka taxnuni nuu ñayiu Israel ijan. Kɨu
kuu uu nukoo Festo nuu silla nuu tax-
nuni-s, te n-ta'u tniu-s xa n-ka xe kueka
soldado Spalu. 7 Nu n-kɨu Spalu vetniu, te

n-ka nanduku nduu ña'a se n-ka kixi nde
Jerusalén jan, te n-ka ja'an-s nax n-kida-s.
Kue'e xa n-ka dakuido kuechi ña'a-s, ko
ñatu n-jandixa Festo xijan xaxe'e xa ña yoo
na testiu. 8 N-dada'an ni'no Spalu mee-s.
Xia'an-s:
—Daña ñatu kuxee ini-da chi jandixa-da
ley ñayiu Israel, te dɨuni jandixa-da emper-
ador. Ña ndaa xa ñatu xe ini-da veñu'u
Jerusalén.
9 Xaxe'e xa na ku kuva'a anu se Israel nuu
Festo, n-xijan tnu'u-s Spalu:
—¿Kuu ini-n xa nu'u-n Jerusalén, te
kadandaa-r kuechi-n ijan u?
10 Xia'an Spalu:
—Vetniu nuu taxnuni se romano tuu-da,
te ya'a kuu nuu kajan tnu'u ña'a-n nax
n-kida-da. Xini mee-n xa jandixa-da ley
ñayiu Israel, te ñatu kuxee ini-da nuu
Ianyuux. 11 Nuxa n-kida-da ɨɨn kuechi ka'nu,
te xaxe'e kuechi ijan io xa kuú-da, na
kuú-da, ko nuxa kuechi neñuu kuu ñatu
io ley ja'an xa nadaya'a ña'a-n nuu-s xa
kajan tnu'u ña'a ntuku-s Jerusalén. Xijan
ni'no-da xa mee emperador na kadandaa
kuechi-da —kuu Spalu.
12 N-ndatnu'u Festo xi'in sexa'nu, te
n-xian tnu'u-s nuu janda koo. Ijan dada
xia'an-s nuu Spalu:
—Xaxe'e xa xijan ni'no-n xa jɨ'ɨn-n nuu
emperador, nuu emperador jɨ'ɨn-n.

N-najani Festo nuu Agripa xa ya'a Spalu

13 Nu n-ya'a tɨtnɨ kɨu, n-kixee se taxnuni
nani Agripa xi'in Berenice Cesarea xa ko-
toni'ni-s Festo. 14 Nu n-kuu tɨtnɨ kɨu xtuu-s
ijan, te n-najani Festo nuu Agripa xa ya'a
Spalu. Xia'an-s:
—Ya'a tuu ɨɨn se yɨndi'u vekaa chi ñatu
n-kine'e ña'a Skueli na n-xo netniu-s. 15 Kɨu
na n-xe'en-da Jerusalén, n-ka xajan dutu
ka taxnuni ka xi'in sexa'nu ka taxnuni nuu
ñayiu Israel kuechi se ya'a, te ka xijan
ni'no-s xa kuú-s. 16 Xia'an-da xa juxtixia
Roma, ñatu mudu-s xa ka'ni-s ñayiu xi-
dokuechi ɨɨn xa xidokuechi-i nuxa ñatu nit-
na'a nuu-i xi'in ñayiu n-ka xajan kuechi-i
xa na kua'a na dada'an ni'no-i mee-i.
17 Xijan kuu xa nu n-ka kixi se Israel ya'a, kɨu
kuu uu n-xe'en-da vetniu. N-nadataka-da
juxtixia, te n-ta'u tniu-da xa n-ka xe kueka
soldado se ya'a. 18 Nu n-ka kixee se n-ka
xajan kuechi-s, tuku xa n-ka kakune'e-s;
ñatu n-ka kakune'e-s kuechi n-xani ini-da.
19 Xa ka kakune'e-s kuu mudu ka jandixa-s,
te ka ja'an-s xa kuechi Spalu kuu xa ja'an-s
xa ɨɨn se nani Jesús n-nandoto, te mee-s ka
ja'an xa ña ndaa. 20 Xaxe'e xa ñatu ni'i-da
mudu kadandaa-da kuechi Spalu, xijan kuu
xa n-xijan tnu'u-da-s nuu vatuu ka nu'u-s
Jerusalén xa kundaa kuechi-s ijan, 21 ko
n-xijan ni'no-s xa na kadandaa mee emper-
ador kuechi-s. Xijan kuu xa n-ta'u tniu-da
xa na kɨndi'u na'i-s nde na tunda'a-da-s jɨ'ɨn
nuu César.
22 Ijan dada xia'an Agripa nuu-s:
—Juini-da xa ndatnu'u-da xi'in-s tuku —
kuu-s, xia'an-s.
—Tnee kunini-n na ja'an-s nuda —kuu
Festo, xia'an-s.

N-dada'an ni'no Spalu mee-s nuu Agripa

23 Kɨu kuu uu ndeka tna'a Agripa xi'in
Berenice xi'in comandante xi'in dava ka
se ka taxnuni ñuu jan n-ka xee vetniu.
Ni'no Agripa xi'in Berenice da'ma va'a te
n-kukutu. N-ta'u tniu Festo xa n-xe kueka
soldado Spalu. 24 Nu n-xee Spalu, n-ja'an
Festo nuu Agripa xi'in nuu ntdaa ñayiu n-ka
nataka ijan:
—Ndixi xa n-ka kixee-n ya'a, na se ka
xijan ni'no ntdaa se Israel xa kadandaa-da
kuechi-s ya'a. Nani ka ja'an-s Jerusalén,
dani ka ja'an-s ya'a. Ka xijan ni'no-s xa na
nadaya'a-da-s juxtixia, te ka kana-s xa io xa
kuú-s. 25 Xani ini-da xa ña tuu na kuechi
n-kida-s xa kuú-s, ko xijan ni'no mee-s
xa kadandaa emperador kuechi-s te n-xino
ini-da xa tunda'a-da-s jɨ'ɨn nuu-s, 26 ko xax-
e'e xa ña tuu nax chidotnuni-da nuu tutu
tunda'a-da jɨ'ɨn nuu emperador, xijan kuu
xa n-xe kueka-da-s xa kajan tnu'u ndixi,
Dito Ta Agripa xi'in dava ka ndixi, ñayiu
n-ka nataka ya'a nax n-kida-s na kua'a
daa kadava'a-da tutu jɨ'ɨn nuu emperador.
27 Xani ini-da xa ñatu io va'a xa tunda'a-da
ɨɨn presu jɨ'ɨn nuu-s nux ma kodotnuni ɨɨn
xa n-kida-s —kuu Festo, n-xia'an-s.

26

1 Ijan dada n-ja'an Agripa nuu Spalu:
—Vatuu ka dada'an ni'no-n mee-n vitna.
N-ndone'e nda'a Spalu xa na kunini
ñayiu xa ja'an-s, te n-ja'an-s:
2 —Dito, Ta Agripa, kuvete-da xa ja'an-da
nuu ndixi xa kuu-n se taxnuni, ntdaa xa
ka tekuechi ña'a se Israel vitna xa dada'an
ni'no-da mee-da. 3 Xini ndixi na xa xne'e
tnɨɨ koio-da xa ka kuu-da yatnu'u Israel,
te dɨuni xini-n nax kuu xa ka jantna'a

tnu'u-da. Xijan kuu xa xijan ta'u-da nuu-n
xa kada nde ini-n xa kunini-n tnu'u na
ja'an-da.
4 'Ntdaa se ka kuu yatnu'u Israel xini
janda n-xo kuu-da ñuu-da xi'in Jerusalén
na luchi-da, te dani ka xini-s janda kuu-da
vitna. 5 Nde daa xini tna'a-da xi'in-s, te
na ja'an koio-s nux ka juini-s xa ja'an-s
nax kida-da chi jandixa-da ley se Israel ka
kuu fariseu. 6 Te vitna xndeka ña'a-s n-ka
kixee ya'a xaxe'e xa ñu ini-da xa ya'a ɨɨn xa
n-chinaa Ianyuux nuu xixitna-da ntdaa-da
xa ka kuu-da da'ya dana Israel xa ya'a. 7 Ka
xinokuechi-da xa ka kuu-da da'ya dana uxi
uu da'ya yɨɨ Israel nuu Ianyuux xa na ni'i
koio-da xa xndetu-da, te xa'a kida xa ka
ja'an-s xa io kuechi-da. 8 ¿A ña jandixa ndixi
xa kua'a Ianyuux xa nadandoto-ia ndɨyɨ a?
9 'N-xo xani ini-da xa io va'a xa kida
u'u-da ñayiu ka kukanu ini Jesús, Ia n-xio
Nazaret. Kue'e xa n-kida-da ñayiu ijan.
10 Daa n-kida-da Jerusalén. N-ta'u tniu
dutu ka taxnuni xa n-chindi'u-da kue'e
ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu
ii vekaa, te nu n-ka xo xa'ni-s-yɨ n-xo
ku ɨnuu-da xi'in-s. 11 Kue'e vuelta n-kida
u'u-da ñayiu, te n-kidajuexa-da-i xa na jan
kui'a-i Jesús. Ntdaa veñu'u kuechi ñayiu
Israel n-xo kida-da xa'a. N-xo kiti ini-da
nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu, te nde
ñuu to'o n-xo kandijun-da-i n-xo xe'en.
12 'Xaxe'e xijan ne'e-da orde n-ka taxi
dutu ka taxnuni jua'an ñuu Damasco xa
kada u'u-da ñayiu ka kukanu ini Jesu-
cristu ijan. 13 Ichi jua'an-da naxa kaa x-uu
n-xini-da ɨɨn xa ndii andɨu. Nde'e ka
n-ndii xijan dada ngandii. N-ndii nɨkan-
duu nuu jua'an-da xi'in se jua'an xi'in-da.
14 N-ka ndua-da ntdaa-da, te n-teku-da xa
n-ja'an. Hebreu n-ja'an. Du'a n-ja'an:
"Saulo, Saulo, ¿nakuenda kida u'u-n ñayiu
ndeka-r? Kuenda kɨu ngutu xeñi ditni
arado hora kidatniu-tɨ kuu-n, te datnukue'e
ña'a-tnu."
15 'Ijan dada n-ja'an-da: "¿Jundu kuu
ndixi?" Te n-ja'an-ia: "Ru'u kuu Jesús, Ia
kida u'u-n. 16 Ndojuiin. Xaxe'e xa n-kaxí
ña'a-r xa junukuechi-n nuu-r, xijan kuu xa
nde'a ña'a-n, te jini-n xa kada-r. Najani-n
nuu ñayiu xa n-xini-n vitna xi'in xa jini
ka-n. 17 Tunda'a ña'a-r jɨ'ɨn nuu ñayiu ka
kuu yatnu'u Israel xi'in nuu ñayiu ñatu ka
kuu yatnu'u Israel, te dakaku ña'a-r nuu-i.
18 Ja'an-n nuu-i jundu kuu Ianyuux xa na
kutnuni ini-i jundu kuu-ia, te ma kutuu
ka-i nuu nee. Kada-r xa jandixa-i-ia; ma
taxnuni ka Kui'na nuu-i. Taxkanu ini-ia xa
n-ka kida-i kuechi, te nanita'u-i xi'in dava
ka ñayiu kukanu ini ña'a n-kida-ia xa n-ka
nduu-i ñayiu ii", kuu Jesús, Ia kuu Xto'o-da,
n-ja'an-ia.
19 'N-jandixa-da xa n-ja'an-ia nuu-da na
n-xini-da ɨɨn xa n-xini-da andɨu; ñatu
n-kida yata-da-ia. 20 Ki'na nu ka nuu ñayiu
Damasco n-ja'an-da xa na natu ini koio-i
xa n-ka kida-i kuechi, te na kukanu ini-i
Ianyuux. Dɨuni n-ja'an-da xa na kada
koio-i xava'a xa na kunde'a koio dava ka
ñayiu xa n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i
kuechi. Ijan dada n-ja'an-da xa'a nuu
ñayiu Jerusalén xi'in nitu'u región Judea
xi'in nuu ñayiu ñatu ka kuu yatnu'u Israel.
21 Xaxe'e xa'a, n-ka tnɨɨ ña'a se Israel xiti
veñu'u Jerusalén, te n-ka juini-s xa ka'ni
ña'a koio-s, 22 ko n-chindee ña'a Ianyuux
xa ñatu n-ka xa'ni ña'a-s, te kakune'e
na'i-da-ia nuu ñayiu ndandɨ'ɨ xi'in nuu
ñayiu ñatu ndandɨ'ɨ. Ñadu xa xani ini
mee-da ja'an-da chi ja'an-da xa n-ka ja'an
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xi'in
xa n-chidotnuni Moisés na n-kakune'e-s
nuu nax ya'a. 23 N-ka ja'an se jan xa io xa
kuú Ia kuu Cristu, te dɨu-ia kuu Ia ki'na
nu nandoto xa kuú-ia. Ijan dada nandoto
ñayiu ka xi'í. N-ka ja'an-s xa kada-ia xa teku
ñayiu Israel xi'in ñayiu ñatu kuu yatnu'u
Israel tnu'u-ia. Du'a n-ka chidotnuni-s —
kuu Spalu, xia'an-s.
24 Nu n-ya'a xa n-dada'an ni'no-s mee-s,
n-kana Festo:
—Va nduloko-n, Palu. Xaxe'e xa yo
ka'u-n, xijan kuu xa ndulilu dɨkɨ-n.
25 Te xia'an Spalu nuu Festo:
—Ñatu ndulilu-da, Dito, chi xandaa kuu
xa ja'an-da. Tnu'u ñukax ini kuu. 26 Xini
va'a To Agripa de xa kakune'e-da. Xijan kuu
xa ñatu yu'u-da xa ja'an-da xa'a. Na'a-da
xa n-xo teku-s tnu'u kakune'e-da chi nuu
kanda n-kuu xa'a.
Xia'an ntuku Spalu nuu se taxnuni nani
Agripa jan:
27 —Dito, ¿jandixa-n xa n-ka ja'an se
n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu a?
Jandixa-n. Nax kuu ña'a.
28 Xia'an Agripa jan:

—¿Xani ini-n xa xaxe'e uni koon ni tnu'u
ja'an-n de, xino ini-r xa kukanu ini-r Jesu-
cristu a?
29 Xia'an Spalu:
—Juini uni koon ni tnu'u n-ja'an-da
nuu-n a kue'e n-ja'an-da, xijan ta'u-da nuu
Ianyuux xa ñadu mee ni-n xee ku kuu ná
kuu-da ya chi xijanta'u-da xa ntdaa ñayiu
xnini xa'a vitna xee ku kuu ná kuu-da, ko
ñadu du'a kutnɨɨ-i cadena, te kɨndi'u koio-i
ná yɨndi'u daña vitna —kuu-s, xia'an-s.
30 Ijan dada n-ndojuiin Agripa xi'in Festo
xi'in Berenice xi'in ntdaa se xyuku ijan.
31 Te n-ka kee dɨɨn-s xa ndatnu'u koio-s. Ka
xia'an tna'a-s:
—Ña tuu nax n-kida se ya'a xa kuú-s, ni
ñatu io xa kɨndi'u-s vekaa.
32 Te xia'an Agripa nuu Festo:
—Nu ña n-xijan ni'no mee-s xa kundaa
kuechi-s nuu emperador, dayaa-n-sɨ n-kuu.

27

Xndeka presu soldado Spalu vaxi Roma

1 N-ka xino ini-s xa tunda'a-s Spalu xi'in
dava ka se xyɨndi'u xa kixi koio-s Italia.
N-ka tnɨɨ koio-s barcu. N-xeka ɨɨn centurión
nani Skuliu Spalu xi'in dava ka se xyɨndi'u.
Centurión Batallón Emperador kuu-s.
2 Diko nga xa kee ɨɨn barcu n-kee Adrami-
tio xa kixi-i yu'u mar Asia. N-ka keé-da
barcu jan. Aristarco nani ɨɨn se tna'a nuu
se xndeka tna'a xi'in-da vaxi. Se dis-
trito Macedonia kuu-s. Tesalónica nani
ñuu-s. 3 Kɨu kuu uu n-ka kixee-da yu'u ñuu
Sidón. Va'a n-kida Skuliu chi n-xejoon-s
xa n-xitoni'ni Spalu ñayiu xini tna'a xi'in-s
xa n-ka xia'an-i xa n-ndoñu'u-s. 4 N-ka
ndee-da Sidón; vaxi koio-da xi'in barcu
yatni yu'u isla Chipre xaxe'e xa kane tachi
do nuu vaxi barcu jan. 5 N-ka ya'a ndaa-da
yatni yu'u mar io yatni Cilicia xi'in Panfilia,
te n-ka kixee-da distrito Licia, te n-nujuiin
barcu ñuu nani Mira. N-ka nane-da barcu
ijan.
6 Mira jan n-ni'i Skuliu ɨɨn barcu Ale-
jandría vaxi Italia. N-ja'an-s xa na keé
koio-da barcu ijan, te n-ka keé-da. 7 Jeen
kɨu n-xika barcu jan. Ñatu n-kuu xa kaka
yachi-i xaxe'e xa kane tachi do nuu vaxi-i.
Kuee xa kuee, dada n-ka kixee-da yatni nuu
nani Gnido. Xaxe'e xa dani kane tachi do
nuu vaxi koio-da ña n-kuu ka kixi-da do
nuu n-xio xa ya'a-da, ko n-ka kixee-da isla
nani Creta, te n-ka xiko nduu-da país jan
xa n-ka ya'a-da Salmón. 8 Ñatu n-kuu xa
dakaka yachi koio-s barcu xaxe'e xa dani
kane tachi jan. Nikanduu yu'u mar Creta
jan n-ka kixi-da, te n-ka kixee-da ñuu nani
Yu'u Ndute Va'a (Buenos Puertos) yatni
nuu katuu ñuu nani Lasea.
9 Yo kue'e tiempo n-ka dakuita-da. Io
kuu xa vaxi koio-da xaxe'e xa n-kuyatni yoo
vixi, te n-ya'a kɨu ñatu xaxi ñayiu Israel
xaxe'e xa xne'e ii-i. Xaxe'e xa yo io kuu,
xia'an Spalu nuu se ka dakaka barcu jan
xi'in nuu centurión jan:
10 —Dito, yo io kuu xa vaxi-ro. Dakuita-ro
barcu ya xi'in xa ndido-i, te ñadu ni xa'a
kuita chi nde mee-ro kuú.
11 Juini daa n-ja'an Spalu ñatu n-jandixa
ña'a centurión jan chi naa xa n-jandixa-s xa
n-ja'an Spalu n-jandixa-s xa n-ja'an se kuu
xto'o barcu jan xi'in se taxnuni nuu se ka
dakaka barcu jan.
12 Xaxe'e xa ñatu io va'a yu'u mar ñuu
nani Yu'u Ndute Va'a jan xa kunukoo barcu
jan yoo vixi, xijan kuu xa nadaa nga-s
ndoñu'u xa ntdaa-s ja'an xa va'a ka nux
na kixi na'i koio-da, te na kadayɨka se ka
dakaka barcu jan xa na kixee koio-da ɨnka
ñuu país Creta jan. N-ka kendoo-s xa
kunukoo barcu ijan yoo vixi. Fenice nani
ñuu ijan. Do nuu keé ngandii nde'a yu'u
mar ñuu ijan.

N-kane tachi nde'e nuu vaxi barcu ñu'u Spalu xi'in se xnetna'a xi'in-s

13 N-ka ja'an-s xa vatuka kixi na'i koio-da
chi n-ka xani ini-s xa ña tuu nax ya'a xaxe'e
xa n-nukuita kane vii tachi xajan-i do norte.
N-ka natava-s ancla xa na nakaka barcu
jan, te vaxi na'i koio-da nikanduu yu'u mar
Creta jan. 14 Dijan xaku n-kuu kane vii
tachi xajan-i do norte, te n-kane nde'e tachi
xajan-i do suroeste, te n-ñu'u-i barcu jan.
15 N-kixe'e ndeka-i barcu jan jua'an. Xaxe'e
xa ña ndaku xa kixi ka-i do nuu vaxi-i, n-ka
xejoon-s xa ndeka ña'a tachi jan jua'an do
nuu jua'an-i. 16 N-ka ya'a-da do sur isla
nani Clauda nuu yɨndido. Xaxe'e xa dani
kane tachi jan, nda'u n-ka ya'a-da xa n-ka
dandaa-da barcu luchi dakaku ñayiu. 17 Nu
n-ya'a xa n-ka dandaa-da barcu luchi jan,
n-ka xetniu se ka dakaka barcu yo'o xa
n-ka duku-s barcu ka'nu jan xa maxku ña'a
tnanu. Xaxe'e xa n-ka yu'u-s xa na ña'a
jɨ'ɨn-i nuu kaa ñu'u kuchi nuu nani Sirte te

nduxi-i ijan, xijan kuu xa n-ka natuni'no-s
da'ma barcu jan xa maxku kaka ni'i ka-i.
N-ka xejoon ntuku-s xa ndeka ña'a tachi jan
jua'an do nuu jua'an-i. 18 Kɨu kuu uu nde'e
ka ntuku kane tachi, te nde'e xendita barcu
jan. Xaxe'e xa daa ntuku kuu n-ka kixe'e-s
xa ka dakeé-s xa ndido barcu jan nuu mar.
19 Te kɨu kuu uni xi'in nda'a mee-s n-ka
dakeé-s ndatniu xetniu barcu hora xika-i
nuu mar xa nduñama ka-i. 20 Jeen kɨu ña
n-ka xini-da ngandii ni chudini. Xaxe'e xa
yo nde'e kane tachi te nde'e n-juun dau
ñatuka n-ka ñu ini-da xa kaku koio-da.
21 Jeen kɨu n-kuu ña tuu nax ka xaxi-da.
Ijan dada n-ndojuiin Spalu nuu-da nt-
daa-da, te n-ja'an-s:
—Nuu n-ka jandixa-n xa n-ja'an-da, ma
ndee-ro Creta n-kuu, te ma du'a ya'a-ro, ni
ma tɨu xa ndido barcu ya. 22 Juini daa n-kuu,
ko maxku yoo-n chi ini ka, chi ni ɨɨn-ro
ma kuú. Diko ni barcu ya kuita. 23 Xini-da
xa du'a ya'a chi ingini n-ki kachitnu'u
ña'a ɨɨn ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
Ia ndeka ña'a mee-da, te xinokuechi-da
nuu-ia. 24 N-ja'an ángel jan nuu-da: "Maxku
yu'u-n, Palu, chi io xa jɨ'ɨn-n nuu Emper-
ador. Xaxe'e ndo'o dakaku Ianyuux ntdaa
se xñu'u xi'in-n barcu ya", kuu-ia. 25 Xijan
kuu xa koo ka'nu anu koio-n. Xaxe'e xa
kukanu ini-da Ianyuux, jandixa-da xa ndaa
ya'a ná n-ja'an ángel nuu-da. 26 Diko ni
xa kandeka tachi barcu ya jɨ'ɨn ɨɨn isla, te
nduxi-i ijan —kuu Spalu, n-ja'an-s.

Xa n-ya'a Spalu nuu mar

27 Nu xa'un kɨu dada n-ka kixee-da mar
nani Adria. Nde ya'a nde ijan ndeka ña'a
tachi jua'an. Naxa niu dava n-ka tutnuni
ini se ka dakaka barcu jan xa vax kuyatni
koio-da yu'u mar jan. 28 N-ka dakeé-s yo'o
nuu ndute xa jini-s nuu nadaa nda'a kunu
kaa-té, te n-ka xini-s xa oko nda'a kunu
kaa-té. N-xika ka barcu jan ita'u, te n-ka
dakeé ntuku-s yo'o jan ɨnka vuelta. N-ka
xenda'a-s, te n-ka xini-s xa xa'un nda'a
kunu kaa-té ijan.
29 Xaxe'e xa n-ka yu'u-s xa na ña'a kaju'un
tna'a barcu jan xi'in toto xndaa nuu mar,
xijan kuu xa n-ka dakeé-s koon ancla nuu
mar do yata barcu jan xa na nujuiin-i, te
n-ka xo ndetu-s xa na tuu chi n-ka yu'u-s
na ña'a ya'a koio-s. 30 Xaxe'e xa n-juini se
ka dakaka barcu jan xa dakaku-s mee-s n-ka
nukuita-s ka dandeé-s barcu luchi dakaku
ñayiu nuu mar. N-ka kida nga-s xa ancla ka
dandeé-s nuu mar do nuu barcu jan, ko ña
ndaa. 31 Xaxe'e xa daa ka kida se ijan, xia'an
Spalu nuu centurión xi'in nuu soldado-s:
—Nuxa ma ndoo koio se ya'a xiti barcu
ya, mayo ndixi kaku koio.
32 Ijan dada n-ka xa'nde soldado jan yo'o
ndijun barcu luchi dakaku ñayiu, te n-ka
dayaa-s xa juan keé-i nuu mar.
33 Ntanene ka n-ja'an Spalu xa kaxi
koio-da. N-ja'an-s nuu-da ntdaa-da:
—Xa n-kuu xa'un kɨu ñayo-n ka kidi, te
ña tuu nax ka xaxi-n. Diko ni xa jini-n nuu
nax ya'a-n xñu ini-n. 34 Xijan ta'u-da nuu-n
xa kaxi koio-n chi ndoñu'u xa kaxi koio-n
na kua'a na kundito-n, chi ni ɨɨn-ro ña tuu
nax ya'a.
35 Nu n-ya'a xa n-ja'an Spalu tnu'u ya'a,
n-tnɨɨ-s ɨɨn tila te n-ja'an-s xa n-kuta'u-s
nuu Ianyuux nuu-da ntdaa-da. Ijan dada
n-ta'u-s tila jan te n-nukuita-s xaxi-s. 36 Ijan
dada n-ka kuka'nu anu dava ka se xndeka
tna'a xi'in-da vaxi, te n-ka xaxi-s tuku. 37 Uu
cientu uni diko xaun ɨɨn-da xa ntdaa-da.
38 Nu n-ya'a xa n-ka xaxi-da xa nde n-ka
chitu xiti-da, n-ka dakeé-s trɨu ndido barcu
jan nuu mar xa na nduñama ka-i.
39 Nu n-tuu, te n-ka xini se ka dakaka
barcu jan ñu'u yichi, ko ñayo-s n-ka najini
ijan, ko n-ka xini-s xa n-kuyatni-s yu'u
mar. N-ka kida ɨnuu-s xa dakaka koio ka-s
barcu jan jɨ'ɨn nu ma ndaku-s xa xee koio-s
yu'u mar jan. 40 N-ka xa'nde-s yo'o xndijun
ancla, te n-ka dandoo-s nuu mar. Dɨuni
n-ka dataya-s yutnu xetniu-ro xa dakaka-ro
barcu. Ijan dada n-ka nakata-s da'ma nuu
yutnu xndodo nuu barcu jan xa na kaka-i
kixi yu'u mar jan. 41 Ijan dada n-xee-i nuu
n-kɨu-i me'ñu uu nuu xika ndute xiti mar,
te n-xee-i nuu io ñu'u kuchi. Ijan n-nduxi
nuu-i. Ña n-kuu ka xa kaka ka-i. N-kixe'e
kukuechi diu-i jua'an xaxe'e xa yo nde'e
tuxindee ña'a ndute.
42 N-ka juini soldado xa ka'ni koio-sɨ
presu xndeka-s vaxi, xa maxku yoo se ijan
kadanadari nuu ndute te kunu koio-s, 43 ko
ñatu n-xejoon centurión chi n-juini-s xa
kakú Spalu xa kuú-s. N-ta'u tniu-s xa
se ka tu'a xa kada nadari-s, ki'na ka-s
na keé koio nuu ndute xa na xee koio-s
nde nuu ñu'u yichi, 44 te se ña ka tu'a
xa kadanadari-s, na nkodotuu koio-s nuu
yutnu n-ñu'u xiti barcu jan xi'in ntaka
yutnu n-kee xa n-tnanu-i xa kandijun-s se

n-ka xe juindodo nuu. Du'a n-ka kida-da xa
n-ka kakú-da ntdaa-da xa kuú-da, te n-ka
xee-da ɨɨn isla.

28

N-kixee Spalu isla nani Malta

1 Nu n-ya'a n-ka kaku-da, te n-kachitnu'u
ña'a ñayiu io isla ijan xa Malta nani ijan.
2 Va'a n-ka xitondee ña'a-i. Xaxe'e xa yo
ndita dau xi'in xa yo vixi, n-ka tɨu-i ñu'u,
te n-ka ja'an-i xa na jɨn nde'e koio-da xa
na ndvidi-da. 3 N-dataka Spalu uni koon
tutnu kuechi, te n-dakeé-s-tnu nuu nu'u
jan. Danaa n-kee ɨɨn koo yunu'u jan, te
n-duku ni'no-tɨ nda'a-s.
4 Nu n-ka xini ñayiu xndaxio ijan koo
ntakaa nda'a-s, n-ka xia'an tna'a-i:
—Vaa, ndɨyɨ n-xa'ni se ya'a. Juini
n-kaku-s xa kuú-s nuu mar, ko ña juini ka
ianyuux, ia ndadandaa kuechi-ro xa kun-
dito-s.
5 N-kɨdɨ Spalu nda'a-s, te n-keé koo nuu
nu'u, te ña tuu nax n-ya'a-s. 6 Ntdaa
ñayiu xndaxio ijan n-ka xani ini xa ndat-
achi nda'a-s, te ndua-s, te kuú-s. Nu na'a
n-kuu n-ka xo nde'a-i, n-ka xini-i xa ña
tuu nax n-ya'a-s, te n-ka yu'u anu-i. Ijan
dada ñatuka n-ka xani ini-i xa n-xa'ni Spalu
ndɨyɨ, te n-ka nukuita-i ka xia'an tna'a-i xa
ianyuux kuu-s.
7 Yatni ijan io ñu'u se ndandɨ'ɨ ka io
ñuu ijan. Spubliu nani-s. N-xeka ña'a-s
ve'e-s te va'a n-xitondee ña'a-s uni kɨu.
8 Kaa taa Spubliu xa tna'a-s ka'ni xi'in daxi.
N-kɨu Spalu nuu kaa-s, te n-xijan ta'u-s nuu
Ianyuux xa na ndva'a-s. Ijan dada n-xajan
ndodo-s nda'a-s dɨkɨ-s, te n-ndadava'a-s-sɨ.
9 Xaxe'e xa du'a n-kida Spalu, kue'e ñayiu
ka ku'u xndaxio ijan n-ka xee nuu tuu-s,
te n-ndadava'a-s-yɨ. 10-11 Va'a n-ka xitondee
ña'a ñayiu ijan.

N-kixee Spalu Roma

Nu n-kuu uni yoo xtuu-da isla jan, dada
n-ka tnɨɨ-da ɨɨn barcu n-xo tuu ijan yoo
vixi. Barcu Alejandría kuu. Xndenee
ianyuux ka kuu cuati nani Cástor xi'in
Pólux. Nu n-ka keé-da barcu jan xa n-ka
nujunu ichi-da, n-ka taxi ñayiu xndaxio
ijan xa n-ka ndoñu'u-da ichi vaxi-da. 12 N-ka
kixee-da ñuu nani Siracusa. Ijan n-ka
ndoo-da uni kɨu. 13 Ijan dada n-ka nujunu
ichi ntuku-da, te n-ka kixee-da xi'in barcu
jan ñuu nani Regio. Dani vaxi koio-da, te
kɨu kuu uu kane tachi xajan-i do norte. Kɨu
kuu uni n-ka kixee-da nuu nani Puteoli.
14 Ijan n-ka nitna'a-da xi'in se ka kukanu ini
Jesucristu. N-ka kana ña'a-s ve'e-s xa n-ka
xo tuu-da xi'in-s una kɨu. Ijan dada n-ka
nujunu ichi ntuku-da xa vaxi koio-da Roma.
15 Ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio
Roma, xá ama n-ka teku tnu'u-i xa vaxi
koio-da, te n-ka xetna'a ña'a-i nde ñuu
nani Apio xi'in ñuu nani Uni Taberna. Nu
n-xini Spalu-i, n-ja'an-s xa n-kuta'u-s nuu
Ianyuux, te n-kuka'nu anu-s.
16 Nu n-ka kixee-da Roma, n-xejoon cen-
turión xa kutuu dɨɨn Spalu ɨɨn ve'e, te n-xo
ndee ña'a ɨɨn soldado xa maxku kee-s.

N-dakua'a Spalu ñayiu Roma

17 Nu n-kuu uni kɨu tuu Spalu Roma,
n-kana-s se ka kuu yatnu'u Israel ndandɨ'ɨ
xndaxio Roma. Nu n-ka taka se ijan
n-ja'an-s nuu-s:
—Ñani, ndixi xa ka kuu-n ñayiu Israel, ña
tuu nax n-kida-da ñayiu ka kuu yatnu'u-ro,
ni ñatu n-daja'an-da-i xa n-dandoo-i mudu
xixitna-ro, ko n-ka tnɨɨ ña'a se Israel, te
n-ka kida-s xa tnɨɨ ña'a koio se Roma ka
taxnuni Jerusalén. 18 Nu n-ya'a xa n-xijan
tnu'u ña'a se romano, n-ka juini-s xa dayaa
ña'a koio-s chi n-kutnuni ini-s xa ña tuu na
kuechi-da io xa ka'ni ña'a koio-s. 19 N-ka
dada'an se Israel xa dayaa ña'a se romano;
xijan kuu xa n-xijan ni'no-da xa kadandaa
emperador kuechi-da, ko ñadu kuechi se
nación-ro vax ki kajan-da chi xa kadandaa
emperador kuechi-da vaxi-da. 20 Xaxe'e
xa daa ka kida ña'a se ka kuu yatnu'u-ro
n-kana ña'a-da xa ndatnu'u-ro xi'in xa na
jini tna'a-ro. Xaxe'e xa kakune'e-da xa
nadandoto Ianyuux ndɨyɨ, xijan kuu xa ndi-
jun-da cadena ya'a. Xijan xñu ini roo xa ka
kuu-ro yatnu'u Israel xa ya'a.
21 Ka xia'an se ijan nuu Spalu:
—Ñayo se Judea tunda'a ɨɨn tutu nuu
daña ɨɨn ɨɨn-da xa kakune'e ña'a-s ndixi,
ni ñatu n-ka ki najani-s xa n-kida-n ɨɨn xa
n-kida-n. 22 Juini-da xa kachitnu'u ña'a-n
nuu nax jandixa-n chi ka teku tnu'u-da xa
ñayiu ndanditu'u ñuu ka jan tnu'u ñayiu ka
jandixa ná jandixa-n.
23 Te n-ka xantuu-s kɨu nataka koio-s.
Kue'e ka ñayiu n-ka taka nuu tuu Spalu kɨu
n-ka xantuu-s, te nyakanyaa n-ka xo yuku-i
ijan. N-ja'an-s nuu-i xa taxnuni Ianyuux, te
dɨuni n-kakune'e-s xa n-chidotnuni Moisés

xi'in xa n-ka chidotnuni se n-ka ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu xa daxino ini-s-yɨ xa na
kukanu ini-i Jesús. [24] N-ka jandixa dava-i xa
n-ja'an-s, ko dava-i ña n-ka jandixa.
[25] Xaxe'e xa ña n-ka kuu ɨnuu dava ñayiu
jan n-ka ndee-i xa nu'u koio-i ve'e-i, te
xia'an Spalu nuu-i:
—Ndaa n-ja'an Espíritu Ianyuux nuu
Isaías, se n-ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
xa n-ja'an-ia nuu xixitna-ro:
[26] Jua'an ñuu ya'a, te du'a juña'a-n nuu
ñayiu ijan:
Juini dani na kunini koio-n, ko mayo-n
kutnuni ini.
Juini dani na kunde'a koio-n, ko mayo-n jini
nax kuu.
[27] Ma jandixa ñayiu xa ɨɨn xa ndaa kuu xa
teku-i chi unu xe ini-i.
Ñatu ke ini-i, ni ñatu kutnuni ini-i.
Kuenda kɨu n-xadɨ-i do'o-i xa maxku kunini
koio-i.
Kuenda kɨu n-xadɨ-i nuu-i xa maxku kun-
de'a-i.
Du'a kida-i chi ñatu juini-i xa kutnuni ini-i,
ni ñatu juini-i xa natu ini-i xa n-ka kida-i
kuechi na kua'a taxkanu ini-r-yɨ te
dananita'u-r-yɨ.
Du'a n-chidotnuni-s.
[28-29] 'Kuna'a koio-n xa tnu'u Ianyuux ya
xitendodo jua'an ñuu nuu xndaxio ñayiu
ñatu ka kuu yatnu'u-ro, te ñayiu ijan xnini
tnu'u ya, te ka jandixa-i xa ja'an-ia —kuu
Spalu, n-xia'an-s nuu ñayiu jan.
[30] Uu tɨtɨɨ kuia n-xo tuu-s ve'e n-xijan
nuu-s. N-xo kuva'a ini-s nuu ntdaa ñayiu
n-ka xo xe kotoni'ni ña'a. [31] Ña n-xo yu'u-s
xa ja'an-s nuu ñayiu xa taxnuni Ianyuux.

Carta n-tunda'a Spalu nuu ñayiu Roma

N-ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Roma

1 Daña Spalu, se xinokuechi nuu Cristu
Jesús, n-kaxi ña'a Taa-ro Ianyuux xa
dakua'a-da ñayiu, te n-tunda'a ña'a-ia xa
kada-da xijan. N-kaxí ña'a-ia xa ja'an-da
nuu ñayiu nax io xa kada-i xa nanita'u-i.
Tnu'u va'a kuu. 2 Xa daa nga n-ja'an
Ianyuux nuu se n-ka xo ja'an tnu'u-ia
nuu ñayiu xa'a. Xa daa nga n-xia'an-ia
tnu'u-ia-s xa kada-ia ɨɨn xa kada-ia xa na
kua'a nanita'u ñayiu. N-ka chidotnuni-s
xijan. Ii tutu xyodotnuni xa n-ja'an-ia.
3 N-kakune'e-ia nax kada Da'ya Yɨɨ-ia. Ñayiu
n-kuu Da'ya Yɨɨ-ia, te kuu-ia da'ya dana
David. 4 N-nadandoto Espíritu Ianyuux-ia
na n-xi'í-ia. Ii Espíritu Ianyuux. N-nandoto
Jesucristu, te n-ka xini ña'a ñayiu, te dɨuni
n-ka xini-i xa kuu-ia Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
Xto'o-ro kuu Jesucristu, te taxnuni-ia.
5 N-kaxi ña'a Jesucristu xa kada-da tniu-ia.
Mee-ia n-tunda'a ña'a ntdaa-da xa dakua'a
koio-da ñayiu ntdaa nación io ñuñayiu
xa na kua'a na kukanu ini koio-i-ia, te
jandixa-i-ia. 6 Tna'a ñayiu n-kida Ianyuux
xa teku-i tnu'u-ia xa na kua'a nanita'u-i
ka kuu-n. 7 Tunda'a-da carta ya'a juan xee
nuu ntdaa ndixi xa ka kuu-n ñayiu xemani
ña'a Ianyuux xndaxio Roma. N-ja'an-ia
xa nduu koio-n ñayiu ii, te daa n-kida-ia.
Xijan ta'u-da nuu Ianyuux xi'in nuu Cristu
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, xa na chindee chituu
ña'a-ia. Dɨuni xijan ta'u-da nuu-ia xa na ku
kundaa ku kuvatu anu koio-n chi n-ka natu
ini-n xa n-ka kida-n kuechi.

Kuu anu Spalu xa nkotoni'ni-s ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Roma

8 Ki'na ka na ja'an-da nuu-n xa xko xi-
a'an-da nuu Taa-ro Ianyuux xa n-kuta'u-da
chi n-kida-ia xa ka kukanu ini-n Jesucristu.
Dɨuni xko xia'an-da nuu-ia xa kuvete-da xa
ka teku ñayiu ntdaa ñuu io ñuñayiu vaxi xa
ka kukanu ini-n Jesucristu. Xaxe'e xa n-xi'í
Jesucristu, chinuu Ianyuux xa xijan ta'u-da.
9 Na'a Ianyuux xa xko kakune'e ña'a-da hora
xko xijan ta'u-da nuu-ia ndɨkɨu ndɨñuu.
Tniu-da kuu xa dakua'a-da ñayiu. Du'a
xinokuechi-da nuu-ia. Xko ja'an-da nuu-i
xa io xa kukanu ini-i Da'ya Yɨɨ-ia. Vichi
nde'e xinokuechi-da nuu-ia.
10 Ndɨkɨu ndɨñuu xijan ta'u-da nuu-ia te
xijan tnu'u-da-ia nu ma kachi-ia xa xee-da
dian. 11 Yo kuu anu-da xa xe kotoni'ni
ña'a-da na kua'a na kachitnu'u ña'a va'a-da
nax kuu xa n-ja'an Ianyuux xi'in Jesucristu
na kua'a va'a ka na kutnuni ini koio-n xa
n-ka ja'an-ia, te va'a ka kukanu ini koio-n
Jesucristu. 12 Na teku-n xa va'a ka kukanu
ini-da-ia, dani ndixi va'a ka kukanu ini
koio-n-ia. Dɨuni va'a ka kukanu ini-da-ia
hora na teku-da xa ka kukanu ini ka-n-ia
tuku. 13 Kachitnu'u ña'a-da ndixi xa kuu-n
ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xa kue'e
vuelta n-xantuu-da kɨu xa xee-da dian,
ko daa nga ñatu n-kuu xa xee-da. Xa
dakua'a ña'a-da kuu-da xa xee-da xa na
kua'a na jandixa koio-n Jesucristu. Dava
ñayiu ñatu ka kuu da'ya dana Israel xn-
daxio dava ka ñuu ka jandixa Ianyuux
xaxe'e xa n-dakua'a-da-i. Ná ka jandixa
ñayiu ijan Ianyuux, io xa jandixa koio-n-ia.
14-15 Kidayɨka-i xa juña tnu'u ka-da dava ka
ñayiu Grecia xi'in dava ka ñayiu ka kuu
yatnu'u ñayiu Grecia xi'in ñayiu ñatu ka
kuu yatnu'u-i nax io xa kada-i xa nanita'u-i.
Kidayɨka-i xa kachitnu'u ña'a-da ndixi nax
io xa kada-n xa nanita'u-n tuku. Nani xian
tnu'u-da ñayiu kaxi ini, dani xian tnu'u-da
ñayiu ka kukuee xi'in xaxtnuni-i.
16 Ñatu kujanuu-da xa xian tnu'u-da
ñayiu nax io xa kada-i xa nanita'u-i. Hora
ka teku-i xijan, ka kukanu ini-i Jesucristu
te ka nanita'u-i. Dava'a nga ñayiu kukanu
ini-ia nanita'u. Ki'na nuu ñayiu Israel n-ka
kukanu ini-ia. Ijan dada ndijun nga n-ka
kukanu ini ña'a ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Is-
rael. 17 Xia'an-da nuu ñayiu xa na kukanu ini
koio-i Jesucristu na kua'a maxku kundido
kutau ka-i kuechi n-ka kida-i. Ñayiu n-ka
kixe'e xa kukanu ini-i-ia, kukanu ini ka-i-ia
jua'an. Ná ja'an-da ya n-ja'an Ianyuux, te
yodotnuni. Du'a yodotnuni: "Ña tuu ka
na kuechi xndido xtau ñayiu n-ka kukanu
ini-ia, te xaxe'e xijan kutuu koio-i andɨu
nɨkava nɨkuita."

Yo kiti ini Ianyuux nuu ñayiu ka kida kuechi

18 Kue'e xa kida Ianyuux xa na kutnuni
ini ñayiu xa kiti ini-ia nuu ntakaa ñayiu
ña ka chinuu-ia te ka kida-i xaloko xadu'a.
Xaloko ka kida-i jan kida xa ñatuka xini

dava ka ñayiu ndeda xa kuu xandaa, te ni
mee-i ñatuka xini ndeda kuu xandaa tuku.
19 Ntdaa ñayiu ñuñayiu xna'a xa io Ianyuux
chi xnde'a-i xa n-kidava'a-ia, te ka tutnuni
ini-i janda kuu-ia. 20 Ka tutnuni ini-i janda
kuu Ianyuux juini ña xini-i janda kaa-ia
xaxe'e xa ñatu kanda nde'a-i-ia. Ka kutnuni
ini-i janda kuu-ia chi nde na n-xe kavatuu
ñuñayiu xi'in nde vitna io xa n-kidava'a-ia,
te xnde'a-i. Xna'a-i xa mee-ia n-kidava'a
ntdantu'u xa io. Xa daa nga kua'a-ia ka-
dava'a-ia xa n-kidava'a-ia, te dani kua'a-ia
xa kani ini-ia ɨɨn xa juini-ia xa koo. Dɨuni
ka xini-i xa nɨkava nɨkuita kutuu-ia. Xijan
kuu xa maxku yoo-i ku ja'an xa ñayo-i xini
janda kuu Ianyuux ndixa. 21 Juini ka xini-i
xa io Ianyuux, ko ña ka ndadaka'nu-i-ia,
ni ñatu ka ja'an-i xa mee-ia kuu Ianyuux
ndixa. Ni ñayo-i xia'an nuu-ia: "Na ku-
ta'u-da, Taa-ro." Ñatu ka chinuu-i xa io-ia,
ni ñatu ka juini-i kada-i xa juini-ia xa kada
koio-i. Mee ni xaloko xadu'a xñu'u anu-i.
Ka kuu-i ná ka kuu ñayiu xtuu nee xtuu
du'a. Kuenda kɨu nuu nee xtuu-i xa ñatu
ka kida-i xava'a. 22 Ka ja'an-i xa ka tu'a
va'a-i, ko unu lilu-i. 23 Ñatu ka ndadaka'nu-i
Ianyuux ndixa, chi daa xa n-ka kidava'a
mee-i ka ndadaka'nu-i. Ka ndadaka'nu-i
xa xndaa ná xndaa ñayiu, xa xndaa ná
xndaa kɨtɨ ka ndava xi'in xa xndaa ná xndaa
kɨtɨ koon nda'a xi'in xa xndaa ná xndaa
koo. Ntdaa xa'a ka naa, ko Ianyuux makɨu
mañuu naa-ia.

24 Xaxe'e xijan n-dandoo ña'a Ianyuux, te
xejoon-ia xa kada-i xaloko xadu'a ka kuu
ini mee-i. Kui'a kaa xa ka kida-i chi dava
se ka kuu seyɨɨ daa ntna'a mee ka-s xndaa.
Dani ka kida dava ñadɨ'ɨ tuku. Kue'e xa
januu kuu. 25 Naa xa jandixa koio-i xa ɨɨn
xandaa kuu xa n-ja'an Ianyuux, daa xa ka
ja'an ñayiu vete ka jandixa-i. Ña xndaxio-i
xañu'u nuu-ia, ni ña ka ndadaka'nu-i-ia.
Daa nuu xa n-kidava'a-ia xndaxio-i xañu'u
te ka ndadaka'nu-i. Mee-ia io xa nduka'nu.
Nɨkava nɨkuita, na ku nduka'nu-ia. 26 Xaxe'e
xijan n-dandoo ña'a Ianyuux, te xejoon-ia
xa kada-i xaloko xadu'a kuu anu-i xa kada-i.
Ñatuka ka tna ini dava ñadɨ'ɨ xa kava-ña
xi'in seyɨɨ chi daa ntna'a mee ka-ña xndaa,
te ñadu daa vaxi-ña. Ɨɨn xa januu kuu xa ka
kida-i. 27 Dani ka kida dava seyɨɨ. Ñatuka ka
tna ini-s xa kava-s xi'in ñadɨ'ɨ chi daa ntna'a
seyɨɨ ka-s xndaa. Yo vichi ka tna ini-s xa
daa kada-s. Xa januu kuu, te nde'e nda'u ka
ya'a-s xaxe'e xijan. Xijan kuu ta'u-s.

28 Ña tuu nax vi'ɨ ñayiu ya'a xa io Ianyuux.
Ka xani ini-i xa ñatu ka ndoñu'u-i-ia. Xijan
kuu xa n-dandoo ña'a-ia, te ñatu xejoon-ia
xa kani ini koio-i xava'a. Mee ni xaloko
xadu'a ka xani ini-i. 29 Mee ni xaloko ñu'u
anu-i. Ña tuu nax kuu anu-i xa ka kida-i
xaloko xadu'a. Yo unu kajan ini-i tvini. Yo
ka kida-i kuechi. Yo ka tna ini-i xa daa
kada-i. Yo unu kuedi ini-i. Yo ka xa'ni-i
ndɨyɨ. Yo ka tna ini-i xa jantna'a koio-i. Ka
danda'u tna'a-i. Yo ka kine'e tnu'u tna'a-i.
30 Ka jan tnu'u tna'a-i. Ka xini u'u-i Ianyuux.
Ñatu xndaxio-i xañu'u nuu ɨnka ñayiu chi
ka ndandita-i. Unu xe ini-i. Unu i'ni-i.
Ka xani ini-i xa kada-i ɨɨn xaloko ta yoo
ka kada. Ka ndandita-i nuu taa nuu dɨ'ɨ-i.
31 Ñatuka kuu anu-i xa kada-i xava'a. Ka
ja'an-i xa kada-i ɨɨn xa kada-i a juña'a-i ɨɨn
xa juña'a-i ñayiu, te ñatu xetna'a tnu'u-i.
Ñatu xemani tna'a-i, ni ñatuka kunda'u ini
tna'a-i. 32 Juini xna'a-i xa n-ja'an Ianyuux xa
jɨ'ɨn koio ñayiu du'a ka kida andea chi xijan
kuu ta'u-i, ko ka kida na'i-i xaloko xadu'a
ya'a. Te ñadu xijan ni ka kida-i chi dɨuni ka
ja'an-i xa io va'a xa ka kida dava ka ñayiu
xaloko xadu'a.

2

Kidandaa Ianyuux hora ndadandaa-ia kuechi ñayiu

1 Dava-n ka jan tnu'u ñayiu ka kida
kuechi, te ka ja'an-n xa io xa ya'a-i juxtixia.
¿Nakuenda xa du'a ka ja'an-n?, te dɨuni ka
kida-n tna'a kuechi ka ja'an-n xa ka kida-i.
Xndido xtau-n ɨɨn ɨɨn-n kuechi ka kida-n
xaxe'e xa ka kida-n na ka kida ñayiu ijan.
2 Xaxe'e xa na'a Ianyuux xa du'a ka kida-n,
xijan kuu xa ndadandaa-ia kuechi-n, te ya'a
koio-n juxtixia. Xa xna'a-ro xa daa kada-ia.
3 ¿Nakuenda ka ja'an-n xa ya'a koio ñayiu
juxtixia te dɨuni ka kida-n ná ka kida-i? Ku-
na'a koio-n xa ndadandaa Ianyuux kuechi
mee-n, te ya'a koio-n juxtixia. Ma kaku-n
xa jɨ'ɨn-n nuu u'u nuu nda'u. 4 ¿Nakuenda
ña ka chinuu-n xa taxi-ia tiempo xa natu
ini koio-n xa n-ka kida-n kuechi? Va'a-ia xa
daa kida-ia. ¿Nakuenda ña ka chinuu-n xa
ndetu kuee-ia, ni ña ka chinuu-n xa ka'nu
anu-ia? 5 Xaxe'e xa unu xee ini-n xi'in xax-
e'e xa ña ka jandixa-n Ianyuux xi'in xaxe'e
xa ñayo-n ka natu ini xa n-ka kida-n kuechi,
dakiti ini ka-n Ianyuux jua'an. Xee kɨu
kachitnu'u ña'a-ia xa kiti ini-ia nuu-n, te

kɨu ijan jini-n xa kidandaa-ia hora ndadan-
daa-ia kuechi ñayiu, te ya'a koio-n jux-
tixia. 6 Ka chiya'u ñayiu n-ka kida xaloko
xadu'a kuechi-i, te ni'i ñayiu va'a ta'u-i.
7 Ñayiu ka kida xava'a te ka teyɨka-i mee-i
xa kada-i xijan xa na najuen tnu'u ña'a
Ianyuux, kada-ia xa kutuu koio-i xi'in-ia
nɨkava nɨkuita. Ka kida-i xava'a, te ka
teyɨka-i mee-i xa kada-i xijan xa maxku
naa koio-i xi'in xa na nduu koio-i ñayiu
va'a, te kue'e xa juña'a-ia-i. 8 Ñayiu ña
tuu nax vi'i dava ka ñayiu, te ñatu ka
kunda'u ini-i-yɨ te ña ka jandixa-i xa ka
ja'an-da, kada u'u ña'a Ianyuux chi yo vichi
kiti ini-ia nuu-i. Kada u'u-ia-i xaxe'e xa
ka tna ini-i xa kada koio-i xaloko xadu'a
tuku. 9 Nda'u ya'a koio-i, te nde'e yu'u
koio-i kɨu ijan. Nani nda'u ya'a ñayiu Is-
rael, dani nda'u ya'a ñayiu ñatu ka kuu
ñayiu Israel. 10 Ñayiu ka kida xava'a, kada
Ianyuux xa nduu koio-i ñayiu va'a ka, te
najuen tnu'u ña'a-ia, te kue'e xa juña'a-ia-i.
Dɨuni ndumani-ia xi'in-i xaxe'e xa n-ka
natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi. Nani
kada-ia ñayiu Israel, dani kada-ia ñayiu
ñatu kuu ñayiu Israel 11 chi ñatu kaxí-ia
ñayiu. 12 Nux ka kida ñayiu ña n-ka xini
ley n-chidotnuni Moisés kuechi, naa koio-i.
Naa koio-i, ko ñadu xaxe'e xa ñatu n-ka
jandixa-i ley jan. Nux ka kida ñayiu ka xini
ley n-chidotnuni Moisés kuechi, ndadan-
daa Ianyuux kuechi-i, te chiya'u-i kuechi-i
ná chiya'u ñayiu n-ka xini ley n-chidotnuni
Moisés kuechi-i. Ndadandaa-ia kuechi-i
xaxe'e xa ña n-ka jandixa-i ley jan. 13 Ñayiu
ka jandixa ley n-chidotnuni-s kuu ñayiu
ña tuu ka na kuechi xndido xtau, ñadu
ñayiu xnini ni ley n-chidotnuni-s. 14 Juini
ñatu ka xini ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel
ley n-chidotnuni Moisés, ka kida dava-i
na ja'an ley jan xaxe'e xa dɨuni xndaxio
xaxtnuni-i, te ka xani ini-i. 15 Xijan kuu
xa ka xini-i ndeda xa kuu xava'a ndeda xa
kuu xaloko. Ka kune ini-i nux ka kida-i
ɨɨn kuechi, te nux ña tuu nax ka kida-i, ña
tuu nax ka kuu anu-i. Nux ñatu ndaa n-ka
kida-i ɨɨn xa ka xidokuechi-i ma kune ini-i.
Nux ndaa n-ka kida-i xa ka xidokuechi-i
ka kune ini-i. 16 Xee kɨu kada Ianyuux
xa ndadandaa Jesucristu kuechi n-ka kida
ñayiu. Nde ñayiu na'i n-ka kida ɨɨn xa n-ka
kida-i ndundaa kuechi-i. Dɨuni xa'a ka xian
tnu'u-da ñayiu vaxi.

Ka xani ini ñayiu Israel xa ka jandixa-i ley n-chidotnuni Moisés

17 Dava-n ka ja'an i'ni xa ka kuu-n da'ya
dana Israel xi'in xa ndeka ña'a Ianyuux.
Dɨuni ka ja'an-n xa nanita'u koio-n xax-
e'e xa ka xini-n ley n-chidotnuni Moisés.
18 Xá xna'a-n nax tna ini Ianyuux xa
kada-ro, te ka xini-n ndeda xa kuu xava'a
ndeda xa kuu xaloko chi ka ka'u-n ley
n-chidotnuni Moisés. 19 Ka dakua'a-n ñayiu
xa n-chidotnuni Moisés, chi ka xani ini-n
xa yo va'a ka tu'a-n ley jan. Kuenda kɨu
ñayiu kuaa ka kuu ñayiu dakua'a-n. Dɨuni
ka xani ini-n xa kuenda kɨu luz ka kuu-n
xa dakutnuni-n nuu ñayiu ka kuu ná ka
kuu ñayiu ka xikonuu xakuaa. 20 Dɨuni ka
dakua'a-n dava ñayiu ta jini ka ley Ianyuux
n-chidotnuni Moisés xi'in ñayiu ka kuu ná
kuu sekuechi xaxe'e xa ka xani ini-n xa yo
va'a ka tu'a-n. Ka ka'u-n libru yodotnuni
ley n-chidotnuni Moisés, te ka xini-n xa
ɨɨn xandaa kuu. 21 Nux ka dakua'a-n ñayiu
xa n-chidotnuni Moisés, ¿nakuenda ña ka
jandixa mee-n xijan? Ka ja'an-n nuu ñayiu
xa ña io va'a xa du'u-ro, te ka du'u-n. 22 Ka
ja'an-n nuu ñayiu xa ña va'a xa kava-ro
xi'in ñayiu ñatu kuu ñadɨ'ɨ-ro, te xndaa-n
xi'in ñadɨ'ɨ ñatu ka kuu ñadɨ'ɨ-n. Ka xini
u'u-n ianyuux ñayiu, te ka du'u-n ndatniu
ya'u io veñu'u nuu xdika xijan. 23 Ka kuu
i'ni-n xa ka tu'a-n xa n-chidotnuni Moisés,
ko, ¿nakuenda ñatu ka jandixa-n ley jan?
Daa kuu xa ñatu io-n xañu'u nuu Ianyuux.
24 Nakaxtna'a xa ka kida-n xi'in xa n-ja'an
Ianyuux te yodotnuni. Du'a yodotnuni:
"Kui'a ka ja'an ñayiu ñatu ka kuu da'ya
dana Israel Ianyuux xaxe'e xa ka kida-n
xaloko." 25 Se ka jandixa ley n-chidotnuni
Moisés xiniñu'u xa ka ta'nde ndodo ñɨɨ nuu
ii-s, ko se n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s te
ña jandixa-s ley jan na kada-s kuenda xa
ñatu n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s. 26 Se ña
n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s te jandixa-s ley
jan na kada-s kuenda xa n-ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii-s. 27 Se ñatu n-ka ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii-s, te ka kida-s na ja'an ley jan
kadandaa koio-s kuechi mee-n xa ka kuu-n
se n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii xaxe'e xa ñatu
jandixa-n ley jan juini ka ka'u-n libru yo-
dotnuni. 28 Nux ñatu jandixa se ka kuu da'ya
dana Israel ley n-chidotnuni Moisés kuenda
kɨu ñatu ka kuu-s da'ya dana-s juini n-ka
ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s. 29 Xaxe'e xa va'a

anu dava-n dani ka kuu-n ñayiu Israel, ñadu
xaxe'e xa n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-n. Ñadu
xaxe'e xa ka ka'u-ro ntaka xa n-chidotnuni
Moisés najuen tnu'u ña'a Ianyuux; najuen
tnu'u ña'a-ia, ko xaxe'e xa ka kida-ro xa
juini-ia. Mee-ia kuu Ia najuen tnu'u ña'a,
ñadu ñayiu.

3

Ná n-ja'an Ianyuux xa kada-ia, kada-ia

1 Vaa mee-n xa ka kuu-n ñayiu Israel,
kachi koio-n: "Nux daa io, ¿nax kine'e-ro
xa ka kuu-ro da'ya dana Israel nudaa?
¿Nax va'a xa n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-ro?"
2 Kue'e xa kine'e-ro. Kue'e xa kine'e-ro
chi ka ka'u-ro tnu'u Ianyuux n-ka chi-
dotnuni xixitna-ro, te n-kukanu ini ña'a
Ianyuux roo xa dakua'a-ro ñayiu. 3 ¿Nax
kada Ianyuux xa ñatuka kukanu ini dava
ñayiu Israel-ia? Xaxe'e xa ña n-ka kukanu
ini-i-ia, ¿ma kada-ia xa n-ja'an-ia xa kada-ia
u? 4 Kada na'i-ia xa n-ja'an-ia xa kada-ia chi
ñatu vete-ia na vete ntdaa ñayiu ñuñayiu.
Xandaa xakuiti xetna'a tnu'u-ia. Du'a
yodotnuni xa n-ja'an ɨɨn se n-ja'an nuu
Ianyuux, te n-chidotnuni-s:

Na ja'an ñayiu xa kidandaa-n hora ndadan-
daa-n kuechi-i.
Dɨuni na ja'an-i xa va'a n-kida-n xa
n-ndadandaa-n kuechi-i,
kuu-s, n-xia'an-s nuu Ianyuux.

5 Xaxe'e xa ka kida ñayiu kuechi, daya'a
Ianyuux-yɨ juxtixia te xaxe'e xijan ja'an
koio-i: "Va'a kida Ianyuux xa ndadandaa-ia
kuechi-ro ntdaa-ro, te daya'a ña'a-ia jux-
tixia." Najuen tnu'u koio-i Ianyuux xa daa
ka ja'an-i. Ɨɨn xava'a kuu. Vaa ku ja'an
koio-ro: "Xaxe'e xa ka najuen tnu'u-i-ia,
ñatu io va'a xa kiti ini-ia nuu-i, ni ñatu io
va'a xa ndadandaa-ia kuechi-i, ni xa ya'a-i
juxtixia." (Daa ku ja'an-ro chi ñayiu ka
kuu-ro, ñadu Ianyuux.) Maxku kani ini-ro
xa ñatu kida-ia ná juxtixia kuu-ia. 6 Nu
ñatu kida ndaa-ia xa ndadandaa-ia kuechi
ñayiu, ma ndadandaa-ia kuechi-i n-kuu.
7 Ka najuen tnu'u ñayiu kidava'a tnu'u vete
Ianyuux chi ka ja'an-i xa ñatu vete-ia ná
vete mee-i. ¿Nakuenda xa ndadandaa-ia
kuechi-i?, te adichi ka najuen tnu'u ña'a.
8 Ka ja'an ñayiu xa ka ja'an-da nuu dava
ka ñayiu: "Na kada na'i-ro kuechi chi
xaxe'e xijan najuen tnu'u ñayiu Ianyuux
hora ndadandaa-ia kuechi-ro te ya'a-ro jux-
tixia." Ka ja'an-i xa du'a ka ja'an-da, ko ña
ndaa. Ni'i ñayiu du'a ka ja'an ta'u-i.

Ni ɨɨn ñayiu ñatu va'a

9 Ñadu xaxe'e xa ka kuu-ro da'ya dana
Israel va'a ka-ro dada ñayiu ñatu ka kuu
da'ya dana-s. Maxku daa kani ini koio-n chi
xá n-ja'an-da xa ntdaa ñayiu ka kida kuechi.
10 Du'a yodotnuni tnu'u Ianyuux:

Ni ɨɨn ñayiu ñayo kida ntdaa xa juini
Ianyuux, juini nga ɨɨn-i.
11 Ñayo ñayiu kida ná io ná jua'an.
Ni ñayo-i nduku tnu'u xa jini-i janda kuu-ia.
12 Ntdaa-i n-ka dandoo Ianyuux.
Mee ni xaloko xadu'a ka kida-i.
Ñayo ka-i ka kida xava'a;
juini nga ɨɨn-i na kada xava'a.
13 Kuenda kɨu ndɨyɨ xndaa yau kava ka kuu
yaa-i xa nde'e kui'a ka ja'an-i.
Danda'u tna'a-i chi unu vete-i.
Kui'a ka ja'an tna'a-i, te ka jan kui'a tna'a-i.
14 Mee ni xaloko xadu'a xñu'u yu'u-i chi
nde'e kui'a ka ja'an tna'a-i.
Nde'e ka ja'an deen nuu tna'a-i chi ka xini
u'u tna'a-i.
15 Yo ka kuu anu-i xa ka'ni-i ndɨyɨ.
16 Ka xanu-i, ka ta'u-i, ka kachi-i dava'a nga
xa ka ni'i-i xaxe'e xa unu loko-i.
Dɨuni ka kida u'u tna'a-i, te nda'u ka ya'a-i.
17 Ña yoo-i ka xini xa kutuu mani koio-i.
18 Dɨuni ñayo-i ka xini xa koo-i xañu'u nuu
Ianyuux, ni ña ka yu'u-i nuu-ia.
Du'a yodotnuni.

19 Ka xini-ro xa ñayiu n-kendoo xa ka'u
koio-i tnu'u Ianyuux yodotnuni kuu ñayiu
io xa jandixa-i-ia. Ni ɨɨn ñayiu maxku ja'an
xa ña tuu na kuechi kida-i; nani ka kida
ñayiu ñatu kuu ñayiu Israel kuechi, dani ka
kida ñayiu Israel kuechi. Xijan kuu xa io
xa ndadandaa Ianyuux kuechi ntdanditu'u
ñayiu, te ya'a koio-i juxtixia chi ntdaa-i
xndido xtau kuechi n-ka kida-i. 20 Ñadu xa
ma kundido kutau ka-ro kuechi-ro kuu xa
jandixa-ro ley n-chidotnuni Moisés chi xa
kida ley n-chidotnuni-s kuu xa ka xini-ro xa
kuechi kuu ɨɨn xaloko ka kida-ro.

*Ñatuka xndido xtau ñayiu kukanu ini Jesu-
cristu kuechi n-ka kida-i*

21-22 N-ja'an Ianyuux nuu ñayiu nax kada-i
xa ma kundido kutau ka-i kuechi n-ka
kida-i. N-ja'an-ia xa ma kundido kutau
ka-i kuechi n-ka kida-i nux kukanu ini-i

Jesucristu. Ñadu xaxe'e xa n-ka jandixa-i
ley-ia ma kundido kutau ka-i kuechi n-ka
kida-i. Ni ñatu n-chidotnuni Moisés xi'in
se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xa
ley kada xa ma kundido kutau ka-i kuechi
n-ka kida-i. Dava'a nga ñayiu kukanu ini
Jesucristu ñatuka xndido xtau-i kuechi-i;
idii ni xa'a io xa kada-i te ma kundido
kutau ka-i kuechi-i. 23 Xaxe'e xa ntdan-
tu'u-ro ka kida kuechi, ɨnuu ka kuu-ro nuu
Ianyuux. Ñayo-ro va'a xa najuen tnu'u
ña'a-ia. 24 Ja'an Ianyuux xa ñatuka xn-
dido xtau dava ñayiu kuechi-i xaxe'e xa
n-chiya'u Cristu Jesús kuechi-i. Daa n-kida
Ianyuux chi kunda'u ini-ia-i. 25-26 N-kida
Ianyuux xa n-xi'í Jesús xa n-chiya'u-ia
kuechi-ro. Na kada-ro kuenda xa kɨtɨ n-ka
xo doko roo, ñayiu Israel nuu altar Ianyuux
n-kuu-ia na n-doko-ia mee-ia na n-xi'í-ia.
Mudu ya'a n-dakenaa-ia kuechi-ro xaxe'e
xa ka jandixa-ro xa n-chiya'u-ia kuechi-ro
xi'in nɨñɨ-ia. Daa n-kida Ianyuux xa na
kuna'a-ro xa ndaa kada-ia hora ndadan-
daa-ia kuechi ñayiu te ja'an-ia xa ñatuka
xndido xtau-ro kuechi-ro xaxe'e xa n-ka
kukanu ini-ro Jesucristu. Antes ñatu
n-ndadandaa-ia kuechi ñayiu dava ka país
chi n-xo ndetu kuee-ia.

27 Maxku ku ku i'ni da'ya dana Israel xa
ka jandixa-i ley n-chidotnuni Moisés chi
ñayo-ro ndaku. Na ku ku i'ni-ro xaxe'e
xa ka kukanu ini-ro Jesucristu. 28 Maxku
ku i'ni-ro xaxe'e xijan chi xá ka xini-ro xa
ñadu xaxe'e xa jandixa-ro ley n-chidotnuni
Moisés ñatuka xndido xtau-ro kuechi-ro
chi xaxe'e xa ka kukanu ini-ro Cristu Jesús.
29 Ñadu diko ni da'ya dana Israel ndeka-ia
chi dɨuni ndeka-ia kue'e ñayiu ñatu kuu
da'ya dana Israel vitna; 30 xandaa xakuiti
idii ni-ia ndeka ña'a ntdaa-ro. Te ñatu
chinuu-ia nuu n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii
seyɨɨ a ña'a. Ja'an Ianyuux xa ntdaa ñayiu
ka kukanu ini Cristu Jesús ñatuka xndido
xtau kuechi-i. 31 Juini nanita'u-ro xaxe'e
xa kukanu ini-ro Jesucristu, maxku yoo-ro
kani ini xa ñatu xiniñu'u ley n-chidotnuni
Moisés chi dani xiniñu'u. Xaxe'e xa kukanu
ini-ro-ia, ndaku-ro xa jandixa-ro ley jan
vitna.

4

N-kukanu ini Abraham Ianyuux

1 Vaa ka xijan tnu'u tna'a ndixi xa ka
kuu-n ñayiu Israel: "¿Janda nanita'u Taa-ro
Abraham n-xani ini-s?" 2 Ñadu xaxe'e
xa n-jandixa Abraham ley Ianyuux ñatuka
n-xo ndido tau-s kuechi n-kida-s. Nuu
n-jandixa-s ley-ia, vatuka najuen tnu'u-s
mee-s n-kuu, ko ñadu nuu Ianyuux. 3 Du'a
yodotnuni tnu'u Ianyuux: "Ñatuka ndido
tau Abraham kuechi n-kida-s xaxe'e xa
n-kukanu ini-s Ianyuux." 4 Ñadu kuta'u
ɨɨn ñayiu kidatniu nuu xto'o-i tvini chiya'u
ña'a-s chi ya'u-i kuu. 5 Ñayiu ñatu ka kida
xa juini Ianyuux, ni ñatu ka jandixa-i ley-ia,
te ka jandixa-i xa kada-ia xa ma kundido
kutau ka ñayiu ka kukanu ini-ia kuechi
n-ka kida-i, kuenda kɨu ka jandixa-i ley-ia.
6 Nakaxtna'a xa'a xi'in xa n-chidotnuni
David. N-chidotnuni-s xa ka kudɨ ini dava
ñayiu n-ka kida kue'e kuechi xaxe'e xa
n-ja'an Ianyuux xa ñatuka xndido xtau-i
kuechi-i. N-ja'an-ia xa ñatuka xndido
xtau-i kuechi-i, ko ñadu xaxe'e xa n-ka
kida-i xava'a. Du'a n-chidotnuni-s:

7 Naka ta'u ñayiu n-taxkanu ini Ianyuux
kuechi n-ka kida-i.
Ma chinuu ka-ia kuechi n-kida-i.
8 Naka ta'u-i chi kuenda kɨu ña tuu na kuechi
n-kida-i chi ñatuka ja'an-ia xa io
kuechi-i.

9 Ñadu mee ni se jandixa xa io xa ta'nde
ndodo ñɨɨ nuu ii-s kuu se ta'u kuu chi dɨuni
ta'u kuu se ñatu ka xini xa daa kada-s.
Xa n-ja'an-da xa yodotnuni xa: "Ñatuka
n-xo ndido tau Abraham kuechi-s xaxe'e xa
n-kukanu ini-s Ianyuux." 10 ¿Ñatu xna'a-n
xa na ta ta'nde ndodo ka ñɨɨ nuu ii-s n-ja'an
Ianyuux xa ñatuka ndido tau-s kuechi-s a?
11 Xa na kuna'a-s xa xaxe'e xa n-kukanu ini-s
Ianyuux ñatuka n-xo ndido tau-s kuechi-s,
n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s. Xa'a n-kida-ia
xa na kua'a ku kuu-s taa nuu ntdaa se ka
kukanu ini Ianyuux te ñatu n-ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii-s. Kuu-s taa-s ntdaa-s xi'in da'ya
dana-s chi dɨu-s kuu se ki'na nuu n-kukanu
ini Ianyuux xa na kukanu ini ntdaa ñayiu-ia
tuku, te ma kundido kutau ka-i kuechi n-ka
kida-i. 12 Kuu-s taa nuu ntdaa se ka ta'nde
ndodo ñɨɨ nuu ii-s xaxe'e xa dɨu-s kuu se
ki'na nuu n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-s. Dɨuni
kuu-s taa nuu koio se ya'a xaxe'e xa dɨu-s
kuu se ki'na nuu n-kukanu ini Ianyuux xa
na kukanu ini koio-s xi'in da'ya-s-ia.

13 N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia Abraham
xa kendoo-s xi'in dava da'ya dana-s xi'in
ñuñayiu. Ñadu xaxe'e xa n-jandixa-s ley-ia
kendoo koio-i xi'in ñuñayiu. Kendoo koio-i

xi'in ñuñayiu, ko xaxe'e xa ñatuka xn-
dido xtau-i kuechi n-ka kida-i. Ñatuka
xndido xtau-i kuechi-i xaxe'e xa n-ka
kukanu ini-i-ia. 14 Nuu n-xio xa jandixa-ro
ley Ianyuux ni'i-ro ta'u-ro, ñatu n-xio xa
kukanu ini-ro-ia te ma taxi-ia tnu'u-ia xa
taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia n-kuu. 15 Xaxe'e xa io
ley te ña tuu jandixa-ro, kiti ini Ianyuux
nuu-ro, ko nu ña tuu na ley n-xio n-kuu,
ma ja'an Ianyuux xa ñatu n-jandixa-ro ley.
16 Xaxe'e xa ka kukanu ini-ro-ia, xijan kuu xa
n-ja'an-ia xa taxi-ia ɨɨn xa taxi-ia. Ña tuu
nax jenya'u-ia kɨu na taxi-ia xa n-ja'an-ia
xa taxi-ia xaxe'e xa kunda'u ini ña'a-ia.
Xaxe'e xijan ntdaa ñayiu kukanu ini-ia xa
juña'a-ia-i xa n-ja'an-ia xa juña'a-ia-i ná
n-kukanu ini Abraham-ia xa juña'a-ia xa
n-ja'an-ia; ñadu mee ni ñayiu ka ka'u ley-ia
kuu ñayiu ni'i xa n-xia'an-ia xa juña'a-ia.
Taa-ro ntdaa-ro xi'in ñayiu ijan kuu-s.
17 Du'a yodotnuni xa n-ja'an Ianyuux nuu
Abraham: "Kada-r xa kue'e da'ya dana-n
koo, te kue'e nación koo xaxe'e xa koo-i."
N-jandixa Abraham xa daa kada Ianyuux.
Kuu-ia Ia kida xa nandoto ndɨyɨ, te kani
ini-ia ɨɨn xa ta koo ka. 18 Juini ñatuka
n-xio xa koo da'ya Abraham xi'in ñadɨ'ɨ-s,
ko n-kukanu ini-s Ianyuux xa kada-ia xa
ku kuu-s xixitna kue'e da'ya dana-s ná
n-ja'an-ia nuu-s. Dɨuni n-ja'an-ia nuu-s:
"N-ja'an-r xa koo da'ya dana-n, te koo-i."
19 Xaxe'e xa n-kukanu ini-s xa jɨn tna'a xa
n-ja'an Ianyuux, n-ñu ini-s xa koo da'ya-s
juini n-yɨɨ-s, te juini xaku nga xa chitu-s
ɨɨn cientu kuia te juini n-yɨɨ Sara tuku.
20 Ñatu n-xe tnɨɨ anu-s chi n-xani ini-s xa
ndaa jɨn tna'a tnu'u Ianyuux. N-kukanu
ini-s xa jɨn tna'a tnu'u n-ja'an-ia nuu-s
chi n-jandixa-s-ia. N-kuvete-ia xa daa
n-xani ini-s. 21 N-jandixa-s xa koo da'ya-s
xi'in ñadɨ'ɨ-s ná n-ja'an Ianyuux chi n-xo
na'a-s xa kua'a-ia xa kada-ia dava'a nga
xa juini-ia. 22 Xaxe'e xa n-kukanu ini-s-ia,
n-ja'an-ia xa ñatuka ndido tau-s kuechi-s.
23 Ñadu ni Abraham n-ja'an-ia xa ma kun-
dido kutau ka kuechi-s 24 chi dani roo xa ka
kuu-ro ñayiu ka jandixa xa n-nadandoto-ia
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro, ma kundido kutau-ro
kuechi-ro. 25 Mee-ia kuu Ia n-xi'í xaxe'e
kuechi-ro te n-nandoto-ia xa ma kundido
kutau ka-ro kuechi-ro.

5

Xtuu ndaa xtuu vatu ñayiu ñatu xndido xtau ka kuechi n-ka kida-i

1 Xaxe'e xa kukanu ini-ro Jesucristu
ñatuka xndido xtau-ro kuechi n-ka kida-ro,
te xaxe'e xa ñatuka xndido xtau-ro kuechi
n-ka kida-ro ñatuka kiti ini Ianyuux nuu-ro,
te kundaa kuvatu anu-ro. Xa maxku ku kiti
ini ka Ianyuux nuu-ro n-xi'í Jesucristu, Ia
kuu Xto'o-ro. 2 Dɨuni xaxe'e xa n-xi'í-ia xax-
e'e kuechi-ro, n-kunda'u ini ña'a Ianyuux,
te dani ku kunda'u ini ña'a-ia. Xaxe'e xa
n-ka kukanu ini-ro Ianyuux xa dananita'u
ña'a-ia, daa n-kida ña'a-ia. Ka kudɨ ini-ro
chi ñu ini-ro xa kada-ia xa nduu koio-ro
ñayiu va'a. 3 Dɨuni kudɨ ini-ro xaxe'e xa
nda'u ka ya'a-ro xaxe'e-ia, te xaxe'e xijan
dani kundee ini-ro vaxi nuu xijan. 4 Xaxe'e
xa dani kundee ini-ro vaxi, nduu-ro ñayiu
va'a. Xaxe'e xa nduu-ro ñayiu va'a, ka
xini-ro xandaa xakuiti najuen tnu'u ña'a-ia.
5 Xñu ini-ro xa najuen tnu'u ña'a-ia, te
ma danda'u ña'a-ia xaxe'e xa yo vichi xe-
mani ña'a-ia. N-kida-ia xa n-keé Espíritu
Ianyuux anu-ro xa na kuna'a-ro xa xemani
ña'a-ia. 6 Tiempu ta jini ka-ro xa kada-ro
xava'a n-xi'í Cristu xaxe'e ñayiu ka kida
kuechi. Xa daa nga n-xantuu Ianyuux xa
tiempo ijan kuú-ia. 7 Ñayo ñayiu xadɨ nuu
ɨnka ñayiu va'a io xa kuú-i. Dɨuni xaku
ni ñayiu kuyɨɨ xa kuú-i nuu ɨɨn ñayiu va'a
n-kida ña'a. 8 Ñayo daa ka kida, ko Ianyuux,
n-kida-ia xa n-xi'í Cristu xaxe'e-ro juini
n-ka xo kida-ro kuechi xaxe'e xa xemani
ña'a-ia. 9 N-xi'í Cristu Jesús xa maxku
kundido kutau ka-ro kuechi-ro; naka vitna
ma ku kada-ia xa maxku kiti ini Ianyuux
nuu-ro. 10 N-kumani Ianyuux xi'in-ro xax-
e'e xa n-xi'í da'ya yɨɨ-ia xaxe'e-ro. Kɨu
ka n-xo kiti ini Ianyuux nuu-ro n-kida-ia
xa n-kumani-ro xi'in-ia, naka vitna xa
ndito Da'ya Yɨɨ-ia, ma ku kada-ia xa ni'i-ro
ta'u-ro. 11 Te ñadu xa'a ni kuu ntdaa xa
n-kida Jesucristu, Ia n-kida xa n-kumani-ro
xi'in Ianyuux, chi dɨuni n-kida-ia xa ka kudɨ
ini-ro xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Ianyuux.

Adán xi'in Cristu

12 Xaxe'e kuechi idii seyɨɨ, n-xe koo kuechi
ñuñayiu. N-kida-s kuechi te n-xi'í-s. Xaxe'e
kuechi idii se ijan, ntdaa-ro ka kida kuechi
te ntdaa-ro ka xi'í. 13 Xa daa nga n-ka xo kida
ñayiu kuechi, na ta koo ka ley n-chidotnuni
Moisés. Xa daa nga n-ka xo kida ñayiu

kuechi, ko ñatu n-ja'an Ianyuux tiempo daa
xa ñatu n-ka jandixa ñayiu ley chi ta koo
ka ley. 14 Nde na n-xo tuu Adán xi'in nde
tiempo n-xo tuu Moisés ñuñayiu, n-ka xo
xi'í ñayiu xaxe'e kuechi n-ka kida-i. Ka
xi'í-i, ko ñadu xaxe'e xa n-ka kida-i kuechi
n-kida Adán. Xaxe'e Adán ka kida ñayiu
kuechi, te xaxe'e Jesús, Ia n-kixi, kue'e
ñayiu ka kida xava'a.

15 Tuku n-kida ña'a Adán, te tuku n-kida
ña'a Ianyuux; ñatu ɨnuu kuu. Xaxe'e
kuechi n-kida idii seyɨɨ kue'e ñayiu n-ka
xi'í, te xaxe'e idii ni xa n-kida Jesu-
cristu, va'a Ianyuux nuu ñayiu ka kukanu
ini-ia. N-kida-ia xa ñatuka xndido xtau-ro
kuechi-ro. 16 Kue'e xa ka ya'a-ro xaxe'e
Adán, te va'a kida ña'a Ianyuux. Xaxe'e idii
kuechi n-kida se ya'a n-xio xa chiya'u-ro
ntdaa-ro kuechi-ro. Kue'e kuechi n-ka
kida-ro, ko n-kida Ianyuux xa ñatuka xn-
dido xtau-ro kuechi n-ka kida-ro, te ña
tuu nax jenya'u-ia. 17 Xaxe'e idii kuechi
n-kida se ya'a ka xi'í ñayiu, te xaxe'e idii
Ia kuu Jesucristu, vichi va'a Ianyuux nuu
ñayiu ka kukanu ini-ia. N-kida Ianyuux
xa ñatuka xndido xtau-ro kuechi-ro xi'in
xa kutuu-ro nɨkava nɨkuita andɨu. Dɨuni
n-kida-ia xa taxnuni koio-ro, te ña tuu
nax jenya'u-ia xa daa n-kida-ia. 18 Na ja'an
ntuku-da xa xá n-ja'an-da. Xaxe'e idii
kuechi n-kida ɨɨn seyɨɨ n-xio xa chiya'u
ntdaa ñayiu kuechi n-ka kida-i, dani xax-
e'e ɨɨn xa n-kida Jesucristu ñatuka xndido
xtau dava-i kuechi-i te kue'e-i kutuu nuu
tuu-ia nɨkava nɨkuita. 19 Xaxe'e xa ñatu
n-jandixa ɨɨn seyɨɨ Ianyuux, kue'e ñayiu
ka kida kuechi; te xaxe'e xa idii Ia n-kuu
se n-jandixa ley Ianyuux, kue'e ñayiu ka
jandixa-ia. 20 Xa na jini ñayiu xa kuechi
kuu ɨɨn xaloko ka kida-i, n-xe koo ley
n-chidotnuni Moisés. Nu n-ka xini-i xa
kuechi kuu ɨɨn xaloko ka kida-i, kue'e ka
kuechi n-ka kida-i. Xaxe'e xa yo kue'e ka
kuechi ka kida ñayiu jua'an, n-kunda'u ini
ña'a ka Ianyuux. 21 Ka kida-ro kuechi, te
ka xi'í-ro xaxe'e xijan. Xaxe'e xa ka xi'í-ro
n-kunda'u ini ña'a Ianyuux, te n-kida-ia xa
nduu-ro ñayiu ñatuka xndido xtau kuechi
n-ka kida na kua'a kutuu-ro nuu tuu-ia
nɨkava nɨkuita. Xaxe'e xa n-kida Jesucristu,
Ia kuu Xto'o-ro ɨɨn xa n-kida-ia, xijan kuu
xa daa n-kida ña'a Ianyuux.

6

*Kuenda k*ɨu ndɨyɨ n-ka xo kuu-ro xaxe'e
kuechi n-ka xo kida-ro

1 Vaa kachi koio-n: "Nux daa kuu na kada
na'i ka-ro kuechi nudaa chi taxkanu ini
Ianyuux xa kida-ro xijan xaxe'e xa kunda'u
ini ña'a-ia." 2 Ñadu xa daa ku kani ini koio-n
chi ña tuu ka nax ka io xa dada'an ña'a xa ku
kada-ro xava'a chi n-ka dandoo-ro xaloko
xadu'a n-ka xo kida-ro. Ɨnka ñayiu nduu-ro
vitna. 3-4 Kuenda kɨu n-ka xi'í-ro xi'in Cristu
Jesús te n-ka yɨnduxi-ro xi'in-ia xa n-ka
xendute-ro. Xa n-nadandoto Ianyuux-ia
kuenda kɨu n-nadandoto ña'a-ia roo tuku,
te ma ku kuu ka-ro ná n-ka xo kuu-ro.
N-nadandoto Ianyuux-ia chi kua'a-ia xa
daa kada-ia. 5 Dɨuni xaxe'e xa kuenda
kɨu n-ka xi'í-ro na n-xi'í Jesucristu, nan-
doto-ro kɨu na ndixi-ia xaxe'e xa n-nandoto
mee-ia. 6 Xaxe'e xa kuenda kɨu n-ka xi-
takaa dika-ro xi'in-ia na n-xitakaa dika-ia,
ñatuka kuu anu-ro xa kada-ro kuechi n-ka
xo kida-ro. Ñatuka kuu anu-ro xa kada-ro
kuechi n-ka xo kida-ro chi n-ka dandoo-ro
xijan. Xna'a-ro xa daa n-ya'a.

7 Dɨuni xaxe'e xa kuenda kɨu n-ka xi'í-ro
xi'in Cristu n-dayaa ña'a-ia nuu xijan.
8 Xaxe'e xa kuenda kɨu n-ka xi'í-ro xi'in
Cristu, n-ka kukanu ini-ro xa kutuu-ro
nuu tuu-ia nɨkava nɨkuita. 9 Xna'a-ro xa
n-nandoto Cristu te ma kuú ka-ia. Ni ɨɨn
nuu kue'e ma ka'ni ña'a. 10 Ma kuú ntuku-ia
xaxe'e kuechi n-ka xo kida-ro chi idii ni
vuelta n-xi'í-ia xaxe'e xijan. N-nandoto-ia
te kida-ia ntdaa xa juini Ianyuux. 11 Dani
roo, xaxe'e xa n-ka dandoo-ro xaloko
xadu'a n-ka xo kida-ro, kuenda kɨu xa n-ka
xi'í-ro te n-ka nandoto-ro te n-ka nduu-ro
ɨnka ñayiu. Xaxe'e xijan ka kida-ro xa
juini Ianyuux vitna, chi ka kunduu-ro xi'in
Cristu Jesús.

12 Xaxe'e xijan maxku juejoon koio ka-n
xa taxnuni xaloko nuu-n na kua'a maxku
kada ka-n kuechi ka kida-n vaxi, chi ka kuu
anu-n xa kada-n xaloko xaxe'e xa ka kuu-n
ñayiu ñuñayiu. 13 Maxku kada ka-n kuechi
xaxe'e yu'u-n, nda'a-n, nduchi nuu-n. Naa
xa kada ka-n kuechi xaxe'e ndruni xi-
jan, kada-n xa ta'u tniu Ianyuux. Kada-n
xava'a chi ñatuka kuu-n ná n-ka xo kuu-n;
tuku ñayiu ka kuu-n vitna. 14 Ñatuka kuu
anu-ro xa kada-ro kuechi n-ka xo kida-ro
chi ñatuka kuu anu-ro xa kada-ro xijan.
Xaxe'e xa kunda'u ini ña'a Ianyuux, ñatuka

taxnuni xijan nuu-ro; ñadu xaxe'e xa ka
jandixa-ro ley ñatuka taxnuni xijan nuu-ro.

Ná ka kuu ñayiu n-ka xia'an tnu'u-i xto'o-i xa kadatniu du'a-i ka kuu ñayiu ka jandixa Ianyuux

15 Vaa kachi koio-n: "Nux daa io na kada
na'i-ro kuechi nudaa chi xaxe'e xa kunda'u
ini ña'a Ianyuux xi'in xa n-taxkanu ini-ia
xa n-ka kida-ro kuechi nanita'u-ro; ñadu
xaxe'e xa jandixa-ro ley." 16 Ná ka kuu
ñayiu n-ka xia'an tnu'u-i nuu se ku kuu
xto'o-i xa kadatniu du'a-i, te kada koio-i
xa ta'u tniu-s nuu-i ka kuu ñayiu ka kida
xa ta'u tniu Ianyuux nuu-i xi'in ñayiu ka
kida xaloko kuu anu-i xa kada-i. Io xa
jandixa koio ñayiu jan xto'o-i hora ta'u
tniu-s nuu-i chi n-ka xia'an-i tnu'u-i xa
jandixa-i-sɨ. Ñayiu ka kida xaloko kuu
anu-i xa kada-i, dandoo ña'a Ianyuux, te
ñayiu ka kida xa ta'u tniu Ianyuux ñatuka
xndido xtau-i kuechi-i. 17 N-ka xo kida-n
xaloko n-kuu anu-n xa kada-n. Ná ka kuu
ñayiu ka xinokuechi nuu xto'o-i kɨu xi'in
kɨu n-ka xo kuu-n. Ko vitna, n-ka dandoo-n
xijan chi ka jandixa-n xa ɨɨn xandaa kuu
xa n-ka dakua'a ña'a ñayiu ka kukanu ini
Cristu Jesús, te ñatuka xe tnɨɨ anu-n. Na
kuta'u-ro nuu Ianyuux xa n-ka jandixa-n
xa ɨɨn xandaa kuu xa n-ka dakua'a ña'a
ñayiu ijan. 18 Kuenda kɨu n-ka yaa-n nuu
se kuu xto'o-n xa ñatuka ka kida-n xaloko
xadu'a. N-ka kixe'e-n ka xinokuechi-n nuu
Ianyuux vitna, te ka kida-n xa ta'u tniu-ia
nuu-n. 19 Du'a kakune'e-da xa na kua'a na
kutnuni ini koio-n xa ja'an-da chi ñayiu
ñuñayiu ka kuu-n. N-ka xo kida-n kuechi
xaxe'e yu'u-n, nda'a-n, nduchi nuu-n. N-ka
xo kida-n xaloko xadu'a n-ka xo kuu ini
ndixi; ñatu n-ka xo kida-n ná ja'an ley.
Na xa kada koio ka-n kuechi xaxe'e ndruni
xijan, kada-n xa ta'u tniu Ianyuux vitna,
te kadatniu ka-ia anu-n te kada ka-n xa
juini-ia. 20 Tiempu ta dandoo ka-n xaloko
n-ka xo kida-n, ña n-kuu xa jandixa koio-n
ley Ianyuux chi n-ka xo kida-n xa n-kuu
anu-n xa kada-n. Ná kuu ñayiu ka jandixa
xto'o-i n-ka xo kuu-n. 21 Ña tuu nax n-ka
kine'e-n xa n-ka xo kida-n xaloko xadu'a.
Ka kujanuu-n vitna xa n-ka xo kida-n xijan.
Dandoo Ianyuux ñayiu ka kida ná n-ka xo
kida-n. 22 Kuenda kɨu ñayiu n-ka yaa nuu
xto'o-i ka kuu-n vitna te ka xinokuechi-n
nuu Ianyuux ná ka xinokuechi-ro nuu
ñayiu kuu xto'o-ro. Kadatniu ka-ia anu-n
te kada ka-n xa juini-ia. Xaxe'e xijan kutuu
koio-n nuu tuu-ya nɨkava nɨkuita. 23 Dandoo
Ianyuux ñayiu dani ka kida xaloko xadu'a
kuu anu-i xa kada-i. Te roo, ñayiu ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux, kutuu koio-ro nuu
tuu-ia nɨkava nɨkuita xaxe'e xa n-xi'í Cristu
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro xaxe'e-ro. Xijan kuu
ta'u-ro.

7

Ná ka kuu ñayiu n-tnunda'a ka kuu ñayiu ka jandixa ley Ianyuux

1 Mee-n, ñayiu ka xini ley Ianyuux, ka
xini-n xa io xa jandixa-ro ley jan hora
xndito-ro te nux n-ka xi'í-ro ñatuka io
xa jandixa-ro ley jan. 2 Ná kuu ɨɨn ñadɨ'ɨ
n-tnunda'a ka kuu-ro xa ka jandixa-ro
ley jan. Ɨɨn ñá n-tnunda'a, ma kuu
xa dandoo-ña yɨɨ-ña xa natnunda'a-ña
xi'in ɨnka-s chi daa io ley Ianyuux xax-
e'e xa n-tnunda'a-ña xi'in-s. Ko nux
n-xi'í yɨɨ-ña ña tuu nax kuu xa natnun-
da'a-ña xi'in ɨnka-s. 3 Nux tuu yɨɨ ɨɨn ñadɨ'ɨ
te n-chitna'a-ña xi'in ɨnka seyɨɨ, kida-ña
kuechi, ko nux n-xi'í yɨɨ-ña, ñatu io ley
ja'an xa ma kuu xa natnunda'a-ña xi'in
ɨnka seyɨɨ. Ña tuu na kuechi kada-ña
xa natnunda'a-ña xi'in ɨnka-s. 4 Ná kuu
ñadɨ'ɨ n-xi'í yɨɨ ka kuu-ro xa ñatuka tax-
nuni ley n-chidotnuni Moisés nuu-ro chi
kuenda kɨu n-ka xi'í-ro na n-xi'í Cristu,
te kuenda kɨu n-ka nandoto-ro xi'in-ia na
n-nandoto-ia xa n-xi'í-ia, te n-xeka ña'a-ia
xa na kua'a na kada-ro xa juini Ianyuux.
5 Kue'e kuechi n-ka xo kida-ro na n-ka xo
kuu anu-ro xa kada-ro xaloko xadu'a xax-
e'e xa n-ka xo ka'u-ro ley Moisés chi daa
vaxi-ro ñuñayiu. Xaxe'e xijan dandoo ña'a
Ianyuux nɨkava nɨkuita n-kuu. 6 Kuenda kɨu
ñayiu n-ka yaa nuu xto'o-i ka kuu-ro xa
ñatuka io xa jandixa-ro ley n-chidotnuni
Moisés. Ñatuka io xa jandixa-ro ley jan chi
kuenda kɨu n-ka xi'í-ro te n-ka nandoto-ro
xa junukuechi-ro nuu Ianyuux. Ñadu xax-
e'e ley n-chidotnuni Moisés xinokuechi-ro
nuu-ia vitna, chi xaxe'e xa kidatniu-ia
anu-ro daa ka kuu anu-ro.

Kida Spalu kuechi

7 Vaa kachi koio-n vitna xa: "Ñatu
xiniñu'u ley", xaxe'e xa du'a ja'an-da.
Maxku du'a kani ini koio-n chi xiniñu'u
ley chi nuu ñatu n-xio ley n-chidotnuni
Moisés, ma kutnuni ini-da xa kuechi kuu

ɨɨn xaloko kida-da n-kuu. Nuu ñatu
n-yodotnuni, “Maxku kukajan ini-n xaxii
ñayiu”, ma uun kani ini-da xa kuechi kuu
xijan n-kuu. 8 N-kunuu kuechi nuu ley jan
chi yo n-xo kukajan ini-da xaxii ñayiu. Juini
kue'e xa n-ka xo kida ñayiu, na ta koo ka ley,
ko ña yoo n-ja'an xa kuechi kuu xa n-ka xo
kida-i. 9 Ña tuu nax n-xo kuu anu-da hora
n-xo kida-da kuechi, chi ñatu n-xini-da nax
kuu ley, ko kɨu n-xini-da xa io ley, n-kuu
ka anu-da xa kada-da xaloko. 10 N-xani
ini-da xa jandixa-da ley jan te kutuu-da nuu
tuu Ianyuux nɨkava nɨkuita, ko ñatu n-kuu
xaxe'e xa ñatu n-jandixa ndɨ'ɨ-da ley jan. Te
xaxe'e xijan n-xio xa dandoo ña'a-ia n-kuu.
11 Xaxe'e xa n-kunuu kuechi nuu ley jan
ñatu ndaku-da xa jandixa-da, te ñatu n-xee
xa kada-da ná n-xani ini-da. Xaxe'e xijan
n-xio xa dandoo ña'a Ianyuux n-kuu.

12 Ii ley Ianyuux n-chidotnuni Moisés, ii
ɨɨn ɨɨn tnu'u n-ja'an-ia na n-ta'u tniu-ia,
te dɨuni va'a. Ja'an ley xa io xa kada-ro
ɨɨn xa ka kida-ro ná io ná jua'an xa
kada-ro. 13 Vaa kachi koio-n: “¿Nakuenda
xa ja'an-s xa va'a ley, te dɨuni ja'an-s
xa xaxe'e ley ijan dandoo ña'a Ianyuux?”
Vaa daa kani ini koio-n, ko ñadu ley
n-kida xa n-xio xa dandoo ña'a-ia chi xax-
e'e kuechi n-ka kida-ro n-xio xa dandoo
ña'a-ia. Va'a ley jan. Nu n-ka'u-da ley,
n-kutnuni ini-da xa kue'e kuechi n-kida-da
te xaxe'e xijan n-xio xa dandoo ña'a-ia.
Dɨuni xa n-ka'u-da ley n-xini-da xa yo
kiti ini Ianyuux nuu ñayiu ka kida kuechi.
14 N-xani ini Ianyuux ley xa kachitnu'u
ña'a-ia ndeda xa kuu xava'a kada-ro, ko
xaxe'e xa kuu-da ñayiu ñuñayiu, kida-da
kuechi. Ná kuu ɨɨn se jandixa xto'o-s
kuu-da xa daa kida-da. 15 Ñatu xini-da
nax tna'a-da xa naa xa kada-da xava'a
kuu anu-da xa kada-da, daa xa ñatu kuu
anu-da xa kada-da kida-da. 16 Xaxe'e xa
xini-da xa io va'a xa ka jandixa-ro ley jan,
io anu-da xa jandixa-da. 17 Ñadu mee-da
io kuechi xa kida-da kuechi; kida-da chi
daa vaxi-da ñuñayiu. 18 Najandixa-da xa
ña tuu nax va'a ñu'u anu-da xaxe'e xa
kuu-da ñayiu ñuñayiu. Juini kuu anu-da xa
kada-da xava'a, ko ñatu ndaku-da. 19 Ñatu
kida-da xava'a juini-da xa kada-da, chi daa
xaloko ña kuu anu-da xa kada-da kida-da.
20 Xaxe'e xa ñatu kuu anu-da xa kada-da
xaloko, xijan kuu xa ñadu mee-da io kuechi
xa kida-da kuechi; kida-da kuechi chi daa
vaxi-da ñuñayiu. 21 Juini kuu anu-da xa
kada-da ɨɨn xava'a, ko ñatu kida-da xava'a
chi mee ni xaloko xani ini-da. Du'a ya'a-da.
22 Io va'a xa io ley Ianyuux. Tna ini-da,
23 ko xaxe'e xa io ɨɨn xa dada'an xa kada-da
xa ñu ini-da xa kada-da, ñatu ndaku-da xa
jandixa-da ley jan. Xa dada'an kuu xaloko
ñu'u anu-da. Ná kuu ɨɨn se yɨndi'u xa ñatu
kua'a xa kuikonuu kuaan-s kuu-da. 24 Naka
vichi tnau ini-da xa daa ya'a-da. Nda'u-da.
¿Jundu kada xa ma kada ka-da kuechi nɨni
na kutuu ka-da ñuñayiu?, 25 nani Ianyuux.
Idii mee-ia kada xa ma kada ka-da kuechi
xaxe'e xa n-xi'í Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro
xaxe'e-ro. Na kuta'u-da nuu-ia. Ɨɨn se
kidatniu du'a nuu xto'o-s, io xa jandixa-s
xto'o-s. Vitna dada n-kutnuni ini-da xa
io xa jandixa-da ley Ianyuux ná jandixa se
ijan xto'o-s, ko xaxe'e xa kuu-da ñayiu, kida
na'i-da kuechi. Ná kuu ɨɨn se kidatniu du'a
nuu xto'o-s kuu-da xa kida na'i-da kuechi.

8

Ndeka Espíritu Ianyuux ñayiu

1 Ma ja'an ka-ia xa io kuechi roo, ñayiu
ka kunduu xi'in Cristu Jesús, ni ma ja'an-ia
xa io xa chiya'u-ro kuechi-ro. 2 Xaxe'e
xa ka kunduu-ro xi'in-ia n-kixe'e Espíritu
Ianyuux xa taxnuni-ia nuu-ro. Ka kuu-ro
ná ka kuu ñayiu n-ka yaa nuu xto'o-i
vitna. Ñatuka kuu anu-ro xa kada ka-ro
kuechi n-ka xo kida-ro, te xaxe'e xijan
ma dandoo ña'a Ianyuux, te kutuu-ro
andɨu nuu tuu-ia. 3 Xaxe'e xa ñatu ka
ndaku ñayiu xa jandixa-i ley kundido ku-
tau-i kuechi-i n-kuu, te ntdaa-i jɨ'ɨn an-
dea. Ñatu ka ndaku-i xaxe'e xa ka kuu-i
ñayiu ñuñayiu. Xaxe'e xijan n-tunda'a
Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu xa kuú-ia
xaxe'e kuechi-ro xi'in-i. Ná xndaa roo,
ñayiu ka kida kuechi, n-kaa Da'ya Yɨɨ-ia.
Idii mee-ia n-ndaku xa n-jandixa-ia ley
Ianyuux. N-xi'í-ia xa na kua'a ndaku-ro xa
jandixa-ro ley-ia. 4 Ndaku-ro xa jandixa-ro
ley vitna chi ñatuka ka kida-ro xa n-xo
kuu anu-ro xa kada-ro. Ka kida-ro xa juini
Espíritu Ianyuux chi ndeka ña'a-ia. 5 Ñayiu
ka kida mee ni xaloko xadu'a, te ka kukajan
ini-i xa io ñuñayiu ya'a, mee ni xijan xñu
ini-i. Ko ñayiu ka xani ini ná xani ini
Espíritu Ianyuux, ka kuu anu-i xa kada-i
mee ni xa juini mee-ia. 6 Ñayiu ka kida

xa ka kuu ini mee-i, te ka kida-i xa ka
kuu anu-i xa kada-i, kuenda kɨu n-ka xi'í-i
chi ñatu ka kunduu-i xi'in Ianyuux. Ñayiu
ka xani ini ná xani ini Espíritu-ia, kutuu-i
nuu tuu-ia nɨkava nɨkuita, te kundaa kuvatu
anu-i chi n-ka natu ini-i xa n-ka kida-i
kuechi. 7 Ñayiu ka kida xa kuu ini mee-i
ka xini u'u-i Ianyuux, te ñatu kuu anu-i xa
jandixa-i ley-ia, ni ma ndaku-i xa jandixa-i.
8 Ñayiu ka kida xa kuu ini mee-i jan, ma
ndaku-i xa kada-i xa tna ini Ianyuux. 9 Daa
ka kuu ñayiu ya'a, ko ndixi, xaxe'e xa kun-
duu-n xi'in Espíritu Ianyuux, ñatu daa ka
kuu-n chi ñu'u ña'a-ia. Ñayiu ñatu ñu'u
ña'a Espíritu Cristu, ñatu ndeka ña'a Cristu.
10 Juini na kuú koio-ro xaxe'e xa ka kuu-ro
ñayiu ka kida kuechi, ko nux kunduu-ro
xi'in Cristu, nandoto-ro te kutuu-ro xi'in-ia
nɨkava nɨkuita. 11 Xaxe'e xa ñu'u ña'a Es-
píritu Ianyuux, Ia n-nadandoto Jesús na
n-xi'í-ia, nadandoto ña'a Ianyuux roo na
kuú-ro tuku.

12 Kidajuexa Ianyuux xa maxku kada-ro
xaloko kuu anu-ro xa kada-ro. 13 Nux dani
ka kida dava-n mee ni xa loko kuu anu-n
xa kada-n, dandoo ña'a Ianyuux, ko nux na
dandoo-n xijan, kutuu-n nuu tuu-ia nɨkava
nɨkuita. Espíritu Ianyuux kida xa dandoo
ñayiu xijan. 14 Nux Espíritu Ianyuux, ndeka
ña'a, da'ya Ianyuux ka kuu-ro. 15 Ñatu kida
Espíritu Ianyuux xa ku yu'u-ro nuu Ianyuux
ná n-ka xo yu'u-ro. N-ka xo yu'u-ro ná
ka yu'u ñayiu ka kidatniu du'a nuu xto'o-i.
Ñatuka yu'u-ro chi kida-ia xa ja'an-ro nuu
Taa-ro Ianyuux: "Abba." (Taa-ro kuu tnu'u
mee-ro.) 16 Nani xini Espíritu-ia xa ka
kuu-ro da'ya Ianyuux, dani xini roo. 17 Hora
na juña'a Ianyuux ta'u Cristu, ni'i-ro xa
n-ja'an-ia xa taxi-ia xaxe'e xa ka kuu-ro
Da'ya-ia. Xijan kuu ta'u-ro. Xaxe'e xa
nda'u ka ya'a-ro ná nda'u n-ya'a Cristu,
nduka'nu-ro xi'in-ia.

Yo vichi ku nduka'nu-ro andɨu

18 Yo nda'u ya'a-ro tiempo ya'a, ko vichi
va'a kada ña'a Ianyuux chi yo vichi ku
nduka'nu-ro. 19 Ntdaa ñayiu xi'in ntdaa ka
xa n-xani ini Ianyuux xna'a xa dande'a-ia-i
jundu ka kuu da'ya-ia. Yo ka kuu anu-i xa
jini-i da'ya-ia; naxku na jini ña'a-i vitnadii.
20 N-kida Ianyuux xa ña ndaku ka ntdaa xa
n-kidava'a-ia xi'in ñayiu xa kada-i ɨɨn xa ka
kida-i ná io ná jua'an. Ñadu kuechi mee-i
kuu xa ña ndaku-i xa kada-i ɨɨn xa kada-i ná
io ná jua'an chi daa n-juini mee Ianyuux xa
ya'a. Ñatu daa n-ka juini mee ñayiu xi'in
xa n-kidava'a-ia xa ya'a. Juini daa kuu vaxi,
ko xee kɨu ma daa ka ya'a. Jandixa-ro 21 xa
kada Ianyuux xa ma tɨu ka dava'a nga xa
tɨu vaxi, ni yɨkɨ kuñu-ro ma tɨu ka chi kada
Ianyuux xa ma tɨu ka xaxe'e xa ka kuu-ro
da'ya-ia. Naka va'a. 22 Ka xini-ro xa nda'u
ka ya'a ñayiu xi'in ntdaa ka xa n-xani ini
Ianyuux xaxe'e xa tɨu ntdaa xa io ñuñayiu.
Ná ka ya'a ñadɨ'ɨ hora kaku da'ya-ña, ka
ya'a-i. Ná ka tnana-ña, ka tnana-i. 23 Ñadu
ni xa n-xani ini Ianyuux xi'in dava ka ñayiu
nda'u ya'a te ka jan kuechi-i, chi dani roo xa
ka kuu-ro ñayiu ki'na ka n-keé ña'a Espíritu
Ianyuux, nda'u ka ya'a-ro, te xñu ini-ro xa
xee kɨu nakueka ña'a Ianyuux. Nadandoto
ña'a-ia na ya'a xa kuú-ro, te ma kuú ka-ro.
24 N-kukanu ini-ro xa xandaa xakuiti daa
ya'a. Xaxe'e xa ta ya'a ka xijan, dani xñu
ini-ro xa ya'a, te ma kande ini-ro. 25 Nux ta
jini ka-ro xa ya'a ɨɨn xa n-kukanu ini-ro xa
ya'a, ñu ini na'i-ro xa daa ya'a.

26 Ñatu ka xijan ta'u-ro nuu Ianyuux ná
io ná jua'an, ko chindee ña'a Espíritu-ia.
Yo kakune'e ña'a-ia hora xijan ta'u-ia nuu
Ianyuux, te tnau ini-ia. Ñatu ja'an-ia nuu
Taa-ro Ianyuux hora xijan ta'u-ia xa kuu-ro
xava'a ná ka xani ini roo chi tuku xijan
ta'u-ia. 27 Xini Taa-ro Ianyuux nax xani
ini Espíritu-ia, te dɨuni chinuu-ia janda ka
kuu anu-ro. Hora xijan ta'u Espíritu-ia
nuu Taa-ro Ianyuux xa kuu-ro xava'a, xijan
ta'u-ia nuu-ia xa kada-ia xa xá ñu ini Taa-ro
Ianyuux xa kada ña'a-ia.

Nda'u ka ya'a-ro vitna xa xtuu-ro ñuñayiu, ko xee kɨu kutuu-ro andɨu

28 Roo, ñayiu ka kuva'a anu nuu Ianyuux,
juini nda'u ka ya'a-ro a ña tuu nax ka
ya'a-ro, ka xini-ro xa nduu-ro ñayiu va'a ka.
Ka kuu-ro ñayiu kida-ia xa teku-ro tnu'u-ia
xa na kua'a nanita'u-ro chi daa n-juini-ia.
29 Ñayiu xa daa nga ñu ini Ianyuux xa ndu-
da'ya ña'a-ia, n-kida-ia xa ka kuu-i da'ya-ia
vitna ná kuu Da'ya Yɨɨ-ia; xa daa nga
n-ñu ini-ia xa kada-ia xijan. Da'ya Yɨɨ-ia
kuu Ia kunuu ka nuu roo xa ka kuu-ro
da'ya-ia tuku. 30 Dɨuni n-kida Ianyuux xa
ka teku dava ñayiu tnu'u-ia na kua'a nani-
ta'u-i. Dɨuni kida-ia xa ñatuka xndido
xtau-i kuechi-i, te kada-ia xa nduka'nu-i.

31 Xaxe'e xa va'a kida ña'a Ianyuux vaxi,
ña tuu nax kuu xa ka kida u'u ña'a ñayiu.
32 Da'ya yɨɨ ka-ia ñatu n-kukui'a kuu-ia xa
kixi-ia ñuñayiu xa kuú-ia xaxe'e-ro nt-
daa-ro. Naka xa kada ña'a-ia kue'e xava'a
ku kukui'a kuu-ia. 33 Ña tuu nax kada xa
ka ja'an ñayiu nuu Ianyuux xa io kuechi
roo, ñayiu n-kaxi ña'a Ianyuux xa ku
kuu-ro da'ya-ia chi na'a-ia xa ñatuka xn-
dido xtau-ro kuechi-ro. 34 Ni mayo ja'an
nuu Ianyuux xa io xa chiya'u-ro kuechi-ro
chi na'a-ia xa n-xi'í Cristu Jesús xaxe'e
kuechi-ro. Ñadu ni xijan n-kida Cristu
Jesús chi dɨuni n-nandoto-ia te nukoo-ia
lado kua'a Taa-ro Ianyuux xa taxnuni-ia, te
kakune'e ña'a-ia hora xijan ta'u-ia nuu-ia.
35 Xemani ña'a Cristu, te dani ku juemani
ña'a-ia, te mayo dada'an. Maxku kani ini-ro
xa ñatu xemani ña'a Cristu hora nda'u ka
ya'a-ro, a hora ka tnau ini-ro xaxe'e xa ka
ya'a-ro ɨɨn xa ka ya'a-ro chi dani kuva'a
anu-ia nuu-ro. Ni maxku kani ini-ro xa
ñatu xemani ña'a-ia hora ka kida u'u ña'a
ñayiu xaxe'e xa kukanu ini-ro-ia, a xa ña
tuu nax io xa kaxi xa ko'o-ro, xa kundix
kuda'u-ro, a hora xtuu-ro nuu io kuu a nuu
ka kuu ñayiu xa ka'ni ña'a-i. 36 Nakaxtna'a
xa'a xi'in xa n-ka xia'an ñayiu nuu Ianyuux,
te yodotnuni:

Xaxe'e-n ntdantu'u kɨu ka kuu ñayiu xa
ka'ni ña'a-i.
Kuenda kɨu tkachi xa io xa kuu-tɨ ka kuu-da.

37 Juini daa ka ya'a-ro, ko ña tuu nax kuu
chi kee-ro xava'a xaxe'e xa xemani ña'a-ia.
38 Xandaa xakuiti xemani ña'a Ianyuux, te
dani ku juemani ña'a-ia. Xemani ña'a-ia
chi n-xi'í Cristu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro xax-
e'e-ro. Ndito-ro a n-xi'í-ro, ko dani xemani
ña'a-ia. Mayo ku dada'an xa ma juemani
ña'a-ia. Ni ángel ma dada'an, ni xaloko
taxnuni ma dada'an. Ni xa io vitna, ni ɨɨn
xa ta koo ka ma kada xa ma juemani ña'a-ia.
39 Ni xa nde'a-ro andɨu, ni xa yɨ'ɨ ka'a ñu'u, ni
ɨnka xa n-kidava'a-ia io ñuñayiu a io andɨu
ma ku dada'an xa ma juemani ña'a-ia.

9

N-kaxi Ianyuux ñayiu Israel

1-2 Ja'an ndaa-da; ñatu ja'an vete-da, chi
kunduu-da xi'in Cristu. Ñatu ja'an vete-da.
Xandaa xakuita xa yo vichi kuko'yo ini-da
xaxe'e da'ya dana Israel. Nda'u ya'a-da
hora naja'an-da-i. Dani ja'an Espíritu
Ianyuux nuu-da xa ja'an ndaa-da tuku.
3 Date nuu n-xio xaxe'e xa dandoo ña'a
Cristu nanita'u ñayiu ñuu-da xi'in yat-
nu'u-da, diko kajan ta'u-da nuu Ianyuux
xa na dandoo ña'a-ia n-kuu. 4 Roo xa ka
kuu-ro da'ya dana Israel, ka kuu-ro ñayiu
n-kuda'ya ña'a Ianyuux. Xixitna-ro n-ka
kuu ñayiu n-dande'a ña'a Ianyuux mee-ia
na n-koko-ia nuu n-ka xo yuku-i. N-kida-ia
xi'in-i ɨɨn tratu. N-xia'an-ia ley-ia, te
n-ja'an-ia janda kada-i xa ndadaka'nu-i-ia,
dɨuni n-xia'an-ia tnu'u-ia xa taxi-ia ɨɨn xa
xá n-taxi-ia roo xa ka kuu-ro da'ya dana
Israel. 5 Yatnu'u-ro n-ka kuu da'ya yɨɨ Israel.
Uxi uu-s xa ntdaa-s. Ijan vaxi yatnu'u-ro
xi'in Cristu. Kuu-ia Ianyuux te taxnuni-ia
nuu-ro ntdaa-ro xi'in nuu ntdaa xa io. Io
xa ndadaka'nu-ro-ia nɨkava nɨkuita. Amén.

6 Ñatuka io xa ku ja'an-ro xa ka kuu na'i
dava da'ya dana Israel ñayiu Israel xaxe'e
xa ñatu ka kida-i na io xa kada-i. Ñatu
ka jandixa-i Ianyuux, ko kida na'i Ianyuux
xa n-ja'an-ia xa kada-ia. Xetna'a tnu'u-ia.
7 Ñadu ntdaa da'ya dana Abraham n-ja'an
Ianyuux xa ku kuu da'ya dana-s chi yodot-
nuni tnu'u n-ja'an-ia nuu-s: "Diko ni da'ya
dana Isaac ku kuu da'ya dana-n." 8 Ña ntdaa
ñayiu ka kuu da'ya dana Abraham ka kuu
da'ya Ianyuux chi diko ni ñayiu n-ja'an-ia
nuu-s xa ku kuu-i da'ya-ia ka kuu da'ya-ia.
9 Te dɨuni n-ja'an Ianyuux nuu Abraham
tnu'u ya'a: "Kɨu n-xantuu-r xa kixi-r, kixi
ntuku-r, te kɨu ijan kajan Sara ɨɨn da'ya
yɨɨ." 10 Ñadu ni Sara n-xajan da'ya chi dɨuni
n-xajan Rebeca da'ya. Cuati n-xajan-ña, te
Isaac n-kuu taa da'ya-ña. 11-13 Na ta kaku
ka cuati ñu'u xiti Rebeca, n-ja'an Ianyuux
nuu-ña: "Se juindodo nuu kaku junukuechi
nuu se kandijun nga." Juini ta kada ka-s
ɨɨn xava'a a ɨɨn xaloko, xá ama n-ja'an-ia
xijan. Dɨuni yodotnuni: "N-xemani-r Jacob
te n-xini u'u-r Esaú."

Ñayiu kuu ini mee Ianyuux xa ku-
tuu-i xi'in-ia kuu ñayiu kaxí-ia xa ku-
tuu-i xi'in-ia. Ñadu xaxe'e xa va'a ñayiu
kaxí-ia-i chi xaxe'e xa xa daa nga ñu ini-ia
xa kaxí-ia-i xa kutuu-i xi'in-ia, te kida-ia
xa teku-i tnu'u-ia xa na kua'a nanita'u-i.
14 Maxku kachi-ro xa ñatu kida Ianyuux ɨɨn
xava'a xaxe'e xa du'a kida-ia. Ni ɨɨn kɨu
maxku daa kani ini-ro.

15 N-ja'an-ia nuu Moisés: "Kunda'u ini-r
ñayiu kuu ini-r xa kunda'u ini-r. Tnau ini-r

xaxe'e-i chi daa kuu ini-r." [16] Ñayiu kun-
da'u ini Ianyuux kaxí-ia xa kutuu-i xi'in-ia.
Kaxí Ianyuux ñayiu ijan xaxe'e xa kun-
da'u ini-ia-i, ñadu xaxe'e xa ka kuu ini
ñayiu ijan xa kaxí-ia-i, kaxí-ia-i. Ni ñadu
xaxe'e xa ka ndukundee-i xa kaxí ña'a-ia,
kaxí-ia-i. [17] Dɨuni yodotnuni xa n-ja'an-ia
nuu Faraón. Du'a n-ja'an-ia: "N-kida-r
xa taxnuni-n te n-kida-n xa n-kida-n na
kua'a jini ñayiu ñuñayiu xa kua'a-r kida-r
dava'a nga xa ja'an-r xa kada-r, te ja'an
koio ñayiu ñuñayiu xa kuu-r Ianyuux ndixa
xaxe'e xijan." [18] Kundau ini Ianyuux ñayiu
kuu ini-ia xa kutuu xi'in-ia xaxe'e xa daa
kuu ini-ia, te nux kuu ini-ia xa ku kulilu na'i
dava ka ñayiu, dani ku kulilu-i.

[19] Vaa ku ja'an koio-n: "Nux du'a io
¿nakuenda ja'an-ia xa io kuechi ñayiu ka
kida kuechi? Kida Ianyuux xa kuu ini
mee-ia xa kada-ia, te mayo ku dada'an."
[20] ¡Nuda xijan ku ja'an ndixi! Maxku yoo
ñayiu ku ja'an xa nuu io va'a xa kida-ia
a ñatu io va'a. Ñatu ja'an ɨɨn kɨdɨ nuu
se n-kidava'a: "¡Nuda du'a kaa n-kidava'a
ña'a-n u!" [21] Kidava'a ɨɨn se kidava'a kɨdɨ
ñu'u kɨdɨ kuu ini mee-s. Idii ni nde'yu
kidava'a-s kɨdɨ va'a kaa xi'in kɨdɨ nda'u kaa.
[22] Kiti ini Ianyuux nuu ñayiu ñatu n-ka natu
ini xa n-ka kida-i kuechi. Xaxe'e xijan io
xa naa-i. Ñatu n-xo kida u'u ni-ia-i chi
n-xo xo ndetu kuee-ia xaxe'e xa n-juini-ia
xa na natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi. Kada
u'u-ia-i na kua'a na jini koio-i xa kiti ini-ia
nuu-i. Dɨuni juini-ia xa jini ntdaa ñayiu
xa taxnuni-ia nuu-i. [23] N-xo ndetu kuee-ia
chi dɨuni n-juini-ia xa natu ini roo, ñayiu
n-kunda'u ini-ia xa n-ka kida-ro kuechi
xaxe'e xa n-juini-ia xa jini-ro xa kada-ia
xa nduka'nu koio-ro nuu tuu-ia. Dɨuni
n-kidatniu-ia anu-ro xa n-ka nduu-ro ñayiu
va'a. [24] Ñadu ni roo xa ka kuu-ro ñayiu Israel
n-kida-ia xa teku-ro tnu'u-ia xa na kua'a
nanita'u koio-ro, chi dɨuni n-kida-ia xa teku
ñayiu ñatu kuu ñayiu Israel tnu'u-ia. [25] Nani
ja'an-da ya, dani n-ja'an Ianyuux nuu Os-
eas, te n-chidotnuni-s:

Ñayiu ñatu n-ka kuu da'ya-r kuu da'ya-r
vitna.
Ñayiu ña n-xo xemani-r, xemani-r vitna.

[26] Ñayiu n-xo ja'an-r nuu-i:

"Ñatu ka kuu-n da'ya-r."

Ñayiu ijan ku kuu da'ya-r xa kuu-r Ianyuux
ndixa, te ndito-r.

[27] Du'a n-ja'an se n-xo nani Isaías te
n-chidotnuni-s: "Kue'e da'ya dana Israel io
ná kue'e ñu'u kuchi io yu'u mar. Kue'e-i
io, ko xaku ni-i nanita'u. [28] Vax kuyatni kɨu
kada Ianyuux xa jɨn tna'a xa n-ja'an-ia nuu
ñayiu ñuñayiu". [29] Dɨuni n-ja'an Isaías te
chidotnuni-s:

Nuu ña n-dakaku Ianyuux dava da'ya dana
Israel,
ma koo koio-da n-kuu ná ñayo ka da'ya
dana ñayiu Sodoma xi'in da'ya dana
ñayiu Gomorra io.

Ñatu n-ka kukanu ini dava ñayiu Israel Jesucristu

[30] Xaxe'e xa ka kukanu ini ñayiu Cristu,
ñatuka xndido xtau-i kuechi n-ka kida-i,
juini ñatu n-ka xo kuu anu-i xa jandixa-i
Ianyuux.

[31] N-ka kuu ñayiu Israel xa jandixa ndɨ'ɨ-i
ley Ianyuux xa ma kundido kutau ka-i
kuechi n-ka kida-i, ko ñatu n-ka ndaku-i.
[32] N-ka kuu-i xa ndaku-i xa jandixa koio-i
ley Ianyuux na kua'a maxku kundido ku-
tau ka-i kuechi n-ka kida-i, ko ña yoo-i
ndaku xaxe'e xa ñatu n-ka kukanu ini-i
Ianyuux. Kuenda kɨu ñayiu nde'e ka xe kɨ'ɨ
yuú hora xndijun-i ɨnka ñayiu, ka kuu-i xa
ñatu jandixa-i-ia. [33] Dɨuni yodotnuni tnu'u
Ianyuux:

Kuna'a koio xa tunda'a-r Ia xee Sión.
Kada-ia ɨɨn xa ta uun ka jini ñayiu dian.
Te xaxe'e xijan ma jandixa ña'a ka-i.
Kuenda kɨu ɨɨn yuú a ɨɨn toto katuu,
te ka xe kɨ'ɨ ñayiu te ka ndua-i ku kuu-ia.
Kuenda kɨu ñayiu nde'e ka xe kɨ'ɨ yuú hora
xndijun-i ɨnka ñayiu ku kuu ñayiu
ma kukanu ini ña'a,
ko ñayiu kukanu ini ña'a,
ma jɨn kɨ'ɨ-i, ni ma uun kujanuu-i xa kukanu
ini-i-ia.

10

[1] Yo xijan ta'u-da nuu Ianyuux xa nani-
ta'u koio ñayiu ka kuu da'ya dana Israel.
Yo kuu anu-da xa nanita'u koio-i. [2] Ka kuu
anu-i xa junukuechi-i nuu Ianyuux, ko ñatu
ka xini-i janda io xa junukuechi-i nuu-ia.
[3] Ñayo-i n-kutnuni ini janda kada-i xa ma
kundido kutau ka-i kuechi n-ka kida-i. Ka
ndukundee-i xa ma kundido kutau ka-i
kuechi n-ka kida-i, ko tuku ka kida-i, te tuku
juini Ianyuux. Xaxe'e xijan dani xndido
xtau-i kuechi n-ka kida-i. [4] Ñatu ka xini-i
xa Cristu kuu Ia n-jandixa ntdanditu'u ley

Ianyuux n-chidotnuni Moisés xa na kua'a
maxku kundido kutau ka roo, ñayiu ka
kukanu ini-ia kuechi n-ka kida-ro.
5 Na n-ja'an Moisés nax kada ñayiu
xa maxku kundido kutau ka-i kuechi
n-ka kida-i, n-kakune'e-s ley Ianyuux, te
n-chidotnuni-s: "Ñayiu jandixa ley-ia,
kutuu-i xi'in-ia nɨkava nɨkuita." 6 Roo
xa ka kuu-ro ñayiu n-kida Ianyuux xa
ñatuka xndido xtau-ro kuechi n-ka kida-ro
xaxe'e xa kukanu ini-ro Cristu, ñatu
ka ja'an-ro ná ja'an dava ñayiu: "Na
nkaa-ro andɨu." Ñayiu daa ja'an kuu
ñayiu kuu xa jɨn june'e-i Cristu. 7 Ni
ñatu ka ja'an-ro ná ka ja'an dava ñayiu:
"Na keé-ro nua ña xe ndɨ'ɨ." Ñayiu daa
ja'an kuu ñayiu kuu xa natava-i Cristu
nuu ka xani ini-i xa n-xe konduxi-ia.
8 Ñatu ka xini-ro xa daa ku ja'an-ro chi ka
dakua'a tna'a-ro xa n-chidotnuni Moisés.
Du'a n-chidotnuni-s: "Xá n-kixee Tnu'u
Ianyuux. Xá ka teku-ro. Xá ka xini-ro. Xá
ka xko ja'an-ro xa n-ja'an-ia nuu ñayiu."
Xijan n-chidotnuni-s. Xa ka ja'an-ro nuu-i
kuu xa io xa kukanu ini-i Cristu.
9 Nuxa xandaa xakuita ka jandixa-ro xa
n-nadandoto Ianyuux Jesús, te nux ka
ja'an-ro nuu ñayiu xa Jesús kuu Ianyuux,
nanita'u-ro. 10 Xaxe'e xa kukanu ini-ro
Jesús, ma kundido kutau ka-ro kuechi n-ka
kida-ro, te nanita'u-ro xaxe'e xa ja'an-ro
nuu ñayiu xa kuu-ia Ianyuux. 11 Yodotnuni
tnu'u Ianyuux: "Ma uun ja'an ñayiu kukanu
ini-i-ia xa n-danda'u ña'a-ia." 12 Nani ku-
da'ya Ianyuux ñayiu Israel ka xijan ta'u
nuu-ia, dani kuda'ya-ia ñayiu ñatu ka kuu
ñayiu Israel ka xijan ta'u nuu-ia. Ntdaa-i
kuu da'ya-ia. Yo va'a kida ña'a-ia ntdaa-ro.
13 Ntdaa ñayiu ka xijan ta'u nuu Ianyuux
nanita'u.
14 Ka xijan ta'u ñayiu ijan nuu-ia, ko ñayiu
ta kukanu ini ka-ia, ñatu ka xini-i xa kajan
ta'u-i nuu-ia. Xaxe'e xa ta teku ka-i jundu
kuu Cristu ñatu kuu xa kukanu ini-i-ia.
Nux mayo dakua'a ñayiu ijan xa n-ja'an
Ianyuux, ma kuu xa teku-i tnu'u-ia. 15 Nux
mayo tunda'a ñayiu dakua'a ñayiu ijan,
mayo dakua'a-i. Du'a yodotnuni: "Naka ka
kudɨ ini-ro xaxe'e xa n-ka kixee ñayiu ka
ja'an nuu-ro xa n-ja'an Ianyuux."
16 Juini ka dakua'a-ro ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux, ko ñadu ntdaa-i jandixa xa ɨɨn
xandaa kuu xa ka teku-i. Du'a n-ja'an
Isaías nuu Ianyuux. Xia'an-s: "Taa-ro
Ianyuux, xaku ni ñayiu jandixa xa ɨɨn xan-
daa kuu xa ja'an-da nuu-i", kuu Isaías, xi-
a'an-s. 17 Ndoñu'u xa teku-i xa n-ja'an Cristu
na kua'a na kukanu ini-i-ia. Kakune'e-ro
Cristu hora ka dakua'a-ro-i. 18 Maxku ku
ja'an-ro xa ñatu n-ka teku ñayiu jan xa
n-ka ja'an-ro, chi n-ka teku-i. Dɨuni du'a
yodotnuni tnu'u Ianyuux:

Ntdantu'u ñuu io ñuñayiu n-ka teku ñayiu
nax kuu xa n-ja'an Ianyuux.
Nde dɨkɨ ñuñayiu xi'in nde xe'e ñuñayiu ka
xini ñayiu nax n-kida-ia.

19 Na ja'an ntuku-da, "Ñadu xa ña n-ka
teku ñayiu Israel tnu'u-ia chi n-ka teku-i."
Moisés kuu se kɨ'na nuu n-kakune'e xa'a,
te n-chidotnuni-s xa n-ja'an Ianyuux nuu
ñayiu Israel. N-ja'an-ia:

Kada-r xa ñayiu ña tuu na nación io kada xa
kukuedi ini koio-n.
Kada-r xa ñayiu ñatu xe ini tnu'u ja'an-r
dakiti ini ña'a.

20 N-teku Isaías xa n-ja'an Ianyuux,
te n-kuyɨɨ-s xa n-chidotnuni-s. Du'a
n-ja'an-ia:

Ñayiu ñatu n-ka xo xini jundu kuu-r, ka
xini-i jundu kuu-r vitna.
Ñayiu ñatu n-ka xijan tnu'u jundu kuu-r,
dakua'a-r-yɨ, te ka xini-i jundu
kuu-r vitna.

21 N-kakune'e-ia ñayiu Israel na
n-ja'an-ia: "Ntdaa kɨu xko ja'an-r nuu ñayiu
xa na jandixa ña'a-i, ko ñayo-i ka juini. Unu
xe ini-i."

11

N-kaxi Ianyuux dava ñayiu Israel xa ku kuda'ya-ia-i

1 Ni ɨɨn kɨu maxku kani ini-ro xa
n-dandoo Ianyuux ñayiu Israel, ñayiu n-xo
ndeka-ia, juini n-ka kuxe ini-i nuu-ia. Ñatu
n-dandoo-ia-i chi ñatu n-dandoo ña'a-ia
daña. Da'ya dana Abraham ka kuu ñayiu
Israel, te da'ya dana-s kuu-da tuku. Kuu-da
da'ya dana Benjamín. 2 Ñatu n-dandoo
Ianyuux ñayiu Israel xaxe'e xa na'a n-kuu
n-kaxi-ia-i xa ku kuu-i da'ya-ia. ¿Ñatu
ka xini-n nax kuu xa n-kakune'e Elías, se
n-xo ja'an xa n-ja'an Ianyuux nuu ñayiu
na n-ja'an-s nuu-ia xa n-ka kida ñayiu
Israel kuechi a? 3 Du'a n-ja'an-s nuu-ia,
te n-chidotnuni-s: "Taa-ro Ianyuux, n-ka
xa'ni ñayiu ya'a ntdaa se n-ka xo ja'an

nuu-i xa n-ja'an-n. Mee dii nga-da n-ndoo,
te ka nduku ña'a-i xa ka'ni ña'a-i tuku.
Dɨuni n-ka xanu-i altari-n", kuu-s, xia'an-s.
4 ¿Ñatu xna'a-n nax n-ja'an Ianyuux nuu-s
a? N-ja'an-ia nuu-s: "N-dada'an-r xa
dandoo ña'a uxa mil ñayiu, te ñayiu
ijan ñatu n-ka xe juiin xiti nuu xa nani
Baal xa ndadaka'nu koio-i xijan", kuu-ia,
n-xia'an-ia nuu-s. 5 Nani n-kuu xa n-kaxi
Ianyuux dava ñayiu Israel na n-xo tuu Elías,
daa kuu vitna xa n-kaxi-ia dava ñayiu ku
kuu da'ya-ia xaxe'e xa kunda'u ini-ia-i.
6 N-kaxi ña'a-ia xa ku kuu-ro da'ya-ia, ko
ñadu xaxe'e xa n-ka kida-ro xava'a. N-kaxi
ña'a-ia xaxe'e xa kunda'u ini ña'a-ia. Date
nuu n-xio xaxe'e xa n-ka kida-ro xava'a
kaxí ña'a-ia xa ku kuu-ro da'ya-ia, ma kuu
xa kaxí ña'a-ia xaxe'e xa kunda'u ini ña'a-ia
n-kuu. 7 N-ka kuu ñayiu Israel xa jandixa
ndɨ'ɨ-i ley Ianyuux xa maxku kundido kutau
ka-i kuechi n-ka kida-i, ko ña ndaku-i.
Diko ni ñayiu n-kaxi Ianyuux xa ku kuu-i
da'ya-ia ma kundido kutau ka-i kuechi n-ka
kida-i. Dava ka ñayiu, ka kuxe ini ka-i
nuu-ia jua'an. 8 Du'a yodotnuni:

N-kida Ianyuux xa n-ka ndulilu-i xa maxku
kutnuni ini-i xa ja'an-ia.
Juini xnde'a-i ɨɨn xa xnde'a-i, ko ñatu ka
xini-i nax kuu.
Juini ka teku-i ɨɨn xa ka teku-i, ko ñayo-i ka
kutnuni ini nax kuu xijan.

Daa ka kuu-i vaxi.

9 Dɨuni n-kakune'e David ñayiu ya'a, te
n-chidotnuni-s:

Na kada u'u ña'a ndeyu ka xaxi ka xi'i-i.
Maxku tna'a ña'a xa ka xaxi-i.
Nda'u na ya'a koio-i. Xijan kuu ta'u-i.
10 Na kuaa-i. Maxku kunde'a ka-i.
Na nduti'ɨ yata-i te maxku ndundaa ka.

Nanita'u ñayiu ka kukanu ini Jesucristu ñatu ka kuu ñayiu Israel

11 Ñadu xaxe'e xa xaku ni ñayiu Israel
ka jandixa Ianyuux vitna, te dani xaku
ni-i jandixa-ia vaxi, chi xee kɨu jandixa
ntdaa-i-ia. Nax kuu ña'a. Xaxe'e xa ñatu
ka jandixa da'ya dana Israel-ia, xijan kuu
xa n-ka kukanu ini ñayiu ñatu ka kuu da'ya
dana Israel-ia. Ijan te n-ka kukuedi ini
da'ya dana-s. 12 Nuu xaxe'e xa n-ka kida
da'ya dana Israel kuechi kida Ianyuux ñayiu
ñuñayiu xava'a, naka ñayiu ñuñayiu ma ku
kada-ia-i xava'a na xee kɨu kukanu ini da'ya
dana-s Cristu. Nuu xaxe'e xa n-ka dandoo
da'ya dana-s-ia kuu ñayiu ñatu kuu da'ya
dana-s xava'a, naka ñayiu ñatu ka kuu da'ya
dana-s ma ku kada-ia-i xava'a na xee kɨu
kukanu ini da'ya dana-s Cristu. Vichi va'a
ku kada-ia-i.
13 Kachitnu'u ña'a-da ndixi, ñayiu ñatu
ka kuu da'ya dana Israel xa n-tunda'a ña'a
Ianyuux xa dakua'a ña'a-da. Xijan kuu
tniu n-taxi-ia, tniu ndandɨ'ɨ kuu. 14 Dakua'a
ña'a-da, ndixi ñayiu ñatu kuu da'ya dana Is-
rael na kua'a kukuedi ini ñayiu ñuu-da xi'in
yatnu'u-da na kua'a kue'e-i na nanita'u.
15 Xaxe'e xa n-xika yata Ianyuux nuu ñayiu
ñuu-da xi'in yatnu'u-da n-ndumani-ia xi'in
kue'e ñayiu ñuñayiu. Kuenda kɨu ndɨyɨ
ka kuu ñayiu Israel, ko kɨu na ndumani
Ianyuux xi'in-i kuenda kɨu nandoto koio-i.
16 Ná kuu yuxa ka kuu ñayiu Israel. Nux ii ɨɨn
parti yuxa n-doko ɨɨn ñadɨ'ɨ nuu Ianyuux,
dɨuni ii ɨnka parti yuxa jan. Nux ii yo'o
yutnu, dɨuni ii ntakaa da'nda-tnu.
17 Dɨuni ka kuu ñayiu Israel ná ka kuu
da'nda tnu olivo xetata-ro, te ndixi, ñayiu
ñatu ka kuu ñayiu Israel, ka kuu-n ná ka kuu
da'nda tnu olivo io yuku. N-xa'nde Ianyuux
da'nda tnu olivo xetata-ro, te n-xa'nde-ia
ɨɨn da'nda tnu olivo io yuku, te n-kida injer-
tari-ia da'nda yutnu ijan tnu olivo xetata-ro
jan. Ɨɨn nga yo'o-tnu ne'e nduu da'nda-tnu
jan. Ɨɨn ni ndute yɨ'ɨ-tnu.
18 Mee-n, ñayiu Israel, maxku ja'an i'ni
koio-n xa ka kuu-n ná kuu da'nda tnu
olivo xetata-ro, chi xa xna'a-n xa ñadu
da'nda-tnu ne'e-tnu xa nukoo-tnu chi
yo'o-tnu ne'e ña'a.
19 Te ndixi, ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel,
vaa ku ja'an koio-n: "N-ta'nde da'nda tnu
olivo xetata-ro xa na kua'a na kada injer-
tari Ianyuux da'nda tnu olivo io yuku nuu
n-ta'nde tnu jan." 20 N-xika yata Ianyuux
nuu ñayiu ka kuu da'ya dana Israel xax-
e'e xa ñatu n-ka kukanu ini-i-ia, te ndixi
ka kunduu-n xi'in Ianyuux xaxe'e xa ka
kukanu ini-n-ia. Ko maxku ku ku i'ni-n
xaxe'e xijan; koo koio-n cuedado na ña'a
daa ya'a koio-n tuku. 21 Nux n-xika yata
Ianyuux nuu ñayiu ka kuu ná kuu da'nda
tnu olivo xetata-ro, naka nuu ndixi ma
ku kaka yata-ia. 22 Xá xna'a-n janda kuu
Ianyuux. Xá xna'a-n xa vichi va'a kida-ia
dava ñayiu chi kue'e xa xia'an-ia-i, te xtuu
vii xtuu va'a-i. Dɨuni ka xini-n xa kida-ia xa
nda'u ya'a dava ñayiu. Kunda'u ini ña'a-ia,

ndixi, te kida-ia xa nda'u ka ya'a ñayiu n-ka
xika yata nuu-ia. Kada na'i koio-n xava'a na
kua'a dani na kada ña'a-ia xava'a. Nux ña'a,
dani kaka yata-ia nuu-n tuku. [23] Kuenda
kɨu da'nda tnu olivo xetata-ro n-ta'nde jan
ka kuu da'ya dana Israel. Ndada injertari
ntuku Ianyuux da'nda tnu olivo n-ta'nde
jan nux na ndixe'e koio da'ya dana Israel xa
kukanu ini-i Ianyuux ɨnka vuelta. Daa kuu
chi kada-ia xa kɨu tna'a koio-i nuu-n xa ka
kuu-n ñayiu ka kukanu ini Jesucristu. [24] Nux
n-kida injertari-ia da'nda tnu olivo io yuku
nuu tnu olivo xetata-ro, naka da'nda tnu
olivo xetata-ro, ma ndada injertari-ia mee
tnu olivo jan.

Nanita'u ntdaa da'ya dana Israel io xa nanita'u

[25] Na kachitnu'u ña'a-da nax xani ini
Ianyuux xa koo xa na kua'a na jini koio-n
nax ya'a te nax koo, chi nux ma kachitnu'u
ña'a-da, vaa ku ja'an koio-n xa xá ka xini-n
nax ya'a, te ku ku i'ni-n. Xa'a kuu xa
kachitnu'u ña'a-da. Kue'e ñayiu Israel ñatu
ka juini xa kukanu ini-i Jesucristu. Nde kɨu
na kukanu ini ndɨ'ɨ ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel io xa kɨu tna'a nuu ñayiu kukanu
ini-ia Cristu, ijan dada ndixe'e ñayiu Israel
xa kukanu ini ntuku-i Ianyuux. [26] Xee kɨu
nanita'u ntdaa da'ya dana Israel io xa nani-
ta'u chi daa yodotnuni. Du'a yodotnuni:

Sión kee Ia dakaku kue'e ñayiu ka kuu da'ya
dana Jacob.
Kada-ia xa ma kada koio ka ñayiu ka kuu
da'ya dana-s kuechi n-ka xo kida-i.
N-ka xo kida-i kuechi chi ñatuka n-ka xo
jandixa-i Ianyuux.

[27] N-ja'an Ianyuux:

"N-ja'an-r xa kada-r xa ma kundido ku-
tau ka-i kuechi n-ka kida-i, te daa
kada-r."

[28] Xaxe'e xa kue'e da'ya dana Israel n-xika
yata nuu Ianyuux, kiti ini-ia nuu-i. Te
xaxe'e xijan va'a kida ña'a-ia ndixi, ñayiu
ñatu ka kuu ñayiu Israel. Juini kue'e-i
n-ka xika yata nuu-ia, ko dani xemani-ia
ñayiu Israel xaxe'e uxi uu da'ya yɨɨ Israel chi
n-kaxi-ia-i xa kutuu-i nuu tuu-ia. [29] Juña'a
na'i-ia xa n-ja'an-ia xa juña'a-ia chi xetna'a
xa ja'an-ia. Kida-ia xa teku ñayiu tnu'u-ia
xa na kua'a nanita'u-i ná n-ja'an-ia. [30] N-ka
xo kuxe ini-n nuu Ianyuux, te vitna ka kuxe
ini da'ya dana Israel nuu-ia. Xaxe'e xa ka
kuxe ini-i nuu-ia kundau ini ña'a-ia ndixi.
[31] Ka kuxe ini ñayiu Israel nuu-ia vitna, ko
ndunda'u ini-ia-i na xee kɨu. Xaxe'e xa
kunda'u ini ña'a-ia ndixi, ndunda'u ini-ia-i
tuku. [32] Nani ka kuxe ini ñayiu Israel nuu
Ianyuux dani ka kuxe ini ñayiu ñatu kuu
ñayiu Israel nuu-ia. N-xio xa nda'u ya'a
ntdaa-ro na kuú-ro n-kuu, ko xaxe'e xa
kunda'u ini ña'a-ia, ma kuu ka xa nda'u
ya'a-ro.

[33] Naka kue'e xa taxi Ianyuux. Naka
vichi kunda'u ini ña'a-ia. Naka kue'e xa
kutnuni ini-ia. Naka kue'e xa xini-ia. Naka
tu'a-ia. Ñayo-ro xini nakuenda kida-ia ɨɨn
xa kida-ia, ni nakuenda daa xani ini-ia.
Ñayo-ro xini naxa xani ini-ia xa kada-ia.
[34] Ná ja'an-da ya, daa yodotnuni:

Ñayo-ro xini nax xani ini-ia.
Ñatu xe tnu'u-ia nuu ñayiu.

[35] Ñayo-ro xia'an nga ɨɨn xa xia'an nga-ro-ia.
Ña tuu nax kuta'u-ia nuu-ro.
Ña tuu nax n-xia'an nga-ro-ia xa kutau-ia
nuu-ro.

[36] Mee-ia n-xani ini ntdaa xa io, te xaxii
mee-ia kuu. N-kidava'a-ia ntdaa xa io
xa na kua'a na najuen tnu'u ña'a xijan.
Io xa ndadaka'nu-ro-ia. Ndɨkɨu ndɨñuu
nduka'nu-ia te ma jɨn ndɨ'ɨ. Amén.

12

*Kuenda k*ɨu doko-ro mee-ro nuu
Ianyuux xa xinokuechi-ro nuu-ia

[1] Ta'u tniu-da nuu-n ntdaa-n xa
junukuechi koio-n nuu Ianyuux chi
kunda'u ini ña'a-ia. Kuenda kɨu doko-n
mee-n nuu-ia xa junukuechi koio-n nuu-ia
chi vichi va'a n-kida ña'a-ia. Kuvete-ia xa
daa kada-n. Ñatuka ka kuu-ro ná kuu dava'a
nga ñayiu chi xinokuechi-ro nuu Ianyuux.
Xaxe'e xa daa kida ña'a-ia, io xa kada-ro
ntdaa-ro xijan. [2] Maxku ku kuu ka anu-n
xa kada koio-n xaloko. Maxku kada koio-n
ná ka kida ñayiu ñatu ka xini jundu kuu
Ianyuux. Ni maxku kukajan ini-n mee ni
xa io ñuñayiu ya'a. Juejoon koio-n xa na
kadatniu ka Ianyuux anu-n xa maxku ku
kuu ka-n ná n-ka xo kuu-n. Juejoon koio-n
xa na kadatniu ka-ia anu-n na kua'a na kani
ini-n ná xani ini-ia te jini koio-n nax ñu
ini-ia xa kada-ro. Xa ñu ini-ia xa kada-ro
kuu xa kada-ro xava'a xi'in xa nduu-ro
ñayiu kida mee ni xava'a. Tna ini-ia xijan.

[3] Na ja'an-da nuu-n xa maxku ku ku i'ni-n
xa yo va'a ka tu'a-n nux ña tuu nga ka
tu'a-n. Nux ka xinokuechi-n nuu Ianyuux,

maxku ku ku i'ni koio-n xa yo va'a xi-
nokuechi-n nuu-ia. Nux va'a ka kukanu ini
koio-n-ia, maxku ku ku i'ni-n xa va'a ka
tu'a-n a va'a ka xinokuechi-n. Xaxe'e xa
n-tetutniu ña'a-ia xa du'a ja'an-da nuu-n,
du'a ja'an-da. 4 Na ja'an-da tnu'u kandee
ya'a nuu-n. Io nda'a-ro. Io nuu-ro. Io
xiti-ro. Io dɨkɨ-ro, io xe'e-ro du, te nudɨɨn
nudɨɨn xetniu-ro ntdaa, ko ɨɨn ni xa ka
kuu. 5 Ná ka kuu xijan ka kuu ñayiu ka
kukanu ini Cristu chi idii nga ñayiu ka
kuu-i. Ná ndoñu'u-ro nda'a-ro, xe'e-ro,
dɨkɨ-ro, daa ndoñu'u tna'a ñayiu ka kukanu
ini Cristu. 6 Ntdaa-ro tu'a kada-ro tniu
Ianyuux. N-xani ini-ia xa nudɨɨn tniu
kada-ro. Naka va'a-ia xa daa n-kidava'a
ña'a-ia. Ndeda-ro vaxi xa ja'an-ro nuu
ñayiu xa n-ja'an Ianyuux, na ja'an-ro xijan.
Nux va'a ka kukanu ini-ro Cristu, ndaku-ro
xa va'a ja'an-ro nuu ñayiu xa n-ja'an-ia.
7 Te ndeda-ro vaxi xa junukuechi-ro nuu
ñayiu ka kukanu ini Cristu, daa na kada-ro.
Ndeda-ro vaxi xa dakua'a-ro ñayiu, na
dakua'a-ro-i. 8 Ndeda-ro vaxi xa jan do'o-ro
ñayiu, daa na kada-ro. Ndeda-ro vaxi
xa juña'a nga-ro ñayiu ka kunda'u dava
xa xneva'a-ro, kue'e na juña'a nga-ro-i.
Ndeda-ro vaxi xa taxnuni-ro, va'a na tax-
nuni-ro. Nux vaxi-ro xa chindee-ro ñayiu
xaxe'e xa nda'u ini-ro, na chindee-ro-i, te
maxku kava uu kava uni anu-ro.

Io xa juemani tna'a ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

9 Xandaa xakuiti juemani tna'a-n; maxku
kada nga-n. Jun ini koio-n xa kada-n xava'a.
Dandoo koio-n xaloko xadu'a. 10 Juemani
tna'a-n xi'in dava ka ñayiu ka kukanu ini
Cristu chi kuenda kɨu ñani-n ka kutna'a.
Najuen tnu'u tna'a koio-n. 11 Maxku kava
uu kava uni anu-n hora kida-n tniu-ia. Na
ku kuva'a anu-n nuu tniu Cristu. Xi'in nde
yɨkɨ nde tuchi-n junukuechi-n nuu-ia. 12 Io
xa ku kuvete koio-n chi n-ka kukanu ini-n
xa dananita'u ña'a Ianyuux. Hora na kada
u'u ña'a ñayiu, kada nde ini koio-n. Ku
kajan ta'u kutu koio-n nuu-ia, te maxku
kande ini-n. 13 Chindee-n ñayiu ka kunda'u
n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii. Ko-
tondee koio-n-yɨ, te juña'a koio-n-yɨ ve'e-n
na ndoo-i nux ña vada ndoo-i. 14 Kajan
ta'u koio-n nuu Ianyuux xa na kuu ñayiu
ka kida u'u ña'a xava'a, te maxku kui'a
ja'an-n-yɨ. 15 Hora na kudɨ ini ñayiu, kudɨ
ini koio-n; hora na nda'i ñayiu, nda'i koio-n.
16 Kutuu mani koio-n xi'in dava ka ñayiu.
Maxku ku kuxe ini koio-n. Tu'a tna'a
koio-n xi'in ñayiu ka kunda'u ka kukee.
Maxku ku ja'an koio-n xa ntdanditu'u xa
kua'a-n kada-n. 17 Nux n-janña'a ɨɨn ñayiu a
nax n-kida ña'a-i maxku ña'a dandenaa-n.
Kada-n ntdaa xa ka xani ini ñayiu xa kuu
xava'a. 18 Maxku ku jantna'a-n xi'in ñayiu
nuu ka xikonuu ka xikondodo-n. Ntdaa-i
kutuu mani-n xi'in-i, jun ini-n xa maxku
jantna'a-n xi'in-i. 19 Maxku daa mee ka-n ku
kada u'u ñayiu ka kida u'u ña'a. Ianyuux io
xa kada u'u ñayiu ijan, ñadu mee-n chi du'a
yodotnuni: "Mee-r io xa kada u'u-r ñayiu.
Mee-r juña'a ta'u-i." 20 Dɨuni yodotnuni:
"Nux kojon ñayiu xini u'u ña'a, juña'a-n
xa kaxi-i. Nux ka yichi-i ndute, juña'a-n
ndute na ko'o-i. Juña'a koio-n xa kaxi xa
ko'o-i na kua'a na kujanuu-i." 21 Naa xa kada
u'u-n ñayiu n-ka kida u'u ña'a, juña'a-n xa
ka ndoñu'u-i. Naa xa dandenaa-n xa n-kida
ña'a ɨɨn ñayiu, kada-n-yɨ xava'a.

13

Io xa jueyu'u juendetu-ro nuu se ka taxnuni nuu-ro

1 Jueyu'u juendetu koio-n nuu se ka tax-
nuni nuu-n. Ianyuux kuu Ia n-xani ini
xa koo se taxnuni nuu-ro. Xnetniu-s
chi mee Ianyuux kida xa ka tetutniu ña'a
ñuu. 2 Ñayiu ndandita nuu se ka tax-
nuni, io kuechi-i chi ndandita-i nuu se
n-kida Ianyuux xa n-tetutniu ña'a ñayiu.
Kada u'u se ka taxnuni ñayiu ka ndan-
dita nuu-s. 3 Ñayiu ña tuu nax ka kida
ñatu ka yu'u nuu se ka taxnuni chi ña
tuu nax ka kida-i. Ñayiu ka kida xaloko
ka kuu ñayiu ka yu'u nuu-s. Xa maxku
ku yu'u-ro nuu se ka taxnuni nuu-ro, na
kada-ro xava'a na kua'a na najuen tnu'u
ña'a koio-s. 4 N-kida Ianyuux xa koo se
taxnuni xa na kua'a na kutuu va'a-ro. Nux
na kada-n xaloko yu'u koio-n nuu-s, chi
ka kida u'u-s ñayiu loko. Kiti ini-s nuu
ñayiu ka kida xaloko, te daya'a-s-yɨ jux-
tixia. Xaxe'e xa xinokuechi-s nuu Ianyuux,
daa kida-s. 5 Jueyu'u juendetu koio-n nuu
koio-s, ko ñadu xa na ña'a daya'a ña'a-s jux-
tixia. Jueyu'u juendetu koio-n nuu koio-s
xaxe'e xa daa io xa kada-ro. 6 Xaxe'e xa
ka kida-s tniu ijan ka xia'an-ro tvini ka
ndajan-s. Ka xinokuechi-s nuu Ianyuux
xa daa ka kida-s. 7 Juña'a koio-n ntaka

tvini ka ndajan se ka taxnuni. Dɨuni juña'a koio-n tvini ka xijan-s. Ja'an koio-n, "Dito" nuu se io xa ja'an-ro "Dito." Najuen tnu'u koio-n se io xa najuen tnu'u-ro-s. Du'a kada koio-n. [8] Io xa najuña'a-n xa tau-n nuu ñayiu. Dɨuni io xa juemani tna'a-n. Nux xemani tna'a ñayiu, jandixa-i dava ka ley Ianyuux tuku. [9] Yodotnuni: "Maxku kava-n xi'in ñadɨ'ɨ ñatu kuu ñadɨ'ɨ-n. Maxku ka'ni-n ndɨyɨ. Maxku du'u-n. Maxku kukajan ini-n xaxii ñayiu." Nux jandixa-ro ley ya'a, ndaku koio-ro xa jandixa koio-ro dava ka ley Ianyuux: "Io xa juemani-n ñanitna'a-n ná xemani-n mee-n." [10] Nux xandaa xakuita xemani-n ñanitna'a-n, ña tuu nax kada-n-yɨ. Kida-ro xa ja'an ley Ianyuux nux xemani-ro ñayiu.

[11] Maxku ku kidi-n chi xa ka xini-n na tiempo tuu-ro. Xa vax kuyatni xa nanita'u-ro. Na'a ka n-kuu xndetu-ro vaxi dada xa kundetu-ro. [12] Kuenda kɨu xa n-tuu yaa te vax kuyatni xa xino ngandii xa vax kuyatni tiempo nanita'u-ro. Xijan kuu xa maxku kada ka-ro xaloko ka kida ñayiu loko xakuaa. Mee nga xava'a na ku kada-ro ná ka kida ñayiu va'a nduu. Na kada-ro xa juini Ianyuux. Xava'a ka kida ñayiu nduu kuu ná kuu armadura soldado. [13] Na ku kuñukax ini-ro nuu xikonuu xikondodo-ro; na kuikonuu-ro ná kida ñayiu va'a xikonuu nduu. Maxku nde'e kaxi-ro hora xe'en-ro viko, ni maxku yo ku jɨ'ɨn-ro viko, ni maxku ko'o-ro xa nde xini-ro. Maxku kada-ro kuechi xi'in ñadɨ'ɨ ñatu kuu ñadɨ'ɨ-ro, ni maxku mee ni xa ku kada-n kuechi ku jun ini-n. Maxku jantna'a koio-ro, ni maxku ku kuu-ro ñayiu kuedi ini. [14] Maxku daa kada koio-n. Jun ini koio-n xa kada-n xa juini Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro. Maxku ku kuu ka anu-n xa kada-n xaloko ka kida ñayiu loko.

14

Maxku ku jan tnu'u-ro dava ka ñayiu kukanu ini Jesús tuku ka kida

[1] Io xa ku kuu ini va'a-n nuu ñayiu ñatu ka kida ná ka kida-n nux ka xani ini-i xa ñatu io va'a xa ka kida-n. Io xa ku kuu ini va'a-n nuu-i chi ñayo-ro ka xini ndaa ka xini kuiti nux vatuka xa kada-ro xa ka kida-ro a ña'a. Maxku jan tnu'u-n-yɨ. [2] Io-n ka xani ini xa io va'a xa kaxi-ro dava'a nga xa kaxi-ro, ko io-n ka xani ini xa ñatu io va'a xa kaxi-ro kuñu. [3] Ñayiu ka xaxi dava'a nga xa ka xaxi-i, maxku kui'a ja'an-i ñayiu ka xani ini xa ñatu io va'a xa kaxi-ro dava'a nga xa kaxi-ro. Ñayiu ka xani ini xa ñatu tna ini Ianyuux xa kaxi-ro dava'a nga xa io, maxku jan tnu'u-i ñayiu ka xani ini xa io va'a xa kaxi-ro dava'a nga xa io xa kaxi-ro, chi ntdaa-i ka kuu da'ya Ianyuux. [4] Ñatu io va'a xa jan tnu'u-ro ñayiu chi ñadu roo io xa chinuu nax ka kida-i chi ñadu nuu mee-ro xinokuechi-i. Mee Ianyuux taxnuni nuu-i te xini-ia nax ka kida-i. Kendoo va'a xa ka kida-i chi mee-ia chindee ña'a. [5] Io-n ka xani ini xa nani kuu ɨɨn kɨu dani kuu ɨnka kɨu. Te io-n ka xani ini xa dava kɨu ii, te io xa kune'e ii-ro. Ñayiu ka xani ini xa ii dava kɨu, na kune'e ii-i kɨu ijan. [6] Ñayiu ka xani ini xa ii dava kɨu, io va'a xa xe ii-i chi xaxe'e Ianyuux ka xe ii-i. Ñayiu ka xaxi dava'a nga xa io xa kaxi-ro, io va'a chi ka xani ini-i xa tna ini Ianyuux xa daa ka kida-i, te ka xia'an-i nuu-ia: "N-kuta'u-da, Taa-ro." Ñayiu ñatu ka xaxi dava'a nga xa io xa kaxi-ro, io va'a chi dɨuni ka xani ini-i xa tna ini Ianyuux xa ka kida-i, te ka xia'an-i nuu-ia: "N-kuta'u-da, Taa-ro." [7] Ñayo-ro vaxi ñuñayiu xa kada-ro xa ka ku ini mee-ro. Dɨuni ñayo-ro xantuu kɨu kuú-ro. [8] Hora xtuu-ro ñuñayiu kida-ro xa juini Ianyuux, te hora n-xee xa kuu-ro ndɨyɨ, yɨnda'a ña'a na'i-ia. Xndito-ro a n-ka xi'í-ro, dani ka kuu-ro da'ya-ia, [9] chi xaxe'e xijan n-xi'í Cristu te n-nandoto-ia. N-xi'í-ia te n-nandoto-ia xa taxnuni-ia nuu ntdaa-ro xa ka kuu-ro da'ya-ia; xndito-ro a n-ka xi'í-ro. [10] ¿Nakuenda ka jan tnu'u-n dava ñayiu ka kukanu ini-ia? ¿Nakuenda ñatu ka xe ini-n-yɨ? Ntdaa-ro, io xa ndadandaa Ianyuux kuechi-ro, ma yoo-ro kaku. [11] Du'a yodotnuni:

Xandaa xakuiti ndito-r,
te xandaa xakuiti ntdanditu'u ñayiu njuiin
xiti nuu-r.
Te ja'an koio-i xa Ianyuux ndixa kuu-r.
Kuu Ianyuux n-ja'an-ia.

[12] Xee kɨu ntdaa-ro ja'an nuu Ianyuux nax n-ka xo kida-ro xa n-ka xo tuu-ro ñuñayiu ya'a. Mayo-ro kaku.

[13] Maxku jan tnu'u tna'a koio-ro. Na dandoo-ro xijan. Maxku kada-ro ɨɨn xa xani ini ɨnka ñayiu xa ñatu kuu xava'a, na kua'a maxku daa kada-i na kua'a maxku kada-i kuechi. [14] Ka xani ini dava ñayiu xa ñatu va'a xa kaxi-ro dava'a nga xa io

xa kaxi-ro, ko xini daña xa ntdaa xa io
xa kaxi-ro, va'a xa kaxi-ro. N-kida Jesu-
cristu xa xini-da xa ñadu kuechi kuu xa
kaxi-ro dava'a nga xa io xa kaxi-ro. Daa
ja'an daña, ko nux ndeda-n ka xani ini
xa kuechi kuu xa kaxi koio-n dava xa ka
xaxi ɨnka ñayiu, maxku kaxi koio-n nudaa.
15 Nux ɨɨn xa ka xaxi-n kida xa kida ñanit-
na'a-n kuechi, te nux dani na ku kaxi na'i-n
ña tuu nax vi'i-n-yɨ. Maxku dandoo ɨɨn
ñanitna'a-n Cristu xaxe'e ɨɨn xa ka xaxi-n
chi dɨuni n-xi'í-ia xaxe'e-i. 16 Maxku daa
kada-n na ña'a jan tnu'u ñayiu ñatu kukanu
ini Cristu Ianyuux. 17 Hora xian tnu'u-da
ñayiu nax io xa kada-i xa kɨu tna'a-i nuu
roo xa ka kuu-ro ñayiu jandixa xa taxnuni
Ianyuux nuu-ro, ñatu kakune'e-da xa kaxi
xa ko'o-ro. Xa ka kakune'e-da kuu xa io
xa jandixa koio-ro-ia. Dɨuni ka kakune'e-da
xa n-ndumani Ianyuux xi'in-ro. Ka kudɨ
ini ñayiu n-kɨu tna'a nuu roo xa ka kuu-ro
ñayiu jandixa xa taxnuni-ia nuu-ro. Ka
kudɨ ini-i chi ñu'u ña'a Espíritu-ia. 18 Ñayiu
jandixa-ia, ka xinokuechi-i nuu Cristu, te
tna ini Ianyuux xa daa ka kida-i. Xndaxio
ñayiu xañu'u nuu ñayiu daa ka kida. 19 Na
nduku-ro mudu kutuu mani-ro xi'in ñayiu.
Na chindee tna'a-ro xa na kua'a na kutnuni
va'a ka ini-ro nax kuu xa juini Ianyuux.
20 Maxku kuu xa ka xaxi ka xi'i-ro kada
xa kada ñayiu n-dakua'a-n ɨɨn xa maxku
kada-i. Ntdaa xa io xa kaxi xa ko'o-ro va'a,
ko nux ndeda ɨɨn xijan kada xa kada ñayiu
kukanu ini Cristu kuechi, ñatu io va'a xa
kaxi-ro ntdaa xijan. 21 Va'a ka nuu maxku
kaxi-ro kuñu, ni maxku ko'o-ro vinu, ni
maxku kada-ro ɨnka xa xani ini ɨnka ñayiu
kukanu ini Cristu xa kuechi kuu. Va'a ka
nuu maxku kada-ro xijan nux xaxe'e xijan
kada-i kuechi. 22 Ñayiu xani ini xa xandaa
xakuiti io va'a ɨɨn xa kida-i, mee dii nga-i
xi'in Ianyuux na'a. Naka ta'u ñayiu ña tuu
nax kida xa kune ini-i. 23 Ñayiu kaa uu kaa
uni anu hora ka xaxi-i ɨɨn xa ka xaxi-i xaxe'e
xa ñatu io ndaa io kuiti anu-i, kida-i kuechi.
Ki'na nuu io xa kani ini-ro nux io va'a xa
kada-ro ɨɨn xa kada-ro. Ñayiu kaa uu kaa
uni anu hora ka kida-i ɨɨn xa ka kida-i, ka
kida-i kuechi xaxe'e xa ñatu io ndaa io kuiti
anu-i.

15

*Na kada-ro xa tna ini ñayiu ka kuu ñanit-
na'a-ro*

1 Roo, ñayiu ka xani ini xa xandaa xakuiti
io va'a xa kida-ro ɨɨn xa ka xko kida-ro, nux
ka xani ini ɨnka ñayiu xa kuechi kuu xijan,
maxku kada ka-ro xijan na kua'a maxku
daa kada ɨnka ñayiu, te kune ini-i xa daa
kada-i, chi ka xani ini-i xa kuechi kuu xijan.
Maxku kada-ro xa tna ini ni mee-ro. 2 Na
jun ini-ro xa kada-ro xa tna ini ñayiu ka
kuu ñanitna'a-ro xa kada-ro na kua'a na
nduu koio-i ñayiu va'a ka. Na kada-ro xa
na kutnuni va'a ka ini-i nax kuu xa n-ja'an
Ianyuux. 3 Daa na kada-ro chi Cristu, naa
xa kada-ia xa n-ku ini mee-ia n-xejoon-ia
xa ya'a-ia na n-ja'an ɨɨn se n-chidotnuni
xa n-ja'an Ianyuux. Du'a n-ja'an-s nuu
Ianyuux: “Nayiu n-ka jan kui'a ña'a ndixi
n-ka jan kui'a ña'a daña. Ñayiu kui'a
n-ka ja'an ña'a mee-n kui'a n-ka ja'an ña'a
daña.” 4 Dava'a nga tnu'u Ianyuux yodot-
nuni xa daa nga n-xe kodotnuni xa na ka'u
ñayiu, te kutu'a va'a-i xa yodotnuni. Xaxe'e
xa ka tu'a va'a-ro xa yodotnuni jan ndɨkɨu
ndɨñuu xñu ini-ro xa nanita'u-ro, te ña tuu
nax ku ini-ro hora nda'u ya'a-ro. Tnu'u yo-
dotnuni jan kida xa kuka'nu anu-ro. 5 Kida
Ianyuux xa dani ñu ini-ro xa ndixi Cristu
Jesús, te xndetu kanu ini-ro. Dɨuni kida-ia
xa kuka'nu anu-ro. Mee-ia na kada xa ɨnuu
na kani ini koio-n na xani ini Cristu Jesús
6 na kua'a ɨnuu kani ini koio-n hora najuen
tnu'u koio-n Taa-ro Ianyuux. Kuu-ia Taa
Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro.

7 Nani kuva'a anu Cristu nuu koio-n,
dani io xa ku kuva'a anu-n nuu dava ka
ñayiu kukanu ini-ia xee ve'e-n. Nduka'nu
Ianyuux hora na kada koio-n xijan. Tna
ini-ia xijan. 8 Daa io xa kada koio-n chi
n-xinokuechi Cristu nuu ñayiu Israel xa
na jɨn tna'a xa n-ja'an Ianyuux nuu uxi
uu da'ya yɨɨ Israel, chi xa daa nga n-ja'an
Ianyuux xa kada-ia ɨɨn xa kada-ia da'ya
dana-s. 9 N-xetna'a xa n-ja'an-ia xa kada-ia
xa na kua'a ndadaka'nu ñayiu ñatu ka kuu
ñayiu Israel-ia. Ka ndadaka'nu-i-ia xaxe'e
xa kunda'u ini-ia-i. Du'a yodotnuni xa
n-ja'an ɨɨn se n-ja'an nuu Ianyuux:

Juña'a-da nuu ñayiu ñatu kuu ñayiu Israel
xa kuu-n Ianyuux.

Nakuetu-da nuu-n.

Kata-da Salmos.

10 Dɨuni yodotnuni xa n-ja'an ɨnka se n-ja'an:

Ndixi, ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel, io
xa kuvete koio-n xi'in ñayiu ka kuu

da'ya Ianyuux.
11 Du'a yodotnuni ɨnka ntuku nuu yodot-
nuni:
Io xa najuen tnu'u ndixi, xa ka kuu-n ñayiu
ñatu ka kuu ñayiu Israel Ianyuux.
Na nakuetu ntdaa ñuu ñuñayiu nuu-ia.
12 Te dɨuni n-chidotnuni se n-xo nani Isaías:
Ɨɨn se kuu da'ya dana Isaí taxnuni,
chi n-taxnuni xixitna-s.
Taxnuni-s nuu ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel.
Kukanu ini ña'a ñayiu xa kada-s xa n-ja'an
Ianyuux xa kada-s.
13 Ianyuux, kuu-ia Ia kida xa ñatu xe tnɨɨ
ini-ro xa ya'a xa xñu ini-ro xa ya'a. Na
kada-ia xa kuvete koio-n xaxe'e xa kukanu
ini-n-ia, te dɨuni na kada-ia xa maxku kune
ini ka-n xaxe'e kuechi n-ka kida-n chi ndu-
mani-ia xi'in-n xaxe'e xa kukanu ini-n-ia.
Nux daa na xee kuu, kada Espíritu-ia xa ma
natu ini-n xa kukanu ini-n-ia, ni ma jɨn tnɨɨ
anu-n xa kukanu ini ka-n-ia.
14 Xini-da xa ka ka'u-n tnu'u Ianyuux
yodotnuni, te va'a ka tu'a-n. Dɨuni xini-da
xa va'a ka dakua'a tna'a-n. Xaxe'e xijan
xini-da xa xandaa xakuiti yo unu va'a-n.
15 Xa nadaja'an ña'a ntuku-da xa kada-n
xa n-ja'an-da ya, n-chidotnuni-da ntdaa
tnu'u ya'a. N-kuyɨɨ-da xa n-chidotnuni-da
xa'a. Nadaja'an ña'a-da xijan xaxe'e xa
n-tetutniu ña'a Ianyuux 16 xa dakua'a-da
ñayiu ñatu kuu da'ya dana Israel. Mudu
ya'a xinokuechi-da nuu Cristu Jesús.
Ja'an-da nuu ñayiu nax io xa kada-i xa
nanita'u-i. Kuenda kɨu dutu kuu-da, te
kuenda kɨu ɨɨn xa n-ka doko dutu nuu
altar te nakueka Ianyuux ka kuu ñayiu
dakua'a-da. Ɨɨn xa tna ini Ianyuux ka nduu-i
chi n-kida Espíritu-ia xa n-ka nduu-i ñayiu
ii. 17 Xaxe'e xa kunduu-da xi'in Cristu Jesús,
najuen tnu'u-da mee-da hora kakune'e-da
ñayiu ndeka Ianyuux. Ndeka-ia-i xaxe'e xa
dakua'a-da-i. 18-19 Ñadu mee ni-da n-kida xa
n-kida-da chi Cristu n-kida xa n-ndaku-da
xa n-kida-da xijan. N-kida-ia xa ndaku-da
xa ja'an-da xa n-ja'an Ianyuux nuu ñayiu.
Dɨuni n-chindee ña'a-ia xa n-kida-da
xava'a, te n-ka xo nde'a ñayiu. N-kida
Espíritu Ianyuux xa tɨtnɨ vuelta n-kida-da
milagru. Xaxe'e ntdaa xijan jandixa ñayiu
ñatu ka kuu da'ya dana Israel Ianyuux.
N-ja'an-da nuu ñayiu Jerusalén xi'in ntaka
ñuu n-ka nadukunduu Jerusalén xa na
kukanu ini-i Cristu na kua'a nanita'u-i.
Nde Jerusalén xi'in nde nuu nani Iliria
n-ja'an-da xijan. N-kida-da ntdaa tniu
n-taxi Ianyuux. 20 N-xe'en-da nuu ñayo n-xo
xini jundu kuu Cristu. Xijan ñu ini-da xa
kada-da chi ñatu n-kuu anu-da xa jɨ'ɨn-da
nuu xá n-ka kixe'e ɨnka ñayiu xa ja'an-i
xijan. 21 Nakaxtna'a xa'a xi'in xa yodotnuni.
Du'a yodotnuni:
Ñayiu ta jini ka xa n-kida-s, jini-i xijan
vitna.
Ñayiu ta teku ka xa n-kida-s, teku-i xijan.
Te jini koio-i nax kuu xijan.

Ku ini Spalu xa kajanta'u ñayiu Roma xax-
e'e-s

22 Xaxe'e xa'a ña kuu xa xe kotoni'ni
ña'a-da, 23 ko vitna ñatuka tniu n-taxi
Ianyuux io ya'a xa kada-da. Xá n-kuu
kuia daa nga kuu anu-da xa xe kotoni'ni
ña'a-da. 24 Jɨ'ɨn-da España, te ichi dian
kotoni'ni ña'a-da. Hora na xee-da xa ku-
tuu-ro, yo kudɨ ini-da. Jun ini-da xa janu
ichi ña'a koio-n xa jɨ'ɨn-da España. 25 Ki'na
ka jɨ'ɨn ntuku-da Jerusalén xa dakexio-da
xa ndoñu'u ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu ii-i xtuu ijan. Ijan dada xee-da dian
26 chi xndaxio anu dava ñayiu Macedonia
xi'in Acaya xa juña'a nga-i xa ka ndoñu'u
ñayiu Jerusalén n-kida-ia xa n-ka nduu-i
ñayiu ii. 27 Io anu ñayiu Macedonia xi'in
ñayiu Acaya xa daa kada-i. Io xa daa
kada-i ñayiu Jerusalén xaxe'e xa ñayiu Is-
rael ka kukanu ini Jesucristu n-kida xa n-ka
teku ñayiu Acaya tnu'u-ia. Kidayɨka-i xa
juña'a koio nga-i tvini xa chindee-i ñayiu
Jerusalén. 28 Na ya'a xa dakexio ndɨ'ɨ-da
tvini n-ka taxi ñayiu Acaya xi'in Macedonia
yɨnda'a-da, te ngondita-da xa xee-da dian.
Ijan dada ya'a-da xa jɨ'ɨn-da España. 29 Xa
na'a-da xa xandaa xakuiti juini Cristu xa
xee-da dian.
30 Xijan ta'u-da nuu-n xa na kajan ta'u
koio-n xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-n nuu
Ianyuux xa na chindee ña'a-ia daña. Nani
xko xijan ta'u-da nuu-i, dani xijan ta'u
koio-n nuu-ia. N-kida Jesucristu, Ia kuu
Xto'o-ro, xa ta'u tniu-da nuu-n xa ka-
jan ta'u-n nuu Ianyuux xa na chindee
ña'a-ia. Xaxe'e xa n-kida Espíritu Ianyuux
xa xemani ña'a-n, kajan ta'u-n nuu-ia xa
na chindee ña'a-ia. 31 Kajan ta'u koio-n
xa na kaku-da nuu ñayiu ña ka kukanu
ini Jesucristu xndaxio Judea. Dɨuni ka-
jan ta'u koio-n xa na xe ini koio ñayiu

n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii
xndaxio Jerusalén xa juña'a-da. 32 Dɨuni
kajan ta'u koio-n xa na kudɨ ini-ro hora
na xee-da dian te ndetatu-da nux na kachi
Ianyuux. 33 Na kunduu koio-n xi'in Ianyuux.
N-ndumani-ia xi'in-ro. Amén.

16

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Roma

1 Juini-da xa ku ku ini va'a koio-n nuu
Febe, ɨɨn ña kukanu ini Jesucristu hora na
xee-ña dian. Ñuu Cencrea netniu-ña xa
xinokuechi-ña nuu ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu. 2 Juini-da xa ku ku ini va'a koio-n
nuu-ña ná ka ku ini va'a-ro nuu ntdaa
ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu
ii. Juña'a koio-n xa na ndoñu'u-ña, chi
yo kue'e ñayiu n-kuu chindee-ña vaxi; nde
daña xko chindee-ña.

3 Yo ndajan tnu'u-da Priscila xi'in Áquila,
ñayiu ka kida xi'in-da tniu Cristu Jesús.
4 Diko nga xa kuú koio-ña xaxe'e-da. Na
kuta'u-da. Ñadu mee ni-da kuu ñayiu ja'an
xa n-kuta'u-da xa n-ka kida ña'a-ña xava'a
chi dɨuni ka ja'an ñayiu ka kukanu ini Je-
sucristu ñatu ka kuu da'ya dana Israel xa
n-kuta'u-i xa daa n-ka kida-ña-i. 5 Dɨuni
ndajan tnu'u-da ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús ka nataka ve'e-ña xa ndadaka'nu-i-ia.
Dɨuni ndajan tnu'u-da Epeneto, se mani
xi'in-da. Dɨu-s kuu se Asia n-kukanu ini
Cristu Jesús ki'na nuu. 6 Dɨuni ndajan
tnu'u-da María. Yo vichi n-kidatniu-ña
xaxe'e-n. 7 Ndajan tnu'u-da Andrónico xi'in
Junias. Ñayiu ñuu-da ka kuu-s nduu-s.
N-ka yɨndi'u-s kɨu n-yɨndi'u-da. Ndandɨ'ɨ-s
nduu-s nuu se n-tunda'a Cristu Jesús xa
dakua'a koio-s ñayiu. Ki'na ka se ya'a
n-ka kixe'e xa kukanu ini-s Cristu dada
daña. 8 Ndajan tnu'u-da Ampliato, se
mani xi'in-da xaxe'e Cristu tuku. 9 Ndajan
tnu'u-da Urbano. N-ka kida-da tniu Cristu
xi'in-s. Ndajan tnu'u-da Estaquis, se mani
xi'in-da tuku. 10 Ndajan tnu'u-da Ape-
les. Nda'u n-ya'a-s xaxe'e Cristu, ko
kukanu ini na'i-s-ia. Ndajan tnu'u-da ñayiu
xtuu ka'nu xi'in Aristóbulo. 11 Ndajan
tnu'u-da Herodión, tna'a-da kuu-s. Nda-
jan tnu'u-da ñayiu kuu familia Narciso
ka kukanu ini Cristu, Ia kuu Xto'o-ro.
12 Ndajan tnu'u-da Trifena xi'in Trifosa.
Yo vichi n-ka kidatniu-ña xaxe'e Cristu,
Ia kuu Xto'o-ro. Ndajan tnu'u-da Pér-
sida. Dɨuni mani-da xi'in-ña. Dani mee-ña,
yo vichi n-kidatniu-ña xaxe'e Cristu, Ia
kuu Xto'o-ro. 13 Ndajan tnu'u-da Rufo, se
n-kaxi ña'a Cristu, Ia kuu Xto'o-ro, xa ku
kuu-s da'ya-ia tuku. Dɨuni ndajan tnu'u-da
dɨ'ɨ-s. Kuenda kɨu dɨ'ɨ-da kuu-ña. 14 Ndajan
tnu'u-da Asíncrito, Flegonte, Hermes, Pa-
trobas, Hermas xi'in familia-s ɨɨn ɨɨn-s xa ka
kuu-i ñayiu ka kukanu ini Cristu. 15 Ndajan
tnu'u-da Filólogo, Julia, Nereo xi'in ku'a-s
xi'in Olimpas xi'in familia-s ɨɨn ɨɨn-s xa ka
kuu-i ñayiu ka kukanu ini Cristu. N-kida
Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii. 16 Juña'a
tna'a-n xanyuux, te teyu'u tna'a-n ná ka
kida dava ka ñayiu ka kukanu ini Cristu.
Ndajan tnu'u ña'a dava ka ñayiu ka kukanu
ini Cristu xtuu ya'a.

17 Ta'u tniu-da nuu-n xa koo koio-n
cuedado nuu ñayiu ka kida xa ma ɨnuu
ka kani ini koio-n. Daka ni'no ña'a-i xa
maxku jandixa ka-n ntaka xa n-ja'an Cristu.
Xa ka xini-n xa xandaa kuu xa n-ja'an-ia.
Maxku kandeka tna'a ka-n xi'in ñayiu ijan.
18 Hora dakua'a-i ñayiu, ñadu nuu Cristu, Ia
kuu Xto'o-ro ka xinokuechi-i chi xa kuu ini
mee-i ka kida-i. Ka ja'an-i xa ka kukajan ini
mee-i xa kada-i. Ka danda'u-i ñayiu lilu chi
yo vii ja'an-i, te ka xani ini ñayiu jan xa va'a
ka tu'a-i. 19 Kue'e ñayiu kue'e ñuu n-ka teku
xa va'a jandixa-n Cristu. Xaxe'e xijan kudɨ
ini-da. Jun ini-n xa kaan-n xa kada-n mee
ni xava'a, ñadu xa daa xaloko ka ku kada
koio-n. 20 Na kada Ianyuux, Ia kida xa xtuu
mani ñayiu xa na ndaku-n nuu Kui'na nuu
xaku tiempo. Na chindee chituu ña'a Jesús,
Ia kuu Xto'o-ro.

21 Ndajan tnu'u ña'a Timoteo, se kida
xi'in-da tniu Cristu. Dɨuni ka ndajan tnu'u
ña'a se nani Lucio xi'in se nani Jasón xi'in
se nani Sosípater. Dɨuni tna'a-da ka kuu-s.

22 Daña Tercio, se chidotnuni tnu'u Spalu,
dɨuni ndajan tnu'u ña'a-da chi ntdaa-ro ka
kukanu ini Cristu, Ia taxnuni nuu-ro.

23-24 Dɨuni ndajan tnu'u ña'a se nani Gayo
xi'in dava ka ñayiu ka kukanu ini Cristu.
N-xeka ña'a Gayo daña nukee nuve'e-s.
Ndajan tnu'u ña'a se nani Erasto, se yɨnda'a
tvini ñuu ya'a. Dɨuni ndajan tnu'u ña'a se
nani Cuarto.

25 Kida Ianyuux xa kutnuni ka ini-n jua'an
xa n-xe kodotnuni ya. Yodotnuni xa io
xa kukanu ini ñayiu Jesucristu na kua'a
nanita'u-i. Xa'a kuu xa ka ja'an-da nuu-n

xi'in dava ka ñayiu. Kachitnu'u ña'a-da xa
n-datuu Ianyuux vitna. Nde na ta nkavatuu
ka ñuñayiu, xa daa nga na'a-ia xijan. [26] Ñayo
ñayiu n-ka xini xijan xaki'na. N-ta'u tniu
Ianyuux xa n-ka chidotnuni se n-ka ja'an
nuu ñayiu xa n-ja'an-ia xa xijan ya'a xa na
kua'a na jini-n ntdaa-n xijan vitna na kua'a
kukanu ini-n Cristu, te jandixa-n Ianyuux.
Xa'a kuu xa n-kachitnu'u ña'a Ianyuux.
[27] Na najuen tnu'u-ro Ianyuux. Mee dii-ia
tu'a ka. Ñayo xee-ia. Na chindee ña'a
Jesucristu xa na ku ndadaka'nu-ro Ianyuux
nikava nikuita. ¡Amén!

Carta ki'na nuu n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Corinto

Kidava'a Spalu nuu ñayiu ñuu Corinto

1 Mee-da kuu Spalu. N-kida Ianyuux xa
n-ja'an ña'a Jesucristu mee-da xa ku kuu-da
ɨɨn se n-tunda'a-ia. Carta ya'a kidava'a-da
xi'in ñani-ro Sóstenes. 2 Kidava'a-da nuu
mee-n ka kuu ñayiu ka jandixa Ianyuux
ñuu nani Corinto. Xaxe'e xa ka kunduu-n
xi'in Cristu Jesús, te n-kida Ianyuux xa ka
kuu-n ñayiu dɨɨn nuu mee-ia. Xá n-ja'an
ña'a-ia mee-n xa ku kuu koio-n ñayiu ka
kida xa juini mee-ia. Ntdaa ñuu ñuñayiu
n-ja'an-ia ñayiu xa jandixa koio-i Xto'o-ro
Jesucristu. Xto'o mee-i kuu-ia, te Xto'o
mee-ro kuu-ia. 3 Na taxi Taa-ro Ianyuux
xi'in Xto'o-ro Jesucristu xamani-ia nuu-n,
te na kada-ia xa kutuu va'a koio-n.

*Ntdaa k*ɨu xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu
Ianyuux

4 Ntdaa kɨu xia'an-da xa n-kuta'u-da
nuu Ianyuux, xaxe'e mee-n. Hora n-ka
jandixa-n Cristu Jesús, te n-taxi Ianyuux
xamani-ia nuu-n, te xaxe'e xijan xia'an-da
xa n-kuta'u-da nuu mee-ia. 5 Xaxe'e Cristu
Jesús, kuu ná kuu xa n-ka nduu-n ñayiu
kuika. Xá n-ka tnɨɨ-n xakuika Ianyuux.
Kida-ia xa ka xian tnu'u-n tnu'u-ia nuu
ɨnka ñayiu, te kida-ia xa ka kutnuni ini-n
tnu'u-ia. 6 N-ja'an ndaa-da xaxe'e Cristu
nuu mee-n, te n-ka xeka va'a-n tnu'u-da.
7 Ña ka ndoñu'u ka-n ni ɨɨn, chi xa n-ka
tnɨɨ-n ntdaa xa n-taxi Ianyuux. Diko ni
xndetu-n nakɨu ndixi Xto'o-ro Jesucristu,
xa dande'a ña'a-ia mee-ia nuu mee-n.
8 Kada-ia xa kundee ini koio ka-n, xa jandixa
na'i ka-n-ia nde na ndixi-ia, xa maxku
dakuido datau-n anu-n kɨu ndadandaa
Xto'o-ro Jesucristu ntdaa xa io. 9 N-ja'an
ña'a Ianyuux mee-n, xa kunduu koio-n xi'in
Da'ya Yɨɨ-ia. Da'ya Yɨɨ-ia kuu Xto'o-ro Jesu-
cristu. Ka kua'a-n xa koo koio-n confianza
nuu Ianyuux, xa daxinokava-ia ntdaa xa
n-kixe'e-ia.

Maxku jantna'a ka-n

10 Ñani-da ku'a-da, ka ja'an mee-n xa
ka jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu. Xijan
kuu xa, xijan-da nuu-n xa ɨɨn nuu ja'an
koio-n, ntdaa-n. Maxku jantna'a tnu'u-n,
kutuu mani koio-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. Na
koo xa ɨɨn nuu kani ini koio-n, ntdaa-n.
11 Ñani-da ku'a-da, du'a ja'an-da, xaxe'e xa
n-ka kachitnuña'a ñayiu ve'e Cloé xa ka
jantna'a tnu'u-n. 12 Ja'an-da xa ka jantna'a
tnu'u-n chi ja'an ɨɨn-n: "Kunduu mee-r
xi'in Spalu", te ja'an ɨnka-n: "Kunduu
mee-r xi'in Apolos." Te ɨnka-n ja'an: "Ko
kunduu mee-r xi'in Spedru", te ɨnka-n:
"Kunduu mee-r xi'in Cristu." 13 Kuu ná
kuu xa n-ka dakexio nuu tna'a-n Cristu.
¿N-xitakaa Spalu nuu curuxi xaxe'e-n a?
¿N-ka xendute-n xa kunduu koio-n xi'in
Spalu a? Ña'a. 14 Xia'an-da xa n-kuta'u-da
nuu Ianyuux xa mee-da, ña n-dajuendute
ña'a-da ni ɨɨn-n. Diko ni se nani Crispo
xi'in se nani Gayo n-dajuendute-da. 15 Xijan
kuu xa, ñayo-n kua'a xa ja'an-n xa n-ka
xendute-n xa kunduu-n xi'in mee-da. 16 Te
dɨuni n-dajuendute-da ñayiu ve'e Esté-
fanas. Ña naja'an-da nux n-dajuendute
ka-da ɨnka ñayiu. 17 Ña n-tunda'a ña'a Cristu
mee-da xa dajuendute-da ñayiu, n-tunda'a
ña'a-ia xa juña tnu'u-da tnu'u va'a-ia ñayiu.
Ña n-tunda'a ña'a-ia, xa ja'an-da tnu'u ɨɨn
nuu xi'in tnu'u ka xani ini ñayiu. N-tunda'a
ña'a-ia, xa juña tnu'u-da ñayiu xa n-xi'í
Cristu nuu curuxi, xa ma kuú koio ñayiu
xi'in kuechi-i.

Va'a na'a Ianyuux te va'a taxnuni-ia

18 Nuu ñayiu jɨ'ɨn koio andea, xa
kakune'e-da curuxi Cristu, kuu ná kuu
xa ja'an-da tnu'u lilu. Ko mee-ro, ñayiu
dakaku ña'a Ianyuux xa ma jɨ'ɨn-ro andea,
xa kakune'e-da curuxi Cristu, kuu xa
ja'an-da xa xá n-kida Ianyuux xa ma kuú-ro
xi'in kuechi-ro. 19 Nani ja'an tnu'u Ianyuux,
dani kuu:

Danaa-r tnu'u se ka ja'an xa ka tu'a va'a-s.
Daxio-r tnu'u se ka xani ini xa va'a ka
kutnuni ini-s.

20 ¿Nde io se xani ini xa kutnuni ini-s?
¿Nde io se tu'a va'a? ¿Nde io se va'a
ja'an tnu'u ka xani ini ñayiu ñuñayiu? Xá
n-kida Ianyuux xa tnu'u lilu kuu ntdaa xa
ka ja'an-s. 21 Va'a na'a Ianyuux xa ñatu
xiniñu'u xa ka xani ini ñayiu, xa jini koio
ñayiu Ianyuux. N-tna ini Ianyuux xa tun-
da'a ña'a-ia mee-da, xa juña tnu'u koio-da
tnu'u mee-ia nuu ñayiu. Juini tnu'u mee-da
kaa ná kaa tnu'u lilu nuu mee-i, ko xi'in
tnu'u jan, dakaku Ianyuux ñayiu ka jandixa
mee-ia, xa ma kuú koio-i xi'in kuechi-i.

22 Se Israel, ka juini-s xa jini-s milagru.
Se ña ka kuu ñayiu Israel, se ka ja'an tnu'u
griegu, xnduku-s se va'a ja'an xa ka xani
ini ñayiu ñuñayiu. 23 Ko mee-da, kachitnu'u
koio-da Cristu, Ia n-xitakaa. Ñayiu Israel,
ka kiti ini-i xaxe'e tnu'u-da. Ná kuu ɨɨn
toto ka'nu katuu ichi, xa jɨn kɨ'ɨ-i te ndua
ndeyu-i, kuu tnu'u mee-da. Nuu ñayiu ña
ka kuu ñayiu Israel, tnu'u mee-da kuu ná
kuu tnu'u lilu. 24 Ko ñayiu n-ja'an Ianyuux
xa kunduu-i xi'in mee-ia, ka kutnuni ini-i
tnu'u ja'an-da. Juini ka kuu-i ñayiu Israel, a
ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel, ko ka kutnuni
ini-i xa n-xi'í Cristu xaxe'e mee-i. Ka kut-
nuni ini-i xa du'a n-dakaku Ianyuux mee-i,
xa ma kuú-i xi'in kuechi-i. Ka kutnuni ini-i
xa va'a na'a-ia te va'a taxnuni-ia nuu-i. 25 Xa
n-kida Ianyuux, kaa ná kaa xa lilu nuu ñayiu
ñuñayiu, ko yo va'a ka xa n-kida mee-ia
dada ntdaa xa ka xani ini mee-i. Nuu mee-i,
kaa Ianyuux ná kaa Ia ña ndaku, ko yo
ndaku ka mee-ia dada mee-i. 26 Ñani-da,
naja'an koio jundu kuu-n. Se tu'a va'a xa
xani ini ñayiu ñuñayiu ña ka kuu-n. Ni
se taxnuni nuu ñayiu ña ka kuu-n, ni se
kuika ña ka kuu-n. Ko n-ja'an ña'a Ianyuux
mee-n, xa kunduu koio mee-n xi'in mee-ia.
27 N-kaxí-ia se kaa ná kaa se lilu nuu ñayiu
ñuñayiu, xa kada-ia xa kujanuu koio se
ñuñayiu nuu mee-ia. Ka xani ini-s xa se
tu'a va'a ka kuu-s, ko kujanuu koio ka mee-s
nuu Ianyuux. N-kaxí-ia se kaa ná kaa se
ña ndaku nuu ñayiu ñuñayiu, xa kada-ia xa
kujanuu koio se ñuñayiu nuu mee-ia. Se
taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu ka kuu-s, ko
kujanuu koio-s nuu Ianyuux. 28 N-kaxí-ia
ñayiu kunda'u kukee, xi'in ñayiu ñatu
xiniñu'u. Nde ñayiu ña tuu nax kuu,
n-kaxí-ia. N-kaxí-ia mee-i, xa kada-ia xa se
ka taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu maxku ya'u
ka ni ɨɨn. 29 Du'a n-kida-ia, xa ni ɨɨn ñayiu ma
kua'a xa najuen tnu'u-i mee-i nuu mee-ia.
30 N-kida-ia xa kunduu koio mee-n xi'in
Cristu Jesús. N-kida Jesucristu xa nduu-ro
ñayiu ka xini Ianyuux. Xaxe'e xa xini
Jesucristu Ianyuux, kida-ia xa xini mee-ro
Ianyuux. Xaxe'e Jesucristu, n-taxkanu ini
ña'a Ianyuux mee-ro. N-kida Jesucristu xa
kuu-ro ñayiu dɨɨn nuu Ianyuux, te n-kida-ia
xa juini-ro xa kada-ro xa juini Ianyuux.
N-chiya'u Jesucristu kuechi-ro, te n-kida-ia
xa xtuu libre-ro. 31 Xijan kuu xa, na koo ná
ja'an tnu'u Ianyuux: "Ni ɨɨn ñayiu ma kua'a
xa ja'an va'a-i xaxe'e mee-i. Na ja'an va'a
koio ñayiu xaxe'e Xto'o-ro Jesucristu."

2

N-xitakaa Jesucristu nuu curuxi xaxe'e-ro

1 Ñani-da ku'a-da, na n-xee-da ñuu-n
xa juña tnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux, ña
n-ja'an-da tnu'u ndichi, ña n-ja'an-da xa ka
xani ini ñayiu ñuñayiu. 2 N-kachitnu'u-da
Jesucristu. N-kachitnu'u-da xa n-xitakaa
Jesucristu nuu curuxi, xaxe'e mee-ro. Ña
n-juini-da xa kachitnu'u-da ni ɨnka xa
io. 3 Kɨu ijan ña ndaku-da. N-yu'u-da
te nɨ'ɨ-da. 4 Ña n-kachitnu'u-da xa ka
xani ini ñayiu ñuñayiu. Ña n-juini-da
xa kueka ña'a va'a koio-n xaxe'e tnu'u
mee-da. Ko n-ja'an-da tnu'u n-taxi Es-
píritu Ianyuux. Xi'in xa taxnuni Ianyuux,
n-kachitnu'u-da tnu'u mee-ia nuu mee-n.
5 Chi ña n-juini-da xa jandixa koio-n meni
tnu'u mee-da. N-juini-da xa dande'a ña'a
Ianyuux xa taxnuni mee-ia nuu-n, te xijan
jandixa koio-n Jesucristu.

Dande'a ña'a Espíritu Ianyuux ntdaa xa kida Ianyuux

6 Ka xian tnu'u-da tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu ka kua'a xa kutnuni ini-i tnu'u-ia.
Ñatu ka ja'an-da xa ka xani ini ñayiu
ñuñayiu, ñatu ka ja'an-da xa ka xani ini
se kunxa'nu ka ñuñayiu. Chi vax ndɨ'ɨ
xa ka xani ini ñayiu ñuñayiu, te vax ndɨ'ɨ
se kunxa'nu ka ñuñayiu. 7 Tnu'u Ianyuux
nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ, tnu'u mee-ia kuu xa
ka xian tnu'u-da nuu ñayiu. Ná kuu ɨɨn xa
yɨva'a kuu xa xani ini Ianyuux, ná kuu ɨɨn
xa na'i kuu. Antecas xa kua'a ntdaa xa io,
xá daa, xá n-xani ini Ianyuux xa kada-ia
xaxe'e mee-ro. N-kida-ia xa katakaa koio-s
Cristu nuu curuxi, xa kutuu va'a mee-ro
xi'in mee-ia. 8 Xa'a kuu xa ñayo se kunxa'nu
ka ñuñayiu n-ka kutnuni ini. Chi nux n-ka
kutnuni ini-s n-kuu, te ma katakaa koio-s
Xto'o-ro Jesús. Ia kunxa'nu ka nuu ntdaa xa
io kuu Xto'o-ro Jesucristu. 9 Ná ja'an tnu'u
Ianyuux du'a kuu:

Kue'e io xa n-kida tu'a Ianyuux xa tnɨɨ koio
ñayiu ka xemani-ia.
Ta jini ka nduchi nuu-ro ntdaa xa n-kida
tu'a-ia xaxe'e-ro.
Ta teku ka do'o-ro, ni ta kani ini ka anu-ro
nax koo.

10 N-kida Ianyuux xa n-dande'a ña'a Es-
píritu Ianyuux mee-ro ntdaa xa n-kida tu'a

Ianyuux xaxe'e-ro. Chi kutnuni ini Espíritu
Ianyuux ntdaa xa io. Nde xa na'i Ianyuux
kutnuni ini Espíritu Ianyuux.
11 Xa xani ini ɨɨn seyɨɨ, ña kua'a xa kutnuni
ini va'a ɨnka seyɨɨ. Meni anu mee-s kutnuni
ini va'a xa xani ini-s. Xa xani ini Ianyuux
du. Xa xani ini Ianyuux, ña kua'a kutnuni
ini mee-ro. Diko ni Espíritu Ianyuux kut-
nuni ini xa xani ini Ianyuux. 12 Mee-ro, ña
n-ka tnɨɨ-ro xa ka xani ini ñayiu ñuñayiu.
Xá n-ka xeka va'a-ro Espíritu Ianyuux, te
du'a kua'a-ro xa kutnuni ini-ro ntdaa xa
n-tax nga Ianyuux. 13 Tnu'u n-taxi Ianyuux,
ka xian tnu'u-da nuu ñayiu. Ña ka ja'an-da
tnu'u n-ka dakua'a ña'a ñayiu. Ka ja'an-da
tnu'u n-dakua'a ña'a Espíritu Ianyuux. Nuu
ñayiu xa n-ka xeka va'a Espíritu Ianyuux, ka
ja'an-da tnu'u Espíritu Ianyuux.
14 Ko ɨɨn seyɨɨ, nux ma juejoon-s xa ka-
datniu Espíritu Ianyuux anu-s, ma kua'a-s
xa kueka va'a-s tnu'u Espíritu Ianyuux. Chi
nuu mee-s, tnu'u Espíritu Ii kuu ná kuu
tnu'u lilu. Ña kua'a-s xa kutnuni ini-s, chi
ñatu kidatniu Espíritu Ii anu-s. 15 Ko ɨɨn
seyɨɨ, nux juejoon-s xa kadatniu Espíritu
Ianyuux anu-s, te kutnuni ini-s. Kutnuni
ini mee-s ntdaa. Te ñayiu ñuñayiu, ma
kutnuni ini koio-i nanda kuu xa kutnuni
ini-s. 16 Chi ná ja'an tnu'u Ianyuux yodot-
nuni xá n-kuu kue'e kuia, du'a kuu: "Ni ɨɨn
ñayiu ma kutnuni ini nax xani ini Ianyuux,
xa kua'a-i xa dakua'a-i-ia." Ko mee-ro,
ka kunduu-ro xi'in Cristu, te dakua'a ña'a
Espíritu Ianyuux ntdaa xa xani ini Cristu.

3

Se ka kidatniu xi'in Ianyuux ka kuu-da

1 Ñani-da ku'a-da, na n-xo tuu-da xi'in-n,
ña n-kuu xa ja'an-da nuu mee-n ná ja'an-da
nuu ñayiu ka xejoon xa kadatniu Espíritu
Ianyuux anu-i. Kɨu ijan, ta juejoon ka
koio-n xa kadatniu Espíritu Ianyuux anu-n.
Nani ka kuu sekuechi yɨjɨn, dani n-ka kuu
mee-n, chi ña n-ka kua'a-n xa kutnuni
ini-n nax xani ini Cristu. 2 Xa n-dakua'a
ña'a-da, kuu ná kuu xa n-taxi-da dɨku ko'o
koio-n. Ná kuu kuñu kaxi-ro kuu xa xani
ini Cristu. Ko ña n-taxi-da kuñu jan, chi
ña n-ka kua'a-n xa kaxi-n kuñu. Te nde
vitna, dani ña ka kua'a-n. 3 Chi dani ña
n-ka xejoon-n xa kadatniu Espíritu Ianyuux
anu-n. Xini-da xa du'a kuu, chi ka kukuedi
ini nuu tna'a-n, te ka jantna'a tnu'u-n.
Xtuu mee-n ná xtuu ñayiu ñuñayiu, ñayiu
ña ka kunduu xi'in Cristu. Ta juejoon ka-n
xa kadatniu Espíritu Ianyuux anu-n. 4 Chi
ja'an ɨɨn-n: "Kunduu mee-r xi'in Spalu", te
ɨnka-n ja'an: "Kunduu mee-r xi'in Apolos."
Ka kuu mee-n ná ka kuu ñayiu ñuñayiu,
chi ña ka xejoon-n xa kadatniu Espíritu
Ianyuux anu-n.

5 ¿Jundu kuu Apolos? ¿Jundu kuu
mee-da? Diko ni se xinokuechi nuu
Ianyuux ka kuu-da, nduu-da xi'in-s. N-ta'u
tniu ña'a Xto'o-ro Jesucristu xa kachitnu'u
koio-da tnu'u va'a Ianyuux, te na n-ka
teku-n xa n-ka ja'an-da, n-ka jandixa-n
tnu'u-ia. 6 Ná kuu se dandeé yutnu tata
kuu mee-da, te ná kuu se xodo ndute yutnu
tata kuu Apolos. Ko Ianyuux kida xa vax
kue'nu koio-n. 7 Se dandeé yutnu tata, ña
ya'u-s ni ɨɨn, te se xodo ndute yutnu tata,
ña ya'u-s ni ɨɨn. Diko ni Ianyuux, chi kida
mee-ia xa kue'nu va'a-n. 8 Ɨɨn nuu ka kuu
se dandeé yutnu tata, xi'in se xodo ndute
yutnu tata, te nani kidatniu ɨɨn ɨɨn-s, dani
chiya'u Ianyuux ɨɨn ɨɨn-s. 9 Se ka kidatniu
xi'in Ianyuux ka kuu-da. Te mee-n, ka
kuu-n ná kuu nuu ñu'u kidatniu-ia.

Ná kuu ve'e kidava'a Ianyuux ka kuu-n.
10 Ná kuu albañɨɨ tu'a va'a kuu mee-da.
Xi'in xamani n-taxi Ianyuux, n-kidava'a-da
cimientu ve'e, hora n-kachitnu'u-da tnu'u
va'a Jesucristu. Te vitna, ka dakua'a ña'a
ɨnka seyɨɨ mee-n. Ná kuu se kidava'a
xeve'e nuu cimientu ve'e, ka kuu-s. Xijan
kuu xa na koo koio-s ɨɨn ɨɨn-s cuedado,
xa kadava'a va'a-s xeve'e nuu cimientu
n-kidava'a mee-da. 11 Idini cimientu ve'e
io, te cimientu jan kuu Jesucristu. Maxku
koo xa kadava'a ɨnka ñayiu ɨnka cimientu
ve'e jan. 12 Nux dakua'a va'a ña'a ɨɨn seyɨɨ
mee-n, kuu ná kuu xa kidava'a-s xeve'e
oro, xeve'e plata, xeve'e yuú yo ya'u. Nux
ma dakua'a va'a ña'a-s, te kuu ná kuu xa
kidava'a-s xeve'e yutnu, xeve'e ndayo'o,
xeve'e tnuñama. 13 Te jini Ianyuux nanda
n-ka kidava'a-s, ɨɨn ɨɨn-s. Na ndadandaa-ia
ntdaa xa io, daa kototnuni-ia xa n-ka ki-
dava'a-s, ɨɨn ɨɨn-s. Xi'in ñu'u koko, kotot-
nuni-ia tniu n-ka kida-s. 14 Ɨɨn seyɨɨ, nux
n-kidava'a va'a-s ve'e, te tnɨɨ-s premiu-s.
15 Ko nux kayu ve'e n-kidava'a-s, dakuita-s
ntdaa xa n-kidatniu-s, ko mee-s dakaku
ña'a Ianyuux. Ko ku kuu-s ná kuu ɨɨn seyɨɨ
n-ya'a me'ñu ñu'u koko.

16 ¿Ña kutnuni ini koio-n xa ka kuu mee-n
veñu'u Ianyuux a? Xaxe'e xa tuu Espíritu
Ianyuux anu mee-n, te ka kuu-n veñu'u
Ianyuux. 17 Nux na kanu ɨɨn seyɨɨ veñu'u
Ianyuux, te danaa Ianyuux mee-s. Chi ii
veñu'u Ianyuux, te mee-n ka kuu veñu'u
jan.
18 Maxku danda'u koio-n mee-n, ni ɨɨn-n.
Ɨɨn seyɨɨ, nux xani ini-s xa va'a kutnuni
ini-s xa ka xani ini ñayiu ñuñayiu, io xa
juejoon-s xa ku kuu-s ná kuu ɨɨn se lilu, io
xa dandoo-s xa ka xani ini ñayiu ñuñayiu,
xa kunduu-s xi'in Ianyuux. Ijan dada, ku
kuu-s ɨɨn se kutnuni ini va'a. 19 Chi xa
ka xani ini ñayiu ñuñayiu kuu ɨɨn xa lilu
nuu Ianyuux. Ja'an tnu'u Ianyuux: "Kida
Ianyuux xa xa xani ini ɨɨn seyɨɨ kuu ná
kuu ɨɨn trampa tnɨɨ ña'a." 20 Ɨnka vuelta
ja'an tnu'u Ianyuux: "Na'a Ianyuux nax
xani ini se tu'a va'a, na'a-ia nax ka xani
ini ñayiu ñuñayiu. Na'a-ia xa ɨɨn xa ñatu
xiniñu'u kuu xa ka xani ini-i." 21 Xijan
kuu xa maxku najuen tnu'u-n mee-n, xa
kunduu-n xi'in ɨɨn seyɨɨ, a ɨnka seyɨɨ. Chi
ntdaa xa io kuu xaxii mee-n. 22 Mee-da,
xi'in Apolos, xi'in Spedru, ndruni-da, kuu
kuenda mee-n. Ntdaa xa io ñuñayiu kuu
kuenda mee-n. Xa xtuu-n, a xa kuú koio-n.
Ntdaa xa io vitna, xi'in ntdaa xa koo. Ntdaa
xa io kuu xaxii mee-n. 23 Chi mee-n, ka
kuu-n kuenda Cristu, te Cristu kuu kuenda
Ianyuux.

4

Se ka xinokuechi nuu Jesucristu ka kuu-da

1 Xijan kuu xa io xa kutnuni ini koio-n
nax ka kuu mee-da. Ka kuu-da se xi-
nokuechi nuu Jesucristu. Ka kuu-da se
dakua'a ña'a mee-n xa xani ini Ianyuux.
2 Io xa daxinokava-da tniu n-taxi Ianyuux.
Io xa dande'a-da Ianyuux xa kua'a-ia xa
koo-ia confianza nuu-da, xa kada-da xa
juini mee-ia. 3 Juini ka xitotnuni ña'a
mee-n, ko ñatu xiniñu'u. Juini ka xi-
totnuni ña'a se ka taxnuni ñuñayiu, ko
ñatu xiniñu'u. Nde mee-da, nux xitot-
nuni-da mee-da, ko ña xiniñu'u. 4 Juini ñatu
tekuechi ña'a anu mee-da, ko xini-da xa se
kida kuechi kuu-da. Io xa kototnuni ña'a
Ianyuux mee-da. 5 Xijan kuu xa maxku ja'an
koio ka-n xa kunduu-n xi'in ɨɨn seyɨɨ, a ɨnka
seyɨɨ. Io xa kundetu koio-n, nde na ndixi
Xto'o-ro Jesucristu. Kɨu ijan, ndadandaa
ña'a mee-ia mee-ro. Na ndixi-ia, datuu-ia
ntdaa xa yɨva'a nuu nee, datuu-ia ntdaa xa
ka xani ini ɨɨn ɨɨn ñayiu. Kɨu ijan, ndada
kuenda Ianyuux ɨɨn ɨɨn ñayiu, nux n-kida-i
ɨɨn xava'a, a n-kida-i ɨɨn xa ña ya'u ni ɨɨn.
6 Ñani-da ku'a-da, xaxe'e mee-n, ki-
dava'a-da tnu'u ya'a. Mee-da xi'in Apolos,
ɨɨn ichi ka ne'e ka tnɨɨ-n ka kuu-da. Ka
kida mee-da ná ja'an tnu'u Ianyuux, te ka
juini-da xa dakua'a koio mee-n, xa kada
koio mee-n ná ja'an tnu'u Ianyuux. Ñayo-n
kua'a ja'an va'a-n ɨɨn se dakua'a ña'a, te
kui'a ja'an-n ɨnka se dakua'a ña'a. 7 ¿Nax
kuu xa xani ini-n xa kunxa'nu ka mee-n
dada ɨnka ñayiu? ¿Nax neva'a-n xa ña
n-taxi Ianyuux? Te nux n-taxi Ianyuux nt-
daa xa neva'a-n, ¿nakuenda najuen tnu'u-n
mee-n?
8 Ka xani ini-n xa se kuika ka kuu-n, ka
xani ini-n xa ntdaa xa ka kukajan ini-n
xneva'a-n. Xtuu-n ná xtuu se kunxa'nu
ka. Te ka xani ini-n xa ñatuka ndoñu'u
ña'a-n. ¡Naka va'a koo, nux ku kuu koio-n
se kunxa'nu ka, te taxnuni mee-da xi'in-n!
9 Xani ini-da xa juini Ianyuux xa kujuiin
koio ntdaa ñayiu nuu se n-tunda'a-ia. Ka
xika mee-da, ná ka xika se n-ka kidandaa-s
xa kuú-s. Xá n-xee ntdaa ñayiu, xa jini
koio-i, hora ka'ni ña'a koio-s. Ñayiu, xi'in
nde ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux,
xnde'a ña'a mee-da. 10 Xaxe'e Cristu, kuu
ná kuu xa ka kuu-da se lilu. Ko mee-n,
ka xani ini-n xa ka kuu-n se tu'a va'a. Ka
xani ini-n xa ña ndaku mee-da te yo ndaku
mee-n. Xndaxio ñayiu xañu'u nuu mee-n,
ko ñayo ñayiu io xañu'u nuu mee-da. 11 Nde
vitna ka kojon-da, te ka yichi-da ndute, te
ña tuu na da'ma va'a-da. Ka janña'a-i, te
ña tuu na ve'e-da xndaxio. 12 Ka kidatniu-da
nde n-xiau-da. Xi'in nda'a mee-da ka kidat-
niu-da. Nɨni kui'a ja'an ñayiu nuu mee-da,
te ka xijan ta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e
mee-i, xa kada-ia xa kutuu va'a koio-i. Juini
ka xini u'u ña'a ñayiu, ko dani ka kundee
ini-da. 13 Nɨni ka kakune'e ña'a ñayiu, te ka
kidatniu mee-da xa kutuu mani-da xi'in-i.
Ka xani ini-i xa mi'i ñuñayiu ka kuu-da. Nde
vitna, ka kida ña'a-i ná ka kida-i nuu se ñatu
xiniñu'u.
14 Ña n-kidava'a-da tnu'u ya'a xa kada-da
xa taxi-da xa januu. Diko ni jan do'o
ña'a-da, chi ka kuu mee-n da'ya mani-da.
15 Juini na koo uxi mil se dakua'a ña'a
tnu'u Cristu mee-n, ko idini-s kuu ná kuu
taa-n. N-ja'an mee-da tnu'u va'a Cristu nuu

mee-n, te du'a n-ka jandixa-n-ia. Nde kɨu
ijan, kuu-da taa-n. [16] Xijan kuu xa ja'an-da
nuu mee-n, xa kada koio mee-n ná kida
mee-da.
[17] Xijan kuu xa n-tunda'a-da Timoteo nuu
mee-n. Ná kuu ɨɨn da'ya mani-da kuu Timo-
teo. Kunduu mee-s xi'in mee-da, te ka kun-
duu-da, nduu-da xi'in-s, xi'in Xto'o-ro Jesu-
cristu. Kada-s xa naja'an koio mee-n nanda
kida mee-da xa kunduu na'i ka-da xi'in
Cristu. Nani dakua'a-da ñani-ro ku'a-ro
nitu'u ñuu xa kada koio mee-i, dani kida
mee-da, te dani io xa kada koio mee-n.
[18] Dava-n, xa n-ka kuxee ini-n, chi ka xani
ini-n xa ma xee ka-da ñuu-n. [19] Ko vax
kuyatni xa xee-da ñuu-n, nux na kachi
Ianyuux. Te kototnuni-da se ka najuen
tnu'u mee-s. Jini-da nux kua'a koio-s xa
kada-s ná ka ja'an-s, a ña'a. [20] Nux ña
kua'a-s, te xandaa kuu xa ña n-kaxí Ianyuux
mee-s xa taxnuni-s xi'in-ia. [21] Te mee-n,
¿nax ka juini-n? ¿Ka juini-n xa xee-da
ñuu-n, xa kudeen ña'a-da? ¿O ka juini-n xa
xee-da ñuu-n, xa juemani ña'a-da, te xi'in
tnu'u mani chindee ña'a-da u?

5

Ɨɨn se io me'ñu mee-n, kida-s xa u'u

[1] N-teku-da xa me'ñu mee-n, tna'a ɨɨn
seyɨɨ n-tnɨɨ-s ñadɨ'ɨ taa-s, xa kava-s xi'in-ña.
Nde ñayiu ña ka jandixa Ianyuux, ñayiu
ka kida kuechi xi'in kuechi, nde mee-i, ña
ka kida ɨɨn-i ná n-kida mee-s. [2] ¡Te mee-n,
ka najuen tnu'u-n mee-n! Io xa ku ku-
januu koio-n, io xa tnau ini koio-n, nde na
nda'i koio-n. Io xa kine'e koio-n se n-kida
kuechi jan, xa maxku kutuu ka-s me'ñu-n.
[3] Chi mee-da, juini ña tuu-da xi'in-n vitna,
ko kuu ná kuu xa tuu-da xi'in-n. Juini
ña tuu-da xi'in-n, ko xá n-ndadandaa-da
se n-kida kuechi jan. [4] Ñayiu ka jandixa
Xto'o-ro Jesús ka kuu-n. Io xa nataka
koio-n, xa ndadandaa koio mee-n se ijan
tuku. Juini ma kutuu-da xi'in-n, ko koo ná
kuu xa kutuu-da xi'in-n. Xi'in xa taxnuni
n-taxi Xto'o-ro Jesús mee-n, io xa ndadan-
daa koio mee-n mee-s. [5] Io xa juña'a koio-n
se n-kida kuechi jan nuu kui'na, xa danaa-i
yɨkɨ kuñu-s. Ko juini na danaa kui'na yɨkɨ
kuñu-s, ko na koo xa dakaku Ianyuux anu-s,
hora ndixi Xto'o-ro Jesús xa ndadandaa-ia
ntdaa xa io.
[6] Xa ka najuen tnu'u-n mee-n, ña kuu
xava'a. Ná kuu ndɨdɨ́ kuixi kuu kuechi
n-kida se ijan. ¿Ña ka xini-n xa ita'u ni
ndɨdɨ́ kuixi dakuu ia ntdaa yuchi tila u?
Ná kuu ndɨdɨ́ kuixi kuu kuechi n-kida se
ijan, te ná kuu yuchi tila ka kuu mee-n.
[7] Xijan kuu xa dita koio mee-n ntdaa xa u'u,
xa ku kuu koio-n ná kuu yuxa xee. Chi
xaxe'e Cristu, ka kuu-ro xa xee. Ná kuu
tkolelu n-ka xa'ni ñayiu Israel viko Paxcua,
da kuu Cristu, chi n-xejoon-ia xa n-ka xa'ni
ña'a seyɨɨ mee-ia, xaxe'e mee-ro. [8] Xijan
kuu xa na kutuu mee-ro ná xtuu ñayiu
ndadaka'nu viko Paxcua. Na dita-ro ntdaa
xa u'u. Maxku kani ini ka-ro xa u'u, maxku
kada ka-ro kuechi. Na kani ini-ro xa kuu
xandaa, te na ja'an-ro xa kuu xandaa, te na
kada-ro xa kuu xandaa.
[9] Na n-kidava'a-da carta ki'na nuu,
n-ja'an-da xa maxku kunduu koio mee-n
xi'in ñayiu ka kidi xi'in ñayiu ña n-tnunda'a
xi'in-i. [10] Ko du'a ña juini kachi xa io xa
ka'nde tna'a-n xi'in ñayiu ñuñayiu. Xandaa
kuu xa mee-i ka kuu ñayiu ka kidi xi'in
ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i. Ñayiu kukuedi
ini, xi'in ñadu'u ka kuu-i. Ñayiu ka jandixa
santu ka kuu-i. Ko nux n-xio xa ka'nde
tna'a-n xi'in mee-i n-kuu, te koo xa kee
koio-n ñuñayiu. [11] Tnu'u n-kidava'a-da,
juini kachi xa maxku kunduu koio-n xi'in se
ka ja'an xa kunduu-s xi'in Cristu, ko kidi-s
xi'in ñadɨ'ɨ ña n-tnunda'a xi'in-s. O kuu-s
se kuedi ini, o jandixa-s santu, o se kui'a
ja'an kuu-s, o sexini kuu-s, o ñadu'u kuu-s.
Maxku nkoo koio-n ni xa kax ka'nu-n
xi'in-s. [12-13] Ko ña kuu tniu mee-da xa
ndadandaa-da ñayiu ña ka jandixa Cristu.
Meni mee Ianyuux ndadandaa-ia mee-i. Ko
kuu tniu mee-n, xa ndadandaa koio-n ñayiu
ka ja'an xa kuu-i ñani-n ku'a-n, ko dani ka
kida-i kuechi. Io xa kine'e koio-n se n-kida
kuechi jan, xa ma kutuu ka-s me'ñu mee-n.

6

Jantna'a-n nuu se ña ka jandixa Cristu

[1] Nux ka jantna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n, ¿te
ña ka kujanuu-n xa jɨ'ɨn-n nux juxtixia, nuu
se ña ka jandixa Cristu a? Nux ka kiti ini
nuu tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n, io xa jɨ'ɨn-n
xa kajan-n consejo nuu ñani-ro ku'a-ro,
nuu ñayiu ka jandixa Cristu. Maxku jɨ'ɨn
koio-n nuu ñayiu ña ka jandixa Cristu. [2] ¿Ña
n-ka teku-n xa ndadandaa mee-ro ñuñayiu
a? Nux ndadandaa koio-n ñuñayiu, te xan-
daa kuu xa kua'a-n xa ndadandaa koio-n xa
luchi ya'a. [3] ¿Ña n-ka teku-n xa ndadandaa

mee-ro nde ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux, a? Nux ndadandaa-ro ángel, dɨuni
kua'a-ro xa ndadandaa-ro kuechi ñani-ro
ku'a-ro. 4 Xijan kuu xa nux jantna'a koio-n,
te nde se ñatu xiniñu'u me'ñu-n, io xa
juejoon koio-n xa ndadandaa ña'a mee-s
mee-n. 5 Ja'an-da tnu'u ya'a, xa kada-da
xa na kujanuu koio-n. ¿Me'ñu mee-n, ña
yoo ni ɨɨn se tu'a va'a kua'a xa ndadandaa-s
ñayiu ka jandixa Cristu a? Joon, io-s. 6 ¿Nax
kuu xa kandeka tna'a-n jɨ'ɨn nuu juxtixia
ñuu-n, nuu se ña ka jandixa Cristu a?
7 Xandaa kuu xa ta dita koio ka-n xa
u'u. Xa ka jantna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n,
te xndeka tna'a-n jua'an nuu juxtixia, kuu
xa ka kida-n xa u'u. Nux kada ña'a ñani-n
ku'a-n xa u'u, te va'a ka xa juejoon-n xa
du'a koo, dada xa jantna'a-n xi'in-s. Va'a
ka xa juejoon-n xa du'u ña'a-s, dada xa
kandeka-n-sɨ jɨ'ɨn nuu juxtixia. 8 Ko mee-n
ka kida tna'a-n xa u'u, te danda'u tna'a-n.
Ñayiu ka jandixa Cristu ka kuu-n, ko dani
ka kida tna'a-n xa u'u.
9 ¿Ña ka kutnuni ini-n xa ñayiu ka kida xa
u'u, ma kua'a-i xa kutuu va'a-i nuu taxnuni
Ianyuux a? Maxku danda'u koio-n mee-n.
Ñayiu kidi xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i,
ma kua'a-i xa kutuu-i nuu taxnuni Ianyuux.
Ni ñayiu ka jandixa santu, ni seyɨɨ n-dandoo
ñadɨ'ɨ-s, ni ñadɨ'ɨ n-dandoo yɨɨ-ña. Ni
seyɨɨ kidakuechi ntna'a seyɨɨ, ni ñadɨ'ɨ ki-
dakuechi ntna'a ñadɨ'ɨ. 10 Ni ñadu'u. Ni
ñayiu ka kukuedi ini. Ni sexini, ni ñáx-
ini. Ma kua'a ñayiu jan xa kutuu-i nuu
taxnuni Ianyuux. Ni ñayiu kui'a ja'an, ni
ñayiu danda'u ɨnka ñayiu. Ma kutuu-i xi'in
Ianyuux. 11 Te mee-n ka kuu ñayiu n-ka
kida xa u'u ya'a. Ntdaa-n ña'a, ko dava-n,
joon. Du'a n-ka kida-n. Ko n-ka natu
ini-n kuechi-n, te n-ka xendute-n xaxe'e xa
jandixa-n Jesucristu. Te xá n-kida Ianyuux
xa ka kuu-n ñayiu dɨɨn nuu mee-ia, ñayiu
ka kida xa juini mee-ia. Te xaxe'e xa n-ka
jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu, te n-ka xe-
joon-n xa kadatniu Espíritu Ianyuux anu-n,
te xá ndadandaa ña'a Ianyuux mee-n. Xá
n-taxkanu ini ña'a-ia mee-n, xá n-ja'an-ia
xa ka kuu mee-n ná kuu ñayiu nuncas ña
n-kida ni ɨɨn xa u'u.

Xa ii kuu yɨkɨ kuñu-n

12 Ka ja'an mee-n xa io libre-n xa kada-n
dava'a nga xa juini-n. Joon, io libre-n,
ko ña ntdaa xiniñu'u va'a. Io libre-n xa
kada-n dava'a nga xa juini-n, ko maxku
juejoon koio-n xa kadajuexa ña'a ni ɨɨn xa
io. 13 Xandaa kuu xa n-kidava'a Ianyuux
xa kaxi-ro, xa tnɨɨ-ro xa ndoñu'u xiti-ro.
Te n-kidava'a-ia xiti-ro xa tnɨɨ-ro xa
kaxi-ro. Te kada-ia xa vax ndɨ'ɨ xiti-ro
xi'in xa kaxi-ro. Ko ña n-kidava'a Ianyuux
yɨkɨ kuñu-ro xa kidi-ro xi'in ñayiu ña
n-tnunda'a xi'in-ro. N-kidava'a-ia yɨkɨ
kuñu-ro, xa kada-ro xa juini mee-ia. Te
kada-ia xa kutuu va'a-ro, xi'in mee-ia kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. 14 Nani n-kida Ianyuux xa
n-nandoto Xto'o-ro Jesús, dani taxnuni-ia
xa nandoto koio mee-ro tuku.
15 ¿Ñatu kutnuni ini koio-n xa xaxe'e
xa jandixa-ro Cristu, te kuu ná kuu xa
n-nduu-ro yɨkɨ kuñu Cristu a? ¿Dandoo-da
Cristu, xa kunduu-da xi'in ñadɨ'ɨ diko yɨkɨ
kuñu-ña? ¡Maxku du'a koo! 16 ¿Ña kut-
nuni ini koio-n xa hora kida-n kuechi xi'in
ñadɨ'ɨ diko mee-ña, du'a nduu idini yɨkɨ
kuñu, mee-n xi'in mee-ña u? Ja'an tnu'u
Ianyuux: "Idini yɨkɨ kuñu ku kuu-s nduu-s."
17 Ko nux kunduu ɨɨn ñayiu xi'in Cristu, te
idini anu nduu-i xi'in-ia. Chi nani tuu
Espíritu Ianyuux xi'in Cristu, dani tuu Es-
píritu Ianyuux xi'in ñayiu ka kunduu xi'in
Cristu.
18 Xijan kuu xa maxku kidi koio-n xi'in
ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-n. Dava'a nga
ɨnka xa u'u kida ɨɨn seyɨɨ, du'a kida-s kuechi
nuu ɨnka ñayiu, ko nux kidi-s xi'in ñayiu
ña n-tnunda'a xi'in-s, du'a kida-s kuechi
nuu mee-s. 19 ¿Ña kutnuni ini koio-n xa
yɨkɨ kuñu mee-n, ɨɨn ɨɨn-n, kuu veñu'u nuu
tuu Espíritu Ianyuux a? N-taxi Ianyuux
Espíritu Ii, xa kutuu-ia xi'in-n. Xijan kuu
xa yɨkɨ kuñu-n, ñatu kuu kuenda mee-n, chi
kuenda Ianyuux kuu. 20 Ya'u n-xeen ña'a
Cristu, hora n-xi'í-ia xaxe'e-n. Xijan kuu
xa, nani xndaxio-n xañu'u nuu Ianyuux
xi'in anu-n, dani io xa koo koio-n xañu'u
nuu mee-ia xi'in yɨkɨ kuñu-n.

7

Na kidi ɨɨn seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ mee-s, na
kidi ɨɨn ñadɨ'ɨ xi'in yɨɨ mee-ña

1 Xá n-tnɨɨ-da tutu n-ka kidava'a-n. Vitna
kachitnu'u-da ntdaa xa n-ka xijan tnu'u
ña'a-n. 2 ɨɨn seyɨɨ, va'a ka xa ma tnun-
da'a-s. Ko maxku koo xa kidi-s xi'in ñayiu
ña n-tnunda'a xi'in-s. Xijan kuu xa, va'a

ka xa tnunda'a ɨɨn seyɨɨ xi'in ɨɨn soltera ku
kuu ñadɨ'ɨ mee-s, te va'a ka xa tnunda'a ɨɨn
soltera xi'in ɨɨn se ku kuu yɨɨ mee-i. 3 Na kidi
ɨɨn seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ mee-s. Na kidi ɨɨn ñadɨ'ɨ
xi'in yɨɨ mee-ña. 4 Yɨkɨ kuñu ñadɨ'ɨ, ñatu
kuu kuenda mee-ña, chi kuenda yɨɨ-ña kuu.
Yɨkɨ kuñu seyɨɨ, ñatu kuu kuenda mee-s, chi
kuenda ñadɨ'ɨ-s kuu. 5 Juejoon nuu tna'a-n.
Ko nux kani ini ɨɨn nuu-n, nduu-n, xa ma
kidi ka'nu-n uu uni kɨu, xa kajan ta'u-n,
nduu-n, nuu Ianyuux, te vatuka. Ko dada,
juejoon nuu tna'a-n ɨnka vuelta, xa maxku
kadajuexa ña'a kui'na xa kada-n xa u'u,
xaxe'e xa ma kua'a ka-n xa kada maxu ka-n
yɨkɨ kuñu-n.

6 Tnu'u ya'a kuu consejo-da. Ñatu kuu
tnu'u ta'u tniu-da nuu-n. 7 Xani ini mee-da
xa va'a ka xa kutuu koio mee-n ná tuu
mee-da. Ko nux ña kua'a-n xa kutuu
meni-n, te vatuka. Xá n-tnɨɨ-ro, ɨɨn ɨɨn-ro,
xamani taxi Ianyuux. Nuu ɨɨn-s, xia'an-ia
xamani-ia xa ma tnunda'a-s. Nuu ɨnka-s,
xia'an-ia xamani-ia xa tnunda'a-s.

8-9 Vitna ja'an-da nuu se ka kuu solteru.
Va'a ka xa kutuu koio-s ná tuu mee-da. Ko
nux ña kua'a-s xa kada maxu-s yɨkɨ kuñu-s,
na tnunda'a-s. Va'a ka xa tnunda'a-s, dada
xa koo ná kuu xa koko xiti yɨkɨ kuñu-s.
Dɨuni ñá ka kuu viuda tuku. Va'a ka xa
kutuu koio-ña ná tuu mee-da. Ko nux
ma kua'a-ña xa kada maxu-ña mee-ña, na
natnunda'a-ña.

10 Vitna, ta'u tniu-da tnu'u ya'a nuu ñayiu
xá n-ka tnunda'a. Tnu'u mee-da ña kuu, chi
tnu'u ta'u tniu Xto'o-ro Jesucristu nuu-n
kuu. Ja'an-ia xa maxku dandoo ñadɨ'ɨ
yɨɨ-ña. 11 Ko nux dandoo-ña yɨɨ-ña, te maxku
natnunda'a-ña xi'in ɨnka seyɨɨ. O nux
kua'a-ña xa ndumani-ña xi'in yɨɨ-ña, na
nukotuu-ña xi'in yɨɨ-ña ɨnka vuelta. Dani
seyɨɨ. Ja'an Xto'o-ro Jesucristu xa maxku
dandoo koio seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s.

12 Nuu dava ka-n, ja'an-da consejo
mee-da. Tnu'u mee-da kuu, ña kuu xa
ta'u tniu Xto'o-ro Jesucristu. Ñani-da,
nux ña jandixa ñadɨ'ɨ-n Cristu, ko maxku
kuijun-n-ña. Nux kudɨ ini-ña xa kutuu na'i
ka-ña xi'in-n, te vatuka. 13 Ku'a-da, nux ña
jandixa yɨɨ-n Cristu, ko maxku kuijun-n-sɨ.
Nux kudɨ ini-s xa kutuu na'i ka-s xi'in-n,
te vatuka. 14 Chi hora n-ka kixe'e mee-n
xa jandixa-n Cristu, du'a n-ka kida-n xa
yɨɨ-n xi'in ñadɨ'ɨ-n ka kuu ñayiu dɨɨn nuu
Ianyuux. N-ka kida-n xa da'ya kuechi-n ka
kuu ñayiu dɨɨn nuu Ianyuux. 15 Ku'a-da, nux
ña jandixa yɨɨ-n Cristu, te juini-s xa jɨ'ɨn-s,
te du'a na koo. Nux du'a koo, te io libre
mee-n. Ñani-da, nux ña jandixa ñadɨ'ɨ-n
Cristu, te juini-ña xa jɨ'ɨn-ña, te du'a na
koo. Io libre-n. Chi n-ja'an ña'a Ianyuux
mee-ro xa kutuu mani-ro. 16 Ñadɨ'ɨ, juejoon
koio-n xa du'a koo, chi ña xini mee-n nux
xaxe'e mee-n jandixa yɨɨ-n Cristu, a ña'a.
Seyɨɨ, juejoon koio-n xa du'a koo, chi ña xini
mee-n nux xaxe'e mee-n jandixa ñadɨ'ɨ-n
Cristu, a ña'a.

17 Nuu ɨɨn ɨɨn-n, n-taxi Xto'o-ro Jesucristu
tniu mee-n. Ná n-ja'an ña'a Ianyuux mee-n,
du'a kada koio-n, ɨɨn ɨɨn mee-n, vitna.
Te du'a ta'u tniu-da nuu ntdaa ñayiu ka
jandixa Xto'o-ro Jesucristu. 18 ¿N-xa'nde
dutu nuu ii-n na yɨjɨn-n, te dada n-ja'an
ña'a Ianyuux a? Vatuka, maxku kujanuu-n
xaxe'e xa n-ka xa'nde-s nuu ii-n. ¿Ña
n-xa'nde taa-n nuu ii-n na yɨjɨn-n, ko
n-ja'an ña'a Ianyuux a? Vatuka, maxku
ka'nde-n nuu ii-n vitna. 19 Ña tuu na kuenda
nux n-xa'nde taa-n nuu ii-n, te dɨuni ña
tuu na kuenda nux ña n-xa'nde taa-n nuu
ii-n. Xa xiniñu'u, kuu xa kada koio-n, ɨɨn
ɨɨn-n, xa juini Ianyuux. 20 Na ku kuu na'i
koio ka-n vitna, ná n-ka kuu-n hora n-ja'an
ña'a Ianyuux mee-n. 21 ¿N-kuu-n se kidat-
niu du'a nuu ɨnka ñayiu, hora n-ja'an ña'a
Ianyuux a? Maxku kɨ ini-n xaxe'e xa kuu-n
se kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu. Ko nux
kua'a-n xa kutuu libre-n, te vatuka. 22 Chi ɨɨn
seyɨɨ, juini kuu-s se kidatniu du'a nuu ɨnka
ñayiu, ko se tuu libre kuu-s nuu Ianyuux.
N-ja'an Ianyuux mee-s, xa ku kuu-s ɨɨn se
xinokuechi nuu Cristu. Dɨuni ɨɨn seyɨɨ tuu
libre. Juini ña kuu-s se xinokuechi nuu
ɨnka ñayiu, ko n-ja'an Ianyuux mee-s, xa ku
kuu-s se xinokuechi nuu Cristu. 23 Na n-xi'í
Cristu xaxe'e-n, ya'u n-xeen ña'a-ia mee-n,
xa ku kuu koio-n kuenda mee-ia. Maxku
juejoon-n xa kadajuexa ña'a ñayiu mee-n,
xa daxio-n xa juini Cristu, xa kada-n xa juini
mee-i. 24 Ñani-da ku'a-da, na ku kuu koio-n
ná n-ka kuu-n hora n-ja'an ña'a Ianyuux, te
kunduu na'i koio ka-n xi'in Ianyuux.

25 Vitna, kakune'e-da soltera ta tnunda'a
koio ka. Ña n-taxi Xto'o-ro Jesucristu
tnu'u mee-ia xaxe'e-i, ko ja'an-da xa xani
ini mee-da. Xaxe'e xa kidatniu xamani
Xto'o-ro Jesucristu anu-da, te kua'a-n xa
koo-n confianza nuu-da. 26 Xaxe'e xa kue'e
vida ya'a-ro, ntdaa-ro, vitna, xani ini-da xa

va'a ka xa kutuu na'i-n, ɨɨn ɨɨn-n, ná xtuu-n vitna. 27 Nux xá n-tnunda'a-n, te maxku dandoo-n ñadɨ'ɨ-n. Nux kuu-n solteru vitna, te maxku tnunda'a-n. 28 Ko nux tnunda'a-n, ñatu kuu kuechi. Te nux tnunda'a ɨɨn soltera vitna, ñatu kuu kuechi. Diko ni juini-da xa chindee ña'a-da, ntdaa-n. Ña juini-da xa kue'e ka vida ya'a koio-n, xaxe'e ñadɨ'ɨ-n, xaxe'e yɨɨ-n, xaxe'e da'ya kuechi-n.

29 Ñani-da, ja'an-da xa ña tuu na tiempo. Vitna, juini io ñadɨ'ɨ-n, ko io xa kutuu-n ná xtuu ñayiu ña n-tnunda'a. 30 Ña tuu na tiempo xa tnau ini-n. Ña tuu na tiempo xa kuvete-n. Ña tuu na tiempo xa jueen-n xa juini-n. 31 Juini xtuu-n ñuñayiu, ko ña tuu na tiempo xa tna ini-n xa io ñuñayiu, chi vax ndɨ'ɨ ntdaa xa io ñuñayiu.

32 Juini-da xa ma kɨ ini koio-n. Seyɨɨ ña n-tnunda'a, juini-s xa kada-s xa juini Xto'o-ro Jesucristu, xa na tna ini mee-ia. 33 Seyɨɨ n-tnunda'a, kidatniu-s xa ni'i-s xa io ñuñayiu, xa na tna ini ñadɨ'ɨ-s. Xijan kuu xa yɨ ini-s. 34 Te soltera xi'in ñadɨ'ɨ ña yoo yɨɨ, ka juini-i xa kada-i xa juini Xto'o-ro Jesucristu. Juini-i xa kutuu ii-i, yɨkɨ kuñu-i xi'in anu-i. Ko ñadɨ'ɨ n-tnunda'a, kidatniu-ña xa kada-ña xa juini yɨɨ-ña, xa na tna ini mee-s.

35 Tnu'u ya'a, n-ja'an-da xaxe'e mee-n. Ñatu kidajuexa ña'a-da. Juini-da xa kutuu libre koio-n, xa kada koio-n xava'a. Juini-da xa kunduu na'i ka koio-n xi'in Cristu, xi'in ntdaa anu-n.

36 Ko nux xani ini ɨɨn seyɨɨ xa n-danda'u-s da'ya dɨ'ɨ-s, xaxe'e xa ña n-xejoon-s xa tnunda'a-i, na juejoon-s. Nuxa xá io kuia-i, te juini-i xa tnunda'a-i, na juejoon-s. Vatuka xa tnunda'a-i. Ñatu kida-s xa u'u. 37 Ko nux kundee ini ɨɨn seyɨɨ, xa kani ini ka-s xa va'a ka xa ma tnunda'a da'ya dɨ'ɨ-s, te vatuka. Mee-s, ma kadajuexa mee-s, xa datnunda'a-s da'ya-s. Vatuka, ñatu kida-s xa u'u. Na kutuu na'i ka da'ya dɨ'ɨ-s ve'e-s. 38 Xijan kuu xa nduu-s kada-s xava'a. Va'a kada taa datnunda'a da'ya dɨ'ɨ-s, te va'a ka kada taa ña datnunda'a da'ya dɨ'ɨ-s.

39 Io xa kutuu ɨɨn ñadɨ'ɨ xi'in yɨɨ-ña ntdaa kuia tuu yɨɨ-ña. Ko nux n-xi'í yɨɨ-ña, te juini-ña xa natnunda'a-ña ɨnka vuelta, te vatuka. Diko ni io xa natnunda'a-ña xi'in ɨɨn se jandixa Cristu. 40 Ko xani ini mee-da xa kue'e ka kuvete-ña xa kutuu meni mee-ña. Te xani ini-da xa du'a ja'an Espíritu Ianyuux tuku.

8

Xa ka doko ñayiu nuu santu

1 Vitna kakune'e-da xa ka doko ñayiu nuu santu. Ka ja'an mee-n xa va'a kutnuni ini-n xa santu ña ka kuu Ianyuux Ndaa. Te xijan kuu xa, ka ja'an xa vatuka, nux kaa-n xa ka doko ñayiu nuu santu. Ko juini kutnuni ini-ro xa du'a kuu, ko ñatu xiniñu'u xa du'a najuen tnu'u-ro mee-ro. Xa xiniñu'u, kuu xa juemani-ro ntdaa ñayiu, xa chindee-ro-i. 2 Nux xani ini ɨɨn seyɨɨ xa kutnuni ini va'a-s, dani ta kutnuni ka ini-s ni ɨɨn. 3 Ko nux xemani ɨɨn seyɨɨ Ianyuux, te da kuu xa xini Ianyuux mee-s.

4 Xijan kuu xa, ku kani ini-ro xa ka doko ñayiu nuu santu. Na'a-ro xa ña kanda santu, na'a-ro xa santu ña ka kuu Ianyuux. Na'a-ro xa idini Ianyuux Ndito io. 5 Ka ja'an ñayiu xa io kue'e ianyuux, ianyuux xtuu andɨu, xi'in ianyuux xtuu ñuñayiu. Ka jandixa-i kue'e ianyuux, te danani-i-yɨ xto'o-i. 6 Ko na'a mee-ro xa idini Ianyuux io, Taa-ro Ianyuux kuu-ia. N-kidava'a-ia ntdaa xa io, te xtuu mee-ro ñuñayiu xa kada-ro xa juini-ia. Jandixa-ro idini Jefe, Xto'o-ro Jesucristu. Xi'in mee-ia, n-kidava'a Taa-ia ntdaa xa io, te xaxe'e mee-ia, xtuu mee-ro.

7 Ko dava ñani-ro ku'a-ro, ta xee ka-i xa kutuu libre-i. N-ka jandixa-i santu, xi'in ntdaa anu-i. Juini n-ka dandoo-i santu, xa kunduu-i xi'in Cristu, ko ta xee ka-i xa kutuu libre-i. Nde vitna, nux kaxi-i kuñu n-ka doko ñayiu nuu santu, te tekuechi-i anu mee-i. 8 Xa xaxi-ro, ma kada xa kueka va'a ña'a Ianyuux mee-ro. Xa ña xaxi-ro, ña kuu xa kida-ro xa u'u. Dɨuni xa xaxi-ro, ña kuu xa kida-ro xava'a. Nux xaxi-n, te vatuka, o nux ña xaxi-n, te vatuka. 9 Ka ja'an mee-n xa io libre-n xa kaa-n kuñu n-ka doko ñayiu nuu santu. Vatuka, ko maxku kada koio mee-n xa kada koio ñani-n ku'a-n xa u'u. Ka xani ini mee-i xa kada-i xa u'u, nux kaxi-i kuñu n-ka doko ñayiu nuu santu. 10 Ja'an mee-n xa va'a kutnuni ini-n, ko, ¿nax kuu, nux jini ña'a ñani-n ku'a-n, hora nukoo-n veñu'u santu, xa kaa-n ndeyu n-ka doko ñayiu nuu santu? Nux kaxi mee-i tuku, xaxe'e xa n-ka xaxi mee-n, te dada tekuechi koio-i anu mee-i. 11 Xani ini-n xa ndaku mee-n te ña ndaku mee-i. Xaxe'e xa xani ini-n xa va'a kutnuni ini-n, te kada-n

xa danaa-n ñani-n ku'a-n. Te xaxe'e mee-i,
n-xi'í Cristu. 12 Xijan kuu xa kida-n xa u'u
nuu ñani-n ku'a-n, te du'a kida-n xa u'u
nuu Cristu. Na kida-n xa tekuechi-i anu-i,
kida-n xa u'u nuu mee-i, te kida-n xa u'u
nuu Cristu. 13 Xijan kuu xa nux ndua ñani-da
ku'a-da, xaxe'e xa xaxi mee-da kuñu, te
nuncas ma kaxi-da kuñu. Chi ña juini-da xa
kada-da xa ndua ñani-da ku'a-da.

9

Se n-tunda'a Cristu, io xa ni'i-s xa ndoñu'u-s

1 Te mee-da, ¿ña kulibre mee-da u?
¿Ña kuu-da se n-tunda'a Ianyuux a? ¿Ña
n-xini-da Xto'o-ro Jesús xi'in nduchi
nuu-da u? ¿Ña ndaa xa tniu n-kida-da
nuu Xto'o-ro, ka kuu mee-n a? 2 Nux ka
ja'an ɨnka ñayiu xa ña kuu-da se n-tunda'a
Ianyuux, ko io xa ja'an koio mee-n
xa xandaa kuu xa kuu-da se n-tunda'a
Ianyuux, chi xaxe'e tnu'u n-kachitnu'u
mee-da, ka kunduu mee-n xi'in Cristu.
3 Xa'a kuu xa dada'an-da mee-da nuu
se ka xitotnuni ña'a. 4 ¿Ña io libre-da,
xa tnɨɨ-da dava'a nga xa ka taxi mee-n,
xa kaxi-da xa ko'o-da u? 5 ¿Ña io li-
bre-da, xa tnunda'a-da xi'in ɨɨn ñadɨ'ɨ? Ɨɨn
ñadɨ'ɨ jandixa Xto'o-ro Jesucristu, xa kan-
deka-da-ña jɨ'ɨn nuu juña tnu'u-da tnu'u
va'a Cristu. Du'a ka kida dava ka se
n-tunda'a Ianyuux, du'a ka kida ñani
Xto'o-ro, te du'a kida Spedru. 6 Ka xia'an
mee-n xa kaxi-s xa ndixi-s nuu ɨnka se
n-tunda'a Ianyuux. ¿Kuu xa meni mee-da
xi'in Bernabé, io xa kadatniu koio-da xi'in
nda'a-da, hora juña tnu'u-da tnu'u va'a
Ianyuux nuu ñayiu a? 7 Io xa kani ini koio-n.
Nux juini ɨɨn se kunxa'nu ka xa jantna'a
ɨɨn soldado xaxe'e-s, te io xa chiya'u-s-sɨ.
Nux ɨɨn seyɨɨ dandeé yutnu tata juun xavidi,
io libre-s xa kaxi-s xavidi jan. Nux ñunuu
ɨɨn seyɨɨ nchiva, io libre-s xa ko'o-s dɨku-tɨ.
Xijan kuu xa, xini-ro xa nux kidatniu ɨɨn
seyɨɨ, te vatuka xa ni'i-s xa ndoñu'u-s. 8 Du'a
xetniu ñayiu, te du'a ja'an tnu'u Ianyuux.
9 Tnu'u n-ta'u tniu Moisés ja'an: "Maxku
chi'i koio-n ñunu yu'u kɨtɨ, hora xadi-tɨ
trɨu." ¿Ka xani ini-n xa n-kakune'e Ianyuux
meni kɨtɨ a? 10 Xani ini-da xa n-ja'an-ia
xaxe'e mee-ro tuku. Joon, xaxe'e mee-ro,
n-ka chidotnuni-s tnu'u jan. Se kidatniu
ñu'u-s, xi'in se xadi trɨu, nduu-s kidatniu xa
ni'i-s xa kax ko'o-s. 11 Dɨuni mee-da. N-ka
kachitnu'u-da tnu'u va'a Cristu, te vatuka
xa taa-n xa kaxi-da xa kundixi-da. 12 Nux
ɨnka seyɨɨ ka tnɨɨ xa xia'an-n, te vatuka xa
na tnɨɨ mee-da xa taa-n.

Ko ña n-xejoon-da xa taa-n xa kaxi-da
xa kundixi-da. N-kundee ini-da, xa xi'in
nda'a mee-da n-kidatniu-da, chi n-juini-da
xa tax nga-da tnu'u va'a Cristu. Ña juini-da
xa tekuechi ña'a ni ɨɨn ñayiu xa ni'i-da
tvini, hora kachitnu'u-da tnu'u va'a Cristu.
13 Ka xini mee-n xa dutu ñayiu Israel, ka
xaxi-s kuñu xi'in trɨu ka doko ñayiu Is-
rael nuu Ianyuux. N-ta'u tniu Ianyuux xa
kax koio dutu xa ka doko ñayiu. 14 Dɨuni
se ka xian tnu'u tnu'u va'a Cristu nuu
ñayiu. N-ta'u tniu Xto'o-ro Jesucristu xa na
ni'i koio-s xa ndoñu'u-s, hora xian tnu'u-s
tnu'u va'a-ia. 15 Ko du'a ña n-kida mee-da.
Te ña kidava'a-da tnu'u ya'a vitna, xa tax
koio mee-n xa kaxi-da xa kundixi-da. Va'a
ka xa kuú-da, dada xa taxi ɨɨn ñayiu xa
ndoñu'u-da. Juini-da xa ja'an na'i ka-da xa
xia'an nga-da tnu'u va'a Cristu nuu ntdaa
ñayiu.

16 Chi ña kua'a-da xa najuen tnu'u-da
mee-da xaxe'e xa kachitnu'u-da tnu'u va'a
Cristu. N-kidajuexa ña'a Ianyuux xa juña
tnu'u-da tnu'u va'a-ia nuu ñayiu. Kada
u'u ña'a Ianyuux mee-da, nux ma juña
tnu'u-da tnu'u-ia nuu ñayiu. 17 Nux kachit-
nu'u-da tnu'u-ia xaxe'e xa juini mee-da, te
du'a koo xa kadatniu-da xa kada-da ná io
ná jua'an tniu n-taxi mee-ia. 18 ¿Te nax
kuu premiu-da u? Xa xia'an nga-da tnu'u
va'a Xto'o-ro Jesucristu nuu ntdaa ñayiu.
Hora kachitnu'u-da tnu'u-ia, ña juini-da xa
ni'i-da ni ɨɨn. Ja'an tnu'u Ianyuux xa vatuka
xa ni'i-da, ko mee-da, ña juini-da.

19 Kulibre-da, ni ɨɨn ñayiu ña kida kuenda
ña'a. Ko juini kulibre-da, ko kida-da ná
ka kida se kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu,
chi juini-da xa ni'i ka-da ñayiu, xa kun-
duu koio mee-i tuku xi'in Cristu. 20 Na
n-xian tnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux nuu
ñayiu Israel, n-xo tuu mee-da ná xtuu
mee-i, xa na kueka va'a koio mee-i tnu'u
Cristu. Nani n-ka jandixa mee-i tnu'u
n-ta'u tniu Moisés, dani n-jandixa mee-da
tuku. Juini ña ndoñu'u xa kada mee-da ná
io ná jua'an tnu'u n-ta'u tniu Moisés, ko
n-jandixa-da tnu'u Moisés, xa kueka va'a
koio ñayiu jan tnu'u Cristu. 21 Na n-xian
tnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu ña

n-ka tnɨɨ-i tnu'u n-ta'u tniu Moisés, n-xo
tuu mee-da ná xtuu mee-i, xa na kueka
va'a koio mee-i tnu'u Cristu. Xijan ña
juini kachi xa n-daxio-da tnu'u n-ta'u tniu
Ianyuux. Xaxe'e xa jandixa-da tnu'u n-ta'u
tniu Ianyuux, du'a jandixa-da tnu'u ta'u
tniu Cristu, te kunduu-da xi'in Cristu. 22 Na
n-xo tuu-da xi'in ñani-ro ku'a-ro ta xee ka
xa kutuu libre-i, n-xo tuu mee-da ná xtuu
mee-i, xa chindee-da-i xa kunduu na'i ka
mee-i xi'in Cristu. Kida-da xa kuu mee-da
ná kuu ntdaa ñayiu, xa dakaku-da-i, xa ma
kuú-i xi'in kuechi-i. Dava'a nga xa ndoñu'u
ka mee-i, kida mee-da, xa na kueka va'a
koio mee-i tnu'u Cristu. 23 Ntdaa xa kida-da,
kida-da xaxe'e tnu'u va'a Cristu, xa kada-da
xa io ná jua'an xa kunduu mee-da xi'in
Cristu.

24 Kani ini koio-n nanda kuu hora io ɨɨn
carrera. Ka xino-s, ntdaa-s, ko idini-s ni'i
premiu. Io xa kunu va'a koio mee-n, ɨɨn
ɨɨn-n, xa ni'i mee-n premiu. 25 Se xino car-
rera, ka kundaa-s mee-s. Ntdaa xa kida-s,
kida-s xa kua'a-s xa kunu va'a-s. Te vax
ndɨ'ɨ premiu ni'i mee-s. Ko premiu ni'i koio
mee-ro, koo na'i kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 26 Xijan
kuu xa, kunduu na'i ka mee-da xi'in Cristu.
Xi'in ntdaa anu-da, jandixa-da mee-ia, xa
kada-da xa juini mee-ia. Kuu ná kuu xa
xino-da xa xino ka-da, nde ni'i-da. Kuu
ná kuu xa kani-da te kani ka-da, te ma
kuita-da, nde ni'i-da. 27 Juini-da xa kada-da
xa juini Cristu. Ña juini-da xa kada-da xa
u'u. Xijan kuu xa kida maxu-da mee-da.
¡Naka u'u, nux na juña tnu'u-da tnu'u va'a
Cristu nuu ɨnka ñayiu, ko ma ni'i mee-da xa
kunduu mee-da xi'in Cristu!

10

Maxku ndadaka'nu-n santu

1 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kutnuni
ini koio-n nax n-ka ya'a taxa'nu tnetnu-ro.
Ntdaa-s n-xo kandijun vikó Ianyuux. Nt-
daa-s n-ka ya'a va'a ndute ka'nu nani Mar
Kue'e. 2 Xa n-ka xitandijun-s vikó, te xa
n-ka ya'a-s ndute ka'nu, kuu ná kuu xa
n-dajuendute Moisés se ijan, xa kunduu
koio-s xi'in Moisés. 3 Ntdaa-s n-ka xaxi xa
n-xia'an Ianyuux. 4 Ntdaa-s n-ka xi'i xa
n-xia'an Ianyuux. N-ka xi'i-s ndute n-xo
kee xiti yuú kava. Te kuu ná kuu xa kunduu
kava jan xi'in-s, ntdaa nuu n-ka xikonuu-s.
Te kava jan kuu Cristu. 5 Ko juini du'a
n-kuu, ko kue'e-s n-ka kida xa ña tna ini
Ianyuux, te xijan kuu xa n-danaa-ia-s, na
n-ka xikonuu-s nuu ñayo ñayiu io.

6 Du'a n-kuu, xa dakua'a-ro xa maxku
kada mee-ro ná n-ka kida mee-s. Maxku
kukajan ini mee-ro xa u'u, ná n-ka kukajan
ini mee-s xa u'u. 7 Chi dava-s n-ka dandoo
Ianyuux Ndito, xa ndadaka'nu koio-s santu.
Ja'an tnu'u Ianyuux: “N-ka xo nukoo ñayiu
jan xa kaxi-i te ko'o-i, te n-ka xo ndojuiin-i
xa kada-i dava'a nga xa juini-i.” Xijan
kuu xa, maxku kada koio mee-n ná n-ka
kida mee-i. 8 Maxku kidi-ro xi'in ñayiu ña
n-tnunda'a xi'in-ro. Du'a n-ka kida dava
taxa'nu tnetnu-ro, te n-kida Ianyuux xa
n-ka xi'í oko uni mil seyɨɨ idini kɨu. 9 Te
maxku kototnuni-ro Ianyuux, ná n-kida
ñayiu jan. Chi n-tunda'a Ianyuux koo,
xa danaa koio-tɨ ñayiu jan, te du'a n-kuu.
10 Te maxku jan kuechi koio mee-n, ná n-ka
kida ñayiu ijan. N-ka jan kuechi-i nuu se
n-tunda'a Ianyuux, te n-ka jan kuechi-i nuu
mee Ianyuux, te ángel, ia ka xinokuechi
nuu Ianyuux, n-kida xa n-ka naa ñayiu jan.

11 Te xa'a kuu ɨɨn ichi maxku tnɨɨ koio
mee-ro. N-kida Ianyuux xa n-xe kodotnuni
nax n-ka ya'a taxa'nu tnetnu-ro, xa dakua'a
ña'a-ia mee-ro, ñayiu xtuu vitna, hora na
ndadandaa-ia ntdaa xa io. 12 Xijan kuu
xa nux xani ini ɨɨn ñayiu xa va'a kutnuni
ini-i, io xa koo-i cuedado xa maxku ndua-i.
13 Juini Satanás xa kadajuexa ña'a-i mee-n,
xa kada-n xa u'u. Nani xitotnuni-i ntdaa
ñayiu, dani xitotnuni ña'a-i mee-n. Ko io xa
koo koio-n confianza nuu Ianyuux. Chi ma
juejoon Ianyuux xa kadajuexa ña'a kui'na
xa kada-n xa u'u. Hora kadatniu kui'na,
hora ijan ni, dakaku ña'a Ianyuux mee-n, xa
kua'a-n xa kundee ini-n xa kada-n xa juini
mee-ia.

14 Xijan kuu xa, maxku ndadaka'nu koio
mee-n santu. 15 Ja'an-da nuu ñayiu ka
kutnuni ini. Kua'a-n xa kototnuni koio-n
xa ja'an-da. 16 Kani ini koio-n nanda kuu
hora nataka-ro. Kunduu-ro xi'in Cristu, te
xijan kuu xa kunduu-ro ɨɨn-ro xi'in ɨnka-ro.
Xi'i-ro ndudi uva n-taxi Cristu, te xia'an-ro
xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux, xaxe'e xa
n-xatu nɨñɨ Cristu xaxe'e-ro. Ta'u dava-ro
tila xa kaxi-ro, te xia'an-ro xa n-kuta'u-ro
nuu Ianyuux, xaxe'e xa n-xia'an Cristu
yɨkɨ kuñu mee-ia, hora n-xi'í-ia xaxe'e-ro.
17 Xaxi-ro, ntdaa-ro, tila jan. Xijan kuu xa
juini kue'e-ro io, ko xaxe'e xa ka xaxi-ro

idini tila, te idini xa kuu-ro. Kuu ná kuu xa
idini yɨkɨ kuñu kuu-ro.
18 Kani ini koio ka-n. Ñayiu Israel, ka
doko-i kuñu nuu altar Ianyuux. Hora ka
xaxi-i xa n-ka doko-i, ka kunduu-i xi'in
Ianyuux, te ka kunduu-i ɨɨn-i xi'in ɨnka-i.
19 Dɨuni ñayiu ña ka jandixa Ianyuux, ñayiu
ka ndadaka'nu santu. Xini-ro xa ña ndito
santu. Xini-ro xa ɨɨn nuu kuu kuñu n-ka
doko ñayiu nuu santu, xi'in dava'a nga ɨnka
kuñu. 20 Xa'a kuu xa ja'an-da. Hora ka
doko ñayiu kuñu nuu santu, ka doko-i kuñu
jan nuu kui'na. Ña ka doko-i nuu Ianyuux
Ndito. Te ña juini-da xa kunduu koio mee-n
xi'in kui'na. 21 Ña kua'a-n xa ko'o-n ndudi
uva n-taxi Xto'o-ro Jesucristu, xi'in xa doko
ñayiu nuu kui'na. Ña kua'a-n xa kaa-n
tila n-taxi Xto'o-ro Jesucristu, xi'in xa doko
ñayiu nuu kui'na. 22 Maxku kada-ro xa
kukuedi ini Ianyuux. Yo ndaku ka mee-ia
dada mee-ro.

Kulibre-ro, ko io xa juemani-ro ñayiu

23 Kulibre-ro xa kada-ro ntdaa, ko ntdaa
xa kada-ro, io xa kada-ro xa kunduu na'i
ka-ro xi'in Cristu. Kulibre-ro, ko maxku
kada-ro xa u'u nuu ñani-ro ku'a-ro. 24 Va'a
ka xa chindee-n ñani-n ku'a-n, xa kun-
duu na'i koio ka-i xi'in Cristu, dada xa
kada-n dava'a nga xa juini mee-n. 25 Kaa-n
dava'a nga kuñu ka diko-s nuya'u. Ña
ndoñu'u xa kajan tnu'u-n-sɨ nux kuu kuñu
n-ka doko ñayiu nuu santu. 26 N-kidava'a
Ianyuux ñuñayiu, te n-kidava'a-ia ntdaa xa
io ñuñayiu. Kuenda mee-ia kuu.
27 Nux ja'an ña'a ɨɨn ñayiu ña jandixa
Cristu, xa kaa-n xi'in-i, te vatuka. Nux
juini-n xa jɨ'ɨn-n, juan na'i-n, te kaa-n
dava'a nga xa taxi-i. Ña ndoñu'u xa kajan
tnu'u-n nux xa xaa-n kuu xa n-ka doko
ñayiu nuu santu. 28 Ko nux ja'an ɨɨn ñayiu
nukoo ijan xa xaa-n kuñu n-ka doko ñayiu
nuu santu, te maxku kaxi ka-n. Xaxe'e seyɨɨ
a ñadɨ'ɨ du'a n-ja'an, te maxku kaxi ka-n.
Maxku kada mee-n xa tekuechi ña'a anu
mee-i. 29 Kulibre mee-n xa kaa-n, ko hora
ijan nux kaa-n, du'a kada-n xa u'u nuu ɨnka
ñayiu. Xijan kuu xa maxku kaxi ka-n.

Nux ka ja'an-n: "¿Nakuenda du'a kuu?",
te ja'an-da xa kulibre mee-da, ko ma jue-
joon-da xa ndadandaa ña'a ñani-da ku'a-da
ta xee ka xa kutuu libre-i. 30 Xi'in xa
xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu Ianyuux,
xaxi-da. Ma juejoon-da xa ja'an u'u ña'a ni
ɨɨn ñayiu, xaxe'e xa xaxi-da. 31 Xijan kuu xa,
dava'a nga xa kaa-n, o dava'a nga xa ko'o-n,
kaa-n te ko'o-n, xa kada-n xa na koo koio
ñayiu xañu'u nuu Ianyuux. Dava'a nga xa
kada koio-n, kada koio-n xa na juña'a ntdaa
ñayiu xa n-kuta'u-i nuu Ianyuux. 32 Maxku
kada koio mee-n xa ndua ni ɨɨn ñayiu xa
kada-i kuechi. Ni ñayiu ka kuu ñayiu Israel,
ni ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel, ni ñani-n
ku'a-n, ñayiu ka jandixa Cristu. 33 Kada koio
mee-n ná kida mee-da. Ntdaa xa kida-da,
kida-da xa chindee-da ntdaa ñayiu, xa na
jandixa koio mee-i Cristu. Ñatu kidatniu-da
xa ni'i mee-da. Kidatniu-da xa ni'i koio
mee-i, xa dakaku ña'a Cristu, xa ma kuú-i
xi'in kuechi-i.

11

1 Kada koio mee-n ná kida mee-da, chi
kida mee-da ná n-kida Cristu.

Ñadɨ'ɨ ka jandixa Cristu, ¿nax io xa kada
koio-ña?
2 Tna ini-da xa ka naja'an ña'a-n. Tna
ini-da xa ka jandixa na'i-n ntdaa tnu'u
n-ja'an-da nuu-n. 3 Ko io ɨnka xa juini-da xa
kutnuni ini koio-n. Juini-da xa kutnuni ini
koio-n xa taxnuni Cristu nuu ɨɨn ɨɨn seyɨɨ,
te ka taxnuni seyɨɨ nuu ñadɨ'ɨ-s, te taxnuni
Ianyuux nuu Cristu. 4 Ɨɨn seyɨɨ, maxku
ju'un-s lelu-s hora xijan ta'u-s nuu Ianyuux.
Maxku ju'un-s lelu-s hora xian tnu'u-s
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Nux dada'u
ɨɨn seyɨɨ dɨkɨ-s, du'a ña io-s xañu'u dɨkɨ-s,
chi dande'a-s ñayiu xa ɨɨn nuu kuu mee-s
xi'in ñadɨ'ɨ. 5 Ko ñadɨ'ɨ, nux ma dada'u-ña
dɨkɨ-ña, du'a ña io-ña xañu'u dɨkɨ-ña. Dan-
de'a-ña ñayiu xa ɨɨn nuu kuu mee-ña xi'in
ñadɨ'ɨ ña tuu na idi dɨkɨ, ñadɨ'ɨ kida ná
ka kida seyɨɨ, ñadɨ'ɨ ka kida xa u'u. Xijan
kuu xa, na dada'u koio ñadɨ'ɨ dɨkɨ-ña, hora
xijan ta'u-ña nuu Ianyuux o xian tnu'u-ña
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. 6 Nux juini-ña xa
kada-ña ná ka kida seyɨɨ, nux ña juini-ña
xa dada'u-ña dɨkɨ-ña, te na dete-ña dɨkɨ-ña.
Ko nux kujanuu-ña xa dete-ña dɨkɨ-ña, xa
ma tuu na idi dɨkɨ-ña koo, te io xa kada-ña
ná ka kida ñadɨ'ɨ, io xa dada'u-ña dɨkɨ-ña.
7 Maxku dada'u koio seyɨɨ dɨkɨ-s. Chi ná
kuu Ianyuux, da kuu seyɨɨ. N-kidava'a-ia-s
xa taxnuni-s. Ko ña n-kidava'a-ia ñadɨ'ɨ xa
taxnuni-ña. N-kidava'a-ia ñadɨ'ɨ xa chindee
koio-ña yɨɨ-ña. 8 Chi na n-kidava'a Ianyuux
seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ, ditna ka n-kidava'a-ia
seyɨɨ. Ijan dada, xi'in ɨɨn yɨkɨ na'a seyɨɨ,

n-kidava'a-ia ñadɨ'ɨ. 9 Chi ña n-kidava'a-ia
seyɨɨ xaxe'e ñadɨ'ɨ. N-kidava'a-ia ñadɨ'ɨ xax-
e'e seyɨɨ. 10 Xijan kuu xa vatuka xa dada'u
ñadɨ'ɨ dɨkɨ-ña. Du'a dande'a-ña ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux, xa Ianyuux
xi'in yɨɨ-ña taxnuni nuu-ña. 11 Ko ñadɨ'ɨ
xi'in seyɨɨ, nduu-s ka kunduu xi'in Xto'o-ro
Jesucristu. Ndoñu'u ñadɨ'ɨ seyɨɨ, te ndoñu'u
seyɨɨ ñadɨ'ɨ. 12 Na n-kidava'a Ianyuux ñadɨ'ɨ,
n-kidava'a-ia-ña xi'in yɨkɨ na'a seyɨɨ, ko
vitna kida-ia xa ñadɨ'ɨ xajan seyɨɨ. Ianyuux
kuu Ia n-kidava'a nduu-s.
13 Kototnuni koio mee-n tnu'u ya'a.
¿Vatuka xa ña dada'u ñadɨ'ɨ dɨkɨ-ña, hora
xijan ta'u-ña nuu Ianyuux, a ña'a? 14 Na
n-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io, n-kida-ia
xa kujanuu seyɨɨ xa kani idi dɨkɨ-s. 15 Ko
n-kida-ia xa na kokani idi dɨkɨ ñadɨ'ɨ, chi
xadiñu-ña kuu. N-xia'an-ia idi dɨkɨ-ña
xa da'u va'a dɨkɨ-ña. 16 Ja'an-da xa xijan
xetniu-ro, ntdaa mee-ro ka kuu ñayiu
jandixa Cristu. Maxku kuxee ini koio
mee-n.

Ka ja'an-n xa ka xaxi-n ndeyu Xto'o-ro, ko ña ndaa

17 Ko io ɨnka xa ña tna ini-da. N-teku-da
xa hora nataka koio-n veñu'u, ñatu ka
chindee tna'a-n xa kunduu koio na'i ka-n
xi'in Cristu. N-teku-da xa ka kida tna'a-n
xa u'u. 18 Juini ka nataka-n xa ndadaka'nu
koio-n Ianyuux, ko ñatu ka kida ɨɨn nuu-n,
chi jantna'a tnu'u-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n.
N-teku-da xa dava-n ka kida ɨɨn xa kida-n,
te dava ka-n ka kida ɨnka xa kida-n. Te dava
tnu'u n-teku-da, jandixa-da. 19 Ka xa'nde
tna'a-n, xa dande'a tna'a-n jundu ka kuu
se ndaa kunduu xi'in Cristu. 20 Juini ka
nataka-n, te ka ja'an-n xa ka xaxi-n ndeyu
Xto'o-ro Jesucristu, ko ña ndaa. 21 N-teku-da
xa ka xaxi ɨɨn ɨɨn-n ndeyu xne'e mee-n,
te ñatu dakexio nuu tna'a-n. Na ya'a xa
n-ka xaxi-n, te dava-n ña n-ka xaxi-n, te
dava-n diko n-ka xini-n. 22 ¡Ay! ¿Ña tuu
na ve'e-n, nuu kaa-n nuu ko'o-n? Ñatu
ndaxio-n xañu'u nuu Ianyuux, ni nuu ñayiu
ka jandixa-ia. Ka xia'an-n xa januu nuu
ñani-n ku'a-n ka kunda'u. ¿Nax io xa
ja'an-da nuu-n? Ja'an-da xa ña tna ini-da,
ja'an-da xa ka kida mee-n xa u'u.

Ndeyu Xto'o-ro Jesucristu
(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

23 Chi nani n-dakua'a ña'a Xto'o-ro
Jesús mee-da, dani n-dakua'a ña'a mee-da
mee-n. N-ja'an-da nax n-kuu xakuaa ijan,
hora n-diko Judas Iscariote Xto'o-ro Jesús
nuu se n-ka xa'ni ña'a. N-ja'an-da xa
xakuaa ijan, n-tnɨɨ Xto'o-ro Jesús tila. 24 Na
n-xia'an-ia xa n-kuta'u-ia nuu Ianyuux,
n-ta'u dava-ia tila, te n-ja'an-ia: "Tnɨɨ
koio, te kaa-n. Xa'a kuu yɨkɨ kuñu mee-r.
Juejoon-r xa ka'ni ña'a koio-s mee-r,
xaxe'e mee-n. Kax koio tila ya, te du'a ku
naja'an ña'a koio-n mee-r." 25 Na n-ya'a xa
n-xaxdini-ia xi'in se dakua'a-ia, n-tnɨɨ-ia ɨɨn
taxa ñu'u ndudi uva, te n-ja'an-ia: "Ndudi
uva ya'a kuu nɨñɨ mee-r. Xa kuú mee-r
xaxe'e mee-n, kuu xa ndone'e Ianyuux ɨɨn
tratu xee. Ko'o koio ndudi uva ya'a, te
du'a ku naja'an ña'a koio-n mee-r." 26 Xijan
kuu xa ntna vuelta kax koio-n tila ya'a te
ko'o koio-n ndudi uva ya'a, du'a dande'a
koio-n ñayiu xa n-xi'í Xto'o-ro Jesucristu
xaxe'e-ro. Xijan kuu xa, ku kada na'i koio-n
xa'a, nde na ndixi mee-ia.

Io xa koo koio-n xañu'u hora xaa-n ndeyu Xto'o-ro

27 Xijan kuu xa koo koio-n cuedado,
xa xandaa kuu xa xndaxio-n xañu'u nuu
Xto'o-ro Jesús, hora xaa-n tila ya'a te xi'in
ndudi uva ya'a. Maxku kada koio ka-n
xa u'u nuu tila kuu yɨkɨ kuñu Xto'o-ro,
maxku kada koio ka-n xa u'u nuu ndudi uva
kuu nɨñɨ Xto'o-ro. 28 Kototnuni mee-n, ɨɨn
ɨɨn-n. Dada kua'a-n xa kaa-n tila ya'a te
ko'o-n ndudi uva ya'a. 29 Xijan kuu xa, io
xa kutnuni ini koio-n nax kuu xa kida-n,
io xa koo koio-n cuedado xa koo-n xañu'u
nuu Xto'o-ro Jesucristu, hora xaa-n tila ya'a
te xi'i-n ndudi uva ya'a. Nux ña ndaxio-n
xañu'u nuu mee-ia, te koo xa kada u'u ña'a
Ianyuux mee-n. 30 Xijan kuu xa, dava-n ka
kuita vitna, te dava-n ka ku'u. Te dava-n xá
n-ka xi'í. Du'a kida u'u ña'a Ianyuux mee-n.
31 Nux va'a na kototnuni-ro mee-ro, te ma
ndoñu'u xa kada u'u ña'a Ianyuux. 32 Chi na
kida u'u ña'a Ianyuux mee-ro, kuu ná kuu
xa kida u'u ɨɨn seyɨɨ da'ya yɨɨ-s xemani ka-s.
Kida u'u ña'a-ia mee-ro vitna, xa maxku
ndada u'u ña'a-ia mee-ro, hora ndada u'u-ia
ñayiu ña ka jandixa mee-ia.

33 Ñani-da ku'a-da, hora nataka koio-n
xa kaa-n ndeyu Xto'o-ro Jesús, io xa kun-
detu tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. 34 Nux ña
kua'a-n xa kundetu tna'a-n, kaa-n te ko'o-n
ve'e mee-n. Nux juini-n xa nataka koio-n,
nataka va'a koio-n. Maxku kada koio-n xa

io xa kada u'u ña'a ka Ianyuux. Te nux io
ɨnka xa ka juini-n xa kajan tnu'u koio-n, te
ja'an ka-ro hora xee-da ñuu-n.

12

Xa taxi Espíritu Ianyuux nuu ɨin ɨin-ro

1 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kutnuni
ini koio-n nanda kidatniu Espíritu Ianyuux
anu-ro, juini-da xa kutnuni ini koio-n nax
taxi Espíritu Ianyuux nuu ɨin ɨin-ro.
2 Va'a xini-n nanda n-ka kida-n, antecas
xa jandixa-n Jesucristu. N-ka jandixa-n
santu ña ndito. 3 Vitna, juini-da xa kutnuni
ini va'a koio-n. Nux kui'a kakune'e ɨin
ñayiu Jesús, te du'a xini-ro xa ña kidatniu
Espíritu Ianyuux anu-i. Nux ja'an ɨin ñayiu
xa Jesús kuu Xto'o-i, te du'a xini-ro xa
kidatniu Espíritu Ianyuux anu-i.
4 Io idini Espíritu Ianyuux. Io ɨin xa
xia'an-ia nuu ɨin ñayiu, te ɨnka xa xia'an-ia
nuu ɨnka ñayiu, ko mee-ia kuu idini. 5 Io
idini Xto'o-ro Jesús. Io ɨin xa kida ɨin ñayiu,
te ɨnka xa kida ɨnka ñayiu, ko ñayiu ka
xinokuechi nuu Xto'o-ro Jesús ka kuu-ro,
ntdaa-ro. 6 Idini Ianyuux io. Ntdaa xa
kida-ro, kuu xaxe'e xa kidatniu Ianyuux
anu-ro. Ntdaa-ro, kidatniu-ia anu-ro, ko
xa kidatniu-ia anu-ro, ɨin ɨin-ro, ña ka kuu
ɨin nuu. 7 Xi'in xa taxi-ia ɨin ɨin-ro, dan-
de'a ña'a Espíritu Ianyuux xa kidatniu-ia
anu-ro. Kidatniu-ia anu-ro, xa chindee
tna'a-ro, ɨin-ro xi'in ɨnka-ro. 8 Nuu ɨin-ro,
kida Espíritu Ianyuux xa va'a kutnuni ini-s
xa kuu xandaa. Kutnuni ini mee-s xa
ja'an-s nuu mee-ro, te du'a chindee ña'a-s
ntdaa-ro. Ɨnka-ro kuu se tu'a va'a. Kida Es-
píritu Ianyuux xa tu'a va'a-s, te ja'an-s nuu
mee-ro, te du'a chindee ña'a-s ntdaa-ro.
9 Nuu ɨnka-ro, kida Espíritu Ianyuux xa io-s
confianza ka'nu nuu Ianyuux, xa kua'a-s
xa kajan-s dava'a nga xa ndoñu'u-ro. Nuu
ɨnka ñani-ro ku'a-ro, kida Espíritu Ianyuux
xa kua'a-s xa ndadava'a-s ñayiu ku'u.
10 Nuu ɨnka-ro, kida Espíritu Ianyuux xa
kua'a-s xa kada-s milagru, ná kida mee-ia.
Nuu ɨnka ñani-ro ku'a-ro, xia'an Espíritu
Ianyuux tnu'u Ianyuux, xa juña tnu'u
ñani-ro ku'a-ro nuu ñayiu. Te io ɨnka
ñani-ro ku'a-ro kuu tna'a xi'in-ro. Hora
kidatniu kui'na xa danda'u ña'a-i mee-ro,
te kida Espíritu Ianyuux xa kutnuni ini
ñani-ro ku'a-ro xa du'a kuu, te du'a ka
chindee ña'a-s ntdaa-ro. Kida Espíritu
Ianyuux xa ɨnka-ro kua'a xa ja'an-s tnu'u
xee, tnu'u Espíritu Ianyuux. Te kida Es-
píritu Ianyuux xa ɨnka-ro kua'a xa dandee-s
tnu'u jan. 11 Ko idini Espíritu Ianyuux io.
Kidatniu-ia anu-ro, te taxi-ia dava'a nga xa
juini mee-ia nuu ɨin ɨin-ro.

Idini yɨkɨ kuñu kuu-ro xi'in Cristu

12 Kani ini koio-n nanda kuu yɨkɨ kuñu-ro.
Io nda'a-ro, xe'e-ro, dɨkɨ-ro, ko ntdaa
xa'a kuu idini yɨkɨ kuñu-ro. Dani Cristu
tuku. Xaxe'e xa kunduu-ro, ntdaa-ro, xi'in
mee-ia, te kuu ná kuu xa idini yɨkɨ kuñu
kuu-ro xi'in-ia. 13 Dava-ro ka kuu ñayiu
Israel, te dava-ro ka kuu ñayiu ña ka kuu
ñayiu Israel. Dava-ro ka kuu ñayiu ki-
datniu du'a nuu ɨnka ñayiu, te dava-ro
ka kuu ñayiu xtuu libre. Ko idini xa
kuu-ro. Na n-ka xendute-ro, n-ka tnɨɨ-ro
Espíritu Ianyuux, te n-kida mee-ia xa idini
xa kuu-ro.
14 Ñadu idini xa kuu yɨkɨ kuñu-ro, chi
kue'e xa kuu. 15 Na kani ini-ro nax koo, nux
kukuedi ini xe'e-ro nuu nda'a-ro. "Xax-
e'e xa ña kuu-r nda'a, ñatu xiniñu'u-r",
kachi-i. Juini du'a xani ini-i, ko xa ja'an-i
ña kuu xandaa. 16 Na kani ini-ro nax koo,
nux kukuedi ini do'o nuu nduchi nuu-ro.
"Xaxe'e xa ña kuu-r nduchi nuu, ñatu
xiniñu'u-r", kachi-i. Juini du'a xani ini-i,
ko xa ja'an-i ña kuu xandaa. 17 Nux nduchi
nuu-ro n-kuu yɨkɨ kuñu-ro, te, ¿nanda
kuu xa teku-ro? Nux do'o-ro n-kuu yɨkɨ
kuñu-ro, te, ¿nanda kuu xa xen ditni-ro?
18 N-kidava'a Ianyuux yɨkɨ kuñu-ro. Ɨin ɨin
xa io-ro, n-kida tu'a-ia, xa ku kuu-i, ntdaa-i,
idini yɨkɨ kuñu-ro. Du'a n-juini Ianyuux, te
du'a n-kida-ia. 19 Nux n-kidava'a-ia nda'a
ni-ro n-kuu, te ma ku kuu yɨkɨ kuñu-ro.
Nux n-kidava'a-ia nduchi nuu ni-ro n-kuu,
te ma ku kuu yɨkɨ kuñu-ro. 20 Xijan kuu
xa, n-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io yɨkɨ
kuñu-ro. Ko juini io kue'e xa io-ro, ko idini
yɨkɨ kuñu-ro kuu.
21 Te nduchi nuu-ro, ña kua'a-i xa ja'an-i
nuu nda'a-ro: "Ña ndoñu'u ña'a-r." Te
dɨkɨ-ro, ña kua'a-i xa ja'an-i nuu xe'e-ro:
"Ña ndoñu'u ña'a-r." 22 Io ɨin uu xa io yɨkɨ
kuñu-ro, xa tu ini-ro xa ñatu xiniñu'u, ko
xijan kue'e ka ndoñu'u ka-ro. 23 Io ɨnka xa
io yɨkɨ kuñu-ro, xa xani ini-ro xa ña vili
kaa, te ɨnka io xa juini-ro xa dada'u-ro. Ko
nuu xa'a, io-ro kue'e ka xañu'u, te dada'u
va'a-ro hora ndixi-ro da'ma-ro. 24 Te io
kue'e ɨnka xa io yɨkɨ kuñu-ro, xa ña ndoñu'u

xa dada'u-ro. Du'a n-kidava'a Ianyuux yɨkɨ
kuñu-ro, te du'a n-kida-ia xa koo-ro kue'e
ka xañu'u nuu xa xani ini-ro xa ña vili
kaa. [25] Chi ña n-juini-ia xa jantna'a koio-i.
N-juini-ia xa chindee tna'a-i, ntdaa-i. [26] Nux
kue'e vida ya'a nda'a-ro, do'o-ro, te du'a
kuu xa kue'e vida ya'a ntdaa xa io yɨkɨ
kuñu-ro. Nux koo-ro xañu'u nuu ɨɨn xa io
yɨkɨ kuñu-ro, te du'a kuvete koio ntdaa xa
io yɨkɨ kuñu-ro.

[27] Te mee-n ka kuu yɨkɨ kuñu Cristu. Juini
kue'e-n io, ko ka kuu-n idini yɨkɨ kuñu-ia.
[28] Nuu ɨɨn ɨɨn-n, xá n-taxi Ianyuux tniu
mee-n. N-ja'an ña'a-ia mee-n, xa ku kuu
koio-n ñayiu ka jandixa Cristu. Ditna ka,
n-kaxí-ia se ka kuu se n-tunda'a Jesucristu.
Dada, se ka xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Te dada, se ka dakua'a tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. N-kida-ia xa ɨnka-n ka kida mi-
lagru, te ɨnka-n ka kua'a-n xa ndadava'a-n
ñayiu ku'u. N-kida-ia xa ɨnka-n ka chindee
ñayiu ndoñu'u, te ɨnka-n ka ta'u tniu nuu
ñayiu. Te n-kida-ia xa ɨnka-n ka ja'an tnu'u
xee n-taxi Espíritu Ianyuux. [29] Ña ntdaa-n
ka kuu se n-tunda'a ña'a-ia. Ña ntdaa-n ka
kuu se xian tnu'u tnu'u-ia nuu ñayiu. Ña
ntdaa-n ka kuu se dakua'a tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu. Ña ntdaa-n ka kida milagru.
[30] Ña ntdaa-n ndadava'a ñayiu ku'u. Ña
ntdaa-n kua'a-n xa ja'an tnu'u xee, te ña
ntdaa-n kua'a xa dandee-n tnu'u xee. [31] Ko
io xa kajan koio-n, xa tnɨɨ koio-n xa va'a
ka. Te dande'a ña'a-da ɨɨn xa kuu xa va'a
ka dada ntdaa xa'a.

13

Xa vii xa va'a ka kuu xa xemani-ro Ianyuux xi'in ñayiu

[1] Xa kuu xa va'a ka kuu xa xemani-ro
Ianyuux te xemani-ro ñayiu. Nux kua'a-da
xa ja'an-da ntdaa tnu'u ka ja'an ñayiu,
xi'in nde tnu'u ka ja'an ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux, ko ñatu xemani-da
ñayiu, te xijan kuu xa ñatu xiniñu'u tnu'u
ja'an-da. Nux ña xemani-da ñayiu, te du'a
kuu-da ná kuu ɨɨn xa kupaa ni, kuu-da ná
kuu ɨɨn kaa ña kande va'a. [2] Nux xian
tnu'u-da tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ko ña
xemani-da-i, te du'a ñatu ya'u-da ni ɨɨn.
Nux ka'u-da tnu'u Ianyuux, nde kutnuni
ini-da ntdaa xa n-dande'a ña'a-ia mee-ro,
ko ñatu xiniñu'u-da ni ita'u, nux ña xe-
mani-da ñayiu. Nux io-da kue'e confianza
nuu Ianyuux, nde xa kua'a-da xa kajan-da
nuu-ia xa dakanda-ia yuku te najantuu-ia
yuku ɨnka lado, ko ña ya'u-da ni ɨɨn, nux
ña xemani-da ñayiu. [3] Nuxa xia'an nga-da
ntdaa xaxii-da ñayiu kunda'u, ko ña xe-
mani-da-i, te du'a ña kida-da ni ɨɨn xava'a.
Nux juña'a-da mee-da, xa teñu'u ña'a koio
ñayiu nde ka'ni ña'a-i, ko ña xemani-da
ñayiu, te du'a koo xa ña n-kida-da ni ɨɨn xa
kuu xava'a.

[4] Ɨɨn seyɨɨ xemani ñayiu, io-s pacencia
nuu-i. Se va'a kuu-s, te chindee-s nt-
daa ñayiu. Ña kukuedi ini mee-s ntdaa
xa io. [5] Xemani-s ntdaa ñayiu, ña kui'a
ja'an-s, ña kui'a kuu-s. Ñatu ja'an-s xa
io xa kada-ro xa juini mee-s. Ñatu kiti
ini-s nuu ñayiu, ña kuu-s se kunde'e nuu
ñayiu. Ña kida kuenda-s xa u'u ka kida ña'a
ñayiu. [6] Xemani-s ntdaa ñayiu. Kuko'yo
ini-s hora ka kida-i xa u'u, te kuvete-s hora
ka jandixa-i xa kuu xandaa. [7] Xemani-s
ñayiu. Ña jan tnu'u-s kuechi-i. Io-s confi-
anza nuu-i, jandixa-s xa kada-i xava'a. Nux
io xa kue'e vida ya'a mee-s xaxe'e mee-i,
du'a kada-s, te taxkanu ini na'i ka-s-yɨ.

[8] Xemani-s ñayiu. Nde ma jɨn ndɨ'ɨ xa xe-
mani-s-yɨ. Vax ndɨ'ɨ xa xian tnu'u-ro tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu. Vax ndɨ'ɨ xa ja'an-ro
tnu'u xee, tnu'u taxi Espíritu Ianyuux. Vax
ndɨ'ɨ xa ka'u-ro tnu'u Ianyuux, xa kutnuni
ini-ro xa n-dande'a ña'a-ia. Ko nuncas ma
jɨn ndɨ'ɨ xa xemani-ro Ianyuux xi'in ñayiu.
[9] Vitna kutnuni ini-ro ita'u ni. Te juini xian
tnu'u-ro tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ko ta
kutnuni ini ka-ro ntdaa xa ja'an-ia. [10] Ko na
koo xa daxinokava Ianyuux ntdaa xa kida-ia
ñuñayiu, te ndixi Xto'o-ro Jesús, te hora
ijan va'a kutnuni ini-ro.

[11] Na luchi-da, n-xo ja'an-da ná ja'an
ɨɨn seluchi. N-xo xani ini-da ná xani ini
sekuechi, te n-xo kutnuni ini-da ná kut-
nuni ini sekuechi. Ko na n-xa'nu-da, te
n-dandoo-da xa xani ini sekuechi. [12] Vitna
ña kutnuni va'a ini-ro, kuu ná kuu xa
nde'a-ro nuu spejo. Ɨɨn kɨu, kutnuni va'a
ini-ro, chi jini-ro Ianyuux nuu xi'in nuu.
Vitna, ita'u ni xini-ro-ia. Kɨu ijan, jini
va'a-ro mee-ia, ná xini ña'a mee-ia mee-ro.
[13] Xijan kuu xa, vitna jandixa-ro Ianyuux,
io-ro confianza nuu-ia xa ntdaa xa kida
ña'a-ia kuu xava'a, te xemani-ro mee-ia
xi'in ñayiu. Ndruni xa'a io, te nuncas ma jɨn

ndɨ'ɨ. Ko xa vii xa va'a ka, kuu xa xemani-ro
Ianyuux te xemani-ro ñayiu.

14

Tnu'u xee taxi Espíritu Ianyuux

1 Io xa kukajan ini koio-n xa juemani-n
Ianyuux xi'in ñayiu. Dɨuni io xa kukajan
ini koio-n xa tnɨɨ koio-n xa taxi Espíritu
Ianyuux. Te io xa yo kukajan ini koio-n
xa tnɨɨ koio-n tnu'u Ianyuux, xa juña tnu'u
koio-n tnu'u-ia nuu ñayiu. 2 Hora ka ja'an-n
tnu'u xee n-taxi Espíritu Ianyuux, du'a
ka ja'an-n nuu Ianyuux. Ñatu ka ja'an-n
nuu ñayiu, chi ña ka kutnuni ini ñayiu
tnu'u ka ja'an-n. Xi'in Espíritu Ianyuux,
ka ja'an-n xa kuu xa na'i. 3 Ko nux juña
tnu'u koio-n tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
du'a chindee va'a-n-yɨ. Dakua'a-n-yɨ, te
chindee-n-yɨ xa kundee ini-i xa jandixa na'i
ka-i Xto'o-ro Jesucristu, te xia'an-n tnu'u
kanu ini nuu-i. 4 Ɨɨn seyɨɨ, nux ja'an-s tnu'u
xee, du'a chindee-s meni mee-s. Ko nux
juña tnu'u-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, du'a
chindee-s ñani-s ku'a-s tuku.
5 Vatuka xa ja'an koio-n, ntdaa-n, tnu'u
xee taxi Espíritu Ianyuux, ko va'a ka xa
juña tnu'u koio-n tnu'u Ianyuux nuu ñayiu.
Ya'u ka se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu, dada se ja'an ni tnu'u xee xi-
a'an Espíritu Ianyuux. Ko nux ja'an-s
tnu'u xee-s te dada dandee-s tnu'u jan, te
vatuka, chi du'a chindee-s ntdaa ñayiu ka
jandixa Cristu. 6 Ñani-da ku'a-da, nux vitna
naxee-da ñuu-n, te ja'an-da tnu'u xee-da,
te, ¿nax xiniñu'u? Ko nux dakua'a ña'a-da
te vatuka. Dakua'a ña'a-da ɨɨn xa n-dande'a
ña'a Ianyuux mee-da. O dakua'a ña'a-da
ɨɨn xa tu'a va'a mee-da. O kachitnu'u-da
tnu'u Ianyuux nuu-n. Ntdaa xa'a, chindee
ña'a-da mee-n.
7 Kani ini koio-n ná kuu ɨɨn flauta, ɨɨn
yolii. Juini ña ndito-tnu, ko kande-tnu.
Ko nux ma tɨu ɨɨn seyɨɨ flauta, o nux ma
dakande ɨɨn seyɨɨ yolii, te, ¿nanda koo xa vili
kande-tnu xa kunini-ro? 8 Dɨuni trompeta.
Nux ma danda'i xee ɨɨn seyɨɨ trompeta,
te, ¿nanda kada tu'a koio seyɨɨ xa dada'an
koio-s ñuu-s? 9 Mee-n tuku. Nux ja'an
koio-n tnu'u xee n-taxi Espíritu Ianyuux,
ko ma dandee koio-n tnu'u jan, te, ¿nanda
kutnuni ini koio ñayiu nax ka ja'an-n? Du'a
ñatu xiniñu'u tnu'u-n. 10 Nuu dɨɨn tnu'u ka
ja'an ñayiu ñuñayiu. Tuku ka ja'an ñayiu,
ɨɨn ɨɨn ñuu. Ko juini kue'e tnu'u io, ko va'a
kutnuni ini ñayiu ɨɨn ɨɨn ñuu, hora ja'an ɨɨn
seyɨɨ xa kuu tnu'u mee-i. 11 ¿Ko nax koo, nux
ña kutnuni ini-da tnu'u ja'an ɨɨn seyɨɨ? Du'a
kuu mee-da se ña ja'an va'a nuu mee-s, te
du'a kuu mee-s se ña ja'an va'a nuu mee-da.
12 Mee-n tuku. Ka kukajan ini-n xa tnɨɨ-n
xa taxi Espíritu Ianyuux. Vatuka. Ko va'a
ka xa kukajan ini-n xa tnɨɨ-n xa kua'a-n xa
chindee-n ñayiu ka jandixa Cristu.
13 Xijan kuu xa, nux ja'an-n tnu'u xee
n-taxi Espíritu Ianyuux, io xa kajan ta'u-n
nuu Ianyuux, xa na kada-ia xa dandee-n
tnu'u xee-n nuu ñayiu. 14 Nux xijan ta'u-da
tnu'u xee-da, du'a xijan ta'u-da xi'in anu
ni-da, ko ña xani ini va'a-da tnu'u ja'an-da.
15 Xijan kuu xa, ¿nax koo?, ¿nax io xa
kada-da? Kajan ta'u-da xi'in anu-da, ko
dɨuni kani ini va'a-da hora kajan ta'u-da.
Kata-da xi'in anu-da, ko dɨuni kani ini
va'a-da hora kata-da. 16 Nux kajan ta'u-n
xi'in anu ni-n, te, ¿nanda kua'a xa kajan
ta'u ɨnka ñayiu xi'in-n? Hora xia'an-n xa
n-kuta'u-n nuu Ianyuux, te ña kua'a-i xa
ja'an-i: "¡Du'a na koo!", chi ña kutnuni
ini-i tnu'u ja'an-n. 17 Xandaa kuu xa va'a
xia'an-n xa n-kuta'u-n nuu Ianyuux, ko
ñatu chindee-n ñani-n ku'a-n. 18 Na ku-
ta'u-da Ianyuux xa ja'an-da tnu'u xee-da
n-taxi Espíritu Ianyuux. Kue'e ka ja'an
mee-da dada ntdaa mee-n. 19 Ko hora
ja'an-da nuu ñayiu ka jandixa Jesucristu,
juini-da xa dakua'a-da-i. Juini-da xa kani
ini-da, te ja'an-da o'on ni tnu'u, te du'a
chindee-da ñayiu ka jandixa Jesucristu,
dada xa ja'an-da uxi mil tnu'u xee-da, te
du'a kuu xa ma chindee-da-i ni ita'u.
20 Ñani-da ku'a-da, maxku kani ini koio
ka-n ná ka xani ini sekuechi. Ko vatuka
xa ku kuu koio mee-n ná kuu seyɨjɨn, xa
maxku kada koio ka-n xa u'u. Ko hora
kani ini-n, io xa kani ini va'a-n, ná ka xani
ini sexa'nu. 21 Ja'an tnu'u Ianyuux: "Tnu'u
xee ja'an-da nuu ñayiu ya'a, ja'an-da tnu'u
seto'o nuu-i, ko dani ña ka chinuu-i tnu'u
ja'an-da nuu-i." 22 Xijan kuu xa, xa kida
Espíritu Ianyuux xa ja'an-n tnu'u xee-n
n-taxi-ia, kuu xa kida-ia ɨɨn milagru nuu
ñayiu ña ka jandixa Jesucristu. Te xa kida-ia
xa xian tnu'u-n tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
kuu xa kida-ia ɨɨn milagru nuu ñayiu ka
jandixa Jesucristu. Nuu ñayiu ka jandixa-ia,
kida-ia ɨɨn. Nuu ñayiu ña ka jandixa-ia,

kida-ia ɨnka. [23] Kani ini koio-n. Nux
nataka-n ntdaa-n, te ja'an-n ntdaa-n tnu'u
xee n-taxi Espíritu Ianyuux, te ijan kɨu
ɨɨn ñayiu ta tnɨɨ ka tnu'u xee, o ñayiu ña
jandixa Jesucristu, te, ¿nax koo? Ja'an
ñayiu jan xa n-ka nduloko-n. [24] Ko nux juña
tnu'u-n, ntdaa-n, tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
te ijan kɨu ɨɨn ñayiu ta tnɨɨ ka tnu'u xee,
o ɨɨn ñayiu ña jandixa Jesucristu, te, ¿nax
koo? Xi'in tnu'u-n, koo xa kada-n ntdaa-n
xa kutnuni ini ñayiu jan xa kuu mee-i ñayiu
kida xa u'u. [25] Dande'a Espíritu Ianyuux
xa na'i io anu-i, te nujuiin ndeyu-i nuu
Ianyuux xa koo-i xañu'u nuu-ia, te ja'an
ndaa-i xa xandaa kuu xa tuu Ianyuux me'ñu
mee-n.

Maxku kada koio ka-n pletu

[26] Ñani-da ku'a-da, xijan kuu xa, ¿nax
koo? Hora nataka koio-n, io xa chindee
tna'a koio-n xa jandixa ka-n, ntdaa-n,
Jesucristu. Kata koio-n alabanza nuu
Ianyuux. Dakua'a tna'a koio-n. Juña tnu'u
tna'a-n nax n-dande'a ña'a Ianyuux mee-n.
Ja'an-n tnu'u xee n-taxi Espíritu Ianyuux,
te dandee-n tnu'u jan nuu ñani-n ku'a-n.
Ko ntdaa xa kada koio-n, ɨɨn ɨɨn-n, io xa
kada-n xa chindee tna'a-n xa jandixa ka-n,
ntdaa-n, Jesucristu. [27] Nux ja'an-n tnu'u xee
n-taxi Espíritu Ianyuux, diko ni uu uni ni
ja'an-n. Ditna ka ɨɨn-n, te dada ɨnka-n. Te
io xa dandee ɨɨn ñani-n ɨɨn ku'a-n tnu'u-n
nuu ntdaa ñayiu nataka ijan. [28] Nux ña
yoo ɨɨn ñayiu kua'a xa dandee-i tnu'u-n,
te maxku ja'an-n tnu'u xee hora nataka
ñayiu ka jandixa Jesucristu. Vatuka xa na'i
ja'an-n tnu'u xee anu mee-n xi'in Ianyuux.
[29] Dɨuni na ja'an uu uni ni se ka xian tnu'u
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Te na ja'an dava
ka ñani-n ku'a-n nux ja'an-s tnu'u Ianyuux,
o nux kidatniu kui'na me'ñu-n, xa danda'u
ña'a-i xi'in tnu'u ja'an-s. [30] Te se kuu uu,
xi'in se kuu uni. Hora juña'a Ianyuux ɨɨn
tnu'u xa juña tnu'u mee-s nuu ñayiu, te io
xa nkoo se ja'an ki'na nuu, xa ndojuiin se
kuu uu, xa ja'an mee-s. Te dada nkoo se kuu
uu, te ndojuiin se kuu uni, xa ja'an mee-s.
[31] Nux du'a kada koio-n, te kua'a xa ja'an-n,
ntdaa-n, tnu'u Ianyuux n-ka tnɨɨ-n. Ditna
ka ɨɨn-n, te dada ɨnka-n. Du'a dakua'a-n
ntdaa-n, te tnɨɨ-n ntdaa-n tnu'u kanu ini.
[32] Chi kua'a-n, ntdaa-n, xa kada maxu-n,
hora kua'a xa ja'an-n, te hora ma kua'a xa
ja'an-n. [33] Chi nuncas ma kada Ianyuux xa
koo pletu me'ñu mee-n, ni ma kada-ia xa
uu uni-n juña tnu'u tnu'u-ia nuu ñayiu idini
vuelta.

Io xa kada koio mee-n, ná ka kida ñayiu
ka jandixa Jesucristu ntdaa ñuu. Ñayiu
n-kida dɨɨn Ianyuux ka kuu-n. [34] Hora
nataka koio-n, te maxku ndatnu'u koio
ñadɨ'ɨ. Maxku juejoon koio-n xa ndatnu'u
koio-ña. Na kada koio-ña ná ja'an tnu'u
Ianyuux, na jandixa koio-ña yɨɨ-ña. [35] Nux
juini-ña xa kutnuni ini va'a ka-ña, na kajan
tnu'u-ña nuu yɨɨ-ña ve'e, chi ña kuu xa va'a
xa ndatnu'u koio ñadɨ'ɨ hora nataka koio-n.
[36] Naja'an koio-n xa ɨnka ñayiu n-ka ka-
chitnu'u tnu'u va'a Ianyuux nuu-n. Dɨuni
naja'an koio-n xa n-ka tnɨɨ ɨnka ñayiu
tnu'u-ia tuku. [37] Ka xani ini-n xa se ka xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ka kuu-n.
Ka ja'an-n xa n-ka tnɨɨ-n xa n-taxi Espíritu
Ianyuux. Nux du'a kuu, te io xa jandixa
koio-n xa xa kidava'a mee-da kuu xa ta'u
tniu Xto'o-ro nuu-n. [38] Nux ña ka juini-n
xa tnɨɨ-n tnu'u-da, ña ka kuu-n se n-ka tnɨɨ
tnu'u Ianyuux, ña ka kuu-n se n-ka tnɨɨ xa
taxi Espíritu Ianyuux.
[39] Ñani-da ku'a-da, xijan kuu xa, io xa
kukajan ini koio-n xa tnɨɨ koio-n tnu'u
Ianyuux, xa juña tnu'u koio-n tnu'u-ia nuu
ñayiu. Te maxku ja'an koio-n xa maxku
ja'an ñani-n ku'a-n tnu'u xee n-xia'an Es-
píritu Ianyuux. [40] Hora nataka koio-n, io xa
kada koio-n xa va'a, maxku kada ka-n pletu
me'ñu mee-n.

15

N-nandoto Cristu

[1] Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kutnuni ini
koio-n tnu'u va'a n-kachitnu'u-da. N-ka
tnɨɨ-n tnu'u va'a jan, te xaxe'e tnu'u
jan, ka kunduu-n xi'in Cristu. [2] Xaxe'e
xa n-ka tnɨɨ-n tnu'u va'a Jesucristu, te
n-dakaku ña'a Ianyuux mee-n, xa ma kuú
koio-n xi'in kuechi-n. Io xa kundee ini
koio-n, xa jandixa na'i ka koio-n tnu'u
n-kachitnu'u-da. ¿O kuu xa ña n-ka
jandixa-n Jesucristu a?
[3] N-ja'an-da nuu mee-n xa n-tnɨɨ mee-da.
Xa ki'na nuu, kuu xa n-xi'í Cristu xaxe'e
kuechi mee-ro. Du'a n-kida Cristu ntdaa
ná io ná jua'an tnu'u Ianyuux n-ka chi-
dotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia. [4] N-ka
kuxi ñayiu yɨkɨ kuñu ndi Jesús, te nuu uni
kɨu n-kida Ianyuux xa n-nandoto-ia. Du'a

n-ka chidotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia.
5 Na n-ya'a xa n-nandoto Cristu, te n-xini
Spedru mee-ia. Dada n-kixee Cristu nuu
se tunda'a-ia. 6 Ijan dada n-kixee-ia nuu
n-ka xo nataka o'on cientu ñani-ro ku'a-ro.
N-ka xini-s-ia, ntdaa-s. Te juini ɨɨn uu-s xá
n-ka xi'í, ko tuu na'i dava ka-s xi'in-ro nde
vitna. 7 Dada n-kixee-ia nuu Jacobo, dada
nuu ntdaa se tunda'a-ia.

8 Te dada n-kixee Cristu nuu mee-da tuku.
Ña n-xo tuu-da xi'in-ia, na n-xo tuu-ia
ñuñayiu ya'a. Ná kuu ɨɨn se kuee n-kaku
kuu mee-da. 9 Se luchi ka kuu-da nuu ntdaa
se n-tunda'a-ia. Xaxe'e xa n-kida-da kue'e
xa u'u nuu ñayiu ka jandixa Cristu, ñatu
ya'u-da xa danani ña'a-ia se tunda'a-ia.
10 Xi'in xamani-ia, n-kida Ianyuux xa kuu
mee-da ɨɨn se tunda'a Jesucristu. Te va'a
xiniñu'u xamani-ia, chi kue'e ka n-kidatniu
mee-da, dada ntdaa se n-tunda'a-ia. Ko
meni mee-da ña'a, chi xaxe'e xamani
mee-ia du'a n-kuu. 11 Xijan kuu xa, nux
ja'an mee-da, o nux ja'an koio ɨnka se
n-tunda'a-ia, ko ka ja'an-da, ntdaa-da, xa
n-nandoto Cristu. Te n-ka jandixa mee-n
tnu'u n-ka ja'an-da.

Nandoto koio ndɨyɨ

12 Nux xa ka xian tnu'u-da nuu ñayiu, kuu
xa n-kida Ianyuux xa n-nandoto Cristu, te,
¿nax kuu xa ka ja'an dava mee-n xa ña
kua'a xa nandoto yɨkɨ kuñu ndɨyɨ? 13 Nux
ña kua'a xa nandoto yɨkɨ kuñu ndɨyɨ, du'a
ña n-nandoto Cristu nda vi. 14 Nux ña
n-nandoto Cristu, te du'a ñatu xiniñu'u
xa kachitnu'u-da, te ñatu xiniñu'u xa ka
jandixa-n. 15 Nux du'a kuu, te kuu xa mee-da
ka kuu se ña n-ja'an ndaa, chi n-ka ja'an-da
xa n-kida Ianyuux xa n-nandoto Cristu.
Ko nux xandaa kuu xa ma nandoto yɨkɨ
kuñu ndɨyɨ, te du'a ña n-kida Ianyuux xa
n-nandoto Cristu. 16 Nux ma kada Ianyuux
xa nandoto koio ndɨyɨ, te nde Cristu ña
n-nandoto tuku. 17 Te nux ña ndito Cristu, te
ña ya'u ni ɨɨn xa ka jandixa-n-ia. Nux du'a
kuu, te dani xtuu-n xi'in kuechi-n. 18 Nux
du'a kuu, te ñani-ro ku'a-ro xá n-ka n-xi'í,
xá n-ka jua'an da'u ni-s andea. Juini n-ka
kunduu mee-s xi'in Cristu, ko nux ña ndito
Cristu, te du'a n-ka xi'í-s xi'in kuechi-s.
19 Nux n-dandoo-ro ntdaa xa io ñuñayiu, xa
kunduu-ro xi'in Cristu, te ña n-nandoto-ia,
te kuu mee-ro ñayiu nda'u ka dada ntdaa
ñayiu.

20 ¡Ko vitna xa n-kida Ianyuux xa
n-nandoto Cristu! Xandaa kuu xa Cristu
Jesús kuu se n-nandoto ki'na nuu, te
kutnuni ini-ro xa ñayiu n-ka xi'í, nandoto
koio-i tuku. 21 Nani n-kida Ianyuux xa kuú
koio ntdaa ñayiu, xaxe'e xa n-kida idini
seyɨɨ xa u'u, dani kada-ia xa nandoto koio
ñayiu, xaxe'e xa n-nandoto idini seyɨɨ.
22 Nani ka xi'í ntdaa ñayiu xaxe'e Adán,
dani nandoto koio ntdaa ñayiu xaxe'e
Cristu. 23 Ko ɨɨn ni ɨɨn ni. Ditna ka Cristu, te
dada ntdaa ñayiu ka kunduu xi'in-ia hora
ndixi-ia ñuñayiu. 24 Te dada daxinokava
Cristu ntdaa xa kida-ia vitna. Kada-ia xa
ma koo ka se kunxa'nu ka nuu ñayiu, ni
se taxnuni nuu ñayiu, ni se ndaku ka nuu
ñayiu. Kada-ia xa ma taxnuni ka ni ángel
nuu ñayiu, ni kui'na nuu ñayiu. Te dada
juña'a Cristu ntdaa nuu xa taxnuni mee-ia
nuu Taa-ia Ianyuux. 25 Io xa taxnuni Cristu,
nde xa kada maxu-ia ntdaa xa xini u'u
tna'a xi'in-ia. 26 Ná kuu ɨɨn se ndaku ka
xini u'u tna'a xi'in Cristu, du'a kuu xa io xa
kuú koio ntdaa ñayiu. Ko ndaku ka Cristu
dada se ijan. Xaxe'e xa n-nandoto Cristu,
n-ni'i-ia xa nandoto koio ñayiu ka kunduu
xi'in-ia. 27 Koo ná ja'an tnu'u Ianyuux n-ka
chidotnuni seyɨɨ xá n-kuu kue'e kuia. Ja'an
tnu'u Ianyuux xa xá n-kida-ia xa taxnuni
Cristu nuu ntdaa xa io. Ko xa n-ja'an-ia
xa taxnuni Cristu nuu ntdaa xa io, ña juini
kachi xa taxnuni Cristu nuu Taa-ia Ianyuux.
Kunxa'nu ka Taa-ia Ianyuux dada Cristu,
chi Taa-ia kuu Ia n-kida xa taxnuni Cristu
nuu ntdaa xa io. 28 Na ya'a xa juña'a nga
Ianyuux ntdaa xa io nuu Cristu, hora ijan
ni, juña'a nga Cristu mee-ia nuu Taa-ia, xa
taxnuni na'i Taa-ia nuu Cristu, xi'in nuu
ntdaa xa io.

29 Io ñayiu ka xendute xaxe'e ñayiu n-ka
xi'í. ¿Nakuenda du'a ka kida-i? Nux ma
nandoto koio ndɨyɨ, te, ¿nakuenda ka xen-
dute ñayiu xaxe'e ñayiu n-xi'í?

30 Nux ma nandoto-ro, te, ¿nakuenda ka-
datniu koio ka-da? ¿Nakuenda ya'a koio
ka-da xa yo io kuu, kɨu xi'in kɨu? 31 Ñani-da
ku'a-da, nux io xa kuú-da vitnadii, te
vatuka. Juini-da xa kutnuni ini koio mee-n
xa du'a kuu. Xandaa kuu xa najuen tnu'u
mee-da xaxe'e mee-n, xaxe'e xa ka kun-
duu-n xi'in Xto'o-ro Jesucristu. Te dɨuni
xandaa kuu, xa io tu'a-da xa kuú-da, kɨu
xi'in kɨu. 32 Juini-da xa kani ini koio-n.
Na n-xian tnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu

nuu ñayiu ñuu nani Éfeso, n-kuu ná kuu
xa n-jantna'a-da xi'in kɨtlavichi yo nde'e.
Te, ¿naxa xiniñu'u xa du'a n-kidatniu-da?
¿Nax n-ni'i-da ñuñayiu ya'a? Nux ma nan-
doto-ro, te kada mee-ro ná ka kida ɨnka
ñayiu: "Na kaxi-ro, na ko'o-ro vitna, chi
kuú-ro tnee, te ma koo ka." ¡Ko ña ndaa!
33 Maxku juejoon koio ka-n xa danda'u
ña'a koio-s. Xandaa kuu, xa nux kunduu-ro
xi'in se ka kida xa u'u, te koo xa mee-ro tuku
kada-ro xa u'u, chi kadajuexa ña'a mee-s.
34 Io xa kani ini va'a koio-n, te maxku kada
koio ka-n xa u'u. Dava mee-n, ta jini ka-n
Ianyuux. Io xa kujanuu koio-n xa du'a kuu.

¿Nanda koo xa nandoto koio ndɨyɨ?

35 N-teku-da xa ka ja'an-n xa ña kutnuni
ini-n nanda kada Ianyuux xa nandoto koio
ndɨyɨ. N-teku-da xa juini-n xa jini-n nanda
kava yɨkɨ kuñu ñayiu, hora na ndixi-i. 36 ¡Se
lilu ka kuu-n! Io xa kani ini koio-n nanda
kuu, hora dakeé-ro tata. Nde kuxi-ro tata,
dada kane itu xee. 37 Hora dakeé-n itu-n,
ta koo ka ndɨdɨ. Diko ni tata nuni kuu. O
dava'a nga ɨnka tata dakeé-n. 38 Ko kida
Ianyuux xa dada koo ndɨdɨ. Hora io ndɨdɨ,
kuu ná kuu xa n-xia'an Ianyuux xa xee
nuu tata xa ndɨ'ɨ. Nani n-xani ini-ia, dani
kida-ia, xa xia'an-ia xa xee nuu ɨɨn ɨɨn tata.
39 Ña ka kuu ɨɨn nuu, ntdaa xa io. Yɨkɨ
kuñu ñayiu kuu ɨɨn, te yɨkɨ kuñu kɨtɨ kuu
ɨnka. Yɨkɨ kuñu chilidaa kuu ɨɨn, te yɨkɨ
kuñu chaka kuu ɨnka. 40 Io xa io andɨu, te
io xa io ñuñayiu. Te vili kaa xa io andɨu,
te vili kaa xa io ñuñayiu. Ka kuu-i, nduu-i,
xa vili kaa, ko tuku ka kuu ɨɨn ɨɨn-i, ña ka
kuu ɨɨn nuu-i, nduu-i. 41 Ndii ngandii, te
ndii yoo, ko ña ndii ɨɨn nuu ngandii xi'in
yoo. Dɨuni ndii chudini. Ko tuku ndii ɨɨn
ɨɨn-tɨ. 42 Du'a kuu ntdaa xa'a, te du'a koo
hora nandoto koio ndɨyɨ. Yɨkɨ kuñu se ndito
vitna kuu ɨɨn, te yɨkɨ kuñu se n-nandoto kuu
ɨnka. Hora kuxi-ro ndɨyɨ, te vax ndɨ'ɨ yɨkɨ
kuñu-i. Xa te'yu kuu. Ko hora kada Ianyuux
xa nandoto-i, te nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ yɨkɨ
kuñu xee-i. 43 Kuxi-ro ɨɨn xa ñatuka vili kaa.
Kada Ianyuux xa nduu-i ɨɨn xa yo vili kaa.
Kuxi-ro ɨɨn xa ña ndaku ka. Kada Ianyuux
xa yo ndundaku-i. 44 Kuxi-ro ɨɨn xa n-xo
tuu ñuñayiu. Kada Ianyuux xa nduu-i ɨɨn
xa kua'a xa kutuu andɨu. Nux io yɨkɨ kuñu
kua'a xa xtuu-i ñuñayiu, dɨuni io yɨkɨ kuñu
kua'a xa kutuu-i andɨu.
45 Ná ja'an tnu'u Ianyuux, du'a kuu.
N-kidava'a Ianyuux Adán. Se ki'na nuu
n-kuu Adán. Se ndito n-kuu-s, ɨɨn se n-xo
tuu va'a ñuñayiu. Ná kuu Adán kuu uu, kuu
Cristu. N-kida Ianyuux xa kada Cristu xa
kutuu va'a mee-ro xi'in Ianyuux andɨu. 46 Ko
xa nandoto-ro, ña kuu xa ki'na nuu. Ditna
ka ndito-ro xa kutuu-ro ñuñayiu ya'a, te
dada nandoto-ro xa kutuu-ro andɨu. 47 Xi'in
ñu'u ñuñayiu, n-kidava'a Ianyuux Adán. Se
ki'na nuu n-kuu-s. Andɨu, n-kixi Cristu.
Se kuu uu n-kuu mee-ia. 48 Ná kuu Adán
kuu-ro, hora tuu-ro ñuñayiu. Ná kuu Cristu
ku kuu-ro, hora kutuu-ro andɨu. 49 Nani
kuu-ro ná n-kuu Adán, se ñuñayiu, dani ku
kuu-ro ná kuu Cristu, se n-kixi nde andɨu.
50 Ñani-da ku'a-da, ja'an-da nuu-n xa ña
kua'a xa kutuu yɨkɨ kuñu-ro io vitna nuu
taxnuni Ianyuux. Xa vax ndɨ'ɨ, ma kua'a-i
xa kutuu-i nuu ma jɨn ndɨ'ɨ ni ɨɨn. 51 Juini-da
xa chinuu koio-n vitna, chi ja'an-da ɨɨn xa
na'i nuu-n. Ma ntdaa-ro kuú-ro antecas
xa ndixi Jesucristu, ko hora na ndixi-ia,
ndada xee ña'a Ianyuux ntdaa-ro. 52 Ña
ndoñu'u Ianyuux kue'e tiempo xa ndada
xee ña'a-ia. Ɨɨn nunuu ni, te natnɨɨ-ro yɨkɨ
kuñu xee. Kuu ná kuu xa najuene-ro, te
najaan-ro nduchi nuu-ro, te du'a koo. Na
danda'i ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
trompeta idinga vuelta, te kada Ianyuux xa
nandoto koio ndɨyɨ, xa nuncas ma kuú koio
ka-i. Nuni'no ni nadama ña'a-ia mee-ro,
ntdaa-ro. 53 Yɨkɨ kuñu-ro io vitna vax ndɨ'ɨ.
Ndoñu'u xa na taxi Ianyuux yɨkɨ kuñu xee
ma jɨn ndɨ'ɨ. Vitna ka xi'í-ro, ntdaa-ro.
Ndoñu'u xa kada Ianyuux xa kutuu va'a-ro
xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 54 Yɨkɨ kuñu-ro io
vitna vax ndɨ'ɨ. Vitna ña kua'a xa kutuu-ro
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ko na taxi Ianyuux yɨkɨ
kuñu xee, te kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Kɨu ijan, koo ná n-ja'an Ianyuux,
hora n-ja'an-ia nuu se n-ka chidotnuni
tnu'u-ia xá n-kuu kue'e kuia. Ná kuu xa
n-ja'an-ia nuu ɨɨn seyɨɨ xini u'u tna'a xi'in-ia
n-kuu. Se xini u'u tna'a xi'in-ia, kuu xa io
xa kuú koio ntdaa ñayiu. N-ja'an Ianyuux
nuu se ijan: "Xá n-xaxi ña'a-r, xaxe'e xa
n-ndaku-r nuu-n. 55 N-kida-n xa n-ka xi'í-i,
ntdaa-i, ko vitna kutuu koio-i xi'in mee-r
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ma ni'i ka-n ni ɨnka-i, ma
kaxi ka-n ni ɨnka-i." Du'a n-ja'an Ianyuux.
56 Xaxe'e xa n-ka kida seyɨɨ xa u'u, kuu xa
io xa kuú koio-s. Xaxe'e xa n-ka tnɨɨ-s
tnu'u n-chidotnuni Moisés, kuu xa taxnuni

ña'a kuechi-s. 57 ¡Ko na kuta'u-ro Ianyuux!
Xaxe'e Xto'o-ro Jesucristu, kida Ianyuux xa
nandoto-ro, xa kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ.
58 Ñani mani-da, ku'a mani-da, xijan kuu
xa kunduu koio ka-n xi'in Cristu. Kundee
ini na'i ka-n, xa jandixa na'i ka-n Cristu.
Kɨu xi'in kɨu kada koio na'i ka-n tniu n-taxi
Xto'o-ro Jesucristu, chi xini va'a koio-n xa
nux kadatniu koio ka-n, dada tnɨɨ koio-n
ntdaa xa juini Xto'o-ro xa taxi-ia.

16

Ñani-ro ku'a-ro ka kunda'u

1 N-ka kakune'e mee-n tvini ka xia'an-n
nuu ñani-ro ku'a-ro ka kunda'u. Ja'an-da
nuu mee-n, nani n-ja'an-da nuu ñayiu ka
jandixa Jesucristu, distrito Galacia. 2 Kɨu
ki'na nuu, ɨɨn ɨɨn semana, kuneva'a-n, ɨɨn
ɨɨn-n, xa juini-n xa juña'a nga-n. Nani
ni'i-n, dani juña'a-n, ntna una kɨu. Te du'a
ma koo xa io xa dataka-ro tvini jan, hora
nde na xee-da ñuu-n. 3 Na xee-da, te tun-
da'a-da dava'a nga seyɨɨ kaxí koio mee-n,
xa jɨ'ɨn koio-s ñuu nani Jerusalén. Kane'e
koio-s jɨ'ɨn xa xia'an nga mee-n nuu ñani-ro
ku'a-ro Jerusalén. Tunda'a-da-s jɨ'ɨn-s xi'in
carta kadava'a mee-da. 4 O nux vatuka xa
jɨ'ɨn mee-da tuku, te jɨ'ɨn koio-da xi'in-s.

Jɨ'ɨn-da distrito Macedonia

5 Ko ditna ka, io xa jɨ'ɨn-da distrito Mace-
donia. Te dada, xee-da ñuu mee-n. 6 Nux
vatuka, te ndoo-da xi'in-n yoo vixi, xa
kua'a xa chindee ña'a koio-n mee-da, xa
jɨ'ɨn na'i-da dava'a nga ñuu jɨ'ɨn-da. 7 Chi
ña juini-da xa ya'a-da ñuu-n vitna, xa ko-
toni'ni tna'a-ro uni koon ni kɨu. Juini-da
xa ndoo-da xi'in-n, nux juejoon Xto'o-ro
Jesucristu. 8 Kutuu-da ñuu nani Éfeso, vitna
xi'in nde viko Pentecostés. 9 Chi kuu ná kuu
xa io ɨɨn ye'e najaan va'a nuu-da. Kua'a-da
xa juña tnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux nuu
kue'e xa kue'e ñayiu vitna. Ko dɨuni, io
kue'e ñayiu ka xini u'u ña'a.
10 Nux na xee Timoteo ñuu-n, te io xa
kueka va'a koio-n-sɨ. Dande'a-n-sɨ xa ña
ndoñu'u-s xa yu'u-s xaxe'e-n. Kida-s tniu
n-ta'u tniu Xto'o-ro Jesucristu. Nani kida
mee-da, dani kida mee-s. 11 Xijan kuu xa koo
koio-n xañu'u nuu-s. Chindee mani-n-sɨ,
xa kuiko-s ndixi-s nuu-da, chi ndetu-da xa
ndixi-s xi'in ñani-ro kix koio.
12 Ñani-ro nani Apolos tuku. Kue'e
n-xijan-da nuu-s, xa jɨ'ɨn-s ñuu-n xi'in ɨnka
ñani-ro jɨ'ɨn vitna. Ko n-ja'an mee-s xa ña
juini-s xa jɨ'ɨn-s ñuu-n vitna. Ja'an-s xa
xee-s ñuu-n nakɨu kua'a-s.

*Ntdaa ñayiu ka jandixa Jesucristu ka tun-
da'a xanyuux nuu-n*

13 Koo koio-n cuedado, xa maxku danda'u
ña'a ni ɨɨn. Jandixa na'i koio ka-n tnu'u
Jesucristu. Kada koio mee-n ná ka kida
se va'a, se ndaku. Te kundee ini na'i koio
ka-n. 14 Ntdaa xa kada-n, kada-n xaxe'e xa
xemani-n Ianyuux te xemani-n ñayiu.
15 Ñani-da ku'a-da, ka xini-n Estéfanas
xi'in familia-s. Ka xini-n xa ka kuu-s ñayiu
ki'na nuu n-ka kunduu xi'in Cristu, distrito
Acaya. Ka xini-n xa ka kida-s ntdaa xa
kua'a-s, xa chindee-s ñayiu ka jandixa Jesu-
cristu. 16 Xijan-da nuu-n xa jandixa koio-n
xa ja'an mee-s, xijan-da nuu-n xa jandixa
koio-n ntdaa ñani-ro ku'a-ro ka kida tniu
n-xia'an Xto'o-ro Jesucristu. 17 Kudɨ ini-da
xa xá n-kixee Estéfanas, xi'in Fortunato,
xi'in Acaico. N-ka taxi mee-s ntdaa xa ña
n-ka kua'a mee-n xa taxi-n. 18 Xá n-ka taxi-s
tnu'u kanu ini, te xini-da xa n-ka taxi-s
tnu'u kanu ini mee-n tuku. Io xa kueka va'a
koio-n se ijan, te koo koio-n xañu'u nuu-s.
19 Ntdaa ñayiu ka jandixa Jesucristu, ñuu
xi'in ñuu Asia, ka ndajan tnuña'a-i. Ndajan
tnuña'a Áquila xi'in Priscila tuku, xaxe'e
xa ka jandixa mee-n Jesucristu, nani ka
jandixa mee-s mee-ia. 20 Dɨuni ntdaa ñayiu
ka jandixa Jesucristu nataka ve'e-s ka nda-
jan tnuña'a-i. Io xa tnɨtnanda'a va'a-n.
21 Xi'in nda'a mee-da kidava'a-da vitna.
22 Nux ña xemani ɨɨn ñayiu Xto'o-ro Je-
sucristu, na jɨ'ɨn-i andea. Yachi na ndixi
Xto'o-ro Jesucristu.
23 Na taxi Xto'o-ro Jesús xamani-ia nuu-n.
24 Na jini koio-n xa xemani ña'a-da, ntdaa-n,
xaxe'e xa kunduu-ro, nduu-ro, xi'in Cristu.
Du'a na koo.

Carta kuu uu n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Corinto

Kidava'a Spalu nuu ñayiu ka jandixa Jesucristu ñuu nani Corinto

1 Mee-da, Spalu, xaxe'e xa da n-juini
Ianyuux, kuu-da ɨɨn se n-tunda'a Jesucristu.
Xi'in ñani-ro Timoteo, kidava'a-da carta
ya'a nuu ñayiu ka jandixa Ianyuux ñuu
nani Corinto. Dɨuni kidava'a-da nuu nt-
daa ñayiu n-kaxí Ianyuux xndaxio nitu'u
distrito Acaya. N-kida dɨɨn ña'a Ianyuux
mee-n, xa kada koio-n xa juini mee-ia. 2 Na
taxi Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro Jesu-
cristu xamani-ia nuu-n, te na kada-ia xa
kutuu va'a koio-n.

Kue'e vida n-ya'a Spalu

3 Na kuta'u-ro Ianyuux. Taa Xto'o-ro
Jesucristu kuu-ia. Nani kundau ini ɨɨn
seyɨɨ da'ya-s, dani kundau ini ña'a Ianyuux
mee-ro. Nujuiin-ia diñi-ro xa taxi-ia tnu'u
kanu ini. 4 Dava'a nga xa ya'a-da, te taxi-ia
tnu'u kanu ini. Taxi-ia tnu'u kanu ini
mee-da, xa kua'a-da xa juña'a-da tnu'u
kanu ini nuu ɨnka ñayiu. Dava'a nga xa io
xa ya'a koio mee-i, te kua'a-da xa juña'a-da
tnu'u kanu ini nuu mee-i, xaxe'e xa n-taxi
Ianyuux tnu'u kanu ini nuu mee-da. 5 Kue'e
vida n-ya'a Cristu, te xaxe'e xa kunduu-da
xi'in Cristu, kue'e vida ya'a mee-da tuku.
Ko nujuiin Cristu diñi-da xa taxi-ia tnu'u
kanu ini, xa kundee ini-da. Nani ya'a-da
xa ya'a ka-da kue'e vida, dani taxi-ia xa
taxi ka-ia kue'e tnu'u kanu ini, xa kundee
ini-da. 6 Kue'e vida ya'a mee-da, xa kutuu
koio mee-n xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
Te nujuiin-da diñi-n, xa taa-da tnu'u kanu
ini, xa kunduu na'i koio ka-n xi'in Ianyuux.
Nujuiin Cristu diñi mee-da, xa kada-ia xa
kundee ini mee-da, te kunujuiin-ia diñi
mee-n, xa kada-ia xa kundee ini koio
mee-n. Du'a kutuu va'a koio mee-n xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Te du'a kundee
ini koio-n hora kue'e vida ka ya'a mee-n
ná kue'e vida ka ya'a mee-da. 7 Xndaxio-da
kue'e confianza nuu-n. Xna'a-da xa nani
ka kunduu-n xi'in-da hora kue'e vida ka
ya'a-da, dani ka kunduu-n xi'in-da hora ka
tnɨɨ-da tnu'u kanu ini taxi Ianyuux.

8 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kutnuni
ini koio-n xa yo kue'e vida n-ya'a-da hora
n-xo tuu-da Asia. Kue'e xa kue'e vida
n-ya'a-da. Nde n-xee xa ña n-kundee ini
ka-da, te n-xani ini-da xa kuú-da. 9 N-ka
xo na'a-da xa io xa kuú-da xaxe'e xa kun-
duu-da xi'in Cristu. Ko du'a n-kuu xa
koo-da confianza nuu Ianyuux. Ia nadan-
doto ndɨyɨ kuu-ia. 10 Xá n-dakaku ña'a-ia,
te vitna dakaku ña'a-ia, xa du'a ma kuú
koio-da. Te xndaxio-da confianza nuu-ia
xa dani dakaku ña'a-ia. 11 Mee-n tuku,
kua'a-n xa chindee ña'a-n. Kajan ta'u
koio-n xaxe'e-da. Nux kue'e-n na kajan
ta'u xaxe'e-da, dani kue'e-n juña'a koio
xa n-kuta'u-n nuu Ianyuux hora dakaku
ña'a-ia.

Nakuenda n-kukuee Spalu xa jɨ'ɨn-s ñuu Corinto

12 Io ɨɨn xa kida xa yo kuvete-da. Ña
tuu nax tekuechi ña'a anu-da. Meni xava'a
n-ka kida-da ñuñayiu ya'a, ña n-ka danda'u
ña'a-da ni mee-n ni ɨnka ñayiu. N-chindee
ña'a Ianyuux xa du'a xtuu-da. Ñadu xaxe'e
xa va'a ka xani ini mee-da, kuu xaxe'e xa
n-taxi Ianyuux xamani-ia. 13 Kaxi kaxi ki-
dava'a-da nuu-n, xa ka'u koio-n, te kutnuni
ini koio-n tnu'u-da. Juini-da xa kutnuni
ini va'a koio-n. 14 Na n-xo tuu-da xi'in-n,
n-ka kixe'e-n xa kutnuni ini-n xa ja'an-da,
xa kida-da, ko dava ni. Juini-da xa va'a ka
kutnuni ini koio-n. Kɨu na ndixi Xto'o-ro Je-
sucristu, te juini-da xa kua'a-n xa ja'an va'a
koio mee-n xaxe'e mee-da, ná ja'an va'a
koio mee-da xaxe'e mee-n. 15 N-xo na'a-da
xa kuvete koio-n nux kotoni'ni ña'a-da.
Xijan kuu xa n-xani ini-da xa xee-da ñuu
mee-n ki'na nuu. Te du'a kuvete koio-n
xa kotoni'ni ña'a-da uu vuelta. 16 N-xani
ini-da xa ki'na ka mee-n kotoni'ni ña'a-da,
hora na ya'a-da xa jɨ'ɨn-da Macedonia. Te
dada kotoni'ni ña'a-da ɨnka vuelta, hora na
ndixi-da xa n-xe'en-da Macedonia. Nux
du'a n-kuu, te n-ka kua'a-n xa chindee
ña'a-n xa jɨ'ɨn-da Judea. 17 ¿Ka xani ini-n
xa n-juini-da xa danda'u ña'a-da u? ¿Ka
xani ini-n xa uu tnu'u-da io a? Ña ndaa.
Ñatu ja'an mee-da ná ka ja'an ñayiu ña ka
jandixa Cristu, ñatu ja'an-da "joon" ni ña
ja'an-da "ña'a" idini vuelta. 18 Nani ja'an
Ianyuux, dani ja'an mee-da. Nux ja'an-ia
"joon", te "joon" kuu. Te nux ja'an-ia
"ña'a", "ña'a" kuu. Te du'a ja'an mee-da
tuku. 19 Mee-da xi'in Silvanu xi'in Timoteo,
n-ka kachitnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu-n. Jesucristu kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, te

mee-ia, ñatu ja'an-ia "joon" ni ña ja'an-ia
"ña'a" idini vuelta. Nux ɨɨn xa ja'an-ia xa
kada-ia, te du'a kida-ia. [20] Chi kida Jesu-
cristu ntdaa ná io ná jua'an ntdaa tnu'u
n-taxi Ianyuux. ¡Xijan kuu xa ja'an-ro xa
du'a na koo! Xaxe'e Jesucristu xia'an-ro xa
n-kuta'u-ro nuu Ianyuux. [21] Kida Ianyuux
xa kunduu-ro xi'in Cristu. Kida-ia xa ka
kunduu mee-da xi'in-ia, te kida-ia xa kun-
duu koio mee-n xi'in-ia. N-kaxí ña'a-ia
mee-ro, xa ku kuu-ro ñayiu mee-ia. [22] Kuu
ná kuu xa n-dakeé tnuni ña'a Ianyuux xi'in
ɨɨn sellu. Xá n-taxi-ia Espíritu Ii, xa ka-
datniu-ia anu-ro. Xi'in Espíritu Ii, n-taxi-ia
tnu'u-ia, xa kutuu va'a-ro xi'in-ia.

[23] Na'a Ianyuux xa kida-da, te ja'an
ndaa-ia xaxe'e-da nakuenda kuu xa ta xee
ka-da Corinto. Xaxe'e mee-n ta xee ka-da,
chi ña juini-da xa kudeen ña'a-da. Te io
anu-da xa kuú-da nux ña ndaa ntdaa xa
ja'an-da. [24] Ñadu juini-da xa taxnuni-da
nuu-n xa jandixa koio-n. Chi va'a na'a-da
xa ka jandixa-n Jesucristu te ka kunduu-n
xi'in-ia. Xa juini-da kuu xa chindee ña'a-da,
xa kuvete koio ka-n.

2

[1] Xaxe'e xa ña n-juini-da xa kudeen
ña'a-da ɨnka vuelta, n-xani ini-da xa ma
xee-da Corinto vitna. Ña n-juini-da xa
ku tnau ini ka-ro. [2] Nux n-kida-da xa ku
tnau ini koio mee-n n-kuu, te du'a kada-da
xa ku tnau ini ñayiu ka kida xa kuvete
mee-da. [3] Xijan kuu xa n-kidava'a-da nuu-n.
N-juini-da xa kuvete-da xi'in-n hora na
xee-da ijan, ña n-juini-da xa ku tnau ini-da
xaxe'e-n. N-xio-da confianza nuu-n xa ku-
vete koio ntdaa mee-n hora kuvete mee-da.
[4] Yo n-xo ndu ini-da te n-xo tnau ini-da,
hora n-kidava'a-da carta ijan. Xa diko n-xo
nda'i-da. Ko ñatu n-kidava'a-da xa ku tnau
ini koio-n. N-juini-da xa jini koio-n nada
xemani ña'a-da.

Io xa taxkanu ini-ro se n-kida xa u'u

[5] Io ɨɨn se n-kida xa tnau ini-ro. Hora
n-kida-s kuechi, n-kida-sɨ xa tnau ini
mee-da, te n-kida-sɨ xa n-ka tnau ini ntdaa
mee-n tuku. Ko ñatu juini-da xa kodo
ka ja'an-da. [6] Na n-ka nataka-n, te n-ka
kida u'u-n se ijan, ko vitna maxku kada
u'u ka-n-sɨ. [7] Vitna io xa taxkanu ini
koio-n-sɨ, xa juña'a koio-n tnu'u kanu ini
nuu-s, xa maxku kuita ka anu-s. [8] Xijan-da
nuu-n xa dande'a-n-sɨ xa xandaa kuu xa xe-
mani-n-sɨ. [9] Xá n-kidava'a-da nuu-n, xa ko-
totnuni ña'a-da, nux jandixa ña'a-n, a ña'a.
[10] Taxkanu ini koio-n-sɨ, te dani taxkanu
ini mee-da mee-s. Na'a Cristu xa dava'a
nga xa n-taxkanu ini-da, n-taxkanu ini-da
xaxe'e mee-n. [11] Xá n-taxkanu ini-da-sɨ,
xa maxku danda'u ña'a Satanás, chi va'a
xini-ro nanda kidatniu-i.

Ñatu n-kundaa n-kuvatu anu Spalu

[12] Na n-xee-da ñuu nani Troas, xa juña
tnu'u-da tnu'u Cristu nuu ñayiu ijan, te
n-kida Xto'o-ro Jesús xa n-ka xeka va'a
ñayiu jan tnu'u-da. Kuu ná kuu xa
n-najaan-ia ɨɨn ye'e ka'nu nuu-da. [13] Ko ñatu
n-xo kundaa n-xo kuvatu anu-da, xaxe'e xa
ñatu n-nanitna'a-da xi'in ñani-ro Tito ijan.
Xijan kuu xa n-kee-da Troas, xa jɨ'ɨn-da
Macedonia.

Ndaku-ro xaxe'e Cristu

[14] Cristu Jesús kuu Ia kunxa'nu ka. Na
kuta'u-da Ianyuux xa ndeka ña'a-ia nuu
iin yujun ñayiu ka jandixa Cristu Jesús.
Xaxe'e mee-da xite ni'na tnu'u-ia nitu'u
lado, ná xite ni'na ɨɨn diko vidi xe'en. [15] Chi
mee-da kuu diko duxa doko Cristu nuu
Ianyuux. Te nani xite ni'na diko jan nuu
ñayiu dakaku-ia, dani xite ni'na nuu ñayiu
ma dakaku-ia. [16] Nuu ñayiu ña ka jandixa
Cristu, diko ka'ni ñayiu ka kuu-da. Ko nuu
ñayiu ka jandixa Cristu, diko kada xa kutuu
va'a koio-i ka kuu-da. ¿Te jundu ka kuu
mee-da xa du'a koo? [17] Ñatu ka kuu mee-da
ná ka kuu ɨnka ñayiu, xa ka nadama-i tnu'u
Ianyuux, xa ni'i koio-i xa ka juini mee-i.
Mee-da kuu ñayiu ka kunduu xi'in Cristu.
N-tunda'a ña'a Ianyuux, xa juña'a-da tnu'u
Jesucristu nuu ñayiu. Ka ja'an-da xi'in
xandaa, te xini-ia ntdaa xa ka kida-da.

3

Ɨɨn tratu xee

[1] Hora ja'an-da xa'a te, ¿ka xani ini-n xa
kixe'e-da xa najuen tnu'u-da mee-da ɨnka
vuelta? ¿Io xa dande'a ña'a-da ɨɨn tutu ja'an
xa ñayiu va'a kuu-da u? ¿O io xa kajan-da
xa kadava'a koio mee-n tutu jan xaxe'e-da
u? Chi du'a ka kida dava ñayiu. [2] Mee-n
ka kuu tutu ja'an va'a xaxe'e-da nuu ñayiu.
Xá n-kida Ianyuux xa va'a xemani ña'a-da.
Te ntdaa ñayiu xini xa'a, te ka'u-i tutu
jan. [3] Mee-n ka kuu tutu n-kidava'a Cristu.
Mee-da, diko ni n-ka kachitnu'u-da tnu'u

va'a-ia. N-kidava'a Cristu tnu'u-ia anu-n.
Xi'in tinta ña n-kidava'a-ia, n-kidava'a-ia
xi'in Espíritu Ii. Te Espíritu Ii kuu Espíritu
Ianyuux Ndito. Ña n-kidava'a-ia nuu yuú,
n-kidava'a-ia xiti anu ñayiu.

4 Xaxe'e xa jandixa-da Cristu, io-da con-
fianza nuu Ianyuux xa du'a kuu. 5 Meni
mee-da, ña kua'a-da xa kada-da ni ɨɨn.
Ntdaa xa kida-da, kida-da xaxe'e xamani
Ianyuux. 6 N-kida Ianyuux ɨɨn tratu xee, te
dada n-kida-ia xa juña'a mee-da tnu'u va'a
jan nuu ñayiu. Ñadu xa io xa jandixa-ro
tnu'u ta'u tniu Moisés, kuu xa kada-ro xa
juini Espíritu Ianyuux. Chi tnu'u ta'u tniu
Moisés kida xa kuú-ro xi'in kuechi-ro, ko
kida Espíritu Ianyuux xa kutuu va'a-ro xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

7 Na n-tnɨɨ Moisés tnu'u ta'u tniu, tnu'u
n-kidava'a Ianyuux nuu uu yuú ijan, te ndii
xa ndii nuu Moisés. Ndii nuu-s xaxe'e
xa n-nanitna'a-s xi'in Ianyuux. Te xaxe'e
xadiñu jan, ña n-kua'a ñayiu Israel xa kun-
de'a koio-i nuu-s. Ko dada, kuee ni kuee
ni n-xe ndɨ'ɨ xadiñu jan. Na n-tnɨɨ Moisés
tnu'u ta'u tniu, n-xia'an-sɨ xa n-kuta'u-s
nuu Ianyuux. Te tnu'u ta'u tniu kida xa
kuú koio ñayiu xi'in kuechi-i. 8 Mee-ro, xá
n-ka tnɨɨ-ro tnu'u taxi Espíritu Ii. Te yo
va'a ka xa va'a ka tnu'u taxi Espíritu Ii dada
tnu'u ta'u tniu n-tnɨɨ Moisés. Xijan kuu
xa xia'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux.
9 Va'a xa va'a tnu'u ta'u tniu, ko kida tnu'u
ta'u tniu xa kuú koio-ro xi'in kuechi-ro.
Va'a ka xa va'a ka xa ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-ro io, xaxe'e xa jandixa-ro
tnu'u va'a Jesucristu. 10 Yo va'a tnu'u ta'u
tniu, ko ná kuu xa ñatu xiniñu'u ka, nux
dadavatna'a-ro xi'in tnu'u va'a Jesucristu.
11 Chi nux va'a xa vax ndɨ'ɨ, yo va'a ka xa
nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ.

12 Xaxe'e xa ka xini-da xa du'a kuu, xijan
kuu xa ñatu ka kujanuu-da xa ja'an kaxi-da.
13 Ñatu ka kida mee-da ná n-xo kida Moisés,
xa n-xo dada'u-s nuu-s ɨɨn da'ma, xa maxku
jini koio ñayiu Israel xa vax ndɨ'ɨ xadiñu
nuu-s. 14 Ko ñayiu jan, ñatu du'a n-ka
kutnuni ini-i. Te nde vitna, hora ka ka'u
ñayiu Israel tnu'u ta'u tniu, te kuu ná kuu
xa dani da'u nuu-i da'ma jan, xa ma kutnuni
ini koio-i. Chi io xa jandixa ɨɨn ñayiu Cristu,
te dada dita Cristu da'ma jan. 15 Nde vitna,
ñatu ka kutnuni ini-i. Ka ka'u-i tnu'u ta'u
tniu n-xia'an Ianyuux nuu Moisés, ko ñatu
ka kutnuni ini-i nax ja'an. 16 Ko nux jandixa
ɨɨn ñayiu Xto'o-ro Jesucristu, te xikojuiin
da'ma jan nuu-i. 17 Te ɨɨn nuu kuu Xto'o-ro
Jesucristu xi'in Espíritu Ii. Ɨɨn ñayiu, nux
kidatniu Espíritu Xto'o-ro Jesucristu anu-i,
te du'a tuu va'a-i xi'in Ianyuux. 18 Xijan kuu
xa ntdaa mee-ro, ñatuka da'u nuu-ro da'ma
jan. Kuu-ro ná kuu ɨɨn spejo nuu kixee
dɨndu'a Ianyuux te xeye'e nuu ɨnka ñayiu.
Te dɨuni, dama ña'a-ia mee-ro. Tnɨɨ-ro
xa tnɨɨ-ro xadiñu-ia, te du'a dama ña'a-ia
mee-ro, xa ku kuu-ro ná kuu Cristu. Xa'a
kuu xa kida Espíritu Xto'o-ro Jesucristu.

4

1 Xaxe'e xa n-kundau ini ña'a Ianyuux
mee-da, n-ta'u tniu-ia xa daña juña tnu'u
tnu'u Jesucristu nuu ñayiu, te xijan kuu xa
ña kuita anu-da. 2 Daxio-da ntdaa xa yɨ-
da'u, xi'in ntdaa xa kada xa kujanuu-da nuu
ñayiu xi'in nuu Ianyuux. Ña danda'u-da
ñayiu, ñatu dama-da tnu'u Ianyuux. Ka xini
ntdaa ñayiu xa ja'an-da xandaa, te ja'an
ndaa anu-i xa kuu-da se ja'an xandaa. Te
na'a Ianyuux nax kida-da, te teku-ia nax
ja'an-da. 3 Xian tnu'u-da tnu'u Jesucristu
nuu ñayiu. Nux ñatu ka kutnuni ini ñayiu
tnu'u jan, kuu xaxe'e xa ña ka juini-i xa
jandixa-i Cristu. 4 Xaxe'e xa ña ka juini-i,
te xadɨ kui'na anu-i, xa maxku kutnuni
ini koio-i tnu'u Jesucristu. Taxnuni kui'na
nuu ñuñayiu vitna, te kida-i xa ñatu ka
xini ñayiu xa n-kida Cristu xaxe'e-ro. Ia
kunxa'nu ka kuu Cristu, te ná kuu ɨɨn xa
diñu xa diñu kuu tnu'u va'a-ia. Ko ñatu ka
xini ñayiu xa n-tunda'a Ianyuux Cristu, xa
taxnuni-ia nuu ntdaa xa io, ñatu ka xini-i
xa nani kuu Ianyuux dani kuu Cristu tuku.
5 Ñatu kachitnu'u-da tnu'u Jesucristu, xa
kunduu koio-n xi'in mee-da, kachitnu'u-da
tnu'u Jesucristu, xa kunduu koio-n xi'in
mee-ia. Jesucristu kuu Xto'o-ro, te mee-da
ka kuu se xinokuechi nuu mee-n, xaxe'e xa
xemani-da Jesús. 6 Ná n-ta'u tniu Ianyuux
xa ndii ngandii nuu nee, xa kua'a-ro xa
kunde'a-ro xa io ñuñayiu ya'a, da n-tunda'a
Ianyuux Cristu ñuñayiu, xa kua'a-ro xa
jini-ro Ianyuux. Hora xini-ro nuu Jesu-
cristu, xini-ro xadiñu Ianyuux, xini-ro xa Ia
kunxa'nu ka kuu-ia, Ia taxnuni nuu ntdaa
xa io.

Ñayiu ka jandixa Cristu kuu-ro

7 Xa n-xini-da xadiñu Ianyuux te xian
tnu'u-da tnu'u Jesucristu nuu ñayiu, kuu ɨɨn
xa va'a xa va'a xa ni ɨɨn ñayiu ña neva'a. Ná

kuu kɨdɨ ñu'u ka kuu-da. Ña tuu na xadiñu
mee-da. Meni xadiñu Ianyuux io. Na juña
tnu'u-da tnu'u Jesucristu nuu ñayiu, ma jini
koio ña'a-i mee-da, jini koio-i xa taxnuni
Ianyuux kunxa'nu ka. 8 Juini kue'e vida
ya'a-da, ko chindee ña'a Ianyuux xa kundee
ini na'i-da. Juini kue'e xa da ndu ini ña'a,
ko ñatu kuita anu-da. 9 Juini ka xini u'u
ña'a-s, ko ñatu dandoo ña'a Ianyuux. Juini
ka jantna'a-s xi'in-da, ko ma ka'ni ña'a-s.
10 Kɨu xi'in kɨu dava'a nga ñuu nuu tuu-da,
kuu ná kuu xa xi'í mee-da ná n-xi'í Jesús. Ko
n-nandoto Jesús, te kida-ia xa dani tuu ka
mee-da. 11 Xaxe'e xa kunduu-da xi'in Cristu
Jesús, te kɨu xi'in kɨu ka juini ñayiu xa ka'ni
ña'a-i. Hora xini ña'a ñayiu mee-da, xini-i
xa kida Jesús xa tuu na'i ka mee-da ná tuu
na'i ka mee-ia. 12 Xijan kuu xa xi'í mee-da,
xa kutuu va'a koio mee-n xi'in Ianyuux.
13 Ja'an tnu'u Ianyuux: "N-jandixa-r.
Xijan kuu xa n-ja'an-r." Mee-da tuku. Io-da
confianza nuu Ianyuux. Jandixa-da tnu'u
va'a, tnu'u Jesucristu. Xijan kuu xa xian
tnu'u-da tnu'u jan nuu ñayiu. 14 Xini-da xa
ná n-nadandoto Ianyuux Xto'o-ro Jesús,
dani nadandoto ña'a-ia mee-da tuku.
Ndone'e ña'a-ia mee-da xi'in mee-n, xa
kutuu-ro, nduu-ro, xi'in Jesús nuu tuu
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 15 Kundee ini-da
xaxe'e mee-n. Kundee ini ka-da, xa kue'e xa
kue'e ka ñayiu tnɨɨ koio xamani Ianyuux. Te
dada juña'a-i xa juña'a-i xa n-kuta'u-i nuu
Ianyuux, xa ndadaka'nu-i xa ndadaka'nu
ka-i mee-ia.
16 Xijan kuu xa ña kuita anu-da. Juini
kue'e vida ya'a-da, te ñatuka kundee va'a
yɨkɨ kuñu-da, ko ña kuita anu-da. Kɨu xi'in
kɨu kida Ianyuux xa tuu va'a xa tuu va'a ka
anu-da. 17 Juini kue'e vida ya'a-da vitna, ko
ña kuu ná kuu ɨɨn xa vee, chi kida xa kutuu
va'a-ro mee-n xi'in mee-da xi'in Cristu kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. Vax ndɨ'ɨ xa ya'a-da kue'e vida,
ko nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ xa kutuu va'a-da
xi'in Cristu. Ná kuu ɨɨn xa kuta'u nga-da
kuu, te ña tuu xa ka'nu ka. 18 Xijan kuu xa
ñatuka xini-da nax io ñuñayiu. Xini-da nax
io nuu tuu Cristu Jesús. Vax ndɨ'ɨ ntdaa xa
io ñuñayiu, ko nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ xa io nuu
tuu Cristu Jesús.

5

1 Ná kuu ɨɨn ve'e todo ñuñayiu ya'a, kuu
yɨkɨ kuñu-ro. Xini-ro xa nux danaa koio-s
ve'e jan, te nataxi Ianyuux ɨɨn ve'e xee
andɨu. Ɨɨn ve'e ña n-kidava'a nda'a ñayiu,
ɨɨn ve'e nuu kutuu-ro kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
2 Nɨni tuu-ro ve'e ñuñayiu ya'a, xenu ini-ro,
chi kukajan ini-ro xa tnɨɨ-ro ve'e xee andɨu.
3 Kuu ná kuu xa ndunuu-ro da'ma xee, xa
nuncas koo vichi-ro. 4 Vitna tuu-ro ve'e ya'a
xa kuu yɨkɨ kuñu-ro, xenu ini-ro te kue'e
vida ya'a-ro. Ñadu xa juini-ro xa dandoo-ro
ve'e tu'u, chi juini-ro xa tnɨɨ-ro ve'e xee.
Xini-ro xa ɨɨn kɨu kuú-ro. Ko hora tnɨɨ-ro
yɨkɨ kuñu xee, dada nuncas ma kuú ka-ro.
Kutuu va'a-ro xi'in Ianyuux andɨu kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 5 N-kida tu'a ña'a Ianyuux mee-ro
xa du'a kuu. Te xá n-taxi-ia Espíritu Ii, xa
kutnuni ini-ro xa du'a kuu.
6 Xijan kuu xa ñatu kuita anu-da. Xa
tuu na'i ka-da ñuñayiu ya'a, kuu xa ta xee
ka-da ve'e xee. Na xee-da nde ijan, ku-
tuu va'a-da xi'in Xto'o-da. 7 Ñuñayiu ya'a,
jandixa-da-ia, ko ijan, jini-da-ia nuu xi'in
nuu. 8 Xijan kuu xa ñatu kuita anu-da. Va'a
ka xa jɨ'ɨn-da xa kutuu-da xi'in Xto'o-da,
dada xa kutuu ka-da ya'a. 9 Xijan kuu
xa kida-da xa tna ini Xto'o-da. Nux ku-
tuu ka-da ya'a, a kutuu-da xi'in-ia ijan, ko
juini-da xa kada-da xa tna ini mee-ia. 10 Chi
io xa kunujuiin-ro, ntdaa-ro, nuu Cristu.
Ndadandaa ña'a-ia, na dande'a ña'a-ia nt-
daa xa n-kida-ro na n-xo tuu-ro ñuñayiu
ya'a. Nani n-kida-ro, dani tnɨɨ-ro. Kada-ia
cuenta nuu ɨɨn ɨɨn-ro, nux n-kida-ro xava'a,
a n-kida-ro xa ñatu xiniñu'u.

Maxku jantna'a koio ka-n xi'in Ianyuux

11 Xijan kuu xa, xaxe'e xa xini-da xa io
xa yu'u koio ntdaa ñayiu nuu Ianyuux,
kidatniu-da xa naxino ini ñayiu xa jandixa-i
Cristu. Xini va'a Ianyuux nax kida-da,
te xini-da xa mee-n tuku, va'a ka xini-n
nax kida-da. 12 Ñadu xa ɨnka vuelta ja'an
va'a-da xaxe'e mee-da. Xa juini-da, kuu xa
kua'a koio mee-n xa ja'an va'a-n xaxe'e-da
nuu se kui'a ja'an. Xnde'a-s nanda kaa-da,
ko ña ka xini-s nax kuu anu-da. 13 Nux
n-nduloko-da, nduloko-da xaxe'e Ianyuux.
Nux va'a xani ini-da, va'a xani ini-da xaxe'e
mee-n. 14 Xaxe'e xa xemani ña'a Cristu
mee-da, kida-da ntdaa xa kida-da. Xini-da
xa n-xi'í mee-ia xaxe'e ntdaa ñayiu, te
xijan kuu xa kuu ná kuu xa ntdaa ñayiu
n-ka xi'í. 15 N-xi'í-ia xaxe'e ntdaa ñayiu, xa
ñayiu ka jandixa mee-ia, mayo ka-i kutuu
koio xaxe'e mee-i, ko kutuu koio-i xax-
e'e mee-ia. 16 Ñatuka ja'an-da nanda kaa

ɨɨn ñayiu. Nde Cristu, juini tuku n-xani
ini-da xaxe'e-ia, ko vitna va'a xini-da jundu
kuu-ia. 17 Ɨɨn ñayiu, nux kunduu-i xi'in
Cristu, xá n-ndada xee-ia-i. Ntdaa xa n-xo
kuu-i xá n-ya'a. Xa kuu-i vitna, xa xee kuu.
18 Ntdaa xa'a n-kida Ianyuux. Xa ka
kida ñayiu kuechi, kuu ná kuu xa ka jant-
na'a-i xi'in Ianyuux. N-tunda'a Ianyuux
Cristu, xa kada-ia xa kutuu mani koio ñayiu
xi'in Ianyuux. N-kida Cristu xa tuu mani
mee-da xi'in Ianyuux, te n-tunda'a ña'a-ia
xa juña tnu'u-da tnu'u Jesucristu nuu ntdaa
ñayiu, xa mee-i tuku kutuu mani koio-i
xi'in Ianyuux. 19 Xa ja'an-da kuu xa'a. Na
n-xi'í Cristu, n-kida Ianyuux xa kutuu mani
Ianyuux xi'in ñayiu ñuñayiu. Nux jandixa
ɨɨn ñayiu Cristu, te matuka kada kuenda
Ianyuux kuechi-i. N-taxi Ianyuux tnu'u Je-
sucristu nuu mee-da, xa juña tnu'u-da nuu
ntdaa ñayiu, xa kutuu mani koio ñayiu xi'in
Ianyuux. 20 Xijan kuu xa kuu-da bajadori
n-tunda'a Ianyuux xaxe'e Cristu. Hora xian
tnu'u-da tnu'u Jesucristu nuu ñayiu, kuu
ná kuu xa mee Ianyuux ja'an nuu-i. Xax-
e'e Cristu xijan-da: "Maxku jantna'a koio
ka-n xi'in Ianyuux." 21 Cristu, nuncas ña
n-kida-ia ni ɨɨn kuechi. N-kida u'u Ianyuux
Cristu, xa ma kuú mee-ro xi'in kuechi-ro.
Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu, te ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-ro io.

6

1 Xá n-ka tnɨɨ-n xamani taxi Ianyuux. Ka
kunduu-n xi'in Cristu Jesús. Kidatniu-da
xi'in Ianyuux, xa kajan-da nuu-n xa kada
koio-n xa kada koio ka-n xava'a. 2 Ja'an
tnu'u Ianyuux:
Va'a tiempo n-teku-r tnu'u-n.
Kɨu ijan n-chindee ña'a-r,
xa kutuu va'a-n xi'in-r.
Te ja'an-da nuu-n xa vitna kuu tiempo va'a,
te vitna kuu kɨu chindee Ianyuux ñayiu, xa
kutuu va'a koio-i xi'in-ia.
3 Kida-da xava'a, xa ni ɨɨn ñayiu ma
ndua xaxe'e ɨɨn xa kida mee-da. Kida-da
xava'a, xa ni ɨɨn ñayiu ma kua'a xa kui'a
ja'an-i xaxe'e tniu kida-da. 4 Ntdaa xa ka
kida-da, juini-da xa dande'a-da nuu ñayiu
xa Ianyuux kuu Xto'o-da te ka kida-da
xa juini mee-ia. Juini kue'e vida ya'a-da,
te kiti ini ñayiu nuu-da, te ka xini u'u
ña'a-i, ko kundee ini-da. 5 Juini ka janña'a-i,
te ka chindi'u ña'a-i vekaa, ko kundee
ini-da. Te kidatniu-da nde n-xiau loko-da,
ko kundee ini-da. Juini ña tuu tiempo xa
kidi-da, te n-xo xio-da doko, ko kundee
ini-da. 6 Kida-da xava'a. Juini-da xa
jini ka-da Ianyuux. Ndetu kuee-da nuu
ñayiu. Va'a-da. Kidatniu Espíritu Ii anu-da.
Xemani-da Ianyuux xi'in ñayiu. 7 Xian
tnu'u-da xa kuu xandaa. Xi'in xa tax-
nuni Ianyuux, kida-da xava'a. Te xi'in
xava'a jan, kuu ná kuu xa jantna'a-da xi'in
ntdaa xa ña kuu xandaa. Jantna'a-da
xi'in nda'a kua'a-da, xi'in nda'a datni-da,
xa kundee-da. 8 Uun tnee xndaxio ñayiu
xañu'u nuu-da, te uun tnee kui'a ka ja'an
ña'a-i. Uun tnee tekuechi ña'a-i, te uun
tnee ka ja'an-i xa se va'a kuu-da. Ka ja'an-i
xa danda'u-da ñayiu, ko ja'an na'i ka-da
tnu'u Ianyuux, tnu'u xandaa. 9 Ka ja'an
ñayiu xa ña ka xini ña'a-i, ko va'a xini ña'a
Ianyuux. Io-da xa kuú-da, ko na da tuu
na'i ka. Ka xini u'u ña'a-i, ko ta ka'ni ña'a
ka-i. 10 Juini tnau ini-da, ko kɨu xi'in kɨu kida
Ianyuux xa kuvete-da. Juini kunda'u-da,
ko xia'an-da xaxii Ianyuux nuu kue'e ka xa
kue'e ka ñayiu. Juini ña tuu nax neva'a-da,
ko xaxii-da kuu ntdaa xa io.
11 Seyɨɨ, ñadɨ'ɨ ñuu Corinto, ñani-da
ku'a-da, xá n-ja'an kaxi-da nuu-n. Va'a xa
va'a xemani ña'a-da mee-n. 12 Ñatu ndi'u
anu-da nuu-n. Ko mee-n, ndi'u anu-n nuu
mee-da. 13 Ja'an-da nuu mee-n ná ja'an
ɨɨn seyɨɨ nuu da'ya kuechi-s. Xijan-da xa
juemani ña'a koio mee-n, ná xemani ña'a
mee-da mee-n.

Ka kuu mee-ro veñu'u nuu tuu Ianyuux Ndito

14 Ná kuu uu ngutu ka yuku xa ña xika
ɨɨn nuu-tɨ, kuu xa tuu-ro xi'in ñayiu ña
kunduu xi'in Cristu. Maxku juejoon koio-n
xa ku kuu ɨɨn nuu-n xi'in ñayiu ña jandixa
Cristu. ¿Nanda kua'a xa kunduu ɨɨn ñayiu
xika nuu kanda, xi'in ɨɨn ñayiu xika nuu
nee? 15 Nani ñatu xani ini ɨɨn nuu Cristu
xi'in kui'na, dani ña kua'a xa kani ini ɨɨn
nuu ñayiu jandixa Cristu xi'in ñayiu ñatu
jandixa-ia. 16 Ña kua'a xa veñu'u nuu tuu
Ianyuux Ndito, ku kuu ɨɨn nuu xi'in santu
n-kidava'a ñayiu. Io xa kutnuni ini koio-n
xa mee-n kuu nuu tuu Ianyuux Ndito. Ja'an
tnu'u Ianyuux:
Kutuu-r xi'in ñayiu jan,
kaka mee-r me'ñu mee-i.
Ku kuu-r Ianyuux ka jandixa-i,
te ku kuu koio mee-i ñayiu xemani-r.

17 Dani ja'an tnu'u Ianyuux:
Maxku kada koio ka mee-n,
ná ka kida ñayiu ñatu ka jandixa ña'a mee-r.
Ku kuu koio mee-n ñayiu dɨɨn nuu mee-r.
Maxku tnɨɨ koio ka-n xa kui'a kaa.
Te dada kueka va'a ña'a mee-r mee-n.
18 Te ku kuu mee-r Taa-n.
Te ku kuu koio mee-n da'ya yɨɨ-r xi'in da'ya
dɨ'ɨ-r.
Du'a ja'an Ianyuux taxnuni nuu ntdaa xa io.

7

1 Ñani mani-da, ku'a mani-da, xá n-tnɨɨ-ro tnu'u n-taxi Ianyuux. Xijan kuu xa na dandoo-ro ntdantu'u xa ja'an Ianyuux xa kui'a kaa. Na ku yu'u-ro nuu Taa-ro Ianyuux te kada-ro xa juini mee-ia, xa ndundoo yɨkɨ kuñu-ro xi'in xaxtnuni-ro.

N-ka natu ini ñayiu Corinto kuechi-i

2 Kueka va'a ña'a-n xi'in ntdaa anu-n. Ña n-kida-da xa u'u nuu-n, ni ɨɨn-n. Ña n-kida-da xa na kada ɨɨn-n xa u'u, ña n-danda'u ña'a-da, ni ɨɨn-n. 3 Ñatu ja'an-da xa'a xa tekuechi ña'a-da. Xá n-ja'an-da xa xtuu-n anu-da. Io tu'a-da xa kuú-da xi'in-n a kutuu-da xi'in-n. 4 Io-da kue'e confianza nuu-n. Najuen tnu'u ña'a-da nuu ntdaa ñayiu. Juini kue'e vida ya'a-da, ko kuka'nu anu-da te yo kuvete-da xaxe'e-n.

5 Na n-kixee-da Macedonia, ña n-kua'a-da xa ndetatu-da. Kue'e vida n-ya'a-da. Kɨu xi'in kɨu ñayiu ña ka jandixa Cristu, n-ka jantna'a tnu'u-i xi'in-da. Te n-yu'u anu-da xaxe'e mee-n, xa nada ña'a ma jandixa koio ka-n. 6 Ko xia'an Ianyuux tnu'u kanu ini nuu ñayiu kuita anu. N-taxi-ia tnu'u kanu ini nuu mee-da, na n-kida-ia xa n-kixee Tito. 7 Kuka'nu anu-da, xaxe'e xa n-kixee Tito, ko dani kuka'nu anu-da, xaxe'e xa kuka'nu anu mee-s xaxe'e mee-n. N-ja'an-s xa ka kukajan ini-n xa jini ña'a-n. N-najani-s xa ka tnau ini-n. N-ja'an-s xa ka juini-n xa jandixa koio-n tnu'u-da. Te xijan kuu xa n-kuvete-da xa n-kuvete-da.

8 Juini n-kida-da xa n-ka tnau ini-n, xaxe'e carta n-kidava'a-da, ko n-ndoñu'u xa da kada-da. Juini n-tnau ini-da xaxe'e carta jan, ko ñatuka tnau ini-da vitna. Xini-da xa n-ka tnau ini-n, ko xaku ni kɨu. 9 Vitna kuvete-da. Ñatu kuvete-da xaxe'e xa n-kida-da xa n-ka tnau ini-n. Kuvete-da xa hora n-ka tnau ini-n, n-ka natu ini-n kuechi-n nuu Ianyuux. N-juini Ianyuux xa tnau ini koio-n xaxe'e kuechi-n. Nux ña n-kidava'a-da n-kuu, te dani kutuu-n xi'in kuechi-n. 10 Xaxe'e xa n-ka tnau ini-n xaxe'e kuechi-n ná n-juini Ianyuux, n-ka natu ini-n kuechi-n nuu-ia, te n-dakaku ña'a-ia. Te du'a ñatuka ka tnau ini-n. Ñayiu ñatu jandixa Ianyuux, juini tnau ini-i, ko ñatu xiniñu'u, te dani kuú koio-i xi'in kuechi-i. 11 Kunde'a koio-n nax n-ya'a. Xaxe'e xa n-ka tnau ini-n ná n-juini Ianyuux, n-ka kidatniu-n xa kada koio-n xava'a. N-ka ja'an ndaa-n xaxe'e-n. N-ka kiti ini-n, te n-ka yu'u-n. N-ka kukajan ini-n xa jini ña'a-n mee-da ɨnka vuelta, te n-ka xio anu-n xa kada u'u-n se n-kida xa u'u. Xi'in ntdaa xa n-ka kida-n, xá n-ka dande'a ña'a-n xa ka juini-n xa kada koio-n xava'a. 12 N-kidava'a-da nuu mee-n, xa dande'a tna'a mee-n xa xandaa kuu xa kada koio-n ná n-ja'an-da. Te nde'a Ianyuux xa da kada koio-n. 13 Xijan kuu xa kuka'nu anu-da.

Kuka'nu anu-da, ko dani yo kue'e kuvete-da, xaxe'e xa kuvete Tito. N-ka chindee-n-sɨ xa ñatuka yɨ ini-s, n-ka kida-n, ntdaa-n, xa ndetatu anu-s. 14 N-ja'an va'a-da xaxe'e mee-n, te n-ka kida-n xa ñatu kujanuu-da. Nani n-ja'an-da meni xandaa nuu mee-n, dani n-dande'a ña'a-n mee-da xa meni xandaa n-ja'an-da nuu Tito, hora n-ja'an va'a-da xaxe'e mee-n. 15 Yo va'a xemani ña'a Tito mee-n, xaxe'e xa naja'an-s nanda n-ka jandixa-n tnu'u-s. Ja'an-s xa ña n-ka kuxee ini-n, ja'an-s xa yo kue'e n-ka kukajan ini-n xa kada koio-n xava'a. 16 Kuvete-da. Io-da ntdaa confianza nuu-n.

8

Juña'a koio-n jundu ndoñu'u ka

1 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa jini koio mee-n xamani n-xia'an Ianyuux ñani-ro ku'a-ro xtuu do Macedonia. 2 Juini kue'e xa kue'e vida ka ya'a-i, ko dani kuvete-i xa kuvete-i. Juini yo nde'e kunda'u-i, ko n-ka xia'an-i xa n-ka xia'an-i nuu ñani-ro xi'in ku'a-ro xtuu ñuu Jerusalén. 3 Ja'an ndaa-da xa n-ka xia'an-i ntdaa xa n-kua'a-i, te kue'e ka. 4 Ñatu n-xijan-da xa juña'a-i. Mee-i, yo n-ka xijan-i xa kada-da xamani xa juejoon-da xa mee-i tuku kunduu koio xi'in-da, xa chindee-i ñani-ro ku'a-ro ndoñu'u ka. 5 N-xani ini-da xa ita'u ni xa juña'a-i, chi yo kunda'u-i. Ko ña'a. N-ka kukajan ini-i xa kada-i ntdaa xa juini

Ianyuux. Ditna ka n-xia'an-i mee-i nuu
Ianyuux, te dada n-ka xio anu-i xa kada-i
dava'a nga xa kajan mee-da. 6 Xijan kuu
xa n-xijan-da nuu Tito xa chindee ña'a-s
mee-n, xa daxinokava koio-n tniu n-ka kix-
e'e-n, na n-xo tuu-s xi'in-n. 7 Yo va'a ka
kida-n ntdaa xa ka kida-n. Ka jandixa-n
Cristu Jesús. Ka xian tnu'u-n tnu'u Jesu-
cristu nuu ñayiu. Ka kutnuni ini-n tnu'u-ia,
te ka kida-n xava'a. Ka xemani ña'a-n
mee-da. Io xa tnɨɨ koio-n xa tnɨɨ koio
ka-n xamani ya'a tuku, xa chindee koio-n
ñani-ro ku'a-ro ka ndoñu'u ka.
8 Ñatu ta'u tniu-da nax juña'a-n nuu
ñani-ro ku'a-ro Jerusalén. Diko ni juini-da
xa jini koio-n nax n-ka kida ñani-ro ku'a-ro
Macedonia. Nux xandaa kuu xa xemani-n
ñani-ro ku'a-ro, io xa dande'an-yɨ xa xe-
mani-n-yɨ. 9 Xá n-ka xini-n xamani Xto'o-ro
Jesucristu. Ka xini-n xa juini n-xo tuu
kuika-ia andɨu, ko na n-kixee-ia ñuñayiu
ya'a, te n-kunda'u-ia. N-kunda'u-ia xaxe'e
mee-n, xa kutuu kuika koio mee-n andɨu.
10 Xaxe'e mee-n, du'a kachitnu'u-da. Kuia
n-ya'a-ro, va'a n-ka kixe'e-n xa nakueka
koio-n xa juña'a-n. N-ka juini-n xa kada
koio-n xa'a. 11 Vitna daxinokava koio-n xa
n-ka kixe'e-n. Nani n-ka xio tu'a-n xa
kada-n, dani kada koio-n ná io ná jua'an.
Kada koio-n ntdaa xa kua'a-n. 12 Nux juini
ɨɨn ñayiu xa juña'a-i, te kueka va'a Ianyuux
dava'a nga xa io. Ñatu xijan Ianyuux xa
juña'a-i xa ña tuu nax io.
13 Ñadu xa juini-da xa juña'a mee-n xa
kutuu va'a koio ɨnka ñayiu, te du'a kue'e
vida ya'a koio mee-n. 14 Juini-da xa kua'a xa
kutuu va'a koio mee-i, ná xtuu va'a mee-n.
Vitna xtuu va'a mee-n, te ndoñu'u ka mee-i.
Mee-n ka kua'a xa chindee-n-yɨ vitna, te
ɨnka kɨu, na chindee ña'a mee-i mee-n.
Dani kutuu va'a koio mee-i, te kutuu va'a
koio mee-n. 15 Kuu ná ja'an tnu'u Ianyuux:
"Se n-xo nachii kue'e maná ña tuu nax ndoo
ka, te se n-xo nachii ita'u ni, ña ndoñu'u
ka-s."

Tito xi'in se ka kidatniu xi'in-s

16 Na kuta'u-da Ianyuux xa n-kida-ia xa
nani ndu ini mee-da xaxe'e-n, dani ndu ini
Tito xaxe'e-n. 17 Na n-xijan-da xa jɨ'ɨn-s
nuu-n, te n-xejoon-s. Ña n-kidajuexa-da-s,
ni ita'u ni. Jɨ'ɨn-sɨ xaxe'e xa ndu ini-s xaxe'e
mee-n, te juini-s xa jɨ'ɨn-s.
18 Tunda'a-da ɨnka ñani-ro xi'in Tito.
Xian tnu'u-s tnu'u Jesucristu nuu ñayiu,
te ntdaa ñayiu jandixa Cristu ka ja'an va'a
xaxe'e-s. 19 Ñani-ro xi'in ku'a-ro ntdaa
veñu'u Macedonia, nduku-s-sɨ xa kunduu-s
xi'in-da, hora kada-da xamani ya'a. Te xa-
mani ya'a, kida-da xa jini koio ntdaa ñayiu
xa Ia kunxa'nu ka kuu Ianyuux jandixa-ro.
Dɨuni juini-da xa dande'a-da ntdaa ñayiu xa
ka kida mee-n xava'a. 20 Du'a ka kida-da, xa
ma tekuechi ña'a ni ɨɨn ñayiu xa kida-da xa
u'u, chi kue'e xa n-ka doko-i io. 21 Juini-da xa
jini Ianyuux xi'in ntdaa ñayiu xa ka kida-da
meni xava'a.
22 Te tunda'a-da ɨnka ñani-ro tuku. Kue'e
vuelta xá n-xini-da xa juini-s xa kada-s
xa juini Ianyuux. Va'a kida-s ntdaa xa
kida-s. Io-s kue'e confianza nuu mee-n, te
na'a-da xa va'a kadatniu-s xi'in-n. 23 Tito,
kuu-s se kunduu xi'in mee-da, kidatniu-da,
nduu-da, xaxe'e mee-n. Uu ka ñani-ro,
kuu-s se tunda'a ña'a ñani-ro veñu'u ya'a.
Ka kidatniu-s xa koo koio ntdaa ñayiu
xañu'u nuu Cristu. 24 Xijan kuu xa kueka
va'a koio-n-sɨ. Dande'a koio-n ñani-ro
ku'a-ro, xa ndaa xa xemani va'a-n ñayiu
xi'in Ianyuux. Du'a kutnuni ini koio-s
nakuenda ja'an va'a-da xaxe'e-n.

9

Kuvete koio-n hora xia'an-n ɨɨn xa
ndoñu'u ñayiu

1 Ñatu ndoñu'u xa ja'an-da kuenda tvini
ka xajan tna'a-n xaxe'e ñani-ro ku'a-ro ka
jandixa Jesucristu. 2 Xini-da xa ka juini-n xa
chindee-n-yɨ. Nuu ñani-ro ku'a-ro Maceda-
nia, xa n-ja'an va'a-da xaxe'e-n. Ja'an-da
xa nde xá nduxi xá xndaxio tu'a mee-n,
se Acaya, xa chindee koio-n. Xaxe'e xa
ka kida mee-n xamani ya'a, kue'e ñani-ro
ku'a-ro Macedonia ka juini xa chindee
mee-i tuku. 3 Tunda'a-da ñani-ro nuu-n
vitna, xa chindee ña'a-s xa koo tu'a koio-n,
ná n-ja'an-da. Xá n-ja'an va'a-da xax-
e'e-n, te ña juini-da xa du'a ma koo. 4 Chi
nux naxee koio ɨɨn uu ñani-ro Maceda-
nia xi'in-da, te ta koo tu'a koio ka-n, te
ya'a-da xa januu nuu-s, xaxe'e xa n-xio-da
confianza nuu-n. Te mee-n tuku, kujanuu
koio-n nuu-s. 5 Xijan kuu xa n-xani ini-da xa
ndoñu'u xa kajan-da ñani-ro, xa juindodo
nuu-s jɨ'ɨn, xa chindee ña'a-s xa koo tu'a nt-
daa. Xá n-ka ja'an-da xa juini-n xa juña'a-n
ɨɨn xa va'a xa va'a. Nux du'a kada-ro, te du'a
kuu ɨɨn xava'a kada koio-n, te ma kuu ɨɨn xa
xia'an nga te dada natu ini-n.

6 Naja'an koio-n xa ja'an-ro: Nux xate
ɨɨn seyɨɨ ita'u ni trɨu, te ita'u ni xa kax
ko'o-s ni'i-s. Nux xate-s kue'e trɨu, te
kue'e xa kax ko'o-s ni'i-s. 7 Mee-n du. Na
juña'a koio-n nanda ka juini-n xa juña'a-n.
Maxku juña'a-n ni ɨɨn xa ña juini-n xa
juña'a-n. Maxku tnau ini koio-n, maxku
juña'a-n xaxe'e xa xijan mee-da. Chi xe-
mani Ianyuux ñayiu kuvete hora xia'an-i
ɨɨn xa xia'an-i. 8 Kua'a Ianyuux xa taxi-ia xa-
mani-ia xi'in xamani-ia nuu-n. Kɨu xi'in kɨu
tnɨɨ koio ka-n ntdaa xa ndoñu'u-n. Taxi-ia
xa ndoñu'u mee-n, te taxi-ia xa juña'a
nga-n xa juña'a nga-n nuu ɨnka ñayiu.
9 Ja'an tnu'u Ianyuux:
Se kui'a ña n-kuu-s.
N-xia'an-s nuu ñayiu ka kunda'u.
Nɨkava nɨkuita ndoo xava'a n-kida-s.
10 Ná xia'an Ianyuux trɨu nuu se xate trɨu,
te dada xia'an-ia tila xa kaxi-s, da taxi-ia
ntdaa xa ndoñu'u mee-n, te kada-ia xa kada
koio-n xa kada koio ka-n xava'a. 11 Taxi
Ianyuux kue'e xa kue'e ka nuu mee-n, xa
kue'e xa kue'e ka juña'a nga mee-n nuu ɨnka
ñayiu. Kane'e-da jɨ'ɨn xa juña'a koio mee-n,
te xijan kada xa juña'a koio ñani-ro ku'a-ro
xa n-kuta'u-i nuu Ianyuux. 12 Na kada koio
mee-n xamani ya'a, juña'a-n xa ndoñu'u ka
nuu ñayiu ka kunduu xi'in Ianyuux, te dɨuni
kada-n xa juña'a koio mee-i xa n-kuta'u-i
xi'in xa n-kuta'u-i nuu Ianyuux. 13 Na
kada koio-n xamani ya'a, jini koio ñani-ro
ku'a-ro xa ka jandixa mee-n tnu'u Jesu-
cristu, te juña'a koio-i xa n-kuta'u-i nuu
Ianyuux. Dɨuni juña'a koio-i xa n-kuta'u-i,
xaxe'e xa ka kunduu-n xi'in mee-i, hora
xia'an-n xamani ya'a nuu mee-i, xi'in nuu
ntdaa ñani-ro ku'a-ro. 14 Te kajan ta'u koio-i
nuu Ianyuux xaxe'e-n. Juemani ña'a koio-i
mee-n, xaxe'e xa taxi Ianyuux xamani-ia
xi'in xamani-ia nuu-n. 15 ¡Na kuta'u-ro
Ianyuux xaxe'e xamani taxi-ia! ¡Ña ni'i-da
tnu'u ja'an-da nanda xemani ña'a Ianyuux!

10

Mee-da, Spalu, se n-tunda'a Ianyuux kuu-da

1 Mee-da, Spalu, xijan-da nuu-n, xa
maxku daxio koio-n tnu'u-da. Ná n-jandixa
Cristu Taa-ia Ianyuux, da jandixa mee-da
Ianyuux. Se va'a n-kuu Cristu, se ñatu
n-kuxee ini nuu Ianyuux. Te du'a kuu
mee-da. Ka ja'an-s xa kunda'u kukee-da
nuu-n hora tuu-da xi'in-n, te ka ja'an-s xa
yo ndunde'e-da nuu-n hora xika tuu-da.
2 Xijan-da nuu-n xa maxku kadajuexa ña'a
koio-n, xa ndunde'e-da nuu se ka ja'an xa
kida-da dava'a nga xa juini-da xa ni'i-da xa
juini-da. 3 Xandaa kuu xa kuu-da ɨɨn seyɨɨ,
ná kuu dava'a nga ɨnka seyɨɨ, ko ña jant-
na'a-da ná jantna'a ɨnka seyɨɨ. 4 Jantna'a-da,
ko ñatu xetniu-da xa xetniu ñayiu ñatu ka
jandixa Cristu. Jantna'a-da xi'in xa taxnuni
Ianyuux, xa danaa-da ntdaa xa kida xa ma
jandixa koio ñayiu Ianyuux. Kuu ná kuu
xa danaa-da ɨɨn cuartel a ɨɨn vekaa ka'nu.
Dajane-da xeve'e, danaa-da ntdaa xa io.
5 Dande'a ña'a-da xa ña ka xani ini va'a se
ijan. Dande'a ña'a-da xa se najuen tnu'u
mee-s ka kuu-s, se ñatu juini xa jini koio
mee-n Ianyuux. Kada-da xa dandoo koio-n
xaxtnuni mee-s, xa kada koio-n xa juini
Cristu. 6 Na kada koio mee-n ná io ná jua'an
xa jandixa va'a koio-n Cristu, te io tu'a
mee-da xa kada u'u-da ntdaa se ka kuxee
ini.

7 Ka xini-n nanda kaa xa xnde'a-n, te ka
xani ini-n xa kutnuni ini-n. Nux xani ini
ɨɨn ñayiu xa kunduu-i xi'in Cristu, io xa
najani ini-i xa nani kunduu-i xi'in Cristu,
dani kunduu mee-da xi'in Cristu tuku.
8 Ja'an-da xa n-taxi Xto'o-ro xa taxnuni-ia
nuu mee-da, te n-tunda'a ña'a-ia mee-da
nuu mee-n. Te ma kujanuu-da xa du'a
ja'an-da. Ña n-taxi-ia xa taxnuni-ia xa
danaa ña'a-da, n-taxi-ia xa taxnuni-ia xa
chindee ña'a-da. 9 Ña juini-da xa kani
ini koio-n xa kidava'a-da carta nuu-n xa
dayu'u ña'a-da. 10 Xini-da xa ka ja'an-s:
"Carta kidava'a Spalu kuu xa taxnuni-s xi'in
xa ndaku-s, ko mee mee-s ña ndaku-s, te
ñatu xiniñu'u tnu'u ja'an-s." 11 Ña kutnuni
ini koio-s xa nani kuu-da hora tuu xika-da,
dani ku kuu-da hora kutuu-da xi'in-n. Xa
kidava'a-da xi'in xa kada-da, ɨɨn nuu kuu.

12 Ña kua'a-da xa dadavatna'a-da xi'in
se ja'an va'a mee-s. Ka chiku'a tna'a-s
mee-s, ka dadavatna'a-s mee-s. Du'a kuu
xa xa lilu ka kida-s. 13 Na n-taxi Ianyuux
tniu-da, n-tunda'a ña'a-ia mee-da nde Cor-
into. Nux ja'an va'a-da, ja'an va'a-da xaxe'e
tniu n-taxi Ianyuux. 14 Kidatniu-da xi'in
mee-n, xaxe'e xa n-tunda'a ña'a Ianyuux
nuu-n. Ki'na ka mee-da n-xee nde ñuu-n,
xa kachitnu'u-da tnu'u Jesucristu. 15 Ñatu
ka najuen tnu'u-da mee-da xaxe'e tniu
n-ka kida ɨnka ñayiu. Xndetu-da, xa hora

jandixa va'a koio ka mee-n, dani kadatniu
koio ka mee-da me'ñu mee-n. [16] Te dada
juña tnu'u-da tnu'u Jesucristu nuu ñayiu
xtuu xika ka dada mee-n. Chi ma najuen
tnu'u-da mee-da xaxe'e tniu ka kida ɨnka
ñayiu.
[17] Nux ja'an va'a ɨɨn ñayiu, na ja'an va'a-i
xaxe'e Xto'o-ro. [18] ¿Nax xiniñu'u nux ja'an
va'a ɨɨn seyɨɨ xaxe'e mee-s? Xa xiniñu'u kuu
xa xitotnuni Ianyuux mee-s, te ja'an va'a
mee-ia xaxe'e-s.

11

Se ka ja'an xa Ianyuux n-tunda'a mee-s, ko ña ndaa

[1] ¿Ka xani ini-n xa ja'an-da ná ja'an ɨɨn se
lilu a? Ko io xa kunini na'i koio ka-n. Joon,
kundetu kuee koio-n. [2] Xá n-kida Ianyuux
xa yo va'a xemani ña'a-da. Ná kida ɨɨn seyɨɨ
nuu da'ya dɨ'ɨ-s hora tnunda'a-i, da n-kida
ña'a-da mee-n. N-xia'an-da tnu'u-da nuu
Cristu, xa juña'a-da mee-n nuu mee-ia. Te
juini-da xa ku kuu koio-n ná kuu ɨɨn dichi
luchi va'a tnunda'a xi'in idini seyɨɨ. [3] Ko
ndu ini-da xaxe'e-n. Io seyɨɨ ka juini xa
kada maxu ña'a-s. Danda'u ña'a-s mee-n,
ná n-danda'u kui'na Eva. N-ja'an kui'na
tnu'u vete, ko ña n-kutnuni ini Eva xa tnu'u
vete n-kuu. Juini-da xa va'a kutnuni ini
koio mee-n. Juini-da xa juemani koio-n
Cristu, juini-da xa jandixa koio-n-ia xi'in
ntdaa anu-n. [4] Se ijan, tuku kachitnu'u-s
Jesús, ka dama-s-ia. N-ka tnɨɨ mee-n Es-
píritu Ianyuux. Se ijan ka kida xa dan-
doo-n Espíritu Ianyuux, xa kada-n xa juini
kui'na. N-ka tnɨɨ mee-n tnu'u Jesucristu.
Łnka tnu'u kachitnu'u-s nuu-n, te ka xe-
joon-n. Dava'a nga se vaxi, te ka xeka
va'a-n-sɨ. Te ndu ini-da xa nada ña'a kueka
va'a koio-n tnu'u ka ja'an-s. [5] Ka ja'an-s
xa kunduu-s xi'in Cristu, ka ja'an-s xa se
n-tunda'a Ianyuux ka kuu-s. Va'a xa va'a ka
najuen tnu'u-s mee-s. Ja'an mee-da xa ñatu
kunxa'nu ka mee-s dada mee-da. [6] Juini
ña ja'an vivo-da, ko kutnuni ini va'a-da xa
ja'an-da. Kɨu xi'in kɨu, ntdaa xa kida-da,
n-dande'a ña'a-da xa kutnuni ini va'a-da
tnu'u va'a Jesucristu.
[7] Nuncas ña n-jen ya'u-da na
n-kachitnu'u-da tnu'u Ianyuux. N-ka ni'i
mee-n xa kutuu va'a koio-n xi'in Ianyuux,
ko n-xo kunda'u n-xo kukee mee-da. ¿Ka
xani ini-n xa xa'a kuu xa n-kida-da xa u'u
nuu-n a? [8] Kuu ná kuu xa n-du'u-da ñani-ro
ku'a-ro ɨnka veñu'u, xa ma ndoñu'u xa
kajan-da nuu mee-n xa kundeka ña'a-n.
[9] Na n-xo tuu-da xi'in-n, juini n-ndoñu'u
ka-da, ko ni ɨɨn xa ña n-xijan-da nuu-n. Na
n-ka xee ñani-ro Macedonia, n-ka taxi nga
mee-s ntdaa xa ndoñu'u-da. Kɨu ijan ña
n-xijan-da ni ɨɨn, te vitna ma kajan-da ni
ɨɨn. [10] Ná n-ja'an Cristu xandaa, da ja'an
mee-da xandaa. Juini-da xa ni ɨɨn ñayiu
distrito Acaya, maxku ja'an xa n-xo ndeka
ña'a-i. [11] Te, ¿nakuenda xa du'a ja'an-da?
¿Xaxe'e xa ñatu xemani ña'a-da mee-n a?
¡Ña'a! Na'a Ianyuux xa yo xemani ña'a-da
mee-n.
[12] Ko ná kida-da vitna, du'a kada na'i
ka-da, xa ma kua'a xa ja'an koio se ijan xa
kuu mee-s ná kuu mee-da. [13] Ña n-tunda'a
Cristu mee-s. Ka danda'u-s ñayiu. Ka
ja'an-s xa ka kuu-s se n-tunda'a Cristu,
ko ña ndaa. [14] Mee kui'na kida xa kaa-i
ná kaa ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux,
ia vaxi xi'in xadiñu Ianyuux. [15] Te dɨuni,
¿nakuenda ka xani ini-n xa ma kada koio se
ijan ná ka kida-s? Se xinokuechi nuu kui'na
ka kuu-s, te ka kida-s xa kaa-s ná kaa se kida
xava'a. Ko nani ka kida-s, dani ndadandaa
ña'a Ianyuux mee-s.

Ntdaa vida n-ya'a Spalu

[16] Łnka vuelta ja'an-da xa maxku kani ini
koio-n xa n-nduloko-da. Ko nux ka xani
ini-n xa n-nduloko-da, ko kundetu koio-n,
na ja'an-da ná ja'an ɨɨn se lilu. Juejoon
koio-n xa na najuen tnu'u-da mee-da ita'u
ni. [17] Vitna, ñatu ja'an-da tnu'u Xto'o-da.
Diko ni najuen tnu'u-da mee-da, ná ja'an ɨɨn
se n-nduloko. [18] Io kue'e ñayiu ka najuen
tnu'u mee-i ñuñayiu ya'a. Te dani daña,
¿nax kuu xa na najuen tnu'u-da mee-da?
[19] Andix ka kuu se kutnuni ini va'a, te
kundee ini koio-n nuu se n-nduloko. [20] Nux
ka kida-s xa ka kuu-n se kidatniu du'a nuu
mee-s, dani xndetu kuee-n nuu-s. Nux
ka xetniu ña'a du'a-s, te ña tuu nax ka
ja'an mee-n. Nux ka danda'u ña'a-s xi'in
tnu'u-s, te kidajuexa ña'a-s xa kada koio-n
xa juini mee-s, te ka xejoon-n. Nux se
taxnuni nuu-n ka kuu-s, ko vatuka. Nux
ka katu-s nuu-n, ko dani ka xeka va'a-n-sɨ.
[21] ¡Kujanuu-da nuu-n, xa ña n-ndunde'e
mee-da nuu-n, ná n-ka kida ña'a mee-s!
Ja'an-da ná ja'an ɨɨn se lilu. Nux ka
ja'an va'a mee-s xaxe'e mee-s, te ja'an
va'a mee-da xaxe'e mee-da tuku. [22] ¿Ka

ja'an-s xa ka kuu-s se Israel a? Mee-da
tuku. ¿Ka ja'an-s xa ka kuu-s da'ya taxa'nu
tnetnu-s Abraham a? Mee-da tuku. [23] ¿Ka
ja'an-s xa ka kuu-s se xinokuechi nuu Cristu
a? Ja'an-da ná ja'an ɨɨn se n-nduloko, ko
ja'an-da xa kuu-da ɨɨn se xinokuechi yo va'a
ka dada mee-s. Kue'e ka n-kidatniu mee-da
dada mee-s. Xaxe'e Cristu, n-yɨndi'u-da
vekaa kue'e ka vuelta dada mee-s. Kue'e
ka vuelta n-ka janña'a ñayiu mee-da dada
mee-s. Kue'e vuelta xaku nga kuú-da.
[24] O'on vuelta n-ka janña'a sexa'nu Israel
cuarta ñɨɨ. Ɨɨn ɨɨn vuelta n-ka janña'a-s
oko xaun koon vuelta. [25] Uni vuelta n-ka
janña'a soldado romano bastón. Ɨɨn vuelta
n-ka janña'a ñayiu yuú, xa ka'ni ña'a-i. Uni
vuelta nduxi barcu nuu jua'an-da ndute
mar. Te oko koon hora n-kundee ini-da
nuu ndute. [26] Kue'e vuelta n-xikonuu-da
ñuu xi'in ñuu, te n-xio kue'e xa n-kida xa
yu'u-da. N-ya'a-da de'va na'nu. N-ya'a-da
nuu io ñadu'u. N-ka xini u'u ña'a ñayiu
Israel, te n-ka xini u'u ña'a ñayiu ña ka
kuu ñayiu Israel. N-ya'a-da ñuu na'nu,
n-ya'a-da yuku, n-ya'a-da nuu ndute mar.
N-ka xini u'u ña'a se ka danda'u ñayiu, se ka
ja'an xa ka kuu-s ñani-ro, ko ña ndaa. [27] Yo
nde'e n-xo kidatniu-da, te kue'e vida n-xo
ya'a-da. Io kɨu ni ña n-xo kidi-da. N-xo ko-
jon-da. N-xo yichi-da ndute. Kue'e vuelta
ña n-xio tiempo xa kaxi-da, xa chindee-da
ɨnka ñayiu. N-xo kuvixi-da, te ña n-xio
da'ma-da.

[28] Kɨu xi'in kɨu kue'e vida ya'a yɨkɨ
kuñu-da, ko dɨuni kue'e vida ya'a anu-da,
xaxe'e xa ndu ini-da xaxe'e ñani-ro xi'in
ku'a-ro ntdaa veñu'u. [29] Nux ɨɨn ñayiu ña
kundee ini xa jandixa na'i ka-i Xto'o-ro
Jesucristu, te juini-da xa nujuiin-da diñi-i,
xa juña'a-da tnu'u kanu ini nuu-i. Nux ɨɨn
ñayiu ndua xa kida-i xa u'u, te kujanuu
mee-da, te tnau ini mee-da. [30] Nux io
xa ja'an va'a-da xaxe'e-da, ja'an-da xa ña
ndaku-da. [31] Na'a Ianyuux xa ña ja'an-da
tnu'u vete. Kuu-ia Taa Xto'o-ro Jesucristu.
Na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu-ia, kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. [32] Na n-xo tuu-da ñuu nani
Damasco, te n-nanduku ña'a gobernador.
N-kidatniu-s nuu se kunxa'nu ka nani Are-
tas. N-ta'u tniu-s soldado-s, xa kadɨ koio-s
ye'e ñuu Damasco, xa tnɨɨ presu ña'a-s
mee-da. [33] Ko ñani-ro n-ka dakeé ña'a xiti
ɨɨn yɨka ka'nu, te n-ka nune ña'a-s ɨɨn ven-
tana xeve'e ka'nu ñuu jan, te du'a n-kuu xa
n-kaku-da.

12

N-xe'en Spalu nuu tuu Ianyuux

[1] Ña tuu nax ni'i-da, xa ja'an va'a-da xax-
e'e-da. Ja'an-da nax n-kida Xto'o-ro Jesu-
cristu. N-datu ini ña'a-ia, n-dande'a ña'a-ia
mee-ia xi'in xa taxnuni-ia. [2] Xini-da ɨɨn seyɨɨ
kunduu xi'in Cristu. Xá n-kuu uxi koon
kuia n-tnɨɨ Ianyuux mee-s, xa n-xe'en-s
xi'in-ia nde andɨu nuu tuu-ia. Ña xini-da
nux n-xe'en yɨkɨ kuñu-s, o meni anu-s. Ko
Ianyuux na'a nax n-kuu. [3-4] Xini-da xa ndeka
Ianyuux se ijan n-xe'en nde andɨu, nuu
nani paraíso. Ña xini-da nux n-xe'en yɨkɨ
kuñu-s, o meni anu-s. Na'a Ianyuux nax
n-kuu, ko ña xini mee-da. Te ijan n-teku-s
tnu'u ña kua'a xa ja'an-s, chi ña n-xejoon
Ianyuux xa ja'an-s tnu'u jan. [5] Ja'an va'a-da,
xaxe'e ɨɨn seyɨɨ kuu ná kuu se ijan, ko xaxe'e
mee-da, ma ja'an va'a-da. Xaxe'e mee-da,
ja'an ni-da xa ña ndaku-da xa kada-da tniu
n-taxi Ianyuux. [6] Nux n-juini-da xa najuen
tnu'u-da mee-da n-kuu, kua'a-da, ko dani
ma ku kuu-da se lilu, chi xandaa ja'an-da.
Ko du'a ñatu kida-da, nada kani ini va'a ka
ɨɨn ñayiu xaxe'e-da. Va'a ka xa kototnuni
ña'a mee-i, mee-da xi'in tnu'u-da.

[7] Va'a xa va'a xa n-dande'a ña'a Ianyuux.
Xaxe'e xa n-xini-da ɨɨn xava'a xa ña kua'a
ñayiu xa jini-i, te n-kida Ianyuux xa ña
ndaku-da. N-xejoon-ia xa janña'a kui'na
mee-da. Kuu ná kuu xa tuu ña'a ka-i, xi'in
ɨɨn iñu deen. Du'a n-kida Ianyuux, xa ña
kua'a-da xa najuen tnu'u-da mee-da. [8] Uni
vuelta n-xijan-da nuu Xto'o-ro Jesucristu
xa kine'e-ia iñu jan. [9] Ko n-ja'an-ia: "Xe-
mani ña'a-r mee-n, te xijan kuu xa ña tuu
nax ndoñu'u-n. Hora ña ndaku mee-n, te
jini koio ñayiu xa chindee ña'a-r xi'in xa
taxnuni mee-r." Xijan kuu xa kuvete-da
hora ja'an-da xa ña ndaku-da, chi hora
ña ndaku mee-da, tnɨɨ-da xa tnɨɨ ka-da
xandaku Cristu. [10] Xijan kuu xa juini ña
ndaku-da, ko kuvete-da. Juini kui'a ka
ja'an ñayiu nuu-da, ko kuvete-da. Juini
kue'e vida ya'a-da, ko kuvete-da. Juini ka
xini u'u ña'a ñayiu, ko kuvete-da. Juini
ña kua'a-da xa kada-da xa juini-da, ko ku-
vete-da. Kuvete-da xaxe'e Cristu. Xaxe'e
mee-ia, nahora ña ndaku-da, hora ijan,
taxi-ia xandaku mee-ia.

Yo ndu ini Spalu

11 Xá n-kuu-da ɨɨn se lilu. Xá n-ja'an
va'a-da xaxe'e-da, ko mee-n n-ka kidajuexa
ña'a. N-xio xa ja'an va'a koio mee-n
xaxe'e-da, ko ña n-ka kida-n. Se ka
ja'an xa n-tunda'a Ianyuux mee-s, ña ka
kunxa'nu ka-s dada mee-da. Juini ña
ya'u-da ni ɨɨn, ko ña kunxa'nu ka mee-s
dada mee-da. 12 Na n-xo tuu-da xi'in-n,
n-dande'a ña'a Ianyuux xa kuu-da ɨɨn se
n-tunda'a-ia. N-kida-ia milagru xi'in tniu
ka'nu ka, xa ni ɨɨn ñayiu ma kua'a xa kada-i.
N-kida-ia xa n-ka yu'u-n te n-ka kuvete-n.
N-kundee ini-da, nde n-kida-da tniu
n-taxi-ia me'ñu-n. 13 ¿Nakuenda ka xani
ini-n xa va'a ka ñani-ro ku'a-ro ɨnka veñu'u
dada mee-n? ¿Ka xani ini-n xa n-kida-da
xa u'u nuu-n, hora ña n-xejoon-da xa
kundeka ña'a koio-n a? Nux ka xani ini-n
xa n-kida-da xa u'u nuu-n, ¡io xa taxkanu
ini ña'a koio-n!

14 Io tu'a-da xa xee-da ñuu-n vuelta kuu
uni, ko ma juejoon-da xa kundeka ña'a
koio-n. Ña juini-da xa ni'i-da xaxii-n.
Juini-da xa ni'i ña'a-da mee-n. Chi ña
ndoñu'u xa kuneva'a sekuechi xaxii-s xa
kundeka-s tadɨ'ɨ-s, ndoñu'u xa kuneva'a
sexa'nu xaxii-s xa kundeka-s da'ya-s.
15 Kuvete-da xa kuvete-da xa taxi-da ntdaa
xaxii-da, xi'in ntdaa xa kuu-da, xaxe'e-n.
Ko kuu ná kuu xa ntna'a xemani ña'a ka-da
mee-n, da xini u'u ña'a ka-n mee-da.

16 Ka xini-n xa ña n-xijan ña'a-da ni ɨɨn.
¿Ka xani ini-n xa se danda'u ña'a kuu-da
u? ¿Ka ja'an-s xa xijan-da tvini xaxe'e
ñayiu kunda'u te xetniu mee-da tvini jan
u? 17 ¿Ka xani ini-n xa n-tunda'a-da ñani-ro,
xa na danda'u ña'a-s mee-n a? 18 N-xijan-da
nuu Tito, xa jɨ'ɨn-s ñuu-n, te n-tunda'a-da
ɨnka ñani-ro xi'in-s. ¿N-danda'u ña'a Tito
mee-n a? N-ka xini-n xa n-xani ini Tito
ná n-xani ini mee-da, te n-kida mee-s ná
n-kida mee-da.

19 Ka xani ini-n xa mee-da dada'an-da xa
du'a ja'an-da, ko ña ndaa. Kunduu-da xi'in
Cristu, te ja'an-da xandaa nuu Ianyuux.
Ñani mani-da, ku'a mani-da, ntdaa xa
kida-da, kida-da xa kunduu na'i koio ka
mee-n xi'in Cristu. 20 Yu'u-da, nux xee-da
Corinto te nani'i ña'a-da ka kida-n xa ña
juini-da. Yu'u-da xa nani'i ña'a mee-n xa
kuu-da xa ña ka juini-n. Yu'u-da, xa ka
jantna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n, te kukuedi
ini nuu tna'a-n. Yu'u-da, xa ka kiti ini-n,
te ka kida-n, ɨɨn ɨɨn-n, xa ka juini mee-n.
Yu'u-da, xa ka jan loko ka jan du'a-n, te
ka jan tnu'u tna'a-n. Yu'u-da, xa kuxee
ini-n, te nuu dɨɨn ka kuu-n. 21 Yu'u-da,
xa hora xee-da ñuu-n, te kada Ianyuux xa
kujanuu-da xaxe'e-n ɨnka vuelta. Yu'u-da,
xa tnau ini-da xaxe'e ñayiu xtuu me'ñu
mee-n, ñayiu n-ka kida kuechi te nuncas ña
n-ka natu ini-i kuechi-i. Xá n-ka kida-i xa
ñatu kuu xava'a, xá n-ka kidi-i xi'in ñayiu
ña n-tnunda'a xi'in-i, xá n-ka kida-i ntdaa
xa u'u n-ka kukajan ini-i.

13

Na jandixa na'i koio ka-n Xto'o-ro Jesucristu

1 Xee-da ñuu-n vuelta kuu uni vitna. Nux
tekuechi ɨɨn ñayiu xa n-dakua'a ña'a-da,
te io xa ja'an ndaa uu uni ñayiu xa du'a
kuu. 2 Na n-xo tuu-da xi'in-n vuelta kuu
uu, n-ja'an-da xa nux naxee-da ñuu-n ɨnka
vuelta, te maxku taxkanu ini ka-da ñayiu
n-ka kida xa u'u. Vitna, antecas xa xee-da,
ja'an-da nuu mee-i xi'in ntdaa mee-n, xa
ma kaku-n, ni ɨɨn-n. 3 Ka juini-n xa ko-
totnuni ña'a-n, nux ja'an-da xi'in xa tax-
nuni Cristu, a ña'a. Ma ku kuu-ia Ia
ña ndaku nuu-n. Dande'a ña'a-ia me'ñu
mee-n xa yo ndaku-ia, te dande'a ña'a-ia
xa ja'an mee-da tnu'u n-taxi mee-ia. 4 Na
n-ka xatakaa-s Cristu, ña ndaku-ia, ña
n-dande'a-ia ñayiu xa taxnuni-ia. Ko tuu-ia
vitna, xi'in xa taxnuni Ianyuux. Mee-da
tuku. Juini kunduu-da xi'in Cristu, ko ña
ndaku-da, ñatu dande'a ña'a-da xa tax-
nuni-da. Ko xi'in xa taxnuni Ianyuux ku-
tuu-da, xa ku kuu-da se xinokuechi nuu-n.

5 Io xa kototnuni koio-n mee-n, nux
jandixa-n Cristu, a ña'a. Kototnuni na'i
koio ka-n mee-n. ¿Ña ka kutnuni ini-n
xa tuu Jesucristu anu-n a? Nux ña yoo-ia
anu-n, du'a na'a-n xa ña jandixa-n-ia.
6 Io-da confianza xa kutnuni ini koio-n xa
ja'an-da xi'in xa taxnuni Cristu. 7 Xijan
ta'u-da nuu Ianyuux xa maxku kada koio-n
xa u'u. Ñadu xa juini-da xa jini koio ñayiu
xa kida mee-da xava'a. Nux koo xa kani
ini koio ñayiu xa ña kua'a-da xa taxnuni-da
nuu-n, ko vatuka. Diko ni juini-da xa kada
koio mee-n xava'a. 8 Nux xandaa kuu xa
ka kida-n xava'a, te ma ndoñu'u xa tax-
nuni-da nuu-n. Chi diko ni taxnuni-da
nuu-n xa kada koio-n xava'a. 9 Kuvete-da
hora unu ndaku mee-n. Kuvete-da hora

ka kida-n xava'a. Te kuvete-da, xa du'a ña
ndaku mee-da. Kuvete-da, xa ña ndoñu'u
xa taxnuni-da nuu-n. [10] Xijan kuu xa ki-
dava'a-da nuu-n, nɨni ña yoo-da xi'in-n, xa
hora na kutuu-da xi'in-n, te ma ndoñu'u
xa ndunde'e-da nuu-n xi'in xa taxnuni
n-taxi Xto'o-ro Jesucristu. N-taxi-ia xa tax-
nuni-ia, xa chindee ña'a-da, ñadu xa danaa
ña'a-da.
[11] Ñani-da ku'a-da, na kuvete koio-n. Jue-
joon koio-n xa kadatniu Espíritu Ianyuux
anu-n, xa ku kuu koio-n ñayiu ka kida
xava'a. Juña tna'a-n tnu'u kanu ini. Kani
ini koio ɨɨn nuu-n, te kutuu mani koio-n,
ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. Te juemani ña'a Ianyuux
mee-n, te kada-ia xa kutuu va'a koio-n.
[12] Tnɨtnanda'a-n, ntdaa mee-n, xa dande'a
tna'a-n xa xemani tna'a-n. [13] Ntdaa ñani-ro
ku'a-ro ka jandixa Jesucristu ka tunda'a
xanyuux nuu-n.
[14] Na taxi xto'o-ro Jesús xamani-ia nuu-n.
Na juemani ña'a Taa-ro Ianyuux. Na kun-
duu na'i Espíritu Ii xi'in-n ntdaa-n. Du'a na
koo.

Carta n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Galacia

Kidava'a Spalu nuu ñayiu Galacia

1 Mee-da kuu Spalu, se n-tunda'a ña'a
Jesucristu kuu-da. Ña n-ka tunda'a ña'a
seyɨɨ, ña n-ka kaxí ña'a seyɨɨ. N-kaxí ña'a
Jesucristu xi'in Taa-ro Ianyuux, Ia n-kida
xa n-nandoto Jesús. 2 Carta ya'a kidava'a-da
xi'in ntdaa ñani-ro xtuu xi'in-da ya'a. Ka
kidava'a-da nuu mee-n ka kuu ñani-da
ku'a-da ntdaa veñu'u distrito Galacia. 3 Na
taxi Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro Jesu-
cristu xamani-ia, na kada-ia xa kutuu va'a
koio-n. 4 N-xejoon Jesucristu xa kuú-ia
xaxe'e-ro. N-xi'í-ia xaxe'e kuechi mee-ro,
xa dakaku ña'a-ia ñuñayiu ya'a nuu ka kida
ñayiu xa u'u. Du'a n-kida Jesucristu nt-
daa xa n-juini Taa-ro Ianyuux xa kada-ia.
5 Na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux
nɨkava nɨkuita. Du'a na koo.

Ña tuu na ɨnka tnu'u kada xa ma kuú-ro
xi'in kuechi-ro

6 Ñatu kutnuni ini-da nakuenda kuu xa
yachi ka dandoo-n Ianyuux. Xaxe'e xa
xemani ña'a Cristu mee-n, te n-ja'an ña'a
Ianyuux xa kunduu koio-n xi'in-ia. Te vitna
ñatu ka jandixa-n tnu'u va'a Jesucristu, chi
ka jandixa-n ɨnka tnu'u. 7 Ko ña tuu na ɨnka
tnu'u kada xa ma kuú-ro xi'in kuechi-ro.
Diko ni io se ka daka ni'na ña'a, ka juini-s
xa dama-s tnu'u va'a Jesucristu. 8 Nux
kachitnu'u ɨɨn ñayiu ɨnka tnu'u ñatu kuu
tnu'u va'a Jesucristu, te na tunda'a ña'a
Ianyuux ñayiu jan jɨ'ɨn andea. Mee-da tuku.
Nde ángel andɨu du. Nux kachitnu'u-da
tnu'u ñatu kuu tnu'u Jesucristu, te na tun-
da'a ña'a Ianyuux mee-da jɨ'ɨn andea. 9 Xá
n-ja'an-da, te vitna ja'an-da ɨnka vuelta: Xá
n-ka xeka va'a-n tnu'u va'a Jesucristu. Nux
ka kachitnu'u-s tnu'u ñatu kuu tnu'u va'a
Jesucristu, te na tunda'a Ianyuux mee-s
jɨ'ɨn-s andea. 10 Ñatu nduku-da xa tna ini
ñayiu, nduku-da xa tna ini Ianyuux. Nux ña
tna ini ñayiu tnu'u-da, ko vatuka. Chi nux
n-juini-da xa kendoo va'a-da xi'in ñayiu
n-kuu, ma ku kuu-da se xinokuechi nuu
Jesucristu.

*Ɨɨ*n se n-tunda'a Cristu kuu-da

11 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kutnuni
ini koio-n xa hora n-ja'an-da tnu'u va'a
Jesucristu nuu-n, ñatu n-ja'an-da tnu'u
ñayiu. 12 Tnu'u va'a xa n-ja'an-da nuu-n
ñatu n-taxi seyɨɨ, ñatu n-dakua'a ña'a
seyɨɨ. N-dakua'a ña'a Jesucristu tnu'u va'a
n-ja'an-da nuu-n.

13 Xá n-ka tekutnu'u-n nanda n-kida-da,
xa kada-da ná io ná jua'an ntdaa tnu'u
ta'u tniu ñayiu Israel. Xá n-ka tekut-
nu'u-n xa yo u'u n-juini-da ñayiu ka jandixa
Ianyuux. N-juini-da xa danaa-da nt-
daa-i. 14 N-xo kunuu-da nuu ntdaa se dava
xi'in-da, xaxe'e xa yo va'a n-jandixa-da
tnu'u ta'u tniu ñayiu Israel. Xi'in ntdaa
anu-da n-kida-da ná io ná jua'an ntdaa
xa n-ka dakua'a ña'a taxa'nu tnetnu-da.
15-16 Antecas xa kaku-da, n-kaxí ña'a Ianyuux
mee-da. Xaxe'e xa yo n-xemani ña'a-ia,
n-ja'an ña'a-ia xa kunduu-da xi'in-ia. Te
na n-juini-ia, n-kida-ia xa jini-da Da'ya
Yɨɨ-ia, xa juña'a-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. Na du'a
n-kuu, ñayo n-xijan tnu'u-da xa kada-da.
17 Ni ña n-nu'u-da Jerusalén, xa ndatnu'u-da
xi'in se n-tunda'a Jesucristu xtuu Jerusalén.
Chi du'a n-xe'en-da do Arabia, te dada
n-nu'u-da Damasco.

18 Na n-ya'a uni kuia, dada n-nu'u-da
Jerusalén, xa jini tna'a-da xi'in Spedru.
Ijan n-xo tuu-da xa'un kɨu xi'in-s. 19 Ijan
n-xini-da Jacobo, ñani Xto'o-ro Jesucristu,
ko ña n-xini-da dava ka se n-tunda'a Je-
sucristu. 20 Nde'a ña'a Ianyuux xa ñadu
tnu'u vete kuu xa kidava'a-da. 21 Ijan
dada n-xe'en-da do Siria xi'in do Cilicia.
22 Te ñayiu ka jandixa Jesucristu veñu'u do
Judea, ñayo-i n-ka xo xini ña'a mee-da.
23 Diko ni n-ka tekutnu'u-i: “Se nde'e n-xo
xini u'u ña'a, se n-juini xa ka'ni ña'a-s
ntdaa-ro, se ijan, xian tnu'u-s tnu'u va'a Je-
sucristu nuu ñayiu vitna.” 24 Te n-ka xia'an-i
xa n-kuta'u-i nuu Ianyuux xaxe'e-da.

2

N-ka xeka ña'a va'a dava ka se n-tunda'a Cristu

1 Na n-ya'a uxi koon kuia, te n-nu'u-da
Jerusalén. N-xe'en-da xi'in Bernabé, te
n-kunduu Tito xi'in-da tuku. 2 N-dande'a
ña'a Ianyuux xa n-xio xa ja'an-da xi'in
se ka kunuu nuu ñayiu ka jandixa Cristu
Jerusalén. N-ndatnu'u-da xi'in ndruni ni

se ijan, chi n-juini-da xa kutnuni ini se ijan
ntdaa xa xian tnu'u-da nuu ñayiu ña ka kuu
ñayiu Israel. N-juini-da xa jini-da nu n-ka
xani ini ɨɨn nuu-s xi'in-da, a ña'a. 3 Te du'a
n-kuu. N-ka kutnuni ini-s xa ña ñdoñu'u
xa ka'nde-ro nuu ii se ña ka kuu se Israel,
hora ka jandixa-s Jesucristu. Juini Tito
kuu se griegu te n-kunduu-s xi'in-da, ko ña
n-ka kidajuexa ña'a-s xa ka'nde-da nuu ii-s.
4 Ñayiu ka kunduu xi'in Jesucristu kuu-ro.
N-ka kɨu tna'a se ka ja'an xa jandixa-s Jesu-
cristu, ko ña ndaa. N-ka juini-s xa kotoyu'u
ña'a-s, nux kida-ro ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés, a ña'a. N-ka juini-s xa
kadajuexa ña'a-s, xa kada mee-ro ná ka
kida mee-s. 5 Ni ita'u ña n-ka xejoon-da xa
kadajuexa ña'a-s xa kada-ro xa ka juini-s.
N-dada'an-da tnu'u va'a Jesucristu, xa ni'i
koio mee-n tuku xa kuu xandaa.
6 Se ijan, se ka kunuu nuu ñayiu ka
jandixa Jesucristu Jerusalén, ña n-ka taxi-s
ni ɨɨn tnu'u ta'u tniu xee. (Ka ja'an
ñayiu xa se ka kunuu ka kuu-s, ña xini-da.
Ja'an Ianyuux xa ɨɨn nuu kuu-ro ntdaa-ro.)
7 N-ka kutnuni ini-s xa n-kaxí ña'a Ianyuux
mee-da, xa ja'an-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel. 8 Dɨuni
Ianyuux n-tunda'a Spedru nuu ñayiu Israel,
n-tunda'a ña'a mee-da nuu ñayiu ña ka
kuu ñayiu Israel. Se n-tunda'a Jesucristu
kuu Spedru, te se n-tunda'a Jesucristu kuu
mee-da.
9 Se ijan, Jacobo xi'in Spedru xi'in Sua, se
ka kunuu nuu ñayiu ka jandixa Jesucristu
Jerusalén, n-ka kutnuni ini-s xa xá n-taxi
Ianyuux xamani-ia nuu mee-da tuku. N-ka
tnɨtnanda'a-da xi'in-s, xa n-ka xeka ña'a
va'a-s. N-ka kida ɨɨn nuu-da xi'in-s, xa
jɨ'ɨn mee-da xi'in Bernabé nuu ñayiu ña ka
kuu ñayiu Israel, te jɨ'ɨn mee-s nuu ñayiu
Israel. 10 Diko ni n-ka xijan-s xa chindee-da
ñayiu kunda'u, te xa'a du'a ni xani ini-da xa
kada-da.

N-kanandee-da Spedru ñuu Antioquía

11 Na n-xee Spedru ñuu nani Antioquía,
te n-kanandee-da-s, chi n-xini-da xa ña
n-kida-sɨ xa kuu xava'a. 12 Du'a n-kuu. An-
tecas xa xee koio se kunduu xi'in Jacobo, te
n-xo xaxi Spedru xi'in ñani-ro ku'a-ro ña
ka kuu ñayiu Israel. Ko hora n-ka xee se
ka kunduu xi'in Jacobo, te n-dandoo Spe-
dru ñani-ro ku'a-ro ña ka kuu ñayiu Israel.
Ñatuka n-xaxi-s xi'in-i, chi n-yu'u-s nuu
se ka ja'an xa ndoñu'u xa ka'nde-ro nuu
ii-ro. 13 Hora ijan, se ja'an ɨɨn te kida ɨnka
n-kuu Spedru. Te du'a n-ka kida ntdaa ɨnka
ñani-ro ku'a-ro ka kuu ñayiu Israel n-ka xo
tuu Antioquía. Nde Bernabé, se ja'an ɨɨn te
kida ɨnka n-kuu-s, chi n-dandoo-s ñani-ro
ku'a-ro ña ka kuu ñayiu Israel. 14 N-xini-da
xa ña n-ka kida-s ná io ná jua'an tnu'u va'a
Jesucristu, te n-kanandee-da Spedru nuu
ntdaa ñani-ro ku'a-ro. Xia'an-da: "Ndo'o
kuu se Israel, ko hora n-kii-n ya'a, ña n-xo
tuu-n ná xtuu ñayiu Israel. N-xo tuu-n xi'in
ñani-ro ku'a-ro ña ka kuu ñayiu Israel, te
n-xo tuu mee-n ná xtuu mee-i. Te vitna,
juini-n xa kadajuexa-n ñani-ro ku'a-ro ña
ka kuu ñayiu Israel, xa kutuu koio mee-i ná
xtuu ñayiu Israel."

*Nde ñayiu Israel, io xa jandixa koio-i Jesu-
cristu*

15 Nduu-ro, n-kaku-ro ñuu Israel. Xaxe'e
xa n-tnɨɨ-ro tnu'u ta'u tniu Moisés, te ña
n-kida-ro ntdaa xa u'u ka kida ñayiu ña ka
kuu ñayiu Israel. 16 Xini-ro xa ni ɨɨn ñayiu
ma kua'a xa kada-i ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés. Te dɨuni xini-ro xa ma
ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-i io. Ko
ɨɨn ñayiu, nux jandixa-i Jesucristu, da kuu
xa ja'an Ianyuux xa kuu ná kuu xa ña tuu
na kuechi-i io. Xijan kuu xa mee-ro tuku,
jandixa-ro Jesucristu. Juini ña kua'a-ro
xa kada-ro ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés, ko xaxe'e xa jandixa-ro Jesucristu,
te ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-ro. Chi
ni ɨɨn ñayiu ma kua'a xa kada-i ná io ná
jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés, te xijan kuu
xa ma ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-i
io.
17 Nduku-ro xa na ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-ro io xaxe'e xa kunduu-ro
xi'in Jesucristu. Xijan kuu xa ña ndoñu'u
xa kada-ro ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés. Xijan kuu xa, ¿Xá n-kida Cristu
xa ku kuu-ro ñayiu kida kuechi? ¡Ña
ndaa! 18 Nux danaa-da ɨɨn xa danaa-da, te
dada ndadava'a-da ɨnka vuelta, xijan kuu xa
dakuido kuechi-da mee-da. 19 Kuu ná kuu xa
n-xi'í-da, xaxe'e xa ña n-kida-da ná io ná
jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés. Te xaxe'e xa
n-xi'í-da, ma kada-da ná io ná jua'an tnu'u
jan. Tuu-da xa kada-da xa juini Ianyuux.
20 N-xi'í Cristu nuu curuxi, te kuu ná kuu xa
n-xi'í mee-da xi'in-ia. Xijan kuu xa ñatuka
taxnuni-da nuu mee-da, chi taxnuni Cristu

nuu-da. Tuu-da vitna, xaxe'e xa kunduu-da
xi'in Da'ya Yɨɨ Ianyuux. N-xemani ña'a-ia,
te n-xi'í-ia xaxe'e-da. 21 Ña juini-da xa
kada yata-da xamani Ianyuux. Nux ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi ɨɨn ñayiu,
xaxe'e xa n-kida-i ná io ná jua'an tnu'u ta'u
tniu Moisés, nux du'a kuu, te ñatu xiniñu'u
xa n-xi'í Jesucristu xaxe'e-ro.

3

Jandixa-ro tnu'u ta'u tniu Moisés, o jandixa-ro Jesucristu

1 Ñani-da ku'a-da, ñayiu Galacia, ¡ñayiu
lilu ka kuu-n! ¿Jundu n-danda'u ña'a,
xa ñatu ka jandixa-n xa kuu xandaa?
Na n-kachitnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu,
te n-kuu ná kuu xa n-ka xini-n xi'in
nuu-n hora n-ka xatakaa-s-ia nuu curuxi.
2 Juini-da xa kachitnuña'a koio-n. Xá n-ka
tnɨɨ-n Espíritu Ianyuux. ¿Nanda n-kuu?
¿Xaxe'e xa n-ka kida-n ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés? O xaxe'e xa n-ka teku-n
tnu'u va'a Jesucristu te n-ka jandixa-n.
3 ¿Ñatu ka kutnuni ini-n a? Na n-ka kixe'e-n
xa jandixa-n Jesucristu, te n-taxi Ianyuux
Espíritu Ii, ko vitna ka dandoo-n Espíritu Ii,
xa kada koio-n ná io ná jua'an tnu'u ta'u
tniu. 4 Te, ¿ñatu xiniñu'u xa kue'e vida n-ka
ya'a-n a? ¡Naka va'a nuxa xiniñu'u! 5 Hora
taxi Ianyuux Espíritu Ii te kida-ia milagru
nuu ntna'a mee-n, ¿nakuenda du'a kida-ia?
¿Xaxe'e xa ka kida-n ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés? O xaxe'e xa n-ka teku-n
tnu'u va'a Jesucristu te n-ka jandixa-n.
6 N-jandixa Abraham Ianyuux, te n-ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-s io. 7 Xijan
kuu xa, ndoñu'u xa jini koio-n xa ñayiu
ndaa ka jandixa Ianyuux, ñayiu ijan, ka
kuu da'ya dana Abraham. 8 Ja'an tnu'u
Ianyuux xa xee kɨu jandixa koio ñayiu ña
ka kuu ñayiu Israel Ianyuux. Te mee-i tuku,
xaxe'e xa jandixa-i Ianyuux, te ja'an-ia xa
ña tuu na kuechi-i io. N-ja'an Ianyuux
nuu Abraham: "Xaxe'e mee-n, kuvete xa
kuvete koio ñayiu ntdaa ñuu ñuñayiu."
9 Xaxe'e xa n-jandixa Abraham Ianyuux, te
n-ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-s io.
Dani ntdaa ñayiu ka jandixa Ianyuux, ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-i io.
10 Ñayiu ka xani ini xa kua'a-i xa kada-i
ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés,
kuú koio-i xi'in kuechi-i, chi ja'an tnu'u
Ianyuux: "Ntdaa ñayiu ña ka kida ntdaa,
ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu, kɨu xi'in
kɨu, kuú koio-i xi'in kuechi-i." 11 Xijan kuu
xa kutnuni ini-ro xa ni ɨɨn ñayiu ma kua'a
xa kada-i ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés, te dɨuni ma ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-i io. Ja'an tnu'u Ianyuux:
"Ɨɨn ñayiu, nux ja'an Ianyuux xa ña tuu
na kuechi-i io, te kutuu va'a-i xaxe'e xa
jandixa-i-ia." 12 Ɨɨn ñayiu io confianza xa
kua'a-i xa kada-i ná io ná jua'an tnu'u ta'u
tniu Moisés, te kuu ná kuu xa ña ndoñu'u-i
xa jandixa-i Ianyuux n-kuu, chi ja'an tnu'u
ta'u tniu Moisés: "Nux kada ɨɨn ñayiu xa'a,
te kutuu-i xaxe'e xa'a."
13 Nux ña kua'a-ro xa kada-ro ná io
ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés, te
kuú-ro xi'in kuechi-ro. Ko n-chiya'u
Cristu kuechi-ro, hora n-xi'í-ia xaxe'e-ro.
Chi ja'an tnu'u Ianyuux: "Kida u'u
Ianyuux dava'a nga se n-takaa nuu yutnu."
14 N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia nuu Abraham
xa kuvete koio ñayiu ntdaa ñuu ñuñayiu.
Te du'a kuu. Xaxe'e xa n-xi'í Jesucristu,
nux jandixa ɨɨn ñayiu mee-ia, te ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-i io. Te nde
ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel, nux jandixa-i
Jesucristu, te tnɨɨ koio-i Espíritu Ianyuux,
ná n-ja'an-ia.

N-taxi Moisés tnu'u ta'u tniu, n-taxi Ianyuux tnu'u mee-ia

15 Ñani-da ku'a-da, kani ini koio-n nanda
kuu hora ka kida uu seyɨɨ tratu te kida
firmari-s ɨɨn tutu. Io xa kada-s, nduu-s, ná
yodotnuni nuu tutu. Te ni ɨɨn ñayiu ma
kua'a xa dama-i xa yodotnuni jan. 16 Ná kuu
tutu jan kuu tnu'u n-xia'an Ianyuux nuu
Abraham. N-xia'an-ia tnu'u-ia nuu Abra-
ham xi'in da'ya-s. Ko ñatu n-ja'an Ianyuux
"kue'e da'ya Abraham", chi n-ja'an-ia "idini
da'ya-s." Te da'ya ijan kuu Cristu. 17 Xa'a
kuu xa ja'an-da: Ki'na ka n-xia'an Ianyuux
tnu'u-ia nuu Abraham. Ijan dada, nu n-ya'a
koon cientu oko uxi kuia, te n-xia'an Moisés
tnu'u ta'u tniu nuu taxa'nu tnetnu-ro. Ko
tnu'u ta'u tniu Moisés, ña n-kida xa ñatuka
xiniñu'u tnu'u n-xia'an Ianyuux nuu Abra-
ham, chi ni ɨɨn ña dama. 18 N-xia'an Ianyuux
tnu'u-ia nuu Abraham xa du'a koo. Xijan
kuu xa ña ndoñu'u-ro xa kada-ro ná io ná
jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés, xa ni'i-ro xa
taxi Ianyuux, chi n-ja'an-ia nuu Abraham
xa io ɨɨn xa tax du'a nga-ia.

[19] Xijan kuu xa, ¿nakuenda io tnu'u ta'u
tniu? N-xia'an Moisés tnu'u ta'u tniu nuu
ñayiu, xa na kutnuni ini koio-i xa ka kuu-i
ñayiu ka kida kuechi. N-xio tnu'u ta'u tniu
Moisés, nde n-kixee se kuu da'ya Abraham
nuu se n-xia'an-ia tnu'u-ia. N-ka xia'an
ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, tnu'u
ta'u tniu nuu Moisés, te Moisés n-xia'an
tnu'u jan nuu ñayiu. [20] Ko ni ɨɨn ñayiu ña
n-xo nujuiin me'ñu Abraham xi'in Ianyuux,
chi Ianyuux, idini-ia kuu-ia.

Tnu'u ta'u tniu Moisés kandeka ña'a jɨ'ɨn
nuu Cristu

[21] ¿Xa'a juini ja'an xa tnu'u ta'u tniu
Moisés kida xa ña io va'a tnu'u n-xia'an
Ianyuux nuu Abraham? ¡Ña'a! Ñatu
n-kua'a tnu'u ta'u tniu n-xia'an Moisés nuu
ñayiu, xa kutuu va'a-i. Ña n-kua'a ni ɨɨn
ñayiu, xa kada-i ná io ná jua'an tnu'u ta'u
tniu Moisés. Te dɨuni ña n-kua'a xa ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-i io. [22] Ja'an
tnu'u Ianyuux xa ntdaa ñayiu ñuñayiu io
kuechi-i. Kuu ná kuu xa yɨndi'u-i vekaa
xaxe'e kuechi ka kida-i. Xa'a kuu xa jandixa
koio-i Jesucristu. Ntdaa ñayiu ka jandixa
Jesucristu, tnɨɨ koio-i xa n-ja'an Ianyuux xa
juña'a-ia.

[23] Antecas xa tnɨɨ-ro tnu'u va'a Jesucristu,
n-ka kuu-ro ná kuu ñayiu yɨndi'u vekaa.
Xaxe'e tnu'u ta'u tniu Moisés, n-yɨndi'u-ro
nde n-kixee Jesucristu. [24] Ná kuu ɨɨn ñá xi-
nokuechi ñunuu da'ya-da, n-kuu tnu'u ta'u
tniu Moisés kandeka ña'a jɨ'ɨn nuu Cristu.
Xá jandixa-ro Cristu, te ja'an Ianyuux xa
ña tuu na kuechi-ro io. [25] Xá n-kixee Je-
sucristu, te ma kundeka ña'a ka tnu'u ta'u
tniu Moisés.

[26] Ntdaa-n n-ka nduu da'ya Ianyuux, xax-
e'e xa ka jandixa-n Jesucristu. [27] Xá n-ka
najuendute-n xaxe'e, xa ka kunduu-n xi'in
Cristu. Kuu ná kuu xa dandukutu ña'a
Jesucristu da'ma xee. [28] Ntdaa-n, ɨɨn nuu
n-ka nduu-n. Ma ja'an-ro xa ɨɨn-n n-kaku
se Israel, te ɨnka-n ña n-kaku se Israel. Ma
ja'an-ro xa ɨɨn-n n-kaku libre, te ɨnka-n
n-kuu se kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu. Ma
chinuu ka-ro xa ɨɨn-n kuu ñadɨ'ɨ, te ɨnka-n
kuu seyɨɨ. Ntdaa-n ka kuu ɨɨn nuu nuu
Ianyuux, xaxe'e xa ka jandixa-n Jesucristu.
[29] Xaxe'e xa ka kunduu-n xi'in Cristu, n-ka
nduu-n da'ya Abraham, te xijan kuu xa tnɨɨ
koio mee-n ntdaa xa n-ja'an Ianyuux xa
juña'a-ia nuu Abraham.

4

[1] Xa'a kuu xa ja'an-da: ɨɨn seluchi, juini na
tnɨɨ-s ntdaa xa juña'a taa-s, ko nɨni kuu-sɨ
seluchi, ɨɨn nuu kuu-s xi'in se ka xinokuechi
nuu taa-s. Ntdaa kuu xaxii-s, ko ta kua'a
ka-s xa tnɨɨ-s ni ɨɨn. [2] Te se xinokuechi
nuu taa-s xñunuu seluchi jan, te xneva'a-s
xaxii-s, nde na kue'nu-sɨ xa nakueka-sɨ
xaxii-s. [3] Mee-ro du. N-ka kida-ro ntdaa
xa n-ka ta'u tniu taxa'nu tnetnu-ro, ntdaa
xa ka kida ñayiu ñuñayiu. N-ka kuu-ro
ná kuu sekuechi, o se kidatniu du'a nuu
ɨnka ñayiu. [4] Ko nu n-xee kɨu vii kɨu va'a,
te n-tunda'a Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia ñuñayiu.
N-ñu'u-ia xiti ɨɨn ñadɨ'ɨ. N-kaku-ia ñuu
Israel, te n-kida-ia ná io ná jua'an tnu'u ta'u
tniu Moisés. [5] N-kixi-ia xa chiya'u-ia kuechi
mee-ro, xaxe'e xa ña n-kua'a-ro xa kada-ro
ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu. Te du'a,
n-ndadada'ya ña'a Ianyuux mee-ro.

[6] Te xá dande'a ña'a Ianyuux mee-ro xa
n-nduu-ro da'ya-ia. N-tunda'a-ia Espíritu
Da'ya Yɨɨ-ia, xa kutuu-ia anu-ro. Te ijan
kana-ia: "¡Taa-da, Taa Mani-da!" [7] Xijan
kuu xa, ñatuka kuu-n ɨɨn se kidatniu du'a
nuu tnu'u ta'u tniu, chi kuu-n ɨɨn da'ya
Ianyuux. Te xaxe'e xa kuu-n da'ya Ianyuux,
te tnɨɨ-n ntdaa xa taxi-ia, chi n-kida Cristu
xa du'a koo.

Ndu ini-da xaxe'e-n

[8] Antecas xa jandixa koio-n Ianyuux,
ñayiu n-ka xo xinokuechi du'a nuu santu
n-ka kuu-n. Te ñatu kuu santu Ianyuux
Ndito. [9] Ko vitna ka kunduu-n xi'in Ianyuux,
o va'a ka xa ja'an-ro, kunduu Ianyuux xi'in
mee-n. ¿Nakuenda ka juini-n xa dandoo-n
Ianyuux Ndito, xa jandixa-n ɨɨn tnu'u ta'u
tniu, ɨɨn xa ña ndaku, ɨɨn xa ña ndaa? Ɨnka
vuelta ka kuu-n ñayiu ka xinokuechi nuu
ɨɨn xa ñatu xiniñu'u. [10] Ka ja'an-n xa io xa
ndadaka'nu-n viko ñayiu, xi'in xa xetniu
ñayiu. Viko kɨu, viko yoo, viko kuia, viko
dandeé-n tata, te viko xa ka xaxi ka xi'i-n.
[11] Yu'u-da, xa ñatu xiniñu'u xa n-ja'an-da
tnu'u va'a Jesucristu nuu-n.

[12] Ñani-da ku'a-da, xijan-da nuu mee-n xa
nduu-n ná kuu mee-da, chi n-nduu mee-da
ná n-ka xo kuu mee-n. Na n-xo tuu-da
xi'in-n, ñatu n-ka kida ña'a-n ni ɨɨn xa
u'u. [13] Ka xini-n xa ki'na nuu n-xo tuu-da
xi'in-n xaxe'e xa n-ku'u-da, te n-ja'an-da
tnu'u va'a Jesucristu nuu-n. [14] Juini xa
n-xio xa kundee ini koio-n xa yo n-ku'u-da,
ko ña n-ka kuyichi ini ña'a-n, te ña n-ka

ja'an-n xa ma xe ini ña'a-n. N-ka xeka va'a
ña'a-n, kuenda kuu-da ɨɨn ángel Ianyuux, o
mee Jesucristu n-kuu-da. [15] ¿Te vitna naxa
n-kuu? ¿Nakuenda kuu xa ñayo ka-n ka
kuvete? Ja'an ndaa-da xaxe'e-n, xa nux
n-kua'a koio-n xa tava-n nduchi nuu-n xa
taa-n, te kada-n n-kuu. [16] Te vitna, xaxe'e
xa ja'an-da xa kuu xandaa, ¿te xijan ka xani
ini-n xa kuu-da se xini u'u tna'a xi'in-n a?
[17] Se ka danda'u ña'a mee-n, ka juini-s xa
kada-s xa dandoo ña'a koio-n mee-da, xa
kunduu koio-n xi'in mee-s. [18] Maxku kani
ini-n xa kukuedi ini-da. Ña'a. Naka va'a xa
juini ñayiu xa chindee ña'a-i mee-n. Hora
tuu-da xi'in-n, o hora ña yoo-da xi'in-n. Ko
io xa chindee ña'a-i, io xa dakua'a ña'a-i
xa kuu xandaa. Se ya'a, ka danda'u ña'a-s.
[19] Da'ya-da ka kuu-n. Kue'e vida ya'a-da
xaxe'e-n. Ná kuu ñadɨ'ɨ hora kaku da'ya-ña
kuu-da, chi juini-da xa xee koio-n xa kun-
duu va'a koio-n xi'in Cristu. [20] Naka va'a nux
kutuu mee-da xi'in-n vitna, xa ndatnu'u-ro
ntdaa-ro. Chi ndu ini-da xaxe'e-n, ñatu
kutnuni ini-da nax ka kida-n.

Agar xi'in Sara

[21] ¿Xandaa kuu xa ka juini-n xa kada
koio-n ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés? ¿Ñatu n-ka teku-n xa ja'an tnu'u
ta'u tniu a? [22] Ja'an xa n-xio uu da'ya
Abraham: ɨɨn-s kuu da'ya ɨɨn ñadɨ'ɨ xi-
nokuechi du'a nuu ñadɨ'ɨ Abraham, te
ɨnka-s kuu da'ya mee ñadɨ'ɨ-s. [23] Da'ya
ñadɨ'ɨ mee Abraham, n-kaku-s xaxe'e xa
n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia nuu Abraham xa
koo da'ya ñadɨ'ɨ-s. Da'ya ɨnka ñadɨ'ɨ jan
xi'in Abraham, n-kaku-s ná kaku dava'a
nga ñayiu. [24] Xa'a kuu ɨɨn xa dande'a ña'a
Ianyuux nuu mee-ro. Agar xi'in Sara kuu
ná kuu uu tutu legal. Nani kuu tnu'u ta'u
tniu n-tnɨɨ Moisés yuku nani Sinaí, du'a kuu
Agar. Da'ya mee-i ka kuu ñayiu ka kidatniu
du'a nuu ɨnka ñayiu. [25] Ná kuu Yuku Sinaí
io do Arabia kuu Agar, te ná kuu Agar kuu
ñuu Jerusalén. Chi ná kuu ñayiu kidatniu
du'a nuu ɨnka ñayiu ka kuu ñayiu Israel, chi
ka kidatniu-i xa kada koio-i ná io ná jua'an
tnu'u ta'u tniu n-tnɨɨ Moisés. [26] Ko io ɨnka
Jerusalén, Jerusalén io andɨu kuu. Ná kuu
Sara kuu Jerusalén io andɨu. Da'ya mee-ña
kuu mee-ro, te io libre-ro. [27] Ja'an tnu'u
Ianyuux:

Ndo'o, ñadɨ'ɨ ña yoo da'ya,
io xa kudɨ ini-n.
Juini ñayo da'ya-n n-kaku xa tna u'u-n,
ko kana-n.
Kana-n xaxe'e xa kudɨ ini-n.
Juini ñayo yɨɨ-n io,
ko kudɨ ini-n,
chi koo koio kue'e ka da'ya mee-n dada
ñadɨ'ɨ n-tnunda'a.

[28] Ñani-da ku'a-da, xijan kuu xa kuu
mee-ro ná kuu Isaac, da'ya Sara. N-xia'an
Ianyuux tnu'u-ia nuu Abraham xa koo koio
kue'e xa kue'e da'ya-s, te da'ya ijan kuu
mee-ro. [29] Isaac, da'ya ñadɨ'ɨ mee Abra-
ham, n-kaku-sɨ xaxe'e xa n-kidatniu Es-
píritu Ianyuux. Te da'ya ɨnka ñadɨ'ɨ xi'in
Abraham, n-xini u'u-s Isaac. Te dani kuu
vitna. [30] ¿Te nax ja'an tnu'u Ianyuux?
"Kine'e-n Agar xi'in da'ya-i, chi ma tnɨɨ
da'ya Agar xaxii Abraham. Xaxii Abraham
tnɨɨ da'ya Sara." [31] Ñani-da ku'a-da, ñayo-ro
kuu da'ya Agar. Ka kuu-ro da'ya Sara.

5

Ñayiu libre ka kuu-n

[1] Xaxe'e xa jandixa-ro Cristu, te ja'an
Ianyuux xa kuu ná kuu xa ña tuu na
kuechi-ro. Xijan kuu xa kundee ini koio-n,
xa jandixa na'i ka-n Jesucristu. Maxku
juejoon-n xa kadajuexa ña'a koio-s, xa kada
koio-n ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés.
[2] Kunini koio-n. Mee-da, Spalu, ja'an-da
nuu-n. Nux juejoon-n xa kadajuexa ña'a-s
xa ka'nde-n nuu ii-n, te xijan juini kachi
xa ñatu xiniñu'u xa n-xi'í Cristu xaxe'e-n.
[3] Ja'an-da ɨnka vuelta. ɨɨn seyɨɨ, nux jue-
joon-s xa ka'nde koio-s nuu ii-s, te xijan
kuu xa ndoñu'u-sɨ xa kada-s ná io ná jua'an
ntdantu'u tnu'u ta'u tniu Moisés. [4] Ka xani
ini-n xa kada koio-n ná io ná jua'an tnu'u
ta'u tniu Moisés. Ka xani ini-n xa nux du'a
kada koio-n, te ja'an Ianyuux xa ña tuu
na kuechi-n io. Xá n-ka dandoo-n Jesu-
cristu, xá n-ka xande ini-n xamani Ianyuux.
[5] Ko mee-ro, xaxe'e xa kidatniu Espíritu
Ianyuux anu-ro te jandixa-ro Jesucristu,
xndetu kuee-ro xa ja'an Ianyuux xa ña
tuu na kuechi-ro. [6] Ñayiu kunduu xi'in
Cristu kuu-ro. ¿Nuu se Israel n-kaku-n, te
n-xa'nde taa-n nuu ii-n? Vatuka. ¿Nuu se
ña ka kuu se Israel n-kaku-n, te ña n-xa'nde
taa-n nuu ii-n? Vatuka tuku. Xa ndoñu'u
kuu xa jandixa-ro Jesucristu. Te xaxe'e

xa jandixa-ro Jesucristu, io xa juemani-ro
Ianyuux xi'in ñayiu.
7 Va'a n-ka kixe'e-n xa jandixa koio-n Je-
sucristu. ¿Jundu n-daja'an ña'a, xa ñatuka
ka jandixa-n xa kuu xandaa? 8 Ña n-tunda'a
Ianyuux se ka danda'u ña'a. Chi ja'an ña'a
Ianyuux xa kunduu koio-n xi'in Jesucristu.
9 Tnu'u se ijan kuu ná kuu ita'u ni ndɨdí. Te
maxku ndunaa koio-n xa ja'an-ro xa "ita'u
ni ndɨdí dandaa yuxa tila." 10 Xaxe'e xa
io-da confianza nuu Xto'o-ro Jesucristu, te
io-da confianza nuu mee-n, xa ma juejoon
koio-n xa kadajuexa ña'a ka-s. Ko kada u'u
Ianyuux se ka daka ni'na ña'a, juini ndese
kuu-s.
11 Ñani-da ku'a-da, ka xini-n xa se Israel,
ña kua'a-sɨ xa jandixa-s xa n-chiya'u Je-
sucristu kuechi-ro na n-xi'í-ia nuu curuxi.
Xijan kuu xa nux juña tnu'u-da nuu se ka
jandixa Jesucristu xa io xa ka'nde koio-s
nuu ii-s, te ma jini u'u ña'a ka se Israel
mee-da n-kuu. 12 Se ka daka ni'na ña'a
mee-n, ¡Naka va'a nux ka'nde koio-s mee-s
n-kuu!
13 Ñani-da ku'a-da, xa n-ja'an ña'a
Ianyuux mee-n, xa kunduu koio-n xi'in
Jesucristu. Xaxe'e xa jandixa-n Jesucristu,
te ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-n
io. Ko maxku kani ini koio-n xa kua'a-n
xa kada-n dava'a nga xa juini-n. Io xa
juemani tna'a-n, te chindee tna'a-n, ɨɨn-n
nuu ɨnka-n. 14 Nuxa xemani tna'a-n, ka
kida-n xa ja'an tnu'u ta'u tniu, chi ja'an
tnu'u ta'u tniu Ianyuux: "Nani xemani-n
mee-n, dani io xa juemani-n ɨnka ñayiu."
15 Koo koio-n cuedado xa maxku kax tna'a-n.
Maxku jantna'a-n, maxku jini u'u tna'a-n,
chi du'a koo xa danaa tna'a-n.

Io xa kada koio-n xa juini Espíritu Ianyuux

16 Xa'a kuu xa ja'an-da: Kada koio-n xa
juini Espíritu Ianyuux. Te maxku kada-n
xa ka kukajan ini mee-n. 17 Antecas xa
kixe'e-ro xa kunduu-ro xi'in Ianyuux, te
n-kida-ro dava'a nga xa n-juini-ro, ko vitna
io xa kada-ro xa juini Espíritu Ianyuux. Kuu
ná kuu xa jantna'a xa juini mee-ro xi'in
xa juini Espíritu Ianyuux, te xijan kuu xa
ña kua'a-n xa kada-n ntdaa xa ka kuka-
jan ini-n. 18 Nux kada-n xa juini Espíritu
Ianyuux, te ma kada tnu'u ta'u tniu Moisés
xa dakuido datau-n anu-n.
19 Va'a ka xini-n xa kukajan ini ñayiu.
Ka kidi-i xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i,
ka kida-i xa ñatu kuu xava'a, ka kida-i
dava'a nga xa ka juini-i, ña ka kunxa'nu-i.
20 Ka ndadaka'nu-i santu ñatu kuu Ianyuux
Ndito, te ka chibruju tna'a-i. Ka xini
u'u tna'a-i, te kida-i pletu. Kukuedi ini-i,
te yachi kiti ini-i. Kida-i xava'a mee-i,
te jantna'a tnu'u-i. 21 Kukajan ini-i xaxii
ɨnka ñayiu, te xa'ni-i ndɨyɨ. Ñayiu xini
ka kuu-i, te nde'e ka xaxi-i, xa kudɨ ini
koio-i. Te kue'e ka ɨnka xa ka kida-i. Nani
xá n-ja'an-da, ja'an-da vitna. Ñayiu ka
kida xa'a, ma xee-i xa kutuu-i nuu taxnuni
Ianyuux.
22 Ko nux juejoon ɨɨn ñayiu xa taxnuni
Espíritu Ianyuux anu-i, te kada-ia xa ku
kuu-i ná kuu ɨɨn yutnu juun xavidi va'a.
Kada-ia xa juemani-i ñayiu, te kuvete-i,
te kutuu mani-i xi'in ñayiu. Kada-ia xa
kundetu kuee anu-i, te ku kuu-i ñayiu va'a.
Kada-ia xa chindee-i ñayiu, te jandixa na'i
ka-i Ianyuux. 23 Kada-ia xa ma kuxee ini-i,
te kada-ia xa kada maxu-i mee-i, xa ma
kada ka-i xa u'u. Nux juejoon-i xa taxnuni
Espíritu Ianyuux anu-i, te ma kada ni ɨɨn
tnu'u ta'u tniu xa dakuido datau-i anu-i.
24 Ɨɨn ñayiu kunduu xi'in Cristu, kuu ná kuu
xa n-xi'í-i, xa ma kada ka-i xa juini mee-i.
25 Nux tuu-ro xi'in Espíritu Ianyuux, na jue-
joon-ro xa taxnuni-ia anu-ro, xa kada-ro xa
juini mee-ia.
26 Maxku najuen tnu'u-ro mee-ro, xa dak-
iti ini nuu tna'a-ro, ni maxku kukuedi ini
nuu tna'a-ro.

6

Chindee tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n

1 Ñani-da ku'a-da, xtuu-n xi'in Espíritu
Ianyuux. Nuxa ka xini-n xa ñani-n ku'a-n
kida kuechi, io xa chindee-n-yɨ xa na-
jani ini-i kuechi-i. Xi'in xa xemani-n-yɨ,
chindee-n-yɨ. Te koo koio-n cuedado, nada
juejoon mee-n tuku xa kadatniu kui'na
anu-n. 2 Xa juini kui'na xa kadajuexa ña'a-i
mee-ro xa kada-ro kuechi, kuu ná kuu xa
ndido-ro ɨɨn xa vee. Io xa chindee tna'a-ro,
te du'a kada-ro ná io ná jua'an tnu'u ta'u
tniu Cristu ja'an xa io xa juemani tna'a-ro.
3 Te nux ɨɨn-n xani ini xa va'a ka mee-n
dada ñani-n ku'a-n, dani danda'u-n mee-n.
4 Kototnuni koio-n, ɨɨn ɨɨn-n, nax kida
mee-n. Nuxa xini-n xa kida-n xava'a,
vatuka. Ko maxku ja'an-n xa va'a ka mee-n
dada ɨnka ñayiu. 5 Ɨɨn ɨɨn-ro, io xa kada-ro
xa juini Ianyuux xa kada-ro.

6 Nux ɨɨn ñayiu dakua'a ña'a tnu'u va'a
Jesucristu, te juña'a-n ntdaa xa ndoñu'u-i.
7 Maxku danda'u koio-n mee-n. Ni ɨɨn
ñayiu, ma kua'a xa kuekundee-i Ianyuux.
Xa kida-ro ñuñayiu, kuu ná kuu xa xajan-ro
trɨu. Xajan-ro xava'a, te nakueka-ro xava'a.
8 Ɨɨn ñayiu, nux kada-i dava'a nga xa kukajan
ini-i, te kue'e vida ya'a-i, vitna xi'in kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. Ko nux kada-i xa juini Espíritu
Ianyuux, te kada Espíritu Ianyuux xa kutuu
va'a-i vitna, te kutuu va'a-i andɨu kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. 9 Xijan kuu xa maxku ku xiau-ro
ni maxku natu ini-ro xa kida-ro xava'a, te
dada tnɨɨ-ro ntdaa xa taxi Ianyuux. 10 Xijan
kuu xa, nɨni kua'a-ro, na kada-ro xava'a
nuu ntdaa ñayiu. Te na koo-ro cuedado
xa kada-ro xava'a nuu ñani-ro ku'a-ro ka
jandixa Jesucristu.

Xanyuux nuu-n

11 Kunde'a koio-n xa xi'in nda'a mee-da
kidava'a-da nuu-n vitna. Letra na'nu ki-
dava'a-da vitna. 12 Se ka juini xa kadajuexa
ña'a-sɨ xa ka'nde koio-n nuu ii-n, diko ni
ka kida-sɨ xa kendoo va'a-s nuu ñayiu. Ka
yu'u-s xa jini u'u ñayiu Israel mee-s, xaxe'e
xa ka jandixa mee-n Cristu, Ia n-xi'í nuu
curuxi. 13 Ko mee-s, juini xá n-ka ta'nde nuu
ii-s, ko ña ka kida-s ná io ná jua'an ntdaa
tnu'u ta'u tniu Moisés. Ka juini-s xa na-
juen tnu'u-s mee-s, xaxe'e xa n-kidajuexa
ña'a-s xa kunetnuni koio-n. 14 Ko mee-da,
nux ja'an va'a-da, ja'an va'a-da xaxe'e cu-
ruxi nuu n-xi'í Xto'o-ro Jesucristu. Xax-
e'e xa jandixa-da Jesucristu, kuu ná kuu
xa n-xi'í-da, te ñatuka chinuu-da xa io
ñuñayiu. 15 Ka kunduu-ro xi'in Jesucristu.
Xijan kuu xa ñatu xiniñu'u nuxa n-ta'nde
nuu ii-ro, a ña'a. Xa xiniñu'u, kuu xa
n-nduu-ro ñayiu xee, xaxe'e xa jandixa-ro
Jesucristu. 16 Ntdaa ñayiu ka kida ná io ná
jua'an tnu'u ya'a, na kundau ini Ianyuux
mee-i, te na kada-ia xa kutuu va'a koio-i.
Du'a na koo nuu ntdaa ñayiu ndaa jandixa
Ianyuux.
17 Nde vitna xi'in ntdaa kɨu, maxku dat-
ñaña'a ka ni ɨɨn ñayiu mee-da. Chi menga
xa ne'e do'o ñɨɨ-da, xaxe'e xa kuu-da se
xinokuechi nuu Xto'o-ro Jesucristu.
18 Ñani-da ku'a-da, na taxi Xto'o-ro Jesu-
cristu xamani-ia nuu-n, ntdaa-n. Du'a na
koo.

Carta n-tunda'a Spalu nuu ñayiu Éfeso

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Éfeso

1 Daña Spalu, se n-tunda'a ña'a Cristu
Jesús xa dakua'a-da ñayiu, tunda'a-da carta
ya'a juan xee nuu ndixi xa n-kida Ianyuux
xa n-ka nduu-n ñayiu ii, te xndaxio-n Éfeso,
te ka kukanu ini-n Cristu Jesús. N-tunda'a
ña'a-ia chi daa n-ñu ini Ianyuux xa koo.
2 Xijan ta'u-da nuu Taa-ro Ianyuux xi'in
nuu Jesucristu xa na chindee chituu ña'a-ia.
Xijan ta'u-da nuu-ia xa na kada-ia xa na ku
kundaa ku kuvatu anu koio-n chi n-ka natu
ini-n xa n-ka kida-n kuechi.

Kue'e xava'a kida Ianyuux ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

3 Na ndadaka'nu-ro Taa-ro Ianyuux,
Ia kuu Taa Jesucristu. Dɨuni kuu-ia
Ianyuux-ia. Xto'o-ro kuu Jesucristu. Kue'e
xava'a kida ña'a Ianyuux. Kida-ia xa xee-ro
ku kuu-ro ñayiu va'a ka, te kutuu-ro xi'in-ia
andɨu. Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu,
daa kida ña'a-ia. 4 N-kaxi ña'a-ia xa ku
kuu-ro da'ya-ia, te n-kida-ia xa n-nduu-ro
ñayiu ii. Naka va'a-ia. Dɨuni n-kida-ia
xa n-nduu-ro ñayiu ñatuka xndido xtau
kuechi-i. Na ta nkavatuu ka ñuñayiu,
n-kaxi ña'a-ia. Xaxe'e xa xemani ña'a-ia
n-kaxi ña'a-ia. 5 Xa daa nga n-xo ñu ini-ia
xa nduda'ya ña'a-ia, te n-nduda'ya ña'a-ia.
Daa n-ñu ini-ia xa kada-ia chi daa n-juini-ia,
te tna ini-ia xijan. Dɨuni xa daa nga n-xo
ñu ini-ia xa kada Jesucristu ɨɨn xa kada-ia
na kua'a nduu koio-ro da'ya-ia. Xijan
kuu xa n-nduda'ya ña'a-ia. 6 Xaxe'e xa
n-kida Cristu, Ia mani juini-ia, xa n-kida-ia,
ntdaa xijan n-kida Ianyuux. Na ja'an
koio-ro, "Naka kue'e xava'a n-kida ña'a-ia.
Naka va'a-ia." Xijan n-kida ña'a-ia xa na
ndadaka'nu-ro-ia. 7 N-xatu nɨñɨ Cristu xa
n-chiya'u-ia kuechi-ro, te n-taxkanu ini
Ianyuux kuechi n-ka-kida-ro. Ña tuu nax
jeya'u-ia xa daa n-kida-ia. Naka kue'e
xava'a n-kida ña'a-ia. 8 Xaxe'e xa yo va'a-ia,
n-kida-ia xa ku kuu-ro ñayiu kaxi ini, te
va'a xini-ro nax kuu xa n-kida-ia. 9 Vitna
n-kida-ia xa n-xini-ro xa n-xo ñu ini-ia
xa ya'a. Ya'a ɨɨn xa ñayo uun n-xo xini,
chi mee ni-ia n-xo na'a xijan. Vitna dada
n-datuu-ia xijan nuu-ro. Xa daa nga n-ñu
ini-ia xa kada-ia xa'a chi daa n-juini-ia xa
ya'a. 10 N-ñu ini-ia xa nkonetniu Cristu. Kɨu
n-ñu ini-ia xa nkonetniu-ia, kɨu ijan n-xe
konetniu-ia. N-ñu ini-ia xa taxnuni Cristu
nuu ntdaa ñayiu xi'in nuu ntdaa ángel
xi'in nuu xaloko. 11 Xaxe'e xa kunduu-ro
xi'in Cristu ku kuu-ro ta'u Ianyuux. Xa
daa nga n-kaxi ña'a Ianyuux xa ku kuu-ro
ta'u-ia. Xa daa nga n-ñu ini-ia xa du'a
ya'a. Mee-ia kida xa ya'a ntdaa xa n-xio
xa ya'a; koo ntdaa xa ñu ini-ia xa koo.
12 Ki'na ka daña n-ka kukanu ini Cristu, ijan
dada n-ka kukanu ini ndixi-ia. Ntdaa-ro,
nani daña, dani ndixi, xñu ini xa ndixi-ia,
te ku kuu-ro ta'u Ianyuux. N-ñu ini-ia
xa ku kuu-ro ta'u-ia, te ndadaka'nu-ro-ia.
13 N-kida Cristu xa n-ka teku-n nax io xa
kada koio-n xa nanita'u-n. Ɨɨn xandaa kuu
xijan. N-keé Espíritu Ianyuux anu-n xaxe'e
xa n-ka kukanu ini-n Cristu. N-taxi Ianyuux
tnu'u-ia xa taxi-ia Espíritu-ia. Kuenda kɨu
ɨɨn sellu kuu Espíritu-ia, te kuenda kɨu ɨɨn
nuu ndenee sellu jan ka kuu-n. 14 Xa na
kuna'a-ro xa ni'i-ro ta'u-ro n-taxi Ianyuux
Espíritu-ia. N-chiya'u Cristu kuechi-ro
xa na kua'a kaku-ro. Xa na ndadaka'nu
koio-ro-ia daa n-kida-ia.

Xijan ta'u Spalu nuu Ianyuux xa na juña'a-ia xa xaxtnuni ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

15-16 N-teku-da xa ka kukanu ini na'i-n
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro. Dɨuni n-teku-da
xa yo ka xemani-n dava ka ñayiu n-kida
Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii. Xijan kuu
xa hora xijan ta'u-da nuu Ianyuux, naja'an
ña'a-da, te kɨu xi'in kɨu xia'an-da nuu-ia
xa n-kuta'u-da xaxe'e xa n-ka kukanu ini-n
Cristu. 17 Xijan ta'u-da nuu Taa-ro Ianyuux,
Ia tuu andɨu, Ia kuu Taa Xto'o-ro Jesucristu,
xa na taxi-ia xa xaxtnuni xa na kutnuni
ini koio-n jundu kuu Ianyuux. Dɨuni xijan
ta'u-da nuu-ia xa na kada-ia xa na jini-n
nax kuu xa n-ja'an-ia na kua'a na jini ndaa
jini kuiti-n jundu kuu-ia. 18 Xijan ta'u-da
nuu-ia xa na jini-n nakuenda n-kida-ia xa
n-ka teku koio-n tnu'u-ia. Xa na kua'a
na jun ini-n xa ndixi-ia, n-kida-ia xa n-ka
teku koio-n tnu'u-ia. Dɨuni xijan ta'u-da
nuu-ia xa maxku ndunaa-n xa ku kuu-ro
ta'u-ia. Ndandɨ'ɨ-ro nuu-ia xa ka kuu-ro
ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-ro ñayiu ii,
te ku kuu-ro ñayiu yo ndandɨ'ɨ. 19 Dɨuni

xijan ta'u-da nuu-ia xa maxku ndunaa-n xa
yo kidatniu-ia anu roo, ñayiu ka kukanu
ini-ia xa na kua'a na ku kuu-ro ñayiu va'a.
Naka kue'e xa kida-ia. Naka kidatniu-ia
anu-ro. 20 N-kida-ia xa n-nandoto Cristu
te n-xantuu-ia-ia diñi kua'a-ia andɨu xa
taxnuni-ia 21 nuu ntdanditu'u ñayiu xi'in
nuu ntdanditu'u se ka taxnuni ñuñayiu,
nuu xaloko xi'in nuu ángel-yɨ, nuu ángel
xtuu andɨu du. Ñayo xee ña'a. Taxnuni-ia
vitna, te dani taxnuni-ia nɨkava nɨkuita.
22 Junukuechi ntdaa ñayiu, ntdaa ángel, nt-
daa xaloko du nuu-ia. Dani roo, ñayiu ka
kukanu ini-ia, n-kida Ianyuux xa taxnuni-ia
nuu ntdanditu'u roo. Kuenda kɨu dɨkɨ
ntdanditu'u-ro kuu-ia. 23 Kuenda kɨu yɨkɨ
kuñu-ia ka kuu-ro. N-keé-ia anu-ro te ñu'u
ña'a-ia ntdaa-ro, te ka kuu-ro ná kuu-ia.

2

Xaxe'e xa n-kunda'u ini ña'a Ianyuux dananita'u ña'a-ia

1 N-ka xo kida-n kue'e kuechi na ta
jandixa ka-n Ianyuux. Kuenda kɨu ndɨyɨ
n-ka xo kuu-n chi ñatu n-ka kutnuni ini-n
jundu kuu-ia. 2 Daa n-ka xo kida-n xaloko
xadu'a ná ka kida ñayiu ñatu ka jandixa
Ianyuux. N-ka xo kida-n xa n-xo ta'u tniu
Kui'na. Taxnuni Kui'na nuu dava ka xaloko,
te kidatniu-i anu ñayiu ka kuxe ini nuu
Ianyuux. 3 Ntdaa-ro n-ka kida ná ka kida
ñayiu ka kuxe ini jan. Nandɨkaa nanditu'u
kuechi n-ka xo kida-ro xa n-ka xo kida-ro
xa juini mee-ro. N-ka xo kida-ro ntdandi-
tu'u kuechi n-ka kuu ini-ro xa kada-ro chi
daa vaa-ro ñuñayiu. N-ka kida-ro dava'a
nga xaloko n-kixdɨkɨ-ro xa kada-ro. Daa
n-xo kiti ini Ianyuux nuu-ro ná kiti ini-ia
nuu dava ka ñayiu ka kuxe ini nuu-ia,
te kada u'u ña'a-ia n-kuu. 4-5 Kuenda kɨu
ndɨyɨ n-ka kuu-ro xaxe'e xa ñatu n-kua'a-ro
xa kada-ro xava'a; te n-ka xo kida-ro
kuechi. Kuenda kɨu ndɨyɨ n-ka kuu-ro,
ko n-nadandoto ña'a-ia na n-nadandoto-ia
Cristu. Xaxe'e xa n-kunda'u ini ña'a
Ianyuux roo xi'in xaxe'e xa mani juini
ña'a-ia, daa n-kida ña'a-ia. N-dananita'u
ña'a-ia xaxe'e xa va'a-ia. Naka va'a-ia.
6 Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu Jesús,
kuenda kɨu n-nadandoto ña'a Ianyuux roo
na n-nadandoto-ia-ia, te jantuu ña'a-ia
xi'in-ia andɨu. 7 Xa na jini ñayiu ta koo ka
xa yo va'a-ia, du'a n-kida-ia. Va'a xa va'a
n-kida ña'a-ia. Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in
Cristu Jesús, n-kida ña'a-ia xa'a. Yo vichi
va'a-ia. 8 N-dananita'u ña'a Ianyuux, ko
xaxe'e xa va'a-ia xi'in xaxe'e xa n-kunda'u
ini ña'a-ia xi'in xaxe'e xa kukanu ini-ro Je-
sucristu; ñadu xaxe'e xa ka kida-ro xava'a.
Ña tuu nax n-jenya'u-ia. Nakuta'u-ro xa
daa n-kida ña'a-ia. 9 Ñadu xa xaxe'e xa n-ka
jandixa-ro-ia, nanita'u-ro chi nuu n-xio xa
xaxe'e xijan nanita'u-ro n-kuu, naka ku kuu
i'ni-ro. 10 Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu
Jesús kidatniu Ianyuux anu-ro xa nduu-ro
ñayiu va'a xa na kua'a kada-ro xava'a. Xa
daa nga n-ñu ini Ianyuux xa na nduu-ro
ñayiu va'a te kada-ro xava'a ndɨkɨu ndɨñuu.

N-kida Jesucristu xa n-ka kumani ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel xi'in ñayiu Israel

11 Ndixi, xaxe'e xa ñatu ka ta'nde ndodo
ñɨɨ nuu ii-n, ka dandee ña'a se Israel se ña
ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii. Maxku ndunaa
koio-n janda n-ka xo kuu-n. 12 Ñatu n-ka
xo xini-n jundu kuu Cristu. Na ja'an-da
ɨɨn tnu'u. Kuenda kɨu ñatu n-yɨtna'a-n
nuu ñayiu Israel, ko vitna yɨtna'a-n nuu-i.
Ñayiu juera n-ka xo kuu-n. Ña n-ka xo
xini-n nuu nax n-ja'an Ianyuux xa juña'a-ia
ñayiu Israel. Ñatu n-ka xani ini-n xa nani-
ta'u-n. Ni ñatu n-xo ndeka ña'a Ianyuux,
13 ko vitna ndeka ña'a-ia xaxe'e xa n-xi'í
Cristu xaxe'e kuechi-n, te kunduu-n xi'in-ia
nuu ka xikonuu ka xikondodo-n.
14 N-xio ɨɨn xa n-xo kida xa n-ka xo xini
u'u tna'a-n xi'in ñayiu Israel. Kuenda kɨu
ɨɨn nama dujun nukoo me'ñu uu ñuu n-xo
kuu xijan, te n-xanu Jesucristu xijan na
n-xi'í-ia. Te n-kida-ia xa n-ka kumani-n
xi'in ñayiu Israel, kuenda kɨu ɨɨn nga ñuu
teyu-n xi'in-i vitna. 15 Ley n-xo taxnuni nuu
ñayiu Israel kuu nama dujun jan. N-kida-ia
xa ñatuka taxnuni ley ñayiu Israel nuu-i.
Xa na nduu-n ntdaa-n xi'in ñayiu Israel ɨɨn
nga ñayiu n-kida-ia xijan. Kuenda kɨu ɨɨn
ni ñuu ɨɨn ni teyu-n ntdaa-n vitna, te n-ka
kumani-i xi'in-n. 16 N-xi'í-ia nuu curuxi
xa na kua'a na nduu koio-n ɨɨn nga ñayiu
te kumani Ianyuux xi'in-n ntdaa-n. Dɨuni
na n-xi'í-ia n-kida-ia xa ma jini u'u tna'a
ka-n xi'in ñayiu Israel. 17 Na n-kixi Cristu
ñuñayiu, n-ja'an-ia nax io xa kada-ro xa
kumani koio-ro xi'in Ianyuux. Xa n-ja'an-ia
nuu ndixi xa ñatu n-xo ndeka ña'a-ia, xijan
n-ja'an-ia nuu ñayiu xa daa nga ndeka-ia.
18 Ka kuu-ro ñayiu Israel a ka kuu-ro ñayiu
ñatu kuu ñayiu Israel, ko chinuu Taa-ro

Ianyuux tnu'u ja'an-ro nuu-ia xaxe'e xa
ñu'u ña'a Espíritu-ia. Xa na kua'a ju'un ña'a
Espíritu Ianyuux ntdaa-ro, n-xi'í Cristu.
19 Ñatuka ka ja'an ñayiu Israel jan xa ka
kuu-n ñayiu juera chi kuenda kɨu ɨɨn ni ñuu
ɨɨn ni teyu-n xi'in-i vitna. N-kɨu tna'a-n nuu
ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu
ii vitna. Ka kuu-n da'ya Ianyuux vitna na
ka kuu ñayiu Israel da'ya-ia. 20 Kuenda kɨu
yuú xe kava tna'a nama ve'e kua'a jua'an
ka kuu-ro ntdaa-ro. Kuenda kɨu cimientu
nama jan ka kuu uxi uu se n-tunda'a ña'a
Jesús xa dakua'a-s ñayiu xi'in se n-ka xo
ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux nuu-s.
Yuú ñukax ini ka yɨtnɨɨ nama ve'e jan kuu
Cristu Jesús. 21 Xa vax kukue'e ka ñayiu
ka kukanu ini Jesucristu jua'an kuu xa xe
kava tna'a ka yuú kua'a nama ve'e jan
jua'an. Na xinokava ve'e jan, te ku kuu
veñu'u ii. Kuenda kɨu veñu'u ii jan ku
kuu-ro chi ka kunduu-ro xi'in Cristu, Ia
kuu Xto'o-ro. 22 N-kida Ianyuux xa n-ka kɨu
tna'a-n nuu-da ntdaa-da te kukue'e ka-ro
jua'an. Kuenda kɨu ɨɨn ve'e tuu Ianyuux
ku kuu-ro ntdaa-ro chi ñu'u ña'a Espíritu-ia
ntdaa-ro.

3

N-tetutniu Ianyuux Spalu xa juña tnu'u-s ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel xa n-kida Cristu

1 Xaxe'e ntdaa xa'a xi'in xaxe'e nt-
daa ndixi, ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Is-
rael, yɨndi'u daña vekaa. 2 Kuiti xna'a-n
xa n-tetutniu ña'a Ianyuux xa kachitnu'u
ña'a-da nax io xa kada-n xa na dananita'u
ña'a-ia. Va'a-ia xa du'a n-tetutniu ña'a-ia.
3 N-kachitnu'u ña'a Ianyuux nax kada-ia xa
na kua'a nanita'u koio-n. Mee ni-ia xa daa
nga n-xo na'a xijan. Xá n-chidotnuni-da
xaku xa kakune'e-da ya juan xee nuu-n. 4 Na
ya'a xa ka'u koio-n tutu ya'a, jini koio-n
nax kuu xa n-kida Cristu. Xijan kuu xa
n-kachitnu'u ña'a Ianyuux daña. 5 Ñatu
n-datuu Ianyuux xijan nuu ñayiu antes, ko
vitna n-datuu Espíritu-ia nuu se n-tunda'a
ña'a Jesús xa dakua'a koio-s ñayiu xi'in
nuu se ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Es-
píritu Ianyuux nuu-s. N-kida Ianyuux xa
n-ka nduu-s se ii. 6 N-kachitnu'u ña'a-ia
xa teku ñayiu ñatu kuu ñayiu Israel vitna
nax io xa kada-i xa nanita'u-i na kua'a
ni'i-i ta'u-i andɨu tuku. Nani ni'i ñayiu
Israel ta'u-i, dani ni'i ñayiu ñatu kuu ñayiu
Israel ta'u-i. Ni'i koio-i xa n-ja'an Ianyuux
xa juña'a-ia xaxe'e xa ka kunduu-i xi'in
Cristu Jesús. Kuenda kɨu idii nga ñayiu ka
kuu-i ntdaa-i. 7 N-tetutniu ña'a Ianyuux
xa juña tnu'u-da ñayiu xijan. Mudu ya'a
xinokuechi-da nuu-ia. Kidatniu-ia anu-da
xa na ndaku-da xa kada-da tniu-ia. Na ku-
ta'u-da xa n-tetutniu ña'a-ia. Naka va'a-ia.
8 Daña, se ndijun nga ndandɨ'ɨ nuu ñayiu
ii kuu-da, ko n-tetutniu ña'a-ia xa juña
tnu'u-da ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel nax
n-kida Cristu xa na nanita'u-i. Va'a xa va'a
kida ña'a-ia. Yo vichi va'a-ia. 9 N-xantuu
Ianyuux, Ia n-kidava'a ñayiu, ángel, ntdaa
xa io du xa juña tnu'u koio-da ñayiu nax
kuu xa n-ñu ini-ia xa kada-ia na kua'a
nanita'u-i. Mee ni Ianyuux xa daa nga
n-xo na'a xijan. 10 Xa na jini koio xaloko
xi'in ángel ndeka-i xa yo va'a tu'a Ianyuux,
kida-ia ñayiu kukanu ini Jesucristu xijan
vaxi. Dɨuni jini koio-i xa yo ndichi tnu'u-ia.
11 Nde na ta nkavatuu ka ñuñayiu xa daa
nga n-ñu ini Ianyuux xa daa kada ña'a-ia
chi n-xo na'a-ia xa kuú Cristu Jesús, ia
kuu Xto'o-ro. 12 Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in
Cristu Jesús, kuyɨɨ-ro xa xijan ta'u-ro nuu
Ianyuux, te tuu-ro xa nini-ia ntdaa xa
ja'an-ro nuu-ia. 13 Xaxe'e xijan, xijan ta'u-da
nuu Ianyuux xa maxku ku tnau ini koio-n
xa nda'u ya'a-da. Koo ka'nu anu koio-n.
Xaxe'e xa dakua'a ña'a-da ntdaa-n, du'a
ya'a-da. Kuu mee-n xava'a xa du'a ya'a-da
chi nduka'nu koio-n andɨu.

Yo vichi xemani Cristu ñayiu ka kukanu ini-ia

14 Xaxe'e xijan xko xijan ta'u-da nuu
Taa-ro Ianyuux. Xjuiin xiti-da hora xijan
ta'u-da. 15 Taa ntdaa ñayiu kuu Ianyuux
xaxe'e xa n-kidava'a-ia-i. Dɨuni kuu-ia Taa
ntdaa ángel, ia io andɨu, chi n-kidava'a-ia-ia
tuku. 16 Xijan ta'u-da nuu-ia xa na kadatniu
Espíritu-ia anu-n na kua'a na kukanu ini
ka-n-ia. Naka kue'e xa kua'a Ianyuux xa
kada-ia. Naka vichi kidatniu-ia anu-ro.
17 Dɨuni xijan ta'u-da nuu-ia xa na kada-ia
xa kunduu-n xi'in Cristu chi ka kukanu
ini-n-ia. Na kada Cristu xa juemani
koio-n-ia xi'in ñayiu. 18 Xijan ta'u-da nuu
Ianyuux xa na chindee ña'a-ia xa na jini-n
ntdaa-n xi'in ntdaa ñayiu n-kida Ianyuux
xa n-ka nduu-i ñayiu ii xa yo vichi xemani
ña'a Cristu. Naka xemani ña'a-ia. Naka
mani ini-ia. 19 Yo vichi xemani ña'a-ia. Xijan

ta'u-da nuu Ianyuux xa na nduu ntdandi-
tu'u-n ñayiu va'a na va'a-ia.
20 Kidatniu-ia anu-ro, te kue'e xava'a kida
ña'a-ia. Nde xa ña kixdɨkɨ-ro xa ja'an-ro
nuu-ia xa kada ña'a-ia, kada ña'a-ia. Nde xa
ña kixdɨkɨ-ro xa kada ña'a-ia, kada ña'a-ia.
21 Na ndadaka'nu roo, ñayiu ka kukanu ini
Cristu Jesús, Ianyuux nɨkava nɨkuita, chi
ka kunduu-ro xi'in-ia. Dani na ndadaka'nu
ña'a dava ka ñayiu xndaxio vitna xi'in
ñayiu ta koo ka. Amén.

4

Idii nga ñayiu n-ka nduu ntdaa ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

1 Xaxe'e xijan, ja'an daña, se yɨndi'u xax-
e'e Ia kuu Xto'o-ro, nax io xa kada koio-n.
Maxku kada koio-n ɨɨn xa ñatu natau chi
ñayiu n-kida Ianyuux xa teku-ro tnu'u-ia
ka kuu-ro. 2 Maxku ku kuu koio-n ñayiu xe
ini. Vivii ja'an koio-n nuu ñayiu. Maxku
yachi kiti ini koio-n. Juemani tna'a-n na
kua'a taxkanu ini nuu tna'a-n. 3 Jun ini
koio-n xa ma jantna'a tnu'u-n na kua'a
maxku dandoo tna'a-n. Xaxe'e xa ñu'u
ña'a Espíritu Ianyuux ndixi xi'in xaxe'e xa
mani xtuu-n, ndaku koio-n xa ma jantna'a
tnu'u-n. 4 Idii nga ñayiu ka kuu-ro ntdaa-ro
chi kuenda kɨu yɨkɨ kuñu Cristu ka kuu-ro.
Idii ni Espíritu Ianyuux io, te ñu'u ña'a-ia
ntdaa-ro. Ɨɨn ni Ia xndetu-ro ntdaa-ro chi
n-kida Ianyuux xa teku-ro tnu'u-ia xa na
kua'a na kuvete-ro xa ndixi Ia xndetu-ro.
5 Idii ni Ia kuu Xto'o-ro Jesús io. Ɨɨn ni xa ka
jandixa-ro. Ɨɨn ni-ia ka kukanu ini-ro. Xax-
e'e xa ka kukanu ini-ro-ia, ka xendute-ro.
6 Idii ni Ianyuux io, te kuu-ia Taa-ro nt-
daa-ro. Kunduu-ro xi'in-ia. Kidatniu-ia
anu-ro ntdaa-ro xa na kada-ro xa juini-ia.
Kuu-ia Ia taxnuni nuu-ro ntdaa-ro.
7 N-kida Cristu xa tuku tniu ka kida
dava-ro, te tuku tniu kada dava ka-ro. Io
ñayiu va'a ka ka kida tniu-ia, io ñayiu ña'a
nga. Kidatniu-ia anu-ro ɨɨn ɨɨn-ro xa na
kada-ro tniu-ia. Naka va'a-ia. 8 Du'a yodot-
nuni:

Kɨu juan ndaa-s andɨu, ndeka-s se n-tnɨɨ-s
juan ndaa.

Kue'e xa n-xia'an nga-s ñayiu.

9 N-xio xa ndaa-ia andɨu xaxe'e xa
n-juun-ia nuu kunu xa kunu ñuñayiu. 10 Ia
n-juun nuu kunu ñuñayiu kuu Ia juan
ndaa nde yata andɨu xa na kua'a kada-ia
xa ku kuu-ro ná kuu mee-ia xi'in xa na
ju'un-ia ñayiu, ángel, ntdaa xa io andɨu
xi'in ñuñayiu du. 11 Mee-ia n-kida xa ma
ɨɨn ni tniu kada-ro ntdaa-ro chi tuku tniu
n-taxi-ia xa kada dava-ro, te tuku tniu
n-xia'an-ia xa kada dava ka ñayiu. Dava-i
ka ja'an nuu ñayiu nax io xa kada-i xa na
kua'a na nanita'u-i. Dava-i n-tunda'a-ia xa
dakua'a-i ñayiu ta teku ka tnu'u-ia. Dava-i
ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux
nuu-i. Dava-i xñunuu ñayiu ka kukanu ini
Cristu, te ka dakua'a-i-yɨ. 12 Ka kida-i xa na
kutnuni va'a ka ini koio ñayiu kuu kuenda
kɨu yɨkɨ kuñu Jesús xa n-ja'an Ianyuux.
N-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii.
13 Juini Ianyuux xa ɨnuu na kukanu ini-ro
Cristu xi'in xa na jini koio-ro jundu kuu-ia
xi'in nax n-kida-ia na kua'a na xee-ro ku
kuu-ro ɨɨn ñayiu n-tnuu ini, te ku kuu-ro
ñayiu va'a na va'a mee-ia. 14 Maxku ku kuu
ka-ro ná kakuu sekuechi xa ka jandixa-s
dava'a nga xa ka ja'an ñayiu. Kuenda kɨu
ɨɨn barcu du'a du'a ndeka ña'a tachi nde'e
jua'an ka kuu-s. Ka jandixa-s ñayiu n-kua'a
xa daja'an-i ɨnka ñayiu xa na jandixa-i ɨɨn
xa ñatu kuu xandaa. Va'a n-kua'a ñayiu ijan
xa danda'u-i ɨnka ñayiu. 15 Xaxe'e xa mani
ka juini tna'a-ro, io xa juña tnu'u tna'a-ro
ntdaa xa n-ja'an Ianyuux xa na xee-ro ku
kuu-ro ná kuu Cristu. Ɨɨn xandaa kuu xa
n-ja'an-ia. Kuenda kɨu dɨkɨ roo, ñayiu ka
kukanu ini Cristu kuu-ia. 16 N-kida-ia xa ɨɨn
ni ñayiu n-ka nduu-ro, te kuenda kɨu ɨɨn ɨɨn
parti yɨkɨ kuñu-ia ka kuu-ro. Xa'nu ɨɨn ɨɨn
parti yɨkɨ kuñu-ro según janda xnetna'a-i.
Xaxe'e xa mani ka juini tna'a-ro, kida-ro
ntdaa-ro tniu n-taxi Ianyuux xa na kua'a
kutnuni va'a ka ini dava ka ñayiu tnu'u-ia
yodotnuni xi'in xa na kukanu ini va'a ka-i
Cristu xi'in xa na kukue'e ka ñayiu kukanu
ini-ia. Dɨuni kuenda kɨu ɨɨn ve'e kua'a
jua'an ka kuu-ro.

Janda io xa kutuu kunukoo ñayiu ka kukanu ini Cristu

17 Xaxe'e xijan kachitnu'u ña'a-da xa
maxku kutuu kunukoo ka-n ná xtuu ñayiu
ñatu ka xini jundu kuu Ianyuux. Ka xani
ini-i xa ɨɨn xa ñukax ini ka ke'e-i, ko ñadu
ɨɨn xa ñukax ini kuu xa ka kida-i. Ta'u
tniu Cristu xa ja'an-da xa'a nuu-n. 18 Xaxe'e
xa ñayo-i ka xini xa tnu'u Ianyuux kuu ɨɨn
xandaa, ñayo-i xtuu ná ta'u tniu-ia. Hora
ja'an-ro nuu-i xa n-kida-ia, ñatu ka juini-i
xa kunini-i; unu lilu-i. Xaxe'e xijan kuenda

kɨu xtuu nee xtuu du'a-i. [19] Xaxe'e xa ñatuka
ka xini-i xa januu, mee ni kuechi ka kuu
anu-i xa kada-i kida-i; ka kida-i xaloko nde
ndaa n-xee. [20] Maxku du'a ku kada koio-n
chi ñadu xijan n-ka dakua'a ña'a ñayiu ka
kakune'e Cristu. [21] ¿A ñatu n-ka kachitnu'u
ña'a-i xa n-kida Jesús xi'in xa n-ja'an-ia
u? ɨɨn xa ndaa kuu xa n-ja'an-ia. [22] N-ka
ja'an-i xa juini-ia xa dandoo koio-n mudu
n-ka xo tuu-n. Dɨuni n-ka ja'an-i nuu-n
xa maxku ku kuu koio-n ná n-ka xo kuu-n
xi'in xa io xa dandoo koio-n xaloko xadu'a
n-ka xo kida-n. N-ka xo xani ini-n xa ɨɨn
xava'a kuu xijan, te n-ka xo kuu anu-n xa
kada-n xijan. [23] N-ka ja'an ñayiu ijan nuu-n
xa maxku kani ini ka-n xa kada-n xaloko.
[24] Dɨuni n-ka ja'an-i xa io xa tuku ñayiu nduu
koio-n. N-kida Ianyuux xa n-ka nduu-n
ñayiu jandixa koio-ia te kada-n xa juini-ia
xa kada-n nudaa. Kada ndixa-n xa juini-ia.
[25] Xaxe'e xa n-ka nduu-n ɨnka ñayiu,
maxku ku ja'an vete koio ka-n. Ja'an ndaa
koio nuu tna'a-n chi ɨɨn ni ñayiu n-ka
nduu-n. [26] Nux kiti ini-n nuu ñayiu maxku
ña'a kada-n-yɨ na kua'a maxku kada-n
kuechi, xa maxku kiti ini koio-n nuu-i
nyakanyaa [27] na kua'a maxku ndaku Kui'na
xa kada-n kuechi. [28] Ñayiu n-ka kuu ñadu'u,
maxku du'u koio ka-i. Na kadatniu koio-i
xa na ni'i koio-i xa ka ndoñu'u-i xi'in xa
na ni'i-i xa juña'a nga-i ñayiu ka kunda'u.
[29] Maxku ku ja'an koio-n tnu'u loko tnu'u
du'a. Ja'an koio-n nuu ñayiu xa n-ja'an
Cristu xi'in xa n-kida-ia na kua'a va'a ka
na jini-i xa'a. [30] Maxku ña'a kada-n-yɨ na
kua'a maxku kuko'yo ini Espíritu Ianyuux.
Kuenda kɨu sellu xne'e-n kuu-ia xa n-keé-ia
anu-n, xa kuna'a koio-n xa dananita'u ña'a
Ianyuux na xee kɨu. [31] Taxkanu ini-n ñayiu
kida u'u ña'a. Maxku kiti ini nuu tna'a
ka-n. Maxku ndunde'e ka-n nuu ñayiu. Ni
maxku kanandodo tna'a ka-n. Ni maxku
kui'a ja'an ka-n ñayiu. Maxku jan kui'a
tna'a-n. Maxku ña'a kada koio ka-n ñayiu.
[32] Kada-n xa na kuu ñayiu xava'a. Kunda'u
ini nuu tna'a-n. Taxkanu ini nuu tna'a-n na
n-taxkanu ini ña'a Ianyuux xaxe'e xa n-xi'í
Jesús.

5

[1] Xijan kuu xa kada koio-n xava'a ná
kida Taa-ro Ianyuux chi n-nduda'ya ña'a-ia,
te xemani ña'a-ia. [2] Xaxe'e xa xemani
ña'a Cristu n-doko-ia mee-ia nuu Ianyuux.
N-kuu-ia ná kuu ɨɨn xa vili xe'en n-ka xo
doko ñayiu Israel nuu altar Ianyuux. Mudu
ya'a n-chiya'u-ia kuechi-ro. Kada-n ná
n-kida Cristu. Juemani-n ñayiu, te kada
koio-n xa na kuu-i xava'a. [3] Maxku kava
ɨɨn solteru xi'in ɨɨn soltera chi ta tnunda'a
ka-i. Maxku kada-n kuechi xi'in ñayiu ñatu
n-tnunda'a xi'in-n; maxku ku kuu anu-n xa
daa kada-n. Dɨuni maxku ku kuu koio-n
ñayiu kajan ini. Maxku kada koio-n xijan
chi ñatu natau chi n-kida Ianyuux xa n-ka
nduu-ro ñayiu ii. [4] Maxku ku jan ne ku
jan yichi-n chi januu. Maxku ku jan loko
ku jan du'a-n; ja'an nxa'nu koio-n. Maxku
ku kine tnu'u-n ɨɨn ñadɨ'ɨ janda kaa-ña. Ni
ɨnka tnu'u loko maxku ja'an-n. Va'a ka na
ja'an koio-n nuu ñayiu: "Na kuta'u-da nuu
Ianyuux." [5] Solteru xkaa xi'in tɨtnɨ soltera a
soltera xkaa xi'in tɨtnɨ solteru, xá ka xini-n
xa ma ni'i-i ta'u-i nuu taxnuni Cristu xi'in
Ianyuux nux daa ka xko kida-i. Ni ñayiu
kida xane xayichi ma jɨ'ɨn nuu taxnuni-ia.
Ni ñayiu yo ka kukajan ini xa xneva'a ɨnka
ñayiu, mayo-i ni'i-i ta'u-i tuku. Kuenda kɨu
xndeñu'u-i ɨɨn xa xndeñu'u-i xa ka kukajan
ini-i xa xneva'a ɨnka ñayiu.

[6] Maxku juejoon-n xa danda'u ña'a ñayiu
ka ja'an tnu'u loko tnu'u du'a. Xaxe'e
xa ka ja'an-i xijan, kiti ini Ianyuux nuu-i,
te kada u'u-ia-i na xee kɨu chi ka kuxe
ini-i nuu-ia. [7] Maxku kandeka tna'a ka-n
xi'in ñayiu ijan, ni maxku kada-n ná ka
kida-i. [8] N-ka xo kuu-n ñayiu ñatu n-ka
xini jundu kuu Ianyuux, ko vitna ka xini-n
jundu kuu-ia. Kuenda kɨu nuu kanda
ka xikonuu-n vitna. Kuikonuu kuikon-
dodo koio-n ná ka xikonuu ka xikondodo
ñayiu xini jundu kuu Ianyuux. [9] Ñayiu ka
xini jundu kuu Ianyuux ndixa, va'a-i, te
jandixa-i-ia. Ka ja'an-i ɨɨn xandaa. [10] Chinuu
koio-n nuu nax juini-ia xa kada-ro, te jun
ini koio-n xa daa kada-n. [11] Maxku kan-
deka tna'a-n xi'in ñayiu ta jini ka jundu
kuu Ianyuux, ni maxku kada-n xaloko ka
kida-i. Naa xa kada-n ná ka kida-i, datuu
koio-n nax ka kida-i. [12] Ɨɨn xa januu kuu
xa kakune'e-ro xaloko ka kida-i nuu ñayo
nde'a. [13] Ntdaa xaloko n-ka kida-i nuu
ñayo xnde'a, datuu ñayiu ka xini jundu kuu
Ianyuux nuu dava ka ñayiu. [14] Hora na datuu
ñayiu xini jundu kuu Ianyuux xaloko n-ka
kida-i, jini ntdaa ñayiu xa xaloko kuu xa
n-ka kida ñayiu ijan. Du'a yodotnuni:

Maxku kidi ka-n, nujun ini koio.
Ndoto ndo'o, ñayiu ka kuu kuenda kɨu ndɨyɨ.
Te datnuu daye'e Cristu nuu kutuu kunukoo-n.
15 Ta'u tniu-da nuu-n xa kani ini va'a
koio-n janda kutuu-n ñuñayiu. Maxku
ku kuu-n ná kuu ñayiu ña ka xini jundu
kuu Ianyuux; kuikonuu kuikondodo-n ná
ka xikonuu ka xikondodo ñayiu ka kukaxi
ini. 16 Kundu ini koio-n kada-n tniu
Ianyuux; maxku dakuita-n tiempo chi yo
kue'e xaloko kuu ñuñayiu. 17 Maxku ku kuu
koio-n ñayiu lilu. Jun ini koio-n xa jini-n
nuu nax juini Ianyuux xa kada koio ñayiu.
18 Maxku ko'o koio-n vinu xa nde xini-n chi
dakuita ña'a-i. Naa xa ju'un ña'a ndɨdí ka
xi'i-n, na ju'un ña'a Espíritu Ianyuux 19 na
kua'a najani koio-n nuu ñayiu xa yodotnuni
nuu libru Salmos. Dɨuni ja'an koio-n nuu-i
nax kakune'e canción Ianyuux. Xi'in nde
yɨkɨ nde tuchi-n nakuetu koio-n alabanza
nuu-ia. Xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-n kata
koio-n nuu-ia, te dɨuni dakande koio-n.
20 Ndɨkɨu ndɨñuu juña'a koio-n nuu Taa-ro
Ianyuux: "N-kuta'u-da, Taa-ro", xaxe'e xa
va'a kida ña'a-ia. Xijan ta'u-ro nuu-ia chi
nini-ia xa ja'an-ro xaxe'e xa n-xi'í Jesu-
cristu, Ia kuu Xto'o-ro, xaxe'e-ro.

Janda io xa kutuu kunukoo ñayiu n-ka tnunda'a nukee nuve'e-i

21 Xaxe'e xa ndeka ña'a-ia ntdaa-ro, io
xa jueyu'u juendetu nuu tna'a-n. 22 Ñadɨ'ɨ
io yɨɨ, na jueyu'u juendetu-ña nuu-s. Na
kada-ña kuenda xa nuu Cristu, Ia kuu
Xto'o-ro, xeyu'u xendetu-ña; ñadu nuu
yɨɨ-ña. 23 Se io ñadɨ'ɨ, io xa junuu-s ñadɨ'ɨ-s
ná ñunuu Cristu ñayiu ka kukanu ini ña'a.
Mee-ia n-dakaku ña'a roo, ñayiu ka kuu
kuenda kɨu yɨkɨ kuñu-ia. Kuenda kɨu
dɨkɨ ntdaa-ro kuu-ia, te kuenda kɨu dɨkɨ
ɨɨn ñadɨ'ɨ kuu yɨɨ-ña. 24 Ná ka xeyu'u ka
xendetu-ro ntdaa-ro nuu Cristu, daa na
jueyu'u juendetu ñadɨ'ɨ nuu yɨɨ-ña ndɨkɨu
ndɨñuu. 25 Se xndaxio ñadɨ'ɨ, na juemani
koio-s-ña ná xemani ña'a Cristu mee-ro xa
ka kuu-ro ñayiu ka kukanu ini-ia. N-doko-ia
mee-ia na n-xi'í-ia xaxe'e-ro. 26 N-doko-ia
mee-ia xa kada-ia xa nduu koio-ro ñayiu
ii xi'in xa ndundoo ndunini-ro. Dɨuni
n-kida-ia xa ka'u koio-ro tnu'u-ia yodot-
nuni, te jandixa-ro-ia xa na kua'a ndun-
doo ndunini koio-ro. Kuenda kɨu n-xichi
ñɨɨ-ro xa ndundoo ndunini-ro. 27 Hora na
nadayujun nadataka ña'a Ianyuux nuu-ia
jini-ia xa va'a roo, ñayiu ka kukanu ini-ia.
Dɨuni jini-ia xa n-ka nduu-ro ñayiu ii, ñayiu
ña tuu na kuechi ndido tau, te najuen tnu'u
ña'a-ia. 28 Io xa juemani se io ñadɨ'ɨ ñadɨ'ɨ-s
ná xemani ña'a Cristu roo. Io xa jue-
mani-s-ña ná xemani-s mee-s. Nux xemani
ɨɨn seyɨɨ ñadɨ'ɨ-s, xemani-s mee-s. 29 Ñayo
ñayiu xini u'u mee-i, chi du'a ñunuu-i
mee-i. Xaxi xi'i-i xa na koo va'a-i, te
xni'no-i da'ma-i. Ná ñunuu-ro mee-ro daa
ñunuu ña'a Cristu roo, ñayiu kukanu ini-ia
30 chi kuenda kɨu yɨkɨ kuñu-ia ka kuu-ro.
31 Du'a yodotnuni tnu'u Ianyuux: "Xaxe'e
xijan dandoo seyɨɨ tadɨ'ɨ-s te xeka tna'a-s
xi'in ñadɨ'ɨ-s xa na ku kuu-s nduu-s idii nga
ñayiu." 32 Ñayo-ro kutnuni ini nakuenda
du'a kakune'e Ianyuux Cristu xi'in ñayiu
kukanu ini-ia. 33 Na juemani se io ñadɨ'ɨ
ñadɨ'ɨ-s ná xemani-s mee-s. Te na koo
mee-ña xañu'u nuu yɨɨ-ña.

6

Janda io xa kutuu kunukoo da'ya xi'in tadɨ'ɨ-i

1 Ndo'o, sekuechi xi'in dichi kuechi xi'in
solteru kuechi, io xa jandixa koio-n tadɨ'ɨ-n.
Maxku kuxe ini-n nuu tadɨ'ɨ-n chi ñatu
natau chi ñayiu ka kukanu ini Cristu, Ia
kuu Xto'o-ro, ka kuu-n. Ɨɨn xava'a kuu
xijan. 2-3 Yodotnuni: "Koo koio-n xañu'u
nuu tadɨ'ɨ-n." N-ja'an Ianyuux xa nux
jandixa-ro ley ya'a, kue'e xa kine'e-ro. Xa'a
kuu xijan: "Kani jɨ'ɨn-ro ñuñayiu te kutuu
vii kutuu va'a-ro." Vuelta ya'a kuu vuelta
ki'na nuu n-ja'an-ia xa nux jandixa-ro
ley-ia, kue'e xa kine'e-ro. 4 Ndixi, ñayiu
ka kuu taa, maxku dakiti ini-n da'ya-n.
Najani-n nuu-i xa n-ja'an Ianyuux. Juña
tnu'u-n-yɨ nuu nax ta'u tniu-ia xa kada-ro.

Janda io xa kutuu ñayiu ka kidatniu du'a nuu xto'o-i, te janda io xa kutuu se kuu xto'o-i

5 Ndixi, ñayiu ka kidatniu du'a nuu
xto'o-n, koo-n xañu'u nuu-s. Koo ndaa
koo kuiti anu-n hora kida-n tniu-s. Kada
koio-n kuenda xa nuu Cristu xinokuechi-n,
ñadu nuu xto'o-n. 6 Maxku hora ni nde'a
ña'a xto'o-n nde'e ku kadatniu-n xa na
tna ini ña'a-s. Io xa ku kundaa ku ku-
va'a anu-n hora ka kida-n tniu-s, chi xijan
ndajan Ianyuux. Kuenda kɨu nuu Cristu
xinokuechi-n xa xinokuechi-n nuu xto'o-n.
7 Koo ini koo anu-n xa kada-n tniu xto'o-n.

Kada-n kuenda xa nuu Cristu, Ia kuu
Xto'o-ro, ka xinokuechi-n, ñadu nuu ñayiu.
8 Xá ka xini-n ntdaa-n xa nux ka kida-n
xava'a, taxi Ianyuux ta'u-n; kuu-n ñayiu ka
kidatniu du'a nuu xto'o-n a ka kuu-n ñayiu
ña ka kidatniu du'a nuu xto'o-n.
9 Dani ndixi, se xndaxio ñayiu ka kidatniu
du'a nuu-n, maxku ja'an-n nuu-i xa kada
u'u-n-yɨ a xa jani-n-yɨ. Xa xna'a-n xa ɨɨn
ni Ia kuu xto'o ñayiu ka kidatniu du'a nuu
xto'o-i io xi'in ñayiu ñayo na xto'o io. Ña
tuu nax vi'i-ia nuu ka kuu-ro ñayiu ka
kidatniu du'a a ka kuu-ro se xndaxio ñayiu
ka kidatniu du'a nuu-ro. Andɨu kuu nuu
tuu-ia.

*Kuenda k*ɨu soldado xetniu armadura ka
kuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

10 Xa'a nga na ja'an-da nuu-n. Na chindee
ña'a Ianyuux xa dani na kukanu ini-n
Cristu, te kunduu-n xi'in-ia. Na kadatniu
Ianyuux anu-n xa daa na kada-n. 11 Va'a
xa va'a kada tu'a koio-n mee-n xa na kua'a
maxku daja'an ña'a Kui'na xa kada koio-n
kuechi. Kada koio-n kuenda xa soldado ka
kuu-n. Ndɨu nuu ɨɨn soldado vestidura-s,
te ne'e-s armas xa jɨn jantna'a-s. 12 Kuenda
kɨu jantna'a-ro xa nde'e ka ndukundee-ro
xa maxku kada-ro kuechi hora ka daja'an
ña'a xaloko xi'in tachi loko xi'in mee Kui'na
taxnuni nuu ntdaa xa'a. Kuenda kɨu ka
jantna'a-ro, ko ñadu ñayiu ka jantna'a
xi'in-ro chi xaloko. Ka xikonuu-i andɨu xi'in
ñuñayiu, te ka taxnuni-i nuu ñayiu loko
xtuu ñuñayiu. Ñatu ka kida-ro kuechi hora
daja'an ña'a Kui'na xa kada-ro nux xndedi
ini-ro. 13 Xa na kua'a maxku ndaku xaloko
xa kada koio-n kuechi, kada tu'a koio-n
mee-n ná io tu'a ɨɨn soldado jɨn jantna'a.
Xa na kua'a maxku ndaku Kui'na xa daja'an
ña'i-i xa kada-n kuechi, kuna'a va'a-n nax
kuu xa n-ja'an Ianyuux xa io xa kada-n, te
kukanu ini na'i-n-ia. Ma kaka yata-n nuu-ia
nux daa na kada-n. 14 Kuenda kɨu ɨɨn soldado
duku dujun ka'a cinturón nunu xa maxku
kɨu ña'a ɨɨn xa ñani ña'a ku kuu koio-n xa
ja'an-n nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. Ɨɨn
xandaa kuu. Dɨuni kuenda kɨu ɨɨn soldado
ndi'u pechu ɨɨn xa nani coraza ka kuu-n xa
jandixa-n Ianyuux. 15 Xa na kua'a jɨ'ɨn ɨɨn
soldado xa jantna'a-s io xa ndɨu-s ndixa-s,
te xa na kua'a jɨ'ɨn-n xa juña tnu'u-n ñayiu
nax io xa kada-i xa na kua'a na ku kun-
daa ku kuvatu anu-i, kada tu'a-n mee-n.
16 Xko xadɨ soldado escudo-s nuu-s, xiti-s
xa nda'va-s nda'a kuxi koko ka daxee se
jantna'a xi'in-s. Kuenda kɨu kada-n ná kida
soldado jan xa nda'va-s nda'a kuxi koko
jan xa ma juejoon-n xa kadatniu Kui'na
anu-n. Nux kukanu ini-n Cristu ma jue-
joon-n xa kadatniu-i anu-n. 17 Kuenda kɨu
ɨɨn soldado n-kaku xa kuú-s xa n-ñani dɨkɨ-s
ɨɨn xa n-ñani xaxe'e xa ñu'u-s lelu kaa ku
kuu-n xa kaku koio-n nuu Kui'na, te nani-
ta'u-n. Ná kada-ro kuenda xa soldado ne'e
espada-s xa dada'an ni'no-s mee-s ku kuu-n
xa dada'an ni'no-n mee-n nuu ñayiu hora
ja'an-n tnu'u Ianyuux yodotnuni n-ja'an
Espíritu-ia. 18 Naja'an koio-n Ianyuux hora
na kada-n ntdaa xa ja'an-da ya. Ndɨkɨu
ndɨñuu kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xax-
e'e ntdaa ñayiu n-kida-ia xa nduu-i ñayiu
ii. Chindee ña'a Espíritu-ia hora na kajan
ta'u koio-n nuu-ia. Kadayɨka-n mee-n te
jun ini-n xa daa kada koio-n.
19 Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xaxe'e
daña tuku. Kajan ta'u koio-n nuu-ia xa na
ni'i-da tnu'u io xa ja'an-da nuu ñayiu. Dɨuni
kajan ta'u koio-n xa na kuyɨɨ-da xa ja'an-da
nuu ñayiu nax io xa kada-i xa nanita'u-i.
Ñayo-ro n-xo xini janda nanita'u-ro, ko
vitna ka xini-ro. 20 Xaxe'e xa'a yɨndi'u daña
se kuu nda'a xe'e Jesucristu. Kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux xa maxku yu'u-da xa
ja'an-da xa io xa ja'an-da.

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Éfeso

21 Tíquico kuu se kachitnu'u ña'a nuu
janda tuu-da, te nax kida-da do ya'a kɨu
na naxee-s do dian. Ñani-ro kuu-s chi ka
kukanu ini-ro xi'in-s Cristu, te mani ka
juini-ro-s. Xinokuechi kutu-s nuu Ianyuux
te ña dandoo-s tniu-ia. 22 Natunda'a-da-s
juan naxee na kua'a na kachitnu'u ña'a-s
nuu janda xtuu koio-da xi'in nax ka ya'a-da.
Kutuu-n xi'in-s, te kuka'nu anu-n.
23 Yo kuu anu-da xa kada Taa-ro Ianyuux
xi'in Jesucristu, Ia kuu Xto'o-ro, xa na ku-
tuu vii kutuu va'a koio-n xa ka kuu-n ñayiu
ka kukanu ini-ia. Na kutuu mani koio-n.
Dɨuni na kada-ia xa dani na kukanu ini-n-ia.
24 Na chindee chituu ña'a Ianyuux ntdaa-n
xa ka kuu-n ñayiu ka xemani Xto'o-ro Je-
sucristu. Dɨuni na kada-ia xa dani ku jue-
mani-n Jesucristu.

Carta n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Filipos

Kidava'a Spalu nuu ñayiu Filipos

1 Pablo xi'in Timoteo, se xinokuechi nuu
Jesucristu ka kuu-da, ka kidava'a-da carta
ya'a nuu ntdaa ñayiu ka kunduu xi'in Cristu
Jesús ñuu nani Filipos. N-kida dɨɨn Ianyuux
mee-n, xa ku kuu koio-n ñayiu mee-ia. Dani
kidava'a-da nuu se ka taxnuni nuu-n, xi'in
se ka kuu jefe veñu'u. 2 Na taxi Taa-ro
Ianyuux xi'in Xto'o-ro Jesucristu xamani-ia
nuu-n, te na kada-ia xa kutuu va'a koio-n.

Xijan ta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e-n

3 Ntna'a naja'an ña'a-da, xia'an-da xa
n-kuta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e-n. 4 Kɨu
xi'in kɨu kuvete-da xaxe'e-n te xijan ta'u-da
xaxe'e-n, ntdaa-n. 5 Kuvete-da xaxe'e xa
ka kidatniu-n xi'in-da. Na n-xee-da ñuu-n
ki'na nuu, n-ka chindee ña'a-n. Nde vitna,
ka chindee ña'a-n, xa juña tnu'u-da tnu'u
va'a Jesucristu nuu ñayiu. 6 Xini-da xa
kidatniu Ianyuux anu-n. Io-da confianza
nuu-ia xa daxinokava-ia ntdaa xa kida-ia.
Nani n-kixe'e-ia xa kadatniu-ia anu-n, dani
kadatniu na'i-ia anu-n nde na ndixi Jesu-
cristu. 7 Te vatuka xa va'a xani ini-da xax-
e'e-n. Va'a xemani ña'a-da. N-taxi Ianyuux
xamani-ia mee-da, te n-taxi-ia xamani-ia
mee-n tuku. Kunduu-ro, ntdaa-ro, xi'in
Jesucristu. Tuu-da vekaa te jɨ'ɨn-da nuu
juxtixia, xa ja'an ndaa-da xaxe'e Jesucristu.
Dada'an-da tnu'u va'a Jesucristu, xa kuu
xandaa. 8 Va'a na'a Ianyuux xa xemani
ña'a-da, ntdaa-n. Na'a-ia xa nani xemani
ña'a Jesucristu mee-n, dani xemani ña'a
mee-da tuku. 9 Xijan ta'u-da xa juemani
koio-n mee-ia xi'in ñayiu. Xijan ta'u-da xa
va'a jini koio-n, xa kutnuni ini-n xa kuu
xava'a te kada koio-n xava'a. 10 Du'a kada
koio-n xa juini Ianyuux, te ma kua'a xa
tekuechi ña'a ni ɨɨn ñayiu, kɨu na ndixi Je-
sucristu xa ndadandaa-ia ntdaa xa io. 11 Ná
kuu cosecha va'a kuu xa kada-n xa kuu
xava'a. Na kada Jesucristu xa du'a kada
koio-n. Te xaxe'e xava'a kada koio-n, te
koo koio ñayiu xañu'u nuu Ianyuux, te ja'an
va'a-i xaxe'e-ia.

Nux kutuu na'i-da ñuñayiu ya'a, kutuu-da xi'in Cristu

12 Ñani-da ku'a-da, juini-da xa kutnuni ini
koio-n, xa ntdaa xa ya'a-da kida xa kue'e
xa kue'e ñayiu ka teku tnu'u va'a Jesucristu
vitna. 13 Ntdaa soldado io ya'a, xi'in ntdaa
ñayiu xtuu ya'a, ka xini xa yɨndi'u-da vekaa
xaxe'e xa kunduu-da xi'in Cristu. 14 Te
va'a ka kida ñani-ro ku'a-ro ya'a. Xaxe'e
xa yɨndi'u mee-da vekaa, te ka xian tnu'u
mee-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Xndaxio-s
kue'e ka confianza nuu Xto'o-ro Jesucristu
vitna, te ñatu ka yu'u-s nuu ñayiu.

15 Xandaa kuu, xa io ñayiu ka ja'an tnu'u
Cristu, xaxe'e xa ka kukuedi ini-i nuu
mee-da, te ka juini-i xa kunuu-i nuu-da. Ko
io ɨnka ñayiu ka ja'an tnu'u Cristu, xaxe'e
xa ka kuu ini va'a-i. 16 Io ñayiu, juini ka
xian tnu'u-i tnu'u Cristu, ko ɨɨn xa ja'an-i
te ɨnka xa kida-i, chi kida-i xava'a mee-i.
Ka juini-i xa kue'e ka vida na ya'a-da vitna
xa yɨndi'u-da. 17 Dɨuni, io ñayiu ka xian
tnu'u tnu'u Cristu, xaxe'e xa xemani ña'a-i
mee-da. Ka xini-i xa n-kaxí ña'a Ianyuux,
xa dada'an-da tnu'u va'a Jesucristu. 18 Ko
ñatu xkuu, nux ka ja'an va'a-i, a ña'a. Ko
xaxe'e xa ka xian tnu'u-i tnu'u Cristu nuu
ñayiu, te kuvete-da.

Te kue'e ka kuvete-da. 19 Xaxe'e xa
ka xijan ta'u-n nuu Ianyuux xaxe'e-da, te
chindee ña'a Espíritu Jesucristu mee-da, te
xini-da xa kada na'i ka-da xa juini Ianyuux.
20 Io-da confianza xa ma dakendoo ña'a
Ianyuux xa januu. Juini-da xa ja'an-da xax-
e'e Cristu, te ma yu'u-da ni ɨɨn nuu ñayiu.
Ntdaa xá n-kida-da, n-kida-da xa kutnuni
ini koio ñayiu xa Ia kunxa'nu ka kuu Cristu.
Dani vitna. Nux kutuu na'i-da, te juini-da
xa kada-da xa koo koio ñayiu xañu'u nuu
Cristu. Nux io xa kuú-da, ko dani juini-da
xa kada-da xa koo koio ñayiu xañu'u nuu
Cristu. 21 Nux kutuu na'i-da ñuñayiu ya'a,
kutuu-da xi'in Cristu, te kada-da xa juini
mee-ia. Nux kuú-da, jɨ'ɨn-da andɨu, xa
kutuu va'a ka-da xi'in-ia ijan. 22 Ko nux
ya'a kutuu-da, kua'a-da xa kadatniu ka-da
xaxe'e Xto'o-ro Jesucristu. Ña kua'a-da
xa kaxí-da. Nux kutuu-da ya'a, te vatuka.
Nux jɨ'ɨn-da andɨu, te vatuka. 23 Yo u'u
xa kaxí-da. Juini mee-da xa jɨ'ɨn-da, xa
kutuu-da xi'in Cristu andɨu. Yo va'a ka. 24 Ko
ndoñu'u mee-n xa kutuu-da ya'a. 25 Xaxe'e
xa kutnuni ini-da xa ndoñu'u ña'a-n, io-da
confianza xa vitna ma kuú-da. Kutuu-da
xi'in mee-n, xa chindee ña'a-da, xa kunduu

koio-n xi'in Cristu, xa jandixa ka-n te ku-
vete ka-n. [26] Xee-da ñuu-n ɨnka vuelta, te
du'a koo xa juña'a koio-n xa n-kuta'u-n nuu
Cristu Jesús xaxe'e-da.
[27] Idini xa juini-da: Xá n-ka xeka va'a-n
tnu'u va'a Jesucristu. Na kada koio-n xa
juini mee-ia. Nuxa xee-da a ña'a, ko
juini-da xa teku-da xa kunduu koio-n xi'in
Cristu. Chindee tna'a-n xa kundee ini-n
xa jandixa koio-n tnu'u va'a Jesucristu, te
chindee tna'a-n xa juña'a koio-n tnu'u-ia
nuu ɨnka ñayiu. [28] Juini-da xa teku-da xa
ñatu ka yu'u-n ni ɨɨn nuu ñayiu. Juini io
ñayiu ka kiti ini nuu-n, te ka jantna'a-i
xi'in-n, ko maxku yu'u koio-n. Xijan kuu
xa, jini koio-i xa ndadandaa Ianyuux mee-i
andea, te dakaku ña'a-ia mee-n xa kutuu
va'a-n andɨu. Du'a kada Ianyuux. [29] Xaxe'e
xa ka kunduu-n xi'in Cristu, te taxi Ianyuux
xamani-ia, xa jandixa koio-n-ia, te dani xa
kue'e vida ya'a koio-n xaxe'e-ia. [30] N-ka xini
ña'a-n mee-da, hora n-xini u'u ña'a ñayiu,
te ka tekutnu'u-n xa dani kuu vitna. Nani
kundee ini mee-da, dani na kundee ini koio
mee-n tuku.

2

Na kani ini koio mee-n ná n-xani ini Cristu Jesús

[1] Chindee ña'a Cristu mee-n, xa maxku
kuita anu-n. Xemani ña'a-ia, te taxi-ia
tnu'u kanu ini. Ka kunduu-n xi'in Espíritu
Ii, te kidatniu-ia anu-n. Ka xemani tna'a-n,
ɨɨn-n xi'in ɨnka-n, te chindee tna'a-n. [2] Xijan
kuu xa, kada koio-n xa kuvete xa kuvete-da.
Ɨɨn nuu kani ini koio-n. Juemani koio-n
Cristu, te juemani tna'a-n ɨɨn-n xi'in ɨnka-n.
Kunduu koio-n xi'in Cristu, te kunduu
koio-n ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. Te kada koio-n
xa juini Ianyuux. [3] Maxku kadatniu-n xa
kunuu mee-n nuu ñani-n ku'a-n. Maxku
najuen tnu'u-n mee-n. Xakee xanda'u ka-
datniu-n. Kani ini koio-n xa va'a ka ñani-n
ku'a-n dada mee-n. [4] Maxku nduku-n xa
ni'i-n ntdaa xa juini mee-n, nduku-n xa ni'i
ñani-n ku'a-n xa ndoñu'u mee-i tuku.
[5] Na kani ini koio mee-n ná n-xani ini
Cristu Jesús. [6] N-xo tuu-ia xi'in Taa-ia
Ianyuux andɨu, n-taxnuni-ia nduu-ia
xi'in-ia. Ko juini ɨɨn nuu kuu Jesucristu
xi'in Taa-ia Ianyuux, ko n-dandoo-ia
nuu taxnuni-ia, xa kixee-ia ñuñayiu.
[7] Ñatu n-taxnuni ka-ia. Ná kuu ɨɨn se
xinokuechi nuu ɨnka ñayiu n-kuu-ia
ñuñayiu. N-kaku-ia, ná kaku mee-ro.
[8] N-kuu-ia ɨɨn seyɨɨ, ná kuu mee-ro. Ñatu
n-kuxee ini-ia. Xaxe'e xa n-jandixa-ia
Taa-ia Ianyuux, te n-xi'í-ia. Nde xa
n-xejoon-ia xa n-ka xa'ni ña'a-s nuu curuxi,
n-jandixa-ia Taa-ia Ianyuux. [9] Xijan kuu xa,
n-kida Ianyuux xa kunxa'nu ka Cristu dada
ntdaa ɨnka xa io. N-kida-ia xa ja'an koio
ntdaa ñayiu: "Xto'o-ro kuu Jesús." [10] Xaxe'e
xa taxnuni Jesús nuu ntdaa xa io, te xá
n-kida Ianyuux xa nujuiin xiti koio ntdaa
ñayiu nuu-ia. Ntdaa xa io andɨu, ntdaa xa
io ñuñayiu, ntdaa xa io andea. [11] Xá n-kida
Ianyuux xa kutnuni ini koio ntdaa ñayiu xa
taxnuni Xto'o-ro Jesucristu nuu ntdaa xa
io, te du'a ka kutnuni ini ntdaa ñayiu xa Ia
kunxa'nu ka kuu Taa-ia Ianyuux.

Ka kuu-n ná kuu chudini diñu ñuu nee

[12] Ñani-da ku'a-da, xemani ña'a-da
mee-n. Na n-xo tuu-da xi'in-n, n-ka
jandixa-n tnu'u Ianyuux n-ja'an-da nuu-n.
Dani vitna, juini-da xa jandixa koio ka-n
Ianyuux, juini xika tuu-da. N-ja'an ña'a
Ianyuux xa kunduu koio-n xi'in-ia. Ɨɨn
ɨɨn-n, kunduu na'i ka-n xi'in-ia. Yu'u-n
nuu-ia, te kada-n xa juini-ia. [13] Xaxe'e ntdaa
xa juini-ia, kidatniu Ianyuux anu-ro, xa
kani ini-ro xa kada-ro xava'a, te chindee
ña'a-ia xa du'a kada-ro.
[14] Maxku ja'an-n: "¿Nakuenda io xa
kada-da xa'a?" Maxku jantna'a tnu'u-n
xi'in Ianyuux. [15] Chi da'ya Ianyuux n-ka
nduu-n. Kada koio-n xava'a, xa ma kua'a
xa tekuechi ña'a ni ɨɨn ñayiu, te ma dakuido
datau-n anu-n. Xtuu-n me'ñu ñayiu ka kida
xa u'u, ñayiu kuxee ini. Io xa ku kuu mee-n
ñayiu ka kida xa juini Ianyuux. Me'ñu
ñayiu jan, ka kuu-n ná kuu chudini diñu
ñuu nee. [16] Xá n-ka tnɨɨ-n tnu'u va'a Jesu-
cristu, te xtuu va'a-n xi'in Ianyuux. Hora
na ndixi Cristu, te juini-da xa ja'an va'a-da
xaxe'e-n. Kuu ná kuu xa kendava-da xa
tnɨɨ-da premiu-da. Juini-da xa jini-da xa
va'a n-kidatniu-da te va'a n-kendava-da.
[17] Xa ka jandixa-n Jesucristu, kuu ná kuu
xa ka xia'an-n ɨɨn xa doko-n nuu Ianyuux.
Te nux ka'ni ña'a koio ñayiu mee-da, te
kuu ná kuu xa daxinokava-da xa n-ka doko
mee-n. Ko vatuka. Xaxe'e xa ka kunduu
mee-n xi'in Jesucristu, te kuvete mee-da, te
juini-da xa kuvete koio mee-n tuku. [18] Nux
io xa kuú-da, xaxe'e xa n-chindee ña'a-da

xa kunduu-n xi'in Cristu, ko kuvete-da. Te juini-da xa kuvete koio mee-n tuku.

Timoteo xi'in Epafrodito

19 Nux juejoon Xto'o-ro Jesús, te juini-da xa yachi tunda'a-da Timoteo na xee-s ñuu-n, xa kuvete-da hora na teku-da xa xtuu va'a-n. 20 Chi ña yoo ɨnka se xani ini ná xani ini mee-da. Ɨnka ñani-ro ya'a, ka xani ini-sɨ xaxe'e tniu mee-s, ñatu ka xani ini-sɨ xa chindee ña'a-s mee-n. 21 Ka nduku-sɨ xava'a mee-s, te ñatu ka kida-s xa juini Jesucristu. 22 Ko n-ka xini-n Timoteo hora n-kidatniu-da xi'in-s ñuu-n. Xini-n xa va'a n-kidatniu-s. Na n-kachitnuña'a-s tnu'u va'a Jesucristu, n-kidatniu mee-s xi'in mee-da ná kidatniu ɨɨn daiyɨɨ xi'in taa-s. 23 Xijan kuu xa, juini-da xa yachi tunda'a-da-sɨ xee-s ñuu-n, diko ni na jini-da nax kada koio juxtixia ya'a. 24 Te io-da confianza nuu Xto'o-ro Jesús, xa yachi xee mee-da ñuu-n tuku.

25 N-xani ini-da xa tunda'a-da Epafrodito xee-s tuku. N-ka tunda'a-n-sɨ xa kixi-s xa chindee ña'a-s, te va'a n-chindee ña'a-s. Ñani mani-da kuu-s. Xá n-kidatniu-s xi'in-da, te n-kundee ini-s xi'in-da. Va'a n-kida-s ntdaa xa n-ka juini-n. 26 Ko yo n-kukajan ini-sɨ xa jini ña'a-s, ntdaa-n. Yo n-ndu ini-s, hora n-teku-sɨ xa n-ka tekutnu'u mee-n xa n-ku'u-s. 27 Xandaa kuu xa yo n-ku'u-s, diko nga xa kuú-s, ko du'a ña n-kuu. Chi n-kundau ini ña'a Ianyuux mee-s, te mee-da tuku, xa maxku yo kuko'yo ini-da xa kuko'yo ini-da. 28 Xijan kuu xa yachi ni tunda'a-da-s nuu-n, xa na kuvete koio-n hora najini-n-sɨ ɨnka vuelta, te xa maxku yo kuko'yo ini ka mee-da. 29 Xijan kuu xa kueka va'a koio-n-sɨ, te kuvete koio-n, te juña'a-n xa n-kuta'u-n nuu Xto'o-ro Jesús xaxe'e-s. Io xa koo koio-n xañu'u nuu seyɨɨ ka kuu ná kuu mee-s. 30 Xaku nga xa kuú-s, xaxe'e xa kuu-sɨ se xinokuechi nuu Cristu. Xaxe'e xa n-kida-s ntdaa xa ña n-kuu kada koio mee-n xaxe'e-da, te xaku nga xa kuú-s.

3

Jandixa-da Cristu, te ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-da io

1 Ñani-da ku'a-da, kuvete koio-n xaxe'e xa ka kunduu-n xi'in Xto'o-ro Jesucristu. Nani n-ja'an-da nuu-n, dani kidava'a-da vitna, chi juini-da xa kutnuni ini koio-n. 2 Io seyɨɨ ka juini xa danda'u ña'a-s, se ja'an tnu'u vete ka kuu-s. Ina nde'e ka kuu-s, se kida xa u'u. Ka ja'an-sɨ xa io xa ka'nde-s nuu ii-n, nux juini-n xa kunduu-n xi'in Jesucristu. 3 Mee-s n-ka xa'nde-s nuu ii-sɨ, xa ne'e ii-s nuu Ianyuux. Mee-ro, xá n-nduu-ro da'ya Ianyuux, xaxe'e xa jandixa-ro Jesucristu. Xaxe'e xa kidatniu Espíritu Ianyuux anu-ro, te kuu-ro ñayiu xinokuechi nuu Ianyuux. Xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu Jesús, te kuvete-ro xa kuvete-ro. Te ñatu io-ro confianza xa kada-ro ná ka kida mee-s. 4 Ko mee-da tuku, dɨuni n-kida-da ná ka kida mee-s, te n-xio-da confianza xa n-kida-da xava'a. 5 Nu una kɨu xa n-kaku-da, te n-xa'nde taa-da nuu ii-da. Se Israel kuu-da. Taxa'nu tnetnu-da n-ka xo kuu se ñuu Benjamín. Se ja'an tnu'u hebreu kuu-da, te dani n-kuu tadɨ'ɨ-da. Se tu'a va'a tnu'u n-ta'u tniu Moisés n-kuu-da, se fariseu n-kuu-da. 6 Xaxe'e xa n-jandixa-da ntdaa ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu Moisés, loko n-xini u'u-da ñayiu ka jandixa Jesucristu. N-jandixa-da tnu'u n-ta'u tniu Moisés, te ni ɨɨn ñayiu ña kua'a xa tekuechi ña'a-i. 7 N-xani ini-da xa n-kida-da ntdaa xa kuu xava'a, ko vitna, xaxe'e xa kunduu-da xi'in Cristu, kutnuni ini-da xa ñatu xiniñu'u ni ɨɨn xa n-kida-da. 8 Kue'e xa kue'e ya'u ka Jesucristu dada dava'a nga ɨnka xa kua'a-da xa ni'i-da. Daxio-da ntdaa, xa kunduu-da xi'in Xto'o-da Cristu Jesús. Xaxe'e Cristu, n-dandoo-da ntdaa xa n-kuu-da. Te ntdaa xa n-dandoo-da, kida-da kuenda xa mi'i kuu. Juini-da xa kunduu-da xi'in Cristu. 9 Juini-da xa kɨnda'a ña'a Cristu. Chi juini n-kida-da ná io ná jua'an tnu'u n-ta'u tniu Moisés, ko ñatu xiniñu'u. Jandixa-da Cristu, te ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-da io. Chi ɨɨn ñayiu, nux jandixa-i Cristu, te ja'an Ianyuux xa ña tuu na kuechi-i io. 10 Juini-da xa jini va'a-da Cristu. N-kida Ianyuux xa n-nandoto Cristu nuu n-kuu-ia ndɨyɨ, te n-kida-ia xa taxnuni-ia. Juini-da xa taxnuni-ia nuu mee-da. Juini kue'e vida ya'a-da, ko juini-da xa kunduu na'i-da xi'in Cristu. Ñatuka kida-da xa juini mee-da. Kuu ná kuu xa xi'í-da, ná n-xi'í mee-ia, xa kunduu-da xi'in-ia. 11 Juini-da xa xee-da nandoto-da hora na kuú-da.

Kundee ini-da, xa xee-da xa tnɨɨ-da premiu taxi Ianyuux

12 Ñatu juini-da xa ja'an-da xa xá n-ni'i-da ntdaa xa'a, ni xa xá n-kida-da ntdaa xa

io xa kada-da. N-kaxí ña'a Cristu Jesús
mee-da, te kunduu-da xi'in-ia, xa kada-da
ntdaa xa juini mee-ia. 13 Ñani-da ku'a-da,
ña juini ja'an-da xa xá n-ni'i-da xa'a, ko
idini xa kida-da kuu. Xá n-ndunaa-da
ntdaa xa n-kuu-da, ntdaa xa n-kida-da,
te kundee ini-da xa kunduu na'i-da xi'in
Cristu. 14 N-ja'an ña'a Ianyuux mee-da, xa
kunduu-da xi'in Cristu Jesús, te kutuu-da
xi'in-ia andɨu. Kundee ini-da xa xee-da xa
tnɨɨ-da premiu taxi Ianyuux.
15 Ñayiu jandixa Jesucristu ka kuu-ro, ɨɨn
nuu na kani ini-ro, ntdaa-ro. Nux ñatu ɨɨn
nuu xani ini-ro, te dande'a ña'a Ianyuux
mee-n xa juini ka-i. 16 Xá n-ka xeka-ro tnu'u
xandaa. Na kunduu na'i-ro xi'in xa kuu
xandaa.
17 Ñani-da ku'a-da, kada koio-n ná kida
mee-da, te kunde'a koio-n nanda xtuu
ñayiu du'a ka kida. Chi ɨɨn ichi kane'e
katnɨɨ koio mee-n ka kuu-da. 18 Kue'e vuelta
xá n-ja'an-da, te vitna ja'an-da xi'in nte
nuu-da, xa io kue'e ñayiu ña ka jandixa
Cristu. Juini n-xi'í-ia nuu curuxi xaxe'e-i,
ko ka xini u'u-i-ia. 19 Ma dakaku Ianyuux
mee-i, jɨ'ɨn koio-i andea. Ná kuu ɨɨn santu
ka jandixa-i, da kuu ntdaa xa ka kukajan
ini-i. Te ñatu ka kujanuu-i, chi du'a ka
najuen tnu'u-i mee-i. Meni xa io ñuñayiu
ka juini-i. 20 Ko mee-ro, kuu-ro ñayiu kutuu
andɨu, te xndetu-ro xa na ndixi Xto'o-ro
Jesucristu nde andɨu. Ia dakaku ña'a kuu-ia.
21 Nadama-ia yɨkɨ kuñu-ro ña xiniñu'u ka.
Nani n-tnɨɨ Jesucristu yɨkɨ kuñu xee hora
n-nandoto-ia, dani taxi Ianyuux yɨkɨ kuñu
xee mee-ro. Xa'a kada-ia xi'in xa tax-
nuni-ia, nani taxnuni-ia nuu ntdaa xa io.

4

Kuvete koio-n, xaxe'e xa ka kunduu-n xi'in Cristu

1 Ñani mani-da, ku'a mani-da, kundee ini
koio-n, kunduu na'i koio-n xi'in Xto'o-ro
Jesucristu. Yo juini-da xa jini ña'a-da. Ná
kuu premiu-da ka kuu-n, te kuvete-da xa
kuvete-da xaxe'e-n. Xemani ña'a-da, nt-
daa-n.
2 Juini-da xa ja'an-da nuu Evodia xi'in
Síntique vitna. Xini-da xa ñadɨ'ɨ kunduu
xi'in Xto'o-ro Jesucristu ka kuu-ña. Xi-
jan-da xa ɨɨn nuu kani ini-ña, nduu-ña.
3 Te mee-n, se kidatniu va'a xi'in-r, xijan-r
nuu-n xa chindee-n ñadɨ'ɨ jan. Va'a n-ka
kidatniu-ña xi'in-da, hora n-xian tnu'u-da
tnu'u va'a Jesucristu nuu ñayiu. Clemente
tuku, xi'in dava ka ñayiu n-ka kidatniu
xi'in-da. Na'a Ianyuux jundu ka kuu-i, te
xyodotnuni-i nuu libru mee-ia, xa kutuu
va'a-i xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
4 Ka kunduu-n xi'in Xto'o-ro Jesucristu.
Xijan kuvete koio-n kɨu xi'in kɨu. Ja'an-da
ɨnka vuelta: Kuvete koio-n xa kuvete
koio-n. 5 Na jini koio ntdaa ñayiu xa ka
kuu-n ñayiu va'a te vii ka kuu anu-n. Vax
kuyatni xa ndixi Xto'o-ro Jesucristu.
6 Maxku ndu ini-n, ni ɨɨn-n. Kɨu xi'in
kɨu kajan ta'u-n nuu Ianyuux. Juña'a-n xa
n-kuta'u-n nuu-ia, te kajan-n dava'a nga
xa ndoñu'u-n. 7 Te kada-ia xa ndetatu
anu-n. Ña kua'a-ro xa kutnuni ini-ro janda
kida-ia xa ndetatu anu-ro, ko du'a kuu.
Ndetatu anu-ro. Kuu ná kuu xa ñunuu-ia
anu-ro xi'in xaxtnuni-ro, xaxe'e xa kun-
duu-ro xi'in Cristu Jesús.

Kani ini koio-n xa kuu xava'a

8 Ñani-da ku'a-da, du'a kani ini koio-n:
ntdaa xa kuu xandaa, ntdaa xa io xa koo-ro
xañu'u, ntdaa xa juini Ianyuux xa kada-ro,
ntdaa xava'a, ntdaa xa vili kaa, ntdaa xa ma
daketɨu ña'a. Nux io ɨɨn xava'a, te du'a kani
ini koio-n. Nux io ɨɨn xa kida xa juña'a-n
xa n-kuta'u-n nuu Ianyuux, du'a kani ini
koio-n.
9 Du'a kada koio-n. Xá n-dakua'a ña'a-da,
te n-ka xeka va'a-n tnu'u-da. Xá n-ka
teku-n tnu'u n-ja'an-da, te n-ka xini-n xa
n-kida-da. Du'a kada koio-n. Te du'a
kunduu Ianyuux xi'in mee-n, te kada-ia xa
ndetatu koio anu-n.

Ná kuu ɨɨn xa ka doko-n nuu Ianyuux,
kuu xa n-taxi-n

10 Dani kunduu-da xi'in Xto'o-ro Jesu-
cristu, te kuvete-da xa kuvete-da xaxe'e
mee-n. Ɨnka vuelta xá n-ka xani ini-n xa
chindee ña'a koio-n. Va'a xini-da xa ñatu
n-ka xande ini ña'a-n, diko ni ña n-kuu
xa chindee ña'a koio-n. 11 Ñadu xa juini
ja'an-da xaxe'e xa ndoñu'u-da, n-kua'a-da
xa kuvete-da juini nax ni ni'i-da. 12 Xini-da
janda kuu xa kunda'u-ro, te xini-da janda
kuu xa kutuu va'a-ro. N-kua'a-da xa
kundee ini-da, nu io o ña'a, nani kuu xa
chitu xiti-da a kojon-da, io kue'e o ña tuu ni
ɨɨn, ko ña tuu nax kuu ini-da. 13 Xi'in Cristu,
kua'a-da xa kundee ini-da nuu ntdaa xa io.
Kida-ia xa ñatu kuita anu-da. 14 Ko va'a n-ka
kida-n, xa ka kunduu-n xi'in-da hora kue'e
vida ya'a-da.

15 Ñani-da ku'a-da ñuu Filipos, ka xini-n
nax n-kuu, hora n-kachitnu'u-da tnu'u va'a
Jesucristu. Na n-kee-da Macedonia, meni
mee-n n-ka tunda'a xa ndoñu'u-da. Te du'a
n-ka xia'an-n xa n-kuta'u-n nuu Ianyuux,
xaxe'e xa n-ka xeka-n tnu'u va'a Jesu-
cristu. 16 Chi na n-xo tuu-da Tesalónica, uu
uni vuelta n-ka tunda'a-n xa ndoñu'u-da.
17 Ñadu xa xani ini-da xa meni xa tnɨɨ
mee-da, o xa ka taa-n. Diko ni juini-da xa
kodo ka ni'i koio mee-n xa na taxi Ianyuux.
18 Xá n-tnɨɨ-da ntdaa xa ndoñu'u-da, te diko
kuu sobra. Ña ndoñu'u ka-da ni ɨɨn. Chi
n-taxi Epafrodito ntdaa xa n-ka tunda'a-n.
Ná kuu ɨɨn xa vili xe'en kuu, ná kuu ɨɨn
xa ka doko-n nuu Ianyuux. Te na'a-da xa
kueka va'a Ianyuux ntdaa xa n-ka xia'an,
te tna ini-ia. 19 Te na'a-da xa taxi Ianyuux
ntdaa xa ka ndoñu'u mee-n. Taxnuni-ia
nuu ntdaa xa io, ntdaa xa io kuu kuenda
mee-ia. Xaxe'e xa ka kunduu-n xi'in Cristu
Jesús, te taxi Taa-ia ntdaa xa ndoñu'u-n.
20 Taa-ro Ianyuux kuu-ia. Na juña'a-ro xa
n-kuta'u-ro nuu-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Du'a
na koo.

Xanyuux nuu-n

21 Juña'a koio-n nuu ntdaa ñayiu ijan
xa ndajan tnu'u-da-i. Ñayiu n-kida dɨɨn
Ianyuux ka kuu-i, ñayiu ka kunduu xi'in
Cristu Jesús. Ñani-ro xtuu xi'in-da ya'a,
ka ndajan tnuña'a tuku. 22 Dɨuni ka nda-
jan tnuña'a ntdaa ñayiu ka kunduu xi'in
Cristu Jesús ñuu ya'a. Nde ñayiu xtuu ve'e
emperador nani César. 23 Na taxi Xto'o-ro
Jesucristu xamani-ia nuu-n, ntdaa-n. Du'a
na koo.

Carta n-tunda'a Spalu nuu ñayiu Colosas

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Colosas

1-2 Daña Spalu xi'in ñani-ro Timoteo, tun-
da'a-da carta ya'a juan xee nuu ndixi
xa xndaxio-n Colosas, te ka kuu-n ñayiu
n-kida Ianyuux xa n-ka nduu ii-n, te dani
ka kukanu ini na'i-n-ia. Xaxe'e xa ka
kukanu ini-ro Cristu, ka kuu ñani tna'a-ro.
N-tunda'a ña'a Cristu Jesús xa dakua'a-da
ñayiu chi daa ñu ini Ianyuux. Xijan ta'u-da
nuu Taa-ro Ianyuux xa na chindee chituu
ña'a-ia. Xijan ta'u-da nuu-ia xa na kada-ia
xa na ku kundaa ku kuvatu anu koio-n, chi
n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n kuechi.

Xia'an Spalu nuu Ianyuux xa n-kuta'u-s xaxe'e xa ka kukanu ini ñayiu Colosas Jesucristu

3 Ntna'a vuelta ka xijan ta'u-da nuu
Ianyuux, Ia kuu Taa Xto'o-ro Jesucristu, ka
xia'an-da xa n-kuta'u-da 4 xaxe'e xa n-ka
kukanu ini-n Cristu Jesús xi'in xaxe'e xa
ka xemani tna'a-n xi'in ntdaa ñayiu n-kida
Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii. Daa n-ka
teku-da. 5 Xaxe'e xa ka jandixa-n xa xandaa
xakuiti io ta'u-n andɨu, ka kida-n xijan.
N-ka teku-n xijan na n-ka teku-n nax io xa
kada koio-n xa nanita'u-n. Ɨɨn xandaa kuu.
6 Kue'e ñayiu ñuu ñuñayiu n-ka teku xa'a,
te ka jandixa-i Cristu, te ka kida-i xava'a, te
ka teku ka dava ñayiu jua'an. Dani ndixi,
nde na n-ka teku-n nax n-kida Ianyuux xa
nanita'u-n te n-ka jandixa-n xa ɨɨn xandaa
kuu, nde daa ka kida-n xava'a. Dɨuni ka
teku ka ñayiu ñuu-n xa'a jua'an. 7 Xá ka
xini-n xa'a chi Epafras, se mani juini-ro,
n-kachitnu'u ña'a. Ka xinokuechi-da xi'in-s
nuu Cristu. N-tetutniu ña'a Cristu nduu-da
xi'in-s xa junukuechi-da xi'in-s nuu-n.
8 Dɨu-s n-kachitnu'u ña'a ntdaa-da xa kida
Espíritu Ianyuux xa ka xemani tna'a-n.

9 Xijan kuu xa nde na n-ka teku tnu'u-da
xa'a, ka xijan ta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e-n
ndɨkɨu ndɨñuu. Xko xijan ta'u-da xa na
kada-ia xi'in Espíritu-ia xa na kutnuni va'a
ini koio-n tnu'u-ia yodotnuni na kua'a kada
koio-n xa juini-ia. Dani xijan ta'u-da nuu-ia
xa na kada Espíritu-ia xa nduu-n ñayiu kaxi
ini 10 na kua'a na kutuu kunukoo koio-n
ná xtuu ñayiu ndeka ña'a Cristu. Xa na
kua'a na kutuu kunukoo koio-n ná xtuu
ñayiu ndeka ña'a Cristu, jandixa na'i-n-ia,
te kada na'i-n xava'a, te jun ini-n xa jini
va'a ka-n jundu kuu-ia xi'in nuu nax juini-ia
xa kada-ro. Kada koio-n xijan chi tna ini
Ianyuux. Dava'a nga nuu kuikonuu kuikon-
dodo-n kada-n xa juini-ia. 11 Kada koio-n
xa'a, te kada Ianyuux xa kundee ini koio-n
hora nda'u na ya'a-n, te ma ndunde'e-n nuu
ñayiu kida u'u ña'a. Naka kue'e xa kua'a-ia
kada-ia. 12 Na ja'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu
Ianyuux xaxe'e xa n-kida-ia xa ni'i koio-ro
ta'u-ro na ni'i ntdaa ñayiu n-kida-ia xa n-ka
nduu-i ñayiu ii ta'u-i, te kuvete-ro. Ni'i
koio-ro ta'u-ro nuu ja'an ñayiu mee ni xa
ndaa.

Taxnuni Jesucristu xi'in Ianyuux nuu ntdaa xa n-kidava'a-ia

13 Kuenda kɨu nuu nee n-ka xo
xikonuu-ro xa n-ka xo kida-ro kuechi.
Daa n-dananita'u ña'a Ianyuux. Mee-ia
n-kida xa n-ka kɨu tna'a-ro nuu ñayiu
ka jandixa xa taxnuni Da'ya Yɨɨ mani-ia
nuu-ro. 14 Da'ya Yɨɨ-ia kuu Ia n-chiya'u
kuechi-ro, te n-taxkanu ini Ianyuux kuechi
n-ka kida-ro. 15 Kuu-ia ná kuu mee Ianyuux,
Ia ña kanda nde'a-ro. Kunuu-ia nuu
ntdaa xa n-kidava'a Ianyuux. 16 Dɨuni
n-kidava'a-ia ntdaa xa io andɨu, ntdaa
xa io ñuñayiu, ñayiu, ángel du. Mee-ia
n-kidava'a ntdaa xa nde'a-ro xi'in ntdaa
xa ña kanda nde'a-ro. Mee-ia n-xani ini xa
koo se taxnuni xi'in xa koo se kunxa'nu.
Xa na ndadaka'nu ña'a koio ntdaa xijan,
n-kidava'a Da'ya Yɨɨ-ia xi'in-ia xijan. 17 Xa
daa nga io Cristu. Dada n-xe koo ntdaa
xa n-kidava'a-ia xi'in ñayiu, ángel du.
Mee-ia kida xa ñatu naa xijan, ni ñayiu,
ni ángel. Xndaxio na'i-i xi'in-ia. 18 Dɨuni
kuu-ia kuenda kɨu dɨkɨ roo xa kuu ro ñayiu
ka kukanu ini-ia xa taxnuni-ia nuu-ro.
Ki'na ka-ia n-nandoto. N-nandoto-ia xa
na kua'a na nandoto ndɨyɨ, te kunuu-ia
nuu roo, ñayiu ka xi'í. N-nandoto-ia chi
taxnuni-ia. 19 N-juini Ianyuux xa ku kuu-ia
ná kuu mee-ia. Ntdaa xa kua'a Ianyuux
kada-ia kua'a Cristu kada-ia. Ɨnuu ka
tu'a-ia. 20 Dɨuni n-juini Ianyuux xa kada
Da'ya Yɨɨ-ia xa na kumani-ia xi'in ntdaa xa
io andɨu xi'in ntdaa xa io ñuñayiu, ñayiu
du. Xaxe'e xa n-xitakaa dika-ia nuu curuxi,
te n-xatu nɨñɨ-ia, ñatuka kiti ini Ianyuux
nuu ñayiu.

[21] N-ka xo kida-n kuechi xaxe'e xa mee
ni xaloko n-ka xo ñu'u anu-n. Kuenda kɨu
ñayiu juera n-ka xo kuu-n nuu Ianyuux
xa ñatu n-xo ndeka ña'a-ia, te n-ka xo
xini u'u-n-ia, [22] ko vitna n-kida Jesucristu
xa n-kumani Ianyuux xi'in-n na n-xi'í-ia
nuu curuxi. Hora na nadayujun nadataka
ña'a Ianyuux nuu-ia, jini-ia xa n-ka nduu-n
ñayiu ii, ñayiu ña tuu na kuechi ndido tau,
te ja'an-ia xa n-ka ndundoo n-ka ndunini-n.
[23] Jini-ia xa n-ka ndundoo n-ka ndunini-n
xi'in xa ña tuu ka na kuechi xndido xtau-n
xi'in xa n-ka nduu-n ñayiu ii nux dani na
kukanu ini na'i-n-ia, te nux dani na jun
ini-n xa ndixi-ia. Na n-ka teku-n xa dananita'u ña'a Ianyuux, n-ka teku-n xa kutuu
koio-n xi'in-ia nɨkava nɨkuita. Kue'e ñayiu
ñuu ñuñayiu n-ka teku xa dananita'u ña'a
Ianyuux xi'in xa kutuu koio-i xi'in-ia nɨkava
nɨkuita. Xa'a ja'an daña, Spalu nuu ñayiu.
Mudu ya'a xinokuechi-da nuu Ianyuux.

N-xe konetniu Spalu xa ja'an-s nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xa n-ja'an Ianyuux

[24] Nda'u ya'a-da vitna xaxe'e-n, ko kudɨ
ini-da xa du'a ya'a-da. Juini kue'e vida
n-ya'a Cristu xaxe'e ñayiu ka kuu kuenda
kɨu yɨkɨ kuñu-ia, ko ndoñu'u xa nda'u
ya'a-da tuku, na kua'a na kɨu tna'a ndɨ'ɨ
ñayiu io xa kɨu tna'a-i nuu ñayiu ka kukanu
ini-ia, ñayiu kuu kuenda kɨu yɨkɨ kuñu-ia.
[25] N-tetutniu ña'a Ianyuux xa ja'an-da nuu
ndixi xa n-ja'an-ia. Ná io ná jua'an ja'an-da.
[26] Ñatu n-datuu-ia nuu ñayiu xana'a xa n-ñu
ini-ia xa kada-ia ñayiu ñatu ka kuu ñayiu
Israel xava'a, ko n-datuu-ia xijan vitna nuu
roo, ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-ro ñayiu
ii. [27] N-juini Ianyuux xa jini-ro ntdaa-ro
xijan vitna. Ñu ini-ia xa ñayiu ñatu ka kuu
ñayiu Israel kunduu xi'in Cristu, te kukanu
ini-i xa kutuu-i xi'in-ia andɨu. Naka va'a-ia.
Naka kue'e xava'a kida ña'a-ia ntdaa-ro.
Ñayo n-ka xo xini xa kada ña'a-ia ndixi,
ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel xava'a. Ñayo
n-ka xo xini xijan, chi ñatu n-datuu-ia. [28] Ka
ja'an-da nuu ntdaa ñayiu jundu kuu Cristu
te nax n-kida-ia, te ka jan do'o-da-i. Ka
xanu ichi koio-da ñayiu ichi va'a na kua'a
kada-i xava'a. Ka dakua'a-da-i na kua'a
na nduu koio-i ñayiu va'a na va'a mee-ia.
[29] Xaxe'e xijan vichi nde'e kidatniu-da te
ndukundee-da. Kida Cristu xa kua'a-da
kada-da tniu-ia.

2

[1] Kachitnu'u ña'a-da xa nde'e kidat-
niu-da xa na kua'a kutnuni ini koio-n xi'in
ñayiu Laodicea xi'in dava ka ñayiu ña xini
tna'a xi'in-da tnu'u Ianyuux. [2] Ja'an-da
nuu-n tnu'u Ianyuux xa na kuka'nu anu
koio-n. Io xa juemani tna'a-n na kua'a vivii
kada koio-n tniu Ianyuux, te ma jantna'a
tnu'u-n. Xa na kua'a vivii kada koio-n
tniu-ia, io xa ka'u ka-n tnu'u-ia yodot-
nuni te kutnuni va'a ka ini-n. Dɨuni io
xa jandixa-n xa ɨɨn xandaa kuu tnu'u-ia;
maxku jɨn tnɨɨ anu-n. Nux daa na kada
koio-n, kuka'nu anu-n. Nux va'a na ka'u
koio-n tnu'u-ia yodotnuni, jini koio-n xa
Cristu kuu Ia n-ñu ini Ianyuux xa kixi-ia
ñuñayiu. Ñatu n-datuu-ia xijan nuu ñayiu
xá n-ka xi'í. [3] Cristu ntdanditu'u tu'a-ia, nt-
danditu'u xini-ia. [4] Kachitnu'u ña'a-da xa io
xa jini va'a koio-n xa yodotnuni jan na kua'a
maxku jandixa-n xa ja'an ñayiu ka tu'a xa
daja'an-i ɨnka ñayiu xa na jandixa-i ɨɨn xa
ñatu kuu xandaa. [5] Vichi ñu ini ña'a-da
ɨɨn ɨɨn-n. Vichi kuvete-da xa n-teku-da xa
xtuu vii xtuu va'a-n. Naka va'a xa ɨnuu
ka xani ini-n, te ñatu ka jantna'a-n. Dɨuni
kuvete-da xaxe'e xa dani ka kukanu ini-n
Cristu, xi'in xa ñatu dandoo-n-ia.

N-ka dama ñayiu n-ka kukanu ini Cristu mudu-i

[6] Xaxe'e xa n-ka kukanu ini-n Cristu
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro io xa kunduu-n
xi'in-ia, te kada koio-n ná n-kida mee-ia.
[7] Idii ni vuelta io xa kajan-n anu-n xa
kunduu-n xi'in-ia, te jandixa na'i-n xa
xandaa kuu xa n-ja'an-ia. Jandixa na'i-n
xa n-ka ja'an se n-ka dakua'a ña'a. Ndɨkɨu
ndɨñuu ku juña'a-n nuu Ianyuux xa
n-kuta'u-n. [8] Jun ini koio-n xa maxku
danda'u ña'a se ja'an tnu'u ndichi n-ka
xo ja'an xixitna-s. Ñadu ɨɨn xa ñukax ini
ka ja'an-s. Ñadu ɨɨn xa ndaa kuu xa ka
ja'an-s. Xaloko ka xikonuu andɨu ka kida
xa ka ta'u tniu-s xa ka ta'u tniu-s. Ñatu
kuu-i tnu'u n-ja'an Cristu, [9] Ia kuu Ianyuux.
Dɨuni n-kuu Cristu ñayiu. Ntdaa xa kua'a
Ianyuux kada-ia kua'a Cristu kada-ia. Ɨnuu
ka tu'a-ia. Ɨnuu ka kuu-ia. [10] N-ka nduu-n
ñayiu va'a ná va'a Cristu chi ka kunduu-n
xi'in-ia. Mee-ia taxnuni nuu ntdaa se
ka taxnuni xi'in nuu ntdaa xaloko ka
taxnuni xi'in nuu ntdaa ángel ka taxnuni.
[11] Xaxe'e xa ka kunduu-n xi'in-ia, kuenda
kɨu n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii-n te n-ka

dajane-n xijan xa ñatuka ka kida-n xaloko.
12 Kuenda kɨu n-ka xe konduxi-n xi'in Cristu
te n-ka nandoto-n xi'in-ia na n-nandoto-ia
xa n-ka xendute-n, chi ka jandixa-n xa
n-nadandoto Ianyuux Cristu. 13 Dɨuni
kuenda kɨu ndɨyɨ n-ka xo kuu-n xaxe'e
xa ña tuu na xava'a n-ka xo kida-n. Daa
n-ka xo kida-n xaloko xadu'a ka kida ñayiu
ñatu ka chinuu Ianyuux. Kuenda kɨu ndɨyɨ
n-ka xo kuu-n, ko kuenda kɨu n-nadandoto
ña'a-ia na n-nadandoto-ia Cristu, te
n-taxkanu ini Ianyuux ntdaa kuechi-n,
te ña tuu nax jenya'u-ia. 14 Kuenda kɨu
n-ndada ndoo Ianyuux kuechi n-ka kida-ro
n-yodotnuni. N-ka kida-ro kuechi chi
ñatu n-ka jandixa-ro ley-ia. Kuenda kɨu
ne'e-ia xijan jua'an nuu n-xitakaa dika
Cristu te ijan n-ndoo. 15 Ndaku Ianyuux
nuu Kui'na xi'in nuu dava ka xaloko ka
taxnuni xi'in-i. Kɨu n-nandoto Cristu xa
n-xi'í-ia nuu curuxi, n-ndaku Ianyuux nuu
Kui'na, te nda'u nda'u n-kendoo-i te n-ka
xini ñayiu xa n-ndaku-ia nuu-i. Ná kida
soldado xa xani yujun-s se n-ka tnɨɨ-s te
dakuikonuu ña'a-s nuu xyuku ñayiu n-kida
Ianyuux Kui'na.

16 Xijan kuu xa maxku juejoon-n xa jan
tnu'u ña'a ñayiu xa ka xaxi-n ɨɨn xa ka xani
ini-i xa ñatu io va'a xa kaxi-n, ni maxku
juejoon-n xa jan tnu'u ña'a-i xa ka xi'i-n ɨɨn
xa ka xani ini-i xa ñatu io va'a xa ko'o-n,
ni maxku juejoon-n xa ku jan tnu'u ña'a-i
xa ñatu ne'e ii-n kɨu kuu viko, ni xa ñatu
ne'e ii-n kɨu io yoo yɨjɨn, ni xa ñatu ne'e ii-n
kɨu kuu sabado. 17 Kuenda kɨu juenda'u ɨɨn
yutnu kuu xa ta'u tniu ñayiu jan xa kada-ro;
ñatu kuu-i ná kuu mee yutnu. Mee-ro
ntdaa-ro, ñayiu ka kukanu ini Cristu, ñayiu
kuu kuenda kɨu yɨkɨ kuñu-ia ka kuu ná kuu
mee yutnu. 18 Ka ja'an ñayiu xa io xa jini
u'u-n mee-n, xi'in xa io xa ndadaka'nu-n
ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, ko
maxku chinuu koio-n xijan. Maxku daa
kada-n chi na ña'a dakuita-n ta'u-n taxi
Ianyuux. Kakune'e-i xa ka xko xini-i es-
píritu, te ka xko ja'an espíritu jan nuu-i. Ka
tutuku ni-i. Nde'e ka kuu i'ni-i. Diko ni
xaloko xñu'u anu-i, te ka xani ini-i xa kada-i
xaloko. 19 Ñatuka ka kunduu-i xi'in Cristu,
Ia kuu kuenda kɨu dɨkɨ roo, xa ka kuu-ro
ñayiu ka kukanu ini-ia, te kuenda kɨu ɨɨn
ɨɨn parti yɨkɨ kuñu-ia ka kuu-ro. Xa'nu
ɨɨn ɨɨn parti yɨkɨ kuñu ñayiu según janda
xnetna'a-i. Kida-ia xa chindee tna'a-ro xa
na kukanu ini ka-ro-ia. Te kukue'e ka-ro
jua'an.

20 Kuenda kɨu n-ka xi'í-n xi'in Cristu na
n-xi'í-ia xa n-ka dandoo-n ntdaa xa ka tax-
nuni xaloko ka xikonuu ñuñayiu nuu-n, ¿ko
nakuenda xa dani ka jandixa na'i-n xaloko
ka taxnuni nuu dava ka ñayiu ñuñayiu jan?
Du'a ta'u tniu-i: 21 "Maxku tnɨɨ-n xa kuu
anu-n xa tnɨɨ-n, maxku kaxi-n xa kuu anu-n
xa kaxi-n, ni maxku kaju'un nda'a-n xa
kuu anu-n xa tnɨɨ-n." 22 Du'a ka ja'an-i
xi'in ñayiu ñatu ndeka Ianyuux, ko ñadu
daa ja'an Ianyuux chi mee-ia n-xantuu xa
juetniu ñayiu ntdaa xa ka xetniu-ro, te naa.
Dɨuni n-xantuu-ia xa kaxi xa ko'o-ro ntdaa
xa io xa kaxi-ro, te dɨuni naa. 23 Io ñayiu ka
xani ini xa yo va'a ka tu'a ñayiu n-ka jantuu
ley jan. Dɨuni ka ja'an-i xa io xa jini u'u-ro
mee-ro xi'in xa io xa kada u'u-ro mee-ro
xaxe'e Ianyuux. Ma kundee xijan xa kada-i
xa ma kuu ka anu ñayiu xa kada-i xaloko.

3

Janda io xa kutuu kunukoo ñayiu ka kukanu ini Cristu

1 Kuenda kɨu n-nadandoto ña'a Ianyuux
mee-n xi'in Cristu. Xaxe'e xijan io xa
ndukundee-n xa kada-n xa juini Ianyuux, Ia
tuu andɨu xi'in Cristu. Lado kua'a Ianyuux
nukoo Cristu xa taxnuni-ia. 2 Naja'an koio-n
Ianyuux. Jun ini-n xa kada-n ná ka kida Ia
xtuu andɨu; maxku jun ini koio-n xa kada
koio-n xa ka kida ñayiu ñuñayiu. 3 Kuenda
kɨu n-ka xi'í-n xi'in Cristu chi ñatuka ka
kuu-n ná n-ka xo kuu-n. Ka kunduu-n
xi'in-ia xi'in Ianyuux, te mee ni Ianyuux
xini janda ka kuu-n vitna. Mee ni-ia xini
janda kuu Cristu du. Ñunuu ña'a Ianyuux
te ma dandoo ña'a-ia. 4 Na ndixi Cristu, Ia
n-kida xa n-ka nduu-ro ɨnka ñayiu, kada
Ianyuux xa kunde'a-ro-ia, te dɨuni kada-ia
xa kunde'a ña'a ɨnka ñayiu roo. Te dɨuni
kada-ia xa diñu-ro ná diñu Cristu.

5 Xaxe'e xijan maxku kada ka-n xaloko ka
kida ñayiu ñatu ndeka Ianyuux. Dandoo
koio-n xijan. Maxku kava ɨɨn solteru xi'in
ɨɨn soltera chi ta tnunda'a koio ka-i. Maxku
kada-n kuechi xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a
xi'in-n; maxku ku kuu anu-n xa daa kada-n.
Dɨuni maxku kukajan ini-n xa xneva'a ɨnka
ñayiu chi kuenda kɨu xndeñu'u-ro ɨɨn xa xn-
deñu'u-ro xa ka kukajan ini-ro xa xneva'a
ñayiu. 6 Kiti ini Ianyuux nuu ñayiu daa ka

kida. Ka kuxe ini-i nuu-ia, te kada u'u-ia-i
na xeé kɨu. 7 N-ka xo tuu-n ná xtuu ñayiu
ñatu ndeka ña'a Ianyuux. 8 Dɨuni maxku
kiti ini nuu tna'a ka-n. Maxku ndunde'e
ka-n nuu ñayiu. Maxku ña'a kada koio ka-n
ñayiu. Ni maxku kui'a ja'an ka-n ñayiu.
Maxku jan kui'a tna'a-n. Maxku ku jan
ne ku jan yichi-n; kava nxa'nu tnu'u-n.
Maxku daa ka ku ja'an koio ka-n, ni maxku
daa ka ku kada koio-n. 9 Maxku yoo-n ku
ja'an vete nuu tna'a chi ñatuka ka kuu-n
ná n-ka xo kuu-n chi n-ka dandoo-n xaloko
n-ka xo kida-n te n-ka nduu-n ɨnka ñayiu.
10 Tuku ñayiu n-ka nduu-n vitna. Ñatuka
ka kuu-n ná n-ka xo kuu-n. Xaxe'e xa ka
kutnuni ini-n tnu'u Ianyuux yodotnuni, ka
dama-n jua'an. Kida-ia xa xee-ro ku kuu-ro
ná kuu mee-ia. 11 Ña tuu nax vi'i Ianyuux
nu ka kuu-ro ñayiu griegu a ka kuu-ro
ñayiu Israel, nu ka kuu-ro ñayiu n-ta'nde
ndodo ñɨɨ nuu ii a ka kuu-ro ñayiu ñatu
n-ta'nde ndodo ñɨɨ nuu ii. Ni ña tuu nax
vi'i-ia nu n-ka kuu-ro ñayiu ña tu'a tutu, nu
n-ka kuu-ro ñayiu nde'e, ñayiu loko, nu ka
kuu-ro ñayiu ka kidatniu du'a nuu xto'o-ro
a ka kuu-ro ñayiu ñayo na xto'o io, chi ñatu
ndandɨ'ɨ xijan. Cristu, ndandɨ'ɨ-ia, te ñu'u
ña'a-ia ntdaa-ro.

12 Xaxe'e xijan n-kaxi ña'a Ianyuux xa ku
kuu-n da'ya-ia, te n-kida-ia xa n-ka nduu-n
ñayiu ii, te xemani ña'a-ia. Xaxe'e xijan
io xa du'a kada koio-n: Kunda'u ini tna'a
koio-n. Ku kuu koio-n ñayiu va'a anu.
Maxku ku kuu koio-n ñayiu xe ini. Vivii
ja'an koio-n nuu ñayiu. Maxku yachi kiti ini
koio-n. 13 Maxku kiti ini-n nuu ñayiu kida
ɨɨn xa ñatu tna ini-n, te taxkanu ini-n ñayiu
kida u'u ña'a. Taxkanu ini-n ñayiu chi
n-taxkanu ini ña'a Ianyuux mee-ro. 14 Du'a
kada koio-n, te dɨuni juemani tna'a-n chi
ndandɨ'ɨ ka xijan. Nux juemani tna'a-n,
ndaku-n xa kada koio-n ntdaa xa'a. 15 Kutuu
mani koio-n chi xa na kutuu mani koio-n
n-kaxi ña'a Ianyuux. Dɨuni xa na ku-
tuu mani koio-n n-kida-ia xa n-ka nduu-n
ɨnka ntuku ñayiu. Ku juña'a koio-n xa
n-kuta'u-n nuu Ianyuux. 16 Ja'an koio-n
tnu'u yodotnuni libru Salmos hora dakua'a
tna'a-n xi'in hora ja'an do'o tna'a-n. Ja'an
koio-n nuu ñayiu nax kakune'e canción
Ianyuux. Dɨuni ja'an koio-n nuu-i nax
kakune'e alabanza-ia. Ku kuu-n ñayiu kaxí
ini. Xi'in nde yɨkɨ nde tuchi-n kata-n nuu
Ianyuux, te juña'a-n xa n-kuta'u-n nuu-ia.
Nux kuna'a-n xa n-ja'an Cristu, ndaku-n
xa kada koio-n ntdaa xa'a. 17 Nux kida-n
ɨɨn tniu a na ka ɨnka xa kida-n, kada-n
xaxe'e Jesús, Ia kuu Xto'o-ro; a nux ja'an-n
ɨɨn xa ja'an-n, ja'an-n xaxe'e-ia. Ndɨkɨu
ndɨñuu ku juña'a koio-n xa n-ka kuta'u-n
nuu Taa-ro Ianyuux, chi chinuu Ianyuux xa
ja'an koio-n nuu-ia xaxe'e xa n-xi'í Jesús.

Janda io xa kutuu kunukoo ñayiu n-ka tnunda'a nukee nuve'e-i

18 Ndixi, ñá xndaxio yɨɨ, jueyu'u juen-
detu-n nuu yɨɨ-n chi xijan nandajan Cristu,
Ia kuu Xto'o-ro, Ia kunduu xi'in-ro. 19 Ndixi,
se xndaxio ñadɨ'ɨ, juemani koio-n-ña te
maxku ku ja'an deen ku ja'an xatu-n
nuu-ña.

Janda io xa kutuu kunukoo da'ya xi'in tadɨ'ɨ-i

20 Ndo'o, sekuechi xi'in dichi kuechi xi'in
solteru kuechi, io xa jandixa-n ntdaa xa
ka ta'u tniu tadɨ'ɨ-n chi tna ini Ianyuux, Ia
kuu Xto'o-ro xijan. 21 Ndixi, se ka kuu taa
maxku dakiti ini koio-n da'ya-n na kua'a na
ku kuva'a anu-s hora kada-s xa ta'u tniu-n.

Janda io xa kutuu ñayiu ka kidatniu du'a nuu xto'o-i, te janda kutuu se kuu xto'o-i

22 Ndixi, ñayiu ka xinokuechi, jandixa
koio-n xto'o-n. Kada koio-n ntdaa xa ta'u
tniu-s nuu-n. Maxku hora ni nde'a ña'a
xto'o-n nde'e ku kadatniu-n xa na tna ini
ña'a-s. Koo ndaa koo kuiti anu-n hora ka
kidatniu-n nuu-s. Du'a kada koio-n chi ka
yu'u-n nuu Cristu, Ia kuu Xto'o-ro. 23 Koo
ndaa koo kuiti anu-n hora na kada-n tniu
xto'o-n. Kada-n kuenda xa nuu Ianyuux,
Ia kuu Xto'o-ro ka xinokuechi-n; ñadu nuu
ñayiu. 24 Xá xna'a-n xa mee-ia kuu Ia taxi
ta'u-n. Nuu Cristu, Ia kuu Xto'o-ro, ka
xinokuechi-n; ñadu nuu ñayiu. 25 Kada u'u
Ianyuux dava'a nga ñayiu ka kida u'u ɨnka
ñayiu. Juña'a-ia ta'u-i. Ña tuu nax vi'i-ia nu
ka kuu-ro ñayiu ka xinokuechi a ka kuu-ro
se xndaxio ñayiu ka kidatniu nuu-ro.

4

1 Ndixi, se xndaxio ñayiu ka kidatniu
nuu-n, va'a chiya'u koio-n-yɨ, te maxku
juendu'a-n-yɨ. Xa xna'a-n xa ɨɨn ni Ia kuu
xto'o ñayiu, ka xinokuechi nuu xto'o-i io
xi'in ñayiu ñayo na xto'o io. Andɨu kuu nuu
tuu-ia.

2 Io xa kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux
ndɨkɨu ndɨñuu. Kunini va'a-n nax ka ja'an
dava ka ñayiu ka xijan ta'u xi'in-n nuu-ia.
ɨɨn ni xa jun ini koio-n. Jun ini koio-n
xa juña'a-n xa n-kuta'u-n nuu-ia. 3 Dɨuni
kajan ta'u koio-n xa na kada Ianyuux xa
na juejoon ñayiu xa ja'an koio-da nuu-i
nax n-kida Cristu xa na kua'a nanita'u-i.
Xaxe'e xa'a yɨndi'u-da. Xa daa nga n-xo
na'a Ianyuux nax kada Cristu. Mee ni-ia
n-xo na'a, ko n-datuu-ia vitna. 4 Kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux xa na ku ja'an-da nuu
ñayiu xa n-ja'an Cristu xi'in xa n-kida-ia.
Ná n-kuu ná n-xino io xa ku ja'an-da nuu
ñayiu ka nataka.

5 Koo-n cuedado na ña'a kada koio-n
xa kada ñayiu ña ka kukanu ini Cristu
ɨɨn xaloko xadu'a. Kundu ini koio-n
dakua'a-n-yɨ. 6 Ja'an vii ja'an va'a koio-n
nuu ñayiu jan xa na tna ini-i tnu'u ja'an-n.
Kani ini-n na tnu'u na ngone'e-n nuu ñayiu
kajan tnu'u ña'a ɨɨn xa kajan tnu'u ña'a-i.

Ka ndajan tnu'u se xtuu xi'in Spalu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio Colosas

7 Tíquico, se kukanu ini xi'in-ro Cristu
kuu se kachitnu'u ña'a nuu janda tuu-da,
te nax kida-da do ya'a kɨu na xee-s do dian.
Mani ka juini-ro-s. Xinokuechi kutu-s nuu
Ianyuux, te ña dandoo-s tniu-ia. Nduu-da
xi'in-s kida tniu-ia. 8-9 Xa na kachitnu'u
ña'a-s janda xtuu koio-da ya'a, tunda'a-da-s
juan xee. Kutuu-n xi'in-s, te kuka'nu anu-n.
Nduu-s xi'in Onésimo, ɨnka se kukanu ini
xi'in-ro Cristu, se ñuteyu mee-n naxee.
Mani ka juini-ro-s tuku. Dɨuni xinokuechi
kutu-s nuu Ianyuux te ña dandoo-s tniu-ia.
Kachitnu'u ña'a koio-s nax ka ya'a-da do
ya'a.

10 Ndajan tnu'u ña'a Aristarco, ɨɨn se
yɨndi'u ka'nu xi'in-da vekaa. Dɨuni nda-
jan tnu'u ña'a Smarku, se kuu daxi Bern-
abé. Nux xee Smarku dian ku kuva'a
anu-n nuu-sɨ. Xá xna'a-n nax n-ja'an-da
xa juña'a-n-sɨ. 11 Dɨuni ndajan tnu'u ña'a
Jesús, se dɨuni nani Justo. Se ya'a ni ka kuu
se Israel ka kidatniu xi'in-da xa na kua'a
na kɨu tna'a ka ñayiu nuu ñayiu taxnuni
Ianyuux nuu-i. N-kuka'nu anu-da xaxe'e xa
kunduu-da xi'in-s ɨɨn ɨɨn-s. 12 Dɨuni ndajan
tnu'u ña'a Epafras, ɨnka ntuku se ñuteyu-n.
Xinokuechi-ro xi'in-s nuu Cristu. Xi'in
nde yɨkɨ nde tuchi-s xko xijan ta'u-s nuu
Ianyuux xa dani na kukanu ini-n Cristu
xi'in xa ma dandoo-n-ia. Dɨuni xijan ta'u-s
xa kutnuni ka ini-n tnu'u Ianyuux yodot-
nuni xi'in xa na kada ndɨ'ɨ koio-n ntdaa
xa juini Ianyuux. 13 Xini-da xa yo nde'e
kidatniu-s xaxe'e-n, xaxe'e ñayiu Laodicea,
xaxe'e ñayiu Hierápolis du. 14 Ndajan
tnu'u ña'a Sluka, se kuu setatna. Mani
ka juini-da-s. Dɨuni ndajan tnu'u ña'a
se nani Demas. 15 Juña'a-n nuu ñayiu ka
kukanu ini Cristu xndaxio Laodicea xa nda-
jan tnu'u-da-i. Dɨuni juña'a-n nuu Ninfas xa
ndajan tnu'u-da-ña xi'in ñayiu ka kukanu
ini Jesucristu ka nataka ve'e-ña.

16 Na ya'a xa ka'u ndodo carta ya'a, te
tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ñayiu ka kukanu ini
Cristu Laodicea na kua'a na ka'u ndodo ijan,
te na ya'a xa ka'u ndodo carta n-tunda'a-da
jua'an Laodicea, na naxee dian na ka'u
ndodo tuku. 17 Du'a juña'a koio-n nuu Ar-
quipo: "Jun ini-n xa kada-n ntdaa tniu
n-taxi Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro. Dani
junukuechi na'i-n nuu-ia."

18 Daña Spalu, ndajan tnu'u ña'a-da. Xi'in
nda'a mee-da n-kidava'a-da uni koon tnu'u
ya'a. Dani yɨndi'u-da. Na chindee chituu
ña'a Ianyuux ndixi ɨɨn ɨɨn-n.

Carta ki'na nuu n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Tesalónica

Kidava'a Spalu nuu ñayiu ñuu nani Tesalónica

1 Mee-da, Spalu, kidava'a-da carta ya'a
xi'in Silvanu xi'in Timoteo. Ka kidava'a-da
nuu mee-n ka kuu ñayiu ka jandixa Jesu-
cristu ñuu nani Tesalónica. Ka kunduu-n
xi'in Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro Jesu-
cristu. Na taxi-ia xamani-ia nuu-n, na
kada-ia xa kutuu va'a koio-n.

Ka kuu mee-n ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ ntdaa
ñayiu

2 Ntdaa kɨu ka xia'an-da xa n-kuta'u-da
nuu Ianyuux xaxe'e ntdaa mee-n. Ka na-
ja'an ña'a-da, hora ka xijan ta'u-da nuu-ia.
3 Kɨu xi'in kɨu, ka naja'an ña'a-da nuu
Ianyuux. Taa-ro kuu-ia. Ka naja'an
ña'a-da, xa ka kida-n xava'a, xaxe'e xa ka
jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu. Ka naja'an
ña'a-da, xa yo va'a kidatniu-n, xaxe'e xa
ka xemani-n Ianyuux xi'in ñayiu. Ka na-
ja'an ña'a-da, xa ka kundee ini-n, xaxe'e
xa xndetu-n xa ndixi Xto'o-ro Jesucristu.
4 Ñani-da ku'a-da, xemani ña'a Ianyuux
mee-n. Ka xini-da xa n-kaxí ña'a-ia mee-n.
5 Na n-ka kachitnu'u-da tnu'u va'a Jesu-
cristu, ña n-kachitnu'u-da tnu'u du'a ni.
N-taxnuni Ianyuux nuu-da, te du'a n-ka ka-
chitnu'u-da. N-kidatniu Espíritu Ii anu-n,
xa kutnuni ini koio-n xa ka ja'an-da xandaa.
Va'a ka xini-n xa n-xo tuu-da xi'in-n xaxe'e
xa xemani ña'a-da.

6 N-ka kida mee-n, ná n-ka kida mee-da,
te ná n-kida Xto'o-ro Jesucristu. Juini
yo kue'e vida n-ka ya'a-n, xaxe'e xa n-ka
jandixa-n tnu'u n-kachitnu'u-da, ko dani
n-ka xeka va'a-n tnu'u jan. Te n-kida
Espíritu Ii xa kuvete koio-n xa kuvete
koio-n. 7 Te du'a, n-ka kuu mee-n ɨɨn
ichi kane'e katnɨɨ ntdaa ñayiu ka jandixa
Jesucristu, distrito Macedonia xi'in dis-
trito Acaya. 8 Xaxe'e mee-n, xá n-ka teku
ñayiu Macedonia, xi'in ñayiu Acaya, xi'in
ñayiu ntdaa ɨnka ñuu, tnu'u Xto'o-ro Jesu-
cristu. Ntdaa ñuu xá n-ka teku ñayiu xa
ka jandixa mee-n Ianyuux. Xijan kuu xa,
ña ndoñu'u ka xa ja'an koio mee-da ni ɨɨn.
9 Ka ja'an mee-i xa n-ka xitoni'ni ña'a-da
mee-n te n-ka xeka va'a ña'a-n. Ka ja'an-i
xa n-ka dandoo-n santu, xa kunduu koio-n
xi'in Ianyuux Ndito. Ianyuux ndaa kuu-ia.
10 Dɨuni ka ja'an-i xa xndetu-n xa ndixi Da'ya
Yɨɨ Ianyuux nde andɨu. N-kida Ianyuux
xa n-nandoto Jesús nuu n-kuu-ia ndɨyɨ, te
dakaku ña'a Jesús mee-ro, hora ndunde'e
Ianyuux nuu ñayiu ñuñayiu.

2

Va'a xna'a-n nax n-kida-da, na n-xo tuu-da xi'in-n Tesalónica

1 Ñani-da ku'a-da, ka xini-n xa ñatu
n-ka xitoni'ni ña'a du'a-da. 2 Ka xini-n
xa yo kue'e vida n-ka ya'a-da ñuu nani
Filipos, te yo kui'a n-ka ja'an ñayiu ijan.
Te juini du'a n-kuu, ko n-ka jandixa-da
xa ñunuu ña'a na'i Ianyuux, te ña n-ka
yu'u-da xa juña tnu'u ka-da tnu'u-ia nuu
ñayiu. Xijan kuu xa n-ka xee-da ñuu-n,
te nɨni kue'e vida ka ya'a-da, n-ka ka-
chitnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux nuu mee-n
tuku. 3 Meni xa kuu xandaa n-ja'an-da. Ña
n-ka kida-da xa u'u nuu-n, ña n-ka dan-
da'u ña'a-da. 4 N-xitotnuni ña'a Ianyuux
mee-da. N-xio-ia confianza nuu-da, xa
juña tnu'u koio-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu ñayiu. Te du'a ka ja'an-da. Ñatu ka
ja'an-da, xa kada-da xa tna ini koio ñayiu,
ka ja'an-da, xa kada-da xa tna ini Ianyuux.
Xitotnuni mee-ia anu-da, na'a-ia ntdaa xa
ka kida-da, xi'in ntdaa xa xani ini-da. 5 Ka
xini-n xa nuncas ña n-ka xetniu-da tnu'u
vidi xa ni'i ña'a-da, te nuncas ña n-ka
danda'u ña'a-da xa ni'i koio-da tvini. Na'a
Ianyuux xa du'a n-kuu. 6 Nuncas ña n-ka
nduku-da xa koo koio ñayiu xañu'u nuu
mee-da. Ni mee-n, ni ɨnka ñayiu. Se
n-tunda'a ña'a Cristu ka kuu-da, te kua'a
xa kada-da xa koo koio-n xañu'u nuu-da.
7 Ko ñatu du'a ka kida-da. N-ka xemani
ña'a-da. Nani ñunuu va'a ɨɨn ñadɨ'ɨ da'ya
yɨjɨn-ña, dani n-xo ñunuu ña'a mee-da
mee-n. 8 Xaxe'e xa ka xemani ña'a-da,
n-ka kachitnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux. Te
nux n-ndoñu'u n-kuu, te n-xio anu-da xa
kuú koio-da xaxe'e-n. Chi n-xee xa yo ka
xemani ña'a-da. 9 Ñani-da ku'a-da, naja'an
koio-n nanda n-ka kidatniu-da. Xna'a-n xa
kue'e vida n-ka ya'a-da xa kutuu-da xi'in-n.
Nduu, xakuaa n-ka kidatniu-da, chi ña n-ka
juini-da xa datnaña'a-da nɨni n-ka kachit-
nu'u-da tnu'u va'a Ianyuux.

10 Kua'a mee-n xa ja'an ndaa koio-n xax-
e'e-da, te na'a Ianyuux du, ntdaa xa n-ka

kida-da, nɨni n-ka xo tuu-da xi'in mee-n,
ñayiu ka jandixa Jesucristu. Meni xa juini
Ianyuux n-ka kida-da, n-ka kida-da xava'a.
Ni ɨɨn ñayiu ña kua'a xa tekuechi ña'a-i.
11 Ka xini-n xa n-ka ja'an-da nuu ɨɨn ɨɨn-n
nani ja'an ɨɨn taa nuu da'ya-s. N-ka dakua'a
ña'a-da, te n-ka taxi-da tnu'u kanu ini.
12 Yo kue'e n-ka xijan-da nuu-n, xa dandoo
koio-n kuechi-n, te kada koio-n ntdaa xa
juini Ianyuux. Chi ja'an ña'a-ia, xa kutuu
koio mee-n nuu taxnuni-ia, te jini koio-n xa
Ia kunxa'nu ka kuu-ia.

13 Xijan kuu xa, kɨu xi'in kɨu, ka xia'an-da
xa n-kuta'u-da nuu Ianyuux. N-ka xeka
va'a-n tnu'u Ianyuux, na n-ka teku-n tnu'u
jan, hora n-ka kachitnu'u-da. N-ka kutnuni
ini-n xa tnu'u jan ñatu kuu tnu'u seyɨɨ, n-ka
kutnuni ini-n xa xandaa xa tnu'u Ianyuux
kuu. Te kidatniu tnu'u jan anu ñayiu ka
jandixa Ianyuux. 14 Ñani-da ku'a-da, n-ka
kida mee-n ná n-ka kida ñayiu ka jandixa
Ianyuux distrito nani Judea. Mee-i tuku, ka
kunduu-i xi'in Cristu Jesús. Ná n-ka ya'a
mee-i kue'e vida, xaxe'e xa n-ka xini u'u
ña'a ñayiu Israel, da n-ka ya'a mee-n kue'e
vida, xaxe'e xa ka xini u'u ña'a ñayiu ñuu-n.
15 N-ka xa'ni ñayiu Israel Xto'o-ro Jesús,
nani n-ka xa'ni-i se n-ka xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu xá n-kuu kue'e kuia.
N-ka xijun ña'a ñayiu Israel mee-da tuku.
Dani ka kida-i xa ña tna ini Ianyuux, te dani
jantna'a-i xi'in ntdaa ñayiu. 16 Ka juini-da
xa juña tnu'u-da tnu'u va'a Ianyuux nuu
ñayiu ña ka kuu ñayiu Israel, xa ma kuú
koio-i xi'in kuechi-i, ko ña ka xejoon ñayiu
Israel. Kɨu xi'in kɨu, ka kida ka ñayiu
Israel kuechi. Ko vitna, xa n-xee hora xa
ndunde'e Ianyuux nuu mee-i.

Kukajan ini-da xa jini ña'a-da ɨnka vuelta

17 Ñani-da ku'a-da, ka kuu-da ná kuu ɨɨn
ñadɨ'ɨ hora n-xi'í da'ya-ña. Juini ita'u ni kɨu
ña yoo ka-da xi'in-n, ko yo kukajan ini-da xa
jini ña'a-da. 18 Mee-da, Spalu, kue'e vuelta
n-juini-da xa xee-da ñuu-n, ko ña n-xejoon
kui'na xa xee-da. 19 Xndetu-da hora ndixi
Xto'o-ro Jesucristu, chi hora ijan, kunujuiin
va'a koio mee-n nuu mee-ia, te kuvete-da
xa kuvete-da xaxe'e-n. Kuu ná kuu xa
ni'i-da corona, te najuen tnu'u-da xa na-
juen tnu'u-da xaxe'e-n. 20 Mee-n ka kida xa
ka xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu Ianyuux.
Mee-n ka kida xa kuvete-da xa kuvete-da.

3

1 Ña n-kundee ini-da xa tekutnu'u
koio-da nanda xtuu-n. Xijan kuu xa
n-ka xani ini-da xa vatuka xa ndoo
meni mee-da ñuu nani Atenas. 2 Te
n-ka tunda'a-da Timoteo nuu-n. Ñani-ro
kuu-sɨ, se xinokuechi nuu Ianyuux kuu-s.
N-kidatniu-s xi'in-da, xa juña tnu'u-s tnu'u
va'a Cristu nuu ñayiu. N-ka tunda'a-da-sɨ,
xa chindee ña'a-s mee-n, xa kundee ini
koio-n, xa jandixa na'i koio-n Xto'o-ro
Jesús. 3 Ña n-ka juini-da xa dandoo koio-n
ni ɨɨn-n Cristu, hora ka xini u'u ña'a ñayiu
ña ka jandixa Cristu. Va'a ka xini-n xa io
xa du'a ya'a-ro. 4 Na n-ka xo tuu ka-da
xi'in-n, n-ka ja'an-da xa io xa kue'e vida
ya'a-ro, xaxe'e xa jandixa-ro Jesucristu, te
du'a kuu, nani xna'a-n. 5 Ña n-kundee ka
ini-da xa jini-da nanda xtuu-n. Xijan kuu
xa n-tunda'a-da Timoteo, xa kanetnu'u-s
tnu'u mee-n ndixi, nux dani ka jandixa-n
Xto'o-ro Jesucristu. N-yu'u-da, xa nada
kadajuexa ña'a kui'na mee-n, te ma kunduu
koio ka-n xi'in Cristu. N-juini-da xa
jini-da nux dani xiniñu'u tniu n-ka kida-da
xaxe'e-n.

6 Ko vitna, xa n-xee Timoteo ya'a. Tnu'u
va'a ne'e-s n-nxee. Ja'an-s xa dani ka
jandixa-n Jesucristu, te va'a ka xemani-n
Ianyuux xi'in ñayiu. Ja'an-sɨ xa ntdaa kɨu
ka naja'an ña'a-n, te ka juini-n xa jini ña'a
koio-n, nani ka juini mee-da xa jini ña'a-da
mee-n. 7 Ñani-da ku'a-da, juini ka xini
u'u ña'a ñayiu, te kue'e vida ka ya'a-n, ko
kuka'nu anu-da, xaxe'e xa n-ka teku-da xa
ka jandixa na'i ka-n Jesucristu. 8 Xaxe'e xa
ka kundee ini-n xa kunduu na'i koio ka-n
xi'in Xto'o-ro Jesús, te du'a kuu xa xtuu
va'a mee-da. 9 ¿Nanda kua'a xa nachiya'u
koio-da nuu Ianyuux? Ka xia'an-da xa
ka xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu-ia, xax-
e'e mee-n. Kuvete-da xa kuvete-da nuu
Ianyuux. Ia jandixa-ro kuu-ia. 10 Nduu,
xakuaa ka xijan ta'u-da nuu Ianyuux xax-
e'e-n. Yo kue'e ka xijan ta'u-da, xa
nanitna'a nuu-ro mee-n xi'in mee-da. Ka
juini-da xa chindee ña'a-da, xaxe'e xa
ndoñu'u ka-n, xa jandixa va'a koio ka-n
Ianyuux.

11 Na kada Ianyuux xa nanitna'a nuu-ro
ɨnka vuelta. Na chindee ña'a Taa-ro
Ianyuux xi'in Xto'o-ro Jesús, xa kotoni'ni
ña'a-da. 12 Na kada Xto'o-ro Jesús xa jue-
mani tna'a koio-n xa juemani tna'a koio

ka-n, ɨɨn-n xi'in ɨka-n. Na kada-ia xa juemani koio-n ntdaa ñayiu. Na kada-ia xa juemani tna'a koio mee-n, ná ka xemani ña'a mee-da mee-n. 13 Na kada Xto'o-ro Jesús xa kundee ini koio-n. Ndixi-ia, xi'in ntdaa ñayiu n-kida dɨɨn-ia xa ku kuu koio-i ñayiu mee-ia. Na ndixi-ia, te kunujuiin koio mee-n nuu Ianyuux. Ianyuux jandixa-ro kuu-ia. Taa-ro Ianyuux kuu-ia. Na kada Xto'o-ro Jesús xa kada koio-n xa juini Ianyuux, na kada-ia xa hora ijan ni, ni ɨɨn ñayiu ma kua'a xa tekuechi ña'a-i nuu mee-ia.

4

Xa tna ini Ianyuux

1 Ñani-da ku'a-da, vitna, xaxe'e xa ka kunduu mee-da xi'in Xto'o-ro Jesús, ka xijan-da nuu mee-n xa kada koio-n xa juini Ianyuux. Xá n-ka dakua'a ña'a-da nax kada koio-n xa kada-n xa tna ini Ianyuux, te du'a ka kida-n. Ka xijan-da nuu-n xa du'a kada koio ka-n.

2 Va'a ka xini-n tnu'u ta'u tniu n-ka taxi-da. Te ka xini-n xa n-ta'u tniu Xto'o-ro Jesús mee-da, xa du'a dakua'a ña'a koio-da mee-n. 3 N-kida dɨɨn ña'a Ianyuux mee-ro, xa ku kuu-ro ñayiu mee-ia. Juini-ia xa kada koio-n xa juini mee-ia, juini-ia xa maxku kada koio ka-n xa u'u. Juini-ia xa maxku kidi-n xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-n. 4 Ñani-da, juini-ia xa tnunda'a-n xi'in ñadɨ'ɨ n-taxi-ia, te koo-n xañu'u nuu-ña, te juemani-n-ña. Ku'a-da, juini-ia xa tnunda'a-n xi'inseyɨɨ n-taxi-ia, te koo-n xañu'u nuu-s, te juemani-n-sɨ. 5 Seyɨɨ, juini-ia xa maxku juejoon-n nuu yɨkɨ kuñu-n xa kukajan ini-n kue'e ñadɨ'ɨ, ná ka kida ñayiu ña ka xini Ianyuux. Ñadɨ'ɨ, juini-ia xa maxku juejoon-n nuu yɨkɨ kuñu-n xa kukajan ini-n kue'e seyɨɨ, ná ka kida ñayiu ña kaxini Ianyuux. 6 Ñani-da, maxku danda'u-n ɨnka seyɨɨ, xa kidi-n xi'in ñadɨ'ɨ-s. Ku'a-da, maxku danda'u-n ɨnka ñadɨ'ɨ, xa kidi-n xi'in yɨɨ-ña. Na n-xo tuu-da xi'in-n, n-ka ja'an-da xa kada u'u ña'a Ianyuux mee-n, nux du'a ka kida-n. 7 Ña n-ja'an ña'a-ia xa ku kuu-ro ñayiu ka kida xa juini mee-ro, n-ja'an ña'a-ia xa ku kuu-ro ñayiu ka kida xa juini mee-ia. 8 Xijan kuu xa, ɨɨn ñayiu, nux ña xe ini-i xa n-ka dakua'a-da, du'a kuu xa ña xe ini-i xa n-ja'an Ianyuux. Ña kuu xa ñatu jandixa-i ɨɨn ñayiu, kuu xa ñatu jandixa-i Ianyuux n-taxi Espíritu Ii.

9 Ña ndoñu'u xa kadava'a-da nuu-n xa io xa juemani tna'a-n, chi xa n-dakua'a ña'a Ianyuux xa juemani tna'a-n, ɨɨn-n nuu ɨnka-n. 10 Ndaa xa ka xemani-n ntdaa ñani-ro ku'a-ro nitu'u distrito Macedonia. Ko ñani-da ku'a-da, ka xijan-da xa juemani-n xa juemani ka-n-yɨ. 11 Ka xijan-da xa kutuu mani koio-n xi'in ntdaa ñayiu. Kada-n, ɨɨn ɨɨn-n, tniu mee-n. Xi'in nda'a-n kadatniu koio-n. Du'a xá n-ka ta'u tniu-da, na n-ka xo tuu-da xi'in-n. 12 Nux du'a kada-n, ɨɨn ɨɨn-n, nde ñayiu ña ka jandixa Xto'o-ro Jesús koo koio xañu'u nuu-n. Te ma ndoñu'u xa kundeka ña'a ni ɨɨn ñayiu.

Ndixi Xto'o-ro Jesucristu

13 Ñani-da ku'a-da, ka juini-da xa kutnuni ini koio-n nanda kutuu ñani-ro ku'a-ro n-ka xi'í. Ña ndoñu'u xa tnau ini koio mee-n, ná tnau ini ɨnka ñayiu. Chi mee-i, ña tuu na confianza io-i nuu Ianyuux. 14 Ko mee-ro, jandixa-ro xa n-xi'í Jesús te n-nandoto-ia. Dɨuni jandixa-ro xa nadandoto Ianyuux ntdaa ñayiu n-ka jandixa Jesús antecas xa kuú-i, te ndixi uun ka-i xi'in Jesús hora na ndixi-ia.

15 Tnu'u Xto'o-ro Jesús ka ja'an-da nuu-n. Juini dani xndito-ro te xtuu na'i-ro ñuñayiu hora na ndixi Jesús, ko ma juiin ndodo nuu mee-ro nuu ñani-ro ku'a-ro xá n-ka xi'í. 16 Hora ijan kunde'a-ro Xto'o-ro Jesús vax nuu-ia nde andɨu. Kana xee-ia tnu'u ta'u tniu-ia. Te kana ángel kunxa'nu ka, ia xinokuechi nuu Ianyuux. Te nda'i trompeta Ianyuux. Te ki'na nuu nandoto koio ñani-ro ku'a-ro n-ka jandixa Jesús antecas xa kuú-i. 17 Te dada mee-ro, ñayiu xtuu na'i ka ñuñayiu. Tnɨɨ ña'a Ianyuux, te kandeka ña'a-ia ntdaa-ro jɨ'ɨn nuu vikó, xa nanitna'a-ro xi'in Xto'o-ro Jesús nuu dujun ka. Te du'a kutuu va'a-ro, ntdaa-ro, xi'in Xto'o-ro Jesús kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 18 Xijan kuu xa, xi'in tnu'u ya'a, juña'a tna'a-n tnu'u kanu ini, ɨɨn-n nuu ɨnka-n.

5

1 Ñani-da ku'a-da, ña ndoñu'u-n xa ja'an koio-da nada kuia ya'a-ro, antecas xa ndixi Xto'o-ro Jesús. Ña ndoñu'u-n xa ja'an-da nax koo, antecas xa ndixi-ia. Du'a ma kadava'a-da nuu-n. 2 Va'a xna'a mee-n xa danaa xee kɨu ndadandaa Xto'o-ro Jesús ntdaa xa io. Xna'a-n xa xee kɨu ijan, ná xee

ɨɨn ñadu'u xakuaa. 3 Hora ka ja'an ñayiu:
"Xtuu va'a-ro, ña tuu nax kuu", te danaa,
hora ijan ni, danaa Ianyuux ñayiu jan. Ná
kuu xa danaa ni kixe'e xa xaxia'an hora
kaku da'ya ɨɨn ñadɨ'ɨ, da kixe'e Ianyuux
xa danaa-ia ñayiu jan. Te mayo-i kaku.
4 Ko mee-n, ñani-da ku'a-da, ñatu ka xika-n
nuu nee, xa na'i xee kɨu ijan, ná na'i kɨu
ɨɨn ñadu'u ɨɨn ve'e. 5 Ka kuu mee-n, nt-
daa-n, ñayiu ka jandixa Xto'o-ro Jesús. Ka
xika-n nuu kanda va'a. Ñatu kuu-ro ñayiu
xakuaa, ña ka xika-ro nuu nee. 6 Ná kuu
ñayiu ka kidi kuu ñayiu jan. Xijan kuu xa
maxku kidi mee-ro, ná ka kidi mee-i. Na
kunde'a-ro xa ndixi-ia. 7 Ñayiu kidi, kidi-i
xakuaa, ñayiu xini, xini-i xakuaa. 8 Ñayiu
ka xika nduu kuu-ro. Io xa koo tu'a-ro.
Ná kuu soldado kuu-ro, te io xa dada'u
ña'a. Ná kuu xa dada'u soldado pechu-s,
kuu xa jandixa-ro Ianyuux te xemani-ro
ñayiu. Ná kuu xa dada'u soldado dɨkɨ-s,
kuu xa xndetu-ro xa dakaku ña'a Xto'o-ro
Jesucristu, xa kutuu va'a-ro xi'in-ia. 9 Chi
ña n-nduku ña'a Ianyuux mee-ro, xa kada
u'u ña'a-ia. N-nduku ña'a-ia, xa ni'i-ro xa
kutuu va'a-ro xi'in mee-ia, xaxe'e Xto'o-ro
Jesucristu. 10 N-xi'í Jesucristu xaxe'e-ro, te
juini ndito-ro o n-xi'í-ro, ko dani kutuu-ro
xi'in-ia. 11 Xijan kuu xa, juña'a tna'a-n tnu'u
kanu ini, te chindee tna'a-n xa kundee ini
koio-n. Nani ka kida-n vitna, dani kada koio
ka-n.

Ñani-da ku'a-da, io xa du'a kada koio ka-n

12 Ñani-da ku'a-da, ka xijan-da xa koo
koio-n xañu'u nuu se ka kidatniu xi'in-n.
N-kaxí Xto'o-ro Jesús mee-sɨ, xa taxnuni
koio-s nuu-n, te dakua'a ña'a-s. 13 Koo
koio-n xañu'u nuu-s, te yo va'a juemani
koio-n-sɨ, xaxe'e tniu ka kida-sɨ. Te kutuu
mani-n, ntdaa-n, ɨɨn-n xi'in ɨka-n.
14 Ñani-da ku'a-da, ka xijan-da nuu-n, xa
du'a kada koio-n. Kudeen koio-n nuu ñayiu
ña ka juini xa kadatniu-i. Juña'a koio-n
tnu'u kanu ini nuu ñayiu ka yu'u. Chindee
koio-n ñayiu ña ndaku. Kundetu kuee
koio-n nuu ntdaa ñayiu.
15 Kunde'a tna'a-n, xa ni ɨɨn-n maxku kada
xa u'u nuu ñayiu ka kida xa u'u nuu mee-n.
Kada koio-n xava'a, nani nuu ntna'a mee-n,
dani nuu ntdaa ñayiu.
16 Ntdaa kɨu kuvete koio-n. 17 Kɨu xi'in
kɨu, kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux. 18 Hora
kuvete-n, hora tnau ini-n, dava'a nga xa
ya'a-n, ko juña'a koio-n xa n-kuta'u-n nuu
Ianyuux. Du'a kunduu na'i ka-n xi'in Cristu
Jesús, te du'a kada-n xa juini Ianyuux xax-
e'e-n.
19 Ná kuu ɨɨn ñu'u koko kidatniu anu-n, da
kuu Espíritu Ianyuux. Juejoon koio-n, ɨɨn
ɨɨn-n, xa kadatniu ka-ia. 20 Nux kachitnu'u
ɨɨn ñayiu tnu'u Ianyuux nuu-n, te io xa
chinuu koio-n tnu'u jan. 21 Kototnuni koio-n
ntdaa xa teku-n, te kueka va'a koio-n xa kuu
xava'a. 22 Dandoo koio-n ntdaa xa kuu xa
u'u.
23 Kida Ianyuux xa kutuu va'a-ro. Xá
n-ja'an ña'a-ia mee-ro xa ku kuu-ro ñayiu
mee-ia, xá n-kida dɨɨn ña'a-ia. Na kada-ia
xa kada koio mee-n ntdaa xa juini mee-ia.
Na kuneva'a ña'a-ia mee-n, anu-n xi'in
xaxtnuni-n xi'in yɨkɨ kuñu-n, xa ma kua'a
xa tekuechi ña'a ni ɨɨn, hora ndixi Xto'o-ro
Jesucristu. 24 Ja'an ña'a Ianyuux mee-n
xa kutuu va'a koio-n xi'in-ia, te du'a koo.
Kua'a-ro xa koo koio-ro confianza nuu-ia,
xa du'a kada-ia.

Xanyuux nuu-n

25 Ñani-da ku'a-da, kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux xaxe'e mee-da.
26 Juña'a koio-n xa ndajan tnu'u-da ntdaa
ñani-ro ku'a-ro xtuu ijan.
27 Xaxe'e xa ta'u tniu ña'a Xto'o-ro Je-
sucristu mee-da, ka ta'u tniu ña'a mee-da
mee-n, xa ka'u koio-n carta ya'a nuu ntdaa
ñani-ro ku'a-ro xtuu ijan.
28 Na taxi Xto'o-ro Jesucristu xamani-ia
nuu-n. Du'a na koo.

Carta kuu uu n-kidava'a Spalu nuu ñayiu Tesalónica

Kidava'a Spalu nuu ñayiu ñuu nani Tesalónica

1 Mee-da, Spalu, kidava'a-da carta ya'a,
xi'in Silvano xi'in Timoteo. Ka kidava'a-da
nuu mee-n ka kuu ñayiu ka jandixa Jesu-
cristu ñuu nani Tesalónica. Ka kunduu-n
xi'in Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro Jesu-
cristu. 2 Na taxi-ia xamani-ia nuu-n, na
kada-ia xa kutuu va'a koio-n.

Na ndixi Cristu, te ndadandaa Ianyuux ñayiu ka kida xa u'u

3 Ñani-da ku'a-da, kɨu xi'in kɨu, io xa
juña'a koio-da xa n-kuta'u-da nuu Ianyuux
xaxe'e-n. Te vatuka xa du'a ka kida-da,
chi kue'e xa kue'e ka jandixa-n Xto'o-ro
Jesucristu, te kue'e xa kue'e ka xemani
tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. 4 Xijan kuu xa
najuen tnu'u ña'a-da nuu ntdaa ñayiu ka
jandixa Ianyuux. Najuen tnu'u ña'a-da,
chi ka kundee ini-n xa jandixa koio ka-n
Jesucristu. Juini ka xini u'u ña'a ñayiu
mee-n, ko ka jandixa na'i-n, te juini kue'e
vida ka ya'a-n, ko ka kundee ini na'i-n.
5 Du'a xini-ro xa kada Ianyuux xava'a, hora
ndadandaa-ia ntdaa xa io. Hora ijan,
ja'an-ia xaxe'e mee-n. Ja'an-ia xa va'a n-ka
kida-n, te ja'an-ia xa taxnuni koio mee-n
xi'in mee-ia nuu taxnuni-ia. Xaxe'e xa'a,
kuu xa kue'e vida ka ya'a-n vitna.

6 Meni xava'a kida Ianyuux. Xijan kuu
xa kada-ia xa kue'e vida ya'a koio ñayiu ka
kida xa kue'e vida ka ya'a mee-n. 7 Kue'e
vida ka ya'a-n vitna, ko kada Ianyuux xa
kutuu va'a koio mee-n xi'in mee-da nuu
taxnuni-ia. Du'a koo, na ndixi Xto'o-ro
Jesús nde andɨu. Kixee-ia xi'in ángel,
ia ka xinokuechi nuu-ia, ia ka kunxa'nu.
Kixee-ia nuu yanu'u koko. 8 Te yo nde'e
ku kuu-ia, hora ndadandaa-ia ñayiu ña ka
xini Ianyuux, ñayiu ña jandixa tnu'u va'a
Xto'o-ro Jesús. 9 Kada u'u Ianyuux ñayiu
jan. Kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, ya'a koio-i ntdaa
xa kada ña'a-ia. Ma kutuu ñayiu jan xi'in
Xto'o-ro Jesús. Ma kɨu koio-i nuu taxnuni Ia
kunxa'nu ka. 10 Na ndixi Xto'o-ro Jesús, kɨu
ijan, te ñayiu n-kida dɨɨn-ia, ñayiu mee-ia,
juña'a koio-i xa n-kuta'u-i nuu-ia. Nt-
daa ñayiu n-ka jandixa-ia, ndadaka'nu-i-ia.
Mee-n tuku, chi n-ka jandixa-n-ia, na n-ka
ja'an-da xaxe'e-ia.

11 Xijan kuu xa, kɨu xi'in kɨu, ka xijan
ta'u-da nuu Ianyuux xaxe'e-n. Ka xijan
ta'u-da xa ja'an Ianyuux xa va'a n-kida-ia,
hora n-ja'an ña'a-ia mee-n xa kunduu
koio-n xi'in-ia. Taxnuni-ia nuu ntdaa xa io.
Xijan kuu xa ka xijan ta'u-da xa kada-ia xa
jɨn tna'a ntdaa xava'a ka juini-n xa kada-n,
te ka xijan ta'u-da xa kada-ia xa daxinokava
koio-n ntdaa tniu ka kida-n xaxe'e xa ka
jandixa-n-ia. 12 Te du'a kada koio mee-n xa
jini koio ntdaa ñayiu xa Ia kunxa'nu ka kuu
Xto'o-ro Jesucristu. Te taxnuni koio mee-n
xi'in mee-ia. Du'a koo, xaxe'e xamani taxi
Taa-ro Ianyuux xi'in Xto'o-ro Jesucristu.

2

Kixee Se kada xa u'u, Se ma jandixa ni ɨɨn

1 Ñani-da ku'a-da, vitna juini-da xa
kakune'e-da kɨu na ndixi Xto'o-ro Jesu-
cristu, kɨu nataka-ro xi'in-ia. 2 Xijan-da xa
maxku kɨ ini koio-n, maxku yu'u koio-n,
xa kani ini-n xa xá n-ndixi-ia. Nux ja'an
ɨɨn ñayiu xa kachitnu'u-i tnu'u Ianyuux xa
xá n-ndixi-ia, maxku jandixa koio-n tnu'u
jan. Nux tekutnu'u koio-n xa xá n-ndixi-ia,
maxku jandixa koio-n tnu'u n-teku-n. Nux
ja'an koio ñayiu xa n-ka kidava'a mee-da
ɨɨn carta ja'an xa xá n-ndixi-ia, maxku
jandixa koio-n xa ja'an-i. 3 Maxku juejoon
koio-n xa danda'u ña'a ni ɨɨn ñayiu ni ɨɨn
tnu'u jan. Ditna ka, kuu xa kuxee ini koio
ñayiu ñuñayiu nuu Ianyuux, te dada xee
kɨu ijan, kɨu na ndixi Xto'o-ro Jesucristu.
Antecas xa xee kɨu ijan, te kixee Se kida
kuechi, Se ma jandixa ni ɨɨn. Se andea
kuu-s, Se nuncas ma kutuu xi'in Ianyuux
kuu-s. 4 Jantna'a-s xi'in ntdaa xa danani
ñayiu ianyuux. Ja'an-s xa kunxa'nu ka
mee-s dada dava'a nga ɨnka xa ndadaka'nu
ñayiu. Nde xiti veñu'u Ianyuux, kunukoo
mee-s, ná nukoo mee Ianyuux. Ja'an-s xa
mee-s kuu Ianyuux.

5 ¿Ña ka naja'an-n xa n-xo ja'an-da xa'a,
na n-xo tuu-da xi'in-n a? 6 Te ka xini-n
nax kuu xa kida xa yɨtnɨɨ se ijan, xa ta
kixee ka-s vitna. Na xee hora juini Ianyuux,
te kixee se ijan. 7 Io ɨɨn xa kida kuechi
vitna, ko ná kuu ɨɨn xa na'i kuu. Te io
ɨɨn se kida xa yɨtnɨɨ xa kida kuechi vitna.
Te kada na'i ka-s xa kɨtnɨɨ xa'a, nde kada
Ianyuux xa du'a ma kada ka-s. 8 Te dada

kixee Se kida kuechi, Se ma jandixa ni ɨɨn.
Te taxnuni Xto'o-ro Jesús nuu se ijan. Xi'in
tachi yu'u-ia ka'ni-ia-s, xa maxku kada ka-s
ni ɨɨn. Ná kuu ɨɨn xa diñu xa diñu ku
kuu Xto'o-ro Jesús, na ndixi-ia kɨu ijan.
9 Kada kui'na xa kixee Se kida kuechi, Se ma
jandixa ni ɨɨn. Taxnuni-s nuu ñayiu. Kada-s
milagru. Ko xa vete kuu ntdaa xa kada-s.
10 Juetniu-s ntdaa xa u'u xa danda'u-s ñayiu
ña ka jandixa Jesucristu, ñayiu jɨ'ɨn andea.
Jɨ'ɨn koio-i andea, xaxe'e xa ña n-ka juini-i
xa juemani-i xa kuu xandaa, ña n-ka juini-i
xa dakaku ña'a Ianyuux mee-i, xa kutuu
va'a-i xi'in mee-ia. 11 Xijan kuu xa xejoon
Ianyuux xa danda'u Se kida kuechi ñayiu
jan, xa jandixa koio-i xa kuu tnu'u vete.
12 Du'a ndadandaa Ianyuux ntdaa ñayiu ña
n-ka jandixa xa kuu xandaa, ñayiu n-ka tna
ini xa kuu xa u'u.

N-kaxí ña'a Ianyuux mee-n xa dakaku ña'a-ia

13 Ñani-da ku'a-da, kɨu xi'in kɨu, io xa
juña'a koio-da xa n-kuta'u-da nuu Ianyuux
xaxe'e-n. Xemani ña'a Xto'o-ro Jesús
mee-n. Nde ki'na nuu, n-kaxí ña'a Ianyuux
mee-n, xa dakaku ña'a-ia, xa ma kuú koio-n
xi'in kuechi-n. N-kida-ia xa kadatniu Es-
píritu Ii anu-n, xa dakua'a ña'a-ia, xa kada
koio-n xa juini Ianyuux, te n-kida Ianyuux
xa jandixa koio-n xa kuu xandaa. 14 Na
n-ka kachitnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu
nuu-n, te n-ja'an ña'a Ianyuux mee-n.
N-ja'an ña'a-ia xa taxnuni koio mee-n xi'in
Xto'o-ro Jesucristu.
15 Ñani-da ku'a-da, xijan kuu xa kundee
ini koio-n, xa jandixa koio ka-n Jesucristu.
Kada koio-n ntdaa xa n-ka dakua'a ña'a-da,
tnu'u n-ka ja'an-da xi'in carta n-ka ki-
dava'a-da. 16-17 Xemani ña'a Taa-ro Ianyuux
mee-ro. Xá n-taxi-ia tnu'u kanu ini, xa
kutuu va'a-ro xi'in mee-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
Xá n-taxi-ia xamani-ia, xa kundetu-ro nde
ndixi Jesucristu. Na kada Taa-ro Ianyuux
xi'in Xto'o-ro Jesucristu, xa kundee ini
koio-n. Na chindee ña'a-ia, xa kada koio-n
xava'a. Na chindee ña'a-ia, xa ja'an koio-n
tnu'u va'a.

3

Kajan ta'u koio-n nuu Ianyuux xaxe'e-da

1 Ñani-da ku'a-da, kajan ta'u koio-n nuu
Ianyuux xaxe'e mee-da. Kajan ta'u-n xa
yachi kua'a xa juña'a koio-da tnu'u Xto'o-ro
Jesucristu nuu ñayiu ñuu xi'in ñuu. Kajan
ta'u koio-n xa kueka va'a koio ñayiu jan
tnu'u Jesucristu, ná n-ka xeka va'a mee-n
tnu'u-ia. 2 Kajan ta'u koio-n xaxe'e-da, xa
kaku koio-da nuu se ka kida kuechi, se
ka kida xa u'u. Chi ñatu ntdaa ñayiu ka
juini xa jandixa-i Jesucristu. 3 Ko kua'a-ro
xa koo-ro confianza nuu Ianyuux. Kada-ia
xa kundee ini koio mee-n, xa jandixa
na'i ka-n Xto'o-ro Jesucristu. Kuneva'a
ña'a-ia mee-n, xa ma danda'u ña'a kui'na.
4 Xndaxio-da confianza nuu Ianyuux, xa ka
kida-n vitna te kada koio na'i ka-n, ntdaa
xa ta'u tniu ña'a-da. 5 Na kada Ianyuux
xa kutnuni ini koio-n xa xemani ña'a-ia
mee-n, te kada-ia xa kundee ini koio mee-n
ná n-kundee ini Xto'o-ro Jesucristu.

Ɨɨn ñayiu, nux ña juini-i xa kadatniu-i,
te maxku kaxi-i
6 Ñani-da ku'a-da, n-ta'u tniu ña'a
Xto'o-ro Jesucristu mee-da, xa ta'u tniu
ña'a-da mee-n, xa maxku kunduu koio-n
xi'in ñani-ro ku'a-ro ña ka juini xa
kadatniu-i. Na n-xo tuu-da xi'in-n, n-ka
dakua'a ña'a-da xa io xa kadatniu koio-n,
ɨɨn ɨɨn-n, xa ni'i-n xa ndoñu'u-n. Ko
du'a ña ka kida dava ñani-ro ku'a-ro
xtuu xi'in-n. 7 Ka xini mee-n xa io xa
kada koio-n, ná n-ka kida mee-da. Ña
n-ka kukudi mee-da, na n-xo tuu-da
xi'in-n. 8 Na n-ka taxi-n xa kaa-da, te
n-ka xo chiya'u-da. Nduu, xakuaa n-ka xo
kidatniu-da. N-ka kidatniu-da, nde n-ka xo
xiau-da, chi ña n-ka juini-da xa kundeka
ña'a-n. 9 Se n-tunda'a Jesucristu ka kuu-da,
te vatuka xa kajan koio-da xa tax koio-n
xa ndoñu'u-da. Ko du'a ña n-ka kida-da,
chi n-ka juini-da xa ku kuu mee-da ɨɨn ichi
tnɨɨ koio mee-n, xa kada koio mee-n ná
n-ka kida mee-da. 10 Na n-xo tuu-da xi'in-n,
n-ka ta'u tniu ña'a-da xa'a: Ɨɨn ñayiu, nux
ña juini-i xa kadatniu-i, te maxku kaxi-i.
11 Xá n-ka tekutnu'u-da xa dava mee-n ña
ka juini-n xa kadatniu-n. Ñayiu kudi ka
kuu-n, ñayiu ndu ini xa kuu ñayiu jan ka
kuu-n. Te xa ka kuu mee-n ña ndu ini-n.
12 Ta'u tniu ña'a Xto'o-ro Jesucristu mee-da,
xa ta'u tniu koio-da nuu ñayiu jan, xa na
kadatniu-i nu xaxi-i, te maxku kunduu ini-i
xa kuu ñayiu.
13 Ñani-da ku'a-da, kada na'i koio ka-n
xava'a, te maxku kuita anu-n. 14 Nux ña juini
ɨɨn ñayiu xa jandixa-i tnu'u kidava'a-da,
chinuu koio mee-n jundu kuu ñayiu jan,
te maxku kunduu koio ka-n xi'in-i, xa na
kujanuu-i. 15 Ko maxku jini u'u koio-n ñayiu

jan. Jan do'o ni-n-yɨ, ná jan do'o-n ñani-n
ku'a-n, chi du'a kuu-i.

Na taxi Xto'o-ro Jesucristu xamani-ia
nuu-n

16 Ia kida xa xtuu mani ñayiu kuu Xto'o-ro
Jesús. Kɨu xi'in kɨu, na kada-ia xa ku-
tuu mani mee-n xi'in Ianyuux xi'in ñayiu.
Dava'a nga xa io xa ka ya'a-n, ko na kada
Ianyuux xa kutuu va'a-n. Na kunduu
mee-ia xi'in-n, ntdaa-n.
17 Mee-da kuu Spalu. Xi'in nda'a mee-da,
kidava'a-da xanyuux ya'a. Du'a ka xini-n xa
carta n-kidava'a mee-da kuu. Du'a kida-da
ntdaa carta kidava'a-da. 18 Na taxi Xto'o-ro
Jesucristu xamani-ia nuu-n, ntdaa-n. Du'a
na koo.

Carta ki'na nuu n-tunda'a Spalu nuu Timoteo

N-ndajan tnu'u Spalu Timoteo

1 Ru'u, Spalu, kuu-r se n-tunda'a ña'a
Cristu Jesús xa juña tnu'u-r ñayiu xa
n-ja'an-ia ñuu xi'in ñuu chi daa n-ta'u tniu
Taa-ro Ianyuux, Ia dananita'u ña'a. Dɨuni
daa n-ta'u tniu Cristu Jesús, Ia xndetu-ro.
Xandaa xakuiti ndixi-ia. 2 Tunda'a-r carta
ya'a juan xee nuu-n, Timoteo. Xaxe'e xa
n-dakua'a ña'a-r, xijan kuu xa n-kukanu
ini-n Cristu Jesús. Kuenda kɨu da'ya yɨɨ-r
kuu ña'a xaxe'e xijan.

Xijan ta'u-r nuu Ianyuux xi'in nuu Cristu
Jesús, Ia kuu Xto'o-ro xa na chindee chituu
ña'a-ia xi'in xa na kunda'u ini ña'a-ia. Dɨuni
xijan ta'u-r nuu-ia xa na ku kundaa ku
kuvatu anu-n chi n-natu ini-n xa n-kida-n
kuechi.

Maxku chinuu-n xa ña ndaa

3 Xijan ta'u ntuku-r nuu-n xa na kutuu
na'i-n Éfeso de na n-xijan ta'u-r nuu-n xa
ki'na xa ndoo-n dian na n-kee-r xa vaxi-r
Macedonia. Kutuu na'i xa na ta'u tniu-n
nuu dava ñayiu dian xa maxku ja'an koio
ka-i nuu dava ka ñayiu ɨɨn xa ña ndaa. 4 Ni
maxku chinuu koio-i cuentu n-ka xo xani
ini mee xixitna-i, ni maxku nduku tnu'u
koio-i nuu jundu n-ka xo kuu tadɨ'ɨ xixitna-i
chi ma kɨu xa jɨn ndɨ'ɨ xijan nux dani na
kuu kada-i. Diko ni dajantna'a ña'a cuentu
jan, te ñatu kachitnu'u ña'a tnu'u ja'an-ro
nuu ñayiu dakua'a-ro na kua'a na kukanu
ini koio-i Cristu Jesús. 5 Ta'u tniu-r nuu-n xa
ja'an-n nuu ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús
xndaxio dian xa na juemani-i ɨnka ñayiu, te
na ku kuva'a anu-i nuu-i. Na ku kukanu ini
na'i-i Cristu Jesús, te na koo ndaa na koo
kuiti anu-i. 6 Dava ñayiu ñatuka xemani-i
ɨnka ñayiu. Ka jantna'a tnu'u-i te diko ni
daka ni'no tna'a-i. 7 Ka tna ini dava ñayiu xa
dakua'a-i ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús
xa n-chidotnuni Moisés chi ka ja'an-i xa
va'a ka tu'a-i, ko ña ka kutnuni ini-i xa
n-chidotnuni-s juini ka dakua'a-i ñayiu xa
n-chidotnuni-s.

8 Xá ka xini-ro xa va'a ley n-chidotnuni
Moisés, te io xa jandixa-ro. 9 Ka xini-ro
xa ñadu xaxe'e xa va'a ñayiu n-xe koo ley
n-chidotnuni Moisés, chi n-xe koo xaxe'e
xa ka kida ñayiu dava'a nga xa ka juini
mee-i. N-xe koo-i xaxe'e xa ka kuxe ini
ñayiu nuu Ianyuux. N-xe koo-i xaxe'e xa
ñatu xndaxio-i xañu'u nuu-ia, xaxe'e xa
kida-i xaloko xadu'a. Dani n-xe koo-i xaxe'e
xa xa'ni-i taa-i, xa'ni-i dɨ'ɨ-i, xa'ni-i ñayiu.
Io xa ka'u ntdaa ñayiu ya'a ley n-chidotnuni
Moisés, te io xa jandixa koio-i. 10 Dani n-xe
koo ley xaxe'e ñayiu n-ka tnunda'a xndaa
xi'in ɨnka ñayiu, xaxe'e se xndaa xi'in tna'a
seyɨɨ-s, xaxe'e se ka diko ñayiu ka kidatniu
du'a, xaxe'e ñayiu vete, xaxe'e ñayiu n-ka
kida ɨɨn kuechi, te ka ja'an-i nuu juxtixia
xa ña tuu nax n-ka kida-i te ka chinaa-i
Ianyuux du. Dɨuni n-xe koo ley xaxe'e
ñayiu dada'an xa maxku jandixa dava ka
ñayiu xa ka ja'an-ro nuu-i. Ɨɨn xandaa
kuu. 11 Nakaxtna'a xa kakune'e-r ya xi'in xa
dakua'a-ro ñayiu vaxi. Na najuen tnu'u-ro
Ianyuux nuu ñayiu, te ndadaka'nu-ro-ia.
N-kukanu ini ña'a-ia xa ja'an-r xa'a nuu
ñayiu. Ɨɨn xava'a kuu.

Na ja'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux chi kundau ini ña'a-ia

12 Na kuta'u-r nuu Cristu Jesús, Ia
kuu Xto'o-ro, xa kua'a-r kada-r tniu-ia.
N-taxtutniu ña'a-ia chi n-kukanu ini ña'a-ia
xa junukuechi-r nuu-ia. 13 N-xo jan kui'a-r
Jesús te n-xo kida u'u-r ñayiu n-ka kukanu
ini-ia. Ɨɨn se loko n-xo kuu-r chi ma kachi
ini-r, ko n-kunda'u ini ña'a Ianyuux chi ta
kukanu ini ka-r Cristu daa. Daxa ta jini ka-r
jundu kuu-ia. 14 N-chindee n-chituu ña'a
Ianyuux. Yo chindee ña'a-ia. N-kida-ia
xa n-kukanu ini-r Cristu Jesús, te dɨuni
n-kida-ia xa nduu-r se mani ini.

15 Io xa jandixa ntdaa ñayiu xa Jesús kuu
Cristu te n-kixi-ia ñuñayiu xa nanita'u-ro
xi'in ntaka dava ñayiu chi ntdaa-ro xi'in-i
ka kida kuechi. Xandaa kuu xa'a. Ru'u kuu
ɨɨn se kue'e ka kuechi n-kida. 16 Xaxe'e xa
nda'u ini Cristu Jesús, n-taxkanu ini-ia xa
n-kida-r juini kue'e xa n-kida-r. N-taxkanu
ini-ia xa n-kida-r xa na jini ñayiu ta kukanu
ini ka-ia xa nda'u ini-ia, te dani taxkanu
ini-ia-i, juini kue'e xa n-ka kida-i tuku.
Kutuu koio-ro xi'in-ia nuu tuu-ia nɨkava
nɨkuita. 17 Ma kɨu ma ñuu kuú-ia, te io
xa taxnuni-ia nɨkava nɨkuita. Ña kanda
nde'a-ro-ia. Idii ni-ia io. Io xa najuen
tnu'u-ro ntdaa-ro xi'in ñayiu ñuñayiu-ia.
Nɨkava nɨkuita na kada-ro xijan. Amén.

18 Mani juini ña'a-r, Timoteo chi kuenda
kɨu da'ya yɨɨ-r kuu ña'a. Nakaxtna'a xa
ta'u tniu-r xa kada-n ya xi'in xa xá n-ka
ja'an se n-ka ja'an tnu'u Ianyuux nuu-n.
Nux jandixa-n xa ja'an-r te jandixa-n xa
n-ka ja'an se ijan, ndaku-n xa kada na'i-n
tniu Ianyuux. 19 Kukanu ini na'i-n Cristu
Jesús. Maxku ña'a kada-n na kua'a maxku
kune ini-n. Dava seyɨɨ, kue'e xa ka
kida-s, te ñatuka ka kukanu ini-s Cristu
Jesús. 20 Himeneo kuu ɨɨn-s, Alejandro kuu
ɨnka-s. Dɨuni kui'a n-ka ja'an-s Ianyuux,
te n-xejoon-r xa n-xeka ña'a Kui'na xa na
dakua'a koio-s.

2

Janda nakuetu koio ñayiu ka kukanu ini Jesucristu nuu Ianyuux, te janda kajan ta'u koio-i

1 Ta'u tniu-r nuu-n xa ja'an-n nuu ñayiu
ka kukanu ini Cristu Jesús xa na naja'an
koio-i Ianyuux xi'in xa na kajan ta'u koio-i
xa na kutuu vii kutuu va'a ntdaa ñayiu.
Dɨuni na ja'an koio-i nuu-ia xa va'a-ia chi
xko chindee-ia-i. 2 Na kajan ta'u koio-i
nuu Ianyuux xa na taxnuni va'a koio se
ka taxnuni xi'in ntdaa se ka kuu juxtixia
na kua'a na kutuu vii kutuu va'a koio-ro.
Na kada koio-ro xi'in-i xa juini Ianyuux,
te na kava ñukax ini tniu-ro. 3 Tna ini
Ianyuux, Ia dakaku ña'a xa'a chi ɨɨn xava'a
kuu. 4 Juini-ia xa kaku nandɨkaa nanditu'u
ñayiu xi'in xa najini koio-i nax kuu xa ndaa.
5 Idii ni Ianyuux io te idii ni Ia iñi xe'e-ro
io. Kuu-ia Cristu Jesús te n-kuu-ia ñayiu.
6 N-xejoon-ia xa n-ka xa'ni ña'a ñayiu loko
xa n-chiya'u-ia kuechi-ro. Te daa n-ya'a kɨu
n-xantuu Ianyuux. Te n-ka xini ñayiu xa
du'a n-kuu. 7 N-tunda'a ña'a Cristu Jesús xa
ja'an-r nuu ñayiu ñatu ka kuu ñayiu Israel
xa n-chiya'u-ia kuechi-ro ntdaa-ro xi'in-i.
Dɨuni n-tunda'a ña'a-ia xa ja'an-r nuu-i xa
na kukanu ini koio-i-ia te na jini-i nax kuu
xandaa. Ndaa ja'an-r, ñatu vete-r.
8 Dɨuni ta'u tniu-r nuu-n xa ja'an-n nuu
se ka kukanu ini Cristu Jesús xa na ka-
jan ta'u koio-s nuu Ianyuux dava'a nga
nuu xtuu-s. Hora na dandaa nda'a-s
xa kajan ta'u-s, maxku ku kiti ini-s, ni
maxku kajan ta'u koio-s hora ka jantna'a
tnu'u-s xi'in ñayiu. 9 Dɨuni juini-r xa
ja'an-n nuu ñadɨ'ɨ xa na kundix kuda'u-ña
da'ma natau xi'in-ña. Na kava nxa'nu
da'ma kui'no-ña. Maxku yo kadakutu-ña
mee-ña. Maxku kukutu-ña oro a perla.
Maxku yo na'a dandee-ña yoo-ña, ni maxku
kui'no-ña da'ma yo ya'u. 10 Naa xa kadakutu
koio-ña mee-ña na kada koio-ña xava'a ná
ka kida ñá ka xinokuechi nuu Ianyuux.
11 Hora dakua'a ɨɨn seyɨɨ ñayiu ka kukanu ini
Cristu Jesús n-ka nataka, nanini na kunini
koio-ña. Maxku chitna'a-ña. Nda'u nda'u
na kunini koio-ña. 12 Ñatu tna ini-r xa
dakua'a ɨɨn ñadɨ'ɨ se ka kuu seyɨɨ ka kukanu
ini Cristu Jesús nuu ka nataka ñayiu ka
kukanu ini-ia ni maxku taxnuni-ña nuu-s.
Nanini na kunini-ña hora ka dakua'a-s-yɨ
a hora ka ta'u tniu-s nuu-i. 13 Na kunuu
seyɨɨ chi ki'na nuu n-kidava'a Ianyuux
Adán, ijan dada n-kidava'a-ia Eva. 14 Daxa
ñadu Adán n-danda'u ña'a Kui'na chi Eva
n-danda'u-i, te xaxe'e xijan n-kuu-ña ñayiu
n-kida kuechi. 15 Kue'e vida ka ya'a-ña
hora ka xajan-ña da'ya, ko ma kuú-ña nux
kukanu ini-ña Cristu Jesús, nux xemani-ña
Ianyuux, nux kida-ña xa juini-ia, nux kunx-
a'nu-ña du.

3

Se taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xi'in se nkonetniu xa junukuechi-s nuu-i

1 Se juini xa nkonetniu-s xa taxnuni-s
nuu ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús te
junuu-s-yɨ, tniu va'a juini-s xa kune'e-s.
Ñatu ja'an vete-r chi ɨɨn xandaa kuu. 2 Se
juini xa kada-s tniu ya'a, kidayɨka-i xa ku
kuu-s ɨɨn se io ñayiu xañu'u nuu-s, chi
kuu-s se va'a. Na ku kuu-s se idii ni ñadɨ'ɨ
io. Dɨuni na ku kuu-s se kunxa'nu, se
kuñukax ini xi'in se xitondee ñayiu ka xe'en
nukee nuve'e-s. Na ku kuu-s se tu'a va'a
na kua'a daa na dakua'a-s ñayiu. 3 Na ku
kuu-s se ñatu xi'i xa nde xini-s. Maxku
ku kuu-s se ma kachi ini, se jantna'a. Na
ku kuu-s se jan vii jan va'a, se tuu mani
xi'in ñayiu. Maxku ku kuu-s se yo kajan ini
tvini. 4 Dɨuni na ku kuu-s se yɨnda'a va'a
familia-s xi'in se ka jandixa ña'a da'ya-s, te
xndaxio-i xañu'u nuu-s 5 chi nux ña kua'a
ɨɨn seyɨɨ xa kɨnda'a-s da'ya-s, ma kada-s
xa kɨnda'a-s ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús. 6 Ɨɨn se dijan n-kixe'e xa kukanu
ini-s Cristu Jesús, maxku kɨnda'a-s ñayiu
ka kukanu ini-ia na ña'a yo ku ku i'ni-s te
kada-s kuechi te kada u'u ña'a Ianyuux ná
kada u'u-ia Kui'na. 7 Kidayɨka-i xa ku kuu-s
se io ñayiu ñatu ka kukanu ini Cristu Jesús

xañu'u nuu-s chi nux ñatu kuu-s se xndaxio
ñayiu ijan xañu'u nuu-s, kui'a ja'an-i-sɨ, te
kuvete Kui'na.
8 Dani se nkonetniu xa junukuechi-s nuu
ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús, ndoñu'u
xa ku kuu-s se io ñayiu xañu'u nuu-s. Na ku
kuu-s ɨɨn se ɨɨn ni tnu'u. Maxku ku kuu-s
se tu'a ndɨdí, ni maxku ku kuu-sɨ se tnɨɨ
tvini ñayiu. 9 Na ku kuu-s se jandixa xa ɨɨn
xandaa kuu xa ka jandixa ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús. Na ku kuu-s se ña tuu nax
kida xa kune ini-s. 10 Ki'na ka na kototnuni
ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús se nduku-i
xa junukuechi-s nuu-i. Nux va'a kida-s, na
nkonetniu-s.
11 Na ku kuu ñadɨ'ɨ se tetutniu-n, ñá xn-
daxio ñayiu xañu'u nuu-ña, te maxku ku
kuu-ña ɨɨn ñá jan tnu'u ñayiu. Dɨuni na ku
kuu-ña ɨɨn ñá ña xi'i xa nde xini-ña. Na
ku kuu-ña ñá kukanu ini-n xa va'a kada-ña
tniu io xa kada-ña.
12 Kidayɨka-i xa ku kuu se junukuechi ya
se io idii ni ñadɨ'ɨ, se yɨnda'a va'a da'ya-s
xi'in dava ka ñayiu xtuu nukee nuve'e-s.
13 Nux va'a ka xinokuechi ɨɨn se xinokuechi,
va'a ka tniu kune'e-s, te kuyɨɨ-s xa ja'an-s
nuu ñayiu xa kukanu ini-s Cristu Jesús.
14 Nu xaku kɨu xe kotoni'ni ña'a-r, 15 ko
xa kachitnu'u ña'a-r nax io xa ja'an-n
nuu ñayiu ka kukanu ini Ianyuux ndixa,
n-kidava'a-r tutu ya'a juan xee nux
kukuee-r xa xee-r. Ñayiu ya'a dani ka
jandixa-i xa xandaa kuu tnu'u n-ja'an
Ianyuux, te mee ni xandaa ka ja'an-i nuu
ɨnka ñayiu hora ka dakua'a-i-yɨ. 16 Xandaa
xakuiti ña ka xini va'a-ro nax juini Ianyuux
xa kada-ro xa na jandixa ka-ro-ia.

Cristu kuu Ia n-kuu ñayiu,
te n-ka xini ña'a ñayiu ñuñayiu xi'in ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux.
N-ja'an Espíritu Ianyuux xa ni ɨɨn kuechi
ñatu n-kida Cristu.
Xitendodo xa n-ja'an-ia xi'in xa n-kida-ia
nación xi'in nación jua'an.
Te ka jandixa ñayiu xa kuu-ia Ianyuux.
Te juan ndaa-ia andɨu nuu nduka'nu-ia.

4

Janda io xa junukuechi Timoteo nuu Jesu-cristo

1 Kaxi n-ja'an Espíritu Ianyuux xa na
kuyatni xa naa ñuñayiu ma kukanu ini ka
dava ñayiu Cristu Jesús. Jandixa koio dava
ñayiu jan xa ja'an ñayiu ñu'u ña'a xaloko,
te nkuitandijun-i-yɨ. Danda'u-i-yɨ. 2 Ja'an
ñayiu ijan xa ja'an ndaa-i, ko kuu-i ñayiu
ka kidava'a tnu'u vete, te ña tuu nax kuu
ini-i. Yo n-ka xixa nuu-i. 3 Dada'an ñayiu
ya'a xa tnunda'a ñayiu, te ma juejoon-i xa
kaxi ñayiu ijan ntdaa xa n-kidava'a Ianyuux
xa kaxi ko'o-ro. Vatuka kaxi roo, ñayiu
kukanu ini Cristu Jesús dava'a nga xa io
xa kaxi xa ko'o-ro chi xna'a-ro xa n-ja'an
Ianyuux xa io va'a xa kaxi ko'o-ro ntdaa
xa n-xani ini-ia nux na juña'a-ro nuu-ia:
"Na kuta'u-da, Taa-ro." 4 Na kaxi ko'o-ro
ntdaa xa n-xani ini Ianyuux xa kaxi-ro, te
maxku ku ja'an-ro xa maxku kaxi koio-ro,
ko dɨuni na juña'a-ro nuu-ia: "Na kuta'u-da,
Taa-ro." 5 Xaxe'e xa xijan ta'u-ro nuu-ia xa
na nduu ii xa kaxi xa ko'o-ro, xi'in xaxe'e xa
n-ja'an-ia xa nduu ii, xijan kuu xa nduu ii.
6 Nux na ja'an-n nuu ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús tnu'u ya'a, kuu-n se xi-
nokuechi va'a nuu-ia, te va'a ka kutnuni
ini-n xa n-dakua'a-n. Xá jandixa-n xijan
vaxi. 7 Maxku chinuu-n cuentu n-ka xo xani
ini mee xixitna ñayiu dian xa ka najani ñax-
a'nu vitna chi ñadu ɨɨn xandaa kuu xijan.
Ñadu ɨɨn xa xiniñu'u kuu. Kada xa juini
Ianyuux, te ñadu xa daa cuentu ijan ku
jandixa-n.
8 Xa ka dadɨkɨ-ro te ka xikonuu-ro xa ka
dakaa-ro tuchi, ɨɨn xava'a kuu, ko ñatu yo
kunuu xijan. Xa yo ndandɨ'ɨ kuu xa kida-ro
xa juini Ianyuux chi xaxe'e xa kida-ro xa
juini-ia, va'a tuu-ro ñuñayiu, te dani va'a
kutuu-ro andɨu xaxe'e xijan.
9-10 Ndetu-ro xa ndixi Ianyuux ndixa, Ia
dakaku ñayiu ñuñayiu, Ia dananita'u ña'a
roo, ñayiu ka kukanu ini-ia. Xa na nanita'u
ñayiu yo nde'e ka kidatniu-ro, te nda'u
ka ya'a-ro. Io xa jandixa ntdaa ñayiu xa
kakune'e-r ya chi ɨɨn xandaa kuu.
11 Juña tnu'u ñayiu ntdaa xa ja'an-r ya, te
juña'a-n nuu-i xa na jandixa koio-i. 12 Nux
ñatu tna ini dava ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús xa dakua'a-n-yɨ xaxe'e xa luchi-n, jan-
do'o-n-yɨ. Ku ja'an nxa'nu-n, te ku kuñukax
ini-n nuu-i ntdaa-i. Dɨuni juemani-n-yɨ.
Kukanu ini na'i Cristu Jesús, te maxku jɨn
tnɨɨ ini-n. Maxku kada-n kuechi. Kada
ntdaa xa'a na kua'a na kunde'a ñayiu ka
kukanu ini-ia, te daa na kada koio-i tuku.
13 Ka'u ndodo-n tnu'u Ianyuux xyodotnuni
nuu ñayiu, jan do'o-n-yɨ, te dakua'a-n-yɨ

chi kukuee-r ita'u xa xee-r. [14] Na n-ka xajan
ndodo sexa'nu ka taxnuni nuu ñayiu ka
kukanu ini Jesucristu nda'a-s dɨkɨ-n, n-ka
ja'an-s nuu-n xa n-ja'an Ianyuux nuu-s
xa kada-n tniu-ia. N-kida Ianyuux xa
n-kua'a-n kida-n tniu-ia. Maxku ndunaa-n
xijan.
[15] Jun ini-n xa va'a ka kada-n tniu-ia na
kua'a na jini ntdaa ñayiu xa va'a ka tu'a-n
jua'an. [16] Jun ini-n xa jandixa-n ntdaa xa
ja'an-r, te dakua'a-n ñayiu juini nda'u na
ya'a-n. Nux daa na kada-n dakaku-n mee-n
xi'in ntdaa ñayiu kunini tnu'u ja'an-n.

5

Nax io xa kada ñá n-xi'í yɨɨ, sexa'nu, ñayiu
ka kidatniu du'a du
[1] Maxku kanandee-n ɨɨn sexa'nu hora jan
do'o-n-sɨ. Kada-n kuenda xa taa-n jan
do'o-n. Vivii ja'an-n nuu ntaka solteru hora
jan do'o-n-sɨ. Kada-n kuenda xa ñani-n ka
kuu-s. [2] Vivii ja'an-n nuu ntaka ñaxa'nu
hora jan do'o-n-ña. Kada-n kuenda xa
dɨ'ɨ-n ka kuu-ña. Dani hora jan do'o-n ntaka
soltera, vivii ja'an-n nuu-i. Kada-n kuenda
xa ku'a-n ka kuu-i, te maxku ku ja'an loko-n
nuu-i. Ku kunxa'nu-n nuu-i. [3] Ñadɨ'ɨ n-ka
xi'í yɨɨ te ñayo na da'ya-ña io xa kachi-i
xa nda'u-ña, na juña'a ñayiu ka kukanu ini
Cristu Jesús xa ka ndoñu'u-ña, [4] ko ñadɨ'ɨ
n-xi'í yɨɨ io da'ya a daiñani, na kachi koio-i
xa nda'u-ña. Ki'na ka na kachi-i xa nda'u
dɨ'ɨ-i a dɨxa'nu-i, ijan dada na kachi-i xa
nda'u ɨnka ñayiu. Mudu ya'a nachiya'u-i xa
n-kachi tadɨ'ɨ-i xa nda'u-i na luchi-i. Tna ini
Ianyuux xa'a. [5] Dava ñá n-ka ndoo mee n-ka
ndoo ɨɨn, n-ka kukanu ini-ña xa dakaku ña'a
Ianyuux, te ka xijan ta'u-ña nuu-ia nduu
xakuaa; [6] ko dava ñá ka kuloko ka kudu'a.
Ñatuka ka kida-ña xava'a, ka kida-ña xa kuu
ini mee-ña. [7] Ta'u tniu nuu ñayiu ka kukanu
ini Cristu Jesús xa na kada koio-i xava'a
ya'a, na kua'a maxku ku jan tnu'u ña'a dava
ka ñayiu. [8] Ñayiu ña kachi xa nda'u ntdaa
familia-i, ñatuka jandixa-i xa n-ta'u tniu
Ianyuux chi xe ini-i. Xe ini ka-i dada ñayiu
ñatu kukanu ini Cristu Jesús.
[9] Na nkodotnuni dɨu ñá ka xi'í yɨɨ nuu
yodotnuni dɨu ñadɨ'ɨ xa daa nga n-ka xi'í
yɨɨ nux io-ña uni diko kuia, nux ñatu
n-danda'u-ña yɨɨ-ña, [10] nux najuen tnu'u
ña'a ñayiu xaxe'e xa n-kida-ña xava'a,
nux n-xo ndeka va'a-ña da'ya-ña, nux xi-
tondee-ña ñayiu xe'en ve'e-ña, nux na-
jini-ña xe'e ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús, nux n-chindee-ña ñayiu nda'u ka
ya'a te nux n-kida-ña xava'a du. [11] Maxku
chidotnuni-n ñadɨ'ɨ ka xi'í yɨɨ ka kuu
kuechi nuu xyodotnuni dɨu ñá xá xndaxio
uni diko kuia jan chi vaa ni nanduku-ña
yɨɨ-ña te natnunda'a-ña. Te kunuu ka xi-
jan dada tniu Cristu Jesús, [12] te dakuido
datau-ña anu-ña chi ma daxinokava-ña
tniu n-ja'an-ña xa kada-ña. [13] Daxa ka xini
kudi-ña, te ñadu diko ni ka xini kudi-ña,
chi dɨuni ka xikonuu-ña ve'e xi'in ve'e
xa ka kine tnu'u-ña ñayiu. Dɨuni ka na-
jani-ña cuentu ka teku-ña. Cuentu loko
cuentu du'a ni ka ja'an-ña. [14] Xijan kuu
xa va'a ka xa na natnunda'a ñadɨ'ɨ n-ka
xi'í yɨɨ ka kuu kuechi. Na kundeka-ña
da'ya-ña, te na junuu-ña nukee nuve'e-ña.
Du'a na kada-ña na kua'a maxku jan tnu'u
ña'a ñayiu ña ka kukanu ini Cristu Jesús.
[15] Dava-ña, xa n-ka dandoo-ña ichi Ianyuux
te n-tnɨɨ-ña ichi loko.
[16] Io xa kachi ñá ka kukanu ini Cristu
Jesús xa nda'u ɨɨn ñá n-xi'í yɨɨ tuu nukee
nuve'e-ña. Ñadu xa daa dava ka ñayiu ka
kukanu ini Cristu Jesús kundeka ña'a. Na
kundeka dava ka ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús ñá n-ka xi'í yɨɨ tuu mee tuu ɨɨn.
[17] Na jenya'u se ka taxnuni nuu ñayiu
ka kukanu ini Cristu Jesús. Nux xyɨnda'a
va'a-s ñayiu ka kukanu ini-ia xi'in nux
kue'e hora ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
nux kue'e hora dakua'a-s ñayiu du, na
jenya'u-s uu vuelta chi daa io xa jenya'u-s.
[18] Na koo ya'u-s chi ja'an tnu'u Ianyuux yo-
dotnuni: "Maxku chi'i-n ñunu yu'u ngutu
hora xadi-n xi'in-tɨ trɨu." Dɨuni yodot-
nuni: "Io va'a xa jenya'u se kida tniu."
[19] Maxku kadandaa-n kuechi ɨɨn se taxnuni
nuu ñayiu kukanu ini Cristu Jesús nux ñatu
io uu a uni testiu. [20] Te se xandaa xakuiti
n-kida ɨɨn kuechi, jando'o-n-sɨ nuu xyuku
ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús na kua'a na
yu'u koio-i. [21] Kada ntdaa xa n-kachitnu'u
ña'a-r. Nini Ianyuux, xi'in Cristu Jesús
xi'in ángel n-kaxí-ia xa ja'an-r nuu-n. Xi'in
xandaa kada. Maxku njuiñi-n xe'e se n-kida
ɨɨn kuechi, ni maxku kanandee-n ñayiu ña
tuu nax n-kida.
[22] Kuekuee nanduku-n se jantuu tniu-n na
ña'a kajan ndodo-n nda'a-n dɨkɨ ɨɨn se kada

kuechi hora netniu-s, te ku ja'an ñayiu xa
dɨu-n n-kida xa n-kida-s kuechi. Jun ini
xa mee ni xava'a kada-n. 23 Maxku ko'o-n
mee ni ndute, ko'o xaku vinu xa na kutatna
xiti-n chi xko ku'u-n.
24 Dava ñayiu n-ka kida kuechi, xá ka xini
ñayiu ñuu-i xa n-ka kida-i, ijan dada kun-
daa kuechi-i, ko dava ka-i ki'na ka kundaa
kuechi-i, ijan dada xini ñayiu ñuu nax kuu
xa n-ka kida-i. 25 Ñayiu ka kida xava'a, ka
xini-ro nax kuu xa ka kida-i. Dɨuni ka
xini-ro xa n-ka kida ɨnka ñayiu ɨɨn kuechi,
juini na'i n-ka kida-i.

6

1 Ñayiu ka kidatniu du'a nuu xto'o-i, na
koo-i xañu'u nuu-s, chi io xa koo-ro xañu'u
nuu xto'o-ro. Du'a na kada-i na kua'a
maxku kui'a ja'an ñayiu Ianyuux, ni maxku
ku ja'an-i xa ɨɨn xaloko xadu'a ka dakua'a-ro
ñayiu. 2 Ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús
ka kidatniu du'a nuu se kukanu ini-ia, na
jueyu'u juendetu koio-i nuu-s; ñadu xa ma
koo-i xañu'u nuu-s diko ni xaxe'e xa ka
kuu-s xi'in-i se kukanu ini-ia. Du'a na
kadatniu ka-i nuu-s xaxe'e xa xemani-i-sɨ.
Daxa se kukanu ini Cristu Jesús kuu-s, te
kue'e xa ni'i-s xaxe'e tniu ka kida-i. Xa'a
ja'an-n nuu ñayiu te jan do'o-n-yɨ.

Maxku kukajan ini-ro tvini

3 Se ka dakua'a ñayiu, te kakune'e-s ɨɨn
xa ña ndaa hora dakua'a-s-yɨ, ña xe ini-s
xa n-dakua'a ña'a Jesucristu. Xa n-dakua'a
ña'a-ia jan dakua'a roo ñayiu. Ɨɨn xan-
daa kuu. 4 Ka kuu i'ni-s xa ka tu'a-s, ko
ñatu ndaa xa ka tu'a-s chi tuku ka ja'an-s
nuu ñayiu. Ñatu ka dakua'a-s ñayiu xa
n-dakua'a ña'a Cristu Jesús. Yo ka tna ini-s
xa jantna'a tnu'u-s xi'in ñayiu xaxe'e ɨɨn
xa ña ndandɨ'ɨ te du'a kuu xa io xakuedi
ini. Du'a kuu xa ña ka kuu ɨnuu-s. Dɨuni
xaxe'e xijan kui'a ka ja'an tna'a-s, te ka
dakuido kuechi tna'a neñuu-s. 5 Yo ka jant-
na'a tnu'u-s chi mee ni xaloko ka xani ini-s.
Jandixa-s ɨɨn xa ña ndaa te dakua'a-s ñayiu
diko ni xa ni'i-s tvini xa na kukuika koio-s.
6 Kue'e xa va'a kuu ñayiu kida xa juini
Ianyuux, ko nux ñatu jan kuechi-i xa ñatu
tuu nga xneva'a-i xa kaxi xa ko'o-i xa
kundix kuda'u-i. 7 Ni ɨɨn xa ña tuu nax
ne'e-ro n-kixee ñuñayiu ya'a na n-kaku-ro,
te ni ɨɨn ña tuu nax kane'e-ro jɨ'ɨn andɨu
kɨu na kuu-ro. 8 Nux io xa kaxi xa ko'o-ro
te nux io xa kundix kuda'u-ro, maxku jan
yɨka-ro. 9 Ñayiu ka juini xa nkotuu kuika-i,
ña xndedi ini-i hora daja'an ña'a Kui'na te
kida-i kuechi. Ñatu ndaku-i xa kundedi ini-i
nuu xaloko xadu'a kida-i. Yo ka tna ini-i xa
kada-i xaloko xadu'a, te xaxe'e xijan nda'u
ka ya'a-i. 10 Ñadu ɨɨn xa va'a kuu xa kukajan
ini-ro tvini chi ñayiu yo kajan ini tvini, diko
xa'a diko xijan ka kida-i xa na ni'i-i xijan.
Dava ñayiu, ñatuka ka kukanu ini-i Cristu
Jesús xaxe'e xa kukajan ini-i tvini, te yo
kue'e vida ya'á-i xaxe'e xijan.

Io xa kada Timoteo xa juini Ianyuux

11 Ko ndo'o, xa kuu-n se ja'an tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, maxku daa kada-n. Jun
ini xa kada na'i-n xava'a. Kada na'i xa
juini Ianyuux, te kukanu ini na'i Cristu
Jesús. Juemani na'i ñayiu, te vivii ja'an
nuu-i. Jandixa na'i Ianyuux juini nda'u na
ya'a-n. 12 Xaxe'e xa kukanu ini-n Cristu
Jesús, kada xava'a na ka kida ñayiu kukanu
ini-ia. Maxku dakaku-n xa kutuu-n xi'in
Ianyuux nɨkava nɨkuita chi xaxe'e xijan
n-kaxi ña'a-ia te n-ja'an mee-n xa ma
dakaku-n xa kutuu-n xi'in-ia nɨkava nɨkuita
nuu n-ka nataka kue'e ñayiu. 13-14 Nini
Ianyuux, Ia kida xa ndito ntdaa xa ndito
xi'in Cristu Jesús, Ia n-ja'an ndaa nuu Pon-
cio Pilato na n-kakune'e-ia Ianyuux, xa
ta'u tniu-r nuu-n xa'a. Jandixa-n ntdan-
ditu'u xa ta'u tniu-r, te maxku kuxe ini-n
na kua'a maxku kanandee ña'a-r. Kada
ntdaa xa'a, na kua'a kɨu na ndixi Jesu-
cristu jini-ia xa xa'a kida-n. 15 Na xee
kɨu n-xantuu Ianyuux xa ndixi Jesucristu,
kada-ia xa jini-ro-ia. Nduka'nu Ianyuux te
taxnuni-ia nuu ñayiu xi'in nuu ntdaa se
taxnuni. Dɨuni kunxa'nu-ia nuu ntdaa se
ka kunxa'nu. 16 Idii mee-ia ña xi'í te ma kɨu
ma ñuu kuú-ia. Xaxe'e xa yo ndii-ia, ñayo
xetu'a nuu tuu-ia. Ñayo xini-ia chi ñatu
kanda nde'a-ro-ia. Na najuen tnu'u-ro-ia,
te na ja'an-ro xa taxnuni-ia nɨkava nɨkuita.
Amén.
17 Juña'a-n nuu ñayiu kuika io ñuñayiu
ya'a, xa maxku ku kuu i'ni-i xaxe'e xa
kuika-i, ni maxku kukanu ini-i tvini-i xi'in
xaxii-i, chi danaa xee kɨu ndunda'u-i.
Ianyuux ndixa na kuitakaa kuitakuu-i chi
mee-ia kuu Ia tuu nga taxi xa ka ndoñu'u-ro
xa na kutuu va'a-ro. 18 Ta'u tniu-n xa na
kada koio-i xava'a. Dɨuni ta'u tniu-n xa
na chindee koio-i ñayiu ka kunda'u; kue'e
xa na juña'a-i-yɨ. 19 Xandaa xakuiti kutuu

kuika-i andɨu nux du'a na kada-i. Nɨkava
nɨkuita kutuu koio-i nuu tuu Ianyuux. Ijan
kuu nuu kutuu vii kutuu va'a koio-i.
20 Kada na'i xa n-ta'u tniu Ianyuux xa
kada-n. Ñadu xa daa cuentu ña ndandɨ'ɨ
ka ja'an dava ñayiu ku jandixa-n chi ñadu
kuenda Ianyuux kuu xijan. Ka ja'an-i xa
ka tu'a va'a-i, ko diko ni xa ka daka ni'no
tna'a-i chi ñadu ɨɨn xa ndaa ka ja'an-i.
21 N-ka dandoo-i Cristu Jesús. Ñatu ka
kukanu ini-i-ia.
Na chindee chituu ña'a Ianyuux, Timo-
teo.

Carta kuu uu n-tunda'a Spalu nuu Timoteo

Ndajan tnu'u Spalu Timoteo

1 Ru'u, Spalu, kuu-r se n-tunda'a ña'a
Cristu Jesús xa ja'an-r nuu ñayiu xa
n-ja'an-ia. Daa n-juini Taa-ro Ianyuux.
N-ja'an-ia xa kutuu-ro xi'in-ia nɨkava
nɨkuita xaxe'e xa kunduu-ro xi'in Cristu
Jesús. 2 Tunda'a-r carta ya'a juan xee nuu-n,
Timoteo. Xaxe'e xa n-dakua'a ña'a-r, xijan
kuu xa n-kukanu ini-n Cristu Jesús. Kuenda
kɨu da'ya yɨɨ-r kuu ña'a xaxe'e xijan, te
xemani ña'a-r. Xijan ta'u-r nuu Taa-ro
Ianyuux xi'in nuu Cristu Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro xa na chindee chituu ña'a-ia xi'in
xa na kunda'u ini ña'a-ia. Dɨuni xijan ta'u-r
nuu-ia xa na ku kundaa ku kuvatu anu-n
chi n-natu ini-n xa n-kida-n kuechi.

Io xa ja'an Timoteo nuu ñayiu xa n-kida Cristu Jesús

3 Ná n-xo xinokuechi xixitna-ro nuu
Ianyuux daa xinokuechi-r nuu-ia, te ña
kune ini-r xa xinokuechi-r nuu-ia chi ña
tuu nax kida-r. Ntna'a vuelta xko xijan
ta'u-r nuu Ianyuux xia'an-r: "Na kuta'u-da,
Taa-ro Ianyuux xa n-kida-n xa n-kukanu ini
ña'a Timoteo." Nduu xakuaa xijan ta'u-r,
4 te naja'an-r xa xko nda'i-n. Hora naja'an-r
xa xko nda'i-n, kuu anu-r xa xe kotoni'ni
ña'a-r xa na kuvete-r. 5 Na'a-r xa xandaa
xakuiti kukanu ini-n Cristu Jesús, te ñatu
xe tnɨɨ ini-r. Kukanu ini-n Jesús ná kukanu
ini Loida, ñá kuu dɨxa'nu-n xi'in Eunice, ñá
kuu dɨ'ɨ-n Ianyuux. 6 Xaxe'e xijan na ja'an-r
nuu-n xa kada na'i-n tniu n-ja'an Ianyuux
xa kada-n. Koo ini-n koo anu-n kada-n
tniu-ia. Na n-xajan ndodo-r nda'a-r dɨkɨ-n,
n-ja'an-ia xa kada-n tniu-ia, te kida-ia xa
kida-n tniu xko kida-n. 7 Kada tniu-ia chi
n-kida-ia xa ñatu kuu-ro ñayiu io. Chindee
ña'a-ia xa ñatu yu'u-ro xa ja'an-ro nuu
ñayiu xa n-ja'an-ia. Dɨuni kida-ia xa xe-
mani-ro ñayiu, te ñatu kundee Kui'na xa
daja'an ña'a-i xa kada-ro xaloko xadu'a.

8 Xijan kuu xa maxku yu'u-n xa
kakune'e-n Cristu Jesús, Ia kuu Xto'o-ro
nuu ñayiu, ni maxku kujanuu-n xa
kakune'e-n-ia nuu-i, ni maxku kujanuu-n
xa yɨndi'u-r xaxe'e-ia. Nda'u ya'a ru'u
xaxe'e xa kakune'e-r xa n-ja'an Ianyuux.
Nux nda'u ya'a-n ná ya'a-r xaxe'e-ia,
maxku kundu ini-n chi kada-ia xa ndaku-n
xa kakune'e na'i-n-ia. 9 N-dakaku ña'a-ia
te n-kaxi ña'a-ia xa ku kuu-ro da'ya-ia.
N-kaxi ña'a-ia xaxe'e xa xemani ña'a-ia
xi'in xaxe'e xa va'a-ia xi'in xaxe'e xa
daa n-juini-ia; ñadu xaxe'e xa kida-ro ɨɨn
xava'a. Ndena ta nkavatuu ka ñuñayiu
n-ñu ini Ianyuux xa kaxí ña'a-ia. Dɨuni
n-ñu ini-ia xa kuú Jesús, Ia kuu Xto'o-ro
xaxe'e-ro. 10 Xaxe'e xa nda'u ini Ianyuux
xi'in xaxe'e xa va'a-ia n-kida-ia xa n-ka
xini-ro Cristu Jesús na n-kixi-ia ñuñayiu, te
mee-ia kuu Ia n-kida xa ñatu n-te'yu yɨkɨ
kuñu Jesús na n-yɨnduxi-ia. Dɨuni kada-ia
xa kɨu na nandoto koio roo, ñayiu ka
kukanu ini-ia xa kuú-ro, ma kuu ka xa te'yu
yɨkɨ kuñu-ro chi ma kuú-ro ɨnka vuelta te
nɨkava nɨkuita kutuu-ro xi'in-ia. Ka xian
tnu'u-ro ñayiu nax kada-i xa nanita'u-i
xa na kua'a kutuu koio-i xi'in-ia nɨkava
nɨkuita. 11 N-tunda'a ña'a Ianyuux xa ja'an-r
xa'a nuu ñayiu; n-kaxi ña'a-ia xa ku kuu-r
se dakua'a-i. 12 Te xaxe'e xijan yɨndi'u-r te
nda'u ya'a-r, ko ñatu kujanuu-r xa yɨndi'u-r
xaxe'e xa n-kukanu ini-r xa junuu-ia xa
n-taxndee-r-ia. Xini-r jundu kuu-ia te
n-kukanu ini-r-ia.

13 Dakua'a ñayiu xa n-dakua'a ña'a-r;
maxku kakune'e-n ɨɨn xa ña ndaa na kua'a
na jini-i xa kukanu ini-n Cristu Jesús
xi'in xa xemani-n-yɨ. Ndaku-n xa dani
kukanu ini-n-ia xi'in xa dani juemani-n
ñayiu chi kunduu-n xi'in-ia. 14 Maxku
tuku ja'an-n nuu ñayiu hora dakua'a-n-yɨ.
N-ja'an Ianyuux nuu-n xa ja'an-n tnu'u-ia
nuu-i. Ɨɨn xava'a kuu xijan. Na chindee
ña'a Espíritu Ianyuux ñu'u ña'a hora na
dakua'a-n-yɨ.

15 Xa na'a-n xa ntdaa ñayiu ka kukanu ini
Cristu Jesús ñuu xndatuu Asia n-ka dandoo
ña'a. Ɨɨn-s nani Figelo te ɨnka-s nani Her-
mógenes 16 Na kunda'u ini Ianyuux Onesí-
foro xi'in familia-s. Na chindee ña'a-ia chi
kue'e vuelta n-taxi-s xa n-ndoñu'u-r, te ña
kujanuu-s xa yɨndi'u-r xaxe'e Cristu Jesús.
17 Na n-kixi-s Roma n-nanduku ña'a-s xa nde
na n-nani'i ña'a-s. 18 Na kunda'u ini ña'a
Ianyuux kɨu na ndixi Cristu Jesús. Va'a ka
na'a mee-n xa yo n-chindee ña'a-s na n-xo
tuu-s Éfeso.

2

1 Xaxe'e xa chindee chituu ña'a Cristu

Jesús, kadayɨka mee-n xa kada ka-n tniu-ia.
Kuenda kɨu da'ya-r kuu ña'a, Timoteo. [2] Xa
n-ja'an-r nuu-n xi'in nuu kue'e ñayiu n-ka
nataka ɨɨn vuelta, xijan juña'a-n nuu se
n-dakua'a-n kukanu ini-n xa na dakua'a
koio-s ñayiu. [3] Nda'u ya'a-ro nduu-ro, ko
kada nde ini. Kada kuenda xa ɨɨn soldado
nda'u ya'a kuu-n. [4] Ɨɨn se kuu soldado, mee
ni tniu n-xia'an se taxtnuni nuu-s, kida-s;
ñatu kida-s tniu se xitu ñu'u a ɨnka tniu.
Mee ni tniu n-xia'an se ijan kida-s xa na
kua'a na tna ini ña'a-s. [5] Dɨuni ka kuu-ro
ná ka kuu se ka dadɨkɨ. Juini n-ndaku ɨɨn
se n-dadɨkɨ, ko ma ni'i-s corona-s nux ña
n-dadɨkɨ-s xi'in se n-dadɨkɨ xi'in-s ná io ná
jua'an. [6] Dɨuni ka kuu-ro ná kuu ɨɨn se
n-dada'u trɨu. Mee-s io xa nakueka-s xa
n-dada'u-s nuu ñu'u-s, ñadu ɨnka ñayiu.
[7] Xa'a kuu xa ja'an-r te kani ini va'a nu nax
kuu xa ja'an-r. Na taxi Taa-ro Ianyuux,
Ia kuu Xto'o-ro xaxtnuni xa kutnuni ini-n
ntdaa xa'a.

[8] Maxku kande ini-n Jesucristu, Ia n-xi'í
te n-nandoto-ia. Da'ya dana David kuu-ia.
Xa'a kuu xa ja'an-r nuu ñayiu. Tnu'u va'a
kuu. [9] Xaxe'e xa ja'an-r xa'a nuu ñayiu,
kida u'u ña'a dava ka ñayiu te kue'e vida
ya'a-r, diko cadena ndijun-r. Ná ndijun se
n-xa'ni ndɨyɨ ndijun-r, ko ñatu ndijun tnu'u
Ianyuux. [10] Juini nda'u ya'a-r, ko kunde ini-r
xa na nanita'u ñayiu n-kaxi Ianyuux xi'in
Cristu Jesús xa ku kuu-i da'ya-ia xi'in xa na
kutuu-i andɨu nuu io mee ni xa vili xndaa te
ya'u nɨkava nɨkuita.

[11] Nux ka xi'í-ro xaxe'e Cristu Jesús kutuu-ro
xi'in-ia.
[12] Nux ka kundee ini-ro hora nda'u ya'a-ro
xaxe'e-ia, taxnuni-ro xi'in-ia.
Nux na ja'an-ro xa ña xini-ro-ia, ja'an-ia xa
ñatu xini ña'a-ia tuku.
[13] Juini ma kukanu ini ka-ro-ia ná n-ja'an-ro,
ko mee-ia kada na'i-ia xa n-ja'an-ia
xa kada-ia,
chi Ianyuux kuu-ia, te xaxe'e xa kuu-ia
Ianyuux ma kuu xa tuku ku ja'an-ia
te tuku ku kada-ia.
Ɨɨn xandaa kuu xa'a.

Ndaku Timoteo xa dakua'a-s ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

[14] Nadaja'an-n se ka dakua'a ñayiu ka
kukanu ini Cristu Jesús dian xa'a. Jan
do'o-n-sɨ, te kunini Ianyuux. Ja'an-n nuu-s
xa maxku jantna'a tnu'u-s hora ñatu ka
kuu ɨnuu-s chi ña tuu nax kine'e-ro nux
daa kida-ro. Xaxe'e tnu'u ka kakune'e-s
hora ka jantna'a tnu'u-s nuu xyuku ñayiu
daka ni'no-s-yɨ, te ma jandixa ka-i Cristu
Jesús. [15] Va'a kada tniu Ianyuux na kua'a
na ja'an-ia xa kendoo va'a tniu-n, te ma
kune ini-n. Ndukundee kada-n tniu-ia. Nux
du'a na kada-n, ndaku-n dakua'a-n ñayiu,
te mee ni xandaa ja'an-n.

[16] Ñadu xa daa cuentu ña ndandɨ'ɨ ka
ndatnu'u dava ñayiu ku jandixa-n chi
ñadu kuenda Ianyuux kuu xijan. Ka dan-
doo ñayiu ijan Ianyuux xi'in ley-ia vaxi.
[17] Xitendodo cuentu ka ja'an-i jua'an ná
xitendodo ndɨ'yɨ. Nuu ñayiu ya'a yɨtna'a
Himeneo xi'in Fileto. [18] Va'a n-ka xo jandixa
nduu se ya'a xa tnu'u Ianyuux kuu ɨɨn
xandaa, ko ñatuka daa ka ja'an-s vitna.
Ka ja'an-s xa xá n-ka nandoto ndɨyɨ n-ka
xi'í. Du'a kuu xa ka daka ni'no-s dava
ñayiu, te ñatuka ka kukanu ini-i Cristu
Jesús. [19] Du'a n-chidotnuni ɨɨn se n-xo
kakune'e Ianyuux: "Xini Ianyuux janda ka
kuu ñayiu ndeka-ia." Dɨuni yodotnuni: "Na
dandoo ntdaa ñayiu ja'an xa kukanu ini-i
Jesucristu xaloko ka kida-i." Ná kuu xa n-xe
kodotnuni nuu ɨɨn yuu nukoo kutu kuu xa
n-chidotnuni-s chi ma naa xijan.

[20] Na ja'an ntuku-r ɨnka tnu'u ya'a. Ñadu
mee ni kɨdɨ oro xi'in kɨdɨ plata io ɨɨn
ve'e ka'nu se kuika chi dɨuni neva'a-s ko'o
yutnu xi'in kɨdɨ ñu'u. Kɨdɨ oro xi'in kɨdɨ
plata tnaa-s xa ya'u xi'in xa ñukax ini,
te ko'o yutnu xi'in kɨdɨ ñu'u tnaa-s xa ña
xiniñu'u ka. [21] Nux ma kada ka-ro kuechi
ku kuu-ro ná ka kuu kɨdɨ xñu'u xa ñukax
ini jan, te kada Ianyuux xa nduu-ro ñayiu
ii. Junukuechi-ro nuu-ia, te idii ni vuelta
kajan-ro anu-ro xa kada-ro mee ni xava'a.
[22] Jun ini-n xa maxku kada-n yɨka kuechi,
vitna kuu-n solteru, chi ɨɨn se kuu solteru,
yo kuu anu-s xa kada-s kuechi ñuñayiu.
Kadayɨka mee-n xa kada-n xava'a na ka
kida ñayiu n-ka ndundoo n-ka ndunini te
ka xijan ta'u-i nuu Ianyuux. Dɨuni ka-
dayɨka xa kukanu ini na'i-n xi'in-i Cristu
Jesús xi'in xa juemani koio-n ñayiu. Na
kutuu vii kutuu va'a koio-n xi'in-i. [23] Maxku
danuu-n cuentu ñatu kuu cuentu ñukax
ini ka kakune'e xa n-ka ya'a xixitna-n ka
ndatnu'u dava ñayiu, chi ñatu ndaa xijan.
Xa na'a-n xa diko ni ka jantna'a tnu'u ñayiu
xaxe'e cuentu ijan. [24] Vivii na ja'an ɨɨn
se xinokuechi nuu Ianyuux nuu ñayiu, te

maxku jantna'a tnu'u-s xi'in-i. Io xa ku kuu
ɨɨn se xinokuechi nuu Ianyuux se va'a kua'a
xa dakua'a-s ñayiu. Dɨuni io xa ku kuu-s ɨɨn
se ñatu yachi ini. 25 Na dakua'a-s ñayiu ka
ja'an xa ñatu ja'an ndaa-s hora dakua'a-s
ɨnka ñayiu chi kudana kada Ianyuux xa
natu ini ñayiu ijan xa daa n-ka ja'an-i, te
jini koio-i ndeda xa kuu xandaa. 26 Natu ini-i
xa n-ka kida-i xa n-juini Kui'na xa kada-i,
te ma kundeka ña'a ka-i. Du'a na kada-s na
kua'a na kada-i xa juini Ianyuux.

3

Janda ku kuu ñayiu na kuyatni xa naa ñuñayiu

1 Kuna'a xa yo nda'u ya'a ñayiu tiempo
na kuyatni xa naa ñuñayiu. 2 Mayo ka
ñayiu kachi nda'u nuu tna'a chi mee nga-i
jun ini-i. Yo vichi kukajan ini koio ñayiu
jan tvini, te ku ja'an i'ni koio-i, te ku
kuu-i ñayiu xe ini. Dɨuni kui'a ja'an koio-i
Ianyuux. Ma jandixa koio-i tadɨ'ɨ-i. Ni ma
ja'an koio-i nuu Ianyuux: "Na kuta'u-da,
Taa-ro", ni ma koo-i xañu'u nuu-ia. 3 Ma
juemani koio-i ɨnka ñayiu, ni familia-i ma
kunda'u ini-i. Jantna'a koio-i, te ma ndu-
mani koio-i. Tekuechi neñuu koio-i ɨnka
ñayiu. Mee ni xaloko kada-i chi ma kundedi
ini-i. Ndunde'e koio-i hora na jan do'o
ña'a ɨnka ñayiu. Jini u'u koio-i ñayiu kada
xava'a. 4 Diko koio-i ñayiu n-ka xo kumani
xi'in-i. Ma yu'u koio-i xa ka'ni koio-i ndɨyɨ
a xa kada-i ɨnka xa kada-i. Xaxe'e xa kutuu
va'a koio-i ku kuu koio-i ñayiu xe ini. Va'a
ka ku kuu anu-i xa kada-i xa juini koio mee-i
dada xa kada-i xa juini Ianyuux. 5 Ja'an
nga-i xa jandixa-i Ianyuux, ko ña ndaa xa
jandixa-i-ia, chi ma naja'an koio-i-ia xa na
kua'a na chindee ña'a-ia. Maxku kandeka
tna'a-n xi'in ñayiu io vitna ka kida na kada
ñayiu ijan. 6 Ka kɨu ñayiu ya'a ve'e ñá lilu,
ñá kue'e xa n-ka kida, xa daja'an ña'a-i xa
kada koio ka-ña xaloko xadu'a, te ka xe-
joon-ña chi ka tna ini-ña xa kada-ña xijan.
7 Ndɨkɨu ndɨñuu ka dakua'a ñá ya'a ɨɨn xa
ka dakua'a-ña, ko ma uun jini-ña ndeda xa
kuu xandaa. 8 Ná n-ka kida se n-xo nani
Janes xi'in se n-xo nani Jambres xa n-ka
ja'an-s nuu ñayiu xa maxku jandixa-i xa
n-ja'an Moisés, daa ka kida ñayiu ya'a vitna
xa ka dada'an-i xa ja'an-ro nuu ñayiu ka
dakua'a-ro ndeda xa kuu xa ndaa. Mee
ni xaloko xadu'a xñu'u anu-i. N-xika yata
Ianyuux nuu-i xaxe'e xa ñatu jandixa-i-ia.
9 Juini ka dada'an-i xa ja'an-ro xijan nuu
ñayiu, ko xee xa ma dada'an ka-i chi jini
ñayiu xa ñayiu lilu ka kuu-i. Ya'a koio-i na
n-ka ya'a nduu se ña n-ka jandixa Moisés.

Ja'an Spalu nuu Timoteo na tniu io xa kada-s

10 Xini va'a-n nax dakua'a-r ñayiu, Timo-
teo. Dɨuni xini-n janda xko kuu-r, te na'a-n
nax n-xo kuu anu-r xa kada-r. Xini-n xa
kukanu ini-r Ianyuux. Xini-n xa ñatu yachi
ini-r, te xemani-r ñayiu. Dɨuni xini-n xa
kunde ini-r hora nda'u ya'a-r. 11 Koto na
n-ka kida u'u ña'a ñayiu ñuu Antioquía,
Iconio, Listra du xaxe'e Cristu Jesús. Nda'u
n-ya'a-r ijan, ko n-kundee ini-r. ¡Naka kue'e
xa n-ka kida ña'a ñayiu! Ko ñatu n-xa'ni
ña'a-i chi n-chindee ña'a Ianyuux, Ia kuu
Xto'o-ro. 12 Ntdaa ñayiu ka kida xa juini
Ianyuux te ka kunduu-i xi'in Cristu Jesús,
yo nde'e nda'u ka ya'a-i. 13 Ñayiu loko, kue'e
ka xa ka kida-i jua'an. Dani ñayiu ka dan-
da'u ɨnka ñayiu, danda'u ka-i-yɨ vaxi. Nani
kuu xa ka danda'u-i ñayiu, dani danda'u
ña'a koio ñayiu. 14 Kajan anu-n xa jandixa
na'i-n xa jandixa-n vaxi. Chinuu na'i xa
n-dakua'a-n chi xa na'a-n jundu n-dakua'a
ña'a. 15 Ndena luchi-n ka'u-n tnu'u Ianyuux
xyodotnuni, te kutnuni ini-n nax kuu xa
yodotnuni. Tnu'u Ianyuux yodotnuni ka-
chitnu'u ña'a nax kada-n xa nanita'u-n. Xa
kada-n xa nanita'u-n kuu xa kukanu ini-n
Cristu Jesús. 16 N-ja'an Ianyuux nax chidot-
nuni dava se ñuñayiu, te n-ka xo chidot-
nuni-s. Ntdaa tnu'u Ianyuux xyodotnuni
n-ka chidotnuni-s. Va'a xa kakune'e-ro
tnu'u Ianyuux n-ka chidotnuni-s nuu ñayiu
dakua'a-ro. Dɨuni va'a xa kakune'e-ro xa'a
hora jan do'o-ro-i. Dani va'a xa kakune'e-ro
tnu'u-ia nuu ñayiu n-kida ɨɨn kuechi chi
natu ini-i. Xaxe'e xijan ka jandixa-ro-ia,
17 te dɨuni xaxe'e xijan ka kida roo xa ka
kuu-ro ñayiu kukanu ini Cristu Jesús xava'a.

4

1-2 Ta'u tniu-r nuu-n xa maxku dakuita-n
xa ja'an-n nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux.
Nani ja'an-n nuu ñayiu ka juini xa kunini
koio-i xa n-ja'an-ia, dani ja'an-n xijan nuu
ñayiu ña ka juini xa kunini koio-i xijan.
Ja'an-n nuu-i nax kuu kuechi ka kida-i. Jan
do'o-n-yɨ xa maxku kada ka-i kuechi, te
dɨuni ja'an-n nuu-i nax kada koio-i. Vivii

dakua'a-n-yɨ; maxku kukiti ini-n nuu-i.
Nini Ianyuux xi'in Cristu Jesús, Ia ndadan-
daa kuechi ntdaa roo, ñayiu io vitna xi'in
kuechi ñayiu xa n-ka xi'í xa xa'a ta'u
tniu-r nuu-n. Kixi Cristu Jesús ɨnka vuelta
ñuñayiu xa taxnuni-ia. 3 Xa'a ja'an-n nuu
ñayiu vitna chi xee kɨu kunini koio ñayiu xa
kuu ini mee-i, te ma kachi ka-i xa kunini-i
xa ja'an-ro. Ɨɨn xandaa kuu xijan. Nanduku
koio-i kue'e maestru kakune'e xa ka tna
ini mee-i, te kada koio-i xa kuu ini mee-i.
4 Ma kachi ka-i xa ja'an-ro nuu-i xa n-ja'an
Ianyuux. Ɨɨn xandaa kuu xijan. Kunini
koio-i cuentu n-ka xani ini mee xixitna-i.

5 Ndo'o, maxku kada-n ɨɨn xa ñatu natau.
Kada nde ini-n hora nda'u ya'a-n. Ja'an nuu
ñayiu nax io xa kada-i xa na nanita'u-i, te
kada-n ntdaa tniu n-taxi Ianyuux.

6 Xa'a ja'an-r nuu-n vitna, te io xa
chinuu va'a-n xa ja'an-r chi vax kuy-
atni xa kuú-r xaxe'e Ianyuux. Doko-r
mee-r nuu-ia. 7 Nda'u n-xo ya'a-r xa
n-kida-r ntdaa tniu n-taxi-ia, ko n-kida
na'i-r. Dani kukanu ini-r Cristu Jesús; ñatu
n-dandoo-r-ia. Kuenda kɨu ɨɨn se n-xe'en
dava, te n-ndaku-s kuu-r xa n-kida-r ntdaa
tniu n-taxi-ia, 8 te taxi Ia kuu Xto'o-ro, Ia
ndadandaa kuechi-ro, ɨɨn xa taxi-ia na xee
kɨu chi kida-r xa juini-ia. Kidandaa-ia hora
ndadandaa-ia kuechi-ro. Ñadu ru'u ni ni'i
xa taxi-ia chi dɨuni ni'i ntdaa ñayiu ka
kuvete xa ndixi-ia.

N-ja'an Spalu xa kada Timoteo xa mani juini-s

9 Kundu ini-n ki kotoni'ni ña'a-n. Maxku
kukuee-n. 10 Ndoñu'u ña'a-r chi n-dandoo
ña'a Demas xaxe'e xa yo n-kukajan ini-s
xa io ñuñayiu, te juan nu'u-s Tesalónica.
Se kuu Crescente juan nu'u Galacia, te
Tito jua'an Dalmacia. 11 Sluka nga tuu
xi'in-r. Kandeka-n Smarku kixi na kua'a na
junukuechi-r nduu-r xi'in-s nuu Ianyuux.
12 Se nani Tíquico, n-natunda'a-r-sɨ juan
naxee Éfeso de. 13 Kane'e-n capa-r
n-dandoo-r Troas ve'e ɨɨn se nani Carpo
kixi xi'in ntaka rollo tutu xi'in rollo ñɨɨ
xyodotnuni tnu'u-r kixi. Mee ni rollo ñɨɨ
kane'e-n kixi nux ma kuu xa kane'e-n ntdaa
rollo jan kixi chi xijan yo ndoñu'u ka-r.

14 Alejandro, se kuu herrero, n-dada'an-s
xa dakua'a-r dava ñayiu. Juña'a Ianyuux
ta'u-s chi kue'e xa n-kida ña'a-s. 15 Koo-n
cuedado nuu-s ná io mee-r cuedado chi
dada'an-s xa dakua'a-ro ñayiu xa n-ja'an
Cristu Jesús. Vichi dada'an-s.

16 Na n-dada'an ni'no-r mee-r nuu jux-
tixia xa ki'na nuu, ni ɨɨn ñayo n-chindee
ña'a. Ntdaa se xinitna'a xi'in-r n-ka dandoo
ña'a. Na taxkanu ini Ianyuux xa daa n-ka
kida ña'a-s. 17 N-ka dandoo ña'a-s, ko ña
n-dandoo ña'a Ianyuux Ia kuu Xto'o-ro.
N-chindee ña'a-ia xa n-kakune'e-r-ia nuu
ñayiu. Ntdaa ñayiu ña ka kuu yatnu'u
Israel n-ka teku xa n-kaku-r nuu nga'a
chi n-chindee ña'a Ianyuux. 18 Mayo ka
kada u'u ña'a chi nakueka ña'a-ia. Kutuu-r
nuu taxnuni-ia. Juan kɨu juan ñuu io xa
ndadaka'nu-ro-ia. Nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ xa
nduka'nu-ia. Amén.

Ndajan tnu'u Spalu ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús xndaxio nuu tuu Timoteo

19 Ndajan tnu'u-r Priscila xi'in Áquila xi'in
familia Onesíforo. 20 Erasto, tuu-s Corinto.
Trófimo, ku'u-s. N-dandoo-r-sɨ Mileto.
21 Kundu ini-n kixi-n na kua'a xa kutuu-n
ya'a dadaa xee-ro yoo vixi. Ndajan tnu'u
ña'a Eubulo xi'in Pudente. Dɨuni ndajan
tnu'u ña'a Lino xi'in Claudia xi'in ntdaa
ka se ka kukanu ini Cristu Jesús. 22 Na
kunduu-n xi'in Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Na chindee chituu ña'a-ia, Timoteo.

Carta n-tunda'a Spalu nuu Tito

Ndajan tnu'u Spalu Tito

1 Ru'u, Spalu, se xinokuechi nuu Ianyuux
tunda'a carta ya'a juan xee nuu-n, Tito.
Dɨuni kuu-r se n-tunda'a ña'a Jesucristu
xa ja'an-r nuu ñayiu n-kaxi Ianyuux xa
n-ja'an-ia xa na kua'a na kukanu ini koio-i
Jesucristu xi'in xa na jini koio-i ndeda xa
kuu xandaa te kada koio-i xava'a. 2 Nux
na jandixa koio-i Jesucristu, kutuu-i nuu
tuu Ianyuux nɨkava nɨkuita na nandoto-i
xa kuú-i. Ndena ta nkavatuu ka ñuñayiu
n-ja'an Ianyuux, Ia ja'an ndaa, xa kutuu
koio-ro xi'in-i nuu tuu-ia nɨkava nɨkuita.
3 Ianyuux, Ia dananita'u ña'a, n-xantuu-ia
kɨu kixe'e ñayiu xa ja'an-i tnu'u ya'a nuu
dava ka ñayiu. Na n-ka kixe'e-i xa ja'an-i
xijan, n-ta'u tniu-ia xa ja'an-r nuu ɨnka
ñayiu xijan tuku. N-kukanu ini ña'a-ia.
4 Kuenda kɨu da'ya-r kuu ña'a, Tito, xaxe'e
xa n-dakua'a ña'a-r, te n-kukanu ini-n Jesu-
cristu.

Tniu kida Tito Creta

Xijan ta'u-r nuu Taa-ro Ianyuux xi'in
nuu Cristu Jesús, Ia dananita'u ña'a, xa na
chindee chituu ña'a-ia nduu-ia. Dɨuni xijan
ta'u-r nuu-ia xa na ku kundaa ku kuvatu
anu-n chi n-natu ini-n xa n-kida-n kuechi.
5 N-dandoo ña'a-r Creta de xaxe'e xa na
kada ndɨ'ɨ-n xa n-kendoo ka xa kada-ro
xi'in xa kaxí-n se taxnuni koio nuu ñayiu
ka kukanu ini Cristu Jesús ntaka ñuu nuu
xndaxio ñayiu ka kukanu ini-ia. Kada nani
n-ja'an-r xa kada-n. 6 Se nduku-n xa tax-
nuni-s nuu ñayiu kukanu ini-ia, na ku kuu-s
se ña tuu na tnu'u io. Maxku ku kuu-s se io
uu ñadɨ'ɨ. Na taxnuni se nduku-n nuu ñayiu
jan nux kukanu ini da'ya-s Cristu Jesús xi'in
nux ñatu kutnu'u xa ka ndandita-s nuu-s
xi'in nux ñayo ja'an xa ñatu ka kunxa'nu-s.
7 Kidayɨka-i xa ku kuu se taxnuni nuu ñayiu
ka kukanu ini-ia ɨɨn se ña tuu na tnu'u io chi
tniu Ianyuux kada-s. Io xa ku kuu-s se ñatu
xe ini, ɨɨn se ñatu yachi kiti ini. Maxku ku
kuu se taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini-ia
ɨɨn se xi'ɨ. Maxku ku kuu-s se ma kachi ini,
se jantna'a, ni maxku ku kuu-sɨ se tnɨɨ tvini
ñayiu. 8 Na ku kuu se nduku-n xa taxnuni-s
nuu ñayiu ka kukanu ini Cristu Jesús ɨɨn
se xitondee ñayiu ka xe'en nukee nuve'e-s,
ɨɨn se ñu ini xa kada-s mee ni xava'a, ɨɨn
se kunxa'nu, ɨɨn seva'a, ɨɨn se kida xa juini
Ianyuux, ɨɨn se ndedi ini hora kuu anu-s
xa kada-s ɨɨn xaloko. 9 Na taxnuni ɨɨn se
nduku-n nux xandaa xakuita jandixa-s xa
ɨɨn xandaa kuu xa n-dakua'a-ro-s xi'in dava
ka ñayiu, te na dakua'a-s ɨnka ñayiu. Na
ja'an-s nuu ñayiu ka jan tnu'u ña'a ndeda
xa ka ja'an-i kuu xa ñatu nakaxtna'a xi'in xa
n-ja'an Cristu Jesús, te na daxino ini-s-yɨ.
10 Du'a na kada-s chi yo xndaxio ñayiu ka
kuxe ini nuu dava se ka taxnuni nuu ñayiu
ka kukanu ini Cristu Jesús. Te ka danda'u-i
ñayiu ka dakua'a-i chi mee ni tnu'u vete
ka ja'an-i nuu-i. Ñatu ka dakua'a-i-yɨ ɨɨn
xa ñukax ini. Kue'e ñayiu ka kuu yatnu'u
Israel du'a ka kida. 11 Maxku juejoon koio se
ka taxnuni nuu ñayiu ka kukanu ini Cristu
Jesús xa daa kada ñayiu ijan chi daka ni'no-i
ñayiu ka dakua'a-ro. Nɨkee nɨve'e ñayiu
daka ni'no-i. Ñatu ka dakua'a-i ñayiu xa
dakua'a-ro-i chi tuku xa ka dakua'a-i-yɨ.
Xa na ni'i-i tvini ka dakua'a-i-yɨ. Du'u-i
ñayiu xa du'a kida-i. 12 Mee ɨɨn se Creta
n-xo dakua'a ñayiu n-jan tnu'u ñayiu ñuu-s.
Du'a n-ja'an-s: "Yo unu vete ñayiu Creta.
Yo unu loko-i. Nde'e ka xaxi-i. Te unu
kudi-i."
13 Te ndaa n-ja'an-s. Kanandee-n ñayiu
tuku dakua'a ɨnka ñayiu jan te juña'a-n
nuu-i xa na jandixa-i xa dakua'a-ro ñayiu
vaxi. Ɨɨn xandaa kuu xijan. 14 Maxku
chinuu-n cuentu n-ka xani ini mee xixitna
ñayiu Israel, ni xa ka ta'u tniu ñayiu ñatu
ka jandixa xa n-ja'an Jesús. Ɨɨn xa ndaa
n-ja'an Jesús. 15 Ñayiu va'a, mee ni xava'a
ñu ini-i xa kada-i, te ma kani ini loko-i, ni
ma nduu-i ñayiu loko. Ñayiu ñu'u xaloko
anu, mee ni xaloko ka xani ini-i, te ma kada
xaloko ka xani ini-i jan xa nduu-i ñayiu
va'a. Ñatu ka jandixa-i Cristu Jesús. Mee
ni xane xayichi ka xani ini-i, te ña tuu
nax kuu anu-i. 16 Ka ja'an-i xa kunduu-i
xi'in Ianyuux, ko xaxe'e xa ka kida-i xaloko
xadu'a, ña ndaa xa kunduu-i xi'in-ia. Kue'e
xane xayichi ka kida-i. Ɨɨn xa januu kuu.
Ka kuxe ini-i nuu Ianyuux. Ñatu ndaku-i xa
kada-i ɨɨn xava'a. Daa juña'a-n ñayiu.

2

Janda dakua'a Tito ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

1 Ko ndo'o, Tito, na nakaxtna'a xa
dakua'a-n ñayiu dian xi'in xa dakua'a
mee-r ñayiu vaxi. Ɨɨn xandaa kuu. 2 Juña'a-n
nuu sexa'nu xa maxku ko'o-s xa nde
xini-s, te na kada-s xava'a na kua'a na koo
ñayiu xañu'u nuu-s, te na ku kunxa'nu-s.
Juña'a-n nuu-s xa na jandixa koio-s xa
dakua'a-ro ñayiu vaxi. Ɨɨn xandaa kuu
xijan. Juña'a-n nuu-s xa na juemani-s
ñayiu. Dɨuni juña'a-n nuu-s xa na kukanu
ini ka-s Ianyuux. 3 Dɨuni juña'a-n nuu
ñaxa'nu xa na kada-ña xava'a te na ku kuu
ñukax ini-ña. Maxku jan tnu'u-ña ñayiu,
ni maxku ko'o-ña xa nde xini-ña. Juña'a-n
nuu-ña xa na kada koio-ña xava'a na kua'a
na kada koio dava ka ñayiu xava'a tuku.
4 Na juña'a-ña nuu ñá ka kukuechi xa na
juemani-ña yɨɨ-ña xi'in da'ya-ña. 5 Dɨuni
na juña'a-ña nuu ñá ka kukuechi ya xa
na ku kunxa'nu-ña te maxku chitna'a-ña
xi'in ɨnka seyɨɨ. Na juña'a-ña nuu-ña xa
na kada-ña tniu io nukee nuve'e-ña te na
jueyu'u juendetu-ña nuu yɨɨ-ña na kua'a
maxku kui'a ja'an ñayiu Ianyuux. 6 Dɨuni
juña'a-n nuu se ka kukuechi xa na ku
kunxa'nu-s.
7 Te ndo'o, Tito, kada xava'a na kua'a
na kada koio dava ka ñayiu xava'a tuku.
Nux dani na kada-n xava'a, koo-i xañu'u
nuu-n. Hora na dakua'a-n ñayiu, ja'an
ndaa-n nuu-i; ñadu xa tuku xa ku ja'an-n.
8 Ja'an-n mee ni xandaa nuu-i na kua'a
maxku kine tnu'u ña'a ñayiu dakua'a-n
xi'in xa na kujanuu ñayiu ka dada'an xa
dakua'a-n-yɨ, te ma jan tnu'u ña'a ka-i roo,
chi ñavada kine'e ka-i cuentu.
9 Juña'a-n nuu ñayiu ka kidatniu du'a nuu
xto'o-i xa na jueyu'u na juendetu koio-i
nuu-s te na kada koio-i xa juini-s xa na
tna ini ña'a-s. Maxku dadavatna'a-i xi'in-s.
10 Juña'a-n nuu-i xa maxku du'u-i xaxii
xto'o-i. Na kava nxa'nu mudu-i na kua'a na
kukanu ini ña'a xto'o-i. Nux na kava nx-
a'nu mudu-i, jini xto'o-i xa ka kukanu ini-i
Cristu Jesús xi'in xa ka ka'u-i tnu'u Ianyuux
yodotnuni, te najuentnu'u-s Ianyuux, Ia
dananita'u ña'a. Ntdaa xijan juña'a-n nuu
ñayiu dian.
11 N-ka teku-ro xi'in dava ka ñayiu xa
n-ja'an Ianyuux nax io xa kada koio ñayiu
ñuñayiu xa na nanita'u koio-ro xi'in-i.
12 Dɨuni n-ka teku-ro xi'in-i xa io xa dan-
doo-ro xi'in-i xaloko xadu'a ka kida-ro xi'in
xa maxku kani ini ka-ro xi'in-i xa kada-ro
xi'in-i xane xayichi. Dɨuni n-ka teku-ro xa
io xa ku kunxa'nu koio-ro xi'in xa io xa
jandixa koio-ro xa ta'u tniu Ianyuux xi'in
xa io xa kada koio-ro xi'in-i xa juini-ia.
Roo, ñayiu n-ka kukanu ini Cristu Jesús, Ia
dananita'u ña'a n-ka kida-ro xaloko xadu'a
ná ka kida ñayiu ñatu ka kukanu ini-ia.
13 Na kada koio-ro xi'in ntdaa ñayiu n-ka
kukanu ini Cristu Jesús xa ta'u tniu Ianyuux
nɨni xndetu-ro xa ndixi Cristu Jesús, Ia
n-kida xa nanita'u-ro, Ia kandeka ña'a nu'u
andɨu. Kɨu ijan kixi Ianyuux, te jini ñayiu xa
nduka'nu-ia. Xndetu-ro xa na xee kɨu ijan,
te yo ka kudɨ ini-ro. 14 N-xi'í Cristu Jesús
xa n-chiya'u-ia ntdaa kuechi-ro te ñatuka
xndido xtau-ro kuechi-ro; kuenda kɨu ña
tuu na kuechi n-ka kida-ro. N-kida-ia xa
n-ka nduu-ro da'ya-ia, te yo ka kuu anu-ro
xa kada-ro xa ta'u tniu-ia vitna. 15 Ntdaa
xa n-kakune'e-r ya, juña'a-n nuu ñayiu xa
na kada koio-i. Te nux ndeda-i ña juini
kada xa kakune'e-r, kanandee-n-yɨ. Nux na
kuekundee ña'a ñayiu kanandee-n-yɨ tuku;
maxku juejoon-n xa kuekundee ña'a-i.

3

Nax io xa kada koio ñayiu ka kukanu ini Jesucristu

1 Dɨuni juña'a-n nuu ñayiu de xa na
jueyu'u na juendetu-i nuu juxtixia ñuu-i
xi'in nuu dava ka se ka taxnuni nuu-i.
Na jandixa koio-i-sɨ. Na koo anu-i xa
kada-i xava'a. 2 Dɨuni juña'a-n nuu-i xa
maxku kui'a ja'an-i ɨnka ñayiu, ni maxku
jan kui'a-i-yɨ. Maxku jantna'a koio-i. Na
kutuu mani-i xi'in dava ka ñayiu du. Nda'u
kee na kutuu koio-i na kua'a na kunde'a
dava ka ñayiu. 3 Na ta kukanu ini koio
ka-ro Jesucristu, n-ka xo kuloko n-ka xo
kudu'a ni-ro, te ñatu n-ka xo jandixa-ro ley
Ianyuux chi tuku n-ka dakua'a ña'a ñayiu.
Ntdantu'u xaloko xadu'a n-kuu anu-ro xa
kada-ro n-ka kida-ro, ñatu n-ka xo ndedi
ini-ro. N-xo xia'an-ro justu anu-ro. Mee
ni xane xayichi n-ñu'u anu-ro. N-ka xo
kukuedi ini-ro hora n-ka xo teku-ro xa xe
kotuu va'a ɨnka ñayiu jua'an. Dɨuni n-xo
xini u'u-ro dava ka ñayiu, te n-xo xini u'u
tna'a-ro xi'in ñayiu ka xinitna'a xi'in-ro.
4 Daa n-ka xo kida-ro, ko n-ka teku-ro nax
n-kida Ianyuux, Ia dananita'u ña'a xa nani-
ta'u-ro xi'in nax io xa kada-ro na kua'a
daa dananita'u ña'a-ia. Dɨuni n-ka teku-ro
xa xemani ña'a-ia. 5 Ñadu xaxe'e xa n-ka

kida-ro ɨɨn xava'a dananita'u ña'a-ia chi
dananita'u ña'a-ia xaxe'e xa n-kunda'u ini
ña'a-ia. N-kida Espíritu-ia xa n-ka nduu-ro
ɨnka ñayiu; ñatuka ka kuu-ro ná n-ka xo
kuu-ro. 6 N-kida Ianyuux xa n-kee ña'a
Espíritu-ia xaxe'e xa n-chiya'u Jesucristu
kuechi-ro. Yo kidatniu Espíritu-ia anu-ro.
7 N-kida-ia xa ñatuka xndido xtau-ro kuechi
n-ka kida-ro xaxe'e xa n-kunda'u ini ña'a-ia
xi'in xaxe'e xa xemani ña'a-ia. Te xñu
ini-ro xa ni'i-ro ta'u-ro. Ta'u-ro kuu xa
kutuu-ro nuu tuu Ianyuux nɨkava nɨkuita.
8 Ɨɨn xandaa kuu xa kakune'e-r, ñadu ɨɨn
xavete. Ta'u tniu-r nuu-n xa dakua'a-n
ñayiu xa kakune'e-r ya na kua'a daa na kada
ñayiu ka kukanu ini Ianyuux xava'a. Daa
na jun ini koio-i. Nux na jandixa koio-i xa
kakune'e-r ya, kue'e xava'a kuu-i ntdaa-i.
9 Maxku danuu-n cuentu ña ndandɨ'ɨ. Ni
maxku yo nduku tnu'u-n jundu n-ka xo
kuu tadɨ'ɨ xixitna ñayiu dian, ni maxku
yo nduku tnu'u-n nuu ndexu vaxi koio-i.
Ni maxku jantna'a tnu'u-n xi'in dava ka
ñayiu xaxe'e ley n-chidotnuni Moisés chi
ña tuu nax kine'e-n. 10 Se na kada xa
ka'nde tna'a ñayiu ka kukanu ini Jesucristu,
kanandee-n-sɨ uu a uni vuelta. Te nux ña
n-jandixa ña'a-s maxku kandeka tna'a ka-n
xi'in-s. Kuijun-n-sɨ 11 chi kuna'a-n xa se daa
kida, seloko kuu-s; mee ni xaloko xani ini-s.
Dakuita-s mee-s chi kue'e xa kida-s.

N-ja'an Spalu xa kada Tito xamani juini-s

12 Ñu ini-r xa tunda'a-r Artemas o Tíquico
xee Creta de. Kɨu na xino ndeda ɨɨn-s,
xee-n Nicópolis. Ijan nanitna'a-ro chi ñu
ini-r xa ijan kutuu-r yoo vixi. Kundu ini-n
kixi-n. 13 Juña'a-n ntdaa xa ka ndoñu'u se
kuu abogado nani Zenas xi'in Apolo hora na
njunu ichi-s na kua'a maxku ña'a ndoñu'u
xa ndoñu'u koio-s ichi jɨ'ɨn-s. Juña'a nden-
daa xe kandita-n. 14 Na kada koio ñayiu ka
kukanu ini xi'in-ro Jesucristu xava'a. Na
juña'a-i xa ka ndoñu'u ɨnka ñayiu kukanu
ini-ia. Na dakua'a-i chindee tna'a-i. 15 Ntdaa
se xtuu xi'in-r ya'a ka ndajan tnu'u ña'a,
Tito. Juña'a nuu ntdaa ñayiu xemani ña'a
xndaxio dian xa yo ndajan tnu'u-r-yɨ. Na
chindee chituu ña'a Ianyuux ntdaa-n.

Carta n-tunda'a Spalu nuu Filemón

Ndajan tnu'u Spalu Filemón

1 Daña Spalu, se yɨndi'u xaxe'e Cristu
Jesús, tunda'a-da xi'in ñani-ro Timoteo
carta ya'a juan xee nuu ndixi, Filemón.
Mani ka juini ña'a-da. Ntdaa-ro ka kida
tniu Ianyuux. 2 Dɨuni tunda'a-da carta ya'a
juan xee nuu ñayiu ka kukanu ini Cristu
ka nataka kutu ve'e-n xi'in nuu Arquipo,
se xinokuechi nuu Cristu na xinokuechi ɨɨn
soldado nuu se taxnuni nuu-s xi'in nuu
ku'a-ro Apia, ñá kukanu ini Cristu xi'in-ro
tuku. 3 Xijan ta'u-da xa na chindee chi-
tuu ña'a Taa-ro Ianyuux xi'in Jesucristu, Ia
taxnuni nuu-ro. Xijan ta'u-da nuu-ia xa
na kada-ia xa na ku kundaa ku kuvatu anu
koio-n chi n-ka natu ini-n xa n-ka kida-n
kuechi.

Kukanu ini Filemón Jesús, te xemani-s-ia

4 Ntna'a naja'an ña'a-da hora xijan
ta'u-da nuu Ianyuux, xia'an-da xa
n-kuta'u-da nuu-ia. 5 Xko xia'an-da xa
n-kuta'u-da nuu-ia chi xko teku-da xa
xemani-n Jesús, Ia taxnuni nuu-ro xi'in
nuu ñayiu ka kukanu ini-ia. Dɨuni xko
xia'an-da xa n-kuta'u-da nuu-ia xaxe'e
xa dani kukanu ini-n-ia xi'in xaxe'e xa
jandixa-n xa xandaa xakuiti ka kukanu ini
ñayiu dian Jesús. 6 Dɨuni xijan ta'u-da xa
hora na ja'an-n nuu ñayiu xa kukanu ini-n
Jesucristu xi'in xa n-ja'an-ia, na ja'an-n
nuu-i xa yo kue'e xa kine'e koio-ro xaxe'e
xa kunduu-ro xi'in-ia. 7 Yo vichi kudɨ ini-da
te kuka'nu anu-da xaxe'e xa xemani-n
ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu
ii, te dɨuni kida-n xa ka kuka'nu anu-i, Ñani.

Kakune'e Spalu Onésimo

8 Xaxe'e xijan xi'in xaxe'e xa n-tunda'a
ña'a Cristu, kuyɨɨ-da xa kidajuexa ña'a-da
xa kada-n ɨɨn xa io xa kada-n, ko ñatu
kuu ini-da xa kadajuexa-da xa kada-n xa
io xa kada-n 9-10 xaxe'e xa xemani ña'a-da.
Kakune'e-da Onésimo, se kuu kuenda kɨu
da'ya-da xaxe'e xa ñatu ka kuu-s ná n-xo
kuu-s xaxe'e xa n-xian tnu'u-da-s nax io
xa kada-s xa nanita'u-s. Nuu yɨndi'u-da
ya n-ja'an-da xa'a nuu-s. Daña, kuu-da
nda'a xe'e Cristu Jesús, te yɨndi'u-da xax-
e'e-ia. 11 Ñatuka kidatniu Onésimo nuu-n
vitna, ko kine'e-n ɨɨn xa kine'e-n xaxe'e
xa kada-s ɨɨn xa kada-s na naxee-s dian.
Dani daña, chindee ña'a-s. 12 Kuko'yo ini-da
xa juan naxee-s nuu-n chi yo xemani-da-s.
13 N-juini-da xa kutuu ka-da xi'in-s, xa
junukuechi ka-s nuu-da nɨni kɨndi'u ka-da,
xaxe'e xa ña yoo ndixi xa junukuechi-n
nuu-da. Yɨndi'u-da xaxe'e xa n-ja'an-da
nuu ñayiu nax io xa kada-i xa nanita'u-i.
14 Xaxe'e xa ñatu n-ja'an-n xa nu kutuu
ka-da xi'in-s a ña'a, xijan kuu xa natun-
da'a-da-s juan naxee. Nux na kachi-n xa
na kutuu ka-da xi'in-s, kutuu ka-da xi'in-s,
te nux ña'a ma taxnuni-da nuu-n. 15 Vaa
xa na kutuu-n xi'in-s nɨkava nɨkuita andɨu,
n-kee-s ve'e-n ɨɨn tiempo. 16 Nakueka-n-sɨ,
ko ñadu xa ku kadatniu du'a ka-s nuu-n.
Ku kuva'a anu-n nuu-s chi ndandɨ'ɨ-s vitna
xaxe'e xa dɨuni kukanu ini-s Cristu. Yo xe-
mani-da-s, ko io xa juemani ka-n-sɨ xaxe'e
xa n-kidatniu-s nuu-n xi'in xaxe'e xa ka
kunduu-n xi'in-s xi'in Cristu.
17 Nani kuva'a anu-n nuu-da xaxe'e xa
kukanu ini-ro Cristu, dani io xa ku ku-
va'a anu-n nuu-s. 18 Nux nax n-kida ña'a-s
a nux tau-s nuu-n, ndajan ya'u ña'a-n
mee-da. 19 Xi'in nda'a mee daña Spalu, chi-
dotnuni-da nuu tutu ya'a xa nachiya'u-da
xa tau-s. Tau-n nuu-da chi kutuu-n
andɨu xaxe'e xa n-kachitnu'u ña'a-da nax
kada-n xa nanita'u-n, ko naa xa ja'an-da
xa chiya'u ña'a-n, du'a kakune'e mee-da xa
nachiya'u-da xa tau-s nuu-n. 20 Kada tna'a-n
xa juini-da chi ka kunduu-ro xi'in Cristu,
Ia taxnuni nuu-ro, na kua'a na kuka'nu
anu-da, Ñani.

*Ka ndajan tnu'u se xy*ɨndi'u ka'nu xi'in Spalu Filemón

21 Kukanu ini-da xa jandixa ña'a-n.
Kukanu ini-da xa ñadu xijan ni kada-n
chi kue'e ka xa kada-n. 22 Ɨnka ntuku xa
juini-da. Juini-da xa kada tu'a-n ɨɨn nuu
kutuu-da chi ñu ini-da xa xee-da dian. Ñu
ini-da xa xee-da chi ka xijan ta'u-n nuu
Ianyuux xa na xee-da.
23 Ndajan tnu'u ña'a Epafras. Yɨndi'u-da
xi'in-s xaxe'e Cristu Jesús. 24 Dɨuni nda-
jan tnu'u ña'a Smarku, Aristarco, Demas,
Sluka du. Ka kida-da xi'in-s tniu Ianyuux.
25 Na chindee chituu ña'a Jesucristu, Ia kuu
Xto'o-ro, ɨɨn ɨɨn-n.

Carta n-kua'a nuu ñayiu Israel

Xi'in Da'ya Yɨɨ-ia, n-ja'an Ianyuux nuu-ro

1 Xá n-kuu kue'e kuia n-ja'an Ianyuux
nuu taxa'nu tnetnu-ro. Kue'e vuelta
n-tunda'a-ia se ka ja'an tnu'u-ia nuu ñayiu
jan, te ɨɨn ɨɨn vuelta, n-ka teku ñayiu jan
ita'u ita'u tnu'u Ianyuux. 2 Ko vitna, kɨu vax
ndɨ'ɨ ntdaa xa io, n-tunda'a Ianyuux Da'ya
Yɨɨ-ia n-kixee ñuñayiu, xa ja'an Ianyuux
nuu-ro. Xi'in Da'ya Yɨɨ-ia n-kidava'a
Ianyuux ntdaa xa io. Te n-kida Ianyuux
xa ntdaa xa io, kuu kuenda Da'ya Yɨɨ-ia.
3 Dande'a ña'a Da'ya Yɨɨ Ianyuux, xa Ia
kunxa'nu ka, Ia taxnuni nuu ntdaa xa
io, kuu Ianyuux. Na jini-ro Da'ya Yɨɨ
Ianyuux, jini-ro Ianyuux, chi nani kuu
Ianyuux, dani kuu Da'ya Yɨɨ-ia. Ndeka
va'a Da'ya Yɨɨ Ianyuux ntdaa xa io, xi'in
tnu'u-ia taxnuni-ia nuu ntdaa xa io. Na
n-xi'í-ia, n-chiya'u-ia kuechi-ro, n-kida-ia
xa n-ndundoo-ro. Te dada n-nukoo-ia
nda'a kua'a Ianyuux, te ijan taxnuni-ia nuu
taxnuni Ianyuux andɨu.

Kunxa'nu ka Da'ya Yɨɨ Ianyuux dada ángel

4 Kunxa'nu ka Da'ya Yɨɨ Ianyuux dada
dava'a nga ángel. Chi danani Ianyuux Da'ya
Yɨɨ-ia, Da'ya Mani-ia. Ko danani Ianyuux
ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia. 5 Chi nuncas
ña n-ja'an Ianyuux nuu ia ka xinokuechi
nuu-ia, xa n-ja'an-ia nuu Da'ya Yɨɨ-ia:
Da'ya-r kuu-n;
vitna n-kuda'ya ña'a-r.
Te na n-kakune'e Ianyuux ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu-ia, nuncas ña n-ja'an-ia:
Ku kuu-r Taa-ia,
te ku kuu mee-ia Da'ya Yɨɨ-r.
6 Na n-kida Ianyuux xa n-kixee Da'ya Yɨɨ-ia
ñuñayiu, n-ja'an-ia nuu-ia:
Na ndadaka'nu ña'a koio ntdaa ia ka xi-
nokuechi nuu-r.
7 Na n-kakune'e Ianyuux ángel, n-ja'an-ia:
Kida-ia xa ka kuu ia ka xinokuechi nuu-ia
ná kuu tachi kane,
kida-ia xa ka kuu-ia ná ka kuu yañu'u.
8 Ko na n-kakune'e Ianyuux Da'ya Yɨɨ-ia,
n-ja'an-ia:
Ianyuux kuu-n.
Taxnuni-n kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
Taxnuni-n, te ndadandaa-n ntdaa xa io.
9 Va'a xemani-n ntdaa xa kuu xava'a,
u'u juini-n ntdaa xa kuu xa u'u.
Xijan kuu xa xá n-kida Ianyuux xa kunuu
mee-n nuu ntdaa se kutna'a xi'in-n.
Ná ka xodo ñayiu aciti dɨkɨ se kunxa'nu ka,
da n-xodo Ianyuux aciti dɨkɨ mee-n,
xa kuvete-n xa kuvete ka-n.
Kuu Ianyuux xia'an-ia nuu Da'ya Yɨɨ-ia.
10 Dɨuni n-ja'an Ianyuux nuu Da'ya Yɨɨ-ia:
Ki'na nuu, antecas xa kua'a ntdaa xa io,
n-kidava'a mee-n ñuñayiu ya'a.
Te xi'in nda'a mee-n, n-kidava'a-n andɨu.
11 Jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io andɨu,
ko kutuu na'i ka mee-n kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
Ná kutu'u ɨɨn da'ma,
da kutu'u ntdaa xa io andɨu.
12 Ná xajan tnatnu ɨɨn seyɨɨ doo-s,
du'a ndajan tnatnu mee-n ntdaa xa io.
Ná nadama ɨɨn ñayiu da'ma-i,
da nadama mee-n ñuñayiu xi'in andɨu.
Ko mee-n, ku kuu-n ná kuu-n vitna,
te nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ kuia kutuu-n.
13 Nuncas ña n-ja'an Ianyuux nuu ángel,
ia ka xinokuechi nuu-ia, ná n-ja'an-ia nuu
Da'ya Yɨɨ-ia:
Nkoo-n nda'a kua'a-r,
nde kada-r xa jueñi ni'na-n ntdaa xa jant-
na'a xi'in-n.
14 Chi ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux
ka kuu-ia. Tunda'a Ianyuux ia ka xi-
nokuechi nuu-ia kixi, xa chindee koio-ia
ñayiu dakaku ña'a Ianyuux, xa kutuu va'a
koio-i xi'in Ianyuux andɨu.

2

Maxku kande ini-ro tnu'u-ia

1 Xijan kuu xa, io xa chinuu va'a-ro tnu'u
n-teku-ro. Io xa jandixa-ro tnu'u Ianyuux,
xa maxku kande ini-ro tnu'u-ia. 2 Xá n-kuu
kuia, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux n-ka
xia'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Te tnu'u
ndaa kuu. N-ndadandaa Ianyuux ntdaa
ñayiu ña n-ka jandixa tnu'u jan, n-kida
u'u-ia ntdaa ñayiu n-ka kida xa u'u. 3 Ɨɨn
xava'a xava'a kuu xa dakaku ña'a Ianyuux
mee-ro. Ko nux ñatu chinuu-ro tnu'u-ia, te,
¿janda dakaku ña'a-ia? Ki'na nuu, Xto'o-ro
Jesucristu n-ja'an xa dakaku Ianyuux ñayiu
ka jandixa-ia. Te dada, se n-ka teku tnu'u-ia
n-ka kachitnuña'a tnu'u jan. 4 N-ja'an ndaa

Ianyuux xaxe'e tnu'u jan, na n-kida-ia mila-
gru, xa ka'nu, xa va'a xaxe'e-ro. Te n-ja'an
ndaa Ianyuux xaxe'e tnu'u jan, na n-tax nga
Espíritu Ii ntdaa xa ndoñu'u-ro xa kada-ro
xa juini Ianyuux. ɨɨn ɨɨn-ro, n-taxi-ia xa
juini Ianyuux xa tnɨɨ-ro.

Ná kuu mee-ro n-nduu Jesucristu

5 Kakune'e-ro ñuñayiu ta koo ka. Ña
n-kida Ianyuux xa taxnuni koio ángel, ia
ka xinokuechi nuu-ia, nuu ñuñayiu jan.
6 N-ja'an ndaa ɨɨn seyɨɨ tnu'u Ianyuux:
Taa-ro Ianyuux, ¿jundu kuu seyɨɨ, xa xani
ini mee-n xaxe'e-s?
¿Jundu kuu da'ya-s, xa ndu ini-n xaxe'e-s?
7 Xaku ni kɨu n-kida-n xa kunxa'nu ka ángel,
ia ka xinokuechi nuu-n, dada mee-s.
Ko n-kida-n xa kuu-s se kunxa'nu ka,
n-kida-n xa tnɨɨ-s ntdaa xañu'u.
N-kida-n xa taxnuni-s nuu ntdaa xa
n-kidava'a-n.
8 N-kida-n xa jandixa ña'a ntdaa xa io mee-s.
Na n-kida-n xa taxnuni-s nuu ntdaa, ña
n-kendoo ni ɨɨn xa ña n-jandixa ña'a. Ntdaa
kuu kuenda mee-s. Ko vitna, ta kunde'a
ka-ro xa taxnuni-s nuu ntdaa xa io. 9 Ko
nde'a-ro Jesús. N-kida Ianyuux xa xaku
ni kɨu n-ka kunxa'nu ka ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux, dada Jesús. Xaxe'e
xa xemani Ianyuux ñayiu ñuñayiu, n-xi'í
Jesús xaxe'e ntdaa ñayiu. Xaxe'e xa n-xi'í
Jesús, te n-kida Ianyuux xa taxnuni-ia nuu
ntdaa xa io. Ia kunxa'nu ka kuu-ia, io-ro
xañu'u nuu-ia.
10 Te vatuka xa du'a n-kida Ianyuux.
N-kidava'a Ianyuux ntdaa xa io. Ntdaa
xa io kuu kuenda mee-ia. N-juini-ia xa
kutuu koio kue'e ñayiu xi'in-ia kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Xijan kuu xa n-xio xa kue'e vida
ya'a Jesucristu, xa kada-ia ntdaa ná io ná
jua'an xa dakaku-ia ñayiu jan. Te du'a
n-kida-ia. 11 N-kida-ia xa ku kuu koio ñayiu
jan da'ya Ianyuux, ná kuu mee-ia da'ya
Ianyuux. N-kida dɨɨn-ia ñayiu jan, xa kada
koio-i xa juini Ianyuux, te xijan kuu xa
ñatu kujanuu-ia xa danani-ia-i ñani-ia xi'in
ku'a-ia. 12 Ja'an-ia:
Ja'an ndaa-r xaxe'e mee-n nuu ñani-r
ku'a-r.
Na nataka koio-i, te me'ñu ntdaa-i, kata-r
alabanza nuu-n.
13 Ja'an-ia:
Koo-r confianza nuu Ianyuux.
Ja'an-ia:
Ya'a tuu-r, xi'in da'ya Ianyuux n-taxi-ia.
14 Ná kuu da'ya ñayiu ɨɨn keve'e, xa io
kuñu-i io nɨñɨ-i, da n-xio kuñu nɨñɨ Jesús.
Ná kuu mee-ro, n-nduu mee-ia. Na n-xi'í
Jesús, n-danaa-ia kui'na, xi'in xa taxnuni
kui'na nuu ñayiu. Chi, xi'in xa n-kida kui'na
xa kuú koio ntdaa ñayiu, n-taxnuni-i nuu
ntdaa ñayiu. 15 Ko n-dakaku Jesús ñayiu,
xa maxku yu'u koio ka-i. Ntdaa kuia ka
xika ñayiu, ka yu'u-i xa kuú-i. Te du'a,
ná kuu se kidatniu du'a nuu ɨnka ñayiu,
ka kuu-i. Ko vitna, ña ndoñu'u xa yu'u
koio ka-i. 16 Xandaa kuu xa ña n-kixee
Jesús ñuñayiu xa dakaku Jesús ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux. N-kixee Jesús
xa dakaku-ia ñayiu ka kuu da'ya dana tax-
a'nu tnetnu-ro Abraham. 17 Xijan kuu xa,
n-ndoñu'u-ia xa nduu-ia ná ka kuu da'ya
Abraham, xa ku kuu-ia ñani-s. Ntdaa xa
kuu mee-ro, n-nduu mee-ia, xa ku kuu-ia
dutu va'a xaxe'e-ro nuu Ianyuux. Dutu tax-
nuni ka kuu-ia. Kundau ini ña'a-ia mee-ro,
te kida-ia ntdaa xa juini Ianyuux. N-xi'í-ia
xaxe'e ñayiu, xa chiya'u-ia kuechi-i. 18 Kue'e
vida n-ya'a Jesús, na n-juini kui'na xa kada-
juexa-i-ia xa kada-ia kuechi. Xijan kuu
xa, kua'a-ia xa chindee-ia ñayiu, hora juini
kui'na xa kadajuexa-i ñayiu xa kada koio-i
kuechi.

3

Kunxa'nu ka Jesús dada Moisés

1 Xijan kuu xa kani ini koio-n Jesucristu.
Ñani-da ku'a-da, n-kida dɨɨn ña'a Ianyuux
mee-ro, n-ja'an ña'a-ia xa ku kuu-ro ñayiu
ka kunduu xi'in mee-ia. Ia n-tunda'a ña'a
Ianyuux kuu Jesús. Dutu taxnuni ka nuu
Ianyuux jandixa-ro kuu-ia. 2 N-tunda'a
Ianyuux Jesús, te n-daxinokava Jesús ntdaa
tniu n-xia'an Ianyuux. Dani, n-daxinokava
Moisés ntdaa tniu n-kida-s xaxe'e ñayiu
n-ka jandixa Ianyuux. 3 Te kutnuni ini-ro
xa io xa koo-ro kue'e ka xañu'u nuu Jesús
dada Moisés, nani io-ro kue'e ka xañu'u nuu
se n-kidava'a ve'e dada ve'e n-kua'a. 4 Chi
dava'a nga ve'e io, n-kidava'a ɨɨn ñayiu ve'e
jan. Ko Ianyuux n-kidava'a ntdaa xa io.
5 Xandaa kuu xa n-daxinokava Moisés nt-
daa tniu n-kida-s xaxe'e ñayiu n-ka jandixa
Ianyuux. Se xinokuechi nuu Ianyuux n-kuu
Moisés. N-ja'an ndaa-s xaxe'e ntdaa xa
ja'an Ianyuux nunuu ka. 6 Ko Cristu kuu
Da'ya Yɨɨ Ianyuux, te taxnuni-ia nuu ñayiu
ka jandixa Ianyuux. Te mee-ro kuu ñayiu

ka kunduu xi'in Ianyuux, nux kundee ini-ro
xa maxku yu'u-ro, te kuvete-ro xaxe'e xa
na'a-ro xa ndixi-ia.

Ndetatu-ro xi'in Ianyuux

7 Xijan kuu xa ja'an Espíritu Ii:
Vitna, nux ka teku-n xa ja'an Ianyuux,
8 maxku kuxee ini koio mee-n,
ná n-ka kuxee ini taxa'nu tnetnu-n.
Ña n-ka jandixa-i Ianyuux.
Na n-ka xikonuu ñayiu jan nuu ñayo ñayiu io,
n-ka kida-i xa yo n-kiti ini-r nuu-i.
9 N-ka xitotnuni ña'a taxa'nu tnetnu-n.
N-ka juini ñayiu jan kue'e ka seña.
Uu diko kuia n-ka xini-i seña na'nu n-kida-r xaxe'e-i,
te dani ta koo koio ka-i confianza nuu-r.
10 Xijan kuu xa n-kiti ini-r nuu ñayiu jan,
te n-ja'an-r:
"Kɨu xi'in kɨu ka dandoo ña'a-i,
ñatu ka jandixa ña'a-i.
Ña ka juini-i xa kunduu koio-i xi'in-r."
11 Xijan kuu xa, loko n-kiti ini-r nuu ñayiu jan,
te xi'in tnu'u kiti ini n-ja'an-r:
"Maxkɨu maxñuu kɨu koio ñayiu jan nuu tuu mee-r xa ndetatu koio-i xi'in-r."
Kuu Ianyuux xia'an-ia nuu ñayiu jan.
12 Ñani-da ku'a-da, koo koio-n cuedado,
xa maxku dandoo koio-n, ni ɨɨn-n, Ianyuux
Ndito. Maxku kada koio-n xa u'u, jandixa
na'i koio ka-n Ianyuux. 13 Kɨu xi'in kɨu, nɨni
kua'a-n xa kunini ka-n xa ja'an Ianyuux,
juña tna'a koio ka-n tnu'u kanu ini, xa
jandixa na'i koio ka-n Ianyuux. Maxku
kada xee ini koio-n anu-n, maxku juejoon
koio-n xa danda'u ña'a kuechi. 14 Xtuu-ro
xi'in Cristu. Nde ki'na nuu, io-ro confianza
nuu-ia. Dani, na kundee ini-ro, xa jandixa
na'i ka-ro mee-ia, nde na xee kɨu xa ku-
tuu-ro xi'in-ia andɨu.
15 Ná yodotnuni:
Vitna, nux ka teku-n xa ja'an Ianyuux,
maxku kada xee ini koio-n anu-n, ná n-ka kuxee ini taxa'nu tnetnu-n.
16 ¿Te jundu kuu ñayiu n-ka teku xa n-ja'an
Ianyuux, te n-ka kuxee ini-i nuu-ia? Xan-
daa kuu, xa ñayiu jan n-ka kuu ntdaa ñayiu
n-kine'e Moisés Egipto. 17 ¿Te jundu nuu
n-kiti ini Ianyuux uu diko kuia? Xandaa
kuu, xa ñayiu jan n-ka kuu ñayiu n-ka
kida xa u'u, ñayiu n-ka xi'í ijan nuu ñayo
ñayiu io. 18 ¿Te jundu nuu n-ja'an Ianyuux
xi'in tnu'u kiti ini, xa maxkɨu maxñuu kɨu
koio-i nuu tuu-ia xa ndetatu koio-i xi'in-ia?
Xandaa kuu, xa ñayiu jan n-ka kuu ñayiu
ña n-ka kida-i xa n-ja'an-ia. 19 Xini-ro xa ña
n-ka kua'a-i xa kɨu koio-i ijan, chi ña n-ka
jandixa-i Ianyuux.

4

1 Xá n-taxi Ianyuux tnu'u-ia, xa kua'a-ro
xa kɨu-ro nuu tuu-ia, xa ndetatu-ro xi'in-ia.
Xijan kuu xa na koo-ro cuedado, xa nada
ña'a ma kɨu koio-n ijan. 2 Chi se xian tnu'u
tnu'u va'a Ianyuux nuu ñayiu xá n-ka ka-
chitnu'u tnu'u jan mee-ro tuku, nani n-ka
xian tnu'u ɨnka seyɨɨ nuu ñayiu jan. Ko nuu
ñayiu ijan, ñatu n-xiniñu'u tnu'u jan, chi
ña n-ka jandixa-i tnu'u n-ka teku-i. 3 Ko
mee-ro, xá n-jandixa-ro tnu'u-ia, te kɨu-ro
nuu tuu-ia, xa ndetatu-ro xi'in-ia. Nani
n-ja'an-ia, dani kuu:
Xijan kuu xa, loko n-kiti ini-r nuu ñayiu jan,
te xi'in tnu'u kiti ini n-ja'an-r:
"Maxkɨu maxñuu kɨu koio ñayiu jan nuu tuu-r xa ndetatu koio-i xi'in-r."
Xá daa n-daxinokava Ianyuux tniu
n-kida-ia, na n-kidava'a-ia ntdaa xa io. 4 Chi
io tnu'u nuu n-kakune'e-ia kɨu kuu uxa.
N-ja'an-ia:
Kɨu kuu uxa n-ndetatu Ianyuux,
chi n-daxinokava-ia ntdaa tniu n-kida-ia.
5 Te ɨnka vuelta:
Maxkɨu maxñuu kɨu koio ñayiu jan nuu tuu-r xa ndetatu koio-i xi'in-r.
6 Ko ta kɨu koio ka ni ɨɨn ñayiu ijan. Chi
ñayiu nuu n-ka xian tnu'u-s tnu'u Ianyuux
ki'na nuu, ña n-ka kɨu-i, chi ña n-ka kida-i
xa n-ja'an Ianyuux. 7 Xijan kuu xa, ɨnka
vuelta n-ja'an Ianyuux: "vitna." Na n-ya'a
kue'e kuia, n-ja'an-ia ɨnka vuelta, na n-ja'an
David tnu'u xá n-kakune'e-ro:
Vitna, nux ka teku-n xa ja'an Ianyuux,
maxku kada xee ini koio-n anu-n.
8 Nux n-kida taxa'nu tnetnu-ro Josué xa
n-ndetatu ñayiu jan, te ma ja'an Ianyuux
xa io ɨnka kɨu n-kuu. 9 Xijan kuu xa, io
na'i ka ɨɨn nuu nuu ndetatu koio ñayiu ka
jandixa Ianyuux. 10 Chi dava'a nga ñayiu
kɨu nuu tuu Ianyuux, xa ndetatu-i xi'in-ia,
ndetatu-i xa ma kada ka-i tniu mee-i, ná
n-ndetatu Ianyuux nu n-kida-ia. 11 Xijan
kuu xa, na kundee ini-ro xa kɨu-ro nuu tuu
Ianyuux, xa ndetatu-ro xi'in-ia, xa maxku
kada ni ɨɨn-ro ná n-ka kida ñayiu jan, xa ña
n-ka kɨu-i nuu tuu-ia xa ndetatu-i xi'in-ia.

12 Yo ndaku tnu'u Ianyuux. Tnu'u ndito
kuu. Deen ka tnu'u Ianyuux dada espada uu
nuu. Kuu ná kuu xa kɨu ña'a tnu'u Ianyuux
nde anu-ro, xa kototnuni tnu'u jan ntdaa
xa kuu-ro, ntdaa xa xani ini-ro, ntdaa xa
juini-ro xa kada-ro. 13 N-kidava'a Ianyuux
ntdaa xa io. Ña tuu ni ɨɨn xa yɨva'a, xa ña
kua'a Ianyuux xa jini-ia. Ña tuu ni ɨɨn xa
da'u, ntdaa io kanda nuu Ia nde'a ntdaa xa
io. Te io xa na ku'a-ro cuenta nuu-ia.

Dutu taxnuni ka kuu Jesús

14 Nujuiin Jesús nuu Ianyuux xaxe'e-ro.
Da'ya Yɨɨ Ianyuux kuu-ia, te dutu tax-
nuni ka kuu-ia. Ia kunxa'nu ka kuu-ia.
Xá n-ndɨu-ia andɨu. Xá n-ja'an-ro xa
jandixa-ro-ia. Na kundee ini-ro xa jandixa
na'i ka-ro mee-ia. 15 Dutu taxnuni ka kuu-ia.
Kutnuni ini-ia xa ña ndaku-ro. Ná kida-
juexa ña'a kui'na mee-ro xa kada-ro kuechi,
da n-kidajuexa-i mee-ia xa kada-ia kuechi.
Ko nuncas ña n-kida-ia ni ɨɨn kuechi. 16 Xijan
kuu xa, na koo-ro confianza nuu-ia. Xi'in
xamani-ia, taxnuni-ia nuu ntdaa xa io.
Na kuyatni-ro nuu tuu-ia, chi kundau ini
ña'a-ia mee-ro, te taxi-ia xamani-ia, xa
chindee ña'a-ia xa kundee ini na'i ka-ro.

5

1 Ɨɨn ɨɨn dutu taxnuni ka kuu se n-kaxí
Ianyuux tna'a nuu ñayiu. N-nduku Ianyuux
mee-s, xa kunujuiin-s nuu mee-ia, xaxe'e
ñayiu jan. Najuña'a-s nuu Ianyuux xa ka
doko ñayiu, xi'in xa ka xia'an nga-i nuu
Ianyuux xaxe'e kuechi-i. 2 Kua'a-s xa koo-s
pacencia nuu ñayiu ña xini, ñayiu ka kida
kuechi, chi ná ka kuu mee-i, dani kuu
mee-s. 3 Xijan kuu xa, io xa juña'a-s xa
doko mee-s xaxe'e kuechi mee-s, antecas xa
najuña'a-s xa ka doko ñayiu xaxe'e kuechi
mee-i.
4 Ni ɨɨn seyɨɨ kua'a xa kaxí-s mee-s, xa
ku kuu-s dutu taxnuni ka. Nduku Ianyuux
mee-s, nani n-nduku-ia taxa'nu tnetnu-ro
Aarón. 5 Cristu, Ia n-tunda'a ña'a Ianyuux,
du. Ñadu mee-ia ndadaka'nu-ia, xa ku
kuu-ia dutu taxnuni ka xaxe'e-ro. Chi
Ianyuux n-nduku ña'a. N-ja'an Ianyuux:
Da'ya-r kuu-n;
vitna n-kuda'ya ña'a-r.
6 Ɨnka vuelta n-ja'an Ianyuux:
Dutu kuu-n nɨkava nɨkuita.
Nani n-kuu Melquisedec, dani kuu mee-n.
7 Na n-xo tuu Cristu ñuñayiu ya'a, n-xijan
ta'u-ia nuu Taa-ia Ianyuux, xa dakaku
ña'a-ia, xa ma kuú-ia xi'in kuechi-ro.
N-kana xee-ia, te n-nda'i-ia. Te n-teku
Ianyuux, na n-xijan ta'u Da'ya Yɨɨ-ia, xax-
e'e xa kida Da'ya Yɨɨ-ia ntdaa xa juini
Ianyuux. 8 Juini kuu-ia Da'ya Yɨɨ Ianyuux,
ko n-dakua'a-ia xa kada na'i ka-ia xa
juini Ianyuux, na kue'e vida n-ya'a-ia.
9 N-daxinokava-ia tniu n-xia'an Ianyuux,
te du'a n-kida-ia xa kutuu va'a koio nt-
daa ñayiu ka kida xa juini mee-ia, xi'in
Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 10 N-ja'an
Ianyuux xa kuu-ia dutu taxnuni ka, ná
n-kuu Melquisedec.

Na jandixa na'i ka-ro

11 Kue'e ka io xa juini-da xa kakune'e-da,
ko u'u kuu, chi ña ka juini-n xa kutnuni ini
koio ka-n. 12 Xá n-ya'a kuia xa n-ka tnɨɨ-n
tnu'u va'a Jesucristu. Io xa dakua'a koio
mee-n ɨnka ñayiu, ko dani ka ndoñu'u-n
xa nadakua'a xee ña'a ɨɨn ñayiu tnu'u jan.
Ta kunxa'nu koio ka-n. Ná kuu seyɨjɨn
xi'i dɨku, ta kua'a ka-s xa kaxi-s, ka kuu-n.
13 Te nux dani ka xi'i-n dɨku, seyɨjɨn ka
kuu-n, te ta kada koio ka-n xa kuu xava'a.
14 Ñayiu xa'nu, ka kua'a-i xa kax koio-i. Xá
n-ka dakua'a-i xa kutnuni ini koio-i xa kuu
xava'a xi'in xa kuu xa u'u.

6

1 Xijan kuu xa, na xee xa kunxa'nu-ro. Xá
n-ka tnɨɨ-n tnu'u va'a Cristu. Na dandoo-ro
tnu'u n-ka dakua'a ña'a-s ki'na nuu. Ná
kuu cimientu ve'e kuu xa'a. Ma kadava'a-ro
cimientu jan ɨnka vuelta. N-ka dakua'a
ña'a-s, xa io xa natu ini-n kuechi-n, chi kida
kuechi xa ma kutuu koio-n xi'in Ianyuux.
N-ka dakua'a ña'a-s, xa io xa jandixa-n
Ianyuux. 2 N-ka dakua'a ña'a-s, xa io xa
nanda'a koio-n te juendute koio-n. N-ka
dakua'a ña'a-s, xa io xa kajan ndodo ña'a-s
nda'a-s, xa tnɨɨ-n Espíritu Ianyuux. N-ka
dakua'a ña'a-s, xa nandoto koio ndɨyɨ te
ndadandaa Ianyuux ntdaa xa io. Na dan-
doo-ro ntdaa xa'a. 3 Na xee xa kunxa'nu-ro,
nux juejoon Ianyuux.
4 Io ɨɨn xa ña kua'a. Kani ini koio-n
ɨɨn ñayiu. N-kutnuni ini-i tnu'u Ianyuux,
n-tnɨɨ-i xa n-xia'an Ianyuux, te n-kidatniu
Espíritu Ii anu-i. 5 N-xini-i xa va'a xa
va'a tnu'u Ianyuux, te n-xini-i xa taxnuni
Ianyuux nuu ñuñayiu vaxi. 6 Nux dandoo
ñayiu jan Cristu, te ma kua'a xa natu ini-i
ɨnka vuelta, chi kuu ná kuu xa xatakaa
ñayiu jan Da'ya Yɨɨ Ianyuux ɨnka vuelta, te

kida bula ñayiu jan Cristu nuu ntdaa ñayiu.
7 Kuu ná kuu, hora kidatniu-ro ñu'u. Ñu'u
va'a, na ko'o va'a ndute ntna'a juun dau,
te kane xa kax ko'o ñayiu kidatniu ijan, te
kada Ianyuux xa va'a xa va'a ka ñu'u jan.
8 Ko nux meni iñu ta'a xi'in iñu kɨun kane, te
ña xiniñu'u ñu'u jan, te tnu'u kiti ini ja'an
Ianyuux nuu ñu'u jan, te teñu'u-ia.

Ndetu-ro xa tnɨɨ-ro ntdaa xa taxi Ianyuux

9 Ko, ñani mani-da ku'a mani-da, juini
du'a ja'an-da, ko io-da confianza xa ña
ka kuu mee-n ñayiu ka dandoo Cristu.
Io-da confianza xa kada Ianyuux xa kutuu
va'a koio-n xi'in-ia. 10 Meni xava'a kida
Ianyuux. Ma ndunaa-ia nanda ka kidat-
niu-n, ma ndunaa-ia xa dande'a-n xa xe-
mani-n mee-ia, hora chindee-n ñayiu ka
jandixa-ia. Du'a n-ka kida-n, te du'a ka
kida-n vitna. 11 Juini-da xa du'a kada koio
ka-n, ɨɨn ɨɨn-n, nde ndixi Cristu. Te du'a
kutuu va'a koio-n xi'in Ianyuux. 12 Maxku
kukudi koio-n. Na kada koio mee-n, ná
ka kida ñayiu ka jandixa Ianyuux, ñayiu
kundee ini xa tnɨɨ koio-i xa juña'a Ianyuux.
13 N-xia'an Ianyuux tnu'u mee-ia nuu
taxa'nu tnetnu-ro Abraham. Ña tuu nax
kunxa'nu ka dada Ianyuux. Xijan kuu xa,
n-ja'an-ia nuu Abraham xa xaxe'e mee-ia
kada-ia ná n-ja'an-ia. 14 N-ja'an-ia: "Xan-
daa kuu xa va'a xa va'a ka kutuu-n xi'in-r,
te kada-r xa koo koio kue'e xa kue'e xa
kue'e da'ya dana-n." 15 Kuee kuee n-xo
ndetu Abraham, te n-tnɨɨ-s ntdaa xa n-ja'an
Ianyuux. 16 Hora juini ɨɨn seyɨɨ xa kutnuni
ini koio ñayiu xa ja'an-s xa kuu xandaa, te
chinaa-s Ianyuux, chi kunxa'nu ka Ianyuux
dada mee-s. Te ka kutnuni ini ñayiu xa
xandaa ja'an-s, te ma kua'a xa jantnatnu'u
koio ka-i xi'in-s. 17 Ianyuux du. N-juini-ia xa
kutnuni ini koio ñayiu xa nani ja'an-ia dani
kida-ia, ñatu dama-ia ni ɨɨn tnu'u ja'an-ia.
Nuu ñayiu tnɨɨ koio xa juña'a-ia n-ja'an-ia:
"Taxi-r tnu'u-r xa du'a koo, te na'a mee-r
xa du'a kada-r." 18 Xijan kuu xa, io uu xa io
xa ma kua'a xa dama. Ma dama Ianyuux,
te ma dama tnu'u-ia. Ñatu kua'a Ianyuux
xa ja'an-ia tnu'u vete. Xijan kuu xa, na koo
ka'nu anu-ro. Xá n-xee-ro nuu Ianyuux,
xa tnɨɨ-ro xa taxi-ia. Na kundee ini-ro,
na kundetu kuee-ro, nde na tnɨɨ-ro ntdaa
xa taxi-ia. 19 Xa ndetu-ro xa tnɨɨ-ro ntdaa
xa taxi Ianyuux, kida xa kundee ini-ro,
ná kida kaa nani ancla, xa ña xejoon-i xa
kanda barcu. Xa ndetu-ro nuu Ianyuux,
kuu ná kuu xa xá n-kɨu-ro nuu tuu-ia andɨu.
20 Ijan juan nu'u Jesús, ndodo nuu-ia nuu
mee-ro. Ijan xá n-kɨu-ia xaxe'e-ro. Dutu
taxnuni ka kuu-ia nɨkava nɨkuita. Ná n-kuu
Melquisedec kuu-ia.

7

Ná n-kuu Melquisedec kuu Jesús

1 Te Melquisedec n-kuu se kunxa'nu
ka ñuu nani Salem. N-kuu-s dutu nuu
Ianyuux Kunxa'nu ka. N-xe tna'a-s taxa'nu
tnetnu-ro Abraham, na juan ndixi-s, na
n-xa'ni Abraham koon se kunxa'nu ka. Te
n-ja'an Melquisedec xa na kada Ianyuux xa
kutuu va'a Abraham. 2 Uxi uxi ɨɨn ɨɨn cientu
ntdaa xaxii n-tnɨɨ Abraham, n-xia'an-s nuu
Melquisedec. Melquisedec juini kachi "se
kunxa'nu ka kida meni xava'a". Dani se
kunxa'nu ka ñuu nani Salem juini kachi "se
kunxa'nu ka kida xa kutuu mani ñayiu".
3 Ña xini-ro jundu n-kuu taa-s, dɨ'ɨ-s, tax-
a'nu tnetnu-s. Ña xini-ro nakɨu n-kaku-s, ni
nanda n-xi'í-s. Ná kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, da
n-kuu Melquisedec, ɨɨn dutu nɨkava nɨkuita.
4 Na kani ini-ro. Xandaa kuu, xa se kunx-
a'nu n-kuu Melquisedec, chi juini Abra-
ham n-kuu se kuu taa ntdaa ñayiu Israel,
ko n-xia'an-s nuu Melquisedec uxi uxi ɨɨn
ɨɨn cientu ntdaa xa n-ni'i-s. ¿Nakuenda
du'a n-kuu? 5 Xna'a-n xa tnu'u ta'u tniu
Moisés ja'an xa se ka kuu dutu, se ka
kuu da'ya dana Leví, io xa tnɨɨ koio-s uxi
uxi ɨɨn ɨɨn cientu xaxii ñayiu Israel. Du'a
kuu, juini ñani tna'a-s ka kuu-s xi'in-s.
Nduu-s ka kuu-s da'ya dana Abraham. 6 Ko
Melquisedec, juini ña n-kuu-s da'ya dana
Leví, ko n-tnɨɨ-s uxi uxi ɨɨn ɨɨn cientu xa
n-ni'i Abraham. Dani, juini Abraham n-kuu
se nuu n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia xa va'a
kada-ia xaxe'e-s, ko n-ja'an Melquisedec xa
na kada Ianyuux xa kutuu va'a Abraham.
¿Nakuenda du'a n-kuu? 7 Na'a-ro xa kunx-
a'nu ka se ja'an: "Dios te" dada se ja'an:
"La mano, dito." Xijan kuu xa, xini-ro
xa kunxa'nu ka Melquisedec dada taxa'nu
tnetnu-ro Abraham. 8 Te dɨuni, se ka tnɨɨ
uxi uxi ɨɨn ɨɨn cientu xaxii ñayiu, ka kuu-s
ñayiu kuú koio. Ko ja'an tnu'u Ianyuux xa
Melquisedec n-kuu dutu n-xo tuu nɨkava
nɨkuita. 9 Kuu ná kuu xa Leví, se tnɨɨ uxi uxi
ɨɨn ɨɨn cientu xaxii ñayiu, n-chiya'u mee-s
uxi uxi ɨɨn ɨɨn cientu, na n-tnɨɨ Melquisedec

xa n-xia'an Abraham. [10] Chi na n-xe tna'a
Melquisedec Abraham, juini ta kaku ka
Leví, ko da'ya dana Abraham ku kuu-s.
[11] Nux n-kua'a xa kada koio dutu ka kuu
da'ya dana Leví, xa kutuu va'a ñayiu xi'in
Ianyuux n-kuu, te, ¿nakuenda ndoñu'u xa
kixee ɨnka dutu? Xaxe'e xa n-ka xio dutu
jan, n-ka tnɨɨ ñayiu Israel tnu'u ta'u tniu
Moisés. Ná kuu taxa'nu tnetnu-ro Aarón,
ka kuu dutu jan. Ko n-xio xa kixee ɨnka
dutu, ɨɨn dutu kuu ná n-kuu Melquisedec.
[12] Chi nux dama dutu, io xa dama tnu'u ta'u
tniu tuku. [13] Kakune'e-da Jesús. Dɨ'ɨ Jesús
kuu da'ya dana taxa'nu tnetnu-ro Judá, te
ni ɨɨn ñayiu Judá nuncas ña n-kuu dutu nuu
Ianyuux. [14] Na'a-ro xa Xto'o-ro kuu da'ya
dana Judá, te ña n-kakune'e Moisés ñayiu
Judá, na n-kakune'e-s dutu.
[15] Te kaxi ka koo ntdaa xa'a, nux kixee
ɨnka dutu kuu ná n-kuu Melquisedec. [16] Te
ñatu kuu-ia dutu xaxe'e xa kuu-ia da'ya
dana Leví, ná ja'an tnu'u ta'u tniu. Ña'a.
Kuu-ia dutu, xaxe'e xa taxnuni-ia, xaxe'e
xa juini n-ka xa'ni-s-ia, ko ña n-ka kua'a-s
xa danaa-s-ia, chi n-nandoto-ia xa kutuu-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. [17] Chi ja'an ndaa Ianyuux
xaxe'e dutu jan:
Dutu kuu-n nɨkava nɨkuita.
Nani n-kuu Melquisedec, dani kuu mee-n.
[18] Xijan kuu xa io xa dandoo-ro tnu'u ta'u
tniu ki'na nuu. Chi ɨɨn xa ña ndaku, ɨɨn
xa ñatu xiniñu'u, kuu. [19] Chi tnu'u ta'u
tniu Moisés, ña kua'a xa kada xa kutuu
va'a-ro xi'in Ianyuux. Xá n-tnɨɨ-ro tnu'u
n-taxi Ianyuux, te xndetu-ro ntdaa xa va'a
ka taxi-ia. Te du'a kuyatni-ro nuu Ianyuux.
[20] N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia xa du'a kuu.
[21] Ña n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia, na n-ka
kuu ɨnka seyɨɨ dutu. Ko n-xia'an Ianyuux
tnu'u-ia, na n-nduu Jesús dutu, chi ja'an
tnu'u Ianyuux:
N-xia'an Ianyuux tnu'u-ia,
te ma dama-ia tnu'u-ia:
"Dutu kuu-n nɨkava nɨkuita.
Nani n-kuu Melquisedec, dani kuu mee-n."
[22] Yo va'a ka tnu'u ya'a. Na'a-ro xa xá
n-kida Jesús ntdaa ná io ná jua'an tnu'u
ya'a. [23] N-ka xio kue'e dutu, xaxe'e xa n-ka
xo xi'í-s te ña n-kua'a-s xa ku kuu ka-s dutu.
[24] Ko Jesús, kutuu-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. [25] Xijan
kuu xa, ñayiu ka kunduu xi'in Ianyuux,
xaxe'e xa ka jandixa-i Jesús, kua'a-ia xa
dakaku-ia ñayiu jan, xa kutuu va'a koio
mee-i tuku, xi'in Ianyuux, kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
Chi kutuu Jesús kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, xa kajan
ta'u-ia nuu Ianyuux xaxe'e-i.
[26] Te dutu taxnuni ka kuu Jesús, kida-ia ná
io ná jua'an ntdaa xa ndoñu'u-ro. Kida-ia
ntdaa xa juini Ianyuux. Meni xava'a
kida-ia. Nuncas ña kida-ia xa u'u. Ñatu
kuu-ia ná ka kuu ñayiu ka kida kuechi. Xá
n-kida Ianyuux xa taxnuni-ia nuu ntdaa
xa io nuu dujun ka dada andɨu. [27] Ñatu
kuu-ia ná kuu ɨnka dutu n-ka taxnuni ka.
Mee-s, ɨɨn kɨu ɨɨn kɨu, ditna ka n-ka xo xi-
a'an-s xa doko mee-s xaxe'e kuechi mee-s,
te dada n-ka xo xia'an-s xa doko ñayiu
xaxe'e kuechi mee-i. Ko Jesús, idini vuelta,
n-xia'an-ia mee-ia, xa chiya'u-ia kuechi-ro
nɨkava nɨkuita. [28] Xi'in tnu'u ta'u tniu
Moisés, se ña ndaku ka kuu dutu taxnuni ka.
Ko na n-ya'a xa n-ka tnɨɨ ñayiu tnu'u ta'u
tniu, n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia xa kixee
ɨnka dutu taxnuni ka. Da'ya Yɨɨ-ia kuu-ia,
te kida-ia ntdaa ná io ná jua'an tnu'u jan,
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

8

Xá n-kida Ianyuux tratu xee

[1] Xa'a kuu xa ja'an-da. Du'a kuu dutu tax-
nuni ka n-taxi Ianyuux. Taxnuni-ia andɨu,
nuu nukoo-ia nda'a kua'a Ianyuux, Ia tax-
nuni nuu ntdaa xa io. [2] Kuu-ia dutu taxnuni
ka, nuu tuu Ianyuux veñu'u tabernáculo
ndaa ña n-ka kidava'a ñayiu. Andɨu, kuu-ia
dutu taxnuni ka nuu Ianyuux xaxe'e-ro.
[3] N-nduku Ianyuux ɨɨn ɨɨn dutu taxnuni ka
nuu ñayiu Israel, xa juña'a-s xa ka xia'an
nga ñayiu xi'in xa ka doko ñayiu. Xijan
kuu xa, n-xio xa koo ɨɨn xa doko dutu
taxnuni ka tuu andɨu tuku. [4] Nux dani
n-xo tuu-ia ñuñayiu n-kuu, te ma ku kuu-ia
dutu, chi xndaxio dutu ka xia'an xa ka
doko ñayiu ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu
Moisés. [5] Ntdaa xa ka kida dutu ñayiu Israel
kuu ná kuu ɨɨn juenda'u ntdaa xa io andɨu.
Na n-kixe'e Moisés xa kadava'a-s veñu'u
nani tabernáculo, n-ja'an Ianyuux: "Koo-n
cuedado, xa kadava'a-n ntdaa, ná io ná
jua'an xa n-dande'a ña'a-r dɨkɨ yuku." [6] Ko
yo va'a ka xa kida Jesús, dada xa ka kida
dutu ñayiu Israel. Dɨuni yo va'a ka tratu
xee, dada tratu ki'na nuu. Nujuiin Jesús nuu
Ianyuux xaxe'e-ro, kida-ia ná io ná jua'an
tnu'u yo va'a ka n-taxi Ianyuux.
[7] Chi nux ndaku xa kada-ro ná io ná jua'an
tratu ki'na nuu n-kuu, te ma ndoñu'u xa

koo ɨnka. 8 Ko n-tekuechi Ianyuux ñayiu jan,
chi ja'an tnu'u Ianyuux:
Ja'an Xto'o-ro:
"Vaxi kɨu xa kada-r tratu xee xi'in ñayiu
Israel, xi'in ñayiu Judá.
9 Tratu xee, ñatu kuu ná kuu tratu n-kida-r
xi'in taxa'nu tnetnu ñayiu jan.
N-dane'e-r ñayiu jan,
te ndeka-r ñayiu jan jua'an,
xa kee koio-i ñuu nani Egipto.
Ko ña n-ka jandixa-i tratu n-kida-r,
te xijan kuu xa n-dandoo-r-yɨ",
kuu Xto'o-ro xia'an-ia.
10 Ja'an Xto'o-ro:
"Du'a kuu tratu xee kada-r xi'in ñayiu Is-
rael, na ya'a kɨu ijan.
Kada-r xa kani ini koio-i tnu'u ta'u tniu-r,
te kuu ná kuu xa kadava'a-r tnu'u ta'u
tniu-r anu-i.
Te ku kuu-r Ianyuux jandixa koio-i.
Te ku kuu koio mee-i, ñayiu mee-r.
11 Te ma ndoñu'u xa dakua'a ɨɨn seyɨɨ
ñayiu xtuu xi'in-s, xi'in ñani-s, xi'in
ku'a-s,
xa kunduu koio-s xi'in Xto'o-ro.
Chi kunduu koio ntdaa ñayiu xi'in-r, nde
sekuechi xi'in nde sexa'nu.
12 Chi taxkanu ini-r xa u'u n-ka kida-i,
te ma naja'an ka-r kuechi-i."
Kuu Ianyuux xia'an-ia.
13 Hora ja'an Ianyuux xa tratu xee kuu,
ja'an-ia xa ñatuka xiniñu'u tratu ki'na nuu.
Te nux ñatuka xiniñu'u, nux xa nyɨɨ kuu, io
xa jɨn ndɨ'ɨ.

9

Xa io ñuñayiu xi'in xa io andɨu

1 Na n-kida Ianyuux tratu ki'na nuu,
n-ja'an-ia nanda nakuetu ñayiu nuu-ia.
Dɨuni n-xio ɨɨn veñu'u ñuñayiu ya'a.
2 Veñu'u tabernáculo n-kuu. Xiti cuartu
ki'na nuu, n-xio ɨɨn candeleru, xi'in ɨɨn
mexa nuu kandodo tila ii. Cuartu jan
n-danani Ianyuux Cuartu Ii. 3 Yata da'ma
cortina kuu uu, n-xio ɨnka cuartu n-danani
Ianyuux Cuartu Yo Ii ka. 4 Ijan n-xio altar
nuu kayu duxa. Kaa oro kuu altar jan.
Dɨuni ijan n-xio xatnu ñu'u tratu ki'na
nuu. Ntdaa xatnu jan yodo kaa oro. Xiti
xatnu jan, n-xio kɨdɨ kaa oro ñu'u maná,
vara n-nandɨdɨ taxa'nu tnetnu-ro Aarón, te
uu yuú nuu n-kidava'a Ianyuux tnu'u tratu.
5 Nuu xatnu jan, n-xio uu ángel n-kua'a kaa
oro, ángel nani querubines. Xi'in ndixi
ángel jan da'u nuu katuu xa doko dutu
taxnuni ka xaxe'e kuechi ñayiu. Ko ma
kakune'e-da xa'a vitna.
6 Na n-xio tu'a ntdaa xa'a, kɨu xi'in kɨu,
n-ka xo kɨu dutu cuartu ki'na nuu, xa
nakuetu koio-s. 7 Ko cuartu kuu uu, meni
dutu taxnuni ka n-xo kɨu ijan, idini kɨu
ntna'a kuia. Xi'in nɨñɨ kɨtɨ, n-xo kɨu dutu
taxnuni ka ijan, xa juña'a-s xa doko-s xax-
e'e mee-s, xi'in xaxe'e kuechi ñayiu. 8 Xi'in
xa'a, dande'a ña'a Espíritu Ii xa ta kua'a ka
kɨu koio ñayiu nuu tuu Ianyuux, nɨni dani io
na'i veñu'u tabernáculo ki'na nuu. 9 Ntdaa
xa'a kuu ɨɨn xa dande'a ña'a mee-ro vitna.
Dani ka xia'an dutu ñayiu Israel xa xia'an
nga ñayiu xi'in xa doko ñayiu nuu Ianyuux,
ko ña kua'a xa'a xa kada xa ma dakuido
datau anu ñayiu. 10 Meni tnu'u ta'u tniu xa
ka jandixa ñayiu kuu. Xa xaxi-ro, xa xi'i-ro,
xa nanda'a-ro, xa kunee ii-ro. Hora kida
Ianyuux ɨɨn xaxee, te ñatu xiniñu'u ntdaa
xa'a.
11 Ko vitna xá n-kixee Cristu. Kuu-ia dutu
taxnuni ka kida ɨɨn xa yo va'a ka. Ñatu
tuu-ia ɨɨn veñu'u tabernáculo n-ka kidava'a
ñayiu, ɨɨn xa io ñuñayiu ya'a. Nujuiin-ia
nuu Ianyuux ɨɨn nuu yo ka'nu ka, ɨɨn nuu yo
va'a ka. 12 Ña n-kɨu-ia ijan xi'in nɨñɨ nchiva,
xi'in nɨñɨ ngutu kuechi. Xaxe'e nɨñɨ mee-ia,
n-kɨu-ia idini vuelta, nde nuu ii ka, nuu tuu
Ianyuux. Te du'a n-chiya'u-ia kuechi ñayiu,
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 13 Nɨñɨ nchiva, xi'in nɨñɨ
ngutu, xi'in yaa vaca n-kayu, ntdaa xa'a,
n-ka xodo dutu nuu ñayiu Israel. Ntdaa xa'a
n-ka kida-s, xa ndundoo yɨkɨ kuñu ñayiu,
xa kunee ii-i. 14 Ko yo va'a ka nɨñɨ Cristu.
Na n-xi'í Cristu, n-xia'an-ia mee-ia nuu
Ianyuux. Nuncas ña n-kida Cristu kuechi,
ɨɨn xa io ndoo kuu-ia. Xi'in Espíritu Ianyuux
kutuu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ, n-xia'an Cristu xa
doko-ia nuu Ianyuux. Te du'a n-kida Cristu
xa ma dakuido datau anu-ro. Ntdaa xa
kida mee-ro, xa dakaku-ro mee-ro, kuu ná
kuu ɨɨn xa ñatu xiniñu'u, ɨɨn xa n-xi'í. Ko
xaxe'e Cristu, kuu-ro ñayiu ka xinokuechi
nuu Ianyuux Ndito.
15 Nume'ñu Jesucristu nuu-ro xi'in
Ianyuux, xa kada-ia ntdaa ná io ná jua'an
tratu xee. N-xi'í-ia xa chiya'u-ia kuechi
n-ka kida ñayiu, na n-xio tratu ki'na nuu.
Te vitna, ñayiu ja'an ña'a Ianyuux, tnɨɨ
koio-i xa kutuu va'a koio-i, xi'in Ianyuux
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Chi n-taxi Ianyuux
tnu'u-ia xa du'a koo. 16 Chi nux io ɨɨn

tratu, nuu dɨɨn tnɨɨ koio ñayiu xaxii-i, te io xa jini-ro nux xandaa kuu xa n-xi'í se n-kidava'a tratu jan. 17 Chi ña kua'a xa kada-ro ná io ná jua'an ɨɨn tratu, nɨni tuu na'i ka se n-kida tratu jan. Na n-ya'a xa n-xi'í-s, dada tnɨɨ koio da'ya-s xa n-xia'an-s. 18 Dɨuni tratu ki'na nuu. N-xio xa n-ka xi'í kɨtɨ, xa koo ná io ná jua'an tratu jan. 19 Ditna ka, n-ja'an Moisés ntdaa tnu'u ta'u tniu nuu ntdaa ñayiu ijan. Dada, n-tnɨɨ-s nɨñɨ ngutu kuechi, xi'in nɨñɨ nchiva. N-daka-s nɨñɨ jan xi'in ndute. N-tnɨɨ-s ɨɨn nda'a yutnu nani hisopo, duku ni'na idi tkachi n-ka'i color kue'e, te xi'in nda'a yutnu jan, n-xodo-s nɨñɨ jan nuu libru tnu'u ta'u tniu. Te dada n-xodo-s nɨñɨ jan nuu ntdaa ñayiu ijan. 20 N-ja'an-s: "Nɨñɨ ya'a, daxino tratu n-kida Ianyuux xaxe'e-n." 21 Dada, n-xodo-s nɨñɨ nuu veñu'u tabernáculo, xi'in nuu ntdaa xa juetniu koio dutu. 22 Ja'an tnu'u ta'u tniu xa vaa ntdaa xa io, io xa ndada ndoo-ro xi'in nɨñɨ. Nux na taxkanu ini Ianyuux kuechi ñayiu, io xa katu nɨñɨ.

Dita Cristu kuechi-ro

23 Xijan kuu xa, n-ndoñu'u xa du'a n-ndundoo ntdaa xa ñu'u xiti veñu'u tabernáculo, chi meni xa io ñuñayiu kuu. Kuu ná kuu juenda'u ntdaa xa io andɨu. Ko ntdaa xa io andɨu, ndoñu'u xa doko ɨɨn xa yo va'a ka. 24 Chi ña n-kɨu Cristu ɨɨn veñu'u n-ka kidava'a ñayiu. Chi diko ni juenda'u kuu veñu'u ka kidava'a ñayiu. Ko n-kɨu Cristu andɨu, nuu nujuiin-ia nuu Ianyuux xaxe'e-ro vitna. 25 Dutu taxnuni ka ñuñayiu, xko kɨu-s Cuartu Yo Ii ka, kuia xi'in kuia. Te nɨñɨ ka doko-s, ñatu kuu nɨñɨ mee-s. Ko Cristu, ña n-xia'an-ia mee-ia kue'e vuelta. 26 Nux du'a n-kuu, te n-xio xa kuú Cristu kue'e vuelta, nde na n-kidava'a Ianyuux ñuñayiu xi'in nde vitna. Ko vitna, hora vax ndɨ'ɨ ntdaa xa io, n-kixee-ia idini vuelta, xa juña'a nga-ia mee-ia, xa dita-ia kuechi. 27 Idini vuelta kuú-ro, ɨɨn ɨɨn-ro, te dada, ndadandaa ña'a Ianyuux. 28 Dɨuni, idini vuelta n-xi'í Cristu, xa dita-ia kuechi kue'e ñayiu. Vuelta kuu uu kixee-ia. Ñadu xa dita-ia kuechi. Kixee-ia xa dakaku-ia ñayiu xndetu ña'a, xa kutuu koio-i xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

10

1 Chi ná kuu juenda'u kuu tnu'u ta'u tniu Moisés. Vaxi xa yo va'a ka, xa kuu xandaa kuu. Xijan kuu xa, juini kuia xi'in kuia, ka doko dutu xa ka xia'an ñayiu nuu Ianyuux, ko ña kua'a tnu'u ta'u tniu xa kada xa nuncas ma dakuido datau ka anu ñayiu. 2 Nux n-kua'a n-kuu, te ma ndoñu'u xa doko koio ka dutu xa ka xia'an ñayiu nuu Ianyuux. Chi nux idinga vuelta n-ka ndundoo-i n-kuu, te mayo ka dakuido datau anu-i. 3 Ko xa ka doko ñayiu, ka kida xa ka naja'an-i kuechi-i kuia xi'in kuia. 4 Chi ña kua'a nɨñɨ ngutu xi'in nɨñɨ nchiva xa dita-i kuechi ñayiu.

5 Xijan kuu xa, na n-kixee Cristu ñuñayiu, n-ja'an-ia nuu Ianyuux:

Ñatu juini-n xa ka'ni koio ka-i kɨtɨ xaxe'e-n,
ñatu juini-n xa dani juña'a koio ka-i xa ka doko-i nuu-n.
Ko n-kidava'a-n yɨkɨ kuñu mee-da.

6 Ñatu tna ini-n xa teñu'u ñayiu kɨtɨ nuu-n.
Ñatu tna ini-n xa taxi ñayiu xa ka doko-i nuu-n xaxe'e kuechi-i.

7 Te dada n-ja'an-ia:
"Ianyuux, ya'a tuu-da, xa kada-da xa juini mee-n.
Chi du'a yodotnuni libru."

8 Ditna ka, n-ja'an-ia xa ñatu juini Ianyuux xa ka'ni ka ñayiu kɨtɨ xaxe'e-ia, ni ñatu juini-ia xa juña'a ka-i xa doko-i nuu-ia. Dani n-ja'an-ia xa ñatu juini Ianyuux xa teñu'u ka-i kɨtɨ nuu-ia, ni ñatu juini-ia xa juña'a ka-i xa doko-i xaxe'e kuechi-i. Dɨuni, n-ja'an-ia xa ña tna ini Ianyuux ntdaa xa'a. Juini ja'an tnu'u ta'u tniu Moisés xa io xa doko ñayiu ntdaa xa'a, ko du'a ñatu juini Ianyuux, te du'a ña tna ini Ianyuux. 9 Te dada n-ja'an-ia: "Ianyuux, ya'a tuu-da, xa kada-da xa juini mee-n." Du'a, n-daxio-ia xa ki'na nuu, xa kada-ia xa kuu uu. 10 N-kida Cristu xa n-juini Ianyuux. Xaxe'e xa idini vuelta n-xi'í Jesucristu, du'a n-kida dɨɨn ña'a Ianyuux mee-ro, xa ku kuu-ro ñayiu mee-ia.

11 Kɨu xi'in kɨu, ɨɨn ɨɨn dutu ñayiu Israel xia'an ka xa ka doko ñayiu nuu Ianyuux. Kue'e xa kue'e vuelta, dani nujuiin dutu jan te du'a kida dutu jan, ko nuncas ña kida xa doko jan xa dita kuechi ñayiu. 12 Ko Cristu, idini vuelta n-doko-ia xa doko-ia xa dita-ia kuechi ñayiu, te vitna nukoo-ia nda'a kua'a Ianyuux. 13 Ijan ndetu-ia, nde jueñi ni'na-ia ntdaa xa xini u'u tna'a xi'in-ia. 14 Idini vuelta, n-xia'an Jesús xa doko-ia nuu Ianyuux. Na n-xi'í-ia xaxe'e-i, n-kida-ia xa ntdaa ñayiu kida dɨɨn Ianyuux,

kutuu va'a koio-i xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. 15 Te ja'an ndaa Espíritu Ii nuu-ro xa
du'a kuu. Ditna ka ja'an-ia:
16 Te dada, kada-r ɨɨn tratu xee xi'in-i, kuu
Xto'o-ro xia'an-ia.
Kada-r xa kuneva'a koio-i tnu'u ta'u tniu-r
anu-i,
te kuu ná kuu xa kadava'a-r tnu'u ta'u
tniu-r nuu xaxtnuni-i.
17 Te dada ja'an-ia:
Ma naja'an ka-r ni kuechi-i ni xa u'u n-ka
kida-i.
18 Te xaxe'e xa xá n-taxkanu ini Ianyuux
kuechi-i, ña ndoñu'u ka xa juña'a koio ka
dutu xa doko ñayiu xaxe'e kuechi-i.

Na kuyatni-ro Ianyuux

19 Xijan kuu xa, xaxe'e nɨñɨ Jesucristu,
maxku yu'u-ro xa kɨu-ro nde nuu yo ii
ka andɨu. 20 N-kidava'a Jesús ɨɨn ichi
xee, ɨɨn ichi ndito, xaxe'e-ro. Ná kuu
cortina veñu'u tabernáculo, n-kuu yɨkɨ
kuñu Jesús. Na n-xi'í-ia, n-ndata cortina
jan, te vitna kua'a xa ya'a mee-ro nde
nuu tuu Ianyuux. 21 Jesús kuu dutu tax-
nuni ka nuu ñayiu ka jandixa Ianyuux.
22 Xijan kuu xa, na kuyatni-ro Ianyuux.
Xi'in ntdaa anu-ro, na jandixa-ro-ia, te
maxku yu'u-ro. Na n-xi'í Jesucristu, n-xatu
nɨñɨ-ia xa ndada ndoo ña'a-ia, xa mayo ka
dakuido datau anu-ro. Te yɨkɨ kuñu-ro,
xá n-dajuendute-ia ndute yo va'a ka. 23 Xá
n-ka ja'an-ro xa ndetu-ro, xa kada Ianyuux
ntdaa ná io ná jua'an tnu'u n-taxi-ia. Na
kundee ini-ro, xa kundetu ka-ro. Na koo-ro
confianza nuu-ia. Chi xandaa kuu xa
kada-ia ntdaa xa ja'an-ia. 24 Na kani ini-ro
nanda kua'a-ro xa chindee tna'a-ro, xa jue-
mani-ro Ianyuux xi'in ñayiu, te na kada-ro
xa kuu xava'a. 25 Na nataka-ro, maxku
kada-ro ná ka kida ñani-ro ku'a-ro ñatuka
nataka koio-i xi'in-ro. Na juña tna'a-ro
tnu'u kanu ini, xa kundee ini-ro. Te du'a
na kada ka-ro, chi vax kuyatni kɨu ndixi
Xto'o-ro.
26 Xijan kuu xa, xá n-tnɨɨ-ro xandaa, te
kutnuni ini-ro xa xandaa kuu. Xá n-ka
jandixa-ro Cristu. Nux dandoo-ro Cristu, te
ña tuu nax io xa doko-ro xaxe'e kuechi-ro.
27 Diko ni, yo loko yu'u-ro, chi xini-ro xa
ndadandaa Ianyuux ñayiu xini u'u tna'a
xi'in-ia. Te xi'in ñu'u yo nde'e koko,
danaa-ia ñayiu jan. 28 Xá n-kuu kue'e
kuia, nux ɨɨn ñayiu n-daxio tnu'u ta'u tniu
Moisés, te uni ñayiu n-ka ja'an ndaa xa du'a
n-kuu, te ña n-kundau ini ña'a ni ɨɨn ñayiu.
N-xio xa kuú ñayiu jan. 29 Kani ini koio ka-n.
Naka u'u ka kada u'u Ianyuux ɨɨn ñayiu
daxio Cristu. Kuu ná kuu xa chixe'e ñayiu
jan Da'ya Yɨɨ Ianyuux. Kuu ná kuu xa ja'an-i
xa ɨɨn xa kui'a kaa, ɨɨn xa ñatu xiniñu'u,
kuu nɨñɨ Cristu. Xaxe'e nɨñɨ Cristu, n-kida
dɨɨn Ianyuux ñayiu jan, xa ku kuu-i ñayiu
mee-ia. Xi'in nɨñɨ Cristu, n-kida-ia ntdaa
ná io ná jua'an tnu'u-ia xaxe'e-i. Kuu ná
kuu xa kui'a ja'an ñayiu jan Espíritu Ii, na
n-xia'an-ia xamani Ianyuux. 30 Chi xini-ro Ia
n-ja'an: "Kada u'u mee-r mee-i. Nachiya'u
mee-r xa n-kida-i." Te dani n-ja'an-ia:
"Ndadandaa Ianyuux ñayiu jan." 31 Naka u'u
xa xino ñayiu jan nuu nda'a Ianyuux.
32 Naja'an koio-n nanda n-kuu ki'na nuu,
na n-ka kutnuni ini-n xa kuu xandaa. Kue'e
vida n-ka ya'a-n. Kuu ná kuu xa n-ka jant-
na'a-n xa kundee ini koio-n. 33 Nuu ntdaa
ñayiu, kui'a n-ka ja'an-s nuu-n, te n-ka
xini u'u ña'a-s. Dɨuni, n-ka xo nujuiin-n
nuu se ijan, xa chindee koio-n ɨnka ñayiu
du'a kue'e vida ka ya'a. 34 N-ka chindee-n
ñani-ro ku'a-ro xyɨndi'u vekaa. N-ka tnɨɨ
ñayiu xaxii-n, ko n-ka xejoon-n xa du'a koo,
te n-ka kuvete-n, chi n-ka xini-n xa tnɨɨ
koio mee-n ɨɨn xa va'a ka, nuncas ma jɨn
ndɨ'ɨ, io andɨu. 35 Xijan kuu xa, koo na'i
koio ka-n confianza nuu Ianyuux. Chi tnɨɨ
koio mee-n ntdaa xa taxi-ia. Kuu ná kuu
xa nachiya'u ña'a-ia, xaxe'e xa xndaxio-n
confianza nuu-ia. 36 Io xa kundee ini koio
ka-n, xa kada koio-n ntdaa xa juini Ianyuux,
te tnɨɨ koio-n ntdaa ná io ná jua'an tnu'u
n-taxi-ia. 37 Chi ja'an tnu'u Ianyuux:
Chi xaku nga, te ndixi Ia ndixi.
Ma kukuee ka-ia.
38 Se ja'an mee-r xa ña tuu na kuechi-s
io, kutuu va'a-s, xaxe'e xa jandixa
ña'a-s mee-r.
Ko nux ñatuka kundee ini-s xa jandixa
ña'a-s,
te ma kuvete-r xaxe'e-s.
Kuu Ianyuux xia'an-ia.
39 Ko mee-ro, ñatu kuu-ro ñayiu ñatu
kundee ini, xa danaa ña'a Ianyuux mee-ro.
Kuu-ro ñayiu ka jandixa Jesucristu, xa ku-
tuu va'a-ro xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

11

N-ka jandixa-s Ianyuux

1 Xa jandixa-ro, kuu xa na'a-ro xa tnɨɨ-ro
xa ndetu-ro. Xa jandixa-ro, kuu xa xini-ro
xa ñatu nde'a-ro. 2 Taxa'nu tnetnu-ro, xax-
e'e xa n-ka jandixa-s Ianyuux, te n-ja'an-ia
xa n-ka kida-s xava'a.
3 Xaxe'e xa jandixa-ro Ianyuux, kutnuni
ini-ro xa xi'in tnu'u mee-ia, n-kidava'a
Ianyuux ntdaa xa io. Xa io xa nde'a-ro, ña
n-kua'a xi'in xa n-xio.
4 Xaxe'e xa n-jandixa Abel Ianyuux,
n-doko-s ɨɨn xa va'a ka nuu Ianyuux dada
xa n-doko Caín. Xaxe'e xa n-jandixa Abel
Ianyuux, te n-ja'an-ia xa n-kida-s xava'a,
te n-xeka va'a-ia xa n-doko-s. Xaxe'e xa
n-jandixa Abel Ianyuux, juini xá n-xi'í-s, ko
dani kuu-s ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ mee-ro.
5 Xaxe'e xa n-jandixa Enoc Ianyuux, ña
n-xi'í-s. Nuncas ña n-ka nani'i ñayiu yɨkɨ
kuñu-s, chi ndeka ña'a ndito Ianyuux jua'an
andɨu. Te ja'an tnu'u Ianyuux xa antecas
xa kandeka-ia-s jɨ'ɨn, te n-ja'an Ianyuux
xa n-tna ini ña'a-ia. 6 Ɨɨn ñayiu, nux ñatu
jandixa-i Ianyuux, ña kua'a-i xa kada-i xa
tna ini Ianyuux. Ɨɨn ñayiu, nux na kuyatni-i
nuu Ianyuux, io xa jandixa-i xa tuu-ia, te io
xa koo-i confianza xa kueka va'a-ia-i.
7 Xaxe'e xa n-jandixa Noé Ianyuux,
n-kidava'a-s ɨɨn barcu, xa dakaku-s ñadɨ'ɨ-s
xi'in da'ya-s. Antecas xa kixee xa koo, te
n-ja'an Ianyuux xa du'a koo. N-yu'u Noé
nuu Ianyuux, te n-kida-s ná n-ja'an-ia.
Xaxe'e xa n-jandixa Noé Ianyuux, n-kida
u'u-s ñayiu ñuñayiu, te n-xee xa n-ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-s n-xio, chi
n-jandixa-s-ia.
8 Xaxe'e xa n-jandixa Abraham Ianyuux,
n-kida-s ná n-ja'an-ia. N-ja'an ña'a Ianyuux
xa kee-s ñuu-s, xa jɨ'ɨn-s nde ɨɨn nuu tnɨɨ-s
xa ku kuu xaxii-s. Juini ña xini-s ndexu
jɨ'ɨn-s, ko n-kee-s, te jua'an-s. 9 Xaxe'e xa
n-jandixa-s Ianyuux, n-xo tuu-s nuu ijan,
chi n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia xa juña'a-ia-s
nuu ijan. N-xo tuu-s ijan, ná tuu ɨɨn seto'o
ña tuu na ñuu-s io. Ve'e todo n-xo tuu-s
ijan. Te dɨuni, du'a n-ka kida da'ya-s Isaac,
te dada daiñani-s Jacob tuku. Chi nuu
mee-s tuku, n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia xa
juña'a-ia-s nuu ijan. 10 Chi n-xo ndetu-s, xa
kutuu va'a-s ñuu va'a n-kua'a, ñuu n-xani
ini Ianyuux, ñuu n-kidava'a Ianyuux.
11 Xaxe'e xa n-jandixa Sara Ianyuux,
n-tnɨɨ-ña fuerza xa ñu'u da'ya-ña. Juini xá
n-yɨɨ-ña, te ñatuka n-kua'a-ña, ko n-xio-ña
confianza nuu Ianyuux, xa kada-ia ná
n-ja'an-ia. Te n-kaku ɨɨn da'ya yɨɨ-ña.
12 Xijan kuu xa idini seyɨɨ, Abraham, juini
yo n-kunxa'nu-s, ko n-xio kue'e xa kue'e
xa kue'e da'ya dana-s, ná io chudini andɨu.
Nani ña kua'a xa ka'u-ro ñu'u kuchi kaa
yu'u ndute mar, dani ña kua'a xa ka'u-ro
da'ya dana Abraham.
13 Ntdaa ñayiu jan, n-ka jandixa-i
Ianyuux, te n-ka xi'í-i. Ña n-ka tnɨɨ-i xa
n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia xa juña'a-ia. Ko
xika, n-ka xini-i ntdaa xa juña'a Ianyuux,
te n-ka jandixa-i xa tnɨɨ koio-i, te n-ka
kuvete-i. Te du'a, n-ka ja'an ndaa-i xa ñayiu
to'o ka kuu-i, diko ni ka ya'a-i ñuñayiu ya'a.
14 Ñayiu du'a ka ja'an, kaxi kaxi ka dande'a
ña'a-i xa dani ka nduku-i ñuu kutuu va'a
koio-i. 15 Nux n-ñu ini koio-i ñuu n-kee-i,
te n-kua'a-i xa nu'u koio-i ijan n-kuu. 16 Ko
n-ka xo nduku-i ɨɨn ñuu yo va'a ka, ñuu io
andɨu. Xijan kuu xa, ñatu kujanuu Ianyuux
xa ka ja'an-i xa Ia ka jandixa-i kuu-ia. Chi
xá n-kida tu'a-ia ɨɨn ñuu yo va'a ka xaxe'e-i.
17 Xaxe'e xa n-jandixa Abraham Ianyuux,
n-xia'an-s da'ya-s Isaac xa ku kuu-s xa
doko-s nuu Ianyuux, na n-xitotnuni
Ianyuux Abraham. Juini xá n-xia'an
Ianyuux tnu'u-ia nuu-s xaxe'e Isaac, ko
n-xio tu'a Abraham xa ka'ni-s idini da'ya-s.
18 Xá n-ja'an Ianyuux: "Xi'in Isaac, koo
koio da'ya dana-n." 19 N-xio Abraham
confianza nuu Ianyuux, xa kua'a-ia xa
nadandoto-ia ndɨyɨ. Te kuu ná kuu xa
n-nakueka Abraham Isaac nuu ndɨyɨ.
20 Xaxe'e xa n-jandixa Isaac Ianyuux,
n-xijan ta'u-s nuu-ia, xa kutuu va'a koio
Jacob xi'in Esaú. 21 Xaxe'e xa n-jandixa
Jacob Ianyuux, te antecas xa kuú-s, n-xijan
ta'u-s nuu-ia, xa kutuu va'a koio ɨɨn ɨɨn
da'ya yɨɨ José. N-xo nukoo-s ndedi ndodo-s
vara-s, te n-xia'an-s xa n-kuta'u-s nuu
Ianyuux. 22 Xaxe'e xa n-jandixa José
Ianyuux, n-ja'an-s nuu ñayiu Israel xa kee
koio-i Egipto. Na n-xee xa kuú-s, n-ta'u
tniu-s xa kane'e ñayiu Israel yɨkɨ-s jɨ'ɨn,
hora na kee koio-i Egipto.
23 Xaxe'e xa n-ka jandixa tadɨ'ɨ Moisés
Ianyuux, n-ka chiva'a-s Moisés uni yoo
na n-kaku-s. N-ka xini-s xa seluchi va'a
kuu-s, te ña n-ka yu'u-s xa n-ta'u tniu
se kunxa'nu ka xa io xa ka'ni koio ñayiu
ntdaa sekuechi hora ka kaku-s. 24 Xaxe'e xa
n-jandixa Moisés Ianyuux, na n-xa'nu-s, ña

n-xejoon-s xa ja'an ka ñayiu xa kuu-s da'ya
yɨɨ daidɨ'ɨ se kunxa'nu ka Egipto. 25 N-kaxí-s
xa kue'e vida ya'a-s xi'in ñayiu ka jandixa
Ianyuux. N-xini-s xa nux ndoo ka-s ve'e
se kunxa'nu ka, te kada-s kuechi, xa kudɨ
ini mee-s ná kudɨ ini ñayiu jan. 26 N-xini-s
xa ya'u ka xa kue'e vida ya'a-s xi'in Cristu,
Ia tunda'a Ianyuux, dada xa tnɨɨ-s ntdaa
xa io Egipto. Chi n-xo nduku-s xa juña'a
Ianyuux. 27 Xaxe'e xa n-jandixa Moisés
Ianyuux, n-kee-s Egipto. Ña n-yu'u-s. Juini
n-xo kiti ini se kunxa'nu ka nuu-s, ko
n-kundee ini-s, chi n-xini-s ɨɨn xa ña kua'a
xa kunde'a-ro.

28 Xaxe'e xa n-jandixa Moisés Ianyuux,
n-ndadaka'nu-s viko Paxcua. N-ta'u tniu-s
ñayiu Israel xa kodo koio-i nɨñɨ ye'e, xa
maxku ka'ni ángel, ia xinokuechi nuu
Ianyuux, da'ya yɨɨ ki'na nuu ve'e ñayiu
Israel. 29 Xaxe'e xa n-ka jandixa ñayiu Israel
Ianyuux, n-ka ya'a-i Mar Kue'e, ná ya'a-ro
ñu'u yichi. Ko na n-kixe'e ñayiu Egipto xa
du'a kada-i, te n-ka tnene-i, ntdaa-i, nuu
ndute jan.

30 Xaxe'e xa n-ka jandixa ñayiu Israel
Ianyuux, te nungoio ntdaa xeve'e ñuu Jer-
icó. Uxa kɨu n-ka xikonduu ñayiu Israel
yu'u ñuu Jericó, te du'a n-kuu. 31 Xaxe'e xa
n-jandixa Rahab Ianyuux, ña n-xi'í-ña xi'in
ñayiu n-ka xo kuxee ini ñuu-ña, chi n-xeka
va'a-ña se n-ka xitoyu'u ñuu-ña. Te Rahab
kuu ñadɨ'ɨ diko mee-ña.

32 Io kue'e ka xa kua'a-da xa kakune'e-da.
Ko ña tuu na tiempo io. Gedeón, Barac, San-
són. Jefté, David, Samuel. Te se n-ka xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu taxa'nu tnetnu-ro
du. 33 Xaxe'e xa n-ka jandixa-s Ianyuux,
n-ka ni'i-s kue'e ñuu xi'in se kunxa'nu ka
ñuu jan, n-ka kida-s xava'a xaxe'e ñayiu,
te n-ka tnɨɨ-s xa n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia
xa juña'a-ia. Xaxe'e xa n-ka jandixa-s
Ianyuux, n-kaku-s xa kaxi a'an nga'a. 34 Ña
n-ka xi'í-s, na n-ya'a-s nuu ñu'u koko. Ña
n-kua'a ñayiu xa ka'ni-i-sɨ yuchi. Xaxe'e xa
n-ka jandixa-s Ianyuux, juini ña ndaku-s,
ko n-ka ndundaku-s. N-ka kunuu-s, na
n-ka jantna'a ñayiu xi'in-s, te n-ka kida-s xa
junu koio soldado se xini u'u tna'a xi'in-s.
35 Xaxe'e xa n-ka jandixa ñadɨ'ɨ Ianyuux,
n-kida-ia xa juini xá n-xi'í ñayiu keve'e-ña,
ko n-ka nandoto ñayiu jan.

Ko dɨuni, xaxe'e xa n-ka jandixa-s
Ianyuux, dava-s n-ka xi'í-s. N-xini u'u
ña'a ñayiu, nde n-ka xa'ni-i-sɨ. Nux n-ka
dandoo-s Ianyuux n-kuu, te kaku koio-s.
Ko ña'a. Chi n-ka juini-s xa ni'i-s xa kutuu
va'a-s xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 36 Dava
ka-s, xaxe'e xa n-ka jandixa-s Ianyuux,
n-ka kida bula ña'a ñayiu, xi'in chirrión
n-ka janña'a-i. N-ka tetnɨɨ ña'a-i cadena,
te n-ka chindi'u ña'a-i vekaa. 37 Xaxe'e xa
n-ka jandixa-s Ianyuux, n-ka xa'ni ña'a
ñayiu xi'in yuú, te n-ka xa'nde dava ña'a-i.
N-ka tnɨɨ ña'a-i jua'an nuu juxtixia, te
n-ka xa'ni ña'a-i xi'in yuchi. Xaxe'e xa
n-ka jandixa-s Ianyuux, ña tuu na da'ma-s
n-xio, diko ni ñɨɨ tkachi ñɨɨ nchiva n-ka
xo xi'na-s. Ña tuu na tvini-s, ña tuu nax
kaxi-s, ña tuu na ve'e-s. Xaxe'e xa n-ka
jandixa-s Ianyuux, kue'e vida n-ka ya'a-s,
te n-ka xini u'u ña'a ñayiu. 38 N-dandɨ'ɨ ka
mee-s dada dava'a nga ñayiu. Ko n-ka
xo xikonuu-s nuu ñayo ñayiu io. N-ka
xo xikonuu-s yuku. N-ka xo xio-s yau
kava, n-ka xo xio-s nua. 39 Ntdaa ñayiu
jan, n-ja'an Ianyuux xa va'a n-ka kida-i,
xandaa kuu xa n-ka jandixa-i Ianyuux. Ko
ta tnɨɨ ka-i xa n-xia'an Ianyuux tnu'u-ia
xa juña'a-ia. 40 Chi n-xani ini Ianyuux ɨɨn
xa va'a ka xaxe'e mee-ro. N-xani ini-ia xa
idini vuelta ɨɨn nuu kada-ia, ná io ná jua'an
xa n-ja'an-ia, xaxe'e ñayiu jan xi'in xaxe'e
mee-ro.

12

Maxku dananuu-ro Jesús

1 Xijan kuu xa, na kundee ini-ro xa
jandixa-ro Ianyuux. Se ijan, ñá ijan,
n-ka jandixa-s Ianyuux, te n-ka kida-s xa
juini-ia. Kuu ná kuu xa xnii-s nitu'u lado, xa
tax koio-s tnu'u kanu ini. Kue'e-s xa kue'e-s
io. Kuu ná kuu xa xino-ro, ɨɨn ɨɨn-ro, ɨɨn
carrera. Na daxio-ro ntdaa xa datnaña'a,
xa na kunu va'a-ro. Na daxio-ro ntdaa
kuechi kada xa ndua-ro. Na kundee ini-ro,
xa kunu va'a-ro. 2 Na kunde'a va'a-ro Jesús.
N-jandixa Jesús Ianyuux, te kada-ia xa
jandixa mee-ro Ianyuux. N-kundee ini-ia
curuxi. Ñatu n-chinuu-ia xa n-ka juini-s
xa kada-s xa kujanuu-ia, chi n-xo na'a-ia
xa kuvete-ia xa kuvete-ia, na ya'a-ia ntdaa
xa'a. Te nukoo-ia nda'a kua'a Ianyuux, nuu
taxnuni-ia.

3 Kani ini koio-n Jesús. Se ka kida kuechi,
n-ka kida-s xa kue'e xa kue'e vida n-ya'a-ia,
ko n-kundee ini-ia. Kani ini koio-n mee-ia,
xa maxku ku xiau-n, te maxku kuita anu-n.

4 Kuu ná kuu xa ka jantna'a-n xi'in kuechi.
Kundee ini koio ka-n, jantna'a koio ka-n.
Chi ta katu ka nɨñɨ-n. 5 Xá n-ka ndunaa-n
tnu'u kanu ini n-taxi Ianyuux. Ka kuu-n
da'ya-ia, te du'a n-ja'an-ia:
Da'ya yɨɨ-r, chinuu-n hora kida u'u ña'a-r,
chi Xto'o-n kuu-r, te ja'an do'o ña'a-r.
Maxku kuita anu-n hora kudeen ña'a-r.
6 Chi ja'an do'o Xto'o-n ñayiu xemani-ia.
Xá n-xeka va'a ña'a-ia, da'ya-ia ka kuu-n,
te xijan kuu xa kida u'u ña'a-ia.
7 Xijan kuu xa kundee ini koio-n hora kida
u'u ña'a Ianyuux, chi kida ña'a Ianyuux
xaxe'e mee-n, ná kida ɨɨn seyɨɨ xaxe'e
da'ya-s. ¿Chi na da'ya io, xa ma ja'an
do'o ña'a taa-s? 8 Ja'an do'o Ianyuux ntdaa
da'ya-ia, xa dakua'a ña'a-ia. Nux ñatu ja'an
do'o ña'a-ia mee-n, te ñatu kuu-n da'ya-ia,
te ñatu kuu Ianyuux Taa-n. 9 Ñuñayiu
ya'a n-ka ja'an do'o ña'a taa-ro, te n-xio-ro
xañu'u nuu-s. Kue'e ka io xa jandixa-ro
Taa-ro Ianyuux, te kada-ro xa juini mee-ia,
xa kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
10 Ita'u ni kuia n-ka ja'an do'o ña'a tadɨ'ɨ-ro,
nani n-ka xani ini-s. Ko ja'an do'o ña'a
Ianyuux, xa kada-ia xava'a xaxe'e-ro, xa
kada mee-ro xa kuu xava'a, ná n-kida
mee-ia xa kuu xava'a. 11 Hora kida u'u
ña'a Ianyuux mee-ro, ñatu tna ini-ro, chi
xaxia'an. Ko dada, nux kua'a va'a-ro, te
kada xa kada-ro xa kuu xava'a, te kutuu
va'a-ro.

Nda'u mee-ro, nux na dandoo-ro tnu'u-ia

12 Kundee ini koio ka-n. Kada koio-n xa
ndundaku nda'a-n yo n-xiau, te ndundaku
xe'e-n yo n-kuita. 13 Nduku koio-n ichi ndaa,
xa maxku ngokodo ka xe'e ku'u-n, chi du'a
na nda'a va'a.
14 Kada koio-n ntdaa xa kua'a-n xa kutuu
mani koio-n xi'in ntdaa ñayiu. Te kada koio
ka-n xa juini Ianyuux. Chi nux ma kada-n
xa juini Ianyuux, ma jini-n-ia. 15 Chindee
tna'a koio-n xa tnɨɨ koio ka-n, ntdaa-n, xa-
mani taxi Ianyuux. Maxku juejoon koio-n
xa ni ɨɨn-n ku kuu ná kuu ɨɨn yuku ua kada
dañu ña'a ntdaa-n, ɨɨn yuku ua kada xa
kue'e mee-n ma kada koio ka xa kuu xava'a.
16 Koo koio-n cuedado, xa ni ɨɨn-n maxku
daxio xa ja'an Ianyuux. Du'a n-kida Esaú.
Xaxe'e xa n-juini-s xa kaxi-s idini ndeyu,
n-diko-s ntdaa xa juña'a taa-s nuu da'ya
ki'na nuu-s. 17 Ka xini-n xa dada n-juini-s xa
tnɨɨ-s xa juña'a taa-s, ko ña n-ni'i-s. Juini
yo nda'i Esaú, ko ña n-kua'a-s xa dama-s xa
n-kuu.

18 Chi ña n-ka kuyatni mee-n Yuku Sinaí,
ná n-ka kida taxa'nu tnetnu-n. N-ka kuy-
atni mee-s yuku jan, nuu koko ñu'u, nuu
nee, nuu vikó tnuu, nuu tachi nde'e. 19 Ijan
n-xo nda'i trompeta, te n-ja'an ɨɨn tnu'u
andɨu. Na n-ka teku ñayiu jan tnu'u jan,
n-ka xijan ta'u-i xa maxku ja'an ka-ia ni
ɨnka tnu'u nuu-i. 20 Chi ña n-kua'a xa
kundee ini koio-i xa n-ta'u tniu tnu'u jan:
"Nux nde ɨɨn kɨtɨ na kɨu yuku ya'a, te io xa
ka'ni-n-tɨ yuú, o tee-n-tɨ xi'in kuxi." 21 Naka
io kuu xa n-ka xini ñayiu jan. N-ka yu'u-i,
loko n-ka yu'u-i. Ña n-kua'a xa kundee
ini-i. Nde Moisés n-ja'an: "Yu'u-r, menga
xa nɨ'ɨ-r."

22 Ko mee-n, xá n-ka kuyatni-n Yuku
Sión. Xá n-ka kuyatni-n Jerusalén katuu
andɨu, nuu tuu Ianyuux Ndito. Xá n-ka
xee-n nuu nataka kue'e xa kue'e mil ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux. Ijan ka
ndadaka'nu-ia Ianyuux. 23 Xá n-ka xee-n
nuu nataka ntdaa ñayiu ki'na nuu ve'e
Ianyuux. Andɨu xá n-chidotnuni nax nani
ñayiu jan. Xá n-ka xee-n nuu Ianyuux
ndadandaa ñayiu. Xá n-ka xee-n nuu xtuu
anu ñayiu n-ka kida xava'a, ñayiu n-kida
Ianyuux xa kutuu koio-i xi'in mee-ia. 24 Xá
n-ka xee mee-n nuu Jesús. N-kida-ia ná
io ná jua'an tratu xee, te nujuiin-ia nuu
Ianyuux xaxe'e-n. Yo va'a ka xa n-kida nɨñɨ
Jesús dada nɨñɨ Abel.

25 Kunde'a va'a koio-n, xa kueka va'a
koio-n Ia ja'an nuu-n. Na n-ja'an Ianyuux
ñuñayiu, n-ka daxio ñayiu tnu'u-ia, ña n-ka
jandixa-i-ia, te ña n-dakaku-ia ñayiu jan.
Te dani mee-ro, nux ma jandixa-ro Ianyuux
ja'an andɨu, nux kada yata-ro mee-ia,
¿janda kaku-ro? 26 Kɨu ijan, na n-ja'an-ia,
te n-nɨ'ɨ ntdaa xa io ñuñayiu. Vitna, xá
n-taxi-ia tnu'u-ia ja'an-ia: "Idinga vuelta
kada-r xa nanɨ'ɨ ntdaa xa io ñuñayiu, te
kada-r xa nɨ'ɨ ntdaa xa io andɨu tuku." 27 Xa
ja'an-ia "idinga vuelta" juini kachi xa jɨn
ndɨ'ɨ ntdaa xa kanda n-kidava'a Ianyuux. Te
ndoo ntdaa xa ñatu kanda. 28 Ko tnɨɨ mee-ro
ɨɨn xa nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ. Taxnuni-ro
xi'in Ianyuux. Xijan kuu xa na juña'a-ro
xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux. Na ku kuu-ro
ñayiu xinokuechi nuu-ia, xa kada-ro xa tna
ini mee-ia. Na ndadaka'nu-ro-ia te yu'u-ro

nuu-ia. [29] Chi Ianyuux jandixa-ro, ná kuu
ñu'u danaa ntdaa xa io, da kuu-ia.

13

Na kada-ro xa juini Ianyuux

[1] Juemani tna'a koio ka-n. [2] Maxku
ndunaa koio-n xa kueka va'a-n ñayiu
ve'e-n. Du'a n-kuu xa n-ka xeka va'a ñayiu
ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, juini
ña n-ka xini-i xa du'a ka kida-i.
[3] Naja'an koio-n ñani-ro ku'a-ro ka xini
u'u ña'a ñayiu, kuenda kuu kue'e vida ka
ya'a mee-n xi'in-s.
[4] Xa tnunda'a ñayiu, kuu xa maxku kada
ɨnka ñayiu xa dandoo tna'a-i. Maxku dan-
doo koio-n ñadɨ'ɨ-n yɨɨ-n, xa kidi-n xi'in
ɨnka ñayiu. Ndadandaa Ianyuux ñayiu
kidi xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-i, te
ndadandaa-ia ñayiu kidi xi'in ñadɨ'ɨ ɨnka
seyɨɨ, yɨɨ ɨnka ñadɨ'ɨ.
[5] Maxku juemani koio-n tvini. Kuvete
koio-n xi'in xa io. Chi xá n-ja'an Ianyuux:
"Nuncas ma dandoo ña'a-r, nuncas ma
kande ini ña'a-r." [6] Xijan kuu xa, xaxe'e xa
io-ro confianza nuu-ia, ja'an-ro:

Xto'o-da kuu Ia chindee ña'a mee-da;
ma yu'u-da nuu dava'a nga xa kua'a ñayiu
xa kada ña'a-i.

[7] Naja'an koio-n seyɨɨ, ñadɨ'ɨ n-ka dakua'a
ña'a. N-ka kachitnu'u-s tnu'u Ianyuux.
Kani ini koio-n nanda n-ka xo tuu-s
ñuñayiu ya'a. Te jandixa na'i koio ka
mee-n Jesucristu, ná n-ka jandixa mee-s
Jesucristu.
[8] Ná n-kuu Cristu, dani kuu-ia vitna, te
dani ku kuu-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. [9] Maxku
juejoon koio-n xa dakua'a ña'a koio ñayiu
ɨnka xa dakua'a-i. Tnɨɨ koio ka-n xamani
taxi Ianyuux, te du'a ndaku anu-n. Ka
ja'an ñayiu: "Io xa kaa-n xa'a, maxku kaa-n
xijan." Loko ndu ini-i xa du'a ne'e ii-i, ko
ñatu xiniñu'u. Dani dakuido datau anu-i.
[10] Tuku n-kuu xa doko n-xia'an Cristu
nuu Ianyuux, dada xa n-ka xia'an dutu
ñayiu Israel. Idini vuelta n-xi'í Jesús, xa
dita-ia kuechi-ro. Dutu nujuiin veñu'u
tabernáculo, ña kua'a xa kax koio-s xa
n-doko Jesús. [11] Chi veñu'u tabernáculo,
ne'e dutu taxnuni ka nɨñɨ kɨtɨ jua'an Cuartu
Yo Ii, chi xa doko xaxe'e kuechi kuu. Ko yɨkɨ
kuñu-tɨ, teñu'u-s yu'u ñuu. [12] Dɨuni Jesús.
N-xi'í-ia yuñuu Jerusalén, xa ndundoo
ñayiu ka jandixa-ia, xi'in nɨñɨ-ia. [13] Xijan
kuu xa, na dandoo-ro ntdaa xa n-kuu, xa
kunduu-ro xi'in Jesús. Na kada-ro kuenda
xa jɨ'ɨn-ro nuu tuu-ia yuñuu jan. Ná n-kuyɨɨ
anu Jesús, xa kundee ini-ia xa januu jan, da
na kuyɨɨ anu mee-ro tuku, xa kundee ini-ro
xa januu xaxe'e-ia. [14] Chi ñuñayiu ya'a, ña
tuu na ñuu ma jɨn ndɨ'ɨ. Nduku-ro ñuu
ijan, nuu kutuu va'a-ro kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
[15] Xijan kuu xa, kɨu xi'in kɨu, na juña'a-ro
xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux. Xaxe'e Jesús,
na juña'a-ro xa doko-ro nuu Ianyuux. Xi'in
yu'u-ro na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu-ia.
[16] Maxku ndunaa koio-n xa kada-n xa kuu
xava'a, maxku ndunaa koio-n xa chindee
tna'a-n. Xa'a tuku kuu ɨɨn xa doko-ro nuu
Ianyuux, te tna ini-ia.
[17] Jandixa koio-n sexa'nu, koo koio-n
xañu'u nuu-s. Se ñunuu ña'a ka kuu-s, te
io xa najuña'a koio-s cuenta nuu Ianyuux
xaxe'e-n. Jandixa koio-n-sɨ, xa kada koio-s
tniu n-xia'an Ianyuux, xi'in xa kuvete-s.
Maxku kada koio-n xa kuko'yo ini koio-s
xaxe'e-n. Chi xa'a, ñatu xiniñu'u xaxe'e
mee-n.
[18] Kajan ta'u koio-n xaxe'e-da. Xn-
daxio-da confianza xa ña tuu nax io xa
dakuido datau anu-da. Ka juini-da xa kada
koio-da meni xava'a. [19] Kue'e xijan-da xa
kajan ta'u koio-n, xa yachi ka naxee-da xa
kutuu-da xi'in-n.

Na kada Ianyuux xa kutuu va'a koio-n

[20] Na kada Ianyuux xa kutuu va'a koio-n.
N-nadandoto-ia Xto'o-ro Jesucristu nuu
ndɨyɨ. Ná kuu se ñunuu tkachi kuu Xto'o-ro,
te mee-ro kuu tkachi-ia. Na n-xi'í-ia, xi'in
nɨñɨ mee-ia n-kida-ia ntdaa ná io ná jua'an
tratu xee. Te nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ tratu jan.
[21] Na taxi Ianyuux xamani-ia, xa kunxa'nu
koio-n te kada koio-n xava'a, xa kada koio
mee-n ntdaa xa juini mee-ia. Xi'in Jesu-
cristu na kada ña'a-ia mee-ro, ntdaa-ro,
ntdaa xa juini mee-ia. Na ndadaka'nu-ro
Cristu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Du'a na koo.
[22] Ñani-da ku'a-da, xijan-da xa kueka va'a
koio-n tnu'u kanu ini ya'a. Chi carta luchi
ni kuu xa n-kidava'a-da. [23] Io xa jini koio-n
xa tuu libre ñani-ro, Timoteo. Nux yachi
na kixi-s, te jɨ'ɨn-da, nduu-da xi'in-s, xa
kotoni'ni ña'a-da.
[24] Xanyuux nuu ntdaa sexa'nu ka tax-
nuni nuu-n. Xanyuux nuu ntdaa ñayiu ka
jandixa Cristu ijan. Ñayiu ka jandixa Cristu
do Italia ka tunda'a xanyuux nuu mee-n.

[25] Na taxi Ianyuux xamani-ia nuu-n. Du'a
na koo.

Carta n-kidava'a Santiago

Xtuu-n nitu'u ñuñayiu

1 Mee-da, Santiago, se xinokuechi nuu
Ianyuux xi'in nuu Xto'o-ro Jesucristu, ki-
dava'a-da nuu mee-n. Ka kuu-n da'ya dana
n-uxi uu sexa'nu n-ka xio ñuu Israel xá
n-kuu kue'e kuia. Te vitna xtuu-n nitu'u
ñuñayiu.

Kida Ianyuux xa va'a kutnuni ini koio-n

2 Ñani-da ku'a-da, hora kue'e vida ya'a
koio-n, io xa kuvete-n xa kuvete-n. 3 Ka
jandixa-n Ianyuux, xini-n xa nux du'a na
kada koio-n, te kua'a-n xa kundee ini-n
ntdaa xa ka ya'a-n. 4 Te nux kundee ini
koio-n, xee-n kuu koio-n ñayiu kanu ini,
ñayiu ndaa, ñayiu ka kida xa juini Ianyuux.
5 Nux ndeda ɨɨn-n ndoñu'u ka xa kutnuni
ini va'a-n, kajan-n nuu Ianyuux, te taxi-ia.
Chi taxi-ia ntdaa xa ndoñu'u-ro, te taxi-ia
xi'in ntdaa anu-ia. 6 Ko io xa jandixa-n-ia.
Hora xijan-n, ni ita'u maxku ña'a kɨ ini-n.
Chi ɨɨn ñayiu yɨ ini, ná kuu ndute mar
xa ne'e tachi jua'an vaxi kuu-i. 7 Ñayiu
jan, maxku kani ini-i xa juña'a Ianyuux xa
n-xijan-i, chi ni ɨɨn ma tnɨɨ-i. 8 Ñayiu juini
ɨɨn xa juini-i vitna, ɨnka xa juini-i tnee, te
ntdaa xa kida-i ñatu xiniñu'u.
9 Ɨɨn ñani-ro, juini se kunda'u kuu-s, ko na
kuvete-s xaxe'e xa kunduu-s xi'in Ianyuux.
10 Te ɨɨn ñani-ro, ɨɨn se kuika, juini na kuita
ntdaa xa neva'a-s, ko na kuvete-s xaxe'e
xa kunduu-s xi'in Ianyuux. Chi ná kuu ita
ku'u, ita ñatu na'a xee, da kuu se kuika.
11 Hora xino ngandii te yo i'ni, te yichi ku'u
jan te jungava ita, te xe ndɨ'ɨ xa vili kaa-ta.
Du'a kuu se kuika. Nɨni kidatniu-s xa ni'i
ka-s xa juini-s, te n-xi'í-s.

Na kundee ini koio-n

12 Na kuvete koio ñayiu kundee ini ntdaa
xa ya'a-i, chi nux kundee ini-i, te tnɨɨ-i
premiu-i. Premiu-i kuu xa kutuu va'a-i xi'in
Ianyuux andɨu kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Ná kuu
corona kuu. Xá n-taxi Ianyuux tnu'u-ia
xa du'a koo, nuxa xemani-ro-ia. 13 Te hora
juini-n xa kada-n xa u'u, maxku ja'an-n
xa Ianyuux kidajuexa ña'a xa du'a kada-n.
Nuncas ña n-kida Ianyuux xa u'u, te nuncas
ma kada-ia xa kada ñayiu xa u'u. 14 Chi xa
kukajan ini ñayiu kida xa kada-i xa u'u. Kuu
ná kuu xa mee-i kidajuexa mee-i xa kida-i
xa u'u. 15 Kukajan ini-i te kida-i kuechi. Te
dani kida-i xa kida ka-i kuechi, nde xee-i xa
kuú-i xi'in kuechi-i.
16 Ñani mani-da, ku'a mani-da, maxku
danda'u-n mee-n. 17 Ntdaa xava'a ntdaa
xandaa xa ni'i-ro vaxi nde andɨu. Xa taxi
Ianyuux kuu. N-kidava'a mee-ia ntdaa
xa io andɨu. Ianyuux, ma dama-ia, kɨu
xi'in kɨu ɨɨn ni-ia kuu-ia. 18 N-taxi-ia tnu'u
ndaa. Xaxe'e xa n-jandixa-ro tnu'u jan, te
n-kida-ia xa n-nduu-ro da'ya-ia. N-juini-ia
xa ku kuu-ro xa ki'na nuu nuu ntdaa xa
ndadava'a-ia.

Io xa dande'a koio-n Ianyuux xa ndaa xa ka jandixa-n-ia

19 Ñani mani-da, ku'a mani-da, ntdaa-n,
ndoñu'u xa koo tu'a-n xa kunini va'a-n. Ko
maxku yachi ja'an koio-n, ni maxku yachi
kiti ini koio-n. 20 Chi xa kiti ini-ro ma kada
xa kada-ro xa juini Ianyuux. 21 Kui'a xa kui'a
ka xa ka kida ñayiu. Kida-i xa kida ka-i
xa u'u. Dandoo koio mee-n ntdaa xijan,
te maxku kuxee ini koio-n. Xá n-ka xeka
va'a-n tnu'u Ianyuux, te tnu'u jan kada xa
kutuu va'a-n xi'in Ianyuux.
22 Ko io xa kada-n ná ja'an tnu'u jan.
Nux diko ni nini-n, te ñatu jandixa-n, du'a
danda'u-n mee-n. 23 Ɨɨn seyɨɨ, nux nini-s,
ko ñatu kida-s ná io, kuu-s ná kuu ɨɨn seyɨɨ
nde'a nuu-s nuu spejo. 24 Nde'a-s, ko hora
jua'an-s, ndunaa-s janda kaa-s. 25 Ko ɨnka
seyɨɨ, ñatu ndunaa-s xa n-teku-s. Va'a
kutuni ini-s xa tnu'u ta'u tniu Ianyuux kuu,
tnu'u ndaa, tnu'u kida xa kutuu va'a-s.
Ñatu daxio-s tnu'u jan. Kundee ini-s xa
jandixa-s, te kida-s ntdaa ná io. Se ya'a,
ja'an Ianyuux xa va'a kida-s.
26 Nuxa xani ini ɨɨn ñayiu xa kida-i
ná io ná jua'an tnu'u ta'u tniu, ko ña
daxe tnɨɨ-i tnu'u ja'an-i, danda'u-i mee-i.
27 Dande'a ɨɨn ñayiu Taa-ro Ianyuux xa ndaa
xa jandixa-i-ia, nux chindee-i sekuechi ña
yoo tadɨ'ɨ-s, xi'in ñadɨ'ɨ n-ndoo viuda, te
nux dandoo-i ntdaa xa u'u ñuñayiu.

2

Maxku kaxí ni'na tna'a-n

1 Ñani-da ku'a-da, xá ka jandixa-n
Xto'o-ro Jesucristu. Ia taxnuni nuu ntdaa
xa io kuu-ia. Xijan kuu xa maxku kaxí ni'na
koio mee-n ñayiu. 2 Na kani ini-ro xa n-ka
nataka-n. Te xee ɨɨn se kuika ñu'u de'e oro

nda'a-s te ni'na-s da'ma yo va'a. Dɨuni xee
ɨɨn se kunda'u ni'na da'ma nda'u. 3 Te kueka
va'a-n se ni'na da'ma yo va'a, te ja'an-n:
"Nkoo-n ya'a silla va'a ka", ko ja'an-n nuu
se kunda'u: "Kunujuiin ijan o nkoo ya'a nuu
ñu'u." 4 Nux du'a kada tna'a-n, du'a ka kaxí
ni'na tna'a-n. Kui'a ka xani ini-n, xaxe'e
xa xani ini-n xa kunuu ka se kuika dada se
kunda'u.

5 Ñani mani-da, ku'a mani-da, kunini
koio-n. N-kaxí Ianyuux ñayiu kunda'u xa
kunduu-i xi'in-ia. Kuu ná kuu xa n-ka
nduu-i ñayiu kuika, xaxe'e xa ka jandixa-i
Jesucristu. Ñuñayiu ya'a ka kunda'u-i, ko
andɨu ku kuu-i da'ya Ianyuux taxnuni, te
taxnuni koio mee-i xi'in-ia. Xá n-xia'an
Ianyuux tnu'u-ia nuu ñayiu ka xemani-ia xa
du'a koo. 6 Ko mee-n, n-ka kida xa kujanuu
ñayiu kunda'u. ¿Ña ndaa xa ka kida u'u ña'a
se kuika u? ¿Ña ndaa xa xkandeka ña'a-s
xe'en nuu juxtixia u? 7 Ka kunduu-n xi'in
Cristu. ¿Ñadu se kuika kui'a ka jan tnu'u
Xto'o-ro Jesucristu a?

8 Taxnuni Ianyuux nuu ntdaa xa io. Tnu'u
ta'u tniu-ia ja'an: "Io xa juemani-n ɨnka
ñayiu ná xemani-n mee-n." Nux du'a ka
kida-n, va'a ka kida-n. 9 Ko nux ka kaxí
ni'na tna'a-n, du'a ka kida-n kuechi. Te
tekuechi ña'a tnu'u ta'u tniu Ianyuux. 10 Ɨɨn
seyɨɨ, nux xani ini-s xa kida-s ná io ná
jua'an tnu'u ta'u tniu Ianyuux, ko io ɨɨn xa
ñatu kida-s, kuu ná kuu xa ña n-kida-s ni
ɨɨn. 11 N-ja'an Ianyuux: "Maxku dandoo-n
ñadɨ'ɨ-n, yɨɨ-n, xa kidi-n xi'in ɨnka seyɨɨ,
ɨnka ñadɨ'ɨ." Dɨuni n-ja'an-ia: "Maxku
ka'ni-n ndɨyɨ." Xijan kuu xa juini ñatu
kidi-n xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-n,
ko xa'ni-n ndɨyɨ, du'a kuu xa ñatu jandixa-n
tnu'u ta'u tniu Ianyuux. 12 Ñayiu ka kida
ná ja'an tnu'u ta'u tniu Ianyuux, xandaa
kuu xa ñayiu libre ka kuu-i. Xijan kuu xa
io xa va'a ja'an koio-n te va'a kada koio-n.
Chi xini-n xa ndadandaa ña'a Ianyuux, nux
n-ka xemani tna'a-n, a ña'a. 13 Vaxi kɨu xa
ndadandaa Ianyuux ntdaa ñayiu. Kɨu ijan
ma kundau ini-ia ñayiu ña n-kundau ini
ɨnka ñayiu. Ko nux n-kundau ini ɨɨn ñayiu
ɨnka ñayiu, ma yu'u-i kɨu ijan, chi kundau
ini Ianyuux mee-i ná n-kundau ini mee-i
ɨnka ñayiu.

Nux jandixa-n Ianyuux, io xa kada-n xa juini-ia

14 Ñani-da ku'a-da, ¿nax xiniñu'u nux
ja'an ɨɨn ñayiu xa jandixa-i Xto'o-ro Jesu-
cristu, ko ñatu kida-i xava'a? ¿Ña ndaa xa
kada u'u Ianyuux ñayiu jan, hora ndadan-
daa-ia ntdaa xa io? 15 Kani ini koio-n:
Kixi ɨɨn ñani-ro ku'a-ro kunda'u, ña tuu na
da'ma-i io, ña tuu na xa kaxi-i io. 16 Te ja'an
mee-n: "Jua'an xavii xava'a, jua'an, tnɨɨ-n
da'ma-n te tnɨɨ-n xa kaxi-n", ko nux mee-n
ñatu xia'an xa ndoñu'u-i, ñatu xiniñu'u
xa kida-n. 17 Nux ja'an-ro xa jandixa-ro
Xto'o-ro Jesucristu, ko ñatu kida-ro xava'a,
kuu ná kuu xa ñatu jandixa-ro.

18 Kudana ja'an ɨɨn ñayiu: "Ndo'o,
jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu, te mee-r,
kida-r xava'a." ¿Janda dande'a ña'a-n
xa jandixa-n, nux ma kada-n ni ɨɨn? Ko
mee-da, kada-da xava'a te du'a dande'a
ña'a-da xa jandixa-da. 19 Jandixa-n xa idini
Ianyuux io. Vatuka. Ko du'a ka jandixa
kui'na tuku, te ka nɨ'ɨ-i xa yu'u-i. 20 Ñatu
ka xani ini va'a-n. Ña juini-n xa kutnuni
ini-n. Nux jandixa ɨɨn ñayiu Ianyuux, te io
xa kada-i xava'a. Nux ña'a, te xini-ro xa
ñatu jandixa-i. 21 Na kani ini-ro xa n-kida
taxa'nu tnetnu-ro Abraham. N-xia'an-s
da'ya-s nani Isaac nuu Ianyuux. N-xio
tu'a-s xa ka'ni-s da'ya-s nuu altar, te n-ja'an
Ianyuux xa n-kida-s xava'a. 22 Kua'a-n
xa jini-n xa n-dande'a Abraham Ianyuux
xa jandixa-s-ia, hora n-kida-s xa n-ta'u
tniu-ia. Xaxe'e xa du'a n-kida-s, te n-xini
Ianyuux xa jandixa-s-ia xi'in ntdaa anu-s.
23 Te du'a n-xetna'a ná yodotnuni tnu'u
Ianyuux. Xaxe'e xa n-jandixa Abraham
Ianyuux, te n-ja'an Ianyuux xa kuu ná kuu
xa ña tuu na kuechi-s. Te n-ka danani ñayiu
Abraham: "Se kumani xi'in Ianyuux."

24 Xijan kuu xa ka xini-n xa ɨɨn seyɨɨ, nux
jandixa-s Ianyuux te kida-s xava'a, te ja'an
Ianyuux xa ña tuu na kuechi-s. 25 Dɨuni
Rahab. Ñadɨ'ɨ n-xo kidi xi'in kue'e seyɨɨ
n-xo kuu-ña. N-xian nuu-ña nuu n-ka ndoo
se n-tunda'a Josué, te dada n-chindee-ña-s
xa kee koio-s ñuu jan jɨ'ɨn-s ɨnka ichi.
Xaxe'e xa du'a n-kida-ña ɨɨn xava'a, te
n-ja'an Ianyuux xa kuu ná kuu xa ña tuu
na kuechi-ña. 26 Xijan kuu xa, nani ñatu
xiniñu'u yɨkɨ kuñu ɨɨn ñayiu, nux n-kane
anu-i, dani ñatu xiniñu'u xa jandixa ɨɨn
ñayiu Ianyuux, nux ñatu kida-i xava'a.

3

Yaa-ro

1 Ñani-da, va'a ka xa maxku yo kue'e-n
ku kuu se ka dakua'a tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Chi na'a-n xa ndichi ka ndadandaa
ña'a Ianyuux mee-ro dada ɨnka ñayiu. 2 Chi
ntdaa-ro kida kue'e kuechi. Xa ja'an-ro,
kida-ro kuechi. Ɨɨn seyɨɨ, nuxa dajɨn tnɨɨ-s
tnu'u ja'an-s, se kida xava'a kuu-s. Te
kua'a-s xa taxnuni-s nuu ntdaa xa kida-s.
3 Kani ini koio-n: nux na chi'i-ro yo'o
yu'u caballu, xa na jandixa ña'a-tɨ, te du'a
kada-tɨ xa juini-ro. 4 Barcu du. Yo na'nu
barcu, te tunda'a ña'a tachi nde'e. Ko
se dakaka barcu, xetniu-s timu luchi xa
dakuiko-s barcu, xa jɨ'ɨn ni-s dava'a nga
nuu juini-s. 5 Dani kuu yaa-ro. Luchi ni-i
nuu yɨkɨ kuñu-ro, ko, ¡naka kue'e xa dajuen
tnu'u-i! Idini yañu'u luchi kada xa teñu'u-i
ɨɨn yuku ka'nu. 6 Te ná kuu yañu'u kuu
yaa-ro. Ná kuu ɨɨn ñuu n-chitu xa u'u kuu.
Luchi ni yaa-ro nuu yɨkɨ kuñu-ro, ko ná kida
mee-i, da kida ntdaa yɨkɨ kuñu-ro. Ntdaa
tnu'u kui'a kaa ja'an-ro vaxi nde andea.
7 Kua'a ñayiu xa kada maxu-i ntdaa nuu
kɨtɨ io. Ntdaa chilidaa xi'in ntdaa kɨtlavichi
xi'in ntdaa kɨtɨ io nuu ndute mar. 8 Ko ni
ɨɨn ñayiu, ma kua'a xa kada maxu-i yaa-i.
Nuncas ña iin na'i yaa-ro, ɨɨn xa io kuu. Ná
kuu venenu koo da kuu tnu'u yaa-ro. 9 Xi'in
yaa-ro ndadaka'nu-ro Ianyuux. Taa-ro
kuu-ia. Te xi'in yaa-ro kui'a ja'an-ro ñayiu
n-kidava'a-ia. Te n-kidava'a Ianyuux ñayiu
xa ku kuu mee-i ná kuu mee-ia. 10 Idini
yu'u-ro, ja'an-ro xava'a te ja'a-ro xa u'u.
Ñani-da ku'a-da, maxku du'a koo. 11 Ɨɨn
nuu kane ndute, ma kua'a xa kane ndute
vidi xi'in ndute ua idini vuelta. 12 Ñani-da
ku'a-da, nani ña kua'a xa juun mangorki
nuu tnutɨchɨ, te ña kua'a xa juun tɨchɨ nuu
tnunde'a, dani ña kua'a xa kane ndute vidi
nuu kane ndute ede.

Xa taxi Ianyuux

13 ¿Nuu tna'a mee-n io ɨɨn se tu'a va'a,
se kutnuni ini a? Maxku najuen tnu'u-s
mee-s. Na ku kuu-sɨ se vii se va'a kida
xava'a, te du'a dande'a-s ñayiu xa ndaa xa
se kutnuni ini kuu-s. 14 Nux ka kukuedi
ini-n, te ka kuu ua anu-n, te ka kida-n
xava'a mee-n, maxku ja'an koio-n xa va'a
kutnuni ini-n, chi ña ndaa. Tnu'u vete
ka ja'an-n. 15 Nux du'a ka xani ini-n, ta
kueka ka-n xa taxi Ianyuux. Meni xa
dakua'a ña'a ñayiu ñuñayiu n-ka xeka-n,
meni xa taxi kui'na. 16 Chi nux ka kukuedi
ini nuu tna'a-n, te ka kida-n xava'a mee-n,
xijan kida xa ka jantna'a-n te ka kida-n xa
u'u. 17 Ko xa taxi Ianyuux kada xa ki'na
ka dandoo-ro xa ña kuu xava'a. Kada xa
kutuu mani-ro xi'in ntdaa ñayiu, kada xa
ku kuu-ro ñayiu va'a te maxku kuxee ini-ro.
Kada xa kundau ini-ro ñayiu te ma kani
ini-ro xa va'a ka ɨɨn ñayiu dada ɨnka-i.
Kada xa ndaa anu-ro te kada-ro xava'a.
18 Nux nduku ini-ro xa kutuu mani-ro xi'in
ñayiu, te du'a kua'a-ro xa kada-ro ntdaa
ɨnka xava'a tuku. Kuu ná kuu xa dakeé-ro
tata va'a te nakueka-ro cosecha va'a.

4

Ñayiu xemani xa io ñuñayiu

1 ¿Nakuenda ka jantna'a mee-n, ɨɨn-n
xi'in ɨnka-n? ¿Nakuenda ka jantnatnu'u-n?
¿Ña ndaa xa kuu xaxe'e xa kukajan ini-n
xa u'u a? Te du'a jantna'a mee-n xi'in xa
kukajan ini-n. 2 Ka kukajan ini-n xaxii ɨnka
ñayiu, ko ñatu ni'i-n xa ka juini-n, te ka
xa'ni-n ndɨyɨ. Ka kukuedi ini-n xaxii ɨnka
ñayiu, te xaxe'e xa ñatu ka ni'i-n xa ka
juini-n, te ka jantna'a-n xa ka jantna'a-n.
Ñatu ni'i-n xa juini-n, xaxe'e xa ñatu xi-
jan-n nuu Ianyuux. 3 Te juini xijan-n, ko ña
tnɨɨ-n, chi ña xijan-n ɨɨn xava'a. Diko ni xi-
jan-n xa juetniu-n nuu xa u'u kukajan ini-n.
4 Xá n-ka dandoo-n Ianyuux. Ná kida ñadɨ'ɨ
dandoo yɨɨ-ña, da ka kida mee-n. ¿Ñatu
ka xini-n xa ka kuu-n ñayiu xemani xa io
ñuñayiu, te du'a ka kuu-n ñayiu xini u'u
tna'a-i xi'in Ianyuux a? Dava'a nga ñayiu
juini-i xa tnɨɨ-i xa io ñuñayiu, kida-i xa xini
u'u tna'a-i xi'in Ianyuux. 5 ¿Ka xani ini-n
xa ña ndaa ja'an tnu'u Ianyuux a? Ja'an
tnu'u Ianyuux xa n-kida-ia xa tuu Espíritu
Ii anu-ro, te juini-ia xa juemani-ro meni
mee-ia, ná xemani ña'a mee-ia mee-ro. 6 Ko
Ianyuux, chindee ña'a-ia xi'in xamani-ia.
Ja'an tnu'u Ianyuux: “Ma chindee-r ñayiu
kuxee ini, ko chindee-r xi'in xamani-r
ñayiu ka xijan xa chindee-r-yɨ.” 7 Xijan
kuu xa jandixa koio-n Ianyuux. Io xa kada
koio-n ntdaa xa juini mee-ia. Te maxku
juejoon-n nuu kui'na xa kadatniu-i anu-n.
Io xa jantna'a-n xi'in-i, te kunu-i jɨ'ɨn-i.
8 Kuyatni koio-n nuu Ianyuux, te kuyatni
mee-ia nuu mee-n. ¡Ñayiu ka kida kuechi ka
kuu-n! ¡Nanda'a koio-n! ¡Maxku kada koio

ka-n kuechi! Nux ka juini-n xa juemani-n
Ianyuux xi'in ntdaa anu-n, ña kua'a-n xa
juemani-n xa io ñuñayiu. Io xa ndada
ndoo-n anu-n. 9 Io xa kuko'yo ini koio-n,
io xa nda'i koio-n, io xa kutnau ini koio-n,
xaxe'e xa ñayiu ka kida kuechi ka kuu-n.
Maxku kueku ka-n, io xa nda'i-n. Maxku
kudɨ ini ka-n, io xa kutnau ini-n. 10 Maxku
kuxee ini ka-n. Kajan koio-n nuu Ianyuux,
xa na chindee ña'a-ia, te kada-ia xa kutuu
va'a koio-n xi'in-ia, vitna xi'in nde kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ.

Maxku jan tnu'u tna'a-n

11 Ñani-da ku'a-da, maxku kui'a ja'an-n,
ɨɨn-n nuu ɨnka-n. Nux kui'a ja'an-n nuu
ñani-n nuu ku'a-n, te jan tnu'u tna'a-n,
dani kuu xa kui'a ja'an te jan tnu'u-n tnu'u
ta'u tniu Ianyuux. ¿Jundu kuu-n xa jan
tnu'u-n tnu'u ta'u tniu Ianyuux? Io xa
jandixa-n tnu'u ta'u tniu-ia. 12 Idini Ianyuux
io xa taxi-ia tnu'u ta'u tniu, te idini Ianyuux
io xa ndadandaa-ia ñayiu. Meni mee-ia
kua'a xa dakaku-ia ñayiu, te meni mee-ia
kua'a xa danaa-ia ñayiu. ¿Te jundu kuu
mee-n xa xani ini-n xa kua'a-n xa ndadan-
daa-n ɨnka ñayiu?

Ña ka xini-n nax koo tnee

13 Vitna kunini koio-n xa'a. Mee-n ka
ja'an-n: "Vitna, tnee jɨ'ɨn-ro ñuu ijan, te
ijan kutuu-ro ɨɨn kuia. Na diko-ro, jueen-ro,
te ni'i-ro tvini." 14 Te mee-n, ni ña ka xini-n
nax koo tnee. Xaku ni kutuu-ro. Ná kuu
vikó nu'u kuu-ro, iin vikó te nana'a ni te
n-tɨ'u. Te du'a kuu mee-ro tuku. 15 Io
xa ja'an koio-n: "Na kachi mee Ianyuux
nux kutuu-ro te kada-ro xa'a, xijan." 16 Ko
du'a ñatu ja'an mee-n, chi ja'an-n: "Kua'a-r
xa kada-r xa juini-r, ñatu ndoñu'u-r xa
chindee ña'a Ianyuux." Te du'a ka kida-n
xa u'u. 17 Xijan kuu xa ñayiu xini xa kada-i
xava'a, ko ñatu kida-i, te du'a kida-i xa u'u.

5

Na kunini koio ñayiu kuika xa'a

1 Kunini koio-n, ñayiu kuika. Io xa nda'i
koio-n, io xa kana koio-n, chi vaxi hora xa
kue'e xa kue'e vida ya'a koio-n. 2 Vax te'yu
xaxii-n, te juan kɨu tkidi da'ma va'a-n. 3 Vax
nane dɨ'u tvini-n. Ná kuu se tekuechi ña'a
nuu se ndadandaa ña'a, da kuu tvini-n, te
kada xa kayu-n nuu yañu'u ma nda'va. Ka
ni'i-n xa ka ni'i-n xa xneva'a-n, te xá n-xee
kɨu xa xinokava ntdaa. 4 Dɨuni ñayiu n-ka
kidatniu nuu xaxii-n. N-ka dakee-i nɨñɨ-n,
ko ña n-chiya'u-n-yɨ. Ka najan kuechi-i xa
n-danda'u-n-yɨ, te teku Ianyuux ntdaa xa
jan kuechi-i. Te mee-ia kuu Xto'o ntdaa
ángel andɨu. 5 Ñuñayiu ya'a yo va'a n-ka xo
tuu-n, te n-ka ni'i-n ntdaa xa ka kukajan
ini-n. Ná ka ndada ndee ñayiu kuchi, da
n-ka ndada ndee-n mee-n, te vitna xa vax
kuyatni xa kuú-n. 6 N-ka xini u'u-n te n-ka
xa'ni-n ñayiu ña tuu na kuechi ña tuu nax
tau, te ña n-ka ja'an-i ni ɨɨn.

Kundetu kuee koio-n, te kajan ta'u koio-n

7 Ñani-da ku'a-da, xijan kuu xa io xa
kundetu kuee koio-n, nde na ndixi Xto'o-ro
Jesucristu. Ka xini-n xa hora kidatniu ɨɨn
seyɨɨ nuu ñu'u, te io xa kundetu-s nde na
kee xa kaxi xa ko'o-s. Kundetu-s, nde
na kixi dau ki'na nuu, te dada xee vikó
dau. 8 Mee-n tuku, kuee kuee kundetu
koio-n. Kundee ini koio-n, chi vax kuyatni
xa ndixi Xto'o-ro. 9 Ñani-da ku'a-da, maxku
kuyɨka koio-n, ɨɨn-n nuu ɨnka-n, xa maxku
ndadandaa ña'a Ianyuux. Chi Ia ndadandaa
ntdaa xa io, xá vax kuyatni xa ndixi-ia.
10 Ñani-da ku'a-da, naja'an koio-n se n-ka
xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. N-ka
kuu-s ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ mee-n jɨ'ɨn.
Naja'an koio-n xa nda'u n-ka ya'a-s te n-ka
kundee ini-s. 11 Xijan kuu xa ja'an-ro xa
kuvete ñayiu kundee ini hora kue'e vida
ya'a-i. Xá n-ka teku-n nanda n-kundee
ini taxa'nu tnetnu-ro n-xo nani Job ntdaa
vida n-ya'a-s. Te xá n-ka xini-n nax n-kida
Ianyuux xaxe'e-s. Yo n-kundau ini Ianyuux
Job, te du'a kundau ini ña'a-ia mee-ro.

12 Ñani-da ku'a-da, maxku chinaa koio-n,
ni xaxe'e andɨu, ni xaxe'e nuu ñu'u. Maxku
chinaa-n ni ɨɨn. Hora na ja'an-n "Joon",
te joon kuu. Te hora na ja'an-n "Ña'a", te
ña'a kuu. Nux du'a kada-n, te ña tuu na xa
tekuechi ña'a Ianyuux.

13 Nux ɨɨn ñayiu kue'e vida ya'a, na kajan
ta'u-i Ianyuux. 14 Te ɨɨn ñayiu ku'u, na kana-i
sexa'nu veñu'u, te na kajan ta'u koio-s xax-
e'e-i, te xi'in xa taxnuni Xto'o-ro Jesucristu
na kajan-s-yɨ ita'u aciti. 15 Te hora ka xijan
ta'u-n nuu Ianyuux xaxe'e ñayiu ku'u, te
koo koio-n confianza nuu Ianyuux xa na
ndva'a-i, te kada-ia xa ndokoo-i. Te nux
n-kida-i kuechi, te taxkanu ini-ia kuechi-i
tuku. 16 Xijan kuu xa juña tnu'u tna'a-n,
ɨɨn-n nuu ɨnka-n, xa io kuechi-n, te kajan
ta'u koio-n, ɨɨn-n xaxe'e ɨnka-n, xa chindee

tna'a-n xa kada koio-n xava'a. Chi ɨɨn ñayiu
va'a xijan ta'u nuu Ianyuux xi'in ntdaa
anu-i, kue'e xa kue'e xa kua'a-i xa kada-i.
17 Naja'an koio-n taxa'nu tnetnu-ro n-xo
nani Elías. Nani kuu mee-ro, dani n-kuu
mee-s, ko n-jandixa-s Ianyuux. Xi'in ntdaa
anu-s n-xijan ta'u-s nuu Ianyuux xa maxku
juun dau, te du'a n-kuu. Uni yodo kuia
ñatu n-juun dau nuu ñu'u ijan. 18 Te dada
n-ndajan ta'u-s nuu Ianyuux ɨnka vuelta xa
na juun dau, te n-xio kue'e xa kaxi xa ko'o
ñayiu ijan.

19 Ñani-da ku'a-da, nux ɨɨn mee-n
n-dandoo ichi Jesucristu, te io xa chindee
koio-n-yɨ, xa na najandixa-i-ia. 20 Io xa
jini koio-n xa nux kada-n xa nadatu ini
ɨɨn ñayiu kuechi-i, te du'a dakaku-n-yɨ xa
ma kuú-i xi'in kuechi-i, chi taxkanu ini
Ianyuux kuechi-i.

Carta ki'na nuu n-kidava'a Spedru

Kidava'a Spedru nuu mee-n ka kuu ñayiu to'o ñuñayiu ya'a

1 Mee-da kuu Spedru, ɨɨn se n-tunda'a Jesucristu kuu-da. Kidava'a-da carta ya'a nuu
mee-n ka kuu ñayiu n-kaxí ña'a Ianyuux.
Ná kuu seto'o, ñáto'o ka kuu-n, xtuu dɨɨ-n
distrito Ponto, distrito Galacia, distrito Capadocia, distrito Asia, distrito Bitinia.
2 Nde ki'na nuu xá n-xo na'a Taa-ro
Ianyuux xa jandixa koio-n Jesucristu.
N-kaxí ña'a-ia xa kunduu koio-n xi'in-ia.
N-kidatniu Espíritu Ianyuux anu-n, te vitna
kida Espíritu Ianyuux xa ka kuu-n ñayiu
kida xa juini Ianyuux. N-xi'í Jesucristu
xaxe'e-n, te xi'in nɨñɨ-ia n-ka ndundoo-n.
Na taxi ka Ianyuux xamani-ia nuu-n, na
kada-ia xa yo va'a kutuu koio mee-n xi'in
mee-ia.

Xndetu-ro vitna, xa kutuu va'a-ro xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ

3 Na kuta'u-ro Ianyuux. Xaxe'e ntdaa
xa n-kida-ia xaxe'e-ro, na juña'a-ro xa
n-kuta'u-ro nuu-ia. Taa Xto'o-ro Jesucristu
kuu-ia. Yo kue'e n-kundau ini ña'a-ia
mee-ro. N-kida-ia xa n-nduu-ro da'ya-ia.
Kuu ná kuu xa n-nakaku-ro vuelta kuu uu.
Kada-ia xa kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Nani n-nandoto Jesucristu nuu
n-kuu-ia ndɨyɨ, dani kuu xa nandoto mee-ro
tuku. Vitna xndetu-ro kɨu ijan. 4 Ná kuu ɨɨn
xaxii xia'an seyɨɨ da'ya-s, da kuu xa kutuu
va'a-ro xi'in Ianyuux andɨu. Nuncas ma
jɨn ndɨ'ɨ xaxii-ro, nuncas ma nadama, meni
xava'a kuu. Andɨu neva'a Ianyuux xaxii-n,
te taxi-ia, hora na xee-n nde ijan.
5 Jandixa na'i koio ka-n Ianyuux. Tax-
nuni-ia nuu ntdaa xa io, te va'a neva'a
ña'a-ia mee-n. Na ndixi Jesucristu, dande'a
ña'a-ia ntdaa xa n-kida tu'a-ia xaxe'e-ro, te
kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
6 Xijan kuu xa kue'e xa kue'e kuvete
koio-n. Vitna, nux ndoñu'u xa kue'e
vida ya'a koio-n, te du'a tnau ini koio-n.
Ko xaku nga kuia, te kɨu ijan ma tnau
ini ka-n. 7 Ndoñu'u xa kototnuni ña'a
Ianyuux mee-n. Io xa jini-ia nuxa ndaa
xa jandixa-n-ia, a ña'a. Kuu ná kuu xa
xitotnuni ñayiu oro nuu ñu'u koko. Ko vax
ndɨ'ɨ oro. Yo ya'u ka xa jandixa ɨɨn ñayiu
Ianyuux, dada xa ya'u oro. Nux jandixa
na'i ka-n Ianyuux, te ja'an-ia: "¡Va'a n-ka
kida-n!" Na ndixi Jesucristu, va'a ja'an-ia
xaxe'e-n, te taxi-ia ntdaa xa neva'a-ia xax-
e'e-n, te kada-ia xa taxnuni koio-n xi'in-ia.
8 Juini nuncas ña n-ka xini-n Jesucristu,
ko ka xemani-n-ia. Juini nde vitna ñatu
xnde'a-n-ia, ko ka jandixa-n-ia. Te kue'e
xa kue'e ka kuvete-n xaxe'e-ia. Diko ni xi-
a'an-ro xa xia'an-ro xa n-kuta'u-ro nuu-ia.
9 Xaxe'e xa jandixa-ro Jesucristu, na'a-ro xa
kutuu va'a-ro xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
10 Xá n-kuu kue'e kuia, n-kida Ianyuux
xa se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu
n-ka ja'an-s xa tnɨɨ koio mee-n xamani
Ianyuux. N-ka ja'an-sɨ xa kutuu va'a koio
mee-n xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Te
se ijan, n-ka juini-s xa kutnuni ini-s nax
n-ja'an-ia. Kue'e xa kue'e n-ka ka'u-s tnu'u
Ianyuux, te kue'e xa kue'e n-ka xani ini-s
xa kutnuni ini-s. 11 N-ka juini-sɨ xa kutnuni
ini-s ntdaa xa n-dande'a Espíritu Cristu
mee-s. N-ka juini-sɨ xa kutnuni ini-s jundu
kixi te nakɨu da kuu. Kue'e kuia antecas
xa kixee Cristu ñuñayiu, te xá daa n-ja'an
Espíritu Ianyuux xa kixi-ia. N-ja'an Espíritu
Ianyuux xa kue'e vida ya'a Cristu te kuú-ia,
te dada jini koio ñayiu xa Cristu kuu Ia
kunxa'nu ka, Ia taxnuni nuu ntdaa xa io
andɨu xi'in ñuñayiu. 12 N-dande'a Espíritu
Ianyuux se ijan xa ña n-ka tnɨɨ-s tnu'u
Ianyuux xaxe'e mee-s, n-dande'a-ia-s xa
n-ka tnɨɨ-s tnu'u-ia xaxe'e mee-n. Xaxe'e
mee-ro, n-ka ja'an se ijan tnu'u ya'a. Te
vitna, se n-tunda'a Cristu, xá n-ka kachit-
nu'u-s tnu'u va'a Cristu nuu mee-n. Du'a
n-kida Espíritu Ii n-tunda'a Ianyuux n-kixi
nde andɨu. Te ángel, ia ka xinokuechi nuu
Ianyuux, nde mee-ia ka juini xa jini koio-ia
ntdaa xa koo.

Meni xava'a kida Ianyuux. Juini-ia xa kada-ro ná kida mee-ia

13 Xijan kuu xa va'a kani ini koio-n, te koo
tu'a koio-n, xa kada-n xa juini Ianyuux. Te
kundetu koio-n, xa taxi Ianyuux xamani-ia,
hora na ndixi Jesucristu. Koo koio-n confi-
anza nuu-ia xa du'a koo. 14 Da'ya Ianyuux
ka kuu-n. Jandixa-n-ia, maxku kuxee ini
koio-n. Antecas xa jini koio-n Ianyuux,
n-ka xo kida-n dava'a nga xa n-ka kukajan
ini-n. 15 Ko vitna, xa n-ja'an ña'a Ianyuux,
xa kunduu koio-n xi'in mee-ia. Meni xava'a

kida Ianyuux. Io xa kada koio mee-n ná
kida mee-ia. Ntdaa xa kada koio-n, io xa
kada-n xa juini Ianyuux. [16] Chi ja'an tnu'u
Ianyuux: "Kada koio mee-n xava'a, chi kida
mee-r xava'a."

[17] Ka ja'an-n xa Ianyuux kuu Taa-n, te
vatuka xa du'a ka ja'an-n. Ko dɨuni Juexi
kuu-ia. Na'a-ia xa ɨɨn nuu ka kuu ntdaa
ñayiu, na'a-ia xa ñatu va'a ka ɨɨn ñayiu
dada ɨnka ñayiu. Ndadandaa-ia tniu ɨɨn
ɨɨn ñayiu, ndadandaa-ia ntdaa xa kida-ro.
Xijan kuu xa na yu'u-ro-ia, na kada-ro xa
juini mee-ia ntdaa kɨu kutuu ka-ro ñuñayiu
ya'a. [18] Xna'a-n xa n-xeen ña'a Ianyuux
mee-n, xa ma kada koio ka-n ná n-ka kida
taxa'nu tnetnu-n. Chi ñatu xiniñu'u xa
n-ka kida mee-s. Ñatu n-xeen ña'a Ianyuux
xi'in oro, xi'in plata, chi vax ndɨ'ɨ oro, plata.
[19] Ko n-xeen ña'a-ia xi'in nɨñɨ Cristu. Te
yo ya'u ka nɨñɨ Cristu dada ntdaa xa io.
Xá n-kuu kue'e kuia, n-ta'u tniu Ianyuux
nuu ñayiu Israel xa juña'a koio-i xa doko-i
nuu-ia. Xa doko-i kuu ɨɨn tkolelu va'a kaa,
ɨɨn tkolelu vili kaa. Ná kuu tkolelu jan
kuu Cristu. [20] Antecas xa kadava'a Ianyuux
ñuñayiu, xá daa n-xo na'a-ia xa tunda'a-ia
Cristu xa kuú-ia xaxe'e-ro. Vitna, hora
vax ndɨ'ɨ ntdaa xa io, xá n-kixi Cristu
xaxe'e-n. [21] Xaxe'e mee-ia, ka jandixa-n
Ianyuux. N-kida Ianyuux xa n-nandoto
Cristu nuu n-kuu-ia ndɨyɨ, te n-kida-ia xa
taxnuni Cristu nuu ntdaa xa io. Xaxe'e
Cristu, jandixa-n Ianyuux, te io-n confianza
nuu-ia.

[22] Xá n-kida Espíritu Ii xa ka jandixa-n
xa kuu xandaa, te du'a n-kida-ia xa n-ka
ndundoo anu-n. Vitna kua'a-n xa ku-
tuu mani koio-n ɨɨn-n xi'in ɨnka-n. Nt-
daa ñayiu ka jandixa Cristu kuu ñani-ro
ku'a-ro. Io xa juemani tna'a-n xa juemani
tna'a-n xi'in ntdaa anu-n. [23] Kuu ná kuu
xa n-ka nakaku-n ɨnka vuelta. Vuelta ki'na
nuu, n-ka kaku-n nuu tadɨ'ɨ-n, ko vitna
n-ka nakaku-n xaxe'e xa ka jandixa-n tnu'u
Ianyuux. Ná kuu ɨɨn xa ndito kuu tnu'u
Ianyuux. Kuú koio tadɨ'ɨ-ro, ko nuncas ma
jɨn ndɨ'ɨ tnu'u Ianyuux. [24] Chi ja'an tnu'u
Ianyuux:

Ná kuu tnutnu'u kuu ñayiu,

te ná kuu ita tnutnu'u,

da kuu ntdaa xa kida-i.

Yichi tnutnu'u, te jungava ita-tnu.

[25] Ko nuncas ma jɨn ndɨ'ɨ tnu'u Ianyuux.
Te tnu'u Ianyuux kuu tnu'u n-ka kachit-
nu'u-s nuu-n.

2

[1] Xijan kuu xa, dandoo koio-n ntdaa xa
u'u, ntdaa kuechi. Maxku danda'u-n ɨɨn
ñayiu. Ja'an koio-n xandaa, te kada koio-n
xandaa. Maxku kukuedi ini-n nuu ɨnka
ñayiu, maxku kui'a ja'an-n yata ñayiu. [2] Ná
kuu seyɨjɨn dichi yɨjɨn ka kuu-n, te ná kuu
dɨku va'a kuu tnu'u Ianyuux. Io xa kojon-n
yichi-n tnu'u-ia, te du'a kue'nu va'a-n. Te
du'a kutuu va'a koio-n xi'in Ianyuux kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. [3] Xá n-ka xitotnuni-n Jesu-
cristu, te ka xini-n xa yo va'a-ia.

Ia Ndito kuu Jesucristu

[4-5] Kuu ná kuu xa kidava'a Ianyuux ɨɨn
veñu'u nuu kutuu mee-ia. Ná kuu yuú
xe'e veñu'u ka kuu mee-n. Yuú yo va'a ka
veñu'u jan kuu Xto'o-ro Jesucristu. Seyɨɨ,
n-ka dajane-s-ia ɨɨn lado, ko Ianyuux n-kaxí
mee-ia. Na'a Ianyuux xa va'a ka yuú n-ka
dajane-s dada dava'a nga yuú io. Ia Ndito
kuu Jesucristu, te na kuyatni mee-n mee-ia,
te kada-ia xa kundito koio mee-n tuku.
Xaxe'e mee-ia, ka kuu mee-n yuú ndito,
te yuú jan kidava'a Ianyuux veñu'u nuu
kutuu mee-ia. Dɨuni ka kuu-n dutu veñu'u
jan. Xá n-kida dɨɨn ña'a Ianyuux mee-n,
xa ku kuu koio-n dutu nuu mee-ia. N-kaxí
ña'a-ia, xa juña'a koio-n xa doko-n nuu-ia.
Te mee-n ka kuu xa doko-n. Xaxe'e xa n-xi'í
Jesucristu xaxe'e-n, te kueka va'a Ianyuux
xa doko-n. [6] Ja'an tnu'u Ianyuux:

Kunde'a koio-n xa n-kaxí mee-r ɨɨn seyɨɨ.

Ná kuu ɨɨn yuú yo va'a ka kuu-s, yuú ki'na
nuu.

Ya'u ka yuú ya'a, dada dava'a nga ɨnka xa io.

Kajan ndodo-r yuú ya'a ñuu Sión.

Ɨɨn ñayiu, nux jandixa-i se ya'a, nuncas ma
kujanuu-i.

[7] Mee-n, ka jandixa-n Xto'o-ro Jesucristu, ka
xini-n xa yuú va'a ka kuu-ia. Ko io ñayiu
ñatu ka jandixa-ia. Ná ja'an tnu'u Ianyuux,
dani kuu:

Se kidava'a veñu'u, n-ka dajane-s yuú ya'a
ɨɨn lado.

Ko vitna yuú ya'a kuu yuú yɨtnɨɨ me'ñu dɨkɨ
veñu'u nuu kutuu Ianyuux.

[8] Dɨuni xetna'a ná ja'an tnu'u Ianyuux:

Yuú ya'a kida xa jɨn kɨ'ɨ ñayiu,

kida xa ndua-i.

Ndua-i, chi xaxe'e xa kuxee ini-i, ña juini-i
xa jandixa-i tnu'u Jesucristu. Te n-xo na'a

Ianyuux xa du'a koo, n-xo na'a-ia xa ma
jandixa-i Cristu.

Kuenda Ianyuux ka kuu-n

9 Ko mee-n ka kuu-n ñayiu n-kaxí ña'a
Ianyuux. Ia kunxa'nu ka kuu-ia, te mee-n
ka kuu dutu nuu-ia. N-kida dɨɨn ña'a-ia, xa
kada koio mee-n xa juini mee-ia. Ñayiu ñuu
mee-ia ka kuu-n. Juña'a-n xa n-kuta'u-n
nuu-ia. Ja'an-n nuu ntdaa ñayiu xa Ia
kunxa'nu ka kuu-ia. Kuu ná kuu xa n-ka
xo xika-n nuu nee, ko n-ja'an ña'a-ia, xa
kee koio-n nuu nee, xa kunduu koio-n xi'in
mee-ia nuu kanda va'a xa va'a. 10 Chi an-
tecas, ña n-ka kuu-n da'ya Ianyuux, ko
vitna, ka kuu-n da'ya-ia. Antecas, ñatu
n-xo kundau ini ña'a ni ɨɨn ñayiu, ko vitna,
kundau ini ña'a Ianyuux.

Ñayiu xinokuechi nuu Ianyuux ka kuu-n

11 Ñani mani-da, ku'a mani-da, seto'o,
ñáto'o ka kuu-n ñuñayiu ya'a. Andɨu kuu
ñuu-n. Maxku juejoon-n xa kadajuexa ña'a
yɨkɨ kuñu-n xa kada-n kuechi. Kuu ná kuu
xa jantna'a yɨkɨ kuñu-n xi'in anu-n. 12 Me'ñu
ñayiu ña ka jandixa Ianyuux xtuu mee-n. Io
xa kada koio-n xava'a. Kui'a ka ja'an ñayiu
nuu mee-n, ná ka ja'an-i nuu ñayiu ka kida
xa u'u. Ko nɨni du'a ja'an-i, xnde'a-i xa ka
kida-n xava'a. Te du'a koo xa ndadaka'nu
mee-i Ianyuux, na ndadandaa-ia ntdaa xa
io.

13 Ñayiu jandixa Xto'o-ro Jesucristu ka
kuu-n. Xaxe'e xa'a, io xa jandixa koio-n
se ka taxnuni nuu-n. Kada koio-n nax ta'u
tniu se kunxa'nu ka, chi se taxnuni nuu-ro
kuu-s. 14 Jandixa koio-n se tunda'a-s. Kada
u'u koio-s ñayiu kida xa u'u, ko va'a ja'an-s
nuu ñayiu kida xava'a. 15 Chi juini Ianyuux
xa kada koio mee-n xava'a, te du'a kada-n
xa ma ja'an ka se xee ini, se ñatu xini va'a.

16 Ñayiu libre ka kuu-n. Ko maxku kani
ini koio-n xa kua'a xa kada-n dava'a nga
xa juini-n. Maxku kada koio-n kuechi. Ku
kuu koio-n ñayiu xinokuechi nuu Ianyuux.
17 Koo koio-n xañu'u nuu ntdaa ñayiu. Jue-
mani koio-n ñani-ro ku'a-ro. Yu'u koio-n
nuu Ianyuux. Koo koio-n xañu'u nuu se
kunxa'nu ka.

Ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ koio-n kuu Cristu

18 Vitna ja'an-da nuu seyɨɨ ñadɨ'ɨ ka xi-
nokuechi nuu ɨnka ñayiu. Jandixa koio-n
patrón-n. Koo-n xañu'u nuu-s. Nux pa-
trón va'a kuu-s te ndetu kuee-s nuu-n,
jandixa-n-sɨ. Ko dɨuni, nux patrón nde'e
kuu-s, ko dani jandixa-n-sɨ. 19 Du'a kada
koio-n xava'a. Juini kue'e xa kida ña'a
patrón, te kue'e xa ka ya'a-n, ko kundee
ini na'i koio ka-n, xaxe'e xa ka jandixa-n
Ianyuux. 20 Nux kida-n xa u'u, te vatuka
xa kada u'u ña'a patrón-n. Maxku ja'an-n
ni ɨɨn hora janña'a-s. Ko nux kida-n
xava'a te kue'e vida ya'a-n, te juejoon-n
nuu Ianyuux te kundee ini-n. Te du'a
tna ini Ianyuux. 21 Xaxe'e xa'a n-ja'a ña'a
Ianyuux. Kue'e vida n-ya'a Cristu xax-
e'e-ro. N-kuu-ia ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ-ro,
xa kada koio mee-ro ná n-kida mee-ia.
22 Nuncas ña n-kida-ia ni ɨɨn kuechi, nun-
cas ña n-danda'u-ia ni ɨɨn ñayiu. 23 Juini
kui'a n-ka ja'an ñayiu, ko nuncas ña kui'a
n-ja'an mee-ia nuu mee-i. Juini n-ka kida
ñayiu xa kue'e xa kue'e vida n-ya'a-ia, ko
nuncas ña n-ndunde'e-ia. Na'a-ia xa Taa-ia
kuu Ia ndadandaa va'a ntdaa xa io, te
n-xejoon-ia nuu Taa-ia. 24 Xaxe'e kuechi
mee-ro n-xi'í Cristu nuu curuxi. Xi'in yɨkɨ
kuñu-ia n-chiya'u-ia kuechi-ro. N-xi'í-ia,
xa dandoo-ro kuechi-ro, xa kada-ro xa juini
Ianyuux. N-tnukue'e Jesucristu, xa nda-
dava'a ña'a-ia mee-ro. 25 Ná do'o tkachi,
da n-ka xo kudo'o mee-n. Ko vitna ka
kunduu-n xi'in Cristu. Ná ñunuu ɨɨn se
ñunuu tkachi, da ñunuu ña'a Cristu mee-n.
Te ná taxnuni ɨɨn sexa'nu nuu ñayiu veñu'u,
da taxnuni Cristu nuu mee-n.

3

Nanda io xa kutuu ñayiu n-tnunda'a

1 Te vitna ja'an-da nuu ñadɨ'ɨ. Jandixa
koio-n yɨɨ-n. Juini ta jandixa ka-s tnu'u
Ianyuux, ko nde'a-s ntdaa xa kida mee-n.
Ña ndoñu'u xa juña'a-n tnu'u Ianyuux
nuu-s. Diko ni jandixa-n-sɨ. Te du'a
chindee-n-sɨ xa dani jandixa mee-s Cristu
tuku. 2 Jini-s xa jandixa-n Ianyuux te
jandixa-n mee-s, te kunde'a-s xa meni
xava'a kida-n. 3-4 Ya'u ka xa kida-n xava'a
dada xa va'a kaa-n. Vax ndɨ'ɨ idi dɨkɨ vili
kaa-n. Vax ndɨ'ɨ xedo'o-n, dɨkɨ-n, de'e-n.
Vax ndɨ'ɨ da'ma va'a-n. Ntdaa xa'a kida
xa vili kaa yɨkɨ kuñu-n, ko yo ya'u ka xa
ku kuu-n ñadɨ'ɨ va'a. Ná kuu ɨɨn xa yo
yɨva'a kuu anu-n, ko kutuu anu-n kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Kuu ná kuu xa kida-n xa vili kaa
anu-n. Maxku kuxee ini koio-n, io xa ku
kuu vii anu-n. Nux du'a na kada koio-n,
te yo tna ini Ianyuux. 5 Du'a n-ka xo kida
ñadɨ'ɨ nde xá kuia. N-kida dɨɨn Ianyuux

mee-ña, xa kada koio-ña xa juini-ia. N-ka
xo ndetu-ña ntdaa xa kada Ianyuux, te n-ka
jandixa-ña yɨɨ-ña. Ñadɨ'ɨ va'a n-ka kuu-ña,
vii n-ka kuu anu-ña. 6 Du'a n-kida ñadɨ'ɨ
nani Sara. N-jandixa-ña yɨɨ-ña, Abraham.
N-ja'an-ña: "Jefe ve'e kuu-te." Te mee-n ka
kuu da'ya Sara, nux ka kida-n xava'a te ñatu
ka yu'u-n.
7 Seyɨɨ, mee-n du. Io xa kutuu mani
koio-n xi'in ñadɨ'ɨ-n. Xna'a-n xa ña ka
ndaku mee-ña ná unu ndaku mee-n. Ñadɨ'ɨ
ka kuu-ña. Koo koio-n xañu'u nuu-ña,
chi mee-n xi'in mee-ña, nduu-n ka kuu
da'ya Ianyuux. Xamani-ia n-ja'an ña'a
Ianyuux mee-n, xa kutuu va'a-n, nduu-n
xi'in mee-ña, xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. Kutuu mani koio-n xi'in ñadɨ'ɨ-n, xa
kunini Ianyuux ntdaa xa kajan ta'u-n.

Vatuka nux kue'e vida ya'a-n xaxe'e xa kida-n xava'a

8 Vitna ja'an-da nuu ntdaa-n. Ɨɨn nuu kani
ini koio-n. Kundau ini tna'a-n, te chindee
tna'a-n. Juemani tna'a-n, ɨɨn-n xi'in ɨnka-n,
taxkanu ini tna'a-n. Ku kuu-n ñayiu ka
kida xava'a. 9 Nux kida ña'a ɨɨn ñayiu
xa u'u, te maxku dandenaa-n. Nux kui'a
ja'an ɨɨn ñayiu nuu-n, te maxku kui'a ja'an
mee-n nuu mee-i. Kajan ta'u-n xaxe'e-i, chi
n-ja'an ña'a Ianyuux mee-n, xa tnɨɨ koio-n
xamani-ia. 10 Chi ja'an tnu'u Ianyuux:
Ɨɨn ñayiu, nux juini-i xa kutuu va'a-i te
kuvete-i,
io xa dajɨn tnɨɨ-i tnu'u ja'an-i,
te maxku ja'an-i tnu'u vete.
11 Na dandoo-i xa u'u, na kada-i xava'a.
Na kutuu mani-i xi'in ntdaa ñayiu,
na kajan ni'no-i xa na koo xamani te maxku
koo pletu.
12 Chi xini Ianyuux ñayiu ka kida xava'a,
te nini-ia hora ka xijan ta'u-i nuu-ia.
Ko kiti ini Ianyuux nuu ñayiu ka kida xa u'u.
Ña tna ini-ia, jantna'a-ia xi'in-i.
13 Xijan kuu xa, ¿jundu kua'a xa kada
ña'a-i xa u'u, nux meni xava'a kada koio-n?
14 Te nux kue'e vida ya'a koio-n xaxe'e xa ka
kida-n xava'a, ko vatuka. Kada Ianyuux xa
kuvete koio-n. Ko maxku yu'u koio-n nuu
ñayiu ka kida xa kue'e vida ya'a-n, maxku
kɨ ini-n nuu-i. 15 Xi'in ntdaa anu-n, jandixa
na'i koio ka-n Xto'o-ro Jesucristu. Ia ii
kuu-ia. Juejoon koio-n xa taxnuni-ia nuu-n.
Nux du'a na kada koio-n, te du'a koo tu'a
koio-n xa ja'an ndaa-n xaxe'e-ia. Juña'a-n
xa n-kida-ia xa kutuu va'a-n xi'in-ia kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ, nux jundu xijan tnu'u ña'a
nakuenda jandixa-n-ia. 16 Ko kada vii kada
va'a-n, koo koio-n xañu'u nuu Ianyuux, te
koo koio-n xañu'u nuu ñayiu jan. Ntdaa
xa kada koio-n, maxku kada-n xa dakuido
datau-n anu-n. Nux du'a kada koio-n, juini
kui'a ja'an ñayiu nuu-n, ko dani kujanuu-i
xaxe'e tnu'u ka ja'an-i, chi xini-i xa ka
jandixa-n Cristu te ka kida-n xava'a. 17 Nux
juini Ianyuux xa kue'e vida ya'a koio-n
xaxe'e xa ka kida-n xava'a, ko va'a ka xa'a
dada xa kue'e vida ya'a koio-n xaxe'e xa ka
kida-n xa u'u.
18 Idini vuelta n-xi'í Cristu xaxe'e kuechi
ka kida ñayiu, n-kenaa vitna. Meni xava'a
n-kida Cristu. N-xi'í-ia xaxe'e ñayiu ka kida
xa u'u, n-xi'í-ia xa kandeka ña'a-ia mee-ro
jɨ'ɨn nuu tuu Ianyuux, xa kutuu va'a-ro
xi'in-ia. N-ka xa'ni ñayiu yɨkɨ kuñu Cristu,
ko n-kida Ianyuux xa n-xo tuu na'i anu
Cristu. 19 N-xe'en anu-ia nuu ndɨyɨ, xa juña
tnu'u-ia nuu anu xyɨndi'u ijan. 20 Anu jan,
na n-ka xo tuu-i ñuñayiu, ña n-ka juini-i xa
jandixa-i Ianyuux. Kuee kuee n-xo ndetu
Ianyuux xa jandixa-i-ia, ko ña n-ka juini-i.
Kɨu ijan n-xo kidava'a se nani Noé barcu,
nani n-ta'u tniu Ianyuux. Una ni ñayiu
n-ka kɨu barcu jan. Meni mee-i n-dakaku
ña'a Ianyuux nuu ndute ka'nu, nu n-juun
dau nde'e. 21 Te nani n-dakaku Ianyuux
ñayiu n-ka jandixa-ia kɨu ijan, dani dakaku
ña'a-ia mee-ro vitna. Ná kuu ndute jan kuu
xa xendute-ro. (Ko ndute xendute-ro ñatu
dakaku ña'a kuechi-ro. Diko ni kuu ná kuu
xa xia'an-ro nuu Ianyuux xa jandixa-ro-ia
te juini-ro xa kada-ro xa juini mee-ia.) Xax-
e'e xa n-nandoto Jesucristu, te dakaku ña'a
Ianyuux. 22 Tuu Jesucristu andɨu. Nukoo-ia
nda'a kua'a Ianyuux. Taxnuni-ia nuu ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, te taxnuni-ia
nuu ntdaa ɨnka xa io.

4

Xá n-taxi Espíritu Ii xamani-ia nuu-n, ɨɨn ɨɨn-n

1 Ná kuu yɨkɨ kuñu mee-ro, da n-kuu
yɨkɨ kuñu Cristu. Te kue'e xa kue'e vida
n-ya'a-ia. Io xa kani ini koio mee-n ná
n-xani ini mee-ia. Nux ndoñu'u xa kue'e
vida ya'a koio-n, ko vatuka. Chi ɨɨn ñayiu,
nux kue'e vida n-ya'a-i, xa n-dandoo-i
kuechi-i. 2 Ñayiu jan, nɨni kutuu ka-i

ñuñayiu, kada-i xa juini Ianyuux, te ma
kada ka-i xa ka kukajan ini ñayiu ñuñayiu.
3 Kue'e kuia xá n-ka kida-n ná ka kida
ñayiu ñatu jandixa Ianyuux, ko vitna ña'a
ka. N-ka xo kida-n dava'a nga xa n-ka
xo kukajan ini-n. Seyɨɨ ka kidi xi'in ñadɨ'ɨ
ɨnka seyɨɨ n-ka kuu-n, ñadɨ'ɨ ka kidi xi'in yɨɨ
ɨnka ñadɨ'ɨ n-ka kuu-n. Sexini, ñáxini n-ka
kuu-n. N-ka xo kida-n viko ka kudɨ ini-n,
nde'e n-ka xaxi-n, nde'e n-ka xtaxe'e-n,
nde'e n-ka xi'i-n. N-ka xo ndadaka'nu-n
santu ña kuu Ianyuux Ndito. 4 Ñatu kutnuni
ini ñayiu nakuenda ñatuka kida mee-n ná
ka kida mee-i, te kui'a ka ja'an-i nuu-n.
Dani ka kida-i xa u'u xi'in xa u'u, te ka
juini-i xa du'a kada koio mee-n tuku. 5 Ko
ndajan kuenda Ianyuux nuu-i. Io tu'a-ia
xa ndadandaa-ia ntdaa ñayiu, ñayiu ndito
xi'in ñayiu n-xi'í tuku. 6 Xijan kuu xa n-ka
xian tnu'u-da tnu'u va'a Jesucristu nuu
ñayiu. Juini xá n-ka xi'í-i, ko antecas xa
kuú-i, n-ka teku-i tnu'u va'a-ia. N-ka xi'í-i,
ná io xa kuú koio ntdaa ñayiu, ko tuu va'a
anu-i, ná tuu va'a Ianyuux.

7 Vitna xá vax ndɨ'ɨ ntdaa xa io. Kaxi kani
ini koio-n, kada koio-n xava'a, te kajan ta'u
koio-n nuu Ianyuux. 8 Juemani tna'a koio-n.
Yo ya'u ka xa xemani tna'a-n, dada dava'a
nga ɨnka xa ka kida-n. Chi nux juemani
tna'a-n, du'a taxkanu ini tna'a-n kuechi-n.
9 Maxku kui'a ja'an-n, hora juña tna'a-n
xa kaxi-n xi'in nuu ndoo-n. 10 Xá n-taxi
Ianyuux xamani-ia nuu-n, ɨɨn ɨɨn-n. Xá
n-taxi-ia ɨɨn nuu ɨɨn-n, te ɨnka nuu ɨnka-n,
te juini nuu dɨɨn xa n-ka ni'i-n, ko ntdaa kuu
xava'a. Juetniu-n xamani-ia, xa chindee
tna'a-n. Va'a juetniu koio-n, ɨɨn ɨɨn-n, xa
n-taxi-ia. 11 Nux ja'an ɨɨn ñayiu, na ja'an-i
meni tnu'u Ianyuux. Nux chindee ɨɨn
ñayiu ñani-ro ku'a-ro, na kundetu kuee-i
nuu Ianyuux, xa kada ndaku-ia-i. Xax-
e'e xa ka jandixa-n Jesucristu, ntdaa xa
kada koio-n, kada-n xa ndadaka'nu koio-n
Ianyuux. Na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro
nuu-ia nɨkava nɨkuita. Te na taxnuni-ia
nuu-ro nɨkava nɨkuita. Du'a na koo.

Kuvete koio-n, nux kue'e vida ka ya'a-n xaxe'e xa ka jandixa-n Cristu

12 Ñani mani-da, ku'a mani-da, xini-da
xa kue'e vida ka ya'a-n, xini-da xa kuu ná
kuu xa ka ya'a-n yunu'u koko xa koko. Ko
maxku yu'u koio-n, maxku ja'an koio-n:
"¿Nakuenda, Ianyuux? ¿Nakuenda du'a
kuu?" 13 ¡Kuvete koio-n! Kuvete koio-n
xaxe'e xa kua'a xa ya'a koio mee-n kue'e
vida, ná n-ya'a Cristu. Nux du'a ka kida-n
vitna, te yo kue'e ka kuvete koio-n, hora
na ndixi-ia xa dande'a ña'a-ia xa taxnuni-ia
nuu ntdaa xa io. 14 Nux kui'a ka ja'an ña'a
ñayiu, xaxe'e xa ka kunduu-n xi'in Cristu,
kuvete koio-n. Chi du'a xna'a-n xa ndetatu
Espíritu Ianyuux nuu-n, te taxnuni mee-ia
nuu ntdaa xa io. Mee-i, kui'a ka ja'an-i
Cristu, ko mee-n, ndadaka'nu-n-ia. 15 Ɨɨn
ñani-ro, ɨɨn ku'a-ro, nux io xa kue'e vida
ya'a-i, maxku du'a koo xaxe'e xa n-xa'ni-i
ndɨyɨ. Maxku du'a koo xaxe'e xa kuu-i
ñadu'u, a kida-i xa u'u, a kɨutna'a-i nuu ka
kida ɨnka ñayiu nax ka kida-i. 16 Ko nux
kue'e vida ka ya'a-n xaxe'e xa kunduu-n
xi'in Cristu, maxku kujanuu koio-n. Kun-
duu na'i koio ka-n xi'in Cristu, te juña'a-n
xa n-kuta'u-n nuu-ia.

17 Chi n-xee kɨu xa kixe'e Ianyuux xa
ndadandaa-ia da'ya-ia. Te nux ki'na nuu
ndadandaa ña'a-ia mee-ro, te, ¿nax koo
hora ndadandaa-ia ñayiu ñatu ka jandixa
tnu'u-ia? 18 Nux yo u'u xa nanita'u ñayiu
ka jandixa Ianyuux, te, ¿nanda nanita'u
ñayiu ñatu jandixa-ia, xi'in ñayiu ka kida
kuechi? 19 Xijan kuu xa, hora juejoon
Ianyuux xa kue'e vida ya'a koio-n, maxku
yu'u-n. Kunduu na'i koio ka-n xi'in
Ianyuux. N-kidava'a-ia ntdaa xa io, te meni
xava'a kida-ia. Juejoon koio-n nuu-ia, te
kada na'i koio ka-n xava'a.

5

Ñayiu ka jandixa Jesucristu ka kuu-n

1 Vitna ja'an-da nuu ntdaa sexa'nu ka tax-
nuni nuu mee-n ka jandixa Cristu. Mee-da
tuku, kuu-da ɨɨn sexa'nu taxnuni nuu ñayiu
ka jandixa Cristu. Xi'in nuu mee-da
n-xini-da Cristu, hora kue'e vida n-ya'a-ia.
Te mee-da tuku, kutuu-da xi'in-ia, hora
dande'a-ia ñayiu xa taxnuni-ia nuu-i. 2 Ná
kuu se ñunuu tkachi ka kuu-n, te ná kuu
tkachi kuu ñayiu ka jandixa Cristu. N-taxi
Ianyuux ñayiu-ia, xa kundeka va'a-n-yɨ.
Kuvete koio-n xa du'a kuu. Maxku kada
koio-n xa io xa kadajuexa ña'a Ianyuux xa
kundeka-n-yɨ. Te maxku kundeka-n-yɨ xa
ni'i koio-n tvini. Kuvete koio-n, xa du'a
ka xinokuechi-n nuu Ianyuux. 3 Maxku ku
kuu-n ná kuu se kunde'e nuu tkachi, ku
kuu-n ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ tkachi-n. 4 Na

ndixi Jesucristu, te taxi-ia premiu-n. Ia
ñunuu va'a ntdaa tkachi-ia kuu-ia. Ia tax-
nuni nuu ntdaa se ñunuu tkachi-ia kuu-ia.
Ná kuu corona ju'un koio-n kuu premiu
tnɨɨ koio-n. Ɨɨn xadiñu, ɨɨn xa ma jɨn ndɨ'ɨ.
Kutuu koio mee-n xi'in mee-ia kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ, te taxnuni koio mee-n xi'in mee-ia.
5 Se ka kuu solteru, jandixa koio nuu
sexa'nu ka taxnuni nuu-n. Ntdaa ñayiu
ka jandixa Jesucristu, jandixa tna'a koio-n,
ɨɨn-n nuu ɨnka-n. Maxku kuxee ini nuu
tna'a koio-n. Chi ja'an tnu'u Ianyuux:
Jantna'a Ianyuux xi'in ñayiu kuxee ini.
Ko ñayiu kutnuni ini xa ndoñu'u-i xa
chindee-ia-i, xia'an-ia xamani-ia
nuu-i.
6 Xijan kuu xa, maxku kuxee ini-n nuu-ia.
Ia kunxa'nu ka kuu-ia. Kada koio-n xa
juini mee-ia. Te du'a, kɨu va'a, kada-ia
xa taxnuni koio-n xi'in-ia. 7 Maxku kɨ ini
koio-n. Juejoon koio-n nuu Ianyuux, chi
kundeka ña'a-ia mee-n.
8 Kaxi kani ini koio-n. Kundito koio-n
te koo koio-n cuedado. Chi ná kuu nga'a
nde'e kuu kui'na. Xini u'u ña'a-i mee-n.
Xikonuu-i te kana xiin-i. Nduku-i jundu
kaxi-i. 9 Jantna'a na'i koio ka-n xi'in-i,
maxku juejoon koio-n xa kadajuexa ña'a-i
xa kada-n kuechi, jandixa na'i koio ka-n
Ianyuux. Xna'a-n xa ñani-ro ku'a-ro ni-
tu'u ñuñayiu, kue'e vida ka ya'a mee-i, ná
kue'e vida ka ya'a mee-n. 10 Taxi Ianyuux
ntdaa xamani-ia. N-ja'an ña'a-ia mee-n, xa
kutuu koio-n xi'in-ia nuu taxnuni-ia, kuia
ma jɨn ndɨ'ɨ. Ijan kutuu koio mee-n xi'in
Jesucristu. Io xa kue'e vida ya'a koio-n
vitna, ko xaku nga, te kutuu va'a koio-n.
Kada tu'a ña'a-ia, kada-ia xa kundee ini koio
ka-n. Kada ndaku ña'a-ia, te kada-ia xa
jandixa na'i koio ka-n. 11 Na juña'a-ro xa
n-kuta'u-ro nuu Ianyuux nɨkava nɨkuita. Te
na taxnuni-ia nuu-ro nɨkava nɨkuita. Du'a
na koo.

Xanyuux nuu-n

12 N-chidotnuni Silvano carta ya'a. Ɨɨn
se jandixa Cristu kuu-s, te io-da confianza
nuu-s. Ita'u ni kuu xa n-kidava'a-da nuu-n,
xa taxi-da tnu'u kanu ini nuu-n. Xá n-ja'an
ndaa-da xaxe'e xamani Ianyuux. Xandaa
kuu xa xemani ña'a-ia mee-n. Kundee ini
na'i koio ka-n.
13 Ka ndajan tnu'u ña'a ñani-ro ku'a-ro
xtuu ñuu nani Babilonia. Ná n-kaxí ña'a
Ianyuux mee-n, da n-kaxí-ia mee-i tuku.
Ndajan tnu'u ña'a Smarku. Ná kuu da'ya
mee-da kuu-s. 14 Nutna'a koio-n, xaxe'e xa
xemani tna'a-n.
Ñayiu ka kunduu xi'in Jesucristu ka
kuu-n. Na kutuu va'a koio-n. Du'a na koo.

Carta kuu uu n-kidava'a Spedru

Kidava'a Spedru nuu ñayiu ka jandixa Cristu

1 Mee-da kuu Simón Spedru, ɨɨn se xi-
nokuechi nuu Jesucristu, ɨɨn se n-tunda'a-ia
kuu-da. Kidava'a-da carta ya'a nuu mee-n,
chi ñayiu n-ka xee ka jandixa Jesucristu ka
kuu-n. Ná jandixa mee-da Jesucristu, da
ka jandixa mee-n tuku. ¡Te naka va'a xa
jandixa-ro-ia! Meni xava'a kida Jesucristu.
Xijan kuu xa n-kida-ia xa jandixa-ro-ia.
Ianyuux kuu-ia, Ia dakaku ña'a mee-ro
kuu-ia. 2 Ka xini-n Taa-ro Ianyuux xi'in
Xto'o-ro Jesús. Na kada-ia xa va'a ka xa
va'a ka jini koio-n-ia. Na taxi-ia ntdaa
xamani-ia. Na kada-ia xa va'a xa va'a kutuu
koio-n xi'in-ia.

Xá n-taxi Ianyuux ntdaa xa ndoñu'u-ro xa kada-ro xa juini mee-ia

3 Xaxe'e xa taxnuni Ianyuux nuu ntdaa
xa io, xá n-taxi-ia ntdaa xa ndoñu'u-ro
xa kutuu va'a-ro xi'in mee-ia te kada-ro
xa juini mee-ia. N-kida-ia xa jini-ro Je-
sucristu. N-ja'an ña'a Jesucristu mee-ro,
xa kunduu-ro xi'in Ianyuux. Ia kunx-
a'nu ka kuu-ia, te kida-ia meni xava'a.
4 Du'a n-taxi-ia tnu'u mee-ia. Va'a xa va'a
tnu'u-ia, te yo va'a xiniñu'u tnu'u-ia. Xi'in
tnu'u mee-ia, kida-ia xa kunduu koio mee-n
xi'in mee-ia, xa ku kuu koio mee-n ná kuu
mee-ia. Xi'in tnu'u-ia, kida-ia xa dandoo
koio-n kuechi ñuñayiu, nuu ka kida ñayiu
meni xa ka juini mee-i xi'in ntdaa xa kuka-
jan ini-i. 5 Xijan kuu xa kunduu na'i koio
ka-n xi'in Cristu. Ka jandixa-n Jesucristu.
Vitna io xa kada koio-n xava'a. Hora ka
kida-n xava'a, te io xa kutnuni ini va'a ka-n
xa juini Ianyuux. 6 Hora kutnuni ini va'a-n,
te io xa kada maxu koio-n mee-n, xa maxku
kada koio ka-n ntdaa xa kukajan ini-n. Hora
kida maxu-n mee-n, te io xa kundee ini koio
ka-n. Hora ka kundee ini-n, te io xa kada
koio ka-n xa juini Ianyuux. 7 Hora ka kida-n
xa juini Ianyuux, te io xa juemani koio-n
ñani-ro ku'a-ro. Hora xemani-n ñani-ro
ku'a-ro, te io xa juemani-n ntdaa ñayiu.

8 Nux va'a xa va'a na kada koio-n ntdaa
xa'a, te ndaa xa xini koio-n Xto'o-ro Jesu-
cristu, te va'a xiniñu'u xa ka kida-n. 9 Nux
du'a ma kada ɨɨn ñayiu, kuu-i ná kuu ɨɨn
ñayiu kuaa, ɨɨn ñayiu nene xa ma kunde'a
ka-i. Xá n-ndunaa-i nax n-kida Ianyuux
xaxe'e-i. Xá n-ndunaa-i xa n-ndada ndoo
Ianyuux mee-i, xa maxku kada ka-i kuechi
n-kida-i antecas xa kunduu-i xi'in Cristu.
10 Ñani-da ku'a-da, xá n-ja'an ña'a Ianyuux
mee-n, xá n-kaxí ña'a-ia, xa kunduu koio-n
xi'in mee-ia. Xijan kuu xa kunduu koio na'i
ka-n xi'in Ianyuux. Kada-n xa juini mee-ia,
te du'a nuncas ma kakunuu-n nuu kuechi.
11 Te du'a, va'a xa va'a kueka ña'a Jesucristu
mee-n, xa kɨu koio-n nuu taxnuni mee-ia.
Xto'o-ro kuu-ia, te kuu-ia Ia dakaku ña'a
mee-ro, xa ma kuú-ro xi'in kuechi-ro. Tax-
nuni mee-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

12 Xijan kuu xa dani ku nadaja'an ña'a-da
xa'a. Juini ka xini-n xa kuu xandaa, te xá
n-ka xeka va'a-n xa kuu xandaa, ko dani
nadaja'an ña'a-da. 13 Te vatuka xa du'a kuu.
Nɨni tuu na'i-da, dani nadaja'an ña'a-da, xa
koo tu'a koio-n. 14 Xini-da xa yachi kuú-da.
Ná n-ja'an Xto'o-ro Jesucristu, du'a koo.
15 Kida-da ntdaa xa kua'a-da xa naja'an koio
mee-n ntdaa xa kida Jesucristu xaxe'e-n.
Na ya'a xa kuú-da, juini-da xa kɨu xi'in kɨu
naja'an na'i koio-n xa'a.

Xi'in nuu mee-da n-ka xini-da xa Ia kunx-a'nu ka kuu Cristu

16 N-ka kachitnu'u-da xa taxnuni Xto'o-ro
Jesucristu nuu ntdaa ñayiu. N-ka kachit-
nu'u-da xa ndixi-ia. Ña n-ka najani-da
cuentu xa danda'u ña'a-da. N-ka ja'an-da
nax n-xini mee-da. Xi'in nuu mee-da, n-ka
xini-da xa Ia kunxa'nu ka kuu-ia. 17 Taa-ro
Ianyuux, Taa Jesucristu, n-xio-ia xañu'u
nuu Jesucristu. N-dande'a ña'a Ianyuux
mee-da xa taxnuni Jesucristu nuu ntdaa xa
io. Nde andɨu, nuu taxnuni Ia kunxa'nu
ka, n-kixi ɨɨn tnu'u ja'an: "Se ya'a kuu
Da'ya mee-r. Da'ya Yɨɨ-r kuu-s. Yo kuvete-r
xaxe'e-s." 18 Te mee-da, n-ka teku-da tnu'u
ya'a vax juun nde andɨu, na xnii-da xi'in
Xto'o-ro Jesucristu dɨkɨ yuku ii.

19 Xá n-kuu kue'e kuia, se xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu, n-ka ja'an-s xa du'a
koo. Te vitna xá n-kuu. Va'a xa chinuu
koio mee-n tnu'u n-ka ja'an-s. Ná kuu ɨɨn
luz va'a koko nuu ña kua'a xa jini va'a-ro,
da kuu tnu'u n-ka ja'an se ijan. Kuu ná
kuu xa ku koko luz jan, nde na tuu te kane
chudini ka'nu dakutnuni anu-n. 20 Ditna ka
io xa kutnuni ini koio-n nax n-kuu, hora
n-ka ja'an se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu
ñayiu. Ña n-ka ja'an-s meni xa ka xani ini

mee-s. [21] Nuncas ña n-ka ja'an se ijan xa ka
juini mee-s. Chi n-kida dɨɨn Ianyuux se ijan,
xa kada koio-s xa juini mee-ia. N-kidatniu
Espíritu Ii anu-s, te n-kida mee-ia xa ja'an
koio-s tnu'u Ianyuux.

2

Se ka ja'an xa se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu ka kuu-s, ko ña ndaa
(Judas 4-13)

[1] Ko me'ñu ñayiu Israel n-ka xio ɨnka seyɨɨ
tuku. N-ka ja'an-s xa ka kuu-s se xian
tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ko ña ndaa.
Dɨuni me'ñu mee-n. Vaxi se ka ja'an xa
dakua'a ña'a-s tnu'u Ianyuux, ko ña ndaa.
Na'i ni dakua'a ña'a-s tnu'u ñatu kuu tnu'u
Ianyuux. Tnu'u danaa ña'a kuu tnu'u-s.
Du'a koo xa ñatuka najini-s Xto'o-ro, Ia
dakaku ña'a. Du'a kada koio-s xa yachi
danaa-ia-s. [2] Kada koio-s dava'a nga xa
juini-s, te kue'e ñayiu kunduu xi'in-s. Te
xaxe'e se ijan, kui'a ja'an ñayiu ichi xan-
daa. [3] Se ijan, ka juini-s xa ni'i-s xa ni'i
ka-s. Kuu ná kuu xa diko ña'a-s te xeen
ña'a-s. Xi'in tnu'u vete danda'u ña'a-s.
Xá n-kuu kue'e kuia, xá n-ja'an Ianyuux
nax kada-ia. Xini-ia se ijan, ñatu kidi-ia.
Ndadandaa-ia-s, te danaa-ia-s.

[4] Nde ángel, ia n-ka xinokuechi nuu
Ianyuux du. Ña n-ka jandixa-ia Ianyuux, te
ña n-taxkanu ini ña'a Ianyuux. N-tunda'a
Ianyuux ángel jan andea. N-chindi'u
ña'a-ia ɨɨn nuu nee. Ijan neva'a-ia ángel jan
xi'in cadena, nde kɨu ndadandaa-ia ntdaa
xa io. [5] Dɨuni ñuñayiu ki'na nuu. Ña n-ka
jandixa ñayiu ijan Ianyuux, te ña n-taxkanu
ini Ianyuux ñayiu jan. Xi'in dau nde'e
n-xa'ni-ia-i, ntdaa-i. Diko ni n-dakaku-ia
se nani Noé, se xian tnu'u nuu ñayiu xa io
xa kada koio-i xava'a. N-dakaku Ianyuux
mee-s xi'in uxa tna'a ñayiu ve'e-s. [6] Dɨuni
ñuu nani Sodoma xi'in ñuu nani Gomorra.
Ñuu ijan n-teñu'u Ianyuux. Menga yaa
n-nduu. N-ndadandaa-ia ñayiu jan, te
n-danaa-ia-i. N-kida-ia xa'a, xa maxku
kane'e katnɨɨ ñayiu ichi ya'a, te maxku
kuxee ini ñayiu nuu Ianyuux. [7] Se nani
Lot, se kida xava'a, se ijan n-dakaku-ia. Ña
n-kua'a Lot xa kundee ini-s xa u'u n-ka
kida ñayiu jan, ñayiu ña n-juini xa jandixa-i
Ianyuux. [8] Me'ñu ñayiu jan n-xo tuu se
ijan, se kida xava'a. Kɨu xi'in kɨu n-xini-s
te n-teku-s ntdaa xa ka kida ñayiu jan. Se
kida xava'a kuu-s. Kue'e vida n-ya'a anu-s
xaxe'e kuechi n-ka kida ñayiu jan. Ñayiu
juini xa kuxee ini-i nuu Ianyuux n-ka kuu-i.
[9] Kua'a Ianyuux xa dakaku-ia ñayiu jandixa
mee-ia hora kue'e vida ka ya'a-i. Te kua'a-ia
xa kuneva'a-ia ñayiu ka kida xa u'u, xa kada
u'u-ia-i na ndadandaa-ia ntdaa xa io.

[10] Xandaa kuu xa ndadandaa Ianyuux
ñayiu ka kida dava'a nga xa juini-i. Ka kida-i
ntdaa xa kukajan ini-i. Kui'a ka xani ini-i,
kui'a ka kida-i, kui'a ka kuu-i. Ñayiu ña ka
jandixa ñayiu ni Ianyuux ka kuu-i. Yo unu
nde'e-i, ni'i-i xa juini mee-i. Nde ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux, du'a ñatu yu'u
ñayiu jan xa kui'a ja'an-i nuu-ia. [11] Ko ángel,
ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, du'a ñatu ka
kida mee-ia. Juini unu ndaku ka-ia dada
ángel ña n-ka jandixa Ianyuux, te kunxa'nu
ka-ia dada ángel jan, ko ñatu kuyɨka-ia xa
kada u'u-ia ángel jan nuu Ianyuux.

[12] Se ijan, se ka ja'an xa dakua'a ña'a-s
tnu'u Ianyuux, ko ña ndaa, ná kuu kɨtɨ ka
kuu-s. Ñatu ka kutnuni ini-s, ná kuu kɨtɨ
ñatu xani ini, da ka kuu-s. Ná kuu kɨtɨ diko
ni kaku-tɨ, xa tnɨɨ ña'a ñayiu xa ka'ni-i-tɨ,
da ka kuu-s. Kui'a ka ja'an-s nuu xa ña ka
kutnuni ini-s, te ná xi'í kɨtɨ da kuú koio-s.
[13] Ná n-ka kida-s xa kue'e vida ka ya'a ɨnka
ñayiu, dani kue'e vida ya'a koio mee-s tuku.
Ka kida-s dava'a nga xa ka kukajan ini-s xa
kudɨ ini-s. Meni xa januu ka taxi-s nɨni ka
xax ka'nu-s xi'in-n, te dani ka kida-s dava'a
nga xa u'u ka juini-s.

[14] Dava'a nga ñadɨ'ɨ ka xini-s, ka kukajan
ini-s, te nuncas ña ka dandoo-s kuechi ka
kida-s. Te ka kidajuexa-s ñayiu ñatu xini
va'a, xa du'a kada koio mee-i tuku. Ka ni'i-s
dava'a nga xa juini-s, te ka juini-s dava'a
nga xa io. Da'ya andea ka kuu-s. [15] Xá
n-ka dandoo-s ichi ndaa. Yo ka kudo'o-s, ka
xika-s ichi n-xo xika se n-xo nani Balaam,
da'ya yɨɨ se n-xo nani Beor. N-kida Bal-
aam kuechi, xa ni'i-s tvini n-kukajan ini-s.
[16] N-kudeen Ianyuux nuu-sɨ, xaxe'e xa n-xo
kida-s kuechi. Ɨɨn burru, ña kua'a-tɨ xa
ja'an-tɨ, ko n-kida Ianyuux xa tnu'u seyɨɨ
n-ja'an ɨɨn burru nuu Balaam. N-kida ɨɨn
burru xa ma kada ka-s kuechi.

[17] Se ijan, ka kuu-s ná kuu ɨɨn doko ña
tuu na ndute. Ná kuu vikó tunda'a tachi
nde'e ka kuu-s. Xaxe'e-s, io tu'a ɨɨn nuu
nee xa nee, nuu kutuu koio-s kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. [18] Se ijan, ka najuen tnu'u-s mee-s,

ka ja'an-s tnu'u ñatu xiniñu'u. Xi'in tnu'u
yo va'a ka daja'an-s ñayiu, xa kada koio-i
dava'a nga xa juini-i, dava'a nga xa kukajan
ini-i. Te xi'in tnu'u jan, ka danda'u-s ñayiu
dijan n-ka kaku nuu yuku ñayiu ka kida
kuechi. 19 Se ijan, ka xia'an-s tnu'u-s xa
kutuu libre ñayiu kada ná ka kida mee-s.
Ko mee-s ka kuu se xinokuechi nuu xa u'u
ka kida-s. Xá n-ka xejoon-s xa kidajuexa
ña'a xa u'u, xa kada-sɨ xa kada ka-sɨ xa
u'u. Xto'o-s kuu xa u'u ka kida-s. 20 N-ka
kaku-s nuu xa u'u io ñuñayiu, xa kunduu-s
xi'in Xto'o-ro Jesucristu, chi Ia dakaku ña'a
mee-ro kuu-ia. Ko vitna xá n-ka dandoo-s
Jesucristu, xa kada ka-s xa u'u. Antecas
xa kixe'e koio-s xa kunduu-s xi'in Cristu,
n-ka xo kida-s kuechi, ko vitna, ka kida-s
xa ka kida na'i ka-s kuechi yo u'u ka dada
kuechi n-ka xo kida-s kɨu ijan. 21 Va'a ka nux
ña n-ka kɨu-s ichi nuu ka kida ñayiu xava'a
n-kuu. N-ka teku va'a-s tnu'u Ianyuux, te
dada n-ka daxio-s tnu'u ta'u tniu Ianyuux,
tnu'u ii n-xia'an-ia. 22 Ná ja'an ñayiu, du'a
n-kuu: "Ɨɨn ti-ina, kuiko-tɨ xa nakaxi-tɨ xa
n-kane ini-tɨ. Te ɨɨn kuchi, dijan n-xichi-tɨ
te jɨ'ɨn-tɨ xa nukava-tɨ nuu nde'yu."

3

Ndixi Xto'o-ro Jesucristu

1 Ñani mani-da, ku'a mani-da, carta ya'a
kuu carta kuu uu kidava'a-da nuu-n. Nduu
carta n-kidava'a-da xa kada-da xa kani ini
va'a koio-n. Juini-da xa naja'an va'a koio-n
nax n-ka teku-n. 2 Xá n-kuu kue'e kuia,
se xian tnu'u tnu'u Ianyuux nuu ñayiu,
n-ka ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu n-xo
tuu kɨu ijan. N-kida dɨɨn Ianyuux se ijan,
xa kada koio-s xa juini mee-ia. Juini-ia
xa naja'an koio-n nax n-ka ja'an-s. Dɨuni
juini-ia xa naja'an koio-n tnu'u ta'u tniu
n-ka ja'an se n-tunda'a Jesucristu nuu-n.
Xto'o-ro kuu Jesucristu, Ia dakaku ña'a
mee-ro kuu-ia.
3 Ditna ka, io xa kutnuni ini koio-n nax
koo, hora jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io. Kɨu ijan,
kixee koio se ñatu jandixa Ianyuux, se
kada bula Ianyuux. Te kada koio-s dava'a
nga xa kukajan ini mee-s. 4 Ja'an koio-s:
"¿N-taxi-ia tnu'u-ia xa ndixi-ia u? Nux du'a
kuu, ¿nax kuu xa ña n-kida-ia ná n-ja'an-ia?
Nde kɨu n-ka xi'í taxa'nu tnetnu-ro xi'in
nde vitna, ta ndixi ka-ia. Nani n-kuu, nde
na n-kua'a ntdaa xa io, dani kuu nde vitna."
5 Ko se ijan, ña ka juini-s xa chinuu koio-s
nax n-kuu xá n-kuu kue'e xa kue'e kuia.
Xi'in tnu'u-ia, n-kidava'a Ianyuux andɨu.
Xi'in tnu'u-ia, n-kidava'a-ia ñu'u nuu n-xio
ndute, te xaxe'e ndute n-xio ñu'u. 6 Te dada,
xi'in tnu'u-ia, n-danaa-ia ntdaa xa n-xio
ñuñayiu ki'na nuu. N-tunda'a-ia dau nde'e,
te xi'in ndute jan, n-danaa-ia ntdaa xa
n-xio. 7 Te xi'in tnu'u-ia, neva'a-ia ñuñayiu
xi'in andɨu io vitna, nde kɨu ndadandaa-ia
ntdaa xa io. Kɨu ijan, nuu ñu'u koko
danaa-ia ñayiu ña n-ka juini xa jandixa-i-ia.
8 Ñani mani-da, ku'a mani-da, io xa kut-
nuni ini koio-n xa'a. Nuu Ianyuux, idini kɨu
kuu ná kuu ɨɨn mil kuia. Te ɨɨn mil kuia
kuu ná kuu idini kɨu. 9 Xá n-taxi Xto'o-ro
tnu'u-ia, te du'a kada-ia. Ka ja'an ñayiu xa
yo kukuee-ia, ko ña ndaa. Diko ni ndetu
kuee ña'a-ia mee-ro. Ña juini-ia xa ni ɨɨn
ñayiu maxku kuú-i xi'in kuechi-i. Juini-ia
xa natu ini koio ntdaa ñayiu kuechi-i, xa
dandoo-i kuechi-i, xa kunduu koio-i xi'in
mee-ia.
10 Nani kɨu ɨɨn ñadu'u ɨɨn ve'e, dani kuu xa
ndixi Xto'o-ro Jesucristu. Kayu nɨ'ɨ andɨu,
hora na jɨn ndɨ'ɨ andɨu. Ɨɨn xa i'ni ka
danaa ngandii xi'in yoo xi'in chudini. Nuu
ñu'u koko kayu ñuñayiu xi'in ntdaa xa io
ñuñayiu.
11 Du'a kada Ianyuux, xa danaa-ia ntdaa
xa io. Xaxe'e xa ka xini-n xa'a, io xa kada
koio-n xa juini Ianyuux, io xa kunduu koio
ka-n xi'in-ia. 12 Kundetu na'i koio ka-n kɨu
ndadandaa Ianyuux ntdaa xa io. Kadatniu
na'i koio ka-n xa yachi ndixi Jesucristu. Kɨu
ijan, teñu'u Ianyuux andɨu, te nandute nt-
daa andɨu. Xi'in xa i'ni ka danaa-ia ngandii,
yoo, chudini. 13 Ko xndetu mee-ro andɨu
xee xi'in ñuñayiu xee. Xá n-taxi Ianyuux
tnu'u-ia xa du'a koo. Ijan kutuu-ro, te
kada-ro xava'a. Kida Ianyuux meni xava'a,
te ijan kada mee-ro meni xava'a.
14 Ñani mani-da, ku'a mani-da, xijan kuu
xa, nɨni kundetu koio-n xa'a, kada koio-n
xa juini Ianyuux, xa maxku yu'u-n nuu-ia
na ndixi Jesucristu. Kada koio-n xava'a,
xa ni ɨɨn xa maxku tekuechi ña'a. Ku-
tuu mani koio-n xi'in Ianyuux xi'in ñayiu.
15 Io xa kutnuni ini koio-n xa kukuee
Xto'o-ro Jesucristu, xa dakaku-ia kue'e ka
ñayiu. Dɨuni n-kakune'e Spalu xa'a, na
n-kidava'a-s nuu-n. Ñani mani-ro kuu
Spalu. N-kida Ianyuux xa kutnuni ini
va'a-s ntdaa xa'a. 16 Ntdaa carta n-kidava'a
Spalu n-kakune'e-s tnu'u ya'a. U'u kuu

xa kutnuni ini-ro ntdaa tnu'u n-ja'an-s.
Ñayiu ñatu tu'a va'a xi'in ñayiu ña kun-
duu va'a xi'in Ianyuux, nadama-i tnu'u
n-kidava'a-s. Du'a kada-i xa nadama-i nt-
daa tnu'u Ianyuux, te du'a kuú koio-i xi'in
kuechi-i.
17 Ñani mani-da, ku'a mani-da, xijan kuu
xa koo koio-n cuedado. Antecas xa koo
xa'a, te xna'a mee-n xa du'a koo. Xá
n-ja'an-da xa se ijan ka juini-s xa danda'u
ña'a-s mee-n. Ka kida-s dava'a nga xa juini
mee-s. Ñatu ka jandixa-s Cristu. Maxku
kunini koio-n tnu'u-s, maxku juejoon-n xa
danda'u ña'a-s. Maxku ndua-n. Vitna
kunduu-n xi'in Cristu. Io xa kunduu na'i
koio ka-n xi'in-ia. 18 Io xa jini va'a koio
ka-n Xto'o-ro Jesucristu. Ia dakaku ña'a
mee-ro kuu-ia. Io xa kueka va'a-n xa kueka
va'a koio ka-n xamani taxi-ia. Na juña'a-ro
xa n-kuta'u-ro nuu mee-ia, vitna xi'in nde
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Du'a na koo.

Carta ki'na nuu n-kidava'a Sua

Ia nani Tnu'u Ianyuux

1 Ka kakune'e-da Ia xá daa tuu nde
ki'na nuu. N-ka teku-da tnu'u n-ja'an-ia.
Xi'in nuu-da n-ka xini-da-ia. N-ka
xo nde'a-da-ia, te xi'in nda'a-da n-ka
tnɨɨ-da-ia. Ia nani Tnu'u Ianyuux kuu-ia.
Kida-ia xa xtuu va'a ñayiu xi'in Ianyuux.
2 N-kixi-ia nde ñuñayiu ya'a. N-ka
xini-da-ia, te ka ja'an ndaa-da xaxe'e-ia.
Ka ja'an-da nuu mee-n, xa antecas xa
kua'a ntdaa xa io te xá daa tuu mee-ia,
te ka ja'an-da nuu-n xa dani kutuu-ia
kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. N-xo tuu-ia xi'in Taa-ia
Ianyuux, te n-kixi-ia nuu xtuu mee-ro. 3 Xa
n-ka xini-da, ka ja'an-da nuu mee-n. Xa
n-ka teku-da, ka ja'an-da nuu mee-n. Ka
ja'an ña'a-da xa kunduu koio mee-n xi'in
mee-da. Chi kunduu koio mee-da xi'in
Ianyuux te xi'in Da'ya Yɨɨ-ia, Jesucristu.
4 Ka kidava'a-da carta ya'a nuu mee-n, xa
kuvete-ro xa kuvete ka-ro ntdaa-ro.

Luz va'a ka koko kuu Ianyuux

5 N-ka teku-da tnu'u n-ja'an Jesucristu, te
tnu'u ijan kachitnu'u-da. N-ja'an-ia xa kida
Ianyuux xa jini-ro-ia. N-ja'an-ia xa luz va'a
ka koko kuu Ianyuux, te nuu tuu mee-ia,
nuncas ñatu kuu nuu nee. 6 Nux ja'an-ro
xa kunduu-ro xi'in Ianyuux, ko dani kida-ro
kuechi, kuu ná kuu xa xika-ro nuu nee. Nux
du'a kuu, kuu xa ja'an-ro tnu'u vete, te ña
kida-ro xa kuu xandaa. 7 Nuu tuu Ianyuux,
kuu nuu kanda. Nux kida-ro xava'a, tuu-ro
xi'in Ianyuux, te kunduu va'a-ro, ɨɨn-ro
xi'in ɨnka-ro. Te xaxe'e xa n-xi'í Da'ya
Yɨɨ-ia, Jesucristu, xaxe'e-ro, ndada ndoo
ña'a Ianyuux ntdaa kuechi-ro.

8 Nux ja'an-ro xa ñatu kida-ro kuechi,
danda'u-ro mee-ro, te ñatu kutnuni ini-ro
xa kuu xandaa. 9 Nux na'ma-ro kuechi-ro,
na'a-ro xa ndadandaa Ianyuux kuechi-ro.
Na'a-ro xa taxkanu ini-ia kuechi-ro.
Na'a-ro xa ndada ndoo ña'a-ia kuechi-ro.
10 Nux ja'an-ro xa ñatu kida-ro kuechi, du'a
ja'an-ro xa ja'an Ianyuux tnu'u vete, chi
ja'an Ianyuux xa ntdaa-ro kuu ñayiu ka
kida kuechi. Nux ja'an-ro xa ñatu kida-ro
kuechi, ñatu jandixa-ro tnu'u n-taxi-ia.

2

Nujuiin Cristu nuu Ianyuux xaxe'e-ro

1 Da'ya kuechi-da, kidava'a-da carta ya'a
nuu-n, xa maxku kada koio ka-n kuechi. Ko
ɨɨn ñayiu, nux na kada-i kuechi, te nujuiin
Jesucristu nuu Taa-ia Ianyuux xaxe'e-ro.
Xaxe'e xa nuncas ña n-kida Jesucristu ni
ɨɨn kuechi, kua'a-ia xa ja'an-ia nuu Ianyuux
xaxe'e mee-ro. 2 Xaxe'e Jesucristu, taxkanu
ini ña'a Ianyuux kuechi-ro. Chi na n-xi'í
Jesucristu nuu curuxi, n-chiya'u-ia kuechi
mee-ro, te dɨuni n-chiya'u-ia kuechi ntdaa
ñayiu ñuñayiu.

3 Nux kida-ro xa ta'u tniu Ianyuux,
na'a-ro xa kunduu-ro xi'in mee-ia. 4 Ɨɨn
ñayiu, nux ja'an-i: “Joon, kunduu-r xi'in
Ianyuux”, ko ña kida mee-i xa ta'u tniu-ia,
ja'an-i tnu'u vete, te ñatu kidatniu tnu'u
Ianyuux anu-i. 5 Ko ɨɨn ñayiu, nux jandixa-i
tnu'u Ianyuux xi'in ntdaa anu-i te du'a
kida-i, xandaa kuu xa xemani ñayiu jan
Ianyuux. Du'a xini-ro xa kunduu-ro xi'in
Ianyuux. 6 Ɨɨn ñayiu, nux ja'an-i xa kun-
duu-i xi'in Ianyuux, io xa kada mee-i
xava'a, ná n-kida Jesucristu xava'a.

Tnu'u ta'u tniu xee

7 Ñani-da ku'a-da, ñatu kidava'a-da ɨɨn
tnu'u ta'u tniu xee. Tnu'u kidava'a-da
vitna, ɨɨn nuu kuu xi'in tnu'u n-ka tnɨɨ-n
nde ki'na nuu. Xá n-ka teku-n tnu'u ta'u
tniu ya'a. 8 Ko dɨuni, ná kuu ɨɨn tnu'u ta'u
tniu xee, da kuu tnu'u kidava'a-da vitna. Na
n-xo tuu Jesucristu ñuñayiu, n-kida-ia ná
ja'an tnu'u ya'a, te vitna ka kida mee-n ná
ja'an tnu'u ya'a. Du'a kuu, chi xaxe'e xa
vax ndɨ'ɨ xanee, chi xá n-kixi Jesucristu te
dakutnuni mee-ia ñuñayiu.

9 Nux ja'an ɨɨn ñayiu xa tuu-i nuu kanda,
ko xini u'u-i ñani-i ku'a-i, dani tuu-i nuu
nee. 10 Nux xemani ɨɨn ñayiu ñani-i ku'a-i,
tuu-i nuu kanda Ianyuux, te ña xe kɨ'ɨ-i
kuechi. 11 Nux ña xemani ɨɨn ñayiu ñani-i
ku'a-i, tuu-i nuu nee, te xika-i nuu nee. Te
ña xini-i ndexu jɨ'ɨn-i, chi xaxe'e xanee ña
kanda nuu-i.

12 Da'ya kuechi-da, kidava'a-da nuu
mee-n, chi xaxe'e Jesucristu, xá n-taxkanu
ini Ianyuux kuechi-n. 13 Sexa'nu, ki-
dava'a-da nuu mee-n, xaxe'e xa ka xini-n
Jesucristu, Ia xá daa tuu antecas xa kua'a
ntdaa xa io. Sekuechi, kidava'a-r nuu-n, chi
ña n-ka xejoon-n xa kadatniu kui'na anu-n.

Da'ya kuechi-da, n-kidava'a-da nuu
mee-n, xaxe'e xa ka xini-n Taa-ro Ianyuux.
14 Sexa'nu, n-kidava'a-da nuu mee-n, xaxe'e
xa ka xini-n Ia xá daa tuu antecas xa kua'a
ntdaa xa io. Sekuechi, n-kidava'a-r nuu-n,
xaxe'e xa ka kundee ini-n xa jandixa na'i
ka-n Jesucristu. N-ka xejoon-n xa kadatniu
tnu'u Ianyuux anu-n, te xijan kuu xa ñatuka
taxnuni kui'na anu-n.
15 Maxku juemani koio-n ñuñayiu, maxku
juemani koio-n xa io ñuñayiu. Nux xemani
ɨɨn ñayiu ñuñayiu, te kuu xa ñatu xemani-i
Taa-i Ianyuux. 16 Nux xemani ɨɨn ñayiu
ñuñayiu, kukajan ini-i xa ni'i-i ntdaa xa
juini yɨkɨ kuñu-i, kukajan ini-i xa ni'i-i nt-
daa xa nde'a-i. Najuen tnu'u-i mee-i, xaxe'e
ntdaa xa neva'a-i xi'in ntdaa xa kuu-i. Xa'a
kuu xa ña juini Ianyuux xa kada-ro. Xa'a
kuu xa kida ñayiu ña ka juini xa kunduu-i
xi'in Ianyuux. 17 Chi vax ndɨ'ɨ ñuñayiu ya'a,
vax ndɨ'ɨ ntdaa xa kukajan ini ñayiu. Ko
ñayiu ka kida xa juini Ianyuux, kutuu va'a-i
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.

Tnu'u ndaa xi'in tnu'u vete

18 Da'ya kuechi-da, xá vax ndɨ'ɨ ntdaa xa
io. Xá n-ka teku-n xa kixi ɨɨn se danda'u
ñayiu. Ja'an-s xa kida-s ná n-kida Cristu,
ko nɨni du'a ja'an-s, kidatniu-s xa danaa-s
ntdaa xa n-kida Cristu. Kuu-s anticristu.
Te vitna du'a kuu. Xá n-ka kixee kue'e
anticristu. Xijan kuu xa xini-ro xa n-xee xa
vax ndɨ'ɨ ntdaa xa io. 19 Se ka kuu anticristu,
n-ka dandoo ña'a-s mee-ro. Ko ña ndaa xa
n-ka kunduu-s xi'in-ro, chi nux da n-kuu,
dani ku kunduu-s xi'in-ro nde vitna n-kuu.
N-ka dandoo ña'a-s, te du'a n-ka dande'a
ña'a-s xa ni ɨɨn-s ña n-ka kunduu-s xi'in-ro.
20 Xá n-taxi Jesucristu Espíritu Ianyuux
nuu mee-n, xa kutnuni ini koio-n xa kuu
xandaa. 21 Ñadu kidava'a-da xaxe'e xa
ña kutnuni ini-n xa kuu xandaa, chi ki-
dava'a-da xaxe'e xa ka kutnuni ini-n xa kuu
xandaa. Te ka kutnuni ini-n xa tnu'u vete
ñatu kuu tnu'u ndaa.
22 ¿Te jundu kuu se ja'an tnu'u vete?
Kuu-s se ja'an xa ña ndaa xa Jesús kuu
Cristu, Ia n-tunda'a Ianyuux. Se du'a ja'an,
anticristu kuu-s. Ñatu jandixa-s Ianyuux ni
Da'ya Yɨɨ Ianyuux. 23 Ɨɨn ñayiu, nux ja'an-i
xa ña jandixa-i Da'ya Yɨɨ Ianyuux, xini-ro xa
dɨuni ña jandixa-i Ianyuux. Ko ɨnka ñayiu,
nux ja'an-i xa jandixa-i Da'ya Yɨɨ Ianyuux,
xini-ro xa dɨuni jandixa-i Ianyuux.
24 Nde ki'na nuu xa n-ka teku-n tnu'u
Jesucristu. Jandixa na'i koio ka-n tnu'u
jan. Nux jandixa na'i koio ka-n tnu'u n-ka
teku-n ki'na nuu, du'a kunduu na'i koio-n
xi'in Da'ya Yɨɨ Ianyuux, te kunduu na'i
koio-n xi'in Taa-ia Ianyuux. 25 Xá n-taxi
Jesucristu tnu'u-ia xa du'a kutuu va'a-ro
xi'in Ianyuux kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
26 Kidava'a-da nuu-n, xa kakune'e-da se
ka juini xa danda'u ña'a koio-s mee-n. 27 Xá
n-taxi Jesucristu Espíritu Ianyuux nuu-n,
te kidatniu-ia anu-n. Xijan kuu xa ña
ndoñu'u-n xa dakua'a ña'a ni ɨɨn ñayiu.
Dakua'a ña'a Espíritu Ianyuux ntdaa xa
ndoñu'u-n. Meni xandaa kuu xa dakua'a
ña'a-ia, ñatu kuu tnu'u vete. Xijan kuu
xa, nani dakua'a ña'a-ia dani kunduu na'i
koio-n xi'in-ia.
28 Da'ya kuechi-da, kunduu na'i koio ka-n
xi'in Jesucristu. Nux du'a kada koio-n, te
du'a ma yu'u-ro nuu-ia, te ma kujanuu-ro
nuu-ia hora na ndixi-ia. 29 Ka xini-n xa kida
Jesucristu meni xava'a. Dɨuni jini koio-n xa
ntdaa ñayiu ka kida xava'a ka kuu-i da'ya
Ianyuux.

3

N-ka nduu-n da'ya Ianyuux

1 Jira, ¡naka va'a xemani ña'a Ianyuux
mee-ro! N-danani ña'a-ia da'ya-ia, te ndaa
xa vitna kuu-ro da'ya-ia. Xijan kuu xa, nani
ña n-ka xini ñayiu ñuñayiu mee-ia, dani
ñatu ka xini ña'a-i mee-ro tuku. 2 Ñani
mani-da, ku'a mani-da, vitna kuu-ro da'ya
Ianyuux, te ta dande'a ka-ia ñayiu ñuñayiu
ntdaa xa ku kuu-ro. Hora na ndixi Jesu-
cristu, te ku kuu mee-ro ná kuu mee-ia.
Hora ijan, jini va'a-ro-ia. 3 Xndetu-ro xa
ndixi Jesucristu, te xejoon-ro xa taxnuni-ia
anu-ro. Meni xava'a kida mee-ia, te ɨɨn ɨɨn
ñayiu xndetu mee-ia, juini-i xa kada mee-i
ná kida mee-ia.
4 Ɨɨn ñayiu, nux kida na'i-i kuechi, ñayiu
xee ini kuu-i. Ñatu jandixa-i tnu'u Ianyuux,
te xi'in tnu'u-ia tekuechi-ia-i. 5 Va'a xna'a-n
xa n-kixi Jesucristu ñuñayiu xa dita-ia
kuechi ñayiu. Nuncas ña n-kida mee-ia
ni ɨɨn kuechi. 6 Ɨɨn ñayiu, nux kunduu
na'i-i xi'in Jesucristu, du'a ña kida na'i-i
kuechi. Ɨɨn ñayiu, nux kida na'i-i kuechi,
ta jini ka-i Jesucristu, te ta kutnuni ini ka-i
nax n-kida-ia xaxe'e-i. 7 Da'ya kuechi-da,
maxku juejoon koio-n xa danda'u ña'a ni
ɨɨn ñayiu. Nux kida ɨɨn ñayiu xava'a, kida-i

ná kida Jesucristu. Te ná kuu mee-ia, da
kuu ñayiu jan. [8] Nux dani kida ɨɨn ñayiu
kuechi, kuu-i da'ya kui'na. Nde ki'na nuu
n-kida kui'na kuechi, te dani kida na'i-i
nde vitna. Xijan kuu xa n-kixi Da'ya Yɨɨ
Ianyuux ñuñayiu, xa danaa-ia ntdaa xa
n-kida kui'na.
[9] Ɨɨn ñayiu, nux kuu-i da'ya Ianyuux, ma
kada na'i-i kuechi, chi kuu-i da'ya Ianyuux.
Ña kua'a-i xa kada ka-i kuechi, ña juini-i
xa kada-i kuechi, chi da'ya Ianyuux kuu-i.
[10] Du'a xini-ro jundu kuu da'ya Ianyuux te
jundu kuu da'ya kui'na. Nux ña kida ɨɨn
ñayiu xava'a, ñatu kuu-i da'ya Ianyuux.
Nux ña xemani-i ñani-i ku'a-i, ñatu kuu-i
da'ya Ianyuux.

Na juemani tna'a-ro

[11] Xa'a kuu tnu'u xá n-ka teku-n nde ki'na
nuu. Xá n-ka teku-n xa io xa juemani
tna'a-ro. [12] Maxku ku kuu mee-ro ná n-kuu
taxa'nu tnetnu-ro, se n-xo nani Caín. Da'ya
kui'na n-kuu Caín, te n-xa'ni-s ñani-s. Te,
¿nakuenda n-xa'ni-s ñani-s? Chi xaxe'e xa
n-xo kida ñani-s xava'a, te n-xo kida mee-s
xa u'u.
[13] Ñani-da ku'a-da, ñayiu ñuñayiu ma
juemani ña'a koio-i mee-n. [14] Antecas
xa jandixa-ro Jesucristu, n-kuu-ro ná kuu
ndɨyɨ. Vitna, ndaa xa ndito-ro. Xini-ro xa
du'a kuu, chi xemani-ro ñani-ro ku'a-ro. Ɨɨn
ñayiu, nux ñatu xemani-i ñani-i ku'a-i, dani
kuu-i ndɨyɨ. [15] Ɨɨn ñayiu, nux ña xemani-i
ñani-i ku'a-i, kuu-i ná kuu ɨɨn ñayiu xa'ni
ndɨyɨ. Te xna'a-n xa ɨɨn ñayiu xa'ni ndɨyɨ,
ñatu tuu va'a-i xi'in Ianyuux. [16] N-dande'a
ña'a Ianyuux xa xemani ña'a-ia mee-ro,
hora n-xi'í Jesucristu xaxe'e-ro. Te io xa
kuú mee-ro tuku xaxe'e ñani-ro ku'a-ro,
nux ndoñu'u xa du'a koo. [17] Ɨɨn ñayiu, nux
tuu va'a-i ñuñayiu, te xini-i xa ndoñu'u
ñani-i ku'a-i, ko ña kundau ini-i-yɨ te ña
xia'an-i xa ndoñu'u-i, te, ¿nanda kuu xa
ja'an-i xa xemani-i ñani-i ku'a-i? Nux du'a
kida-i, te ña ndaa xa xemani-i Ianyuux.
[18] Da'ya kuechi-da, na dande'a-ro ñani-ro
ku'a-ro xa ndaa xa xemani-ro-i. Va'a na
ja'an-ro nuu-i, ko dɨuni na chindee-ro-i.
Du'a dande'a-ro-i xa ndaa xa xemani-ro-i.

Xaxe'e Jesucristu, ña ndoñu'u xa yu'u-ro nuu Ianyuux

[19] Nux du'a kida-ro, xini-ro xa ndaa xa
kunduu-ro xi'in Jesucristu, te ña ndoñu'u
xa yu'u-ro nuu Ianyuux. [20] Na'a Ianyuux
ntdaa. Nux tekuechi ña'a anu-ro, ko ma
yu'u-ro, chi xá n-ja'an Ianyuux xa nux
xemani-ro ñani-ro ku'a-ro, du'a kunduu-ro
xi'in mee-ia. [21] Ñani mani-da, ku'a mani-da,
nux ña tekuechi ña'a anu-ro, ña ndoñu'u xa
yu'u-ro nuu Ianyuux. [22] Ntdaa xa xijan-ro,
te taxi-ia, chi jandixa-ro tnu'u ta'u tniu-ia,
te kida-ro xa tna ini-ia. [23] Te xa'a kuu xa
n-ta'u tniu ña'a-ia. Io xa jandixa-ro Da'ya
Yɨɨ-ia, Jesucristu, te io xa juemani tna'a-ro,
ɨɨn-ro xi'in ɨnka-ro. Du'a n-ta'u tniu ña'a-ia.
[24] Ɨɨn ñayiu, nux kida-i xa ta'u tniu Ianyuux,
kunduu-i xi'in Ianyuux te kunduu Ianyuux
xi'in mee-i. Xá n-taxi Ianyuux Espíritu Ii,
te kida Espíritu Ii xa na'a-ro xa kunduu
Ianyuux xi'in-ro.

4

Espíritu Ianyuux xi'in se kuu anticristu

[1] Ñani mani-da, ku'a mani-da, maxku
jandixa koio-n dava'a nga ñayiu ja'an xa ka-
chitnu'u-i tnu'u Ianyuux. Kototnuni-n-yɨ,
nux ndaa xa ja'an-i tnu'u Ianyuux, a nux
ja'an-i tnu'u kui'na. Chi ñuñayiu, io kue'e
ñayiu ka ja'an xa xian tnu'u-i tnu'u Ianyuux
nuu ñayiu, ko ña ndaa. [2] Ɨɨn ñayiu, nux
jandixa-i xa Jesús kuu Cristu, Ia kuu Da'ya
Yɨɨ Ianyuux, te dɨuni jandixa-i xa kuu-ia Se
kuu ñani tna'a xi'in ñayiu, te xandaa kuu
xa ka kachitnu'u-i tnu'u Ianyuux. Du'a kut-
nuni ini-n xa n-tunda'a Espíritu Ianyuux
mee-i. [3] Ɨɨn ñayiu, nux ñatu jandixa-i xa
Jesús kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux te dɨuni kuu-ia
Se kuu ñani tna'a xi'in ñayiu, kutnuni ini-n
xa ñatu kachitnu'u-i tnu'u Ianyuux, kut-
nuni ini-n xa ja'an-i tnu'u se kuu anticristu.
Xá n-ka teku-n xa kixi se kuu anticristu, te
vitna tuu-s ñuñayiu.
[4] Da'ya kuechi-da, mee-n ka kuu da'ya
Ianyuux, te xijan kuu xa ndaku ka mee-n
dada se ijan. Taxnuni Ianyuux anu mee-n,
te taxnuni kui'na anu mee-s. Ko kue'e
kunxa'nu ka Ianyuux dada kui'na. Xijan
kuu xa unu ndaku ka mee-n dada mee-s.
[5] Se ijan, ka kuu-s se ñuñayiu. Xijan kuu xa,
tnu'u ka ja'an-s kuu tnu'u ka jandixa ñayiu
ñuñayiu, te ka xeka va'a ñayiu ñuñayiu
tnu'u-s. [6] Ko mee-ro, ka kuu-ro da'ya
Ianyuux. Ñayiu xini Ianyuux, ka xeka va'a-i
tnu'u-ro. Ñayiu ña ka kuu da'ya Ianyuux,
ña chinuu-i tnu'u-ro. Nux xeka va'a ɨɨn
ñayiu tnu'u-ro, te xini-ro xa taxnuni Es-
píritu Ianyuux anu-i. Nux ñatu chinuu ɨɨn

ñayiu tnu'u-ro, te xini-ro xa taxnuni se kuu
anticristu anu-i. Ɨin kuu xandaa, ko ɨnka
kuu xa ña ndaa.

Ianyuux kuu Ia xemani ntdaa ñayiu

7 Ñani mani-da, ku'a mani-da, na juemani
tna'a-ro, chi nux xemani tna'a-ro, kutnuni
ini-ro xa taxnuni Ianyuux anu-ro. Nux
xemani ɨin ñayiu ñani-ro ku'a-ro, kuu-i
da'ya Ianyuux te xini-i Ianyuux. 8 Nux ñatu
xemani ɨin ñayiu ɨnka ñayiu, ta jini ka-i
Ianyuux, chi Ianyuux kuu Ia xemani nt-
daa ñayiu. 9 Hora n-tunda'a Ianyuux Da'ya
Yɨi-ia ñuñayiu, n-dande'a ña'a-ia mee-ro xa
xemani ña'a-ia. Idini Da'ya Yɨi Ianyuux io.
10 Xaxe'e xa jandixa-ro mee-ia, xtuu va'a-ro
xi'in Ianyuux. Xaxe'e Da'ya Yɨi-ia, xe-
mani Ianyuux ñayiu. Juini ña n-ka xemani
mee-ro mee-ia, ko n-xemani ña'a mee-ia
mee-ro. N-tunda'a-ia Da'ya Yɨi-ia ñuñayiu,
xa chiya'u-ia kuechi-ro, na n-xi'í-ia nuu
curuxi.
11 Ñani mani-da, ku'a mani-da, nux du'a
n-xemani ña'a Ianyuux mee-ro, dɨuni io xa
juemani tna'a mee-ro. 12 Nuncas ña n-xini
ni ɨin ñayiu xi'in nuu-i Ianyuux. Ko nux xe-
mani tna'a-ro, du'a xini-ro xa tuu Ianyuux
xi'in-ro te kida-ia xa xemani-ro mee-ia xi'in
ñayiu. 13 Du'a kutnuni ini-ro xa kunduu
mee-ro xi'in mee-ia te kunduu mee-ia xi'in
mee-ro, chi xá n-taxi-ia Espíritu mee-ia.
14 Xi'in nuu mee-da, n-ka xini-da Da'ya Yɨi
Ianyuux. Ka ja'an ndaa-da xa n-tunda'a
Ianyuux Da'ya Yɨi-ia ñuñayiu, xa dakaku-ia
ñayiu ñuñayiu, xa ma kuú koio-i xi'in
kuechi-i. 15 Ɨin ñayiu, nux jandixa-i xa
Jesús kuu Da'ya Yɨi Ianyuux, du'a kunduu
Ianyuux xi'in mee-i, te kunduu mee-i xi'in
Ianyuux.
16 Du'a kutnuni ini-ro xa xemani ña'a
Ianyuux mee-ro. Te du'a jandixa-ro xa
xemani ña'a-ia mee-ro. Ianyuux kuu Ia
xemani ñayiu. Nux xemani ɨin ñayiu
Ianyuux xi'in ñayiu, kunduu mee-i xi'in
Ianyuux, te kunduu Ianyuux xi'in mee-i.
17 Du'a kida Ianyuux xa xemani-ro mee-ia.
Te ma yu'u-ro nuu Jesucristu, na ndixi-ia
xa ndadandaa-ia ntdaa xa io. Chi juini
dani tuu-ro ñuñayiu, ko ná kuu mee-ia
da ka kuu mee-ro tuku. 18 Ñatu yu'u-ro
nuu Ianyuux, chi kutnuni ini-ro xa xemani
ña'a-ia mee-ro. Nux yu'u ɨin ñayiu nuu
Ianyuux, kuu xa ndetu-i xa kada u'u ña'a
Ianyuux mee-i. Nux yu'u-i nuu Ianyuux,
kuu xaxe'e xa ta kutnuni ini ka-i xa xemani
Ianyuux mee-i, te ta xee ka-i xa juemani
mee-i Ianyuux.
19 Xemani-ro Ianyuux, xaxe'e xa
n-xemani ña'a Ianyuux mee-ro ki'na nuu.
20 Ɨin ñayiu, nux ja'an-i xa xemani-i Ianyuux,
ko xini u'u-i ñani-i ku'a-i, kuu-i ɨin ñayiu
ja'an tnu'u vete. Nux nde'a-i ñani-i ku'a-i,
te ñatu xemani-i-yɨ, ¿janda kua'a-i xa
juemani-i Ianyuux, Ia ña nde'a-i? 21 Te xa'a
kuu tnu'u n-ta'u tniu Ianyuux. Nux xemani
ɨin ñayiu Ianyuux, io xa juemani-i ñani-i
ku'a-i tuku.

5

Ndaku ka mee-ro dada xa io ñuñayiu

1 Ɨin ñayiu, nux jandixa-i xa Jesús kuu
Cristu, kuu-i da'ya Ianyuux te xemani-i
Taa-i Ianyuux. Te nux xemani-i Ianyuux,
dɨuni xemani-i da'ya Ianyuux. 2 Nux
xemani-ro Ianyuux te jandixa-ro tnu'u
ta'u tniu-ia, na'a-ro xa xemani-ro da'ya-ia
tuku. 3 Nux xemani-ro Ianyuux, io xa
jandixa-ro tnu'u ta'u tniu-ia. Te ñatu vee
xa kada-ro xa juini mee-ia, chi taxnuni
mee-ia anu-ro. 4 Ɨin ñayiu, nux kuu-i da'ya
Ianyuux, du'a ndaku ka mee-i dada xa io
ñuñayiu. Jandixa-ro xa Jesús kuu Cristu.
Xaxe'e xa'a, ndaku ka mee-ro dada xa io
ñuñayiu. 5 Ñayiu jandixa xa Jesús kuu Da'ya
Yɨi Ianyuux, mee-i ndaku ka dada dava'a
nga xa io ñuñayiu.

Xa ja'an ndaa xaxe'e Da'ya Yɨi Ianyuux

6 Na n-kixi Jesucristu ñuñayiu, n-ya'a-ia
nuu ndute te n-ya'a-ia nuu nɨñɨ. Kuu ná kuu
xa n-kixi-ia xi'in ndute xi'in nɨñɨ. N-ya'a-ia
nuu ndute hora n-dajuendute ña'a Sua, te
n-xatu nɨñɨ hora n-xi'í-ia xaxe'e-ro. Ja'an
ndaa Espíritu Ianyuux xa du'a n-kuu, chi
xandaa kuu Espíritu Ianyuux. 7 Andɨu io
uni xa ja'an ndaa xaxe'e Jesucristu: Taa-ro
Ianyuux, xi'in Ia nani Tnu'u Ianyuux, xi'in
Espíritu Ianyuux. Te idini Ianyuux kuu-ia,
ndruni-ia. 8 Te ñuñayiu ya'a io uni xa ja'an
ndaa xaxe'e Jesucristu: Espíritu Ianyuux,
xi'in ndute nuu n-ya'a Jesucristu, xi'in nɨñɨ
Jesucristu n-xatu. Te ɨin nuu ka ja'an ndaa
ndruni xa'a. 9 Nux ɨin nuu ka ja'an ndaa
uu seyɨi, te io xa jandixa-ro xa ka ja'an-s.
Ko yo ya'u ka xa ja'an ndaa Ianyuux, chi
ja'an ndaa Ianyuux xaxe'e Da'ya Yɨi-ia. 10 Ɨin
ñayiu, nux jandixa-i Da'ya Yɨi Ianyuux, te
ja'an ndaa Espíritu Ianyuux anu-i xaxe'e

xa'a. Te ɨɨn ñayiu, nux ñatu jandixa-i xa
ja'an Ianyuux, du'a ja'an-i xa ja'an Ianyuux
tnu'u vete, chi ña jandixa-i xa n-ja'an ndaa
Ianyuux xaxe'e Da'ya Yɨɨ-ia. [11] N-ja'an
ndaa Ianyuux xa n-kida Jesucristu xa ku-
tuu va'a mee-ro xi'in mee-ia kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ. N-ja'an ndaa-ia xa du'a koo xax-
e'e xa n-xi'í Da'ya Yɨɨ-ia xaxe'e-ro. [12] Nux
jandixa ɨɨn ñayiu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, tuu
va'a-i xi'in Ianyuux, vitna xi'in nde kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. Ko nux ña jandixa ɨɨn ñayiu Da'ya
Yɨɨ Ianyuux, ma kutuu va'a-i xi'in Ianyuux.

Ɨnka io xa jan do'o ña'a-da

[13] Kidava'a-da carta ya'a nuu mee-n ka
kuu ñayiu ka jandixa Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
Kidava'a-da nuu-n, xa kutnuni ini koio-n xa
kutuu va'a koio-n xi'in Ianyuux kuia ma jɨn
ndɨ'ɨ.

[14] Kua'a-ro xa koo-ro confianza nuu
Ianyuux. Nux kajan-ro ɨɨn xa ndoñu'u-ro
xa kada-ro xa juini mee-ia, na'a-ro xa nini
ña'a-ia. [15] Te nux na'a-ro xa nini ña'a-ia,
dava'a nga xa xijan-ro nuu-ia, dɨuni na'a-ro
xa xá n-taxi-ia xa n-xijan-ro.

[16] Nux xini ɨɨn ñayiu xa kida ñani-i ku'a-i
kuechi, io xa kajan ta'u-i xaxe'e ñani-i
ku'a-i. Io ɨɨn kuechi, xa nux na kada-ro
kuechi jan, te io xa kuú-ro xi'in kuechi-ro.
Ñatu ja'an-da xa io xa kajan ta'u-n xaxe'e
ñani-n ku'a-n kida kuechi ya'a. Ko io nga
kuechi, xa nux na kada-ro kuechi jan, te
ma kuú-ro xi'in kuechi-ro. Nux du'a kida
ñani-n ku'a-n, te io xa kajan ta'u koio-n
xaxe'e-i, te kada Ianyuux xa kutuu va'a-i
xi'in-ia. [17] Ntdaa xa ña kuu xava'a kuu
kuechi. Ko io kuechi ma kada xa kuú-ro nux
kida-ro kuechi jan.

[18] Na'a-ro xa ɨɨn ñayiu, nux kuu-i da'ya
Ianyuux, ma koo xa dani kada ka-i kuechi.
Chi neva'a Da'ya Yɨɨ Ianyuux mee-i, te du'a
ma kua'a kui'na xa kadajuexa ña'a-i xa kada
ñayiu jan kuechi. [19] Na'a-ro xa n-ka nduu-ro
da'ya Ianyuux. Te na'a-ro xa xejoon ñayiu
ñuñayiu xa taxnuni kui'na anu-i.

[20] Na'a-ro xa n-kixi Da'ya Yɨɨ Ianyuux
ñuñayiu. Na'a-ro xa n-kida-ia xa kutnuni
ini-ro jundu kuu-ia, n-kida-ia xa jini-ro
Ianyuux Ndaa. Kunduu-ro xi'in Ianyuux
Ndaa, chi kunduu-ro xi'in Da'ya Yɨɨ-ia, Je-
sucristu. Ianyuux Ndaa kuu-ia, te kida-ia
xa kutuu va'a mee-ro, xi'in mee-ia kuia ma
jɨn ndɨ'ɨ. [21] Da'ya kuechi-da, koo koio-n
cuedado. Maxku jandixa-n santu kidava'a
nda'a se ñuñayiu. Kunduu na'i koio ka-n
xi'in Jesucristu, Da'ya Yɨɨ Ianyuux Ndito.
Du'a na koo.

Carta kuu uu n-kidava'a Sua

Xa kuu xandaa. Io xa juemani tna'a-ro

1 Sexa'nu kuu-da. Kidava'a-da nuu
mee-n, ñadɨ'ɨ n-ja'an ña'a Ianyuux xa
kunduu-n xi'in mee-ia. Kidava'a-da nuu
ntdaa da'ya-n tuku. Ndaa xa xemani
ña'a-da. Ná xemani ña'a mee-da, da xemani
ña'a ntdaa ñayiu n-ka xeka va'a xa kuu
xandaa. 2 Du'a kuu xaxe'e xa kunduu xa kuu
xandaa xi'in-ro vitna, te kunduu na'i xa kuu
xandaa xi'in-ro kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. 3 Na taxi
ka Taa-ro Ianyuux xamani-ia nuu-n. Xi'in
Xto'o-ro Jesucristu, Da'ya Yɨɨ-ia, na taxi-ia
xamani-ia nuu-n, te na kundau ini ña'a-ia
mee-n, te kada-ia xa kutuu va'a-n. Du'a koo
xaxe'e xa kunduu-n xi'in xa kuu xandaa, te
xaxe'e xa xemani-n Ianyuux xi'in ñayiu.

4 Yo n-kuvete-da hora n-nanitna'a-da
xi'in da'ya-n. Dava-i, xá n-ka xeka va'a-i
xa kuu xandaa. Ná n-ta'u tniu ña'a Taa-ro
Ianyuux mee-ro, du'a ka kida-i. 5 Ñadɨ'ɨ
va'a, ñatu kidava'a-da ɨɨn tnu'u xee. Ki-
dava'a-da tnu'u ta'u tniu n-tnɨɨ-ro, hora
n-ka kixe'e-ro xa kunduu-ro xi'in Cristu.
Xijan-da xa juemani tna'a-ro. 6 Nux ja'an-ro
xa xemani-ro Ianyuux, io xa jandixa-ro
tnu'u ta'u tniu-ia. Te xa'a kuu xa n-ta'u tniu
ña'a-ia. Ná n-ka teku-n ki'na nuu, dani kuu.
Io xa juemani tna'a-ro.

Se danda'u ñayiu ka kuu-s

7 Ñuñayiu xndaxio kue'e se danda'u
ñayiu. Ñatu ka jandixa-s xa Jesús kuu
Cristu, Ia kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux, te dɨuni
kuu-ia Se kuu ñani tna'a xi'in ñayiu. Se
ijan, ka danda'u-s ñayiu. Ka kidatniu-s xa
danaa-s ntdaa xa n-kida Cristu. Anticristu
ka kuu-s. 8 Koo koio-n cuedado. Maxku
dakuita koio-n xa n-kida-n. Kadatniu koio
ka-n, xa tnɨɨ koio-n ntdaa xa taxi Ianyuux.

9 Ɨɨn ñayiu, nux kueka va'a-i xa dakua'a
ña'a se ijan, du'a dandoo-i tnu'u n-dakua'a
ña'a Cristu. Nux du'a kuu, kuu xa
n-dandoo-i Ianyuux. Nux neva'a ɨɨn ñayiu
tnu'u Cristu xa jandixa na'i-i-ia, du'a kun-
duu-i xi'in Taa-ro Ianyuux, te kunduu-i
xi'in Da'ya Yɨɨ-ia tuku. 10 Nux xee ɨɨn
seyɨɨ ve'e-n, xa dakua'a ña'a-s ɨnka tnu'u,
tnu'u ña kuu tnu'u Cristu, te maxku kueka
va'a-n-sɨ, maxku ja'an-n xanyuux nuu-s.
11 Nux ja'an-n xanyuux nuu-s, kuu ná kuu
xa kunduu mee-n xi'in mee-s, kuu xa
chindee-n-sɨ xa kada ka-s kuechi nuu ñayiu.

Idinga tnu'u

12 Io kue'e ka tnu'u juini-da xa ja'an-da,
ko ña juini-da xa kadava'a-da tnu'u jan.
Juini-da xa kotoni'ni ña'a-da, xa nanitna'a
nuu-ro. Du'a kuvete ka-ro, ntdaa-ro.
13 Xá n-ja'an Ianyuux ku'u-n, xa mee-ña
tuku kunduu-ña xi'in-ia. Ka tunda'a
da'ya-ña xanyuux nuu-n. Du'a na koo.

Carta kuu uni n-kidava'a Sua

Xá n-teku-r xa kida-n xa kuu xava'a

1 Mee-r, sexa'nu, kidava'a-r carta ya'a
nuu Gayo, se mani xi'in-r. Xandaa kuu xa
xemani ña'a-r.
2 Ñani mani-r, xijan ta'u-r nuu Ianyuux
xa taxi-ia ntdaa xa ndoñu'u-n. Xaxe'e xa
kunduu-n xi'in xa kuu xandaa, te na'a-r xa
tuu va'a anu-n. Xijan ta'u-r xa kutuu va'a
yɨkɨ kuñu-n tuku. 3 Yo n-kuvete-r hora n-ka
kixi ñani-ro. N-ka ja'an mee-s xa jandixa-n
xa kuu xandaa, te kunduu-n xi'in xa kuu
xandaa. 4 Kuvete-r xa kuvete ka-r, hora
teku-r xa ka kunduu na'i ka da'ya kuechi-r
xi'in xa kuu xandaa. Ña tuu ɨnka xa du'a
kada xa du'a kuvete-r xa kuvete ka-r.
5 Ñani mani-r, teku-r xa va'a chindee-n
ñani-ro ku'a-ro, hora xee-s ñuu-n.
Teku-r xa juini seto'o ka kuu-s, ko va'a
xitondee-n-sɨ. 6 Nuu ñayiu ka jandixa
Jesucristu, n-ka ja'an-s xa xemani-n-sɨ
te chindee-n-sɨ. Se n-tunda'a Ianyuux
ka kuu-s. Kada ka xamani xa chindee
na'i-n-sɨ ichi jɨ'ɨn-s, xa juña'a-n-sɨ ntdaa xa
ndoñu'u-s. 7 Xaxe'e Jesucristu ka xe'en-s, te
ña juini-s xa kundeka ña'a ñayiu ña kunduu
xi'in Jesucristu. 8 Xijan kuu xa io xa kueka
va'a mee-ro mee-s, xa kadatniu-ro xi'in-s
hora xian tnu'u-s xa kuu xandaa nuu ñayiu.

Kida Diótrefes xa u'u

9 Xá n-kidava'a-r nuu ntdaa ñayiu ka
jandixa Cristu ñuu-n, ko ña n-xeka va'a
se nani Diótrefes tnu'u-r. Kukajan ini
Diótrefes xa ku kuu mee-s se kunxa'nu
nuu-n. 10 Xijan kuu xa nux naxee-r ñuu-n,
te dande'a-r ntdaa ñayiu xa jan tnu'u ña'a-s
te ja'an-s tnu'u vete. Ña xeka va'a-s
ñani-ro ku'a-ro. Te nux juini ɨɨn ñayiu xa
kueka va'a-i-yɨ, ma juejoon-s xa du'a kada-i.
Ja'an-s xa ñayiu xeka va'a ñani-ro ku'a-ro,
ma kua'a-i xa nataka ka-i xi'in ñayiu ka
jandixa Cristu.
11 Ñani mani-r, maxku kada mee-n ná kida
Diótrefes. Kada na'i ka xava'a. Nux kida ɨɨn
ñayiu xava'a, du'a kunduu-i xi'in Ianyuux.
Ko nux kida ɨɨn ñayiu xa u'u, ta jini ka-i
Ianyuux.

Ɨɨn ichi kane'e katnɨɨ ñayiu kuu
Demetrio
12 Ja'an ndaa ntdaa ñayiu xa kida se nani
Demetrio xava'a. Xandaa kuu xa du'a
kida-s. Dɨuni ka ja'an ndaa mee-r xaxe'e-s,
te xna'a mee-n xa ka ja'an-r xa kuu xandaa.

Idinga tnu'u

13 Io kue'e ka tnu'u juini-r xa ja'an-r, ko ña
juini-r xa kadava'a-r tnu'u jan. 14 Ndetu-r xa
yachi jini ña'a-r. Nanitna'a nuu-ro, te hora
ijan ja'an ka-ro.
15 Na kada Ianyuux xa kutuu va'a-n. Se
mani xi'in-ro ya'a, ka tunda'a-s xanyuux
nuu-n. Kada favor, xa juña'a-n xanyuux
mee-r nuu ɨɨn ɨɨn se mani xi'in-r ijan.

Carta n-kidava'a Judas

Kidava'a Judas nuu ñayiu n-ja'an ña'a Ianyuux

1 Mee-da kuu Judas. Se xinokuechi nuu
Jesucristu kuu-da. Ñani Jacobo kuu-da.
Kidava'a-da carta ya'a nuu mee-n ka kuu
ñayiu n-ja'an ña'a Taa-ro Ianyuux, ñayiu
n-kida dɨɨn-ia xa ku kuu-n ñayiu mee-ia.
Neva'a ña'a-ia mee-n, xa kunduu na'i koio
ka-n xi'in Jesucristu. 2 Kue'e ka na kundau
ini ña'a-ia mee-n. Na kada ka-ia xa kutuu
va'a koio-n. Te dani na juemani ña'a ka-ia.
Du'a na koo.

Ñayiu ka danda'u ña'a mee-n
(2 Pedro 2:1-7)

3 Ñani mani-da, ku'a mani-da, yo kue'e
n-juini-da xa kadava'a-da ntdaa xa n-kida
Ianyuux xaxe'e-ro, xa n-dakaku ña'a-ia
xa ma kuú-ro xi'in kuechi-ro. Ko danaa
n-ndoñu'u xa kadava'a-da nuu-n xa io xa
dada'an koio mee-n tnu'u va'a n-tnɨɨ-ro.
Ñayiu n-kida dɨɨn Ianyuux ka kuu-ro. Idini
vuelta n-taxi-ia tnu'u va'a jandixa-ro, te
ma dama-ia tnu'u jan. Xijan-da nuu-n xa
jandixa-n xa jandixa koio ka-n tnu'u jan.
4 Xá n-ka kɨu ñayiu me'ñu mee-n ka danda'u
ña'a-i. Xá n-kuu kuia, yodotnuni xa kada
u'u Ianyuux ñayiu ya'a. Ñayiu ka kuxee
ini nuu Ianyuux ka kuu-i. Ka ja'an-i xa
xaxe'e xa n-taxkanu ini Ianyuux kuechi-i,
te kua'a-i xa kada-i dava'a nga xa ka juini-i.
Ka ja'an-i xa ka jandixa-i Ianyuux taxnuni
nuu ntdaa xa io, ko ña ndaa. Xi'in xa ka
kida-i, kuu xa ñatu ka jandixa-i Xto'o-ro
Jesucristu.
5 Xá xna'a mee-n ntdaa xa ja'an-da vitna,
ko juini-da xa nadaja'an ña'a-da xa n-kida
Xto'o-ro Ianyuux. N-dakaku Ianyuux ñayiu
Israel xa kee-i, ntdaa-i, Egipto, ko dada
n-xa'ni-ia ntdaa ñayiu ña n-ka jandixa ka
n-ka xo tna'a me'ñu ñayiu jan. 6 Ángel, ia
n-ka xinokuechi nuu Ianyuux, du. Juini
n-ka taxnuni-ia nuu taxnuni Ianyuux, ko
n-ka dandoo-ia nuu taxnuni-ia. Neva'a
Ianyuux mee-i, nde kɨu ka'nu ndadandaa-ia
ntdaa xa io. Nuu nee xyɨndi'u-i, xi'in ca-
dena nuncas ma ta'nde. 7 Ñuu nani Sodoma
xi'in ñuu nani Gomorra, xi'in ntdaa ɨnka
ñuu xndatuu ijan. N-ka kida ñayiu ntdaa
xa n-ka kukajan ini-i. N-ka kidi xi'in dava'a
nga ñayiu n-ka juini-i, te kue'e xa kue'e xa
kui'a kaa n-ka kida-i. Ɨin ichi maxku kane'e
katnɨɨ mee-ro ka kuu-i. N-kida u'u Ianyuux
ñayiu jan yañu'u nuncas ma nda'va.
8 Te xijan ka kida ñayiu ka danda'u ña'a
mee-n. Ná ja'an xene ka ja'an-i. Ka kida-i
dava'a nga xa kukajan ini-i. Xa kui'a kaa
ka kida-i nuu yɨkɨ kuñu mee-i. Ka kuxee
ini-i nuu dava'a nga xa taxnuni nuu-i. Kui'a
ka ja'an-i ntdaa xa io andɨu. 9 Ko nde
ángel Miguel, ia kunxa'nu ka xinokuechi
nuu Ianyuux, ña kui'a n-ja'an-ia nuu kui'na.
Na jantna'a ni'na-ia xi'in-i jundu ni'i yɨkɨ
kuñu ndi Moisés, ña n-kida u'u-ia-i. Diko
ni n-ja'an-ia: "Na ndadandaa ña'a Xto'o-ro
Ianyuux." 10 Ñayiu ka danda'u ña'a mee-n,
kui'a ka ja'an-i nuu xa ñatu ka kutnuni ini.
Te xa ka kutnuni ini-i, ná ka kutnuni ini kɨtɨ,
ka xetniu-i xa danaa koio-i mee-i.
11 Na kada u'u Ianyuux ñayiu jan. Ná
n-kida Caín, da n-ka kida mee-i. Xaxe'e xa
ka juini-i tvini, n-ka kida-i xa u'u, ná n-kida
Balaam. Ná n-xi'í Coré xaxe'e xa n-kuxee
ini-s, da kuú koio mee-i tuku. 12 Xa kui'a
kaa ka kuu ñayiu jan hora ka xaxi-i xi'in-n.
Ka xaxi ka'nu mee-n, xaxe'e xa ka xemani
tna'a-n. Ko mee-i, nde'e ka xaxi ka xi'i-i,
te ñatu ka kune ini-i. Ná kuu vikó ñatu
dajuun dau, jua'an vaxi ndeka ña'a tachi, da
ka kuu-i. Ná kuu yutnu ñatu juun xavidi, te
n-kane-tnu xi'in nde yo'o-tnu, da ka kuu-i.
13 Ná kuu ndute mar, hora nde'e tuxndee
ndute, ka kuu-i. Ná kuu t-iñu ndute jan, kuu
xa ka kida-i xa januu. Ná kuu chudini jua'an
du'a du'a, ka kuu-i. Neva'a Ianyuux ɨin
nuu nee xa nee xaxe'e-i, nuu kutuu koio-i
nɨkava nɨkuita.
14 Du'a n-ja'an Enoc tuku. Se kuu uxa,
raza Adán n-kuu-s. Se xian tnu'u tnu'u
Ianyuux nuu ñayiu n-kuu-s. N-kakune'e-s
xa ya'a ñayiu jan, na n-ja'an-s: "Kun-
de'a koio-n. Vaxi Xto'o-ro xi'in ia ka xi-
nokuechi nuu-ia. Kue'e xa kue'e xa kue'e-ia
vaxi xi'in-ia. 15 Ndadandaa Xto'o-ro ntdaa
ñayiu. Kada u'u-ia ntdaa ñayiu ña n-ka
jandixa-ia. Kada u'u-ia ñayiu jan, xaxe'e
xa n-ka kida-i ntdaa xa ka kida ñayiu ña
ka jandixa-ia. Kada u'u-ia-i, xaxe'e xa du'a
n-ka kida-i, xaxe'e xa ña n-ka jandixa-i
mee-ia. Kada u'u-ia-i, xaxe'e ntdaa tnu'u
nde'e n-ka ja'an-i nuu-ia, xaxe'e xa ñayiu
ka kida kuechi ka kuu-i, ñayiu ña ka jandixa
mee-ia." 16 Ka jan kuechi-i te ka jan tnu'u-i.
Ka kida-i ntdaa xa kukajan ini-i xa kada-i.

Ka najuen tnu'u-i mee-i, te va'a ka ja'an-i
nuu ɨnka ñayiu, xa ni'i koio-i xa juini mee-i.

Ñayiu ka kuxee ini

17 Ko mee-n, ñani mani-da, ku'a mani-da,
naja'an koio mee-n nax n-ka ja'an se
n-tunda'a ña'a Xto'o-ro Jesucristu. 18 N-ka
ja'an-s: "Kɨu jɨn ndɨ'ɨ ntdaa xa io, kɨu
ijan, koo koio ñayiu kuxee ini, ñayiu ña ka
jandixa Ianyuux, ñayiu ka kida dava'a nga
xa juini mee-i." 19 Ka xa'nde tna'a-i, te ka
kida dɨɨn ña'a-i mee-n. Ka xani ini-i meni
xa xani ini ñayiu ñuñayiu, te ñatu kidatniu
Espíritu Ii anu-i.
20 Ko mee-n, ñani mani-da, ku'a mani-da,
jandixa na'i koio ka-n Ianyuux. Jandixa na'i
koio ka-n tnu'u va'a xa n-tnɨɨ-ro. Xa ii kuu,
xa n-taxi Ianyuux kuu. Na juejoon koio-n
xa kadatniu Espíritu Ii anu-n, xa kajan ta'u
koio ka-n nuu Ianyuux. 21 Kada koio ka-n xa
juini Ianyuux, xa juemani ña'a-ia. Te kun-
detu koio ka-n, xa kundau ini ña'a Xto'o-ro
Jesucristu, xa kada-ia xa kutuu va'a koio-n
xi'in-ia kuia ma jɨn ndɨ'ɨ.
22 Ñayiu ñatu ka jandixa va'a, chindee
koio-n-yɨ xa jandixa va'a koio-i. 23 Ɨnka
ñayiu, xaxe'e kuechi ka kida-i, te kuu ná
kuu xa dakaku-n-yɨ nuu yañu'u koko. Te
ɨnka ñayiu, kundau ini koio-n-yɨ. Ko dɨuni
yu'u koio-n. Jini u'u koio-n nde da'ma-i,
chi kui'a kaa xa n-ka kida-i. Koo koio-n
cuedado, xa maxku kada koio mee-n ná
n-ka kida mee-i.

Na juña'a-ro xa n-kuta'u-ro nuu Ianyuux

24 Kua'a Ianyuux xa kuneva'a ña'a-ia,
xa ma kada koio-n kuechi. Ia kunx-
a'nu ka kuu-ia. Taxnuni-ia nuu ntdaa xa
io. Kua'a-ia xa kada-ia xa kunujuiin koio
mee-n nuu mee-ia, te ma tekuechi ña'a
ni ɨɨn, te kuvete koio-n xa kuvete koio-n.
25 Idini Ianyuux kuu-ia. Kutnuni ini-ia nt-
daa xa io. Ia dakaku ña'a mee-ro kuu-ia,
kida-ia xa ma kuú-ro xi'in kuechi-ro. Xax-
e'e Xto'o-ro Jesucristu, na juña'a-ro xa
n-kuta'u-ro nuu-ia. Ia kunxa'nu ka kuu-ia.
Taxnuni-ia nuu ntdaa xa io. Kida-ia ntdaa
xa juini-ia. Du'a n-kuu-ia, antecas xa ka-
dava'a-ia ntdaa xa io. Du'a kuu-ia vitna.
Du'a ku kuu-ia, kuia ma jɨn ndɨ'ɨ. Du'a na
koo.

N-chidotnuni Sua nax koo

N-datuu Jesucristo xa ya'a nuu Sua

1 Xa'a kuu xa n-datuu Ianyuux nuu Jesucristu xa datuu-ia nuu ñayiu ka xinokuechi nuu-ia. N-datuu-ia nuu nax ya'a, te ma kukuee xa ya'a xa'a. N-datuu Jesucristu xa'a nuu ángel, ia xinokuechi nuu-ia, te ángel jan n-datuu xa'a nuu daña, Sua, se xinokuechi nuu Jesucristu. 2 N-chidotnuni-da xa n-ja'an Ianyuux xi'in xa n-datuu Jesucristu nuu-da. Xi'in nuu mee-da n-xini-da xa'a te n-teku-da. 3 N-chidotnuni-da nax ya'a xi'in nax io xa kada ñayiu. Naka ta'u kuu ñayiu ka'u tnu'u ya'a xi'in ñayiu kunini xa yodotnuni. Ta'u kuu-i nux na kada-i na yodotnuni ya'a chi vax kuyatni xa ya'a ntdaa xa yodotnuni libru ya'a.

N-ta'u tniu Jesucristo xa kadava'a Sua carta jɨ'ɨn nuu ñayiu ka kukanu ini-ia xndaxio Asia

4-5 Daña, Sua tunda'a tutu yodotnuni tnu'u ya'a juan xee nuu mee-n, ñayiu ka kukanu ini Jesucristu xndaxio uxa ñuu xndatuu Asia. Na chindee chituu ña'a Ianyuux, Ia daa nga io, Ia kixi. Na chindee chituu ña'a uxa espíritu xtuu nuu nukoo-ia. Te dɨuni na chindee chituu ña'a Jesucristu, Ia kuu testiu ja'an ndaa ja'an kuiti. N-nandoto-ia xa n-kuu-ia ndɨyɨ na kua'a na kandijun nandoto ntdaa ñayiu ka xi'í. Taxnuni-ia nuu ntdaa se ka kunxa'nu. Na kada-ia xa kutuu vii kutuu va'a koio-n. Xemani ña'a-ia te n-dakaku ña'a-ia na n-xatu nɨñɨ-ia xa xe'e kuechi ka kida-ro. 6 N-kida-ia xa ka kuu-ro ná kuu dutu ka xinokuechi nuu Ianyuux, Ia kuu Taa-ia. Dɨuni n-kida-ia xa jandixa-ro xa taxnuni-ia nuu-ro. Juan kɨu juan ñuu io xa ndadaka'nu-ro-ia, te na ja'an-ro xa taxnuni-ia. Nɨkava nɨkuita na kada-ro xijan. Amén.

7 Kuna'a koio-n xa ndixi-ia nuu vikó.
Ntdaa-ro xi'in ntdaa ka ñayiu ñuñayiu kunde'a koio-ia.
Nde ñayiu n-tuu ña'a espada na n-xi'í-ia kunde'a-ia.
Ntdaa ñayiu ñuñayiu nda'i xaxe'e xa tnau ini-i.
Daa ya'a.
Amén.

8 N-ja'an Jesus nuu-da:

—Ru'u kuu Ia daa nga io, te kutuu-r nɨkava nɨkuita. Kuenda kɨu letra A xi'in letra Z kuu-r. Xa'a ja'an-r xa kuu-r Ianyuux, Ia daa nga io, Ia xee ñuñayiu, Ia yo taxnuni du —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

N-kida Ianyuux xa n-xini Sua Cristo

9 Ñani-ro ka kuu tna'a xaxe'e xa ka jandixa-ro Jesucristu. Nda'u ka ya'a-ro xa kuu-ro ñayiu ka jandixa xa taxnuni Ianyuux nuu-ro. Kida-ia xa kundee ini-ro hora nda'u ka ya'a-ro. Nani kundee ini ndixi, ɨɨn ɨɨn-n, dani kundee ini daña. Tuu-da nuu ñu'u kaa ni'no nuu mar nani Patmos ya xaxe'e xa n-ja'an-da tnu'u Ianyuux nuu ñayiu xi'in xa n-kakune'e-da Jesucristu. 10 Kɨu ki'na nuu semana, kɨu naja'an-ro xa n-nandoto Jesucristu, daa n-tuu-da xa ndatnu'u anu-da xi'in Espíritu-ia. Daa n-teku-da do ichi yata-da xa xee n-ja'an ɨɨn xa n-ja'an. Ná kuu xa nda'i strompeta n-kuu.

11 Xa'a n-ja'an:

—Chidotnuni xa kunde'a-n te tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio uxa ñuu xndatuu Asia. Tunda'a-n na jɨ'ɨn Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea du.

12 N-ngonenuu-da xa kunde'a-da jundu ja'an te n-xini-da uxa candrelu oro. 13 Me'ñu uxa candrelu jan n-xini-da ɨɨn se kaa ná kaa Ia n-kuu ñayiu. Ni'no-ia ɨɨn dijun kani. Nde yata xe'e-ia xino dijun jan. Duku ɨɨn cinturón oro pechu-ia. 14 Kuixi idi dɨkɨ-ia ná kuixi idi tkachi ndundoo, ná kuixi yu'a. Koko nduchi nuu-ia ná koko yañu'u. 15 Ná kaa kaa bronce nakoko nuu nu'u kaa xe'e-ia. Xee n-ja'an-ia. Ná kuu xa junkoio ndute ka'nu ɨɨn nuu dujun kuu. 16 Ne'e nda'a kua'a-ia uxa chudini te kee ɨɨn espada deen io uu nuu yu'u-ia. Koko nuu-ia ná koko ngandii hora nde'e ndii. 17 Nu n-xini-da-ia n-ndua-da nuu nujuiin-ia xa kuenda kɨu n-xi'í-da. Ijan n-xajan ndodo ña'a-ia nda'a kua'a-ia, te n-ja'an-ia nuu-da:

—Maxku yu'u-n. Ru'u kuu Ia daa nga io te kutuu-r nɨkava nɨkuita. 18 N-xi'í-r, ko n-nandoto-r, te ndito-r vitna. Kuna'a-n xa nɨkava nɨkuita kutuu-r. Ne'e-r ndakaa ye'e nuu xe'en ñayiu ka xi'í. Dɨuni ne'e-r ndakaa ye'e andea. 19 Chidotnuni xa nde'a-n. Chidotnuni xa ya'a vitna xi'in xa kuu tiempo jɨ'ɨn-ro. 20 Uxa chudini ne'e nda'a kua'a-r kuu uxa ángel xndeka ñayiu ka kukanu ini

ña'a xndaxio uxa ñuu xndatuu Asia, te uxa candrelu oro kuu ñayiu Asia jan.

2

Carta n-tunda'a Sua jua'an Éfeso

1 Ijan dada n-ja'an ka-ia nuu-da:

—Chidotnuni xa ja'an-r te tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ángel, ia xinokuechi nuu-r, Éfeso xa ka'u ndodo-ia xijan nuu ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan: Du'a chidotnuni: "Ru'u kuu Ia ne'e uxa chudini te xikonuu-r me'ñu uxa candrelu oro. Nda'a kua'a-r ne'e-tɨ. Na ja'an-r nuu-n: 2 Xá na'a-r xa ka kida-n xa va'a. Xá na'a-r xa yo vichi ka kida-n tniu-r. Xá na'a-r xa ka kiti ini-n xax-e'e xa ka kida dava ka ñayiu xyɨtna'a nuu-n xaloko. Dɨuni xini-r xa ka xitotnuni-n se ka ja'an xa n-tunda'a-r-sɨ xa dakua'a-s ñayiu, te n-ka xini-n xa unu vete-s. Ñatu ka ja'an ndaa-s. 3 Ka kundee ini-n hora kida u'u ña'a ñayiu. Yo nda'u ka ya'a-n xaxe'e-r te ka jandixa ña'a na'i-n. 4 Juini du'a ka ya'a-n xaxe'e-r, ko io ɨɨn xa ñatu tna ini-r xa ka kida-n. Ñatu tna ini-r xa ña ka xemani ña'a-n ná n-ka xo xemani ña'a-n xa ki'na. 5 Natu ini koio xa n-ka kida-n kuechi jan, te kada na'i koio xa n-ka xo kida-n xa ki'na. Nux ña'a, xee-r te dita-r candrelu-n nuu tuu-i, te ma taxi ka-r tniu. Du'a kada-r nux ma natu ini koio-n xa n-ka kida-n kuechi. Naja'an koio nax n-ka kida-n, nax n-ka kukajan ini-n xa kada-n xa ki'na. 6 Juini daa n-ka kida-n, ko va'a ka kida-n xa ña ka tna ini-n xa ka kida ñayiu ka kuu Nicolaítas. Dani mee-r, ña tna ini-r xa kida ñayiu ijan. 7 Ñayiu xnini xa ja'an Espíritu-r, na kunini va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in nuu dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio Asia de. Ñayiu na ndaku nuu Kui'na, io ta'u-i. Ta'u-i kuu xavidi juun ɨɨn yutnu nukoo Paraíso Ianyuux. Kaxi-i xavidi ijan te kundito-i nɨkava nɨkuita." Xa'a na ka'u ndodo ángel jan nuu ñayiu Éfeso —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Esmirna

8 N-ja'an ka-ia nuu-da:

—Dɨuni chidotnuni xa na ja'an ka-r te tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ángel, ia xinokuechi nuu-r, Esmirna xa na ka'u ndodo-ia xijan nuu ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan. Xa'a chidotnuni: "Ru'u xa kuu-r Ia daa nga io, te kutuu-r nɨkava nɨkuita. N-xi'í-r te n-nandoto-r. Na ja'an-r nuu-n 9 xa na'a-r xa nda'u ka ya'a-n. Xá na'a-r xa ka kunda'u-n, ko xaxe'e xa ndeka tna'a-ro kuenda kɨu ñayiu kuika ka kuu-n. Xa na'a-r xa kui'a ka ja'an ña'a ñayiu ka ja'an xa ka jandixa-i ná jandixa ñayiu Israel, ko ña ndaa xa daa ka jandixa-i chi ndeka ña'a Kui'na, te veñu'u Kui'na ka xe'en-i. 10 Nda'u ya'a koio-n nuu xaku kɨu, ko maxku yu'u koio-n. Kuna'a koio-n xa xee Kui'na dian, te chindi'u ña'a-i dava-n xa kototnuni ña'a-i nu dani jandixa ña'a-n a ña'a. Uxi kɨu nda'u ya'a koio-n. Kukanu ini ña'a na'i; maxku nujani-n xa kukanu ini ña'a-n, te kundito-n nɨkava nɨkuita. Kuenda kɨu ñayiu ka dadɨ'ɨ te ndaku-i, te ni'i-i corona-i ka kuu-n. 11 Ñayiu xnini xa ja'an Espíritu-r, na kunini va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in nuu dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio Asia de. Ñayiu ndaku nuu Kui'na, ma kuú-i ɨnka vuelta." Xa'a na ka'u ndodo ángel jan nuu ñayiu Esmirna —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Pérgamo

12 N-ja'an ka-ia nuu-da:

—Chidotnuni ntuku xa na ja'an-r te tunda'a-n jɨ'ɨn nuu ángel, ia xinokuechi nuu-r, Pérgamo xa ka'u ndodo-ia xijan nuu ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan. Xa'a chidotnuni: "Ru'u kuu Ia neva'a espada uu nuu. Na ja'an-r nuu-n xa 13 xá na'a-r nax ya'a ñuu io-n. Taxnuni Kui'na ñuu dian. Juini daa kuu, ko ka ja'an na'i-n xa kukanu ini ña'a-n juini ka xini-n xa n-xi'í Antipas xaxe'e xa n-kakune'e ña'a-s. Ñatu n-nujani-s xa n-kakune'e ña'a-s nuu ñayiu ñuu-n, te n-xa'ni ña'a-i dian nuu tuu Kui'na. 14 Ko ñatu tna ini-r dava xa ka kida dava-n chi kuechi kuu. Dava-n ka kida xa n-dane'e se n-xo nani Balaam Balac. Balac n-daja'an ñayiu Israel xa kaxi koio-i kuñu n-ka doko-i nuu ianyuux-yɨ. Dɨuni n-daja'an-s ñayiu xa kava-i xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i. 15 Ɨnka ntuku xa ka kida-n kuu xa dava-n ka jandixa na'i xa ka ja'an ñayiu ka kuu Nicolaítas. 16 Ñayiu daa ka kida, io xa natu ini-i xa n-ka kida-i kuechi. Nux ña'a, ma kukuee xa xee-r te ndadandaa-r kuechi-i. Xi'in espada kee yu'u-r ka'ni-r ñayiu kida kuechi. 17 Ñayiu xnini xa ja'an Espíritu-r, na kunini va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in nuu dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio Asia de. Ñayiu na ndaku nuu Kui'na, ta'u-i kuu ɨɨn xa yɨva'a nani maná. Dɨuni juña'a-r-yɨ yuú

kuixi nuu ndenee dɨu xee-i ɨɨn ɨɨn-i. Diko
ni ñayiu kuta'u yuú jan jini dɨu-i ndenee
jan." Xa'a na ka'u ndodo ángel jan nuu
ñayiu Pérgamo —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Tiatira

Ijan dada n-ja'an ka-ia:

18 —Chidotnuni ntuku xa na ja'an-r te
tunda'a-n na jɨ'ɨn nuu ángel, ia xinokuechi
nuu-r, Tiatira xa ka'u ndodo-ia xijan nuu
ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan. Xa'a
chidotnuni: "Ru'u kuu Da'ya Yɨɨ Ianyuux.
Ná kaa yañu'u kaa nduchi nuu-r. Ná kaa
kaa bronce nakoko nuu nu'u kaa xe'e-r.
Na ja'an-r xa 19 xá na'a-r xa ka kida-n xa
va'a. Xá xini-r xa mani ini-n. Xá na'a-r
xa va'a kukanu ini ña'a-n. Xá na'a-r xa ka
xinokuechi-n nuu Ianyuux. Xá na'a-r xa
kunde ini-n hora ka kida u'u ña'a ñayiu.
Xá na'a-r xa ka kida-n xa va'a te va'a
ka ka kida-n vitna dada na n-ka kixe'e-n
xa kukanu ini ña'a-n. 20 Juini daa ka
kida-n, ko io ɨɨn xa ñatu kuu xa va'a ka
kida-n. Xa ña va'a ka kida-n kuu xa ka
xejoon-n xa dakua'a Jezabel ñayiu dian.
Daja'an-ña ñayiu ka xinokuechi nuu-r xa
kava koio-i xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a
xi'i-i. Dɨuni daja'an-ña-i xa kaxi-i kuñu
n-ka chidoyuku-i nuu ianyuux-yɨ. Dan-
da'u-ña ñayiu dian chi ja'an-ña xa kuu-ña
ñayiu ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ko ña
ndaa. 21 N-xo ndetu kuee-r xa natu ini-ña
xa n-kida-ña kuechi, ko ña natu ini-ña
xa n-kida-ña. Ña n-nujani-ña xa xkaa-ña
xi'in se ña n-tnunda'a xi'in-ña; ñatu xande
ini-ña xijan. 22 Kuna'a koio xa kada-r xa
kane kue'e-ña te nkava-ña. Kada-r xa yo
nda'u ya'a koio se ka xkaa xi'in-ña, nux ma
natu ini-s xa n-ka kida-s kuechi xaxe'e-ña.
23 Ka'ni-r ñayiu ka jandixa xa ja'an-ña, te
jini ntdaa ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio
uxa ñuu xndatuu Asia de xa ru'u xini janda
kuu anu-n ɨɨn ɨɨn-n, te dɨuni xini-r nax ka
xani ini-n. Nde'e ka kada u'u ña'a Ianyuux
nux dani na kada ka-n xaloko. 24-25 (Dava
ñayiu dian ka ja'an xa ka xini-i tnu'u ndichi
Kui'na.) Ko ndo'o, ñayiu xndaxio Tiatira, te
ña ka chinuu-n xa ja'an Jezabel xa kada-n,
ni ña ka xini-n tnu'u ndichi Kui'na, jandixa
na'i koio-n tnu'u Ianyuux n-ka teku-n, te
maxku nujani-n xa jandixa-n. Ma ta'u tniu
ka-r xa jandixa koio-n ɨnka xa jandixa-n.
26 Ñayiu na ndaku nuu Kui'na te kada na'i-i
xa n-ta'u tniu-r:
Kada-r xa taxnuni-i nuu ñayiu ñuñayiu.
27 Te nde'e kundeka-i-yɨ.
Ná kidakuechi ɨɨn ñayiu kɨdɨ ñu'u, kada-i
dava ñayiu kundeka-i jan.
28 Ná n-kida Taa-r xa taxnuni-r, kada-r
xa taxnuni-n, te taxi-r tkɨun xino datne
datne. 29 Ñayiu xnini xa ja'an Espíritu-r, na
kunini va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in nuu
dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio
Asia de." Xa'a na ka'u ndodo ángel jan
nuu ñayiu Tiatira jan —kuu-ia, n-ja'an-ia
nuu-da.

3

Carta n-tunda'a Sua jua'an Sardis

1 N-ja'an ka-ia nuu-da:
—Chidotnuni xa na ja'an ntuku-r te tun-
da'a-n nuu ángel, ia xinokuechi nuu-r,
Sardis xa ka'u ndodo-ia xijan nuu ñayiu
ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan. Xa'a
chidotnuni: "Ru'u kuu Ia io uxa espíritu
te neva'a-r uxa chudini jan. Na ja'an-r
xa xá na'a-r xa ka kida-n. Xá xini-r xa
ka ja'an-n xa kundito-n nɨkava nɨkuita, ko
kuenda kɨu ñayiu n-ka xi'í ka kuu-n xa
ña naja'an ña'a-n. 2 Chinuu koio nax ka
kida-n. Kidayɨka-i xa jandixa ña'a ka-n chi
ñatuka ka jandixa ña'a va'a-n. Ñatu ka
kida ndɨ'ɨ-n xa juini Ianyuux. 3 Naja'an koio
nax n-ka xo teku-n hora n-ka xo dakua'a
ña'a ñayiu. Dɨuni naja'an koio xa n-ka
xo jandixa-n, te jandixa na'i koio xijan.
Natu ini koio xa n-ka kida-n kuechi. Koo
tu'a koio-n chi ma kachitnu'u ña'a-r na
hora xee ntuku-r. Ná xee ɨɨn ñadu'u xee
ntuku-r dian. 4 Juini n-ka date'a dava-n
da'ma-n xa ña n-ka jandixa ña'a-n, ko
dava-n, ñatu n-ka date'a-n da'ma-n. Ñayiu
ñatu n-ka date'a da'ma-i, dandukutu-r-yɨ
da'ma kuixi, te kutuu ka'nu-r xi'in-i chi xi-
jan kuu ta'u-i. 5 Ñayiu na ndaku nuu Kui'na,
kui'no-i da'ma kuixi, te ma ndada ndoo-r
dɨu-i nuu tutu yodotnuni dɨu ñayiu kundito
nɨkava nɨkuita. Ja'an-r xa xini tna'a-r xi'in-i
nuu Taa-r xi'in nuu ángel, ia ka xinokuechi
nuu-ia. 6 Ñayiu xnini xa ja'an Espíritu-r, na
kunini va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in nuu
dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio
Asia de." Xa'a na ka'u ndodo ángel jan
nuu ñayiu Sardes jan —kuu-ia, n-ja'an-ia
nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Filadelfia

7 Ijan dada n-ja'an ka ntuku-ia:

—Chidotnuni ntuku xa na ja'an-r te tunda'a-n nuu ángel, ia xinokuechi nuu-r, Filadelfia xa na ka'u ndodo-ia xijan nuu ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan. Xa'a chidotnuni: "Ru'u ja'an ndaa ja'an kuiti; ñatu vete-r te ii-r. Taxnuni-r nuu n-xo taxnuni David, te ne'e-r ndakaa n-xo ne'e-s. Nux xejoon-r xa kɨkɨu ñayiu nuu tuu-r, mayo dada'an. Nux ña xejoon-r xa kɨkɨu-i, mayo ta'u tniu nuu-r xa na juejoon-r. Na ja'an-r xa [8] xá na'a-r xa ka kida-n te janda xtuu-n. Juini xaku-n ka kukanu ini ña'a, ka jandixa na'i-n xa n-ja'an-r. Ka ja'an na'i-n xa ndeka tna'a-ro. N-kida-r xa kunini dava ka ñayiu ñuu-n xa n-ja'an-r, te mayo ndaku xa dada'an-i xa kunini ñayiu dian. [9] Dava ñayiu ñuu-n ka xe'en veñu'u Kui'na, te ka ja'an-i xa ka jandixa ña'a-i ná ka jandixa ña'a ñayiu Israel, ko ñatu ndaa. Jini koio-i xa xemani ña'a-r chi mee-r kada xa xee koio-i nuu-n, te njuiin xiti koio-i. [10] Ka kida-n xa n-ta'u tniu-r, te juini nda'u ka ya'a-n, ka kundee ini-n. Xaxe'e xijan chindee ña'a-r hora na daja'an ña'a Kui'na xa kada koio-n kuechi. Vax kuyatni kɨu xee ntuku-i te daja'an-i ntdaa ñayiu ñuñayiu xa kada-i kuechi. [11] Nu xaku kɨu xee-i. Kuneva'a va'a xa xneva'a-n na kua'a maxku yo ñayiu dada'an xa tnɨɨ-n ɨɨn ɨɨn-n corona kuu ta'u-n. [12] Ñayiu na ndaku nuu Kui'na, jɨ'ɨn-i andɨu, te kada-r xa kuenda kɨu columna yɨtnɨɨ ɨɨn ve'e ku kuu koio-i xa ma kee-i veñu'u-ia io andɨu. Tenee-r dɨu taa-r xi'in dɨu ñuu-ia columna jan. Ñuu ijan kuu Jerusalén xee. Nde andɨu tunda'a Ianyuux ñuu ijan. [13] Ñayiu xnini xa ja'an Espíritu-r, na kunini va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xi'in nuu dava ka ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio Asia de." Xa'a na ka'u ndodo ángel jan nuu ñayiu Filadelfia jan —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

Carta n-tunda'a Sua jua'an Laodicea

Dɨuni n-ja'an ka-ia:

[14] —Chidotnuni xa na ja'an-r te tunda'a-n nuu ángel, ia xinokuechi nuu-r, Laodicea xa na ka'u ndodo-ia nuu ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio ijan. Xa'a na juña'a-ia: "Ru'u kuu testiu ja'an ndaa ja'an kuiti. Dɨuni kuu-r Ia n-kidava'a ntdaa xa io. Xa n-xini-r xi'in nuu-r kachitnu'u ña'a-r. Na ja'an-r xa [15] xá xini-r janda xtuu-n te xini-r xa ka kida-n. Kuenda kɨu ɨɨn xa n-chi'i-ro yu'u-ro xa kaxi-ro te xa io-ro xa ndeyu'u-ro xaxe'e xa ñatu tna ini va'a-ro ka kuu-n. [16] Xaxe'e xa kuenda kɨu xijan ka kuu-n, kuu anu-r xa dandoo ña'a-r. [17] Kue'e xaxii-r io te kuika-r. Ña tuu nax ndoñu'u-r, ka kuu-n. Ñatu ka xini-n xa kuenda kɨu ñayiu ña tuu nax neva'a te ka kunda'u ka kukee-i te ka kunda'u ini ña'a dava ka ñayiu ka kuu-n. Kuenda kɨu ñayiu kuaa xi'in ñayiu ña tuu na da'ma-i io ka kuu-n. [18] Jueen koio oro n-ndee nini nuu nu'u koko nuu-r xa na kukuika-n. Jueen koio da'ma kuixi nuu-r xa kui'no-n xa maxku ya'a ka-n xa januu chi kuenda kɨu ñayiu io vichi ka kuu-n. Jueen koio tatna nuu-r xa kutatna nduchi nuu-n xa na nukonde'a-n chi kuenda kɨu ñayiu kuaa ka kuu-n. [19] Ñayiu xemani-r, jan do'o-r-yɨ te xanu ichi-r-yɨ ichi va'a. Xijan kuu xa chinuu koio janda ka kuu-n, te natu ini koio xa n-ka kida-n kuechi. [20] Kuna'a koio xa nuu xndaxio-n io-r te xko dakande-r ye'e-n. Nux ɨɨn ñayiu na teku xa kana-r te nux na najaan-i ye'e-i, kɨu-r ve'e-i xa kutuu-r xi'in-i te ku kaxi ka'nu-r xi'in-i. [21] Ñayiu na ndaku nuu Kui'na ná n-ndaku mee-r nuu-i, tetutniu-r-yɨ xa taxnuni-r xi'in-i ná n-tetutniu ña'a Taa-r xa taxnuni-r xi'in-ia. Ná nukoo ka'nu-r xi'in taa-r, daa kunukoo ka'nu-r xi'in-i. [22] Ñayiu ka teku tnu'u Espíritu-r, io xa kunini va'a koio-i xa ja'an-ia nuu-i xa ka kuu-i ñayiu ka kukanu ini ña'a xndaxio uxa ñuu xndatuu Asia de." Xa'a na ka'u ndodo ángel jan nuu ñayiu Laodicea jan —kuu-ia, n-ja'an-ia nuu-da.

4

Nduka'nu Ianyuux andɨu

[1] Nu n-ya'a xa du'a n-ja'an-ia, te n-xini-da xa nune ye'e andɨu. N-teku ntuku-da xa n-ja'an ná n-kuu xa nda'i strompeta n-teku-da vuelta ki'na nuu. Du'a n-ja'an xijan:

—Ta ki kaa ya'a na kachitnu'u ña'a-r xa ya'a.

[2] Dana ini n-tu ini-da xa ndeka ña'a-ia jua'an, te n-xini-da ɨɨn silla ka'nu nuu nukoo Ia taxnuni andɨu. [3] Ná kaa yuú nani jaspe xi'in ná kaa yuú nani cornalina kaa ñɨɨ Ia nukoo nuu silla ka'nu jan. Nɨkanduu nuu nukoo silla jan naduku nduu tkoya'nde. Ná kuii yuú nani esmeralda, kuii tkoya'nde jan. [4] Dɨuni n-xini-da oko koon ka silla xi'in oko koon se ka kunxa'nu xtuu nɨkanduu nuu

nukoo silla ka'nu jan. Xtuu-s nuu silla jan te xnde'a-s Ia nukoo me'ñu-s. Xni'no-s da'ma kuixi te xñu'u corona oro dɨkɨ-s. [5] Kee taxa nuu nukoo silla ka'nu jan. Kana dau te ka'ndɨ. Ka koko uxa xa xndaa ná xndaa itikava do nuu silla ka'nu jan. Uxa xijan ka kuu uxa espíritu Ianyuux. [6] Dɨuni do nuu silla jan io ɨɨn xa kaa ná kaa mar. Ná kaa vidriu kaa, te kɨndɨ.

Xnii koon kɨtɨ dana xndaa me'ñu silla ka'nu ka xi'in me'ñu sexa'nu xtuu jan. N-ka naduku nduu-tɨ silla ka'nu jan. Kue'e nduchi nuu-t xndaxio do nuu-t, do yata-tɨ du. [7] Ɨɨn-tɨ kaa ná kaa nga'a. Ɨnka-t kaa ná kaa ncerru. Ɨnka-t ne'e nuu ñayiu, te kɨtɨ kuu koon kaa ná kaa ñau. Ndava-tɨ. [8] Io iñu ndixi kɨtɨ dana xndaa jan. Io nduchi nuu-t do yata ndixi-t, ka'a ndixi-tɨ xi'in diñi ndixi-tɨ. Nde nuu ndixi-tɨ ndenee nduchi nuu-t. Nduu xakuaa ka ja'an-tɨ:

Ii Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Ii Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Ii Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro.
Taxnuni-ia nuu ntdanditu'u xa io.
Kuu-ia Ia xa daa nga io te jɨ'ɨn ntuku-ia ñuñayiu.
Ka kuu-t.

[9-10] Ka ndadaka'nu nkoon kɨt dana xndaa jan Ia xa daa nga ndito, te ma kɨu ma ñuu kuú-ia, te nukoo-ia nuu silla ka'nu xa taxnuni-ia. Dɨuni ka najuen tnu'u ña'a-tɨ, te ka xia'an-tɨ xa n-ka kuta'u-t nuu-ia. Ntna'a vuelta du'a ka kida nkoon kɨt ijan, ka xe juiin xiti ntdaa sexa'nu ka kunxa'nu jan nuu Ia xa daa nga io, te ma kɨu ma ñuu kuú-ia, xa ndadaka'nu-s-ia tuku, te ka jantuu-s ntdaa-s corona-s nuu-ia, te ka xia'an-s:

[11] Kuu-n Xto'o-da, Taa-ro Ianyuux.
Io xa ndadaka'nu ña'a-da.
Io xa najuen tnu'u ña'a koio-da.
Io xa taxnuni-n.
Chi ndixi n-xani ini ntdaa xa io andɨu xi'in ñuñayiu.
Ntdaa xa'a io chi daa n-juini-n.

5

Rollo tutu yodotnuni nunda'a tkolelu

[1] Ijan dada n-xini-da xa nunda'a Ia nukoo nuu silla ka'nu jan ɨɨn rollo tutu xndenee uxa sellu ñua xndedi yu'u-i. Nda'a kua'a-ia ne'e tutu jan. N-kua'a nuu n-kua'a yata tutu jan. [2] Dɨuni n-xini-da ɨɨn ángel. Kaa-ia xa yo ndaku-ia. Xee kana-ia:

—¿Ndeda ñayiu n-kida mee ni xa va'a na kua'a ndata-i sellu xndenee rollo tutu nunda'a Ia nukoo nuu silla ka'nu te ndaxni'no-i? —kuu-ia, n-xijan tnu'u-ia.

[3] Ñayo n-kida mee ni xava'a xa na kua'a ndata-i nuu ndenee sellu te ndaxni'no-i. Ni andɨu, ni ñuñayiu, ni nuu xyɨnduxi ndɨyɨ ñavada io ñayiu kua'a ndata nuu ndenee sellu jan. Ni ñayo ndaku xa jini-i nax yodotnuni. [4] Yo n-nda'i-da chi ñayo n-kida xa va'a xa ndaxni'no-i tutu tuni'no jan, ni xa jini-i nax yodotnuni. [5] Ijan dada n-ja'an ɨɨn sexa'nu kunxa'nu nukoo ijan nuu-da:

—Maxku nda'i-n. Kuna'a xa Ia kuu da'ya dana Judá, Ia kuu da'ya dana David, n-ndaku-ia nuu Kui'na. Ndaku-ia xa ndata-ia nuu xndenee uxa sellu tutu tuni'no ya, te ndaxni'no-ia. (Nani-ia Nga'a Judá.)

[6] Ijan dada n-xini-da ɨɨn tkolelu. Kaa-tɨ xa yuchi n-xi'í-tɨ te n-nandoto-tɨ. Iin ndodo-tɨ dava dava dɨkɨ silla ka'nu ka jan. N-ka naduku nduu ña'a nkoon kɨt dana xndaa jan xi'in oko koon sexa'nu ka kunxa'nu jan. Uxa ndɨkɨ tkolelu jan io, te io uxa nduchi nuu-t. Uxa ndɨkɨ-t xi'in uxa nduchi nuu-t kuu uxa espíritu Ianyuux kixi nitu'u ñuu ñuñayiu. [7] N-tnɨɨ-tɨ tutu ne'e nda'a kua'a Ia nukoo nuu silla ka'nu jan, [8] te n-ka xe juiin xiti nkoon kɨt dana xndaa xi'in oko koon sexa'nu ka kunxa'nu jan nuu-tɨ. Nt-daa-s xne'e arpa xi'in ko'o oro chitu duxa. Hora kayu duxa jan te juan ndaa ñu'a jan andɨu, naja'an Ianyuux xa ka xijan ta'u ñayiu n-kida-ia xa nduu-i ñayiu ii. [9] Ka xita sexa'nu jan ɨɨn ndudu xee nuu tkolelu kuu Jesús jan. Du'a ka xita-s:

Mee-n, io xa tnɨɨ-n tutu tuni'no de,
te ndata-n nuu xndenee sellu de.
Chi n-xi'í-n yuchi, nandɨkaa ñayiu ñuñayiu jɨ'ɨn andɨu n-chiya'u-n kuechi-i.
N-xatu nɨñɨ-n xa ku kuu-i ntdaa-i da'ya Ianyuux.

[10] Mee-n n-kida xa ku kuu-da ñayiu taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu.
Dɨuni n-kida-n xa ku kuu-da dutu, te junukuechi koio-da nuu Taa-ro Ianyuux.
Ka kuu sexa'nu, ka xia'an-s.

[11] Ijan dada n-teku-da xa kue'e ángel, ia ka xinokuechi nuu Ianyuux, ka ja'an. Kue'e xa kue'e millón ángel jan n-xini-da. N-ka naduku nduu-ia silla ka'nu jan xi'in nuu

xtuu kɨtɨ dana xndaa jan xi'in sexa'nu ka
kunxa'nu jan. 12 Xee ka kana-ia:
Io xa taxnuni tkolelu, Ia kuu kɨtɨ n-xi'í
yuchi, te n-nandoto-ia.
Io xa kɨnda'a-ia ntdaa xa io, te ku kuu
xaxii-ia xijan.
Na najuen tnu'u-ro-ia.
Na ndadaka'nu-ro-ia.
Na nakuetu-ro nuu-ia du,
chi xini-ia ntdanditu'u xa ya'a ñuñayiu
xi'in xa ya'a andɨu.
Na ɨɨn xa ma kada-ia.
Ka kuu-ia.
13 Ijan dada n-teku-da xa n-ka ja'an nt-
daa xa n-kidava'a Ianyuux xndaxio andɨu,
ñuñayiu xi'in ntdaa xa xndaxio ka'a ñu'u,
xa xndaxio nuu mar du.
Ka xia'an tna'a koio xijan:
Na nakuetu-ro nuu tkolelu xi'in nuu Ia
nukoo nuu silla ka'nu.
Na najuen tnu'u-ro-ia.
Na ndadaka'nu-ro-ia.
Na nakuetu-ro nuu-ia.
Taxnuni-ia nuu-ro ntdaa-ro.
Nɨkava nɨkuita du'a na ku kuu.
14 Ijan te ja'an nkoon kɨt dana xndaa jan:
—Daa na koo.
N-ka xe juiin xiti oko koon sexa'nu
ka kunxa'nu jan te n-ka ndadaka'nu-s
Ianyuux.

6

Uxa nuu xndedi sellu rollo tutu

1 Ijan dada n-xini-da xa n-ndata Ia kuu
tkolelu jan ɨɨn xa ndedi yu'u tutu tuni'no
jan te ndenee sellu. Dɨuni n-teku-da xa xee
n-kana ɨɨn kɨt dana kaa jan. Ná kuu xa kana
dau kuu xa kana-t. N-ja'an-t nuu-da:
—Ne'e, kunde'a-n xa.
2 N-xe'en-da nuu-tɨ te n-xini-da ɨɨn ca-
ballu kuixi yodo ɨɨn se ne'e ɨɨn kuxi. N-ni'i-s
ɨɨn corona. N-kee-s xa juan jantna'a-s xi'in
ñayiu te ndaku-s nuu-i.
3 Ijan dada n-ndata tkolelu jan ɨnka xa
ndedi yu'u tutu tuni'no jan te dɨuni ndenee
sellu. Te n-teku-da xa n-ja'an ɨnka kɨt dana
kaa jan. N-ja'an-t:
—Ne'e, kunde'a-n xa.
4 N-xe'en-da nuu-tɨ te n-xini-da xa n-kee
ɨnka caballu. Caballu kue'e kuu-t, te dɨuni
ɨɨn seyɨɨ yodo-tɨ. N-ta'u tniu nuu-s xa
kada-s xa ma kutuu mani ka ñayiu ñuñayiu.
N-ta'u tniu xa na kada-s xa ka'ni tna'a
ñayiu. Ni'i-s ɨɨn espada ka'nu.
5 N-ndata ntuku tkolelu nuu ndenee sellu
kuu uni. Ijan te n-teku-da xa n-ja'an ɨnka
kɨt dana kaa jan. N-kana-t:
—Ne'e, kunde'a-n xa.
N-xe'en ntuku-da te n-xini-da ɨɨn caballu
tnuu yodo ɨnka ntuku seyɨɨ. Nda'a kua'a-s
ne'e ɨɨn koku'a. 6 Me'ñu nkoon kɨt dana
xndaa jan n-teku-da xa n-ja'an ntuku:
—Xa jenya'u ɨɨn seyɨɨ xa kidatniu-s ɨɨn kɨu
ya'u ɨɨn litro trɨu. Dani ya'u uni litro cebada.
Maxku datɨu-n aciti xi'in vinu na ña'a nkaa
ya'u.
7 N-ndata ntuku Ia ijan nuu ndenee sellu
kuu koon. Ijan te n-teku-da xa n-ja'an
ɨnka kɨt dana kaa jan. Kɨt kuu koon kuu-t.
N-kana-t:
—Ne'e, kunde'a-n xa.
8 N-xe'en ntuku-da te n-xini-da ɨɨn ca-
ballu nyaa yodo ɨɨn ñayiu. Ndɨyɨ nani-i.
Yata Ndɨyɨ jan ndijun nuu ka xe konduxi
ndɨyɨ. Te n-ta'u tniu nuu-i xa taxnuni-i ɨɨ́n
parti ñuñayiu te n-kendoo uni parti. Kada-i
xa kuú ñayiu taxnuni-i nuu-i. Jantna'a dava
ñayiu ijan te ka'ni tna'a dava-i. Dava-i kuú
doko. Dava-i kuú kue'e nde'e, te dava-i
ka'ni ña'a kɨtɨ nde'e xndaxio yuku.
9 Nu n-ndata-ia nuu ndenee sellu kuu
o'on, n-xini-da anu ñayiu n-ka xi'í xa
n-ka jandixa-i Ianyuux xi'in xaxe'e xa n-ka
ja'an-i tnu'u-ia nuu ñayiu. Ka'a ɨɨn altar
xyuku-i. 10 Xee ka ja'an anu jan. Ka ja'an-i:
—Taa-ro Ianyuux, Ia ja'an ndaa ja'an
kuiti, Ia taxnuni nuu ntdanditu'u xa io.
¿Nakɨu nañuu daya'a-n juxtixia ñayiu
ñuñayiu n-ka xa'ni ña'a na kua'a na ndenaa
xa n-ka kida ña'a koio-i? 11 N-xia'an-ia ɨɨn
ɨɨn dijun kuixi te kani anu jan. N-ja'an-ia
nuu-i xa na ndetatu na'i koio-i ita'u ka.
Ndena kuú ndɨ'ɨ ñayiu ka kuu ñani tna'a-i
ka xinokuechi nuu-ia ná n-ka xi'í mee-i,
ijan dada dandenaa-ia. Ñani-ro kuu tna'a
ntdaa-ro xa ka kuu-ro ñayiu ka kukanu ini
Jesucristu.
12 Nu n-ndata-ia nuu ndenee sellu kuu
iñu, n-xini-da xa yo nde'e n-kɨdɨ ñutnaa
ñuñayiu. N-ndutnuu nuu ngandii. Ná kaa
idi nchiva tnuu kunchi kaa-ia. N-ndukue'e
nuu yoo. Nanga kaa nɨñɨ kaa-ia. 13 N-ka
junkoio chudini xndaxio andɨu nuu ñu'u.
Ná ka junkoio higo yɨ'ɨ hora kane nde'e
tachi n-ka junkoio-tɨ. 14 N-ndoñu'u andɨu.
Ná kuu xa natuni'no ɨɨn tutu daa n-kuu xa
n-natuni'no andɨu. Te ntdaa yuku n-dama

nuu xtuu-i. Dani isla n-dama nuu xn-
daa ni'no-i. [15] N-ka kɨuva'a se ka taxnuni
ñuñayiu, se ka kunxa'nu, se ka taxnuni nuu
ɨɨn mil soldado du yau xndii tnduu xi'in
ka'a toto xndatuu yuku. Dani n-ka kida
ñayiu unu kuika xi'in se ka kidatniu du'a
nuu xto'o-s, ñayiu ña yoo xto'o du. [16] Te ka
xia'an ñayiu ijan nuu tnduu xi'in toto jan:
—Ndua ndodo ña'a koio chi yo ka kiti
ini Ia nukoo nuu silla ka'nu xi'in tkolelu xa
maxku kunde'a ña'a ka-ia.
[17] Du'a ka xia'an koio-i chi n-xee kɨu
kada u'u-ia-i xaxe'e xa n-kiti ini-ia nuu-i te
mayo-i kaku.

7

Ɨɨn cientu uu diko koon mil da'ya dana
Israel n-xe kondenee sellu tnee
[1] Nu n-ya'a ntdaa xa'a, n-xini-da koon án-
gel, ia ka xino kuechi nuu Ianyuux. Xniñi-ia
nkoon lado ñuñayiu xa xndi'u-ia nuu tachi
xa maxku kane-i nuu ñu'u, ni nuu mar,
ni xa maxku dakanda-i ni ɨɨn yutnu io
ñuñayiu. [2] Te n-xini-da ɨnka ángel do nu
kane ngandii. Ne'e-ia sellu Ianyuux ndixa.
Xee n-kana-ia nuu nkoon ángel n-ka xe
konetniu xa kada dañu-ia ñu'u yichi xi'in
mar. Du'a n-ja'an-ia:
[3] —Maxku ña'a kada koio-n ñu'u xi'in mar
xi'in yutnu nde na tenee koio-r sellu Taa-ro
Ianyuux tnee ñayiu ka xinokuechi nuu-ia.
[4] Te n-teku-da nadaa ñayiu nkondenee
sellu tnee-i. Ɨɨn cientu uu diko koon mil
ñayiu kuu da'ya dana Israel n-ka xe konde-
nee sellu tnee. [5] Uxi uu mil da'ya dana Judá,
uxi uu mil da'ya dana Rubén, uxi uu mil
da'ya dana Gad, [6] uxi uu mil da'ya dana Aser
n-ka xe kondenee sellu te'u. Dɨuni n-ka xe
kondenee sellu te'u uxi uu mil da'ya dana
Neftalí xi'in uxi uu mil da'ya dana Manasés,
[7] uxi uu mil da'ya dana Simeón, uxi uu ka mil
da'ya dana Leví xi'in uxi uu mil da'ya dana
Isacar. [8] Dani n-ka xe kondenee sellu te'u
uxi uu mil da'ya dana Zabulón, uxi uu mil
da'ya dana José, xi'in uxi uu mil da'ya dana
Benjamín du.

Kue'e xa kue'e ñayiu xni'no da'ma kuixi

[9] Nu n-ya'a xa'a, n-xini ntuku-da xa
xyuku ntdantu'u ñayiu ñuu ñuñayiu nuu
Ia nukoo nuu silla ka'nu xi'in nuu tkolelu.
Nandɨkaa ñayiu xyuku. Kue'e-i xa kue'e-i
xyuku. Mayo kundee ka'u-i-yɨ. Ntdaa-i
xni'no da'ma kuixi te xnunda'a-i ñuu. [10] Xee
ka kana-i ntdaa-i. Du'a ka kana-i:
N-dananita'u ña'a Taa-ro Ianyuux, Ia nukoo
nuu silla ka'nu.
N-dananita'u ña'a tkolelu.
[11] N-ka naduku nduu ángel, ia ka xi-
nokuechi nuu Ianyuux sexa'nu ka kunxa'nu
jan. Sexa'nu jan n-ka naduku nduu nkoon
kɨt dana xndaa jan, te kɨt ijan n-ka naduku
nduu silla ka'nu jan. N-ka xe juiin xiti ángel
jan, te n-ka ndadaka'nu-ia Ia nukoo nuu
silla ka'nu jan. [12] Ka ja'an-ia:
Daa na koo.
Na nakuetu-ro nuu Taa-ro Ianyuux.
Na ndadaka'nu-ro-ia.
Na najuen tnu'u-ro-ia,
chi xini-ia ntdanditu'u xa ya'a ñuñayiu
xi'in xa ya'a andɨu.
Na ɨɨn xa ma kada-ia.
Na juña'a-ro xa n-ka kuta'u-ro nuu-ia.
Na taxnuni-ia nuu ntdanditu'u ñuu.
Daa na ku kuu nɨkava nɨkuita.
Ka kuu ángel jan.
[13] Ijan dada n-xijan tnu'u ña'a ɨɨn sexa'nu
kunxa'nu jan:
—¿Jundu ka kuu ñayiu xni'no da'ma
kuixi ya te ndexu vaxi koio-i?, xani ini-n u.
[14] —Mee nga-n na'a, Dito —kuu-da, xi-
a'an-da.
Te n-kachitnu'u ña'a-s:
—Ñayiu ya'a kuu ñayiu yo nda'u n-ka
ya'a xa n-ka kida u'u ña'a ñayiu xaxe'e
xa n-ka kukanu ini-i Jesucristu. N-ka
nakate ni'no-i da'ma-i nuu nɨñɨ tkolelu xa
n-ka ndadakɨyɨ-i da'ma-i. [15] Xijan kuu xa
xyuku-i nuu nukoo silla ka'nu nuu nukoo
Taa-ro Ianyuux. Ka xinokuechi-i nuu-ia
xiti veñu'u-ia nduu xakuaa. Ñunuu-ia-i xa
maxku ña'a ya'a koio-i. [16] Mayo ka-i kojon,
ni mayo ka-i yichi ndute, Ni ma teñu'u ña'a
ka ngandii; Ma nda'u ka ya'a-i nuu ka'ni
ngandii. [17] Ma du'a ka ya'a koio-i chi junuu
ña'a tkolelu iin ndodo silla ka'nu. Na ñunuu
ñayiu tkachi-i junuu-ia-i. Kandeka ña'a-ia
jɨ'ɨn nuu kane ndute ko'o-i xa kundito-i
nɨkava nɨkuita. Kada Ianyuux xa ma nda'i
ka-i —kuu sexa'nu jan nuu-da.

8

N-ndata ñua nuu ndenee sellu kuu uxa

[1] N-ndata ntuku Ia kuu tkolelu jan nuu
ndenee sellu kuu uxa. Ijan te nanii nga
n-xiñi andɨu naxa dava hora. [2] Ijan dada

n-xini-da uxa ángel xniñi nuu Ianyuux te nɨ uxa-ia n-ka ni'i ɨɨn ɨɨn strompeta.
3 Ijan dada n-xee ɨnka ángel ne'e ɨɨn censariu oro. N-nujuiin-ia yatni altar io ijan. N-ni'i-ia kue'e duxa xa daka-ia xi'in duxa n-ka tnaa ntdaa ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka ndunini-i xiti censariu jan hora ka xijan ta'u-i nuu-ia. N-xajan ndodo-ia xijan nuu altar oro nde'a tna'a xi'in silla ka'nu jan. 4 Yatni nuu tuu Ianyuux n-kane ñu'a censariu ne'e ángel, ia xinokuechi nuu-ia. Nɨni kane ñu'a jan naja'an Ianyuux tnu'u ka xko ja'an ntdaa ñayiu n-kida-ia xa n-ka nduu-i ñayiu ii hora ka xko xijan ta'u-i nuu-ia. 5 N-dakeé ángel jan ñu'u tkua yodo yuku nuu altar censariu jan, te n-dajunkoio-ia ñu'u jan ñuñayiu. Nde'e n-ka'ndɨ, te n-kana dau. N-xeye'e. N-kee taxa te nde'e n-kɨdɨ ñutnaa ñuñayiu.

Uxa strompeta

6 N-ka ndone'e uxa ángel xne'e strompeta jan strompeta jan xa tɨu koio-ia. 7 N-tɨu ɨɨn-ia strompeta-ia, te n-xini-da ñɨñɨ xi'in ñu'ú daka nɨñɨ. Te n-dajunkoio-ia xi-jan ñuñayiu. N-kayu ɨɨn parti ñuñayiu te n-kaku dava ka. Ntna'a ɨɨ́n yutnu io ñuñayiu n-naa uni-tnu. N-kayu ntdaa ite, ku'u, yua du. Ni ɨɨn xa'a ñatu n-kaku.
8 N-tɨu ɨnka ángel strompeta-ia te n-dajungava-ia ɨɨn tnduu ka'nu koko nuu mar. Ɨɨn parti mar nduu nɨñɨ, te dava n-kaku. 9 Ntna'a ɨɨ́n kɨt io mar, n-xi'i uni-tɨ. Ntna'a ɨɨ́n barcu xika nuu mar n-ka naa uni-i te dava-i n-ka kaku.
10 N-tɨu ángel kuu uni strompeta-ia te jun-gava chudini ka'nu koko ná koko ɨɨn itikava ka'nu ñuñayiu. Ntna'a ɨɨ́n de'va nuu xika ndute ñuñayiu n-xino ɨɨn parti-tɨ uni de'va jan, te ña tuu nax n-ya'a dava ka de'va. Dɨuni n-xino ntaka ɨnka parti-tɨ ntaka nuu kane ndute. 11 Ajenjo nani chudini ijan. N-ku ua ndute nuu n-xino ntaka pedazo chudini jan. Yo kue'e ñayiu n-ka xi'í xaxe'e xa n-ka xi'i-i ndute ijan.
12 N-tɨu ángel kuu koon strompeta-ia te n-tɨu ɨɨn parti ngandii. N-tɨu ɨɨn parti yoo. Dɨuni n-tɨu ɨɨn parti ntaka chudini. N-kunee ɨɨn parti nuu ngandii te dava nduu nga n-ndii. Dani n-kunee ɨɨn parti nuu yoo xi'in ntaka chudini, te ñatuka n-ndii-ia xi'in-tɨ xakuaa.
13 N-xini ntuku-da ɨɨn ñau xiko dava andɨu. Xee ja'an-tɨ. Du'a n-ja'an-tɨ:

—Naka nda'u ya'a koio ñayiu io ñuñayiu. Naka nda'u ya'a koio ñayiu io ñuñayiu. Naka nda'u ya'a koio ñayiu io ñuñayiu chi tɨu koio uni ka ángel strompeta-ia —kuu-t.

9

1 N-tɨu ángel kuu o'on strompeta-ia te n-xini ntuku-da xa jungava ɨɨn chudini ñuñayiu. Nunda'a-tɨ ndakaa xa najaan-tɨ yu'u nua ña xe ndɨ'ɨ. 2 N-najaan-tɨ yu'u nua jan te n-kane ñu'a yu'u-i. Xaku kuu xa nuñu'a ɨɨn xitnu ka'nu. Ñu'a ijan n-kida xa n-kunee nuu ngandii. Dɨuni n-kida-i xa n-kunee ñuñayiu. 3 Nuu ñu'a jan n-ka kee langosta, te n-ka xitendodo-tɨ nitu'u ñuñayiu. Ná nde'e tdu'an io ñuñayiu xa tuu ña'a-t, daa nde'e langosta jan xa kaxia'an-t.
4 N-ta'u tniu nuu-tɨ xa ma kaxi-tɨ yua, ni ite, ni ku'u, ni yutnu. Ni ɨɨn xa kuii io ñuñayiu ma kaxi-tɨ. Diko ni ñayiu ñatu xndenee sellu Ianyuux tnee-i kada u'u-t. 5 Dɨuni n-ta'u tniu nuu-t xa ma ka'ni-tɨ ñayiu ijan, diko ni na kada u'u ña'a-tɨ o'on yoo. Ná xatu ñɨɨ-ro xa tuu ña'a tdu'an daa xatu ñɨɨ ñayiu kaxi langosta jan. 6 Tiempu ijan nduku ini ñayiu xa kuú-i, ko ma ni'i-i mudu kuú-i. "Va'a ka nu na kuú-ro", kachi koio ñayiu ijan, ko ma kuu xa kuú-i.
7 Xndaxio tu'a langosta jan ná xndaxio tu'a caballu ka xkodo soldado jɨn jantna'a. Xñu'u dɨkɨ langosta jan corona. Ná xndaa corona oro xndaa. Ná xndaa nuu ñayiu xndaa nuu-t. 8 Ná kaa idi dɨkɨ ñadɨ'ɨ kaa idi dɨkɨ-tɨ. Ná xndaa nu'u nga'a xndaa nu'u-t. 9 Ná kaa kaa ndi'u pechu soldado kaa xa ndi'u pechu-tɨ. Ná kunda'nde xe'e caballu xñu'u carreta xa ka kendava-t hora ka jantna'a soldado, daa kuu xa ka ndava langosta jan. 10 Kaa du'an-t ná kaa du'an tdu'an, te dɨuni io iñu nuu du'an-t ná iñu nuu du'an tdu'an. O'on yoo tuu-tɨ ñayiu.
11 N-kane ɨɨn ángel nua ña xe ndɨ'ɨ jan, te ángel ijan taxnuni nuu-tɨ. Abadón nani ángel ijan hebreu, te Apolión nani-i griegu.
12 Ijan te n-teku ka-da xa n-ja'an:

—N-ya'a xa n-ka kida u'u langosta ñayiu, ko uu ka vuelta nda'u ya'a koio-i.

13 N-tɨu ángel kuu iñu jan strompeta-ia, te n-teku-da xa n-ja'an ɨɨn xa n-ja'an. Nu xndodo nkoon ndɨkɨ yu'u altar oro io yatni nuu tuu Ianyuux, n-ja'an xijan, te n-teku-da. 14 Xia'an xijan nuu ángel kuu iñu ne'e strompeta jan:

—Dayaa nkoon ángel xndijun yatni yu'u
ndute xika de'va ka'nu nani Éufrates.
15 Te n-ka yaa nkoon ángel jan xa ka'ni
koio-i ñayiu kɨu ijan. Ntna'a ɨɨn cientu mil
ñayiu io ñuñayiu n-xi'í oko uxi uni mil-yɨ.
16 N-teku-da xa uu cientu millón soldado
xyodo caballu xyuku ijan. 17 Du'a xndaa
caballu xi'in soldado n-kida Ianyuux xa
n-xini-da. Du'a xndaa pechu-tɨ xi'in pechu
soldado jan. Ná kue'e ñu'ú koko kue'e
pechu-tɨ xi'in pechu-s, te ná kuaan azufri
kuaan pechu-tɨ xi'in pechu-s. Dɨuni tndee.
Ná xndaa dɨkɨ nga'a xndaa dɨkɨ caballu jan.
Kee ñu'ú, ñu'a, azufri yu'u-t. 18 Xaxe'e xa
n-kee ñu'ú, ñu'a xi'in azufri yu'u caballu
jan n-ka xi'í ñayiu. Ntna'a ɨɨn cientu mil
ñayiu io ñuñayiu n-xi'í oko uxi uni mil-yɨ.
19 Yu'u-tɨ xi'in du'an-tɨ n-kida u'u ñayiu. Ná
xndaa koo xndaa du'an-tɨ, te dɨkɨ koo jan
n-kida u'u ñayiu.
20 Ñayiu ña tuu nax n-ka kida ña'a yu'u-tɨ
xi'in du'an-t, ña n-ka natu ini-i xa n-ka
kida-i kuechi. Ñayo-i n-ka natu ini xa
xjuiin xiti-i nuu ntaka xaloko xi'in xa ka xko
nakuetu-i nuu-i. Ñayo-i n-ka natu ini xa
xjuiin xiti-i nuu santo oro, nuu santo plata
xi'in nuu santo bronce. Ni ña n-ka natu ini-i
xa xjuiin xiti-i nuu yuú xi'in nuu yutnu ka
kuu ianyuux-yɨ. Dɨuni ñayo-i n-ka dandoo
xa ka xko nakuetu-i nuu xijan. Ñatu xndito
xijan chi ñatu teku-i, ni ñatu xika-i. 21 Dɨuni
ña n-ka natu ini ñayiu jan xa ka xa'ni-i
ndɨyɨ, ni ña n-ka natu ini-i xa ka chibruju-i
ñayiu, ni ña n-ka natu ini-i xa xndaa-i xi'in
ñayiu ña n-ka tnunda'a xi'in-i, ni ña n-ka
natu ini-i xa ka du'u-i.

10

Rollo luchi tutu yodotnuni nunda'a ángel

1 N-xini-da ɨnka ángel kaa xa yo ndaku-ia
vax juun andɨu. Ndido tkoya'nde dɨkɨ-ia.
Koko nuu-ia ná koko ngandii te xndaa
xe'e-ia xi'in kajan-ia ná kaa ñu'ú koko.
2 Nunda'a-ia rollo luchi tutu n-nandɨka.
N-xino-ia ñuñayiu, te n-xani-ia xe'e
kua'a-ia nuu mar, te n-xani-ia xe'e datni-ia
nuu ñu'u yichi. 3 Xee n-kana-ia. Ná kuu xa
kau nga'a kuu xa n-kana-ia. Nu n-kana-ia,
te uxa vuelta n-kana dau. 4 Nu n-teku-da
xijan, n-juini-da xa chidotnuni-da xa ya'a,
ko ña n-kuu chi n-teku-da xa n-ja'an andɨu.
Du'a n-ja'an:

—Maxku chidotnuni-n tnu'u n-teku-n.
Anu ni mee-n kuna'a —kuu xijan.
5 N-ndone'e ángel n-xini-da nujuiin nuu
ndute xi'in nuu ñu'u jan nda'a kua'a-ia
andɨu. 6 N-chinaa-ia Ianyuux xa ma kukuee
ka xa ya'a xa io xa ya'a. N-chinaa-ia
mee Ianyuux xa kuu-ia Ia daa nga io, Ia
nɨkava nɨkuita kutuu, Ia n-kidava'a andɨu,
ñuñayiu, mar xi'in ntdaa xa io andɨu, ntdaa
xa io ñuñayiu, ntdaa xa io mar du. 7 Ma
kukuee ka chi na xee hora tɨu ángel kuu uxa
strompeta-ia, jɨn tna'a xa ñu ini Ianyuux xa
kada-ia. Idii mee-ia xini xa ya'a. Jɨn tna'a
xa n-ja'an-ia nuu se n-ka ja'an xa n-ja'an-ia
nuu ñayiu xa n-ka xinokuechi-s nuu-ia.
8 N-teku ntuku-da xa n-ja'an nde andɨu
ɨnka vuelta. Dɨuni xa n-ja'an xa ki'na nuu
n-ja'an ntuku. Du'a n-ja'an:

—Juan je'en rollo luchi nandɨka nunda'a
ángel nujuiin nuu mar xi'in nuu ñu'u jan —
kuu xijan.
9 N-xetu'a-da nuu nujuiin ángel jan te
n-xijan-da rollo luchi tutu n-nandɨka jan, te
n-ja'an-ia nuu-da:

—Kaxi rollo ya. Ná vidi ndudi ñuñu vidi
hora na kɨu yu'u-n, ko hora na xino xiti-n
ndu ua —kuu-ia.
10 N-tnɨɨ-da rollo luchi n-nandɨka nunda'a
ángel jan te n-xaxi-da. Hora n-xadi-da vidi
ná vidi ndudi ñuñu, ko nuu n-xino xiti-da,
n-ndu ua.
11 Te n-ka ja'an ángel jan nuu-da:

—Kidayɨka-i xa ja'an ntuku-n tnu'u
Ianyuux nuu ntaka ñayiu ñuñayiu. Ja'an-n
nuu nandɨkaa nanditu'u ñayiu tnu'u-ia.
Nani ja'an-n nuu ñayiu ñatu taxnuni, dani
ja'an-n nuu se ka taxnuni.

11

Uu se ka kuu testiu

1 N-ni'i-da ɨɨn vara kaa ná kaa vara xet-
niu-ro xa tnɨɨ-ro medida te n-ja'an ɨɨn xa
n-ja'an:

—Ndojuiin. Juan chiku'a veñu'u Ianyuux
xi'in altar, te ka'u-n ñayiu ka xe kajan
ta'u ijan, 2 ko maxku chiku'a-n nukeñu'u
chi ijan kuu kuenda ñayiu ña ka jandixa
Ianyuux. Ñayiu ña ka jandixa-ia jan kada
u'u ñayiu io ñuu ii Ianyuux uu diko uu
yoo. 3 Tunda'a-r uu seyɨɨ xa na ja'an-s xa
n-ja'an-ia nuu ñayiu ɨɨn mil uu cientu uni
diko kɨu. Kui'no-s nduu-s da'ma ndayu
xkui'no ñayiu hora kuko'yo ini-i. 4 Kuenda

kɨu nduu tnu olivo xi'in nduu candrelu xtuu
nuu tuu ru'u, Ia kuu xto'o ñuñayiu kuu
nduu se ya'a. [5] Ñayiu na jini u'u nduu se
ya'a te ku kuu-i xa kada u'u-i-sɨ, kee yañu'u
yu'u-s te teñu'u-s-yɨ, te kuú-i. Du'a ya'a
ñayiu na kani ini xa kada u'u-i-sɨ. [6] Kada-s
nduu-s xa mee ni xa ndii ntdaa kɨu ja'an-s
tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Ma juun dau
ntdaa kɨu ijan. Dɨuni ndada-s ndute niñɨ.
Hora kuu anu-s nduu-s xa kada-s xa nda'u
ya'a ñayiu ñuñayiu, hora ijan daa kada-s.

[7] Hora na daxinokava-s xa ja'an-s nuu
ñayiu xa n-ja'an Ianyuux, kane ɨin kɨt
nde'e nua nuu n-kane Apolión te jantna'a-tɨ
xi'in-s. Ndaku-tɨ nuu-s te nduu-s ka'ni
ña'a-tɨ.

[8] Kavatuu yɨkɨ kuñu-s ichi ka'nu ñuu
ka'nu nuu n-ka xatakaa dika-s Jesús, Ia
kuu xto'o-ro. Ñuu ijan ka dandee ñayiu
Sodoma xi'in Egipto. [9] Uni yodo kɨu ka-
vatuu yɨkɨ kuñu-s ijan, te nandɨkaa ñayiu
ñuñayiu kunde'a ña'a. Mayo-i juejoon xa
nkonduxi-s. [10] Hora na kuú nduu se ijan yo
kuvete koio-i. Yo kudɨ ini koio-i chi ma kuu
ka xa kada u'u ña'a nduu se ijan. Juña tna'a
koio nga-i ɨin xa juña tna'a nga-i xaxe'e
xa n-ka xi'í-s. [11] Kɨu kuu koon nadandoto
Ianyuux nduu se ijan. Ndokoo koio-s te
ñayiu kunde'a ña'a yo yu'u koio-i. [12] Ijan
dada n-kida Ianyuux xa n-teku ntuku-da xa
n-ja'an ɨin xa n-ja'an nde andɨu nuu nduu
se ijan:

—Ta ki kaa koio ya'a.

Te ndeka ña'a vikó juan ndaa andɨu te
n-ka xo nde'a ña'a se ka xini u'u ña'a.
[13] Nde'e n-tnaa hora ijan. Xaxe'e xa nde'e
n-kɨdɨ ñutnaa jan ñuu ijan n-naa ɨin parti-i.
Uxa mil ñayiu n-xi'í. Yo n-ka yu'u ñayiu ña
n-ka xi'í xa daa n-kuu, te n-ka naja'an-i Ia
tuu andɨu.

[14] N-ya'a xa nda'u n-ka ya'a ñayiu vuelta
kuu uu, te ma kukuee xa nda'u ya'a koio-i
ɨnka ntuku vuelta.

Strompeta kuu uxa

[15] N-tɨu ángel kuu uxa strompeta-ia, te
n-teku-da xa xee n-ka ja'an andɨu. Du'a ka
ja'an:

Ñatuka taxnuni se n-ka taxnuni,
chi Ianyuux xi'in Jesucristu taxnuni
ñuñayiu vitna.
Nɨkava nɨkuita taxnuni koio-ia.

[16] N-ka xe juiin xiti oko koon sexa'nu ka
kunxa'nu xtuu nuu silla-s yatni nuu nukoo
silla Ianyuux jan, te n-ka nakuetu-s nuu-ia.
[17] Du'a n-ka ja'an-s xa n-ka nakuetu-s
nuu-ia:

Taa-ro Ianyuux, Xto'o-da ntdaa-da kuu
ña'a.
Na kuta'u-da xa taxnuni-n nuu ntdanditu'u
xa io.
Ñayo taxnuni nuu-n.
Daa nga io-n.
N-kixe'e-n xa taxnuni-n nuu ñayiu jandixa
ña'a vitna.

[18] N-xee hora ndadandaa-n kuechi dava
ñayiu nación ñuñayiu ka kiti ini
nuu-n,
chi kiti ini-n nuu-i tuku.
Dɨuni n-xee hora ndadandaa-n kuechi
ñayiu n-ka xi'í te n-ka nandoto-i.
N-xee kɨu dananita'u-n se n-ka xinokuechi
nuu-n, se n-ka xo ja'an xa n-ja'an-n
nuu ñayiu.
N-xee kɨu nanita'u ñayiu n-kida-n xa n-ka
nduu-i ñayiu ii.
Xndaxio ñayiu ya'a xañu'u nuu-n. Dava-i
ndandɨ'ɨ, te dava-i ka kuu ñayiu
dakuu nga.
Te danaa-n ñayiu n-ka danaa ntaka ñuu io
ñuñayiu.
Ka kuu sexa'nu ka kunxa'nu jan.

[19] Ijan dada n-xini-da xa nune veñu'u
Ianyuux io andɨu, te xiti veñu'u jan
n-xini-da xatnu n-kidava'a Moisés. Xatnu
ijan kaa ni'no tutu n-kidakutu Ianyuux xi'in
ñayiu Israel xa n-kida-ia xi'in-i ɨin tratu.

N-xeye'e te nde'e n-kee taxa. Nde'e
n-ka'ndɨ. Dɨuni n-kana dau. Nde'e n-tnaa
te nde'e n-juun ñɨñɨ.

12

*Ñá nukoo and*ɨu xi'in kɨtɨ kuu dragón

[1] Ɨnka ntuku vuelta n-dande'a ña'a
Ianyuux ɨin xa n-dande'a ña'a-ia. N-xini-da
ɨin ñadɨ'ɨ nukoo andɨu duku ni'no ña'a
ngandii. Vestido-ña kuu-ia. Ñu'u dɨkɨ-ña
ɨin corona ndenee uxi uu chudini, te
neñi ndodo-ña yoo. [2] Xee kanaxiin-ña
xa xaxia'an xiti-ña chi n-xee hora kaku
da'ya-ña. [3] N-kida ntuku Ianyuux xa
n-xini-da ɨin xa io kaa. N-xini-da xa nukoo
ɨin dragón ka'nu andɨu. Kue'e-tɨ. Uxa
dɨkɨ-t io te uxi ndɨkɨ-t jan ñu'u corona.
[4] Io du'an-t te du'an-t jan n-dataka dava
chudini io andɨu. N-dajunkoio-t chudini
n-dataka-t jan ñuñayiu. Yatni nuu nukoo
ñadɨ'ɨ jan nujuiin-tɨ xa kaxi-t da'ya-ña hora

na kaku-i. [5] N-kaku da'ya-ña te seyɨɨ kuu-s. Ijan dada ndeka ángel da'ya-ña jua'an nuu nukoo Ianyuux nuu silla-ia xa taxnuni-s. Nde'e kundeka-s ñayiu ntdanditu'u nación ñuñayiu. [6] Nu n-ya'a n-xajan-ña da'ya-ña n-xino-ña. Jua'an-ña ɨɨn nuu ñayo io te ñatu nga juun dau. Ijan kuu nuu n-kida tu'a Ianyuux xa kutuu-ña. Ijan juña'a ñayiu xa kax xa ko'o-ña ɨɨn mil uu cientu uni diko kɨu.

[7] Ijan dada n-xini ntuku-da xa jantna'a ángel nani Miguel xi'in Kui'na n-nduu dragón. Dɨuni ka jantna'a ángel-ia xi'in ángel-tɨ. [8] N-ndaku Miguel xi'in ángel-ia nuu dragón xi'in nuu ángel-tɨ, te ña n-kua'a ka xa ndɨu-tɨ xi'in ángel-tɨ andɨu. [9] N-dajunkoio Miguel dragón jan xi'in ángel-tɨ ñuñayiu. Dragón ijan kuu koo io nde tiempo xana'a nani Kui'na. Danda'u-tɨ ntdaa ñayiu io ñuñayiu. [10] N-teku-da xa xee n-ja'an andɨu. Du'a n-ja'an:

—N-xee kɨu dananita'u Taa-ro Ianyuux ñayiu. Dɨuni n-xee kɨu taxnuni-ia xi'in Cristu. N-xee kɨu taxnuni-ia chi n-dajungava Miguel kɨt kuu dragón n-xo ja'an nuu Ianyuux ndɨkɨu ndɨñuu xa n-ka kida ñani-ro kuechi. [11] Ña ndaku Kui'na xa dada'an-i xa jɨ'ɨn ñayiu ka kukanu ini Cristu andɨu xaxe'e xa n-xatu nɨñɨ tkolelu jan xi'in xaxe'e xa n-ka ja'an-i xa n-ja'an-ia nuu ñayiu. N-ka kukanu ini na'i-i Cristu juini n-ka xa'ni ña'a ñayiu xaxe'e-ia. Ña tuu nax n-juun-i vida-i. [12] Na kudɨ ini ntdaa xa xndaxio andɨu vitna. Naka nda'u ya'a ñayiu xndaxio ñuñayiu xi'in kɨtɨ xndaxio nuu mar chi n-xino Kui'na ijan. Yo kiti ini Kui'na chi xaku nga kɨu kada-i xa kida-i vaxi —kuu xa n-ja'an.

[13] Nu n-xini dragón jan xa n-xino-t ñuñayiu, n-chidonuu-t ñá n-xajan da'ya yɨɨ jan. [14] N-xia'an Ianyuux nduu ndixi ɨɨn ñau ka'nu ñá ijan xa na ndava-ña xa na kua'a jɨ'ɨn-ña nuu ñayo io te ñatu nga juun dau nuu n-kida tu'a-ia xa kutuu-ña. Ijan n-kaku-ña nuu dragón jan. Ijan ni'i-ña xa kaxi xa ko'o-ña uni yodo kuia. [15] N-kee ndute yu'u dragón jan, te n-chitu-té ɨɨn de'va ka'nu xa na tnene-ña, [16] ko ña n-tnene-ña chi n-ndata nuu ñu'u te ijan juan keé nte n-kee yu'u dragón jan. [17] Xaxe'e xa daa n-kuu yo n-kiti ini dragón nuu-ña, te n-kee-t. Jua'an-t xa kada u'u-t dava ka da'ya-ña xi'in da'ya dana-ña. Ka kuu-i ñayiu ka jandixa xa ta'u tniu Ianyuux, te n-ka ja'an-i nuu dava ka ñayiu xa n-ja'an Jesús. [18] N-xee-t nuu ñu'u kuchi yu'u mar te n-xe juiin-t ijan.

13

*K*ɨtɨ nde'e n-kane nuu mar xi'in kɨtɨ nde'e n-kane nuu ñu'u

[1] N-xini ntuku-da xa vax kane ɨɨn kɨtɨ nde'e nuu mar. Uxa dɨkɨ-t io, te xndenee dɨu-t ntdaa dɨkɨ-t jan. Tnu'u ka xko ja'an ñayiu xa jan kui'a-i Ianyuux xi'in xa kui'a ja'an-i-ia yodotnuni dɨkɨ-tɨ jan, te xijan kuu dɨu-t. Dɨuni io uxi ndɨkɨ-t, te ntdaa ndɨkɨ-t ñu'u corona. [2] Ná kaa yɨ'ɨ kaa kɨt ijan. Ná kaa xe'e oso kaa xe'e-t, te kaa yu'u-t ná kaa yu'u nga'a. N-kida dragón jan xa kada-t ná kida mee-t. Dɨuni n-kida dragón jan xa taxnuni kɨt nde'e n-kane nuu mar jan nuu ntaka ñuu ñuñayiu. [3] Kaa ɨɨn dɨkɨ-t jan xa yo nde'e n-tnukue'e, ko ndva'a. Nu n-ka xini ñayiu ñuñayiu xa daa n-ya'a-tɨ n-ka yu'u-i, te n-ka xe kuitandijun-i kɨt ijan. [4] N-ka nakuetu ñayiu jan nuu dragón jan chi n-kida-t xa taxnuni kɨt nde'e n-kane nuu mar jan. Dɨuni n-ka nakuetu-i nuu kɨt n-kane nuu mar jan. N-ka xia'an tna'a-i:

—Ñayo ndaku ná ndaku-t. Mayo ndaku xa jantna'a-i xi'in-t —ka kuu ñayiu jan.

[5] Xaxe'e dragón jan n-jan kui'a kɨt nde'e n-kane nuu mar jan Ianyuux. Dɨuni kui'a n-ja'an-t-ia. Dɨuni n-ta'u tniu dragón jan xa taxnuni-t ñuñayiu uu diko uu yoo. [6] N-nukuita-t jan kui'a-t Ianyuux xi'in nuu tuu-ia. Dɨuni kui'a n-ja'an-t ntdaa xa xndaxio andɨu. [7] N-ta'u tniu nuu-t xa jantna'a-t xi'in ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii, te n-ndaku-t nuu-i. N-kida dragón jan xa nandɨkaa nanditu'u ñayiu ñuñayiu taxnuni-t nuu-i. [8] N-ka xe juiin xiti dava ñayiu xndaxio ñuñayiu nuu kɨtɨ n-kane nuu mar jan, te n-ka nakuetu-i nuu-t. Ñatu yodotnuni dɨu ñayiu ijan nuu libru yodotnuni dɨu ñayiu kutuu nɨkava nɨkuita. Ñayiu xyodotnuni dɨu-i nuu libru-ia, xyodotnuni dɨu-i nde na n-tuu ñuñayiu. Libru tkolelu luchi n-xi'í yuchi kuu.

[9] Xaxe'e xa xnini-n xa ja'an-r kunini va'a koio xa na kutnuni ini-n. [10] Ñayiu ta'u xa kɨndi'u-i vekaa, vekaa kɨndi'u-i. Ñayiu ta'u xa kuú-i yuchi, yuchi kuú-i. Juini nda'u

na ya'a ñayiu ka kukanu ini Jesucristu, na
kukanu ini na'i-ia.
11 Ijan dada n-xini ntuku-da ɨnka kɨt nde'e
vax kane nuu ñu'u. Uu ndɨkɨ-t io te xn-
daa ndɨkɨ-t ná xndaa ndɨkɨ carneru. Tachi
dragón jan ne'e-t. 12 Kɨt nde'e n-kane nuu
mar jan kida xa taxnuni kɨt nde'e n-kane
nuu ñu'u jan ná taxnuni mee-t, te kɨt
nde'e n-kane nuu ñu'u jan n-ta'u tniu xa
ndadaka'nu ñayiu ñuñayiu xi'in ntdaa xa
xndaxio ñuñayiu kɨt n-kane nuu mar jan.
Kuu-t kɨt ndva'a dɨkɨ-t xa ka'u n-tnukue'e.
13 N-kida kɨt nde'e n-kane nuu ñu'u kue'e
milagru. Nde xa dajuun-t ñu'ú andɨu te
xino nuu ñu'u n-kida-t. N-ka xo nde'a
ñayiu ñuñayiu xa n-kida-t xijan. 14 N-kida-tɨ
milagru xa n-danda'u-t ñayiu ñuñayiu. Te
n-xo nde'a kɨt nde'e n-kane nuu mar jan.
N-ta'u tniu kɨt nde'e n-kane nuu ñu'u jan
nuu ñayiu ñuñayiu xa na kadava'a koio-i
ɨɨn xa kaa ná kaa kɨt nde'e n-kane nuu
mar jan. Kɨt nde'e n-kane nuu mar jan,
ka'u n-tnukue'e ɨɨn dɨkɨ-t, ko ndito na'i-tɨ.
15 N-ta'u tniu-t nuu kɨt nde'e n-kane nuu
ñu'u jan xa juña'a-tɨ tachi xa n-ka kidava'a
ñayiu jan na kua'a na ja'an xijan. Dɨuni kɨt
nde'e n-kane nuu mar jan n-ta'u tniu nuu
kɨt nde'e n-kane nuu ñu'u jan xa na ka'ni-t
ntdaa ñayiu ña ndadaka'nu xa kaa ná kaa
mee-t. 16 N-ta'u tniu kɨt nde'e n-kane nuu
ñu'u jan nuu ñayiu dakuu nga, nuu ñayiu
ndandɨ'ɨ, nuu ñayiu kuika, nuu ñayiu ka
kunda'u, nuu ñayiu ña yoo na xto'o, nuu
ñayiu kidatniu du'a nuu xto'o-i du xa na
keé tnuni nda'a kua'a-i a te'u-i tna'a tnuni
ne'e-t 17 xa na kua'a na jueen koio-i xa ka
ndoñu'u-i a xa diko-i. Mee ni ñayiu ne'e
tnuni-t jueen koio xa ka ndoñu'u-i a xa
diko-i. Tnuni-t kuu número. Dɨuni kuu
dɨu-tɨ.
18 Diko ni ñayiu tu'a tnu'u ndichi te kaxi
ini-i kua'a kada-i cuenta número kɨt nde'e
n-kane nuu mar jan chi numero ijan kuu
número ñayiu. Número-tɨ kuu iñu cientu
uni diko iñu.

14

N-ka xita ɨɨn cientu uu diko koon mil
ñayiu
1 Ijan dada n-xini ntuku-da xa nujuiin
tkolelu jan Yuku Sión. Ɨɨn cientu uu diko
koon mil ñayiu xyuku nuu nujuiin-tɨ. Ntdaa
ñayiu ijan xndenee tnee-i dɨu-t xi'in dɨu
Taa-ro Ianyuux. 2 N-teku-da xa nde'e kayu
andɨu. Ná kuu xa junkoio ndute xika ɨɨn
de'va ka'nu ɨɨn nuu dujun kuu. Ná kuu xa
ka'ndɨ hora nde'e kana dau kuu. Dɨuni kuu
ná kuu xa kande tɨtnɨ arpa. 3 N-teku-da
xa ka nakuetu ñayiu ɨɨn ndudu xee nuu
nukoo Ianyuux silla ka'nu nuu xtuu nkoon
kɨtɨ dana xndaa jan xi'in nuu xyuku oko
koon sexa'nu ka kunxa'u jan. Mee ni se
n-xeen ña'a Ianyuux xa ku kuu-s da'ya-ia
kutuu koio xi'in-ia. Mee ni-s ka kua'a xa
nakuetu koio-s ndudu xee ijan. Ɨɨn cientu
uu diko koon mil-sɨ xa ntdaa-s. 4 Ñatu n-ka
xini se xyuku ijan ñadɨ'ɨ. Xndaxio nini-s.
Ndeka ña'a tkolelu jan nuu xe'en-tɨ. N-ka
kaku-s xa ku kuu koio-s kuenda kɨu trɨu a
nde'a ketuu ne'e xa ki'na ka-s nakueka ña'a
Taa-ro Ianyuux xi'in tkolelu jan. 5 Ñayo se
ya'a ka xini xa ja'an koio-s tnu'u vete chi
xndaxio nini-s.

N-teku Sua xa n-ka ja'an uni ángel

6 Te n-xini ntuku-da ɨnka ángel xiko nde
dava andɨu. Juña'a-ia nuu nandɨkaa nandi-
tu'u ñayiu xndaxio ñuñayiu nax kada-i xa
nanita'u-i. Ná n-ja'an Ianyuux xa dananɨ-
ta'u-ia ñayiu, daa ya'a, te kutuu koio-i
xi'in-ia nɨkava nɨkuita. 7 Xee xa xee n-ja'an
ángel. Du'a n-ja'an-ia:
—Koo koio-n xañu'u nuu Ianyuux.
Ndadaka'nu koio-ia chi n-xee hora
ndadandaa-ia kuechi-n. Mee-ia n-kidava'a
andɨu, ñuñayiu, mar. Dɨuni n-xani ini-ia xa
kane ndute nuu ñu'u.
8 Nu n-ya'a n-ja'an ángel ya'a, te n-ja'an
ɨnka ángel:
—N-naa Babilonia. N-naa Babilonia. Ñuu
ka'nu n-kuu. Xaxe'e ñayiu Babilonia n-ka
kida ñayiu ñuñayiu kuechi.
9-10 Ijan dada n-ja'an ángel kuu uni.
N-ja'an-ia:
—Ñayiu na juejoon xa kune'e tnuni te'u-i
a nda'a-i tna'a tnuni ne'e kɨt nde'e n-kane
nuu mar jan te ndadaka'nu-i-tɨ xi'in xa kaa
ná kaa mee-t jan, kiti ini Ianyuux nuu-i
te kada u'u-ia-i. Vichi nda'u ya'a koio-i.
Dakee-ia-i nuu azufri koko te kunde'a ña'a
ángel, ia ka xinokuechi nuu-ia. Ii-ia. Dɨuni
kunde'a ña'a tkolelu jan. 11 Nduu xakuaa
nda'u ya'a koio-i chi n-ka ndadaka'nu-i kɨt
nde'e n-kane nuu mar jan xi'in xa kaa ná
kaa kɨt ijan xi'in xaxe'e xa n-xe kondenee
te'u-i a nda'a-i tnuni tna'a tnuni ne'e kɨt
n-kane nuu mar jan. Nɨkava nɨkuita nda'u
ya'a koio-i. 12 Ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka

nduu-i ñayiu ii te ka jandixa-i xa n-ta'u
tniu-ia te ka kukanu ini-i Jesús, na kukanu
ini na'i-i-ia xa maxku du'a ya'a koio-i.
13 Ijan dada n-teku-da xa n-ja'an ntuku
nde andɨu. Du'a n-ja'an:
—Chidotnuni xa'a: "Ñayiu n-ka kunduu
xi'in Ianyuux, te n-ka xi'í-i xaxe'e xa n-ka
kukanu ini-i Jesucristu, naka ta'u kuu-i" —
kuu xa n-ja'an.
Te n-ja'an Espíritu Ianyuux:
—Joon, ndaa. Ndetatu koio-i; ma kada
ka-i tniu Ianyuux chi xá na'a-ia xa yo n-ka
kidatniu-i xaxe'e-ia.

*Ta'nde tr*ɨu xi'in uva

14 N-xini ntuku-da ɨɨn vikó kuixi. Nuu
vikó jan nukoo Ia kaa ná kaa ñayiu. Ñu'u
corona oro dɨkɨ-ia, te ne'e-ia ɨɨn yuchi uxu
deen. 15 N-xini ntuku-da ɨnka ángel n-kee
veñu'u andɨu. Xee n-kana-ia nuu Ia nukoo
nuu vikó jan. Du'a xia'an-ia:
—Juan ka'nde-n trɨu kaa ñuñayiu xi'in
yuchi uxu-n, te nakueka-n chi xa n-yichi —
kuu-ia, xia'an-ia.
16 Te n-xe ka'nde Ia nukoo nuu vikó jan
trɨu kaa ñuñayiu xi'in yuchi uxu nunda'a-ia
jan.
17 N-kee ɨnka ángel veñu'u io andɨu jan,
te dɨuni ɨɨn yuchi uxu deen ne'e-ia. 18 Ijan
dada n-kee ɨnka ángel nuu io altar veñu'u
jan. Ia ijan ñunuu ñu'ú koko nuu altar io
andɨu, te xee n-kana-ia nuu ɨnka ángel ne'e
yuchi uxu deen jan. Du'a xia'an-ia:
—Juan ka'nde uva io ñuñayiu xi'in yuchi
uxu-n chi xá n-xichi.
19 Te n-xe ka'nde ángel ne'e yuchi uxu
jan uva io ñuñayiu te n-nataxna'a-ia.
N-dakee-ia uva jan nuu ki'ni ñayiu xijan.
Xa n-ki'ni-ia uva jan kuu xa kiti ini Ianyuux
nuu ñayiu. 20 N-ki'ni-ia uva jan yu'u ñuu,
te n-kee nɨñɨ nuu ki'ni ñayiu ñuu jan uva.
N-nundodo nɨñɨ jan nuu ñu'u, te n-xe xee
nde yu'u caballu nuu xkɨ'ɨ freno. Uni cientu
kilómetro xakani n-nundodo nɨñɨ jan.

15

Uxa ángel kada u'u ñayiu xi'in xa io ñuñayiu

1-2 N-xini ntuku-da ɨnka vuelta ɨɨn xa
n-xini-da andɨu. N-xini-da uxa ángel, ia
ka xinokuechi nuu Ianyuux. Ia ya'a kada
u'u koio ñayiu uxa ka vuelta xaxe'e xa kiti
ini Ianyuux nuu-i, te ma kada u'u koio
ka-ia-i. N-xini ntuku-da ɨnka xa n-xini-da.
Ña kutnuni nax nga kuu xa n-xini-da jan.
Nanga kaa mar kaa. Nanga kaa vidriu
kaa, te daka xijan xi'in ñu'ú. Yu'u xa ná
kaa mar jan xniñi ñayiu ka dakande arpa
n-xia'an Ianyuux. Ñayiu n-ka ndaku nuu
kɨt n-kane nuu mar jan ka kuu-i. N-ndaku-i
xa ñatu n-ka nakuetu-i nuu xa kaa ná kaa
mee-t. N-ndaku-i xa ña n-xe kondenee
número kuu dɨu-t te'u-i. 3 Ka xita-i canción
n-chidotnuni Moisés, se n-xinokuechi nuu
Ianyuux xi'in canción kakune'e tkolelu.
Du'a ka xita-i:

Taa-ro Ianyuux, Ia kuu Xto'o-da,
mee ni xa va'a kida-n.
Kidandaa-n ntdanditu'u xa kida-n.
Xaxa mee-n ntdanditu'u xa ñatu kua'a
ñayiu xa kada-i kida-n.
Taxnuni-n nuu ntdaa nación ñuñayiu.
Taxnuni-n nuu ntdanditu'u xa io.
4 Xaxe'e xa ii-n xee kɨu yu'u ña'a ntdaa
ñayiu.
Te mayo-i ja'an xa ma ndadaka'nu ña'a-i.
Njuiin xiti ñayiu ntdantu'u nación nuu-n te
nakuetu koio-i,
chi jini koio-i xa mee ni xa ndaa kada-n kɨu
na ndadandaa-n kuechi-i.
Ka kuu-i, ka xita-i.

5 Nu n-ya'a xa n-xini-da xa'a te n-xini-da
xa nune veñu'u andɨu. Xiti veñu'u jan
n-xini ntuku-da xatnu n-kidava'a Moisés.
Xatnu ijan ñu'u tutu n-kidakutu Ianyuux
xi'in ñayiu Israel na n-kida tratu-ia xi'in-i.
6 Veñu'u ijan n-ka kee uxa ángel kada u'u
ñayiu xi'in xa io ñuñayiu. Xni'no-ia da'ma
linu io ndoo te diñu. Duku pechu-ia cin-
turón oro. 7 N-xia'an ɨɨn kɨt dana kaa jan
n-uxa ángel ɨɨn ɨɨn ko'o oro. Dajunkoio koio
ángel, ia xinokuechi nuu Ianyuux, xa u'u
xñu'u ko'o jan ñuñayiu xaxe'e xa yo kiti
ini Ianyuux, Ia daa nga io te nɨkava nɨkuita
kutuu-ia. 8 Xaxe'e xa ndii-ia n-kee ñu'a nuu
tuu-ia xa taxnuni-ia, te n-chitu ñu'a jan xiti
veñu'u. Ni ɨɨn mayo ndaku xa kɨu-i veñu'u
jan. Ndena xinokava xa kada u'u uxa ángel
jan ñayiu xi'in xa io ñuñayiu, ijan dada kɨu
ñayiu.

16

N-ka dajuun uxa ángel xa xñu'u uxa ko'o ñuñayiu

1 N-teku-da xa xee n-ja'an ɨɨn xa n-ja'an
nde veñu'u jan. Du'a xia'an xijan nuu uxa
ángel jan:

—Jua'an koio te kodo-n xa xñu'u uxa ko'o de ñuñayiu chi yo kiti ini Ianyuux nuu ñayiu.

2 N-xoyo ɨɨn ángel xa u'u ñu'u ko'o ne'e-ia ñuñayiu, te n-xe juiñi ndɨ'yɨ ñɨɨ ntdaa ñayiu xne'e tnuni kɨt n-kane nuu mar jan. Dɨuni ñayiu ya'a ka kuu ñayiu n-ka xe juiin xiti nuu xa kaa ná kaa mee kɨt ya'a te n-ka nakuetu-i nuu-tɨ. Nde'e xatu ndɨ'yɨ jan.

3 N-xodo ɨnka-ia xa ñu'u ko'o ne'e-ia nuu mar te nduu mar jan nɨñɨ. Ná kaa nɨñɨ ñayiu n-xi'í kaa ndute jan, te ntdaa kɨt io mar jan n-ka xi'í.

4 N-xodo ángel kuu uni xa ñu'u ko'o ne'e-ia de'va nuu xika ndute xi'in nuu kane-té, te n-nduu-té nɨñɨ.

5 Ijan te n-teku-da xa ja'an ángel yɨnda'a ndute:

—Taa-ro Ianyuux, Ia daa nga io. Ii-n. Ki-dandaa-n hora ndadandaa-n kuechi ñayiu. 6 Ñayiu ya'a n-ka xa'ni ñayiu n-kida-n xa n-ka nduu-i ñayiu ii xi'in se n-ka ja'an xa n-ja'an-n nuu ñayiu. Te n-ka xatu nɨñɨ-i. Xijan kuu xa n-kida-n xa nɨñɨ ijan na ko'o koio-i vitna chi xijan kuu ta'u-i.

7 Te dɨuni n-teku-da xa n-ja'an nuu io altar veñu'u jan. Du'a n-ja'an:

—Io va'a xa daa kida-n, Taa-ro Ianyuux chi ndixi kuu Ia taxnuni. Va'a n-kida-n xa n-daya'a-n ñayiu juxtixia chi io kuechi-i.

8-9 Ijan te n-xodo ángel kuu koon xa ñu'ú ko'o ne'e-ia nuu ngandii, te n-kida Ianyuux xa n-teñu'u ngandii ntdaa ñayiu loko. Xax-e'e xa n-kayu ñɨɨ-i n-ka jan kui'a-i Ianyuux, Ia tuu andɨu chi mee-ia n-kida xa kada u'u ña'a ntdaa xa'a. Dɨuni kui'a n-ka ja'an-i-ia. Juini daa n-ya'a-i, ko ña n-ka natu ini-i xa ka kida-i kuechi, ni ña n-ka ndadaka'nu-i-ia.

10 N-xodo ángel kuu o'on xa ñu'u ko'o ne'e-ia nuu silla kɨt n-kane nuu mar jan, te n-kunee ntdantu'u ñuu taxnuni-tɨ. Diko n-ka kanaxiin ñayiu io ntaka ñuu taxnuni-tɨ xaxe'e xa yo xaxia'an ñɨɨ-i. 11 Dɨuni n-ka jan kui'a-i Ianyuux xaxe'e xa yo nde'e xatu ñɨɨ-i nuu iñi ndɨ'yɨ. Dɨuni kui'a n-ka ja'an-i-ia. Juini daa n-ya'a-i, ko ña n-ka natu ini-i xa n-kida-i kuechi.

12 N-xodo ángel kuu iñu xa ñu'u ko'o ne'e-ia nuu ndute xika de'va ka'nu nani Éufrates, te n-yichi ndute xika de'va jan xa na kua'a ya'a koio se ka taxnuni xa kixi-s. N-ka kee-s do nuu kane ngandii.

13 N-xini-da xa n-ka kee ɨɨn xaloko yu'u dragón jan xi'in yu'u kɨt n-kane nuu mar jan xi'in yu'u se n-ka ja'an xa n-ja'an-s tnu'u Ianyuux nuu ñayiu, ko ña ndaa. Na xndaa nrraka xndaa xaloko jan. 14 Xaloko ijan kida milagru te nadataka koio-i se ka taxnuni nitu'u ñuñayiu xa jantna'a-s kɨu ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu.

15 Te danaa n-ja'an Jesús:

—Kuna'a koio xa dana ini naxee-r. Kada-r ná kida ɨɨn ñadu'u chi dana ini naxee-r. Na kada tu'a ñayiu mee-i te na koo tu'a-i ná io tu'a ɨɨn ñayiu xa nakueka-i xto'o-i hora naxee-s ve'e-s. Xko ndito-i xakuaa, te ña tava-i da'ma-i. Naka ta'u ñayiu du'a kida, chi ma kujanuu-i chi ma kee vichi-i hora na xe kueka-r-yɨ.

16 N-ka nadataka xaloko jan se ka tax-nuni ɨɨn nuu dandee ñayiu ja'an hebreu Armagedón.

17 N-xodo ángel kuu uxa xa ñu'u ko'o ne'e-ia nuu tachi. Hora ijan ni xee n-ja'an do nuu katuu veñu'u nuu nukoo Taa-ro Ianyuux. Du'a n-ja'an:

—N-kuu vitna.

18 Ijan te n-xeye'e, n-kayu, n-ka'ndɨ, n-kana dau, te nde'e n-tnaa ñuñayiu. Nde na n-xe kavatuu ñuñayiu xi'in nde vitna ña uun ña dii du'a tnaa. 19 N-ndata nuu ñu'u ñuu ndandɨ'ɨ ka. Uni pedazo n-kuu. Dɨuni n-kida u'u Ianyuux ñuu ka'nu nani Babilo-nia ná n-xani ini-ia, chi yo kiti ini-ia nuu ñayiu ijan. Te n-naa dava ka ñuu ñuñayiu. 20 N-ndoñu'u ntdantu'u isla xi'in ntdantu'u yuku. 21 N-juun ñɨñɨ na'nu ñuñayiu te n-ka ñani ñayiu. Vaa na uu diko o'on kilo vee ɨɨn ɨɨn ñɨñɨ n-juun. Kui'a n-ka ja'an ñayiu ñuñayiu Ianyuux xaxe'e xa n-dajuun-ia ñɨñɨ na'nu. Dɨuni n-ka jan kui'a-i-ia. N-ka jan kui'a-i-ia chi yo nde'e nda'u n-ka ya'a-i. Ñuu ndandɨ'ɨ ka kuu Jerusalén.

17

N-naa ñá n-xo diko mee-ña

1 Ijan dada n-xee ɨɨn ángel ne'e ko'o n-ñu'u xa u'u jan nuu-da te n-ja'an-ia:

—Na kachitnu'u ña'a-r xa kada Ianyuux ñá n-xo diko mee-ña hora na daya'a ña'a-ia juxtixia. Nuu mar xi'in nuu ndute xika de'va nukoo-ña. 2 N-ka xo kaa ñayiu xi'in ñayiu ña n-tnunda'a xi'in-i xaxe'e xa daa n-dakua'a ña'a ñá ya'a. N-xo kidakuechi-ña

xi'in se ka taxnuni nuu ñayiu ñuñayiu —
kuu-ia.

3 Ijan dada ndeka-ia anu-da jua'an nuu
ñayo ñayiu io te ñatu nga juun dau. Ijan
n-xini-da ɨɨn ñá yodotuu ɨɨn kɨt nde'e.
Kue'e-tɨ, te kue'e dɨu-tɨ io. Ñɨɨ-tɨ xndeyuku
dɨu-tɨ. Tnu'u ka ja'an ñayiu hora ka jan
kui'a-i Ianyuux yodotnuni ñɨɨ-tɨ. Xijan kuu
dɨu-t. Uxa dɨkɨ-t io, te uxi ndɨkɨ-t. 4 Da'ma
kue'e ndɨjɨn ndi'i xi'in da'ma kue'e ni'no ñá
ijan. N-kukutu-ña dɨkɨ oro, dɨkɨ yuú yo ya'u
xi'in dɨkɨ perla. Dɨuni tna'a xijan ñu'u dujun
nda'a-ña. Nda'a kua'a-ña ne'e ɨɨn ko'o oro
ñu'u xa kui'a kaa. Kuenda kɨu yɨka kuechi
n-kida-ña xi'in seyɨɨ kuu xa ñu'u ko'o oro
nunda'a-ña. Yo kue'e kuechi n-kida-ña. Ɨɨn
xa januu kuu xijan. 5 Te'u-ña ndenee dɨu-ña.
Du'a yodotnuni: "Ñayo kutnuni ini nax kuu
xa yodotnuni te'u-ña. Kuenda kɨu ñayiu
ñuu ka'nu Babilonia n-ka dane'e ntaka dava
ka ñadɨ'ɨ xa diko-ña mee-ña kuu-ña. Ijan
kuu nuu vaxi ntdantu'u xaloko xadu'a xa-
nee xayichi kuu ñuñayiu." 6 N-xa'ni ñá ijan
ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu
ii xaxe'e xa n-kukanu ini-i Jesús. N-xi'i-ña
nɨñɨ-i, te n-xini-ña. Yo nde'e n-yu'u anu-da
xa n-xini-da-ña. 7 Ijan n-ja'an ángel jan
nuu-da:

—¿Nakuenda yu'u-n? Na kachitnu'u
ña'a-r nax kuu ñadɨ'ɨ xi'in kɨt nde'e ndido
ña'a, kɨt io uxa dɨkɨ-t te io uxi ndɨkɨ-tɨ
n-xini-n jan. 8 N-xio kɨt nde'e ijan, ko ña yoo
ka-t io vitna. Xa kuyatni kane ntuku-t nua,
te ijan nga naa-t xa ma kundito ka-t. Ñayiu
ñatu yodotnuni dɨu-i nuu libru yodotnuni
dɨu ñayiu kundito nɨkava nɨkuita nde na
n-xe kavatuu ñuñayiu, kue'e xa kani ini
koio-i hora na jini ntuku-i kɨt n-xio antes,
kɨt ña yoo ka tuu, kɨt kixi ɨnka vuelta jan.

9 'Diko ni ñayiu kaxi ini kutnuni ini xa'a.
Uxa dɨkɨ kɨt nde'e jan kuu uxa tnduu nuu
nukoo ñá ijan. Dɨuni ka kuu uxa seyɨɨ.
10 O'on-s xá n-ka taxnuni, te ñatuka ka tax-
nuni-s. Ɨɨn-s taxnuni vitna te ɨnka-s ta
kixi ka xa taxnuni-s. Kixi-s xa taxnuni-s,
ko xaku ni tiempo taxnuni-s. 11 Kɨt nde'e
n-xo tuu te ña yoo ka-t tuu, kandijun nga
taxnuni-t na ya'a xa taxnuni nduu se ijan.
Xi'in nde kɨt ya'a n-ka kuu una tna'a se
ijan. Kixi ntuku-t, ko xa ijan nga naa-t kixi
ntuku-tɨ. 12 Uxi ndɨkɨ kɨt n-xini-n kuu uxi se
taxnuni koio, ko ta taxnuni ka-s. Taxnuni
koio-s xi'in kɨt nde'e, ko ɨɨn hora ni. 13 Kada
ɨnuu uxi se taxnuni koio xa tetutniu-s kɨt
nde'e jan xa taxnuni-tɨ. 14 Nujuiin xi'in koio
se ya'a xi'in kɨt ijan te jantna'a koio-s xi'in
tkolelu jan xi'in ñayiu ka kukanu ini ña'a.
N-kaxi Ianyuux ñayiu ya'a, te n-kida-ia xa
n-ka teku-i nax kada koio-i xa nanita'u-i.
N-ndaku tkolelu jan nuu-s chi taxnuni-tɨ
nuu ntdaa se ka taxnuni, te dɨuni kunx-
a'nu-tɨ nuu ntdaa-s.

15 Ijan te n-ja'an ka ángel nuu-da:

—Mar n-xini-n, nuu nukoo ñadɨ'ɨ n-xo
diko mee-ña kuu nandɨkaa nanditu'u ñayiu
ñuñayiu. 16 Jini u'u ntdaa ndɨkɨ kɨt nde'e
xi'in mee kɨtɨ n-xini-n jan ñadɨ'ɨ n-xo diko
mee-ña. Jendee koio xijan xi'in kɨt ijan nt-
daa xa neva'a-ña. Dɨuni taxvichi ña'a koio
xijan xi'in kɨt ijan, te kaxi koio xijan dava
kuñu-ña, te dava teñu'u-t. 17 Daa n-juini
Ianyuux xa kada koio ña'a xijan xi'in kɨt
ijan. Dɨuni n-juini-ia xa kada ɨnuu koio xi-
jan xa tetutniu-i kɨt nde'e jan xa taxnuni-tɨ.
Taxnuni-t. Ndena jɨn tna'a ntdaa xa n-ja'an
Ianyuux xa ya'a; ijan dada ma taxnuni ka-tɨ.
18 Ñá n-xini-n jan kuu ñuu ka'nu ka taxnuni
nuu ntdantu'u ñuu ñuñayiu.

18

N-naa Babilonia

1 Nu n-ya'a xa n-xini-da ñadɨ'ɨ jan, ijan
dada n-xini-da ɨɨn ángel taxnuni nuu ñayiu
ñuñayiu vax juun andɨu. N-koko ñuñayiu
chi ndii-ia. 2 Xee kana-ia. N-ja'an-ia:

—Naa ñuu ka'nu Babilonia. Naa ñuu
ka'nu Babilonia. Kue'e xaloko koo ijan.
Kutuu-i ijan chi ijan ku kuu ve'e-i. Kue'e
kɨt ka ndava ka xini u'u ñayiu koo ñuu ijan.
3 Naa Babilonia chi ñayiu ñuu ijan n-dane'e
ñayiu ntdantu'u nación ñuñayiu xa kava-i
xi'in ñayiu ñatu kuu ñadɨ'ɨ-i a yɨɨ-i. Ná kuu
anu ɨɨn se n-xini ndɨdí xa ko'o-s, daa ka
kuu anu-i xa kada-i xijan. Ka kidakuechi
se ka taxnuni ntaka dava nación xi'in ñadɨ'ɨ
Babilonia jan. Se ka xeen te ka nadiko-s
nitu'u ñuñayiu, yo n-ka kukuika-s xa ka
najueen-s te ka nadiko-s ndatniu nuu ñayiu
ñuu Babilonia jan —kuu ángel, n-ja'an-ia.

4 N-teku ntuku-da xa n-ja'an andɨu.
N-ja'an:

—Ta kee koio ndo'o, ñayiu ka kuu da'ya
Ianyuux, ñuu dian na ña'a kada koio-n
kuechi ka kida-i. Ta kee koio xa maxku
nda'u ya'a koio-n ná nda'u ya'a ñayiu dian
hora na kada u'u Ianyuux-yɨ. 5 Nde andɨu

nde'a-ia xa ka kida-i. Xini-ia ntdaa xaloko
ka kida-i. 6 Kada u'u koio-n ñayiu n-ka kida
u'u ña'a. Nde'e ka kada u'u-n-yɨ. Ñayiu
n-ka kida u'u ña'a ɨɨn vuelta, uu vuelta kada
u'u-n-yɨ. Dandenaa koio-n xa n-ka kida
ña'a-i. 7 Xaxe'e xa nde'e n-ka ku i'ni-i xi'in
tvini-i xi'in xaxii-i, xijan kuu xa nde'e kada
u'u-n-yɨ. Kada koio-n xa nda'u na ya'a-i.
Dɨuni kada koio-n xa na kuko'yo ini-i. Xko
ja'an mee xko ja'an ɨɨn ñá kuu kuenda kɨu
ñuu Babilonia. Du'a xko ja'an-ña: "Kuu-ro
ñá taxnuni. Ndito yɨɨ-ro, ñatu n-xi'í-te. Ña
kuko'yo ini-ro." 8 Xaxe'e xijan nda'u ya'a
ñayiu ñuu dian. Kuu tnama. Koo xa ko'yo
ini. Kayu ñuu dian. Te kuú koio-i. Idii ni kɨu
ya'a koio-i ntdaa xijan. Daya'a ña'a Ianyuux
juxtixia xaxe'e xa taxnuni-ia.

9 Na jini se ka taxnuni ntaka ñuu ñuñayiu
n-ka kidakuechi xi'in ñadɨ'ɨ kuu Babilonia
jan xa kane ñu'a ñuu-ña xa kayu, nda'i
koio-s. Kue'e tvini n-ka xe ju'un-s xi'in-ña
xa n-ka xo xeen-s ndatniu yo ya'u n-ka xo
neva'a-s xi'in-ña.

10 Xika kunujuiin koio-s xa na ña'a nda'u
ya'a koio-s ná ya'a ñayiu ñuu ijan, te juña'a
tna'a-s:

—Naka nda'u n-ya'a ñayiu Babilonia.
Naka nda'u n-ya'a ñuu ka'nu jan. N-xo
taxnuni ñuu jan n-kuu. Idii ni hora nda'u
n-ka ya'a-i xa n-ka ya'a-i juxtixia.

11 Hora na jini se ka xeen te ka nadiko-s,
dɨuni kuko'yo ini-s te nda'i koio-s xaxe'e
ñuu ijan chi mayo ka jueen xa ka diko-s.
12 Xa ka diko-s kuu oro, plata, yuú vili xndaa
yo ya'u, perla, da'ma linu, da'ma seda,
da'ma tndee ndɨjɨn ndi'i, da'ma kue'e yo
ya'u, xi'in ntdantu'u nuu yutnu vili xe'en,
yutnu yo ya'u, bronce, hierro, marmol,
ndatniu marfil du. 13 Ka diko-s canela xi'in
ntaka xa keé nuu ndeyu, duxa tnuu, duxa
kuixi, yuchi vili xe'en, vinu, aciti, yuchi
trɨu, mee trɨu du. Ka diko-s ngutu, tkachi,
caballu, carreta du. Dɨuni ka diko-s se
kadatniu du'a. 14 Te ja'an koio-s nuu ñayiu
ijan:

—Ma kaxi ka-n xavidi daa n-xo tna ini-n.
Mayo ka-n kuneva'a xa yo ya'u, ni ma
kukutu ka-n xa yo ya'u. Ma uun ka ni'i-n
xijan.

15 N-ka kukuika se ijan xaxe'e xa yo n-ka
xo xeen ñayiu Babilonia ndatniu-s jan. Xika
kunujuiin koio-s xa na ña'a nda'u ya'a
koio-s ná ya'a ñayiu ñuu ijan. Kuko'yo ini
koio-s te nda'i-s.

16 Na ya'a xijan, juña'a tna'a-s:

—Ñayiu ijan n-xo ndixi da'ma linu va'a,
da'ma tndee ndɨjɨn ndi'i xi'in da'ma kue'e
yo ya'u. N-ka xo kukutu dujun-i, nda'a-i,
dɨkɨ-i dɨkɨ oro, yuú vili xndaa te ya'u xi'in
perla. 17-18 Idii ni hora n-naa ntdanditu'u xa
yo ya'u jan te ña tuu ka.

Hora na jini se dakaka barcu xi'in ñayiu
ndido-i xi'in se ka xata da'ma xa kaka-i xi'in
dava se ka kidatniu xiti barcu jan xa kane
ñu'a xa kayu ñuu jan, xika kunujuiin koio-s
tuku te kana koio-s:

—Ni ɨɨn ñuu ñatu n-xo xee ñuu ka'nu ijan.

19 Yo kuko'yo ini-s te nda'i-s xaxe'e ñuu
ijan. Te kodo koio-s ñu'u yuchi dɨkɨ-s. Kana
koio-s:

—Naka nda'u n-ya'a ñayiu Babilonia.
Naka nda'u n-ya'a ñuu ka'nu jan. Ntdaa se
ka kuu xto'o barcu n-ka kukuika xaxe'e xa
yo n-ka xo xeen ñayiu ñuu kuika jan xa n-ka
diko-s. Idii ni hora n-naa ntdanditu'u xa yo
ya'u n-xio ijan te ña tuu ka —kachi koio-s.

Te n-ja'an:

20 —Na kuvete ia xndaxio andɨu. Na ku-
vete ñayiu n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i
ñayiu ii. Na kuvete se n-tunda'a ña'a Jesús
xa kada koio-s tniu-ia. Na kuvete se n-ka
xo ja'an tnu'u Ianyuux nuu ñayiu. Na
kuvete koio-s ntdaa-s chi n-daya'a Ianyuux
juxtixia ñayiu ñuu ijan xa n-dandenaa-ia xa
n-ka kida ña'a-i.

21 Ijan n-ndone'e ɨɨn ángel ndaku ɨɨn
toto ka'nu longo kaa ná kaa yodo molino.
N-dajane ni'no-ia nuu mar te n-ja'an-ia:

—Du'a dajane Ianyuux ñuu ka'nu Babilo-
nia te ma uun ka jini ñayiu ñuñayiu ñuu
ijan chi naa. 22 Ma uun ka teku ñayiu xa
kande arpa ñuu ijan. Mayo ka teku xa
tɨu ñayiu flauta, ni xa tɨu ñayiu strompeta.
Mayo ka teku xa kata ñayiu, ni xa tɨu; ni
xa kande mayo ka-i teku. Ma koo ka ñayiu
kadava'a ntaka ndatniu xetniu-ro. Ndon-
doo-i naa. Ma uun ka teku ñayiu xa ku
kurrɨɨ molino. 23 Ma ku koko ka luz xiti
ñuu, ni xiti ve'e. Mayo ka teku xa ku kuvaa
viko tnunda'a. N-ka xo kunuu ñayiu ñuu
ijan xa n-ka xo xeen-i te yo n-ka xo diko-i
ntaka ndatniu. Yo n-ka xo danda'u-i dava
ka ñayiu ñuñayiu, te n-ka xo chibruju-i-yɨ.
24 Ñayiu ñuu ka'nu ya'a n-ka xa'ni ñayiu
n-kida Ianyuux xa n-ka nduu-i ñayiu ii.

Dava ñayiu n-ka xa'ni-i jan n-ka xo ja'an xa
n-xo ja'an Ianyuux nuu-i. Te xaxe'e-i n-ka
xa'ni ñayiu ñuñayiu ndɨyɨ.

19

1 Nu n-ya'a xa n-teku-da xa'a, n-teku-da
xa kue'e ñayiu ka kuvaa andɨu. Du'a ka
ja'an-i:
Na nakuetu-ro nuu Ianyuux,
chi mee-ia n-dakaku ña'a.
Io va'a ni xa taxnuni-ia nuu ntdaa ñayiu
ñuñayiu.
Io va'a ni xa yɨnda'a-ia ntdaa xa io.
2 Io va'a xa n-daya'a-ia juxtixia ñadɨ'ɨ n-xo
diko mee-ña.
Dɨu ñá ya'a n-dakua'a ñayiu ñuñayiu
xa kava koio-i xi'in ñayiu ñatu
n-tnunda'a xi'in-i.
N-danaa Ianyuux ñayiu ñuu ijan xa
n-dandenaa-ia xa n-ka xa'ni ñayiu
jan ñayiu n-ka xinokuechi nuu-ia.
3 N-kuvaa ntuku ñayiu ɨnka vuelta andɨu.
Ka ja'an-i:
Na nakuetu-ro nuu Ianyuux.
Nɨkava nɨkuita ku junu ñu'a ñuu Babilonia.
4 N-ka xe juiin xiti ntuku oko koon
sexa'nu ka kunxa'nu xi'in nkoon kɨt dana
xndaa jan nuu nukoo Ianyuux xaxe'e
xa taxnuni-ia te n-ka ndadaka'nu koio-s
xi'in-tɨ-ia. Te ka ja'an-s xi'in-tɨ:
—Daa na koo. Na nakuetu-ro nuu
Ianyuux.
5 Te nde nuu nukoo Ianyuux nuu silla-ia
n-teku-da n-ja'an:
Ndo'o ñayiu ka xinokuechi nuu Ianyuux
te ka yu'u-n nuu-ia, ndadaka'nu
koio-ia.
Ka kuu-n ñayiu dakuu nga a ka kuu-n ñayiu
ndandɨ'ɨ,
ndadaka'nu koio-ia.

Viko tnunda'a tkolelu

6 Dɨuni n-teku-da xa ná nga kuu xa kue'e
ñayiu kuvaa. Ná nga kuu xa kayu ndute
ka'nu junkoio ni'no ɨɨn nuu dujun a ná kuu
xa nde'e nɨ'ɨ donda'a juan nu'u hora kana
dau kuu. N-ja'an ntdaa xijan:
Na ndadaka'nu-ro Ianyuux,
chi taxnuni-ia nuu ntdanditu'u ñayiu, te
yɨnda'a-ia ntdaa xa io.
7 Na kudɨ ini-ro. Na kuvete-ro.
Na nakuetu-ro nuu-ia chi n-xee hora tnun-
da'a tkolelu.
Xa n-kida tu'a dichi koo xi'in-tɨ mee-i xa
tnunda'a-i xi'in-tɨ.
8 N-xejoon Ianyuux xa kukutu dichi jan
da'ma linu va'a io ndoo, te diñu.
Da'ma linu io ndoo kuu xava'a n-ka kida
ñayiu ka kuu da'ya Ianyuux.
Ka kuu xijan.
9 Ijan te n-ja'an ángel jan nuu-da:
—Chidotnuni tnu'u ya'a: "Naka ta'u
ñayiu n-ja'an ña'a Ianyuux xa kixi-i viko
kada-ia chi tnunda'a tkolelu. Tuu nga
n-kida tu'a-ia xa kaxdini koio-i xi'in-ia.
Ñadu tnu'u vete kuu chi ɨɨn xa ndaa kuu;
tnu'u Ianyuux kuu."
10 Te n-xe juiin xiti-da nuu-ia xa
nakuetu-da nuu-ia, te n-ja'an-ia:
—Ña'a, maxku daa kada-n chi dɨuni xi-
nokuechi-r nuu Ianyuux ná ka xinokuechi
ndo'o xi'in ntaka ñani-n nuu-ia. Ka najani
ñayiu ijan xa n-kida Jesús xi'in xa n-ja'an-ia
nuu ñayiu. Nakuetu nuu Ianyuux. Nani
n-kida Espíritu-ia xa n-ka ja'an se n-ka ja'an
nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux, dani kida-ia
vitna xa kakune'e ñayiu xa n-ja'an Jesús.

Ia yodo ɨɨn caballu kuixi

11 Ijan dada n-xini-da xa nune ntuku
andɨu, te dɨuni n-xini-da ɨɨn caballu kuixi.
Ná kaa ɨɨn seyɨɨ kaa Ia yodo-tɨ. Xa n-ja'an-ia
xa kada-ia, xijan kada-ia; ñatu vete-ia. Kida
ndaa-ia hora ndadandaa-ia kuechi ñayiu.
Ñadu nax kuu xa jantna'a-ia xi'in Kui'na
chi xaxe'e xa kida-i kuechi. 12 Ná kuu
yañu'u kuu nduchi nuu-ia. Tɨtnɨ corona
ñu'u dɨkɨ-ia, te ndenee dɨu-ia corona jan.
Ñayo xini nax nani-ia. Mee ni-ia xini.
13 Dɨuni ni'no-ia da'ma n-kendaxi nuu nɨñɨ.
Dɨu-ia kuu Tnu'u Ianyuux. 14 Xndijun ña'a
ia ka kuu soldado io andɨu xyodo caballu
kuixi. Xni'no-ia da'ma kuixi linu io ndoo
te va'a. 15 Kee ɨɨn espada deen yu'u Ia ni'no
da'ma n-kendaxi nuu nɨñɨ jan, te xijan juet-
niu-ia xa datnukue'e-ia ñayiu ñatu ka kuu
da'ya-ia. Nde'e kundeka-ia-i hora na tax-
nuni-ia nuu-i. Ná kida-ro hora ka xadi-ro
uva xa kee ndudi, daa kada Ia taxnuni nuu
ntdaa xa io andɨu xi'in ñuñayiu ñayiu ijan
xaxe'e xa yo kiti ini-ia nuu-i. 16 Da'ma-ia
xi'in nuu tkajan-ia ndenee dɨu-ia. Du'a
yodotnuni: "Ia taxnuni nuu ntdaa se ka
taxnuni. Ia kunxa'nu nuu ntdanditu'u se ka
kunxa'nu."
17 Dɨuni n-xini-da xa nujuiin ɨɨn ángel nuu
ngandii. Xee kana-ia nuu ntdaa kɨtɨ ka
ndava andɨu. Du'a xia'an-ia:

—Nataka koio chi kaxdini-n xa n-kida
tu'a Ianyuux. Tuu nga n-kida tu'a-ia xa
kaxdini koio-n. 18 Ne'e. Kaxi koio-n kuñu
se n-ka taxnuni, kuñu soldado, kuñu se unu
nde'e xa jantna'a-s, kuñu caballu, kuñu se
n-ka xo yodo-tɨ du. Kaxi koio-n kuñu ñayiu
ña yoo na xto'o, kuñu ñayiu n-kidatniu du'a
nuu xto'o-i, kuñu ñayiu dakuu nga, kuñu
ñayiu ndandɨ'ɨ du.
19 Te n-xini-da xa n-ka nataka kɨt nde'e
jan xi'in se ka taxnuni ñuñayiu xi'in se
ka kuu soldado-s xa jantna'a koio-s xi'in
Ia yodo caballu jan xi'in ia xndeka tna'a
xi'in-ia. 20 N-ka tnɨɨ-ia kɨt nde'e jan xi'in
se n-ka ja'an vete xa ka kuu-s se ka ja'an
nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux, te n-ka
chindi'u-ia-s. N-xo kida se n-ka xo ja'an
vete jan milagru n-xo nde'a kɨt nde'e jan.
Xaxe'e xa n-xo kida-s milagru n-xo dan-
da'u-s ñayiu xne'e tnuni kɨt nde'e jan, te
n-ka xe juiin xiti-i nuu xa kaa ná kaa kɨt
nde'e jan. N-dakee ndito Ianyuux kɨt nde'e
jan xi'in se n-ka xo ja'an vete xa ka kuu-s se
n-ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux nuu
kayu azufri. Ná ka'nu ɨɨn laguna ka'nu ñu'u
jan. 21 Xi'in espada kee yu'u Ia yodo caballu
jan n-xa'ni-ia dava ka se n-ka kendoo xi'in
espada kee yu'u-ia, te n-ka xaxi kɨt ka ndava
kuñu se ijan xa nde n-ka chitu xiti-tɨ.

20

Ɨɨn mil kuia kutnɨɨ kɨtɨ kuu dragón

1 Ijan dada n-xini-da ɨnka ángel vax
juun andɨu. Nunda'a-ia ɨɨn cadena ka'nu
xi'in ndakaa najaan yu'u nua ña xe ndɨ'ɨ.
2 N-tnɨɨ-ia dragón jan, te n-tetnɨɨ-ia-tɨ ca-
dena nunda'a-ia. Ɨɨn mil kuia kutnɨɨ-tɨ. Kɨt
ijan kuu koo ka'nu xana'a, te dani io-t.
Dɨuni kuu-t Kui'na. Dɨuni kuu-t Satanás.
3 N-dakee-ia-tɨ nua ña xe ndɨ'ɨ jan. Va'a
n-xadɨ-ia yu'u-i te n-tenee-ia sellu-ia yu'u-i
xa maxku kane-tɨ xa kutuu-t ɨɨn mil kuia te
danda'u-t ñayiu. Ijan dada natava-ia-tɨ te
dayaa-ia-tɨ xa kuikonuu-t xaku nga kɨu.
4 Ijan dada n-xini-da ñayiu ka taxnuni
xtuu nuu silla. N-kida Ianyuux xa daya'a-i
juxtixia ñayiu. Dɨuni n-xini-da anu
ñayiu n-ka kendodo dɨkɨ xaxe'e xa n-ka
kakune'e-i xa n-ja'an Jesús xi'in xa n-ja'an
Ianyuux. Ka kuu-i ñayiu ña n-ka xe juiin
xiti nuu kɨt nde'e jan xi'in nuu xa kaa ná
kaa mee-t jan xa nakuetu koio-i. Dɨuni
ña n-xejoon-i xa nkondenee tnuni tna'a
tnuni ne'e dragón jan te'u-i a nda'a-i.
N-xini-da xa n-ka nandoto ñayiu ijan, te
taxnuni koio-i xi'in Jesucristu ɨɨn mil kuia.
5 Ñayiu ya'a ka kuu ñayiu ki'na nuu ki'na
vii n-ka nandoto. Nandoto koio dava ka
ñayiu n-ka xi'í, ko hora na chitu ɨɨn mil
kuia jan. 6 Ta'u n-ka kuu ñayiu ki'na nuu
ki'na vii n-ka nandoto ya; ma kuú ka-i ɨnka
vuelta. Dutu junukuechi nuu Ianyuux xi'in
nuu Jesucristu ku kuu koio-i. Te taxnuni-i
xi'in-ia ɨɨn mil kuia.

N-dajane ni'no Ianyuux Kui'na nuu koko azufri

7 Hora na chitu ɨɨn mil kuia kane Kui'na
nua nuu yɨndi'u-i te yaa-i. 8 Jɨn danda'u-i
ñayiu ntdaa nación ñuñayiu. Nde ñayiu
Gog xi'in Magog jɨn danda'u-i. Dataka-i
ñayiu ijan xa jɨn jantna'a-i xi'in ñayiu ka
kuu da'ya Ianyuux. Ná kue'e ñu'u kuchi io
yu'u mar kue'e ñayiu taka ijan.
9 Kandeka-i ñayiu n-dataka-i nitu'u
ñuñayiu jɨ'ɨn ñuu nuu xndaxio ñayiu kuu
da'ya Ianyuux, te naduku nduu-i xi'in-i ñuu
ijan, ko juun ñu'ú nde andɨu te kayu koio-i.
Ñayiu ñuu ijan kuu ñayiu xemani Ianyuux.
10 Dajane ni'no Ianyuux Kui'na nuu koko
azufri. Ná ka'nu ɨɨn laguna, ka'nu nuu koko
azufri jan. Xaxe'e xa danda'u-i ñayiu, xijan
kuu xa ijan keé-i. Keé-i nuu n-keé kɨt nde'e
jan xi'in se n-ka ja'an vete xa ka kuu-s se
ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an Ianyuux. Nɨkava
nɨkuita nda'u ku ya'a koio-i ntdaa-i ijan.

N-ndadandaa Ianyuux kuechi ñayiu n-ka xi'í

11 Ijan dada n-xini-da ɨɨn silla kuixi
ka'nu xi'in Ia nukoo nuu-tnu te hora ijan
n-ndoñu'u ñuñayiu xi'in andɨu. N-xo
nde'a-ia xa n-ka ndoñu'u xijan. 12 Te
n-xini-da ñayiu n-ka xi'í xniñi yatni nuu
nukoo silla kuixi ka'nu jan. Nandɨkaa
nanditu'u ñayiu n-ka xi'í xyuku ijan. Nani
xyuku ñayiu dakuu nga dani xyuku ñayiu
ndandɨ'ɨ. N-ka nandɨka tutu xtuni'no io
andɨu nuu xyodotnuni nax n-ka kida ñayiu,
te n-ka kundaa kuechi-i ná xyodotnuni
nuu tutu jan. Dɨuni nandɨka ɨnka ntuku
tutu tuni'no nuu xyodotnuni dɨu ñayiu
kutuu xi'in Ianyuux nɨkava nɨkuita. 13 N-ka
nane ñayiu n-ka nduxi nuu mar. N-ka
nane ndɨyɨ n-ka yɨnduxi nuu ñu'u. Dɨuni
n-ka nane ndɨyɨ n-ka keé andea. Ntdaa-i
n-ka nandoto, te n-ka kundaa kuechi-i

ná xyodotnuni nuu tutu jan. [14] Ijan dada
n-dakee da'u ni-ia xa kida xa xi'í-ro nuu
nu'u koko. Na ka'nu ɨɨn laguna ka'nu nuu
n-dakee-ia xijan. Dani n-dakee-ia tnduu
xi'in ñu'u nuu n-ka kaa ndɨyɨ nuu nu'u
koko jan. Ijan kuu nuu kuú koio ñayiu
ɨnka vuelta. [15] Dɨuni dakee-ia ñayiu ña tuu
na dɨu xyodotnuni nuu tutu tuni'no nuu
xyodotnuni dɨu ñayiu kutuu xi'in-ia nɨkava
nɨkuita.

21

*And*ɨu xee xi'in ñuñayiu xee

[1] Ijan dada n-xini-da andɨu xee xi'in
ñuñayiu xee. Andɨu xi'in ñuñayiu io vitna
n-ndoñu'u. Dɨuni n-naa mar. [2] Te n-xini-da
ɨnka Jerusalén xee. Ñuu ii kuu. N-xini-da
xa vax juun ñuu jan nde andɨu nuu tuu
Ianyuux. Ná n-kukutu novia n-kukutu ñuu
jan. [3] N-teku-da xa xee ja'an nde nuu nukoo
silla ka'nu Ianyuux. Du'a n-ja'an:

—Tuu Ianyuux xi'in ñayiu ñuñayiu vitna.
Kutuu ka'nu-ia xi'in-i. Ku kuu-i da'ya-ia, te
Ianyuux-yɨ kuu-ia. [4] Mayo ka-i nda'i. Mayo
ka-i kuú, ni mayo ka-i kuko'yo ini. Ma
kaxia'an ka ɨɨn nuu xaxia'an. Ma ku kuu ka
na n-xo kuu ñuñayiu.

[5] N-ja'an Ia nukoo nuu silla ka'nu nuu-da:

—Kunde'a xa ndadava'a xee-r ntdaa xa
io. Chidotnuni xa na ja'an-r chi xandaa
kuu. Io xa jandixa-n xa'a chi jɨn tna'a ná
n-ja'an-r.

[6] Ijan dada n-ja'an ka-ia:

—Xa io vitna. Ru'u kuu Ia daa nga io,
te kutuu-r nɨkava nɨkuita. Ñayiu yichi
ndute, juña'a nga-r ndute ko'o-i xa na ku-
tuu-i nɨkava nɨkuita. Kane mee ndute ijan.
[7] Ñayiu na ndaku nuu Kui'na, ko'o-i nte ya'a
chi nte ya'a kuu ta'u-i. Ianyuux-yɨ ku kuu
ña'a te ku kuda'ya-r-yɨ. [8] Dakee-r ñayiu
yu'u xa ja'an-i xa kukanu ini ña'a-i xi'in
ñayiu ñatu ka kukanu ini ña'a xi'in ñayiu
kida xaloko xadu'a nuu koko azufri. Dɨuni
dakee-r ñayiu ka xa'ni ndɨyɨ xi'in ñayiu
xndaa xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-i,
ñayiu ka kuu brujo, ñayiu ka nakuetu nuu
ianyuux n-ka kidava'a mee-i xi'in ñayiu
vete nuu koko xijan. Ná ka'nu ɨɨn laguna
ka'nu nuu koko ñu'u jan. Ijan kuu nuu kuú-i
ɨnka vuelta.

[9] Ɨnka ntuku vuelta n-xini-da ɨɨn ángel
nunda'a ko'o n-ñu'u xa n-kida u'u ñayiu
ñuñayiu jan. N-ja'an-ia nuu-da:

—Ne'e na dande'a ña'a-r novia tnunda'a
xi'in tkolelu.

[10] Ijan dada n-tu ini-da xa ndeka
ña'a-ia jua'an ɨɨn yuku ka'nu te dujun.
Te n-dande'a ña'a-ia ñuu ii Jerusalén.
N-xini-da xa vax juun xijan andɨu nuu tuu
Ianyuux. [11] Ndii Ianyuux ñuu jan. Ná diñu
yuú yo ya'u diñu ñuu jan. Ná diñu yuú kuu
jaspe xi'in cristal diñu.

[12] Naduku nduu ɨɨn nama ka'nu te dujun
ñuu jan. Io uxi uu ye'e-i. Ntna'a ye'e jan
ndenee dɨu ɨɨn da'ya yɨɨ Israel, se ka kuu
xixitna-ro. Dɨuni xnii ɨɨn ɨɨn ángel ntna'a
ye'e jan. [13] Uni ye'e jan nde'a do nuu kane
ngandii, te uni nde'a do norte. Uni ka ntuku
nde'a do sur te uni ka nde'a do nuu keé
ngandii. [14] Io uxi uu cimientu nama ñuu
jan. Ntna'a cimientu jan xndenee dɨu ɨɨn se
n-tunda'a ña'a Jesús, Ia kuu tkolelu.

[15] Ne'e ángel n-ndatnu'u xi'in-da ɨɨn vara
oro xa chiku'a-ia nama naduku nduu ñuu
jan. [16] N-chiku'a-ia ñuu jan xi'in vara
ne'e-ia, te n-xini-da xa uu mil uu cientu
kilómetro ne'e xa kani. Nani ne'e xa kani
ne'e xa ndɨka xi'in xa dujun. [17] Ijan dada
n-chiku'a ntuku-ia ɨnka vuelta nama jan, te
n-xini-da xa uni diko o'on metro ne'e xa
kojon. Ná chiku'a roo xa kuu-ro ñayiu ɨɨn
xa chiku'a-ro daa n-kida-ia.

[18] Yuú kuu jaspe kuu nama ñuu jan, te
mee ni oro nini kuu ñuu jan. Ná kaa
vidriu kaa nama jan. [19] Nandɨkaa nandi-
tu'u yuú yo ya'u xndeyuku cimientu nama
jan. Ɨɨn cimientu jan xndeyuku jaspe.
Ɨnka cimientu xndeyuku yuú kuu zafiro.
Ɨnka ntuku cimientu jan xndeyuku yuú kuu
ágata. Xa kuu koon xndeyuku yuú kuu
esmeralda. [20] Xa kuu o'on xndeyuku yuú
kuu sardónice. Xa kuu iñu xndeyuku yuú
kuu cornalina. Xa kuu uxa xndeyuku yuú
kuu crisólito. Xa kuu una xndeyuku yuú
kuu berilo. Xa kuu ɨɨn xndeyuku yuú kuu
topacio. Xa kuu uxi xndeyuku yuú kuu
crisopraso. Xa kuu uxi ɨɨn xndeyuku yuú
kuu jacinto. Cimientu kuu uxi uu xndeyuku
yuú kuu amatista. [21] Naa ɨɨn ɨɨn yutnu ye'e
jan kuu ɨɨn ɨɨn perla, te mee ni oro nini kuu
ichi ka'nu katuu xiti ñuu jan. Ná kaa vidriu
kaa.

[22] Ni ɨɨn veñu'u ña n-xini-da xiti ñuu jan.
Ñatuka ka ndoñu'u ñayiu veñu'u xaxe'e
xa xtuu-i xi'in Ianyuux, Ia kuu Xto'o-ro
Ia taxnuni nuu ntdaa xa io. Dɨuni xtuu-i

xi'in tkolelu jan. [23] Ña tuu nax juun
ñuu ijan ngandii, ni yoo xa kukanda ñuu
jan chi Taa-ro Ianyuux xi'in tkolelu ndii
ijan. [24] Kanda nuu kuikonuu koio ñayiu
ntaka nación kutuu ijan chi ndii-ia ñuu
jan. Nakuetu koio se ka taxnuni xi'in ñayiu
ya'a nuu Ianyuux xi'in nuu tkolelu jan ijan.
[25] Ni ɨɨn ye'e nama naduku nduu ñuu jan
ma kundi'u chi nuncas ñatu kunee ñuu
ijan. [26] Ná ka najuen tnu'u ñayiu ñuñayiu
Ianyuux ya'a, daa najuen tnu'u koio-i-ia
ijan. Ná ka nakuetu-i nuu-ia ñuñayiu ya'a,
daa nakuetu-i nuu-ia ijan. [27] Ma kɨu ñayiu
ñatu n-ku ii ijan. Ni ñayiu vete, ni ñayiu
kida xaloko xadu'a, ma kɨu ijan. Diko ni
ñayiu xyodotnuni dɨu libru tkolelu jan kɨu
koio ñuu xee jan.

22

*Vax kuyatni k*ɨu kixi ntuku Jesús ɨnka
vuelta ñuñayiu

[1] Ijan dada n-dande'a ña'a ángel jan ndute
kɨndɨ xika de'va. Kee-té ka'a silla nuu
nukoo Ianyuux xi'in Jesús xa ka taxnuni-ia.
Ndute ko'o-ro xa kutuu-ro nɨkava nɨkuita
xi'in-ia kuu-té. [2] Dava ichi ka'nu xiti ñuu jan
ni'no de'va nuu xika ndute jan. Nduu lado
yu'u de'va jan nukoo ɨɨn yutnu juun xavidi
kaxi-ro xa kutuu-ro xi'in Ianyuux nɨkava
nɨkuita. Ntna'a yoo juun xavidi-tnu. Va'a
vixi-tnu jan xa mayo ka ñayiu ntakantu'u
nación tna'a kue'e. [3] Ijan mayo ñayiu jan u'u
ɨnka ñayiu. Ijan kuu nuu xtuu Ianyuux xi'in
tkolelu silla-ia, te nakuetu koio ñayiu ka
xinokuechi nuu-ia nuu-ia. [4] Kunde'a ñayiu
jan-ia te kundenee dɨu-ia tnee-i. [5] Ñatu
kunee ijan. Ma juetniu ka ñayiu kutuu ijan
candil, ni ñatu ndoñu'u-i ngandii chi mee
Ianyuux ndii ijan. Nɨkava nɨkuita taxnuni
koio ñayiu kutuu ijan.

[6] Te n-ja'an ka-ia nuu-da:

—Na jandixa ñayiu ntdaa xa'a chi xandaa
xakuiti xa jɨn tna'a. Xandaa kuu. Ia n-xian
tnu'u se n-ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux n-ja'an nuu-r nax koo. Kuu-r ia
xinokuechi nuu-ia. N-ja'an-ia xa kachit-
nu'u ña'a-r ntdaa-n xa ka kuu-n ñayiu ka
xinokuechi nuu-ia nax ya'a ñuñayiu. Xa
vax kuyatni xa ya'a xa'a.

[7] Te n-ja'an ka ángel jan nuu-da:

—N-ja'an Jesús nuu-r: "Kuna'a xa xá
n-kuyatni xa jɨ'ɨn ntuku-r ñuñayiu. Ta'u
kuu koio ñayiu jandixa tnu'u xyodotnuni
nuu tutu tuni'no ya'a" —kuu ángel jan.

[8] Daña Sua, n-teku-da ntdaa xa'a te
n-xini-da ntdaa xa n-dande'a ña'a ángel
jan. Nu n-ya'a xa'a, n-xe juiin xiti-da xe'e-ia
xa na nakuetu-da nuu-ia. [9] Te n-ja'an-ia
nuu-da:

—Ña'a, maxku daa kada-n chi dɨuni ka xi-
nokuechi-r nuu Ianyuux ná ka xinokuechi
ndo'o xi'in se ka ja'an nuu ñayiu xa n-ja'an
Ianyuux xi'in ntdaa ñayiu ka jandixa xa
n-xe kodotnuni nuu tutu kidava'a-n de.
Ñani-n ka kuu se ka ja'an tnu'u-ia. Nuu
Ianyuux juiin xiti, te nakuetu-n.

[10] 'Maxku tenee tna'a-n tutu n-kidava'a-n
de ni maxku kuedi-n sellu chi vax kuyatni
vax kuvii xa jɨn tna'a ntdaa xa n-xe kodot-
nuni. [11] Ñayiu ka kida xane'e xayichi, daa na
kada na'i-i. Ñayiu dakuido datau ka anu-i,
na dakuido datau na'i anu-i. Ñayiu ka kida
xava'a te ka jandixa-i xa n-ja'an Ianyuux, na
jandixa na'i-i xa n-ja'an-ia —kuu-ia.

[12] Ijan dada n-ja'an Jesús nuu-da:

—Kuna'a xa vax kuyatni kɨu naxee-r. Te
nudɨɨn nudɨɨn juña'a-r ta'u ñayiu según nax
n-ka kida-i ɨɨn ɨɨn-i. [13] Ru'u kuu Ia daa nga io
te kutuu-r nɨkava nɨkuita. [14] Naka ta'u ñayiu
kɨu nuu ndii ye'e ñuu xee ya, chi xá n-ka
nakate-i da'ma-i. Kɨu koio-i, te kaxi koio-i
xavidi juun ya'a te kutuu-r xi'in-i nɨkava
nɨkuita. [15] Yata nama naduku nduu ñuu
ya'a ndoo koio ñayiu ka kida xaloko xadu'a,
ñayiu chibruju ñayiu, seyɨɨ xi'in ñadɨ'ɨ xn-
daa xi'in ñayiu ñatu n-tnunda'a xi'in-s,
ñayiu n-xa'ni ndɨyɨ, ñayiu ka ndadaka'nu
ianyuux n-ka kidava'a mee-i, ntdaa ñayiu
unu vete du. Mayo-i kɨu ñuu xee ya.

[16] 'Ru'u n-tunda'a ángel, ia xinokuechi
nuu-r xa kachitnu'u ña'a-ia ndo'o xi'in
ntdaa ka ñayiu ka kukanu ini ña'a nax
ya'a. Ru'u kuu Jesús, te kuu-r da'ya dana
David. Kuenda kɨu tkɨun xino hora vax
tuu xa nde'e ndii-t kuu-r. [17] Ja'an Es-
píritu-r nuu-r: "Jɨ'ɨn-n ñuñayiu." Dɨuni ka
xko ja'an ñayiu ka kukanu ini ña'a nuu-r:
"Ndixi-n ñuñayiu." Kuenda kɨu dichi tnun-
da'a xi'in-r ka kuu ñayiu jan. Na ja'an ñayiu
kunini tnu'u n-ja'an-r-ya: "Ndixi-n." Ñayiu
yichi ndute, na kixi-i ya'a xa na ko'o-i ndute
juña'a-r xa na kutuu-i nɨkava nɨkuita, te
kutuu-r xi'in-i. Ña tuu nax chiya'u-i —kuu
Jesús, n-ja'an-ia.

[18] Te n-ja'an ka ángel ijan nuu-da:

—Juña'a-n nuu ntdantu'u ñayiu kunini a
ka'u tnu'u yodotnuni nuu tutu n-kidava'a-n
de xa maxku chidotnuni ka-i ɨnka tnu'u.
Nux daa na kada-i nda'u ka ya'a-i dada xa
ya'a koio ñayiu kakune'e libru dian. 19 A
ndeda ñayiu na ndada ndoo tnu'u yodot-
nuni nuu libru dian ma juejoon Ianyuux xa
kaxi-i xavidi juun yutnu io andɨu xa kutuu-i
nɨkava nɨkuita. Dani ma juejoon-ia xa kɨu-i
ñuu ii xa ni'i-i ntdaa xa n-xe kodotnuni nuu
libru dian —kuu-ia, n-ja'an-ia.
20 N-ja'an ka Ia n-kachitnu'u ña'a ntdaa
tnu'u ya'a nuu-da:
—Xa kuyatni xa naxee-r.
Te xia'an-da nuu-ia:
—Daa na koo. Ndixi-n nuda.
21 Na chindee chituu ña'a Jesús, Ia kuu
Xto'o-ro ntdaa-ro.